6
2–D
9

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
1 K
9

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

M

6-2-D-9

74 74 74
F E F
32 112 125

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.NUELE
Digitized by Google

Digitized by Google

OPUS POLYHISTORICUM,
DISSERTATIONIBUS XXV.
DE
OSCULIS,
Subnexisq; de Judæ Ingenio, Vita & fine, ſacris
EPIPHYLLIDIBUS,
ABSOLUTUM;
Ob variarum Gentium, per cuncta Mundi Climata uſitatos ritus, Hiſtoriarumq; quibus refertum eſt, Amœnitates, Materiarumq; ex Sacrario Theologiæ, divæ Themidos Cancellis, & ſalutaris Medicinæ Theatro petitarum Raritatem, maximè
CURIOSUM,
Ex omnium Facultatum Doctoribus, Annalium Conditoribus, & Geographis, improbo labore, & indefeſſo ſtudio concinnatum
à
MARTINO KEMPIO.

FRANCOFURTI,
Impenſis MARTINI HALLERVORDI, Bibliop.
Typis JOANNIS ANDREÆ.
ANNO MDC LXXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

Procemium ad Lectorem.

CVm Zeno Citticus Stoicæ Scholæ conditor & Princeps, Deos aliquandò conſuluiſſet, quâ ratione beatam vitam optimè inſtitueret, reſponſum ab Apolline hoc tulit: Εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς; Si concolor fieret mortuis: quod ubi ille intellexiſſet, τὰ τῶν ἀρχαίων ἀναγινώσκειν, (a) ad veterum monumenta evolvenda ſe contuliſſe dicitur, tum demum ſe mortuis concolorem futurum ratus, ſi defunctorum erudito collegio immixtus, & mores decenter formare, & virtutis præcepta haurire ex illis adſueſceret. Par ferè ſuo Lucilio conſilium inculcat L. Annæus Seneca, (b) ſcribens: Cum Catonibus vive, cum Lælio, cum Tuberone, ,, quod ſi convivere etiam Græcis juvat, cum Socrate, cum Zenone ,, verſare. Alter te docebit mori, ſi neceſſe erit, alter antequam neceſſe ,, erit: vive cum Chryſippo, cum Poſidonio, hi tibi tradent divino- ,, rum humanorumq; notitiam. Nec aliena ab hôc ſcopo apud Plinium le- ,, gas, quæ mihi ab ineunte adoleſcentiâ chara fuerunt: Sit apud te, in- ,, quit, honor antiquitati, (c) quippe quæ Cicerone teſte (d) & plurimũ ,, habet ad probandum auctoritatis, & jucunditatis ad audiendum. ,, Quæ quidem omnia de veterum Philoſophia intelligenda eſſe, nemo ,, opinor, in dubium vocabit; ſed & cæteris artibus liberali ingenio dignis ac præprimis Philologiæ commodùm poſſe applicari, nullus diffitebitur. Illa videlicet veræ eruditionis eſt Sal, quo niſi condiatur, exit in putredinem. Hâc faculâ ſingulæ diſciplinæ, velut orbis ſolaribus radiis coruſcat, illuſtrantur. Quia omnes ſinu ſuo complectitur, nullam non

(a) Diogenes Laertius in vitâ Zenonis. (b) Epiſt. CIV. Lib. I. (c) Lib. VIII. Ep. 24.
(d) Verrina III. §. 98.

non ornare satagit. Quemadmodum populus una est civitas, ex multis militibus unus fit exercitus; ita ex disciplinis omnibus conjunctim una eruditio. (e) *Adeò ut in Philologo omnis eruditio quasi combinata requiratur.* (f)

Vt legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitosq; suos. (g)

Sunt verò oppidò quàm pauci, quibus hodie hæc Studia arrident. Quin potiùs huc ferè res deducta, ut tenebriones quidam, literis humanioribus vix tincti, Philologos per ludibrium vocent Grammaticos, cum tamen propter mentis imbecillitatem stupidi, discrimen inter Grammaticum & Grammatistam non nôrint, castaneis corylos, viburna cupressis æquantes. Audiant autem, quid insulsis illis bardis vir omnigenæ eruditionis, Ludovicus Vives, (h) *dum esset in vivis, occinuerit: Quid „Grammaticus,* inquit, *profitetur? non solum litterarum & vocum „peritiam; quanquam nec hoc omninò parum; sed intelligentiam ver- „borum & sermonis totius, cognitionem antiquitatis, historiarum, „carminum; deniq; veterum omnium Scriptorum interpretationem. „Quid potest hoc majus vel amplius in studiis dici? Quâ de causâ illis „permissum est de Scriptoribus cujusq; generis Iudicium. Gravissimam „quoq; istis politioris doctrinæ hostibus dicam scripsit alius Musarũ Sa- „cerdos clarissimi nominis ita edisserens:* (i) *Quantum quantum verò „edecumatâ evehatur laude (Philologia,) nonnunquam tamen hanc „acutis naribus & caperatâ fronte condemnantes extitêre: quamvis „hos superciliosos cerebrum potiùs in calcaneo, quàm in capite positum „habere non dubitamus. Ecquid sciunt, vel fando modò audiunt, om- „nem eruditionis adoream in monumentis antiquitatis esse? Quo con- „cesso cur adhuc optimè emendatis, inlustratis, censitis, quàm accura- „tissimè, eorum livor obstrepit, & nihilo minus maliloquentia eorum „cessat? Cur adhuc ejus cultores & φιλομαθεῖς vitilitigant, præpostero- „roq; suo titivilitii obtentu incessunt? Sanè, si hoc impunè? nec sartum „tectum limpidiorum doctrinarum quid conservabitur. Meritò igitur*

viri

(e) Heinsius in Aristarcho. (f) Vossius de Arte Grammat. I. 6. (g) Juvenalis Sat. VII. (h) Lib. II. de Cauſ. corruptar. artium. (i) Christian. Gueinzius præfat. in Comm. Critic.

Digitized by Google

viri CLmi BARTHIUS, WEITZIUS, DILHERRUS, SCHEURLIUS, BOXHORNIUS, amuleta sua litteralia in fanis Minervæ, amovendi invidiæ livoris suspenderunt, & quisque eorum suo in loco eam encomiis condecoravit. Profectò Antiquitatis studium tantum in se utilitatis delectationisque tenet, ut quem semel ad se illexerit, vix tum etiam dimittat, cum certissimam illi libertatis spem ostenderit. Antiquitates & historiæ sunt quasi aucupium, quô lectores capiuntur & detinentur. Tolle hæc ornamenta ex vasto eruditionis orbe, sic erit ut campus sine floribus, ut diadema sine gemmis, ut cœlum sine sideribus. Undè Antiquariis dignum honoris pretium pro merito suo constat. Dudum varias vox hæc significationes obtinuit, potiores autem esse, quæ sequuntur, existimo. Apud Iurisconsultos Antiquarii erant, qui Bibliothecæ codices componebant, vel pro vetustate reparabant, ut docet Imperialis cōstitutio l. 2. in princ. C. Theodos. de Stud. Lib. Urb. Rom. Lib. XIV. *Quo etiam sensu accipiuntur in* l. hac parte decima, C. de proximis sac. scrin. *Antiquarios quoque appellari ait Sabellicus, (k) veterum Poëtarum & Historiarum peritos ac studiosos. Et vulgo Antiquarii dicuntur, qui veterum numismatum & statuarum ac lapidū inscriptionum dignotioni student, & operam dant. Cœlius Rhodiginus (l) Antiquarios rectè dici ait, qui à memoria sunt Principibus, ad manum ac in numerato habentes, quidquid antiquis gestum temporibus est. Quæ omnia apprimè in Philologos quadrare, quilibet emunctioris naris facilè agnoscet, eosque suâ laude neutiquam defraudandos esse judicabit. Ut maxima enim & digna omnium favore eorum habentur merita, qui sepultum hactenus & desideratum vetustatis fragmentū partim eruderant bono publico, inque lucem & vitam primi exponunt, partim purgant expositum, poliuntque; ita proximam ab his laudem eos meruisse patet, qui priscas per omne scriptorū genus memorias cum Iudicio seligunt, & modo hunc, modo illum remotissimi temporis ritum ad oculos omnium explicant. Quam quidem laboris viam arduam omninò nec nisi magnis exercitatisque propemodum viris tritam, cum secuturis proximū sit optatumque doctrinæ variæ compendium, negligi tamen à plurimis mirandū eò minus est, quò pauciores sunt, qui antiquorum lectioni ex instituto se*

accingunt,

(k) ap. Gruterum T. VI. Thesauri Critici, p. 528. ([illegible]) Lection. Antiqu. L. XIII, c. 31.

accingunt, & hac in palæstrâ æternitatis lauream consequuntur. Quorsum hæc tendant, Benevole Lector, vel me tacente intelligis. Profero in publicum quæsitum hactenùs (præfiscinì dixerim!) & à multis expetitum OSCULORUM VOLUMEN, in quô Philologia Charites, nec non historiarum amœnitates cum altiorum studiorum doctrinis gratissima miscere oscula conspicies. Et ut penitiùs tibi innotescat, quâ ratione Oscula in tantam molem excreverint, brevibus expeditum dabo. Specimen Academicum abhinc annos septendecim adolescens Ienæ editurus, geminam de osculis Diatribam, majori fortè conatu, quàm ingenio & diligentiâ, conscripseram; quæ deinceps evulgata typis ex Germania in Angliam usq; pervenit, ac ibidem sinceros mihi paravit amicos. Opportunè intereà accidit, ut illustri Viro, Domino ISAACO VOSSIO, magni Patris magno filio, Londini Anglorum ante novennium, innotescerem; qui postquam fervidum discendi ardorem, meiq; ingenii vires exploraverat, conspecto de osculis libello, me non solùm de quibusdam circa hoc argumentum necessariò observandis, familiariter monuit, verùm etiam pro singulari ergà meam tenuitatem propensione, ut novam adornaturus editionem, singula ad vivum resecarem, suasor extitit. Parui tanti Patroni consilio eò lubentiùs, quo meliorem in Bibliothecis Oxoniensibus quidquam elaborandi occasionem nactus fueram. Hic igitur per omnium facultatum Doctores, Annalium conditores & Geographos improbo labore, indefesso impetu grassatus, quidquid usui fore sperabam, selegi, & in certas classes disposui. Perjucundum mihi videbatur libero pede ferri per latissimos Græcorum Latinorumq; hortos, & ex omni quasi pulvillo aliquem coronarium flosculum petere, floriferis ut apes in saltibus omnia libant. Cumq; pulcherrimam variarum rerum supellectilem conglomerâssem, priorem telam aliorum Scriptorum exemplo, cœpi retexere, & ut in hisce talibus solet, quæ deerant addere, rescindere quæ superfuerant, atq; ut verbô absolvam, planè novam & meliorem reddere. Tardè magna proveniunt, nec simul sacra sua tradit natura, per vices & lentè suas exserit vires; testudinem imitatur, non canem, graditur, non salit. Ipse orbis in promptu est, cultior indies & instructior pristino. (m) Arbuscula dum crescit

(m) Tertullianus Libro de Animâ.

creſcit occulto ævo, priusquam procera arbor ſit, ſæpius viride foliorum capillitium deperdit, multos item ramulos & ſtolones, ſed non niſi ſuo bono amittit. Simili prorſus modo nihil quidquam in hoc orbe ſublunari affectum ſimul & ſemel conficitur. Dantur in ſcriptis initia, ſequuntur progreſſus & incrementa, donec apex operi colophonem imponat.

Creſcit indies ſcribendi materia, & inventuris inventa non obſtant. Præterea conditio optima eſt ultimi. Parata verba invenit, quæ aliter inſtructa novam faciem habent: nec illis manus injicit tanquam alienis. Sunt enim publica. Iuriſconſulti negant quidquam publicum uſucapi. (n) Oſcula accipis, vel potius ampliſſimam oſculorum farraginem. Quæ hic propono, verba Paſchaſii Ratberti ſonant, (o) multorum ſunt eruditiſſimorum hominum, quos antiquior tulit ætas, & firmavit auctoritas veritatis, ſed proprio commendata ſtylo novitas facit eſſe mea. Ita ut tractatus qui de pluribus colligitur, unus verè videatur & ſpecialiter eſſe meus. Sæpè propria probatiſſimorum Auctorum verba admiſcui, ut, quod ait Bernhardus, (p) ex vaſculorum pulchritudine gratiora fiant, quæ in eis Lectori appoſuerim. Præſens enim opus non eloquentiæ oſtentationem, ſed noſcendorum congeriem pollicetur. (q) Porrò negant Iuriſconſulti eum damnari debere, qui pecuniam publicam acceperit, ſi poſtea erogaverit. (r) Videbis hic inter alia ex ſacrario Theologiæ, divæ Themidos cancellis, nec non ſalutaris Medicinæ Theatro petita, variarum gentium ritus, quaſi in tabellâ, & quid uſus per Europam Aſiam Americam & Africam circa oſcula in hunc usq; diem obtineat. Omnia ſeſamo politioris doctrinæ condita; quô ſucceſſu illud factum ſit, lectoris Iudicio relictum eſto. Aliis permittenda eſt in fætum inquiſitio. Id propter Lyſippus Apellem ad picturas admittebat, & Apelles Lyſippum. (s) At verò ſicut olim jejunus adoleſcentiæ in hoc genere conatus multis ſalivam movit, adeò ut magni nominis ICtus, Dn. Petrus Mullerus Conſiliarius Stolbergenſis, (t) Dom.

(n) Seneca Epiſtol. Lib. I. LXXIX. (o) Præfat. Lib. VI. in Matthæum. (p) Serm. III. Sup. Miſſus eſt. (q) Macrobius Præfat. in Saturnalia. (r) A ad L. Juliam. peculat. l. 4. (s) Syneſius Epiſt. I. (t) In Commentatione de oſculo ſancto, Jenæ An. 1675. in 4. edito.

M. Iohannes Henningius, nec non Dn. Iohann. Fridericus Hekelius, (u) (Quanta (x) literarii senatus ornamenta!) eundem non modò legere; sed etiam suis summopere limatis lucubrationibus honorificè inserere dignati sint; (quo nomine ego illis publicè decētes gratias decerno:) Ita nullus dubito, lectores meos cum voluptate inter oscula versaturos, ac subinde pronunciaturos esse:

Quàm lepida leveis, composta ut tesserula omnes,
Endo pavimento atq; emblemate vermiculato!

Potuisses quidem, Lector, temporiùs his delectari deliciis, nisi ante septennium, ingruens bellum Gallicum ex Belgio in Prussiam trajicere atq; novam osculorum editionem tempori commodiori reservare imperâsset. Ex quo autem vir Integerrimus Dn. Martinus Hallervordius, Bibliopola inter Regiomontanos haud incelebris, pro laudabili, quâ literatorum molimina juvare contendit industria, operam suam mihi addixit, effectum est, ut ruptis tenebrarum repagulis oscula (quod Deus fortunatum esse jubeat!) suis sese amasiis in publico sistant. Tuum nunc erit, quisquis es, nec amori infensus, neq; sacrorum ejus Symbolorum ignarus, illa blando amplexu, quem desiderant, excipere; &, si quid ex illis profeceris, Deum venerari; mea autem studia gratioso bonæ mentis favonio promovere, Vale.

CON-

(u) Archæologia Passionali Anno 1676. Lipsiæ in 8. (x) Discurs. Philolog. de Osculis, Chemnitii in 12. An. 1678. vulgato.

Digitized by Google

CONSPECTUS OPERIS.

DISSERTATIO
I. DE OSCULO IN GENERE.
II DE OSCULORUM DIVISIONE.
III. DE OSCULO MYSTICO.
IV. DE OSCULO ADORATIVO.
V. DE OSCULIS ECCLESIASTICIS.
VI. DE OSCULIS IMAGINUM ET RELIQUIARUM.
VII. DE OSCULIS IDOLOLATRICIS GENTILIUM.
VIII. DE OSCULIS SACRIS VETERUM CHRISTIANORUM.
IX. DE OSCULIS HOMAGII, SUBJECTIONIS ET REVERENTIÆ REGNANTIBUS OBLATIS.
X. DE OSCULIS PEDUM PONTIFICIS ROMANI.
XI. DE OSCULIS HONORIS ET CLEMENTIÆ SUPERIORUM ERGA INFERIORES.
XII. DE OSCULIS GYMNASTICIS ET ACADEMICIS.
XIII. DE OSCULIS AMATORIIS.
XIV. DE OSCULO LIBIDINOSO.
XV. DE OSCULO SPONSALITIO ET CONJUGALI.
XVI. DE OSCULIS CONSUETIS FAMILIARIUM ET CONSANGUINEORUM.

XVII. DE OSCULO RECONCILIATORIO.
XVIII. DE OSCULO SALUTARI SIVE MEDICO.
XIX. DE OSCULO CONTAGIOSO, CADAVEROSO ET MORTIFERO.
XX. DE OSCULO EMORTUALI ET VALEDICTORIO.
XXI. DE OSCULO HYPOCRITICO ET PRODITORIO.
XXII. DE PERSONA JUDÆ.
XXIII. DE HISTORIA OSCULI JUDÆ.
XXIV. DE QUÆSTIONIBUS CIRCA FACTUM JUDÆ.
XXV. DE OSCULIS MISCELLANEA.

MANTISSA.
EPIPHYLLIDES SACRAS DE JUDÆ INGEgenio, vita & fine sub XVI. Titulis exhibens.

DISSER-

Digitized by Google

DISSERTATIONES SINGULARES DE OSCULIS.

ביהוה

DISSERTATIO I.

DE OSCULO IN GENERE, QUIDDITATEM EJUS EXPENDENS.

Summaria.

I. Derivatio & Scriptio Oſculi juxta Criticos. II. Os quid? III. Ejus variæ acceptiones. IV. Grammaticorum Superbia exploſa. V. Oſculi ſignificata. Oſculum libare. VI. Synonyma, baſium & ſuavium. VII. Vexatiſſimus locus Plauti de valgis ſuaviis, à Duoza & Taubmanno enodatus. VIII. & IX. Diſcrimen inter Oſculum ejuſque Synonyma. X. Oſculum apud Ebræos certum mortis genus. Diana Endymionem dormientem oſculans, ad divinum negotium applicata. XI. Oſculorum definitiones ab aliis traditæ ſub incudem revocatæ. XII. Oſculum columbatum. Deſcriptio Oſculi nova propoſita.

§. I. NUunquam ſatis intelligi poterit, cur compendium illud omnium nebulonum JUDAS, præ mille aliis, quæ ipſi videbantur in promptu eſſe ſigna, Oſculum ſelegerit; niſi prius teneatur, quid antiquitùs Oſculum deſignârit, (nudum enim conceptuum ſignum, & locutionem quaſi realem fuiſſe quis dubitet?) quibusque modis illud uſurpatum fuerit. Ideoque Diſſertatione hâc primâ arculas Antiquitatis ſcrutari, & quæ illæ de Oſculorum variis generibus & uſibus habent, pro præſentis inſtitu-

Digitized by Google

ti ratione afferre nunc mihi curæ erit. Et ut à gemino, quod ajunt, ovo rem arceſſam, primò locô in nominis notationem ex merito inquiro, quoniam nominum interpretatione, in ipſius rei perceptionem provehimur, uti jam olim divinus & incomparabilis *Scaliger Exercit. Subtil.* 1. *Sect.* 1. judicavit. Omnis rei inſpectio Etymologiâ cognitâ planior & plenior eſt, ſunt verba *Iſidori, libro de originibus cap.* 28. *Gell. Noct. Attic. Lib. XIII. cap.* 10. Quia rei propoſitæ vim aperit, & non mediocriter illuſtrat, uſumque neceſſarium habet, quoties interpretatione res de qua quæritur, eget, juxta *Quintilianum, libro* 1. *Inſtitution. Oratoriar.* Unde pauxilla hanc in partem recenſere non pigrabor. Inveniuntur verò hujus vocis natales in florentiſſimo Latio, & ab ore Oſculum per diminutionem deſcendere viri docti autumant. Autor eſt Antiquitatis ſcientiſſimus *Varro, de vita populi Romani & lib. Vet. Grammatic. de LL. p. m.* 336. Itemque *Nonius Marcellus, c.* 5. *de diff. Dict. p.* 722. *corporis de LL. Martinius, Lexico Philologico. Auguſtus Buchner*, in locupletato *Fabri Theſauro*, voce oſculum. *Kornmannus Commentar. de Lin. amoris, p.* 78. quos reliqua Grammaticorum familia ſequitur.

De Originatione autem vocis Os ſententiarum divortia inter plures exorta ſunt. Quidam enim cum *Iulio Cæſare Scaligero Exercitat.* 318 *num.* 3. *contra Cardanum*, deduxerunt à literæ O figurâ, quorum tamen ſententiæ ſubſcribere non poſſum; Siquidem prope os oblongum omnibus, paucis admodum, ut Struthioni, rotundum eſſe conſpicitur, quemadmodum rectè magno *Voſſio in Etymologico, fol. m.* 359. obſervatum eſt. Quid? quod ejuſmodi rotundam figuram, non niſi apertum & diductum Os efformet. Si interim quiſquam illum, qui os occluſit, carere ore afferat, næ is omnium irriſioni & ludibrio ſeſe propinabit. Alii è Græcorum penu depromunt vocabulum ὄσσα, vox, quo ſenſu καλλιόπας γλυκερὸν στόμα, Homerus, Hymno in Mercurium adhibet:

Θαυμασίην γὰρ τήνδε νεήφατον ὄσσαν ἀκούω.

id eſt: *admirabilem enim hanc novam vocem audio.* Itemque Heſiodus, de Muſis canens in Theogeniâ v. XL.

Ἐττυ-

Ἐννύχιαι στεῖχον περικαλλέα ὄσαν ἱεῖσαι.
Nocturna incedebant, perpulcram vocem emittentes.

§. II. Verùm enim verò cum ὄσσα quasi ὄψα, non tam ἁπλῶς φωνὴ quam θεία φωνὴ antiquis significaverit, quod Græcus in Hesiodi locum allegatum Scholiastes, itidemque Homerus indicat, Iliados B.

--- μετὰ δέ σφισιν ὄσα δεδήει
Ὀτρύνουσ' ἰέναι, Διὸς ἄγγελος.
Inter ipsos autem fama lucebat,
Iovis nuncia concitans ire.

Necnon Odyssea A.

Ἤν τίς τοι εἴπῃσι βροτῶν, ἢ ὄσαν ἀκύσῃς
Ἐκ Διός.
Si quis tibi dicat mortalium, aut famam audiveris
Ex Iove.

Ut alia hujusmodi vocabuli significata apud Græcos Lexicographos occurrentia reticeam; tutiùs prælaudato Vossio adstipulor, qui loco citato Os ab ἐρῶ, id est *dico, loquor*, derivat; cum quo etiam *Matthias Martinius in Lexico* facit, addens: Os propriè loquendo notat concavum illud in capite, intra quod sunt lingua & dentes; nec non totam hominis inferiorem faciem, in qua sunt oculi, genæ, pudoris sedes, nasus & mentum. Eloquentissimus Romuli nepotum *Cicero, Libro II. de natura Deorum, pag. m. 323. Edit. Gothofredi in majori quarto, eadem insinuat scribens*: Cùm tribus rebus animantium vita teneatur, cibo, potione, spiritu: ad hæc omnia percipienda Os est aptissimum, quod adjunctis naribus spiritu augetur. Dentibus autem in ore constructis manditur, atque ab his extenuatur, & molitur cibus. Eorum adversi acuti morsu dividunt escas, intimi autem conficiunt, qui gemini vocantur: quæ confectio etiam à lingua adjuvari videtur. Præclarè etiam Ciceronis æmulus lacteus *Lactantius* Libro de Opificio DEI, cap. X. dissertat: *Oris species*, & rictus ex transverso patefactus, quàm utilis, quam decens sit, enarrari non potest. Cujus usus in duobus constat officiis, sumendi victus, & eloquendi. Lingua intus

 inclu-

inclusa; quæ vocem motibus suis in verba discernit, & est interpres animi; nec tamen sola potest per se eloquendi munus implere, nisi acumen suum palato illiserit, nisi adjuta vel offensione dentium, vel comprehensione labiorum, dentes tamen plus conferunt ad loquendum. Eadem ferè exstant apud Platonem in Timæo post medium, pag. mihi 545. E. Edit Lugdun. in fol. Anno M. D. XC. *Maro de Aenea Libro I.* sic canit:

Os humerosque DEO similis - -

Sulmonensis Poeta Metamorphos. I.

Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultûs.

§. III. Μεταφορικῶς de Impudentia & temeritate adhibetur, teste *Catone* apud *Senecam de Ira lib. III. cap.* 38. Affirmabo, *inquit*, omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere; quæ verba idem sonant, quòd vulgò dicunt: te sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam. Intelligit scilicet *Cnejum Cornelium Lentulum Clodianum*, qui Consul fuit Anno Urbis DCLXXXI. De ejus ingenio protervo & improbo *Sallustius in fragmento apud Agellium Noct. Attic. Libro XIIX. cap.* 4. Cn. Lentulus cui cognomentum Clodiano fuit, per incertum stolidior an vanior. Eundem sensum obtinent verba *Ciceronis Orat. pro P. Quinctio*, ore durissimo esse: & os durum apud *Terentium in Eunucho*, actu IV. Scena 7. v. 36. Ubi Donatus: os durum, os impudens, ut contra mollis frontis dicuntur, qui sunt reverentes. Similiter in *Phormione*, actu V. Sc. 8. v. 24. *Nam quò redibo ore ad eam quam contemserim? Cic. VI. Verrinâ: Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite.* Idem Philippica V. *Sed illud os, illam impuritatem.* Ibidem: *Audissent furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram, atque os illud infame*; & pro *C. Rabirio Posthumo*: *Quod habent os? quam audaciam?* his addi possunt loca quæ *Reinerus Neuhusius* in Examine Philologico p. 362. & Erasmus sub adagio, perfricare frontem, allegat. *Os pugilis* in homine usque adeò impudente, ut & Grammaticis suis canonibus forensia patrocinia alligare vellet, exagitavit Asinius Gallus hoc disticho:

Qui

Digitized by Google

Qui caput ad lævam didicit gloſſemata vobis,
Præcipit, os nullum, vel potius Pugilis,

Scilicet, (juxta interpretamentum *Caſparis Barthii Adverſar. Lib. VII. cap.* 18.) quia creberrimis cæſtuum ictibus ora athletarum occalluerant, & maximè dura erant. Deinde *os pro primis verbis* accipitur, teſtis eſt locus elegantiſſimus *Quintiliani Inſtit. Oratoriar. cap. II. Lib.* 1. *Ante palatum eorum, quam os inſtituimus.* Ubi manuſcriptum *Barthianum Adverſ. Lib. xxxi. cap.* 5. in Marginali gloſſa habet: *palatum*, id eſt, *gulam, os, id eſt, prima verba.* Et alludit fortè ad illud Horatianum:

Os tenerum pueri balbumque Poëta figurat.

Non rarenter quoque poni conſuevit *pro præſentia ſive conſpectu* alicujus, ut eloquentiſſimus *Tacitus Libro III. Hiſtor. cap.* 36. *ſect.* 1. juxta editionem *Berneggeri*, quâ utor, declarat. *Vitellius non in ore vulgi agere* &c. *Cap.* 77. *ſect.* 4. ejuſdem libri, *Iulianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus fædatus, in ore ejus jugulatur. Lib. III. Annal. cap.* 74. *ſect.* 4. *Pars aliqua militis Romani in ore; in latere & ſæpe à tergo erat. Quintilianus in Dialogo de ſui ſeculi Oratoribus, Tacito* vulgò inſcripto, *cap.* 37. *ſect.* 9. (Eloquentia) *quo ſæpius ſteterit tanquam in acie, quoque plures intulerit ictus & exceperit, quo major adverſarius, eò acrior qui pugnas ſibi aſperas deſumpſerit, tantò altior & excelſior, & illis nobilitatus criminibus, in ore hominum agit, quorum ea natura eſt ut ſecura nolint. Salluſtius in Bello Iugurthino*: Incedunt per ora veſtra magnificè. *Cicero Verrinâ IV.* In ore atque oculis omnium hæc geſta ſunt. Pro *Roſcio Amerino:* Frequens erat ille Romæ, atque in foro, & in ore omnium quotidiè verſabatur. Pro Dejotaro: In tuis oculis, in tuo ore, vultuque acquieſco. *Vellejus Paterculus Hiſtor. Lib. II. cap.* 84. *ſect.* 3. Denique in ore atque oculis Antonianæ claſſis per M. Agrippam Leucas expugnata. Confer. Index *Iohannis* Freinshemii ad *Florum. Paterculi* verba *Lib. I. cap.* 18. *ſect.* 3. niſi Thebas unum os Pindari illuminaret, *de eloquentia & ſermone* uſurpantur, uti apud Horatium de arte Poetica: Grajis dedit ore rotundo Muſa loqui, idem eſt ac perfecto. Confer. Matth. XIIX, v. 16. Luc.

XIX. 22. 1. Petr. II. 15. Virgilius Æneid II. v. 4. *Ora ſono diſcordia ſignant*; diverſas linguas & idiomata innuit. Cæterum accipitur Os *pro unanimitate ſive conſenſu*, unde familiariſſimum eſt Scriptoribus, Uno ore loquuntur. Græci exprimunt ἐκ φωνῆς μιᾶς, apud *Herodianum, Lib. 1. Hiſtor. cap. 4. Sect. 21.* Terent. Phormion. act. 4. Sc. 3. v. 20. Nam cæteri quidem herclè amici omnes modo uno ore autores fuêre, ut præcipitem hanc daret. Hujus ſenſus plura in ſacris Scripturarum Pandectis invenire licet, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: *Vt unanimiter uno ore glorificetis DEVM ac Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti*; Magnus ille veritatis Præco, Paulus ad Romanos ſuos ſcribit, cap. XV. v. 6. addatur. *I. Reg. XXII. v. 13. II. Chron. XVIII. Ariſtophanes* in equit. *Plato Libro I. de Legibus, & Lib. II. de Republica.* Nonnunquam Os *faciem*, vel etiam *totam ſpeciem* quæ cernitur & *quicquid in aliqua re patet*, denotat. De priore capiendus eſt Virgilii verſus Æneidos. I. *Os humerosque Deo ſimilis.* De poſteriori itidem Virgilii verba Æneid. II. *Ingentem lato dedit ore feneſtram*, explicantur. Sic Horatius Epod. IV. *ora navium* roſtrata vocat. In plurali quamvis *extremitatem*, nec non *oſtia maris* ſignare, *Florus lib. II. cap. 17. Hiſtor. Rom. edocet, dicens*: Victor (*Scipio Africanus*) ad Gades & Oceani *ora* pervenit. *Herodianus* Lib. VIII. Hiſtor. cap. 7. §. 1. στόμασιν ἑπτὰ ἐς θάλατταν ἐκχεῖται: (Eridanus) per ora vel oſtia ſeptem in mare præcipitatur. *Virgil. Georgic. IV.* ſeptem diſcurrit in ora ruens Nilus. *Os dare verſibus* ex mente Barthii Adverſar. Lib. XVII. cap. 6. idem ſonat, atque præbere os ſolum laudationi alicujus, cum reliqua res ipſæ ſint: Quemadmodum Corippus ſeculo ſexto, ſub Imp. Juſtiniano clarus, ſolam ſe linguam Juſtini Imperatoris laudibus commodare ait:

- - præcommodo linguam,
Vos divæ, date verba - -

Os uno digito comprimere notat ſilentium indicare: *Corippus v. 127.*

- - gemitus uno Calinicus ademit
Ora premens digito - -

Augu-

Augustinus Lib. XVIII. de Civitate DEI, cap. 5. In omnibus ferè templis ubi colebantur Isis & Serapis, erat etiam Simulachrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut Silentium fieret. Et hic DEUS silentii Harpocrates dicebatur, ut ait *Varro Lib. III. de LL. quo de Plinius Hist. Nat. Lib. XXXIII. cap. 21. Ovidius IX. Metamorph. Tertullian. in Apologetico cap. 6. & Angelus Politianus in Miscellaneis, cap. 83.* Hujus itaque saporis est fons ille, ex quo osculum derivatur.

§. IV. Hic tamen silentii Sipario obvelandum non est,

Ne qua sub ærato mendosum tinniat auro;

quod nonnullis pro *Osculum* scribere arrideat *Obsculum*, quomodo apud *Virgilium* in antiquis aliquot Codicibus scriptum se invenisse Pierius Valerianus meminit. Ego autem sæpius laudato VOSSIO assentior, qui circa hæc in Etymologico sic pronunciat: *Nugantur Grammatici, qui ita dici censent, quod ob os petatur.* Et nescio sane an majorem risum à Democrito, an indignationem ab aliquo Socrate, aut Catone, an vero commiserationem ab Heraclito mereantur curiosuli illi, & anxii verborum appensores, qui miris vocabulorum fabricationibus se aliorum sæpenumero risibus exponunt, atque non levem Criticæ labem affricant! Hinc infrunita malè-feriatorum judicia, quibus incilant & traducunt eam; hinc quicquid est humaniorum literarum sordere incipit, & Vatiniani quasi odii Scintillæ exardescunt. Adeò ut non frustra Henrico Cornelio *Agrippæ ab Nettesheim* querela exciderit, de Vanitate scientiarum cap. III. Miserandum est ætate nostrâ, „ quantas contentiones & errores moveant pertinaces Grammati- „ ci & superbi Sophistæ, suis perversis vocabulorum interpretatio- „ nibus, dum alii ex verbis colligunt sententias, alii contra ex sen- „ tentiis colligunt verba. Hinc in medica arte, in utroque jure, „ ex Philosophia & Theologia cæterisque facultatibus literarum „ infinitæ contentiones erroresque quotidie insurgunt. Nihil e- „ nim demonstrant Grammatici, sed solis nituntur autoritatibus, „ quæ sæpissimè inter se tam variæ sunt atque discordes, ut necessa- „ rium sit, plurimas illarum esse mendaces, quarum præceptioni- „ bus

„bus qui maximè confidunt, hi rectè loquuntur omnium minimè. „Omne enim sermonis jus non apud Grammaticos sed penes po-„pulum existit, & vulgari consuetudine bene dicendi usum sor-„titur.

§. V. Cæterum & Osculum est ἐκ τῶν πολλαχῶς λεγομένων. unde non ἀπροσδιόνυσον fore arbitror, potiora saltem illius significata attingere. Primò explicatur *parvum seu exiguum os*, sic impurissimo purissimæ Latinitatis autori, *Petronio, Satyrici cap.* 86. usurpatur, quando pulcherrimæ puellæ formam describit: Crines in-„genio suo flexi, per totos sese humeros effuderant; frons mini-„ma, & quæ radices capillorum retrò flexerat; supercilia usque ad „malarum stricturam currentia, & rursus confinio penè permixta: „oculi clariores stellis extra lunam fulgentibus: nares paululum „inflexæ; & *osculum* quale Praxiteles habere Dianam credidit. „Jam mentum, jam cervix, jam manus, jam pedum candor, intra „auri gracile vinculum positus, Parium marmor extinxerant. Si-„militer *Flaccus Lib. I. Carm. Ode* 13. canit:

Speres perpetuum dulcia barbarè
Lædentem oscula.

Ausonius Epistola XXV.

At tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Iuvenalis Satyra VI.

Sunt quas Eunuchi imbelles ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ.

Suetonius denique *Lib. II. cap.* 94. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Jupiter compluribus prætextatis, Tutorem à se poscentibus, unum ex eis demonstrâsset, ad quem omnia desideria sua referrent; ejusque osculum delibatum digitis ad os suum retulisset. Super quæ *CL. Salmasius in Notis ad Flavi-„um Vopiscum* p. m. 441. egregiè commentatur, ita scribens: tan-„git (Tranquillus) veterum consuetudinem, quâ blandientes sole-„bant puerorum maxillas adprehendere, deinde manum ad os re-„ferre. Sic interpretati sunt veteres Critici illud *Virgilii ex Libro* „*I. Aeneidos:*

Olli

Olli subridens hominum sator atque Deorum, "
Oscula libavit natæ. - - - "

Servius qui est in membranis Fuldensibus: sanè multi nolunt ita "
intelligi, ut summum osculum filiæ dederit, id est, non pressim, sed "
summa labella contingens; sed ita ajunt, tum hilarus Jupiter vul "
tûs natæ libavit, id est contigit, scilicet ut nos solemus cum blan "
dimentis quibusdam sinistram maxillam contingere liberorum, "
ac deinde ad os nostrum dextram referre. Ergò libavit meritò, "
quia partem vultus, non totos contigerat. Ut oscula dixit qua "
si minora & teneriora filiæ ora, ut ora deminutivè oscula. Egre "
gius & unicus locus ad hunc morem firmandum & *Suetonium* ex "
plicandum, *Oscula libare* non est oscula summatim & leviter da "
re, sed ora leviter & summatim tangere. Nec dubium, quin eo sensu pueri à Jove delibatum *Suetonius* dixerit osculum parvum os. Sic apud *Martialem Lib. II. Epigramm.* 92.

Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi.

& in *Ovidio Lib. I. Metamorphos. v.* 101. *de Daphne.* videt oscula quæ non est vidisse satis. Solebant igitur qui pueris blandiebantur, eorum osculum delibare, hoc est, leniter manu apprehendere, deinde manum ad os referre. De hoc blandimenti genere capiendus est ejusdem Suetonii locus in Galba cap. IV.: constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales, apprehensâ bucculâ dixisse: καὶ σὺ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. Nam bucculam apprehendere, & maxillam contingere, & osculum delibare idem sunt, & ad illam consuetudinem, quam tangit Servius referri debent. Confer *Buchneri Thesaurum, Kornmanni lineam amoris, Neuhusii Synopsin Etymolog. pag.* 137. *Ausonii* Popmæ Lib. IV. de differentiis p. 124. 182. Jacobi Pontani Symbola ad I. Æneidos v. 260.

Deinde μετωνυμικῶς denotat osculum signum amoris, benevolentiæ salutationis &c. quod fit ore admoto, quæ genuina est hujus loci notatio. *Philo Iudæus, in Libro quis rerum divinarum heres, p. m.* 486. Edit. novissimæ. Differt autem ab amore oscu "
lum. Nam ille est animarum conjunctarum per mutuam benevo "

 len-

„lentiam; hoc autem nudam salutationem habet superficietenus „in occursu fortuito. Sicut enim in ἀνακύπτειν non est κύπτειν, in κα-„ταπίνειν, πίνειν, in Μαρσίππῳ, ἵππος, sic nec in καταφιλεῖν, φιλεῖν, id est a-„mor in osculo, nam multi etiam inimicis coacti aliqua necessitate „hanc osculi speciem exhibent.

§. VI. Alia quoque apud Latinos Autores occurrunt nomina, quibus id, quod nobis osculum dicitur, significari consuevit: *Basium* videlicet & *suavium*. Ubi tamen aliquibus religio videtur tria illa promiscuè adhibere, cum diversitatem significationum deprehendisse sibi visi fuerint. Osculum, inquit *Servius*, ad locum Virgilii Æneidos I. modò citatum, esse religionis, basium voluptatis. Idem confirmat *Scaliger* ad *Catulli* versum Elegiâ XXXI. ad Juventium:

Suaviolum dulci dulcius Ambrosiâ.

Aliter & accuratius paulò *Donatus ad Terentii Eunuch. Act. III. Sc.* 5. explanat, tria osculorum genera recensens: *Osculum* nempe *basium*, & *suavium*. Est verò basium oris propriè ac frontis, pudicorumque affectuum, ut patris in filium, fratris in sororem &c. Sic Martinius & Buchnerus ex Perotto declarant.

Suavium è contrario, cum os figuratur labris promissis aut linguâ prolatâ, libidinum est atq; amorum, quemadmodum *Plautus Asinariæ actu IV. Sc.* 1. indicat. Tu labellum, inquit, abstergas potiùs, quam unquam illa suavium faciat palam, id est, quam si os comparet atque conformet, ut ad basiandum aliquem invitet, juxta *Turnebi interpretationem, Adversar: Lib.* 1. *cap.* 18. *& Lib. VII. cap.* 6. Ubi tamen *Palmerius* in Tomo quarto Thesauri Critici Gruteri p. 692. diversam lectionem sequitur, non *suavia*, sed *savia* legens, & h. m. explicans, potiùs quam cuiquam illa salivam faciat. Ast hæc eruditi Lectoris judicio relicta sunto. Interim ut palatum quorundam promulside è Philologiæ penu moveam, ex allegato Martinio addo: Suavium sive savium etiam pro labris accipi, maximè autem apud Poëtas. Hoc sensu legitur in *Plauti Rudentis actu II. sc.* 4. Tum quæ indoles in Suavio est? itemque in *Virgilii*

lam-

lambis: os usque lambis suaviis, id est, more canum, qui aliquid liguriérunt, labra etiamnum lambis.

§. VII. Eo modo vexatissimus ille Plauti locus in milite glorioso actu II. Sc. 1. intelligendus est; Itaque meretrices labiis dum ductant eum, majorem partem videas *valgis suaviis*; Nam valga suavia labia sunt distorta, ita enim labris conformatis ridebant militem. Dignam de hoc *Iani Douza* observationem *è Lib. I. Præcidaneorum cap.* 12. *Super Petronii* Satyricon, addere libet: Quartilla, inquit, interim, quicquid temporis nuptiarum spectaculo clanculum suffurari poterit, id porro omne oculissimâ in me contemplatione injectâ avidè & quasi catillatim consumebat, oris habitu in lasciviam conformato, hoc est *obtortis valgiter* labellis, & quod *Catullus micantibus* amat dicere, *semihulcum suavium* linguâ leniter leviterque protensâ eminus amatori suo objectans. Neque aliorsum spectat illud Aquinatis Satyrici, *Blandaque devexa jactaret basia rheda.* De motu oris ad fœtidissimam patientiam comparato etiam *Martialis Lib. I.* Una lavamur, adspicit nihil sursum, sed spectat oculis devorantibus Draucos: nec otiosis mentulas videt labris. Locum fusius enarranti, mollium exemplorum collatione uti coactus, probiorum inopiâ, eò magis quod videam in *valgiis* hisce Petronianis explicandis, *valgiter* nimis hallucinatum amicum quendam nostrum (Johann. Palmerium) qui rem se factam habere est arbitratus, si eapse illa cum *Valgis* Plauti *suaviis* confunderet, reprehensione quidem Turnebi, quasi *valgiter*, id est, pravè interpretis hicce officio functi. At ego ajo rectè, & *Turnebum* ab iniquissima calumnia libero: hactenus quidem, quod ad furtivas istas Quartillæ osculationes. Nam de *valgiis* Plautinarum meretricum prudentiùs consuli potuisse, quis vero est, qui dubitet, qui quidem hæc viri illius verba aliquanto præsentiore animo ruminetur VII. Adversar. Libro lectitata: *Valgia savia*, obtortiones sunt oris ad derisionem. Nam suavium interdum est conformatio oris & labrorum ad suaviandum. Sapienter sane usque adhuc. Illa quæ sequuntur, non item; meretrices autem dum gloriosum militem ductabant atque captabant, per illu-

 sionem

sionem tamen inter osculandum os obtorquebant, valgumque reddebant, cum ex animo non basiantes, atque ludificantes. Neque movet me sententiæ ejusdem Succidaneus Lambinus, quam hoc ipso etiam Petronii exemplo confirmare adnititur. Perperam, uti dictum & doctum est modò. *Suavia* enim non pro suaviationibus, (proinde ut vulgo solet) verum potius pro *labiis* ipsis accipi oportere ipsa sententia clamitat. Idque divinitùs (ut omnia) à Principe illo Scaligero animadversum. Non igitur de valgiis inter basiandum militem à meretricum turbâ per irrisum & contumeliam conformatis, sed verò de posticis sannis intelligendum, sine basiatione, quibus fastidiosæ illæ ac contemnificæ militem absentem, seu præsentem etiam, sed aversum tamen, atque, (ut fieri solet) à tergo ludos faciebant assiduè. Quas quidem (Sannas dico) oris obtortione lascivum morem adumbrare mos erat. Indidemque interpretandum, id quod antecesserat modò; Itaque meretrices labiis dum ductant eum. Quod Proverbialiter dictum aliud significare videtur mihi, quam quod ipse mox porro explicat Comicus, valgis suaviis, hoc est, pravè distorto ore militem subsannant scilicet, habentque miserum & gloriosum illum omnibus modis ludibrio ac despicatui. Confer. *Fridr. Taubmannni Commentar. ad locum Plautinum* paginâ 650. & *Caspar. Barthii Adversar. Lib. XXXVII. cap. I. p.* 1676.

§. VIII. Osculum denique officii est, cum discedentes, adventantes, excipimus atq; salutamus, vel etiam, uti jam insinuavi, religionis. Fidem facit dictis *Maronis versus Aeneidos II.*

Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.

Cui consonat *Tibullus Elegia* 5.

Et dare secretis oscula liminibus.

Isidorus Hispalensis in suo differentiarum libro num. 398. breviter tria hæc ita complectitur: Filiis osculum dare dicimus, uxoribus basium, scorto suavium. Item, osculum charitatis est, basium blanditiæ. Suavium voluptatis, quod quidam versibus his distinxit:

Basia

Digitized by Google

Basia conjugibus, sed & oscula dantur amicis,
Suavia lascivis miscentur grata labellis.

Barthius adversar. Lib. XXXII. cap. 1. pag. 1465. legit: amicis vel bis osculum dare dicimus, additque; quicunque horum versuum auctor fuit, ineptus planè non fuit.

Atque hoc est discrimen illud, quod Lexicographorum manipulus inculcat. Minimè tamen idipsum observari, eruditè, pro solenni suo, ὁμακαρίτης Præceptor meus *Buchnerus, in Thesauro fol.* 130. *&* 1057. annotavit: quin pluries osculum pro basio & suavio, & hæc pro illo sumi, apud scriptores vel optimæ monetæ reperias. Videsis Cl. Rittershusium in part. feud. l. 2. cap. 5. qu. 95. §. 439.

§. IX. Germanis osculum sonat ein Mäulchen/ Mündlein/ Bößlein/ Schmätzchen/ fortassis à sono, quem collisio labellorum interdum format in aëre. Item ein Kuß/ à quo deinde verbum, quod actionem aliquam cum tempore certo significat, küssen/ descendit, quod affinitatem fere habere videtur cum Grajorum κύσαι, Poeticè κύσσαι, à κύειν vel κυνεῖν osculari, & cum Anglo τὸ kisse, ut *Mericus Casaubonus Isaaci Filius in Commentario de quatuor linguis*, & Franciscus Gouldman in Dictionario Anglico-Latino, innuit. *Belgæ* efferunt een soenken/ à soenen/ quod ceu Martinius in Lexico conjicit, à σαίνειν, blandiri, comem se exhibere, sive à placando & reconciliando, juxta Saxonicum sühnen/ außsühnen/ ut *Cornelio Kiliano in Etymologico Teutonicæ linguæ* placet, descendit. Græci osculum denominant στομάτιον seu στόμιον, à στόμα, osculandi instrumento, φίλημα, Dialecto Doricâ φίλαμα, à φιλεῖν, amare, basiare, suaviari, quo ipsa actio sive osculandi actus denotatur. Unde Xenophon in Pædagog. 1. habet: φιλεῖν τῷ στόματι. Insuper vocis φίλημα frequens usus est in N. T. Johann. XXI. v. 15. I. Corinth. XVI. v. 22. I. Corinth. V. v. 48. &c. Hebræis audit נְשִׁיקוֹת à Radice נָשַׁק Chaldæis נשׁקא à Radice נְשַׁק, quæ cum Hebræorum נָשַׁק iisdem significatis gaudet; veluti γλωσσαναλογικογνώστης Buxtorfius in Lexico majori p. 1404. ostendit. Consulatur etiam ejusdem Lexicon

minus

minus Chaldæo Syrum, itemque Trostii Lexion Syriacum, nec non Georgii Crucigeri Professoris Marpurgensis Harmonia quatuor Linguarum Cardinalium, Radice 1170. quoniam plures Synonymias nunc afferre non vacat.

§. X. Cæterum huc referri posse videtur, quod osculum נְשִׁיקָה Ebræis significat certum mortis genus, scilicet placidissimæ, quæ נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא quasi extractio pili ex lacte, hoc est, tam suavis, tam lenis. *Buxdorff in Lexico Majori Rabbinico-Thalmudico, fol.* 1405. ex Mœd. kadon. Eleganter eam describit *Rabbi Maimonides* in *More Nevochim*, sive Doctore Perplexorum. Lib. III. cap. 51. pag. 522. sequentibus verbis juxta Buxdorffii versionem. „Quo magis facultates corporales debilitantur, ignisque „cupiditatum extinguitur, tanto magis intellectus roboratur, lu„men ejus augetur, adprehensio purificatur, & de eo quod adpre„hendit, lætatur; ita ut cum homo perfectus ad maturam ætatem „pervenit, & morti adpropinquat, supra modum apprehensio, læti„tia ex apprehensione orta, & amor rei apprehensæ augetur, ut ani„ma à corpore quasi separetur, tempore voluptatis illius. Huc re„spexerunt sapientes nostri, dum de Morte Mosis, Aaronis & „Mirjam ajunt, quod isti tres mortui sint בִּנְשִׁיקָה, hoc est in osculo „vel per osculum, ajunt enim, quod dicitur: Et mortuus est Moses „servus Domini in terra Moab, עַל פִּי ad os Domini, id docet, quod „in deosculatione mortuus sit. Et sic dicitur de Aharone; ad os „Domini, & mortuus est ibi. Sic dicunt de Mirjam, quod binschin„kah, hoc est in deosculatione sit mortua: Sed tamen de illa non „dicitur in Scriptura ad os Domini, eò quod fuerit mulier, atque ita „Parabolica ista locutio ei non convenerit. Sensus autem ejus est, „quod præ nimio amore mortui sint in apprehensionis illius volu„ptate. Phrasin quod attinet, desumserunt eam Sapientes nostri „ex Cantico Canticorum, ubi apprehensio Creatoris cum summo „amore DEI conjuncta vocatur Neschikah osculatio, sicut dicitur, „osculetur me osculo oris sui. Speciem verò istam hujus mortis, „quæ in rei veritate est liberatio à morte, nemini alii evenisse me„morant dicti sapientes nostri, præterquam tribus istis personis,

Mosi,

Digitized by Google

Moſi, Aharoni, & Mirjam; ſed alii Prophetæ & viri ſancti in inferiori fuerunt gradu; omnibus tamen corroboratur apprehenſio intellectus propè mortem, ſicut dicitur: & ibit coram te juſtitia tua, gloria Jehovæ colliget te; poſteaque remanet intellectus ille in æternum in uno eodemque ſtatu, quia ablatum eſt impedimentum illud, quod nonnunquam diſtinguebat inter ipſum & ejus intelligibile, & ſubſiſtit ita in voluptate illa magna, quod nequaquam eſt ex voluptatibus corporalibus. Ex *Devarim Rabba* laudatus *Buxdorffius* l. c. affert verba: באותה שעה נשקו הקבה ונטל נפשו בנשיקת פה. Eâ ipſa hora oſculatus eſt ipſum DEUS, & accepit animam ejus per deoſculationem oris. Hæc ille. *Gregorius Nyſſenus homilia. I. in Canticum*, oſculum oris DEI præbitum interpretatur Moſi, quando loquebâtur ei ore ad os, facieque ad faciem; quam vim divinam quia ferre in carne non poterat, ſuper illud os divinum oſculumque animam efflavit: ſiquidem negavit DEUS fore, ut videat ipſum homo & vivat, Exod. XXX. v. 20. hinc ita ratiocinatur *Michaël Ghislerius commentar. ad Cantic. cap. I. v. 2. p. p. m. 12.* Tanta eſt iſtius rei veritas, quod ab ipſomet ore divino nullus ſit, qui in vita præſenti oſculari queat, quin illicò mortem obeat, quamvis ſuaviſſimam, ut etiam ab antiquis gentium Theologis præclariſſimo idipſum ſignificatum ſit *Hieroglyphico*, imagine nimirum *Endymionis*, quem Diana in monte altiſſimo, compoſitum ſomno exoſculetur. Aſſerebant enim Dianam, quatenus ſiderum vim, quam recipit, ad inferiora transmittit, eſſe reginam ac Dominam cœleſtium proportionum & intelligentiarum: Endymionem vero animam hominis pii ſignificare, cujus amore flagrantes DEos, ut illam ſibi perfectè conjungere poſſint, divino eam exoſculari ore, dum eſt in alto monte, nempe dum cogitationem ac mentem in cœlum attollit, ſicque ipſam altiſſimo mortis ſomno reddere compoſitam. *Franciſcus Georgius Venetus Problematum in Scripturam Sacram Tomo V. ſect. 1. §. V. fol. 281. facie. 2.* cur Salomon ait: oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt ubera tua vino? Nonne videmus hic, quod non contentus Salomon ſapientiâ impetratâ, quæ vinum dicitur, ad meliorem adſpirabat,

quam

„quam Scriptura pleriſque in locis lac vocat, exprimendum videlicet ab uberibus illis, de quibus infra dicitur; Veni in hortum meum, & dabo tibi ubera mea: quod ſapientiæ genus lac denominatum cum non poſſit haberi per ſtudium ac diligentiam humanam, „ſed per revelationem divinam, quæ fit purificatis, raptis & mente ſublevatis (quem exceſſum antiqui Theologi vocant MORTEM OSCULI, de qua Propheta canit; pretioſa in conſpectu „Domini Mors Sanctorum ejus) ideò flagitans ipſe Salomon hujusmodi oſculum, dicebat: oſculetur me oſculo &c. quia videlicet melius eſt lac propinatum ab uberibus excelſis, quàm vinum, „id eſt, cognitio rerum inferiorum. Sed hæc hactenus ὡς ἐν παρόδῳ.

§. XI. Nunc pes movendus, & juxta Dialecticorum ſcita ab ipſa re Diſſertationi fores pandendæ, Oſculiq; definitio inveſtiganda. Aleam jecit *Iohannes Herrenſchmid in Oſculologia pag. 60.* & oſculum ſic definire conatus eſt; Oſculum nihil aliud eſt, quam duorum amantium inter ſe mutua inhæſio, quâ ſumma innuitur amicitia & familiaritas. Quid enim, uti in hanc ſententiam loquitur *Kormannus*, Libro dicto, pag. 78. homo homini pretioſius poſſit porrigere oſculo? Cor ipſum tradere nequit, multò minùs animam; Os igitur ori admovet, ut ibi anima, quæ dicitur una in amicorum duobus corporibus, tanquam in confinibus & terminis territorii amicorum conveniat, jusque ſuum tribuat utrique. Cujus commatis quoque ſunt illa *Phavorini* apud Stobæum, ſermône 63. Quid aliud faciunt, qui ora mutuò tangunt, quàm animas conjungunt, ſi modo corporis ſui terminum tranſire poſſent, quod cum nequeant, circa corpus veluti fores, ſupplices adſtare videntur. *Franc. Georg. Venetus Problem. in Scriptur. Tomo 6. ſect. 4.* §. „127. *fol. 366. fac.* 2. Cur in amoris ſignum dari ſolet oſculum? „An, quia ſicut os in naturâ venereum penitus eſt, & amoris portio, „ſic & in operatione oſculum? An, quia per os & oſculum, oſculantes ſe invicem, flatum, ſpiritum, & vitam mutuò communicant: „ut nuper dictum? Nulla enim major communicatio fieri poteſt, „quam ea quæ fit per oſculum & ſeminis communicationem. Hinc

Hinc utroque gaudet Venus. Quæ quidem Venus cùm bifa- «
ria sit (ut Platonici docent) bona videlicet & mala, bifarius esse
potest uterque actus, bonus videlicet & malus. Hinc Paulus vo-
cat matrimonium sanctum, & osculum sanctum. *Ludovicus Cre* «
sollius Mystagogi Lib. 4. cap. 6. sect. 2. p. 890. Cum amor sit mo- «
tus animi, se unicè & potentissimè cum alio sociare cupientis, un- «
de oriatur ea conjunctio, quæ è duobus unum efficiat; hunc «
ipsum motum vix prodere alia ratione potest, quam rem sibi ca- «
ram osculando. Qui animus delitescit in corpore, nec objici- «
tur hominum luminibus, è sinu cordis, velut è penetrali hono- «
rato atque regio, subit in Os prospiciens per cancellos. Ibi «
quantum licet, videtur, ibi loquitur atque resonat: Ibi tan- «
quam in salutatorio consider, promptus & paratus ut rem dilectam «
ad se venientem excipiat, vel ad eandem se ejiciat & contendat. «
Sic enim omnes naturâ duce populi existimaverunt, os nostrum «
esse animi ostium, & aditum sacrosanctum, quo divinitùs vel ad «
nos intret, vel ad alios egrediatur. «

§ XII. Nescio sanè an non *D. Ambrosius Hexaemeri Lib. VI. cap. 9. pag.* 87. etiam ausus fuerit quidditatem osculi exprimere quando sic infit: Osculantur se & columbæ, sed quid ad humani " osculi venustatem, quo amicitiæ insigne humanitatisque præful- " get, in quo plenæ charitatis exprimitur affectus. Leg. *Theoph. Ray-* " *naudus in optima vita sine pessimo, cap. II. pag.* 545. Verum enim verò metus est haudquaquam inanis, ne quispiam his ambobus (si modo osculum in genere definire voluerunt) auriculam de Legibus definiendi neglectis vellicet; occinatque has descriptiones nimiâ laborare angustia, quippe quæ tantum conveniunt osculo in specie, nimirum illi, quod signum charitatis est, & ori figitur: Cum tamen præter hanc plures osculi species reperiantur, uti ex iis quæ paulo post sequentur, liquidissime patebit. Neutram ergò ex adductis descriptionibus admittere licebit, de alia verò cogitare opus erit. Non tamen dissimulandum, tantam osculi esse ambiguitatem, ut vix ejus aliqua possit produci

descriptio, quæ ad amussim Logicam per omnia exactè quadret. Ne autem hic plane nullus sim, requiro ad osculum primò, ut sit contactus oris, seu, ut osculaturus labella sua applicet rei, cui osculum modo isto notorio libandum est. Secundò ut idem hoc contactu certos animi conceptus potentiæ intellectivæ manifestare intendat. Ex quibus fortè talis descriptiò osculi elici poterit: quod sit contactus oris objecto certorum animi conceptuum manifestandorum gratiâ factus. Quam quidem descriptionem soli osculo competere, ad omnesque ejus species extendi posse confido. Si tamen quis perfectiorem aut adcuratiorem proponere velit, illi ego Linguâ animoque favebo.

DISSERTATIO II.

De OSCVLORVM VARIIS SPECIEBVS ET PRIMO QUIDEM DE OSCULO SACRO.

Summaria.

I. Osculorum divisio varia, commodissima autem in osculum sacrum & profanum. II. Sacrum, sanctum & religiosum quid? Variis gaudet significatis. Sacri vel sacerrimi homines. Cornelius Agrippa *rejectus. III. Profanum quid? profanus pro Diabolo. Profanare. IV. Osculi sacri subdivisio Mysticum quid? V. DEus humanam carnem assumendo osculatus est homines. Fabula de Narcisso accommodata; VI. Canticum Canticorum explicatu difficile, propter summa ibidem contenta Mysteria.*

§. I. UBi jam eò accedo ut ex amplissimis Antiquitatum hortulis decerpam flores, qui suavissimæ quasi osculorum coronæ nitelam atq; ornamentum conciliare possunt, tanta profectò pulcerrimarum rerum varietas, copia tam delectabilis assurgit, ut unde incipiendum, quid præ reliquis eligendum, ac ubi

Digitized by Google

ac ubi tandem finiendum ſit, non poſſim non dubitare. Ne tamen uſu mihi veniat, quod illi apud Theocritum Lignatori, qui in latiſſimam aliquando Sylvam delatus, præ nimia omnium cupidine tandem nihil legebat, ordine utendum, & juſta inquirenda eſt diviſio, quæ inſtar Mercurii Evhodii in quadrivio conſtituto viam rectam virgulâ monſtrabit. Multi diviſerunt oſculum ita, ut aliud *officioſum*, aliud *charitativum*, aliud *luxorioſum*, *proditorium* aliud fecerint. Quemadmodum amor quandoque eſt verus & virtuoſus, quandoque falſus & proditioſus, quandoque carnalis & voluptuoſus. *Lælius Biſciola Horarum ſubciſivar*. Lib. VII. cap. XIII. *Petrus Berthorius in Dictionario, Venetiis An.* 1583. *excuſo*. Nec pauciores diſpeſcuerunt illud in oſculum *amoris & unionis*, *reverentiæ & honoris*, *reconciliationis & pacis*, *hypocriſeos & proditionis*, *laſciviæ* denique & *procacitatis*, velut Philologorum hujus ſeculi facilè Primipilus, Celeberrimus *Dilherrus, Elector. Lib. II.* paginâ 136. ex *Gabriele Biele in canon. Miſcæ lectione* 81. commemorat. Verum utut receptiſſimæ hæ ſint diviſiones, non tamen videntur ad Logicorum leges ſatis exaſciatæ: dabuntur ſiquidem nonnullæ ſpecies oſculorum, quæ utique ſub toto diviſo continentur, neque tamen ad ullum membrorum iſtorum dividentium referri poſſunt. Hinc de diviſione aliâ circumſpiciendum erit, & fortè minus erraturus ſum, ſi initio Oſculum in *ſacrum* & *profanum* diſpeſcam, poſtmodum verò utrumque ſecundum ſuas ſpecies examinem. *Conf. Maximilian. Sandæus Theolog. Myſtic. Exercitat. XIII. pag.* 453.

§. II. Ne autem hæc allata diviſio ullam in terminis foveat obſcuritatem, in primo ſtatim limine ambiguitas tollenda erit. Sciendum itaque aliquid *ſacrum* dici non uno modo: Aliquando enim accipitur *ſtrictiſſimè*, atque contra diſtinguitur *ſancto*, ut & *religioſo*. *Iſidor. Etymol.* 6. 19. *Sacrum* eſt omne quod nomine DEorum habetur. Unde *Virgilius*, quoties ſacrum vocat, additionem ferè DEorum facit. *Aeneid. III. v.* 4.

Sacra Dionææ matri, diviſque ferebam.

Vel, quod publicâ auctoritate DEO ritè conſecratum eſt, ut ſacri

Luci, templa, ornamenta, & omnia quæ publico civitatis inſtituto, aut permiſſu Principis, Deo, ſive in agro, ſive in civitate dedicata fuerunt: (unde *conſecrare, obſecrare, reſecrare* & ſimilia. *Cæl Rhodigin. Antiq. Lection. Lib. XII. cap. 11. 12.. Trebatius Libro I. de Religion.*) *Sanctum proprie dicitur quod ab injuria hominum* defenſum atque munitum eſt, etſi DEO non ſit conſecratum, ut muri, portæ civitatis, imprimis verò Legati ſive Caduceatores; tractum à Sagminibus herbis, quas Legati populi Romani ferre ſolebãt, ne quis eos violaret; ſicut Legati Græcorum ferebant κηρύκεια; vel à *ſanciendo,* quoniam capitis pœna in eos qui condeliquiſſent, conſtituta erat. §. 8. & 10. Inſtitut. de rerum diviſione. Lib. VI. §. 3. L. 8. & 9. ff. eod. in Auth. ut null. Fabric. orat. Dom. coll. 5. & in Auth. de Eccleſia, §. *Si quis autem voluerit* & §. *Si quis ædificationem.* col. 9. Ulpian. ad Edict. 68. Alciat. Parerg. 2. 4. Hinc Leges *ſanctæ,* (ut apud Horatium, Sanctarum inſcitia Legum) quæ nõ debent pœnæ ſanctione corrumpi, ut loquitur apud Macrobium Trebatius; & illa pars Legum, quæ pœnam corrumpenti conſtituebat, ſanctio nũcupata, teſte Juſtiniano *inſtitut. de rer. diviſ.* §. *Sancta.* Scipio Gentilis Origin. ad Pandectas Libro ſingulari. pag. m. 208. Edit. Altorffin. in 8. An. 1664. *Religioſum* audit, quod à cõmunibus hominum uſibus remotum eſt, quod homini facere vel adhibere non licet, ut virgo Veſtalis, Thymiama, Exod. XXXVII. v. 37. Latiùs autem τὸ *ſacrum* accipitur, quando opponitur *profano,* & ſanctũ atq; religioſum includit, notatq; ita omnem rem, quæ ſolenni majorum inſtituto ab uſibus profanis remota, Deoq; dicata, & Lege aliqua poſitiva inviolabilis reddita fuit; ſic Feſtus ex Ælio Gallo declarat. Quod *ſacrum* eſt, idem Lege & Inſtituto Majorum *ſanctum* eſt, ut volari ſine pœnâ non poſſit. Idem etiam *religioſum* eſt, quoniam eſt aliquid, quod ibi homini facere non licet; quod ſi tamen faciat, adverſus Dei voluntatem facere videtur. *Johann. Ludovicus Ruel,* de Religione Gentium circa feſta, pag. 94. ſeqq. Non raro *ſacrum* & *ſanctum* indifferenter accipitur, argumento L. 11. ff. Ne quid in Loco Sacro fiat. Johann. Maria Catanæus Schol. ad Plinii Ep. 10. L. I. Mancinellus in Sat. III. Juvenalis. *Sacra via* eſt Locus in urbe Roma, ubi *Romulus* & Tatius fœdus fecerunt, cujus meminit

Cicero

Digitized by Google

Cicero in orat. pro Plancio, hâc triumphantes in Capitolium ibant: tendebat autem à regia usq; in arcem. Ibi vendebantur poma, flabella, teſſeræ, tali, & incolæ ejus vocabãtur *Sacravienſes*. Nõnunquam ſacrum ponitur pro templo, Paulus JCtus, *ff. ad Legem Iuliam peculatus. l. Sacrilegi* capite *puniantur.* ſunt autem *Sacrilegi*, qui publica Sacra compilârint: at qui privata ſacra, vel ædiculas incuſtoditas tentaverint, amplius quam fures, minùs quam ſacrilegi, merentur. *Sacrum* quoq; magicum quoddam notat ad compeſcẽdas detrahentium linguas: *Ovidius Libro II. Faſtorum.*

> Ecce anus in mediis reſidens annoſa puellis,
> *Sacra* facit tacite, nec tamen ipſa tacet.

Antiqui *ſacros homines* vocabant, quaſi execrandos & deteſtandos, ex XII. Tabulis ſumptum vocabulum, quod more Gallorum Servius translationem eſſe ait. Nam cum Maſſilienſes peſte laborarent, unus ſe ex gentibus offerre ſolebat annum integrum alendum publicis cibis & purioribus, poſtea verbenis, veſtibusq; ſacris ornatus circumducebatur per urbem cum execrationibus: precabantur enim, ut in eum omnia mala civitatis incumberent & inciderent, ſicq; projicebatur. *Petronius* ſub finem *Satyrici*. *Plautus in Moſtellaria Actu IV. Scena 2.* unus iſtic ſervus eſt *ſacerrimus*: & in Prologo Pœnuli lenonem vocat hominem *ſacerrimum*, id eſt omnibus modis execrandum & ſceleſtum: vid. Macrob. Lib. III. c. 7. Saturnal. Feſtus, *ſacer*, inquit, homo eſt, quem populus judicavit ob maleficium. Neq; fas eſt immolari, ſed qui occidit, parricidii non damnatur. Nam lege Tribunitiâ primâ cavetur: Si quis eum, qui plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. Indè *ſacratæ leges* dictæ, ut ipſe alibi autor eſt, quibus ſanctum jubetur eſſe alicui DEorum, quidquid adverſus eas fecerit, ſicut familia pecuniaque. *Sacrare caput* idem eſt ac diris devovere, Rhodiginus, l. c. confer Taubmanũ in Cõment. ſuper allegatos Plauti locos, Mureti Comment. *ad Catullum. Servium ad Lib. 3. Aeneid.* Deniq; ridicula eſt *Henrici Cornelii Agrippæ*, ſuſpecti aliàs Scriptoris, diſtinctio *Lib. III. de Occulta Philoſophia c. 63.* quâ ſacra appellari perhibet, vel quæ ab ipſis Diis, aut Dæmonibus aſſiſtentiis ſuis ſunt ſacrata, tanquã à Diis ipſis nobis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

nobis dedicata, quomodo dæmones, myſteria, & preces quædam ſacræ nuncupentur; vel quæ ab hominibus DEO dedicata & conſecrata ſunt; quemadmodum vota, & ſacrificia, ſimulachra, delubra, idola, ſtatuæ, imagines &c. ritus, obſervationes, geſtus devóti &c. Sacerdotes &c. tempora.

§. III. Simili prorſus modô etiam τὸ *profanum* dicitur; vel *latiùs* nimirum, vel *ſtrictiſſimè*; Strictiſſimè acceptum eſt id, quod extra fanum gerendum, extra fanum relinquendum, atteſtante *Macrobio Lib. 1. Saturnal. cap. 3. fol.* 80. Feſto profanum, quod fani religione non tenetur. Fanum à fando, quod illud Pontifex per certa verba dedicat. *Profanum* ſimpliciter uſu vulgatum ſignificat; Tacitus Lib. XIII. Annal. Tegmina corpori direpta injiciunt, quantum magis profana & uſu polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Profanus Servio dicitur, ſacris non initiatus, qui fanum intrare non poterat. juxta Virgil. Æneid. VI.

- - Procul ô procul eſte profani,
Conclamat vates. - - - - -

Profanus ſimpliciter vocatur omnium malignorum ſpirituum maligniſſimus, Diabolus. *Fallere non poteſt milites Chriſti malitia profani & Impoſtoris*. Sic profanos pro gentilibus, paganis, perfidis, nequiſſimis, hoſtibus, dicit *Albo de Obſidione Lutetiæ*, apud *Barthium, Adverſar. Lib. LIX. cap. 12. p.* 2800. In eodem ſignificatu profanum accipit *Aurelius Prudentius hymno ad omnes horas v.* 90.

Quid tibi, profane ſerpens, profuit rebus novis,
Plaſma primum perculiſſe verſipelli hortamine?

Profanare ſonat ex ſacro humanis uſibus promiſcue facere, *Livius I. bell. Macedon.* Dies feſti, ſacra, ſacerdotes quæ ipſius majorumve ejus honoris cauſa inſtituti eſſent, omnia profanarentur. Eodem ſenſu Trebatius loco dicto profanum explicat, nempe quod ex ſacro & religioſo in hominum uſum converſum fuit, opponiturque adeò religioſo. *Latiùs* dictum eſt id, quod neque DEO dicatum, neque lege peculiari ſancitum, neque ab uſibus profanis remotum eſt, & ſic opponitur *ſacro* latè accepto. Jam quando divi-

Digitized by Google

diviſum eſt oſculum in ſacrum & profanum, τὸ ſacrum & profanum non dicuntur ex ſignificatione ſtricta, ſed latiori, ut adeò oſculum ſacrum illud mereatur dici, quod vel DEO rebusque divinis libatur, vel quo res divina ſignificatur, vel, quod ſacrâ lege ſancitum fuit; Profanum autem quicquid extra hos dictos uſus adhibitum eſt.

§. IV. Ne verò uno ſpiritu juſtô plura hauriam, & confuſa prolixitate & Lectorem, & me obruam ipſum, profano in certis quibusdam diſſertationibus ſuum locum aſſignabo, in præſenti oſculum ſacrum explicaturus. Hoc à quibusdam in *Myſticum*, *Adorativum*, & *Charitativum* ſubdividi ſolet. Myſticum oſculum quid & quodnam propriè ſit, non uno omnes & eodem modo interpretari legas. Aliquandò juxta nonnullos eô ſignificatur amor, nonnunquam delectatio, interdum conjunctio cum DEO, & frequenter unio ipſa Myſtica. *Maximilian. Sandæus Theolog. Myſt. diſquiſit. 3. Multi* quos inter & ille antecitatus *Herrenſchmidius*, oſculum myſticum appellant omne oſculum, quod ſignum eſt rerum ſpiritualium, ſicut etiam *B. Glaſſius in Philologiâ ſacrâ Lib. II. Tract. 2. ſect. 2. p. m. 289.* obſervat, vocem myſtici ita accipi. Nam *myſticum* dicitur, tum *de re abſtruſa abſolutè*: tum *relatè* de eo, quod *typicum* eſt, & de eo, quod ſignificatur aut obſignatur per *typum*, uti Sacramentum & res ſacramenti ambo myſtica dicuntur. *Martinius in Lex. Philol. Gerhard. Iohann. Voſſius in Etymologico Linguæ Latinæ, p. 337.* Hinc ad oſculum myſticum quoque referre geſtiunt ſanctum oſculum, ſive Chriſtianum, quod inferiùs Charitativum appellabo. Verùm quia fatente Glaſſio τὸ Myſticum ita accipitur minùs propriè, idcircò alii per oſculum Myſticum intelligunt actionem quandam externam ſive oſculum corporis, quo ex intentione oſculantis ſignificatur Chriſti in Eccleſiam ſponſam ſuam amor & gratia.

§. V. Hoc eſt illud oſculum, (verba pono *Petri Berthorii ex Dictionario*) id eſt, ille amor, & illud vinculum, quo DEus oſculatus fuit humanum genus, carnem aſſumendo, & ſe ei intimè approximando & uniendo, quando ſcilicet, miſericordia & veritas obvia-

obviarunt ſibi, & juſtitia & pax oſculatæ, quod quidem oſculum ſummè deſiderabat humana natura, Cantici VIII. Ubi ante Chriſti adventum dicebat: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te ſolum foris, & deoſculer te, & jam nemo me deſpiciat.* Foris enim, id eſt extra Paradiſum, id eſt inferius in mundo cupiebat DEI filium invenire, & eum oſculari, & ſibi „ſe unire, ut ſic ſine adſpectu poſſet ſecum perpetuo convenire. Ita „quod etiam ipſe DEI filius figurari potuit in Narciſſo, qui imagi„nem ſuam tantum dilexit, quod eam in fonte reſpiciendo & oſcu„lando ſubmerſus fuit. Quia revera DEI filius imaginem ſuam, „id eſt hominem ad imaginem ejus factum, in fonte uteri virginalis „oſculatus eſt, carnem ſcilicet ſumendo. Ita quod pro nimia „charitate mortem incurrit, ſe propter hominem crucifigi permit„tendo. Unde Gen. XXVII. acceſſit & oſculatus eſt eum. Iſtud etiam oſculum charitatis poteſt ſignificare illud amoris vinculum, quod nobis DEUS fecit, quando per charitem & gratiam ſe nobis intimat & conjungit. Imago enim in ſpeculo vel in aqua talis eſt naturæ: quod ſi te elongaveris, elongatur, ſi autem te ſibi appropinquaveris, appropinquabit ſe tibi etiam usq; ad oſculum. Sic DEUS elongatur ab illis, qui per peccatum ab eo ſe elongant. Quia *longè eſt Dominus ab impiis,* Proverb. XV. Illis autem, qui per pœnitentiam ſibi appropinquant, ſolet appropinquare, & usque ad oſculum, id eſt, usque ad perfectæ charitatis vinculum eis per gratiam copulari.

Tale oſculum DEUS à nobis petit, dicens Gen. XXVII. *Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi.* Ipſe etiam nos oſculatur, nos ad indulgentiam recipiendo, nobis gratiam concedendo, & nos in gloriam introducendo. Dico etiam, nobis gratiam conciliando, & ſic oſculatus eſt Rex David ſenem Barſillai II. Samuel. XIX. 39. *Oſculatus eſt Rex Barſillai & benedixit ei.* Dico inſuper quod DEUS oſculatur nos in cœleſtem gloriam introducendo, ſicut de Laban dicitur, Geneſ. XXIX. *Quod audiens Iacob ſororis ſuæ filium adveniſſe, ruens in oſcula duxit eum in domum ſuam.*

§. VI.

Digitized by Google

§. VI. Huc trahunt oſculum Cantic. I. v. 1. ubi ſponſa ſponſi oſculum poſtulat, item oſculum, quô Jacob Rachelem conſobrinam ſuam, in amplexus ejus ruens, affecit, quo de Geneſ. XXIX. v. 11. 12. Nec non illud, quod Propheta Eliſæus defuncto Sunamitidis puero impreſſit II. Reg. IV. v. 34. quæ omnia accuratiorem explicationem requirunt, cum difficultatibus ſane non exiguis involuta ſint, & magni ponderis myſteria in ſe contineant. Præprimis verò locus ex Cantico multa maceravit ingenia, quia totus ille Scripturæ liber inſcrutabilibus reconditæ Theologiæ ſacramentis repletus eſt. Cantica Canticorum ænigmata ſunt, paucis intelligenbus nota ſunt, paucis pulſantibus aperiuntur, jure merito exclamat Auguſtinus Lib. de Paſtoribus cap. XV. Idcirco non externo literarum cortici tantum inhærendum, ſed ad intimiorem ſenſus receſſum penetrandũ eſt, quemadmodũ pulchra ſimilitudine *Gregorius Nyſſenus homilia I. in Cant.* declarat: Ut in pingendi ſcientiâ materies omninò quædam eſt, diverſis in coloribus, quæ animalis imitationẽ perficit, at qui imaginem reſpicit, quæ per colores arte abſoluta eſt, non infrictis tabulæ coloribus ſpectando inhæret, ſed tantũ ad formã ipſam reſpicit, quam per colores expreſſit artifex; ſic etiam præſente in pictura non ad materiã colorum, qui ſunt in verbis, reſpiciendum eſt, ſed quaſi quædã Regis in illis eſt intuẽda forma, quæ per cogitationes puras exprimatur. Nam hæc verba ſecundũ ſignificationes obvias quaſi quidam color ſunt, ut album, pallidum, nigrũ, rubrum, purpureum; Os, ſuavium, unguentum, vinum, membrorum appellationes, lectulus, juvenculæ, & ejusmodi alia. Quæ autem per hæc forma conficitur, eſt beatitas, ſtatus expers animi morborum, cum divinitate conjunctio, à malis alienatio, & ad ejus, quod verè pulchrum ac bonum eſt, ſimilitudinem facta noſtri conformatio. Conſentit *Gregorius Magn. præfat. in Cant.* ſic differẽs: ſolerter intuendũ eſt, ne cùm exteriora audimus ad exteriora ſentiẽda remaneamus, & machina quæ ponitur, ut levet, ipſa magis opprimat & aggravet. Debemus in ſenſibus exterioribus corporeis, quidquid interius eſt, quærere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. *Ibidem*: ſicut palea frumentum, ſic & litera

D tegit

tegit Spiritum. Sed quia jumentorum est paleis, hominum, frumentis vesci, qui humana ratione utitur paleas abjiciat, frumenta Spiritus edere disponat. Idcirco consultum fuerit, allegatos Scripturæ textus peculiari diatribæ includere, eosque juxta bonæ interpretationis media solicitè pensiculare.

DISSERTATIO III.

De
OSCVLO MYSTICO.

SUMMARIA.

I. Via ad Deum veniendi duplex, Scholastica & Mystica. Vtriusque consideratio II. Vnionis Mystica proprietates. III. Theologia Mystica definitio. Actus ad Theologiam Mysticam hominem disponentes. V. Theologia Mystica Scopus. VI. Adspirationes Sacra quid. VII. Aspiratio occulta passiva. VIII. Sublimitas Cantici Canticorum. Quis ad illius Lectionem sit admittendus? IX. Cap. I. Cant. v. 1. varia versiones. Mysterium incarnationis filii Dei detectum. X. Sub metaphora Osculationis exprimitur. XI. Osculum illud Doctrinam & disciplinam largitur. XII. Mysterium SS. Trinitatis ex hoc loco elicitur; quin & conjunctio anima cum Deo. XIII. Deus anima tria oscula concedit. Anima duo labia. XIV. Per oscula septem Charismata divina appositè significantur. XV. Desiderium Sponsa pulchrè delineatum. Recensus rariorum Commentatorum super Canticum. XVI. Genesis 29. v. 12. propriè nihil Mysticum continet. XVII. 2. Regum 4. comma 33 34. Literaliter & allegoricè expensum. Ritus orandi Hebraorum differentes. XIIX. Psalmi 85. versiculus undecimus enucleatus. XIX. In nocturnis precibus Ecclesia Romana ex Psalmi quinquagesimi versu: Domine labia mea aperies: initium facit, & quare.

§. I. VIa per quam ad DEUM igitur, à summis viris potissimum duplex statuitur: Una vocatur *communis & Scholastica*, altera

Digitized by Google

altera *Myſtica & ſecreta.* Utraque tanquam donum cœleſte à Patre luminum deſurſum proficiſcitur, ſed inter utramque multiplex diſcrimen intercedit. Scholaſtica humanum ſtudium & inquiſitionem requirit, paucisque convenit altiori præditis literaturâ: Myſtica ubique, ſemper & ab omnibus haberi poteſt. Illa ſpeculativa, hæc practica: illa propriè in intellectu, hæc in voluntate ſita eſt. Illa expoſita illuſionibus, ſuperbiæ & curioſitati, habet undè timeat; hæc tuto ac ſimpliciter ambulat, nihil quærens præter Deum. Illa naturaliter cum Phantaſia & diſcurſu operatur; hæc ſupernaturaliter cum purâ & ſimplici intelligentiâ. Illa à ſcientia acquiſita; hæc à donis infuſis Spiritus Sancti procedit. Illa anguſta eſt, limites non excedens humanæ Speculationis; hæc cor dilatat ad infinita, & omnem modum naturalis cognitionis tranſcendit. Illa longa, laborioſa, & difficilis; hæc brevis, expedita & facillima eſt. Illa ab infimis incipiens, à pravorum ſcilicet habituum exſtirpatione, & tumultuantium affectionum moderatione, per ſtudium virtutum, & vitæ activæ officia ad apicem perfectionis aſcendit: hæc admirabili circulo ab amore incipiens ad amorem progreditur, & deſinit in amore per motus anagogicos & flammiferas adſpirationes, *Heinricus Harphius Lib. I. pag. 2. c. 1. p. 48. & Lib. II. p. 3. cap. 30. & p. I. Collat. I. Myſt. Theol. Victor Gelenius in ſummâ Practicâ Theolog. Myſtica, parte 1. deciſ.* I. *artic.* 3. Eſt enim amor, ut Plato etiam cognovit, (in Convivio, ubi fusè de amore) circulus à bono in bonum perpetuò revolutus. Myſtica autem via, de qua ſola, via ſcholaſticâ excluſa, hic ſoliciti ſumus, ex mente *Dionyſii Carthuſiani Lib. de fonte lucis, artic. XIV.* duplex eſt, *activa & paſſiva.* Quæ diviſio ex *Dionyſio Areopagita, Myſt. Theol. c.* 1. colligitur, quandò ad Timotheum ſic ſcribit: Tu verò, chare Timothee, in Myſticis contemplationibus, intentâ exercitatione, & ſenſus relinque, & intellectuales operationes, & ſenſibilia, & intelligibilia omnia, & ea quæ ſunt, & quæ non ſunt univerſa, ut ad unionem ejus, qui ſupra eſſentiam & ſcientiam eſt, quantum fas eſt, indemonſtrabiliter aſſurgas; ſiquidem per liberam & abſolutam, & puram tui ipſius à rebus omnibus avocationem, ad ſu-

perna-

pernaturalem illum caliginis divinæ radium, detractis omnibus & à cunctis expeditis eveheris. Et alibi, nempe *de divinis nominibus cap. VII.* ita loquitur: Est item divinissima Dei notitia, quæ per nescientiam accipitur, secundum illam, quæ supra intellectum est, unionem, quando mens à rebus omnibus recedens, ac demum semetipsam deserens, desuper fulgentibus radiis unitur, quibus in illo inscrutabili sapientiæ profundo collustratur. Quibus verbis utramque viam attingit, *activam,* quæ in nostra sita est voluntate, non tamen sine divini auxilii infuso lumine, dum monet Timotheum, ut se disponat ad unionem per omnimodam abstractionem à rebus omnibus, sensus relinquendo, & omnia objecta sensibilia ac intelligibilia, principia scilicet scientiarum & ratiocinationum, & ea quæ sunt, essentias videlicet rerum immutabiles, & ea quæ non sunt, res nimirum temporales, quæ propter continuam mutationem meritò dicuntur non esse: Sic autem expedito ab omnibus impedimentis futurum pollicetur, ut ad supernaturalem divinæ caliginis radium anagogicè sublimetur, & à Deo trahatur, quia tunc anima divinitus rapitur, & absorbetur, quæ est *via passiva,* supponens præviam viæ activæ dispositionem.

§. II. Bernhardus *sermone 2. de Ascensione* hanc duplicem viam tendendi ad divinam unionem his verbis exponit: Quidã trahuntur, qui dicere possunt, trahe me post te. Nonnulli ducuntur, qui dicunt, introduxit me Rex in cellam vinariam. Alii rapiuntur, sicut Apostolus raptus est ad tertium cœlum. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas. Secundi feliciores, qui ex voluntate sua confitentur Domino. Tertii felicissimi, qui in profundissima Dei misericordia, quasi sepulta arbitrii libertate, in divitias gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, qui spreto ac suppresso adminiculo rerum ac sensuum, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis instantaneisq; excessibus feruntur in Patrem. Ubi duo priores dispositioni activæ, tertii passivæ à pio Doctore deputantur. Deus itaq; sublimis, verba sunt Dionysii Carthusiani *de fonte Lucis artic. XVI.* cum viderit mentem hominis spiritualis zelo justitiæ penetratam, charitate flammigeram, puritate ac omni virtu-

Digitized by Google

virtute fulcitam, ad divina fortiter adſpirantem, mox dignantiſſimè, exuberantiſſimè, amoroſè, ac frequentiſſimè ei occurrit, ſuccurrit, cooperatur, ſeq; ei communicat, manifeſtat, infundit, eam ad ſe elevat, intra ſe rapit, *deoſculatur*, *amplectitur*, atque ſe ei intuendum, guſtandum, fruendum, offert ac exhibet, habetque complacentiam magnam in eâ, & tanquam amicam ac ſponſam apprehendit, fœcundat & ſibi adſtringit. Debet igitur anima tantam excellentiam deſiderans prorſus eſſe nuda, & formis ſeu imaginibus rerum mundanarum vacua, in ſuum ſemper principium intuens. Pulcherrimè *Ioannes Taulerus Sermone III. Paſch.* ait: relinque hominem, Angelum, cœlum, & ipſum eſſentiale bonum, ipſam eſſentialem veritatem cape nudè in ſe ipsâ, nam quicquid adpoſueris, hoc ipſum tegit & excludit unitatem. Et *Iuſtinus Martyr in colloquio cum Tryphone ab initio*: An putas, inquit, te percepturum quidquid ad felicitatem pertinens, niſi prius animam à rebus ſenſibilibus ad intelligibiles traductam reddas aptam virtuti, ipſiusque ſummi boni contemplationi? Verbum namque ſempiternum non niſi in ſolitudine profertur, in ea inquam ſolitudine, ubi homo & à ſe ipſo, & ab omni multiplicitate relictus, deſertus & exul effectus eſt. Propria ſanctorum eſt hæc ſolitudo, quorum hæc verba apud *Tertullianum de Pallio* leguntur: Eo nihil foro, nihil campo, nihil curiæ debeo; nihil officio advigilo, nulla roſtra præoccupo, nulla Prætoria obſervo, cancellos non adoro, ſubſellia non contundo, jura non conturbo, cauſas non elatro, non judico, non milito, non regno. Seceſſi de populo; imo unicum negotium mihi eſt, nec aliud nunc curo, quàm ne curem. Erat olim iſta ſententia: Nemo aliis naſcitur, moriturus ſibi. Certè ad Epicuros & Zenones ventum eſt: ſapientes vocas totum quietis magiſterium, qui eam ſummæ atque unicæ voluptatis nomine conſervavêre.

§. III. Hæc via abſtractionis, quietis & ſeceſſus deducit ad Theologiam Myſticam, ad illã indoctam ſapientiam omni ſapiẽtiâ humanâ ſuperiorem, qua mens Deum ſuũ ſine diſcurſibus agnoſcit, & quaſi contrectat, & ſine ratiocinationibus guſtat. Eſt autem

Myſtica Theologia ſecretiſſima mentis cum Deo locutio, juxta *Dionyſ. Carthuſ. ſuper Dionyſii Areopagitæ Myſtic. Theolog.* ſive, eſt animi extenſio in Deum per amoris deſiderium, *Iohan. Gerſon. de Myſt. Theolog. Specul. Conſiderat. XXVIII.* vel motio anagogica in Deum per purum & fervidum amorem. Eſt cœleſtis quædam Dei notitia per unionem voluntatis Deo adhærentis elicita, vel lumine cœlitus producta, *Iohann. à Ieſu Maria cap. 1. Theolog. Myſticæ.* Eſt ſapientia Experimentalis, Dei affectiva divinitùs infuſa, quæ mētem ab omni inordinatione puram per actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis cum Deo intimè conjungit. *Balthaſar Corderius Iſagoge ad Myſticam Theologiam Dionyſii Areopagitæ cap. II.* Ex his liquet, Theologiam Myſticam non eſſe propriè ſcientiam, prout ſcientia eſt habitus acquiſitus. Sed ſi accipiatur pro actu, nihil aliud eſt, quàm ipſa mentis in Deum defixio, admiratio Majeſtatis, ſuſpenſio animi in lumen immenſum ac æternale, ferventiſſima, ac transformativa inſpectio Deitatis; ſi verò ſumatur pro habitu, realiter idem eſt ac præſtantiſſimum donum Spiritus S. quod Sapientia nuncupatur, ſecundum altiſſimum ejus gradum. *Carthuſian. ſuper Myſt. Theol. Dionyſii quæſt. V. artic.* 5. Differt à Theologia *Scholaſtica & Symbolica*, quia *Scholaſtica* è caliginoſis fidei orthodoxæ principiis ſua deducit aſſerta; *Symbolica* figuratas de Deo locutiones explanat, hæc puris quibuſdam & tranquillis obtutibus ſine rationis ſatagentis excurſibus divinæ ſapientiæ arcana dignoſcit. Per ſcholaſticam diſcit homo rectè uti intelligibilibus, per Symbolicam ſenſibilibus, per hanc rapitur ad ſupernaturales exceſſus. Scientiæ humanæ in valle phantaſiæ diſcuntur, hæc in apice mentis. Illæ multis egent diſcurſibus, & erroribus ſubjectæ ſunt; hæc unico & ſimplici verbo docetur & diſcitur, & eſt merè ſupernaturalis tam in ſubſtantia, quàm modo procedendi.

Principium Myſticæ Theologiæ eſt ipſa eſſentia bonitatis, rerumque omnium cauſa ſupereſſentialis Trinitas, à quà per bonitatis redundantiam in nos effluxit, cum inæquali tamen participatione ob diverſam hominum aptitudinem, & multorum repugnantiam cum divinis illuſtrationibus. Dicimus itaque cum *Dionyſio*

Digitized by Google

Dionyſio Areopagita Hierarchia Eccleſiaſticæ cap. I. Dei principalem beatitudinem, naturam Divinitatis, Principium Deificationis, ex quo Deificandi Deificantur, Myſticam Theologiam in ſalutem & Deificationem hominum conceſſiſſe, modo ſcilicet magis immateriato, & ſpiritaliori, non extrinſecùs ad divina movendo, ſed intelligibili ratione atq; intrinſecus purâ liquidaque illuſtratione diviniſſimam iis voluntatem irradiando. H. I. Et hic ſcopus hujus Sapientiæ eſt erga Deum & res divinas continua dilectio, cognitio Dei perfectiſſima, & ſimplicis perfectionis ejus divina participatio atque fruitio, quæ Dei contemplatorem ſpiritali modo reficit, ejusque animam modò prorsùs ineffabili arctiſſimè cum Deo unit & Deificat.

§. IV. Actus ad Theologiam Myſticam mortalem hominem diſponentes, ſunt ſupernaturales, fidei, ſpei, & charitatis, quibus mens immediatè Deum attingit: Et fides quidem intellectum, ſpes memoriam, charitas voluntatem myſticè perficit & informat, uti pulchrè ac diffusè Pater *Iohannes à Cruce* in ſuis diviniſſimis libris de Aſcenſu Montis Carmeli, de nocte obſcura, & de viva amoris flammâ, exponit. His accedat neceſſe eſt, magnum, fervens & inſatiabile deſiderium aſſequendæ perfectionis. Johann. Taulerus Epiſt. XXIX. ſex homini obſervanda præſcribit, ut ad culmen perfectionis pertingat; Tria quoad exteriora, totidem quoad interiora: Nempe ut veſtes, & omnia exteriora illius ſimplicia ſint, quibus nemini placere appetat, niſi Deo: ut verba illius ſint ſuccincta, neceſſaria, & de reb⁹ divinis: ut in omni ejus externa actione nihil appareat, quod poſſit offendere intuentes. Deinde quoad interna neceſſarium eſt, ut Deum ſolũ puriſſima intentione quærat, ut, quicquid illi eveniat, imperturbabilem animi pacem retineat. *Antonius Monelia* Ordinis Minorum vir magnus inter Myſticos, *in Myſt. Theol. Dionyſ. cap.* I. ſex eſſe catenas docet, quibus ligatur anima, ne ad Myſticam Theologiam aſcendat: Prima eſt negligentia circa ſpiritualia, quia homo non vult ſe exercere & mortificare; ſecunda, evagatio ſenſuum; tertia, curioſitas intellectus circa ſcientias; quarta, inordinatus amor erga temporalia; quinta,

Digitized by Google

quinta, impuritas in operationibus; ſexta; occupatio circa exteriora. Cum tot igitur diſpoſitiones ad Myſticam Theologiam ſint neceſſariæ, libet hic vetere ritu proclamare, procul hinc, procul eſte profani. Nam & *Dionyſius cap.* 1. *Myſt. Theol.* monet Timotheum, ut caveat, ne quis eorum hæc audiat myſteria, qui rebus adhæreſcunt, & nihil ultra naturalia ſupernaturaliter eſſe imaginatur: qui materialibus rebus immerſi nondum per ſtudium mortificationis, & exercitium virtutum animi candorem acquiſiverunt: qui ambulantes in mirabilibus ſuper ſe arcana DEI cognitione ſe poſſe percipere arbitrantur. Τὰ μυστήρια ἀπὸ τοῦ μύειν, quod eſt claudere, vel abſcondere, dicta ſunt, cùm quod nequaquam revelari debeant his, qui ſacris non ſunt initiati; tum etiam quod ab initiatis abſque peculiari divinæ illuminationis gratia difficulter intelligi nequeant. Habet ſanè Myſtica Theologia ſuas voces, quas terminos vocant Dialectici, ſicut omnes artes & ſcientiæ: & cum ſit omninò ſupernaturalis, ejus principium, finis, & media, modusque tendendi in finem, voces quoque & phraſes, quibus traditur, naturæ ordinem ac vires, atque humanæ ſapientiæ verba tranſcendunt. Attamen hæc ſapientia citiùs ac ſublimius Idiotis ſimplicibus, qui nihil aliud quam ſalutem in timore & tremore curant, quàm magnis & eruditis Theologis conferri ſolet, niſi & ipſi toto mentis affectu ſtudeant humilitati: Ita ſcribit Bartholomæus de Martyribus Bracharenſis Archiepiſcopus, Compend. doc. ſpiritual. part. II. cap. XIII. §. 3. Et *Bernhardus Serm. LXXXV. in Canticum* de hac re ſic exclamat: O quisquis curioſus es ſcire, quid ſit hoc verbo frui, para illi non aurem, ſed mentem; non docet hoc lingua ſed gratia: abſconditur à ſapientibus & prudentibus & revelatur parvulis. Conferatur Bonaventura de proceſſu Relig. Gerſon de Myſt. Theolog. Specul. Gelenius (in Praxi Myſt. Theol. p. I. deciſ. I. art. 5. & Deciſ. X. art. 2. Conſtantinus de Barbanſon in ſemitis occultis divini amoris. Franciſcus Suarez Tomo II. de Relig. Lib. II. de Orat. c. 10.

§. V. Omnia quæ de Theologia Myſtica ſcribuntur, eò tendunt ut animam perducant ad intimam cum Deo unionem, in

qua

qua medulla hujus Sapientiæ, & ſummum ejus arcanum conſiſtit. Non eſt autem hæc unio localis, ſive præſentiæ, qua Deus ubique eſt, nihil ſe vacuum relinquens propter ſuam immenſitatem. Non eſt unio per gratiam ſanctificantem, quâ anima à peccatis emaculata in Dei amicitiã reſtituitur, fitque divinæ conſors naturæ. Non eſt unio per charitatem, de qua ſcriptum eſt, Joh. IV. v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Prima enim harum unionum convenit etiam rebus inanimatis; ſecunda omnium juſtorum eſt, & puerorum ante uſum rationis, fiuntque iſtæ in ſubſtãtia animæ; Tertia communis eſt omnibus probis, qui DEUM quidem ardentiſſimè diligunt, ſed dono contemplationis, & myſticâ unione carent. Eſt igitur alia unio feliciſſima & arcana, inexpertis in per via, & difficilis explicatu, quæ fit in potentiis animæ, intellectu ſcilicet & voluntate; iſtæ enim Deum attingunt, & illi conjunguntur actionibus propriis vitalibus: atq; in iſta unione ſumma felicitas vitæ hujus conſiſtit, & quædam futuræ gloriæ prægustatio. Cum enim feliciſſima unio ſit amplexus, & deguſtatio ſummi boni, omnia bona ab ipſa, quaſi rivuli à fonte in animam derivantur. Hinc decor & pulchritudo, & Spiritus Sancti chariſmata, quibus mirabiliter exornatur. Hinc ſplendor lucis, & præfulgida illuſtratio, ardorque amoris, & ſuavitas ineffabilis. Hinc contemptus rerum omnium terrenarum, & inſatiabile cœleſtium deſiderium. Hinc perfecta Chriſti imitatio, & ex redundantia ſpiritus exultatio ſenſuum, & corporis admirabilis transmutatio. Hinc animæ annihilatio coram DEO, & myſtica mors: hinc fervor, languor, liquefactio, ebrietas ſpiritualis, ſilentium internum, OSCULUM VERBI, ecſtaſis, raptus, ſuſpenſio & alia multa, quæ digni experiuntur. Via autem ad intimam cum Deo unionem panditur à motibus anagogicis & exercitiis aſpirationum. *Iohann. à Ieſu Maria Carmelita excalceatus Myſt. Theol. c. IX.* Concors omnium, quos legerim, ſententia eſt, ad altiſſimam DEI cognitionem & ſenſum, ſive experimentum, aſpiratio num exercitio ita animam erigi, ut ſi hoc angelicum exercitium miris laudibus celebratum, cæteris omnibus antepoſitum

 frequen-

frequenter, plurimùm proficiat. Habet enim tam egregiam vim exſtimulandi, & divinis flammis urendi, ut hoc unum idoneis circumſtantiis ſeptum, & ſtudio virtutum armatum, ad ſummam Chriſtianæ vitæ perfectionem & puritatem corda noſtra perducat. Quamvis enim dona Dei ſint unio, raptus, finitio, revelatio, & illa à indulgentiſſimi Dei interna blandimenta, & ſolis conatibus noſtris, quantumvis nervoſis, illa non producamus, at certè animæ ſeſe idoneè ad eas nuptias ornanti & comparanti munificentiùs, quàm cogitare valeat, indulgentur. Conſonat *Thomas à Ieſu de div. orat. Lib. IV. c.* 20. Si ſanctorum Patrum inquit, aliorumque Myſticorum, qui hanc viam experti ſunt, ſententiæ credendum eſt, nullam compendioſiorem viam, nullumve alium in Deum aſſurgēdi modum faciliorem ac nobiliorem eo invenies, quem ſapientiam unitivam, ſive amorem unitivum Myſtici appellant, qui *in motibus anagogicis ſivè aſpirationibus*, quibus cor enititur ad Deum aſſurgere, ac illi avidiſſimè hærere, conſiſtit. Conf. Harphius Myſt. Theol. Lib. II. initio, p. 5. Gerſon. in Myſt. Theol. Dionyſ. Carthuſian. Lib. de fonte lucis. Barbanſon in ſemitis occultis part. 1. c. 5. & p. II. c. 3. Johann. Lanſpergius initio Pharatræ.

§. VI. Sunt autem aſpirationes breviſſimæ quædam orationes, ſive mente ſola, ſive mente ſimul ac ore conceptæ, atque prolatæ quibus debet fidelis anima in quovis loco & tempore aſſueſcere, & frequenter incumbere, cor ſuum & voluntatem ad Deum erigens die ac nocte, domi & foris, ſedens & ambulans, in quovis negotio, in quavis actione & occupatione: Scriptum eſt enim Lucæ XVIII. v. 1. oportere ſemper orare, & nunquam deficere: ſed quia inſtabilitas naturæ noſtræ, corporis cura, & occupationes ſæpè nos diſtrahunt, hæc Angelica aſpirationum exercitatio perpetuitatem orationis compenſat. Vocantur aſpirationes, quia illis aſpiramus ad Deum, & per eas verò aſpirat Deus conatibus noſtris. Dum verò ad Deum aſpiramus, nil niſi Deum ſpiramus, & per eaſdem fervor charitatis, non minùs, quàm vita corporis aëris aſpiratione ſuſtinetur. Motus quoque Anagogici, id eſt ſurſum ducentes, nuncupantur, quia illis à rebus terrenis abduci-

ducimur & ad ſuperna levamur, ac tandem ad beatam cum Deo unionem evehimur. Dicuntur orationes jaculatoriæ, quia inſtar jaculorum & ſagittarum velociſſimè tranſeuntium in cor divinum tanquam in ſcopum jaciuntur, ut ab eo dona cœleſtia obtineamus. Affectus denique appellantur, quia ſunt affectiones cordis, & deſideria ac propoſita voluntatis; nihilque aliud eſt Aſpiratio, ut eam Gelenius definit part. I. deciſ. VI. art. 1. præterquam expeditus affectus erga Deum, ut ſummum bonum. De his plura ſanctorum Patrum documenta habemus, & exempla. Auguſtinus ad Probam Epiſt. CXXI. Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breviſſimas, & raptim quodammodo jaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria, per productiores moras evaneſcat, atque hebetetur intentio. Caſſianus Lib. II. Inſtit. cap. X. & XI. Inſtituta Monachoram deſcribens. Utiliùs cenſent breves orationes, ſed crebertimas fieri. Non enim multitudine verſuum, ſed mentis intelligentia delectantur. Et *in collationibus, collat. IX. c. ult.* frequenter ſed breviter orandum eſt, ne immorantibus nobis inſerere aliquid cordi noſtro inſidiator poſſit inimicus. *Guilielmus Abbas S. Theodorici. in ep. ad fratres de Monte Dei inter Opera D. Bernhardi cap. X.* Hauriendus eſt ſæpe de lectionis ſerie affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis reſtituat. Hujuſmodi oratiunculas rectè appellat *Tertullianus de Orat. cap. I.* Orationes ſine agmine verborum, & *Abbas Iſaac apud Caſſianum Collat. IX. cap. ult.* eas commendat tanquam verum ſacrificium, pingues hoſtias, pura libamina, holocauſtomata medullata. Sunt enim teſte *B. Laurentio Iuſtiniano de inter. conflictu cap. X.* Opus ſpiritualis arcus, ſagittæ contra adverſarios directæ, ignita vota, quæ à Chriſti militibus in cœtû corde tacito deſtinantur, eminùs feriunt, celeriter emittuntur, hoſtem non ſinunt propius accedere, & aſcenſorem frequenter uno proſternunt ictu. *Chryſoſtomus homilia IV. de annat. I.* Dic in mente, miſerere mei DEUS, & abſolviſti precationem; qui enim

dicit, miſerere, confeſſionem offert, & peccatum ſuum agnoſcit, quia lapſorum eſt miſericordiã requirere. Qui dicit, miſerere mei, remiſſionem delictorum accepit: qui enim miſericordiam conſecutus eſt, non punitur. Qui dicit, miſerere mei, regnum cœlorum obtinuit: quem enim Deus miſeratur, non à pœna ſolum liberat, ſed futurorum etiam bonorum poſſeſſione dignatur. *Franciſcus Saleſius Epiſcopus Genevenſis, de amore Dei Lib. VI. cap. I* ſtudium orationis, & uſum aſpirationum unum & idem eſſe cum Theologiâ Myſticâ doctè & luculenter oſtendit. Quia ſicut ſcholaſtica Theologia habet Deum pro objecto, Myſtica etiam non niſi de Deo loquitur, ſed cum triplici diſcrimine. Illa differit de Deo, ut Deus eſt; hæc ut ſummè amabilis eſt. Illa de Deo loquitur cum hominibus, & inter homines; hæc de Deo cum eodem Deo. Illa tendit ad Dei cognitionem, facitque nos doctos & Theologos; hæc tendit ad amorem, & nos ardentes reddit ac Theophilos. Principale itaq; hujus exercitium eſt cum Deo loqui, & ipſum Deum in fundo cordis loquẽ audire ſecretis aſpirationibus & alloquiis, quæ à nemine niſi ab ipſo dicente & à Deo intelliguntur. Optimè de hac re *Hermannus Hugo Piorum Deſideriorum Elegiâ proœmiali*:

Ille meos gemitûs, mea ſcit ſuſpiria ſolus,
  Quem fugit humani nulla latebra ſinus.
Quid clamem, mea dum ſeſe ſuſpiria rumpunt,
  Non niſi nos ſoli novimus, ille & ego.
Nemo meos gemitus, vota aut ſuſpiria novit,
  Nemo, duo niſi nos, & duo ſufficimus.

§. VII. Non eſt hoc loco omittendum, quod *Iohannes à Cruce in Flammæ amoris cantu IV.* ſcriptum reliquit, præter aſpirationes, de quibus hactenùs diſſeruimus, eſſe aliam *aſpirationem arcanam, occultam & paſſivam*, quam DEUS in animâ mirabiliter producit, aſpirans illi Spiritum S. qui profundiſſimè illam abſorbet, & amore ſui inflammat ſuper omnem gloriam & ſenſum. In centro enim animæ, quæcumque illa ſit, latenter moratur DEUS, ſed cum diſcrimine: In quibuſdam manet velut extraneus in alienâ domo, nihil imperans aut efficiens: In aliis libenter habitat, quaſi in pro-

in propria domo, regens illam & gubernans. Talis eſt anima, in qua nullus jam appetitus, nullæ imagines, aut formæ creaturarum reperiuntur: huic enim ſe intimè DEUS communicat, hanc amplectitur, in ea quieſcit, eique ſe ipſum revelat, eam excitando, & ad proportionem notitiæ divinitatis ipſi conceſſæ eidem aſpirat, illam replens Spiritu S. ejusque gloria & bonitate. Cæterum hæc Aſpiratio paſſiva ineffabilis eſt, & ab illis vix intelligitur, qui eâ feliciſſimè perfruuntur. Statum Aſpirationis ſubſequitur *Contemplatio*, propria Myſticorum functio, & optima pars humanæ vitæ, pro Scopo ſuo & objecto habens ipſummet Deum, ut *D. Thomas ſecunda ſecundæ, qu. 180. art. 3. 4.* teſtatur. Conſiſtit autem in viſione quadam ſuavi, quieta, & amabili veritatis æternæ, quam ſine diſcurſuum varietate ſincerè adſpicit & penetrat, ingenti amore atque admiratione, tantaque certitudine & claritate, ut faciem, ſicut de Moyſe dicit Scriptura Exodi XXXIII. v. 11. DEI intueri dicatur; non quemadmodum beati in gloria, ſed minori quodam lumine, caliginoſo & fidei innixo, quæ ab eo valdè perficitur, & clarificatur. Ex cognitione verò accenditur amor, & viciſſim ex amore ipſa creſcit cognitio. Amor enim ignis eſt ardens, & lucens, & ardens in voluntate illuminat intellectum, impellitque nos ad ibi figendos oculos, ubi eſt theſaurus, quem diligit cor noſtrum, cujus bonitas & pulchritudo, cum ſit immenſa & infinita, acriores iterum amoris flammas in corde ſuccendit, ex quibus creſcit videndi deſiderium, nec ullus eſt finis, donec anima dilecto adhæreat, & unus fiat cum eo ſpiritus in æternum. Optimè *Clemens Alexandrinus Lib. V. Stromatum*: Non ceſſabit qui quærit, donec inveniat, cum autem invenerit, admirabitur, admirans regnabit, regnans conquieſcet. Eſt igitur Contemplatio, ſi Latinæ vocis notionem reſpiciamus, rerum occultarum conſideratio, ſeu veritatis inveſtigatio. *Cicero Lib. I. Academic. Quæſt. & IV. de Finibus.* Theologicè verò accepta, eſt terminus meditationis, ſive conſiderationis, qui eſt veritatis quæſitæ, & inventæ intuitio. Autor libri *de Spiritu & anima c. XXXII. inter Opera Auguſtini*, ſic eam definit: Contemplatio eſt

perſpicuæ veritatis jucunda admiratio. Conſonat *Bernhardus Lib. II. de Conſiderat. cap. II.* Contemplatio eſt verus certusque intuitus animi de quacunque re, ſive apprehenſio veri non dubia. Aliter *Richardus Victorinus Libro I. de Contemplatione, cap. IV.* Aliter alii. Vid. *Maximil. Sandæum Myſt. Theolog. Lib. I. Comment. 8. Suarez, Tom. de Relig. Lib. II. cap. IX.* Breviſſimè *D. Thomas ſecunda 2. qu. 180. art. 1. & 3.* Contemplatio eſt divinæ veritatis ſimplex intuitus. Fuſiùs & clarius *Iacobus Alvarez, Tomo III. Lib. V. p. 2. c. 1.* Eſt liber, perſpicax, & certus intuitus Dei, ac rerum cœleſtium admirationem inferens, in amorem deſinens, & ex amore procedens. Hæc hactenus ex pientiſſimi Cardinalis *Iohannis Bonæ Via compendii ad Deum* ſparſim collecta præmittere placuit, ut Lectori Breviarium quoddam Theologiæ Myſticæ exhiberem, unde præſenti Diſſertationi lux quædam affundi queat.

§. VIII. Unicum adhuc de Cantico Canticorum huic loco oppidò conveniens addo. *Origines homilia I. in Cantic.* notat, nos omnia veteris teſtamenti Cantica peragrare debere, antequam dignè poſſimus ad Canticum Canticorum pervenire. Hoc primarium Canticum eſt, omniumque finis & Scopus, quo Chriſti & Eccleſiæ laudes, quo Myſtici connubii ſacramenta, amorisque divini operationes mirabiliter deſcribuntur. Canere prius oportet alia Cantica, nam in exitu noſtro de Ægypto, de domo ſervitutis cantavimus Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Rurſum cum nobis pœnitentibus peccata dimiſſa ſunt, immiſſa gratia, & gromiſſa gloria ſpe gaudentes cantavimus in viis Domini, quoniam magna eſt gloria Domini. Cum pravas animæ affectiones Deo juvante repreſſimus, cum vicimus mundum, & carnis laqueos declinavimus, neceſſarium fuit pſallere Domino Canticum novum, carmen Deo noſtro. Cum profligatis vitiis virtutum ornamentis illuſtrari cœpit anima, tunc exaltatum eſt cornu noſtrum in Deo noſtro, & factus eſt in voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis. At Canticum Salomonis, Canticum pacifici quandò cantabimus? Quandò ad eam perveniemus ætatem, ætatem inquam non dierum, ſed meritorum, qua

cœle-

cœleſtis Sponſi nuptiis idonei Canticum illud excellentiſſimum pſallamus, non labiorum ſtrepitu, ſed jubilo cordis; non vocum melodiâ, ſed conſonantiâ voluntatum. *Philo Carpathiorum Epiſcopus initio Commentar. in Cant.* Quicunque, ait, omni occaſione carnis præciſâ, remotisque atq; depulſis illecebris voluptatum, mente tranquillâ, corpore caſtus & animo, temperantiæ viribus vallatus erit, is cantica canticorum intrepidè adire poteſt. O verè canticum canticorum, canticum ſingulare, Epithalamium amoris, quod omnibus præcellit canticis, ſicut omnibus ſanctis major eſt ille, qui Rex Regnum vocatur, & Dominus Dominantium, ut ſcribit *Aponius Lib. I. Comment. in Cantic.* Verè canticum canticorum, quod nemo dicere poteſt, niſi ereptus ſit de terra, & transgreſſus univerſam naturam ſenſibilium ac intelligibilium, & ad ſancta ſanctorum pervenerit. Nam ut ſapientiſſimus *Bernhardus Sermone 79. in cant.* dicit, fruſtra ad audiendum legendumve amoris carmen, qui non amat, accedit, quoniam omninò non poteſt capere ignitum eloquium frigidum pectus. Quomodo enim Græcè loquentem non intelligit, qui Græcum non novit, nec Latiine loquentem qui Latinus non eſt, & ita de cæteris: ſic lingua amoris ei qui non amat, barbara, eritque ſicut æs ſonans, aut cimbalum tinniens.

§. IX. Quod verò ad Oſculum Sponſæ attinet in principio canticorum ab ipſa expetitum, (quandò ſic loquens introducitur, in oiiginal Hebræo: oſculetur me מנשיקות id eſt, *ex oſculis oris ſui.* Syrus & Arabs interpres habet: *Oſculetur me oſculis oris ſui.* LXX. Viralis verſio: φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ, quam verſionem Æthiopicus translator ſequitur, ponens: *oſculetur me ab oſculis oris ſui.* Vulgata Latina verſio ſonat: *oſculetur me oſculo oris ſui.* Veneta; oſculetur me ille, Malvendæ: *oſculabitur me de oſculis.* Quidam *Scherlogo* teſte, *Comment. in Cantic.* legunt, *erudiat me eruditione oris ſui.*) adcuratiores interpretes tenent, Eccleſiam utique in his verbis prodere deſiderium ſuum, quo exoptat Chriſti Redemptoris præſentiam, favorem ac gratiam, idque exponere verbis à caſtis caſtorum ſponſorum amplexibus & deoſcu-

deoſculationibus, ceu ſignis & Symbolis gratiæ & favoris ejusdem, deſumptis. Quemadmodum enim pudica ſponſa ſponſum, quem per litteras, per nuncios ſibi loquentem aliquamdiu audivit, ardentiſſimis tandem ſuſpiriis evocat, ut ipſe adſit, oſculis atque amplexibus ſe recreet; Ita Eccleſia, poſtquam per SS. Scripturam, quæ eſt Epiſtola DEI ad genus humanum, per Prophetas, qui Miniſtri, Amos III. v. 7. qui nuncii DEI ſunt, Eſaiæ VI, v. 9. diutius audiverat loquentem Chriſtum, ardentiſſimè & flagrantiſſimè exoptat, ut jam ipſe adſit Redemtor, ut amore & gratia ſua ſe immediatè exhilaret. Admiranda eſt hæc petitio Sponſæ, imò videtur impudica & inordinata, quod ſponſa petat oſculum. Pudor enim decet fœminas, quod egregiè oſtendit Plutarchus, qui producit Veneris ſimulachrum quæ altero pede premebat teſtudinem:

Quod reſidere domi, & tacitas decet eſſe puellas,
Suppoſuit pedibus talia ſigna ſuis.

Sed pulchrè reſpondet *Ludovicus Alcazar* dicens: erat maximè conveniens hæc audacia; in ſpirituali enim conjugio nihil magis pudicum, quam palam facere deſiderium ſummæ conjunctionis. Videatur *Fr. Raphael de Laminez Prædicator Generalis, Prior Conventus Pilſnenſis, Ordinis Prædicatorum, in Provincia Boëmiæ*, volumine cujus inſcriptio hæc eſt, *Paradiſus Concionatorum Tetralogia Myſtica*, Dominicâ III. poſt octavam Paſchâ, conc. 2. p. 390. Edit. Bamberg. in 4. Anno MDCLXXVII. Anxium illud deſiderium ſponſæ ſufficienter innoteſcit, ex verbis Regii Pſalmiſtæ, qui Pſalmo CXIIX. v. 81. dicit: *defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſuper ſperavi.* Quomodo defecit? Iſtud *Ambroſius* egregiâ ſimilitudine *Sermone XI. in Pſalm. CXIIX.* explanat: Ut de uſu, inquit, capiamus exemplum, ſi verbi gratiâ dicamus, defecit ille in illam, videtur exprimi hoc verbo, quod totus in mulieris deſiderium cupiditate tranſierit: & quidquid eſt, quod vehementer expetimus, niſi ejus maturiorem habeamus effectum in nos, videtur longâ quadam intentione laſſare. Amor impatiens diu noctuque meretricis fores pulſans, ſi diutiùs potiendi deſideria

deria differentur, ipſe deficit exſpectatione, dum ſperat, in quo utique non finis amoris, ſed incrementum eſt, & quidquid eſt deſiderabile, ſi non contingat deſiderāti, deficit in illud, & quaſi ipſam deponit animam, qui deſiderat; ſi tamen ſpes propior aſſurgat, dat vires ſpes proxima; ſi autem abſentia ſit dilecti, eô ipsô, quo abſentem deſiderat, qui concupivit, animæ ſuæ patiatur defectionem. Itaq; quantò longiùs illud eſt, quod deſideratur, tantô magis deficit, qui deſiderat. Idem ergò deficere eſt, in id unum quemque totis ſtudiis migrare, quod diligit, illud cogitat, illi adhæret, illud perſonat, quod receperit diligēdum, in id quadam animi defectione transfunditur: Ut ſi mater filii expectet præſentiam, quemadmodum expectabat Tobiæ uxor filium peregrinantem, deficiens à deſiderio & in anguſtiis conſtituta, & tanquam reſoluta viribus: Quid enim aliud niſi defectum quendam ejus verba ſignificant? Sed quo magis laſſatur affectus, eò ampliùs amor creſcit, quo diutius abeſt, qui deſideratur, eò expectantis deſideria majori quadam vi amoris igneſcunt. Caro deficit, ſed cupiditas alitur & augetur. Hinc verò colligere poſſumus, quid ſit, *defecit in ſalutare tuam anima mea.* Hæc ille. Vult igitur Eccleſia langueſcens diuturnæ cupiditatis ardorem oſculo Sponſi ſui ſtillanter extinguere, hoc eſt, incarnatione ſuâ gratiosâ.

§. X. Cur autem Sponſa divini verbi incarnationem deoſculationis metaphorâ expreſſerit, potiſſimum propter analogiam hujus cum deoſculatione factum eſſe videtur, eaq; ab interpretibus triplex affertur: Primo enim, quemadmodū in oſculatione os unum alteri conjungitur, ſicque non ſolum ora quaſi copulantur, ſed animi quoq; ipſi per externam hanc conjunctionē uniuntur: Sic verbum divinum in aſſumtione carnis naturam incomprehenſibilem atq; im̄ortalem cum noſtra fragili & mortali naturâ copulavit, ac quodā quaſi oſculo illam oſculans tam arctè ipſas, quæ in infinitum ab invicem per ſe diſtarent, in una perſonâ divina conjūxit, ut per hujusmodi unionem unus idemq; Chriſtus, θεάνθρωπος dicatur, & per hujusmodi com̄unicationē Idiomatū, quæ Deo propriè cōpetunt, de homine, & quæ ſunt naturæ humanæ propria verè

de Deo enuncientur. Felix oſculum, exclamat Bernhardus Sermone II. ſuper Canticum, ac ſtupendâ dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, ſed DEUS homini unitur! Et ibi quidem contactus labiorum complexum ſignificat animorum, hic autem conſideratio naturarum, divinis humana componit, quæ in terrâ ſunt, & quæ in cœlis, pacificans. *Ipſe enim eſt pax noſtra, quæ fecit utraque unum.* Epheſ. II. v. 14. Secundò, quia oſculum præcipuum amoris ſignum eſt, & non modò inter rationales, ſed & irrationales creaturas à natura indicatur, ut propterea apud antiquos ejusdem amoris Hieroglyphicum per columbam expreſſum, *Pierius Valerianus Lib. XXII. narret.* Nam mutua columbæ ſibi oſcula infigunt: congruentiſſimâ ratione incarnationis Myſterium per ipſam deoſculationem à Spiritu ſancto ſignificatur. Qui enim magis amorem ſuum DEUS declarare poterat, quàm per incarnationem filii ſui, qui peccatoribus amiſſam divinæ gratiæ felicitatem, ſuâ paſſione & morte recuperare non dubitavit? Idipſum egregiè in ſacris literis nobis proponitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret pro eo. Iohann. III. v. 16.* Ubi per Particulam SIC incomparabilis amoris energia indigitatur, quam Apoſtolus quoque *Epheſ. II. v. 4.* patheticis verbis deſcribit: *DEUS autem qui dives eſt in miſericordiâ, propter nimiam charitatem ſuam, quâ dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos Chriſto cujus gratiâ eſtis ſalvati, & conreſuſcitavit & conſidere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu, ut oſtenderet in ſeculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu.* Adde comma octavum Epiſtolæ & Romanos, cap. V. Hinc *Auguſtinus Libro X. de Civitate DEI, cap. XXIX.* notanter ſcribit: Gratia DEI non potuit gratiùs commendari, quàm ut ipſe unicus DEI filius, in ſe incommunicabiliter manens, indueret hominem, & ſpem dilectionis ſuæ daret hominibus, homine medio: quo ad illum ab hominibus veniretur, qui tam longè erat immortalis à mortalibus, incommutabilis à commutabilibus, juſtus ab impiis, beatus à miſeris. Et quia naturaliter indidit nobis, ut beati immortalesque eſſe cupiamus, manens beatus, ſuſcipiensque mortalem, ut nobis tribueret,

quod

quod amamus, perpetiendo docuit contemnere, quod timemus. *S. Chryſologus* apud laudatum *de Laminez Conc. III. in Nocte Nativitatis Domini, pag. 49.* eam dat rationem, nempe, aſſumpſit carnem noſtram, ut ſe omnium declararet Patrem. Quam rationem prædictus Doctor pulchrè deducit ex illa hiſtoriâ S. Lucæ, de filio prodigo: Ille dum abiiſſet in regionem longinquam, & amiſsâ ibidem paternâ portione ſuâ, nec habens quod comederet, uteretur cum porcis communi cibo ſiliquarum, ſtomachum ſuum hac inſolitâ rudique eſcâ intoxicavit & infecit. Sed à quo iterum recepit ſanitatem? recepit illam à Parente, Qualiter? Nam cum rediiſſet ad domum ſuam patriam, videns eum Pater, & ruens in brachia ſua, oſculatus eſt eum. Sic planè argumentari poſſumus de æterno Dei filio, nempe eandem ob cauſam veniſſe in mundum, tanquam in patriam ſuam domum; juxta illud, In propria venit; ut filio perdito, nempe homini prodigo, obviaret, & ſuo oſculo eidem (per unionem naturæ divinæ cum humanâ) applicato ſanaret eum. Deſiderium hujus oſculi, à Chriſto Domino accipiendi prædicabat quondam Spiritus S. Canticorum cap. 1. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Nempe, veniat tandem deſideratus Pater, & infigat oſculum gratiæ humanæ naturæ, veneno peccatorum infectæ. Verba ſunt autoris. Sic pater emendabat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella, quia delicta non videt vis amoris, & ideo Pater peccata filii redemit oſculo. O magna amoris audacia, ait Chryſoſtomus: Intonante Deo apud Syna, perterritus populus electus dicebat, Non loquatur nobis Dominus, ſed Moyſes; nunc autem Eccleſia Chriſtiana loquitur, Non loquatur nobis Moyſes, ſed Dominus ipſe loquatur; non ſolum loquatur, ſed veniat & oſculetur me oſculo oris ſui. Undè hæc Sponſa? A Deo adamantino oſculum expectas? Ita ſanè reſpondet, quia pater eſt, neſciet peccatricem prolem redimere, niſi per oſculum, nempe intimam ſui conjunctionem. Tertiò utitur ſponſa hâc metaphorâ, quod ideò Chriſti incarnationem anhelaret, ut ſe erudire & oſculari verbis oris ſui poſſet. Nam נשק Naſak & *erudire & oſculari* apud Hebræos ſignificat, & os utriusque actus Inſtrumentum

eſt, quo & alios informare, & amoris noſtri certos reddere poſſumus? Deſiderat ſponſa Sapientiam & amorem, ut quod ſponſo acceptum ſit, ſciat ac amet. Cum enixè oſculum (ut ſcitè *Bernbardus Sermone VIII. in Cantic.*) id eſt, Spiritum ſanctum invocet, accipit ſimul per eum quoque Scientiæ guſtum, & gratiæ condimentum. Et benè, *pergit*, Scientia quæ in oſculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium oſculum eſt. Utrumque autem affert oſculum Dei, & cognitionis lucem, & devotionis pinguedinem. Eſt quippe Spiritus Sapientiæ & intellectus, qui iſtar apis ceram portantis & mel, habet omninò & undè accendat lumen ſcientiæ, & undè infundat ſaporem gratiæ. Neuter ergò ſe oſculum percepiſſe putet, ſive qui veritatem intelligit, nec diligit, ſive qui diligit, nec intelligit. Certè in oſculo iſto nec error locum habet, nec tepor.

§. XI. Quandò itaque divinum oſculamur verbum, ab ore ejus doctrinam & diſciplinam accipimus. Nec alium in finem illud verbum ſacratiſſimam ſuam oſculatus eſt incarnationem, niſi ut nos per ſuam doctrinam à vitiis abſtractos ad ſummum virtutis culmen promoveret. *Origenes homilia I. ex quatuor*: Eccleſia cum à divino verbo pro Sponſaliis atque in dotem legis accepiſſet, quæ per Angelos diſpoſita dicitur ab Apoſtolo in manu mediatoris, multamque doctrinam ingentesque promiſſiones à Prophetis, qui ſibi ejusdem Sponſi ſui nomine, longo jam tempore miniſtrâſſent, ex ipſis hujuſcemodi promiſſis atq; muneribus; majori in illum charitate ſuſpensâ cum illum ad ſe non videat adventantem, præ illius deſiderio ad æternum Patrem converſa dicat: *oſculetur me*: Quaſi diceret, obſecro, Domine, ut tandem miſeratus amorem noſtrum, mittas eum, ut jam nō mihi per miniſtros ſuos dumtaxat & Prophetas loquatur, ſed ipſe per ſemetipſum veniat, & oſculetur me ab oſculis oris ſui, verba ſcilicet in os meum ſui oris infundat. Ipſum carne indutum audiam loquentem, ipſum videam docentem. Hæc enim ſunt Chriſti oſcula juxta promiſſionem, quæ eſt apud Eſaiam: Non legatus, neq; Angelus, ſed ipſe Dominus ſalvabit nos. Cum *Origene* facit *Hieronymus Epiſtolâ CXLVI. ad*

Dama-

Damaſum, *Iohannes Chryſoſtomus, homiliâ VIII. in Symbolum, quæ eſt de Turture, Tomo V. Operum. Caſſiodorus, Beda, Philo Carpathius, Aponius & Anshelmus in Canticum*, *necnon* *Gregorius Papa in Lib. XIX. Moralium, cap. XXII.* Quia verba ſponſi Spiritus ſunt & vita, quicunque autem conglutinatur Spiritui, fit Spiritus, & qui vitæ conjungitur, tranſit à morte ad vitam, congruenter voci Domini. Propterea Spiritualis anima (Eccleſia) deſiderat adpropinquare vitæ fonti. Fons autem eſt Sponſi, undè ſcaturientia verba vitæ æternæ implent os, ea attrahens.

§. XII. Quidam Interpretes in verbis Sponſæ Myſterium Sacro-ſanctæ Trinitatis latere dicunt, quandoquidem illa non ſimpliciter ait, *oſculetur me*, ſed enucleatè & emphaticè addit; *oſculo oris ſui*. Quod verò nullius Perſonæ à quâ oſculum deſiderat, mentionem facit, & nomen adeò ſupprimit, videtur factum, partim, quia DEus eſt ineffabilis, nulloq; quantumvis magnifico nomine ſignificari poteſt; partim, cum nil niſi DEUM mente revolvat, nec verò in quopiam pervolvi putet, ſufficere credidit illius actum exprimere, quem univerſorum cogitationibus præſentem credebat. Pater quidem hic tanquam oſculans introducitur, os verò quo oſculatur ſponſam, filius eſt ejus, ſeu verbum æternum, quod per Metonymiam vocabulo oris exprimitur. Nam & juxta Theologorum loquendi modum, ea quæ in divinis ad Sermonem pertinent, videlicet lingua, os & id genus alia, æterno verbo tribuuntur, quo pater æternus loqui aſſeritur. Oſculum denique ipſum ab oſculante & ore procedens, nota eſt hieroglyphica Spiritus Sancti, eaque appoſitè denotatur. Oſculum enim nihil aliud eſt, quam duorum amantium mutuus nexus, quo Spiritus S. proprietas graphicè depingitur, quia Pater & Filius diligunt ſe Spiritu Sancto, juxta Theologorum effatum. Quaſi translatè dicas, dum ſibi mutuò hærent amore producto, quodam velut nexu copulantur, quodam velut oſculo ſe oſculantur. Paulò aliter *Bernhardus Sermone II. in Cantic.* hæc tria explicat: per os oſculans verbum aſſumens, per oſculatam carnem aſſumtam, & per oſculum, quod pariter ab

oſculante & ab oſculato conficitur, perſonam ipſam ab utroque compactam, mediatorem DEI & hominum, Chriſtum Jeſum. Neminem, inquit, ſanctorum præſumpſiſſe, ut diceret: *Oſculetur me ore ſuo*, ipſi duntaxat carni divinæ ſervantes prærogativam iſtam, cui ſingulariter ſemelque os Verbi impreſſum eſt, cum ei ſe corporaliter omnis plenitudo Divinitatis indulſit. Eccleſiam verò illam antiquam ſanctorum Patrum dicere tantum: *oſculetur me oſculo oris ſui*, humilius nempe ab oſculo oris illius petens ſe oſculari, quod commune ſciret eſſe multorum, qui dicere poſſunt, Et omnes de plenitudine ejus accepimus.

Alii dicunt per amatorium hunc contactum ipſam perfici conjunctionem humanæ animæ cum Deo. Eò tendunt *Gregorii Nyſſeni verba ex Homilia I.* Quemadmodum Moyſes qui dignus eſt habitus cum DEO loqui à facie ad faciem, ejuſmodi oſculorum majori tenebatur deſiderio, rogans ut videret, quem deſiderabat, quoſtquàm ei DEUS toties apparuiſſet, perinde ac ſi nunquam fuiſſet illum contemplatus: Ita cæteri omnes, quorum divinum deſiderium inſidebat in ipſis penetralibus, nunquam ſuum ſtiterunt deſiderium, quidquid eis eveniebat divinitùs, quo fruerentur eo, qui deſiderabatur, materiam arripientes & fomitem majoris deſiderii. Quomodo etiam quæ nunc quoque DEO conjungitur anima, ſatiari non poteſt fruitione, quo copioſiùs fruitione impletur, eò vehementiori vigens deſiderio, atque adeò dicens: *Oſculetur me oſculo oris ſui.*

§. XIII. Porrò Patres fingunt animæ tria oſcula concedi à DEO, alterum PEDUM, alterum MANUUM, ultimum deniq; ORIS. Primum nobis conceditur, cum initium converſionis fit, ſicque auferentes peccata cum DEO pacem inimus, quandò nempe ad miſericordiam, & veritatem, duos quaſi PEDES DEI humilimè devolvimur, ut per veritatē peccata damnemus, & per miſericordiam veniam ſperemus. Secundum oſculum eſt, cum in gradu proficientium primùm exiſtentes, bona opera operamur, tunc enim MANUS DEI oſculamur, cum ei bona opera noſtra offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. Tertium oſculum,

nempe

Digitized by Google

nempe O R I S nobis permittitur, quando in gradu perfectionis collocati, conſumto pœnitentiæ luctu ad ſecreta interioris cubiculi gaudia impatientis amoris introduci deſideramus. Cùm ergò inquit *Bernhardus Sermone III. in Canticum*, anima perfecta ad duo prima oſcula, remiſſionis ſcilicet peccatorum, & donorũ virtutum admiſſam ſe DEI gratiâ ſentiat, congruentiſſimè tertium tantum petens, inquit: *oſculetur me oſculo oris ſui*, id eſt, hoc unum, quod mihi reliquum eſt, efflagito, ut perfectè per Spiritus Sancti infuſionem cum meo uniar dilecto. Et Sermone IV. in Cant. Vide familiare amicumque colloquium animæ in carne ſuſpirantis cum cœleſtibus Poteſtatibus. Geſtit in oſcula, petit, quod cupit, non tamen nominat, quem amat; quia illas nôſſe non dubitat, utpote de quo frequens ſibi cum illis ſoleat eſſe confabulatio. Propterea non dicit, *Oſculetur me ille vel ille*, ſed *oſculetur me* tantùm. Sicut & Maria Magdalena non exprimebat ex nomine, quem quæreret, ſed tantùm ajebat ei, quem putabat hortulanum: *Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum*; quem eum? non aperit, quia palam omnibus eſſe credit, quod à ſuo corde nec ad momentum recedere poteſt. Ita ergò & iſta loquens ſodalibus ſponſi ſui tanquam conſciis, & quibus ſe noverat manifeſtam, tacito nomine repentè, in hæc de dilecto verba prorumpit: Oſculetur me oſculo oris ſui. Huc pertinent elegantia *Gulielmi Abbatis* verba in *Meditat.* Qui ſe dulciùs oſculantur, mutuos ſibi ſuos Spiritus dulciùs infundunt, quorum quibusdam odoribus dulce habent perfundi: Accipe tibi, Domine, nec reſpuas totum ſpiritum meum, quem in te effundo, qui totus olet: Infunde mihi totum tuum, qui totus quidem redolet, ut de tui ſuavitate meus ultra non oleat, & tui dulcis odor, ô dulciſſime, ſemper in me interiùs permaneat. Ejusmodi oſcula mentis animique à Chryſoſtomo vocantur, *homilia III. in Epiſtol. ad Epheſios*: Regem, inquit, quidem ore male olenti oſculari nolueris, cœli autem Regem fœtenti & malè olenti animâ oſcularis? eſt contumelia. Item *homilia L X I. ad Populum*: Et quomodo Chriſti adſiſtes tribunali, ſceleſtis manibus & labiis ipſum corpus impetens? Et fœtenti quidem ore tuo Regem oſculari non eligeres,

res, Regem verò cœli fœtenti anima deoſcularis? tactum eſt contumelia. Prælaudatus *Bernhardus* aliud adhuc oſculum oſtendit, quod anima amans Sponſo dat, duobus nempe labiis, INTELLECTU videlicet, & VOLUNTATE, quandò illum cognoſcit & amat. Sic enim *Sermone LIV. de Parvis, Tomo I. Operum, pag.* 160. ſcribit: Habet ipſa anima duo labia, quibus oſculatur Sponſum ſuum, id eſt, rationem, & voluntatem. Rationis eſt percipere Sapientiam, voluntatis virtutem. Si ſola ratio percipiat ſententiæ cognitionem, & voluntas non habeat virtutis amorem, non eſt plenum oſculum. Aut ſi ſola voluntas obtineat amorem, & ratio minimè percipiat cognitionem, nihilominus eſt ſemiplenum. Tunc verò plenum, quandò & Sapienta illuſtrat rationem, & virtus afficit voluntatem. *Hugo Carnotenſis in Pſalmi XX. Et voluntate labiorum ejus*; duo labia ſunt, INTELLECTUS ET AFFECTUS, quibus anima fidelis oſculatur DEUM, quandò intellectus conjungitur veritati, & affectus bonitati.

§. XIV. Nonnulli DEI dona quæ nobis confert, OSCULORUM nomine inſigniunt. Cum verò ſeptem pretioſiora DEI dona ſint, per ſeptem oſcula eadem explicant. Primum eſt oſculum INCARNATIONIS, quo verbum divinum per Unionẽ hypoſtaticam naturam ſibi junxit humanam. Secundum huic proximum eſt, quo ipſe SPIRITUS S. nobis datur, ut corda noſtra inhabitatione ſua ſanctificet ac illuſtret. Ex utroque autem reliqua dona procedunt, ut LEX EVANGELICA, quæ eſt Lex gratiæ & charitatis. Oſculum RECONCILIATIONIS, per gratiam DEI juſtificantem, quâ DEUS ſibi mediante Sancti Baptiſmatis lavacro & pœnitentia animam conjungit. Oſculum AMICITIÆ jam initæ, ſive concedendo incrementa gratiæ, ſive peculiaria auxilia præbendo ad præclara virtutis opera. Oſculum INTIMÆ FAMILIARITATIS cum ipſo, ad quod omnium maximè ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum conducit. Tandem oſculum FELICITATIS ÆTERNÆ, quo divina eſſentia unitur beatis in patriâ, ut eâ clare-visâ perpetuo fruantur. Quæ quidem oſcula, ut pulchrè *Auguſtinus Tomo I. Operum, Libro de Amicitia capite VI.* loquitur,

tur, non fiunt oris attactu, ſed mentis affectu, non conjunctione labiorum, ſed commiſtione Spirituum, caſtificante omnia DEI Spiritu, & ex ſui participatione cœleſtem immittente ſaporem. Quô ſenſu oſculum illud Myſticum rectè appellatur. Videatur *Ludovicus de Ponte, Commentar. in Cantic. Lib. I. pag.* 15. *&* 23. nec non *Gregorius Magnus, in Expoſit. Cantici cap. I.*

§. XV. Coronidis loco elegantiſſimum *Ambroſii* diſcurſum ex *Sermone ſuper Pſalmum CXVIII.* adduco: Conſtitue, inquit, virginem deſponſatam multo tempore, & juſto Sponſi amore ferventem, quæ multa præclara dilecti opera probabilium teſtium aſſertione cognoverit, deſideriis ſuſpenſis frequenter dilatam, jam non ferentem moras, quæ omnia feciſſet, ut ſponſum videret, votis ſuis aliquandò potitam, ad improviſum Sponſi adventum gaudio turbatam, non quærere primordia ſalutationis, non verborum vices, ſed ſtatim quod deſideraverat, oſculum exigere. Ita ſancta Eccleſia ſub primordia Mundi deſponſata in Paradiſo, præfigurata in diluvio, annunciata per legem, vocata per Prophetas, diu redemtionem hominum, Evangelii decorem, dilecti exſpectavit adventum, tandem moræ impatiens, in oſcula ruens dicit: *Oſculetur me oſculis oris ſui.* Uberiores explanationes ſuper hunc textum legere qui avet, Doctores Theologos & Interpretes Cantici adeat, ex quorum prolixo ordine ſelectiores & rariores ſunt, qui ſequuntur: Hieronymus Almonacirius in Comment. à fol. 9. ad 15. Angelomus Tomo IX. Bb. Pp. parte 2. Aponius Tomo I. Bibliothecæ Patrum, pag. 769. Aquinas, Tomo XIII. Oper. p. 70. Johannes Arboreus, ad Cantic. cap. I. p. 55. ſeqq. Beda, tom. IV. Oper. p. 999. Dionyſius Carthuſianus, enarrat. in Cantic. articulo I. cap. I. fol. 106. Cyprianus Ciſtercienſis in Cant. cap. I. p. 8. ſeq. Matthæus Cantacuzenus, in Expoſit. Cant. quem primò Vincentius Riccardus notis illuſtratum Romæ imprimi curavit, anno hujus ſeculi viceſimo quarto. Martinus Antonius Delrio ad Cant. ſect. I. cap. I. pag. 31. 35. Thomas Ciſtercienſis Monachus & Cardinalis. Johannes Halgrinus ab Abbatis-Villâ in Comment. fol. 12.

Benedictus Fernandius Borbensis, Commentar. in Genesin, Tomo II. ad cap. XXVII. Sectione IV. §. 4. p. 503. Honorius Augustodunensis, Tomo XII. Bb. Pp. parte I. p. 119. seq. Cosmas Damianus Hortolanus, Paraphrasi & Comment. in Cantic. actu I. cap. I. p. 30. Lib. I. actu I. p. 113. seq. Jacobus Pintus in Christo crucifixo, Lib. V. Titulo III. Loco VI. §. 22. p. 735. Johannes á Jesu-Maria, in Cant. p.m. 231. 388. Justus Orgelitanus, Bb. Pp. T. I. p. 737. seq. Michael Ghisletius, Comment. in Cant. cap. I. Philo Episcopus Carpathius, T. I. Bb. Pp. p. 638. Raymundus in Pugione fidei, parte III. distinctione tertia, cap. 20. Bernhardus Resignolius, Lib. V. de Disciplinâ Christianâ, cap. X. Prosper Rossettus In Cant. Lib. I. Lectione 9. ad 13. à pag. 36. ad 61. Ludovicus Soto-Major in interpretat. Cant. cap. I. Theodoretus Tomo I. Operum, p. 300. Tirinus in Bibliis Maximis Johannis de la Haye, Tomo VII. pag. 394. Jacobus de Valentiâ, Episcopus Christopolitanus, Exposit. Cant. fol. m. 392. Wolbero Abbas Coloniensis, circa Annum à nato Christô millesimum centesimum & quinquagesimum in vetustissimis Commentariis à pag. 2. ad 8.

§. XVI. Quod deinde concernit osculum à Jacobo Racheli fixum, Genesis cap. XXIX. v. 12. illud in se non videtur esse sacrum, nedum ut Mysticum dici queat. Apud Orientales congredientes se osculo in signum amoris ac benevolentiæ, quin & lætitiæ ex congressu perceptæ excipiebant invicem, veluti in his oris necessarii & familiares miscere solent dexteras, quoties amicè congrediuntur. Undè illud osculum Jacobi erat nudè tantùm salutatoriũ, nec apparet Jacobum quidquam aliud præter id intendisse. *Augustinus Quæstione LXXXVII. in Genesin*, Consuetudinis, inquit, fuit, maximè in simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur. Et hoc fit etiam hodie multis in locis. Sed hoc quæri potest, quomodo ab incognito Rachel osculum acceperit? Ergò intelligendum est, aut illum, qui cum â Pastoribus audierit, quænam illa esset, fidenter in ejus, tanquam consobrinæ suæ osculum irruisse, aut postea Scripturam narrâsse per recapitulatio-

Digitized by Google

lationem, quod primò factum erat, ut prius Jacob indicaverit ei, quisnam ipse esset, & post expositam expositam cognationem dedisse ei osculum. Sic ille. Quod autem Scriptura Jacobo hic attribuit fletum nempe & deosculationem, de Rachele refert Josephus Hebræorum Historiographus, Libro I. Antiqu. cap. 19. cujus hæc sunt: At Rachel memor eorum quæ de Rebeccâ ex Patre audierat, sciensque parentes desiderare aliquid de eâ cognoscere, præ amore patris lachrymabunda ruit in collum Jacobi, complexoque eo, optatissimam, inquit, & maximam voluptatem affers Patri cum totâ familiâ, qui nunquam Matris tuæ obliviscitur, crebram illius mentionem faciens: quare tale nuncium cum quantavis felicitate non commutaret. Ex quibus Josephi lapsus manifestè apparet, ut proindè caute & circumspecte legi debeat, ne fallus ipse Lectores itidem fallat. Vid. Gerhard. Johannes Vossius de Historicis Græcis Lib. II. cap. VIII.

Si autem hoc osculum transfertur ad Christum, qui in Jacobo typicè significatus Ecclesiam suam in deserto hujus mundi invenerit, eique fontem gratiæ invidiâ Diaboli obstructum recluserit, ceu à quibusdam eò refertur, tum osculum Jacobi Mysticum quidem dici potest, non tamen in se, cum Jacobum osculantem Rachelem rem illam Spiritualem intendisse non constet: sed solum ex mente interpretum, qui illud ad gratiam Christi, Ecclesiæ velut Sponsæ exhibitam significandam accommodant. Augustinus Sermone LXXX. de tempore. Sæpè dixi, beatum Jacob typum gessisse Salvatoris nostri. Sicut enim ivit Jacob in regionem longinquam, ut conjugem acciperet; Ita Christus venturus erat in mundum, ut jungeretur Ecclesiæ. Abiit Jacob in Mesopotamiam, & cum venisset ad quendam puteum, vidit Rachelem venientem cum ovibus Patris sui, & cum cognovisset esse consobrinam suam, adaquato ejus grege osculatus est eam. Non fuit profectò sine causa, quod tres magni Patriarchæ uxores juxta puteos aut fontes invenerunt. Nam & Rebecca, quæ jungenda erat Isaac, juxta puteum inventa est. Ita Rachel, quæ futura erat uxor Jacob, nec non Sephora, quæ matrimonio juncta est

Moſi. Sine dubio igitur aliqua in hoc Sacramenta debemus agnoſcere. Quoniam igitur tres iſti Patriarchæ typum Domini noſtri prætulerunt, ad fontes vel puteos uxores invenerunt, quia Chriſtus ad aquam Baptiſmi inventurus erat Eccleſiam. Et Jacob veniens ad puteum prius gregem Rachelis adaquavit, & deinde oſculatus eſt eam. Similiter etiam niſi prius per aquam Baptiſmi Chriſtianus populus à peccatis omnibus abluatur, oſculum à Chriſto accipere, id eſt, pacem ejus habere non meretur. Poterat quidem Jacob prius oſculari Rachelem, quàm potare gregem ejus; ſed hoc factum eſt, ut locus daretur myſterio. Oportebat enim prius à peccatis ablui per Babtiſmum Eccleſiam, & deinde pacem & amicitiam, & quaſi conjugium quoddam ſpirituale cum DEO inire. Confer Benedictum Fernandium, Comment. ad Geneſin, Tomo II. cap. 29. Sect. IV. §. 4. pag. 710.

§. XVII. Denique & oſculum Prophetæ videtur gratis dici Myſticum, & ita oſculis Myſticis accenſeri. Etenim in textu ſacro nec vegiſtium nec vola oſculi reperitur. Textus authenticus ſic habet II. Regum IV. v. 33. 34. וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיָּשֶׂם עַל עֵינָיו עָלָיו וְעֵינָיו פִּיו עַל פִּיו וַיַּעַל וַיִּגְהַר עַל־כַּפָּיו וְכַפָּיו *Et aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuos ſuper oculos ejus, & volas ſuas ſuper volas ejus, & ſe proſtravit ſuper eum.* Ubi quidem dicitur, quod Propheta os ſuum poſuerit ſuper os pueri, verùm non quod ſit puerum oſculatus. Aſt os ſuum ſuper aliquid ponere, aut ore ſuo aliud attingere, non ſtatim eſt oſculari, aliàs qui os allideret acuto ſaxo, is ſaxum oſculatus dicendus eſſet, quod oſculum vereor ne paucis ſit ad palatum. Utut ergò jam cum nullo contentionis funem ducam, in hâc à Prophetâ adhibitâ cerimonia nonnihil Myſtici delituiſſe, ſed illud aliis potiùs dirimendum linquam; de eo tamen, an illa oris Prophetici ad os pueri admotio oſculum dici debeat, & conſequenter inter oſcula Myſtica numerandum ſit, dubito, nec ſine ratio-

ratione. Interim tamen Patres hic allegorizare deprehenduntur. In Eliſæo figura Domini præceſſit, qui projecit ſe, ut mortuum erigeret, in quo Symbolum eſt, quod nobis Chriſtus commortuus ſit, ut nobis reſurgeret. Projecit ſe uſque ad noſtram fragilitatem, ut nos erigeret, verba ſunt Theologorum Pariſienſium, Tomo II. Bibliorum, ad hunc locum ex Ambroſio. Petrus Berchorius Pictavienſis Lib. XII. Moralitatum, pag. 146. Talis, inquit, proceſſus factus & in reſuſcitatione & reparatione generis humani. Mulier enim iſta (defuncti mater) ſignificat Eccleſiam, cui ſcilicet unicum filium ſeu humanum genus dedit; ſed adveniente calore concupiſcentiæ, iſte in Adam per peccatum occubuit & deceſſit. Sed verus Heliſæus, id eſt, DEUS, iſtum ſuſcitare & ad vitam gratiæ reducere volens, baculum ſuum, ſeu legem ſcriptam, puero ſuo (Moſi) tradidit, qui tamen mediante iſto baculo, ſive ſeveritate legis, iſtum filium, ſeu genus humanum à morte culpæ nullatenus ſuſcitavit. Apoſtolus Hebræorum VII. Nihil enim ad perfectum perduxit Lex. Quapropter ipſe Heliſæus, id eſt, filius DEI in propriâ perſonâ ad mortuum humanum genus venire voluit, & intrans cubiculum uteri virginalis, & cadaveri, id eſt, carni humanæ per beatam incarnationem ſe conjunxit & coaptavit, & prædicando per mundum aliquamdiu ambulavit, & ſic ſuper lectum crucis aſcendens, & per carnem pueri, id eſt, humanitatem aſſumtam, in igne paſſionis calefaciens, ipſum genus humanum per gratiam vivificavit, & vivum ſcilicet à morte culpæ puerum ſepties oſcitantem, hoc eſt, per ſeptem dona vel ſeptem Sacramenta reſpirantem, matri ſuæ, Eccleſiæ reſtituit. Unde dicitur Regum III. cap. XVII. Depoſuit puerum de cœnaculo, & tradidit eum matri ſuæ, dicens: Filius tuus vivit. Hactenus ille. Similis hiſtoria legitur I. Regum XVII. in qua notanter Scriptura dicit, quod Propheta Elias ſuper mortuo

incubans oraverit, quo præter Mysterium, quale Patres inde promunt, peculiaris Hebræorum ritus innuitur, qui vario corporis habitu orationes peragere solebant, modò manum in cœlum elevantes, modò in genua procumbentes. Sic orâsse dicitur Salomon I. Regum IIX. v. 54. & Cap. XIX. v. 18. Multi non curvâsse dicunt genua ante Baal. Alius fuit modus Hebræis usitatus, quandò offensos placare animos, & quod desiderant, impetrare student, tum se ad infimas preces abjiciunt, & humi supplices procumbunt, ut terræ faciem apprimant, ac pulverem quasi lingant. Hinc frequenter legimus in pulverem cadere, ponere in pulvere os suum, adhærere terræ ventrem. Sic oravit Elias, cum se expandit. Quod autem incubuerit super puerum, & quantum potuerit ad ejus se mensuram collegerit, (verba sunt *Casparis Sanctii in Comment. ad III. Reg. cap. 17. p. 1258. seq.*) illa videtur esse causa, ut quo magis seipsum in angustum arctaret humiliaretque, tantò magis divinam misericordiam inflecteret, quæ humiles benignis intuetur oculis, neque despicit cor contritum & humilitatum. Neque fortasse alia causa est, cur homo de geniculis oret, & ille orantis habitus judicetur ad impetrandum aptissimus: nisi quia homo aliquid de proceritate corporis tollit, & tanto se ipso brevior, & aliquo modo despicatior est, quantum patet à genibus ad pedes usque magnitudo. Vel, ut incumbens super puerum, majorem significaret animi dolorem, ad matris similitudinem, quæ mortuum amplectitur filium, & ab illo divelli non patitur, quæ eò majori consideratione digna est, quo filium diligit ardentiùs, & illius mortem flet miserabilius. Deinde quia illa membrorum compositio amorem significat ingentem, quo toto cadavere velle frui videtur, qui vivus est, & totum se in exanimatum amici corpus infundere, ut illi det vires, Spiritum & vitam, & quidquid demum mors abstulit acerba.

§. XIIX. Aliud osculum Mysticum occurrit Psalmo LXXXV. v. 11. Ubi dicitur *Pax & Iustitia osculantur se. Augustinus in Enarrat. Psalmi LXXXIV. Tomo IIX. Operum. p. m.* 381. Fac Justitiam & habebis pacem, ut osculentur se Justitia & pax. Si enim

non

Digitized by Google

non amaveris Juſtitiam, pacem non habebis. Amant enim ſe duo iſta Juſtitia & pax, & oſculantur ſe, ut qui fecerit Juſtitiam, pacem inveniat Juſtitiam oſculantem. Duæ amicæ ſunt, tu fortè unam vis, & alteram non facis. Nemo enim eſt, qui non vult pacem, ſed non omnes volunt operari Juſtitiam. Interroga omnes homines, vultis pacem? uno ore tibi reſpondet totum genus humanum, opto, cupio, volo, amo. Ama & Juſtitiam, quia duæ amicæ ſunt Juſtitia & pax. Juſtitia & pax ipſæ ſe deoſculantur. Si amicam pacem non amaveris, non amabit te ipſa pax, nec veniet ad te. Quid enim magnum eſt deſiderare pacem. Quivis malus deſiderat pacem. Bona enim res eſt pax. Sed fac Juſtitiam, quia Juſtitia & pax ſe oſculantur, non litigant, tu quare litigas cum Juſtitiâ? *Simeon de Muis ad Pſalm. LXXXV.* Juſtitia & pax ita inter ſe agglutinatæ ſunt, eoque vinculo inter ſe conjunctæ, ut ubi non eſt Juſtitia, ibi non ſit pax, & contra. Poſterior locutio *oſculatæ ſunt,* ex conſuetudine Orientalium, hodieque apud nos uſitatâ ſumta eſt, qui occurrentem amanter excepturi exoſculabantur. Ita Lucæ XV. Pater prodigi cum illum adhuc procul abſentem conſpicatus eſſet, miſericordiâ motus, & accurrens cecidit ſuper collum ejus & oſculatus eſt. Lyranus hunc verſum de Chriſto ſic exponit. Juſtitia & pax oſculatæ ſunt, quia Chriſtus in ſua paſſione ſatisfecit pro nobis per viam Juſtitiæ, quâ Juſtitiam ſtatim pax fuit oſculata, quia per ſuum ſanguinem pacificavit ea, quæ ſunt in Cœlis & in terrâ, Coloſſ. I. *Salomon Geſnerus in Pſalm. LXXXV. p. m.* 600. Juſtitia & pax inducuntur mutuis oſculis ſeſe excipientes ſicut moris erat in regionibus Orientalibus, ut in congreſſibus oſculis & complexu benevolentiam declararent. Nam ubi homo eſt juſtificatus coram Deo, ibi conſcientiam ejus pacatam ſuaviſſimo quaſi oſculo excipit tranquillitas & pax, quam habet cum DEO propter Mediatorem Chriſtum, quemadmodum etiam eadem relatio & pulcherrima harmonia eſt inter Juſtitiam novæ obedientiæ, & pacem conſcientiæ. I. Petr. II. v. 19. 20.

§. XIX. Neq; Myſterio caret, quod in Eccleſia Romanâ initio nocturnæ precis præmittatur verſus Pſalmi L. *Domine, labia*

mea

mea aperies. Nam cum dicat Scriptura Eccl. XV. v. 9. *Non est speciosa laus in ore peccatoris*, quis audeat divinas laudes immundis labiis decantare, nisi prius obstructa per peccatum oris claustra misericorditer aperiat ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nemo enim potest laudare DEUM, nisi DEUS aperiat labia, ut ostendit *Augustinus contra duas Epistolas Pelagianorum, Libro II. cap.* 8. Alioquin sugillabit nos durissimâ illâ exprobratione, Psalmo XLIX. *Quare tu enarras Iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* tu verò odisti disciplinam & projecisti sermones meos retrorsum. Ad rem *Chrysostomus in Psalm. L.* Peccatum suapte naturâ linguam astringit, & os obturat. Quam sententiam complens *Ambrosius in Psalm. L.* ait: Cujus ergò labia aperit DEUS, hunc peccati absolvit reatu. A vinculis itaque peccatorum absolvi petimus, cum dicimus, Domine, labia mea aperies. Et quia justus prior accusator est sui, accusamus nos ipsos ante orationem confitentes peccata nostra, quatenus reconciliati per gratiam DEI facilius exaudiri mereamur. De impiis Scriptum est, *quia dixerunt labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Psalm. 11. Et ideò oratio illorum erit execrabilis. At labia sponsæ, labia fidelis animæ dulcia, & purpurea dicuntur esse, sicut favus distillans, sicut vitta coccinea *Cant. IV. v.* 3. 11. Cum ipsi Sponso, inquit Gilbertus Abbas, in Cant. Cant. Serm. XXXIV. Sponsa loquitur, in loquela dulcioris labii, & lingua altera; tunc cordis labia verè melle delectationis distillant divinæ: Imò non tam distillant, quàm fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones tota convertitur. Beata vicissitudo, quandò de corde Sponsæ fluenta quædam mellis emanant in dilectum, & ab ipso redundant in Sponsam. Ad locum enim undè exeunt hæc mellis flumina revertuntur, ut iterum fluant. Boni favi in labiis Sponsi, & Sponsæ eructantes ex hoc in illud, & invicem rorantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam, ista deorsum gratiarum actionem. Rursus labia sponsæ purpurea dicuntur esse, sicut vitta coccinea. Per coccinum enim charitas intelligitur, quæ est vinculum perfectionis.

Sicut

Sicut autem vitta conſtringit crines ne defluant, ſic anima DEO dilecta labia ſua cohibet, ne verbum malum & inutile proferens extra ſe diffundatur. Eccleſ. XX. v. 15. *Apertio oris illius inflammatio eſt,* & ſemper laus DEI in ore ipſius.

Cum autem oratio cordis ſit non labiorum, miror cur Eccleſia ante orationem labia ſibi, non cor poſtulet aperiri: ſed notandum, quod uſus labiorum non tantum ad eloquium, ſed etiam ad OSCULUM eſt: conſociant enim ſe mutuò oſculantiū labia, animis videlicet ad mutuum congreſſum accedentibus, ut ait *Chryſoſtomus homil. XXX. in 2. ad Corinth.* Cumque templum DEI ſimus, ſicut limina templi, ita os oſculamur, per quod ingreditur Chriſtus, quandò communicamus. Igitur Eccleſia dum dicit, *Domine, labia mea aperies,* non tam petere videtur divinum auxilium ad laudes ejus dignè annunciandas, quam Myſticam labiorum purificationem, ad caſtiſſimum dilecti OSCULUM recipiendum. Felix anima, quæ propriæ conſcientiæ teſtimonio intus erudita cœleſtis Sponſi oſculo ſe idoneam agnoſcit. Felicior, quæ unctione Magiſtrâ ſentiens quanta ſit gratia diffuſa in labiis Sponſi, oſculum ejus jam amore æſtuans fiducialiter petit. Feliciſſima planè, quæ ad ipſum oſculum dignanter admiſſa divinæ ſuavitatis inenarrabile gaudium in fervore Spiritus experitur, & torrente ubertimo ſempiternæ voluptatis in plenitudine gratiarum inebriatur. Cardinalis Bona de divina Pſalmodiá cap. XVI. Operum in quarto, Edit. Antverpianæ. Anno MDCLXXVII. pag. 819.

DISSERTATIO IV.

De OSCVLO ADORATIVO.

SUMMARIA.

I. Oſculum deprecationis in pœnitentibus. De Muliere peccatrice Lucæ VII, v. 44. Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ differentes ſen-

ſententia. II. Non fuit Soror Lazari & Marthæ juxta nonnullos. III. Peccatricis actio præclara monita ſuppeditat. Ignis igne extinctus. IV. Oſculum Venerationis. Cor humanum Camera Omnipotentis. Habet figuram Pyramidalem. Demonſtratio Mathematica pulchre applicata. V. Cor eſt Dei templum & altare. Cur recens natis infantibus oſcula fixa? Pectoris oſcula. VI. Codex Scripturæ Sacræ à B. Virgine Maria aliisque piis oſcula accipit. VII. Cultus Iudæorum erga Sacram Scripturam. Remedium contra cæcitatem oculorumque fluxus. Bibliotheca quondam Palatinæ excellentia. Perſarum Rex Codicem Evangeliorum & Pſalmorum in ſuam Linguam translatorum oſculatur. VIII. Turci Alcoranum religioſe tractant. IX. Verſiculi duodecimi ex Pſalmo ſecundo variæ verſiones. X. Hugonis Grotii gloſſa rejecta. XI. Variæ variorum Interpretationes. XII. B. Lutheri Epicriſis. XIII. Hebraica verſio multos & magnos habet Patronos.

§. I. OSculum Adorativum inpræſentiarum dicitur id, quod homines DEPRECATIONIS, CULTUS atque SUBIECTIONIS gratiâ, vel Deo vero, vel fictitio, vel rebus divinis libare conſueverunt. Huc pertinent initiò adorativa veri Dei, ut ſunt *primò* OSCULUM DEPRECATIONIS, quo anxii peccatores ſeriam cordis contritionem conteſtati, delictorumque veniam precati ſunt, & ſe divinæ gratiæ ſitientes oſtenderunt. Tale eſt illud, quo illuſtre Pœnitentiæ ſpeculum, peccatrix, pedes Salvatoris noſtri venerata legitur, Lucæ VII. v. 44. 45. Anonyma mulier iſta pomum diſcordiæ diſſecuit, & particulas ejus diſperſit & diſtribuit præcipuis Eccleſiæ Doctoribus, qui diſcordes fuêre vitam atque nomen hujus fœminæ famoſæ ſacro ex codice perſcrutantes. Eccleſia Orientalis, id eſt Græca, conſona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non eſſe claram ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, quam Eccleſia ſancta Romana ſuis in Litaniis invocat ut Virginem, illam velut primiceriam Virginum in earum recenſione primam merito fortè, ſicut & ordine collocando. *Theophilus Epiſcopus Antioche-*

tiochenus ſuppar diſcipulis Apoſtolorum, *Irenæus, Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius* ſororem Marthæ non fuiſſe peccatricem mulierem valide propugnant. *Theophilus* ſextus poſt Petrum Antiochiæ Antiſtes circa Ann. Chriſti CLXXIII. ſic fatur textus Evágelicos de muliere peccatrice, de MARTHA & MARIA MAGdalena expendens: Si attendas, invenias has tres eſſe: a Johanne enim una deſcribitur, altera verò à Luca, à duobus verò reliquis alias. *Irenæus* Theophili σύγχρον@ apertè notat, mulierem peccatricem non fuiſſe Mariam Magdalenam, de qua exierant ſeptem dæmonia, nec etiam ſororem Lazari & Marthæ: *Libro III. hæreſium,* capite, de his quæ in Evangelio per ſolum Lucam cognovimus: Plurima, inquit, & magis neceſſaria Evangelii per hunc cognovimus, ut adventum Angeli ad Mariam, &c. Et deinde quod apud Phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes ejus, & ungebat unguento. QUÆ Irenæi obſervatio tale argumentum ſubminiſtrat: Ex Luca ſolo novit Eccleſia mulierem peccatricem, quæ pedes unxit Chriſti; ſed ex Marco novit Mariam Magdalenam, de qua Jeſus ejecit ſeptem Dæmonia; & ex Johanne ſcivit Mariam ſororem Lazari & Marthæ. Ergò nota nobis mediante Luca ſolo mulier & peccatrix non eſt Marthæ ſoror, neque obſeſſa aliàs à Dæmone. Namque duæ illæ nobis ex Evangeliſtis aliis innoteſcunt. Concinit *Origenes homilia XXXV.* in hæc verba MATTHÆI: Dixit Jeſus diſcipulis ſuis: ſcitis, quia poſt biduum Paſcha fiet. QUÆ ſecundum Lucam eſt, plorat, & pedes Jeſu lacrymis lavat. QUÆ autem ſecundum Johannem eſt, MARIA, neque peccatrix, neque lacrymans introducitur. Forſitan ergò quis dicet, quatuor fuiſſe, de quibus conſcripſerunt Evangeliſtæ. Ego autem magis conſentio, tres fuiſſe. Idem *homilia I. in Canticum:* In Evangelio mulier accipiens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi, caput Jeſu pedesque perfudit. Obſerva, quæ de duabus ſuper caput effuderit Salvatoris: ſiquidem peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput ejus fudiſſe monſtratur. Iterum *homilia II. in Cantic,* Nardus inquit, mea dedit odorem ſuum. Loquitur E-

vangelium, quia venit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi: non illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nunc mihi ſermo. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum verò & Johannem, & Marcum, non de peccatrice dixiſſe. Venit ergò, non peccatrix illa, ſed ſancta, cujus nomen quoq; Johannes inſeruit. *Chryſoſtomus in Caput Iohannis XI*, Maria quæ unxit Dominũ unguento, hoc in loco nonnulli dubitarunt cur Chriſtus id toleràſſet. Ad quod, id primum intelligendum, non fuiſſe hanc peccatricem illã, de qua apud Lucam ſcribitur, ſed aliã. Illa meretrix & infamis erat; hæc honeſta & ſtudioſa, quippe quæ Chriſtũ hoſpitio excipere curabat. Hieronymus contra Jovinianum; Hic jam quæritur in corpore, qui pedibus Chriſti dignus ſit, qui capite; qui oculus ejus ſit, qui manus; quod & duæ mulieres in Evangelio, pœnitens, & ſancta ſignificant, quarum *altera pedes, altera caput tenet*: Igitur peccatrix illa pedes Chriſti lachrymarũ profluvio inundans, non eſt ſancta ſoror Marthæ, caput ejus unguens, ad cujus contrita pedes erat alia fœmina provoluta. Idem *in Matthæum*, exponens verſum: *Acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis*, ſic commentatur: Nemo putet eandem eſſe, quæ ſuper caput effudit unguentum, & quæ ſuper pedes: hæc enim, & lachrymis lævat, & crine tergit, & manifeſtè meretrix appellatur, de illa autem nihil tale ſcriptum eſt. *Ambroſius in cap. Lucæ XXIV.* Ex hiſtoria reſurrectionis Chriſti duas colligit eſſe Marias Magdalenas, his verbis uſus: Neſcit una Maria Magdalena ſecundum Johannem; ſcit altera Maria Magdalene ſecundùm Matthæum: nam eadem ante ſcire, & poſtea neſcire non potuit. Ergò ſi plures Mariæ, plures fortaſſe Magdalenæ, cum illud perſonæ nomen ſit, hoc locorum. Denique alteram eſſe cognoſce. Illa admittitur pedes Domini tenere, tangere Dominum; iſta prohibetur. Illa Angelum videre meruit; hæc primò cum venit, neminẽ vidit. Illa diſcipulis Dominum reſurrexiſſe nunciavit; iſta raptum eſſe ſignificat. Illa gaudet; hæc plorat. Illi in gloriâ ſua jam Chriſtus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit, & agnovit, hæc non potuit agnoſcere cum videret. Concolores

ſunt

ſunt his Eccleſiæ Doctoribus & alii in venerabili Choro Patrum celebres, *Titus* ſcilicet *Boſtrenſis* An. C. CCCXL. & *Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus*, Seculo IX. quorum vera ſententia de recenſita Lucæ in Evangelio fœmina peccatrice his limitibus includitur: Hæc mulier, inquit Titus ſuper Lucæ cap. VII. neque ea eſt, cujus apud Marcum, nec ea tandem, cujus apud Joannem fit mentio. Siquidem illæ paulò ante Dominicam paſſionem fecerunt, quæ feciſſe ſcribuntur: hæc autem circa Evangelicæ prædicationis medium, aut citiùs quoque, ut facilè quis, ſi eam in rem curioſè inquirere vellet, deprehendere poſſet. *Theophylactus* idem Lucæ caput expendens inquit: Quærunt multi, quot fuerint mulieres, quæ unxerint Dominum unguento. Et alii quidem dicunt, quod duæ fuerint, una ſcilicet apud Johannem, quæ fuit ſoror Lazari, & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres eſſe.

§. II. Contra reperti ſunt qui peccatricem mulierem ipſam fuiſſe Mariam Magdalenam aſſererent, nempe *Gregorius Papa, Beda & Bernhardus*. Et in eam ſententiam videtur concedere plebis adſenſus, eò inductus, propter officium Mariæ Magdalenæ, cui inſerta eſt homilia Gregorii Papæ, talem ſententiam ſuo calculo comprobantis. Singula trium virorum verba ſuis locis legi poſſunt, quia brevitati ſtudere placet. Si quis verò diſquirat quare illi, tot Doctrinæ Sacræ luminum conſenſu poſthabito aliter cenſuerint; reſponderi poſſet, tria eſſe argumenta, quibus fuêre Patres hi commoti ad ſcribendum, non fuiſſe duas mulieres, quæ unxere pedes Chriſti, ſed duntaxat unam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum in humanis meruit habere advocatum. Primò dicuntur mulieres illæ, ſuo cum alabaſtro domum convivii ingreſſæ: ſecundò pedes unxiſſe Jeſu, quod contra morem eſt, ungi namque pedes omnibus eſt gentibus inſolitum: poſtremò demum, quod utriq; fuit ſingulare, ſuis capillis proſtratæ pedes Chriſti madidos exterſerũt. Hinc Gregorius ſuper caput Lucæ VII. ſuſpicandi anſam ſumpſit, à fœmina duntaxat una duas illas unctiones concolores fuiſſe diverſo tẽpore celebratas. Sed quantũ con-

jectura valet ad veritatis scopum propius accedit, rei factæ à muliere peccatrice famam pervulgatam innotuisse piæ sorori Marthæ, quæ arbitrata fore gratam Christo talem unctionem, ad similem se accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis. Liberum interim cuivis manet credere, Mariam Magdalenam fuisse peccatricem, vel non, arripiat quilibet quod vult, juxta *Alberti Magni* effatum in cap. VII. Lucæ. *Jacobus Faber Stapulensis* Anno MDXVIII. clarus, videns Ludovicam matrem Christianissimi Regis Francisci primi solicitam esse & quærere à peritis, an Maria Soror Lazari & Marthæ esset hæc peccatrix, eruditum librum edidit in quo argutè probat, illam peccatricem aliam esse à sorore Lazari & Marthæ, Librumque viro illustri Francisco Molino, Regis Francisci Magistro, eo tempore nuncupavit.

§. III. Jam si oculos in ipsam peccatricem intensiùs flectamus, oppidò nobis elegantia salutarium monitionum emblemata occurrunt. Cur dicatur peccatrix, succinctè *Petrus Chrysologus* declarat *sermone* 93. In civitate, inquit, peccaverat, quia fama sua, famam totius tetigerat civitatis, sicque jam non peccatrix solum, sed ipsius civitatis facta fuerat ipsa peccatum. Hæc cognovit, quod nisi ab illo solo civitatis peccatum non posset auferri, qui solus mundi venerat abolere peccatum. Quare lachrymis rigatos pedes capillis capitis sui absterserit Idem *sermone XCIII.* ex professo persequitur, scribens: mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœlum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum; imô super cœlos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum prosiliit lachrymarum. O quanta vis in lachrymis peccatorum! Rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione sententiam. Vacat ab excusatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum sibi natura sufficit ad obsequium creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum Baptisma suorum diluviem dilueret peccatorum. Capillis capitis sui tergebat, ut juxta Psalmistam, verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis suis, in sanctitatem tali verteret servitu-

vitute. Et oſculabatur pedes ejus. Præceſſerant intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſequerentur; quia lachrymæ ſatisfa-ctionis ſunt documentum; oſcula reconciliationis ſunt indicia. Venit mulier, & venit retrò, quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam, quia per culpam novit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura DEO, non homini placitura cùm venit. Venit pietatis illa non voluptatis exhibitura convivium: deniq; & pœnitentiæ ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, totum lachrymis temperat in menſurâ, & ad delicias Deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam: organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur, gemitûs aptat in fiſtulam, & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpè percutit, facit placitura DEO Cymbala perſonare. Dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas miſericordiæ copias reportat. Concinit *Gregorius Papa* inquiens: Lacrymis mulier pedes Jeſu rigat; quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuslibet ultimis membris Domini per compaſſionis affectum inclinamur, ſi ſanctis ejus in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigaverat, terſit. Capilli quippe ſuperfluum corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad uſum neceſſitatis ſuperfluit, etiam abſciſſa non ſentit. Capillis ergò pedes Domini tergimus, quandò ſanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur; quatenus ſic mens per compaſſionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, ſed capillis ſuis non tergit, qui utcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex iis, quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudioſè diligimus, quos ex largitate continemus: ne gravis ſit nobis neceſſitas proximi, ne ipſa ejus indigentia, quæ ſuſtentatur, fiat oneroſa, & cum manus neceſſaria tribuit,

buit, animus à dilectione torpeſcat. Hactenus ille. Ita per amoris ignem valdè ardens peccatrix incendit peccati rubiginem, noſtrique Salvatoris gratiam eo ipſo ſibi conciliavit, ut illud Poetæ Græci, qui ait: Amorem deflere ſuum ignē extinctum ab alio eluctante foco; τίς τῷ πυρὶ πῦρ ἐδάμασσε. quis igne ignem edomuit? *Lib. I. Anthologiæ,* huc commodiſſimè trahi queat.

§. IV. Secundò in hanc claſſem referendum venit OSCULUM VENERATIONIS. Hoc erat illud, quo pii Majores interdum venerati ſunt id, in quo DEUM, præſentem credebant. Cor inprimis humanum putabant præſentiſſimum Dei templum, idque tam ex nomine, quia COR per חדר שדי ſit dictum quaſi CUBICULUM vel CAMERA OMNIPOTENTIS REGIS; quàm ex figurâ, quæ Pyramidem utcunque imitatur, ſed baſi latiore ac gibbâ. Luſit Plato de figura, ideò ſimilem eſſe pyramidi, quia cum ſit igneæ naturæ, flammarum Pyramides referat. Etſi autem de hac cauſa nihil adfirmari poteſt, tamen Architectus non temere hanc figuram elegit, quæ inter ſolidas prima eſt, & ad hunc motum congruentior, ut *Philippus Melanchthon Libro de Animâ, p. m. 47. facie 2.* teſtatur. Eleganter proinde *Dn. Iohann. Heinricus Urſinus ὁ μακαρίτης Analect. Sacr. Lib. III. num. 27. p. 200.* diſſerit: MIRUM opus! cujus in alto baſis, conus in imo; cœlo patet, terræ clauditur, nec ſphæra mundi quantaquantâ expleri poteſt: trigonum ſolâ SS. Trinitate implendum. Hugonis vulgatum ita ſonat: Cor parvum eſt & magna cupit. Vix ad unius milvi refectionem ſufficere poſſet, & totus mundus ei non ſufficit. Non minus acutè quàm piè *Marcellinus de Piſe, Matiſconenſis Prædicator Capucinus Provinciæ Lugdunenſis, Tomo II. Encyclopædiæ Moralis p. 588.* de hoc negotio philoſophatur: MATHEMATICA diſciplina penes quam eſt obliqua & torta ſuis regulis ita inflectere, ut redeant ad amuſſim, oſtendet qua ratione tres animæ potentiæ deviæ & deluſæ queant reduces iterum præſtitutis à Juſtitiæ amante Deo regulis aptari. Placuit oculis figuram ſubjicere, ut anima ſenſuum obſequio erudita, ſibi conſulat, & citius & magis expeditè. Itaque ſimilitudo petita à MATHEMATICÂ *Euclidis* rem graphicè oculis ſubjiciet. Sic

illc

Digitized by Google

ille *Libro 1. Element. Geometric. definitione primâ*: Figura intra figuram dicitur inſcribi, quando eo quæ inſcribitur, ejus in qua inſcribitur latera unoquoque ſuorum angulorum ab interiori parte contingit. Verbi gratiâ: DEUS homini inſcribitur quando tria animæ (cordis, ubi nempe ſedes animæ ſtatuitur,) latera contingit, id eſt cum afficit intellectum, voluntatem & memoriam; ſic enim potentiæ illæ debitum ſibi modum à DEO accipiunt. Idoneum eſt exemplum allatum ab Euclide, qui in medio trianguli inſcribit triangulum, quo inſcripto, ille prior triangulus diſpeſcitur in tres triangulos, accipientes menſuram ſuam ab illo itrinſeco triangulo, ut videre eſt in iſtâ figurâ.

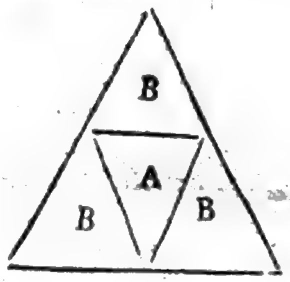

Ubi triangulus, A, deſcribitur intra triangulum notatum literis B, B, B; & ex ea deſcriptione exſurgunt tres trianguli, in quorum area ſunt hæ literæ B, B, B. Hi autem tres trianguli commenſurantur ab illo triangulo intrinſeco. Vide jam quomodo hæc DEO & homini conveniant. Homo ob tres animæ ſuæ potentias triangulum refert: DEUS item triangulus eſt, ob tres perſonas. Si igitur iſte ſacer triangulus animæ inſideat, tangens ejus tria latera, quæ ſunt intellectus, voluntas, & memoria, ſtatim exſurgent tres alii trianguli commenſurati ſacro illi triangulo. Nam intellectus DEUM ſpeculans, primæ veritati incumbens, credet omnia quæ ad fidem ſpectant. Voluntas Deo adhærẽs, totam ſe componet ad arbitrium Dei. Memoria recolens noxas ſuas, animam dolore conteret, ut DEUM ita demereat. Sed DEUM intelligere & meditari, DEUM velle & amare, dato crea-

 turis

mea aperies. Nam cum dicat Scriptura Eccl. XV. v. 9. *Non est speciosa laus in ore peccatoris*, quis audeat divinas laudes immundis labiis decantare, nî prius obstructa per peccatum oris claustra misericorditer aperiat ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nemo enim potest laudare DEUM, nisi DEUS aperiat labia, ut ostendit *Augustinus contra duas Epistolas Pelagianorum, Libro II. cap.* 8. Alioquin sugillabit nos durissimâ illâ exprobratione, Psalmo XLIX. *Quare tu enarras Justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* tu verò odisti disciplinam & projecisti sermones meos retrorsum. Ad rem *Chrysostomus in Psalm. L.* Peccatum suapte naturâ linguam astringit, & os obturat. Quam sententiam complens *Ambrosius in Psalm. L.* ait: Cujus ergò labia aperit DEUS, hunc peccati absolvit reatu. A vinculis itaque peccatorum absolvi petimus, cum dicimus, Domine, labia mea aperies. Et quia justus prior accusator est sui, accusamus nos ipsos ante orationem confitentes peccata nostra, quatenus reconciliati per gratiam DEI facilius exaudiri mereamur. De impiis Scriptum est, *quia dixerunt labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Psalm. 11. Et ideò oratio illorum erit execrabilis. At labia Sponsæ, labia fidelis animæ dulcia, & purpurea dicuntur esse, sicut favus distillans, sicut vitta coccinea *Cant. IV. v.* 3. 11. Cum ipsi Sponso, inquit Gilbertus Abbas, in Cant. Cant. Serm. XXXIV. Sponsa loquitur, in loquela dulcioris labii, & lingua altera; tunc cordis labia verè melle delectationis distillant divinæ: Imò non tam distillant, quàm fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones tota convertitur. Beata vicissitudo, quandò de corde Sponsæ fluenta quædam mellis emanant in dilectum, & ab ipso redundant in Sponsam. Ad locum enim undè exeunt hæc mellis flumina revertuntur, ut iterum fluant. Boni favi in labiis Sponsi, & Sponsæ eructantes ex hoc in illud, & invicem rorantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam, ista deorsum gratiarum actionem. Rursus labia Sponsæ purpurea dicuntur esse, sicut vitta coccinea. Per coccinum enim charitas intelligitur, quæ est vinculum perfectionis.

Sicut

Digitized by Google

Sicut autem vitta conſtringit crines ne defluant, ſic anima DEO dilecta labia ſua cohibet, ne verbum malum & inutile proferens extra ſe diffundatur. Eccleſ. XX. v. 15. *Apertio oris illius inflammatio eſt,* & ſemper laus DEI in ore ipſius.

Cum autem oratio cordis ſit non labiorum, miror cur Eccleſia ante orationem labia ſibi, non cor poſtulet aperiri: ſed notandum, quod uſus labiorum non tantum ad eloquium, ſed etiam ad OSCULUM eſt; conſociant enim ſe mutuò oſculantiũ labia, animis videlicet ad mutuum congreſſum accedentibus, ut ait *Chryſoſtomus homil. XXX. in 2. ad Corinth.* Cumque templum DEI ſimus, ſicut limina templi, ita os oſculamur, per quod ingreditur Chriſtus, quandò communicamus. Igitur Eccleſia dum dicit, *Domine, labia mea aperies,* non tam petere videtur divinum auxilium ad laudes ejus dignè annunciandas, quam Myſticam labiorum purificationem, ad caſtiſſimum dilecti OSCULUM recipiendum. Felix anima, quæ propriæ conſcientiæ teſtimonio intus erudita cœleſtis Sponſi oſculo ſe idoneam agnoſcit. Felicior, quæ unctione Magiſtrâ ſentiens quanta ſit gratia diffuſa in labiis Sponſi, oſculum ejus jam amore æſtuans fiducialiter petit. Feliciſſima planè, quæ ad ipſum oſculum dignanter admiſſa divinæ ſuavitatis inenarrabile gaudium in fervore Spiritus experitur, & torrente uberrimo ſempiternæ voluptatis in plenitudine gratiarum inebriatur. Cardinalis Bona de divina Pſalmodiâ cap. XVI. Operum in quarto, Edit. Antverpianæ. Anno MDCLXXVII. pag. 819.

DISSERTATIO IV.

De OSCVLO ADORATIVO.

SUMMARIA.

I. Oſculum deprecationis in pænitentibus. De Muliere peccatrice Lucæ VII. v. 44. Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ differentes

ſententiæ. II. Non fuit Soror Lazari & Marthæ juxta nonnullos. III. Peccatricis actio præclara monita ſuppeditat. Ignis igne extinctus. IV. Oſculum Venerationis. Cor humanum Camera Omnipotentis. Habet figuram Pyramidalem. Demonſtratio Mathematica pulchre applicata. V. Cor eſt Dei templum & altare. Cur recens natis infantibus oſcula fixa? Pectoris oſcula. VI. Codex Scripturæ Sacræ à B. Virgine Maria aliisque piis oſcula accipit. VII. Cultus Iudæorum erga Sacram Scripturam. Remedium contra cæcitatem oculorumque fluxus. Bibliotheca quondam Palatinæ excellentia. Perſarum Rex Codicem Evangeliorum & Pſalmorum in ſuam Linguam translatorum oſculatur. VIII. Turci Alcoranum religioſe tractant. IX. Verſiculi duodecimi ex Pſalmo ſecundo variæ verſiones. X. Hugonis Grotii gloſſa rejecta. XI. Variæ variorum Interpretationes. XII. B. Lutheri Epicriſis. XIII. Hebraica verſio multos & magnos habet Patronos.

§. I. OSculum Adorativum inpræſentiarum dicitur id, quod homines DEPRECATIONIS, CULTUS atque SUBIECTIONIS gratiâ, vel Deo vero, vel fictitio, vel rebus divinis libare conſueverunt. Huc pertinent initiò adorativa veri Dei, ut ſunt *primò* OSCULUM DEPRECATIONIS, quo anxii peccatores ſeriam cordis contritionem conteſtati, delictorumque veniam precati ſunt, & ſe divinæ gratiæ ſitientes oſtenderunt. Tale eſt illud, quo illuſtre Pœnitentiæ ſpeculum, peccatrix, pedes Salvatoris noſtri venerata legitur, Lucæ VII. v. 44. 45. Anonyma mulier iſta pomum diſcordiæ diſſecuit, & particulas ejus diſperſit & diſtribuit præcipuis Eccleſiæ Doctoribus, qui diſcordes fuêre vitam atque nomen hujus fœminæ famoſæ ſacro ex codice perſcrutantes. Eccleſia Orientalis, id eſt Græca, conſona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non eſſe claram ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, quam Eccleſia ſancta Romana ſuis in Litaniis invocat ut Virginem, illam velut primiceriam Virginum in earum recenſione primam merito forte, ſicut & ordine collocando. *Theophilus Epiſcopus Antioche-*

Digitized by Google

tiochenus ſuppar diſcipulis Apoſtolorum, *Irenæus, Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius* ſororem Marthæ non fuiſſe peccatricem mulierem valide propugnant. *Theophilus* ſextus poſt Petrum Antiochiæ Antiſtes circa Ann. Chriſti CLXXIII. ſic fatur textus Evãgelicos de muliere peccatrice, de Martha & Maria Magdalena expendens: Si attendas, invenias has tres eſſe: a Johanne enim una deſcribitur, altera verò à Luca, à duobus verò reliquis alias. *Irenæus* Theophili σύγχρον@ apertè notat, mulierem peccatricem non fuiſſe Mariam Magdalenam, de qua exierant ſeptem dæmonia, nec etiam ſororem Lazari & Marthæ: *Libro III. hæreſium*, capite, de his quæ in Evangelio per ſolum Lucam cognovimus: Plurima, inquit, & magis neceſſaria Evangelii per hunc cognovimus, ut adventum Angeli ad Mariam, &c. Et deinde quod apud Phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes ejus, & ungebat unguento. Quæ Irenæi obſervatio tale argumentum ſubminiſtrat: Ex Luca ſolo novit Eccleſia mulierem peccatricem, quæ pedes unxit Chriſti; ſed ex Marco novit Mariam Magdalenam, de qua Jeſus ejecit ſeptem Dæmonia; & ex Johanne ſcivit Mariam ſororem Lazari & Marthæ. Ergò nota nobis mediante Luca ſolo mulier & peccatrix non eſt Marthæ ſoror, neque obſeſſa aliàs à Dæmone. Namque duæ illæ nobis ex Evangeliſtis aliis innoteſcunt. Concinit *Origenes homilia XXXV.* in hæc verba Matthæi: Dixit Jeſus diſcipulis ſuis: ſcitis, quia poſt biduum Paſcha fiet. Quæ ſecundum Lucam eſt, plorat, & pedes Jeſu lacrymis lavat. Quæ autem ſecundum Johannem eſt, Maria, neque peccatrix, neque lacrymans introducitur. Forſitan ergò quis dicet, quatuor fuiſſe, de quibus conſcripſerunt Evangeliſtæ. Ego autem magis conſentio, tres fuiſſe. Idem *homilia I. in Canticum:* In Evangelio mulier accipiens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi, caput Jeſu pedesque perfudit. Obſerva, quæ de duabus ſuper caput effuderit Salvatoris: ſiquidem peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput ejus fudiſſe monſtratur. Iterum *homilia II. in Cantic*, Nardus inquit, mea dedit odorem ſuum. Loquitur E-

vangelium, quia venit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi: non illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nunc mihi ſermo. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum verò & Johannem, & Marcum, non de peccatrice dixiſſe. Venit ergò, non peccatrix illa, ſed ſancta, cujus nomen quoq; Johannes inſeruit. *Chryſoſtomus in Caput Johannis XI*, Maria quæ unxit Dominũ unguento, hoc in loco nonnulli dubitarunt cur Chriſtus id toleràſſet. Ad quod, id primum intelligendum, non fuiſſe hanc peccatricem illã, de qua apud Lucam ſcribitur, ſed aliã. Illa meretrix & infamis erat; hæc honeſta & ſtudioſa, quippe quæ Chriſtũ hoſpitio excipere curabat. Hieronymus contra Jovinianum; Hic jam quæritur in corpore, qui pedibus Chriſti dignus ſit, qui capite; qui oculus ejus ſit, qui manus; quod & duæ mulieres in Evangelio, pœnitens, & ſancta ſignificant, quarum *altera pedes, altera caput tenet*: Igitur peccatrix illa pedes Chriſti lachrymarũ profluvio inundans, non eſt ſancta ſoror Marthæ, caput ejus unguens, ad cujus contrita pedes erat alia fœmina provoluta. Idem *in Matthæum*, exponens verſum: *acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis*, ſic commentatur: Nemo putet eandem eſſe, quæ ſuper caput effudit unguentum, & quæ ſuper pedes: hæc enim, & lachrymis lævat, & crine tergit, & manifeſtè meretrix appellatur, de illa autem nihil tale ſcriptum eſt. *Ambroſius in cap. Lucæ XXIV*. Ex hiſtoria reſurrectionis Chriſti duas colligit eſſe Marias Magdalenas, his verbis uſus: Neſcit una Maria Magdalena ſecundum Johannem; ſcit altera Maria Magdalene ſecundùm Matthæum? nam eadem ante ſcire, & poſtea neſcire non potuit. Ergò ſi plures Mariæ, plures fortaſſe Magdalenæ, cum illud perſonæ nomen ſit, hoc locorum, Denique alteram eſſe cognoſce. Illa admittitur pedes Domini tenere, tangere Dominum; iſta prohibetur. Illa Angelum videre meruit; hæc primò cum venit, neminẽ vidit. Illa diſcipulis Dominum reſurrexiſſe nunciavit; iſta raptum eſſe ſignificat. Illa gaudet; hæc plorat. Illi in gloriâ ſua jam Chriſtus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit, & agnovit, hæc non potuit agnoſcere cum videret. Concolores

ſunt

Digitized by Google

ſunt his Eccleſiæ Doctoribus & alii in venerabili Choro Patrum celebres, *Titus* ſcilicet *Boſtrenſis* An. C. CCCXL. & *Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus*, Seculo IX. quorum vera ſententia de recenſita Lucæ in Evangelio fœmina peccatrice his limitibus includitur: Hæc Mulier, inquit Titus ſuper Lucæ cap. VII. neque ea eſt, cujus apud Marcum, nec ea tandem, cujus apud Joannem fit mentio. Siquidem illæ paulò ante Dominicam paſſionem fecerunt, quæ feciſſe ſcribuntur: hæc autem circa Evangelicæ prædicationis medium, aut citiùs quoque, ut facilè quis, ſi eam in rem curioſè inquirere vellet, deprehendere poſſet. *Theophylactus* idem Lucæ caput expendens inquit: Quærunt multi, quot fuerint mulieres, quæ unxerint Dominum unguento. Et alii quidem dicunt, quod duæ fuerint, una ſcilicet apud Johannem, quæ fuit ſoror Lazari, & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres eſſe.

§. II. Contra reperti ſunt qui peccatricem mulierem ipſam fuiſſe Mariam Magdalenam aſſererent, nempe *Gregorius Papa, Beda & Bernhardus*. Et in eam ſententiam videtur concedere plebis adſenſus, eò inductus, propter officium Mariæ Magdalenæ, cui inſerta eſt homilia Gregorii Papæ, talem ſententiam ſuo calculo comprobantis. Singula trium virorum verba ſuis locis legi poſſunt, quia brevitati ſtudere placet. Si quis verò diſquirat quare illi, tot Doctrinæ Sacræ luminum conſenſu poſthabito aliter cenſuerint; reſponderi poſſet, tria eſſe argumenta, quibus fuêre Patres hi commoti ad ſcribendum, non fuiſſe duas mulieres, quæ unxere pedes Chriſti, ſed duntaxat unam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum in humanis meruit habere advocatum. Primò dicuntur mulieres illæ, ſuo cum alabaſtro domum convivii ingreſſæ: ſecundò pedes unxiſſe Jeſu, quod contra morem eſt, ungi namque pedes omnibus eſt gentibus inſolitum: poſtremò demum, quod utriq; fuit ſingulare, ſuis capillis proſtratæ pedes Chriſti madidos exterſerũt. Hinc Gregorius ſuper caput Lucæ VII. ſuſpicandi anſam ſumpſit, à fœmina duntaxat una duas illas unctiones concolores fuiſſe diverſo tẽpore celebratas. Sed quantũ con-

jectura valet ad veritatis ſcopum propius accedit, rei factæ à muliere peccatrice famam pervulgatam innotuiſſe piæ ſorori MARTHÆ, quæ arbitrata fore gratam Chriſto talem unctionem, ad ſimilem ſe accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis. Liberum interim cuivis manet credere, Mariam Magdalenam fuiſſe peccatricem, vel non, arripiat quilibet quod vult, juxta *Alberti Magni* effatum in cap. VII. Lucæ. *Jacobus Faber Stapulenſis* Anno MDXVIII. clarus, videns Ludovicam matrem Chriſtianiſſimi Regis Franciſci primi ſolicitam eſſe & quærere à peritis, an MARIA Soror Lazari & MARTHÆ eſſet hæc peccatrix, eruditum librum edidit in quo argutè probat, illam peccatricem aliam eſſe à ſorore Lazari & Marthæ, Librumque viro illuſtri Franciſco Molino, Regis Franciſci Magiſtro, eo tempore nuncupavit.

§. III. Jam ſi oculos in ipſam peccatricem intenſiùs flectamus, oppidò nobis elegantia ſalutarium monitionum emblemata occurrunt. Cur dicatur peccatrix, ſuccinctè *Petrus Chryſologus* declarat *ſermone 93.* In civitate, inquit, peccaverat, quia fama ſua, famam totius tetigerat civitatis, ſicque jam non peccatrix ſolum, ſed ipſius civitatis facta fuerat ipſa peccatum. Hæc cognovit, quod niſi ab illo ſolo civitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſolus mundi venerat abolere peccatum. Quare lachrymis rigatos pedes capillis capitis ſui abſterſerit Idem *ſermone XCIII.* ex profeſſo perſequitur, ſcribens: mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum; imò ſuper cœlos, & usque ad ipſum Dominum imber humanarum proſiliit lachrymarum. O quanta vis in lachrymis peccatorum! Rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione ſententiam. Vacat ab excuſatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequium creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſuo fonte mulier in novum Baptiſma ſuorum diluviem dilueret peccatorum. Capillis capitis ſui tergebat, ut juxta Pſalmiſtam, verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitu-

Digitized by Google

vitute. Et oſculabatur pedes ejus. Præceſſerant intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſequerentur; quia lachrymæ ſatisfa-ctionis ſunt documentum; oſcula reconciliationis ſunt indicia. Venit mulier, & venit retrò, quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam, quia per culpam novit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura DEO, non homini placitura cùm venit. Venit pietatis illa non voluptatis exhibitura convivium: deniq; & pœnitentiæ ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, totum lachrymis temperat in menſurâ, & ad delicias Deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam: organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur, gemitûs aptat in fiſtulam, & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpè percutit, facit placitura DEO Cymbala perſonare. Dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas miſericordiæ copias reportat. Concinit *Gregorius Papa* inquiens: Lacrymis mulier pedes Jeſu rigat; quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuslibet ultimis membris Domini per compaſſionis affectum inclinamur, ſi ſanctis ejus in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigaverat, terſit. Capilli quippe ſuperfluum corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad uſum neceſſitatis ſuperfluit, etiam abſciſſa non ſentit. Capillis ergò pedes Domini tergimus, quandò ſanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur; quatenus ſic mens per compaſſionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, ſed capillis ſuis non tergit, qui utcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex iis, quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudiosè diligimus, quos ex largitate continemus: ne gravis ſit nobis neceſſitas proximi, ne ipſa ejus indigentia, quæ ſuſtentatur, fiat oneroſa, & cum manus neceſſaria tribuit,

ille *Libro 1. Element. Geometric. definitione primâ*: Figura intra figuram dicitur inscribi, quando eo quæ inscribitur, ejus in qua inscribitur latera unoquoque suorum angulorum ab interiori parte contingit. Verba gratiâ: Deus homini inscribitur quando tria animæ (cordis, ubi nempe sedes animæ statuitur,) latera contingit, id est cum afficit intellectum, voluntatem & memoriam; sic enim potentiæ illæ debitum sibi modum à Deo accipiunt. Idoneum est exemplum allatum ab Euclide, qui in medio trianguli inscribit triangulum, quo inscripto, ille prior triangulus dispescitur in tres triangulos, accipientes mensuram suam ab illo itrinseco triangulo, ut videre est in istâ figurâ.

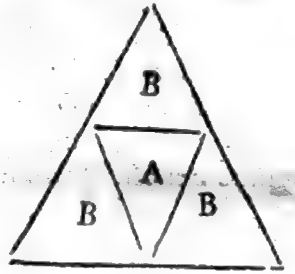

Ubi triangulus, A, describitur intra triangulum notatum literis B, B, B; & ex ea descriptione exsurgunt tres trianguli, in quorum area sunt hæ literæ B, B, B. Hi autem tres trianguli commensurantur ab illo triangulo intrinseco. Vide jam quomodo hæc Deo & homini conveniant. Homo ob tres animæ suæ potentias triangulum refert: DEUS item triangulus est, ob tres personas. Si igitur iste sacer triangulus animæ insideat, tangens ejus tria latera, quæ sunt intellectus, voluntas, & memoria, statim exsurgent tres alii trianguli commensurati sacro illi triangulo. Nam intellectus Deum speculans, primæ veritati incumbens, credet omnia quæ ad fidem spectant. Voluntas Deo adhærēs, totam se componet ad arbitrium Dei. Memoria recolens noxas suas, animam dolore conteret, ut Deum ita demereat. Sed Deum intelligere & meditari, Deum velle & amare, dato crea-

 turis

turis repudio, Deum mente recolere aliàs offensum, ut ei satisfiat, hoc est habere tres triangulos conformes medio triangulo. Ergò illi animæ positæ in ea symmetriâ suarum partium competit perfecta ratio sanitatis, qua gestiit olim Psaltes sic jubilans: *Deus, Deus, meus, ad te de luce vigilo.* Psalm. LXII. Invigilans DEO intellectus antelucanis horis optimè mensuratur. Quæ autem fuerit mensura voluntatis ejus, audi eo ipse jubilante Psalmo LXXII. *In voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Sane ille cujus caro emortua est, & defecit nihil prorsus à Deo alienum vult, & maximè Deo occupante cor. Demum quid animo suo revolverit idem Psaltes, & cujus rei memor exstiterit, collige his versibus Psalmi CXVIII. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in testimonia tua.* Memoria vitæ iniquæ Davidem perculit, & adegit ad regressum, quo rediit in gratiam cum DEO, cujus deinde beneficia commemorans, in gratiarum actiones sese effundebat. Gestientis animi accipe tripudia & voces indices. *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Psalmo LXXXVIII. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.* Psalmo CXVII. *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Psalmo CXV. Itaque hoc ratum esto, animæ sanitatem exsurgere à Symmetria facultatum, quarum mensura congrua petitur à Divinis.

§. V. In Sacra Scriptura exsertis testimoniis Cor hominis Dei templum vocatur, Esaiæ LVII. v. 15. I. Corinth. III. v. 16. 17. I. Corinth. VI. v. 19. II. Corinth. VI. v. 16. Ephes. II. v. 21. Suffragantur denique Patres. Imò nos sumus templa DEI & altaria, & luminaria & vasa, exclamat *Tertullianus Libro de Coronâ Militis cap. IX. Idiota tractatu de Spiritu S. cap. IX.* Altare est cor nostrum, Altare dignissimum, quia in honore Trinitatis increatæ est consecratum à summo Pontifice. O Altare sanctissimum! O Altare cum omni diligentiâ mundissimè servandum! In hoc Altare debemus offerre sacrificium Justitiæ, oblationes

tiones miſericordiæ, holocauſta orationis, vitulos mortificationis carnis. *Auguſtinus Epiſtola LVII. ad Dardanum*, habitat, inquit, in ſingulis DEUS, tanquam in templis ſuis, & in omnibus ſimul in unum congregatis, tanquam in templo ſuo. Quod templum, quamdiu ſicut arca Noæ in hoc ſeculo fluctuat, fit, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: Dominus diluvium inhabitat. *Richardus Victorinus in Pſalmum XXVIII.* Quod ſi templum DEI cor ipſius hominis intelligimus, qui ſint, qui in hoc templo gloriam DEO dicent, citius inveniemus. Qui enim ſunt alii hujus templi habitatores, quam cogitationes mentis & cordis affectiones? quoniam, inquit, cogitatio hominis confitebitur tibi: Rarò tamen contingit, ut hujus templi habitatores omnes in unum conveniant, ut una congregati in templo ejus omnes ſimul gloriam dicant, ut nulla aliena ſe cogitatio interſerat, quæ illa divina ſolennitatis gaudia perturbet vel imminuat. Hinc cor ſanctorum hominum, quod putarent illud officinam Spiritus Sancti, cupidiſſime oſculati fuerunt, quin & infantum recens natorum. *Paulus Egardus Medullâ Theologiæ, pag.* 300. ſcribit: Quoslibet infantes ab utero prodeuntes ter oſculari, veterum ſententia fuit, idque in honorem SS. & individuæ Trinitatis. Leonides Martyr ſub Imperatore Severo Origenis Adamantii Pater, cum in filio divinius ingenium animadvertiſſet, puero dormienti ſæpenumero adſtitiſſe, ejusque pectus ſtragulis denudâſſe fertur, atque illud perinde ac ſi ſacer DEI Spiritus idem ipſum ſibi tanquam templum conſecrâſſet, auguſtè & cum reverentiâ oſculatus eſſe: ſeque pro tali prole beatum & felicem exiſtimâſſe, uti tradit *Euſebius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lib. VI. cap. II. & Iacobus Pontanus Bellariorum Atticorum, pag.* 691. Sic Proæreſii Sophiſtæ pectus, refert *Eunapius de Philoſophis, pag.* 115. coronam auditorum allambere quaſi ſolitam, καθάπερ ἀγάλματ⊙ ἐνθέν, alios denique pedes, multos manus oſculatos, Deum, aut Mercurii τῦ λογίυ effigiem vivam appellâſſe.

§. VI. Insuper reperio Sanctissimum Sacrarum Scripturarum Volumen osculo honoratum esse. Hoc de B. Mariâ semper-Virgine annotavit *Ludulphus de Saxoniâ, cap. II. de nativitate Virginis*, apud Aloysium Novarinum, Veronensem, *Electorum sacrorum Lib. IV. excursu XXIX. pag.* 94. dicens: Omni tempore contemplationi, aut orationi, aut lectioni, aut operationi se dabat, (Maria) pro salute generis humani sine intermissione orabat, Scripturas de adventu Christi frequenter legebat, & quidquid in Scripturis de Incarnatione Dei inveniebat, hoc osculando & amplexando dulciter relegebat. Sanctus Edmundus, Archiepiscopus Cantuariensis, tantum reverentiæ sacræ Scripturæ detulit, ut quoties Biblia sacra aperiret, prius ea osculo honoraret, veluti Surius in ejus gestis, mense Novembri recenset. *Lucas Tudensis de alterâ vitâ, Lib. II. cap. XXI.* super cultu Scripturæ scribit: Quis tanta insania ducitur, ut sacram videns Scripturam, humiliter elevans venerabatur eam, & in loco mundo reponebat, eò quod fortassis contineret scriptum nomen sanctum. Hoc enim faciunt perfidi calumniatores, cum coram libro legis suæ, qua possunt reverentia, incurvantur, & osculantur illum. Hæc ille. Quid obstat tandem, quo minus Sacris Pandectis faciamus Sacros eosdem versus, quos suæ Bibliothecæ Ranzovius quondam consecravit?

Salvete aureoli mei libelli,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Quàm vos sæpè oculis juvat videre,
Et tritos manibus tenere nostris.
Vos estis requies honesta mentis,
Jucunda ingeniis bonis voluptas,
Rebus perfugium minus secundis,
In lætis decor & nitor refulgens;
Vos quàm fata diu sinent amare,
Vobis immoriar mei libelli.

Salve-

Digitized by Google

Salvete, ex quibus hæc mihi voluptas,
Ævum præcipitur per omne grata:
Quàm vos intueor libenter, & quàm
Lubens colloquor: ecquid æstimandum est
Curis esse beatius solutis!

Vel si mavis alios, Pauli Melissi in S. Biblia concinnatos:

Nocturna tractare manu, tractare diurnâ
Ætherios, vatum scripta vetusta libros;
Scrutarique novæ divina volumina legis
Gnaviter, unigenæ vox jubet æqua DEI.
Et meritò, namque hinc æterni vena liquoris
Profluit, & vivæ fons salit uber aquæ.
Hos latices libans, Christo Duce & auspice Christo,
Ante DEUM æternâ sorte beatus eris.

§. VII. De Judæorum cultu erga sacrum codicem, qualem in Synagogâ ipsorum Amstelodami ipsemet αὐτόπτης observavi, *Iohannes Buxtorfius Synagoga Iudaica cap. IX.* edisserit: Super quadam, inquit, structurâ quadrangulari mensa est cum sericeo holosericove panno, cui Chasan sive Præcentor librum Legis imponit: venit deinceps ille, qui officium Gelilah redemit, fasciasque sive panniculos, cui liber involutus est, ab eo aufert, & ex iis eum evolvit. Tum Chasan & alter iste, qui officium dictum redemit, evocant quendam è congregatione universa, & per ejus ipsius & per Patris etiam nomen, jubentes ut accedat. Qui veniens in medio duorum istorum consistit, & librum *deosculatur*, non quidem super membrana illius nuda, (illud enim facere peccatum foret ingens;) sed per panniculos, quibus circumdatus est, per ligna illa duo ad libri extremitates agglutinata manibus apprehendens, clarâ voce, laudate, inquit, Dominum &c. Benedictus esto DEus, qui nos præ gentibus omnibus elegeris, legemque tuam nobis dederis. Benedictus esto DEus legislator. Jam persuadet sibi Judæus hic, quod rem bonam nactus sit, quippe qui lignum vitæ in manus acceperit, ideoque præ populis omnibus beatus sit. Præcentor deinde legit Pascha,

ſive caput è libro iſto, quo facto reverſus ille, qui paulo prius revocatus erat, librum denuò *deoſculatur*, Benedictus, ajens, Deus eſto, mi, qui dederis nobis legem veram, vitamque nobis implantaveris æternam. Benedictus, inquam, eſto Deus legiſlator: Deinde venientes omnes tam Juvenes quam ſenes, librum iſtum *oſculantur*, digitis tantummodo duobus attingentes, quos poſtea faciei impellunt. Ea enim res cum ſanctitate ſingulari conjuncta, contra cœcitatem fluxusque oculares ſaluberrima eſt. Huc quoque facere videntur verba auctoris Apologiæ auff die Bayer-Anhaltiſche Kantzley/ Anno Chriſti MDCXXIV. pagina 93. in *Hottingeri Bibliothecario Lib. I. cap. 5. p.* 178. allegata. Præcipuum decus Bibliothecæ, heu quondam Palatinæ, quæ etiam ſupra Vaticanam Papæ Romani, & Pariſinam Galliarum Regis inclaruit, erant manuſcripta Hebræa, Græca, Latina, & aliarum linguarum. Ea partim à Philippo & Ottone Henrico Electoribus, horúmque Prædeceſſoribus in Oriente, Græcia & Italiâ conquiſita, magno ſtudio & gravi ære redempta, partim ex monaſteriis Palatinatus collecta, & in unum comportata ſunt. Non pauca etiam ceu legativa acceſſerunt ex luculenta hæreditate Baronis Fuggeri, Anno 1584. In tanto numero MSS. fuit & codex ſacer Bibliorum Hebræorum, in Charta Pergamena, Majeſtate literarum, vetuſtate Scripturæ, ac forma Operis planè venerabilis, & non niſi primam antiquitatem ſapiens. Judæi quidam, cum Friderico III. Electore ad eum inſpiciendum admitterentur, ceu cœlitus delapſum ſuſpexerunt, procidentes *deoſculati* ſunt, & tantum non adorarunt, polliciti ingentem auri vim, ſi uſibus Synagogæ ſuæ concederetur. Plura de pretioſiſſimo hoc Germaniæ theſauro vide apud *Hippolytum à Collibus* in Increment. Urbium cap. X. Perſarum Rex Abbas Libros Evangeliorum & Pſalmorum in Perſicam Linguam à Monacho quodam traductos, ut rem in ſua quoque lege licitam magna cum veneratione & oſculis excepit, eosdem capiti ſuo imponens ac mandans ut inter pretioſiſſimam cubiculi ſui ſupellectilem aſſervarentur, publicè effatus, eum, qui contentis his in libris non præberet aſſenſum, incredulum eſſe æſtimandum. *Petrus della Valle*

Valle Itinerarii Orientalis parte II. pag. 168. Edition. German. Genev. in fol. Anno MDCLXXIV.

§. VIII. Non minori cultus affectu Mahumedani erga suum Alcoranum ducuntur, quem alii *verbum Dei increatum*, alii *ex ipsis etiam Imperatoribus creatum* crediderunt, uti Vathecus Mamonis Successor, de quo Patricides apud *Hottingerum Historiæ Orientalis Lib. II. cap. IV. p.* 417. consulendus. Sanè non patiuntur hunc librum immundis manibus contrectari, nec in loco minus honesto latere, sed potius in commune quasi bonum conferunt, quidquid venerationis ab iis proficisci potest. Dicam breviter, quæ non sine stupore, risu forte intermixto, Georgius Dousa in itinere Constantinopolitano observavit: Cum ille aliquandò in urbe haut procul à templo Imperatoris Turcici, Camelum quendam lento & pathetico gradu incedentem, magna populi copiâ stipatum conspicatus sciscitaretur, ecquid tantus hominum confluxus sibi vellet, responsum ab adstantibus tale tetulit: Camelum istum ex urbe Mecha Alkoranum ipsius dorso impositum adportare, indeque à populo circumfluente modo exquisitissimo undiquaque honorari. Quidam bestiæ crines evellere, tanquam sacratissimum depositum servantes, & alii eam amplexibus & osculatione devotâ demulcere, nonnulli sudorem detersum oculis suis, imò integræ faciei illinere, donec tandem bestia in partes dissecta religiosissimis, juxta plebeculæ opinionem, inter Turcas consumenda offerretur. *M. Iohann. Mair Biblico-Historica Christianismi Structura, part. I. pag. 1. Bartholomæus Georgevvitz de moribus Turcarum libello* scribit: Turcæ Machometi traditionibus & statutis præstant, ut non solum DEUM (quod nostris plerumque accidere solet) non blasphement, imo schedam quomodocunque scriptam in terra jacentem si repererint, erectam & sæpiùs deosculatam, in rimam aliquam parietis positam, obstruunt. Dicunt peccatum esse, si literæ quibus nomen DEI & lex Machometi describuntur, pedibus conculcentur. Et nemo audet Christiano, vel alterius fidei seu religionis homini vendere Alkoranum, aut alia eorum scripta, ne abjecta palpentur, vel immundis manibus contrectentur, alioquin

quin capitis pœnâ plecterentur: quare hac in re nobis meliores dici possunt. *Thomas Erpenius notis ad Surat. Iosephi*, incredibile est dictu, quantum Alkorano virtutis, Majestatis & authoritatis adscribant, quantum ei honoris imò venerationis tribuant. Integri de præstantia ejus extant libri, quos sine risu homo Christianus non legat. Super omnes eum creaturas excellere, & proximum à DEO locum tenere prædicant. Qui irreverenter eum tractat, vitâ indignum, nec minus flagitiosum, quàm si ipsum contemneret DEUM. Hinc magnâ cum veneratione & reverentiâ eum accipiunt, & manibus deponunt, neque Christianum vel Judæum attingere eum permittunt; insidere autem ei est immane piaculum, Christianis etiam & Judæis capitale. Quin ipsis Mahumedanis nefas est, nisi benè mundi sint & loti, vel extremis digitis attingere, quâ de causâ ne impudenter peccent, corio ejus extinsecus majusculis literis inscribere solent: NE TANGAT EUM NISI MUNDUS. Quæ Arabum superstitio multos Christianos pudefacere potest, qui de Canonicis Scripturæ libris loquuntur indigne & impiè, ut majoris Saraceni æstiment nugamenta sua, quam ex Christianis non pauci sanctissimum Dei verbum.

§. IX. Denique tertiò hujus loci est OSCULUM SUBIECTIONIS. Illud ex mente nonnullorum dici potest tale, quo Creatura tremendam Creatoris Majestatem secum expendit, omnes suas excellentias præ eadem despicit, ad ejus sublimitatem se submittit, atque suum eidem defert obsequium. Hujuscemodi osculum volunt fuisse quod David requirit Psalmo II. v. 12. & plures interpretes misere torsit. Hebræus textus habet נַשְּׁקוּ־בַר *Osculamini filium*. Paraphrastes Chaldæus reddidit *kabilu ulpana*, *recipite doctrinam*. LXX. Interpretes δράξασθε παιδείας, *apprehendite disciplinam*. Syrus, osculamini filium. Æthiops cum vulgato Latino coincidit, *apprehendite disciplinam*. Arabs, *adhærete disciplinæ*. Quæ versiones ad Hebraicarum vocum significationem minimè quadrant. Neque enim נשק apprehendere significat, sed osculari & complecti, nec בַּר in toto veteri instrumento unquam pro disciplinâ sumitur, præterquam hoc loco, quantumvis sæpiùs ibidem

Digitized by Google

ibidem & apud LXX. Interpretes occurrat. Chaldæus, Græcus & Latinus videntur legiſſe pro נַשְּׁקוּ נַשְׁגוּ aſſequimini, (etſi hoc verbum non repetitur in Piel, ſed in Hiphil) ob literarum שׁ & שׂ.ק & כ ſimilem ſonum, & Bar accepiſſe in ſignificatione puritatis, atque ita interpretati eſſe doctrinam, ſeu diſciplinam, puram ſcilicet. Certum enim eſt, quod dictio בר æquivoca ſit, aliquandò *filium*, aliquandò *doctrinam*, nonnunquam triticum, ſive etiam purum, mundum, electum notet, quod jam à D. Hieronymo in Pammachio contra Rufinum obſervatum eſt. At verò nulla interpretatio magis hic quidem locum habere poteſt, quàm quæ Bar filium interpretatur, quia Pſalmus II. expreſſè de Meſſiâ loquitur. Vide *Euthymii Monachi Zigaboni commentationes in Pſalmos*, quas Philippus Saulus Epiſcopus Brugnatenſis è Græco Latinè tranſtulit. Et ne diſſimulem, quod ad præſens ſpectat, vix ac ne vix quidem oſculum Davidicum oſculis propriè ſic dictis accenſeri poteſt; nam ad oſculum propriè dictum requiritur, ut oſculans ore ſuo aliud quodcunque tandem attingat, cum ea quidem intentione, ut amorem aliumve affectum indicet: ſed in illo Davidico quid quæſo oſculantes ore attingunt? Nihil ergò eſt, quod animum meum avellere poſſit ab illa doctiorum interpretum ſententiâ, qui ſtatuunt Davidem ſub ipſo Meſſiâ, mentione oſculi hoc loco à Regibus & potentibus requirere id, quod ſubditi aliàs per libamina oſculorum deferre ſolent ſuperioribus, ſubjectionem nempe & cultum. Hinc illud commã B. Lutherus commodè reddidit: **Küſſet den Sohn/ oder huldet jhm/ gebt jhm gleiche Ehre mit dem Vatter.** Johan. V. v. 23. Conſonant interpretes Vinarienſes: **Erkennet jhn für einen ewigen HErrn und Heyland/ liebet jhn inbrünſtig.**

§. X. Merito autem ſuo *Hugo Grotius*, Vir extra Scholam Theologicam incomparabilis, *Criticorum Sacrorum Tomo III. pag.* 3609. poſt Cornelium Janſenium in Paraphraſi Pſalm. p. 5. Johannem Calvinum & Conradum Pellicanum de Davide, ſed perperam exponens, à *D. Iohanne Adamo Oſiandro* vapulat. Siſto verba ejus *ex Obſervationibus ad Grotii de Iure Belli & Pacis Lib. I. cap. II.*

Obſervat. I. ſuper theſin. 7. Cùm verò dicatur oſculamini filium, malè Grotius hoc exponit in Commentario, ac ſi David hoc voluiſſet, Vos alii vicini Reges interfectorum Regum exemplo territi, in tempore venite ad fœdus obſequioſum, beati omnes, qui fidei meæ ſe permittunt. Non enim hic agi de oſculo Davidi inferendo ex dictis conſtat: Cum Pſalmus agat de Meſſia, per filium hic intelligitur filius in æternitate genitus, ex quo ſuperior eminentiſſimo creaturarum ordini ipſis angelicis ſpiritibus. Ebræor. I. v. 4. 5. Quamvis autem Pſaltes referat hæc verba ad filium DEI conſubſtantialem, non tamen agunt illa directè de ſubmiſſione ad fœdus obſequioſum, ſed latriâ & cultu divino illi deferendo, ut partim vox ipſa docet, quæ ita uſurpatur I. Regum XIX. v. 18. Partim uſus & conſuetudo illorum qui extra Eccleſiam, atque hoc modo Deaſtros ſuos venerabantur, quod Jobus indicat, dicendo cap. XXXI. v. 26. 27. Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem, clarum & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo: quamvis enim ſint, qui de lætâ fortunâ hoc accipiant, quam dum quis ſuæ induſtriæ tribuit, manum ſuam oſculari dicitur, tanquam fontem tanti boni, & juxta Gregorium, qui laudat, quod facit, & teſtimonio propriæ locutionis ſibi virtutem tribuit operationis, manum ſuam oſculari dicatur; nihilominus alii interpretes de protenſione manus religioſâ è longinquo & oſculo illius luce cœleſti perfuſæ accipiunt, imò ipſe Grotius de ſubreptione opinionis, quod Sol & Luna ſummi Dii, rerumque arbitri, animus adorandi quibus debeatur, partim interpretes Orthodoxi, inter quos Dn. D. Martinus Geierus hic omninò videndus. Huc usque Oſiander. Sanctes Pagninus in Lexico Ebraico allegat verba Rabbi Aben-Ezræ: Servite Domino reſpectu Domini, oſculamini filium reſpectu Meſſiæ. Oſculari ergò hic loci eſt, Regi Chriſto ſceptra ſua ſubmittere, ipſique ſervire.

§. XI. Nunc Commentatoribus textum preſſiùs urgentibus pauliſper aures præbeamus. *Petrus à Figueiro Luſitanus*, in Commentar. ad hunc locum ſequentia annotat: נשקו בר juxta Hebræos tripliciter interpretari poteſt: Uno modo *oſculamini*

filium,

filium, hoc eſt, oſculamini hunc filium, quem Deus filium vocat, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ait autem oſculamini, quoniam mos eſt ſervorum & famulorum, ut oſculentur manum Domini. Secundo modo: *oſculamini purum*, id eſt, innocentem hoc ſenſu: quid vobis mecum eſt, qui purus ſum & innocens, ut inſurgatis adverſum me, & repugnetis mihi? Imò verò debetis me oſculari atque agnoſcere, & confiteri me Regem eſſe ex decreto Dei. Tertio modo: *oſculamini electum.* Sic Rabbi David, Rabbi Abraham hoc modo ſcribit: Ecce ſervite Domino, pro illo, adverſus Dominum. Et oſculamini filium, pro illo, adverſus Chriſtum ejus, de quo dixit, filius meus es tu. Eſt autem conſuetudo gentium, ponere manum ſub manu Regis, ut fratres Salomonis, ſervi autem ſub femore Dominorum. Vel etiam, ut oſculentur Regem, qui mos hodieque obſervatur apud Indos. Rabbi Menachem apud Rabbi Seloh verbũ נַשְּׁקוּ quod alii oſculamini interpretantur, reddit *deſiderate, adamate*, id eſt, חַמְּדוּ Et quoniam ejusmodi oſculatio, ſeu oſculum ſignum adorationis eſt, undè etiam Domini crucem oſculamur, ait D. Hieronymus in commentario, interpretari poſſe, adorate filium; apertamque eſſe de Chriſto Prophetiam, & ordinem Præcepti, adorate filium, ne fortè iraſcatur Dominus, id eſt, Pater. Sic *D. Hieronymus*; Rectè autem de filio dixit, oſculamini filium, ut filium Dei etiam hominis filium ſignificaret. Nam inter eos qui unius ſunt naturæ oſculum propè intelligitur, quod ſingularis & præcipui amoris & charitatis indicium & ſignum eſt. Undè etiam ſponſa petit: oſculetur me de oſculis oris ſui. Vult igitur Pater, ut filium ſuum ſingulari & præcipuo amore & charitate complectamur, & honoremus & colamus. Et hoc inprimis admonentur Reges & Principes, qui majorem honorem acceperunt. Qui enim non honorificat filium, non honorificat Patrem, Johann. V. v. 23. Sic etiam non poteſt ſervire Domino, id eſt, Deo Patri, qui non oſculatur filium, id eſt, qui filium peculiari & præcipuo honore non honorat, cum æqualis ſit Patri, & ejusdem cum eo naturæ & ſubſtantiæ. Hæc ille. *Iohannes Viccars*, Anglus in Decaplis Pſalmorum, ſectione

 IX, ait:

Digitized by Google

IX. ait: Osculum hoc Subjectionis signum, sicut vulgariter loquuntur, BASCIO LE MANI DE VOSTRE SIGNORIA. Id est, ego sum servus tuus, Ital. Hispan. DAD OBEDIENTIA. Hanc expositionem roborat *Petrus Galatinus Libro III. de Arcanis Catholicæ veritatis, cap. 6. ex Tehillim* scribens: Quid sonat illud osculamini filium? Simile est cuidam Regi, qui contra filios seu incolas civitatis indignatus est; Iverunt ergò cives & supplices facti Regis filio, petiverunt, ut sua intercessione Patrem sibi reconciliaret. Abiit filius & placavit subditis Patrem suum. Accesserunt postea cives Regem sibi reconciliatum, ut gratias agerent: quibus Rex dixit: mihine gratias agetis? quin abite potius & filio gratias agite, cujus intercessioni vitam & omnia vestra debetis. Nisi enim ille medius intervenisset, actum de vobis esset.

§. XII. Digna tandem est Megalandri nostri *Lutheri* Epicrisis super hunc locum, quæ ex *III. Tomo Operum Latinorum, fol. 136. facie secundâ,* huc transferatur, sequentibus verbis concepta: Ferè ab omnibus ista translatio reprobatur, apprehendite disciplinam, nam in Ebræo Nascu Bar, quod Hieronymus in Psalterio Hebraico transtulit, *adorate purè*, quia Bar etiam purum & electum significat. Idem in commentariolo sic dicit: in Hebræo legitur nascu bar, quod interpretari potest, *adorate filium*. Bar enim & filium significat. Undè Simon Bar Johanna, filius Johannis in Evangelio, & Bar Ptolomæus, filius Ptolomæi, Barnabas, filius Prophetæ, & similia. Burgensis & Lyranus sic: *osculamini filium*; Nusquam autem Bar dicitur disciplinam significare. Osculari autem interpretantur homagium præstare, ut sit sensus: osculamini filium, id est cum reverentia & humilitate Regem & Dominum Christum suscipite. Sed tentemus, utcunque omnia concordare. Osculum primò signum est reverentiæ & adorationis, quomodo sacra & divina osculamur & honoramus, aut humiliter prostrati *pedes & vestigia osculamur*, sicut Maria Magdalena Christum osculata est; juxta hoc Hieronymus transtulit, *adorate purè*. Secundò est signum recognitionis & fidei præstandæ, ut in homagio, ubi *osculari solemus manum*, agnoscentes hoc ipso Dominum,

num, quem oſculamur. Tertiò ſignum eſt perfectiſſimæ amicitiæ & charitatis, quo ſolemus *oculos aut faciem oſculari*, de quo Apoſtolus præcipit Rom. XVI. Salutate invicem oſculo ſancto. Quo oſculo legitur Chriſtus ſuos diſcipulos revertentes excipere ſolitus. Verùm quandò hoc modo oſculantes ſoleant mutuò ſe apprehendere & amplecti, noſtra translatio habet, apprehendite diſciplinam. Cum autem abſolutè dicat, oſculamini filium, non pedes, nec manum, nec faciem commemorans, juſtum eſt, ut pro tota latitudine oſculi accipiamus, ut Chriſtum oſculo pedum adoremus, ſicut filium DEI, verum DEUM, oſculo manus accipiamus, ſicut legitimum Dominum & ſempiternum adjutorem & ſalvatorem. Oſculo oculorum vel faciei amplectamur, ſicut dulciſſimum fratrem, amicum & Sponſum animæ noſtræ. De iis tribus oſculis vide Bernhardum in Principio Cantici, ut ſit ſenſus: oſculamini filium, hoc eſt, Chriſtum DEUM colite ſummâ reverentia; Chriſto Domino ſubjecti eſtote ſummâ humilitate; Chriſto Sponſo adhærete ſummâ charitate. Ecce amor & timor, utriusque modus, medium humilitas. Hæc perfectiſſima eſt latria. Jam aliud Bar, quod filium, purum, diſciplinam translatum eſt, ſic concinnemus. Quod fides Chriſti eſt verè diſciplina noſtra; ideò qui in Chriſtum credit, (id eſt, filium oſculatur) verè diſciplinam apprehendit, portans crucifixum Chriſtum in ſe ipſo, (ut ad Galatas ſcribitur) Non enim Chriſtus ſecundum carnem oſculatur, aut apprehenditur, ſed in ſpiritu, dum crux & paſſio ejus, quibus diſciplinamur, Ebræorum XII. amanter ſuſcipitur. *Ideò noſtra translatio ad verbum nihil eſt, ad ſenſum autem propriiſſima.* Porrò purè adorare illud tangit, quod III. Regum cap. XIX. v. 18. ſcribitur, de adoratione impura Baal dicitur; Derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoraverit eum; quod fortè quiſpiam Ebraiſta interpretatus gloſſavit, oſculans manum, ut modum adorationis exprimeret, ac deinde in textum relatum eſt ab imperito ſcriptore. At in hunc ſenſum tamen Hiob XXXI. loquitur: Si oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio al-

 tiſſimi,

tissimi, ut quæ id, quod DEI est, sibi tribuat, seipsam in idolum Baal sibi statuens, seque adorans, se autorem faciens bonorum suorum. Nam Baal autorem seu Dominum significat. Sic Oseæ II. Opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. Ast hæc est adoratio impurissima. Quare Christum osculari, Christum agnoscere Salvatorem, & illius manum osculari, hoc est verè & purè purum adorare, hoc filium adorare est. Si filius (inquit) vos liberaverit, veri liberi eritis, Johannis VIII. Concludamus itaque vult Propheta, ut serviant Christo in timore, se peccatores agnoscant, & semper accusent, solum DEUM justificent in Christo. Sed cum ei possint occurrere & prætendere, se legem servâsse, nec Christo ad Justitiam opus sibi esse: huic præsumtioni pessimæ occurrens dicit: nolite existimare vos esse justos, exinanite hanc opinionem Idololatricam, ne vos DEO æquetis, nolite fidere in Justitiis vestris, imò filium osculamini, filium amplectimini, illius Justitia, illius Salus vos servabit. Hactenus Lutherus.

§. XIII. Hebraicam versionem defendunt Augustinus Steuchus, Eugubinus, Tomo II. Operum, fol. 12. facie 2. Augustinus Marloratus in expositione Ecclesiastica Psalmorum, pag. 9. Bellarminus Libro I. de Christo, cap. V. Matthias Bredembach, comment. in Psalm. pag. 15. Johannes Brentius, Tomo III. Operum, pag. 205. Johannes Bugenhagius, in Psalm. pag. 2. Thomas de Vio Cajetanus in Enarrat. Psalm. fol. 4. facie 2. Gilbertus Genebrardus in Psalm. p. 7. edit. Paris. in folio. Salomon Gesnerus in Psalm. p. 25. D. Hoe conc. super Psalm. II. septimâ, pag. 245. Johann Baptista Folengius, Commentar. in Psalm. fol. 6. Petrus Lombardus, Comment. in Psalm. pag. 4. Johann. Lorinus, Tomo I. in Psalm. pag. 49. seq. Wolfgangus Musculus, explanat. in Psalm. 26. Sebastian Munsterus, Arias Montanus, Franciscus Vatablus, Johann. Drusius ad difficil. loca Genes. cap. CXIIX. Lib. II. Observat. c. XVI. & Centur. I. Miscellan. cap. 60. Simeon de Muis, Professor Regius Parisiensis, in Commentar. super Psalm. pag. 12. Andreas Rivetus, in Psalm. II. Tomo II. Operum, pag. 28. Alphonsus Salmeron, Tomo I. Oper. pag. 300 fac. 2. B.

Glassius,

Digitized by Google

Glaſſius, Philologiæ ſacræ Lib. II, part. I. Tract. 2, Sect. 2. p. 273. Rhetoric. Sacr. cap. VII. pag. 1137. Balthaſar Meiſnerus, Philoſophiæ Sobriæ part. II. pag. 95. Johannes Trapp, Anglus, in Expoſition. Pſalm. p. m. 568. Bartholomæus Weſthemer, in Explicat. Pſalm. p. 27. Ægidius Hunnius, Tomo II, Oper. Latin. in Anti-Pareo altero, pag. 839. ſeqq. Lyranus & Eſtius in Bibliis maximis Johannis de la Haye, Tomo VI. pag. 12. Johannes Gerhardus, Locor. Theologic. Tomo VI. cap. 5. Sect. 5. membro I. §. 166.

DISSERTATIO V.

De QUIBUSDAM OSCVLIS ECCLESIASTICIS.

SUMMARIA.

I. Vox Eccleſiæ variis ſignificatis gaudet. Laus Marſilii Patavini. II. Oſculum Pacis apud Pontificios. Origo ejus ex Antiquitate demonſtrata. III. Vſitatum eſt in Eccleſia Græcâ & Latinâ tempore Communionis. Danda & accipienda Pacis inter Græcos norma. Lavatio præcedens oſculum. IV. Liturgia quid. Vſus vocis apud Græcos & Latinos Patres. Chryſoſtomi Liturgia ſuſpecta. Ambroſianæ auctor. Offertorium quid. Catechumeni quinam. Olim ab Eccleſia expulſi. Catechumenatus tempus variè immutatum. V. Ritus diverſi Latinorum & Orientalium Chriſtianorum circa oſculum Pacis. Miſſæ Mozarabum Autor. Vſus ejus in Hiſpanicis Eccleſiis. Liturgia Jacobi valdè interpolata. Maronitarum ritus. Miſſale Gallicum & Italicum. VI. Oſculum altari fixum ejusque ſignificatio. VII. Formatio Signi crucis ſuper altare. Ritus in oſculatione altaris differentes. VIII. Altare typus Chriſti. Oſculum ſine crucis ſigno. Præparatio altaris apud Andegavenſes in die Paſchæ. Pluviale ſive Cappa idem. IX. Patena alia Chriſma-

Digitized by Google

Chriſmalis, alia Miniſterialis, oſculis honoratur. Canon Eccleſiaſticus quid? Planeta ſive Caſula veſtis Sacerdotalis. Significatio oſculi Patenæ. Signatio cum Patena quid notet? Oſculum calici & aliis Vaſis ad Miſſæ celebrationem ſpectantibus offertur. Ritus de Patenâ olim populo ad oſculum porrectâ prohibitus. Manus miſſam celebrantis oſculo culta. X. Sacri & præprimis Evangelici Codices elegantiſſimè exornati ac oſculis excepti. Significationes oſculi hic adhibiti. Non omnibus licet Evangeliorum librum oſculari. XI. Curopalata quid. Ritus Eccleſiæ Græcaniæ in Dominica magna Paſchali circa Libri Evangeliorum oſculationem. Reciproca oſcula apud Græcos, Ruthenos & Turcas in feſto Paſchali. Troparium. XII. Codex Miſſalis & Evangelicus inter Latinos nemini Laicorum offertur oſculandus. Dignitas Epiſcopalis expreſſa. XIII. Oſcula mutua inter Clericos tempore Communionis. De oſculo ſummo Pontifici ab inferioribus oblato remiſſivè. XIV. Modus ſumendi hoſtiam ſummo Pontifici obſervatus. Calamus ſive tubulus Eccleſiaſticus. Ritus in Perceptione Euchariſtiæ ſummi Pontificis apud Græcos uſitati. Oſculum manus & genæ quid notet? Oſculum humeri apud Latinos Pontifices. XV. Interpretatio omnium oſculorum in actu communionis Synoptica. XVI. Concilium quid, & quotuplex. Ordo celebrandi & finiendi cum oſculo. XVII. Oſculum initiativum cujuslibet Sacerdotis inter Græcos atque Latinos, ejusque ſignificatio ac Origo. XVIII. Illud quoque Coptitis uſitatum. Coptitæ Chriſtiani in Ægypto, della Cintura Italis dicti, & quare. XIX. Ordinatio Metropolitæ Græci. Chartophylacis eminens dignitas. Chartophylacium. Aquila in templis. Nicephori Hiſtoria Eccleſiaſtica non adeò certa, XX. Significatio oſculi initiativi ulterior. Oſculum genu & genæ Patriarchæ impreſſum quid notet? De Phraſi Geneſis L. Cap. Nati in genibus, vel ſuper genua. Exocatacæli. XXI. Sacerdotum manibus oſcula reverentiæ cauſa libata.

§. I. INter multa oſcula, quædam, ut ab aliis ſeparentur, jure quodam ſpeciali vocari queunt Eccleſiaſtica; quia ſcilicet uſurpantur (I) in templis. (II) à miniſterio Eccleſiaſtico quocunque. (III) etiam Eccleſiæ METROPOLITANÆ, (IV) à Pontificibus & Car-

& Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ, (V) in communitate fidelium ſive univerſali, ſive particulari, quin & domeſticâ. Tot enim ſignificata nomen Eccleſiæ omiſſo gentilium & civili uſu involvit, uti verba *Marſilii Patavini* ex defenſore Pacis, pro Ludovico Imperatore contra Papam Johannem XXII. *parte II. cap.* 2. indicant. Apud Latinos, *inquit*, vocabulum hoc ſecundum vulgatem & famoſam appellationem in unâ ſui ſignificatione importat templum ſeu domum, in qua Deus communiter à fidelibus colitur & frequentiùs adoratur. In alia vero ſignificatione importat hoc nomen Eccleſiæ miniſtros illos Presbyteros ſeu Epiſcopos atque Diaconos & reliquos, qui miniſtrant & præſunt in metropolitana, ſeu principali omnium Eccleſiarum, quemadmodum hoc Eccleſia Romanæ Urbis dudum obtinuit, cujus miniſtri & Præſidentes ſunt Papa Romanus & Cardinales ipſius, qui jam ex uſu quodam obtinuerunt dici Eccleſia, & Eccleſiam aliquid egiſſe, autq; recepiſſe, cum iidem aliquid egerint, aut receperint, vel aliter, qualiter ordinaverint. Rurſum ſecundùm aliam ſignificationem dicitur hoc nomen Eccleſiæ & omnium veriſſimè & propriiſſimè ſecundùm primam impoſitionem hujus nominis, ſeu intentionem primorum imponentium, licet non ita famoſè ſecundum modernum uſum, & de Univerſitate fidelium credentium & invocantium nomen Chriſti, & de hujus Univerſitatis partibus omnibus in quacunque communitate etiam domeſticâ. Et hæc fuit impoſitio prima hujus dictionis, & conſuetus uſus ejus apud Apoſtolos & in Eccleſia primitivâ. Hæc Marſilius circa Annum MCCCXXIV. Vir in tenebris admodum perſpicax, libro citato, quo nullum ſcriptum contra Papam ex veteribus præſtantius exſtat, ſive eruditionem, ſive copiam & libertatem ſpectes. Proinde memoriam autoris ejusque Scripta damnavit Johannes 22. in ſuo extra Juſtitiam vagante, & in Indicem Expurgatorium iniqui Cenſores retulerunt, juxta *Catalogum teſtium Veritatis*, Lib. XVIII. p. m. 1759. Edit. in fol. Anno MDCIIX. & *Ludovicum Molinam* de Juſtitia & Jure, Tomo II. Diſput. XXXI. n. 3. Prima acceptio Eccleſiæ pervulgaris hodie eſt, nec tamen æq; antiqua

atque Christianorum nomen & religio, aut eorum conventus. In hoc significatu istud vocabulum usurpaverat *Eusebius* Pelusiotarum Antistes, sed *acriter* reprehenditur propterea ab *Isidoro* circa Annum Christi CCCCXL distinguente inter ἐκκλησίαν & ἐκκλησιαστήριον. Ut enim aliud est, *inquit*, sacrificium, aliud altare, aliud thymiamatis locus θυμιατήριον, aliud thymiama, aliud βουλευτήριον, senaculum, aliud Senatus; (illud enim locum in quo coëunt, significat, hoc autem viros eos, qui consilium ineunt, ad quos & periculum & Salus pertinet:) eodem modô de templo & Ecclesia statuendum &c. *Lib. II. Epistola* 246. Hinc constat, illo ævo minus receptam fuisse in Ecclesiâ orientali, istam vocabuli Ecclesiæ acceptionem. Fortè tamen in Ecclesiâ Occidentali ista significatio facilius admissa est, uti ostendunt verba *Augustini* Hipponensis Episcopi, *Epistola CLVII.* Sicut appellamus Ecclesiam Basilicam, qua continetur populus, qui verè appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesiæ, id est populi, qui continetur, significemus locum, qui continet: ita quod animæ corporibus continentur, intelligi corpora filiorum per nominatas animas possunt. Exinde utrumque significatum combinat *Amalarius Fortunatus de Eccles. Offic. Lib. III. cap.* 2. Ecclesia, *inquit*, est convocatus populus per ministros Ecclesiæ ab eo, qui facit unanimes habitare in domo. Ipsa domus vocatur Ecclasia, quia Ecclesiam continet. Ipsa vocatur κυριακή, quia est Dominicalis. Secunda rejicienda non est, dum ne excludatur populus, & ex eo Ecclesiam constitui non negetur. Sic enim partem nomine totius venire nihil vetat. Et sic *Tertullianus de exhortat. Castitat. cap. VII.* postquam fecisset mentionem ordinis Ecclesiastici, quo nomine Sacerdotes intellectos voluit, subjungit: *Sed ubi tres, Ecclesia est, licet Laici.* Tertia ratior est, nec aliàs fortè usitata, nisi inter Episcopos & Presbyteros unius provinciæ. Quarta significatio tolerari posset, si Romana Ecclesia admitteret juxta se sorores, sive Ecclesias alias pari secum gradu, nec ipsa Primatum & tyrannidem in reliquas omnes affectaret. Quinta denique acceptio vulgaris est, & in Scripturâ frequens, cum cœtus particulares omnes sint partes homogeneæ Ec-

clesiæ

Digitized by

cleſiæ Univerſalis, ut adeò etiam habeant commune nomen. Vid. Matth. XVI. v. 18. Epheſ. I. v. 22. 23. Coloſſ. IV. v. 15. 16.

§. II. Nunc ad oſcula hujus loci properandum. In illorum autem ordine principem facilè locum Pontificiorum OSCULO PACIS, ut vocant, concedimus. Nimirum aſſervatur ab iis religioſè agnellus ex auro, argento, aliave materia viliori confectus, quem poſt ſua peracta ſacra populo deoſculandum exhibent. *Gabriel Biel in Can. Miſſ.* Lect. LXXXI. tradit, idem quoque tabula Chriſti imagine ſignata aut ſanctorum reliquias continente, quæ ipſis PAX dicitur, peragi. Et hunc actum appellant PACEM OSCULARI; ubi citra pulveris jactum aſſequi licebit, unde iſta denominatio deſcendat. Quia ſcilicet inſtituitur hæc ceremonia poſt impertitam populo à Sacerdote PACEM. Et ſanè oſculum illud antiquiſſimum eſſe, vel inde apparet, quod apud S. Eccleſiæ Patres illius crebra mentio injicitur. Quandò autem primò inſtitutum & ſancitum ſit, non usque adeò inter Scriptores convenit. Quidam Innocentio primo Romanæ Eccleſiæ Præſuli id tribuunt, qui juxta Chronicon *Sigeberti Gemblacenſis* poſt N. C. Anno CCCCIV. floruit; quandoquidem in Epiſtolâ Decretali XXIX. ad *Decentium Epiſcopum Eugubinum* ſcribit: Ante confecta Myſteria (PACEM) populis vel ſibi inter ſe Sa- " cerdotes tradunt, cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, pax " ſit neceſſariò indicenda, per quam conſtat, populum ad omnia, " quæ in Myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præ- " buiſſe conſenſum, & finita eſſe PACIS Signaculo concludentis " demonſtrentur. Conferatur *Amalarius Fortunatus, Epiſcopus " Trevirenſis, Tomo IX. Bibliothecæ Patrum, parte I. Lib. III. de Offic. Eccleſ. cap. XXXII. pag. 359. Carolus Magnus Libro I. Capitularis apud Anſegiſum, c. LIII. In Decretal. Innocentii Papæ,* ut PAX detur ab omnibus confectis Chriſti Sacramentis, in Codice Legum Antiquarum à *Friderico Lindenbrogio* edito, pag. 837. *Johannes Bertachinus Firmanus in Repertorio, Parte III. p.* 487. *Enitionis Venetæ in quarto. Magiſter Petrus de Bergomo*, in Tabulâ aureâ ſuper omnia *D. Thomæ* opera, fol. 197. facie 2. Edit. Antverp. in

fol. Anno MDCXII. *VValafridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis, cap.* „*XXII. Tom. IX. Bibliotheca Patrum parte I. pag. 961.* PACEM, in„quit, ante communionem dari, Innocentius Papa decretis ſuis „inſtituit, ut quod in oratione Sancta ſub ſponſione remiſſionis „præmittimus, pacatos nos ipſo opere demonſtremus. Idem confirmat *Micrologus, de Eccleſiaſt. Obſervat. cap.* XIIX. *Tomo* XI. *Bb. Pp. pag.* 383. *Et Radulphus Tungrenſis de Can. Obſervantiâ, Propoſ. ultimâ, Tom. XI. Bb. Pp. pag.* 456. Alii iterum Leoni II. Pontifici adſcribunt, (qui circa finem ſeculi VII. ſedit, ſecundum *Onufrii Panvinii Chronicon* Pontificum) cum *Platinâ* in vita Leonis, p. m. 77. Verùm longè ante prædictos Præſules ritum hunc viguiſſe, luculenter patet, ex iis quæ alibi legimus. Ex traditione Apoſtolorum, inquit, *Florus Magiſter in Expoſitione Miſſæ, Tom.* IX. *Bb. Pp. parte II. pag. 304.* hoc ſervat Eccleſia, cui frequenter ab Apoſtolis dicitur; *ſalutate invicem in oſculo ſancto,* id eſt, pacifico, vero, columbino, non ficto, non ſubdolo. Illi ergò oſculo ſancto ſalutant invicem, qui non diligunt verbo, nec lingua, ſed opere & veritate. Gemina his apud *Albinum Flaccum Alcuinum, de Celebratione Miſſæ cap. XL.* & *D. Remigium Antiſſiodorenſem Tomo* IX. *Bb. Pp. parte 2. p.* 548. inveniuntur.

§. III. In divina Miſsâ ſive Liturgia (a) (ideſt publicarum precum ſolenni formulâ) *Chryſoſtomi* legitur: Diaconus oſculatur ſtolam, & ter adorat, & exclamando ſubjungit ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. Super quæ verba Jacobus *Goar in Euchologio Græcorum* eruditiſſimis Notis illuſtrato *pag.* 134. ſequentia exhibeti. Verbis ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους clarè prolatis & oſculo, PACIS teſſerá dato charitas commendatur. His tribus populum ſibi ſubditum ad ſacra dona dignè per conſecrationem offerenda, diſponit Eccleſiæ, de quibus eruditè & appoſitè *Cabaſilas* cap. XXV. ὁ ἱερεὺς ἔτι ἑαυτὸν εὐτρεπίζει, καὶ δι' εὐχῶν καθαίρει. καὶ πρὸς τὴν ἱερουργίαν παρασκευάζει, καὶ διατίθησι πρὸς τὴν χάριν εὐχῇ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. H. e. *Adhuc ſe ipſum præparat Sacerdos, & precibus purgat, & ad ſacrificium accingitur. & ad gratiam oratione & mutua dilectione, & confeſſione fidei diſponitur.* Eccleſia quidem Latina in communionis

usque

Digitized by Google

uſque inſtantem horam oſculum PACIS ſignum remittebat quondam, cujus teſtis eſt *Auguſtinus Sermone* LXXX. *de diverſis*; Liturgia *Ambroſii* apud *Pamelium* & *Tertullianum lib. de Oratione.* Evangelio tamen lecto in quibuſdam privatis Eccleſiis confeſtim datum, conjicere licet, tum ex allato Ambroſianæ Miſſæ ritu, (b) in quo lecta poſt Evangelium Antiphonâ (c) Sacerdos populo dicit: PACEM habete: Reſpondetque ille: ad te, Domine; Tum ex Innecentii I. Epiſtola ad *Decentium* quâ ſcribitur: PACEM modò aſſeris ante confecta Myſteria quoſdam populis imperare, vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradere, cum poſt omnia quæ aperire non debeo, PAX ſit neceſſariò indicenda &c. Tum denique ex *Iſidoro Lib. I. de officiis Eccleſiaſticis, cap. XV.* In quo inter Orationes quinque conſecrationi præmittendas quartam annotat pro PACE conciliandâ dici, cui propterea titulum OSCULUM PACIS præfigit. Græcos autem, quos & Armeni teſte *Caſſandro* imitantur, à primævis temporibus oſculum hoc ſanctum longè ante conſecrationem præmiſiſſe, docet *Dionyſius de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ, cap. III.* Coopertus, *inquit*, quidem panis divinus proponitur, & benedictionis Calix: Sacrum verò oſculum ſancto modo celebratur. Docet & *Clemens Romanus*, apud quem *lib. VIII. Conſtitution. Apoſtolicon. Apoſtolicarum cap. XV.* Diaconus ante Præfationem edicit, ut omnes ſe invicem ſalutent OSCULO SANCTO, & Clerici Epiſcopum, & viri Laici Laicos, & mulieres ſalutent mulieres. (d) Idem quoque ſancit *Leodicanum* ſub Sylveſtro *Concilium*, quo plura etiam ad hunc Liturgiæ locum ſpectantia, prolixiusque propterea referenda præſcribuntur. Seorſum primum poſt conciones Epiſcoporum (lecto Evangelio ad Populum) habitas Catechumenorum orationem perfici convenit; & poſtquam exierint Catechumeni, (e) eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: Et cum ii ſub manum acceſſerint & receſſerint, fidelium preces ter fieri. (Tres autem illæ Orationes, ad quarum normã ſuas compoſuerũt, vel quas fortè retinuerũt Baſili⁹ & Chryſoſtom⁹, ſunt Εὐχὴ τῶν πιςῶν ἰυχαεις ὑμῖν σοι &c. f. 70. ἐυχὴ τῶν πιςῶν δευτέρα πάλιν, καὶ πολλάκις. fol. 71.

fol. 71. Et εὐχὴ προσκομιδῆς. Κύριε παντοκράτωρ. fol. 74. Oratio namque τοῦ χερουβικοῦ recentior est à Justini temporibus Liturgiæ inserta:) unam siquidem primò silentio, secundam autem & tertiam elatâ voce compleri. (Nunc autem singulæ μυστικῶς sunt pronunciandæ.) Deinde PACEM dari, & sic Sanctam oblationem perficiant. Dandæ autem & accipiendæ PACIS norma hæc est; Sacerdotes ordine sigillatim in sancta dona quà possunt, proximè inclinant, velumque osculantur & dicunt: ἅγιος ὁ Θεός. Tum corpore paulùm semoto: ἅγιος ἰσχυρὸς, inquiunt, modicèque amplius retroacti, ἅγιος ἀθάνατος versus altaris labra proferunt: tuncque Episcopi vel primi sacerdotis celebrantis manum genamque osculantur, his verbis additis: ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. *Deus est in medio nostrûm*, quibus ille sigillatim respondet: καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. *Et est, & amplius sit.* Non lubens autem omiserim, quod solerter hic tangit *Thessalonicensis*, & amplè *Cyrillus Hierasolymitanus Catechesi Mystagogicâ quintâ* explicat, ante osculum nimirum secundò Pontificem & Sacerdotes ipsi adstantes lavari: Ἑωράκατε τὸν Διάκονον τὸν νίψασθαι διδόντα τῷ ἱερεῖ, καὶ τοῖς κυκλοῦσι τὸ θυσιαστήριον πρεσβυτέροις, *Vidistis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti & Presbyteris altare circumstantibus*: cujus lotionis mysticâ ratione productâ, tum quibus verbis OSCULUM PACIS in sua Ecclesia juberetur, subdit: Εἶτα βοᾷ ὁ Διάκονος: ἀλλήλους ἀπολάβετε, καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα, *Deinde clamat Diaconus: suscipite invicem, & invicem osculemur.* Hactenus Goar. Consona his lege apud *Guilielmum Durandum, Rationali divin. Officior. Lib. IV. cap. LIII. & Amalarium Fortunatum, Tomo IX. Bb. Pp. Lib. III. de Ecclesiast. Offic. cap. XXXII.*

§. IV. Exegesis locô quæ præcedentem numerum illustrent, addo sequentia: (a) Liturgia, hoc est publicum munus, alio nomine MISSA. Ideoque non semper significat MISSA sacrificium, quare in cap. XII. *Concilii Sardicensis* habetur: In Ecclesia ne alienus à communione videatur, conveniat, & officia divina obeat. Ita in nupera editione Romana. Græca tamen editio λειτουργεῖν habet, ubi *Zonaras* sic notavit: Liturgiæ porrò nomine hoc loco, non sacrorum celebritatem, incruentique sacrificii obla-

oblationes, ſed ſtatas preces & hymnos, qui ſolenni more DEO concinuntur, intelligi oportet. Quandò vero Patres Græci vocabulo Liturgiæ in ſignificatione Miſſæ uſi ſunt, ſemper ut plurimũ cum adjuncto μυςικῆς aut ἱερᾶς, id eſt myſtica aut ſacra, uſi ſunt. Sic *Theodoret. in Cap. VIII. Epiſt. ad Hebr.* inquit: *Cur novi Teſtamenti Sacerdotes Myſticam Liturgiam, ſeu ſacrificium peragunt &c.* Et *Euſebius Cæſareenſis: Divinis caremoniis & Myſtica Liturgia ſanctarumque precationum ſocietate perfrui, Lib. IV. de vitâ Conſtantini cap. LXXI.* dixerat: quod etiam in *canone* XXXII. *Trullano* obſervatur, licet penes Patres Latinos per liturgiam Miſſæ ſacrificium abſolutè intelligatur, ut *Ambroſii Epiſt.* XXXIII. *ad Marcellam ſororem. Auguſtin. Serm. CCLI. de Tempore. Alexandr. Epiſt. I. cap. 4. Damaſus in Pontifical. Leo Papa I. Epiſt.* LXXXI. *cap. 2. Ennod. de Synod. atque Concil. Milevit. cap. XII. Agathenſe cap.* XXI. *Romanum ſub Symmacho in fine.* Vid. *Dominici Macri Melitenſis Hierolexicon* pag. 356. *Edit. Romanæ in fol. Anno MDCLXXVII. Johann. Bona Lib. I. Rer. Liturgicar. Cap. III.* Cæterum Miſſa Chryſoſtomi ab Eraſmo Roterodamo (ut ajunt) in gratiam Epiſcopi Roffenſis verſa, quæ & Antverpiæ excuſa eſt Anno MDLX. juxta Verſionem *Leonis Tuſci*, & edita per Claudium de Sainctes, valde ſuſpecta eſt. *Henricus Savilius* ſic de illa pronunciavit: Miram eſſe in Scriptis codicibus inconſtantiam, nihil ferè ſimile habere verſionem Eraſmi, & editionem Morellianam, multa paſſim in operibus Chryſoſtomi ex Liturgia, quâ tum utebatur Eccleſia Orientalis, recitari, quæ hic non reperiantur, multa hic reperiri, quæ vix illorum temporum eſſe videantur. Confer *Roberti Coci Cenſuram quorundam Scriptorum Veterum p. m.* 177. *Andreæ Riveti Critic. Sacr. Lib. IV. cap. III.* (b) Officium AMBROSIANUM quo Eccleſia Mediolanenſis utitur, non à *D. Ambroſio*, ſicut aliqui dixerunt inſtitutum fuit, ſed à *S. Barnabâ* Apoſtolo, ejusdem Eccleſiæ fundatore, ac deinde confirmatum fuit regulis, ritibusque pſallendi à *D. Mirocle* ejusdem Cathedræ Archiepiſcopo, appellatumque fuerat Ambroſianum, quia Doctor ille Eccleſiæ illud ultimo appro-

fol. 71. Et εὐχὴ προσκομιδῆς. Κύριε παντοκράτωρ. fol. 74. Oratio namque τοῦ χερουβικοῦ recentior est à Justini temporibus Liturgiæ inserta:) unam siquidem primò silentio, secundam autem & tertiam clarâ voce compleri. (Nunc autem singulæ μυστικῶς sunt pronunciandæ.) Deinde PACEM dari, & sic Sanctam oblationem perficiant. Dandæ autem & accipiendæ PACIS norma hæc est; Sacerdotes ordine sigillatim in sancta dona quà possunt, proximè inclinant, velumque osculantur & dicunt: ἅγιος ὁ Θεός. Tum corpore paulùm semoto: ἅγιος ἰσχυρὸς, inquiunt, modicèque amplius retroacti, ἅγιος ἀθάνατος versus altaris labra proferunt: tuncque Episcopi vel primi sacerdotis celebrantis manum genamque osculantur, his verbis additis: ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. *Deus est in medio nostrûm*, quibus ille sigillatim respondet: καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. *Et est, & amplius sit.* Non lubens autem omiserim, quod solerter hic tangit *Thessalonicensis*, & amplè *Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagogicâ quintâ* explicat, ante osculum nimirum secundò Pontificem & Sacerdotes ipsi adstantes lavari: Ἑωράκατε τὸν Διάκονον τὸν νίψασθαι διδόντα τῷ ἱερεῖ, καὶ τοῖς κυκλοῦσι τὸ θυσιαστήριον πρεσβυτέροις, *Vidistis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti & Presbyteris altare circumstantibus*: cujus lotionis mysticâ ratione productâ, tum quibus verbis OSCULUM PACIS in sua Ecclesia juberetur, subdit: Εἶτα βοᾷ ὁ Διάκονος: ἀλλήλους ἀπολάβετε, καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα, *Deinde clamat Diaconus: suscipite invicem, & invicem osculemur.* Hactenus Goar. Consona his lege apud *Guilielmum Durandum, Rationali divin. Officior. Lib. IV. cap. LIII. & Amalarium Fortunatum, Tomo IX. Bb. Pp. Lib. III. de Ecclesiast. Offic. cap. XXXII.*

§. IV. Exegesis locô quæ præcedentem numerum illustrent, addo sequentia: (a) Liturgia, hoc est publicum munus, alio nomine MISSA. Ideoque non semper significat MISSA sacrificium, quare in cap. XII. *Concilii Sardicensis* habetur: In Ecclesia ne alienus à communione videatur, conveniat, & officia divina obeat. Ita in nupera editione Romana. Græca tamen editio λειτουργεῖν habet, ubi *Zonaras* sic notavit: Liturgiæ porrò nomine hoc loco, non sacrorum celebritatem, incruentique sacrificii obla-

oblationes, ſed ſtatas preces & hymnos, qui ſolenni more DEO concinuntur, intelligi oportet. Quandò vero Patres Græci vocabulo Liturgiæ in ſignificatione MISSÆ uſi ſunt, ſemper ut plurimũ cum adjuncto μυςικῆς aut ἱερᾶς, id eſt myſtica aut ſacra, uſi ſunt. Sic *Theodoret. in Cap. VIII. Epiſt. ad Hebr.* inquit: *Cur novi Teſtamenti Sacerdotes Myſticam Liturgiam, ſeu ſacrificium peragunt &c.* Et *Euſebius Cæſareenſis: Divinis cæremoniis & Myſtica Liturgia ſanctarumque precationum ſocietate perfrui, Lib. IV. de vitâ Conſtantini cap. LXXI.* dixerat: quod etiam in *canone* XXXII. *Trullano* obſervatur, licet penes Patres Latinos per liturgiam MISSÆ ſacrificium abſolutè intelligatur, ut *Ambroſii Epiſt.* XXXIII. *ad Marcellam ſororem. Auguſtin. Serm. CCLI. de Tempore. Alexandr. Epiſt. I. cap. 4. Damaſus in Pontifical. Leo Papa I. Epiſt.* LXXXI. *cap. 2. Ennod. de Synod. atque Concil. Milevit. cap. XII. Agathenſe cap.* XXI. *Romanum ſub Symmacho in fine.* Vid. *Dominici Macri Melitenſis Hierolexicon* pag. 356. *Edit. Romanæ in fol. Anno MDCLXXVII. Johann. Bona Lib. I. Rer. Liturgicar. Cap. III.* Cæterum MISSA Chryſoſtomi ab Eraſmo Roterodamo (ut ajunt) in gratiam Epiſcopi Roffenſis verſa, quæ & Antverpiæ excuſa eſt Anno MDLX. juxta Verſionem *Leonis Tuſci*, & edita per Claudium de Sainctes, valde ſuſpecta eſt. *Henricus Savilius* ſic de illa pronunciavit: Miram eſſe in Scriptis codicibus inconſtantiam, nihil ferè ſimile habare verſionem Eraſmi, & editionem Morellianam, multa paſſim in operibus Chryſoſtomi ex Liturgia, quâ tum utebatur Eccleſia Orientalis, recitari, quæ hic non reperiantur, multa hic reperiri, quæ vix illorum temporum eſſe videantur. Confer *Roberti Coci Cenſuram quorundam Scriptorum Veterum p. m.* 177. *Andreæ Riveti Critic. Sacr. Lib. IV. cap. III.* (b) Officium AMBROSIANUM quo Eccleſia Mediolanenſis utitur, non à *D. Ambroſio*, ſicut aliqui dixerunt inſtitutum fuit, ſed à *S. Barnabâ* Apoſtolo, ejusdem Eccleſiæ fundatore, ac deinde confirmatum fuit regulis, ritibusque pſallendi à *D. Mirocle* ejusdem Cathedræ Archiepiſcopo, appellatumque fuerat Ambroſianum, quia Doctor ille Eccleſiæ illud ultimo appro-

approbaverat. Vid. *Josephus Vice-Comes Lib. II. de Ritu Missa cap. XII. Bona Rer. Liturgic. Lib. I. cap. X.* (c) Offertorium nunc vocamus, quia antiquo more Populus interim sua dona offerebat. Nomine autem offertorii, sive offerendæ, ut *Amalarius* & alii veteres loquebantur, ea omnia comprehenduntur, quæ à Sacerdote & Ministris fiunt & recitantur à præmissa salutatione, usque ad secretæ orationis conclusionem, cum excelsa voce Sacerdos intonat, Per omnia secula seculorum. Idem *Bona Lib. II. Liturgic. cap. VIII.* Fuerunt hæ Antiphonæ compositæ sive ordinatæ à D. Gregorio; alii à Cœlestino, ac alii ab Eutychiano Pontificibus putant. *Macer in Hierolexico p. 415 & 41.* (d) Judicium de Constitutionibus quæ Apostolorum nomen vulgò sed gratis gerunt, exhibui *Lib. III. Bibliotheca Anglorum cap.* XIX. *p.* 503. (e) Catechumeni in veteri Ecclesia dicebantur qui Baptismum postulabant, quasi auditores verbi Dei. *Isidorus Lib. II. de Offic. Ecclesiast. cap.* XXI. Qui auditores duplicis generis erant, & alii propriè *Catechumeni* vocabantur, qui nempe in rebus fidei instruebantur, alii erant *Competentes*, qui instanter petebant Baptismum. *Augustinus Serm. CXVI de tempore.* Competentes non possunt aliud intelligi, nisi simul petentes. *Catechumeni* compellebantur ab Ecclesiâ exire statim, ac peracto Evangelio. *Competentes* verò discedebant immediatè ante consecrationem, dum pro ipsis aliquantulum à fidelibus preces funderentur. Duo sunt ordines Catechumenorum, hi enim nuper accesserunt, & ut imperfectiores post Scripturarum & Evangeliorum auditionem exeunt. Illi verò jam pridem accesserunt, & perfectiores facti sunt, ut & orationem quæ fit super Catechumenos, expectantes, in ea genua flectunt. Quando autem pronunciatum fuerit: Catechumeni procedite, tunc & ipsi exeunt. *Synod. NeoCæsar. can. V.* Qui canon exactè à Græcis observatur in eorum missâ. Itaque clare colligitur, quod expulsio Catechumenorum ab Ecclesia per Diaconum facta, de competentibus intelligenda sit, super quos oratio dicta fuerat. Eandem Ceremoniam Latina Ecclesia observabat: Tempore enim quo Sacerdos incipit consecrare corpus Dominicum, dicendum est à Diaco-

Diacono poſt Evangelium, ſi quis Catechumenus eſt, procedat forás. *Alcuin. de Divin. Offic.* Tempus Catechumenatus antiquitus trimeſtre erat. *S. Clemens Epiſt. III.* Sed poſtea ad quadraginta dierum ſpatium redactum fuit. Qui baptiſandi ſunt ſupra quadraginta dies, publicè iis tradamus ſanctam & adorandam Trinitatem. *Hieron. Epiſt. ad Pamach.* Aliquandò tamen per multos annos prorogabatur, ut Magno Conſtantino factum fuerat. Quem abuſum quidem ab eruditiſſimis Ambroſii, Baſilii, atque Nazianzeni ſcriptis extirpatum fuiſſe, *Baronius* Anno CCCLXXVII. Judæi ad fidem converſi per octo menſes inter Catechumenos detinebantur. *Can. Judæi. de Conſecrat. diſt. IV. Macer in Hierolexico, p. 134.*

§. V. Quandò juxta ordinem Romanum populus in Eccleſia dat oblationes ſuas, id eſt, panem & vinum, mox Pontifex ſalutat altare, ipſum videlicet oſculando, & ſuſcipit oblatas de manibus Presbyterorum & Diaconorum, quibus licitum eſt accedere ad altare. Ante communionem tres Orationes Romano ritu præmitti ſolent, non ex antiqua ſummorum Pontificum inſtitutione, ſed ex religioſorum traditione, ut ait *Micrologus cap. XVIII.* Prima eſt, qua Sacerdos PACEM precatur Eccleſiæ, poſtquam ſequitur OSCULUM PACIS, quo ipſe miniſtros, tum illi, omnesque fideles ſe invicem ſalutant, in ſignum unionis & mutuæ charitatis. Apoſtolicum inſtitutum hoc eſt, ut per ſolennia pacis ſacrificii conſummatio fiat. Et Romani quidem atq; Ambroſiani hoc loco, Græci autem & alii Orientales, itemq; MOZARABES, (id eſt Hiſpani, quia cum Arabes Hiſpaniam penè omnem occupâſſent, Chriſtiani *Mixtarabes*, & corrupto vocabulo MOZARABES, id eſt, mixti cum Arabibus dicti ſunt, quemadmodum Hiſpanicarum rerum Scriptores uno ore declarant: MOZARABICUS ritus ſacer qui & Gothicus dicitur à D. Iſidoro Hiſpalenſi Archiepiſcopo inſtitutus, cujus Obſervantia à Concilio Toletano IV. Univerſæ Hiſpaniæ commendatus fuit; ſed cum eſſet multis erroribus per introductionem dominantium Barbarorum depravatus, juſſu Gregorii VII. regnante Alphonſo VI. dimiſſus fuerat, ut ex *epiſtolis LXIV. & LXXXIII. Lib. I.*

M Præ-

Præfati Pontificis ad eundem Regem datis liquet. Tandem tempore Francisci Ximenez Toletani Archiepiscopi Missale ac Breviarium, juxta Catholicos sensus correcta sunt, ac Latinis Characteribus impressa, & instituti sunt aliqui Sacerdotes, qui tenerentur juxta Mozarabicum ritum ministrare; & in præsenti in quinque Toletanæ diœcesis Parochialibus Ecclesiis observatur, ac etiam in Capella ab eodem Archiepiscopo erecta fit idem: Idem in Capella Doctoris Talabricensis Salmanticensis diœcesis. Vid. *Alvarus Gomezius Lib. II. de rebus gestis Ximenii.*) ante Præfationem dant osculum PACIS, diverso ritu, sed eadem fide & religione, ut ostendant se omnes in Christo unum esse, eosque duntaxat divinorum munerum participatione dignos censeri, qui pacem fratribus verbo & opere impendunt. In Liturgia Jacobi, (à posterioribus ita locupletata, ut non sit facile dijudicare, quæ pars ejus Liturgiæ S. Jacobum habeat autorem, juxta *Bellarmin Lib. de Script. Eccles. de S. Apostolo Jacobo*:) post Symboli recitationem porrigitur osculum præmonente Diacono, *osculemur nos in osculo Sancto.* In Liturgia Chrysostomi ante Symbolum ait Diaconus: *diligamus nos invicem, ut in concordia confiteamur Patrem, filium & Spiritum Sanctum.* Apud Maronitas, qui sub Antiocheno Patriarcha in monte Libano degunt, Sacerdos ante Præfationem dat pacem altari & Mysteriis dicens: PAX TECUM ALTARE DEI, ET PAX MYSTERIIS SANCTIS POSITIS SUPER TE. Et dat PACEM ministro, dicens: PAX *tibi Minister Spiritus Sancti:* Minister dicit: *Veni in PACE, Pater noster, Sacerdos candide.* Et dant pacem in Ecclesia. MOZARABES in singulis MISSIS proprias habent orationes pro OSCULO PACIS, quibus breviter à DEO petunt, ut oscula fidelia sint, & pax sincera, ut per exterius hominis osculum indisrupta maneat interioris hominis pax; ut pacem, quam ore annunciant, opere impleant; ut una dilectionis copula jungat, quos unius fidei sacramenta locupletant. Ita enim in MISSA MOZARABICA jussu Francisci Ximenii Archiepiscop. Tolet. recusa apud *Bonam Rer. Liturg. Lib. I, cap. XI, p. m. 367. Oper. in quarto Edit. Antverp. Anno MDCLXXVII.*

Tum

Digitized by Google

Tum legit Sacerdos aliam Orationem, quæ vocatur *ad Pacem*, & ſic concluditur: *Quia tu es vera pax noſtra & charitas indiſrupta, vivis tecum, & regnas cum Spiritu Sancto unus DEUS in ſecula ſeculorum Amen.* Subjungit Sacerdos elevans manus: *Gratia DEI Patris omnipotentis, Pax ac dilectio Domini noſtri* JESU *Chriſti, & communicatio Spiritus Sancti ſit ſemper cum omnibus vobis.* Reſpondetur: *& cum hominibus bonæ voluntatis.* Deinde dicit: *quomodo aſtatis, pacem facite.* Reſpondet Chorus: *Pacem meam da vobis, pacem meam commendo vobis, non ſicut mundus dat, pacem do vobis.* Quibus cum verſiculo, *Gloria & honor Patri,* repetitis, ait Sacerdos: *habete oſculum dilectionis & pacis, ut apti ſitis ſacro-ſanctis myſteriis DEI:* & ſtatim dat Pacem Diacono vel Miniſtro, & ille populo. Similes habentur precationes in Miſſali Gallicano, orat enim Sacerdos in Miſsâ Epiphaniæ, ut oſculum quod in labiis datur, non negetur in cordibus. In Miſſa S. Clementi ſuppoſitâ teſte Photio Cod. CXII. hæc habentur: Ut qui in præſenti labiorum impreſſione illigati fuerint oſculo, DEI cuſtodia pacifici permaneant in futuro. In Cathedra S. Petri: ut qui ex præcepto junguntur oſculo, livore pectoris excluſo, illuc per gratiam ducantur, ubi eſt Petrus janitor cœli. *Ritu Ambroſiano* dicit Diaconus: *offerte vobis pacem.* Chorus autem reſpondet: *Deo gratias.* Et præmiſſa Oratione: *Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis,* prout in Romano, datur Pax. In quibusdam Miſſalibus MS. Diaconus ait: *Habete vinculum charitatis & pacis, ut apti ſitis Sacro ſanctis Myſteriis.* Et circumſtantes ſe invicem oſculantes dicunt: PAX *Chriſti abundet in cordibus noſtris.* In aliis ſunt orationes peculiares, quibus Sacerdos, dum ſe populus invicem oſculatur, Deum rogat, ut omnes pacificare dignetur. *Bona Lib. II. Liturg. cap.* XVI.

§. VI. Præterea in celebratione Miſſæ, altari, Patenæ, libro Evangeliorum, ſibique Clerici invicem varia oſcula impertiunt. De Oſculatione Altaris *Guilielmus Durandus in Rationali divinor. officior. Lib. IV. cap. III. num. 5. p. m. 160.* ſcribit: Sacerdos in miſſa ter oſculatur altare, videlicet in Principio Canonis,

dicens, *uti accepta &c.* Et in Oratione. *Supplices.* & post Orationem: *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis.* Licet quidam novies osculentur, ut sui adjutorium ad hoc impetrandum novem Choros vel ordines Angelorum, in quibus omnes sancti locati vel locandi sunt, invocent, vel indicant. Vel hoc faciunt, quasi gratias agentes novem ordinibus, quos quilibet Sacerdos gradatim suscepit. (*Bellarminus de Cleric. Lib. I. cap. II.* Septem duntaxat propriè loquendo numerat ordines, videlicet, Sacerdotis, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi seu Ceroferarii, Lectoris, Exorcistæ & Ostiarii, *Balthasar Mentzerus Exeges. Augustanæ Confessionis, Artic.* XIV. *p.* 649. *Christian. Sledanus Disputat. Theolog.* XIV. §. 22. Cantor & Archidiaconus si addatur, numerus novenarius Duran„ex surgit.) *Bona* in Appendice *Rer. Liturgic. p.* 634. *ait:* Post lectum „Evangelium Subdiaconus claudens librum, ponat super altare „in sinistro cornu; Cum verò inceperint in choro *Kyrie eleyson*, A„coluthi deponant candelabra in pavimento, Diaconus verò acci„piat thuribulum de manu Acoluthi, & accedens osculetur altare, „quem subsequitur Sacerdos, & inclinatus oret prius hujusmodi: „Ad te Plasmator meus, redemptor meus, Salvator meus, ego mi„serrimus servus tuus, ad te cordis devotione confugio &c. Dein„de surgat & osculetur dicens: Omnipotens sempiterne Deus, qui „me peccatorem sacris altaribus adstare voluisti, & sancti nominis „tui laudare potentiam, concede quæsumus per hujus Sacramenti „Mysterium, meorum mihi veniam peccatorum &c. Et sic accepto thuribulo de manu Diaconi faciat incensum super altare, & reddat eidem Diacono porrigens osculum. *Bartholomæus Gavantus part. 4. tit. 19. in rub. Miss.* Semper altare osculatur Sacerdos antequam populum salutet, seu pacem tribuit, Pax enim à Christo Domino in altari effigiato sumenda est. Circa hujusmodi altaris oscula notari meretur, quod Sacerdos ea facit tribus temporibus in Missâ, juxta tria quibus indiget, & alia tria ab eo in altari agenda. Primò enim facit quædam oscula, ante collocationem hostiæ & calicis, seu quandò primò ad altare accedit, quandò ad primam collectam dicturus est, *Dominus vobiscum.* Et iterum post Evange-

vangelium dicturus: *Dominus vobiſcum*, qui oſculationem calicis & hoſtiæ, priusquam communicet, dicturus: *Orate fratres &c.* Et quandò in Canone dicitur, *uti accepta*; & quandò dicit: *Ex hac altaris participatione*: & finita oratione iſta; *Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis, quæ facit, ut ſit Juſtus in corpore Chriſti recipiendo.* Tertiò verò facit alia poſtquàm communicavit, ſcilicet dicturus *vobiſcum*, ante, poſt communionem, & completa oratione, *placeat tibi ſancta &c.* quæ facit, ut ſufficiens inveniatur gratiæ Domino Deo pro receptis referendo. Verum oſcula quæ fiunt ante collocationem hoſtiæ & calicis, & ea quæ fiunt poſt communionem, fiunt ſuper altare, videlicet in medio ejus. Cum enim ſacerdotis dignitas & auctoritas in ſacrificando, nec non ſufficientia ad referendas gratias de acceptis, ſit ſolùm à DEO, à quo noſtra ſufficientia eſt, idcircò ante calicis & hoſtiæ locationem, & poſtquam communicavit, oſculatur medium altaris, per quod propter virtutem conſecrationis & unctionis ibi in Miſsâ altaris factæ, maximè repræſentatur Deus, in quo uniuntur extrema. Oſcula autem quæ fiunt poſt Calicis & hoſtiæ collocationem, ante, quam communicet, fiunt à ſiniſtris calicis propè hoſtiam. Ad hoc enim, quod Sacerdos ſit juſtus ſacrificando, requiritur non ſolum actio divina, verum etiam ſua. Unde *Auguſtinus*, qui fecit te, ſine te, non juſtificabit te ſine te. Requiritur ergò diſpoſitio ex parte ſuâ, quod fit, ſi non reſiſtit divinis monitionibus, ſed infuſio gratiæ fit ex parte Dei, ideoq; oſcula, quæ fiunt ante communem, non directè fiunt in medio altaris. Rurſus illud quod eſt ex nobis in juſtificatione noſtrâ, eſt quid diminutivum, & eſt modicum reſpectu ejus, quod ex Deo eſt; meritò ergò fiunt à ſiniſtrà parte Calicis, quæ eſt pars diminuta & obliqua reſpectu dextræ. Fiunt tamen juxta hoſtiam, ſeu Chriſto; tum, quia in Juſtificatione plura & nobiliora ſunt à Deo, ſeu Chriſtum, quia etiam illud, quod à nobis eſt, potius habet rationem mali, quàm boni, niſi quodammodo eſſet à Deo per gratiam prævenientem elicitum, regulatum & acceptum. Poteſt etiam ſecundò dici, quod ideò, quandò Calix & hoſtia non ſunt ſuper altare, oſcula fiunt in medio altaris, videlicet directè ſuper locum crucis, ex Chri-

ex Chriſmate, in ipſius conſecratione factæ, quia Chriſtus ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, dixit eis: Pax vobis, quæ Pax per ipſa oſcula deſignatur. Tertiò ad deſignandum, quod, ſicut habetur in Canticis, Chriſtus aſcenſum in Cruce purpureum, id eſt ſanguine rubricatum, media Charitate monſtravit, quæ Charitas per oſculum deſignatur, quæ etiam media dicitur, quia communis omnibus, pro omnibus enim voluit pati ex charitate.

§. VII. Porrò fiunt oſcula ipſa manibus ſuper altare depoſitis. Primò ad notandum, quod Charitas per oſculum deſignata, operibus debet inniti. Nam ſecundum Gregorium operatur magna, ſi eſt, ſi autem renuit operari, amor non eſt. Secundò ad notandum, quod in altaris ſacrificio Sacerdos omnium temporalium curam deponere, & ſolùm ipſi ſacrificio mentem affixam debet habere. Tertiò ad deſignandum, quod ad hæc opera ejus non ſufficit, quod ſolum Dei miſericordia obtinetur. Adhuc nonnulli in locis ipſis oſculandis ſignum crucis cum tribus extenſis digitis prius imprimunt, tum quia omnia in fide Trinitatis agenda ſunt, tum quia regulariter quidquid ori applicādum eſt, debet prius crucis ſignaculo inſigniri. Alii tamen in penultimo & finali, *Dominus vobiſcum*, nec oſculantur altare, nec illi imprimunt ſignum crucis, ſed ſe ſolum ante faciem ſuam ſignant, & benè; tum, quia per altaris oſculum, quod in fine miſſæ fit, intelligitur Sacerdos omnia approbare, & eis, toto mentis affectu aſſentire; tum, quia per corporis Domini præſentiam omnis immundus Spiritus loco ipſo credendus eſt aufugiſſe. Idem *Durandus Lib. IV. cap. IX. num. I.* Poſt immiſſum, ait, in thuribulo accenſum Sacerdos ſeu Epiſcopus dicto: Deus tu converſus &c. ſacrum oſculatur altare, ut notificetur Pacificatio cum Judæis, & ad deſignandum, quod Chriſtus ad nos veniens, ſanctam ſibi copulavit Eccleſiam, juxta illud Epithalamium, *oſculetur me oſculo oris ſui.* Et juxta illud Propheticum *Eſa. LXI.* quaſi ſponſam decoravit me coronâ &c. Rurſus quando Prophetalis verſus introitus à cantore incipitur, Sacerdos ad altare aſcendens illud oſculatur; quia Prophetarum teſtimonio venit Chriſtus in mundū, & ad paſſionem altaris. In quibuſdam etiam Eccleſiis Diaconi bini & bini latera altaris intrinſecus ſive alternatim oſculantur, eò quod Dominus Apoſtolos binos miſit ad prædicandum, dicens eis: in

quam-

quamcumque domum intraveritis, dicite: PAX HUIC DOMUI: qui reverſi ſunt ad Chriſtum, ſicut Diaconi revertuntur ad Epiſcopum. Add. *Lib. IV. c. LVI.*

§. VIII. Allatis conſentanea recitat *Johannes Stephanus Durantus de ritibus Eccleſiæ Catholicæ Lib. II. cap. LVII. n. 5.* ex *Micrologi cap.* XXXII. *Tomo VI. Bb. Pp.* Tandem ſacrificio Miſſæ peracto Sacerdos oſculatur altare, dicens: placeat tibi Domine, Sancta Trinitas. Nedum autem peracto Miſſæ ſacro, Sacerdos oſculatur altare, ſed & quoties ad populum convertitur. Cum autem altare Chriſtum referat, quin & ipſe eſt altare DEI, Sacerdos altare oſculando meminiſſe debet deſiderii & amoris Sponſæ, id eſt, Eccleſiæ, quæ ſuſpirans dicit: *oſculetur me oſculo oris ſui. Innocentius III. Lib. II. Miſſæ myſteriorum cap. XV.* Rurſus cum oſculum ſit nedum amoris ſignum, ſed & Reverentiæ; unde Eſther Regina venerationis ergò oſculabatur apicem virgæ Ahaſveri Regis: caveat Sacerdos accedens ad oſculandum altare, ne odio aliquo atq; diſſidio à proximo diſſideat: ne cum tantâ animi impudentiâ adpropinquans ad Dominum, & oſculans altare, audiat cum Judâ vocem illam: *oſculo filium hominis tradis? Vade, reconciliare fratri tuo.* Matth. cap. V. *Andreas Piſcara Caſtaldus, in Praxi Ceremoniarum Eccleſiæ Romanæ Lib. II. Sectione VII. cap. 5. §. 12. 13. p. m. 249. Editionis Neapolitanæ in fol.* Cum celebrans oſculatur altare, illud in medio oſculetur, manus hinc inde æqualiter tenẽs, & hoc in Miſsâ, cum aſcendit ad altare, dicens, ex hac altaris participatione daturus pacem dictâ primâ oratione ante communionem, Domine Jeſu Chriſte; poſt communionem, antequam dicat Dominus vobiſcũ, in principio & fine Orationum; & tandem dicto placeat, &c. ſive ſit benedicturus, ſive non: oſculatur quoq; altare quoties aſcendit ad illud incenſandum, ſive ad veſperas ad Magnificat, ſive ad laudes, ad Benedict⁹. Obſervandũ quoq; circa oſculationes faciendas à celebrante, quod nuper emẽdati Miſſalis Rubricis eſt additum; in omni oſculatione, ſive altaris, ſive libri, ſive alterius rei, ne producatur ſignum crucis pollice, vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt. Eò tendit *Carolus Cardinalis S. Praxedis, Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis parte IV. p. 735.* his verbis: Nel baciar l'altare faccia eſſo il Sacerdote prima la croce, con

la mano

la mano distesa, & baciarà esso altare in quel luogo; ma nel tempo che ha il pollice, & indice congionti, farà la croce non le tre altre dita segventi l'altare si bacia cinque volte. La prima, quando ascende l'altare innanzi all' ingressa. La seconda, quando dice, uti accepta habeas. La terza, quando dice, ut quotquot ex hac altaris participatione. La quarta, dopò dette l'orationi della pace, prima che dice: pax tecum, quando vi sia persona à chi s'habbi da porger la pace dal ministro. La quinta, dopò haver detto, placeat tibi &c. prima che si benedice il popolo. *Gavantus Thesauro sacrorum rituum, seu commentario in Rubricas Missalis & Breviarii Romani, parte II. Tit. XI. pag. 175.* Missa incipit ab osculo altaris, & finire debet cum eodem osculo. Decies igitur in Missâ Sacerdos osculatur altare, si pacem dat astantibus, alioquin novies. Conferatur *Bellarmini Tom. II. Controversiar. Lib. II. cap.* 15. Jacob. *Pintus, Christi crucifixi Lib. V. Titulo VI. Loco II. p.* 807. *Isaacius Habertus in Observat. IV. ad Ἀρχιερατικὸν parte VI. Liturgiæ, pag. m.* 63. In Andegavensi Ecclesiâ in die Paschæ post tertiam matutini lectionem, præparatur altare ad modum sepulchri, quibusdam velis coopertum, in cujus lateribus duo sacerdotes albis pluvialibus (sive Cappis, sic dictis quia olim tempore pluviæ sumebantur, ut *Ferrarius* lib. I. de Re vestiaria cap. 39. suspicatur:) induti assistunt, qui duos Angelos Christi monumentũ custodientes significant, ac interea ex Sacristia duo Clerici, Cubicularii appellati, alba, sive Rochetto, (i.e. linea veste Episcoporum peculiari, sed temporis progressu aliis inferiorib' Ecclesiasticis ex privilegio concessâ:) & Dalmatica induti, habentes in capite amictum rubrâ fasciâ ligatum, qui sanctas mulieres ad sepulchrum euntes denotant, eisq; duo Cantores cum thuribulo præcedunt, qui ad dictũ altare accedentes in Musicali tono his verbis interrogantur: *Quem quæritis in sepulchro?* Ipsi verò etiam canendo respondent: JESUM NAZARENUM CRUCIFIXUM. Tunc duo assistentes Sacerdotes reassumunt: *Non est hic, surrexit, sicut prædixit. Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus.* Post quam responsionem prædicti duo Clerici sepulchrum ingrediuntur, & Altare osculantur, atq; dum Thurifera-

tiferarii ter altare incenſant, canunt duo ſacerdotes: *Ite nunciate Diſcipulis ejus, quia ſurrexit.* Itaque ad chorum accedunt præfati duo Clerici, ſalutant Epiſcopum primum cum oſculo pacis, in ejusque aurem ſummiſsâ voce ſuggerunt. *Surrexit Dominus, Allelujah.* Quibus præſul ſalutationem & oſculum reddens, *Deo gratias Allelujah,* reſpondet. Idem cum Canonicis, & in choro aſſiſtentibus fit, dum canitur, *Te Deum.* Aliter autem in Sennonenſi Eccleſia in hâc die obſervatur; nam in Capellâ ſatis ornatâ, ſanctiſſima Euchariſtia expoſita, ad quam ſolennis proceſſio dirigitur, & in ingreſſu ejusdem Capellæ, ubi tres Vice-Curati (h. e. Vicarii Curatorum ſive miniſtrorum Eccleſiæ) aſſiſtunt, intonat Cantor: Dic nobis Maria, *quid vidiſti in via?* tunc unus ex Vice-Curatis reſpondet: *Sepulchrum Chriſti viventis, & gloriam vidi reſurgentis.* Alius canit: *Angelicos teſtes, ſudarium & veſtes.* Tertius verò concludit: *Scimus Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis verè.* Ac Cantor reaſſumit, & canit: Credendum eſt magis ſoli Mariæ veraci, quàm Judæorum turbæ fallaci. Deinde immediatè ab Epiſcopo intonatur *Te Deum*, qui ex Capellâ proceſſionaliter ad majus altare defert Sacramentum, & genuflexus extremitatem pyxidis oſculatur, & poſt Epiſcopum idem facit Clerus, Magiſtrat⁹, & populus. *Macer in Hierolexico, p. 453.*

§. IX. Jam de Patenis agendum. Patena eſt operculum calicis à patendo dicta, qua voce uſus *Columella* Lib. XII. cap. XLIII. de Vaſis apud profanos Scriptores latis & patentibus labris. Græci diſcon vocant, uti ex Liturgia S. Jacobi apparet. At verò diſcus magis cavus & capacior eſt, ne micæ panis ſacri excidant. Nec unius quidem generis erant; aliquandò enim patena convaca fiebat, ut in eâ ſacrum chriſma poneretur, & ideò *patena Chriſmalis* dicebatur, quæ ad uſum Baptiſmi & Confirmationis ſpectabat. Patenam argenteam Chriſmalem obtulit, ait *Anaſtaſius Bibliothecarius* in Silveſtro. Aliæ *patenæ* erant *miniſteriales*, diſtribuendæ populo Euchariſtiæ deſervientes, ex eadem qua Calices materiâ citra dubium conflatæ, cum par utrarumque ratio eſſe deprehendatur. De his oſculatione honoratis apud *Amalarium Fortunatum Seculo IX.* Epiſcopum Trevirenſem *Lib. III. de officiis Eccleſiaſt. cap.*

cap. XXVII. Tomo IX. Bb. Pp. (quamvis verus autor hujus operis alter *Amalarius sit*, *Ecclesiæ Metensis Diaconus*, teste *Johanne Bona in Notitia Autorum*, operibus ejusdem annexa, p. 947.) sequens testimonium habetur: „Quando inchoatur canon, venit acolytus sub humero habens sindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus, in parte dextrâ usque medium canonem, tunc subdiaconus sequens suscipit eam super Planetam, & venit ante altare, exspectans quandò eam suscipiat subdiaconus regionarius: finito verò canone subdiaconus regionarius stat cum patena post Archidiaconum, quandò dixerit, & ab omni perturbatione securi: vertit se Archidiaconus, & osculatam patenam dat eam tenendam secundo Diacono. Ita ille. In hoc Amalarii testimonio duo notanda veniunt, quid nempe *Canon* sit & *Planeta*. *Canon* regula est, qua voce usa est Ecclesia, ut indicaret hanc esse regulam fixam & stabilem, qua novi Testamenti sacrificium celebrandum est. *Gregorius Magnus* cujus tempore nomen canonis in usu erat, *Epistolâ LXIV. Libro VII.* precem vocat, eo loquendi genere, quo nonnunquam Patres utuntur, dum verba consecrationis preces nuncupant, quia sunt verba sacra: neque enim totus canon ex precibus contextus est. *Haymo Halberstadensis explicans cap. II. Epist. I. ad Timotheum*, Orationes, *inquit*, sunt, quas fundit Sacerdos in consecratione Eucharistiæ. In Concilio Eboracensi tempore Cœlestini III. *Secretum missæ* nuncupatur his verbis: „Quia secretũ missæ frequẽter invenitur, aut scriptorum falsitate, aut librorũ vetustate corruptum, ita ut distinctè legi non possit, Archidiaconorum solicitudo provideat, ut in singulis Ecclesiis verum & probatum exemplar Canon Missæ cum omni diligentia corrigatur. Ab aliis actio dicitur, quia in eo, ut ait *VValafridus*, domestica Sacramenta conficiuntur. Atque hinc intelligitur, qua de causâ, cum aliquid in ipso canone, in oratione, quæ incipit *communicantes*, addendum est, quod in Christi Domini festivitatibus fieri solet, titulus apponatur, *infra actionem*, quia nimirum actio sacrificii ibi propriè continetur. Hic verò titulus *infra actionem* ante ipsum *communicantes*, in editis Missalibus passim

Digitized by Google

paſſim reperitur. Autorem canonis quidam fuiſſe putant Gelaſium Papam, alii Muſæum Presbyterum Maſſilienſem; alii Voconium Epiſcopum Caſtellanenſem in Mauritania, qui teſte Gennadio libros Sacramentorum compoſuerunt. *Aldhelmus Epiſcopus Lib. de laudibus Virginitatis cap. XXIII.* à Gregorio M. editum exiſtimat. At ipſe Gregorius Epiſtola præcitata ait à Scholaſtico compoſitum, ſed quo tempore id factum fuerit, non dicit. *Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II, cap. XI. Macer in Hierolexico pag. III. Planeta* eſt indumentum Sacerdotale, idemque ſignificat, quod *Caſula, Caſubula, Penula, ſuperhumerale, Phelonium*. Concilium Toletanum quartum cap. XXVII. Presbytero *ait*, in ſuâ ordinatione *Planeta* datur, quæ idem eſt ac *Caſula*. *Caſula* autore Iſidoro *Lib. XIX. Origin. cap. XXIV.* per deminutionem à casâ dicitur, quod totum hominem tegat, quaſi minor caſa. Planetæ autem nomen ex eo deducitur, quia oris errantibus evagatur: & ut habet *Gemma animæ*, Lib. I. cap. CCVII. Limbus ejus errabundus utrimque in brachia ſublevatur. Quia enim Planeta totum olim involvebat Sacerdotem, hinc uſus ortus eſt, ut à miniſtro elevetur, cum Sacerdos hoſtiam & calicem elevat, quæ praxis antiquitus neceſſaria, ne pedibus obverſans flectenti genua impedimento eſſet, adhuc perſeverat, tametſi ceſſante causâ ſuperflua ſit. *Macer* l. c. pag. 131. 476. Sed ad patenas revertendum. *Guilielmus Durandus* Lib. IV. *Rational. divin. Offic cap. L. num. 3.* ſcribit: Oſculatur (Sacerdos) etiam patenam, quaſi petens à Deo pacem corporis & animæ. Oratur etiam pro pace temporali, quod fit ſpecialiter in quibusdam Eccleſiis. Oſculum etiam hujuſmodi charitatem ſignificat. Rurſus ideo ſe ſignat cum patenâ, & oſculatur poſt illam, ad notandum, quod ſi per paſſionem Filii reconciliamur Deo Patri, erimus & hæredes regni cœleſtis. Vel ſignum crucis cũ oſculo ſignificat gloriationem Chriſti in cruce cum charitate. Quidã etiam cum patena ſe ſignant ante pectus, per quod ſignificatur ſincera affectio, quæ per partes corporis & cordis in ſacra Scripturâ ſignificatur. Quidam autem prius oſculantur patenam, cum dicunt: *Da propitius pacem*: & poſtea cum oſculata patena in ultimâ clau-

clausulâ, scilicet ab omni perturbatione securi se signant? quia per crucem & hoc sacrificium & odorem ejus omnia in cœlis & in terris pacificata denunciant. Quidam etiam consequenter deosculantur summitatem & pedem calicis, quod osculum prætendit intimum affectum ad monumentum seu sepulturam Christi, exemplo Magdalenæ, quod ex affectu stabat ad monumentum foris plorans ut dicitur in Johanne. Osculum quoque pedis calicis significat osculum pedum Christi. Confer *Johannem Stephanum Durantum, de ritibus Ecclesiæ Catholicæ* Lib. II. cap. L. pag. 570. seq. *Gavantus Thesauro sacror. Rit. part. I. Tit. VII. p.* 183. ita pronunciat: Ipse Diaconus calicem detegit, & dat patenam cum hostia celebranti, osculando ejus manum. Et *pag. 139.* sic ex Concilio Anchyritano, seu Ancyrano 50. distinct. Presbyteros. Datur autem cum osculo manus celebrantis, & prius patenæ. Olim in Missa populo offerebatur patena osculanda, quod Sanctus Carolus prohibuit, sub quo hoc statutum editum est, ne patena cum oblatio fit, sed crux, aut sacra aliqua imago offerentibus fidelibus, ad osculum præbeatur, ceu testantur *Acta Ecclesiæ Mediolanensis Lib. III. Tit.* XXIV. *cap.* XXXII. Eodem modo & alia vasa ad celebrationem Missæ pertinentia, honorari consueverunt. Hinc *Gavantus parte II. Tit. IV. p. 114.* Diaconus, inquit, parùm inclinatus versus celebrantem dicit: Benedicite pater reverende; & osculatur cochlear, & manum celebrantis ante & post. Postea Diaconus dimisso foculo, (hoc est, acerrâ juxta Tertullianum in Apologetico adversus Gentes cap. IX.) accipit thuribulum, & dat celebranti, osculatá prius catenularum summitate, & manu illius dextra. Osculum rei (in Notis addit) quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur OSCULUM FIDEI; Osculum vero MANUS est ad Venerationem, ait *Hieronymus in Ruffinum.* Utrumque osculum requirit *Paris Crassus, in Ceremoniali Bononiensi, Lib. I. cap.* XX.

§. X. Nec libris quidem Liturgicis honor denegatus est, quamquam nulli sacrorum codicum divino sacrificio inserviẽtium, major exhibita sit veneratio quam libro Evangeliorum: Evangelium enim typum gerit Christi in eo loquentis; Ideò in octava Synodo cap. III. decretum est, librum Evangeliorum & sacram imaginẽ

Domini

Domini noſtri Jeſu Chriſti æquo honore adorari, & in Conciliis idem Codex Evangeliorum in ſublimi Throno editiori loco poni conſuevit. Eum theca pretioſiſſimâ aureâ vel eburnea, gemmisque diſtincta cum imagine Chriſti crucifixi includere, aureisque literis ſcribere priſcus mos fuit, quem indicant *Gregorius M.* Lib. XII. Epiſt. VII. ad Theodolendam; & *Gregorius Turonenſis* Lib. *de Gloria Confeſſ. cap.* LXIII. *& Lib. III. Hiſtor. Franc.* cap. X. *Aimoinus Lib. II. de Geſtis Francorum*, narrans à Childeberto Rege avectas ab Hiſpanis inter Eccleſiaſtici miniſterii utenſilia, capſas XX. Evangeliorum è ſolido auro fabricatas, & gemmis ornatas. Sed & oſculo Evangelium in Eccleſia exceptum fuiſſe memorat idem *Gavantus Tit. VI. part. 2. Comment. in Rubr. Miſſal. p.* 124. his verbis: Sacerdos elevans parumper librum, oſculatur Principium Evangelii, dicens: *Per Evangelica dicta &c.* Præterquam in Miſſis defunctorum, & niſi celebret coram ſummo Pontifice, Cardinali & Legato ſedis Apoſtolicæ, vel Patriarchæ, Archiepiſcopo & Epiſcopo in eorum reſidentiis, quo caſu defertur cuilibet prædictorum oſculandus liber, & celebrans tunc non oſculatur illum, nec dicit: *per Evangelica dicta.* Hiſce in *Commentar.* ſubjiciuntur: ob reverentiam Prælatorum datur eisdem liber oſculandus. Si verò plures Prælati æquales interceſſent miſſæ, nulli dabitur oſculandus, nec etiam celebranti. Si plures inæquales, tunc digniori tantum. *Cerem. Epiſc. Lib. I. cap.* 30. Quia Chriſtus unus eſt, quem repræſentat ille, qui oſculatur librum. Aut unus igitur & dignior oſculatur, aut nullus, non duo, ne dividatur Chriſtus. Eadem poſtquam attuliſſet *Dominicus Macer in Hierolexico p.* 254. annectit: Hoc & Romæ obſervatur, quod quando plures interſunt Cardinales, tunc Evangelium nulli præbetur ad oſculandum. At hæc Cæremonialis regula in matrimonio recentis Chriſtianiſſimi Regis fefellerat, quandò ad Pyrenæos limites infantam Hiſpaniarum Regis filiam in uxorem duxerat, quâ occaſione ambo Reges fœdus inierant, tunc enim uterque Rex ad propria confinia acceſſerat in ſimultaneo inſtanti; ac Gallus Hiſpanum cum titulo Patris ſalutavit, & vice

„versa hic illi titulum filii dederat, & genuflexi intra eorum limi-
„tes audierant sacrum in altari, in collimitanea linea erecto: in o-
„sculo autem Evangelii, & pacis iconis, duo Capellani seorsim, ac
„eodem tempore has cæremonias præbuerunt ambobus. Hono-
„rius III. sub pœna excommunicationis Anno MCCXXI. In Epist.
„Decretali, quæ incipit: ad audientiam; cuicumque seculari Prin-
„cipi Evangelii osculum præberi vetuit, nisi essent Reges oleo san-
„cto uncti. Antiquitus tamen Populus ad hujusmodi osculum
„admittebatur. *Gemma animæ Lib. I. cap. 119.* Quoad Reges
„quando uncti sunt, nedum Evangelium osculari possunt. Cæte-
„rùm quoad obsequium & reverentiam Evangelii, dicēdum, quod
„in Rhemensi Ecclesiâ Subdiaconus in Principio Missæ exhibet Ev-
„angeliorum librum Archiepiscopo celebranti, ut osculetur, di-
„cens illi: Hæc est lex sancta, Pater. *Hactenus ille. Confer Cardi-
nalis Bonæ Appendicem Rer. Liturgic. p. 634. Durandus Ration. divin. offic. Lib. IV. cap. IX.* Codex Evangelii significat populum gentilem, qui per Evangelium crediderit: Ideò ergò Episcopus vel Sacerdos Evangelium & altare osculatur, quia Christus utrique dedit pacem, quandò lapis angularis factus fecit utraq; unum. Potest etiam dici, quod Subdiaconus librum Evangelii, qui clausus portabatur, offert Episcopo vel Sacerdoti, ille verò ad altare proveniens, illum aperit, ad insinuandum illud, quod in Apocalypsi cap. V. describitur, quod nemo dignus est aperire librum, qui intus erat scriptus, & foris sigillis septem signatus, nisi Leo de tribu Juda, clavis David, qui librum aperuit, & septem signacula ejus solvit. Libro verò aperto osculatur illum à parte sinistrâ, ad designandum, quod Prædicatores reconciliaverunt & obtulerunt gentes Christo, quibus ipse per se non prædicavit, licet & ipse per se pacem in Evangelio prædicaverit dicens: Pacem meam do vobis. Et *cap. LIII. Lib. IV.* Rursum ad notandum duorum testamentorum concordiā, Episcopus duabus vicibus codicem osculatur, quia rota continetur in medio rotæ, & duo Cherubim sese recipiunt versis vultibus in propitiatorium. Add. *Lib. IV. cap. XXIV.* §. 30. 32. *Johann. Stephanus Durantus, de Rit. Eccles. Cathol. Lib. II. cap.* XXIII. §. 21. p. 356. Lecto, *inquit,*

inquit, Evangelio ne dum Diaconus, ſed & Epiſcopus ac cæteri Evangelii librum oſculantur. Hanc verò conſuetudinem non usque adeò recentem eſſe probat *Jonas Aurelianenſis, in Præfat. Lib. II. de cultu imaginum* hoc verborum tenore: Sacræ Religionis adhuc in Eccleſia ſervatur ritus, & peractâ ſacrâ Evangelii lectione, ab Epiſcopo vel Presbyteris cæteriſque ſacri Ordinis religioſis, Codex in quo Evangelii lectio recitata eſt, multiplicibus oſculis veneretur. (Latiniùs dixiſſet honoretur:) Item *Rupertus de divinis Officiis. Lib. II. cap. I.* Subdiaconus apertum circumfert Evangelii librum omnibus religioſo oſculo ſalutandum, quem ad introitum portaverat clauſum: quia poſt prædicationem Chriſti cœpit lux credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Evangelicam. *Honorius Auguſtodunenſis in Gemmâ animæ cap.* XIX. Evangelium per chorum defertur, & ſingulis ad oſculandum porrigitur. *Hugo de S. Victore Lib. II. de Officiis cap.* XXI. Subdiaconus fert Evangelium omnibus religioſo cultu ſalutandum.

§. XI. Qualis in Eccleſiâ Orientali mos obtineat ex Græcis potiſſimùm Scriptoribus diſcere licet. *Georgius Codinus Curopalata* (id eſt Major domus Palatii Imperialis, cui cura Palatii Regii demandata eſt, quaſi dicas Latialiter, *Cura Palatii*, quam dignitatem *Caſſiodorus Lib. VII. Variar. cap.* V. in fine, Imperatoris verbis ita Curopalatam compellantis exprimit: "Illud quoque conſidera, qua gratificatione tracteris, ut aurea virgâ decoratus, inter obſequia numeroſa ante pedes Regios primus videaris incedere, velut ipſo teſtimonio vicinitatis noſtræ cognoſcamus tibi Palatia commiſſe;" *de Officiis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ*, Cap. IV. §. 5. p. 106. Ubi de horis magnæ Dominicæ Paſchalis tractatio inſtituitur, hæc nobis inculcat: Abſolutis matutinis laudibus Protopapâ & Archidiaconô in veſtibulô tabernaculi ſtantibus, altero Evangelium, altero crucem portante, ingreditur Imperator, & primò quidem oſculatur Evangelium, deinde Protopapam, poſtea crucem & Archidiaconum. Quibus *Goar in notis pag.* 107. ſubjicit: Evangelio primùm, mox autẽ dati Imperatori oſculi conſuetudinẽ refe-

referunt in Monasteriis καλόγηροι (id est Monachi, καλὸς enim bonum & γηραιὸς senem Græcè denotat:) de quibus PENTECOSTARIUM, (liber apud Græcos in quo preces pro tempore Paschali continentur:) ψάλλομεν τὸ χριστὸς ἀνέστη, πολλάκις ἄχρις ἂν ἀσπάσωνται οἱ ἀδελφοὶ ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀσπασμὸς γίνεται οὕτω. Λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου βήματος, ὁ δὲ Καθηγούμενος ἐλθὼν καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ τὸν ἱερέα, λαμβάνει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως. εἶτα οἱ ἀδελφοὶ πάντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ἀσπάζονται πρῶτον τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἶτα τὸν ἱερέα, καὶ τὸν Καθηγούμενον. Καὶ ἵστανται κἀκεῖνοι ἐνθα τύχωσιν, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους. Usque dum mutuum sibi dederint fratres osculum, canimus frequentius Χριστὸς ἀνέστη. Hoc autem modo peragitur osculum. Sacerdos accepto sacro Evangelio stat è regione sancti tribunalis valvarum, Monasterii verò Præfectus sanctum Evangelium, sacerdotemque deosculatus, de manibus Sacerdotis illud accipit, & à dextris ejus consistit. Tum reliqui fratres sanctum Evangelium ordine deosculantur, deinde Sacerdotem & Præfectum; quocunq; verò loco steterint, invicem deosculantur. *Codini* jungo *Leonem Allatium* in Dissertatione de Dominicis & Hebdomadibus recentiorum Græcorum ita disserentem: Et jam solennitatum Dominica advenit, qua Christianæ Ecclesiæ adscripti colligandi erant dilectionis osculo. Colligantur verò dilectionis osculo, Paschatis die, hac ratione: Dato signo à Sacerdote circa auroram, conveniunt omnes tam mares quàm fœminæ, & pueri ipsi, quilibet in suam Parœciam, quàm Græci veluti matrem agnoscunt, veneranturq;; raroq; alibi, nec nisi magnâ necessitate coacti, sacrum audiunt, aut reliquis officiis Ecclesiasticis intersunt. Absolutis postmodum precibus matutinis, summa animi omnium alacritate, post dictum Evangelium Sacerdos in foribus bematis stat, sacerdotalibus vestibus amictus, & manibus in pectore Evangeliorum librum clausum tenens, in cujus parte quæ respicit populum, Crux Domini argentea, vel ex aliâ materiâ, affixa est. Tum canitur Troparium: * Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος. Christus resurrexit à mortuis, morte

morte mortem conculcans, & iis qui in monumentis erant, vitam elargiens. Repetitur donec cæremonia finiat. Interea primus dignitate accedens poſt venerationem & oſculationem ſacrarum imaginum, imaginem quæ in Evangelio eſt, deoſculatur, dicens: χριϛὸς ἀνέϛη, *Chriſtus reſurrexit*: & ipſe viciſſim in faciem à Sacerdote oſculum accipiens, reſpondente: ἀληθῶς ἀνέϛη, *Verè reſurrexit*. Et ſic coram Sacerdote ſiſtitur. Et procedens alius poſt Sacerdotis oſcula, alium ſtantem amplectitur, & mutuo amplexu alter alteri oſcula impingit, verba eadem enuncians, & penes primum manet. Sic advenit tertiùs, quartus; donec omnes qui in Eccleſia ſunt, eadem peragant, oſculo dato omnibus, acceptoque ab omnibus, quo finito à Sacerdote populus maxima lætitia dimittitur. Fœminæ in Gynæcejo inter ſe ipſas mutuis amplexibus eadem verba alterâ proponente, alterâ reſpondente, ſimilia agunt, donec ſtantes ſtantibus omnes libentes non ſine complexu, ſuavium dent accipiantque. Neque pueris hoc oſculum denegatur; illi etenim pleni gaudio, tumultuario quodam ſubſultu, totis parentes & amicos, & quos ipſi noverint, ulnis amplectentes oſcula capiunt & reddunt. Extra quoq; Eccleſiam per tres illos reſurrectionis dies & amplius, quicunque obvii facti fuerint, amplexu excepti, ad oſcula mutua admittuntur, viri à viris, mulieres à mulieribus; pueri nullum ſervant ordinem. Et ſic univerſus Chriſtianorum cœtus depoſitis odiis & oſculo reconciliatus, uno dilectionis vinculo colligatur. Gaudium Ruthenorum in Feſto Paſchali M. *Adam Olearius* in Germanica Itineris Perſici deſcriptione pag. 106. ita deſcribit: In Feſto Paſchatos magnum oſtendunt Ruſſi gaudium, partim ob finitum jejunium, partim ob memoriam reſurrectionis Chriſti. Morem habent, ut ipſo Paſchatis die invicem in plateis ſibi obvii alter alterum oſculentur, adjecta voce *Chriſtos wos Chreſt*, Chriſtus reſurrexit: cui alter reſpondet: *VVoiſtin wos Chreſt*. Certiſſimè reſurrexit. Plerumquè etiam ova colorata ſecum habent, & donant amicis; imò nec aliis poſtulantibus facilè denegabunt. Plurimi enim in foris ſedent hinc inde, qui magno numero talia variis coloribus tincta pictaque di-

O ven-

vendunt. Quinimò ipse Zaar solet suis aulicis distribuere hoc munusculum, etiam omnibus captivis in carceribus, quos interdum ipse adit, salutat, & eis resurrectionis Domini gaudium annunciat. Turcis quoque Paschali tempore osculum usitatum est. *Christophorus* enim *Richerius* Cubicularius Regius, & Cancellario Franciæ à Secretis, in libello de moribus & Institutis Turcarum, Arabum, aliarumque quæ Mahumedem sequuntur, gentium, affixo Gabrielis Sionitæ Arabiæ pag. 94. ait: Absoluto tempore Jejunii statam feriam, hoc est, Pascha unum, in memoriam illius arietis, qui inopinanti Abrahamo in victimam loco filii objectus est: noctis porrò ejus, quâ Alcoranum cœlo ad se missum prædicant, celebrare consueverunt, sepulchris mortuorum invisendis, fundendis ad ea orationibus, consumendis ibidem cibis quotquot secum attulerint: Mutuis demum datis osculis in hæc verba prorumpunt: *Baaram Glutsoczong*, hoc est, sit tibi hoc Pascha faustum ac felix.

* Græci *Troparium* vocant nonnullas preces, quas in horis Canonicis canunt. Tropus est genus monastici cantus, qui ante Missæ introitum in solennitatibus dici solebat. Τρόπος conversionem, & revolutionem significat, nam reiterantur eadem verba, & ideò à *Johanne Beleth, cap. LIX. de divin. offic.* dicitur zona, quia tanquam cingulum amborum sensuum capita annodat. Ad Troparia Græcorum hujusmodi tropos accedere ait *Pamelius in Præfatione Tomi II. Liturgicorum.* Nullum eorum vestigium (inquit *Bona Lib. II. Rer. Liturgic. Cap. III. p. 504.*) inveni apud Scriptores, qui ante annum Christi millesimum libros de divinis officiis ediderunt. Quare *Durando* nullo modo credendum est, illorum institutionem Gregorio Magno adscribenti, nec *Johanni Petro Ferrero Ravennati*, viro alioquin erudito, qui Durandum sequitur, *Lib. VI. de Mirifici verbi Libamine*, qui extat M.S. in Bibliothecâ Vaticanâ. Aliquandò tropus ponitur immediatè ante Introitum, ut in festo Nativitatis ante illum introitum: *Puer Natus est nobis*, præcedit Tropus iste, *Ecce adest, de quo Prophetæ cecinerunt dicentes*: Puer. Aliquandò ipsi intermi-

scetur

Digitized by Google

ſcetur, unâ parte chori ipſum tropum, altera introitum concinente: quorum extant exempla in antiquis Monaſteriorum libris: à Monachis enim privatâ quorundam Abbatum autoritate, ut priſca ferebant tempora, hæc additamenta originem traxiſſe puto. Conf. *Macer in Hierolexico p. 641. & 651.*

§. XII. In Eccleſiâ Latinâ Miſſale oſculandum nunquam offertur ab Epiſcopo Principibus, idque juxta conſtitutionem Concilii Provincialis Mediolanenſis primi, quod habitum eſt Anno Domini MDLXV. Menſe Octobri. Capitulo enim de dignitate ab Epiſcopo retinenda, *parte I. Actorum, p. mihi 16. facie 2.* ita ſtatuitur: Alienum eſt valde ab Epiſcopali dignitate, ſi Epiſcopi in conſuetudine Principum ſe deprimant & abjiciant. Ne igitur Principib⁹ accumbentibus ſtent ipſi, ne eo quidem nomine, quod ſumto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant. Et *Actorum parte I. Concil. Provincial. IV. Capitulo*, quæ pertineant ad ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium & divina officia, pag. 151. fac. 2. Caveatur cum in Miſſæ ſacrificio, quod etiam ſine cantu fit, MISSALIS aut EVANGELISTARIS LIBER, aut Pacis inſtrumentum, cuiquam vel Principi, vel Magiſtratui, vel alii ad oſculandum præbetur, ne id munus per Laicum hominem, ſed per Clericum captetur. Quod ad ſuperiùs hoc in paragrapo ſancitum attinet, procul dubio ex eminentiæ Epiſcopalis conſideratione profluxit. Epiſcopalis enim dignitatis amplitudo & poteſtas humanâ voce explicari non poteſt, judicio acutiſſimi Plocenſis Epiſcopi *Stanislai Lubienski*, in monitis de Epiſcopatu recte gerendo. Divinum eſt, *inquit*, quod ſuſcipi" unt, arduum & difficile, quod ſe effecturos profitentur. Eorum" eſt, Dei in terris obire vices, curare & efficere, ne quis eorum, qui" illorum fidei commiſſi fuerint, pereat; Ut omnes rectam, & or-" thodoxæ fidei & Chriſtianarum virtutum, quæ ſolæ hoc nomine" ritè cenſentur, normam teneant, deniquè, ut ſicut in cœlo, ſic in" terra fiat voluntas DEI, nomenque ipſius ſanctiſſimũ honorifice-" tur. Oper. P. II. f. 243. Inde ſine dubio factum, ut ſanctiſſimi" quique viri delatum ejusmodi honorem ſpernati fuerint, & in" ſpeluncis latere, vitæ quodvis periculum adire, patriâ extor-"

„res esse, & voluntarium exilium pati maluerint, quàm tanto oneri „subjicere cervicem. Sanctus Nitammon cujus nomẽ fastis Ecclesiasticis ad diem octavam Idus Januarii adscriptum legimus, cum „è solitudine, in quâ sanctissimè vixerat, per vim traheretur, Episco„pus Geris in Ægypto renunciandus, tanto pavore consternatus „esse dicitur, ut inter trahentium magis, quàm deducentium ma„nus, fusis ad Deum precibus, impetrato vitæ fine, mori potius, quod & obtinuit, maluerit, quam discrimen Salutis ex suscepto Episcopatu adire. Idem *Lubienski* ibidem, f. 246.

§. XIII. Quomodo Clerici se invicem in communione osculentur, *Gulielm. Durandus Lib. IV. Ration. divin. offic. cap. IX.* „edocet. Romanus Pontifex, (vel etiam alii quidam) conversus „osculatur Diaconum, ut ostendat, pacem illam in adventu Christi „venisse, quam Prophetæ promiserant. Unde David Psalmo LXXI. „Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis. Diaconus verò „statim se inclinans osculatur pectus ejus, designans quod inspira„tione divinâ Prophetæ Pacem prædixêre futuram. Nam & Jo„hannes super pectus Domini recumbens, Evãgelii fluenta de ipso „sacro Dominici pectoris fonte potavit. In nonnullis verò Eccle„siis Episcopus primùm osculatur ministros, postea altare, deinde „Evangelium, quoniam Christus sibi primùm recõciliavit Aposto„los, postea Judæos, deinde gentiles. In quibusdam etiam locis offert osculum pacis Cantoribus, quasi retrorsum implens illud: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Dat quidem præsentibus, relinquit absentibus, nec ante osculum pacis Cantores dicunt: *Gloria Patri,* quia fides Trinitatis non ante claruit: quàm se Dominus inclinavit, & nos reconciliavit, & Trinitatem per Apostolos prædicari mandavit. Et ideò osculo dato Episcopo, innuit eis ut dicant: *Gloria Patri, & filio, & Spiritui S. sicut erat in Principio & nunc & semper, & in secula seculorum Amen.* Osculo autem dato rursus Diaconi Pontificem orant, quasi dicant, Domine, doce nos orare. Aliter autem Presbyteri & Diaconi Episcopum osculabantur, aliter Subdiaconi, dum Christi corpus ab eo reciperent, quam differentiam ordo Romanus Missæ his verbis insinuat: Presbyteri

Digitized by Google

teri & Diaconi oſculando Epiſcopum, corpus Chriſti ab eo manibus accipiant, in ſiniſtrâ parte altaris communicaturi, ſubdiaconi autem oſculando manum Epiſcopi, ore accipiant Corpus Chriſti ab eo. Modò nominatus Scriptor. *Lib. IV. Ration. div. Offic. cap. LIII. §. II. ſeqq.* idem argumentum ulterius proſequēs ait: Epiſcopus ſolenniter celebrans juxta morem quarundam Eccleſiarum ter oſculatur, ſemel miniſtrum, & ſecundò Diaconum, & tertiò Sacerdotem. In ſignum verò reverentiæ Subdiaconus & Diaconus pedes & manus ſummi Pontificis oſculantur. Pedem Subdiaconus oſculatur, poſt Epiſtolam lectam, & Diaconus ante legendum Evangelium. Manum verò Subdiaconus oſculatur, offerens ampullam cum aquâ, calicemque cum vino: Et Diaconus offerens patenam cum hoſtia & thuribulum cum incenſo, uterque etiam de manu ſummi Pontificis Euchariſtiam accipit. Illud quoq; vacare non creditur myſterio, quod ſummus Pontifex ſeptem modis accipit oſculum, videlicet ad pectus, ad os, ad humerum, ad manus, ad brachia ad genu & ad pedes. Et Lib. IV. cap. XXIV. Quando Epiſcopus vel Sacerdos celebrat cum miniſtris, cuncta ſolenniùs peraguntur: Diaconus primò dextram manum Pontificis oſculatur, nihil dicens, quia Prædicator Evangelizare debet pro gloria æternâ, de qua Sponſa dicit in Canticis cap. II. Dextra illius amplexabitur me. In aliis tamen Eccleſiis non oſculatur, ſed ſolùm inclinans benedictionem poſcit. Verū Subdiaconus non manus, ſed pedes Romani Pontificis oſculatur, ut Summo Pontifici ſummam exhibeat reverentiam, & oſtendat eum eſſe illius VICARIUM, cuius PEDES OSCULABATUR MULIER ILLA, quæ fuerat in civitate peccatrix. Generaliter nemo debet manum ſummi Pontificis oſculari, niſi cum de manibus ejus aliquid accipit, vel cum ad manus ejus aliquid tribuit, ut oſtendatur, quod ex utroque debemus gratias agere ei, qui ſicut ſemper dat propria, ſic nunquam recipit aliena.

§. XIV. Illud autem prætermittendum non eſt, pergit *Durandus* Lib. IV. cap. LIV. §. 4. quod ut perceptione corporis & ſanguinis Chriſti, nulla poſſit fallacia ſuboriri, ſed in utraq; perfectione veritas evidenter appareat, ſummus Pontifex non ſtatim permittit

particulā hostiæ cadere in calicē, sed eam post trinum crucis signaculum super patenam reponit, & post osculum pacis ad sedem ascendēs, ibiq; considens universis cernentib⁹, majorem partem oblatæ suscipit de patenâ, quam Subdiaconus adportaverat de altari, ipsamq; dentib⁹ subdividens unam particulam ejus sumit, & aliam in calicem mittit, & de sanguine cum calamo * haurit. Deinde alteram particulam tradit cum osculo Diacono, aliamq; Subdiacono sine osculo, quem Diaconus ministrans ei ad altare calicem osculatur, & tunc Subdiaconus residuū sanguinis cum particulâ immissâ in calice sumit. §. VII. Ad notandā distinctionē inter Sacros ordines & non sacros, Diaconi qui & superioris ordinis sunt, cum recipiūt Eucharistiā, osculū suscipiunt ab ipso, (Papâ) acolythus & qui sunt inferiorum ordinum, non suscipiunt. Subdiaconus etiam qui charactere hujusmodi quondam inter non sacros, nunc autē inter sacros ordines reputatur, in perceptione corporis nō suscipit osculum à Pontifice, sed in perceptione sanguinis suscipit osculū à Diacono, ut sic qui non sacri sunt, min⁹, & qui sacri sunt, ampli⁹ honorētur.

* Calamus sive fistula Græcis σίφων, instrumentum notat quo antiquit⁹ sanguis Domini è calice exsorbebatur in cōmunione, ne effunderetur. Hodie tamen solus Pontifex utitur Siphone in solennib⁹ celebrationibus, qui tubulus ex auro est, quo Diaconus etiā, & Subdiaconus Dominicum sanguinem exsorbent. Davantria in Cæremoniali M. S. ubi describēs Cardinaliū Diaconorū cōmunionē, de hac fistulâ facit mentionē, aitq;, hos Cardinales post sumptionē corporis Christi exsorbuisse sanguinē Dominicā per Siphonē ex Calice, sustētato à concelebrante Diacono, qui interim hæc verba pronūciabat: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternā Amen.* Et si fortè in eadem Papali aliquis Rex tunc repertus esset, is associatus à secundo Cardinali Episcopo, (quem Davātria sub-Priorem appellat) accedebat ad altare, & recipiebat Sacramentum sub utraq; specie, sic in Praxi hic Autor testatur se vidisse de An. MCCCLV. quandò in die Paschæ per manus Innocētii IV. cōmunionem acceperat Petrus Rex Aragonensis ab Albanēsi Episcopo associatus. In die autē feriæ quintæ in Cœna Domini ad imitandam Christi humilitatem ait idem Davantria, quod Pontifex solus cōmunicat super altare sine ministris, & non cum calamo, sed cum Calice tantùm se confirmat illa die. Etiam Laici, quandò antiquitùs sub utraq; specie recipiebant Sacramentū, per hanc fistulam sorbebant sanguinem. Quia sanguinis effusio pro-

pter incultioris populi ruſticitatē meritò timebatur, calicibus canna eſt ferruminata affabreq; inſerta. *Lindanus in Panopliâ Evangel. Lib. IV. c. 56.* Quæ tamen canna ſuſtentari involuta ab Acolytho ſolebat, ſicut hodie fit de patenâ â Subdiacono, hinc *Ordo Romanus* habet: Acolythū patenam & fiſtulā habentē. Vid. *Macer in Hierolexico, p. 570.*

Inter Græcos Pontifex primus pani communicat, & tremendo calici participat. Neq; enim illi alius porrigit, niſi fortè quiſpiam ejus ordinis ſit, Pontifex videlicet. Deinde aliis omnibus manum & genam oſculantibus comunionem impertitur, qua & carnis comunicationē etiam in futuro ſeculo, cum Jeſu indiſſolubili nexu futuram prædicat. Manus verò & gena oſculum ſuſcipiunt, illa quidem ut miniſtra, & quæ tremenda illa tangit, hæc quia inſtrumentū ſermonis eſt, undè preces fiunt, & propter Charitatem, communionemq; in Chriſto, quod & cōfirmat id, quod tunc profertur, *Chriſtus in medio noſtrûm. Simeon Theſſalonicenſis de Templô & Miſſa*, in Euchologio Græcorum, p. 229. *Durandus Lib. IV. c. LIIX.* Dicto, ite, Miſſa eſt, Sacerdos qui adſiſtit Epiſcopo ad altare, in quibusdam Eccleſiis menſam altaris ad armū dextrum Pontificis oſculatur, oſtendens, hunc illum eſſe Pontificem, cui ſecundùm legis figuram dexter armus ſeparationis debebatur de hoſtiis ſalutaribus & pacificis. Sanè per humerum exprimitur Principatus, ſecundum illud Propheticum *Eſ. IX. Factus eſt Principatus ſuper humerū ejus.* Principatum verò Salvatoris verè expreſſit vox Angelica, Prophetica & legalis. Angelus enim dixit ad Virginem *Lucæ I. Dabit ei Dominus ſedem David, Patris ejus, & regnabit in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.* Propheta dicit *Pſ. XLIV. Sedes tua in ſeculum ſeculi, virga regni tui, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Moſes, inquit in lege: *lætamini ſimul cum eo cœli, & adorent eum omnes Angeli Dei.* Ad quod deſignandū in Eccleſia Romanâ tres humerum Pontificis oſculantur, in ſignum reverentiæ, videlicet Primicerius in Principio, Diaconus in medio, & ſacerdos in fine Miſſæ.

§. XV. Denq; brevem ἀνακεφαλαίωσιν propoſitorum ut inſtituamus *Æmari Hennequinæi* verba ex *Lib. de Cerem. Miſſæ c. IX. & XXXVIII.* apud *Antonium Ricciardum Brixianum, in Commentariis Symbolicis Tomo II. fol. m.* 108. prolata adhibebimus. Oſculum *inquit*, quod exhibet" Sacerdos, aut ſignificat unionem, aut ſignificat pacem, aut ſigni-" ficat charitatem, aut ſignificat conſenſum. Oſculum quod"

Sacer-

„Sacerdos exhibet altari, significat unionem, quæ est unio verbi „divini ad humanam naturam; aut est unio Christi Domini ad animam justam & innocentem. Osculum quod exhibet Sacerdos ministris, significat pacem, quæ est aut temporalis aut spiritualis, aut æterna. Osculum quod exhibet Sacerdos Patenæ, significat charitatem, quæ est aut in Deum, aut in proximum. Osculum quod exhibet Sacerdos libro, significat consensum sive Concordiam, qui consensus respicit & Patres Veteris legis, & nos Evangelicos. Osculum in Missa tredecis exhibetur à Sacerdote. Osculum adhibetur altari septies, bis patenæ, bis libro, & bis ministrantibus, neq; id sine mysterio propter ternarii numeri rationem adhibita unitate; ternarius enim numerus quatuor vicibus repetitus duodenarium facit, cui adjuncta monade fit numerus decimus tertius, qui numerus in Christo Domino & Apostolis Mysticus & sanctus est. Conf. *Josua Stegmann, Christognos. Meletem. V. Christi genethliac.* Antiquitus immediatè post Pater noster dabatur Pax, teste *Baronio* ad annum Christi XLV. num. 25. Igitur Diaconus à celebrante accipiens Pacis osculum juxta morem Subdiacono donat, & is omnibus illis tantùm, quos Diaconus incensaverat, communicat, eo ordine, quo incensatio facta fuerat, licet brevitatis gratia sufficiat hanc cæremoniam peragere cum capitibus ordinum in illis Cathedralibus, in quibus reperiuntur Præbendæ Diaconales, & subdiaconales distinctæ, at ubi hic ordo minimè extat, sufficeret primis ex utroque choro hujus functionis actio. Olim etiam Lectori Epistolam Pauli lecturo dabatur Pax. *Baron.* ann. LX. num. 58. Pax autem datur cum dantis & recipientis amplexu, cum sinistræ genæ contactu, quia sunt ex cordis latere, ut ordinant Rubricæ. Ac ultimo loco Subdiaconus Acolytho, qui illum adsociatus est, dat pacem, & hic inferioribus Clericis, aliisque secularibus defert. Secularibus enim nunquam à Subdiacono est Pax deferenda, licet Magnates & locorum Domini essent. Ita Sacr. Rit. congregatio sub die quinto Julii M DC XIV. decreverat. Quandò in celebratione reperitur Sacerdos assistens, tunc hic debet à celebran-

Digitized by Google

lebrante Pacem ſumere, & Subdiacono conferre, ut ad chorum, & deinde ad Diaconum illam deferat. Ead. Sacr. Congreg. Rit. XVII. Junii, Anno MDCVI. Si verò, Pontificialiter Epiſcopus celebret, tunc ad aſſiſtentem Sacerdotem ſpectat ab eo pacem accipere, qui accedens ad latus Epiſcopi dextrum, & genuflexus oſculando prius altare, accipit ab ipſo Epiſcopo Pacem, & ad chorum eo ordine, quo incenſatio adhibita fuit, defert. Diaconus & Subdiaconus quandò communicantur, ab eodem Epiſcopo pacem ſumant, duo verò Diaconi aſſiſtentes ab eodem etiam poſt Aſſiſtentem Presbyterum ſumant, facientes prius genuflexionem; ſed altare non oſculantur. Tandem Presbyter aſſiſtens illam Cæremoniarum Magiſtro dat, & hic ad alios chori Clericos defert. Quandò verò Epiſcopus ſolummodò ad Miſſam cantatam aſſiſtit, tunc Presbyter aſſiſtens ſumpta à celebrante pace, ad Epiſcopum deportat, qui Diaconis aſſiſtentibus illam communicat. Presbyter autem aſſiſtens poſtquam Epiſcopo pacem dederit, ad ſuum locum in Choro recedit, ubi accedens Subdiaconus ad recipiendam pacem, eam ad alios juxta conſuetum morem, ut ſupra dictum, defert, ac tandem Diacono communicat. *Cærem. Epiſc. Lib. I. cap.* 24. Nam Diaconus in tali caſu non debet à celebrante pacem recipere, ſicut in aliis caſibus facit. Sic enim Sacr. Rit. Congreg. XVII. Junii MDCVI. & XV. Martii MDCVIII. declaravit. Qui fert iconem pacis, vel librum Evangeliorum ad oſculandum, non debet facere reverentiam perſonæ, cui pacem, vel librum porrigit ad oſculandam in principio. *Cæremon. Epiſc. Lib. I. cap. XIV.*

§. XVI. Specialis ritus, inter Romanenſes obtinet, quod in Concilio * Provinciali finito Metropolitanus Præſul Epiſcopis reliquis oſculum figit. *Actorum parte I. Concil. Provinciali IV. p.* 179. Abſoluto denique ut moris eſt, Concilio, & ſanctis acclamationibus factis, tunc omnes Epiſcopi ſurgentes cum reverentiâ oſculũ Pacis à Metropolitano accipiant, & ſibi invicem dent, cum timore

& amore DEI. Quodque sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsâ præstent, ut conjunctissimis animis concordiq; voluntate, & pacis atque charitatis studio, quæcunq; sancita sunt, solicitè exequendo, in eam curam incumbant, ut universa Provincia hæc salutaribus disciplinæ institutis ad usum inductis in omnes benè pieq; agendi partes æq; conformetur. *Concil. Provinc. VI. act. part. I. pag. 315.* Concilio ritè absoluto & dimisso Metropolitanus unumquemque Episcopum, qui ad se salutandum venerit, discedentem sancto osculo Pacis dimittat, ejusque Orationibus & precibus sese intimè commendet. Idem in fine Synodi Diœcesanæ ab Episcopo peragitur, *Concil V. Provinc Actor. P. I. p. 279.* Acclamationibus factis omnes Sacerdotes & Clerici surgentes, cum reverentiâ osculũ Pacis ab Episcopo accipiant, & sibi invicem dent cum timore & amore Dei. Si verò Cleri, qui convenerit, numerus is est, ut longiùs hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Præpositi & Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant, qui deinceps suo quique Clero dent, isque inter se mutuò item.

* Concilii vox deducitur Varroni à conciliando, fullonum verbo, qui lanam cogentes conciliare dicuntur, & ipsa eorum coactio, quæ pedibus ferè peragitur, concilium appellatur. Hinc translatio facta est ad aliarum quoque rerum & hominum denique congregationem. Vide *Gellium Noct. Attic. Lib. XV, c. 27 & Paulum Merulam de Romanorum Comitiis p. 5. Edit Lugdunensis in 12.* An. MDCLXXV. Conciliorum alia sunt Universalia sive Oecumenica, alia Particularia; & hæc vel Nationalia, vel Provincialia, vel Diœcesana. Universalia sunt, quæ sancti Patres & Laici qualiscunq; ordinis Christiani orbis pleriq;, in unum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apostolicam condiderunt. Et talia concilia dicuntur Oecumenica non alia ratione, quam Imperator totius orbis Dominus, *L. IX. ff. ad L. Rhod. de Jact.* Patuit enim tàm latè eo tempore Imperium, ut potissima Orbis Christiani portio Cæsaribus pareret; ac proinde cum non unius nationis aut provinciæ, ipsorum Jussu, sed totius Imperii convenerint Episcopi, ratione orbis imperii, non terrarum, Synodi fuerunt

Digitized by Google

runt Oecumenicæ. Nationalia & Provincialia à Metropolitano, Diœceſana ab ordinario loci Epiſcopo congregantur. Vid. *Chriſtoph.* *Juſtellus* in Not. ad Codic. Canon. Eccleſ. African. p. 30. 31. 32. Ordo celebrandi Concilii ab *Iſidoro Mercatore*, qui circa Hadriani I. & Caroli Magni tēpora floruit, deſumptus ex Concilio Toletano IV. t. 4. & *Garſiæ Loaiſæ* Hiſpanicorum Conciliorum editionis diligentia emandatus, (quo de tamen *Binius Tom. I.* rectè monet, non eſſe generalem hunc ordinem, ſed tantùm forte obſervatum in Toletano vel aliis in Hiſpaniâ celebratis Conciliis) ut citatur Tomo I. Concil. Edit. Surianæ p. 11. ſic habet: Horâ diei primâ ante Solis ortum ejiciantur omnes ab Eccleſia, obſeratisque foribus, cuncti ad unam januam, per quam Sacerdotes ingredi oportet, oſtiarii ſtent, & convenientes omnes Epiſcopi pariter introeant, & ſecundum ordinationis ſuæ tempus reſideant. Poſt ingreſſum omnium Epiſcoporum, atque conſeſſum, vocentur deinde Presbyteri, quos cauſa probaverit introire. Nullus inter eos audeat ingredi Diaconorum. Poſt hos ingrediantur Diaconi Probabiles, quos ordo popoſcerit intereſſe. Et coronâ factâ de ſedibus Epiſcoporum Presbyteri à tergo eorum reſideant, quos tamen ſeſſuros ſecum Metropolitanus elegerit, qui utique & cum eo judicare aliquid, & definire poſſunt. Diaconi in conſpectu Epiſcoporum ſtent. Deinde ingrediantur Laici, qui Electione Conjugali Concilio intereſſe meruerunt. Ingrediātur quoq; Notarii, quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit. Obſeratisque januis, & ſedentibus in diuturno ſilentio Sacerdotibus, atque cor totum habentibus ad Dominum, dicat Archi-Diaconus: ORATE: Statimque omnes in terram proſternantur tàm Epiſcopi, quàm Presbyteri, & orantibus diutiùs tacitè cum fletibus atque gemitibus, unus ex Epiſcopis ſenioribus ſurgens orationem palàm fundat ad Dominum, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus dicat hanc Orationem: *Adſumus Domine S. Spiritus, adſumus peccati quidem immanitate detenti, ſed in nomine tuo ſpecialiter congregati: veni ad nos, adeſto nobis, dignare illabi cordibus noſtris; doce nos quid agamus, quò gradiamur, &c. Ut ſimus in te unum, & in*

 nullo

nullo deviemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut & hic in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

In hac Oratione non dicatur *Pater noster*, nec benedictio, sed ipsa solummodo Oratio confirmetur. Finitâ autem Oratione & responso ab omnibus Amen; rursus dicat Archi-Diaconus: *Erigite vos.* Confestim omnes surgant, & cum omni timore DEI & disciplina tam Episcopi, quàm Presbyteri sedeant. Sicq; omnibus in suis locis considētibus, Diaconus albâ indutus codicem canonū in medium proferens, capitula de Conciliis agendis pronunciet, id est, de Concilio Toletano VI. æra III. Item è Capitulis Orientaliū Patrū, quæ Martin⁹ Episcopus de Græco in Latinū vertit, æra XVIII. de Synodo faciēdâ: Item è Concilio Chalcedonensi ærâ XXVIII. Ex Concilio Agathensi, æra XXXV. vel aliud de Canonibus, quid Metropolitano aptiùs visum fuerit, ut legatur; finitisque titulis, Metropolitanus Episcopus Concilium alloquatur per exhortationem, ita dicens: *Ecce sanctissimi Sacerdotes præmissis Deo precibus fraternitatem vestram cum pia exhortatione convenio, & per divinum nomen obtestor, ut ea, quæ à nobis de Deo & sacris Ordinibus, vel Sanctis moribus vobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis &c. Quod si forsitan aliquis vestrûm aliter, quàm dicta fuerint, senserit, sine aliquo scrupulo contentionis, in nostrorum omnium copulatione, ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat, qualiter Deo auxiliante aut doceri possit aut doceat. Deinde simili vos obtestatione convenio, nullus personam in Judicando accipiat, aut quolibet favore vel munere pulsatus, à justo Judicio scienter avertatur.* Post hanc exhortationem introibunt omnes, quicunque fuerint Presbyteri, Diaconi, vel Religiosi, sicque Archi Diaconus legat Canonem Toletani Concilii æra I. Ne tumultu concilium agitetur. Postea Concilium Ephesinū ex ordine perlegatur. Deinde collatio & instructio de Mysterio S. Trinitatis habeatur, simulque de Officiorum Ordinibus, si in omnibus

omnibus ſedibus ejusdem celebritatis unitas teneatur &c. Nec ad aliud aliquid ante tranſeatur, quàm iſta omnia explicentur, ita tamen ut totos tres dies Litaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, niſi ſola collatio de Myſterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum inſtitutis.

Poſt hæc in quarto die reliquæ per Ordinem Perſonæ admittendæ ſunt, ſicq; omnes, qui de religioſis in retroactis diebus pro ſpirituali inſtructione interfuerant, egrediantur foràs, reſidentibus aliquibus Presbyteris, quos Metropolitanus probaverit honorandos. Et ſic conſidentes cauſarum negotia juſtè & religiosè colligāt. Nullus tamen tumultus inter conſidentes aut inter adſtantes habeatur. Eodem modo eodemque ordine ad concilium omnes per ſingulos dies ingrediantur, ut ſupra dictum Si Presbyteri reliqui aut Diaconi, Clerici ſ. Laici, de his, qui foris ſteterint, Concilium pro qualibet re crediderint appellandum, Eccleſiæ Metropolitanæ Archidiacono cauſam ſuam intiment, & ille Concilio denunciet. Tunc & illis introeundi ſingulatim & proponendi licentia concedatur. Nullus Epiſcoporum à cœtu communi ſecedat, antequam hora generalis ſeceſſionis adveniat. Concilium quoque nullus ſolvere audeat, niſi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcunque deliberatione communi finiuntur, Epiſcoporum ſingulorum manibus ſubſcribantur. In die, quo Concilium abſolvendum eſt, Canones, qui in S. Synodo ſunt conſtituti, coram Eccleſia in publico relegantur, quib⁹ explicatis in Choro reſpōdeatur: Amen.

Deinde ad locum redeuntes Concilii, canones ipſos ſubſcribāt. Jam quæ poſt concilium agantur, ſic addit *Iſidorus*. 1. Admonendi ſunt à Metropolitano de Paſcha futuro, quo veniat die. 2. Quo tempore ſupervenienti anno ad faciendum concilium veniant. 3. Eligendi ſunt de Epiſcopis, qui cum Metropolitano dies feſtos, Natalis Domini & ſanctum Paſcha debeant celebrare. Poſt hæc dicente Archidiacono: ORATE, omnes proſternantur in terram, ubi unus è Senioribus hanc illis Orationem dicat: *Nulla eſt, Domine, humana conſcientiæ virtus, quæ inoffensè poſſit tuæ voluntatis Judicia expedire, & ideo perfectioni deputà, quæſumus, quæ perfecto*

æquitatis fine concludere præoptamus &c. Huic Oratio, Pater noster, adjungatur, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus hæc benedictio explicetur: Christus DEI filius, qui est initium & finis, complementum vobis tribuat charitatis! Amen. Et qui vos ad expletionem hujus Concilii fecit pervenire, absolutos vos efficiat ab omni contagione delicti, Amen. Quibus expletis cum dictum fuerit ab Archidiacono: In nomine Domini JESU CHRISTI eamus cum pace! Omnes illicò pariter exsurgentes, residente Metropolitano, ab ipso primùm incipientes, OSCULUM sibi invicem omnes dabunt. Sicque datâ sibi invicem pace, Conventus Concilii absolvatur. Alius modus concilii instituendi legitur apud *Burchardum* Tomo III. *Concil. Salegunstad.* c. XX. quem, cui volupe est, evolvat.

§. XVII. Varia quoque oscula in ordinatione cujuslibet Sacerdotis ab Ecclesia Græcanicâ adhiberi, ex ipsius *Rituali* sive *Euchologio* sufficienter innotescit. Inter alia de ritu ordinationis Presbyteri servando, sequentia verba occurrunt: Καὶ οὕτως ἀσπάζεται τὸν Ἀρχιερέα, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους: (ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος.) Atque ita Pontificem exosculatur & Presbyteros: (ordinandus Presbyter.) Ad quæ *Jacobus Goar* in Notis pag. 298. ita commentatur: MIRA sagacitate cunctas Ecclesiæ suæ cæremonias persequitur *Simon Thessalonicensis*: εἶτα προτρέπεται, ait, τὴν ἱερὰν ἀσπάσασθαι τράπεζαν, ὡς πλήρη χάριτος, καὶ ὡς ἐν αὐτῇ καθαγιασθείς. Εἶτα τὴν ἀρχιερατικὴν δεξιάν, ὡς δι' αὐτῆς χειροτονηθείς, καὶ ἔτι τὴν παρειὰν διὰ τὴν θείαν ἀγάπην, καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ ὅτι ὄργανον ἡ παρειὰ τῶν εὐχῶν, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν, καὶ ὁ ἀγαπητὸς καὶ ὁ τελῶν, καὶ ὁ τελούμενος διὰ τοῦτο, καὶ οἱ πάντες πρεσβύτεροι χαίροντες ἀσπάζονται τοῦτον ὡς ὁμοταγῆ γέγοντα, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἑνώσεως ἐπιδείκνυνται. Commonetur deinde sacram osculari mensam, tanquam gratia exundantem, & quia in eâ consecratus est, tum verò genam, propter divinam charitatem & pacem, & quia est instrumentum precum, eò quod etiam ipse & Pontifex, sicut diligens & dilectus, initians & initiatus, propterea & omnes Presbyteri lætantes cum gaudio hunc deosculantur, quasi ejusdem ordinis participem, eique dilectionis & unitatis signû omnes demonstrant. Osculum porrò in universâ Ecclesiâ Sacerdoti recens ordinato quondam datum colli-

Digitized by Google

colligitur, tùm ex veteri *ordine Romano* ſcribente: Tunc oſculetur ſingulos dicens: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*; tùm ex *Dionyſio de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ* cap. V. ὁ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως ἀσπασμὸς ἱερὰν ἔμφασιν ἔχει. Πάντες γὰρ ὅσοι πάρεισι τῶν ἱερατικῶν ὄντες τάξεων, καὶ αὐτὸς ὁ τελέσας ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν τετελεσμένον: Quæ circa finem in ſacrorum ordinum conſecratione adhibetur ſalutatio, ſacram ſignificationem continet: Nam & omnes qui adſunt in ſacris conſtituti, & Pontifex conſecrans, conſecratum ſalutant. Cujus ipſe ſubdit rationem; quia cum animi charactere ordinis recepto ſimilitudinem in ſeſe mutuam contemplentur, nec ab amore, nec ab amoris ſymbolo, quod eſt oſculum, continere ſe poſſunt. Ἔνθεν ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερὸς ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται τὴν τῶν ὁμοειδῶν νοῶν, ἱερὰν κοινωνίαν ποδηλῶν, καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις ἐραστὴν εὐφροσύνην ὡς ὁλοκλήρως ἀποσώζουσαν ἱερατικῇ μορφώσει τὸ θεοειδέστατον κάλλος. Hinc cõſalutatio illa inter ho-" mines Eccleſiaſtici ordinis conſecratur & perficitur, quæ ſanctam " ejusdem formæ mentium ſocietatem, lætitiamque mutuam, quæ " amore digna eſt, indicat, quippe quæ Sacerdotali formæ pulchri- " tudinem divinam conſervat. *Nam ut Clemens Conſtitutionibus Apoſtolicis* memorat, Lib. VIII. cap. 5. In ſanctiſſimis hierarcharum & Sacerdotum initiationibus, qui præeſt auguſtiſſimæ rei conficiendæ, oſculo impertito conſecrationem perficit, quaſi totum animũ in os educeret, ad tribuendam illam κοινωνίαν, ſacræ poteſtatis communicationẽ. Quâ in re oſculi vice Liberator mundi Chriſtus conſimili myſterio cum initiaret Apoſtolos, inſufflationem adhibuit, quæ expreſſio eſt prodeuntis velut animi, & ſe aut ſua ultrò largientis. Illud ipſum in Sacroſanctâ Liturgia videre licet, in qua per oſculum fit divinæ pacis concordiæque tributio. Quâ de re loquens *Johannes Belethus*, Theologus Pariſienſis antiquiſſimus, *Lib. de divin. offic.* Cap XLVIII. ait: Pontificem, aliumve rebus divinis operantem, accepto pacis oſculo ab ipſâ Euchariſtiâ, vel, ut quidam volunt, ab altari, cœlitum in terris ſepulchro, illud impertire Diacono, hunc aliis. Itaque donum illud divinum ab hieromyſta pura mente hauſtum, animique ſinu contentum, per oſculum velut aureum tubum, gemmeumque Siphonem in alios transmitti-

mittitur. Quem morem ſcitè & eleganter pius Poëta brevi ſed Muſéo carmine eſt complexus.

Ipſe etiam caſtà dum operatur mente Sacerdos,
Oſcula dat, quæ dant ille vel ille aliis.

§. XVIII. Apud Coptitas ſive Chriſtianos in Ægypto * ſimiles fermè in ſacris Ordinationibus ritus obtinent, uti ex Rituali Eccleſiæ Ægyptiacæ, quod Juſſu Cardinalium S. Congregationis de propaganda fide ex Lingua Copta & Arabica in Latinum tranſtulit *Athanaſius Kircherus* Anno M DC XLV. eluceſcit, ibi enim de Ordinatione Anagnoſtæ ſive Lectoris, pag. 241. Lib. I. *συμμικ.* lego: Poſt hæc dabit Librum (Epiſcopus Lectori) ut portet Evangelium ſupra Pectus & oſculetur altare, manus autem Epiſcopi & præſentes cum eo. Tunc declarant ei Sacramenta ſancta &c. Quandò Sacerdos conſecratur Juramento præſtito oſculari tenetur altare Epiſcopum & præſentes. Ibidem pag. 251. Idem ordinatus Prælatus facere debet, juxta paginam 254.

* Copticæ Eccleſiæ nomen Chriſtianis in Ægypto degentibus, & in Alexandrini Patriarchæ, qui Cairi hodie reſidet inſpectionem agnoſcentibus, convenire nonnulli putant à regione Ægypto, propter mutuam vocabulorum affinitatem; alii à Rege quodam Ægypto, vulgo *Chibth*: quidam à Religione ſive profeſſione; Nonnulli deniq; priore rejicientes deducunt à Copto Urbe Thebaidos olim celeberrimâ. Etenim cum Ægyptus ab Inſulis *Chibth* dicta ſit, juxta *Thevetum in Coſmograph. de Levant*, vel uti *Leo* exiſtimat *Africanus* Lib. VIII. à Rege Ægypto, quem communi lingua Chibth nominant, ſunt, qui inde ortum tradunt *Cobt*, ac ulteriùs *Copt*. Notat præterea *Maſius* in peculiar. Syror. Ægyptios in quibuſdam Antiquitatibus *Ægophti* denominatos: ab hoc igitur nomine, levi mutatione, abjecta nempe per aphæreſin uſitatam, vocali compoſita, Æ, factum *Gophti*. Atque hæc ſententia arridet *Alexandro Roß* in Tractatu Germanico: Unterſchiedliche Gottesdienſte in der gantzen Welt. p. m. 845. Edit. Heidelberg. in 8. An. M DC LXXIV. Conferatur *Edoard. Brerewood*, in Scrutin. Religion. p. 170. *Johannes Hoornbeek* in Sum-

Digitized by

in Summâ Controverſiar. Lib. IX. p. 957. Cophtos dictos ſcribit ab urbe Ægypti celeberrima olim, & Thebaidos Metropoli *Copto*, unde & *Coptos* dicendos cenſet vel *Coptitas*, *non Cophtos*, quomodo illos Muhamedani appellant, per contemptum, quaſi dicas, *inciſos*: Unde & nomen hoc venire, & ſcriptionem eſſe *Cophti*, ſive ab uſurpata olim circumciſione, ſive exprobratâ, nonnullis viſum. Reſpicit vero Theologus Belgicus prioribus verbis præcipuè ad *Kircherum* in Prodromo Copto; Verùm ſi à *circumciſione* Chriſtiani in Ægypto à Mahumedanis *Cophtitæ*, dicti, ſanè non per contemtum ita ab illis appellari videntur; conſtat enim, quod Mahumedani circumciſionem magni faciant. Adhæc nullum in Lingua Arabica & Ebræa, teſtantibus viris doctis, occurrit vocabulum Circumciſionem ſignificans, quod cum Cophtus, ſeu Gophtus cognationem habeat. Neq; tamen negare velim, quod à Chriſtianis cæteris, puta Græcis ibi viventibus, per contemtum *Kofti*, id eſt, *circumciſi*, idq; lingua Græca craſſiore, ut notat Salomon Schweiggerus in Itinerario Lib. III. cap. X. p. 252. dicantur. Illorum autem qui Coptitas ab urbe illâ, quæ nomine Copton inſignita olim extitit, nominatos exiſtimant, ſententia præ reliquis *Athanaſio Kirchero* placet Prodrom. Copt. Cap. I. Mentionem hujusce Urbis faciunt *Flavius Joſephus*, Lib. IV. cap. XI. de Bello Judaico, *Plinius* Hiſtor. Natur. Lib. V. cap. IX. & *Plutarchus* in Lib. de Iſide & Oſiride, Tom. II. Oper. p. 356. ubi tradit, Iſin veſtem ſumpſiſſe lugubrem, ubi Urbs eſt, quæ Coptus hodie dicitur. Et p. 362. In Feſtivitatibus Ægyti, inquit, ignominiosè tractant rufos, (homines) aſinumque de præcipitio dejiciunt, ut *Coptitæ* ſolent. *Strabonis* ætate hæc urbs tantæ fuit famæ, ut commune audiret Arabum Ægyptiorum Emporium, ad quod omnes, Indicæ, Ægyptiopicæ & Arabicæ merces ex mari rubro deferrentur. Vid. *Lib. II. Geograph.* Sita erat hæc Coptici Nomi ſeu Præfecturæ Metropolis ſub XXVI. Latitudinis gradu, & Longitudinis LXII. dictaq; *Ramuſio, Cana*, Conf. *Kircher. Prodrom. init. cum Oppido*, Tomo I. Syntagm. III. c. 7. Reperiebantur ibidem; Hori, Iſidis, Oſiridis,

Q Sera-

l. c. Item *Iacobitæ*, à Jacobo hujus ſectæ autore. Refert quoque *Leonclavius* part. II. Chron. Turcic. p. 130. quòd Maronitæ Hieroſolymis degentes itidem *Chriſtiani della Cintura*, id eſt, præcinctuæ vocitentur. Doctrinam & ritus Eccleſiæ Coptiræ Roſſæus, Brerewoodus, & Hoornbeekius locis allegatis proponunt, quò ſe curioſus lector conferre poterit.

§. XIX. Ἀρχιερατικὸν Eccleſiæ Græcæ, Liturgiæ parte III. de Ordinatione Metropolitæ pag. 28. hæc exhibet: Μέγας χαρτοφύλαξ κρατῶν τὸν χειροτονούμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀνέρχεται διὰ τοῦ ἀετοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην, καὶ ὑποδείγνυσιν αὐτῷ ἀσπάσασθαι τὸ τοῦ Πατριάρχου δεξιὸν γόνυ, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ τὴν δεξιὰν παρειάν. Εἶτα ἀπέρχεται πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἀσπάζεται, καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ στόμα. Magnus vero Chartophylax * tenens caput ordinati, aſcendit per Aquilam (α) ad Patriarcham, electoque innuit, ut oſculetur genu dextrum, manumque dextrã, ac dextram genam Patriarchæ. Hiſce *Iſaacius Habertus* Obſervatione IV. pag. 36. ſubdit: Hic agitur de oſculo, quod *Initiativum* dici poſſet, quomodo dicitur à *B. Dionyſio* τελεστικὸς ἀσπασμὸς *Lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. V.* Mitto, quæ in Conſtitutionibus *S. Clementis*, Lib. VIII. Ubi Epiſcopus in Solio conſtituitur, παρὰ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων αὐτὸν φιλησάντων τῷ ἐν κυρίῳ φιλήματι. Duo quidem exempla in mediũ produxit rei Eccleſiaſticæ peritiſſimus, *Fr. Hallierus*, Profeſſor Sorbonicus, unum ſancti Epiphanii, quem Pappus Diaconum primò ordinatum, poſtea pace datâ continuò Presbyterum ordinâſſe ſcribit in vitâ; cap. XXVI. Alterum S. Amphilochii ab Angelis conſecrati, & poſtea ab Epiſcopis oſculo excepti, ut narrat *Nicephorus*, quæ ſuſpecta, Lib. II. cap. XX. (β)

* *Chartophylax*, Chartarum ſeu Scripturarum cuſtos, judex omniũ Eccleſiaſticarum cauſarum, habens cauſas matrimoniales: ſed & in cæteris Clericorum cauſis cognitor, tanquam dextra Pontificis manus. *Codinus* de Offic. Eccleſiaſt. Conſtantinpolit. cap. II. §. V. In illâ Eccleſia erat nomen magnæ dignitatis, quâ decoratus ſigillum Patriarchæ (quod *Bullatorium* quoq; dicebatur) in collo appenſum ferebat, teſte Balſamone apud Baronium An. DXCI. n. 31. ſeq. *Anaſtaſius Bibliothecarius* in Notis ad ſecundam

Digitized by Google

Synodi VIII. quam Latinè reddidit, actionem, Chartophylax, inquit, interpretatur Chartarum custos, fungitur autem officio Chartophylax apud Ecclesiam Constantinopolitanam, quo Bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis Ecclesiasticorum ministrorum, & agens Ecclesiastica prorsus obsequia, exceptis illis solis, quæ ad sacerdotale specialiter & propriè pertinere probantur officium. Sine illo præterea nullus Præsulum aut Clericorum à foris veniens in conspectum Patriarchæ intromittitur: nullus Ecclesiastico conventui præsentatur, nullius Epistola Patriarchæ missa reperitur, nisi fortè à cæteris Patriarchis mittatur. Nullus ad præsulatum, vel alterius Ordinis Clericatum, sive ad Præposituram Monasteriorum provehitur, nisi iste hunc approbet & commendet, atque de illo ipsi Patriarchæ suggerat, & ipse præsentet. Nec sacerdos novellis Sponsis absque ejus licentia benedicere poterat. Alias hujus dignitatis eminentias recenset Baronius citato loco. Locus ubi Chartophylax residebat, *Chartophylacium* dicebatur, quod nos *Archivum* vocamus. *D. Gregor. in Regist. Lib. XII. Epist. 26.* Quia Chartophylacium prædictæ piæ memoriæ Justiniani tempore, ita surripiente subitò flammâ incensum est. Dicebatur etiam *Chartologium*. Vide *Hieronymum Fabrum in Sacris Memoriis Ravennatibus part. I. p. 9. & 10.* In Ecclesia Ramana *Chartophylacis* dignitas, sub nomine *Chartularii* reperitur, longè tamen minoris æstimationis. Erat etiam officium seculare, Judicis, nempe, delegati Imperialis, nen non Custodis ejusdem Imperialis Archivi; uti colligere licet ex *Anastasii* Collectaneis per *Sirmondum* in 8. editis; ibi enim de exilio S. Martini Papæ legitur: *Ergò feriâ secundâ diluculo mittit Chartularium suum, & quosdam de obsequio suo &c.*

(α) Aquila Græcis ἀετὸς sive ἀέτωμα peculiariter usurpatur de fastigio ædificiorum æquilæ volantis speciem repræsentante, juxta Eustathium vetustissimum Homeri interpretem: Galeno est illud, quod triangulari forma supra tectum elevatum est, in Lex. Hip. apud Scapulam. p. m. 57. Lex. Græc.

(β) Nice-

Digitized by

(*) Nicephorus Calliſti filius, Xanthopulus ſub Andronico Palæologo circa initium ſeculi decimi quarti hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcripſit libris viginti tribus, quorum poſtremi quinq; perierunt. Hoc opus eruditi propter plures fabulas & falſas relationes paſſim acriter inſectantur, quemadmodum errores non exiguos *Baronius, Poſſevinus* aliique in eo obſervârunt. *Theodorus Beza in Notis ad Act. Apoſtol. cap. I. v. 13.* Nicephorum ineptum ac ridiculum hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptorem appellat. *Caſaubonus Exercitat. I ad Baronii annales, cap. XII. p. 92.* Nicephorus, *inquit*, autor vaniſſimus, futiſſimus, fabuloſiſſimus, nec συγγραφεὺς, ſed μύθων καὶ λήρων ῥαψῳδὸς meritô ſuô dicendus, cui ipſe *Baronius*, quoties animum intendit, fidem omnem abrogat. Idem p. 105. Scriptor fabuloſiſſimus, & Judicii in litteris nullius, quare quidquid apud ipſum legitur, niſi alia accedat autoritas, non pluris facio, quam folia tarfari. Ipſe Baronius quot locis iſtum fabulatorem aſpernatur, rejicit, confutat? qui utinam ſibi conſtaret, nec quod alibi deſtruit, idem alibi adſtrueret. Plura contra illum teſtimonia Vide in *D. Joh. Gerhardi p. m. Patrologiâ, p. 622. ſeq. D. Dannhaueri Hedec. Homil. Academic. P. I. p. 157. Joſuæ Arndii Not. ad Franciſci Vavaſſoris Libr. de formâ Chriſti circa finem.*

§. XX. Sed exempla mittamus, ſatis enim de ritu conſtat. Apud Latinos quidem vetus Ordo Romanus in conſecratione Diaconi, deinde in Benedictione Conſummationis Presbyterorum: Tunc oſculetur ſingulos, dicens: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. In Conſecratione vero Epiſcopi poſt acceptum baculum: Tunc det oſculum Pontifici & Diaconis omnibus: Et tenēs eum Archidiacon⁹ deportet in Presbyterium, & det oſculum Epiſcopis & Presbyteris. Sic apud Græcos in Conſecratione duntaxat Diaconi ad Epiſcopalem usque. Oſculi vero hujus ſignificatio in Ordinum Myſteriis alia eſt, quàm & in Baptiſmo, apud *S. Cyprianum Epiſtola Epiſtola LIX.* (quam ut Synodicam laudat *S. Auguſtinus Cont. II. Epiſt. Pelagii Lib. IV. cap. 8. ad*

Fidum; & apud *Chryſoſtomum Tomo V. Oper. homiliâ L.* Non ſolius videlicet charitatis, fraternitatis & pacis teſtificandæ cauſa; nam in Ordinatione adhibitum oſculum præſertim oris & manus, gratiæ & poteſtatis communicationem ſignificat, juxta eum modum quem innuit *Procopius Gazæus in Lib. I. Regum, cap. X.* ad ea verba: καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν, ἵνα τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος μεταδῷ. *Et oſculatus eſt eum, ut inhabitantis ſibi gratiæ participem reddat.*

At ſciſcitari quiſpiam poteſt, ad quid oſculum in genu ipſius Patriarchæ? Non moramur hic gentium ſuperſtitionem, quam adeò diſertè *Plinius Lib. II. cap. XLV.* expreſſit: *Hominis genibus quadam & Religio ineſt, obſervatione gentium. Hoc ſupplices attingunt; ad hæc manus tendunt, hæc ut manus adorant.* Hic verò neque de Supplicatione, neque de aſſentatione agitur, ſed de aliqua potiùs gratiarum actione, ob ipſius Ordinationis beneficium recens ſuſceptum, quâ quidem teſtatur agnoſcitque ordinatus ſe ad novam dignitatis quaſi lucem natum eſſe, in genibus ordinantis, ut Scriptura loquitur, *filii Macſir nati ſunt in genibus Ioſeph*, Geneſis quinquageſimo capite. Septuaginta Interpretes dederunt: ἐπὶ μηρῶν, *ſuper femora*, ſed Hebræis melius vulgata reſpondet: על־ברכי *Super genua.* Simpliciter autem eſt Reverentiæ ſignum. Lucæ cap. V. Petrus dicens: *Exi à me, Domine, quia homo peccator ſum*: procidit ad genua Jeſu. Idem laudatus Habertus Obſervat. VII. pag. 138. ſcribit: Alterum hic obſervatione dignum eſt, quod tam diſertè exprimatur oſculum εἰς τὴν παρειὰν, in genam Patriarchæ. Hoc enim tanquam honoris præſtantiſſimum argumentum â Græcis exiſtimatum, ut teſtatur, quod in Florentinæ Synodi Actis veteribus adnotatur. Illud porrò ſic habetur in capite περὶ τῆς ἐισελεύσεως τοῦ πατριάρχου, de Ingreſſu Patriarchæ in Ferrariam, narrantibus ita Epiſcopis de ſe & Exocatacilis, qui dignitates primarias in Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ gerunt: * πρὸς τὸ παλάτιον τοῦ Πάπα, εὐθέως, ἀνήλθομεν, καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάσατο ἱστάμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθήμενον τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρειάν. Σὺν τοῖς ἐξωκατακοίλοις, οἱ δὲ ἄλλοι μόνον τὴν χεῖρα ἢ καὶ μόνον τὸ. προσκυνήματι τοῦ ἀσπασμοῦ τοιγαροῦν γενομένου καὶ τὰ ἑξ. h. e. Continuò ad Palatium Papæ aſcendimus; & Patriarcha quidem

quidem ſtantis Papæ genam oſculatus eſt, nos autem ſedentis dextram & genam, cum Exocatacelis, ſeu officialibus. Reliqui verò aut dextram oſculati ſunt, aut profunda veneratione contenti fuêre.

* Ἐξωκατάκοιλοι ſive Exocatacœli aliqui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ officiales vocabantur; nam extra Patriarchium pernoctabant, quia Parochi erant in civitate, ideò in ſuis Parochiis pernoctare tenebantur. Sex autem fuerunt numero, nimirum magnus Oeconomus, magnus Sacellarius (ſive Saccularius, i. e. Theſaurarius, quia Græcum σακελλάριος Latinè ſaccularius vertitur, à σακέλλιον, quod Latini ſaccum interpretātur) Magnus Scevophylax, (qui ſacrarum ſupellectilium curam habebat, ac in ſede vacante erat Oeconomus) Magnus Chartophylax, Præpoſitus parvō ſacello, & Protecticus; (h. e. Juxta Græcum, primus defenſor,; qui ſuſcipiebat captivos, & ibi erat Judex cauſarum criminalium. *Codin. Lib. I. de Offic.* Erat etiam Eccleſiaſticum officium ejus, ad quem pertinebat cauſas criminales Clericorum cognoſcere; item Eccleſiæ defenſor erat, ac ſuam Juriſdictionem in Eccleſiarum ingreſſu exercebat, qui ideo πρωτεκδικῶν nuncupabatur: quod officium primo ordini Clericorum Conſtantinopolitanorum à Patriarcha Gregorio Xiphilino additū fuit, quia, ut ait *Balſamon*, non libenter Defenſoris munus renunciabant, ut ad alia officia aſcenderēt propter ejus lucrum, ideoq; prædict⁹ Patriarcha inter priores Eccleſiæ dignitates hoc officium annumeravit) Balſamon quinq; tantum numerat, quia ſextus & ultimus ſub Imperio Alexii Comneni à Patriarcha Xiphilino additus fuerat. Erant itaq; hæ dignitates maximæ auctoritatis & præeminētiæ, ita ut in publicis confeſſionib⁹ Epiſcopos præcederēt, cū illius Eccleſiæ veluti Cardinales eſſent, & uti tales habiti ſunt in Concilio Florentino, in cujus actis hæc habētur: *Patriarcha Papam ſtantē oſculatus eſt in gena, nos vero cum Exocatacœlis ſedentis dextram & genam oſculati ſumus.* In Patriarchatu Diaconorū officium exercebant, in qua functione Planetā utebantur. Quæ dignitates licet ſex numerentur, tamen revera erant ſeptē,

nam

nam dignitas Archidiaconalis, cum ſit ad nutum Patriarchæ amovibilis, non connumeratur. *Adrianus Junius* primam Syllabam diviſim legit, nempe ἐξ καλάκοιλοι, i. e. ſex Catacœli, quia, ut ait, eorum Parochiales Eccleſiæ in vallibus ſituatæ erant: at præterquam quod hoc ſine fundamento commentatur, minus veriſimile quoq; videtur, quod in illa tam magnifica civitate Conſtantinopoli non plures, quàm ſex Parochiæ reperirentur, & omnes in vallibus ſitæ; & à fortiori, quod tempore Balſamonis, quandò nimirum non ſex, ſed quinque tantum erant hujusmodi Parochi, tunc etiam *Exocatacæli* appellarentur. In Novellis *Alexii Comneni* Imp. à Leunclavio collectis legitur, motam fuiſſe litem inter Epiſcopos ex una parte, & Chartophylacem ex alterâ, unam, ſcilicet, ex ſupra dictis dignitatibus ſuper præcedentiâ, in cujus favorem ſcripſit his verbis imperator: Quod ſederet ante Epiſcopos, quoties illos convenire ob aliquam neceſſitatem oportebat. Et Sylveſter Sguropulus Exocatacœlus, quod in Florentino Concilio ante Epiſcopos ejus æquales non ſediſſent, conqueritur, & tali in eorum favorem ibi Sect. IV. cap. X. adducit: Nam ut illi quinque ſenſus nunquam ab homine vivo removentur; ita nec illi à latere Patriarchæ diſcedunt. Semper ſupra Archiepiſcopos capiebant loca, ac ut Præſides Patriarchici Senatus celebrabantur. De Conſtantinopolitanis Cardinalibus mentionem facit Johannes Papa VIII. ad Auguſtum Baſilium & Leonem ſcribens; & Adrianus Papa, quandò in ſede Patriarchali reſtituerat Photium, qui à ſummis Pontificibus ejus Prædeceſſoribus eâ ſede privatus fuerat, hanc Conditionem Adrianus adjecit, nempe, ut poſt mortem Photii fratris noſtri, nullus ex dignitate mundanâ ad Pontificalem honorem aſcendat, ſed ex Presbyteris Cardinalibus ejusdem Eccleſiæ, vel Diaconibus, aut ex aliis Sacerdotibus, qui ſub Eccleſia Conſtatinopolitanâ conſiſtunt. Apud *Baron. in Annal.* ad An. DCCCLXXIX.

§. XXI. Diſcrimina hæc ſalutationum & oſculorum non inconſulto ſunt ita diligenter & accuratè expreſſa, & quidem in editione Romanâ Conciliorum, pag. 310. Dignitatem verò eorum qui

Digitized by Google

qui ordinati ſunt, oſculum illud in genam Patriarchæ ſeu Pontificis commendat, ut docet Innocentius, Presbyterorum Canonicorum ad oſculum Epiſcopi admiſſionem, eſſe dignitatis ipſorum, non in poſtremis numerandum teſtimonium; Presbytero cuidam Cardinali Trecenſi Epiſcopo ſcribens: cum ad eandem Eccleſiam acceſſiſſes conſecratus, eum cum Canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cum tunc nonniſi Canonici ad oſculum admittantur. Religioni fuit Sacerdotum manus etiam publicè oſculari. *S. Chryſoſtomus homilia XVII. Tomo V. Operum*, in illud Pauli ad Romanos XVI. *Salutate Priſcillam: Hypocritarum eſt, publicè quidem & ad omnem conſpectum oſculari manus Sacerdotum, genua tangere, ſupplicare, ut pro ſe orent, & Baptiſmo indigentes ad illorum januas currere. Domi autem & in conventibus tantorum bonorum auctores & Miniſtros contumeliis perfundere, aut contumeliam inferentes tolerare.* Quod ne quis ad ſolos ſummos Sacerdotes, id eſt, Epiſcopos referat, addendus eſt *S. Paulinus* in vita S. Ambroſii, ſtatim ab initio, de quo ita diſſerit: *Poſtea verò cum adoleviſſet, & eſſet in urbe Româ conſtitutus cum matre viduâ & ſorore, quæ virginitatem jam fuerat profeſſa, comite aliâ Virgine, cujus Virginis ſoror Candida, & ipſa ejusdem Profeſſionis, quæ nunc Carthagine degit jam anus, cum videret Sacerdotis à domeſticâ ſorore vel matre manus oſculari, ipſe ludens offerebat dextram, dicens: & ſibi id ab eis fieri oportere, ſiquidem ſe Epiſcopum futurum eſſe memorabat. Loquebatur enim in illo Spiritus Domini, qui illum ad Sacerdotium nutriebat, illa verò ut adoleſcentem & neſcientem quid diceret, reſpuebat*, Hieronymus quoque Epiſtola XCVIII. ſe Presbyterum à quibuſdam in honore habitum teſtatur, ut ſibi manus oſcularentur. Conferatur Fronto Ducæus in Notis ad Chryſoſtomi homilias, pag. 104. Edit. Pariſinæ in fol. Anno MDCXIV.

DISSERTATIO VI.
De
OSCULIS IMAGINUM ET RELIQUIARUM SACRARUM HONORI DICATIS.

Summaria.

I. *Imaginum usus & cultus in templis per tria priora à nato Christo secula Ecclesiæ ignotus. Clementis Romani disputatio dudum Iconolatras refutavit.* II. *Eosdem oppugnârunt B. Patres, Irenæus, Iustinus, Tertullianus, Clem. Alexandrinus, Cyprianus, Origenes.* III. *Lactantius, Concilium Elibertinum.* IV. *Epiphanius, Augustinus, Nicephorus Callistus. Græci picturas post medium Seculi quarti in templa collocarunt historiæ & ornatus causâ. Paulinus in Occidentali Ecclesiâ picturas primùm introduxit.* V. *Gregorius M. primus imaginum in templis usum contra Serenum Massiliensem defendit propter humani ingenii ruditatem. S. Meletii imago multis chara.* VI. *Gregorii M. censura ab Athanasio improbata. Vapulat à Theodoreto. Seculo septimo imaginum cultus Ecclesiæ paulatim obtrusus. Octavo autem palam adhibitus multas rixas excitavit. Synodus Quini-sexta in Trullo habita.* VII. *In Concilio Francofurtano ad Mœnum post Felicis & Elipandi de humanitate Christi hæreses explosas, Synodus secunda Nicæna imaginum cultum adstruens rejicitur.* VIII. *Modus colendi imagines apud Græcos: τῦ Προσκυνῶ interpretatio. Discrimen in cultu imaginum. VValdensium origo. Protosyncellus in Ecclesia Constantinopolitanâ.* IX. *Græcorum studium circa imagines.* X. *Osculum Imaginibus Salvatoris nostri in Vigilia Nativitatis figitur. Salutare, adorare & osculari promiscuè usurpatum. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus intercessiones Sanctorum efflagitat.* XI. *Moscovitæ multas habent pictas imagines, rarò sculptas, iisque impensè addicti sunt, ferè ad superstitionem usque. Osculum crucis apud eos penè sanctius Iuramento. Ruthenus alterius domum ingressus prius imaginem præsentem veneratur, quam homines compellat.* XII. *Chytræus de Græcorum imaginibus pictis agens, à falsis Allatii criminationibus vindicatus. Sculptilia Græci non curant.* XIII. *Imaginibus adoratio ratione Prototy-*

Digitized by Google

ſotyporum à Græcis antiquioribus vanè tributa. Mitior hodiernorum ſententia. Commercium literarium Patriarchæ Conſtantinopolitani Ieremiæ, & Theologorum Tubingenſium ſuperiori ſeculo inſtitutum. Latriæ & adorationis diſcrimen, ſæpè non attenditur. XIV. *Pontificiorum differentia inter δυλείαν & λατρείαν ex Auguſtino deſumptu rejicitur. Δυλείας & λατρείας genuina ſignificatio. Λάτρων, latrones. Bellarmini confeſſio de nullitate diſtinctionis inter duliam & latriam.* XV. *Adoratio ad Prototypum directa S. Scripturæ contrariatur. Epiphanii locus notabilis de ſtatuis. B. Virgini Mariæ non competit adoratio: Varro ethnicus cultum Dei per imagines improbat.* XVI. *Pontificiorum teſtimonia contra imaginum adorationem. Germanis adhuc ſeculo* XII. *poſt Chriſtum natum, adoratio imaginum interdicta.* XVII. *B. Mariæ nomen & imago oſculis honoratur. Cultus eidem impenſus. Statuas deoſculandi mos ethnicis uſitatus. Invitatorium in Pſalmodia ſacra quid.* XVIII. *Græci tempore jejuniorum medio ſignum crucis oſculandum proponunt. Dominica σταυροπροσκυνήσεως. Hymnus in feſto Crucis cantari ſolitus. Chriſtus feriâ ſextâ magnæ hebdomadæ decorè exſculptus vel pictus omnibus inter Græcos exhibetur oſculandus.* XIX. *Crucis apud Latinos conſecratio & adoratio. Ritus quibus illa peragitur. Obſervatio de die Paraſceves ex antiquiſſimâ ut vocant, Agendâ. Hiſtoria Paſſionis Dominicæ in ſpectaculum theatricum proh dolor convertitur.* XX. *Cruci certi dies feſti conſtituti. Formulæ invocandi crucem blaſphema. Pontificii latriæ cultum cruci exhibēt. Contraria Pici Mirandulani ſententia confirmatur à Pereſio.* XXI. *Crucis adoratio ad Indos, Sinas & Iaponios miniſterio Ieſuitarum propagata.* XXII. *Crux agonizantibus & vitâ mulctandis oſculanda offertur à Pontificiis. B. Maria cum ſanctis ab Indicis & Iaponiis Martyribus invocatur, contra Praxin orthodoxæ Antiquitatis.* XXIII. *Veterum Chriſtianorum ad εὐθανασίαν pia præparatio. Martyum unicum ſolatium Chriſtus.* XXIV. *Corona Chriſti ſpinea, (ſi Deo placet) oſculanda præbetur populo inter Papicolas. Miracula ejus ope edita. Vbi aſſervetur & quid de ea cenſendū. Tunicæ Chriſti idē honos habitus. Deſcriptio ejusdē.* XXV. *Reliquiarum honor inter Romanenſes. Vocantur ab illis ſacræ Religionis Teſſera & arma ſpiritualia.* XXVI. *Annuli nummiq; ſanctorū corporibus admoti pro reliquiis habentur. Sandalia oſculis excepta, quin & ipſa*

defunctorum corpora, unde nonnullis sanitas acquisita jactatur. S. Mauri brachium Cassini reverenter introductum. XXVII. *Dallaus Tridentinorum Patrum astutiam evertit. Reliquiarum veneratio religiosa priscæ Ecclesiæ à tribus prioribus seculis ignota.* XXVIII. *Verbo Dei contraria & Idololatrica. Corpora defunctorum ex præscripto S. Scripturæ, & prisca Ecclesiæ consuetudine honestè tumulanda.* XXIX. *Conventus celebres quotannis ad sepulchra Martyrum passionis eorum die olim bono fine instituti.* XXX. *Reliquiarum effossiones & translationes ab ethnicis ad Christianos migrâsse probatur exemplis. Constantinus M. Imp. reliquias fidelium ex vilioribus sepulturis in honestiores transtulit, non autem ad Idololatricam venerationem super altaria collocavit. Multa Christiani ab ethnicis receperunt, ut ethnicos facilius ad suam religionem traducerent. Harmonia doctrinæ Ecclesiasticæ & Philosophicæ. Crimen falsi à Pontificiis in allegando Eusebii loco commissum.* XXXI. *Non possunt in cultu reliquiarum notam Idololatrarum effugere. Mens Augustanæ confessionis de hoc negotio. Cordatiores Pontificii reliquiis nihil tribuerunt.* XXXII. *Fraudes confictarum reliquiarum detectæ.* XXXIII. *Claudii Scoti argumentum contra Lipsanolatriam.* XXXIV. *Terræ, in qua Iobus consedit, osculum impressum. Peregrinationes ad loca sancta supervacaneæ. Illarum Origo à Constantino M. deducta.* XXXV. *Cum superstitione conjunctæ, & ideo S. Viris improbatæ sunt. Gregorii Nysseni argumenta stringentia contra illas.* XXXVI. *Iudicium Cassandri de iisdem.* XXXVII. *Aliorũ testimonia.* XXXVIII. *Oscula veterum Christianorum Martyrum vulneribus & cicatricibus oblata.* XXXIX. *Idem honor vinculis, lectulis & liminibus illorum tributus. Postibus item Ecclesiæ. Quandoque & urnis atque cryptis. Basilicæ quid? earum structura. Abusu gentilium in Ecclesias conversæ. Basilicæ Romæ Patriarchales quatuor.* XL. *Oscula januis & mensæ sacrarii apud Græcos fixa. Ratio hujus ex Chrysostomo. Vrnas Imperatorum Græci osculantur.* XLI. *Invectiva in Pontificios. Mortui nullatenus invocandi.* XLII. *Mesusah Iudæorum in magno pretio est. Quibus locis domus inseratur. Nominis Schaddai interpretatio, quomodo illud membranæ inscribendum. Nulli Christiano Mesusah danda. Osculum ad locum Mesusah directum.*

§. 1. Ori-

§.1. ORiginem & Progreſſum imaginum præcipuè in templis ſatis quidem antiquam eſſe, nemo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritus inficias ibit; nec tamen quiſquam facile eamdem ab ipſo Chriſti in terris Miniſterio arceſſere abſque gravi veritatis læſione præſumet. Quandoquidem à tribus primis Chriſtianitatis ſeculis uſum ac cultum imaginum Eccleſia DEI penitus ignoravit, quod ex iis, quæ Doctores illorum temporum contra Paganos Iconolatras acriter urſerunt, ad oculum pateſcit. *Eraſmus Roterodamus in Catecheſi* autor eſt, uſque ad Hieronymi ætatem fuiſſe probatæ vitæ & religionis viros, qui publicè in templis nullam habuerint imaginem, nec pictam, nec ſculptam, nec textam, ac ne ipſius CHRISTI quidem. Fatetur hoc quoque *Lilius Gregorius Gyraldus de Diis gentium Syntagmate I.* & *Georgius Caſſander* Scriptor quidem Pontificius, at longè modeſtiſſimus, in ſuâ ad Ferdinandum I. & Maximilianum II. Imperatores *Conſultatione*, ubi diſertè dicit, ex Clemente & Arnobio certum eſſe, initio prædicati Evangelii aliquanto tempore INTER CHRISTIANOS, PRÆSERTIM IN ECCLESIIS, imaginum uſum NULLUM OMNINO fuiſſe. Caruit ergò Eccleſia Chriſti in externo cultu Dei annos plus minus CCCLX à nato in carne Chriſto Domino, imaginibus & ſimulachris, ſeu Idolis & ſtatuis. Quod Apoſtoli imagines ad cultum propoſuerint, nullibi hiſtoria ſacra memorat. Nec minorem operam & laborem Apoſtolorum ſucceſſores imaginibus impugnandis, hominibusque ab earum cultu & veneratione avocandis laudabiliter impenderunt. In libris enim *Recognitionum*, qui licet falsò, *Clementi Romano* attribuuntur, extat *Libro V.* ad Jacobum fratrem Domini generalis Diſputatio contra imagines, ubi refutatur præcipuum Ethnicorum Argumentum, quo etiamnum hodie Pontificii imaginum & ſimulachrorum cultum defendunt, dicentes: *ad honorem inviſibilis Dei imagines viſibiles ſe adorare.* Reſpondet Clemens; Cæſaris nomen nulli alii audetis imponere, quia reum ſuum ſtatim punit: DEI verò audetis, quia reum ſuum punire propter pœnitentiam differt. Et ſi verè velitis DEI imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo DEI imaginem cole-

retis. In omni enim homine est imago Dei, non in omnibus verò similitudo, sed ubi benigna anima est & mens pura. Si ergò verè vultis honorare imaginem Dei; nos verò vobis quod verum est, aperimus, ut homini qui ad imaginem Dei factus est, benefaciatis, honorem & reverentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nudo indumentum, ægro ministerium, peregrino hospitium, & in carcere posito necessaria ministretis: Et hoc est, quod verè Deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur. Quis ergò iste honor Dei est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atque exanimes figuras, tanquam numina venerari; & hominem in quo vera Dei imago est, spernere? *Et post pauca*: Intelligite ergò, quia latentis intrinsecus Serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse, cum insensibilia colitis, & non videri impios, cum sensibiles & rationabiles læditis. *Item*, quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi, & reddere lignis & lapidibus gratiam? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem vestram &c.

§. II. Ex S. Patribus primo loco sistimus *B. Irenæum*, S. Polycarpi discipulum, Episcopum & Martyrem, sub Commodo Imperatore clarum, An. post N.C. CLX. qui *Libro* I. *de hæresibus*, *capite* XXIII. inter errores Basilidis & discipulorum ejus recenset, quod uterentur imaginibus, invocationibusque. Et cap. XXIV. Inter hæreses Carpocratis & Gnosticorum, hanc etiam numerat, quod imagines haberent Christi & Apostolorum, atque Philosophorum, easque coronarent ac colendas proponerent. *Iustinus Philosophus & Martyr*, eorum post Apostolica tempora primus, quorum scripta ad nos pervenerunt, Anno χριστογονίας CL. celebris in *Dialogo cum Tryphone Iudæo* Ephesi habito, & *Apologia* II. ad Imperatorem Antonium Pium, Omnes imagines ad cultum propositas, simpliciter damnari dicit. *Tertullianus*, vetustissimus inter Patres Latinos, quorum Scripta habemus, & ante medium seculi tertii, anno nempe CCXXX. illustris, testatur diversis

Digitized by Google

verſis locis in Apologetico, Chriſtianos ſuo tempore maximè odiſſe ſtatuas cum ſuis ornamentis. Hinc etiam ille in Deorum Idola toties invehitur Cap. IX. XI. & alibi. Ac in libro *de Corona Militis, Altius, inquit,* Joannes: *Filioli, cuſtodite vos* ab Idolis, non tam ab Idololatriâ, quaſi ab officio, ſed ab Idolis, id eſt ab ipſa effigie eorum. Indignum enim, ut imago Dei vivi, imago Idoli & mortui
,, fiat. Contra Gnoſticos voluntatem Dei hanc eſſe demonſtrat,
,, non tantum, ne adorentur imagines, ſed neque fiant & ha-
,, beantur: & tam Idololatras eſſe qui eas faciant retinentque: (*ad*
,, *cultum videlicet*) quàm qui eas colunt. Clariùs id etiam demon-
,, ſtrat in *libro de Idololatriâ*, ubi non ſolùm graviſſimè invehitur,
,, in omnes imaginum cultores, ſed ipſas quoque artes ſculpendi
,, & pingendi damnat, quod artifices, qui ſe Chriſtianos profite-
,, bantur, imagines Idololatris venderent. In *Libro de Spectaculis* ex loco Apoſtoli in I. Corinth. X. pulchrè argumentatur: Si ab-
,, ſtinendum eſt ab Idolothytis (id eſt, cibis Idolis conſecratis)
,, quia quæ immolantur Idolis, non Deo, ſed Dæmonibus immo-
,, lantur; Ergò etiam ab Idolis ipſis ſuſpiciendis & colendis abſti-
,, nendum eſt: quia in illis non Deus, ſed Dæmones inhabitant.
Et *cap.* XXX. *Apologetici inquit*: Nos adoramus oculis ad cœlum ſublatis, non ad imagines ſeu picturas. In hunc Apologeticum *B. Rhenanus* ex verbis & argumentationibus Tertulliani colligit, Tertulliani argumentationem nihil concludere, niſi ſtatuatur, Chriſtianos tempore illo imagines omnes odio maximo habuiſſe, cum ſuis ornamentis. Undè apparet nullas tunc temporis fuiſſe prorſus in Chriſtianorum templis Imagines. *Clemens Alexandrinus*, Scriptor itidem ſeculi tertii *Lib.* VI. *Stromatum* perſpicuè dicit: No-
,, bis (nimirum Chriſtianis) nullum eſt ſimulachrū in mundo. Quo-
,, niam in rebus genitis nihil poteſt referre Dei imaginem. Idem in *Paræneſi ad Gentes* ſcribit: Nobis apertè vetitum eſt artem fallacem exercere. Scriptum enim eſt; Non facies cujusvis rei ſimilitudinē. Appellat quoq; ſpecioſum quidem, ſed improbū artificium, quod poſtquam floruerit, auctus ſit error; Et *Prophetiam* citat, quæ dicit: Res hic ſe habebunt infeliciter, quandò crediderint ſtatuis.

Nobis

Nobis non eſt imago ſenſilis de materia ſenſili &c. Quid quæſo clariùs contra Imaginum uſum apud Chriſtianos veteres dici poterat? *Cyprianus Epiſcopus* Carthaginenſis circa Annum Domini CCL. contra Demetrianum diſputans, Idola non tantum contra legem DEI, ſed & etiam cum hominis naturâ pugnare exiſtimavit. Eodem ſeculo tertio *Origenes* Clementis modò laudati diſcipulus floruit, & prolixam concertationem cum Celſo inſtituit, ex qua apparet inter præcipua accuſationis capita hoc etiam Chriſtianis Ethnicos objeciſſe, quod Religionem abſque ſimulachris haberent; Reſpondet autem Origenes, non ita, ut ſimulachrorum gentilium loco, vel Chriſti, vel Apoſtolorum ſubſtituat imagines, adeoque aſſerat, Chriſtianis atrocem infligi injuriam, ſi de illis ſpargatur, quod in externo cultu imaginibus prorſus careant, quod feciſſet utique ſi vel unam imagunculam Chriſtiani eo tempore „ habuiſſent: Sed ſunt, inquit *Lib.* IIX. *contra Celſum*, nobis ſimula„ chra, non per impuros opifices aliquos fabricata, ſed per Dei „ verbum nobis edita & formata, virtutum ſcilicet exempla & ſtru„ cturæ, quæ imitatrices ſunt Chriſti. Allatum quoque fuerat à Cel„ ſo dictum Heracliti, quo ille indicabat, ſtultè facere eos, qui ſi„ mulachris preces offerunt, niſi nôrint Deos & Heroas quinam ſint. *Reſpondet Origenes*, ſciri poſſe Deum, & ipſius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diverſos eſſe à Diis gentium, qui ſint Dæmonia; Impoſſibile tamen eſſe, ut quis Deum noverit, fiat ſupplex ſtatuis: Nec hoc tantùm ſtultum eſſe, ſi quis preces ſimulachris offerat, ſed etiam, cùm id aliquid ſimulat, vulgi opinionibus ſe attemperans: nihil enim adulterum debet eſſe in animâ hominis verè pii ergà Deum. Nos verò ideò quoque non honoramus ſimulachra, quia quantum poſſumus cavemus, ne incidamus in eam credulitatem, ut iis tribuamus divinitatis aliquid. Lib. VII. *contra Celſum.*

§. III. Sub finem ſeculi tertii & initium quarti *Lactantius Firmianus* demonſtravit, non ſolùm nullum uſum ſimulachrorum ſui ſeculi Chriſtianis, ſed ita quoque tum viſum fuiſſe, ut ne liceret ſimula-

Digitized by Google

ſimulachris quidem uti. Nam *Libro II. Divinarum Inſtitutionum cap. II.* ſimpliciter aſſerit, Dei imaginem ſemper ſupervacuam eſſe, quippe cujus numen & ſpiritus ubique diffuſus abeſſe nunquam poſſit. Quæro, *inquit*, ſi quis imaginem hominis peregrè conſtituti contempletur ſæpiùs, ut ex ea ſolatium capiat abſentis, num idem ſanus eſſe videatur, ſi eo reverſo atque præſente in contemplanda imagine perſeveret, eaque potiùs, quàm ipſius hominis aſpectu frui velit? Minimè profectò. Etenim hominis imago neceſſaria tum videtur, cum procul abeſt; ſupervacua futura, cum præſto eſt; Dei autem, cujus Spiritus ac Numen ubique diffuſum, abeſſe nunquam poteſt, ſemper utique imago ſupervacua eſt. Et ſimulachrum Dei non eſſe illud, quod digitis hominis ex lapide aut ære aliave materiâ fabricatur, *docet*, ſed ipſum hominem, quoniam & ſentit & movetur, & multas magnaſque actiones habet. *Quin amentiam* eſſe *judicat*, effingere, quæ poſtmodum vereamur, aut vereri & colere, quæ finximus nos ipſi. Nec intelligunt, *pergit*, homines ineptiſſimi, quod ſi ſentire ſimulachra, & moveri poſſent, ultrò adoratura, à quibus ſunt expolita, quæ eſſent aut incultus, & horridus lapis, aut materia informis, & rudis, niſi fuiſſent ab homine formata. Homo igitur illorum quaſi parens putandus eſt, per cujus manus nata ſunt, per quem ſpeciem, figuram, pulchritudinem habere cœperunt, cum ante fuiſſent quod fuiſſe ſe Priapus apud Horatium innuit his verbis:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus, ſcamnum faceretne Priapum?
Maluit eſſe Deum; Deus inde ego, furum aviumque.
Maxima formido.

Sed hæc, *inquit* Lactantius, nemo conſiderat. Infecti ſunt enim perſuaſione, ac mentes eorum penitùs fucum ſtultitiæ perbiberunt. Adorant ergo inſenſibilia, qui ſentiunt, irrationabilia qui ſapiunt, exanima qui vivunt, terrena qui oriuntur è cœlo. Nam iſta mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quolibet materiæ genere formata, quid aliud ſunt, niſi terra, ex qua

„ nata ſunt? Quid ergò inferioribus rebus ſubjacetis? quid capiti-
„ bus veſtris terram ſuperponitis? Idem cap. IV. pergit: Ubi ergò
„ veritas eſt? ubi nulla vis adhiberi poteſt Religioni; ubi nihil quod
„ violari poſſit, apparet; ubi ſacrilegium fieri non poteſt. Quid-
„ quid autem oculis, manibusque ſubjectum eſt, id verò quia fra-
„ gile eſt, ab omni ratione immortalitatis eſt alienum. Fruſtra
„ igitur homines auro, ebore, gemmis Deos excolunt & exor-
„ nant, quaſi verò ex his rebus ullam poſſint capere voluptatem.
„ *Cap.* autem XVII. ejuſdem libri inter cauſas vanæ Religionis
„ Idolorum duas potiſſimum adducit, alteram, quod ſimulachra
„ quæ coluntur, effigies ſunt hominum mortuorum: alteram,
„ quod imagines ſacræ, quibus inaniſſimi homines ſerviunt, omni
„ ſenſu carent, quoniam terra ſunt. Quare *ait* cap. XVIII. non eſt
„ dubium, quin RELIGIO NULLA SIT, UBICUNQUE
„ SIMULACHRUM eſt. Nam ſi religio ex divinis rebus eſt, di-
„ vini autem nihil eſt, niſi in cœleſtibus rebus: Carent ergò Reli-
„ gione ſimulachra, quia nihil poteſt eſſe cœleſte in eâ re, quæ fit
„ ex terrâ. Quidquid enim ſimulatur, id falſum ſit, neceſſe eſt.
„ Nec poteſt unquam veri nomen accipere, quod veritatem fuco
„ & imitatione mentitur. Si autem omnis imitatio, non res potiſ-
„ ſimum ſeria, ſed quaſi ludus ac jocus eſt, non religio in ſimula-
„ chris, ſed mimus religionis eſt. Præferendum eſt igitur verum
„ omnibus falſis. Calcanda terrena, ut cœleſtia conſequamur.
Hucuſque Lactantius, non cultum modò, ſed & fabricationem ſimulachrorum exagitat. Quâ fronte autem hæc dicere aut ſcribere auſus fuiſſet, ſi Eccleſiæ Lactantii & Conſtantini M. ſeculo imagines & ſimulachra ex quolibet materia caduca & fragili, vel Chriſti, vel Apoſtolorum, vel aliorum quoque ſanctorum habuiſſent. Huc facit manifeſtum edictum contra Picturas & imagines Chriſtianorum, cap. XXXVI. *Elibertini Concilii*, Conſtantini M. temporibus celebrati, quo ſancitur: Picturas in Eccleſiis fieri non debere; ne quid colitur & adoratur, in parietibus depingatur. *Canon* XLI. ejuſdem Concilii ſic ſonat: Admonere placuit

cuit fideles, ut quantum poſſunt, prohibeant, ne Idola in domibus ſuis habeant. Si verò vim metuunt ſervorum, vel ſe ipſos puros conſervent: Si non fecerint, alieni ab Eccleſia habeantur. Exſtat apud *Burckardum VVormatienſem Epiſcopum*, *Lib.* III. *Decret.* cap. XXXV, & *Caranzam* in Epitome Concilior. p.81. 83.

§. IV. Poſt medium Seculi IV. quidam hæretici imagines adorandas propoſuerunt:Inde *Epiphanius* Salaminæ Cypri Epiſcopus circa Annum CCCLXX. in ſuo *Panario de Carpocratianis* diſ-„ ſerens ſcripſit: Habent imagines per colores depictas. Qui-„ dam etiam ex auro & argento, ac reliqua materiâ. Quas ſa-„ nè imagines JESU eſſe dicunt, & has JESU imagines ſub „ Pontio Pilato factas eſſe, quandò inter homines verſabatur. „ Habent autem eas imagines occultè: Inſuperque Philoſo-„ phorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis & aliorum, cum quibus Philoſophis etiam alias imagines JESU collocant, collocataſque adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus de cætero gentium mores ſervant. Qui verò ſunt gentium mores alii, quam ſacrificia atque alia? *Auguſtinus* Epiphanium imitans in Catalogo hæreſeon, ſectæ Carpocratianæ fuiſſe traditur, *inquit*, ſocia quædam Marcellina, quæ colebat imagines JESU & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, adorando, incenſumque ponendo. *Nicephorus* etiam *Calliſtus*, cui alioqui imagunculæ Chriſti Domini non diſplicuerunt, *Lib.* XVIII. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, *cap.* LIII. commemorans hæreſes à Jacobitis Armeniorum inventas, imagines *ait* etiam Patris & Spiritus S. effigiant. Quod perquam eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt, non eorum, quæ inviſibilia ſunt & intelligentiâ comprehendi nequeunt. Succeſſu temporis cum memoriæ Martyrum ſummo in pretio eſſent, ac templa ſplendidiſſimè exornarentur, cœpit ſimul in ipſis templis etiam imaginum

eſſe uſus; nondum tamen ad cultum & adorationem, ſed partim ad hiſtoricam admonitionem, partim etiam ornatus causâ. Cœpit hoc potiſſimum fieri circa Ann. Chriſti CCCLXXX. in Orientalibus Eccleſiis; & quidem, quod obſervarunt aliqui, inter Græcos primùm reperiuntur deſcriptiones picturarum in ipſis templis apud *Gregorium Nyſſenum*, Baſilii fratrem, ut eſt videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à ſculptore factam commendat, & marmoris à lapicidâ politi tanquam argenti lævitatẽ, & vivam ipſius Martyris effigiem, omniumque ejus præclariſſimorum factorum adumbrationem expreſſam, & oculis propoſitam excellentiſſimè à pictore in opere ſculptili, una cum Chriſti imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expreſſas agnoſcit, quàm ſi in libro deſcriptæ & commemoratæ eſſent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyſſenum collachrymatum eſſe, dum juxta ſimulachrum Abrahæ filium ſuum immolantis, tranſiret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemiæ virginis in Templo urbis Chalcedonenſis fuiſſe depictum, quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Eccleſiam fortaſſe primus *Paulinus* Epiſcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCCXX. celebris fuit. Is facti hujus cauſam hanc reddidit: Cum fideles die feſto convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religioſè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit ille pater in parietibus templi Veteris Teſtamenti hiſtorias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & ſobrius in convivio ſe gereret. Hæc res mox in aliis quoque Eccleſiis magno cum applauſu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Chriſtianus *in Paſſione Caſſiani Martyris* pictæ imaginis in templis his verſibus:

Erexi ad cœlum faciem, ſtetit obvia contrà
Fucis colorum picta Imago Martyris.
Æditus conſultus ait, quod proſpicis hoſpes,
Non eſt inanis aut anilis fabula.

Hiſto-

Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

Paulinus Epiſt. XII. ſuas picturas ita deſcribit:

Pleno coruſcat Trinitas Myſterio.
Stat Chriſtus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ corona ſunt Apoſtoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV. cap. in Baſilicâ Fundanâ ſtatuerat hiſtoriam extremi Judicii in formâ duorum gregum.

§. V. Seculo ſexto *Serenus Maſſilienſis* cum videret à quibusdam imagines ut idola coli, zelo accenſus eas confregit atque projecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice cenſuram *Lib.* VII. *Epiſtola* CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fraternitas veſtra quosdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuiſſe: ne quid manu factum adorari poſſit, laudavimus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus & literarum neſcii haberent, unde ſcientiæ hiſtoriam colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem ſententiam prolixius repetit & explicat *Libro* IX. *Epiſt.* IX. ad eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Aliud enim eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit orandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiotis præſtat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, hortamur ut

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, revocare festines. Adeoque Gregorius hic primus est, qui usum in templis imaginum palam propugnavit, cum simile quid ante ipsum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defensioni imaginum succurrens est, quod imagines essent Libri Laicorum. In eadem enim Epistolâ, aliud est, ait, picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa etiam ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt, unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora sanctorum sint consignata literis, ut lectores indè suam damnent ignaviam, & suos excitent animos ad sequelam, scripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconcessa cadunt eo effectu, quem colligunt docti. Ergò fuit ductu penicilli, id est, beneficio imaginum ignaro populo consulendum. Illæ namque plebi sanctorum egregia facta produnt, ac proinde potest dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes sanctorum, quos eruditè depicta tabella refert, quàm ipse librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat *in l. 3. Sentent. dist. 9. qu 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus nostri, qui plerumque tepens ad audita Christi facta salutis hominum causa, videns hæc eadem Mysteria eruditâ manu lineata suis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incalescit. Quantùm auribus oculi præstent, *Horatius Lib. de arte poeticâ* edisserit:

> Segniùs irritant animos demissa per aurum
> Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
> Ipse sibi tradit Spectator.

Eandem ob causam multi S. Meletii imaginem domi servabant, quorum benevolum affectum *Chrysostomus in Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen solum adeò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum,

Digitized by Google

lorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò ſi ad normam Sacratiſſimæ veritatis dicendum quod res eſt, eodem cæmento, quo Ethnici ſuarum imaginum uſum defenderunt, Gregorius olim ſuum fundamentum incruſtavit, hauſtis procul dubio ex eorum lacunis quæ ſuperius lectori propinavimus. Quandò enim *Maximus Tyrius Philoſophus* ſub Commodo Imperatore Romæ clarus, ad imagines & ſigna devolvebatur, dixit, inſtituta hæc eſſe, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri ſoleant tenuibus quibuſdam notis à præceptoribus expreſſis, conſtituta memôria ad ediſcendam artem manu quodammodo perduci. Viſi ſunt enim Legiſlatores quaſi cuidam gregi puerorum dicationes has ſacras tradidiſſe. Et admodum clarè hoc ipſum ex *Athanaſio* intelligitur, qui *in libro contra gentes*: Philoſophi, *inquit*, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies eſſe, qui apud eos videntur Dii; Verùm hanc afferunt rationem, idcircò ſe illas imagines fingere, ut per eas ſibi Deus reſpondeat & reveletur: Non poſſe enim inviſibilem aliter noſſe, quam per hujuſmodi ſigna & τελετάς. Alii ſapientiora his & altiora ſe dicere arbitrantes, *ajunt*, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœleſtes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, ſicque apparentes veram illis Dei inſinuent notionem. Eſſe enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes poſſint per eam, quæ ex illis inſinuatur, cœleſtium ſpirituum revelationem, & Dei intelligentiam conſequi. Manifeſtus ergò Symphoniſmus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm.* VII. *de ſacrificiis, ad Græcos infideles*, nunc attendendum venit. Simulachra, *ait*, Sathan curavit fieri in uſum eorum, qui literarum ſunt expertes, ut iis ad ſuperſtitionem incitarentur. Conſonat Athanaſius l. c. ſcribens: Perquam fabulosè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hac in re maximam impietatem in perniciem ſuam operari. Laudabile inſuper factum *Epiphanii* in fine ejuſdem *Epiſto-*

Digitized by Google

Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum Patriarcham his verbis exprimitur: Cum veniſſem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogâſſem quis locus eſſet, didiciſſemque eſſe Eccleſiam, & intrâſſem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejuſdem Eccleſiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quaſi Chriſti vel Sancti cujusdam. Non enim ſatis memini cujus imago fuerit; Cum ergò hoc vidiſſem in Eccleſiâ Chriſti, contra autorem Scripturarum, hominis pendere imaginem, ſcidi illud, & magis dedi conſilium cuſtodibus ejuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent. *Et mox*: Precor ut jubeas in Eccleſia Chriſti, iſtiusmodi vela, quæ contra religionem noſtram veniunt, non appendi. Decet enim honeſtatem tuam hanc magis habere ſolicitudinem, ut ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt Eccleſiâ Chriſti, & populis qui tibi crediti ſunt. Initio ſeculi Septimi uſque ad Synodum Quini-Sextam (*) imagines quidem in templis fuêre, ut tamen non liceret ullam adorare, quæ non eſſet Deus. In Synodo Quini-Sexta Anno Chriſti DCXCII. celebratâ vocantur imagines σεπτὰς, id eſt, *venerabiles*, ſicut templum σεβάσμιον Concilium Conſtantinopolitanum juſſu Conſtantini Copronymi Anno DCCLIV. celebratum, nuncupat: & *Iuſtinianus* Imp. Sacratiſſimus *Novella* VII. *cap.* II. Noſocomia & Xenodochia appellat *venerabiles domos.* In illa Quini-Sexta Synodo canone LXXIII. dicunt Patres: Cum crux vivifica illud ſalutare nobis oſtenderit, nos omne ſtudium adhibere oportet, ut ei, per quam antiquo lapſu ſalvati ſumus, eum, qui par eſt, honorem habeamus. *Vnde & mente & ſermone, & ſenſu, adorationem ei tribuentes*, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pavimento fiunt, omninò deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Qui ſecus fecerit, excommunicari decernimus. Seculo vero octavo cultus religioſus & adoratio imaginum palam Eccleſiæ obtrudi & urgeri cœpit, reluctantibus quantumvis Imperatoribus zeloſis. Propterea Philippicus cum ad Imperium veniſſet Synodum coegit Conſtantinopoli ex Epiſcopis plurimis, Anno Domini DCCXIII. in qua Idolo-

Digitized by Google

Idololatriæ omnem aditum præcludere volens, imagines Patrum, qui ſex Synodis univerſalibus interfuiſſent, quique juſſu Conſtantini Pogonati, & Juſtiniani F. depicti fuerant, Conſtantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omneſque alias amoveri jubet: idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Iſaurus Imp. conventum Conſtantinopolitanum inſtituit, & imagines ac ſtatuas in foro combuſſit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem ſcopum collineavit Synodus Conſtantinopolitana ſub Imp. Conſtantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Epiſcopi ſanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem ſextam Concilii Nicæni ſecundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fuſiùs enarrant.

* Synodus illa πενθέκτη (πενθ' ἕκτη) ſive *Quiniſexta* audit, quia quod quintæ & ſextæ, Synodis univerſalibus deerat, protinus conſtituit. Quin & *Anton. Poſſevinus* Tomo II. Apparatûs Sacri in verb. Quiniſextum p. 305. & Trullanum, p. 513. confitetur, eandem canones addidiſſe quintæ & ſextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur ſupplementum earundem Synodorum generaliũ. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus*. *In Chronico de rebus Patriis Conſtantinopolitanis à Codino* edito, crebra mentio fit de *Trulla*. quando agitur de templo admirabili, quod exſtrui atque erigi Juſtinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non eſt habita. *Theodorus Balſamon* ſcribit Patres conveniſſe *in Trullo Magni Palatii*. Commentar. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæſarei, quod faſtigiatum, teſtudine ſurſum erectâ, ſui rotunditate conficiens hemiſphærium, ab ipſo ædificii genere Trullus fuit nominatum. *Baronius Tomo* VIII. *Annal*. ſub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, de prædicans templum SS. Coſmæ & Damiani, inquit, *Trullum Eccleſiæ Sergius Pontifex fuſis chartis* (id eſt, laminis) *plumbeis*

Nobis non eſt imago ſenſilis de materia ſenſili &c. Quid quæſo clariùs contra Imaginum uſum apud Chriſtianos veteres dici poterat? *Cyprianus Epiſcopus* Carthaginenſis circa Annum Domini CCL. contra Demetrianum diſputans, Idola non tantum contra legem DEI, ſed & etiam cum hominis naturâ pugnare exiſtimavit. Eodem ſeculo tertio *Origenes* Clementis modò laudati diſcipulus floruit, & prolixam concertationem cum Celſo inſtituit, ex qua apparet inter præcipua accuſationis capita hoc etiam Chriſtianis Ethnicos objeciſſe, quod Religionem abſque ſimulachris haberent; Reſpondet autem Origenes, non ita, ut ſimulachrorum gentilium loco, vel Chriſti, vel Apoſtolorum ſubſtituat imagines, adeoque aſſerat, Chriſtianis atrocem infligi injuriam, ſi de illis ſpargatur, quod in externo cultu imaginibus prorſus careant, quod feciſſet utique ſi vel unam imagunculam Chriſtiani eo tempore „ habuiſſent: Sed ſunt, inquit *Lib.* IIX. *contra Celſum*, nobis ſimula„ chra, non per impuros opifices aliquos fabricata, ſed per Dei „ verbum nobis edita & formata, virtutum ſcilicet exempla & ſtru„ cturæ, quæ imitatrices ſunt Chriſti. Allatum quoque fuerat à Cel„ ſo dictum Heracliti, quo ille indicabat, ſtultè facere eos, qui ſi„ mulachris preces offerunt, niſi nôrint Deos & Heroas quinam ſint. *Reſpondet Origenes*, ſciri poſſe Deum, & ipſius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diverſos eſſe à Diis gentium, qui ſint Dæmonia; Impoſſibile tamen eſſe, ut quis Deum noverit, fiat ſupplex ſtatuis: Nec hoc tantùm ſtultum eſſe, ſi quis preces ſimulachris offerat, ſed etiam, cùm id aliquid ſimulat, vulgi opinionibus ſe attemperans: nihil enim adulterum debet eſſe in animâ hominis verè pii ergà Deum. Nos verò ideò quoque non honoramus ſimulachra, quia quantum poſſumus cavemus, ne incidamus in eam credulitatem, ut iis tribuamus divinitatis aliquid. Lib. VII. *contra Celſum*.

§. III. Sub finem ſeculi tertii & initium quarti *Lactantius Firmianus* demonſtravit, non ſolùm nullum uſum ſimulachrorum ſui ſeculi Chriſtianis, ſed ita quoque tum viſum fuiſſe, ut ne liceret ſimula-

ſimulachris quidem uti. Nam *Libro II. Divinarum Inſtitutionum cap. II.* ſimpliciter aſſerit, Dei imaginem ſemper ſupervacuam eſſe, quippe cujus numen & ſpiritus ubique diffuſus abeſſe nunquam
„ poſſit. Quæro, *inquit*, ſi quis imaginem hominis peregrè con-
„ ſtituti contempletur ſæpiùs , ut ex ea ſolatium capiat abſentis,
„ num idem ſanus eſſe videatur , ſi eo reverſo atque præſente in
„ contemplanda imagine perſeveret, eaque potiùs , quàm ipſius
„ hominis aſpectu frui velit? Minimè profectò. Etenim hominis
„ imago neceſſaria tum videtur, cum procul abeſt; ſupervacua fu-
„ tura, cum præſto eſt; Dei autem, cujus Spiritus ac Numen ubi-
„ que diffuſum, abeſſe nunquam poteſt, ſemper utique imago ſu-
„ pervacua eſt. Et ſimulachrum Dei non eſſe illud, quod digitis
„ hominis ex lapide aut ære aliave materiâ fabricatur, *docet* , ſed
„ ipſum hominem, quoniam & ſentit & movetur , & multas ma-
„ gnaſque actiones habet. *Quin amentiam* eſſe *judicat*, effingere,
„ quæ poſtmodum vereamur, aut vereri & colere, quæ finximus
„ nos ipſi. Nec intelligunt, *pergit*, homines ineptiſſimi, quod ſi
„ ſentire ſimulachra, & moveri poſſent, ultrò adoratura, à quibus
„ ſunt expolita, quæ eſſent aut incultus, & horridus lapis, aut ma-
„ teria informis, & rudis, niſi fuiſſent ab homine formata. Homo
„ igitur illorum quaſi parens putandus eſt , per cujus manus nata
„ ſunt, per quem ſpeciem, figuram , pulchritudinem habere cœ-
„ perunt, cum ante fuiſſent quod fuiſſe ſe Priapus apud Horatium
„ innuit his verbis:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus, ſcamnum faceretne Priapum?
Maluit eſſe Deum, Deus inde ego, furum aviumque.
Maxima formido.

„ Sed hæc, *inquit* Lactantius, nemo conſiderat. Infecti ſunt enim
„ perſuaſione, ac mentes eorum penitùs fucum ſtultitiæ perbibe-
„ runt. Adorant ergo inſenſibilia, qui ſentiunt, irrationabilia qui
„ ſapiunt, exanima qui vivunt, terrena qui oriuntur è cœlo. Nam
„ iſta mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quo-
„ libet materiæ genere formata, quid aliud ſunt, niſi terra, ex qua

„ nata sunt? Quid ergò inferioribus rebus subjacetis? quid capiti-
„ bus vestris terram superponitis? Idem cap. IV. pergit: Ubi ergò
„ veritas est? ubi nulla vis adhiberi potest Religioni; ubi nihil quod
„ violari possit, apparet; ubi sacrilegium fieri non potest. Quid-
„ quid autem oculis, manibusque subjectum est, id verò quia fra-
„ gile est, ab omni ratione immortalitatis est alienum. Frustra
„ igitur homines auro, ebore, gemmis Deos excolunt & exor-
„ nant, quasi verò ex his rebus ullam possint capere voluptatem.
„ *Cap.* autem XVII. ejusdem libri inter causas vanæ Religionis
„ Idolorum duas potissimum adducit, alteram, quod simulachra
„ quæ coluntur, effigies sunt hominum mortuorum: alteram,
„ quod imagines sacræ, quibus inanissimi homines serviunt, omni
„ sensu carent, quoniam terra sunt. Quare *ait* cap. XVIII. non est
„ dubium, quin RELIGIO NULLA SIT, UBICUNQUE
„ SIMULACHRUM est. Nam si religio ex divinis rebus est, di-
„ vini autem nihil est, nisi in cœlestibus rebus: Carent ergò Reli-
„ gione simulachra, quia nihil potest esse cœleste in eâ re, quæ fit
„ ex terrâ. Quidquid enim simulatur, id falsum sit, necesse est.
„ Nec potest unquam veri nomen accipere, quod veritatem fuco,
„ & imitatione mentitur. Si autem omnis imitatio, non res potis-
„ simum seria, sed quasi ludus ac jocus est, non religio in simula-
„ chris, sed mimus religionis est. Præferendum est igitur verum
„ omnibus falsis. Calcanda terrena, ut cœlestia consequamur.
Hucusque Lactantius, non cultum modò, sed & fabricationem simulachrorum exagitat. Quâ fronte autem hæc dicere aut scribere ausus fuisset, si Ecclesiæ Lactantii & Constantini M. seculo imagines & simulachra ex quolibet materia caduca & fragili, vel Christi, vel Apostolorum, vel aliorum quoque sanctorum habuissent. Huc facit manifestum edictum contra Picturas & imagines Christianorum, cap. XXXVI. *Elibertini Concilii*, Constantini M. temporibus celebrati, quo sancitur: Picturas in Ecclesiis fieri non debere; ne quid colitur & adoratur, in parietibus depingatur. *Canon* XLI. ejusdem Concilii sic sonat: Admonere placuit

cuit fideles, ut quantum poſſunt, prohibeant, ne Idola in domibus ſuis habeant. Si verò vim metuunt ſervorum, vel ſe ipſos puros conſervent: Si non fecerint, alieni ab Eccleſia habeantur. Exſtat apud *Burckardum VVormatienſem Epiſcopum*, *Lib.* III. *Decret.* cap. XXXV, & *Caranzam* in Epitome Concilior. p.81. 83.

§. IV. Poſt medium Seculi IV. quidam hæretici imagines adorandas propoſuerunt; Inde *Epiphanius* Salaminæ Cypri Epiſcopus circa Annum CCCLXX. in ſuo *Panario de Carpocratianis* diſ„ ſerens ſcripſit: Habent imagines per colores depictas. Qui„ dam etiam ex auro & argento, ac reliqua materiâ. Quas ſa„ nè imagines JESU eſſe dicunt, & has JESU imagines ſub „ Pontio Pilato factas eſſe, quandò inter homines verſabatur. „ Habent autem eas imagines occultè: Inſuperque Philoſo„ phorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis & aliorum, cum quibus Philoſophis etiam alias imagines JESU collocant, collocataſque adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus de cætero gentium mores ſervant. Qui verò ſunt gentium mores alii, quam ſacrificia atque alia? *Auguſtinus* Epiphanium imitans in Catalogo hæreſeon, ſectæ Carpocratianæ fuiſſe traditur, *inquit*, ſocia quædam Marcellina, quæ colebat imagines JESU & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, adorando, incenſumque ponendo. *Nicephorus* etiam *Calliſtus*, cui alioqui imagunculæ Chriſti Domini non diſplicuerunt, *Lib.* XVIII. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, *cap.* LIII. commemorans hæreſes à Jacobitis Armeniorum inventas, imagines *ait* etiam Patris & Spiritus S. effigiant. Quod perquam eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt, non eorum, quæ inviſibilia ſunt & intelligentiâ comprehendi nequeunt. Succeſſu temporis cum memoriæ Martyrum ſummo in pretio eſſent, ac templa ſplendidiſſimè exornarentur, cœpit ſimul in ipſis templis etiam imaginum

Digitized by Google

esse usus; nondum tamen ad cultum & adorationem, sed partim ad historicam admonitionem, partim etiam ornatus causâ. Cœpit hoc potissimum fieri circa Ann. Christi CCCLXXX. in Orientalibus Ecclesiis; & quidem, quod observarunt aliqui, inter Græcos primùm reperiuntur descriptiones picturarum in ipsis templis apud *Gregorium Nyssenum*, Basilii fratrem, ut est videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à sculptore factam commendat, & marmoris à lapicidâ politi tanquam argenti lævitatē, & vivam ipsius Martyris effigiem, omniumque ejus præclarissimorum factorum adumbrationem expressam, & oculis propositam excellentissimè à pictore in opere sculptili, una cum Christi imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expressas agnoscit, quàm si in libro descriptæ & commemoratæ essent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyssenum collachrymatum esse, dum juxta simulachrum Abrahæ filium suum immolantis, transiret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemiæ virginis in Templo urbis Chalcedonensis fuisse depictum, quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Ecclesiam fortasse primus *Paulinus* Episcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCCXX. celebris fuit. Is facti hujus causam hanc reddidit: Cum fideles die festo convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religiosè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit ille pater in parietibus templi Veteris Testamenti historias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & sobrius in convivio se gereret. Hæc res mox in aliis quoque Ecclesiis magno cum applausu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Christianus *in Passione Cassiani Martyris* pictæ imaginis in templis his versibus:

Erexi ad cœlum faciem, stetit obvia contrà
Fucis colorum picta Imago Martyris.
Ædituus consultus ait, quod prospicis hospes,
Non est inanis aut anilis fabula.

Histo-

Digitized by Google

Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

Paulinus Epiſt.XII. ſuas picturas ita deſcribit:

Pleno coruſcat Trinitas Myſterio.
Stat Chriſtus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ corona ſunt Apoſtoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV.cap. in Baſilicâ Fundanâ ſtatuerat hiſtoriam extremi Judicii in formâ duorum gregum.

§.V. Seculo ſexto *Serenus Maſſilienſis* cum videret à quibusdam imagines ut idola coli, zelo accenſus eas confregit atque projecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice cenſuram *Lib.* VII.*Epiſtola* CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuiſſe: ne quid manu factum adorari poſſit, laudavimus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus & literarum neſcii haberent, unde ſcientiæ hiſtoriam colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem ſententiam prolixius repetit & explicat *Libro* IX.*Epiſt.* IX. ad eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Aliud enim eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit orandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiotis præſtat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, hortamur ut

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, revocare festines. Adeoque Gregorius hic primus est, qui usum in templis imaginum palam propugnavit, cum simile quid ante ipsum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defensioni imaginum succurrens est, quod imagines essent Libri Laicorum. In eadem enim Epistolâ, aliud est, ait, picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa etiam ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt, unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora sanctorum sint consignata literis, ut lectores indè suam damnent ignaviam, & suos excitent animos ad sequelam, scripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconcessa cadunt eo effectu, quem colligunt docti. Ergò fuit ductu penicilli, id est, beneficio imaginum ignaro populo consulendum. Illæ namque plebi sanctorum egregia facta produnt, ac proinde potest dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes sanctorum, quos eruditè depicta tabella refert, quàm ipse librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat *in l. 3. Sentent. dist. 9. qu 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus nostri, qui plerumque tepens ad audita Christi facta salutis hominum causa, videns hæc eadem Mysteria eruditâ manu lineata suis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incalescit. Quantùm auribus oculi præstent, *Horatius Lib. de arte poeticâ* edisserit:

Segniùs irritant animos demissa per aurem
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit Spectator.

Eandem ob causam multi S. Meletii imaginem domi servabant, quorum benevolum affectum *Chrysostomus in Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen solum adeò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum,

lorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò ſi ad normam Sacratiſſimæ veritatis dicendum quod res eſt, eodem cæmento, quo Ethnici ſuarum imaginum uſum defenderunt, Gregorius olim ſuum fundamentum incruſtavit, hauſtis procul dubio ex eorum lacunis quæ ſuperius lectori propinavimus. Quandò enim *Maximus Tyrius Philoſophus* ſub Commodo Imperatore Romæ clarus, ad imagines & ſigna devolvebatur, dixit, inſtituta hæc eſſe, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri ſoleant tenuibus quibuſdam notis à præceptoribus expreſſis, conſtituta memoria ad ediſcendam artem manu quodammodo perduci. Viſi ſunt enim Legislatores quaſi cuidam gregi puerorum dicationes has ſacras tradidiſſe. Et admodum clarè hoc ipſum ex *Athanaſio* intelligitur, qui *in libro contra gentes*: Philoſophi, *inquit*, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies eſſe, qui apud eos videntur Dii; Verùm hanc afferunt rationem, idcircò ſe illas imagines fingere, ut per eas ſibi Deus reſpondeat & reveletur: Non poſſe enim inviſibilem aliter noſſe, quam per hujuſmodi ſigna & τελετάς. Alii ſapientiora his & altiora ſe dicere arbitrantes, *ajunt*, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœleſtes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, ſicque apparentes veram illis Dei inſinuent notionem. Eſſe enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes poſſint per eam, quæ ex illis inſinuatur, cœleſtium ſpirituum revelationem, & Dei intelligentiam conſequi. Manifeſtus ergò Symphoniſmus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm.* VII. *de ſacrificiis, ad Græcos infideles,* nunc attendendum venit. Simulachra, *ait*, Sathan curavit fieri in uſum eorum, qui literarum ſunt expertes, ut iis ad ſuperſtitionem incitarentur. Conſonat Athanaſius l. c. ſcribens: Perquam fabuloſè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hac in re maximam impietatem in perniciem ſuam operari. Laudabile inſuper factum *Epiphanii* in fine ejuſdem

Epiſto-

Digitized by Google

Idololatriæ omnem aditum præcludere volens, imagines Patrum, qui ſex Synodis univerſalibus interfuiſſent, quique juſſu Conſtantini Pogonati, & Juſtiniani F. depicti fuerant, Conſtantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omneſque alias amoveri jubet; idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Iſaurus Imp. conventum Conſtantinopolitanum inſtituit, & imagines ac ſtatuas in foro combuſſit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem ſcopum collineavit Synodus Conſtantinopolitana ſub Imp. Conſtantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Epiſcopi ſanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem ſextam Concilii Nicæni ſecundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fuſiùs enarrant.

* Synodus illa πενθέκτη (πενθ᾽ ἕκτη) ſive *Quiniſexta* audit, quia quod quintæ & ſextæ, Synodis univerſalibus deerat, protinus conſtituit. Quin & *Anton. Poſſevinus* Tomo II. Apparatûs Sacri in verb. Quiniſextum p. 305. & Trullanum, p. 513. confitetur, eandem canones addidiſſe quintæ & ſextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur ſupplementum earundem Synodorum generaliũ. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus*. *In Chronico de rebus Patriis Conſtantinopolitanis à Codino* edito, crebra mentio fit de *Trulla*, quando agitur de templo admirabili, quod exſtrui atque erigi Juſtinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non eſt habita. *Theodorus Balſamon* ſcribit Patres conveniſſe *in Trullo Magni Palatii*. Commentar. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæſarei, quod faſtigiatum, teſtudine ſurſum erectâ, ſui rotunditate conficiens hemiſphærium, ab ipſo ædificii genere Trullus fuit nominatum. *Baronius Tomo* VIII. *Annal.* ſub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, deprædicans templum SS. Coſmæ & Damiani, inquit, *Trullum Eccleſiæ Sergius Pontifex fuſis chartis* (id eſt, laminis) *plumbeis*

T *coope-*

cooperuit atque munivit. Trullus, ut verbo me expediam, erat tholus sive ædificiũ quod formam turritæ concamerationis habebat.

§. VII. Anno Domini DCCXCIV. Indictione secundâ, Adriani Pontificatus XXIII. Constantini solius Imper. Orientalis quinto, Francofurti ad Mœnum post festum Paschale amplissimum Concilium congregatum est, uti uno ore confirmant *Paulus VVarnefridus in Chronico Tomo I.* Corporis Historiæ Francicæ veter. fol. 180. num. 10. *Ademarus* part. II. ejusdem Corp. historici fol. 400. num. 50. *Lupoldus apud Irenicum* Lib. II. *Baronius Tomo IX.* Annal. Ecclesiast. sub ann. Christi DCCXCIV. num. 1. *Possevinus Apparat. Sacr. Tomo I. in verbo* Francofordiensis fol. 600. *Iohannes Cabassutius in Notitia Concilior.* p. 513. *Philippus Labbeus in Synopsi Concil. historica, pag.* 100. Occasionem præbuit tum Felix hæreticus, tum Adrianus Pontifex, qui Acta Synodi Nicænæ II. de Imaginum adoratione miserat Carolo approbanda. Frequentes igitur convenêre circiter trecenti numero Episcopi, Abbates, Sacerdotes, Monachi, ex omnibus Caroli Magni Regis Provinciis, nimirum ex Italia, Gallia & Germania, quibus Paulinus, Aquilejensis Episcopus in Libello *Sacro Syllabo* addit Episcopos ex Hesperiâ, Liguriâ, Æmiliâ & Austria, Provinciis longè dissitis. Misit eò Adrianus Pontifex suos Legatos, Theophylactum & Stephanum Episcopos. Interfuit huic venerando Cœtui Rex Carolus ipse. Ac primum Felicis & Elipandi opinio, quod Christus secundum humanitatem adoptivus Dei filius sit, à Synodo discussa & condemnata est. Vid. *Salomon Gesner, Lib. II. Enarrat. Histor. Concilior. Sec. IIX. pag.* 372. *Tom.* II. *Corp. Histor. Franc. fol.* 40. n. 40. 50. & fol. 401. n. 10. *Ado Viennensis Episcopus, in Chronico*, Ætate VI. *B. D. Dorschæus in Collatione ad Concil. Francofurt.* p. 100. 113. seq. Deinde Acta Synodi Nicænæ secundæ ventilantur, & sententia de imaginibus adorandis rejicitur, Patribus sic pronunciantibus: Imaginum „ cultum & adorationem esse impiam, Synodum porrò Nicæ„ nam secundam, quam septimam universalem appellaverat Pontifex, damnari, nec universalem dici debere. Illud perspicuè tradit *Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis Histor. Eccles. Rhemens.*

Lib.

*Lib.*III.*cap.*XX. ita ſcribens: Septima autem apud Græcos voca-
„ ta univerſalis *Pſeudo Synodus* de imaginibus, quas quidam con-
„ fringendas, quidam autem adorandas dicebant; neutra verò in-
„ tellectu ſano definiens ſine autoritate Apoſtolicæ ſedis, non lon-
„ gè ante noſtra tempora Nicææ eſt à quamplurimis Epiſcopis
„ habita & Romam miſſa, quam etiam Papa Romanus in Fran-
„ ciam direxit. Unde Caroli M. Imperatoris tempore generalis
„ Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore, celebra-
„ ta, & ſecundum Scripturarum tramitem, traditionemque Ma-
„ jorum, ipſa Græcorum Synodus deſtructa & penitùs abdicata,
„ de cujus deſtructione non modicum volumen, quod in Palatio
„ adoleſcentulus legi, ab eodem Imperatore Romam eſt per
„ quendam Epiſcopum miſſum. Paulo poſt de titulo univerſalis
„ Synodi hæc ſubnectit: Autoritate itaque hujus Francofordien-
„ ſis nonnihil repreſſa eſt imaginum veneratio: ſed tamen Ha-
drianus & alii Pontifices in ſua opinione perſeverârunt, & mortuo Carolo pupparum cultum vehementiùs promoverunt. Idem ſuo calculo confirmat *Eginhardus in vita Caroli M.* apud Erphordienſem, *Aimonius Lib.*IV.*cap.*LXXXV. de Geſtis Francor. *Aventinus Lib.*IV. *Annal. Bojorum. Abbas Vrſpergenſis* in Chronicis ad Ann. DCCXCIII. Imò hoc tam manifeſtum eſt, ut contra Pontificii ne hiſcere quidem audeant. *Blondus* ſanè inter Pontificis adulatores (adoratores dicendũ erat) non poſtremus, *Lib.*I. *Decad.*II. *Hiſtor.* ſcribit: in Francofurtenſi Synodo condemnatam eſſe Synodum de imaginibus deponendis, quam Græci falſo appellabant ſeptimam. Atqui eum non latuit Nicænam condemnatam fuiſſe. Nec diſſimulat confiteri *Iohan. Cabaſſutius* Concilium Francofortenſe damnâſſe Synodum ſeptimam de imaginum cultu, in Notitiâ Concilior. pag. 483. Quod cum videret Cardinalis Bellarminus, eò devenit, ut ſtatueret, ceu alia, ſic quoque Concilium Francofurtenſe errare potuiſſe, & adeo errâſſe, non *in juris* ſed *in facti* quæſtione, Tomo I. Controverſ. Theologic. Controv. IV. Lib.I. de Conciliis cap. VII. Lib.II. cap. IX & Lib.II. de imaginibus Sanctorum, cap. XIV. Egregia ſcilicet conſequentia, quæ ſi valeret, omnes Pontificiorum hypotheſes

rum Parentes appellat: quin hîc ut alibi semper Waldenses imitantur Wiclefistæ. *Iohannes VViclefus* Anglus, Theologus Oxoniensis floruit circa Annum MCCCLXXXI. Wiclefo suppar & ejus doctrina multum adjutus *Iohann.Hussius*, nec non *Hieronymus Pragensis*, quantas persecutiones tolerarit & quid docuerit, Vide in Historia universali *Boxhornii* ad Ann. MCCCC. p.m. 904. seqq. Itemque peculiari *dissertatione de Ecclesia VValdensiũ Ioachimi Hesterberg*, An. MDCLXVIII. Argentorati sub Præsidio B. *D. Dannhaueri* institutâ.

(*b*) Πρωτοσύγκελλος, Protosyncellus, id est, primus domesticus. Dignitas Ecclesiastica in Constantinopolitana Ecclesia ita dicebatur, quia omnium Syncellorum, id est, habitantium sive domesticorum Patriarchalis Palatii erat primarius , ejusdemque Patriarchæ Vicarius , imò futuræ Patriarchatus Successioni destinatus; Ideò dignitas hæc à Capitulo illius Ecclesiæ cum Imperiali beneplacito eligebatur. Eodem præterea mense ab Imperatore Johanne ad Papam Martinum Legati redierunt , Marcus , inquam, Iagrus, & Stratopedarcha (idem sonat quod Protostrator , sive Præfectus stabuli, vel Marescallus) & magnus Protosyncellus , inquit *Georgius Phranza*, Byzantinus Chronicorum Scriptor Seculo decimo quinto, *in Chronico de rebus Byzantinis, Lib.* II. *cap.* 2. à Jacobo Pontano Anno MDCIV. Ingolstadii in 4. Latinè edito.

§.IX. Metrophani *Leonem Allatium* succenturio, qui *Lib.* III. *de Eccl. Occident. & Oriental. Perpetua consensione* (si Diis placet) cap. IX. *p.m.* 1039. Græcorum studium circa imagines his verbis exprimit: Sacras imagines integra mente & voce venerantur; quibus totius Ecclesiæ etiam muros exornant , ut semper ante oculos habeant & meditentur gesta sanctorum. In privatis etiam domibus nullus est , qui simili peculio non glorietur ; ante quas cum festus dies agitur, à Vigiliæ vesperis per totum subsequentem diem lampades accendunt. Nec antiquis tantum imaginibus contenti, novas procurant, cum hoc ævi, & semper antea , apud eos pictores, pro genio tamen temporis floruerint. Eas non in telis, sed in tabellis pingunt, semperque eadem formâ repræsentant: quæ enim faciei lineamenta & vestimentorum formam in antiquissimis vident,

Digitized by Google

dent, ea omnibus modis imitantur, ut pictores illi, non pro arbitrio pingant, ſed quod vident, in aliis referant. Idque non novum eſt in eâ Eccleſiâ, ſed ab antiquiſſimis etiam temporibus in uſu. *Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus* Anno Chriſti DCCCVI. die XII. Aprilis conſtitutus, (acerrimus alius Iconolatra) *Libro de inculpata Chriſtianorum fide* : Τῶν δὲ εἰκονιζομένων ἡνίκα πολυσχιδὴς ἡ πλάνη. Πολλοὶ γὰρ παρ᾽ αὐτοῖς θεοί τε καὶ δαίμονες, ἀνάγκη πλείους εἶναι, καὶ τὰς μορφὰς, καὶ τὰ ἐκτυπώματα ποικίλα, καὶ πεπληθυσμένα, καὶ τοῖς εἴδεσι διαφέροντα, καὶ ἀνομοίων ἀνόμοια, καὶ τὸ βρέτας ἑκάστῳ ἀλλόκοτον, ἀνατιθέμενον. Παρ᾽ ἡμῖν δὲ τοῖς χριστιανοῖς ἁπλῆς οὔσης, καὶ ἀσκεδάστου τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ, εἷς ὁ Χριστὸς, μία τῷ εἴδει, καὶ ἡ τούτου εἰκὼν, καὶ ὁ χαρακτὴρ ὅμοιος, ἐξ ἑνὸς ἀρχετύπου ἀεὶ προερχόμενος, ὡς φέρε εἰπεῖν, ἀφ᾽ ἑνὸς δακτυλίου πολλὰ γίνεται ἐκτυπώματα, εἰ καὶ ταῖς ἡλικίαις ἔσθ᾽ ὅτε, καὶ τοῖς τῶν τόπων ἐν οἷς διητᾶται ἰδιώμασιν, κατά τε τὸ σχῆμα, καὶ τὴν μορφὴν βραχύ τι παραμείβεται. Πληθύνεται δὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς μένων, ὥσπερ ἐκ μιᾶς λαμπάδος πολλῶν ἀναπτομένων, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς μένοντος τῷ πάθῳ καὶ τῇ πίστει τῶν δεομένων τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας καὶ χάριτος. i.e. Eorum verò quæ pictura exprimuntur, cum error in multas partes divideretur, multi enim apud eos Dii & Dæmones, neceſſe eſt eſſe plures formas; & expreſſiones varias, & numero abundantes, & ſpecie differentes, & diſſimilium diſſimiles, & ſtatuam unicuique inſolentem conſecrari. Apud nos autem Chriſtianos, quibus veritas ſimplex eſt, & indiviſa, cum unus ſit Chriſtus, una eſt ſpecie illius imago, & character ſimilis, ex uno archetypo ſemper proveniens; quemadmodum, exempli gratiâ, ex uno annulo multæ fiunt expreſſiones, quamvis ætate ſæpenumero, & locorum in quibus habitabat, proprietatibus, ſecundum figuram & formam paululum immutentur. Multiplicatur porrò, unus & idem manens, quemadmodum ex unâ lampade multæ accenſæ, uno & eodem igne & permanente, deſiderio & fide exorantium, quæ inde emanant, utilitatem & gratiam. Pergit deinceps : ἐν τούτοις ἅπτονται καὶ τῶν ἱερῶν Κειμηλίων, ἐν οἷς τὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελεῖται μυστήρια· ἔτι καὶ τῆς ἐσθῆτος, ὅση ταῖς σεπταῖς ταύταις ἱστορίαις σεμνῶς περιστέλλεται, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς Εὐαγγελικαῖς βίβλοις προσκυνουμένων πινακίων. Καταλύουσι γοῦν τὸ Εὐαγγέλιον Καὶ τί γὰρ ἕτερον ἐνορᾶν ἐστιν ἢ κινούμενον παρ᾽ αὐτοῖς καὶ λυόμενον τὸ Εὐαγγέλιον· ἐν τίνι γὰρ διοίσει τὰ ἐντὸς γεγραμμένα τῶν ἐκτὸς ἱστορουμένων τῆς τοιαύτης ἐννοίας καὶ ὑποθέσεως ἐπ᾽ ἀμφο-

esse usus; nondum tamen ad cultum & adorationem, sed partim ad historicam admonitionem, partim etiam ornatus causâ. Cœpit hoc potissimum fieri circa Ann. Christi CCCLXXX. in Orientalibus Ecclesiis; & quidem, quod observarunt aliqui, inter Græcos primùm reperiuntur descriptiones picturarum in ipsis templis apud *Gregorium Nyssenum*, Basilii fratrem, ut est videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à sculptore factam commendat, & marmoris à lapicidâ politi tanquam argenti lævitatē, & vivam ipsius Martyris effigiem, omniumque ejus præclarissimorum factorum adumbrationem expressam, & oculis propositam excellentissimè à pictore in opere sculptili, una cum Christi imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expressas agnoscit, quàm si in libro descriptæ & commemoratæ essent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyssenum collachrymatum esse, dum juxta simulachrum Abrahæ filium suum immolantis, transiret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemiæ virginis in Templo urbis Chalcedonensis fuisse depictum, quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Ecclesiam fortasse primus *Paulinus* Episcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCCXX. celebris fuit. Is facti hujus causam hanc reddidit: Cum fideles die festo convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religiosè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit ille pater in parietibus templi Veteris Testamenti historias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & sobrius in convivio se gereret. Hæc res mox in aliis quoque Ecclesiis magno cum applausu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Christianus *in Passione Cassiani Martyris* pictæ imaginis in templis his versibus:

Erexi ad cœlum faciem, stetit obvia contrà
  Fucis colorum picta Imago Martyris.
Æditus consultus ait, quod prospicis hospes,
  Non est inanis aut anilis fabula.

Histo-

Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

Paulinus Epiſt.XII. ſuas picturas ita deſcribit:

Pleno coruſcat Trinitas Myſterio.
Stat Chriſtus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ corona ſunt Apoſtoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV.cap. in Baſilicâ Fundanâ ſtatuerat hiſtoriam extremi Judicii in formâ duorum gregum.

§. V. Seculo ſexto *Serenus Maſſilienſis* cum videret à quibusdam imagines ut idola coli, zelo accenſus eas confregit atque projecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice cenſuram *Lib.* VII.*Epiſtola* CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuiſſe: ne quid manu factum adorari poſſit, laudavimus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus & literarum neſcii haberent, unde ſcientiæ hiſtoriam colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem ſententiam prolixius repetit & explicat *Libro* IX.*Epiſt.*IX.ad eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Aliud enim eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit orandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiotis præſtat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, hortamur ut

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, revocare festines. Adeoque Gregorius hic primus est, qui usum in templis imaginum palam propugnavit, cum simile quid ante ipsum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defensioni imaginum succurrens est, quod imagines essent Libri Laicorum. In eadem enim Epistolâ, aliud est, ait, picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa etiam ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt, unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora sanctorum sint consignata literis, ut lectores indè suam damnent ignaviam, & suos excitent animos ad sequelam, scripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconcessa cadunt eo effectu, quem colligunt docti. Ergò fuit ductu penicilli, id est, beneficio imaginum ignaro populo consulendum. Illæ namque plebi sanctorum egregia facta produnt, ac proinde potest dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes sanctorum, quos eruditè depictâ tabellâ refert, quàm ipse librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat *in l. 3. Sentent. dist. 9. qu 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus nostri, qui plerumque tepens ad audita Christi facta salutis hominum causa, videns hæc eadem Mysteria eruditâ manu lineata suis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incalescit. Quantùm auribus oculi præstent, *Horatius Lib. de arte poeticâ* edisserit:

Segniùs irritant animos demissa per aurum
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit Spectator.

Eandem ob causam multi S. Meletii imaginem domi servabant, quorum benevolum affectum *Chrysostomus in Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen solum adeò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum,

lorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò ſi ad normam Sacratiſſimæ veritatis dicendum quod res eſt, eodem cæmento, quo Ethnici ſuarum imaginum uſum defenderunt, Gregorius olim ſuum fundamentum incruſtavit, hauſtis procul dubio ex eorum lacunis quæ ſuperius lectori propinavimus. Quandò enim *Maximus Tyrius Philoſophus* ſub Commodo Imperatore Romæ clarus, ad imagines & ſigna devolvebatur, dixit, inſtituta hæc eſſe, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri ſoleant tenuibus quibuſdam notis à præceptoribus expreſſis, conſtituta memoria ad ediſcendam artem manu quodammodo perduci. Viſi ſunt enim Legislatores quaſi cuidam gregi puerorum dicationes has ſacras tradidiſſe. Et admodum clarè hoc ipſum ex *Athanaſio* intelligitur, qui *in libro contra gentes*: Philoſophi, *inquit*, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies eſſe, qui apud eos videntur Dii; Verùm hanc afferunt rationem, idcircò ſe illas imagines fingere, ut per eas ſibi Deus reſpondeat & reveletur: Non poſſe enim inviſibilem aliter noſſe, quam per hujuſmodi ſigna & τελετάς. Alii ſapientiora his & altiora ſe dicere arbitrantes, *ajunt*, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœleſtes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, ſicque apparentes veram illis Dei inſinuent notionem. Eſſe enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes poſſint per eam, quæ ex illis inſinuatur, cœleſtium ſpirituum revelationem, & Dei intelligentiam conſequi. Manifeſtus ergò Symphoniſmus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm.* VII. *de ſacrificiis, ad Græcos infideles*, nunc attendendum venit. Simulachra, *ait*, Sathan curavit fieri in uſum eorum, qui literarum ſunt expertes, ut iis ad ſuperſtitionem incitarentur. Conſonat Athanaſius l.c. ſcribens: Perquam fabuloſè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hac in re maximam impietatem in perniciem ſuam operari. Laudabile inſuper factum *Epiphanii* in fine ejuſdem *Epiſto-*

Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum Patriarcham his verbis exprimitur: Cum veniſſem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogâſſem quis locus eſſet, didiciſſemque eſſe Eccleſiam, & intrâſſem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejuſdem Eccleſiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quaſi Chriſti vel Sancti cujusdam. Non enim ſatis memini cujus imago fuerit; Cum ergò hoc vidiſſem in Eccleſiâ Chriſti, contra autorem Scripturarum, hominis pendere imaginem, ſcidi illud, & magis dedi conſilium cuſtodibus ejuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent. *Et mox*: Precor ut jubeas in Eccleſia Chriſti, iſtiusmodi vela, quæ contra religionem noſtram veniunt, non appendi. Decet enim honeſtatem tuam hanc magis habere ſolicitudinem, ut ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt Eccleſiâ Chriſti, & populis qui tibi crediti ſunt. Initio ſeculi Septimi uſque ad Synodum Quini-Sextam (*) imagines quidem in templis fuêre, ut tamen non liceret ullam adorare, quæ non eſſet Deus. In Synodo Quini-Sexta Anno Chriſti DCXCII. celebratâ vocantur imagines σεπτὰς, id eſt, *venerabiles*, ſicut templum σεβάσμιον Concilium Conſtantinopolitanum juſſu Conſtantini Copronymi Anno DCCLIV. celebratum, nuncupat: & *Iuſtinianus* Imp. Sacratiſſimus *Novella* VII. *cap.* II. Noſocomia & Xenodochia appellat *venerabiles domos*. In illa Quini-Sexta Synodo canone LXXIII. dicunt Patres: Cum crux vivifica illud ſalutare nobis oſtenderit, nos omne ſtudium adhibere oportet, ut ei, per quam antiquo lapſu ſalvati ſumus, eum, qui par eſt, honorem habeamus. *Vnde & mente & ſermone, & ſenſu, adorationem ei tribuentes*, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pavimento fiunt, omninò deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Qui ſecus fecerit, excommunicari decernimus. Seculo vero octavo cultus religioſus & adoratio imaginum palam Eccleſiæ obtrudi & urgeri cœpit, reluctantibus quantumvis Imperatoribus zeloſis. Propterea Philippicus cum ad Imperium veniſſet Synodum coegit Conſtantinopoli ex Epiſcopis plurimis, Anno Domini DCCXIII. in qua

Idolo-

Idololatriæ omnem aditum præcludere volens, imagines Patrum, qui ſex Synodis univerſalibus interfuiſſent, quique juſſu Conſtantini Pogonati, & Juſtiniani F. depicti fuerant, Conſtantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omneſque alias amoveri jubet; idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Iſaurus Imp. conventum Conſtantinopolitanum inſtituit, & imagines ac ſtatuas in foro combuſſit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem ſcopum collineavit Synodus Conſtantinopolitana ſub Imp. Conſtantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Epiſcopi ſanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem ſextam Concilii Nicæni ſecundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fuſiùs enarrant.

* Synodus illa πενθέκτη (πενθ' ἕκτη) ſive *Quiniſexta* audit, quia quod quintæ & ſextæ, Synodis univerſalibus deerat, protinus conſtituit. Quin & *Anton. Poſſevinus* Tomo II. Apparatûs Sacri in verb. Quiniſextum p. 305. & Trullanum, p. 513. confitetur, eandem canones addidiſſe quintæ & ſextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur ſupplementum earundem Synodorum generaliũ. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus*. *In Chronico de rebus Patriis Conſtantinopolitanis à Codino* edito, crebra mentio fit de *Trulla*. quando agitur de templo admirabili, quod exſtrui atque erigi Juſtinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non eſt habita. *Theodorus Balſamon* ſcribit Patres conveniſſe *in Trullo Magni Palatii*. Commentar. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæſarei, quod faſtigiatum, teſtudine ſurſum erectâ, ſui rotunditate conficiens hemiſphærium, ab ipſo ædificii genere Trullus fuit nominatum. *Baronius Tomo* VIII. *Annal.* ſub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, deprædicans templum SS. Coſmæ & Damiani, inquit, *Trullum Eccleſiæ Sergius Pontifex fuſis chartis* (id eſt, laminis) *plumbeis*

T *coope-*

retis. In omni enim homine est imago Dei, non in omnibus verò similitudo, sed ubi benigna anima est & mens pura. Si ergò verè vultis honorare imaginem Dei; nos verò vobis quod verum est, aperimus, ut homini qui ad imaginem Dei factus est, benefaciatis, honorem & reverentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nudo indumentum, ægro ministerium, peregrino hospitium, & in carcere posito necessaria ministretis: Et hoc est, quod verè Deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur. Quis ergò iste honor Dei est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atque exanimes figuras, tanquam numina venerari; & hominem in quo vera Dei imago est, spernere? *Et post pauca*: Intelligite ergò, quia latentis intrinsecus Serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse, cum insensibilia colitis, & non videri impios, cum sensibiles & rationabiles læditis. *Item*, quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi, & reddere lignis & lapidibus gratiam? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem vestram &c.

§. II. Ex S. Patribus primo loco sistimus *B. Irenæum*, S. Polycarpi discipulum, Episcopum & Martyrem, sub Commodo Imperatore clarum, An. post N.C. CLX. qui *Libro* I. *de hæresibus, capite* XXIII. inter errores Basilidis & discipulorum ejus recenset, quod uterentur imaginibus, invocationibusque. Et cap. XXIV. Inter hæreses Carpocratis & Gnosticorum, hanc etiam numerat, quod imagines haberent Christi & Apostolorum, atque Philosophorum, easque coronarent ac colendas proponerent. *Iustinus Philosophus & Martyr*, eorum post Apostolica tempora primus, quorum scripta ad nos pervenerunt, Anno χριστογονίας CL. celebris in *Dialogo cum Tryphone Iudæo* Ephesi habito, & *Apologia* II. ad Imperatorem Antonium Pium, Omnes imagines ad cultum propositas, simpliciter damnari dicit. *Tertullianus*, vetustissimus inter Patres Latinos, quorum Scripta habemus, & ante medium seculi tertii, anno nempe CCXXX. illustris, testatur diversis

verſis locis in Apologetico, Chriſtianos ſuo tempore maximè odiſſe ſtatuas cum ſuis ornamentis. Hinc etiam ille in Deorum Idola toties invehitur Cap. IX. XI. & alibi. Ac in libro *de Corona Militis*, Altius, *inquit*, Joannes: *Filioli, cuſtodite vos* ab Idolis, non tam ab Idololatriâ, quaſi ab officio, ſed ab Idolis, id eſt ab ipſa effigie eorum. Indignum enim, ut imago Dei vivi, imago Idoli & mortui
„ fiat. Contra Gnoſticos voluntatem Dei hanc eſſe demonſtrat,
„ non tantum, ne adorentur imagines, ſed neque fiant & ha-
„ beantur: & tam Idololatras eſſe qui eas faciant retinentque: (*ad*
„ *cultum videlicet*) quàm qui eas colunt. Clariùs id etiam demon-
„ ſtrat in *libro de Idololatriâ*, ubi non ſolùm graviſſimè invehitur,
„ in omnes imaginum cultores, ſed ipſas quoque artes ſculpendi
„ & pingendi damnat, quod artifices, qui ſe Chriſtianos profite-
„ bantur, imagines Idololatris venderent. In *Libro de Spectaculis*
ex loco Apoſtoli in I. Corinth. X. pulchrè argumentatur: Si ab-
„ ſtinendum eſt ab Idolothytis (id eſt, cibis Idolis conſecratis)
„ quia quæ immolantur Idolis, non Deo, ſed Dæmonibus immo-
„ lantur; Ergò etiam ab Idolis ipſis ſuſpiciendis & colendis abſti-
„ nendum eſt: quia in illis non Deus, ſed Dæmones inhabitant.
Et *cap.* XXX. *Apologetici inquit*: Nos adoramus oculis ad cœlum ſublatis, non ad imagines ſeu picturas. In hunc Apologeticum *B. Rhenanus* ex verbis & argumentationibus Tertulliani colligit, Tertulliani argumentationem nihil concludere, niſi ſtatuatur, Chriſtianos tempore illo imagines omnes odio maximo habuiſſe, cum ſuis ornamentis. Undè apparet nullas tunc temporis fuiſſe prorſus in Chriſtianorum templis Imagines. *Clemens Alexandrinus*, Scriptor itidem ſeculi tertii *Lib.* VI. *Stromatum* perſpicuè dicit: No-
„ bis (nimirum Chriſtianis) nullum eſt ſimulachrũ in mundo. Quo-
„ niam in rebus genitis nihil poteſt referre Dei imaginem. Idem in
Paræneſi ad Gentes ſcribit: Nobis apertè vetitum eſt artem fallacem exercere. Scriptum enim eſt; Non facies cujusvis rei ſimilitudinẽ. Appellat quoq; ſpecioſum quidem, ſed improbũ artificium, quod poſtquam floruerit, auctus ſit error; Et *Prophetiam* citat, quæ dicit: Res hic ſe habebunt infeliciter, quandò crediderint ſtatuis.

Nobis

Nobis non eſt imago ſenſilis de materia ſenſili &c. Quid quæſo clariùs contra Imaginum uſum apud Chriſtianos veteres dici poterat? *Cyprianus Epiſcopus* Carthaginenſis circa Annum Domini CCL. contra Demetrianum diſputans, Idola non tantum contra legem DEI, ſed & etiam cum hominis naturâ pugnare exiſtimavit. Eodem ſeculo tertio *Origenes* Clementis modò laudati diſcipulus floruit, & prolixam concertationem cum Celſo inſtituit, ex qua apparet inter præcipua accuſationis capita hoc etiam Chriſtianis Ethnicos objeciſſe, quod Religionem absque ſimulachris haberent; Reſpondet autem Origenes, non ita, ut ſimulachrorum gentilium loco, vel Chriſti, vel Apoſtolorum ſubſtituat imagines, adeoque aſſerat, Chriſtianis atrocem infligi injuriam, ſi de illis ſpargatur, quod in externo cultu imaginibus prorſus careant, quod feciſſet utique ſi vel unam imagunculam Chriſtiani eo tempore „ habuiſſent: Sed ſunt, inquit *Lib.* IIX. *contra Celſum,* nobis ſimula- „ chra, non per impuros opifices aliquos fabricata, ſed per Dei „ verbum nobis edita & formata, virtutum ſcilicet exempla & ſtru- „ cturæ, quæ imitatrices ſunt Chriſti. Allatum quoque fuerat à Cel- „ ſo dictum Heracliti, quo ille indicabat, ſtultè facere eos, qui ſi- „ mulachris preces offerunt, niſi nôrint Deos & Heroas quinam ſint. *Reſpondet Origenes,* ſciri poſſe Deum, & ipſius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diverſos eſſe à Diis gentium, qui ſint Dæmonia; Impoſſibile tamen eſſe, ut quis Deum noverit, fiat ſupplex ſtatuis: Nec hoc tantùm ſtultum eſſe, ſi quis preces ſimulachris offerat, ſed etiam, cùm id aliquid ſimulat, vulgi opinionibus ſe attemperans: nihil enim adulterum debet eſſe in animâ hominis verè pii ergà Deum. Nos verò ideò quoque non honoramus ſimulachra, quia quantum poſſumus cavemus, ne incidamus in eam credulitatem, ut iis tribuamus divinitatis aliquid. Lib. VII. *contra Celſum.*

§. III. Sub finem ſeculi tertii & initium quarti *Lactantius Firmianus* demonſtravit, non ſolùm nullum uſum ſimulachrorum ſui ſeculi Chriſtianis, ſed ita quoque tum viſum fuiſſe, ut ne liceret ſimula-

Digitized by Google

ſimulachris quidem uti. Nam *Libro II. Divinarum Inſtitutionum cap. II.* ſimpliciter aſſerit, Dei imaginem ſemper ſupervacuam eſſe, quippe cujus numen & ſpiritus ubique diffuſus abeſſe nunquam „ poſſit. Quæro, *inquit*, ſi quis imaginem hominis peregrè con„ſtituti contempletur ſæpiùs, ut ex ea ſolatium capiat abſentis, „ num idem ſanus eſſe videatur, ſi eo reverſo atque præſente in „ contemplanda imagine perſeveret, eaque potiùs, quàm ipſius „ hominis aſpectu frui velit? Minimè profectò. Etenim hominis „ imago neceſſaria tum videtur, cum procul abeſt; ſupervacua fu„tura, cum præſto eſt; Dei autem, cujus Spiritus ac Numen ubi„que diffuſum, abeſſe nunquam poteſt, ſemper utique imago ſu„pervacua eſt. Et ſimulachrum Dei non eſſe illud, quod digitis „ hominis ex lapide aut ære aliave materiâ fabricatur, *docet*, ſed „ ipſum hominem, quoniam & ſentit & movetur, & multas ma„gnaſque actiones habet. *Quin amentiam* eſſe *judicat*, effingere, „ quæ poſtmodum vereamur, aut vereri & colere, quæ finximus „ nos ipſi. Nec intelligunt, *pergit*, homines ineptiſſimi, quod ſi „ ſentire ſimulachra, & moveri poſſent, ultrò adoratura, à quibus „ ſunt expolita, quæ eſſent aut incultus, & horridus lapis, aut ma„teria informis, & rudis, niſi fuiſſent ab homine formata. Homo „ igitur illorum quaſi parens putandus eſt, per cujus manus nata „ ſunt, per quem ſpeciem, figuram, pulchritudinem habere cœ„perunt, cum ante fuiſſent quod fuiſſe ſe Priapus apud Horatium „ innuit his verbis:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus, ſcamnum faceretne Priapum?
Maluit eſſe Deum, Deus inde ego, furum aviumque.
Maxima formido.

„ Sed hæc, *inquit* Lactantius, nemo conſiderat. Infecti ſunt enim „ perſuaſione, ac mentes eorum penitùs fucum ſtultitiæ perbibe„runt. Adorant ergo inſenſibilia, qui ſentiunt, irrationabilia qui „ ſapiunt, exanima qui vivunt, terrena qui oriuntur è cœlo. Nam „ iſta mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quo„libet materiæ genere formata, quid aliud ſunt, niſi terra, ex qua

„ nata ſunt? Quid ergò inferioribus rebus ſubjacetis? quid capiti-
„ bus veſtris terram ſuperponitis? Idem cap. IV. pergit: Ubi ergò
„ veritas eſt? ubi nulla vis adhiberi poteſt Religioni; ubi nihil quod
„ violari poſſit, apparet; ubi ſacrilegium fieri non poteſt. Quid-
„ quid autem oculis, manibusque ſubjectum eſt, id verò quia fra-
„ gile eſt, ab omni ratione immortalitatis eſt alienum. Fruſtra
„ igitur homines auro, ebore, gemmis Deos excolunt & exor-
„ nant, quaſi verò ex his rebus ullam poſſint capere voluptatem.
„ *Cap.* autem XVII. ejuſdem libri inter cauſas vanæ Religionis
„ Idolorum duas potiſſimum adducit, alteram, quod ſimulachra
„ quæ coluntur, effigies ſunt hominum mortuorum: alteram,
„ quod imagines ſacræ, quibus inaniſſimi homines ſerviunt, omni
„ ſenſu carent, quoniam terra ſunt. Quare *ait* cap. XVIII. non eſt
„ dubium, quin RELIGIO NULLA SIT, UBICUNQUE
„ SIMULACHRUM eſt. Nam ſi religio ex divinis rebus eſt, di-
„ vini autem nihil eſt, niſi in cœleſtibus rebus: Carent ergò Reli-
„ gione ſimulachra, quia nihil poteſt eſſe cœleſte in eâ re, quæ fit
„ ex terrâ. Quidquid enim ſimulatur, id falſum ſit, neceſſe eſt.
„ Nec poteſt unquam veri nomen accipere, quod veritatem fuco
„ & imitatione mentitur. Si autem omnis imitatio, non res potiſ-
„ ſimum ſeria, ſed quaſi ludus ac jocus eſt, non religio in ſimula-
„ chris, ſed mimus religionis eſt. Præferendum eſt igitur verum
„ omnibus falſis. Calcanda terrena, ut cœleſtia conſequamur.
Hucuſque Lactantius, non cultum modò, ſed & fabricationem ſimulachrorum exagitat. Quâ fronte autem hæc dicere aut ſcribere auſus fuiſſet, ſi Eccleſiæ Lactantii & Conſtantini M. ſeculo imagines & ſimulachra ex quolibet materia caduca & fragili, vel Chriſti, vel Apoſtolorum, vel aliorum quoque ſanctorum habuiſſent. Huc facit manifeſtum edictum contra Picturas & imagines Chriſtianorum, cap. XXXVI. *Elibertini Concilii*, Conſtantini M. temporibus celebrati, quo ſancitur: Picturas in Eccleſiis fieri non debere; ne quid colitur & adoratur, in parietibus depingatur. *Canon* XLI. ejuſdem Concilii ſic ſonat: Admonere placuit

cuit fideles, ut quantum poſſunt, prohibeant, ne Idola in domibus ſuis habeant. Si verò vim metuunt ſervorum, vel ſe ipſos puros conſervent: Si non fecerint, alieni ab Eccleſia habeantur. Exſtat apud *Burckardum VVormatienſem Epiſcopum*, *Lib.* III. *Decret.* cap. XXXV, & *Caranzam* in Epitome Concilior. p.81. 83.

§. IV. Poſt medium Seculi IV. quidam hæretici imagines adorandas propoſuerunt; Inde *Epiphanius* Salaminæ Cypri Epiſcopus circa Annum CCCLXX. in ſuo *Panario de Carpocratianis* diſ-
„ ſerens ſcripſit: Habent imagines per colores depictas. Qui-
„ dam etiam ex auro & argento, ac reliqua materiâ. Quas ſa-
„ nè imagines JESU eſſe dicunt, & has JESU imagines ſub
„ Pontio Pilato factas eſſe, quandò inter homines verſabatur.
„ Habent autem eas imagines occultè: Inſuperque Philoſo-
„ phorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis & aliorum, cum quibus Philoſophis etiam alias imagines JESU collocant, collocataſque adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus de cætero gentium mores ſervant. Qui verò ſunt gentium mores alii, quam ſacrificia atque alia? *Auguſtinus* Epiphanium imitans in Catalogo hæreſeon, ſectæ Carpocratianæ fuiſſe traditur, *inquit*, ſocia quædam Marcellina, quæ colebat imagines JESU & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, adorando, incenſumque ponendo. *Nicephorus* etiam *Calliſtus*, cui alioqui imagunculæ Chriſti Domini non diſplicuerunt, *Lib.* XVIII. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, *cap.* LIII. commemorans hæreſes à Jacobitis Armeniorum inventas, imagines *ait* etiam Patris & Spiritus S. effigiant. Quod perquam eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt, non eorum, quæ inviſibilia ſunt & intelligentiâ comprehendi nequeunt. Succeſſu temporis cum memoriæ Martyrum ſummo in pretio eſſent, ac templa ſplendidiſſimè exornarentur, cœpit ſimul in ipſis templis etiam imaginum

S 2 eſſe

Digitized by Google

eſſe uſus; nondum tamen ad cultum & adorationem, ſed partim ad hiſtoricam admonitionem, partim etiam ornatus cauſâ. Cœpit hoc potiſſimum fieri circa Ann. Chriſti CCCLXXX. in Orientalibus Eccleſiis; & quidem, quod obſervarunt aliqui, inter Græcos primùm reperiuntur deſcriptiones picturarum in ipſis templis apud *Gregorium Nyſſenum*, Baſilii fratrem, ut eſt videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à ſculptore factam commendat, & marmoris à lapicidâ politi tanquam argenti lævitatē, & vivam ipſius Martyris effigiem, omniumque ejus præclariſſimorum factorum adumbrationem expreſſam, & oculis propoſitam excellentiſſimè à pictore in opere ſculptili, una cum Chriſti imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expreſſas agnoſcit, quàm ſi in libro deſcriptæ & commemoratæ eſſent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyſſenum collachrymatum eſſe, dum juxta ſimulachrum Abrahæ filium ſuum immolantis, tranſiret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemiæ virginis in Templo urbis Chalcedonenſis fuiſſe depictum, quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Eccleſiam fortaſſe primus *Paulinus* Epiſcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCCXX. celebris fuit. Is facti hujus cauſam hanc reddidit: Cum fideles die feſto convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religioſè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit ille pater in parietibus templi Veteris Teſtamenti hiſtorias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & ſobrius in convivio ſe gereret. Hæc res mox in aliis quoque Eccleſiis magno cum applauſu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Chriſtianus *in Paſſione Caſſiani Martyris* pictæ imaginis in templis his verſibus:

Erexi ad cœlum faciem, ſtetit obvia contrà
    Fucis colorum picta Imago Martyris.
Æditus conſultus ait, quod proſpicis hoſpes,
    Non eſt inanis aut anilis fabula.

Hiſto-

Digitized by Google

Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

Paulinus Epiſt. XII. ſuas picturas ita deſcribit:

Pleno coruſcat Trinitas Myſterio.
Stat Chriſtus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ corona ſunt Apoſtoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV. cap. in Baſilicâ Fundanâ ſtatuerat hiſtoriam extremi Judicii in formâ duorum gregum.

§. V. Seculo ſexto *Serenus Maſſilienſis* cum videret à quibusdam imagines ut idola coli, zelo accenſus eas confregit atque projecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice cenſuram *Lib.* VII. *Epiſtola* CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuiſſe: ne quid manu factum adorari poſſit, laudavimus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus & literarum neſcii haberent, unde ſcientiæ hiſtoriam colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem ſententiam prolixius repetit & explicat *Libro* IX. *Epiſt.* IX. ad eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Aliud enim eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit orandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiotis præſtat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, hortamur ut

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, revocare festines. Adeoque Gregorius hic primus est, qui usum in templis imaginum palam propugnavit, cum simile quid ante ipsum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defensioni imaginum succurrens est, quod imagines essent Libri Laicorum. In eadem enim Epistolâ, aliud est, ait, picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa etiam ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt, unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora sanctorum sint consignata literis, ut lectores indè suam damnent ignaviam, & suos excitent animos ad sequelam, scripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconcessa cadunt eo effectu, quem colligunt docti. Ergò fuit ductu penicilli, id est, beneficio imaginum ignaro populo consulendum. Illæ namque plebi sanctorum egregia facta produnt, ac proinde potest dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes sanctorum, quos eruditè depicta tabella refert, quàm ipse librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat *in l. 3. Sentent. dist. 9. qu 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus nostri, qui plerumque tepens ad audita Christi facta salutis hominum causa, videns hæc eadem Mysteria eruditâ manu lineata suis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incalescit. Quantùm auribus oculi præstent, *Horatius Lib. de arte poeticâ* edisserit:

> Segniùs irritant animos demissa per aurum
> Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
> Ipse sibi tradit Spectator.

Eandem ob causam multi S. Meletii imaginem domi servabant, quorum benevolum affectum *Chrysostomus in Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen solum adeò fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim in palis annulorum,

lorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò ſi ad normam Sacratiſſimæ veritatis dicendum quod res eſt, eodem cæmento, quo Ethnici ſuarum imaginum uſum defenderunt, Gregorius olim ſuum fundamentum incruſtavit, hauſtis procul dubio ex eorum lacunis quæ ſuperius lectori propinavimus. Quandò enim *Maximus Tyrius Philoſophus* ſub Commodo Imperatore Romæ clarus, ad imagines & ſigna devolvebatur, dixit, inſtituta hæc eſſe, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri ſoleant tenuibus quibuſdam notis à præceptoribus expreſſis, conſtituta memoria ad ediſcendam artem manu quodammodo perduci. Viſi ſunt enim Legislatores quaſi cuidam gregi puerorum dicationes has ſacras tradidiſſe. Et admodum clarè hoc ipſum ex *Athanaſio* intelligitur, qui *in libro contra gentes*: Philoſophi, *inquit*, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies eſſe, qui apud eos videntur Dii; Verùm hanc afferunt rationem, idcircò ſe illas imagines fingere, ut per eas ſibi Deus reſpondeat & reveletur: Non poſſe enim inviſibilem aliter noſſe, quam per hujuſmodi ſigna & τελετάς. Alii ſapientiora his & altiora ſe dicere arbitrantes, *ajunt*, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœleſtes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, ſicque apparentes veram illis Dei inſinuent notionem. Eſſe enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes poſſint per eam, quæ ex illis inſinuatur, cœleſtium ſpirituum revelationem, & Dei intelligentiam conſequi. Manifeſtus ergò Symphoniſmus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm.* VII. *de ſacrificiis, ad Græcos infideles*, nunc attendendum venit. Simulachra, *ait*, Sathan curavit fieri in uſum eorum, qui literarum ſunt expertes, ut iis ad ſuperſtitionem incitarentur. Conſonat Athanaſius l.c. ſcribens: Perquam fabuloſè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hac in re maximam impietatem in perniciem ſuam operari. Laudabile inſuper factum *Epiphanii* in fine ejuſdem

Epiſto-

Idololatriæ omnem aditum præcludere volens, imagines Patrum, qui sex Synodis universalibus interfuissent, quique jussu Constantini Pogonati, & Justiniani F. depicti fuerant, Constantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omnesque alias amoveri jubet; idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Isaurus Imp. conventum Constantinopolitanum instituit, & imagines ac statuas in foro combussit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem scopum collineavit Synodus Constantinopolitana sub Imp. Constantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Episcopi sanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem sextam Concilii Nicæni secundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fusiùs enarrant.

* Synodus illa πενθέκτη (πενθ' ἕκτη) sive *Quinisexta* audit, quia quod quintæ & sextæ, Synodis universalibus deerat, protinus constituit. Quin & *Anton. Possevinus* Tomo II. Apparatûs Sacri in verb. Quinisextum p. 305. & Trullanum, p. 513. confitetur, eandem canones addidisse quintæ & sextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur supplementum earundem Synodorum generaliũ. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus*. *In Chronico de rebus Patriis Constantinopolitanis à Codino* edito, crebra mentio fit de *Trulla*. quando agitur de templo admirabili, quod exstrui atque erigi Justinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non est habita. *Theodorus Balsamon* scribit Patres convenisse *in Trullo Magni Palatii*. Commentar. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæsarei, quod fastigiatum, testudine sursum erectâ, sui rotunditate conficiens hemisphærium, ab ipso ædificii genere Trullus fuit nominatum. *Baronius Tomo* VIII. *Annal.* sub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anastasius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, de prædicans templum SS. Cosmæ & Damiani, inquit, *Trullum Ecclesiæ Sergius Pontifex fusis chartis* (id est, laminis) *plumbeis*

cooperuit atque munivit. Trullus, ut verbo me expediam, erat tholus sive ædificiũ quod formam turritæ concamerationis habebat.

§. VII. Anno Domini DCCXCIV. Indictione secundâ, Adriani Pontificatus XXIII. Constantini solius Imper. Orientalis quinto, Francofurti ad Mœnum post festum Paschale amplissimum Concilium congregatum est, uti uno ore confirmant *Paulus VVarnefridus in Chronico Tomo I.* Corporis Historiæ Francicæ veter. fol. 180. num. 10. *Ademarus* part. II. ejusdem Corp. historici fol. 400. num. 50. *Lupoldus apud Irenicum* Lib. II. *Baronius Tomo IX.* Annal. Ecclesiast. sub ann. Christi DCCXCIV. num. 1. *Possevinus Apparat. Sacr. Tomo I. in verbo* Francofordiensis fol. 600. *Iohannes Cabassutius in Notitia Concilior.* p. 513. *Philippus Labbeus in Synopsi Concil. historica, pag.* 100. Occasionem præbuit tum Felix hæreticus, tum Adrianus Pontifex, qui Acta Synodi Nicænæ II. de Imaginum adoratione miserat Carolo approbanda. Frequentes igitur convenêre circiter trecenti numero Episcopi, Abbates, Sacerdotes, Monachi, ex omnibus Caroli Magni Regis Provinciis, nimirum ex Italia, Gallia & Germania, quibus Paulinus, Aquilejensis Episcopus in Libello *Sacro Syllabo* addit Episcopos ex Hesperiâ, Liguriâ, Æmiliâ & Austria, Provinciis longè dissitis. Misit eò Adrianus Pontifex suos Legatos, Theophylactum & Stephanum Episcopos. Interfuit huic venerando Cœtui Rex Carolus ipse. Ac primum Felicis & Elipandi opinio, quod Christus secundum humanitatem adoptivus Dei filius sit, à Synodo discussa & condemnata est, Vid. *Salomon Gesner, Lib. II. Enarrat. Histor. Concilior, Sec.* IIX. *pag.* 372. *Tom.* II. *Corp. Histor. Franc. fol.* 40. n. 40. 50. & fol. 401. n. 10. *Ado Viennensis Episcopus, in Chronico*, Ætate VI. *B. D. Dorschaus in Collatione ad Concil. Francofurt.* p. 100. 113. seq. Deinde Acta Synodi Nicænæ secundæ ventilantur, & sententia de imaginibus adorandis rejicitur, Patribus sic pronunciantibus: Imaginum „ cultum & adorationem esse impiam, Synodum porrò Nicæ„ nam secundam, quam septimam universalem appellaverat Pontifex, damnari, nec universalem dici debere. Illud perspicuè tradit *Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis Histor. Eccles. Rhemens.*

Lib.

Lib. III. *cap.* XX. ita scribens: Septima autem apud Græcos voca-
„ ta universalis *Pseudo Synodus* de imaginibus, quas quidam con-
„ fringendas, quidam autem adorandas dicebant; neutra verò in-
„ tellectu sano definiens sine autoritate Apostolicæ sedis, non lon-
„ gè ante nostra tempora Nicææ est à quamplurimis Episcopis
„ habita & Romam missa, quam etiam Papa Romanus in Fran-
„ ciam direxit. Unde Caroli M. Imperatoris tempore generalis
„ Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore, celebra-
„ ta, & secundum Scripturarum tramitem, traditionemque Ma-
„ jorum, ipsa Græcorum Synodus destructa & penitùs abdicata,
„ de cujus destructione non modicum volumen, quod in Palatio
„ adolescentulus legi, ab eodem Imperatore Romam est per
„ quendam Episcopum missum. Paulo post de titulo universalis
„ Synodi hæc subnectit: Autoritate itaque hujus Francofordien-
„ sis nonnihil repressa est imaginum veneratio: sed tamen Ha-
drianus & alii Pontifices in sua opinione perseverârunt, & mortuo Carolo pupparum cultum vehementiùs promoverunt. Idem suo calculo confirmat *Eginhardus in vita Caroli M.* apud Erphordiensem, *Aimonius Lib.* IV. *cap.* LXXXV. de Gestis Francor. *Aventinus Lib.* IV. *Annal. Bojorum.* *Abbas Vrspergensis* in Chronicis ad Ann. DCCXCIII. Imò hoc tam manifestum est, ut contra Pontificii ne hiscere quidem audeant. *Blondus* sanè inter Pontificis adulatores (adoratores dicendũ erat) non postremus, *Lib.* I. *Decad.* II. *Histor.* scribit: in Francofurtensi Synodo condemnatam esse Synodum de imaginibus deponendis, quam Græci falso appellabant septimam. Atqui eum non latuit Nicænam condemnatam fuisse. Nec dissimulat confiteri *Iohan. Cabassutius* Concilium Francofortense damnâsse Synodum septimam de imaginum cultu, in Notitiâ Concilior. pag. 483. Quod cum videret Cardinalis Bellarminus, eò devenit, ut statueret, ceu alia, sic quoque Concilium Francofurtense errare potuisse, & adeo errâsse, non *in juris* sed *in facti* quæstione, Tomo I. Controvers. Theologic. Controv. IV. Lib. I. de Conciliis cap. VII. Lib. II. cap. IX & Lib. II. de imaginibus Sanctorum, cap. XIV. Egregia scilicet consequentia, quæ si valeret, omnes Pontificiorum hypotheses

 erro-

erroneas destruere, & veluti gladius Delphicus nodum Gordium dissecare posset.

§. VIII. Etsi verò subsecutis temporibus cultui imaginum Orthodoxi Ecclesiæ Doctores passim contradixerunt, quod etiam à Waldensibus, (a) eorumque successoribus, Wiclefo, Johanne Husso ac Hieronymo Pragensi, post medium seculi decimiquarti, & circa decimi quinti initium, factum est, ceu Chronologi observant: Nihilominus tamẽ inveterata consuetudo tam altas in Ecclesia Latina & Græca egit radices, ut ad præsentẽ usque diem quamvis notabili cum discrimine imagines ibidem reverenter colantur. Testem provoco inter Græcos magnæ auctoritatis, *Metrophanem Critopulum*, Hieromonachum (Sacerdotem Monachum) & Patriarchalem Constantinopolitanum Protosyngelum, (b) postea verò Patriarcham Alexandrinum, qui in *Confessione suâ* de Ecclesiâ Orientali, Helmestadii à *Ioanne Hornejo* Anno MDCLXI. edita, cap. XV. sequentibus negotium declarat: Sanctis, *inquit* imaginibus Ecclesia etiam cultum convenientem tribuit, non religiosum, nec servilem, absit hoc, talis enim soli Deo competit, sed congruum & benevolentiæ testem, referens nihilominus etiam hunc ad eos, quos imagines repræsentant quemadmodum S. Basilius M. ait: honor imagini exhibitus transit ad illum, cujus imago existit. Cæterum modus colendi imagines hic est. Quando festum aliquod agitur, in medio templo proponitur imago exprimens festum quod celebratur; E.g. Si Nativitas Christi celebratur, imago quoque illam continet; si verò Resurrectio, etiam hanc; si autem festum Sancti cujusdam, illius imago repræsentatur, quam imaginem quemlibet Christianorum, qui in templo sunt, aperto capite *Osculari* decet, id est, labris suaviari. Ad hunc modum & Synodus Oecumenica septima (septem enim easque solas Synodos Oecumenicas nos admittimus, ex illis verò quæ certis in locis habitæ sive particulares sunt, ea omnia amplectimur, quæcunque Oecumenicæ septem & receperunt & confirmârunt,) *quæ Nicaæ altera vice coacta est*, cultum sanctarum imaginum fuit interpretata. Hæc enim quandò exposuit anathematismum ita se habentem: *Si quis*

quis non adorat Dominum nostrum Iesum Christum imagine expressum, anathema sit: Voluit etiam, quid ibi vox προσκυνεῖν significet, declarare, adducto ejus significationis testimonio ex Homero: κύνησε δ' ἤμιν. Deinde subjicit, κυνέω κυνῶ significat, LABRIS OSCULOR, & cum Præpositione πρὸς, προσκυνέω, ῶ, quemadmodum τρώγω, κατατρώγω, πίνω, καταπίνω dicitur; Præpositionibus nihil aliud præterquam majorem Emphasin exprimentibus Sic quoque κυνῶ & προσκυνῶ. Hæc sunt verba Synodi: Sunt autem nonnulli (pergit Metrophanes) apud nos, qui in tali adoratione seu *religioso osculo* discrimen valde laudabile facere velint. Si enim imago quæ proposita est, Domini fuerit, pedes ejus osculari cupiunt; Si verò Semper-Virginis matris ejus; manus; si denique sancti cujuspiam; faciem. Quam differentiam laudant & amplectuntur, qui inter nos probatissimi sunt, & maximè ingeniosi. Inter Dominum enim & servum discrimen sit oportet. (*a*) Waldensium Ecclesia unde nomen traxerit optimè *Augustus Thuanus Historiar. Lib. VI. p. m. 288. Edit. Francofurt. in* 8. sic exponit: Petrus Valdus locuples civis Lugdunensis
„ Anno Christi circiter CIↃCLXX. Valdensibus nomen dedit. Is, ut
„ monumentis testatum reliquit Vidus Perpinianus, Præsul Lo-
„ devensis, qui quæsitoris in Valdenses munus exercuit, domo ac
„ bonis relictis, totum se Evangelicæ professioni devoverat, &
„ Prophetarum atque Apostolorum scripta populari lingua ver-
„ tenda curaverat, antiquorum etiam Patrum aliquot testimoniis
„ adjunctis, quibus in animum defixis, fretus ingenio suo & sensu,
„ prædicationis munus sibi sumpserat, perque plateas ac vicos
„ Evangelium plebi interpretabatur; Cum jam multos sectatores
„ exiguo tempore circa se haberet, eos tanquam discipulos ad
„ Evangelium promulgandum in omnes partes ablegat. Idem p. 289. Cultum Sanctorum inter Sathanæ commenta referunt. *Iohann. Wolfius Lection. memorabilium* ad Ann. MCLX. p. 381. mentem Waldensium ita declarat: Dei & sanctorum imagines esse delendas. *Alphonsus de Castro Lib. VIII. hæreseon.* p. 244. Addens idololatricum esse, habere eas in templis, sive illæ sint Christi, sive sancti hominis alicujus. Et Lib. III. p. 101. Waldenses Wiclefistarum

rum Parentes appellat; quin hic ut alibi semper Waldenses imitantur Wiclefistæ. *Iohannes VViclefus* Anglus, Theologus Oxoniensis floruit circa Annum MCCCLXXXI. Wiclefo suppar & ejus doctrina multum adjutus *Iohann. Hussius*, nec non *Hieronymus Pragensis*, quantas persecutiones tolerarit & quid docuerit, Vide in Historia universali *Boxhornii* ad Ann. MCCCC. p. m. 904. seqq. Itemque peculiari *dissertatione de Ecclesia VValdensiũ Ioachimi Hesterberg*, An. MDCLXVIII. Argentorati sub Præsidio B. *D. Dannhaueri* institutâ.

(*b*) Πρωτοσύγκελλος, Protosyncellus, id est, primus domesticus. Dignitas Ecclesiastica in Constantinopolitana Ecclesia ita dicebatur, quia omnium Syncellorum, id est, habitantium sive domesticorum Patriarchalis Palatii erat primarius, ejusdemque Patriarchæ Vicarius, imò futuræ Patriarchatus Successioni destinatus; Ideò dignitas hæc à Capitulo illius Ecclesiæ cum Imperiali beneplacito eligebatur. Eodem præterea mense ab Imperatore Johanne ad Papam Martinum Legati redierunt, Marcus, inquam, Iagrus, & Stratopedarcha (idem sonat quod Protostrator, sive Præfectus stabuli, vel Marescallus) & magnus Protosyncellus, inquit *Georgius Phranza*, Byzantinus Chronicorum Scriptor Seculo decimo quinto, *in Chronico de rebus Byzantinis, Lib.* II, *cap.* 2. à Jacobo Pontano Anno MDCIV, Ingolstadii in 4. Latinè edito.

§. IX. Metrophani *Leonem Allatium* succenturio, qui *Lib.* III. *de Eccl. Occident. & Oriental. Perpetua consensione* (si Diis placet) cap. IX. *p. m.* 1039. Græcorum studium circa imagines his verbis exprimit: Sacras imagines integra mente & voce venerantur; quibus totius Ecclesiæ etiam muros exornant, ut semper ante oculos habeant & meditentur gesta sanctorum. In privatis etiam domibus nullus est, qui simili peculio non glorietur; ante quas cum festus dies agitur, à Vigiliæ vesperis per totum subsequentem diem lampades accendunt. Nec antiquis tantum imaginibus contenti, novas procurant, cum hoc ævi, & semper antea, apud eos pictores, pro genio tamen temporis floruerint. Eas non in telis, sed in tabellis pingunt, semperque eadem formâ repræsentant: quæ enim facici lineamenta & vestimentorum formam in antiquissimis vident,

Digitized by Google

dent, ea omnibus modis imitantur, ut pictores illi, non pro arbitrio pingant, sed quod vident, in aliis referant. Idque non novum est in eâ Ecclesiâ, sed ab antiquissimis etiam temporibus in usu. *Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus* Anno Christi DCCCVI. die XII. Aprilis constitutus, (acerrimus alius Iconolatra) *Libro de inculpata Christianorum fide*: Τῶν δὲ εἰκονιζομένων ἡνίκα πολυσχιδὴς ἡ πλάνη. Πολλοὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς θεοί τε καὶ δαίμονες, ἀνάγκη πλείους εἶναι, καὶ τὰς μορφὰς, καὶ τὰ ἐκτυπώματα ποικίλα, καὶ πεπληθυσμένα, καὶ τοῖς εἴδεσι διαφέροντα, καὶ ἀνομοίων ἀνόμοια, καὶ τὸ βρέτας ἑκάστῳ ἀλλόκοτον, ἀνατιθέμενον. Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς χριστιανοῖς ἁπλῆς οὔσης καὶ ἀσχιδάστου τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ, εἷς ὁ Χριστὸς, μία τῷ εἴδει, καὶ ἡ τούτου εἰκὼν, καὶ ὁ χαρακτὴρ ὅμοιος, ἐξ ἑνὸς ἀρχετύπου ἀεὶ προερχόμενος, ὡς φέρε εἰπεῖν, ἀφ' ἑνὸς δακτυλίου πολλὰ γίνεται ἐκτυπώματα, εἰ καὶ ταῖς ἡλικίαις ἔσθ' ὅτε, καὶ τοῖς τῶν τόπων ἐν οἷς διητᾶτο ἰδιώμασιν, κατά τε τὸ σχῆμα, καὶ τὴν μορφὴν βραχύ τι παραμείβεται. Πληθύνεται δὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς μένων, ὥσπερ ἐκ μιᾶς λαμπάδος πολλῶν ἀναπτομένων, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς μένοντος τῷ πάθῳ καὶ τῇ πίστει τῶν δεομένων τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας καὶ χάριτος. i. e. Eorum verò quæ pictura exprimuntur, cum error in multas partes divideretur, multi enim apud eos Dii & Dæmones, necesse est esse plures formas; & expressiones varias, & numero abundantes, & specie differentes, & dissimilium dissimiles, & statuam unicuique insolentem consecrari. Apud nos autem Christianos, quibus veritas simplex est, & indivisa, cum unus sit Christus, una est specie illius imago, & character similis, ex uno archetypo semper proveniens; quemadmodum, exempli gratiâ, ex uno annulo multæ fiunt expressiones, quamvis ætate sæpenumero, & locorum in quibus habitabat, proprietatibus, secundum figuram & formam paululum immutentur. Multiplicatur porrò, unus & idem manens, quemadmodum ex unâ lampade multæ accensæ, uno & eodem igne & permanente, desiderio & fide exorantium, quæ inde emanant, utilitatem & gratiam. Pergit deinceps: ἐν τούτοις ἅπτονται καὶ τῶν ἱερῶν Κειμηλίων, ἐν οἷς τὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελεῖται μυστήρια· ἔτι καὶ τῆς ἐσθῆτος, ὅση ταῖς σεπταῖς ταύταις ἱστορίαις τιμίως περιστέλλεται, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς Εὐαγγελικαῖς βίβλοις προσκυνουμένων πτυχίων. Καταλύουσι γοῦν τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ τί γὰρ ἕτερον ὁρᾶν ἐστιν ἢ κινούμενον παρ' αὐτοῖς καὶ λυόμενον τὸ Εὐαγγέλιον· ἐν τίνι γὰρ διοίσει τὰ ἐντὸς γεγραμμένα τῶν ἐκτὸς ἱστορουμένων τῆς τοιαύτης ἐννοίας καὶ ὑποθέσεως ἐπ' ἀμφο-

ἀμφοτέρων θεωρουμένης. Διὰ τοῦτο εἰ τὸ ἕτερον τίμιον, καὶ θάτερον τίμιον, ἢ ἀλλήλοις συνοιχήσεται πᾶσα ἀνάγκη. Ἤδη δὲ ὁρῶμεν πολλὰ τῶν σεβασμίων βίβλων τουτωνί, καίγε καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ παρ᾽ εὐσεβῶν, καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν ἐκπεπονημένως μαρτυρουμένων, ἅπερ ἀναπτυσσόμενα ἐν μέρει μὲν διὰ τῆς καλλιγραφικῆς εὐφυΐας, τὰ τῆς θείας ἱστορίας ἡμῖν ἐμφανίζει διδάγματα. Ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς ζωγραφικῆς εὐτεχνίας τὰ αὐτὰ ἡμῖν παραδείκνυσι πράγματα, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον τόδε διατιμαίνειν· εἷς γὰρ ἐπ᾽ ἀμφοῖν ὁ λόγος, καὶ δι᾽ ἀμφοτέρων τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκονομίας ἡ διδασκαλία τε καὶ ἀνάμνησις γίνεται· ἃ γὰρ ὁ λόγος διὰ τῆς τῶν γεγραμμένων ἐκήρυξεν ἀναγνώσεως, ταῦτα καὶ ὄψις διὰ τῆς τῶν ἱστορουμένων ἐντεύξεως συμπαρέδειξεν· οὐ τῶν ἱερῶν σκευῶν τὸ εἰς πλῆθος ἄφατον, καὶ ἀνεξερεύνητον ταῖς ἱερομορφίαις ταύταις ἐκπρεπῶς ἐγκαλλωπιζόμενον κατημάλαξεν. Ad hæc, sacra cimelia invadunt (puta Iconomachi) in quibus sacra & vivifica Christi peraguntur mysteria; necnon & vestes, quotquot venerandis hisce picturis decorè exornantur; adhuc etiam tabulas, quæ in Evangelicis libris adorantur. Destruunt itaque Evangelium. Ecquid etenim apud eos videre est, nisi loco suo dimotum & abolitum Evangelium? Nam in quo different, quæ intus exarata sunt, ab iis quæ extra depicta, cum eadem sententia & argumentum in utrisque conspiciatur? Propterea que, si unum venerandum est, & aliud venerandum erit, vel unum cum alio perditum iri necesse est. Jam verò intuemur complures ex his libris venerandis ex antiquioribus etiam, & multum ante tempus à piis & Dei amantibus hominibus, ut testimonio hominum comprobatur, conscriptis; quæ dum aperiuntur, in unâ parte ob scriptoriæ artis concinnitatem, divinæ nobis historiæ præcepta insinuant; in parte verò aliâ, propter pictoriæ excellens artificium, res nobis easdem ostendunt: Et non magis hoc aut illud commonstraverint, cum in utrisque eadem ratio sit, & per utraque salutaris Dei verbi Oeconomiæ doctrina & recordatio comparetur. Quæ enim sermo per descriptorum lectionem palam edicit, eadem & unus per depictorum congressum manifestat. Non sacrorum vasorum multitudo, quæ verbis exprimi nequit, & ingenio hominum conquiri, sacris hisce imaginibus decorè nimis elaborata emollivit.

§.X. Imagines Salvatoris nostri in Vigilia Nativitatis Dominicæ Imperatores religioso cultus OSCULO quondam coluisse, auctor

auctor est *Georgius Codinus Curopalata*, seculi decimiquarti scriptor rerum Constantinopolitanarum exactissimus, *de Officiis & Officialibus* Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolit. c. VI. Mensis Dec. XXIV. celebratur vigilia Nativitatis Christi, Imperatore ad matutinum, secundùm usitatam sibi consuetudinem, non egresso, sed in suo conclavi commorante. Finito matutino & dimisso cœtu Canonarchæ imagines afferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent sanctæ imagines Nativitatis Christi, & aliæ tres vel quatuor; coram hoc pulpitum est, in quo sanctum Evangelium repositum jacet. Postea egreditur Imperator ex suo conclavi, magno domestico ad januam stante, & Imperatoris ensem ferente. Igitur simulac Imperator apparet, cantores statim cantant illud: DIUTURNUM FACIAT DEUS IMPERIUM TUUM: Quibus canentibus Imperator vadit, sanctasque imagines OSCULATUR. Deinde regressus stat prope thronum suum, magno domestico ad sinistrū Imperatoris latus stante cum Spatha seu ense Imperatorio. Et §. XV. Finitis horis Imperatore rursus abeunte & sanctas imagines exosculante, suumque conclave repetente, solvitur circumstatio, donec debita Liturgiæ hora advenerit. Hæc ille. *Tarasius* Patriarcha Constantinopolitanus Sec. post N. C. octavo, in Epistolâ Synodicâ ad Imperatores Concilii Nicæni II. Tomo XIX. Conciliorum, pag. *606. Edit. Paris.* Anno MDCXLIV. A priscis inquit, temporibus Sancta Dei Ecclesia accepit in legem, tam à sanctis & primis doctrinæ nostræ Magistris, quàm ab eorum successoribus eximiisque Patribus nostris, imagines adorare sive salutare. Idem enim utrumque est, κυνεῖν quippe antiquâ Græca linguâ & salutare & osculari significat, & πρὸς Præpositio augmentum quoddam amoris significat, quemadmodum verba hæc φέρω προσφέρω, κυρῶ προσκυρῶ, ita κυνῶ προσκυνῶ, quod salutationem indicat & amorem vehementem. Quod enim quis amando osculatur, id & adorat, & quod adorat, id osculatur. Καὶ ταύτας (εἰκόνας) προσκυνεῖν ἤτοι ἀσπάζεσθαι. Ταυτὸν γὰρ ἀμφότερα. Κυνεῖν γὰρ τῇ ἑλλαδικῇ ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ τὸ ἀσπάζεσθαι, καὶ τὸ φιλεῖν σημαίνει· καὶ τὸ τῆς πρὸς προθέσεως ἐπίτασίν τινα δηλοῖ τοῦ πόθου· ὥσπερ φέρω καὶ προσφέρω, κυρῶ καὶ προσκυρῶ, κυνῶ καὶ προσκυνῶ, ὃ ἐμφαίνει τὸν ἀσπασμὸν, καὶ τὴν κατ'

hypocaustis aut cubiculis suis, cum appenso lumine, ubi tamen non ipsum simulacrum, aut Divum quempiam adorant, sed hæc verba dicunt: HOSPODII, vel rectiùs GOSPODI POMILUI. Domine miserere nostri. Hoc facto demum colloquuntur cum iis, qui eos conventos voluerunt, aut eis valedicunt. Idem faciunt in mensâ, quoties cibum capere volunt. Ornant imagines suas pro suis quisque opibus, unionibus & gemmis, nullam autem venerantur, nisi à Russo vel Græco artifice pictam: Peregrino Latinæ Religionis non donant, nec vendunt ullas suarum, utpote indigno, qui tale sacrum habeat; & ignaro quomodo satis honorare debeat. Metu etiam percelluntur magni alicujus Numinis, si aliquid insoliti accidat circa imaginem, cujus rei exemplum narrabo. Anno MDCXLIII. Mense Junio, Moscuæ vetusta quæpiam & valde honorata imago colorem suum ultrò immutârat, rubicundiorem exhibens vultum quàm antea. Miraculum à Popis extemplò defertur ad Patriarcham & Welikinnesam, seu magnum Ducem: ominosum & calamitatis alicujus publicæ præsagum habetur ab omnibus, ac proinde constituitur jejunium, & pœnitentiam statis diebus peragi oportere, quo pœnas effugerent. Ipse Zaar vir valde devotus multas profundit lachrymas cum suspiriis; convocat interim etiam omnes Ruthenicos pictores, eosque sub fide osculi crucis, (quod juramenti religione penè sanctiùs habent) interrogat, ut sibi dicant, utrum causam habeat hæc res naturalem & ordinariam, an miraculosam? Respondent unanimiter omnes, non esse miraculum aliquod, sed materiâ coloris evanescente, vel deciduâ, qua incrustata fuerat imago, fundum ipsum apparere, qui in tabulâ ab artifice, uti manifestè ipsi deprehendunt, ruber sit positus, ejusque lineas nunc pellucére. Sic metus evanuit. Plura etiam contigêre exempla fraudis, qua Popi credulæ plebi, & circa talia crepundia versanti imposuêre, eo fine, ut eò largiores nanciscerentur eleemosynas, sed dolo detecto aliquoties puniti fuerunt. Evanidas planè vel ob vetustatem, vel ob cariem ligno exeso aliove modo inutiles redditas non abjiciunt, sed aut committunt aquæ labenti,

aut altè defodiunt in terram coemiterii hortive alicujus. Gemina *Adamus Olearius in Descriptione itineris Persici* p. 179. exhibet. Quandò Ruthenus in alterius cujusdam domum aut hypocaustum venit, primò omnium Deo suo honorem exhibet oratque; postea demum homines alloquitur. Intrat enim instar muti, neminem curans, licet decem, vel plures adsint præsentes. Primo ingressu circumspicit, annon imago aliqua adsit, quæ ut plurimùm pone mensam ad parietem pendet, aut in pinacothecâ stat. Si nullam illicò conspicit, quærit JEST LEBOCH? Non adest Deus aliquis? Visa imagine ter se coram illâ inclinat, consueta verba proferens GOSPODI POMILUI, h e. Domine, miserere mei. His peractis demum se ad præsentes homines convertit, eosque salutat.

§. XII. Antequam ab Ecclesia Græcâ discedam, & ulteriùs provehar, duo potissimum expendenda sese hic offerunt: Primum est, an Græci sculptas venerentur imagines? Scripserat in *Oratione de statu Ecclesiarum suo tempore in Græcia, Asia, Africa &c. David Chytræus*: Magna pars vulgi & Sacerdotum, pietatis summam in cultu Mariæ Virginis & imaginum, (quas non sculptas, sed pictas solummodo habent,) collocat. Ex his Leo Allatius occasionem arripuit impudenter in B. Chytræum debacchandi, quasi ille Græcis falsum quidpiam affinxisset. Sic enim *de Ecclesiâ Occidental. & Oriental. perpetua consensione, Lib.* III. *cap.* XV. § 16. scribit: Pergit ludere Chytræus, demitque Græcis sculptarum imaginum adorationem. Sculptarum imaginum duo sunt genera; alterum quod per se stat, omni ex parte excavatum, & suo corpore ab aliis rebus sejuncto commendabile, quales sunt antiquorum statuæ, ex marmore, metallo, aut alia materia confectæ; alterum est, quod in lapide ipso aut solido corpore inciditur, non tamen ab eo divisum, sed parte ea quam videri voluit artifex, protuberans plus minusve, ut eidem artifici placuit. Utrumque hoc genus sculptarum imaginum à Græcis in veneratione haberi, ipsa experientia docet. Prius genus ipsemet Allatius l. c. dicit esse verum, in altero verò genere id aliter se habere. Et tu Chytræe, audes tam apertè mentiri,

asse-

asserereque, Græcos non habere sculptas imagines. Sed si quis Chytræi propositum considerat, facile à turpi mendacii crimine eum absolvet. Recenset enim ex fide testium oculatorum, quæcunque in sua oratione continentur, de consensu vel dissensu Græcorum neutiquam solicitus. Si mentitus est Chytræus, cur *Petrus Stevartius* ad *Manuelis Calecæ* qui circa finem seculi decimiquarti floruit, *Libros* IV. *de process. Spiritus S. adversus errores Græcorum, Tomo* XIV. *Bb. Pp. Colon. pag.* 470. Chytræi narrationem confirmavit. Cur *Goar*, qui minutissima in Græcia perscrutatus est, etiam post editionem Operis Allatiani, *in Euchologio Græcor. p.* 28. scripsit: Tantum exhibent Græci sacris imaginibus cultum, ut non minus exemplo sint, quam admirationi; si tamen pictæ sint; A SCULPTILIBUS AUTEM TANQUAM AB IDOLIS ABHORRENT: media tamen planaque sculptura, in sacris imaginibus formandis, eò quòd ad picturam accedat, utuntur, non protuberante, ut Allatius prodit. Aut igitur Stevartius & Goar cum Chytræo sentientes strenuè mentiuntur, dum Græcos non habere sculptas imagines asserunt, aut ipse Allatius apertus mendaciorum faber Græcis sculptas & protuberantes imagines obtrudere conatur. Fortassis autem de suis Italo-Græcis aulæ Romanæ aulam & sustentationem captantibus loquitur, statuarum mentionem faciens, non quas ipsi templis inferunt, sed quas unus alterve, paucique adeò intra privatos parietes possident, vel quæstus gratia aliis divendunt. Adde intra spatium octoginta ferè annorum sculptilium adorationem introduci potuisse, quæ antea non erat usitata. Suppetit insuper aliud manifestum testimonium Metrophanis Critopuli, qui diutius inter Græcos versatus est quam Allatius, summamque dignitatem adeptus, Patriarchalem nempe Alexandriæ, quæ Allatio nunquam fortè conferetur. Ille autem in Confessione Ecclesiæ Orientalis cap. XV. Græcos consuetudinem veteris Ecclesiæ observare expresse innuit, de imaginibus Christi, B. Virginis & Angelorum loquens: τούτων οὖν εἰκόνας ἡ Ἐκκλησία ἐποίει οὐ γλυπτὰς οὐδὲ λαξευτὰς, ἀλλὰ γραπτὰς μόνον· ὡς πάρεστι μαθεῖν ἔκ τε τοῦ Εὐσεβίου καὶ Εἰρηναίου ἀνδρῶν ἀρχαιοτάτων, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἁγίων παλαιῶν τῆς πρωτοτύπου

τοτύπυ Ἐκκλησίας, id est: Horum itaque imagines Ecclesia non sculptiles faciebat, neque excisas, sed pictas tantùm, quemadmodum addiscere licet ex Eusebio & Irenæo, viris antiquissimis, nec non multis aliis S. Patribus Ecclesiæ primitivæ. Conf. Alexander Ross unterschiedliche Gottesdienste/ p.m. 820. Edit. Heidelberg. in 8. Anno 1674. Sedeat tandem Allatius, & cum Petro Bellonio, cujus Lib. Observat. I. cap. XLI. in partes suas vocat, in tenebris micet!

§. XIII. Alterum occurrit ventilandum, quo modô cultum imaginibus Græci deferant? Supra §. VIII. ex Metrophane Critupolo innotuit, imaginibus ratione prototyporum adorationem tribui. Sic olim *Constantinus Episcopus Constantiæ in Nicæna II. Synodo dixit*: Ego imaginibus cultum honoris exhibeo eundem, qui debetur vivificæ Trinitati. Et si quis nolit idem facere, eum anathematizo ut Marcionem & Manichæum, quemadmodum in Caroli M. libro adversus hanc Synodum edito comparet. In eodem quoque Concilio Act. IV. ita decretũ fuit: Non sunt duæ adorationes, sed una adoratio, imaginis & primi exemplaris, cujus est imago. Quid citeriores Ecclesiæ Græcæ teneant & doceant, ex responsione Patriarchæ Jeremiæ ad Augustanæ confessionis articulos singulos, præcipitante seculo superiori adornatâ dispalescit. Occasio responsi fuit, quod Tubingenses Theologi, præprimis Jacobus Andreæ, & in reliquis responsis Jacobus Heerbrandus, Theodoricus Schnepfius, Lucas Osiander, Stephanus Gerlachius, Everhardus Bidenbachius omnes SS. Theologiæ Doctores Augustanam confessionem per Martinum Crusium Græcè conscriptam Patriarchæ Constantinopolitano Jeremiæ, qui brevi post de throno Patriarchali dejectus fuit, transmiserint, non eum in finem, ut Pontificii nugantur, quasi sub alas illius confugere, ipsumque pro capite, postquam Pontificem Romanum rejecissent, agnoscere vellent, sed ut ipsius judicium de hac Ecclesiarum nostrarum confessione cognoscerent. In illa responsione I. Articulo XXI. qui est de cultu sanctorum, invocationem propriè soli Deo competere dicunt; quæ verò dirigitur ad sanctos, non propriè invocationem esse, sed per accidens & per gratiam. Post aliqua: Mediatores faciunt

ciunt tum ſanctos omnes, tum præcipuè matrem Domini, & cum ea choros Angelorum & Sanctorum, ita ut templis, donariis, adhortationibus, ſacris imaginibus adorentur SCHETICE (in reſpectu ad aliud, ſcilicet prototypum) non latreuticè, cultu divino, B. D. Hieronymus Kromaier in Scrutinio Religionum, Diſput. XI. p. m. 268. Hoornbeek ſumm. Controverſ. Lib. XI. p. 942. Eadem ferè ratione diſtinguitur adoratio, προσκύνησις, à latria in ſententiis de uſu imaginum, quæ dicuntur comprobatæ in ipſa II. Synodo Nicænâ, Tomo I. Bb. Pp. Græco Lat. p. 727. C. Cultus ille in Spiritu & veritate, quem Latriam appellant, beatæ Trinitati tribuitur ab Orthodoxis, ſanctis autem imaginibus non latria omninò ſed ADORATIO, exoſculatio & honor. ἡ μὲν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία τῇ μακαρίᾳ Τριάδι τῶν ὀρθοδόξων ἀπονενέμηται· ταῖς δὲ ἁγίαις εἰκόσιν, οὐ λατρεία πάντως, ἀλλὰ προσκύνησις, καὶ ἀσπασμὸς, καὶ τιμή. Hic vides προσκύνησιν *adorationem*, non tantum diſtingui à latriâ, ſed etiam ei ſic opponi, quaſi ne nomen quidem προσκυνήσεως latriæ conveniat, id eſt, quaſi latria non ſit ampliùs vocanda adoratio, neq; adorationis nomine, viliori ſcilicet & humiliori, ſignificanda. Ajunt enim imaginibus tribui non λατρείαν, ſed adorationem. Non potuit validiùs negari adorationem eſſe latriam. Mox ita alteram ab altera ibidem diſtinguunt, ut quæ Chriſto ipſi tribuitur, ſit per latriam, *naturalis*, ſuæ ſcilicet ipſius divinæ naturæ causâ; cultus verò qui imagini defertur, adoratio quædam ſit *relativa* & æquivoca. Ἐπὶ μὲν τοῦ Χριστοῦ λατρευτικὴ ἡ προσκύνησις, καὶ φυσική. &c. κατὰ τὴν θείαν φύσιν αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, σχετικὴ ἡ προσκύνησις καὶ ὁμωνυμική. Ubi obſervari meretur iſtos his fateri adorationis vocabulum de honore iſto ut vocant, *relativo* σχετικῷ dici tantum æquivocè, adeoque propriè ac συνωνύμως ſoli latriæ convenire. Verùm ex iis quæ paulò ante dixerant, apparet id nominis communi hominum uſu tandem à ſua proprietate tam longè diſceſſiſſe, ut non modò ad *latriam*, ſed etiam ad venerationem quandã ſignificandam, plurimùm imò immenſum à latriâ diſtantẽ, indifferenter, quin etiã ſæpius ac crebrius uſurparetur. Ibi enim p. 729, B. C, ex *Leontio* rem totã ita explanãt:

Adora-

Adorationum una est eximia & supra omnes posita adoratio, quæ soli universorum Deo creatori &c. debetur & attribuitur, qualis est, quæ in spiritu & veritate consideratur. Aliarum altera est excellentiæ causa & dignitatis, ut quæ Regibus & aliis Principibus à subditis exhibetur. Altera Tyrannica & violenta, quam hostibus ac Tyrannis metu ac pœnæ timore inviti coactique præstant. Alia voluntaria est & honoraria, non per latriam ex desiderio & fide, qualem eam esse ajunt, quæ sanctis Angelis, item & viris divinis attribuitur, quin & sacris templis honorandis & vasis: ultimum autem hoc προσκυνήσεως adorationis genus nihil aliud quam venerationem esse patet.

§.XIV. Qui occidentalem Pontificem Romæ adorant, multò scrupulosiorem in adoratione differentiam, qua palpabiles suos errores obvelent, effingunt, & imagines suas se non adorare ut Deos clamant, sed potiùs eam adorationem quæ soli Deo debetur, expressè negare se sacris imaginibus produnt; tribuere autem illis genus quoddam inferius reverentiæ atque adorationis, quod nihil aliud sit, quam recognitio virtutis aut excellentiæ alicujus, externo signo, veluti religiosè osculando, corpus inclinando, genu flectendo, aliisque ejusmodi testata, sic enim [l] *Iohannes Hardingus* contra *Iohannem Iuellum* Episcopum Sarisburiensem scribit: Et hoc quidem δουλείας illud vero λατρείας fuco defendere nituntur. Hanc distinctionem D. *Augustinus* primus confinxit, nec enim ante illum apud ullos Patres legitur, non quod eâ Imaginum cultum & Adorationem palliare voluerit, ut hodie à Pontificiis fieri solet, sed in genere tantum inter cultus religiosos hac ratione distinxit, & eum qui debetur uni Deo λατρείαν vocavit. Δουλείαν verò nominavit eum, quem etiam Creaturis impendere licet. In *Epistolâ* XL. *ad Deo gratias, & contra Faustum Lib*. XX. cap. XXI. Latriam dicit eam servitutem, quæ Deitati soli exhibetur, ibique addit, uno vocabulo à Latinis enunciari non posse. Libro quoque *de Civitate Dei* XX. *cap*. I. de his rebus multa præscripta inveniuntur. Cum verò inter sanctos singulariter excellat humanitas Christi, & B. Virgo Maria, Pontificii recentiores tertiam adorationis speciem hyperduliam

Digitized by Google

duliam commenti sunt, eamque B. Mariæ & humanæ Christi naturæ attribuerunt. Vide *Bellarminum Lib. I. de Sanct. Beat. cap.* XII. & *Martinum Becanum, Tomo* I. *Opusc.* XIV. *cap.* XXI. *th.* 2. Quam inepta autem & vana sit isthæc distinctio, nec Grammatica satis, nedum Theologica, docti viri dudum exactè docuerunt. Præcipuè mihi Theologi Anglicani *Laurentii Hamfredi*, pulcherrima verba arrident, quandò *in libello de Iuelli vitâ fol.* 156. ait: Dum nos velut servos & mancipia in sanctorum obsequium addici volunt, ut sanctis δουλείαν exhibeamus, quid aliud à nobis quam gravissimam servitutem, humillimam subjectionem erga homines exigunt. Nam δουλεία Græcè acerba & dura est servitus, ut עֲבֹדָה apud Hebræos, apud quos inter שרת & עבד, id est, inter *ministrare* & *servire* hæc est differentia, quod illud prius ministerium sit liberorum, servorum posterius. Genes. IX. *Cham erit servus servorum fratribus suis*: qui titulus hodie non servilis est, sed Papalis, & hæc Domini maledictio à Papa in opimam benedictionem versa est. Exodi II. gemuisse Israelitas legimus, ac propter servitutem suspirâsse. Esaias cap. XIV. vaticinatur, populum ab onere, tributo, dolore & servitute durâ immunitatem & requiem consecuturum. Quæ gravissima servitus à LXX. Interpp. δουλεία convertitur. *Augustinus de Civitate Dei Lib.* X. δουλείαν notat esse, qua quis sui juris non est, sed plane servit alteri. *Hesychius* admonet, Philoxenum Musicum propterea *Dulona* cognominatum, & Civitatem quandam *Dulon*, valdè scilicet oneribus servilibus oppressam; & diem captivitatis appellari apud Poëtas *Dulion*. Græci quoque inter λατρείαν & δουλείαν hoc solum discrimen statuunt, quod alterum sit, propter mercedem operam locare, alterum planè serviliter & gratis sine pretio aut præmio ullo servire. *Eustathius in suis Parabolicis ad Homeri Iliada* refert, λάτρον mercedem vocari apud veteres: unde latrones antiquitùs mercenarii milites dicebantur, quos nescio quàm rectè aliqui sic dictos putârunt, quasi LATERONES, ut qui Regum ac Principum latera stiparent: & λάτρην apud Aristophanem famulum, λάτριν verò ancillam significare. Suidas Latriam definit, esse δουλείαν & servitutem propter mercedem. Atque hoc sensu sacræ literæ

λατρεύειν interpretantur etiam. Ubi enim præcipitur, *Ne ſervile opus die Sabbathi ſiat*, λατρευτὸν in Græco ſcribitur. Rectè itaque Pontificii δουλείαν ſibi ſumuut, quandoquidem & duriter & gratis ſerviunt. Ut enim à ſanctis non ſunt conducti, ita nec à Deo, nec ab ipſis, quorum ſervi eſſe volunt, ullum ſalarium, ullum ſtipendium accipiunt. Ex quibus ſimul perſpici poteſt duliam & latriam ſæpè confundi & Synonyma eſſe. Ad hæc cultum divinum, & contra, omnem ſervitutem humanam utraque voce denotari, quis eſt vel mediocriter doctus, qui ignoret? Deut. XXVIII. cap. λατρεία Diis alienis, lapidibus & lignis tribuitur. Eodem cap. ait Dominus ἀνθ' ὧν οὐκ ἐλάτρευσας κυρίῳ τῷ θεῷ σου, λατρεύσεις τοῖς ἐχθροῖς σου. Et ut Moſes Deuteronomii cap. XXXIV. nominatur ſervus Jehovæ, ita Paulus aliquoties ſe Chriſti δοῦλον vocat. Ac quod idem Paulus Roman. I. dicit, μάρτυς μου ἐστιν ὁ θεὸς ᾧ λατρεύω. Id *Oecumenius* ita interpretatur: λατρεύω τουτέστιν δουλεύω. Et in Actis ait, ſe apud Epheſios perſeverâſſe δουλεύοντα τῷ θεῷ. In Matthæo ſcribitur cap. VI. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Ubi verbum δουλεύειν ſcribitur, ut commune utrique cultui. Quin ipſemet Auguſtinus non videtur conſtanter hanc diſtinctionem retinuiſſe: Etenim quæſtione in Exodum XCIV. tractans cap. XXIII. hæc verba: Si ſervieris Diis alienis, tibi erunt offendiculum: hoc loco, inquit, eſt, δουλεύσῃς non λατρεύσῃς. Quare *Bellarminus* rei veritate compulſus *Lib.* I. *de Sanct. Beatit.* cap. XII. ita pronunciavit: Quamvis illa vocabula non ſint propria divino cultui, ſecundum primam ipſorum vocabulorum inſtitutionem, tamen Scholæ Theologorum (puta Papalium & Thomiſtarum) non ſine cauſa EXCOGITAVIT illam diſtinctionem de dulia & latria. Confer B. D. *Balthaſar. Meiſneri Philoſoph. Sobr. part.* II. *ſect.* I. *quæſtion.* XII.

§. XV. Cæterùm & illa adoratio quæ ad Prototypum, vel id, quod imagine repræſentatur, directa eſt, verbo Dei & doctrinæ veteris Eccleſiæ aperto Marte repugnat. Quo de negotio *Epiphanius hæreſi* LXXIX. *Contra Collyridianos* patheticè perorat; Nonne eſt, *inquit*, SIMULACHRIFICUM hoc ſtudium, & diabolicus conatus? prætextu enim Juſtitiæ ſemper ſubiens hominum men-

Digitized by Google

tem Diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, statuas humanas, imagines præ se ferentes, per artium varietatem expressit. Et mortui quidem sunt, qui adorantur, ipsorum verò imagines, quæ nunquam vixerunt (neque enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam vixerunt) adorandas introducunt, adulterante mente ab uno & solo Deo: velut commune scortum ad multam multiplicis çoitus absurditatem irritatum, & quod temperantiam legitimi conjugii unius viri detrivit. Revera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Revera virgo erat ipsa virgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa carne genitus est, de cœlis verò ex finibus paternis accessit. Et propterea Evangelium munit nos, dicens, quod ipse Dominus dixerit: Quid mihi & tibi curæ est, mulier? Quo non putarent aliqui magis eximiam esse sanctam virginem, mulierem eam appellavit, velut prophetans, quæ futura esset in terrâ, sectarum & hæreseon gratiâ, ut ne aliqui nimium admirati sanctam, in hanc hæresim ejusque deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium tota res, & aniculatum fabula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ verò Scriptura de hoc narravit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est vas, sed mulier, & nihil à natura immutata: verùm & intellectu & sensu in honore honorata, velut corpora sanctorum, & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre virgo, & sic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conspicatus, sicut Johannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat Jesus, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est, propter dispensationem mysterii qua digna facta est. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in vivis sit, neque Johannes adorandus quamquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quisquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus

Digitized by Google

viventem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorârunt creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim Angelos adorari non vult, quanto magis eam, quæ genita est ab Anna, quæ ex Joachim donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam, secundum promissionem Patri ac matri data est, non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes ex semine viri & utero mulieris. Sit in honore Maria: Pater & Filius & Spiritus S. adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imo neque virum. Deo debetur hoc mysterium. Neque Angeli cupiunt talem glorificationem. Deleantur quæ male scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Convertatur rursus figmentum ad Dominum. Gemina his habentur *in Epiphanio*, *Lib.* II. *Tomo* II. *hæresi* LXIX. *contra Ariomanitas*, *& Lib.* III. *Tomo* I. *hæresi* LXXVI. *contra Anomæos*, *ac in Ancorato fol.* 565. *& contra Melchisedecianos hæresi* LV. *Lib.* II. *Tomo* I. Quin imò ex paganis quoque prudentissimi intellexerunt, cultum qui Deo per imagines exhibetur, non satis castum Deoque convenientem esse. Tradit enim *Augustinus Lib.* IV. *de Civitate Dei*, *cap.* XXXI. Varronem dixisse, antiquos Romanos plus quam annos centum & septuaginta Deos sine simulachro coluisse; quod si adhuc, *inquit* Varro, mansisset, castiùs Dii observarentur. Consonat *Plutarchus in vita Numæ*: Hic autem Romanos prohibuit existimare, imaginem Dei aut hominis speciem, aut animalis habere formam. Nec fuit apud eos neque picta, neque ficta Dei prius species, sed in prioribus centum & septuaginta annis templa quidem ædificabant, sacraque tuguria erigebant, simulachrum verò nullum corporeum dicabant. Perinde atque nefas esset deterioribus meliora assimilare, neque aliter atque intelligentia Deus percipi possit. Eadem apud *Clementem Alexandrinum*, *Eusebium Cæsareensem*, *Tertullianum*, *& Dionysium Halicarnasseum* offendes. Optimè proindè suo tempore *Amphilochius Iconii Episcopus*, *Epiphanii* σύγχρονος, scripsit: Non nobis Sanctorum corporales vultus in tabulis coloribus effigiare curæ est, quoniam his opus non habemus, sed politiæ illorum virtutum memores esse debemus.

mus. Quibus verbis ad Carpocratianorum hæresin respexit, qui illa ætate, imagines Jesu, Pauli & aliorum coloribus in tabulis depictas habebant, quod Christianis non in usu esset.

§. XVI. Hæc cum ita se habeant, non pauci emunctioris naris homines inter ipsos Pontificios, scandalosam illam imaginum adorationem obelo signârunt, veritatisque clypeo muniti, eidem publica scripta masculè opposuerunt. *Robertus Holkoth* natione Anglus, Professione Dominicanus, circa Ann. MCCCXLIX. in libr. Sapientiæ, Lect. CLXXXV. Thomæ definitionem hac ratione convellit: Latria ad Deum solum pertinet. Imago autem Dei Deus non est, quare Latria imagini non est tribuenda. Alioqui Creator & res creata eodem cultu adorarentur. *Guilielmus Durandus in* Ration. divin. off. Si, inquit, nec homines nec Angeli adorandi sunt, attendant, quid agant, qui sub Prætextu cujusdam Religionis seu pietatis diversas adorant imagines: Non enim licet aliquid manufactum adorare. Una tantùm Dei Patris est imago, quam una cum patris tantum adoratione adorare debemus. *Gabriel Biel in Canon. Lect.* XLIX. eorum sententiam tanquam saniorem probat, qui dicunt, quòd imago neque ut consideratur in se, secundum quod lignum est, lapis, aut metallum, neque ut consideratur secundum rationem signi & imaginis, sit adoranda. Qualitercunque enim consideretur, inquit, est res insensibilis & creatura, cui adoratio λατρείας minimè est exhibenda. Hinc patet quorundam hominum stolidus error, qui adeò ad imagines afficiuntur, ut in ipsis credant esse aliquid numinis, gratiæ vel sanctitatis, quibus potentes sint facere miracula, præstare sanitates, ex hoc assurgentes ad eorum venerationem, ut præmissorum aliquid consequantur. Arguitur ex eodem nonnullorum indocta simplicitas & indiscretio, quâ reverentiùs adorant imagines pulchras quàm turpes, novas quàm vetustas: aut è contra ornatas venustiori auro vel purpurâ, quàm nudas, credentes eas sanctiores, quo pretiosiores, &, ut *Bernhardus* ait, offerentes libentius auro tectis, ubi magis cernitur divitiarum cumulus. Arguitur & aliorum rudis levitas, qui improvidè vota emittunt, & ad peregrinandum se obligant, nunc

ad illam, nunc ad aliam Ecclesiam , intuitu certarum imaginum, credentes illas majus in illa, quam similes in aliis fulgere à virtutibus, clarere miraculis, & majore fulciri potestate. Hæc omnia in vanam transeunt superstitionem, in quam non inciderent, si rationem adorationis ac veri cultûs attenderent: aut si ignorant, informationem humiliter acciperent. Patet siquidem imagines esse res insensibiles , quæ ex certâ partium suarum figuratione & ordine imaginis nomen sortiuntur: Undè eis convenit res alias significando repræsentare. Ratio autem ordinationis in Deo, est perfectio summa & universalis præsidentia. In creaturis verò est aliquid divinum, puta virtus, potestas, aut excellentia aliqua singularis à Deo participata : quorum neutrum reperitur in imagine ; nulla talis propter se adoranda est , neque auxilium quodcunque ab eis postulandum. Neque enim vident, neque audiunt, neque se intelligunt venerantes. Sunt enim Creaturæ inanimatæ, quibus nec est sensus, nec intellectus. Hactenus Biel. *Georgius Cassander* Theologus itidem Pontificius in Consultatione ad Ferdinandum & Maximilianum F. Imp. de Articulis Religionis inter Catholicos & Protestantes controversis , cum ex Nicetâ Historico indicâsset, adhuc tempore Friderici Barbarossæ Imp. circa Ann. Domini MCLXX. Germanis imaginum adorationem interdictam fuisse, quamquam dubium non sit , quin jam tum quoque in Germaniæ Provinciis nonnullæ superstitiones & abusus in imaginum usum irrepserint, tamen, inquit, optandum esset, ut majores nostri huc usque, in prisca illa majorum suorum sententiâ integrè perstitissent, manifestius enim est, quàm ut multis verbis explicari debeat, imaginum & simulachrorum cultum nimiùm invaluisse , & affectioni, seu potiùs superstitioni populi plus satis indultum esse , ita , ut ad summam adorationem, quæ vel à paganis suis simulachris exhiberi consuevit, & ad extremam vanitatem, quam Ethnici in suis simulachris & imaginibus effingendis & exornandis admiserunt , nil à nostris reliqui factum esse videatur. Quare & prudentes in Ecclesia Catholicâ viri, jam olim modum aliquem huic rei ponendum , & superstitioni occurrendum censuerunt. *Idem ad finem verborum*

Gabrie-

Digitized by Google

Gabrielis Biel : hæc omnia in variam transire superstitionem , in quam non inciderent, si rationem adorationis, & veri cultûs attenderent, aut, si ignorant, informationem humiliter acciperent , *addit*: ista quidem rectè dicuntur, sed utinam illi, à quibus hæc informatio accipienda esset , non ipsi harum superstitionum autores essent, vel certè eas in animis simplicium hominum aliquandò quæstûs causa nutrirent.

§. XVII. Mariæ Semper-Virginis nomini oscula quoque consecrata leguntur apud Papicolas. Solebant enim quondam ad nomen Mariæ manus osculari, siquidem festus dies esset ; extra hos autem genua flectebant , & oscula ei , cui innitebantur , figebant. Quam maximè hunc ritum inter Præmonstratensis Ordinis socios obtinuisse, illa indicant, quæ autor vitæ *Hermanni* apud *Laurentium Surium*, VII. Aprilis recenset. Moris est, *inquit*, in ordine nostro, puto quod & in aliis , ut quotiescunque nomen venerabile virginis venerandæ, in Collectis, in Symbolo, in Præfatione, & in salutatione Angelica, quæ dicitur pro Invitatorio,* pronunciatur, conventus veniam capiat, id est, diebus non festis , procumbens in genua, osculetur id, cui orans incumbit ; Festis diebus osculetur manum. Hujus consuetudinis meminit quoque *Aloysius Novarinus , Veronensis*, *Schediasmatum Sacro-Profanor. Lib.* IX. *cap.* XXIV. *p.* 263. *Et Libro* IV. *Electorum Sacrorum cap.* XXI. *p.* 330. §. 1126. Ludovicus XI. Gallorum Rex, qui ut sospes & integer Mariam coluerat , iconem ejus amuleti instar gestans, sæpeque *deosculans*; ita ubi advertit mortem instare , de Regio apparatu in suo funere incurius , & exosus fastum , voluit deferri in ædem B. Virgini Mariæ sacram. *Dupleix* in vita Ludovici XI. sub Ann. MCCCCLXXXIII. apud *Marcellinum de Pise, Tomo* I. *Encyclopadia Moralis , pag.* 455. Idem Rex plumbeam B. Virginis imaginem pileo assuebat. *Pise l. c. p.* 675. Eâdem etiam figurâ Virginis B. sibi consuluit Imperator Isaacius Angelus Comnenus , qui audiens hostem signis explicatis urbem Imperii caput contendere , B. Virginis imaginem , quæ erat foris , magno apparatu in urbem invexit , magnoque cultu exhibito emeritæ conjugi S. Joseph , ejus suffragio irritos fecit

omnes

omnes impetus æmulorum. *Ipse* ibidem, ex historia Imperiali, sub Ann. MCLXXXVII. Ludovicus Pius Imperator & Rex Gallus, Mariæ obtutus sciens esse salutares, imaginem ejus ligneam affabrè effictam adeò deperibat, ut etiam ad venationem egrediens, illam circumferret, ut, dum per quietem liceret aspicere, in arbore collocatam humili obsequio excoleret, nec unquam sine Mariâ comite aliquid aggressus est, & ut ingrati animi notas expungeret, eidem imagini templum augustum commendavit. *Krantzius Lib.* X. *Metropol.* Unde autem ille mos emanârit, egregiè *Iohannes Drusius Observationum Lib.* II. *cap.* XV. his verbis explicat: Quod hodiè in more positum est, ut in honore Christo ejusque sanctis habendo, eorum imagines ac statuas *deosculentur*, id usque ab illâ impiâ & ridicula veterum, qui falsos Deos colebant, superstitione ductum ac propagatum videtur. Solebant enim illi statuas ipsas, in quibus aliquid divinitatis esse opinarentur, deosculari. Id didici ex I. Regum XIX. ubi ita scriptum est: *omnia genua, quæ non curvaverunt τῷ Baal, & omne os, quod non osculatum est eum.* Quô igitur ritu illi Diis suis honorem exhibebant, eodem hodiè in Christi imagine & sanctorum sanctarumque statuis venerandis utuntur. Hactenus ille. De tali imaginum cultu πρὸς ἔπος *Georgius Buchananus* alicubi canit:

Oscula, serta, Rosas, das & libamina Saxo,
   Teque cupis dici, cum facis ista, pium.
Quid tibi pro tantâ majus pietate precemur?
   Quàm ut fias Numen, tu quoque, quale colis.

* *Invitatorium* est antiphona, quæ replicatur ad Psalmum nonagesimumquartum, *venite exultemus*, quâ invitatur populus ad adorandum Deum. In officio Mozarabico vocantur *Sonus*. In Regulis Monasticis denominatur *versus Aperitionis*, sive *Responsorium hortationis*. Et in nonnullis pervetustis cæremonialibus vocatur *Antiphona invitatoria*. Igitur in triduo hebdomadæ majoris relinquitur, ne unitè cum Judaico populo Christum adoremus, quem illi in passione ejus illudentes adorabant. Ob eandem rationem in festo Epiphaniæ etiam reticetur. *Amalarius* autem

Digitized by Google

autem ait *cap.V. de Ord. Antiph.* quod solet Apostolicus canere in vigiliis, & in Ecclesia S. Mariæ ad præsepe sine invitatorio, fortasse quia ibi est idem Christi præsepe, ut significaretur, quod idem infans ibidem proprio vagitu ad ejus adorationem populum invitet. Vid. *Micer in Hierolexico p.335. Cardinalis Bona de divinâ Psalmodiâ c.* XVI. § 8. *p.* 835. *Oper. Edit. in 4. Antverpiana.*

§. XVIII. Præter adducta alia adhuc restant oscula producenda, inter quæ principale subsellium sibi vindicat CRUX, Dominicæ Passionis Instrumentum, quod ab omnibus in Ecclesiâ Græcâ & Latinâ oscula accipit. Inter Græcos quidem Dominica tertia & quartâ quadragesimæ adoratio Crucis celebratur. Causam cur id fiat, & præcipuè hebdomade quarta, post *Callistum in Synaxario* de eadem Dominica, Euthymius novarum Patrarum Episcopus apud *Allatium*, Dissertatione de Dominicis & hebdomadibus recentiorum Græcorum, subjuncta Operi *de Eccles. Orient. & Occident. consens. p.* 1438. his verbis prosequitur: Quam ob causam crucis signum medio jejuniorum tempore ad adorandum omnibus proponitur. Cum spirituale nobis divinumque Pancratium tempus hoc aperuit jejuniis, in quo animæ certamina ut quispiam diceret, percurrimus, & circa ea promptiores alacrioresque descendimus, omnem in illis animæ virtutem ac robur, veluti in theatro commonstrare conantes, præclarasque coronas adversus animarum hostes reportare, ne in principio conatus ostendentes, tum inter progrediendum animum despondeamus. Crux in medio hujuscemodi Pancratii proponitur, exantlatos jam antea labores suscipiens, & ad futuros excipiendos certantibus animos addens, quæ in Gymnicis certaminibus unctores peragunt, in medio stadii commorantes, & athletas vocibus excitantes. Hujusce etiam gratiâ homines in itineribus diversoria commenti sunt, ut iter agentium ad illum usque locum, cursuum contentionem quiescere faciant, vegetiusque ad ea, quæ subsequuntur, desiderium indant. Fuerit itaque hic crux & Salvatoris passionum recordatio, ne nos ad jejunii incommoda toleranda defatigemur, sed velociùs cursum contendamus ad resurrectionem, Christo per crucem ad eam ducente. Et hæc est vera ratio, quare medio jejuniorum tempore

crucis venerationem solenni ritu celebramus. Hactenus ille. Hæc eadem Dominica dicitur alio nomine τῆς σταυροπροσκυνήσεως, Adorationis crucis , & legitur Oratio Philothei Constantinopolitani Archiepiscopi εἰς τὴν τρίτην τῶν νηστειῶν κυριακὴν ἢ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως In tertiam jejuniorum Dominicam, seu adorandæ crucis. In media quadragesima legitur Theophylacti Bulgariæ Archiepiscopi λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ, Oratio in adorationem venerandæ crucis. Germani Patriarchæ Constantinopolitani εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεσονηστίμου. In adorationem venerandæ & vivificæ crucis tempore medio jejunii. Item Theodori Studitæ εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ &c. In adorationem pretiosæ & vivificæ crucis. Nam per totam hanc hebdomadam crux omnibus fidelibus publicè à Sacerdote exponitur adoranda, cui omnes reverentiam, summâ corporis inclinatione, prius se signo crucis signantes, exhibent & adorant, ac demùm deosculantur. Hymnus antiquissimus in festo Sanctæ crucis communiter in Ecclesiâ Græca cantari solitus à Metrophane Critopulo Confess. Eccles. Orient. cap. XV. p. m. 127. sic exprimitur: ὃν περ πάλαι Μωϋσῆς ἐν ἑαυτῷ προτυπώσας τὸν Ἀμαλὴκ καταβαλὼν ἐτροπώσατο, καὶ Δαβὶδ ὁ μελῳδὸς ὑποπόδιόν σου βοῶν προσκυνεῖσθαι διετάξατο, τίμιον σταυρόν σου Χριστὲ ὁ Θεός, σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν χείλεσιν ἀναξίοις· σὲ τὸν καταξιώσαντα παγῆναι ἐν αὐτῷ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν. Κύριε σὺν τῷ λῃστῇ τῆς βασιλείας σου ἀξίωσον ἡμᾶς. Σημειωτέον οὖν τί ὁ ὕμνος φησί· σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν χείλεσιν ἀναξίοις, οὐκ εἶπε, γόνασιν, ἢ σώμασιν, ἢ κεφαλαῖς, ἀλλὰ χείλεσιν. Hoc est; Pretiosam crucem tuam,
„ Christe Deus, quam cum Moses quondam in semetipso defor-
„ maret, Amalechum oppressit & fugavit, David etiam, carmi-
„ num modulator, scabellum pedum tuorum decantans, adorare
„ jussit, hodie peccatores, (nos) labris indignis osculamur. Te, qui
„ in illâ suffigi voluisti, laudantes inclamamus. Dignare nos Do-
„ mine, una cum latrone, regno tuo. Notandum itaque quid hymnus ille dicat: Hodie, inquit, peccatores nos adoramus labris indignis, non dicit genibus, vel corporibus, vel capite sed labris. *Tarasius Episcopus Constantinopolitanus Epist. Synodic. Tomo* XIX. *Conciliorum, pag.* 608. Nos vivificam crucem adorantes congruè canimus: Crucem tuam adoramus Domine, adoramus & lanceam,
„ quæ aperuit vivificum latus bonitatis tuæ: quod evidenter saluta-

tio

tio cum osculo est, diciturque ut id demonstrat, quod hæc pro- „ priis labiis contingimus. H.I. Porrò perhibet *Allatius Lib.* III. *de Eccl.Orient. & Occident.consens.c.*XV.*§.16.p.*1218. quod Græci cruces ferè omnes non pictas, sed lignis in eũ modũ efformatas maxima in veneratione habeãt, & adorandas exponãt, &, dum supplices aliquid à Deo exorãt, circumferant, neq; his contenti, in nonnullis Christum appensum, à cruce separatũ, ut in Italia fieri solet, summa animi demissione, cũ ipsa cruce colant. Adde, in officio Parasceves, dũ Christum ipsum veluti ad sepulturã comitantur, Christi corpus undequaq; efformatũ sepultumq; circumducere per urbes, & adorare. Idẽ de hebdomada magnâ, quã alii salutiferæ passionis *σωτηρίου πάθους* nuncupãt, l.c.p.1447. Feria sexta, inquit, circa horã diei secũdã, horæ uti præscriptæ sũt à Cyrillo Patriarcha Alexandrino in Ecclesiâ, & reliqua illius diei officia; nocte subsequenti, ante Sabbathũ, sepulchri sepultiq; Dni laudes cũ cantu prosequũtur. Adhæc tamẽ tẽpora usus obtinuit, ut dũ Psal. CXVIII. canitur, & singulis versiculis singula Troparia cõcinũtur, Christus decorè exsculptus, vel affabrè in tabula depictus, & in feretro depositus, solenni cereorũ ardentiũ apparatu, Sacerdotibus, quemadmodũ cũ sacra Missarũ solẽnia celebrãt, vestitis, reliquo Clero, nõ sine ordine cõcomitãte, & Christi fidelib9 feretrum prosequẽtibus, per urbis Plateas defertur, proponiturque omnibus adorandus exosculandusque: sicque omnium venerationi patet. Flores interim, imagini superpositi, maximo studio ab omnibus conquiruntur, quibus sibi maxima bona, non corporis modò, sed rerum etiam domesticarum pollicentur.

§.XIX. In Papatu signum crucis postquàm multis longisque ac mysticis ritibus, precibus & Ceremoniis consecratum, & de ligno, materiâ vilissimâ, si non in Numen, certè in rem divinam atque adoratione dignam quadam veluti Apotheosi mirabiliter immutatum, statim ab ipso illo, qui consecravit, Pontifice, & ab aliis sacris, qui adsunt, hominibus adoratur. Ita enim in Pontificali, publico ac authentico volumine, à Papa non uno confirmato, communi omniũ consensu atq; usu recepto, Clementis postremò VIII. jussu restituto atque edito, part. II. pag. 361. A. legimus: Tum Pontifex flexis ante crucem genibus ipsam devotè adorat, & osculatur.

Idem faciunt, quicunque alii voluerint. Si crucis signum ex metallo, vel lapide fuerit, ipsum quoque simul atque consecratum fuerit, Pontifex flexis genibus devotè adorat & osculatur, planè ut illud prius, quod ex ligno erat. Ibidem, p.362. B. Extra hunc communem & quotidianum cultum certi sunt statique quotannis dies, quibus crucis signa solenniùs atque devotiùs apud Latinos coluntur. Melioris cognitionis ergò illorum dierum ritus ad crucis adorationem pertinentes adscribam. Feriâ sextâ in Parasceve antepaschali crux potissimum ab omnibus Latinis hoc modo adoratur: Completis Orationibus Sacerdos primò crucem jam in altari præparatam accipit à Diacono, quam versâ facie ad populum à summitate parum disco operit, canens Antiphonam, *Ecce lignum crucis*: & ubi ministris concinentibus ad eum locum ventum est, quo chorus cantat, *Venite adoremus*: tum omnes se prosternunt, excepto celebrante, qui disco operit brachium dextrum crucis, elevatque eam paulisper, & iterum incipit: *Ecce lignum crucis*, aliis cantantibus & adorantibus: inde procedit ad medium altaris, & disco operiens crucem totaliter, ac elevans eam, tertiò altiùs incipit: *Ecce lignum crucis*, aliis cantantibus & adorantibus: *Ecce lignum crucis, in quo Salus mundi pependit.* Chorus respondet: *venite, adoremus*. Posteà Sacerdos solus portat crucem ad locum ante altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat; mox depositis calceamentis accedit ad adorandam crucem, ter genua flectens, antequam eam deosculetur. Hoc factô revertitur, & accipit calceamenta & casulam. *Missale Roman. fer.* VI. *in Parasc. p.* 225. 226. Postmodum ministri altaris, deinde alii Clerici & Laici bini & bini ter genibus flexis crucem adorant, exinde cantatur communiter Antiana; *Crucem tuam adoramus, Domine, & sanctam resurrectionem tuam laudamus & glorificamus. Ecce enim propter lignum venit gaudium in universo mundo*: ibidem p. 228. Postea cantatur: *Crux fidelis, inter omnes arbor una nobilis. Nulla sylva talem profert, fronde, flore, germine, dulce lignum, dulces clavos, dulce pondus sustinet.* Et hæc quidem feriâ sexta antepaschali. Ejusdem ferè tenoris sunt, quæ *Libro* II. *Sacrar. Cæremoniar. Romanæ Ecclesiæ p.* 96. seq. traduntur: Papa dimissâ mitrâ

Digitized by Google

mitrâ vadit ad adorandum crucem, medius inter duos Diaconos Cardinales assistentes, quem alii ex suis Episcopis adsistentibus sequuntur; & ter cum distantiâ genu flectit & orat, antequam illam osculetur. Et postquam illam osculatus fuerit, projicit in bacile ibi paratum viginti quinque ducatos in auro, vel plures, ut sibi placet, & revertitur ad sedem suam. Cum primum Papa ad sedem suam reversus est, Cardinales vadunt bini & bini ad crucem, ad adorandum. Quod si numerus Episcoporum Cardinalium impar sit, ultimus Episcopus adorabit cum primo Presbytero. Idem fiat de Presbyteris & Diaconis Cardinalibus in ultimo tantùm loco. Si Imperator aut Rex intersint, adorant & osculantur in ordine, sicut recipiunt cineres, id est, post omnes Cardinales. *Guilielmus Durandus Lib.* VI.*cap.*LXXVII.*divin.Offic.* de die Parasceves. Subsequenter ipsa crux denudata salutatur & adoratur, quia eum, cui perfidi illuserunt, Christiani reverenter salutando, & devotè osculando venerantur. In veteri quadam Agenda, circa Ann. DCCCC. scripta, diei Parasceves talis observatio apud Rodolphum *Hospinianum de Origine Festorum Christianorum, p. m.77. Edit. Genevens. in fol.* Ann. MDCLXXIV. recensetur: Convenêre, *inquit*, hora octavâ omnes, tum Ecclesiastici, tum Laici in templum, quadragesimalibus induti vestimentis, ut Pontifici missam celebranti ministrent. Lecta est tum historia Passionis secundùm Johannem; cui cum certæ preculæ subjectæ fuissent, tacitè omnes sua repetiêre tecta. Sub vesperam vero crux cunctis *deosculanda* præbebatur ab Episcopo. Ac solebant eodem die ignis & cerei consecrari, & pro Cleri, ac universi populi, Pontificis Romani, Imperatoris, ejusque loci Episcopi salute, preces fieri. Ritus hos paulò aliter commemorat Thomas Naogeorgus Libro IV. Regni Papistici in hunc modum:

Luce Sacerdotes duo circum altare sequenti
Idolum portant humeris Christi in cruce fixi,
Ruffâ contectum casulâ, lugubre canentes.
Ante gradus tandem nudatum veste reponunt
Strata super villosa tapetia, suppositumque
Super pulvinar capiti: hinc prostrati corpore toto

Omnibus insigunt perfossis BASIA membris,
Ligneum & Idolum summo venerantur honore.
Hos dein certatim rasorum turba sequuntur,
Impietatis ut artifices ad talia semper
Præcedunt: post quos tractabile vulgus adorat,
Dona ferens pariter, nummos, cereremque vel ova,
Aucupium rasis gratum, cultusque scelesti
Speratum pretium. Quo pacto idola coluntur,
Catholica hæc si sunt, Christique imitamina Sponsæ?
Præterea ne quid simulachris ludere cessent,
Et pro derisu regnantem exponere Christum,
Assumunt aliam statuam pro more jacentem
Defuncti nuper, porrectis cruribus aptè
Atque decussatim compostis pectore palmis,
Et pompa cantuque pio ad factum ante sepulchrum
Portant, sericeis tectam membra omnia peplis.
Sic tamen, ut cerni possint: multiscia dicas
Serica, sic visum transmittunt cunctaque monstrant.
Præcedunt pueri tabulis inamœna crepantes,
Lumen & æditiuus præfert. Scit signa popellus:
In genua extemplo cadit, aut terræ oscula figit,
Extenditque manus, & multis pectora tundit,
Et statuam quernam divinum ut Numen adorat.
Ne jaceat verò inque sepulchro sola colatur,
Mysticus adfertur quoque & una clauditur intus
Panis, ut impietas crescat, cultusque profanus.
Sacrificus supplex statuam veneratur inertem
Primus, & Assyrios pani succendit odores.
Multa statim populus comportat lumina circum,
Cancellisque hæret, noctemque diemque precatur
Curvatis genibus, violisque & flore sepulchrum
Omnigeno exornat, suaque affert munera largè.
Adsunt conducti quoque qui Psalteria cantent,
Alterni, defuncto homini velut atque nocenti,
Utque magis hinc plebs ad munera danda vocetur.

Judi-

Digitized by Google

Judicet ex his Lector, quam procul à veteri consuetudine recesserint in Papatu, & an ex passionis Dominicæ, adeoque redemptionis nostræ historiâ Theatricum spectaculum fecerint, nec ne?

§. XX. Sed & alium cruci propriè diem festum dicârunt, mensis scilicet Septembris decimumquartum, quo in solennibus Missæ suæ sacris, in ea parte, quam *Offertorium* (in quadam brevi Antiphona consistens, quæ tempore oblationis canebatur, ad imitandum Israeliticum populum, ut Innocentius III. ait, de quo in II. Paralipom. cap. IX. legitur) vocant, ita Deum precantur: Protege Domine plebem tuam per signum sanctæ crucis ab insidiis inimicorum omnium, ut tibi gratam exhibeamus servitutem, & acceptabile fiat sacrificium nostrum. Mox in *secretâ* (puta oratione quæ in Missa incipit à *Te igitur*, & alias vocatur Canon missæ, quia est regula consecrationis; ideò Regula ab *Ambrosio* salutatur, ab *Optato* Legitimum, à *Vigilio* Papa Ordo precum, à D *Basilio* Secretum:) rogant, ut sicut illud (crucis vexillum) adorare meruerunt, ita perenniter ejus gloriæ salutaris potiantur effectu. Miss. Roman. p. 632. Sic in Missâ de sanctâ cruce: Tuam crucem adoramus Domine. Est & alius apud eos dies crucis honori sacer, Mensis Maji tertius, quo eam ab Helenâ inventam putant. Illic inter cætera sacra, Oratio quædam dicitur, quâ crucem ipsam, veluti vivens Numen, ita appellant atque invocant: O crux splendidior cunctis astris, mundo „ celebris, hominibus multum amabilis, sanctior universis, quæ so-„ la fuisti digna portare talentum mundi; dulce lignum, dulces cla-„ vos, dulcia ferens pondera, salva præsentem catervam in tuis ho-„ die laudibus congregatam. Breviar. Roman. fest. Maji, p. 892. „ Item: Arbor decora & fulgida, Ornata Regis purpura, electa di-„ gno stipite, Tam sancta membra tangere. Beata, cujus brachiis „ Sêcli pependit pretium, statera facta corporis, Prædam quæ tu-„ lit tartari. O crux ave spes unica! Hi Latinorum religiosi in sacra crucis signa honores non solùm in Pontificali, Breviario, Missali, Rituali, aliisque id genus publicis & authenticis Libris solicitè præcipiuntur, verùm etiam in Ecclesiasticis singulorum scriptorum commentariis, historiis atque annalibus nullibi non occurrunt. *Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis, &*

Præsis

Præses Concilii Tridentini, Lib.II. *de legitimis Iudicibus rerum Ecclesiasticarum fol.m*.187. Sic venerabilem, *inquit*, crucem adora-
„ mus, in qua Domini corpus extensum est, & sanguis ille, quo
„ mundus universus purgatus est, emanavit, & ligni natura illius
„ fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuam tulit. Sic crucis
„ signum adoramus, quo Dæmonum agmina fugantur, & varii cu-
„ rantur morbi. Cum semel in ipso exemplari gratia & virtus ex-
„ hibita sit, & usque ad exempla similis vis se diffundat. En manifestæ Idololatriæ Emblemata! Profitentur enim Pontificii se latriæ cultum, qui soli Deo ex ipsorum sententia debetur, cruci ejusque imagini exhibere. Si loquamur, *inquit Thomas Summ.part*.III.*quæst*. XXV.4.c. de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, utroq; modo est à nobis veneranda: Uno scilicet modo, in quantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in eâ, alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc, quod ejus sanguine est perfusa. Undè utroque modô adoratur, eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc crucem alloquimur & deprecamur, quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Christi in quacunque alia materia, puta lapidis vel ligni, argenti vel auri, sic veneramur crucem tantùm ut imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ. Eandē sententiam tenent alii Scholastici magno numero, nempe *Cajetanus*, vid. & *Bonaventura in Sent*.III. *distinct*.9. *qu*.4. *Alexander Alensis*, *part*.III. *qu*.3. *Paulus Burgensis*, *scrutin. Scripturæ*, *part*.I.*distinct*.8.*c*.13. *Antonius Florentiæ Archiepiscopus part*.3.*qu*.12.*tit* 9.§.5.*&c*. Nec non *Concilium Tridentinum*, & qui ei interfuerunt scriptores (*Iacobus Nanclantus*, *Andradius*) qui post illud scripserunt, *Dominicus à Soto*, *Ioann.Granatensis* alii, apud *Iohann.Rainoldum de Apocryphis*, *Prælect*.CCXL.*col*. 1592. Contrarium placet Joanni Pico Mirandulano, conclusione tertiâ, quæ sic sonat: Nec Crux Christi, nec illius imago adoranda est adoratione Latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas. Hoc sequi videtur *Martinus Peresius* Pontificius non incelebris apud *Hospinianum de Origine templorum Lib*.II. *pag*.180. tribuens cruci nescio quam aliam adorationem, idque aliquot rationibus. Primò conten-

Digitized by Google

contendit, falsò dici signi ac rei significatæ cogitationem seu notitiam eandem esse, cum sint duæ, quæ à se invicem distinguantur. Primùm quippe apprehenditur hoc vel illud signum esse, deinde rem intuemur quam significat: hæc fiunt quidem simul tempore, sed natura & ratione unum alterum præcedit. Deinde quamvis lapis, marmor aut metallum, fiant signum, non tamen idcircò suam naturam commutant, neque limitem superant insensibilium rerum, neque dignitatem rationalis creaturæ attingunt, vel habent secum conjunctam rem, quam significant. Regem quidem adoramus in purpurà suâ, quæ si ab Imperatore sejungatur, nequaquam illi Regis honorem exhiberemus. *Augustinus homilia* LVIII. *de verbis Domini*, Christi humanitatem scribit latriâ adorandam, quia conjunctam habet divinitatem, quæ si sejungeretur, (quod tamen faciendum non est,) latriâ non adoraretur: quantò ergò minùs Crux, quæ revera separata est à Christo, latria coli non debet: Hic Peresius quædam rectè dicit, in eo tamen errat, quod cruci qualemcumque adorationem concedit, ut prudentissimè *Erasmus* scripserit: Multò facilius imagines posse removeri, quàm ratio & modus cultûs earum definiri.

§. XXI. *Maffejus Iesuita in historiar. Indicar. Libro* I. *p.* 27. ut rem ipsis Ethnicis notam, ponit Lusitanos *crucem adorare*. & Lib. V. p. 220. cum crucis purpureæ in cœlo signum præfulgens ad occasum aliquamdiu apparuisse narrâsset, addit eo viso Lusitanos omnes *venerabundos procubuisse*, & Albuquercium nobilissimum eorum Ducem sublatis ad eam crucem manibus, clara voce, pro sua eximia Pietate, has preces fudisse: *O crux nostræ Redemptionis argumentum*; & aliis paucis interjectis: *In te, te inquam, spes nostras omnes habemus repositas; Te profitemur, agnoscimus, adoramus, ac suppliciter petimus, nobis inter tot pericula terrà marique præsidio sis.* Idem Lib. XVI. p. 717. laudat Bactiani, unius ex Moluccis Insulæ, regulum, quod defixas haut uno loco præaltas cruces adorari à popularibus jusserit. *Trigautius* & ipse Jesuita *Martyrolog. Japon.* Lib. IV. cap. 5. pag. 389. in Quivanis cujusdam sui ex Japoniâ Martyris elogio, inter cætera pietatis ejus specimina hoc disertè memorat,

Z quod

quod manè ad locum, in quo crux erat, ire ad eam adorandam quotidie soleret. Annales Japonici ad Ann. MDCIX. MDCX. pag. 8. ubi Jubilæum à Paulo V. Pontifice Romano missum illuc pervenisse narrant, *Pii*, inquiunt, ut Jubilæo perfruantur, in templis crucis signum adorant, quod passim zelo pietatis adducti ipsi collocarunt. Alii ejusdem gentis annales ad Ann. MDCXIX. pag. 118. Cruces, quibus Meaci suffixi sunt duo & quinquaginta Latini ritus Martyres, quod eæ affabrè factæ & ad elegantiam expolitæ essent, digniores fuisse dicunt, quæ ad Christianorum adorationem, quàm ad eorum supplicium erigerentur. Apud *Iarricum Indic. Lib.* VI. *cap.* XV. *p.* 682. Sacerdos de Cazanarum, id est, Thomæorum Presbyterorum ordine, ab Archiepiscopo Goano ad convertendos Mallæanos missus, cum cuidam ex eà gente primario leni pauca de Deo, & Christo ejus filio pro nobis crucifixo exposuisset: *Eo*, inquit, *omnes Christiani crucem adorant, quod Dei filium in eâ pro nobis mortuum repræsentet*: Hoc unum est scilicet ex primariis Latinæ Catecheseos elementis, quo rudes animos ante omnia imbuendos putant, ut eos ad suam religionem convertant. Neque aliter nostrates Canadensinâ in diversissimâ orbis parte Apostoli Jesuitæ suos vel Catechumenos, vel Neophytos instituunt. Crux ante omnia in locis barbaris erigitur; tum ea religiosè adoranda prædicatur. Huronibus (gens est in illis locis non ignobilis) sibi à cœli siccitate metuentibus, Præceptor Jesuita suadet, ut unà omnes veniant adoratum crucem, quas ipse apud eos fixerat, lancem farris quisque secum ferentes, gratum Domino Deo donarium oblaturi. Tum Jesuita quo iis ad illam religionem præiret, crucem Princeps adoravit atque osculatus est, ut ipse disertè narrat. Annal. Canad. Ann. MDCXXVI. p. 31. 32. Idem Annal. Canad. Ann. MDCL. MDCLI. p. 93. se suosque crucem in illa barbarie ex Latinâ disciplinâ positam adorasse, & Angelorum custodum auxilium supplices invocâsse scribit. Sed & in istorum libris sæpè occurrit solennis illa crucis adoratio, quæ quotannis feriâ sextâ antepaschali celebratur. Notat *Trigautius Lib.* V. *Sinic. cap.* V. *p.* 503. Sinenses Neophytos crucifixi adorationem magno cum pietatis

Digitized

tatis sensu illo die peragere. Sic *Troës Japponic. Relation.* 3. Ann. MDXCVI. p. 225. Nangazachenorum Japonum pietatem laudans, præter alia quæ recenset, sacra exercitia, commemorat eos feria sexta crucifixi effigiem frequentissimos esse veneratos. Et *Jarricus Indic. Lib.* VI. *cap.* X. *p.* 604. Indos (ut vocant) Thomæos, qua vi, qua arte ad Latina sacra tandem traductos, & sub Goani Archiepiscopi Latini jugum missos, narrat sextâ illâ feriâ magnâ cum devotione ad crucis adorationem accessisse. *Cardimus Relat. Indic, p.* 129. Eandem illo die crucis adorationem in Insulâ Hainan, Sinarum vicinâ, à Jesuitâ Mattos institutam, peractamque celebrat; eamque cæremoniam, tantæ sanctitatis, ac pietatis visam fuisse dicit, ut omnes inde magnam consolationem perceperint, totumque illum diem in se ad pœnitentiam verberandis ac flagellandis assumpserint. *Alexander Rhodius* refert *Itinerarii Eoi part.* II. *cap.* XXVII. *p.* 133. se suis Concinsinensibus non quidem (nisi typographi sit mendum) sextâ, sed tamen quintâ Antepaschali feriâ retectum crucifixi signum proposuisse adorandum & osculandum, magnamque vim lachrymarum tum hoc spectaculo, tum suâ Oratione ex eorum oculis elicuisse. Confer Bellarmini Libr. II. de Imaginibus cap. XXVII. ubi diversis sed facilè dissolubilibus argumentis crucis cultum stabilire nititur.

§. XXII. Eadem crux vel lignea, vel ex alia nobiliori materiâ conflata, moribundis, agonizantibus, & ad ultimi supplicii locum se conferentibus apud Latinos osculanda & gestanda offertur, quasi illa singularem consolationem ejusmodi hominum animis inferat, quæ tamen nunquam efficaciùs sese exerit, quàm quando ex limpidissimo Israelis fonte hauritur, ad quem mœstæ mentes, ut verè refocillentur, unicè deduci debent. In *Rituali Romano de visitatione ægrotorum pag.* 205. 206. legitur: Moribundo Presbyter jubetur inprimis crucifixi imaginem osculandam præbere, eamque ante eum intuendam statuere, ut in eâ Servatorem, & omnium malorum remedium contempletur. Operæ pretium est rem exemplis confirmare: Senex quidam septuagenarius, cui Jorami nomen erat, Funagi in Bungensi

inter Japonas regno, pro eâ fide, quam à Jesuitis acceperat, occisus est Anno Domini MDLXXXIX. die Julii XXVII. Quomodo? Audi ex Fr. Solier de Rebus Jesuitarum Japonicis, Lib. IX. cap. XII. §. 116. Gallicè Parisiis Anno MDCXXVII. excusis. Ille ubi se quæri sensit, reliquiarium suum inprimis cum granis benedictis, & rosario sibi ex collo ipse suspendit unà cum Divæ virginis imagine; tum crucem manu gestans, & in genua procumbens, & sacra Jesu ac Mariæ nomina invocans, à percussoribus jussu Regis est obtruncatus. Ita narrant Jesuitarum annales. Is ergo non uni in Deum & Christum religioni, sed & Mariæ cultui, reliquiarumque & imaginum & crucis veneratione testimonium sua morte perhibuit. Invictus ille athleta Simeon cum post horrenda tormenta in patris domum esset relatus, se Deo suavissimis & amore delibutis cum Jesu & Dominâ diva Virgine colloquiis commendat, in has voces erumpens; Te sancta Maria, Mater Dei, misericordiam *posco, Misericordiam Angelorum regina, mihi misero peccatori*. Et cum jam esset in supremis: *Date, quæso crucifixum* inquit, (id est Christi crucifixi imaginem) *ut ejus vulneribus figam oscula, ut hæc anima in sanctissimum illud corpus per istas fossuras de corpore discedens ingrediatur*, & statim porrectum crucifixi signum adoravit. *Annal. Iapon.* ad Ann. MDCXXX. cap. III. p. 130. 131. Interdum cum imagine crucem conjungunt, ut ille devotionis à Jesuitis tantopere celebratæ Bonaventura, qui cum esset in vinculis brevem sibi in ligno crucem ad solatium animi effinxit, & mox crucifixi oblatam iconem primò intuens, mox *osculatus*, tandem dentibus arreptam, non ante dimisit, quam animam una emitteret. *Trigautius Martyrolog. Iaponic. Lib.* I. *cap.* XXVI. *p.* 142. Quando *Solier* Lib. XIX. cap. XIV. p. 706. nobile duorum & quinquaginta hominum, partim Nangazachi, partim Omuræ captorum Martyrium celebrat, Omuranos tradit ad supplicium proficiscentes vel crucem manu, vel crucifixum omnes gestâsse. Et Michaelem Caravallium Jesuitam cum aliis quatuor Monachis Nangazachi pro sua religione exustos ad supplicium euntes crucem quemque manu tenuisse. *Idem Sol. Lib.* XX. *cap.* XXVI. *p.* 1011. Et Simonem Bocusayum cum suis, cum esset

ſet à Jetcundono Bungenſi Principe ad mortem pro ſuâ fide damnatus, ante Chriſti crucifixi imaginem in genicula procubuiſſe: & Dominicum quendam in urbe Firoxima cum ad ſupplicii locum veniſſet, genibus nixum tradunt crucem, cui erat mox affigendus, tum humi adhuc jacentem magnâ devotione adorâſſe. Idem Lib. XIIX. cap. XIV. Et Lib. XX. cap. XVII. p. 898. tradit illuſtrem fœminam, cui *Gratiæ* nomen erat, cum ad Martyrium raperetur, roſarium genero ſuo donâſſe, & ſublatam crucifixi Servatoris imaginem adorâſſe oſculantem. Ita denique Gonſalem Sylveiram Jeſuitam nobilem in diverſâ orbis parte, apud Monomotapæ Regem ad Martyrium, de quo divinitùs erat admonitus, infracto animo ſe comparâſſe, cum roſaria ſua Neophytis quinquaginta, quos eo ipſo die tinxerat, diviſiſſet, crucifixi imaginem ſumpſiſſe in manus, & mox precibus ante eum fuſis à barbaris poſtremò immaniter fuiſſe occiſum. *Petrus Iarricus* de rebus Jeſuitarum indicis Lib. III. cap. X. p. 123. 124. Latinè Coloniæ Anno MDCXV. & Gallicè Burdegalæ Anno MDCXX. editis. Dies me deficiat, ſi omnia adferre velim. Hæc eſt perpetua Latinorum Praxis, tam firmiter omnibus infixa, ut neminem facilè ſine crucis cultu & B. Virginis invocatione ex hac vitâ migraſſe invenias. Verùm enim vero nunquam Latini ex antiquitate docebunt, vetuſtiſſimis Chriſtianis ante annum Domini trecenteſimum cultum crucis religioſum in uſu fuiſſe; Abſurdiſſimum enim credebant, ſi religiosè coleretur quidquam, quod vel ſit vitæ ſenſuſque expers, vel quod cuſtodia humanâ indigeat, neque ſe ipſum tueri poſſit, vel quod naturæ & hominum injuriis obnoxium ſit, vel quod hic in terrâ hæreat, noſtriſque elementis concluſum teneatur, vel quod arte & manu hominum fictum formatumque ſit, quemadmodum *Iohannes Dallæus Lib. V. de Religioſi cultus objecto cap.* III. *& Lib.* I. *cap.* XVIII. luculenter & eruditè deducit. Adde ſi placet Chemnicii Examen Concilii Tridentini part. IV. initio.

§. XXIII. Nunc quomodo vetuſtiſſimi Chriſtiani vel in morbo vel in ipſa etiam morte ſe geſſerint, & qua ratione ad illorum regulam noſmetipſos componere deceat, inquiramus. *Origenes,*

cum Celsus suis dæmoniis, quæ alioqui infirma, & rebus terrenis ac sensibilibus affixa esse concedebat, hanc saltem facultatem tribueret, ut *corpora sanare possint*; Quanto inquit, *Lib.* VIII. *contra Celsum, p.* 430. satius est, &c. concedere se Deo universorum, per Jesum Christum nostræ doctrinæ autorem? & ab illo omne auxilium, & sanctorum justorumque Angelorum custodiam poscere, ut nos liberent à circumterraneis Dæmonibus? Tum paulò post constituit, quærendam esse sanitatem pietate in Deum universorum per nostras ad illum preces. Hic Origenes Paganicis ad Dæmonia precibus non cruces, imagines & reliquias opponit, sed ipsum universorum Creatorem per Christum invocare præcipit. Ergò Latinorum Patronus censendus non est, *Iustinus Martyr* præcipit pios non Mariam, aut Angelos invocare, non reliquiis, aut cruciculis, aut imaginibus sacris se adversum inimicas, atque in eo rerum articulo insidiantes potestates munire, sed ad unum Deum precibus confugere. Ut nos (inquit *in Dialogo cum Tryphone* p. 260. lin. 22.) cum jam ad exitum vitæ sumus, à Deo eadem poscamus, qui avertere potest omnem impudentem & malignum angelum, ne animam nostram capiat. Ergò ille Sanctorum opem per preces ad eos postulandam ignoravit. Sed si etiam primitivam Martyrum Ecclesiam de modo bene moriendi consulamus, eandem longe alienam ab hodierna & antiqua Latinorum doctrina reperiemus. *Clemens Romanus* Apostolorum Petri & Pauli fidelis discipulus & in Evangelio συνεργὸς, ut eum S. Paulus Philipp. IV, v. 3. vocat, adeoque doctrinæ Apostolicæ cumprimis conscius, in præclara ad Corinthios Epistola, quæ cum per mille annos in Ecclesiâ delituisset, tandem sub antiquis Codicibus Constantinopoli ad hodiernum Magnæ Britanniæ Monarcham CAROLUM II. delatis reperta fuit, (uti in Bibliotheca nostra Anglorum Theologica p. 505. innuimus) Lectores ad beatam mortem, præsertim ad Martyria, sic instruit: Vana studia relinquamus, & ad vocationis nostræ venerandum canonem convertamur. Sanguinem Christi intentis oculis contemplemur, & quàm pretiosus sit Deo hic sanguis consideremus, qui propter nostram salutem effusus toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit, undè rerum omnium Dominus jurat: Vivo

ego,

ego, nolo mortem Peccatoris: *S. Ignatius*, Johannis Evangelistæ discipulus, qui adhuc in carne Christum conspexit, ad violentam mortem eductus, Valedictoriis ad Polycarpum, ad Smyrnenses, ad Ephesios, ad Magnesios, ad Romanos, ad alios datis Epistolis, JESUM CHRISTUM, verum suum & incomparabile quem vocat, vivere, summoperè omnibus commendat. Ejus ad mortem properantis fiducia hæc fuit: JESUS CHRISTUS, *inquit*, pro nobis in carne clavifixus passus est omnia, ut nos salvaremur. In nomine Jesu mortem & omnia sustinebo, ipso me confortante, qui perfectus homo factus est, Nemo erret, qui non credit in sanguinem JESU, jam judicatus est, *in Epistola ad Smyrnenses*. In priori ad *Ephesios*, *crucem* piorum, (inprimis agonem extremum) *machinam*, qua nos Jesus Christus ad excelsa trahit, Spiritum S. *funem*, quo ad cœlum rapimur, fidem in Christum ὁδηγὸν vel ducem, quo ad vitam æternam manu quasi ducimur; *Charitatem viam*, qua ad Deum pergimus, *Christianos* omnes *Conviatores* ad cœlestem Patriam appositè vocat, & in solo Jesu Christo verum vivere inveniri affirmat. Quin & hoc vitæ Principium statuit: si quis perfectè in Jesum Christum credat; Carnem Jesu τῆς ἀθανασίας φάρμακον καὶ ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν pulchrè appellat, undè habemus τὸ ζῆν διὰ παντὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. In Epistolâ ad *Magnesios*, ægrotos æque sanos commonefacit, ut in Jesum Christum velut in unum templum concurrant, cum nihil Jesu Christo sit melius, hoc uno nos salvificari, hunc unum esse spem nostram, à qua Christianus nec in vita, nec in morte avelli debeat. In Epistolâ ad *Romanos* votum concipit: Ignis, crux, bestia, ossium confractio, commolitio corporis, tormenta Diaboli super me veniant solùm, ut Jesu meo fruar. Ibidem pronunciat: se mori malle propter Jesum Christum, quàm regnare super terminos terræ. Illum quæro, *ait*, qui pro me mortuus est, illum volo, qui pro me resurrexit. Ille mihi lucrum adjacet. Vivens scribo, sed mori desidero, nam & AMOR MEUS CRUCIFIXUS EST. Mortali cibo non delector. Panem Dei volo, qui est caro Jesu Christi, & potum volo sanguinem ejus &c. S. Polycarpus in Epistolâ ad *Philippenses ait*: Rogo vos omnes, ut insistatis verbo Justitiæ & Patientiæ, quam oculata fide

vidi-

„ vidiſtis in beatiſſimo Ignatio, Zoſimo , Ruffo, imò in Apoſtolis, „ qui ad debitum gloriæ locum commigrârunt , cum non dilexe- „ rint hoc ſeculum, ſed eum, qui pro ipſis & pro nobis mortuus eſt. „ *S. Cypriani* Epiſcopi Carthaginenſis eodem quo capite plexus eſt, „ die, fiduciam in Chriſtum præclara nos docet Oratio, quam ha- „ buit: Te, *inquit*, deprecor, Pater Majeſtatis, qui in fine temporum „ noſtri es miſertus, dũ JESUM CHRISTUM filium tuũ, Deum „ & Salvatorem noſtrum nobis miſiſti per quem nos de periculo „ imminentis mortis liberaſti. Te deprecor, fili Dei vivi, qui mor- „ tuos ſuſcitâſti, remitte univerſa mea commiſſa. Paratus ſum pro- „ pter nomen tuum victimã ſanguinis fundere, & quodvis tormen- „ tum ſuſtinere. Tu Domine, ſis adjutor, ſis defenſor meus, tu me „ ab adverſario defende, qui crucifixus aculeum mortis conculcâ- „ ſti. Devicta eſt mors, devictus inimicus Diabolus. Per nomen „ tuum libera me de manu quærentis animam meam, & da opem „ vincendi inimicum, Tu, qui es potens aſſertor & advocatus mea- „ rum Precum Sancte Pater, reſpice ſuper has preces meas, per be- „ nedictum JESUM CHRISTUM Salvatorem noſtrum , per „ quem tibi laus & gloria in ſecula ſeculorum Amen. Extat inter O- pera *Cypriani* hæc ad mortem Præparatoria Oratio, pag. m. 514. Habes hic, Lector, fragrantes ex ſanctiſſimorum Patrum Viridariis floſculos decerptos , undè viva fides merito Chriſti unicè innixa ſuaviter ſpirat. Nihil audis de invocatione Sanctorum, nihil de veneratione imaginum, aut reliquiarum. Nulla occurrit mentio crucis ligneæ , vel alterius hujus generis Latinorum armaturæ. Spes firma pientiſſimorum hominum in ſanguine Chriſti pro totius mundi peccatis effuſo ſolùm recumbit. Ille tanquam ſaluberrimum in agone Mortis emplaſtrum animi oculis proponitur , ne horribilis mortis larva moribundos terreat , & ab auguſto ſalutis tramite ad avia maligni Spiritus deducat. Optimum in morte refugium eſt gratioſa Dei miſericordia, Peccatorum plenaria remiſſio, & efficaciſſima in bono confirmatio. Quâ ſancta armatura inſtructus de omnibus hoſtibus quotquot piæ animæ inſidiantur, mundo ſcilicet, Sathanâ & morte glorioſiſſimè triumphabit.

§. XXIV.

§. XXIV. Admodùm quoque frequens est inter Papicolas coronam spineam & centum alia, quæ Christus sua sanctissimâ carne tempore visibilis conversationis, contigisse fingitur, statis temporibus osculanda populo præbere. Sic coronam JESU spineam à Græcis redemptam, & Parisios deportatam S. Ludovicus Rex Galliæ cum Episcopis magno cultu excepit, osculisque veneratus est, teste *Gilberto Genebrardo Lib. IV. Chronographiæ.* Ita de Margarethâ quadam sanctimoniali paralyticâ Theologi Janseniani in Responso Francicâ linguâ edito, super miracula, quæ à sacra quadam spinâ apud Suburbanam Portus Regii Ecclesiam edita feruntur, pag. 15. scribunt: Delata est ad Portum Regium ad Sacram spinam adorandam; & mox tradunt, pag. 18. Durandi uxorem postquam eandem spinam adorasset & osculata esset, statim fuisse sua infirmitate relevatam. Et pag. 22. Magnam vim mortalium Ecclesiam illam suam adire, ad spinam adorandam. Itē, sanctimoniales cum profunda veneratione spinam Dominicæ coronæ adorare. *Pallaeus L IV. adversus Latinorum Tradition. de religiosi cultus Objecto cap. I. p.* 588. Anno Christi MDCX. Sacrificulus quidam Coloniæ in æde D. Ursulæ, Johanni Casimiro Saxoniæ Duci particulam spineæ coronæ osculandam obtulit, quam laudabilis Princeps adorare recusabat, indignam cultu ratus, quod injuriam Salvatori quondam intulisset, teste *B. Gerhardo Loc. Theolog. Tomo VIII. §. 106* Corona è spinis contexta plena sentibus, & hericio similis, juxta *Hieronymum in cap. III. Abacuc: & Augustin. in Psalm. LVIII.* Asservari creditur Parisiis in Sacello à S. Ludovico structo, postquam à Balduino, Hierosolymorum Rege, Venetis prius oppignoratam, eam accepisset; id quod ex ipsius Balduini literis ad Ludovicum conatur ostendere *Ferrandus in Disquisit. Reliqu. Lib. I. c. 1.* Add. Johann. Eusebii Nierembergii Liber de miraculosis Naturis terræ promissæ cap. CII. p. 492. Histor. Nat. Edit. Antverp. in fol. An. MDCXXXV. Partem hujus spineæ coronæ sibi vendicat civitas Lucensis in Hetruriâ, Ovietum in Hispania, innumeras spinas alii, quæ ut conciliaret Ferrandus contra

Calvini objectiones, finxit post *Arboreum* duas fuisse Christi coronas, Spineam alteram, quâ in prætorio Pilati fuerit compunctus, ex junco alteram, quam portârit in cruce. Cum vero hæc subsistere non posse videret, certè junceam coronam refutat *Baronius* ad ann. XXXIV. num. 86. dedit, quod res erat, multas tales spinas & coronas hinc inde ostendi, quæ Martyrum fuerint, vel aliundè acceptæ, id est, *ex errore*, ut fatetur *Gretserus*, pro Christi corona supponi.

Tunicæ Christi, quam servare Trevirenses jactant, inconsutuli, eandem venerationem deferri ex eo colligo, quod anonymus quidam tradit, devotionem venerationemque S. tunicæ semper fuisse celebrem, idque non tempore tantùm publicæ ostensionis, quæ semper fuerit ex intimis cordis penetralibus profecta, adeò ut pauci in consideratione præsentissima vitæ & passionis Christi lachrymis sibi temperare potuerint, pleni insuper solatio cœlitùs infuso, aucto ex fervidissimo usu Sacramentorũ & demonstrato spontaneis sacrificiis & Eleemosynis, verùm etiam in futurum frequentibus exercitationibus id contestando, & perennes fructus operando, fundata est missa canora quotidiana super altare S. tunicæ. Deinde sub Richardo Episcopo fundata est fraternitas nomine S. tunicæ. Tertiò precatiunculæ quædam ordinatæ, pro reliquiarum harum memoriâ. Prima est ex quinq; antiquis: O Sanator
„& Redemptor mundi JESU CHRISTE, oro te per hanc sanctis-
„simam vestem, quam sanctissimo corpore tuo gestasti per multos
„annos ad salutem hominum, miserere mei, & vesti animam me-
„am virtutibus, Amen. Exteriorem ejus constitutionem quod attinet, dicitur esse revera longa virilis tunica, cum manicis amplioribus, non vestis exterior, nec interior, & cuti adhærens proximè, sed media, eaque quotidiana Christi, formæ pro Regionis consuetudine, & Christi conditione valdè conspicuæ, gar ansehnlich: materiæ difficulter discernendæ, neque laneæ, neque sericæ, sed quantum discerni potest, potius similis singulariter tenuissimo lino, qualem gestavit Jacobus frater Domini, juxta *Christophori Browerii histor. Trevir. in Iohanne I.* Coloris etiam ineffabilis subrubidi ad cineraceam rubedinem declinantis, ad lucem

cem referentis cinnabarim crudam, & in aëre etiam sese mutantis: atque ita super tenuissimo filo non contextam, non consutam, sed penitus & satis densè concinnatam esse, & juxta fimbriam velut floribus aut imaginibus acupictam, tanquam essent literæ senio extinctæ. Hinc credibile esse, quod *Euthymius* circa ann. Christi MCXVIII. adeoque septuaginta annis prius quam à Johanne I. dicitur eruta, ex traditione scriptisque monumentis de eâ tradit, B. Virginem filio suo divino infanti adhuc manu artificiosa tunicam illam confecisse. Vide kurtzen Bericht/ Jussu Reverendissimi & Illustrissimi Principis ac Domini, Dn. Caroli Caspari, Electoris & Archiepiscopi Trevirensis, Treviris apud Huprichtum Rulandum impress. in *B. D. Johann. Georgii Dorschei Tunicâ Christi inconsutili cap. II.* §. XXVI. & CXXVI. Ego autem valde vereor, ne multis Papicolis illud Hieronymi in sui temporis sacrificulos, jure objici queat: *Quid agis, Sacerdos? qui iisdem labiis oscularis filium virginis, (ejus coronam spineam vel tunicam) quibus osculatus es filium Veneris, O Juda: tradis sic osculo filium hominis?*

§. XXV. Ulteriùs maximo cum zelo, sive potius ξηροκακοζηλίᾳ exhibent & arripiunt reliquias sanctorũ inclusas vitro vel crystallis honorandas, Videlicet ossa ac cineres, & quidquid carnis, in quâ vixerunt, superest, quin & pilos ac vestes, & alias reculas, quæ eorum fuerũt, venerari, osculari adorabũdi, magnaq; religione colere, etiam in ipsis illis templis, & ad eadem illa altaria, in quibus Numen illud suum quiescere fingunt, ipso præsente ac inspectante, audent. Toto die illud in Papatu exercetur, & sane miseret me rudissimæ istius plebeculæ, quæ toties tegumenta Thaidis pro indumentis beatissimæ Virginis, ossa porcina vel vervecina pro reliquiis sanctorum tanta solennitate veneratur. Fraus nimis aperta est, & vel apud ipsos prostituta, undè dicterium in ipso Papatu enatum; ROMA, TRIA TECUM NON AUFERES, LAPIDES, QUIA NIMIS GRANDES, PIETATEM, QUIA NIMIS EXIGUA, RELIQUIAS, QUIA NIMIS INCERTÆ! Venerantur enim sanctos qui nunquam vixerunt, vel in rerum naturâ fuerunt. Item multorum reliquiæ coluntur in terris, quorum animæ ardent in inferno. *D. Chemnitius*

 in Exa-

in Examine Concil. Trident. part. III. de Invocat. Sanctor. p. m. 575. Edit. Genevens. in fol. Ann. MDCXXXV. Verùm τυφλὸν δ' ἴχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος! Juvat quædam huc facientia ex Romanistarum tabulis de promere, ut mens illorum pleniùs innotescat. *Johannes de Turrecrematâ in festo Invention. Crucis q. 3.* Reliquiæ, *inquit*, crucis, clavorum, lanceæ, vestium, Christi, & imago crucifixi sunt λατρείᾳ veneranda. *Bellarminus Lib. II. de Reliquiis & imaginibus c. 2.* Nos reliquias honoramus & osculamur, ut sacra pignora Patronorum nostrorum. *Concilium Tridentinum Sessione XXV.* quæ est nona sub Pio IV. Pontifice Romano. *de Reliqu. Sanct.* Martyrum & aliorum sanctorum cum Christo viventium corpora à fidelibus veneranda esse docet, per quæ multa beneficia hominibus à Deo præstantur. Tum eos omninò damnandos esse definit, qui affirmant Sanctorum reliquiis VENERATIONEM atque HONOREM non deberi, vel eas aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ causa Sanctorum memorias frustra frequentari; prout eos (inquit) jam pridem damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Vid. *Chemnic. l. d. part. IV. p. 661. Bartholom. Caranza in Summâ Concilior. p. 798. Petr. Suavis Polanus, alias Paulus Sarpius Venetus, histor. Concil. Trident. Lib. VIII. p. 726. Edit. Gorinchemiens. in 4. An. MDLVIII. Sfortia Pallavicinus Cardinalis in Vera Concilii Trident. historiâ, Lib. XXIV. cap. V. p. 279. seq. Edit. Antverp. in fol.* Ann. MDCLXXIII. *Vasquez in 3. Thomæ quæst.* XXV. *Disput.* 112. *c.* 2. Apud Catholicos, ait, veritas indubitata est, reliquias sanctorum, sive fuerint partes ipsorum, ut ossa, carnes, & cineres, sive res aliæ, quæ ipsos tetigerunt, vel ad ipsos pertineant, ADORANDAS ET IN HOC HONORE SACRO habendas esse. Sic *Disput.* CXIII. initio dicit: Cinctoria & sudaria Pauli adorationis cultu fuisse veneranda. *Stapletonus in Promptuario Catholico, part. I. pag. 292.* Pia ac Deo grata est illa devotio, qua non tantùm Deum ipsum, sed & sanctos ejus, nec tantùm personas Sanctas ipsas, sed & quidquid ipsarum est, atque ad eas pertinet, cum fide & pietate ordinata complectimur. Et paulo post: Eodem sane cultu, eadem veneratione reli-

reliquias relativè consideratas prosequimur, qua ipsos sanctos. *Costerus* in Euchiridio cap. XV. Ossa Sanctorum habent vim sancto contactu suo sanctificandi, ac qui Martyris ossa attigerit, illius Justitiæ Sanctitatisq; quodãmodo particeps, ob gratiam ex eorum corporibus procedentem, efficitur. Inde Latini reliquias multis præclaris elogiis exornant, easdem *sua Symbola, suas tesseras, sua adversus hostem arma, atque munimenta* vocantes, de quibus nihil apud veteres occurrit. In Jesuitarum annalibus passim illa profitentium Latinorum exempla prostant. *Imagines, rosaria, agnos-Dei, cruces & reliquiaria* Gabriel Mattos Jesuita, *sacras vocat sanctissimæ suæ religionis tesseras, suaque arma spiritualia.* Annal. Japon. ad Ann. MDC. XIV. p. 167. Alius ejusdem generis scriptor, *sua fidei Symbola.* Leo ad se suosque contra impendentem persecutionem muniendos, rosaria. imagines, Sacra numismata, grana benedicta, aliaque arma spiritualia sibi à Jesuitis dari petit, ut ad hujusmodi (inquit) discrimina, si forte inciderint, parati simus. Annal. Jap. Ann. MDCXXX. *Solier Japon. Lib.* II. *cap.* 1. *p.* 107. Ignatio Cocincinensi Catechetæ hæc eadem è vinculis, in quæ ob cultum Latinum conjectus erat, flagitanti, *Alexander Rhodius Jesuita* se ait *Itinerar. Part. II. cap. L. p.* 266. strenuo Christi militi Spiritualia illa arma, quibus tam feliciter uteretur, misisse, quæcumque nancisci potuit. Ita alii omnes de his loquuntur. *Froës Jesuita*, suos Bungenses & Amaguccianos in Japoniâ Christianos magna fide complecti dicit Divorum reliquias, calculos benedictos, Agnos-Dei, atq; his armis contra Dæmonis insultus se communire. Annal. Japon. ad Ann. MDXCV. p. 226. *Christophorus Borrus*, ejusdem Sectæ historicus, *Relat. de Cocincin. Part. II. cap. 9. p.* 212. 213. *Gallic.* Ann. MDCXXXI. Rennes. narrat Jesuitas in ædes apud Cocincinenses spectris infames, intrâsse absque pavore & hostem formidabilem oppugnâsse crucibus, reliquiis, & agnis Dei armatos. Qualia arma ullum veterum Christianorum primitivæ Ecclesiæ aut postulasse, aut rem adversus Christi hostes gerentem adhibuisse, in canâ antiquitate nuspiam legitur.

§. XXVI. Quidam annulos nummosque sanctorum corporibus admoverunt, ac deinde pro reliquiis servârunt. Imò nonnulli S. Hugonis Episcopi Gratianopolitani sandaliis oscula figebant. De eo *Guigo in vita ejus apud Novarinum Lib. VI. Schediasmatum Sacro-Profanor. Cap. XX. p. m. 174.* §. 112. ita scribit: Lactentes offerebantur parvuli, quo tàm sancti corporis tactu adversus omnia munirentur adversa. Nonnulli etiam sandalia ipsa ardentiori fide osculando mordebant, aliquid inde ob sanctitatem ferre volentes. Annuli ac nummi, & res aliæ sancto applicabantur corpori, ut eo sepulti pro reliquiis haberentur. Isidorus Clarius, Patria Brixianus, Professione Benedictinus, Fulginii, ubi Ecclesiæ per septennium præfuit, Anno Christi MDLV. defunctus, tantâ in pauperes largitate & in omnes benignitate usus, sanctitatis opinionem inde conciliavit, ut post mortem turbâ ingruente & invitis custodibus ædes perrumpente totis quadraginta horis ad deosculationem patuerit, nullo fœtore emisso. Illustris & verè Augustus Scriptor *Thuanus Lib. XVI. Histor. p. m. 757. Edit. Francofurt. in* 8. Quidam à reliquiis medicinam exspectant, seque inde sanitatem recuperasse gloriantur. Tale quidpiam *Petrus Maffejus in Ignatii Lojolæ vitâ, Lib. III. cap. 14. p. m.* 148. *Edit. Antverp. in* 8. Anno MDCV. his verbis recenset: Cum defuncti Lojolæ corpus exequiarum causâ jaceret in feretro, Bernhardina quædam Romana filiam strumis jam diu laborantem, quam arte nullâ Medici sanare potuerant, ad osculandas mortui manus admovere vehementer optabat, certam ex eo contactu filiæ valetudinem sibi pollicita. Sed cum præ turbâ, impetu sæpè facto, puella nunquàm ad feretrum accedere potuisset; deniquè mater, quippe quam filiæ charitas valentiorem audacioremque reddebat, non ante destitit, quàm ex vestimentis Ignatii frustulum adepta (& osculata) est. An verò ex eo speratam medelam acquisiverit, valde dubito, nisi fortè superstitione aut mirâ imaginationis vi Spiritus animales concitante & alterante effectum fuerit. *Chronicon Cassinense Lib. II. cap. LIV.* de reliquiarum S. Mauri translatione: Cum Hugo Cluniacensis ob preces Theobaldi Abbbatis os integrum brachii S. Mauri

Mauri capsulæ argenteæ, instar turrium artificiosè erectæ decenter inclusum per sex sui Monasterii fratres mitteret Cassinum, ex tota Provincia populi concursus factus est quam maximus, devotione præcipua, totus etiam Monasterii Conventus inæstimati jucunditate lætatus est, omnesq; solennibus induti sacrisq; vestibus cum cereis ac thymiamatibus plurimis ad portam veterem aliquantò extra monasterii ambitum procedentes obviam cum devotione summâ hospiti tanto iverunt, & quasi viventem in carne conspicerent, omnes in terram pariter procidentes adoraverunt, surgentesque secundum illum locum devotissimè ac reverenter mixtis gaudio lachrymis osculati sunt, & cum hymnis ac laudibus honorificè nimis prosequentes in monasterium introduxerunt, & super Magistri sui Benedicti venerabile altare posuerunt.

§. XXVII. At verò nullibi Scriptura Sacra reliquias Sanctorum religiosè colere jubet nec tali cultui auxilium promittit. Acutissimus Dallæus subdolam Tridentinorum Patrum vafritiem meritò perstringit, in decretum ipsorum paulò ante §. XXV. adductum, *Lib. IV. de Religiosi cultus Objecto Cap. I. p.* 585. hanc censuram exercens: Illi primò non adorationem, aut cultum religiosum (quæ vera est ipsorum sententia) sed venerationem suis reliquiis decernunt; Superstitionis suæ dedecus hujus vocabuli ambiguitate obumbrantes. Venerationem enim dici omnes sciunt etiam eum honorem, qui & personis & rebus habetur eximiis, citra omnem religionis cultum; ut cum Presbyteros & senes, & viros virtute conspicuos venerari nos dicimus, & cum codicem venerandæ antiquitatis appellamus, & alia ejusdem census sexcenta, quibus nullam religiosi cultus partem significari notum est. Deinde cum solis Sanctorum corporibus hanc venerationem eo vindicare viderentur, quod nihil aliud in decreti Principio, quàm sanctorum cum Christo viventiũ corpora dixissent, statim aliò delabuntur, seq; hoc corporum vocabulo etiam cætera, quæ vel sanctos tetigissent, vel ad eos quoquo modo pertinuissent, complecti haut obscurè significant, cum mox eos damnant, non qui Sanctorum modo corpora, (quod ex illo consequens erat) veneranda negarent, sed in genere,

genere, quicunque Sanctorum reliquiis venerationem non deberi affirmarēt. Reliquiæ enim apud eos sunt non sola Sanctorum corpora, sed plurimæ etiam aliæ res, & quidem non paucæ viles & in speciem despicabiles. Has fortasse Patres puduit disertè venerandas decernere. Itaque sola sibi Sanctorum corpora curæ esse primò finxerunt, mox iidem callidè adjecto reliquiarum nomine caverunt, ne suorum in eas res, quæ sunt in illo secundo reliquiarum censu, religionem prodidisse aut repudiasse putarentur. Fortasse & in eo aliquid doli subest, quod eos, quos omninò damnandos esse definiunt, non dicunt simpliciter (quod vulgaris Latinè loquentium consuetudo postulabat) negare *sanctorum reliquiis venerationem deberi*, sed *affirmare eam illis non deberi*. Id enim dicere, ut quivis videt, non est, si propriè loquimur, *affirmare*, sed *negare*. Sed & istorum quanta fraus fuit, cum quos damnant, eorum sententiam sic describunt, ub ab iis dicant non modo *venerationem*, sed etiam honorem reliquiis negari? Nos quidem *venerationem*, quam Tridentini intelligunt, id est, religiosum cultum, etiam sanctissimorum hominum corporibus deberi negamus; honorem verò ne vilissimorum homuncionum corporibus invidemus. Sepulturam enim, quæ proprius est mortuorum honos, nemini homini mortuo, (nisi vetent publicæ leges) negandum contendimus: neque si quid est præterea, quod publico gentium jure sit in hoc genere legitimum. Postremò quæ illa quæso est Ecclesia, quam ajunt jam pridem damnavisse nostrorum sententiam? Non certè Apostolica; Non quæ proximè Apostolicam ad ann. Domini CCC. secuta est, in qua omnis reliquiarum veneratio religiosa plane penitusque est inaudita. Atqui frustra cujusvis alterius Ecclesiæ sententia obtruditur. Nisi hanc tecum sensisse doceas, neque tua Apostolica erit, de adorandis reliquiis definitio, neque non Apostolica mea de non adorandis fides. *Hactenus Censura.*

§. XXVIII. Quapropter supradictus reliquiarum cultus merè est electitius & superstitiosus, verbo DEI è diametro contrarius, quippe quod Genesis III. v.19. de homine dicit: Pulvis es, & in pulverem reverteris. Undè colligere pronum, corpora

pora piorum communi omnium matri terræ demandanda, neutiquam autem veneranda esse, Esaiæ XXVI. v. 2. LVII. 2. Syr. XL. v. 1. Quod Sancti in populo Dei semper observarunt, velut ex eorum Exemplis ad oculum patet. De Saræ sepulturâ testimonium habetur Genes. XXIII. v. 19. De Abrahamo sepulto testatur Genesis cap. XXV. v. 9. De Isaaco, Genes. XXXV. v. 29. de Jacobo, Genes. L. v. 5. De Josua, Davide, aliisque II. Reg. XIII. v. 12. De Mose ab ipso Deo Angelorum ministerio in valle terræ Moab humato, Deuteron. XXXIV. v. 6. Et quamvis Judæi posterioribus Seculis Patriarcharum memoriam semper in pretio habuerint, imò etiam in precibus suis propter promissiones nomina illorum publicè allegaverint, non tamen ad sepulchra eorum invocationes direxerunt, multo minus ossa effoderunt, circumgestarunt, & ad peculiarem cultum osculanda, tangenda, spectanda prostituerunt, vel ab illis virtutem, & opem in angustiis exspectârunt, sicut hactenus ex Schola Romanensium audivimus. Quin potius ossa ipsorum Prophetarum in dormitoriis suis reliquerunt asserente ipsâ veritate, Sospitatore nostro Matth. XXIII. Exstruxerunt quidem & decorarunt sepulchra Prophetarum, reverentiam suam erga illos tali ratione declarantes, quos injuste occisos esse fatebantur; istud autem illorum studium juxta *Chrysostomi* interpretationē, Christus acriter increpavit, quod scilicet sint mortuorum Prophetarum laudatores & admiratores, cum viventium & præsentium, qui peccata arguunt, & verbum DEI purè docent, sint persecutores & contemptores, quodque Sanctos pauperes hic viventes negligant, & in mortuorum sepulchris ædificandis & exornandis ostentationis gratiâ multùm absumant. Qualem putas invectivam Chrysostomus in cultum & venerationem reliquiarum apud Romanenses vibraturus esset, si idolomaniam hodie propriis oculis adspiceret? In Novo testamento fidelium defunctorum corpora similiter honestâ sepulturâ honorata fuerunt. Sic enim Johannem Baptistam demortuum discipuli tumulo intulêre. Matth. XIV. v. 12. Marc. VI. Idem Protomartyris Stephani exuviis factum

Actorum VIII. Nec Christus ipse majorem honorem sibi demortuo haberi voluit, quam honorificam funerationem, ceu historia illius sepulturæ manifestat. Nec Apostoli aliud quidquam desiderarunt aut præceperunt. Eadem consuetudo post Apostolorum tempora in Ecclesia obtinuit. Epistola de Martyribus Galliæ circa annum Christi CLX. apud Eusebium lib. V. cap. 1. valde conqueritur, quod fidelibus non licuerit Sanctorum Martyrum corpora, canibus projecta tumulare. *Καὶ γὰρ τοὺς ἐναποπνιγμένους ἐν τῇ εἱρκτῇ, παρέβαλον κυσὶν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, μὴ κηδευθῇ τις ὑφ᾽ ἡμῶν.* Eorum enim corpora qui in carcere suffocati perierant, canibus objecerunt, sollicitè observantes noctu atq; interdiu, ne quis nostrorum ea sepulturæ mandaret; juxta versionem Henrici Vallesii, quæ Anno MDCLXXII. Moguntiæ in folio prodiit. *Origenis contra Celsum Lib. VIII.* hæc sunt: Rationalem animam honorare didicimus, & hujus organa sepulchro honorificè mandare. Sed omnium instar Patrum *Augustinus* totum negotium Synopticè comprehendit *Lib. I. de Civitate DEI cap. XIII.* scribens: Nec ideò tamen contemnenda & abjicienda sunt corpora defunctorum, maximèque justorum atque fidelium, quibus tanquam organis & vasis ad omnia bona operSaanctus usus est Spiritus. Si enim paterna vestis, ac annulus, & si quid hujusmodi, tanto charius est posteris, quantò erga Parentes major affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiariùs atque conjunctiùs, quam quælibet indumenta gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adjutorium, quod adhibetur extrinsecùs, sed ad ipsam naturum hominis pertinent. Undè & antiquorum Justorum funera officiosâ pietate curata sunt, & exequiæ celebratæ, & sepultura provisa: ipsique dum viverent, de sepeliendis vel etiam transferendis suis corporibus filiis mandaverunt, & Tobias sepeliendo mortuos, Deum promeruisse, teste Angelo commendatur. Ipse quoque Dominus die tertio resurrecturus religiosæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumque commendat, quod unguentum pretiosum super membra ejus effuderit, atque hoc ad eum sepelien-

dum

Digitized by Google

„dum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui „corpus ejus de cruce acceptum diligenter atque honorificè te- „gendum sepeliundumque curârunt. Verùm istæ autoritates non „hoc admonent, quod insit ullus cadaveribus sensus; sed ad Dei „providentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora „quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurre- „ctionis adstruendam.

§. XXIX. Sepulturis hujusmodi ritè curatis deinceps honos anniversarius superadditus est à priscis Christianis, ut ad sepulchra Martyrum præcipuè passionis eorum die, Panegyres & celebres conventus instituerent, non propter cultum & invocationem, sed ut sequentium animi ad Præcessorum viam exemplis insignibus suscitarentur. Cum enim viderent multos martyria aversari, & in persecutionibus deficere, Martyrum panegyres peculiari solennitate celebrarunt, certamina eorum summis laudibus extollentes, ut hoc modo superstites in fide susceptâ confirmarentur & pro illa maxima vitæ discrimina intrepido animo adire minimè dubitarent. Vestigium hujus ritus pro ratione illorum temporum in crudelissimis persecutionibus, ut lissimi reperio in *Origenis Libro III. Super Jobum.* Memorias, *inquit*, sanctorum facimus, & parentum nostrorum vel amicorum in fide morientium, devotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam consummationem in fide postulantes. Clariùs finem horum conventuum explicat *Basilius in Asceticis cap. XL.* Non decet, *ait*, Christianos aliam ob causam in Martyrum memoriis, aut locis vicinis comparere, quam ut precentur, & per recordationem Sanctorum, quàm illi scilicet pro pietate ad mortem usque constantes fuerint, ad hujusmodi zeli imitationem incitentur. *Et homilia XIX.* Nostri profectûs tantùm causâ sat fuerit illorum (*Martyrum vel Sanctorum*) celebrare memoriam. Non enim nostris indigent laudibus ornari; sed ipsorum vitæ historia & commemoratione, imitationis gratiâ indigemus. Quemadmodum enim ex igne naturaliter emicat splendor, ex unguento quoque præstanti diffunditur odor: Sic è sanctorum commemoratione

gestorum, ad omnes provenit utilitas. *Augustinus* quoque *contra Faustum Manichæum* scribit: Populum Christianum memorias Martyrum religiosâ solennitate concelebrare ad imitationem excitandam.

§. XXX. Effossiones & translationes reliquiarum ex uno loco in alium Ethnicos habent auctores, à quibus tandem in Christianorum Ecclesiam irrepserunt. Quod ut ad oculum pateat, exempla in medium afferre libet. Pompam Regiam quâ Antigonus Demetrii Patris cineres ex Syria in Græciam deportavit; *Plutarchus in Demetrio* sub finem his verbis exponit, p. m. 915. At enim habuit & funus Demetrii tragicam theatralemque speciem. Nam filius ejus Antigonus ubi reliquias Patris cognovit afferri, totam classem solvit, eisque apud Insulas occurrit obviam. Ut eas accepit, imposuit urnam, quæ ex solido auro erat, in navem prætoriam. Civitates, ad quas appulerunt, hinc coronas ingesserunt urnæ, hinc viros cultu lugubri miserunt ad exequias decorandas & prosequendas. Decurrente Corinthum classe, urna ex puppi conspicua visa, regali purpura & diademate exornata, quam circumstitit in armis juvenum statio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus, assidens sacratissimum carmen accinuit, cui concinente remigio, clangor cum modulatione quadam velut in planctu respondit carminum ad tibiam ambitibus. Maximam commiserationem & luctum ipse Antigonus stantibus in portu & littore frequentibus movit, sordidatus lacrymisque confectus. Honoribus & coronis tunc Corinthi delatis, deportavit reliquias Demetriadem, urbem illi cognominem, ex parvis ad Joleon oppidulis frequentatam. Cimon Thesei ossa navi prætoriæ imposita, eaque omni magnificentia decorata ex Scyro Insula Athenas annis prope quadringentis post reduxit, quæ ab Atheniensibus magna celebritate excepta sunt, quasi ipse Theseus in urbem rediisset. *Plutarch. in Theseo, p. m. 17. & in Cimone, p. 483.* Inimici Phocionis jusserunt, ut corpus ejus extra fines Atheniensium projiceretur, ac ne quis Atheniensis rogum funeri incenderet. Quamobrem nemo amicorum ausus fuit corpus attingere. Conopion quidam tali assuetus mini-

ministerio operam locare, exportatum ultra Eleusina cadaver igni ex æde mulieris Megaricæ sumpto combussit, ibi Mulier Megarica cum ancillis assistens tumulum honorarium aggessit, atque inferias dedit Phocioni: Ossa in sinu collegit, eaque nocte domum deportata defodit apud focum cum his verbis: APUD VOS, OPTIMI PENATES, HAS BONI VIRI RELIQUIAS DEPONO, EAS VOS, CUM ATHENIENSES AD MENTEM REDIERINT, PATRIO REDDITE SEPULCHRO. Et sanè brevi intervallo rebus edocti Athenienses qualem moderationis & justitiæ Præsidem custodemque amisissent, Statuam ei ex ære posuêre, & ossa publicè extulere. Idem *in Vita Phocionis, p. m. 759.* *Pausanias in Bœoticis* tradit Thebanos sepultum esse apud se Linum vatem contendisse; asseverâsse insuper Philippum Amyntæ F. profligatis ad Chæroneam Græcis, somnii cujusdam monitu Lini ossa eruta in Macedoniam transportâsse: mox itidem alio commotum somnio Thebas reportanda curâsse. Themistoclis ossa Athenienses è Magnesiâ reportari in patriam curarunt, pœnitentiâ ducti, quod eum aliquandò proscripsissent. *Pausanias Lib. I.* Ex his gentilium moribus translatio, cultus & veneratio reliquiarum in Ecclesiam Dei introduci cœpit à Constantino Magno Imperatore, non quidem ut in Altaribus aut aliis excelsis locis ad adorationem Idololatricam prostituerentur, sed rursus terræ mandarentur loco honestiori quæ persecutionis tempore subitanea sepultura conditæ erant, teste *Anastasio Bibliothecario* in Chronico, & *Cedreno in* Annalibus. Sicut enim reliqua externa ornamenta quæ Ethnicæ religioni plausibilem speciem & autoritatem apud homines conciliarunt, studuit ad Christianam religionem transferre, ut eam hoc modo etiam gentibus commendabiliorem faceret, sicut tota ejus historia indicat: ita cum videret, gentes Regum & præstantium virorum corpora, si in loco ignobiliori condita essent, magna pompâ & solennitate ad nobiliora transferre: quos vero Heroas putabant, in splendidissimis templis deponere; censuit hunc honorem multò rectiùs Sanctorum Dei, Apostolorum, Martyrum aliorumque corporibus & reliquiis exhiberi. Paucis, vel unicus *Eusebii* locus ex *Libro XII. de Præparatione Evangelicâ capite VII.* sufficienter innuit, quomodo expra-

Digitized by Google

ex prava ethnicorum imitatione, multa in Ecclesia Christi à Christianis recepta sint, ut tali ratione Ethnicos vincere & ad suam religionem traducere possint. Scilicet Eusebius existimavit, complures ex gentibus fidem Christi suscepturos esse, si Doctrinæ Ecclesiasticæ & Philosophicæ quædam conformitas proponeretur. Instituit itaque illam, & ex *Platone* hæc verba describit: Quomodo oporteat honorare mortem eorum, qui gloriosè vitam commutâ-„runt? Respondet *Plato*: Qui in militiâ mortui sunt, nonne dici-„mus aurei generis esse eos? Omninò credimus Hesiodo, quo-„modo quidam hujus generis moriuntur, quod illi δαίμονες ἁγνοὶ ἐπι-„χθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοὶ, ἀλεξίκακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων. H. e. „quandò Heroes moriuntur, inde fiunt Dæmones puri, obversan-„tes in terris boni, depulsores malorum, & custodes hominum. Addit autem Plato, in posterum ut Dæmones factos, οὕτω θεραπεύσομεν καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας. Ita colemus eos, & monumenta eorum adorabimus. Huic Platonicæ sententiæ subjicit Eusebius hæc verba: Hæc Platonica rectè accommodantur ad mortem θεοφιλῶν religiosorum, quos rectè dixeris milites veræ pietatis: ὅθεν καὶ ἐπὶ τὰς θήκας αὐτῶν ἔθος ἡμῖν παριέναι, καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ ταύταις ποιεῖσθαι, τιμᾷν δὲ καὶ μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς, ὡς εὐλόγως καὶ τούτων ὑφ' ἡμῶν γιγνομένων. H. e. Undè & moris nobis est ad monumenta seu loculos eorum accedere, & apud illa vota seu precationes facere, honorareque beatas animas ipsorum, tanquam probaliter seu rationi consentanea hæc à nobis fiant. Et tandem concludit *Eusebius*: Hæc Plato & alii σύμφωνα τοῖς ἡμετέροις δόγμασι, dogmatibus nostris consonantia seu consentanea. Ubi magnus *Chemnitius in Exam. Concil. Trident. p. m. 672.* observat manifestum crimen falsi à Pontificiis in allegando hoc Eusebii loco frivolè committi, dum legunt: Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietates milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, votaque ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum juvari profitemur. Eusebius contrà nequaquam dicit, fideles Martyribus vota seu supplicationes facere, neque dicit, Martyrum intercessione ad Deum multum juvari fideles, sed dicit: solitos Christianos ad Martyrum monumenta Deum invocare, non

addens,

addens, id rectè pieque & verbo Dei consonum, sed probabiliter & rationi consentaneum ab ipsis fieri.

§. XXXI. Ex his igitur satis elucescit cultum illum reliquiarum Pontificiis consuetum Idololatriæ notam nullo modo effugere posse, quia religiosè dum creaturas colit, in primum Decalogi præceptum graviter impingit. Appositè *Nazianzenus* in Distichis circa hoc pronunciat:

Sacrificare grave est, non purâ mente, sed omnis
Defuncti peccat qui colit ossa magis.

Idcircò talis cultus jam dudum explosus fuit. Certè Synodus Francofurtana auspiciis Caroli Magni coacta *Lib. I. de Imaginibus* cap. 18. religiosam venerationem reliquiarum comparat superstitiosæ Judæorum Religioni, serpentem æneum suffitu colentium. Idem Imperator Sanctos prohibet religiosè colere *Lib. I. de Imagin. cap. IX. & Lib. II. cap. XX. & XXV.* tali decreto: Adoratur Deus, sed non osculatur, venerantur Sancti, qui è seculo cum triumphis meritorum migraverunt; sed nec adorari debent cultu divino, nec osculari (Latiniùs, osculo excipi:) Quid pulverem linteamine circũductum adorando oscularis? Consona proponit *Augustana confessio Artic. XXI. de cultu Sanctor.* hoc verborum tenore: Memoria Sanctorum proponi potest, ut imitemur fidem eorum & bona opera, juxta vocationem; Ut Cæsar potest exemplum imitari Davidis in bello gerendo ad debellandos Turcas: nam uterque Rex est. Sed Scriptura nō docet invocare Sanctos, seu petere auxilium à sanctis. Paulò fusius *Apologia Artic. de invoc. Sanct.* Confessio *inquit*, nostra probat honores Sanctorum. Nam hic triplex honos probandus est. Primus est gratiarum actio; debemus enim Deo gratias agere, quod ostenderit exempla misericordiæ, quod significaverit, se velle salvare homines, quod dederit Doctores, aut alia dona Ecclesiæ. Et hæc dona ut sunt maxima, amplificanda sunt, & laudandi ipsi Sancti, qui his donis fideliter usi sunt, sicut Christus laudat fideles negotiatores. Secundus cultus est confirmatio fidei nostræ, cum videmus Petro condonari negationem, erigimur & nos, ut magis credamus, quod verè gratia exuberet supra Peccatum. Tertius honos est imitatio, primùm fidei, deinde cæterarum

virtu-

Digitized by Google

virtutum, quas imitari pro sua quisque vocatione debet. H. l. Confer B. D. *Gerhardum in Epitome Confess. Catholic. Lib. II. Special. part. 2. artic. I. cap. 2. p. m.* 51. Quid, quod & cordatiores inter Pontificios reliquiarum cultum aperto Marte profligaverint? *Guilielmus Paradinus in Annal. Burgundic. Lib. I.* circa An. MCCCLXXX, honorem defunctorum ossibus illatum, sacrosanctum Evangelium obscurâsse asserit. *Erasmus Roterodamus in Annotat. Matthæi* XXIII. *cap.* Damnat hoc loco *Hieronymus* mulierculartum quarundam superstitionem, quæ quod olim in phylacteriis suis faciebant Pharisæi, id tum faciebant in parvis Evangeliis, & in crucis ligno, aliisque rebus hujusmodi, quæ habent, *inquit*, zelum Dei, sed non secundum scientiam, culicem liquantes & Camelum glutientes. Si vir sanctissimus hæc sentit de mulieribus, quarum infirmitati par erat nonnihil cōdonare, quid dicturus sit, si videat hodiè passim ad quæstum ostentari lac Mariæ, quod honore propemodum exæquatur corpori Christi consecrato, prodigiosum oleum, fragmentula ligni crucis tam multa, ut si in acervū redigantur, vix una navis oneraria vehat; hic ostentari Francisci Cucullam, illic intimam vestem Mariæ virginis, alibi pectinem Annæ, alibi caligam Joseph, alibi calceum Thomæ Cantuariensis, alibi Christi præputium, quod cum sit res incerta religiosiùs adorant, quàm totum Christum. Neque verò hæc ita proferuntur tanquam ferenda, & plebeculæ donanda affectibus; verùm huc ferè summa religionis vocatur, avaritiâ Sacerdotum & quorundam Monachorum hypocrysi, quos alit populi stultitia. Atque in his Comœdiis primas agunt Episcopi quidam factitii, ne usquam valere videantur, hæc suis diplomatibus approbant, suis næniis ornant, tantâ gravitate, ut quoties mihi legitur istorū comprobatio, minùs credam, quam antea credebam. Quibus in rebus nisi gravis inesset pietatis jactura, Christus non tam acriter in hoc hominum genus inveheretur, cum alioqui lenis sit in peccatores. *Henricus Cornelius Agrippa à Nettesheim, Libro de Vanitate Scientiarum, Cap. LVII.* Sed avarum Sacerdotum genus, avari homines, non modo ex lignis & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus, & Sanctorum Martyrum reli-

quiis

quiis materiã avaritiæ ſuæ captantes, ſuæ rapinæ inſtrumenta fecerunt. Attollunt ſepulchra confeſſorũ, exponunt reliquias Martyrũ, vendentes illorum contactûs, oſcula: exornant eorum ſimulachra, & feſta illorúm magnis pompis decorant, prædicant illos ſanctos & attollunt magnis præconiis; vitam autem illorum, quos tantopere laudant, longiſſimè fugiunt. Nonne iſtis locutus Salvator: *Væ vobis, qui ædificatis ſepulchra Prophetarũ ſimiles illis, qui occiderunt eos.*

§. XXXII. Nec deſunt, qui in multiplices reliquiarum confictarum impoſturas, quibus carbones populo pro auro venduntur, calamum laudabiliter ſtrinxerunt. Nam ut fraudes in reliquiis occurrentes evitarentur, citra dubium ex mandato Caroli Magni in *Concilio Moguntino* tale decretum ſacitum eſt: Deinceps verò corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre, ſine conſilio Principis vel Epiſcopi, & ſanctæ Synodi licentiâ. *Innocentius III. in Concilio generali cap. cum ex eo. ext. de reliqu. & venerat. Sanct.* Prælati non permittant eos, qui ad eorum Eccleſias causâ venerationis (reliquiarum) accedunt, variis figmentis aut falſis documentis decipi, ſicut in plerisque locis occaſione quæſtus fieri conſuevit. *Alexander* III. *Capit. audivimus*, I. *Lib. Decretal.* III. *Tit.* 45. talem ſancivit conſtitutionem: Audivimus quod quidam inter vos Diabolicâ fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occiſum, quaſi ſanctum (more infidelium) venerantur, cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Eccleſia permittat orare, dicit enim Apoſtolus: Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt. Illum ergò non præſumatis de cætero tollere, cum, etiamſi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipſum pro ſancto abſque autoritate Romanæ Eccleſiæ venerari. *Deſiderius Eraſmus in Eccleſiaſte, Lib.* II. *Tomo V. Operum p.* 738. Illud non eſt recentis exempli, Divos confictis miraculis affectibus imperitæ multitdinis commendare. Deforme exemplum eſt Pharmacopolarum, qui mensâ in foro poſitâ oſtentant eductos dentes, lapides è veſicis exſectos, &c. Horum non diſſimiles ſunt, quos nimium diu tulit mundus, qui circumferunt reliquias ac ſtatuas ſanctorum, ſummâ impudentiâ jactantes miracula, quæ

nunquam gesta sunt, & interdum plusquam scurrili impudentiâ fœnum aut stramenta ex latrinâ fortassis aut horreo sumpta offerunt simplicibus osculanda, ostendunt carbones è focô sumptos, mentientes his assum fuisse Laurentium. Idem *in Colloquio, Peregrinatio Religionis ergò, Tom. I. Operum, p.m. 659. seq.* Exhibetur nobis articulus humani digiti è tribus maximi. Exosculor. Deinde rogo, cujus sint Reliquiæ? ait S. Petri. Num Apostoli inquam? ajebat. Deinde contemplans magnitudinem Articuli, qui gigantis videri poterat, oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem quidam in cachinnum solutus est. Vertimus nos ad cœleste lac Beatæ virginis. Men. O matrem filii simillimam! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris, hæc tantùm lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans. Ogyg. Idem causantur de cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis ostenditur, ut si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint, & tamen totam crucem suam bajulavit Dominus. Ad latus Septentrionale [Cantuariæ] reservantur arcana, dictu mirum, quantum ossium illinc prolatum sit: Calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia, quibus omnibus adoratis fiximus oscula, nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat, hujus peregrinationis parùm commodus, interpellasset ostentandi studium, *Georgius VVicelius in Compend. de Semitis antiquis.* Constitutionum humanarum commendationes de reliquiarum quæstuariis, aut potius de reliquiis Sanctorum ad quæstum prostitutis, quæ ab ebriis nugonibus quibusdam confictæ erant ac si Sanctorum essent, cum illis extiterit nihil nugacius, quod postea inter pocula ipsi effutierunt &c. in præsens nihil attingemus. Ejusmodi si qui publicitùs concionari fuerint ausi, næ illi fideles servi Domini, & digni qui supra multa constituerentur obeunda. Fatemur caliginem, nec imus inficias per eos fuisse istiusmodi in Ecclesiam invecta, per quos minimè debuit, & quos nunc autores esse oportuit, ut Augiæ non fabulosum stabulum expurgaretur. *Baptista Fulgosius* (Volaterranus vocat *Baptistinum Frigosum*, Leander in descriptione Italiæ, *Bapti-*

Digitized by Google

Baptistam Fregosum, aliqui etiam *Campofulgosum*) Dux quondam Genuensis *in Memoralibus*: Non longè à Turonibus Urbe Galliæ, sacellum erat cujusdam Numini dicatum, cujus quamquam ignoraretur nomen, tamen vulgò homines eum Martyrem appellabant. Illic vota homines suscipiebant atque persolvebant. *Martinus Turonensium* Episcopus sub finem Seculi IV. ad sacellum cum paucis profectus, orare Deum enixè cœpit, ut veritas detegeretur: clarè ab omnibus audita vox fuit affirmantis, ipsum qui in eo loco coleretur, latronē fuisse, qui propter gravia scelera suspensus fuerat. Quãobrem ex eo sacello corpus erutum fuit, proposito posteris ejus rei exemplo, quæ in sacris literis habetur; scilicet multorum in terris corpora venerationem habere, quorum animæ cruciantur in inferno. Idem refert *Johann. Baptista Egnatius*, Sacerdos Venetus (qui ex Fulgosi fontibus agros suos ubertim rigavit) *Lib. IX. Histor. cap. IX. &* *Johann. Franciscus Picus Mirandulanus de Prænotionibus Lib. I. cap. VI. Gregorius Turonensis Archiepiscopus Sect. VI. Lib. IX. Histor. Francorum cap. VI.* testatur, in sancti cujusdam capsulâ inventas fuisse radices, dentes talpæ, ossa murium, & vulpium ungues conditos: undè etiam totam istam superstitionem detestatur. Tiguri in thecâ pretiosissimâ, in qua reliquiæ SS. Felicis & Regulæ Martyrum repositæ credebantur, & quotannis die Passionis eorum magnâ cum pompâ & veneratione, circumgestabatur, inventæ sunt cùm aperiretur in reformatione, particulæ aliquot delatere coctili, funiculus item XII. cubitorum longus, & costæ nonnullæ de fele aut simili animali, ac nihil præterea. Genevæ ut fertur, habebatur brachiũ S. Anthonii; cùm thecâ inclusum erat, omnes ipsum exosculabantur & adorabant; cum productum est in medium, cervi pedem esse compertum est. Ad majus altare ejusdem Urbis aliquid erat de Cerebello Petri Apostoli; quamdiu id inclusum fuit, de eo nemo dubitabat: fuisset enim blasphemia titulo fidem non habere: sed cum excussus est nidus, & accuratiùs observatus, repertus est pumex. Turoni summa superstitione culta fuit Crux quædam argentea multis & variis gemmis ornata; in iis erat Achates antiquâ & insigni sculpturâ, quem Aureliam allatum, cum

 diligen-

diligentiùs inspiceretur, deprehenderunt insculptam gerereVeneris imaginem, jacentem Adonidem deplorantis. Atqui hæc ipsa gemma erat, quam qui ad crucem accedebant, flexis genibus solebant die Passionis Domini religiosissimè deosculari. *Hospin. de Templ. cap.* VII. *p.* 103. *Jacobus Gretserus Lib. I. de Cruce cap.* XCVII. fatetur, sacra pignora & lipsana ex Imitatione aucta, & ex prototypo sæpiùs expressa occasionem dedisse posteris, ut sibi persuaderent, se ipsum exemplar possidere, cum non nisi imaginem haberent. Et Lib. II. de Cruce, cap. LXII. Novi temporis diuturnitate, fideliumque persuasione sæpiùs evenisse, ut sacra lipsana permutarentur, alterumque in alterius locum substitueretur, & id, quod non erat, censeretur. Utile igitur esset, inquit *Chemnitius l. c. p.* 672. propter posteritatē in singulis nationibus tales de scriptiones confici, & capsulas reliquiarum inspici. Ita enim multiplices fraudes detegerentur, & usu veniret, quod Vir eruditus & gravis Andreas, Abbas Amelunxbornensis narrare solet, Anglorum quondam Regi Eduardo ex dentibus laboranti accidisse: Cum enim ille mandâsset Apolloniæ dentes, quæ ubique in regni sui Ecclesiis in reliquiis servabantur, ad se mitti, tot ex unius regni reliquiis, Apolloniæ dentes coacervati fuerunt, quos aliquot magnæ tonnæ capere non potuerunt. Aut quod circumforaneo cuidam patrum memoria accidit, qui cum plumas Spiritus Sancti se circumferre in reliquiis jactabat, faceti quidam homines clam apertâ capsulâ, carbones loco plumarum subjecerunt: cumque postridie præmissa longâ præfatione, de plumis suis præfatus fuisset, & populus adorabundus astaret, aperiens capsulam pro plumis carbones invenit. Is verò artis suæ non immemor, inversa oratione cœpit declamare, esse carbones Craticulæ Laurentii subreptos. Sed rancidam illam Camerinam ulteriùs moveri desino.

§. XXXIII. Ex his omnibus luce meridianâ clariùs apparet, quid de reliquiis vulgò jactatis judicandū sit, simulq; illarum cultus satis infringitur. Ineptissimè enim à quibusdā superstitiosis Lipsanolatris concluditur: Imago hæc vel illa repræsentat Christum vel natum, vel patientem, morientem, resurgentem, ac de hostiū

suorum

suorum catervâ heroicè triumphantem; ergo eodem cultu quo Prototypum honoratur, veneranda est: Vel, quia Christus in cruce pependit, ideò omne lignum cruce signatum vel pictum adorari debet, siquidem Christus tanquam Dei filius & mundi Salvator propter infinitam suam Majestatem, ab omnibus qui illum norunt, adoratur. Risit suo tempore hanc judicii perversi imbecillitatem *Claudius Scotus, Taurinensis Episcopus*, sub initium Seculi noni nostræ σωτηρίας, quando adversus Theodemirum Abbatem ejusdem ævi ita scripsit: Sed dicunt illi falsæ religionis atque superstitionis cultores, nos ob recordationem Salvatoris nostri crucem pictam, atq; in ejus honorem imaginatam colimus, veneramur atq; adoramus. Aliud Deus jussit, aliter isti faciunt. Deus jussit crucem portare, non adorare, isti volunt adorare, quia nolunt nec spiritualiter nec corporaliter secum portare. Taliter Deum colere, ab illo recedere est, contra quos respondendum; quia si omne lignum crucis schemate factum volunt adorare, pro eo quod Christus pependit in cruce, & alia multa illis conveniunt, quæ Christus egit per carnem. Vix enim sex horas in cruce pependit, & tamen novem mensibus lunaribus & insuper undecem diebus in utero virginis fuit, qui simul sunt dies lunares ducenti septuaginta sex, id est novem menses & supra dies sex. Adorentur ergò puellæ virgines, quia virgo peperit Christum. Adorentur & præsepia, quia mox natus in præsepio est reclinatus. Adorentur & veteres panni quia continuò cum natus esset, pannis veteribus est involutus. Adorentur & naves, quia frequenter in navibus navigavit, & de naviculâ turbas docuit, & in nave dormivit, & in dextra navigii rete mittere jussit, quando præpeditis illâ magna captura facta est piscium. Adorentur asini, quia asello insidendo ad Hierusalem usque pervenit. Adorentur etiam agni, quia de illo scriptũ est; Ecce Agnus-Dei qui tollit peccata mundi. Sed isti perversorum dogmatum cultores agnos vivos volũt vorare, & in pariete pictos adorare. Adorẽtur & Leones; quia de illo scriptum est: Vicit Leo de tribu Juda, radix David. Adorentur & Petræ, quia quandò de cruce est depositus in saxeo sepul-

ſepulchro eſt poſitus, & de illo dicit Apoſtolus: Petra autem erat Chriſtus, ſed Chriſtus petra, agnus, leo, tropicè, non propriè eſt dictus, per ſignificantiam, non per ſubſtantiam. Adorentur & Spinæ ruborum, quia exinde Spinea corona tempore Paſſionis capiti ejus impoſita eſt. Adorentur & arundines, quia ab eis colaphis à militibus caput ejus cæſum eſt. Poſtremò adorentur & lanceæ, quia unus militum lancea ejus latus aperuit.

§. XXXIV. Meminit *Chryſoſtomus homilia V. ad populum Antiochenum Tomo V. Operum, pag. m.* 51. Nonnullos peregrinationem ſuſcepiſſe in Arabiam, ut terram in qua miraculum illud Patientiæ, JOBUS, conſedit, oſcularentur. Multi, *inquit*, nunc longam & transmarinam peregrinationem à terræ finibus in Arabiam adeunt, ut fimum illum cernant, & conſpicati terram deoſculentur, quæ illius victoris (JOBI) certamina & cruorem omni auro pretioſiorem ſuſcepit. Ex quibus Papicolæ procul dubio errorem conceperunt, unum locum ſanctitate alterum præcellere, precibus accommodatiorem eſſe. Quamvis locus nihil ſanctitatis perſonæ conciliet, ſed illa potiùs iſti. Undè mos ille, qui Arabiam luſtrare oſculisque honorare propter JOBI virtutes perſuaſit, cum ſuperſtitione conjunctus fuit. Non opus eſt mare tranſire, non opus eſt longam ſubire peregrinationem, omnes & ad Eccleſiam occurrentes, & domi manentes, multô Deum ſtudio invocemus, monet *Chryſoſtomus homil. III. ad Pop. Antiochenum.* Idem *homiliâ XXXI. de Cruce, Tomo II. Oper. pag.* 108. Nobis quoniam Chriſtus adveniens omnem terram emundavit, omnis locus orationi vacat, & ubiq; nobis licet Deum prædicare. Et omnis terra ſanctior illo loco eſt, qui in illo tempore prædicabatur Sancta Sanctorum. Ne ergò nos excuſemus, dicentes: quod non eſt facile quempiam orare ſecularibus negotiis implicitum, propè ſe domum non invenientem oratoriam. Nam ubicunque ſis, potes altare tuum conſtituere, nihil enim locus prohibet, nec impedit tempus. Commune quoque illud *Hieronymi* hic obtinet: Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed ibidem benè vixiſſe, laudandum eſt, ex *Epiſtola ad Paulinum.* Antiquiſſimum peregrinationis exemplum ex antiquitate Eccleſiaſtica Nice-

Digitized by Google

Nicephorus adducere videtur, quandò Lib. III. cap. XIX. Peregrinationes quorundam ad templum & Sepulchrum Clementis Romani Episcopi quidem memorat, absque tamen loci, temporis, aliarumque circumstantiarum, quæ narrationem probabilem reddunt, denominatione, ut suspicari liceat, res falsas & confictas ab eo pro veris narratas fuisse. Neque enim concordant cum his, quæ in vita Clementis ex Damaso de hoc negotio *Platina* exhibet. Nicephorus sic habet: Clemens anchora ferrea collo ejus appensa, in altum mare projicitur, Mari autem diebus septem ad tria millia passuum diviso, multi eò eunt, & Martyris corpus exosculantur, templo divina virtute excitato. Reliqua ibidem subjuncta de puero per oblivionem Parentum hîc relicto, & undis suffocato, postea autem cum fluctus rursum recessissent, salvo apud loculum Sancti invento, nil nisi rancidam fabulam sapiunt: Ut taceam neminem eò dementiæ processisse, ut in profundo maris templum exstruere auderet, siquidem marinæ procellæ conatum statim irritum reddidissent. Quas ineptias cum ponderasset. Platina ex Damaso casum aliter enarrat, inquiens: Hanc ob rem motus Trajanus ex satellitibus suis quosdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum anchorâ; cujus sacratissimi corpus non ita multo post ad littus delatum (observa dissensum) est, atque eo loci sepultum, exstructo templo, unde fons divinitùs emanaverat. Locum fontis his verbis ostendit: Dum ibi aquæ penuria laboraretur, Clemens collem haut longè positum conscendens agnum vidit, sub cujus dextro pede fons divinitùs abundantem aquam scaturiebat. &c. Maxima autem probabilitate Origo peregrinationum Hierosolymam versus, & in terram sanctam ab ævo Constantini Magni deducitur, quippe qui primùm loca terræ sanctæ ab Ethnicis Idololatriis, quibus ab Adriano Imperatore repleta erant, expurgari & excoli jussit, ac propter rerum ibi gestarum memoriam deturbatis gentium delubris in fundo Sepulchri Christi magnificũ templum ædificavit. Quæ gloriosissimi Imperatoris devotio multos Hierosolymam adeundi commovit, ut tot miraculis celeberrima loca non tantum propriis oculis lustrarent, sed etiam templa illic divino

divino honori dicata admirarentur. Atq; hac ratione solennis illius ad terram sanctam peregrinationis initium fuit, ait *Onuphrius Panvinius* in appendice ad *Platinam.* Vide Eusebium Lib. III. & IV. de Vita Constantini, nec non Sozemenum Lib. II. Histor. Ecclesiast. cap. XXVI. Et ab his peregrinationibus vota & superstitiones longè aberant, quæ sensim successu temporis invaluerunt.

§. XXXV. Ea propter studium istud peregrinandi laudatissimi Ecclesiæ antiquæ Præsules, aliique religiosi viri seriis suis adhortationibus sufflaminare, si non penitùs impedire aut tollere summopere conati sunt. *Antonius Eremita* circa Constantini M. ejusque filiorum tempora celebris, has in terram sanctam & alia loca peregrinationes valdè improbavit. Nam ut in vitâ ejus ab *Athanasio* Alexandriæ Episcopo conscripta, & è Græco in Latinum ab *Evagrio* conversâ, legimus, Græci, *inquit*, studia transmarina sectentur, & in alieno orbe constitutos inanium literarum quærant Magistros. Nobis verò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet: in omni sede terrarum constituta sunt regna cœlorum, unde & Dominus in Evangelio ait: Regnum Dei in intra vos est. Virtus quæ in nobis est, mentem tantùm requirit humanam. Similiter *Gregorius Nyssenus* Cappadocum Episcopus in Epistola contra eos qui adeunt Hierosolymam, stringentia Orthodoxæ sententiæ argumenta συντόμως καὶ ἐπιτόμως comprehendit, videlicet 1. quod peregrinatio Hierosolymitana destituatur mandato: Si hæc suadet (inquit Gregorius, juxta versionem *Petri Molinæi*) præceptorũ manuductio, op⁹ exequi ut jussum à Domino. Sin vero est extra Domini præcepta, haut scio quid hoc sit, rei aliquid non mandatũ velle agere, atque ita ipsum sibi legẽ esse honesti. 2. Certè quandò Dominus invitat benedictos ad hæreditatem regni cœlorum, profectionem Hierosolymam inter rectè facta non retulit: ac cum qui sint beati pronunciat, hoc studiũ non complexus est. Cõsideret verò prudens, cur in eo, quod neq; beatum efficit, neq; ad regnum aptum, opera collocetur. 3. Cum spiritualem noxam (peregrinatio) affricet, non est isto tanto digna studio, imo est vitanda summopere: ne qui vitam eligit Deo addictam, ab ulla re noxia cõfigatur. Graves quidem & sanctissimores sunt propositi omnibus tum

viris

viris, tum mulieribus, at peculiaris est vitæ actæ ex studio Sapientiæ honestas. Ea autem in separato & solitario vitæ instituto rectè servatur, quippe cujus ingenium est, à permistione abhorrens & inconfusum, cum nec mulieres inter viros, nec viri inter mulieres ad tuenda honestatis officia contendant. Sed itineris necessitas accuratam horum observationem in promiscuam negligentiam vertit. Impossibile enim mulieri tantum iter percurrere, nisi habeat comitem custodem, & cum ob imbecillitatem sexus imponitur Jumēto, & cum inde deponitur, & cum in difficilioribus locis apprehēditur. Utrumlibet autē supposuerimus, sive notū aliquem habet, qui hoc servitium impleat, sive mercede conductum habet, qui hoc ministeriū exhibeat, utrovis modo se res habet, non effugit res ista reprehensionem. Nam sive se peregrino, sive se suo committit, non servát legem temperantiæ. Cum verò per Orientis regiones, Pandochia, & diversoria, & urbes quam plurimæ licentiā mali & promiscuam libertatem habeant, quî fieri potest, ut trāseunti per fumum oculi non mordeantur ejus acrimonia? Ubi polluitur auditus, polluitur oculus, polluitur animus per oculos, & aures fœda admittens. An possibile est loca infecta sic transire, ut non afficiaris? 4. Qua autem in re superior erit, qui ad ea loca venerit? quasi verò ad hæcusque tempora Dominus illis in locis corpore versetur, à nobis verò recedat; aut quasi abundaret Hierosolymis Spiritus Sanctus, ad nos verò transire non posset. 5. Si ex his quæ apparent, certa capi possent argumenta divinæ præsentiæ, meritò quis existimaverit, Deum magis in gente Cappadocum, quam extra commorari. Quam multa enim sunt apud eos altaria per quæ nomen Domini honoratur? 6. Adhæc, si largior esset in Hierosolymitanis locis gratia, peccatum inter homines ibi agentes non esset familiare. Nunc verò nullum non impuritatis genus apud eos perpetratur; Nequitiæ, adulteria, furta, Idololatriæ, veneficia, invidia, cædes: & maximè quidem hoc malum ibi familiare est, usque adeò ut nusquam tanta sit ad cædem proclivitas, quanta illis in locis, hominibus ferarum more currentibus ad sanguinem popularium frigidi lucri ergò. Quapropter timentes

Dominum, cum in quibus locis agitis, laudate. Loci enim mutatione ad Deum non acceditur; sed ubi ubi locorum fueris, ad te veniet Dominus, si modò tale inveniatur animæ tuæ diversorium, ut possit in te habitare Dominus & inambulare. Sin verò interiorem hominem habueris plenum improbis cogitationibus, etiamsi fueris super Golgatha, etiamsi super monte Olivarum, etiamsi sub monimento Resurrectionis, tantum abes à Christi in animum tuum receptione, quantum qui neque fidei principia agnoscunt. Confer *Johann. Henrici Heideggeri, Professoris Theologi Leidensis Dissertationem de Peregrinationibus Religiosis contra Bernhardum Baldinger, Ecclesiæ Badensis Præpositum.*

§. XXXVI. Superiori Seculo admodum emphaticè de isto negotio *Georgius Cassander in Consultatione ad Articuluum XXI. p. m.* 972, Operum, pronunciavit, cujus verba quamlibet prolixiora, „digna sunt quæ hic recitentur: De veneratione, *inquit*, reliquia„rum & locorum sacrorum, in quibus sanctorum corpora vel cine„res condebantur (quas Memorias appellabant) manifestum est, „olim hujusmodi reliquias præsertim Martyrum, ut quæ fuerint „membra Christi & templa Spiritus Sancti, summo in honore habi„tas fuisse, ita ut ad illorum memorias solennes & celebres conven„tus haberentur, in quibus & sacrificium Deo offerebatur, & san„ctorum virtutes prædicabantur. Cur autem hujusmodi memoriæ „tanto honore frequentarentur, è causam exponit *B. Augustinus* „*de Civitate Dei Libro VIII. capite ultimo.* Ut eâ, *inquit*, celebrita„te & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imita„tionem talium coronarum eodem vocato in auxilium, & eorum „memoriæ renovatione adhortemur: item, ut meritis eorum con„sociemur, & orationibus adjuvemur. Ita legimus, ad hujusmodi „loca Martyrum reliquiis insignia, & vota nuncupata, & peregrina„tiones susceptas, quæ omnia tum utiliter fiebant, cùm adhuc & „certa memoria Martyrum vigeret, & Deus indubitatis miraculis „eos, qui mortui putabantur, sibi vivere declararet. Atq; hæc o„mnia eò referebantur, ut fides quam illi moriendo professi sunt, „his tanquam signis confirmaretur: ita *Augustinus de Civit. Dei Lib.* „*XXII. cap.* 8. Conclamante populo, Miraculo ad memoriam B. Stephani

Digitized by Google

phani edito; Quid, *inquit*, aliud erat, in cordibus exultantium nisi " fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? *Et paulò post,* " *capite nono*. Cui, *inquit*, nisi huic fidei attestantur ista miracula, in " qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlum ascen- " disse in carne? *Paulinus in Epistolâ ad Macarium*, Deum, ait, per A- " postolos & Martyres virtutes operari, ut credamus Dei filium & " Dominum nostrum Jesum Christum ex resurrectione mortuorũ " regnantem in cœlis ad dextram patris vivorum esse Dominum, " non mortuorum. Verùm in hæc paulatim abusus irrepsit, nam " queritur *Basilius in Definit. cap. XL.* jam suo tempore consuetudi- " nem, quæ apud Sanctos viros obtinuerat, corruptam fuisse, nam " pro eo quod in hujusmodi conventibus, quæ in Martyrum memo- " riis agebantur, alius pro alio precari deberet, & per sermonem ad- " hortationis mutuò se ædificare, nundinas & quasi publicum em- " porium ex sacratis Martyrum locis factas esse, quas absurditates " pro suo commercio approbare non debeant. Quin & *Ambrosii* " *& Augustini* temporibus mos invaluerat, ut ad Martyrum memo- " rias populus epulas inferret, quod à melioribus Christianis non " fieri, & à *B. Ambrosio* Mediolani interdictum testatur. Constat " quoque posterioribus temporibus, nimium reliquiis & memoriis " Sanctorum indultum & tributum fuisse, sic ut à bonis quoque vi- " ris pio zelo præditis, summa quasi religio in hujusmodi reliquiis " conquirendis, auro & gem̃is exornandis, & memoriis seu templis " sumptuosissimis ædificandis posita putaretur, & ab improbis quo- " que hominibus falsâ fiduciâ in cultu inepto & superfluo reliquia- " rum collocaretur. Quare in *Concilio Cabilonensi cap. XL.* reprehen- " duntur, qui Romam aut Turonum sub prætextu orationis pera- " grant: putantes frequentatione horum locorum se à peccatis pur- " gari & impunè peccare. Accesserunt & alia mala, quod avari- " tiæ causâ ad simplicem populum illiciendum falsæ reliquiæ " supponebantur, & ficta prædicabantur miracula, iisque miracu- " lis populi superstitio alebatur, ut magis in admirationem miracu- " lorum raperetur, quàm ad sanctorum imitationem, vel vitæ emẽ- " dationem provocaretur: Nonnunquam autem astu & illusione " Dæmonis hominum superstitione abutentis, per insomnia & visa "

„novæ reliquiæ revelabantur, & ejusdem operatione miracula edi-
„videbantur; hinc decretum illud *Lugdunensis Synodi c. LXII.* Præ-
„lati non permittant populum vanis figmentis aut falsis documẽtis
„decipi, sicut occasione quæstus fieri consuevit. Et in Concilio *Car-
„thag. V. Canone XIV.* Altaria quæ per somnia & inanes revelationes
„constituuntur, omninò reprobari videntur. Item, permulti reper-
„ti sunt, qui sanctorum reliquias seu falsas, seu veras quæstui habue-
„runt, ita ut passim à circumforaneis & vilissimis hominibus, instar
„Sacrorum Isidis circumferrentur, & multis mendaciis imperito
„vulgo commendarentur. Illud quoque jam inde ab aliquo tem-
„pore præter antiquum morem invaluit, ut sanctorum corpora su-
„pra ista altaria, qui locus soli corpori Christi deberi putabatur,
„collocarentur, quæ sub altari poni consueverant. Sic *Ambrosius*
„de Inventione reliquiarum Gervasii & Protasii, Ille, *inquit*, Chri-
„stus videlicet super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub al-
„tari, qui ipsius redempti sunt sanguine. Hodie verò cum passim
„omnia reliquiis sanctorum plena esse videntur, verendum est, ne
„si Episcopi & Principes in veris reliquiis inquirendis & dijudican-
„dis eam, quam debent, operam adhiberent, ingentes & detestan-
„dæ imposturæ patefierent, quemadmodũ in nonnullis locis factũ
„est, & B. Martino accidit, qui cum locum quendam suæ Diœcesis,
„monumento cujusdam tanquam Martyris celebrem adiisset, de-
„prehendit non Martyris, sed scelesti latronis monumentum à po-
„pulo cultum & frequentatũ, quod everti statim & exscindi jussit.
Quamvis illi quoque probari non debeant, qui odio superstitionis certa piorum hominum monumenta violârunt, & ossa sive cineres, quibus etiam barbarissimi homines pepercerant, summâ cum ignominia abjecerunt & dispserunt. Cum igitur veræ & compertæ Reliquiæ, præsertim in his Provinciis perpaucæ sint, & multæ ex iis, quæ ostentantur, non temerè suspectæ haberi possint, atque illarum frequentatio & veneratio non multum pietati, plurimùm verò superstitioni vel quæstui serviant, multo consultiùs videtur, ut ab omni Reliquiarum ostẽtatione abstineatur, & populus ad veras Sanctorum reliquias colendas, id est, exempla pietatis & virtutum, quæ in scriptis vel ab ipsis, vel de ipsis exstant, imitanda provocetur.

§. XXXVII.

Digitized by Google

§. XXXVII. Ad eundem scopum tendunt, quæ *Becelinus* itidē Pontificiæ sectæ propugnator, apud *Johannem Rivium* de Abusibus Ecclesiasticis, p. m. 144. Oper. in fol. edit. Manutianæ Anno M DC XIV. proponit: Exsecrandas istas superstitiones reliquiarum, quas per ditissimi Nepotes à quæstu verissimè appellati ad Ecclesiæ ludibrium exitiumque invexerunt, nescivit Antiquitas, nec vidit Abusus ridiculos, in quibus non exigua pars pietatis vulgi nostratis hærebat hactenus. *Guilielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis*, Seculo tertio decimo, *in Summa Virtutum & Vitiorum, Tomo I. Quintæ partis Principalis Tractat. de Beatitudinibus part. II. pag. m. 362. Edition. Moguntina in 4.* Anno MDCXVII. Si vestes quæ Salvatorem tetigerunt, pro reliquiis habentur, quare verba quæ processerunt de ore ejus, pro reliquiis non habentur? Nullum verborum illorum negligendum esset, in Psalm. *Folium ejus non defluet*. Diligenter essent audienda verba illa, & memoriæ infigenda. Eccles. VIII. *Ego os Regis observo*. Credendum est, quod verba ipsius magnæ sint virtutis. Illi enim specialiter dicitur in Psal. XLIV. *Diffusa est gratia in labiis tuis*: & Lucæ IV. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore illius.* *Erasmus* in Præfatione Paraphras. super Nov. Testamentum: Si quis tunicam Christi exhibeat, quo non terrarum provolaturi sumus, ut eam osculari liceat; Atqui ut totam Christi supellectilem proferas, nihil erit, quod Christum expressiùs & veriùs repræsentet, quàm Evangelicæ literæ. *Idem in Enchiridio Militis Christiani, Tomo V. Oper. pag. 27.* In manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Veneraris Divos, gaudes eorum reliquias contingere, sed contemnis, quod illi optimum reliquerunt, puta, vitæ puræ Exemplar. Nullus cultus gratior Mariæ, quàm si Mariæ humilitatem imiteris. Nulla religio sanctis acceptior, magisque propria, quàm si virtutem illorum exprimere labores. Vis tibi demereri Petrum & Paulum? alterius fidem, alterius imitare Charitatem, & plus feceris, quàm si decies Romam cursitaris. Vis summo honore Franciscum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es. Largire hoc Divo, compesce animos, & exemplo Francisci esto modestior, contemne sordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionē, & vince in bono malū.

Istum honorem pluris faciet Divus ille, quàm si centum illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci cucullo obvolutus sepulchro inferaris? Nihil proderit vestis similis mortuo tibi, si mores fuerint dissimiles vivo. *Chrysostomus Homilia LI. in Matthæum*; tangamus fimbriam vestimenti ejus [Christi] imò verò totum ipsum. Si enim volumus, non vestis solùm, sed corpus ipsius propositum est nobis, non ut tangamus solummodo, sed ut comedamus & saturemur. Adeamus ergò Christum singuli ægrotantes magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, rectè omnes valuerunt, quantò magis corroborabimur, si totũ in nobis habemus? Plura hujus generis monita desideranti satisfaciet *B. Chemnitius in Exam. Concil. Trident. part. IV. fol. 665 seq. B. Gerhardus, Tomo VIII. Locor. Theol.* §. 100. *Confession. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. 3. B. Dietricus Analysi Evangelior. Part. II. Dominica XXIV. post Trin. p.m. 550. seq. D. Henricus Höpfner Saxoniæ Evangelicæ Sect. III. Part. 2. cap. 2. p. 552.* Johann. Henricus Ursinus Analector. Sacror. Lib. II. num. IX. p. 114. 117. Joachimus Ursinus in Stupendis Templ. Jesuit. part. III. p. 353. Gilbertus Voetius disputat. Select. part. III. LXIX. p. 1002. Georgius Zeæmannus Uncatholisch Pabstum part. II. f. 689. 710. B. Thom. Steger in Disp. Inaug. de Ortu & Progressu Cultus reliquiarum ex professo.

§. XXXVIII. Veteres Christiani Martyrum corpora, vulnera, cicatrices ac id genus alia ex pio affectu osculabantur. Testis est *Prudentii* Poetarum Christianorum Principis hymnus II. Peristephanon, S. Vicentio dicatus, v. 333. seqq.

Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum thorum,
Siccare cruda Vulnera;
Ille Ungularum duplices
Sulcos pererrat OSCULIS;
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.

Eadem devotione ad Martyres sub Maximini Tyrannide cruciatos laudatissimus Imperator Constantinus Magnus accessisse legitur apud

Digitized by Google

apud *Theodoretum, Lib. I. Histor. Ecclesiast. cap. XI. Tomo III. Oper. part. posterior. p. m. 551. Edit. Paris. in fol.* Jacobi Sirmondi S. J. Cum videret, *inquit*, dextros oculos quibusdam effossos, intellexitque fidei constantiâ hanc illos cladem pertulisse, labra vulneribus admovit, benedictionem OSCULO inde se hausturum confidens. MARTYROLOGIUM Romanum *Cæsaris Baronii* d. VII. Februarii, p. 86. Sanctus Julianus Cappadox, qui EXOSCULANS Martyrum corpora, ut Christianus delatus, & ad Præsidem ductus, lento igne jussus est comburi. *Optatus Milevitanus Libro Primo contra Parmenianum, Tomo IV. Bibliotheca Patrum, p. m.* 271. memorat, à Cæciliano Carthaginensi Diacono datum fuisse crimini LUCILLÆ fœminæ, non quod os Martyris ori admovisset, sed quod importuno tempore ante cibum sacrum sumtum, & os illud non esset MARTYRIS vindicati sive recepti. *Gregorius Nyssenus Oratione de S. Theodoro Martyre, Tomo II. Operum, pag.* 1012. Ipsas attingere reliquias, si quandò aliqua ejusmodi prospera fortuna contingat, ut id facere liceat, quàm id sit multum desiderandum & optandum, ac summarum precum donum, sciunt experti, & ejus desiderii compotes facti. Quasi corpus enim per se vivens & florens qui intuentur, amplectuntur (οἱ βλέποντες κατασπάζονται) oculis, ori, auribus omnium sensuum instrumentis osculum adhibentes, deinde officii & affectionis lacrymas MARTYRI, quasi integer esset & appareret, superfundentes. Hæc ille. Oblectamina enim MARTYRUM fuerunt vulnera, non opprobria, MARGARITÆ pretiosæ, non vanæ superstitionis MACHINÆ. Dubium non est, *ait Ambrosius in IV. poster. ad Corinthios*, quod in MARTYRIBUS Christus occiditur, & in iis qui pro fide patiuntur aut mortem, aut vincula, aut verbera, Christi passiones sunt, ut & vita ejus in corpore eorum palam fiat. Passiones enim sunt quæ ostendunt introitum ad futuram vitam, quam promisit Christus. MARTYRES amamus, non quod cruciantur, sed quod ob Christum cruciatus ferunt: contra latrones detestamur, non quia puniuntur, sed quod ob malefacta puniuntur. Verba sunt *Chrysostomi Orat. I. adversus* Judæos.

§. XXXIX.

§. XXXIX. Alii Auctores notârunt, quod idem honor vinculis, lectulis, imo etiam liminibus Martyrum habitus fuerit. Quis in carcerem patitur reptare ad OSCULANDA VINCULA Martyrum? *Tertullian. Lib. II. ad Uxorem, cap. IV.* enuntiat. Confer Notas *Nicolai Rigaltii* in hunc locum. *Chrysostomi homil. XXX. in 2. Corinth. XV. Roma Subterranea Tom. I, Cap. XXII.* §. *II. pag.* 112. *ex Edit. noviss. Pauli Aringhi.* De Lectulis *Prudentius* iterum loco citato canit v. 545. seqq.

Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Per fragmen illud resteum,
Quô parta crevit gloria,
Et quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.

De Liminibus autem Hymno III. Peristephanon, in Passionem S. Laurentii, v. 516. seqq.

Ipsa & Senatus lumina
Quondam, Luperci aut Flamines
Apostolorum & Martyrum
EXOSCULANTUR limina.

Petrus Venerabilis cognomento, Abbas Cluniacensis, Seculo XII. propter admirandam in omni literarum genere perfectionem celeberrimus, juxta *Joh. Gottfrid. Olearii Abac. Patrolog. p.* 369. Lib. I. de Ecclesiis, liminum Apostolicorum mentionem faciens, ait: Ab eisdem fidelibus dulcissime ac devotissimè DEOSCULANTUR. (pro, oscula accipiunt.) *Johannes Gerbrandus de Leidis*, Sec. XV. Carmelitani Conventus in Harlemensi cœnobio Prior, Lib. IV. Chronici Belgici, de Comitibus Hollandiæ & Zelandiæ, cap. XV. de Carolo V. Carolus Romam veniens omnes Postes Ecclesiæ humiliter osculabatur, & Ecclesias die noctuque impigrè frequentabat. *Paulinus* in III. Natalem Felicis iisdem subscribit sequentibus versiculis:

Cernere tunc passim est sacrâ purgare medelâ
Pectora liminibus sterni - -

Ad prio-

Digitized by Google

Ad priorem Prudenti, locum de Liminibus, insignis Philologus Johan. Weitzius Commentar. p. 519. plenioris interpretationis gratiâ addit: Moris erat adeuntibus Basilicam * ante ejus ingressum procumbere ad limina, postes deosculari & preces fundere. Inde *Fortunatus de* Basilicâ Ravennate, Libro IV. in Vita S. Martini, circa finem scribit:

Rursus Apollinaris pretiosi limina lambe
Fusus humi supplex -- --

Idem de S. Radegunde refert, quod adiens Basilicam S. Martini, per singula se prostraverit limina. Diego Suarez Vice-Rex Peguensis cum admissa crimina sanguine expiaturus ad locum Idolo offensorum cõsecratum duceretur, singulis delubri gradibus osculum impressit, ter ubique JESU nomine ingeminato. Erasmus Francisci part. III. Ost und West-Indischen wie auch Sinesischen Lust- und Staatsgartens/ pag. 1574. Ex Ferdinandi Mendez Pinti Itinerario.

De Urnis idem judicare vel ille Prudentii locus jubet: Urnas reorum morticinas lambere. Hymno XIV. Peristephanon v. 385. id est, cados osculari. Adhuc fit in Italiâ, ut tumbas Divorum superstitiosè osculentur, ait *Georgius Fabricius in Comment. VVeitzian. super Prudentium, p. 376.* Sed illustrior locus in eodem Poëtâ de cryptis Martyrum visitatis & honoratis, Hymno IV. qui Passionem Hyppoliti describit, hoc numerorum ambitu conclusus reperitur:

Manè salutatum concurritur: omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt, Solis ad usque obitum.
Conglobat in cuneum Latios simul & peregrinos
Permixtim populos, Relligionis amor.
OSCULA perspicuo fingunt impressa metallo:
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
Jam cum se renovat decursis mensibus annus,
Natalemque diem passio festa refert:
Quanta putas studiis certantibus agmina cogi?
Quæve celebrando vota coire Deo?

Ee Urbs

Urbs augusta suos vomit effunditque Quirites,
Unà & Patricios ambitioni pari.
Confundit plebeja Phalanx umbonibus æquis,
Discrimen procerum præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur Ordinibus.
Exultant fremitûs variarum hinc inde Viarum,
Indigena & Picens, Plebs & Etrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, jamque Nolanus adest.
Quisque, suæ lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spaciis.
Angustum tantis illud SPECUS esse catervis,
Haut dubium est, ampla fauce licet pateat.

Add. Joachimus à Beust, Explicat. Evangelior. Dominâ Quasimodogeniti. Notæ Baronii ad Martyrologium, p. 509.

* Basilica, Græce βασιλικὴ, id est, regia, erat ædificium vel diversorium apud gentiles ad negotia à mercatoribus & nummulariis peragenda *Seneca Lb. III. de Irâ cap. XXXIII.* Fremitu Judiciorum Basilicæ resonant. Erat etiam locus ad jus dicendum. *Plinius Junior Lib. VI. Epist. XXXIII.* Sedebant judices centum & octoginta (tot enim quatuor consiliis conscribuntur) ingens utrinq; advocatio, & numerosa subsellia, præterea densa circumstantium corona latissimum Judiciũ multiplici circulo ambibat. Ad hoc, stipatum tribunal, atq; etiam ex superiore basilicæ parte, quà fœminæ, quà viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile visendi studio imminebant. Structuram Basilicarum *Vitruvius Libro V. describit.* Illas postea Christiani in usum templorum converterunt. Prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent, nunc autem ideò Basilicæ divina templa nominantur, quia ibi Regi omnium DEO cultus & sacrificia offeruntur, juxta *Isidorum Lib. XV. Originum, cap. IV.* vel quia profanæ Basi-

licæ

licæ in Ecclesias Christi conversæ sunt, ad quod alludere videtur Ausonius in Gratiarum actione pro Consulatu ad Gratianum Augustum, statim post principium dicens: Basilica olim negotiis plena, nunc votis pro Tua salute susceptis. *Ennodius in Dedicatione Basilicæ Apostolorum*, ubi templum fuit Idolorum, Dict. Sac. II. Veni ergò, piissime Domine, & ad Consecrationẽ operis tui plenus illabere; Vice humani per Baptismum pectoris purgentur hæc templa turpi hactenus dedicata Patrocinio. Romæ Principaliores Basilicæ sunt quatuor, quæ PATRIARCHALES appellantur, LATERANENSIS, scilicet, VATICANA, S. PAULI, & S. MARIÆ MAIORIS. Denique Basilica dicitur Legum Codex, cujus Leo Philosophus, teste *Balsamone*, auctor fuit. Johann. *Bona Rer. Liturg. Lib. I. cap.* XIX. §. *IV. p.* 414. *Macer in Hierolexico, pag.* 73.

§. XL. In Ecclesiâ Græcanicâ Januis sacrarii oscula figi perhibet Ἀρχιερατικὸν Ecclesiæ illius, parte VI. Liturgiæ in ritu introitus & Trisagii p. 54. ab Isaaco Haberto Paris. editũ, An. MDCXLIII. in fol. his verbis: Ἐρχόμενοι δὲ πάντες εἰς τὰς ἁγίας θύρας κατὰ συζυγίαν ἐν ταῦτα μερίζονται, καὶ ἀσπάζεται εἷς τὴν μίαν θύραν, καὶ ὁ ἕτερος τὴν ἄλλην. Καὶ οὕτως εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα. Οἱ δὲ Διάκονοι ἀσπάζονται τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ Πατριάρχης εἰς τὰς ἁγίας θύρας, ἀσφαλίζουσιν αὐτὰς οἱ ὀστιάριοι καὶ ἀσπάζεται πρῶτον τὴν δεξιὰν, εἶτα τὴν εὐώνυμον. Καὶ οὕτως ἀνοίγουσιν αὐτὰς, καὶ εἰσέρχεται. καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς ἀσπαζόμενοι, καὶ αὐτὰς τὰς ἁγίας θύρας ὡς καὶ οἱ Διάκονοι. Id est, accedentes autem bini ad januas Regias, qui dividuntur, unusque portam unam osculatur, alter alteram. Atque sic ingrediuntur ad Sanctuarium. Diaconi verò osculantur sanctam mensam. Cum autem venerit Patriarcha ad sanctas januas, custodiunt eas ostiarii, & ipse primùm dextram osculatur, dein sinistram, atque sic eas aperiunt, tùm ingreditur; Et ante ipsum Pontifices & Presbyteri osculantes etiam Sanctas januas, ut & Diaconi. *Chrysostomus Homilia* XXX. *in posteriorem ad Corinthios Epistolam*: Templum, *inquit*, Christi sumus, itaq; templi vestibula & aditum OSCULAMUR, cum invicem nos osculamur. Non cernitis quàm multi hujusce templi vestibula osculantur, illi

 quidem

quidem caput inclinantes, hi vero manus tenentes, eamque postea ori admoventes. At per has etiam januas & ostia ingressus est Christus, & ad nos ingreditur cum communicamus.

Apud Græcos nemo præter Herodianum, Historicorum, si styli elegantiam & perspicuitatem spectes, nemini secundum, inter veteres, quod scio, hactenùs narravit, urnam, quá mortuorum reliquiæ condebantur, osculo exceptam fuisse. Is autem Libro IV. Historiarum Cap. I. sic habet: *Εἵποντο δὲ ὄπισθεν αὐτοῖς οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπιν φέροντες, ἔνθα ἦν τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵ τε προσαγορεύοντες τοὺς νέους αὐτοκράτορας, παριόντες καὶ τὴν κάλπιν προσεκύνουν.* Post sequebantur Consules, urnam cum Severi reliquiis gestantes. Qui autem novos Imperatores consalutaverant, urnam quoque ipsam supplices adorabant; id est, osculabantur, ut *Politianus* verbum *προσκυνεῖν* recte vertit.

§. XLI. Ex relata prioris Ecclesiæ consuetudine ad Pontificios manavit reliquiarum cultus, quo de in antecedẽtibus sermo institutus est. Undè etiam ab ipsis Romanensibus tota hæc Cærimonia ad venerationis osculum reducitur. Verùm enim verò quoniam his osculis opinionem cultus aut meriti superstitiosè addunt, creduntque se OSCULANDO crucem aut linteolum demereri eum, qui in cruce pependit, aut linteolo involutus fuit, adeoque gratiam consequi & remissionem peccatorum: Ideò illam ipsorum deosculationem Theologi orthodoxi ab osculo adorativo veri Dei rejiciunt, & ad adorativum Dei fictitii transferunt. Commodè hic *Augustini* verba ex *Libro VIII. de Civitate DEI. cap.* XXVII. accommodamus dicentes: Nos Martyribus non templa, nec Sacerdotia, nec Sacra & Sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum, tanquam sanctorum Dei hominum, qui usque ad mortem suorum corporum pro veritate certârunt, ut innotesceret vera Religio, falsis fictisque religionibus convictis. Quis autem audivit aliquandò fidelium, stantem Sacerdotem ad altare etiam super sanctum corpus Martyris, ad Dei honorem cultumq; constru-

ctum;

Digitized by Google

ctum, dicere in precibus, offero tibi Sacrificium, Petre & Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & Martyres fecit, & sanctis suis Angelis cœlesti honore sociavit, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium Coronarum atq; Palmarum, eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriæ renovatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibentur obsequia religiosorum in Martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Placent quoque *Simonis Goulartii* verba in *Notis ad Cypriani Epistolam* XXXVII. Audio, *inquit*, memoriæ nomen, non mortuorum invocationem, non ossium Polycarpi & sociorum exhibitionem, DEOSCULATIONEM, coram eis genuflexionem, circumgestationem per compita, reservationem cum opinione cultus divini in istis reliquiis conquirendis, & religiosè asservandis inclusi. Condita sunt honorificè, pretioso velamine operta, non adorata; nec in Martyrum memoriis Catholica Ecclesia proposuit piis in terra degentibus suffragia & patrocinia per intercessiones & merita sanctorum in cœlo. Recitata & celebrata sunt certamina Martyrum, quæ pro fide Christi pertulerunt, addita ex verbo Dei prædicatione, qua explicaretur, quibus Coronis & Braviis intrepidi milites Christi ornati essent; idque ideò, ut auditorum animi ad similia certamina præpararentur & animarentur. Fiebant etiam vota ad Deum, ut pii superstites in hac spirituali militiâ, socii & consortes fierent Martyrum, tum in pugnâ, tum in victoriâ, & vitæ æternæ coronâ, ut disertis verbis dicunt Smyrnenses. Horum nos in veritatis professione discipulos, tum consortes in gloria esse optamus.

§. XLII. Judæi occœcati etsi quidem in ædibus suis & Synagogis nullas imagines, picturas aut statuas habent, superstitionem tamen penitus redolet analogum quidpiam inter illos, cui summam ex instituto venerationem deferre solent. Nimirum Januæ domus & singulorum conclavium, quæ habitantur, & domesticis usibus serviunt, infigunt schedam membranaceam,

quam מזוזה Mesusah vocant, cui inscribunt primò ex Deuteronomii cap. VI, v. 4, 5, 6, 7, 8, 9. *Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est, &c.* usque ad; *Scribes quoque illa in postibus domus tuæ, & in portis tuis.* Deinde ex Deuter. XI, à v. 13. *Et erit, si obediendo obediveritis præceptis meis &c.* usq; ad v. 20. *Scribes quoque ea.* Hanc schedam convolutam canæ vel pixidi includunt, eamque clavo infigunt vel intrudunt muro ad dextrum postem ingressûs domus, vel fossulam ad id in poste ipso excavant. Quod *uni duntaxat posti* eam inserunt, Magistri ipsorum eruunt ex voce מזזת. quæ cùm uno duntaxat Vau scribitur in adducto loco. Quod *Posti dextero*, extundunt ex voce ביתך; quam hic explicant per ביאתך Ingressus tui. In ingrediendo enim dextrum pedem soleri præponi sinistro. Quod *non tantum januæ domus exteriori, sed & interioribus in domo ipsa sit infigenda*, docent ex voce Plurali ובשעריך *& in portis tuis.* Ideò enim, ajunt, adhiberi pluralem numerum, ut doceatur, omnes portas hic intelligi, Ædium, Cubiculorum, Cellariorum, Horreorum, Civitatum, Oppidorum &c. *Talm. Menach. fol. 34. 1.* Domus Synagogæ exemta est à *Mesusah*, quia non habitationi, sed precationi, est destinata. Quod si verò in ea simul sit locus, qui ab aliquo inhabitatur, tenetur de ea. Loca secreta, balnea, officinæ coriariæ & similia, itidem excipiuntur; quia non sunt לדירת כבוד pro usu honesto. Schedæ huic interiùs nihil præter commemorata loca Scripturæ est inscribendum. Undè qui etiam certos characteres & signacula, vel etiam Nomina alia divina, Angelorum, vel alios versus Biblicos superstitiosè addunt: illi malè faciunt, & dicuntur esse ex illis, qui nullam partem habent in seculo futuro. Exteriùs autem, seu aversæ ejus parti, inscribunt nomen שדי Schaddai, & eo quidem loco, ut respondeat, vel voci והיה *Et erit*, in interiori parte, vel spatio & interstitio versuum illorum, ex Deut. VI. & XI. Rationem hujus rei reddit hanc R. Bechai in Legem, fol. 196. col. 2. Gentes, *inquit*, mundi existimant, prosperitatem ædium dependere ab astris. Nos verò ut testatum faciamus, Deum vincere & destruere vim astrorum, & ab ipso omne bonum promanare in ædes, non ab astris; ideò inscribimus his Schedis nomen Schaddai. Sic posteaquam Jobi

XXII.

XXII. v. 17. dicitur: *Quid facit Schaddai illis?* respondetur v. 18. והוא מלא בתיהם טוב *Ipse implet domus eorum bono.* Ajunt præterea; Rex qui est caro & sanguis, est intra Palatium suum, & ministri ejus custodiam agunt foris: Contra est hic; Israelitæ dormiunt in lectis suis, intra ædes suas, & Deus custodit ipsos foris: Vi scilicet ac virtute harum schedarum, quibus nomen ejus inscriptum. Hinc quotiescunque homo pius vel domo sua egreditur, vel eam ingreditur, Manu sua Mesusam hanc tanget & dicet: Dominus custodiat egressum & ingressum meum à nunc & usque in seculum. *In Colbo fol. 101. col. 4.* scribitur ideò, fieri, quod שַׁדַּי vox sit Symbolica harum trium שומר דירת ישראל Custodiens domicilia Israelis. *In Levusch Ateres sahaf Num. 288.* §. 15. pro memoriali, vel confirmatione hujus rei affertur id quod apud Jobum legitur cap. XXII. v. 25. וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ (Et erit Schaddai munitio tua) Ne legas, ajunt בְּצָרֶיךָ sed בְּצִירֶךָ Et erit Schaddai in Cardine, vel, in poste tuo; cui cardo inest. Itaque ita inscribunt hoc nomen, ut membranâ convolutâ videri queat: & in eum finem quoq; in calamo seu Pixide, cui inseritur, faciunt foramen, per quod conspiciatur. Quidam præter nomen שדי adscribunt insuper כוזו במוכסז כוזו quod scribunt esse nomen Angeli custodiæ huic Præfecti. Meminit hujus etiam *Antonius Margarita*, sed qualia hæc sint nomina non explicat. Respondent hæ tres voces tribus istis in versu Deut. VI. v. 4. יהוה אלהינו יהוה. Illas ex his eliciunt certâ quadam arte Cabalisticâ (NB. hic se manifestè prodit superstitio Recutitorum) qua pro unaquâque litera, proximè sequentem substituunt, & eas ita inter se commutant, veluti כ pro י, ו pro ה, ז pro ו, ב pro א, & sic consequenter. Magnam his nominibus sanctitatem adscribunt. Hinc domo ad negotia sua egressuri solent dicere; בשמך כוזו במוכסז כוזו אלך ואצליח *In nomine tuo, kusu Bemochmas kusu, iter ingrediar, & prosperabor.*

Convolvunt hanc schedam à fine linearum versus Principium, ut in aperiendo earum initium statim Lectori in oculos incurrat. Antequam eam Posti inserant, hanc super eâ præmittũt benedictionem:

nem: *Benedictus sis, ô Domine Deus noster, Rex mundi*, qui nos sanctificasti præceptis tuis, & præcepisti nobis לקבוע מזוזה *Postibus infigere Mesusam.* Cæterùm multa hic scribunt de Pelle cui hæc inscribenda, de atramento, de formâ scribendi, de modo inserendi, de ædibus & conclavibus, quæ de his *Mesusoth* tenentur, vel quæ non &c. Ea qui scire volet, adeat Ritualia eorum. Certis temporibus illas depromunt & recensent, videntes, an adhuc illæsæ & integræ, an vitium passæ sint, veluti an sint laceræ, vel Scriptura deleta &c. Quicunque domum aliquam conducit statim tenetur eam *Mesusah* instruere. Cum quis è domo emigrat, & Judæo eam inhabitandam relinquit, non debet *Mesusah* eximere & auferre, quia Spiritus & Dæmones maligni statim immigrant in eam domum, quæ *Mesusah* caret, à quibus novo hospiti periculum imminere posset, si domus illa ad tempus sine *Mesusah* relinqueretur. Quod si verò vel à Christiano domum conduxerit, vel Christiano eam elocet, licet eam auferre, & secum asportare, quia sic nullum Judæo, sed Christiano duntaxat, metuendum periculum, cujus Judæus nullam tenetur habere rationem. Nulli Christiano hujusmodi *Mesusah* danda, quia ille non debito eam honore & veneratione habebit. Quod si tamen aliquis eam petat, cui sine periculo denegari nequit, majoris alicujus mali & incommodi vitandi causâ dari potest. Usus harum Schedarum est, ut quotiescunq; homo per portam domus suæ vel egreditur, vel ingreditur, ex intuitu earum sibi in memoriam revocet Dei Unitatem, Providentiam, Potentiam, Legem, quorum documenta in dictis illis Scripturæ extant, & per horum considerationem ad timorem Dei excitetur, & à peccato abstrahatur. Hactenùs *Johannes Buxtorffius Synagogæ Judaicæ cap.* XXXI. Loco ubi *Mesusah* sita est, frequenter Judæi manus admovent exeuntes, quin & aliquandò illum OSCULANTUR, ut usus confirmat, & tradit *Rabbi Leo*, apud *Novarinum, Electorum Sacrorum Libro V. Cap.* XII. §. 131. *Paginâ* 47.

DISSER-

Digitized by Google

DISSERTATIO VII.

De

OSCULIS IDOLOLATRICIS GENTILIUM.

SUMMARIA.

I. *Vocis Idolum explicatio. Idololatria quid. Origenis distinctio inter simulachrum & similitudinem. Idolorum descriptio ex Athanasio.* II. *Apostoli propositio: Idolum nihil est in mundo, pensitata.* III. *Idololatriæ mater nimia admiratio. Senatus Romanus Deos constituebat. Magni Romanorum Dii* XII. *Homines propter multa merita inter Deos relati; quandoque tamen etiam turpissimis idem honor decretus. Vetustæ de Antinoo Imp. Hadriani Catamito in Deos relato Inscriptiones. Besantinoum.* IV. *Gregorii Nazianzeni de Origine Idololatriæ elegans discursus.* V. *Osculum in cultu Deorum tribus modis adhibitum. 1. Ori 2. Manibus. 3. Pedibus. Iesuitæ Idololatriam & Tyrannidem in Indias introduxerunt. Idoli Lama pedes Tatari osculantur. Indi Idoli Nandi caudam.* VI. *Eminus stantes manum prius ori admovebant, deinde manu basia jactabant, contra Lipsium & Adrian. Turnebum. Salmuth notatus & Muretus vindicatus. Pauperes præter osculum manus dextræ Diis nihil offerebant. Osculum orantis signum. Idem preces reddit perfectas.* VII. *Certi in adoratione gestus. Dextratio. Sessio primoris digiti in pollice. Vossius notatus. Circumactio in adorando adhuc Muhamedanis in usu. Lapis Veneris effigie insignita in templo Make. Gentiles versus Orientem, Israelitæ versus Occidentem precantes se vertebant. Turcæ in precibus Meccam respiciunt. Iudæi ad Austrum se vertunt.* VIII. *Causa hujus vertiginis ex Plutarcho. Hesperii ex Indice & Pollice crucem formant. Adoratio cœlestis exercitus & elementorum.* IX. *Cultus Solis & Lunæ antiquissimus multis gentibus fuit notus. Sol Iovis oculus. Luna præses viarum. Multa nomina Solis, quia omnes Ethnicorum Dii ad illum referuntur.* X. *Heliopolis Aegyptiorum. Simulachrum Solis. Aethiopes eidem cinnamomum offerunt. Templum Solis apud Emesenas.*

Digitized by Google

Cultus inter Romanos, Græcos, Germanos usque ad tempora Priscillianistarum. XI. *Nostra ætate Solis cultores sunt Gronlandi, Lappones, Scythæ, Samojedi, Molgomsai, Badai, Cathaini, Sinenses, Iavani, Moluccani, Philippini, Zeilonenses, Persæ, Africani.* XII. *Americani. Virginiensium & Floridanorum vicini. (Festum anniversarium in honorem Solis apud Vtinenses. (Accolæ freti Californiani, Peruani, Cuscanorum statua Soli dicata. Congenses.* XIII. *Cultores Lunæ Sueciæ populi subpolares, Irlandi, Tatari, Chinenses, Iaponii, Goënses, Guzaratenses, Iavani, Moluccani, Philippini, Africani, Americani. Incolæ Guianæ, Hispaniolæ, novæ Zemblæ, Peruani cuilibet animali peculiarẽ stellam tribuũt. Chiani singulis mensibus suas stellas assignant. Tapuyæ in Brasilia Plejades colunt. Scythæ septentrionales stellam polarem. Philippini Saturnum, sub nomine Maglente, Luciferum Americani.* XIV. *Iudæorum consecratio Lunæ.* XV. *Explicatio Iobi c.* XXXI. *v.* 26. *Manum suam osculari ore suo sensu Scripturæ quid? Comparatio Lunæ & bonæ famæ.* XVI. *Ezechielis c.* VIII. *v.* 17. *expenditur: ramum ponere ad nares suas, id est subsannare. Zemorah varia significat. Palmites arborum Idolis consecrati. Crepitus ventris inter Aegyptiorum Deos. Mercurio sacer & bonæ fortunæ nuncius. Oppedere contra tonitrua. Ramos osculari. Rami à gentibus admoti naribus adorandi causâ. Daphnephoria Thebanorum. Oschophoria Atheniensium.* XVII. *Idololatricus Indorum cultus Arbori delatus. Osculari flores Idolo consecratos.* XVIII. *Adorationi manus osculatio juncta. Baal sive Bel nomen variis Diis commune. Vitulos osculari. Deosculatio & veneratio Hebræis idem notat. Idolum Moloch qua formâ. Varia illi sacrificia oblata. Gehenna undè. Gaffarelli opinio de liberis per ignem transmissis rejecta.* XIX. *Camelus à Mahomedanis Persicis tempore Paschali in sacrificium adhibitus multis cum cerimoniis. Caro ejus medicamenti vice usurpata.* XX. *Elementa à multis gentibus Deorum loco culta. Ignis veneratores Lappones, Indi, Romani, & fortè incolæ aureæ Chersonesi. Benjamin Tudelensis scriptor suspectus. Aer Chinensium Deus. Aquæ divinus honor tributus ab Aegyptiis. Fontibus & aquis hostiæ datæ. Ganges à Bengalensibus devotè adoratur.* XXI. *Terra mater Dea æstimata multis gaudet cognominibus.*

Hertha

Digitized by Google

Hertha Germanorum. Sacellum terræ dicatum apud Spartanos, Templum Romæ. Varios habuit cultores. Zlota Baba Scytharum. Terram osculari quorum mos. XXII. *Idola in arboribus apud Indos, Mahomedanos, Guineanos, Angolenses, Peruvianos. Brasilianum Numen, fructus cucurbitæ similis, nomine Tammaraka.* XXIII. *Oscula januis, lapidibus, aris, fanis aliisque rebus Numini consecratis data. Humum, templa & aras matres anxiæ capillis passis verrebant. Portas urbis osculantur discessuri.* XXIV. *Smaragdi inter numina Peruvianorum. Vilissimi quoque lapides adorati. Caabah Arabum. Lapidum cultus in Mechà. Lapis Abrahami vestigia ostendens. Incurvatio super lapidem effigiatum Iudæis graviter prohibita. Americani & Incolæ Insulæ Madagascar aurum pro numine habent.* XXV. *Doctorum de derivatione verbi adoro variæ sententiæ. Palmerius à Barthio notatus.*

§. I.

IDolum Græcis εἴδωλον ab εἶδος aut εἴδομαι propriè est idem quod simulachrum, imago, species, quia visui objicitur. *Glossarium*, εἴδωλον, simulachrum, larva. *Tertullianus de Idololatriâ cap.* III. Ad hoc necessaria est vocabuli interpretatio, εἶδος Græcè *formam* sonat: ab eo per deminutionem εἴδωλον deductum, æque apud nos *formulam* facit. Igitur omnis *forma* vel *formula*, *Idolum* se dici exposcit. Inde Idololatria omnis circa omne Idolum famulatus & servitus. Hæc ille. Tamen ex analogiâ Græcâ & usu autorum εἴδωλον non est vox deminutiva, sed rectâ fluit ab εἴδομαι, videor. Exodi XX. v. 4. Ne facias tibi פֶּסֶל ibi Paraphrasis Chaldaica ponit צְלֵם id est statuam, imaginem, ipso *Aria Montano* interprete. Septuaginta senes vertunt εἴδωλον. Deus per Mosen sanxit, μήτε εἰκόνα μήτε ὁμοίωμα ποιῆσαι, inquit *Iustinus Martyr contra Tryphonem*, Vulgatus interpres reddidit, imaginem, similitudinem. *Cicero Lib.* I. *de Finibus.* §. XXXII. itidem idola exponit imagines. *Plin. Lib.* VII. *Epistolar.* XXVII.

 Mox;

Mox, *inquit*, apparebat Idolon, senex macie & squalore confectus. Cicero Epist. ad familiares *Lib.* XV. *Ep.* 16. Sed si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolet ad pectus. Conferatur *Isidori Lib.* VIII. *Etymologiar. cap.* XI. Idoli propriâ significatione laxiùs extensâ, Idolum etiam dicitur, quidquid mens humana in veri Numinis locum substituit. Et ad hoc genus loquendi præeunt nobis septuaginta Interpretes, I. Paralip. XVI. v. 26. ubi vertunt: Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν εἴδωλα. Ac Idola etiam retinuit Latinus Interpres. Hebraicè est אלילים *elilim*, hoc est vanitates, vel, ut sic dicam, nullitates. Undè & Apostolus ait. I. Corinth. VIII. v. 4. οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ: quasi diceret, idolum nec numen est, nec vim numinis habet; sed res est vana, & inane hominum commentum, eoque nulla virtute præditum, ad hominem vel sanctificandum vel polluendum. Undè deinceps colligit, in edendis iis, quæ idolis sunt immolata, per se nullum esse crimen; sed tum demum peccari, si quis hac edendi libertate abutatur neglectâ charitate: ut si de iis comedat cum offendiculo infirmi fratris. Hæc evincunt, non de solis imaginibus, vel simulachris divino honore affectis, idolum usurpari, sed aliquantò laxiori significatione: quomodo & idoli, & idololatriæ nominibus passim veteres utuntur Theologi. Ita *Tertullianus Lib. de idololatria cap.* II. Idololatria Deo fraudem facit, honores illi suos denegans, & conferens aliis, ut fraudi etiam contumeliam conjungat. Et *Cyprianus in Exhortatione ad Martyrium*: Tunc idololatria committitur, cum divinus honos alteri datur. *Origenes* locum Exodi XX. v. 4. Non facies tibi sculptile, explicans, Homiliâ VIII. inter simulachrum & similitudinem sic distinguit: Si quis quolibet metallo auri vel argenti, vel ligni, vel lapidis faciat speciem quadrupedis, vel serpentis, vel avis, & statuat illam adorandam, non idolum, sed similitudinem fecit: vel etiam si picturam ad hoc ipsum statuat, nihilominùs similitudinem fecisse dicitur; idolum facit, quia secundum Apostolum, idolum nihil est, I. Cor. VIII. 4. Et facit quod non est. Quid est autem, quod non est? Species, quam non videt oculus, sed ipse sibi animus fingit, verbi gratia: si quis humanis membris, caput canis aut arietis formet,

Digitized by Google

met, vel rursus in uno hominum habitu duas facies fingat, ideò hæc species Apostolus dicit, idolum nihil est in mundo. Hunc sequitur *Oecumenius, Theodoretus in Exod. quæst.* XXXVIII. Idola sunt falsa simulachra, qualia Græci & Ægyptii effingere consueverunt, formas scilicet non subsistentes, velut sphingas, tritonas, Centauros, homines canino vultu. Explicatissimè D. *Athanasius de Gentibus, in Orat. p. 7. 8. Edit. Heidelberg. An.* 1601. Ut qui penitùs exalto in terram afflicti, instar terrestrium cochlearum torquent sese ac reptant: Ita quippe impientissimi mortales ubi semel ceciderant à concipienda imagine Dei, homines deinde & hominum formas tum viventium, tum defunctorum in Deos retulerunt. Postmodum verò cogitationibus consiliisque deterioribus initis, in lapides etiam & ligna, reptilia tum aquatici generis, tum terrestris, & in brutas ferasque beluas divinum & supramundanū nomen transtulerunt, omnes interim divinos honores illis attribuentes vero ac legitimo, reque ipsâ Deo Christi Patre rejecto. *Paulò post:* quippe qui bruta rationabiliaque animalia invicem permiscentes, & in unam speciem contrahentes pro Diis colunt, quales sunt apud Ægyptios Canicipites, Serpenticipites, Asinicipites: & in Lybia Jupiter Ammon vervecino capite configuratus. Commodè quoque *Iohannes Lorinus in Comment. Act. Apostolic. cap.* XVI. *v.* 29. Sculptilis imago distinctiùs & enixius prohibita est, quoniam cultus IDOLORUM versabatur potissimùm in imagine sculptâ vel statuâ, quæ soliditate partium & crassitie magis exhibet personas, quæ adorando proponuntur, quàm si hæc in superficie duntaxat coloribus exprimatur.

§. II. Quandò autem Apostolus dicit, Idolum est nihil in mundo, triplex respectus attendendus erit. Notatur enim hic ante omnia ipsum formale Idoli, quod est divinum aliquid à superstitioso hominum cœtu creaturis tributum. Hoc non est subsistens aliquid, hoc creaturæ verè non participant, sed est notio tantùm & conceptus mentis vanissimus. Ratione hujus formalis considerata Idola Apostolus nihil esse pronunciat. Deindè attenditur Idolorum Impotentia, quia cultores eorum magna exspectantes fru-

stra sunt. Inde in Psalmo CVI. *v.* 28. Idola *Methim*, mortui vocantur. Sanè mortuis nulla inhæret virtus, potentia nulla, & nisi corpora mortuorum ex aspectu hominum remota terræ mandantur, magis obsunt quam prosunt. Sic Idola, Scriptura teste mortui sunt, ἀνωφελῆ, non possunt bene facere nec male facere. Perniciem & interitum iis afferunt, qui in ipsis confidunt. Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non adorabuntur, manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo: Similes illis fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in iis, quæ ad contemtum Idolorum & vanam Idololatrarum fiduciam arguendam verba adducit HieroPsaltes Ps. CXV. v. 5. seqq. Confer Jeremiæ cap. X. v. 3. 4. 5. Consonant illa *Athanasii Tomo* I. *Orat. contra Idola. p.* 11. utinam, utinam, sine specie ulla artifex illis Numina conformâsset, ita enim fieret, ut non tam evidens suæ adversus se stoliditatis documentum ostenderent. Tum enim si signa notasque sensuum non haberent, quales sunt oculi, nares, aures, manus, os, ipsis interim immobilibus & sine usu sensuum, sensibiliumque perceptione, simpliciorum animos fallere potuissent. Nunc contra habent & non habent, stant & non stant, sedent & non sedent, nullam enim vim istiusmodi actionem possident, sed in eo statu quo voluit artifex, permanent, divinitatis suæ argumentum nullum de sese exhibentes, inanimati prorsus solum hominis arte consistendi speciem habere videntur. Apud *Prudentium* S. Vincentius Martyr ita canit, Peristephanon hymno II. v. 65. seqq.

O vestra inanis vanitas,
Scitumque brutum Cæsaris!
Condigna vestris sensibus
Coli jubetis Numina;
Excisa fabrili manu
Cavis recocta & follibus
Quæ voce, quæ gressu carent,
Immota, cœca, elinguia.

Impo-

Digitized by Google

Impotentiam Idolorum & cœcitatem Idololatrarum idem Poeta Christianus his perstringit Peristeph. Hymno XIV. v. 296.

Non erubescis stulte, pago dedite,
Te tanta semper perdidisse obsonia?
Quæ DIS ineptus obtulisti talibus,
Quos trulla, pelvis, cantharus, sartagines,
Fracta & liquata contulerunt Vascula.
Ignosco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret discolor in stipite,
Quos sæpè falsos circulator decipit:
Quibus omne sanctum est, quod pavendum rancidæ
Edentularum cantilenæ suaserint.
Vos eruditos miror & doctos viros,
Perpensa Vitæ quos gubernat regula,
Nescire vel divina, vel mortalia
Quo jure constent: quanta Majestas regat,
Quidquid creatum est, qui creavit omnia.

Ulteriùs attendi meretur quod Idola ad salutem hominum nihil conferre possint. Benè *Augustinus Lib.* XX. *contra Faustum Manichæum, cap.* V. *Tomo* VI. *Oper. p. m.* 132. Solus ille colendus est, quo solo fruens beatus fit cultor ejus, & quo solo non fruens omnis mens misera est, qualibet re alia perfruatur. Jam autem quid prosint Idola impotentia inutilia, Dii mortui, ad salutem hominum? Nihil. Id iterum Augustinus declarat l. c. Sunt enim, *inquit*, & Idola, sed ad salutem nihil sunt. Et qui colit arborem, non quidem arando, sed adorando, non id colit, quod nunquam est, sed quod ita colendum non est. Ipsa etiam Dæmonia; undè dicit Apostolus, Quæ immolant gentes Dæmoniis immolant, & non Deo, utique sunt, quibus illos immolare dicit, & quorum nos socios esse non vult. Jam verò cœlum & terra, & mare, & aër, & Sol & Luna & cætera sydera, omnia hæc manifesta oculis apparẽt, atq; ipsis sensibus præsto sũt. Quæ cũ pagani tanquã Deos colũt, vel tanquam partes unius magni Dei; nam universum mundũ quidam eorũ putant

putant maximum Deum: ea colunt, quæ sunt. Cum quibus quandò agimus, ut ea non colant, non eis dicimus, quod nulla sint; sed quod colenda non sint, eisque colendum horum omnium conditorem, Deum invisibilem suademus, cujus solius participatione beatus homo fieri potest, quod omnes velle nemo ambigit. Hæc *Augustinus*. Sunt igitur idola nihil ratione formæ, impotentiæ & inutilitatis suæ, in promovendâ salute hominum: Sunt tamen aliquid idola ratione sui materialis. Sunt aliquid creaturæ, sol, stellæ, sunt aliquid ex lapidibus, metallis, ligno confecta simulachra; sunt aliquid homines & Angeli, tam boni, quàm mali: Quæ, postquam illis ab hominibus idololatris & superstitiosis opinio divinitatis affingitur; propter hoc mentis figmentum non amittunt suam, in qua conditi & formati sunt, essentiam, sed manent, quod sunt; fiunt autem quod non sunt, Dii scilicet & idola, nimirum in conceptu hominis, extra quem nihil sunt in mundo.

§.III. Undè autem idololatria omnis mali Principium & finis extiterit, luculenter docet Liber Sapientiæ, qui vulgò Salomoni adscriptus, verum auctorem Philonem habere existimatur: Sic enim scribit cap. XIV. v. 21. Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines, incommunicabile nomen (Dei nimirum) lapidibus & lignis imposuerunt. *Tertullianus* quoque *Libro de Idololatriâ* cùm alibi, tùm *capite* XV. originem hujus mali satis ostendit scribens: Recogitemus omnem idololatriam in homines esse cultum, cum ipsos Deos nationum homines retrò fuisse, etiam apud suos constet. Nec dissentit *Chrysostomus*, cùm ait: Ex nimia admiratione, in qua nonnulli apud homines fuerunt, pro Diis ipsos habitos fuisse, & idololatriæ causam præbuisse. Ita & Alexandrum M. Senatus Romanus (penes hunc enim Deos creandi arbitrium sive χειροτονία fuit) Tertium decimum Deum adscivit, adjungens scilicet hunc ad numerum XII. illorum magnorum Deorum, (quorum imagines ad forum stabant auratæ, nomina autẽ Ennius duobus hisce versibus complexus est:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jove, Neptunus, Vulcanus, Apollo.)

velut

Digitized by Google

velut supernumerarium quendam Deum. Atque hoc quidem rationi quodam modo conveniens videri poterat, in Deos referri illos, quorum in genus humanum multa, & præclara extitissent merita ac beneficia; nihil enim propiùs ad Deum accedit, aut magis Deo dignum est, quàm de multis mortalibus benè mereri, uti lex XII. Tabularum innuit, Cap. de dupl. Deorum genere, Tit. de Religione: DIVOS, ET EOS, QUI COELESTES SEMPER HABITI, COLUNTO, ILLOS, QUOS IN COELUM MERITA VOCAVERUNT, HERCULEM, LIBERUM, ÆSCULAPIUM, CASTOREM, POLLUCEM, QUIRINUM ET ILLA, PROPTER QUÆ DATUR HUJUSMODI ADSCENSUS IN COELUM; MENTEM, VIRTUTEM, PIETATEM, FIDEM, EARUM LAUDUM DELUBRA SUNTO. Sed Pugiles quoque & Cinædos, & turpissimos homines alios, aliquandò ἀποθεώσει dignatos fuisse, & in Deorum collegium adoptatos, id verò omnium est indignissimũ, omnemque admirationem superat: Quomodo Imperator Hadrianus Antinoum Catamitum suum, cujus nefario amore exarserat, quemque in deliciis habuerat, posteaquam ille se, ut creditur, pro vitæ Imperatoris devoverat, Deum fecit, inque honorem ejus urbem condidit, aût certè instauravit, de Antinoi nomine appellatam. Historiæ Augustæ illustrator celeberrimus *Isaacus Casaubonus* ad Spartiani Adrianum, p. m. 137. Tom. I. Histor. August. Edit. Lugdunens. in 8. Anno MDCLXXI. nummum veterem ex ære antiquissimum & elegantissimum, quem è magni Thuani Præsidis Cimeliis deprompsit, profert, in cujus alterâ parte nomen & vultus Catamiti hujus expressa sunt, in alterâ verò hircus, convenientissimum videlicet Symbolum libidinis ἀτόπου. Literæ quæ orbem totum posticæ partis implebant vetustate sunt exesæ, planeque ignorabiles, paucis exceptis: ex quibus tamen liquidò constat legendum CΜΥΡΝΑΙΟΙC ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ. Consecrationis Antinoi cum alia extant hodieque monumenta, tum istud Romæ egregium:

Digitized by Google

ΑΝΤΙΝΟΩ
CΥΝΘΡΟΝΩ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
Μ. ΟΥΛΠΙΟC ΑΠΟΛΛΩΝΙΟC
ΠΡΟΦΗΤΗC.

Qui lapidem hunc honori Antinoi dedicavit, Hadriani Libertus fuit, aut alicujus è Trajani cognatis. Erat autem προφήτης, id est Sacerdos Antinoi. Sed quoniam vulgo creditum est, hoc sacerdotio præditis vim divinandi inesse, ideò non ἱερέα se, aut sacerdotem vel flaminem nominat, verum Prophetam. Ac ferè videas omnes Ægyptiorum Deorum sacerdotes dici à scriptoribus Prophetas, ut observat *Diogenes Laertius*. Quod autem hic nominatur Antinous σύνθρονος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν; Deorum Ægypti consessor & consors, illud significat: urbem de hujus nomine Antinoum sive Antinoopolin in Thebaide, jussu Hadriani appellatam, non à fundamentis fuisse novam factam, sed ejus gratia instauratam, & quasi denuò conditam: cum esset antè is locus alii numini consecratus. BESAM Deum illum, & urbem quoque priores vocabant, quam appellationem diu etiam postea retinuerunt Ægyptii, altera Græcis relicta. Propterea fuêre, qui de duobus unum nomen componerent, & oppidum istud BESSANTINOUM appellarent. Plura Casaubonus l.c. suppeditat. Locus *Chrysostomi* superiori geminus in *homiliâ primâ ad Populum Antiochenum* occurrit: Hoc, *inquit*, maximè est, quod Idololatriæ principium & radicem introduxit. Multi enim qui & bella benè gesserant, erexerant trophæa, & urbes ædificaverant, & aliis hujusmodi promeruerant sui temporis homines, Dii à multis existimati sunt, & templis & aris honorati. Et omnis gentilium Deorum numerus ex his omnibus est conflatus,

Quidquid humus, quidquid Pelagus mirabile gignit,
Induxêre Deos: colles, freta, flumina, flammas,

Verè Aurelius Prudentius contra Symmachum Libro priori cecinit. Et *Boxhornius in Oratione de Theologia Paganorum*, Tot, *inquit*, Dii prodiêre, quibus recensendis non sufficiunt numeri omnes Arithmeticorum, Nec temerè quis posset

Vati-

Vatibus ut mos est centum sibi poscere voces,
Centum ora, & centum linguos optare,

Lapides, & ligna, & truncos, & metalla, & herbas, & bestias, & alios terrigenos Deos, Deasque, quibus tot sacrificârunt gentes, tot populi, tot civitates, tot familiæ, tot homines, recensiturus.

§.IV. Antequam ad alia contendam, non possum mihi temperare quin elegantissimum *Gregorii Nazianzeni* locum ex *Oratione secundâ de Theologia* huc transferam, quandoquidem omne punctum in eruderanda Idololatriæ Origine tulisse videtur; ita verò ille disserit: Etenim Deum quidem, ac primariam illam causam, natura quidem omnis rationis particeps appetit, cæterùm ob eas, quas dixi causas, viribus deficitur. Languens autem desiderio, maleque omninò affecta ægerrimeque hoc damnum ferens, secundam, ut dici solet, navigationem init; ut scilicet, vel ad eas res, quæ sub aspectum cadunt, oculos flectat, ac quampiam earum pro numine colat, pernicioso utique errore labens, (quid enim in omnibus rebus, quæ oculis cernuntur, excelsius & divinius est eo, à quo cernuntur, ut illud adoretur, hoc adoret?) Vel per spectabilium rerum pulchritudinem, ordinemque Dei cognitionem assequatur, atque ad ea percipienda, quæ oculorum obtutum fugiunt, ducibus oculis utatur; non autem per earum rerum, quæ oculis subjectæ sunt, magnificentiam, Dei jacturam faciat. Hinc alii Solem, alii Lunam, alii siderum magnitudinem, alii cœlum quoque ipsum una cum illis, quibus pro motus qualitate, vel quantitate, mundi gubernationem administrationemque tribuerunt; alii rursus propter necessarium usum, terram, aquam, aërem, ignem, quod his sublatis humanæ vitæ salus incolumitasq; constare non possit; alii deniq; quidquid temerè ex rebus aspectabilibus ipsis occurrit, coluerunt, pulcherrima quæq; eorũ, quæ oculis obversabãtur, Deos sibi proponentes. Nec defuerunt, qui imagines atq; figmẽta divinis honoribus affecerunt, primùm quidem propinquorũ ac necessariorum, ii videlicet qui vehementiori luctu afflicti erant, corporiq;

 addi-

„ addictiores; ac proindè homines vitâ perfunctos monumento-
„ rum honore prosequebantur; postea autem alienorum quoque,
„ nempe ii, qui multis post eos seculis extiterunt, ignoratione vi-
„ delicet primæ naturæ, ac serie per manus ipsis à majoribus tra-
„ diti honoris, quasi justi & necessarii, consuetudo enim temporis
„ longinquitate confirmata, pro lege habita est. Nonnulli etiam
„ Principatum atque Imperium colentes, & corporis robur lau-
„ dibus efferentes, ac formæ venustatem admirantes, eum qui ab
„ his rebus ornabatur, temporis progressu in Deorum numerum
„ adscripserunt; ad hujusmodi imposturæ subsidium & patroci-
„ nium, fabulas quasdam assumentes. Dein vitiosissimi quique,
„ vitia ipsa fœdosque affectus, Deos esse censuerunt, aut certè sub
„ Deorum nomine coluerunt; iram nimirum, cædem, libidinem,
„ temulentiam, reliquaque ejus generis, non æquam nec hone-
„ stam hanc scelerum suorum excusationem nacti. Atque eos par-
„ tim humi reliquerunt, partim sub terram abdiderunt, (hoc u-
„ num satis consultè) partim in cœlum evexerunt: O ridiculam
„ hereditatis partitionem. Ac deinde figmento cuique nomen a-
„ liquod vel Deorum vel Dæmonum tribuerunt; pro erroris ni-
„ mirum licentiâ, solutaque libertate. Statuasque insuper erexe-
„ runt, easque adeò magnificas, & excellentes, ut pretio ipso vul-
„ gi animos inescarent. At hæc victimarum cruore, ac sacrificio-
„ rum nidoribus: quidam etiam obscœnis flagitiis, hoc est, furore
„ ac cædibus, hujusmodi numina honorari existimârunt. Tales
„ quippe honores Diis talibus haberi conveniebat. Eo tamen a-
„ mentiæ quidam proruperunt, ut bestiis & quadrupedibus, &
„ reptilibus, atque horum turpissimis quibusque, maximeque
„ ridiculis, seipsos dedecorarent, iisque Dei gloriam assignarent.
„ Ut non sit facile constituere, utri magis contemnendi sint, ii-
„ ne qui adorabant, an qui adorabantur. Quamquam fortasse
„ multo majore contemptu atque ignominiâ digni erant, qui res
„ hujusmodi adorabant: quoniam cum ratione præditi essent,
„ Deique gratiam accepissent, deterius meliori prætulerunt. At-
„ que hæc fuit impuri illius hostis impostura, rei honestæ specie

ad

ad malum abutentis, qualia sunt pleraque illius facinora. Nam " cum eorum cupiditatem, ad Dei conquisitionem, oberrantem " accepisset; ut principatum ad se transferret, ac desiderium illo- " rum eluderet, quasi cœcos viæ cujusdam cupiditate flagrantes; " manu ducens, alios aliò præcipites egit, atque in unum quod- " dam mortis exitiique barathrum dispersit.

§.V. Superiùs dissertatione quartâ nobis sermo fuit de OSCULO ADORATIVO VERI DEI, hic autem ADORATIVUM DEORUM fictitiorum maximè inter gentiles exponemus, de illo etiam quantum præsens negotium requirit, in medium allaturi. Præprimis verò notandum est, quod Osculum in cultu Deorum triplici modo fuerit oblatum: Quidam enim os eorum osculabantur, quô de *Ciceronis in Verrem* locus accipiendus venit, *Tomo* II. *Oper. Orat.* IX. §. 94. Herculis templum est apud Agrigentinos non longè à foro, sanè sanctum apud illos & religiosum; ibi ex ære simulachrum ipsius Herculis, quo non facile dixerim me vidisse pulchrius, usque eò ut rictus ejus ac mentum paullò sit attritus, quod in precibus non solum & gratulationibus, (malim cum *Lipsio* legere gratationibus, voce accommodatiori, quia Diis gratias agebant) id venerari, verum etiam osculari solent, quod tamen rariùs factum ex allato Ciceronis loco cognoscitur. Vide *Andream VVilkium* Ἑορτογραφίας *part. prior. pag. m.* 391. *Edit. Lipsiens. in* 8. Ann. MDCLXXVI. Alii Deorum manus osculis fatigabant, ut *T. Lucretius Carus de Rerum Natura Lib.* I. *versu* 317. seqq. testatur.

—— Tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sæpè salutantum tactu præterque meantum,
Hæc igitur minui, cum sunt detrita, videmus.

Ad quæ *Obertus Gifanius Buranus* in Indice, puto, *inquit*, signa quædam ænea seu statuas ad urbium portas collocari solitas, quarum dextras osculari amârunt cives exeuntes boni eventus causâ, atque etiam tangere & quasi salutare. Hæc ille. Divonæ Cadurcorum extat monumentum antiquissimum, in quo visitur mulier coram idolo dextram deosculans; hinc rusticanæ mulierculæ hodie-

que cum ſanctiſſima Euchariſtia attollitur, manus obvertunt, & mox ad os referunt, teſte *Iohanne Beſſono Soc.* Jeſu in Lucubration. ad Canticum canticorum pag. 30. Edit. Toloſanæ in fol. Ann. MDCXLVI. Nonnulli verò Simulachrorum pedes oſculis honorabant, auctore *Appulejo Libro* XI. *Metamorphoſ.* poſt medium; cujus verba hæc ſunt: Exoſculatis veſtigiis Deæ, quæ gradibus hærebat argento formata, ad ſuos diſcedunt lares. *Prudentius in Apotheoſi* v. 523. ſeqq.

Auguſtum caput ante pedes curvare Minervæ
Fictilis, & ſoleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incurvare Dianæ.

Indorum quorundam gentilium, quibus Luſitani dominantur cultus perverſus jure optimo hic locum occupat, qualem quidem *Juſtus Heurnius*, Johannis filius, *in Tractatu de legatione Evangelicâ ad Indos capeſſendâ* cap. VIII. & ultimo exactè recenſet: Si quis, *inquit*, p. 36. Japonicas & Indicas epiſtolas ſcrutari velit, nil præter nudam agreſtemque Idololatriam, ſuperſtitionem & Tyrannidem ab ipſis ſub Chriſti nomine induci comperiet. Sacellum erat, ait Jeſuita *Pimerus in epiſt. ex urbe Cambaja*, multis roſis adoriferis, elegantiſſimiſque floribus ita exornatum, ut cœlum eſſe videretur, omnibus hiſce diebus à Luſitanis tanto ſtudio frequentabatur, ac ſi Jubilæi conſequendi ſpem habuiſſent. Et idem faciebant omnes gentiles & Mauri, intranteſque dicebant, ſe divini quid perſentiſcere, & attoniti addebant: AN DEUS HIC EST? NUM HIC HABITAT? Multi quoque procidebant in genua, ad adorandum puerum Jeſum, & ejus pedes oſculabantur, turbinibus ſuis è capite depoſitis. Idem præſtabant imagini beatæ Virginis, ad quam neſcio cur hæc gens tam ſingularem demonſtret devotionem: Ea enim conſpecta, magnum ei honorem reverentiam & benevolentiam exhibet. O præconium Jeſuita dignum! Eant nunc & negent (Pontificii) à ſe foveri Idololatriam: Hos ſanè Ethnicos, quod imagines illorum adorârint, commendant.

Vene-

Digitized by Google

Venerationem Tartarici Idoli Erasmus Francisci part. 3. des Ost- und West Indischen/ wie auch Sinesischen Lust- und Staats-Gartens pag. 1664. his verbis persequitur. Am Ende der Haubtstadt Baranthola hat der grosse LAMA sein Residents-Schloß Bietala genannt/ allda sitzt dieser Oelgötz in dem innersten Stockwerck seines Pallasts/ müssig/ in fauler und feister Ruhe/ läst sich wie einen Gott anbeten/ nicht allein von den Einwohnern des Reichs LASSA/ sondern auch von allen Unterthanen der Tartarischen Könige/ gestaltsahm sie freywillige Wallfahrten dahin anstellen/ und ihm als einem wahren und lebendigen Gott/ (weßwegen sie ihn auch einen ewigen himmlischen Vatter nennen:) grosse Geschencke nebenst demüthigem Gebeth auffopffern: in dem Er in einem dunckeln Gemach/ welches aber mit Gold und Silber geschmückt/ darzu von vielen brennenden Lampen erleuchtet wird/ an einer erhobenen Stelle auff einem Küssen sitzet/ dem etliche kostbarliche Teppichte untergelegt; daselbst werffen sich die Frembdlinge vor ihm nieder/ und küssen ihm in tieffster Demuth die Füsse/ nicht anders als dem allerhöchsten Bischoff. Longè fœdior cultus Idolo Indico NANDI exhibetur teste Itinerario Petri Della Valle, parte 4. Epistolâ 9. pagina mihi 158. Editionis Genevensis in folio, Anno MDCLXXIV. Oberhalb des Fischweihers gegen dem grossen Thor des Tempels (ohnfern von Ciaul) über/ stehet unter einem Schopffe das Bildnüß eines Ochsens/ welcher auff allen seinen vier Füssen lieget/ und eben das jenige ist/ welches ich zu Canarà gesehen habe und Basnanà genandt wird/ in Ciaul aber NANDI heißt; dieses Bildnüß wendet das Gesicht und die Brust gegen der Thür des Tempels/ den Rücken und Schwantz aber/ gegen dem Fischweiher. Die Heyden welche diesen Tempel besuchen/ gehen zu erst zu dem Weiher/ in welchem sie ihre Hände und Füsse waschen/ hernach ziehen sie ihre Schuhe auß/ und küssen auß Ehrerbietung den Schwantz des besagten NANDI, oder neigen sich zum wenigsten tieff vor demselben.

§. VI. At-

§. VI. Atque hæc in divino cultu simplex osculorum ratio existit. Alia majorem superstitionem cultumque exquisitiorem sapit. Verebantur scilicet utplurimum Deos profano ore suo tangere, ac proinde eminùs stantes manum reverenter ori admovebant, conformatis labiis svaviabantur, ac manu basia jactabant, ut *Phædrus fabula* LXXXVIII. *pag.* 108. eloquitur; minimè verò adorantes manum prius porrigere & deinde ad os referre solebant, uti *Lipsius* quidem literatissimus *Lib.* II. *Elector. cap.* 6. gratis prodidit, quem alii secuti eundem errorem erraverunt. Ipse vir aliàs perspicacissimus, secutus videtur *Adrianum Turnebum libro* XIIX. *Adversarior. cap.* 6. Si *Henrico Salmuth ad Pancirolli res deperditas Tit.* XLVI. fidem tribuimus. Idem tamen *Salmuth* sine fundamento *Muretum* insimulat ejusdem cum Lipsio sententiæ, cum potiùs contrarium ipsa *Mureti* verba *variar. lection. lib.* X. *cap.* 1. liquidè insinuent: Rogatus enim aliquandò num illa in salutandis potentibus consuetudo, qua nostram ipsi manum ori admovere solemus, veteribus æque ac recentioribus esset usitata, hunc in modum respondit: Solebant & illi, cum aut fanum aliquod præterirent, aut lignum lapidemve aliquem adspicerent, in quo divinitatis aliquid esse opinarentur, (neque enim vilior illis temporibus ullius rei, quàm Deorum annona erat) manum ad os referre, & tenui murmure illos lapideos aut ligneos Deos, ut sibi faverent, precari. Ubi de protensione manus, quæ fiebat prius, quam manũ ori admovissent, nec vola nec vestigium apparet. A nostris partibus stat Cl. *Salmasius*, & ex eo *Ouzelius ad Minutum Felicem*, pag. 6. nec non *Servatius Galleus ad Lactantium Lib.* II. *cap.* 4. adorationem ipse Minutius pag. 2. sic describit: Cæcilius simulachro Serapidis denotato ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admovens, labiis osculum pressit. *Appulejus Madaurensis Philosophus Platonicus* temporè Imperatoris Antonini Pii, *in Apologia*: Nulli Deo ad hoc ævi supplicavit, nullum templum frequentavit, si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admovere. Pauperes quandoque ita Diis litabant, ut dextram tantùm manum oscularentur præterea nihil offerentes, Fidem hujus ritus faciat

Lusi-

Digitized by Google

Lucianus Samosatenus Tom. III. *edit. Basiliens. p.* 921. περὶ θυσ. in hæc verba prorumpens : ὁ δὲ πένης ἱλάσατο τὸν θεὸν φιλήσας μόνον τὴν αὑτοῦ δεξιάν. At si quis pauper est , is ita Deo litat, ut dextram duntaxat suam ipsius osculetur. Et explicatiùs περὶ ὀρχήσεως *Tomo* 4. *p.* 105. Καὶ Ἰνδοὶ ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχονται τὸν ἥλιον, οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχήν. Indi postquam manè surrexerunt Solem precibus venerati sunt, non quidem ut nos, deosculatâ manu perfectam precationem arbitramur. Ubi ultima verba innuunt, osculum orantis signum fuisse. Hinc idem Scriptor in *Encomio Demosthenis ait*, *Tom.* I. *p.* 904. Cum ille manum ori admovet, neque ego suspicabar eum aliquid facere, quàm orare Deos. Imò quando inter precandum manus osculabantur, preces demùm perfectas esse existimabant: quæ consuetudo ferè apud Græcos obtinuit, uti ex *Cælio Rhodigino lib.* V. *cap.* 3. *Antiquar. Lection. p.* 233. colligitur. Græcis, *inquit*, pluribus preces tùm demum perfectæ videbantur, si inter eas manus exoscularentur.

§. VII. Sed illa manuaria adoratio certo cum gestu conjuncta erat ; adorantes etenim totum corpus circumagebant , Romani quidem dextrorsum, unde hæc conversio DEXTRATIO vocatur apud *Salmasium in exercitationibus Plinianis, ad Solinum*, fol. 936. & *Iohannem Rosinum, Antiquit. Rom. Lib.* III. *Paralipom. ad caput* 33. de tali ritu elegantiarum Pater *Plautus* in Curculione act. I. scen. I. quo me vortam nescio, si Deos salutas dextroversum censeo. Galli è contra sinistrorsum se vertebant. Hinc *Plinius Lib.* XXIIX. *cap.* II. hist. nat. scribit in adorando dextram ad osculum referimus, totum corpus circumagimus , quod in Lævam fecisse Galli religiosiùs credunt. Majorem his ut lucem fœnerer, vel adhuc quædam hujus commatis adspergere mihi dividiæ non erit. Solebant (verba sunt *Hieronymi in Apologiâ adversus Ruffinum*) adorantes manum deosculari, & sua capita submittere. Ulteriùs progreditur *Appulejus Lib.* IV. *Metamorph.* inquiens : Multi denique civium & advenæ copiosi , quos eximii spectaculi Rumor studiosa celebritate congregabat , inaccessæ formositatis admiratione stupidi , & admoventes oribus suis dexteram , primore digito in pollicem resi-

 dente.

Digitized by Google

dente, ut ipsam prorsùs Deam Venerem religiosis adorationibus venerabantur. Ubi nequaquam silentio præterire possum, quod inter eruditos nondum conveniat, de ritus, quo se circumagebant, antiquitate. Verisimilius, cum simplicissimum quodque antiquissimum, humaniorum literarum scientissimo *Vossio* videtur, primitùs fuisse contentos dextram ori admovere sine ista vel corporis conversione, vel sessione primoris digiti in pollice. *Lib.* II. *de Ortu & Progressu Idololatriæ, Cap.* III. *p.m.* 319. Verùm allidit vir Magnus, hanc enim in sacris circumactionem apud Romanos à Numâ inventam perhibet *Guilielmus du Choul, sive Caulius vel Brassicanus,* Regis Christianissimi Consiliarius, in Discursu Gallico *de la Religion des anciens Romains p.* 300. Lugduni Gallorum in 4. Anno MDLXVIII. Talem in adorando versionem Muhamedanis adhuc usitatam, quibus Imperium Byzantinum visum est, constanter adserunt; & testatur *Euthymius Zigabenus in Catechesi Saracenicâ* his verbis è Græco versis: Anathematizo etiam ipsam illam precationis domum in MAKE, in cujus medio jacere ajunt lapidem magnum, Veneris effigiem habentem: Honorari autem istum lapidem, quasi Abraham super eum cum Agare coierit, aut camelum illi alligaverit, cum Isaacum sacrificaturus erat. Eos autem qui precatum illûc eunt, alteram manum ad Lapidem extendere, alterâ verò aurem suam tenere, atque ita in orbem circumagere, donec è vertigine obfusis tenebris concidant. Idem in *Panopliâ*: Supplicant verò ex præcepto Muhamedis ad Austrum conversi. Hoc quoque *Bartholomæus Georgievvitz* de Turcarum fœminis annotat. Vide *Salomonis Schvveigeri Itinerarium.* Ergò perantiquus iste circumactionis mos est, & fortassis à primis Solaris cultûs temporibus profluxit, ut præcipue Solem Orientem colerent, ac quocunque etiam tempore ad Orientem conversi Deum precarentur; Israelitæ contra Occidentem versi ubi sanctuarium erat, preces Deo funderent, atque ita ostenderent precantes, se non adorare Solem Orientem, sed Solis Dominum, ut ait *Anastasius Nicanus*, quæstione XVIII. in Scripturam. Notabilia quoque circa hoc negotium *Hottingerus in Historia Orientali Lib.* I. *cap.* VIII. *p.* 302.

*p.*302. *ex Maimoinide* allegat. Locus sic habet: Constat, Idololatras destinâsse ædificandis templis suis & erectioni imaginum, loca excelsa, quæ ibi reperiebant in montibus altis. Hac de causa elegit Abraham, Pater noster, montem Moriah, propterea quod altissimus esset mons, in quo publicè professus est fidem de unitate. Atque hunc proprium sibi esse voluit, terminumque sibi constituit ad Occidentem, quia Sanctum Sanctorum futurum erat ad Occidentem. Atque hoc est, quod dicunt, MAJESTAS DIVINA EST IN OCCIDENTE. Expresse etiam docent Magistri nostri p.m. in *Gemara Ioma*, Abrahamum Patrem nostrum respectū hunc Sancto Sanctorum definiisse, cujus rei causa, meo Judicio, est, quod cum recepta tunc fuerit opinio in mundo colere Solem, eumque pro Deo habere, sine omni dubio omnes homines se converterint ad Orientem: Propterea Abraham Pater noster Occidentem in monte Moriah, id est, Sanctuario respexit, ut Soli tergum obverteret. H.I. Similiter Ægyptios idola in montibus excelsis ponentes & ad Ortum orantes ex Abenechio Arabe *Athanasius Kircherus* adducit *Tom.*I. *Oedipi fol.*250. Sic Turcæ in precibus suis Meccam versus se solent vertere. *Hottinger.l.c.cap.*5.*pag.*215. & *Seldenus Lib.* III. *de Synedriis Ebræorum pag.*425. (quod Cuspinianus fortè attendens de meridionali plaga absolutè accepit,) Idem de Judæis observat *Schickardus de Iure Reg. Ebr. pag.*419. *edit. noviss.* De gentilibus hunc situm solicitè attendentibus prolixior est *Seldenus* loc. dicto *pag.*428. seqq. ubi nonnulla de Judæorum ad austrum conversione secundum quendam Athanasii locum inspergit. Confer p.440 441. Plura de adoratione versus Orientem videnda sunt apud *Iohannem Dallæum in Pseudepigraphis Apostolicis*, sive de Octo libris de constitut. Apostolic. p.154. seqq. *Polydor. Virgil. Lib.*V. *de Invent. rer. cap.*IX. *Ioh. Baptista Casal. de Ritib. Christian. f.*24. *seqq. Ioh. Stephan. Durantum Lib.*I. *de rit. Eccles. c.*3. *Cornel. à Lapide in act.*1. *& in Ezech. c.*8. *Pinedam in Iob.*XXXI. *vers.*26. *Scaliger. triharesii c.*20. *Hildebrand. in ritib. orant. p.*1. *seqq. Voetium Tom.* III. *disp. select. p.*267. *ad* 276, *It. p.*934. *Iosuam Arnd. tract. de Superstitione. c.*3. *p.* 102. 103.

§.VIII. Causam verò hujus motus *Plutarchus in Numâ* sic declarat: adorantium illa vertigo ad mundi circuitus similitudinem fit, aut fortasse is, qui adorat, quoniam templis ad orientem spectantibus adversatur ortui, mutat se ipsum & ad Deum convertit, orbem faciens & absolutam precem utrinque conjungens, nisi medius fidius Ægyptiis Rotis simile quiddam mutatio illa habitus significat, docetque quasi nihil ex humanis rebus stabile & firmum sit, sed utcunque vertat Deus revolvatque vitam nostram id jucunde ac libenter admitti conveniat. Sedere autem cum adoravit, auspicium esse dicunt, quo & ratas preces, & in bono perseverantiam fore significatur. Hæc ibi: At in *Marcello*: Equus ululatu illorum expavefactus retrocedit, vique Marcellum avertit. Ille veritus ne ea res permoveret in omen versa milites, equum properè in sinistram flectit & ad hostes convertit. Solemque ipse adorat, ut si non casu, sed ejus rei causa circumegisset equum; solenne enim est Romanis, cum adorant Deos, & in orbem se convertere. Rursus in *Camillo*: Simul atque ita fatus est, (Camillus) ut in more est Romanis à precibus & veneratione Deorum sese convertere dextrorsum, dum circumagit se, prolabitur. *Tertullianus* quoque testatur *in Apologetico*, adoraturos versus solem orientem labia vibrâsse. Deinde, *inquit*, suspicio solem nos adorare, quod innotuerit ad orientis Regionem precari; sed & plerique vestrum affectatione aliquando & cœlestia adorandi ad solis ortum labia vibratis. Porrò vestigium hujus ritus in Poetarum Latinorum phœnice exstat *Lib.* XII. *Aeneidos*:

Illi ad surgentem conversi lumina solem,
Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum paterisque altaria libant.

Alter ritus primorem digitum erigendi parum hodie differt à ritu Hesperiorum, qui ex pollice & indice crucem formare eamque in adoratione & templis osculari consueverunt, excepto, quod isti pollicem indici imponunt, Romani contra. Ad manu-adorationem refertur etiam illud *Iulii Capitolini in Marco Antonino Philosopho*; Cum Lucillam Matrem Marci in Viridario venerantem simula-

mulachrum Apollinis vidiſſet. Plures quoque, ut unde digreſſus ſum, revertar, olim manus ſuas verſus lunam, ſolem, ſtellas, quin & ipſa elementa elevâſſe, eaſdemque retractas oſculatas fuiſſe ex antiquitatum monumentis patet. Hunc cœleſtis exercitus cultum, qui Cananitis natales ſuos debet, Chaldæis, Syris, Sabæis, Ægyptiis, Indis, aliiſque quondam obſervatum, imò hodienum adhuc obſervari, ſcriptorum fide dignorum teſtimonia luculenter declarant. Omnium inſtar unum ſiſto *Prodicum Chium in Sexto Empirico, comment. de Diis cap.* 8. Solem, *inquit, Prodicus Chius*, & lunam, fluvios item & fontes, ac univerſim omnia, quæ vitæ noſtræ proſunt, Veteres pro Diis habuere, juxta quod ab iis perceperunt commodum, quomodo Ægyptii Nilum, & hac ratione Panem Cererem vocarunt, vinum Bacchum, aquam Neptunum, atque ignem Vulcanum, & conſimiliter benefacientium unumquemque.

§. IX. Antiquitas hujus cultus facile ex divino Moſe hiſtoricorum omnium primicerio colligitur. Ut alia ſcripturæ loca hic intacta relinquam, interdictum repetitæ legis *Deuteronom. c.* 4. *v.* 19. diſertè dicit: Ne fortè eleves oculos tuos in cœlos, & videas ſolem & lunam atque ſtellas, cum univerſo exercitu cœlorum, & impulſus adores atque colas ea. Nunc quàm latè patuerit explicandum venit. *Auguſtinus Lib.* VII. *de Civ. Dei, c.* 16. Apollinem ipſum ſolem eſſe dixerunt, Dianamque germanam ejus. Similiter Lunam & viis præſidere, undè & virginem volunt, quod via nihil pateat. Et ideò ambos ſagittas habere, quod ipſa duo ſydera de cœlo radios terras uſque pertendant. Vulcanum volunt ignem mundi, ignem & aquam coluerunt Ægyptii, ut teſtatur *Porphyrius* libro de abſtinentia carnium. *Euſebius Lib.* III. *de præparatione Evangelica c.* 2. Præcipuè Sol ab Aſſyriis & Phœnicibus ſub nomine Adonidis pro Deo colebatur, quem Venus, id eſt, terra, abſentem & vagantem per ſex anni & cœli diſtantiora ſigna luget, veluti *Macrobius Lib.* I. *Saturnal. c.* 21. ſcribit, ſimul innuens ſolem etiam à Phrygibus eſſe adoratum ſub nomine Attinis cum fiſtula & virga. Fiſtula, inquit, ordinem ſpiritus inæqualem oſtendit, quia venti, in quibus nulla æqualitas eſt, propriam ſumunt de cœlo ſubſtantiam.

Virga Solis poteſtatem aſſerit, qui cuncta moderatur, & hoc ſigno Oſirim monſtrant Ægyptii. Inſculpunt Sceptrum, in eoque ſpeciem oculi exprimunt, ſignificantes hunc Deum eſſe, regalique poteſtate ſublimem cuncta adſpicere, quia Solem Jovis oculum appellat antiquitas. *Diodorus Siculus*, qui primus inter Græcos nugari deſiit, juxta *Plinium in præfat. hiſtor. nat. l.* 1. *c.* 2. de eadem re hæc habet: Primi illi homines olim in Ægypto geniti hunc mundi ornatum conſpicientes admiranteſque in univerſorum natura duos eſſe Deos, & eos æternos arbitrati ſunt, Solem videlicet & Lunam. Et hunc quidem Oſiridem *, hanc Iſidem certa nominis ratione appellârunt. Huc potiſſimum ſpectat *Auſonii* epigramma undetrigeſimum, de Græco fonte magna ſui parte expreſſum:

Ogygia me Bacchum vocat,
Oſirin Ægyptus putat.
Myſi * Phanacen nominant.
Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum
Arabica Gens Adoneum.
Lucaniacus Pantheum.

* Populi Thracibus contermini.

Sententiam hanc putat laudatiſſimus *Voſſius l. c. c.* 4. *p.* 324. Bacchum Thebanum, Ægyptium Oſirin, Phanacen, ſive, ut apud Macrobium legitur Phanacem Thracum vel Myſorum, Indicum Dionyſon, Romanum Liberum, Arabum & Phœnicum Adonea, eundem eſſe Deum, propterea que Lucaniaci Dominum, *Auſonium*, (villa enim hæc Auſonii erat, bis mille circiter paſſibus diſtans, Burdigalâ) putare omnia in uno numina intelligi; haud ſecus ac Romæ Pantheon omniũ erat Deorum templũ: unde videre licet, quam multa Romana vel Græca numina, uno Oriens nomine complecteretur. *Aurelius Macrobius Lib.* I. *Saturnal. à cap.* 17. *ad* 23. omnes Ethnicorum Deos ad Solem referri longo & erudito ſermone demonſtrat ex Orpheo, Homero, Heſiodo, Platone aliiſque doctrina præſtantibus viris, qui numeroſam illam Deorum conflugem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis & rudis antiquitas varia eſſe numina cenſuit, quæ variis quoque nomini-

minibus diſtinxit. In Arabia quotidiè thus Soli adolebant, ut autor eſt *Strabo Lib.* XVI. *Geographiæ.* Arabes Solem Dominum magnũ אלרב אלעטים & Dominum boni רב אלביד dicunt, juxta *Muhamed Ben Iſaac de ritibus Sabæorum p.*10. in Hiſt. Orient. Hottingeri l.1.c.8.p. 267. citatum: priſci Arabes κατ' ἐξοχὴν Deam vocant juxta Golium in Lexico Arabico p.144. Sabæi planetas ſeptem, Deos maſculos eſſe & fœmellas commemorabant, conjugio ſibi mutuo copulatos, ſed duo luminaria Solem ſcilicet & Lunam maximos Deos eſſe. *Theophraſtus Lib.*IX. *hiſtor. plant. c.*4. de iiſdem populis ita ſcribit: Convehi undique Myrrham ac thus ad delubrum Solis, hoc Sabæorum quidem eſſe, ſanctiſſimum verò locorum omnium circumjacentium, cuſtodeſque habere Arabes armatos. Peculiariter verò Perſæ Solem, Lunam Græci præſidem habebant, quemadmodum ex *Herodoti Lib.*I. *& Ciceronis Lib.*II. *de Natura Deorum* pateſcit. Perſis SOL MITHRAS dicitur. *Heſychius*: Μίθρας, ὁ ἥλιος ἐν Πέρσαις. Hinc in Veteribus Inſcriptionibus paſſim illud reperitur: V.C. inter Fuggerianas à Petro Appiano editas p.123.

OMNIPOTENTI. DEO. MITHRÆ. APPIUS.
CLAUDIUS. TARRONIUS. DEXTER. V.C. DICAT.

& pag. 253.

DOMINO. SOLI. V. S. TI. CLAUDIUS.
AMERINUS. LICTOR. CURIATUS.

Romanis ſanctiſſimus dicebatur, juxta ſequentem Inſcriptionem in Fuggerianis p.245.

SOLI. SANCTISSIMO. SACRUM. TI.
CLAUDIUS. FELIX. ET. CLAUDIA.
HELPIS. ET. TI. CLAUDIUS. ALY-
PUS. FIL. EORUM. VOTUM. SOLVE-
RUNT. LIBENS. MERITO. CALBIEN-
SES. COH. III.

Sæpius invictus, pag.299.

DEO. SOLI. INVICTO. MITHRE. FL.
SEPTIMUS. ZOSIMUS. V. P. SACERDUS.
DEI. BRONTONTIS. AECHATE. HOC.
SPELEUM. CONSTITUIT.

Alia

Digitized by Google

Alia Inſcriptio exſtat apud *Reineſium* in Epiſtol. p.334. ex *Piccarti* tranſmiſſis ad *Gruterum*, nūmero LXXX.

C. Julius Cæſar Deo Soli invicto altare, & alia p. 644. in Reineſianis Epiſtolis:

SOLI. INVICTO.
MITHRÆ.
VESTALIS.
CÆS. N. SER.
ET. C. VESTIUS.
AUGUSTALIS.
D. D.

Ubi inter alia ſubnectit: Id ſingulare eſt, hominibus Romanis Mithræ tanquam extero à Perſis accepto, Solem veluti proprium & indigenam jungere ſolenne fuiſſe: ſic enim interpretari oportet, XII. p. 22. Deo, Invicto, Mithræ, & Socio. SOLI. quaſi dicere vellet, σύνθρονον, σύνναον καὶ σύμβωμον. *Iuſtinus Lib.* I. *Hiſtor.* Solem, *inquit*, unum Deum per ſe eſſe credunt, & equos eidem Deo ſacratos ferunt, ſupremum dicunt alii, ut *Heſychius*: Μίθρης ὁ πρῶτος ἐν πέρσαις θεός. Et quidem rectè, quia extra dubium eſt, quod etiam Lunam, Venerem, atque elementa coluerit. Maſſagetas itidem Soli equum mactaſſe tradit *Herodotus Lib.* I. Aræ ſoli conſecrati fuere apud *Corinthios*, & una quidem liberatori ſervatori, apud Arcades ſtatua erecta, teſte *Pauſania lib.* II. *p. m.* 112. & 140. 174. & *lib.* IIX. *p.* 592. Celebratiſſima ſupra Syenem apud Æthiopes Solis menſa eſt, ibidem *lib.* VI. *p.* 426. Conf. *Herodotus in Thalia & Philoſtratus in* VI. *de vitâ Apollonii c.* 3. Nummi quoq; procuſi. Notiſſimi ſunt Rhodii, cujus commatis etiam fuiſſe plerique Pontificiorum volunt XXX. argenteos, pro quibus Salvatorem noſtrum Judas prodidit.

§. X. Inſuper & in ſacris paginis invenimus Solem Ægyptiis eſſe adoratum, nam Civitas illa Solis, quæ Eſaiæ c. XIX. v. 18. prædicitur cum aliis quatuor præcipuis urbibus in Chriſtum creditura, & Græcis Heliopolis audit, non niſi à cultu ſolis nomen accepit. Illud inſinuat *Strabo lib.* XVII. *Geograph.* Regio Heliopolitana ubi civitas ſolis eſt in aggere ingenti poſita, quæ Solis templum habet.

Macro-

Macrobius Lib. I. *Saturnal. c.* 21. Aſſyrii Solem ſub Jovis nomine, quem Dium Heliopoliten cognominant, maximis ceremoniis celebrant in civitate, quæ Heliopolis nuncupatur, regnante apud Ægyptios, ſive Senemure, ſeu idem Senopos nomen fuit. Perlatumque eſt primum in eam, per Apiam Legatum, Deleboris Aſſyriorum Regis, Sacerdoteſque Ægyptios, quorum Princeps fuit Parmetis, diuque habitum apud Aſſyrios, poſtea Heliopolin migravit. Porrò pergit; hunc eundem Deum ſolemque eſſe, cum ex ipſo Sacrorum ritu, tum ex habitu dignoſcitur. Simulachrum enim aureum ſpecie imberbi inſtat, dextra elevata cum flagro, in aurigæ modum: læva tenet fulmen, & ſpicas, quæ cuncta Jovis, Soliſque conſociatam potentiam monſtrant. Vehitur ſimulachrum Dei Heliopolitani, uti vehuntur in Pompa ludorum Circenſium Deorum ſimulachra. Memorat quoque *Plinius Lib.* XXXVI. *hiſt. nat. c.* 8. Reges Ægyptios Obeliſcos referentes, figuram radiorum Solis literiſque Ægyptiis inſcriptos Soli conſecrâſſe, idque primùm Mithram feciſſe, qui in Solis urbe regnavit. Viguit itaque in Regionibus illis Arabiæ conterminis adoratio Solis, quod iterum *Herodotus l.* 1. de Perſis agens confirmat his verbis; Morem habent, editiſſimis quibuſque conſcenſis montibus Jovi hoſtias immolare, omnem gyrum cœli Jovem appellantes, Soli, Lunæ, ſacrificant, & telluri, igni, aquæ, atque ventis, hiſque ſolis ſacra faciunt jam inde ab initio. Uraniæ quoque ſacrificant, ſic nimirum ab Aſſyriis Arabibuſque edocti. Æthiopes ſub nomine Aſſabini Solem colunt, illique Cinnamomum conſecrant, quod quo ritu legerint & deportârint, *Theophraſtus Lib.* IX. *hiſtor. plantar. c.* 5. ediſſerit: Toto in ternas partes diviſo, ad Solem ſortiuntur, quod Soli ceſſerit, id ſolum relinquere, atque abeuntes cernere, confeſtim illud ſpontè comburi. Sed hæc planè fabula eſt. Hinc ſuſpicari licet, Sacerdotes doloſè ſimplicioribus impoſuiſſe. *Solinus hiſtor. c.* XXXI. Æthiopes legunt Cinnamomum, verum legitur per Sacerdotes, hoſtiis prius cæſis: quæ cum litaverunt, obſervatur ut meſſis, nec ortum Solis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, Sacerdotum acervos haſtâ dividit, quæ ſacrata eſt in hoc miniſte-

rium, atque ita Portio manipulorum Soli dicatur, quæ ſi juſtè diviſa eſt, ſpontè incenditur. Conf. *Plin. hiſt. nat. Lib.* XII. *c.* 19. Emeſeni populi Phœniciæ Solem Alagabalum appellabant, Templum ipſi in urbe ſua exſtruxerant tantæ magnificentiæ & amplitudinis, ut faſtigia ejus cum Cedris Libani certare ſcripſerit *Ruffus Avienus Periegeſeos Dionyſiana* interpres, tradente *Thoma Reineſio* in Epilogo *variarum Lectionum p.* 680. In hoc cultu Romani & Græci alias nationes pari paſſu ſecuti ſunt, quod vel *Macrobius Lib.* I. *Saturnal. c.* 17. indicat, nempe diverſas virtutes Solis nomina Diis dediſſe, appellationeſque Deorum ad Solem certa & arcana ratione referri, quod ibidem prolixè exponit. *Cic. Lib.* III. *de natura Deorum* ait: Solem Deum eſſe Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Julianus hymno in Apollinem: Apollo ipſe Sol, quod nomen eſt apud omnes commune & notum. De Gallis *Cæſar Commentar. de Bello Gallico Lib.* VIII. refert: quod Deum maximè Mercurium colant. Hunc, inquit, omnium inventorem artium ferunt. Hunc viarum & itinerum ducem, hunc ad quæſtus pecuniæ, Mercaturaſque habere vim maximam arbitrantur. Poſt hunc Apollinem & Martem & Jovem, & Minervam; De his eandem ferè habent quam reliquæ gentes opinionem: Apollinem morbos depellere, Minervam operum atque artificiorum initia tradere, Jovem imperium cœleſtium tenere, Martem bella gerere. Idem maximus Imperator de Germanis paulum infra ſic dicit: Germani Deorum numero eos ſolos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus apertè juvantur, Solem, Vulcanum & Lunam, reliquos ne famâ quidem acceperunt. Hic autem paganorum ritus uſque ad Priſcillianiſtas, qui fatum Aſtrologicum ſtatuerunt, juxta *Auguſtinum Libro de Hereſibus cap.* 8. duravit; ceu Leonis verba *ſermone ſeptimo de Nativitate Chriſti* declarant: De talibus, *inquit*, inſtitutis, illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna Lucis exſurgens, à quibuſdam inſipientibus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Chriſtiani adeò ſe religiosè facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apoſtoli Baſilicam, quæ uni Deo vero & vivo eſt dedicata, perveniant, ſuperatis gradi-

Digitized by Google

gradibus, quibus ad ſuggeſtum aræ aſcenditur, converſo corpore ad naſcentem Solem deflectant, & curvatis cervicibus in honorem ſplendidi orbis ſe inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis ſpiritu, multùm tabeſcimus & dolemus. Quia etſi quidam Creatorem potiùs pulchri luminis, quam ipſum lumen, quod eſt creatura venerantur, abſtinendum tamen eſt ab hujuſmodi ſpecie officii.

§. XI. Sed recentiora & ætati noſtræ propriora contemplemur. De Gronlandorum religione in hunc uſque diem nihil quidem certi compertum eſt. Exploratum nihilominus, fœminas, noviſſima navigatione Anno MDCLIV. d. 28. Julii, à Danis inde abductas interdum Solem ſudo cœlo orientem reſpexiſſe, & lacrumas emiſiſſe; *Olear*. itinerarii *Perſic. Lib*. II. *c. 19. p. 167. 169*, unde non incommodè colligitur, Populares earum Solis venerationi addictos eſſe: quod de multis etiam ex Septentrionalibus Sueciæ populis creditur. *Lucas de Lindâ in deſcriptione orbis p. 976*. De Lapponibus *Iohannes Schefferus* in Lapponiâ *ſuâ cap. 10. p. 98*. tradit, ipſos Solem quem Baive vocant honorare, quia lucem eis affert ac calorem. *Olaus Magnus Lib*. III. *c. 2*. Solem toto æſtatis curſu eis lucentem adorant, gratias ei offerentes, quod lumen contra tenebras perpeſſas, & calorem contra immenſa frigora adducit. Deinde quia generationis omnis credunt autorem, ipſiuſque beneficio naſci omnia exiſtimant. Ante alia verò curare putant Rangiferos, fovere eos calore, prolemque ipſorum, ut citò ſuccreſcat pulchris incrementis, vireſque ac robur accipiat. Quia ergò tanta Solem credunt præſtare beneficia, viventibus præſertim ſibi in terris frigidioribus, ubi calor nativus facilè minuitur, & ſæpè penitus exſtinguitur, alimenta quoque ſua præcipuè habentibus ex pecore Rangiferorum: idcirco putant æquum, ut & ipſum honore maximo proſequantur. Quo accedit, quod ipſius reditu recipiant diem, quem amiſerant receſſu, non per diem unum, alterumve, ſed & hebdomadibus haud paucis, quibus elapſis, novo eos, ipſoque tanti temporis defectu gratiore quotannis afficere beneficio videtur. De *Scythis* Moſco ſubjectis conſulatur *Matthias*

*de Michovv. Lib.*II. *tr.*2.*c.*2. Tartariæ deſertæ pars ſunt *Samojedi*, quibus Sol per novem ſeptimanas nunquam occidit. Hunc illi cum aliis eodem tractu *Molgomſæs Badaisque* adorarunt. *Olear. itin. Perſ. lib.*III.*c.*3.*p.*163. *Cluver. introduct. Geograph. lib.*V. *c.*4. *p.*284. Quod Cathaini divinum cultum Soli exhibuerint, *Haithoni Armeni hiſtoria Orientalis c.*1. *& Linda lib.d.p.*1020. confirmat. Chinenſes vel Sinenſes credunt quod cœlum omnes res viſibiles & inviſibiles creavit. Hoc ſecundum Solem maximum adorant. Idem *Auctor p.*1091. *F. Alvares Semedo hiſtor. Chin. part.*1.*c.*19. narrat, Chinenſes ſolennia in quatuor anni tempeſtatibus habere ſacrificia, offerre autem cœlo, Soli, Lunæ, & planetarum ſtellarumque quamplurimis, terræ etiam montibus, & quatuor mundi partibus, Oceano, fluviis, in cujuſmodi ſacrificiis non ad brutos montes, ſed ad ſpiritum aliquem eorum incolam, oblatio inſtituebatur. Confer *Franciſci Caron deſcriptionem Iaponiæ p.m.* 522. Japonenſes in Religione eandem cum Chinenſibus fovent opinionem, nam præter alios Deos adorant Solem & ſtellas, adeò quidem, ut Faciandonus quidam Bonzius gloriatus fuerit, ſe cum collegis ſuis familiares eſſe Solis, Aſtrorum Deorumque cœleſtium, quibus cum nocturnos ſæpe ſermones, ſæpe etiam complexus jucundiſſimè miſceant. *Varenius de Relig. Iappon. c.*1.*p* 15. *ex Xaverio p.*191. *& Almeida in Epiſt. Ind. p.*168. *Lind. p.*1103. *Kircher. Oedip. Aegyptii ſect.* 5. *c.*3.*p.*407. *Varenius c.*1.*p* 15. *& c.*2.*p.*52. *ex Turſellino in vita Xaverii p.*343. Nec Inſularum æquior mens. Memorantur præ cæteris inter Indos, Java major, Maluccæ, Philippinæ, Zeilonenſes Heliolatræ. Vid. *Ludovicus Vartomannus, Patricius Romanus*, in Itinerario Orientali, ab *Archangelo Madrignano* Latinitate donato, *lib.* VI. *cap.* 28. *Mandelslo Itinerar. lib.* III. *p.*223. *Alexander Roſſeus in Panſebiâ totius mundi, Sectione* II. *p.m.*154. De Ceilonenſibus Judæus *Benjamin Tudelenſis, Itinerarii p.*107. ex Interpretatione *Ariæ Montani*, ſcribit: in Haaulam (ita Zeilam Inſulam vocat) colitur ab Incolis Sol, aris extra urbem frequentibus, in quibus ſimulachra ſunt ſacrata, ad ſimilitudinem orbis Solaris magicis artibus conſtructa; exoriente autem Sole, orbes illi incendi videntur, magno-

Digitized by Google

magnoque ſtrepitu ſonant. Summô itaque manè communiter excurriter, aditurque Sol à viris pariter & mulieribus, habentque ſuas ſinguli acervas in manibus, & pariter Soli thura adolent. Apud Perſas, quorum Rex Sapor in Epiſtolâ ad Conſtantium Imperatorem, olim Solis fratrem ſe appellabat, hodieque Solis cultores reperiri meminit *Voſſius de Idololatriâ Lib.*II.*Append.p.*9. In Africa multi Solem pro ſupremo Deo colunt, veluti Africæ torridæ habitatores, Conganorū & Angolanorum aliqui. *Kircher. Oedip. Aegypt. S.V.c.*IV.*p.*416. *Lindap.*1151. Nigritæ maritimi idem cum aliis ad confinia Nubiæ ſedentibus facere perhibentur; ut proinde Æthiopum Imperator David, cognomento Athani Tingil, ad Emanuelem Portugalliæ Regem Anno MDXXI. Interprete *Paulo Iovio* apud *Damianum à Goes, de Moribus & Religione Aethiopum*, veriſſimè ſcripſerit: Hactenus circum me Mauri erant, filii Mahometis & gentiles, & reliqui ſunt ſervi, qui Deum non agnoſcunt, & alii, qui Solem adorant. Conf. *Roſſ. Sect.*III, *p.*167.

§. XII. Nunc ex novo quem vocant, Orbe, quædam producenda ſunt. De Americanis in genere aſſeritur, quod maximum Deum Solem agnoverint. Vicini Occidentales Virginienſium & Floridanorum eum adorant propter hanc cauſam, quod calore ſuo omnia producit, unde cibum aut potum ſumpturi & ſacra facturi, partem de eſca Solem verſus projiciunt. *Alex. Roſſ. in Panſebia totius mundi Sect.*III, *p.*181. *Iohan. de Laet. Indiæ Occidentalis Lib.* IV.*c.*16.*p.*218. Utinæ Reguli cujuſdam Floridani ſubditi ſingulis annis ſub finem Februarii, paulò ante, quam ver ipſorum occiperet, tergus cervinum cornibus inſtructum, optimis herbis indigenis confertum conſuebant, cornibus, collo, & vētri fructus ſelectiſſimos annulo aut tæniâ ſuſpendebant. Ornatam pellem cum tibiis & canticis in planitie amœniſſimâ proceræ arbori imponebant, capite & pectore Orienti obverſis. Preces ſuas battologiâ plurimâ erga Solem effutiebant, rogantes, ut talismodi, quos jam obtulerant, fructus iterum producere dignetur. Proximè arbori Rex cum incantatore conſiſtens, verba populo præibat, qui ipſi reſpondebat. Sacris peractis, ſuam ſinguli calam repetentes,

 tergus

tergus ad annum uſque inſequentem ibi relinquebant. Vid. Americâ *Meriani icone* XXXV. Alius Floridæ Regulus Saturiova nomine contra Holatam Utinam moturus, victoriam à Sole precabatur. *Gottfried. in Hiſt. Antipod. part.* II. *p.* 329. ex Navigatione *Renati de Laudonnjere Galli.* MDLXIV. Freti Californiani accolæ Solem unicè venerantur. *Laet. p.* 305. Solenne id quoque erat Provinciæ Petatlan in nova Galitia Incolis anthropophagis, ſacrificiis autem in ejus honorē abſtinebant. *idem ib. c.* LXI. *p.* 285. Majori religione aſtrum iſthoc novæ Mexicanæ incolæ proſequebantur. *id. c.* XXVI. *p.* 316. *Ioh. Gottfr. Hiſt. Antip. P.* 1. *p* 31. Peruani ſecundum à Creatore Soli locum tribuebant, cum nullius ſyderis virtus ſe magis exerat. Imò ejus progenie gloriabantur; non tamen illum ſummum Deum, quem ſua lingua VIRACOCHAM nuncupant, cenſuêre, ſed PACHATAMAC, (hoc ſonat animam mundi) hunc credebant univerſi factorem, majori religione proſequebantur, ſed corde & opinione tenus. Nullum templum illi, dicebant inviſibilem & ignotum ſibi, nomen non auſi pronunciare. Si quando ad id compulſi, ſummâ reverentiâ OSCULATO ſæpius aëre, & ferè tremuli id faciebant. Viſibili ritu Sol ab iis adorabatur, cui victima agnus, cujus cor holocauſtum. *Iohan. Euſebius Nierembergius hiſtoriæ naturæ lib.* VIII. *c.* 13. *p.* 138. *Hiſt. Antip. p.* 1. *p.* 34. *Archontologia Coſmica lib.* 1. *p.* 267. *Varen. de diverſ. relig. p.* 224. In Cuscano templo præter cæteras imagines PUNCHAO viſebatur. Statua Solis erat ex auro ſolido, tanto artificio in Orientem converſa, ut quoties Sol oriens eam ſuis percuteret radiis, tantus inde ex reverberatione radiorum ſolarium exoriretur ſplendor, ut ipſius meridiei claritatem duplicaret. Eo ipſo Ægyptiorum conferenda artificio, qui Heliopoli ſpeculum in Solis templo poſuerunt, quod Solis radiantem faciem integro die referret, totamque ædem lumine ſuo illuſtraret. Tertium apud Peruanos templum univerſale erat in Inſula Lacus Ticicaquenſis, quæ tota fuit dedicata Soli. Cauſa ſequens fertur. Terræ illæ (ſi vera fides) aliquando multis diebus ſolari lumine ac diei beneficio caruerant, poſtremò Sol repentè in ea comparuit inſulâ, unde lux & claritas provinciæ rediit: hac

hac re motus Inga magnificum illud Syderi ſplendidiſſimo templum exſtruxit. Iſti etiam puellas, ſub Mamacunis ſuis degentes conſecrabant; quotidiè vervecem tonſum panno rubro involuto cremabant, detonſa ſupercilia ſua offerebant. Iſti dies feſtos inſtituebant, & ſolennitatem, inter quatuor annuas maximam, Yntip Raymi, id eſt Solis feſtum ſolenne, aut ſimpliciter Raymi dictam celebrabant. Iſti in Metropoli Cuſco, quod quidam referunt, liberos ſuos immolârunt. *Hiſt. Antip. P.* I. *p.* 30. Antequam ſub unius imperium cogerentur, pro libitu quiſque huic conſecrabat plantas, animalia, flumina, montes, inprimis autem ferocia animalia, & omnia denique quæ aut impensè diligebant, aut horrebant. Quibuſdam nihil erat præcipuâ aliqua veneratione. Incæ vagam ſuperſtitionem ad certam revocarunt, Solemq; adorare juſſerunt, perſuaſi, Creatorem huic ſyderi inter cætera principem locũ aſſignaſſe, idque optimè de rebus humanis mereri. Autor præ reliquis laudatur Inga Capac Ypangui, qui incolas vallis Chincæ pro numine ſibi peculiari, quod vocabant CHINCA CAMAC, Solem adorare docuit, condito ibi ſumptuoſiſſimo Solis templo, & Veſtalibus illi adjunctis. *Hieronymus Benzo nova novi orbis hiſtoriæ lib.* III. *c.* 20. ex Italico ab *Vrbano Calvetone* latinè redditæ p. m. 395. Hæ gentes etſi cum Dæmonibus colloquia miſceant, Solem tamen pro numine præcipuo habent. Ab eo beneficium aliquod petituri tum principes, tum ſacerdotes, manè oriente eo ſuggeſtum quoddam editum lapideum conſcendunt, ibique demiſſo capite ſtantes, comploſis ac confricatis invicem manibus, mox in cœlum ſublatis paſſiſque, uti ſi Solem ipſum amplecti vellent, certas quaſdam preces concipiunt, petentes ab eo quibus indigent. Ingentia ibi delubra Numinum, præſertim Solis, & immenſæ opulentiæ erant, incruſtati intus auro & argento parietes. Similiter incolæ Regni Congo Solem poſt alia idola adorant. *Linda lib. cit. p.* 1151.

§ XIII. **Ita quidem dici Præſidem ſtulta mortalitas coluit, ut noctis tamen oculum, Lunam, in omnibus penè mundi plagis veneraretur: tales Selenolatræ in Succiæ populis ſubpolaribus inveniri tradun-**

traduntur. *Olaus Magnus lib.* III. *hiſt. Septentrional. c.* 2. Irrlandi ſeu incolæ Hiberniæ novilunium conceptis verbis adorant dicentes: Ita nos ſalvos degere ſinas ſicuti nos inveniſti. *Author Gallicus de ſtatibus imperiorum*, in Hibernia *p.* 44. *Cataini Tatari* ei ſacra facere dicuntur. *Iohan. Boëmus de ritibus gentium lib.* II. *c.* 10. *p.* 105. *Linda p.* 1020. Chinenſium ſuperſtitionem arguit templum in Metropolitana Nenchienſi, Reginæ cœli, quæ ipſa Luna eſt, dicatum. *Kircher. Tom.* I. *Oedipi Aegypt. Sect.* 5. *c.* 2 *p.* 401. Idem malum propter vicinos malos Japonios exagitat, idem *Kircher. l. c. p.* 407. *Varen. c.* 1. *de Religion. Iapon. p.* 15. Accedunt in India Goënſium quidam, *Archont. Coſmic. lib.* 1. *p.* 249. Et citra Indum Guzaratenſes, *Michael Herz nov. orb. c.* 140. *ex Petro Aliare Luſitano. M. P. Venet. l.* III. *hiſt. or. c.* 35. 36. Ex Inſulis, Java major, *Vartoman. itin. l.* VI. *c.* 28. Moluccæ, *Mandelslo itin. lib.* III. *p.* 223. Philippinæ, *Roſſ. lib. cit. p.* 154. Africa parum nobis nota, non ignota tamen torrida quæ vocatur, ſelenolatria, *Kirch. Tom.* I. *Oed. Aegypt. Sect.* 5. *c.* 4. *p.* 416. Nigritæ quoque Maritimi Lunam alicubi adorant, *Caſpar Barlæus de rebus geſtis ſub Mauritio p.* 62. In pari veneratione quibuſdam Conganis eſt, *Linda p.* 1151. Et vicinis eorum Septentrionalibus Anzichis, *Roſſ. p.* 176. De Americanis vulgò narratur quod unà cum Sole ſummum Deum Lunam cenſuerint, *Roſſ. p.* 195. *Kirch. T.* I. *Oed. Aegypt. Sect.* 5. *c.* 5. *p.* 422. *Gottfr. hiſt. antip. P.* 1. *p.* 30. Floridani equidem nonnullum ei impenderunt cultum, *Laet. lib.* IV. *c.* 16. *p.* 218. *Roſſ. p.* 181. Mexicanorum plerique eum pro Numine venerati ſunt, *Laet. l.* V. *c.* 26. *p.* 316. Vitzliputzli Collega quidam colebatur Mexici; à latere ejus columnæ ſequioris operis & decoris affixus erat: Nomen Idoli TIALOC ſive TLALOC *hiſt. antip. P.* I. *p.* 32. Moſemanno TLALOS *Lib.* I. *Amer. p.* 31. æqualis cum Vitzliputzli poteſtatis. Dianæ veterum dignitate apud cultores ſuos fuiſſe tradit *Roſſ. p.* 184. Peruani etſi Lunare ſydus, tanquam Solis conjugem venerati fuerint, ei tamen nullum, cultum divinum teſte Inca Garzilaſſo impenderunt, *Laet. Lib.* X. *c.* 1. Varæi verò in Braſilia Lunam novam quando adepta aliquid Luminis in cornu ibat, adorabant, horrendis cum ululatibus, & abſurdo corporis motu, ut ab ipſa cer-

tam

Digitized by Google

tam mittendi ad arcu Sagittas adipiſcerentur ſcientiam quod unum eorum potiſſimum eſt exercitium. *Archont. Coſm. p.* 275. Contra ea Guianæ circa flumen Cajanæ incolæ Lunam quidem animatam arbitrantur, eamque venerantur, non tamen aut adorant eam, aut quicquam ei immolant. *Laet.* XVII.11.*p.*641. Hiſpaniolæ rurſus incolæ & Canibales cœlũ & ejus lumina adorarunt. *Petrus Martyr Mediolanenſis Lib.*I. *Oceanicæ decad.*1.*p.*7. Eo quoque Philtro Magellanica cum nova Zembla, (rectius Zemia, hoc enim vocabulo viam, illo panem Moſcoviæ ſubditi populari lingua vocant, *Altſted.lib.*XII. *Encyclop.p.*1429.) *Moſeman. lib.*III. *Amer. p.*86. *M.Gothard.Arthuſius P.*XI.*navigat.p.*22.*Roſſ.p.*126. Peruani ſtellas quoque tam fixas quam erraticas venerantur, iis alii hujus, alii alius cujuſdam animalis nomen & figuram affingentes, imò munus cuilibet ſingulare attribuẽtes, ſinguli ſingulas adorant. Nullum enim uſpiam animal, ſeu quadrupes, ſeu volatile in terra eſſe credunt, cujus ſimulachrum in cœlo non ſplendeat, unde ſimile in terris procreetur, ſuumque accipiat incrementum; ita ut cum Platone, quoad doctrinam de Ideis apprime conſentire videantur. Opiliones inprimis adorant ſtellam VIRCUCHILLAY, quem arietem fingunt diverſicolorem, cujus unica ſit cura, ut cuſtodiret pecora. Id autem Sydus idem putatur eſſe ac Lyra. Alii invocant CHUQUICHINCHAI, hoc eſt Tigrem appellatam, quam Tigribus, urſis ac leonibus præfectam tradunt: Item ſtellam aliam MACHUACUAI dictam, Serpentibus ac colubris imperantem, à quibus hoc pacto ſe tutos fore perſuaſum habent. Præter has quoque venerantur CHACANA, CATUCHILLAY, URCUCHILLAY, MEQUIRAY, MIRCO, TOPATATCA, MAMMANA, COLCA quæ nobis eſt capella, & alias aliter dictas. *Voſſius de Idol.lib.*II.*c.*36. *ex Ioſepho Acoſta lib.*V.*rerum Occidentalis Indiæ.c.*2.*hiſt.antip.P.*I.*p.*31. Ideò verò eas divinis honoribus proſequebantur, ut, ſi animal manſuetum eſſet & utile, aſtrum virtute ſua id conſervaret, ſi venenatum noxiumque, ab ejus vi nocendi homines præſervaret. *Arch. Coſm. p.* 274. Chiani populi ſunt vicini oppido S. Crucis in monte; hi dividunt

ut nos Annum in XII. menſes, dicentes, unicuique certam præſidere ſtellam, quam adorabant, certiſque colebant ſacrificiis, præſertim iis menſibus quibus fruges colligebant. Tapuyæ, Braſiliæ natio, Plejades (Job.38.c.38.v.31.) numinis loco honorant, canendo Choreaſque ducendo, inprimis in loco ad id deſtinato, illac tendunt poſtquam fructus ferè ad maturitatem pervenerunt. *Linda p.*1130. Polaris ſtella non magnetem ſaltem, ſed hominum etiam mentes ad ſe convertit. A polari puncto hodie ad tres gradus remota nondum cultores ſuos à ſe removit. Samojedæ Scythæ ſunt Septentrionales Europæi & Aſiatici, olim (hodie enim Samojedi Chriſtiani ſunt à Sacerdotibus Græcis, quos Populus iſte ultrò à Czare petierat, ante aliquot ſupra viginti annos converſi. *Olear. itin. Perſ. lib.* III, *c* 3. *p.*163.) ſtellam modo dictam ſive aſtrum mavis, Cynoſuram illam parvulam, aut ipſam helicen & clariſſimos Septemtriones, aſtrū, inquam, iſtud Deaſtrum feciſſe memorantur. *M. Gotthard. Arthuſ. P.* XI. *navig. aquilon. p.*22. *Roſſ. p.*267. Tapujæ ſanè Braſiliani Numinis loco urſam majorem venerantur, ſive Septemtriones, quos à figura plauſtrum cum vulgo vocamus. Hoc Sydus cum manè adſpectant geſtiunt læti, illi cantus ſuos & ſaltus aliaque nuncupant. *Caſpar Barlæus de rebus geſt. ſub Maurit: p.*255. Saturnum Philippinorum Secta adorat, ſed MAGLENTE vocat, id eſt, fulmina vibrantem, à LENTE fulmen & MAG, vibrare. *Kircher. Tom.* I. *Oed. Aegypt. S. V. c.* 4. *p.* 413. Luciferum Americanos in deliciis, imò Deorum cenſu habuiſſe tradit *Hiſtoria antipodum P.* I. *p.*30.

§. XIV. Hodierni Judæi novilunium ſingulari precatione ſalutant, quam illorum dementiam *Buxtorfius Synagoga Judaica c.*22 *p. m.*475. his verbis manifeſtat: ubi Luna dies aliquot eſt orta noctu, cum Lunæ videndæ facultas datur, ſub aperto cœlo conveniunt, & eam ſingulari benedictione conſecrant, quæ à doctiſſimo & præſtantiſſimo quodam Rabbino recitatur, cæteris verba ejus in hunc modum ſubſequentibus: Precatio autem illa ita habet: Be„ nedictus eſto tu Domine Deus noſter, Domine mundi, qui ver„ bo tuo & ſpiritu oris tui cœlum, & omnem exercitum ejus cre- aſti;

Digitized by Google

aſtris ſtatuta etiam tempora illis præſcripſiſti, ut, quod ſibi injunctum eſt, exſequantur, nec immutent, ſed hilariter & lætè ad Dei creatoris ſui, qui verus eſt opifex, & cujus opera omnia vera ſunt, voluntatem ſe conforment. Lunam renovari juſſit, quæ renovatio pulcherrima eſt corona & ornamentum omnibus iis qui utero materno geſtantur, (hoc eſt, Iſraelitis qui ita à Propheta Jeſaia c.46.v.3. appellantur) qui eodem quoq; modo innovabuntur ac Luna, ut creatorem ſuum laudent, & magnificent, propter præpotentis & glorioſiſſimi Regni ejus nomē: Benedictus creator tuus: Benedictus qui te fecit, Benedictus Dominus tuus, Benedictus Plaſtes tuus. (Hic ad lætitiam ſuam teſtandam ter cœlum verſus exſiliunt, quo altiùs eò melius & ita Lunam compellant: Quemadmodum ad te exſilio, nec te tamen apprehendere poſſum, ita quoque nullus inimicorum meorum poſſit me in malum tangere, mihiq; nocere; hic iterum ſubſiſtunt & ter hæc repetunt: irruat ſuper eos formido & pavor, (hæc Chriſtianis optant) in magnitudine Brachii tui fiant immobiles quaſi lapis, cōticeſcant ſicut lapis in magnitudine Brachii tui, irruat ſuper eos formido & pavor.) Poſt hoc addunt. Fauſtum ſit omē nobis & toto Iſraeli: alter deinde ad alterum ſe convertit & ait, PAX VOBIS, alii reſpondent, PAX quoq; VOBIS & Toti Iſraeli, Amen. Conſecratio hæc Lunæ præ reliquis ſtellis eſt peculiaris, qua eam etiam præ Sole proſequuntur: Quia in Lunæ motu opera Dei ejuſque potentia luculentiùs conſpiciuntur, quam in reliquis planetis & ſtellis, quorū motus non ita ad oculum eſt conſpicuus ut motus Lunæ, quam omnes vident moveri & ſingulis menſibus totum cœli expanſum circumire. Itaque eſſe ipſis excipiendam ceu viſibile ſignum præſentiæ divinæ, ſingulis menſibus de novo apparens, in quo magnitudinem operum Dei intueantur. Hac de cauſa debet fieri, ſtando, oculis in eam defixis & intentis, quia perindè eſt, ac ſi ipſi Majeſtati divinæ in occurſum irent. Et quia hæc conſecratio fit propter ſplendorem ejus, non eſt facienda, niſi donec illuſtris, cōſpicua & grata ſit ejus lux: id definiunt poſt exactū ſeptiduū: undè & nō niſi noctu eſt faciēda, dū ſplēdore ſuo terrā illuminat. Indè & ulteriùs fieri poteſt uſq; ad diē

decimumquartum, cum octodecim horis à Nativitate ejus. Die decimoquinto non amplius nova censetur, & tum incipit jam lux illius decrescere. Quidam tamen etiam ante septimum diem eam consecrant: neque enim semper vesperâ Sabbathi consecrant, quia incidere possent dies nubilosi, quibus ea videri non posset. Hactenus Synagoga.

§. XV. Ad hanc familiam referendum est Jobi dictum c. XXXI. v. 26. *si adspexi* (אור) *lucem* (id est, ut septuaginta reddiderunt, ἥλιον) *Solem*, qui κατ' ἐξοχὴν ita dicitur, *cum splendesceret, aut Lunam nobiliter incedentem, & seductum est in abscondito cor meum, & applicata est manus mea ori meo*: vel per Hypallagen, apud *Glassium Grammat. S. p. 742. h. e. si osculatum est manum meam os meum*, ut sit sensus; si Lunam & Solem adoravi pro more illius temporis, manu videlicet ori admota, & ad osculum relata, juxta interpretationem LXX. virorum εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου ἐπιθεὶς ἐπὶ στόματί μου ἐφίλησα. Si manum meam ori admotam exosculatus sum. *Symmachus* vertit: Καὶ προσεκύνησεν ἡ χείρ μου περὶ τὸ στόμα μου. Et adoravit manus mea circa os meum. Hanc explicationem roborat *Hieronymus in caput* VIII. *Ezechielis*, ad illa verba, Ecce applicant ramos ad nares suas, sic scribens: Denique & Job inter cæteras virtutes etiam hoc habuisse se dicit, quod nunquam adspiciens cœlum, Solem & Lunam & astra fulgentia, osculatus sit manum suam, id est, adoraverit creaturas. Potest interim non incommodè ad inanem felicitatis lætitiam, operumque propriorum jactationem versiculus Jobi referri. Eò tendit *Olympiodorus in cap.* XX. *catena Græcorum Patrum, super Iob p. m. 475. edition.* Patricii Junii; Sæpenumero nonnulli cum sua facta efferunt, manus osculantur suas. *Bernhardus Sermon. 3. in Cantic.* Sanè accipiendo donum, osculare manum, hoc est non tibi, sed nomini ejus da gloriam: & *Sermone* IV. Largitoris, ut assolet manum osculaturi, si tamen de accepto munere, non nostram sed authoris gloriam quærimus, eique sua dona non nobis adscribimus. Alioquin si in te, & non magis in Domino gloriaris, propriam profectò & non Domini manum osculari convinceris, quod juxta B. Jobi sententiam est iniquitas maxima, & negatio in Deum. Si

ergò

ergò ad Scripturæ teſtimonium propriam gloriam quærere, propriam eſt oſculari manum, profectò qui dat gloriam Deo, Deo dicitur non incongruè manum oſculari. Idem *Sermone* XXIIX illud ſignatè explicat, cum quis in Sapientiâ gloriam ſibi tribuit, non autem Deo, Sapientiæ omnis fonti & origini: Non, *inquit*, in tactu manus invenitur Sapientia, cum Sanctus dicat; Si oſculatus ſum manum meam ore meo, quod eſt iniquitas maxima & negatio in Deum, quod tunc fieri arbitror, cum donum Dei, quod eſt Sapientia, non Deo, ſed meritis adſcribitur actionum. Concordant cum his elegantiſſima *Gregorii* verba ad *Iobi* XXXI. *Tomo* II. *Operum Libro* XXII. *Moral.c.5.p.m.*805. Habent proprium Sancti viri, ut bona quidem quæ agunt, videant, ea tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos avertant. Unde rectè per B. Job dicitur, *Si vidi Solem cum fulgeret.* Ac ſi apertè diceret: opus meum, etiam cum aliis exemplorum Lucem tribueret, ad præſumtionis gratiam non attendi, quia cum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Sequitur, *& Lunam incedentem clarè*: poſt præmiſſum Solem, aptè quoque incedentem clarè Lunam ſubdidit, quia videlicet poſt opus bonum fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomen in hac præſentis vitæ nocte poſſidetur. Si enim verum eſt, quod quidam putant, illuſtrationem Lunam per occultum Circulum à radio Solis accipere, ut poſſit Lucem nocturnis curſibus exhibere, ab hujus ſignificationis ordine hæc quoque ſuſpicio non abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit, & favoris gratiam quaſi claritatem Luminis adſpergit. Eſt & aliud in Luna, quod per ſimilitudinem bonam ſpargenti famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus oſtendit, quia & dum de alienâ vitâ lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illuſtrat. Cumque illius opinio clara cognoſcitur, huic quaſi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Et lætatum eſt in abſcondito cor meum. Qua videlicet atteſtatione quid nobis innuitur, niſi quod nobis magno metu & circumſpectione opus eſt, ne mens noſtra unquam de ſuis laudibus vel tacita lætetur. Quiſquis enim claritatem Lunæ, famæ

ſuæ magnitudinem conſpicit, ſibi in occulto mentis gaudium facit. Cui iſte niſi autori ſe prætulit, cujus dono, ut benè operaretur, percepit, & tamen in ejus munere de gratiâ ſuæ laudis hilareſcit. Deſpecto enim honore conditoris, ſemetipſum plus amare convincitur, cujus præconiis lætatur. Quamvis nonnunquam etiam ſancti viri de bonâ ſua opinione gaudeant, ſed cum per hanc ad meliora proficere audientes penſant, nec jam de opinione ſua, ſed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud eſt favores quærere, & aliud de profectibus exultare. Quâ in re neceſſe eſt, ut cum audientium utilitati proficit, mentem noſtram fama laudabilis non elevet ſed fatiget. Electorum animus magno laudum ſuarum igne cruciatur, atque ab omni corporis ſui rubigine mœrore cogitationis excoquitur. *Et oſculatus ſum manum meam ore meo.* Per manum operatio, per os autem locutio deſignatur. Manum ſuam oſculatur ore ſuo, qui laudat, quod facit, & teſtimonio proprio locutionis ſibi virtutem tribuit operationis.

§. XVI. Alter locus ex Ezechiele c. VIII. v. 17. ſupra citatus: *Replentes terram iniquitate, converſi ſunt ad irritandum me, & ecce applicant ramum ad nares ſuas*, ſubobſcurus eſt, multiſque magnis ingeniis crucem fixit. Megalander noſter Lutherus reddidit: Sie halten die Weinreben an die Naſen/ nempe in honorem Idoli, ceu gloſſa marginalis inſinuat. *Iohan. Baptiſta Villapandus Tom.* I. *Operis in Ezechiel, Romæ in fol, Anno* MDXCVI. *p.* 121. exiſtimat his verbis ſignificari actum eorum, qui ſubſannant & irrident numen. Septuaginta vertunt: καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐκτείνουσι τὸ κλῆμα ὡς μυκτηρίζοντες. Et ecce mittunt fœtorem ad nares ſuas velut irridentes; *Vatablus* cui plane contrariatur *Villalpandus*, ait, docti inter Hebræos dicunt, ad nares ſuas ſive ad naſum ſuum poſitum eſſe, pro, ad naſum meum, & ita ſcriptum fuiſſe, ſed immutatum pronomen ob Dei reverentiam, quaſi dicatur, videntur mihi oppedere in faciem. *Symmachus* apud *Villalpandum* interpretatur, quaſi emittentes ſonitum in ſimilitudinem Cantici per nares ſuas, rauco fœdoque ſonitu de naribus procedente, in contemptum Dei. Origo diſ-

ſenſûs

Digitized by Google

ſenſus hujus provenit à voce זמורה Zemorah, de verbo זמר varia ſignificata obtinente. Aliquando enim ſignificat palmitem ab arbore amputatum. Sed qualem? palmæ ramum intellexit *Hieronymus*. *Cornelius à Lapide* in h.l. mavult Lauri. Lutheri & Saxonicorum Bibliorum gloſſæ innuunt, Ceremoniam fuiſſe, qua palmites primò Idolis attactis conſecrarentur, & deinde referrentur ad nares in honorem Deorum. Radix Zamar propriè de vitibus uſurpatur, & putare notat. *Tremellius* & *Iunius* initiò de Idolis ex Vite factis accipiebant, deinde mutata ſententia, ecce, præmittunt plantarum ſurculos, hoc eſt, ramos omni fructu ὀπώρας onuſtos ante faciem ſuam, eoſque quaſi primitias Soli offerunt. Inde tamen nihil certi adhuc eruitur. Porrò Zemorah ſignificat nomen animalis Camelopardum, ſive Alcem, aut cervum ramiferum, vulgò rangiferum, de quo videnda Apollinis Menebeni Medici Inſubris hiſtoria ad Rudolphum II. Imperatorem; & Arnoldus Bootius Miſcellan. lib. III, c. I. Item falcem qua vites inciduntur, juxta *Eſaiæ caput* II. *v*. 4. Conflabunt lanceas in falces. Zemorah vocatur quoque inſtrumentum Muſicum, rei extremitatem nec non fœtorem cum ſonitu è poſtica parte emiſſum, fortè quia Zimra & Zemira ac Mizmor, cantilenam denotant, certis numeris & cæſuris quaſi inciſam. Vid. *Forſterus, Buxtorfius & Marinus in Lexicis*. Quonam modo ultimum ſignificatum huc quadret, *Munſterus* ediſſerit, qui vexatum locum ſic tranſtulit: Ecce ipſi adhibent nari ſuæ odorem malum: *Kimchi* poſt *Ionathan* putat ſuffitum hunc fuiſſe crepitum inferiorem, quaſi diceret Propheta: *Nudatis naribus pepederunt in honorem Deorum ſuorum*, aut certè per hunc pedorem intelligit deteſtabilem odorem ſacrificiorum &c. Crepitus enim Ventris non modò Mercurio ſacer, & bonæ fortunæ nuncius, ut eſt apud Homerum in Hymnô Mercurii; verum etiam inter Ægyptiorum numina fuit, teſte Clemente Romano in recognition. Formidoloſum & horribile cæpe & crepitus ventris inflati, Peluſiaca religio fuit. *Hieronymus in Eſaiæ c.* XLVI. Confer *Minutii Felicis Octavium p.* 32. *& ibidem Elmenhorſtii ac Rigaltii notas.*

Ritus

Ritus τῦ ἀντιπεπορδεῖν πρὸς τὰς βροντὰς, oppedendi contra tonitrua, *Socrates* apud *Ariſtophanem* in nubibus, p.m. 752. meminit. Sin autem loci difficilis genuinus & ſimpliciſſimus ſenſus producendus eſt, non poſſum non iis applaudere, qui cum elegantiùs doctis autumant, illic ad iſtum ritum reſpici, quo in pompis Deorum, Thallos, Verbenas & Corollas gaudio delibuti populares ferre conſueverant, ut *Appulejus lib.* XI. *Metamorph.* tradit. Propterea Hieronymus per ramos Palmarum τὰ βάϊα intelligit, quæ ab Hebræis Oſannoth dicuntur, à priſcis Græcis αἴτανοι voce Syriaca, frondes Palmarum quas in manibus geſtantes pſallebant Diis ſuis, ut eſt apud *Heſychium.* Iiſdem quoque ramis gentiles idola ſua in eminenti poſita, quando non poterant illuc pertingere manu, tangebant, eaque oſculabantur. Hac de re apud celeberrimum Anglum *D. Gatakerum in Adverſariis Miſcellan. cap.* XLVIII. *p.m.* 471. notabilis ex *Hugone Barchinone* obſervatio occurrit. Per hoc, *inquit*, Propheta notat idololatriam quia ſacrificantes idolis ſuperponebant capitibus ſuis coronas de palmarum ramis, ita ut rami deſcenderent ad nares. Vel de Lauro poteſt intelligi, cujus ramum poſtquam ſacrificaverant, ſuperponebant capitibus ſuis, qui deſcendebant uſque ad nares, ut ſic ſomnia vera viderent: vel poterat eſſe, quod cum idola ſua in eminenti poſita, quia manu non poterant illuc pertingere, ramis tangebant, & tunc OSCULABANTUR ramos. Item, conſuetudo fuit gentilium, quod quando remoti erant à loco Idolorum ſuorum, manus extendebant verſus locum illum, & ea quæ tenebant, & tunc in veneratione Idolorum manus OSCULABANTUR, & ea quæ tenebant. Alii inter doctiſſimos viros ſpeciatim hic per ramum vel palmitem cenſent intelligi εἰρεσιώνην, id eſt, oleæ ramum lemniſcatum lanaque coronatum, in ſignum ſupplicationis, qualem appenſis omnis generis primitiis manibus ferebant accinentes:

Ficus & pingues panes ferat εἰρεσιώνη,
Atque in vaſa favos, olei fundatque liquorem
In caliceſque merax, ut dormiat ebria vinum!

Apud

Apud *Plutarchum in Theſeo*, juxta interpretationem *Xylandri*, quæ ſanè lucem loco obſcuro non exiguam fœnerantur. Vide *Hieron. Gotofredum* ICtum Genev. *in prior. Timoth. 3. v. 16. Cauſſinus in obſervation. Hieroglyph. ad Clement. Alexandrinum*, dicit ejusmodi ramos in fanis à gentilibus fuiſſe naribus admotos, non odorandi ſed adorandi gratia, tanquam pro talium creatione & munere mortalibus conceſſo gratias acturis. *Proclus* denique *in Chreſtomathia Poëticâ* nervosè has impias Cerimonias illuſtrat his verbis: Daphnephorica, *ait*, carmina fuiſse in Daphnephoriis cantata, quæ à Boetiis & Thebanis nono quoque anno celebrata fuerunt in honorem Apollinis. Ritus hic erat: Lignum ex olea, lauru & variis floribus ornabant, cujus in ſum̃o æneus ſtabat globus & inferius alius ſed minor. Utrinq; dependebant globuli minores, ille Solẽ, iſte Lunam, hic ſtellarũ vulgus ſignificabãt. Hos inter in medio tot purpurea aptabantur ſtem̃ata, quot in anno Solis diuturni circuitus ſunt, ſcilicet CCCLXV, ultimâ geſtaminis partem circumdabat crocotula, tunicula colore croceo: (lucem, puto, ſignificans, qua Sol omnia convertit.) Hoc qui geſtabat Daphnophorus dictus; pompã ducebat puer ἀμφιθαλὴς i. e. cujus uterque parens ſuperſtes, fluentibus per collum capillis, coronâ redimitus aurea, veſteque indutus ſplendida, & calceis quales ἰφικρατίδας vocabant Græci, planè efformata in imaginem Apollinis. Sequebatur denique chorus virginum, ramos quoque geſtantium & prætendentium, velut ante faciem, πρὸς ἱκετηρίαν τῶν ὕμνων. Hanc Daphnephoriam mittere ſolebant ad Apollinis Iſmenii aut Galaxii templum. H. J. non multum diſcrepabant Oſchophoria Athenienſium, quibus pompâ è Liberi fano in Palladis Siriadis ductâ geſtare ſolebant palmites vitis, maturis uvis plenos, hanc illi ὄσχην dicebant, hymnosque ſuccinebant, quibus nomen erat ὀσχοφόρικα. Idem *Proclus* apud *Photium*, & Pauſanias in Bœoticis.

§. XVII. Quomodo arborem procerum extra mœnia Cambajæ Indi colant, *Petrus della Valle in Itinerario Orientali Parte IV. Epiſt. I. p.* 14. hoc tenore verborum enarrat: Auff der andern Seiten der Stadt / auſſer deß Bezircks der Häuſer / ſtehet

an einem breiten Platz/ ein groſſer und ſchöner Baum/ alhier Ber genannt. Die Heiden in dieſem Lande haben ihn/ wegen ſeiner Gröſſe/ und Alterthums in hohen Ehren/ und beſuchen denſelben mit ihren abergläubiſchen Ceremonien ſehr offt/ weil er/ wie ſie ſagen/ ihrer Göttinnen einer/ die ſie Parueti nennen/ und welche ſie für des Mahadeù, eines von ihren vornehmſten Göttern/ Gemahlin halten/ ſehr lieb und derſelben gewenhet iſt. Sie haben auff der Seiten/ an dem Stamm dieſes Baumes ein wenig ober der Erden/ einen runden Zirckel ſchlechter Dinges gegraben/ welcher nicht die geringſte Geſtallt eines Menſchen hat; nach ihrer groben Einbildung aber/ das Angeſicht ihres Abgotts abbildet. Sie verwahren dieſes Angeſicht/ ſo ſie über und über mit Hochleibfarb angeſtrichen/ ſehr fleiſſig/ welches ein Stück von ihrem Gottesdienſt iſt/ eben wie es vor Alters die Römer gemacht/ in dem ſie/ wie Plinius Lib. XXXIII. c. 7. ſchreibt/ das Angeſicht ihres Jupiters roth gefärbt haben. Ferner iſt dieſes Angeſicht allzeit außwendig mit Blumen und vielen Blättern/ ſo die Geſtallt eines Hertzens haben/ beſtreuet. Dieſe laſſen ſie nicht welck werden/ ſondern wechſeln damit offt ab/ und nehmen allezeit friſche/ die jenige aber/ ſo ſie von Zeit zu Zeit hinwegnehmen/ geben ſie den Leuten/ ſo auß Andacht dahin wallfahrten. Sie haben auch dieſem grobgeſchnittenen menſchlichen Angeſicht Augen von Silber und Gold gemacht/ und daſſelbe mit etlichen Kleinodien gezieret/ welche die jenige Perſonen dahin geſant/ denen durch Krafft dieſes Götzenbildes/ wie ſie thörichter weiſe glauben/ an ihren Augen-Schmertzen geholffen worden. Vor dem Bilde/ bey welchem man ein kleines Hüttlein/ ein wenig von der Erden erhöhet/ auffgebauet/ ſtehet allezeit einer von ihren Gioghi oder Götzen-Pfaffen/ welche bey den Indianern eine gewiſſe Gattung der Einſidler iſt. Sie haben auch ein Glöcklein dabey auffgehangen/ welches die Pilgram/ ſo dahin kommen/ ihre abergläubiſche Andacht zuverrichten/ erſtlich leuten/ ihrem Abgott zuruffen/ und zubitten/ daß er ſie erhören wolle. Hernach verrichten ſie vor demſelben ihr Gebet/ welches gemeiniglich darinnen beſtehet/ daß ſie die Hände/ gleich wie man zu beten pflegt/ zuſammen legen/ und ſo tieff/ als ſie können ſincken laſ-

ſen/

Digitized by Google

ſen/ folgends aber nach und nach an den Mund bringen/ als ob ſie dieſelben küſſen wolten: und alſo zuſammen gefallten endlich in die Höhe über den Kopff heben. Wenn ſie dieſe Ceremoni verrichtet/ thun alsdenn etliche ihr Gebett nur ſtehend; etliche fallen mit dem gantzen Leib auff die Erde nider/ welche ſie gleichſam küſſen/ und hernach wider auffſtehn. Nach dieſem gehen ſie/ etliche nur einmahl/ etliche vielmahl um den Baum herum/ hernach werffen etliche für dem Abgott Reiß auß/ etliche aber gieſſen Oel/ Milch und dergleichen auß/ welches jhre Geſchencke und unblutige Opffer-Gaben ſeyn. Dann ſie pflegen kein Blut/ auch nicht zu jhren Opffern zuvergieſſen/ und halten es für ein groſſe Sünde/ einiges Thier/ was es auch ſeyn mag/ zu tödten. Uber diß geben die jenige/ ſo es im Vermögen haben/ dem jenigen/ ſo für dem Abgott auffwartet/ ein Allmoſen/ und empfangen hingegen Blumen und Zweige/ womit derſelbe geſchmückt geweſen/ welche ſie mit groſſer Andacht annehmen/ küſſen und mit groſſer Ehrerbietung auff jhr Haupt legen.

§. XVIII. Aliud inſuper dictum ſcripturæ occurrit 1. *Reg. XIX. v. 18. Omne os quod non adoravit Baal, oſculando manum,* in quo adorationi expreſsè manûs oſculatio jungitur. Breviter hic notandum, Ebræum nomen Baal, Chaldaicè Bel, Dominum denotans commune variis gentium Diis eſſe, modo enim Marti, modo Soli, vel Saturno, aliisve tributum legas apud antiquos Scriptores, ab ingenioſiſſimo *Seldeno, Syntagmate II. de Diis Syris, c. 1.* curioſè expenſos. Cæterùm *Hoſeæ locus cap. XIII. v. 2.* pariter de prædicto cultu idololatrico accipiendus venit. Quando enim Propheta dicit: *Idola fecerunt, ut opus artificum totum, propter eos ipſi Sacerdotes dicunt ſacrificantibus homines,* (ut Glaſſius in Gramatica S. p. 120. vult) *vel ſacrificia offerentibus hominum vitulos quisque oſculetur;* Aquila verbum ישקון reddidit καταφιλοῦντες, EXOSCULANTES, quia idolo adorantes manus ſolebant deoſculari, ſeque incurvare ac caput ſubmittere; hinc *Theodotio* vertit: προσκυνοῦντες & *Symmachus* μόσχοις προσκυνήσωσαν vitulos adorent, id eſt, ut *Hieronymus* interpretatur, *in Apologia adverſus Ruffinum,* venerentur. Qui Hebræi juxta pro-

pie-

prietatem linguæ suæ ponunt deosculationem pro veneratione, & osculari ferè ad Deum vel Deastrum relatum, significat omnem cultum. Alludit verò Propheta hic ad osculationem Molochi, quod idolum juxta *Adrichomium* in Jerusalem, numero CLXXVI. æneum erat, capite vitulino, reliquo corpore hominis forma, regiis insignibus ac Regio in throno considens, protendens manus quibus pueros in sacrificium sibi oblatos exciperet: intus pyra accensâ (erat enim concavum) ubi totum igne incanduerat, pueros, quos brachiis excipiebat, vel etiam adstringebat & amplexabatur, αὐτομάτων more, concremabat. Explicatiùs rem declarat *Buxtorfius in Lexico*, radice נשק *ex libro* Jalkut, *commentario mystico super universa Biblia in caput VII.* Jeremiæ. Etsi omnes fuerant domus Idololatricæ in ipsa Urbe Jerusalem, Molochi tamen fuit extra urbem in loco separato situm. Quomodo Moloch erat factus? Imago erat, habens faciem Vituli, manus expansas instar hominis manus aperientis, ut ab alio aliquid accipiat, intus excavatus. Septẽ in ejus honorem erant exstructa sacella, ante quæ imago ejus erat collocata. Avem, sive pullum columbinum offerens primum sacellum ingrediebatur: ovem aut agnum, secundum: arietem tertium: vitulum quartum: juvencum quintum: bovem sextum: qui denique filium proprium offerret septimum occupabat sacellum. Hic Molochum exosculabatur, juxta illud: Sacrificatores hominum vitulum exosculabantur. *Hos. XIII. v. 2.* Molocuus igne supposito succendebatur, donec ignitus fieret instar lucis, tunc sacrificuli arreptum infantem candentibus Molochi manibus indebant, ac ne parens ejulatum ac clamorem pueri audiret, tympana pulsabant. Inde locus ille dictus fuit תפת à תפים tympanis. Vallis verò גאהנם (unde Gehenna pro inferno ab ipso nostro Salvatore *Matth. V. v. 22.* usurpatur. Vid. *Lightfoot in Chorographiâ S. cap.* XXXIX. *p. 77. Daniel Heinsius in Aristarcho Exercitat. XXI. p. 85.*) quia vox pueruli erat נהם rugiens, aut quod astantes sacrificuli clamitabant, יהנה לך Utile erit tibi. Doctissimus *Paulus Fagius Paraphr.* in Levitic. in eo dissentit, quod (1) sacella simila

illata

illata (2) Turtur (3) Ovis (4) Aries, (5) Vitulus (6) Bos (7) puer inferuntur. Paulò aliter rem pertractat *Ludovicus Vives in Lib. VII. Auguſtini de Civ. D. c. 19.* Sed cur ſeptem conclavia? Pro numero ſeptē planetarum, ex quibus ſeptimum ſacellum Solis ut excellentiſſimi reliquorum moderatoris erat: ut ſummo numini, ſi cœlo collubeſcit, ſumma immolaretur victima. Objicit *Jacobus Gaffarellus c. I. curioſitez inouyes p. m. 35. edit. Hamburg. in* 8. anno 1676. Hebræos Molocho libros antiquitùs non imolâſſe, ſed per ignes transmiſiſſe. Ita quidem ſtatuunt nonnulli melioris monetæ ſcriptores, pueros duabus pyris exſtructis per illarum medium ſolummodo traductos, & ad eum modum velut februatos eſſe, Sacerdotibus Molochi ſive Camarim nigris veſtibus indui ſolitis 2. *Reg.* XXIII. *v.* 5. *Zephan. I. v.* 4. *Hoſ. X. v.* 5. Traductos eſſe per ignem aſſeverare audet *Rabbi Moſes Maimonides de Idol. c. VI.* §. 5. *p.* 78. ex interpretatione *Dionyſii Voſſii.* Quomodo id fiebat? quærit: accenſo igne, ait, magno partem ſui ſeminis accipiebant, quam deinde Sacerdotibus igni ſervientibus tradebant: At ſacerdotes ubi filium accepiſſent, eum Patri reſtituebant, quo ipſe ex ſententia ſua per ignem traduceret. Pater igitur filium permiſſu Sacerdotum per ignem agebat. Pedibus autem jubebat tranſire, donec flammæ quidquid erat immerſus foret. Non autem Molocho eum comburebant, quomodo liberos ſuos aliis exurebant Dîs, ſed cultus ille Molochi tàntum in tranſitu conſiſtebat. Utut autem Maimonides traductionem per ignem perſuadere conetur, habet tamen tàm *Moſen Gerundinenſem, ac Iſaacum Abarbanelem* ſibi adverſantes, quam ipſam S. Scripturarum teſtem omni exceptione majorem, Levit. XVIII. verſ. 21. *De ſemine tuo non dabis, ut conſecretur idolo Moloch, ne polluas nomen Domini DEI tui.* Regius Pſaltes *Pſalm. CVI. verſ. 37. ſacrificavit filios ſuos & filias Dæmoniis, & effuderunt ſanguinem innocuum.* LXX. Interpretes, immolaverunt, ſcilicet contra expreſſam modo allegatam Dei legem, quia vel igni conſumebant vivos, vel in holocauſtum offerebant cœlos. Juvat audire celebertimum *Frantzium*: ſicut, inquit, *in oratione de Oraculis*

ethnicis, Gentiles ad capita fontium & in locis amœnissimis solebãt victimas suas Dîs offerre; ita impii Israelitæ veri Dei cultu posthabito, falsis Dîs sacella construebant Baalumque venerabantur, atque adeo suos liberos Molocho igne crematos immolabant, persuasi se non minus gratam rem facere Deo, quam ipse Abraham, cum filium esset mactaturus. Plura desiderant; suppeditabit M. Gregorius Michael in eruditissimis ad Gaffarelli curiositates notis N. XVIII. p. 95. seqq.

§. XIX. Non possum silentio præterire, & adhuc hodiè inter Mahomedanos quotannis circa tempus Paschæ Camelum in sacrificium adhiberi, ceremoniis quas supra Dissertatione IV. §. 7. ex *Dousa* attulimus, ferè consonis, ut relatio *Petri Della Valle Itinerar. orient. P. II. p. 61.* his verbis concinnata edocebit: Der erste Tag deß kleinen Bairàm oder Ostern der Mahometaner / welche sie Bairàm del Curbàn, das ist / der Opfferung nennen / und zum Gedächtniß deß Opffers Abrahams begehen / fiel anno 1617. auff den 9. Decembris. Es pflegen alle Mahometaner an diesem Tage / viel Opffer nach ihrer Meinung zu thun / indem sie in jedweder m. Hause ein oder mehr Lämmer schlachten / von welchem sie ein theil essen / und das andere um Gottes Willen weggeben. In Persien aber haben sie ein gantz andere und von den Ländern der Mahometischen Türcken und Araber verschiedene Gewonheit / denn es wird in allen vornehmen Städten / wie auch wo der König ist / es sey gleich in der Stadt / oder auff dem Lande / mit grossem Gepräng ein Cameel geopffert / weil sie vorgeben daß Abraham an statt seines Sohnes / der ihrer Meinung nach Ismael und nicht Isaac gewest / ein Cameel / nicht aber wie die H. Schrifft saget / ein Lamm geschlachtet habe. Die Opfferung dieses Cameels geschihet in Persien auff diese Weise. Sie führen das Cameel / oder besser zu sagen / das Weiblein / so geopffert werden soll / 3. Tag zuvor in der gantzen Stadt umher / und krönen dieses arme zum Schlachtopffer gewidmete Thier mit Blumen-Kräntzen von Violen und andern Blumen / so sie um dieselbe Zeit finden / wie auch mit Kräutern / unter welchen ich einen Ast von einem Fichtenbaum

baum angemercket. Sie begleiten daſſelbe mit Schalmeyen/ und Pfeiffen/ auff welchen ſie blaſen; ein Mullà, oder wie man Jhn bey uns nennen würde/ ein Prieſter/ ſinget von Zeit zu Zeit die Bekänntniß ihres falſchen Glaubens/ nebenſt andern Gebethen. Das Volck reiſſet dieſem Thier allenthalben wo es hingehet die Haare auß/ welche ſie auß Andacht/ als ein Heiligthum verwahren/ und iſt ein ſo groſſes Gedräng darum/ daß dieſes arme Thier/ wenn keine Leute mit Prügeln in der Hand zugegen wären/ welche Platz machten und verwehrten/ daß man demſelben nicht zuviel Haare außrauffte/ ſonder Zweiffel unter ihren Händen vor der Zeit ſterben würde/ ehe es einmal auff den Platz kähme/ da es ſolt geopffert werden. Am Tage deß Bairàm aber/ welcher von Morgen früh mit allerhand muſicaliſchen Inſtrumenten abſonderlich in Gebethen/ und wenn es die Gelegenheit gibt (mit Löſung deß Geſchützes) gefeyret wird/ begeben ſich/ nach verrichtetem Morgengebett/ alle Groſſe bey Hofe/ und der König ſelbſt/ wenn er zur Stelle iſt/ mit der gantzen Menge deß Volcks/ allerley Standes/ etliche zu Fuß/ etliche zu Pferd/ vor die Stadt hinauß/ an den Orth/ wo die Opfferung geſchihet. Daſelbſt wird ein groſſer Kreiß gemachet/ in welchem die Vornehmſte alle zu Pferd und auffs köſtlichſte gekleidet und auffgeputzt/ in der Mitten/ die andern/ und geringere zu Fuß ihren Platz/ ſo gut ein jeder kan/ nehmē/ und warten biß das Thier kömt/ welches dann in gewöhnlicher Volckreicher Begleitung durch die Stadt/ und die längſte vornehmſte Gaſſe geführet wird. Man trägt vor dem Cameel eine Lanze oder ſcharff beſchlagenes Wurffſpieß/ mit welchem es durchſtochen werden ſoll/ und wenn es an den beſtimmten Ort kommen iſt/ läſſet mans in den Kreyß hinein gehen. Die Umſtehende/ ſo viel ihrer darzu kommen können/ rauffen hierauff dieſem Opfferthier die Haare mehr als zuvor jemahls auß/ hernach legen ſie daſſelbe nach ihrer Weiſe wie es ſeyn ſoll zurecht/ da es von der anſehnlichſten Perſon unter dem gantzen Hauffen mit dem Speer durch die Bruſt zu tod geſtochen würd. Hierauff wird es von Stund an/ in tauſend Stücke zerſchnittē und zerhauen/ ein jeder ſchätzet ſich für glückſeelig/ der das beſte und gröſte Stück davon gebracht. Dieſes Fleiſch wird zum theil gekocht/ und auß Andacht gegeſſen/

zum

zum theil aber eingeſaltzen und das gantze Jahr über auffbehalten/ auch in Kranckheiten als ein Heiligthum gebrauchet. Der Kopff wird nach dem Königlichen Hof geſchicket/ die Stück aber in die Viertel der Stadt und herum gelegene Dörffer außgetheilet/ das übrige rieß das gemeine Volck mit ſolcher Wuth hinweg/ daß man in einer halben viertel Stunde auff dem Platz wo das Thier getödtet worden/ nichts als ein wenig Blut geſehen/ welches jhrer viel gleichfalls ſampt dem Gedärm/ und dem gantzen Ingeweid hinweg genommen haben.

§. XX. Porrò neque elementorum quadriga ſuis cultoribus deſtituitur, quos tamen inpræſentiarum paucis ſaltem lineis perſtringere, & ne ſuſceptus labor nimiùm excreſcat, indice quaſi digito monſtrare animo ſedet. Referuntur autem ad hanc claſſem Tatari Cataini, Maroccenſes & Feſſani; *Boëmus lib. II. c. 10. p. 105. Linda p. 1920. 1154.* Siamenſes & Peguenſes præter magnũ Idolorum numerum quatuor adorant elementa, & quilibet ſibi moriens unum eligit elementum, in quo ſepeliatur. Ita qui terram adorant, humantur, qui ignem, comburuntur, qui aërem, ſuſpenduntur, qui aquam, ipſi immerguntur. *Linda p. 1140. Roſſ. p. 140.* Principem & arbitrum elementorum ignem pro Deo habere Lapporum religio fuit. J*ohan. Schefferus in deſcriptione Lapponiæ c. IX. p. 91. ſeqq.* Inde præ reliquis Pyrolatræ audiunt. Brachmanes enim & Gymnoſophiſtæ ignem ſolaribus radiis conceptum ſummo ſtudio fovent. *Kircher. Tom. I. Oed. Aegypt. S. 5. cap. 4. p. 414.* Eum pleriq; tanquam ſacrum animal adorant, huic filios im̃olant, in hunc ſeipſos conjicientes concremant, hoc facto venerationem erga eum declaraturi. *Kirch. l. c. p. 412. 415. Schickard. in Tarich. p. 126. ſeqq. Ioh. Henr.* U*rſinus in Acerra p. 429.* Idem faciunt Perſarum populi *Schickard. proœm. in Tarich. p. 25. Georg. Gentius in notis ad Roſetum Perſicum Schich Saadi p. 533.* Regibus ſanè olim prælatus. Curt. l. III. c. 3. in aris argenteis, caſtris quocunque moverint pro more Regibus Aſiaticis recepto, quo ignem ſacrum præ ſe ferri conſuetum erat, *Ammian. Marcellin. lib.* XXIII. *hiſt.* derivato ad Romanos Imperatores, oſtendentibus eũdem in numiſmatis vete-

Digitized by

veteribus, in quibus, ante faciem Regis vel Imperatoris flamma ardens conſpicitur. De Cherſonneſi aureæ incolis diſputatur & dubitatur; hinc *Conſtantinus l' Empereur in Benjaminis Tudelenſis Itinerarium* ſic commentatur: Quæ de iis narrantur, qui ſe igni ſtulto & inſano ritu devoventes in ignem, quem Deum arbitrantur, inſiliunt, reliquis à Benjamine temerè affirmatis accenſeo. Legimus quidem apud Brachmannos cum uxores maritorum morti inhærent, tandem publico ritu receptum, ut ſe præcipitarent in mariti rogum: ne quæ mulierum mariti mortem acceleraret, utpote cui ſimile exitium immineret. De altero autem, quod Noſter pluribus deſcribit, hactenus mihi nihil innotuit: itaque auctori aliàs non ſatis fide digno fidem habere nequeo. Aeri divinitatis honos à quibusdam gentibus attributus eſt. *Voſſius de Idolol. l. II. c. 48. p.* Noſtro tempore Chilenſium quidam Aerem credunt ſpiritum, quem appellât PILLAN & illum in Sympoſiis ſuis venerantur. *Linda p. 1124. ex Georg. Marggravio.* Aquæ imperioſiſſimo elemento, &, ut Thaleti placuit, omnium rerum primo, juxta Senecam. L. III. quæſt. natural. c. 13. & *Rogerum in janua Gentiliſmi reſerata p.* 222. Ægyptii cultum detulerunt non tantum in Canopo, *Gyrald. Syntagm. 1. de Diis gent.* imago ejus ex Ægyptio ſilice facta gemina, altera in Palatio Farneſiorum, altera in ædibus Jacobi & Anton. de Boſiis oſtenditur, teſtante *Caſalio lib. de Vet. Ægypt. r. tu c. 14.* & depicta in Cl. *Chriſtophori Arnoldi appendice ad Rogerum p.* 899. proſtat: Sed & in Nilo & aliàs ſuperſtitioſiſſime culto, perhibente *Plutarcho de Iſ. & Oſ.* *Et Julio Firmico* de error. profan. relig. ſcribente: Ægyptii incolæ aquarum beneficia percipientes, aquam colunt, aquis ſupplicant, aquas ſuperſtitioſa contentione venerantur; Fontibus quoque & aquis hoſtiæ datæ. *Athanaſius* oratione contra Gent. ἄλλοι ποταμοὺς, καὶ κρήνας, καὶ πάντων μάλιστα Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ προτετιμήκασι, καὶ θεοὺς ἀναγορεύουσι. Vilibaldus de Cattis: Alii etiam lignis & fontibus clancularió; alii autem apertè ſacrificabant c. 8. *Horatius lib. III. od. XIII.*

O Fons Blanduſiæ candidior vitro
Dulci digne mero; non ſine floribus
Cras donaberis hædo.

Quia, ut ejus rei cauſam *Lipſius in notis ad cap.* XXVI. *Panegyr. Plinii* non ineptam profert, opinio priſca erat, fluvios & fontes minores eſſe Deos, ſive Genios unde in Inſcriptione Veſcaniæ in Hiſp. Fonti divino apud Grut. p. 94. & Petr. Appian. in Fugg. p. 175. in hâc egregia;

LIMPHÆ. MARI SACRUM.
SI. HUMANO. INGENIO. PERPETUO.
VIATORIBUS. PARARI. VINA.
POTUISSENT. NON. AMOENUM.
QUEM. CERNITIS. FONTEM.
QUARUM. FONTEM. C. LEPIDUS.
MAGNA. IMPENSA. ADAUXISSET.
POTA. FELIX.

ut videtur circa ultima verba minùs dextrè expreſſa legitur. Poetæ quoque fluvios appellant ſacros. vid. *Horat. lib. I. od. I. Juvenal. Sat. III. Senec. ep.* 41. Magnorum fluviorum capita veneramur, ſubita ex abdito Vaſti amnis eruptio aras habet: Coluntur aquarum calentium fontes & quædam ſtagna, vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacravit. Et in quibusdam navigare vetitum. *Plin. l. VIII.* nulla in hoc navis, (Sacer enim eſt) ſed innatant inſulæ. vid. *Tacit. LXIV. annal. & Joha. Saubert. de Sacrificiis Vet. c. 5. p.* 118. ubi propter Nymphas fontium præſides fontes ſacros ſalutat. Bengalenſes flumen Gangem, quod ſacrum eſſe exiſtimant, tanquam ex Paridiſo ſcaturiens non adorant tantùm, ſed & picturam ejus venerantur. *Mandelslo Itin. LIII. p. 198. Roſſ. p. 143.* Viſunt ad flumen multi mortales beati opinione ſua, ſi eo ablui contigerit. Aquæ hujus hauſtus in agone mortis aſſumptus vim habere creditur, eodem momento ad cœlum perducendi. Fons ibidem ſcaturit, in quem ſimili impietate pii ſunt. Arenam ex eo, reliquiarum inſtar, exportant, donariique loco florum manipulos ibi reliquunt. *Roſſ.* ibid. Virginienſes timore perculſi ipſorum atque Floridanorum

norum confines occidentem verſus emolumẽtis illecti aquam adorant. *Laet Lib. III. 18. p. 84. Lindap.* 1120. *Roſſ. p.* 182. Non minus Mexicanorum mentes commodis ſuis detinuit. Cum Auzol Rex ipſorum octavus fluentum quoddam ab oppido Cuyoacan toſſâ in urbem derivaret, cives amnem defluentem ſolenni apparatu comitabantur. Sacerdotes in littore ipſi Thymiamata accendebant. Alii hoſtiis cæſis ripæ ſanguinem invergebant. Alii lituis fidibusque canentes aquam excipiebant. Ipſe Rex habitu Nereidum incedebat. *hiſt. antip. P. I, p.* 63. Mare Peruani Mammacocha nominabant atq; hoc nomine colebant. *ibid. p.* 30. Flumina item & fontes hoc honore afficiebant; Joſeph. à Coſta l. V. c. 2. & 4. hiſt. antip. p. 31. Et littorales quidem Peruani inde à Truxillo ad Tarapacam, antequam ab Yngis ſubjugarentur. *Lact. lib. X. c.* 19. *p.* 426.

§. XXI. Supereſt deniq; terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cœlum DEI: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: noviſſimè complexa gremio, jam à reliquâ naturâ abdicatos, tum maximè ut mater operiens &c. juxta *Plinium Hiſtor. Nat. lib.* 2. *cap.* 63. Confer. *Syrach cap. XL. v.* 1. Cur non & terram, inquit *Plotinus*, apud *Rhodiginum lib. I. Lect. Antiqu. cap.* 19. *p. m.* 44. *Edit. Francof. in fol. An. MDCLXVI.* ſentire dicamus? Omninò ſciendum, terræ animam non cenſeri abjecti cujusdam eſſe corporis animam, proindeque intelligere, atq; inſuper eſſe DEAM. Principes Dei, ait Varro, cœlum & terra, *Rhodigin. L. A. lib. I. cap. IV. p.* 14. Terra & cœlum, ut Samothracum initia docent, Dei ſunt magni. Quid verò ibi aſſerendum, cum Plato terram vocat Deam antiquiſſimam Deorum omnium, qui cœli ambitu concludantur? Alio nomine appellatur Veſta priſca. Idem *L. A. lib.* XV. *cap.* XIII I. *p.* 798. item magna mater, in pluribus inſcriptionibus Gruteriani voluminis, p. 27, 28, 29, 30, 31. Alma Parens, Virgilio, & ſumma Parens, *Reineſio* in Inſcriptione, quam exhibet & exponit Epiſtola DCXXX.

MATRI. DEUM. MAGNÆ. IDÆÆ.
SUMMÆ. PARENTI. HERMÆ.
ET. ATTIDI. MENOTURANNO.
INVICTO. CLODIUS.
HERMOGENIANUS. CÆSARIUS.
V. C.

Cl. Salmaſius in Commentar. ad *Lampridii Heliogabalum cap. VII. p. m.* 805. eandem adduxit, non tamen additâ epicriſi, num fortè pro HERMÆ, HERTÆ legendum ſit. Hertham enim vel Hertham nomen Telluris eſſe, in vulgus notum eſt. Vid. *Tacitus Libello de Moribus Germanorum. Olaus VVormius Lib. I. Monument. Daniæ cap. V.* Roſſ. p. 246. Sacelli cujusdam Terræ conſecrati inter Spartanos ex *Pauſania* meminit *Rhodiginus, lib.* XVIII. *cap. V. p.* 970. De ejus in Urbe Româ æde *lege Plin. lib.* XXXIX. *cap.* 9. *H. N. Valer. Max. lib.* VI. *cap.* 3. *Lactant. Inſtitut. lib. I. cap.* XXII. *p.* 77. Eam Perſas coluiſſe memorat *Herodotus in Clio*, nec non Scythas, id. in *Melpomene*, penes quos magnum jacet Idolum ZLOTA BABA, id eſt, aurea anus, ſive vetula. *Michov. lib.* II. *Tr.* II. *cap.* I. *Olaus Magnus de Gentibus Septentrion. lib.* III. *cap.* I. Boterus Relat. Univerſ. Part. III. lib. II. parum ab initio, p. 101. Cl. Arnold. in additonib. ſelect. ad Abrahami Rogeri Januam Gentiliſmi apertam, p. 543. Evane ſit, an Tellus, dubitat *Voſſius, de Idololatr. lib.* I. *cap.* XXXIX. *p.* 283. Gentes vicinæ illud venerantur. *Adam Clemens* in Anglor. Navigat. ad Philippum Angliæ tum temporis Regem & Hiſpaniæ Principem. *Roſſ. p.* 263. *Paul. Oderbornius* in vitâ Johann. Baſilidis lib. 1. p. 13. De Nigritarum maritimorum cultu erga terram, *Barlæus de rebus Geſtis Mauritii, p.* 62. De Conganis & Peruanis, *Linda p.* 1151. *Acoſta Occident. Ind. lib. V. c.* 4. *Gottfrid. Hiſtor. Antipod. Part. I. p.* 30. Redeuntes ex oris peregrinis φίλην μητέρα, chariſſimam matrem tellurem complecti ſolebant, ut ingeniorum miraculum Homerus edocet, Odyſſ. N. verſu 354. χαίρων ᾗ γαίῃ· κύσε δὲ ζείδωρον ἄρουραν. Gaudens ſua terra oſculatus verò eſt almam tellurem. Odyſſ. Δ verſ. 522. χαίρων ἐπεβήσετο πατρίδος γαίης, καὶ κύει ἁπτόμενος ἣν πατρίδα. Gaudens con-

conſcendit in patriam terram, & oſculabatur attingens ſuam patriam. *Ovid. l.* III. *Metamorph. v.* 24.

> Cadmus agit grates; peregrinæque oſcula terræ
> Figit, & ignotos montes agroſque ſalutat.

Plutarchus in M. Antonio Tom. I. *operum p. m.* 993. *edit Francof. in fol. anno* 1620. De Antonii militibus: poſtquam tuto traducti Armeniam iniêre, ut ſi tunc terram illam ex pelago conſpexiſſent, adoraverunt eam, (προσεκυνησαν in Græco habetur) atque in lachrymas ſe & mutuos complexus præ gaudio effudêre. *Dionyſius Halicarnaſſenſis antiquit. Roman. l.* IV. *c.* 57. de Bruto cum filiis Tarquinii Oraculum Delphicum ſciſcitante ſcribit: Privatim deinde rogaverunt Deum, quemnam fata deſtinarent Romanis futurum Principem? reſponſum eſt, eum, qui primus matrem OSCULATUS eſſet. Adoleſcentibus non percipientibus ſenſum Oraculi, pacti ſunt inter ſe, ut ſimul matrem oſcularentur, communibus auſpiciis regnum adminiſtraturi. At Brutus intelligens, quid Deus vellet ſignificare, cùm primùm Italiam contigit prolapſus TERRAM oſculatus eſt, quod hæc ſit COMMUNIS MATER OMNIUM. *Valerius Maximus lib.* VII. *c.* 3. *exempl. Rom.* 2. poſt narrationem addit: quod tàm favrè telluri impreſſum oſculum, urbi libertatem, Bruto primum in faſciis locum tribuit. *Conf. Plin. hiſt. nat. lib.* XV. *c.* 30. Quod in Regno Damute & ad flumen Zaire ſiti in cultu Solis terram oſculo Devotionis honorent *le Blanc celebrium Itinerum cap.* 21. *narrat. Arnold l c. p.* 943. Imperator longè glorioſiſſimus Carolus quintus, in Hiſpaniam trajiciens cum Lareduni in Callaicis portis appuliſſet, ubi primum terram tetigit, proſtratus ei OSCULUM fixit, & ſalve, ajebat, mihi OPTATISSIMA MATER! nudus ex utero matris exivi, nudus ad te, tanquam alteram matrem redêo, & quod unum poſſum, pro tam multis in me meritis, corpuſculum hoc & oſſa mea do dedicoque, *Thuanus hiſt. lib.* XVII.

§. XXII. Eundem ferè honorem arboribus apud Veteres præſertim Indos, delatum monſtrat *Rhodiginus L. A. lib. XII. c. 1. Barthius ad Statii lib. V.* Thebaidos v. 512. *Sedulius l. I. Mirabilium,*

Arboreis alius ponit radicibus aras,
Inſtituitque dapes, & ramos flebilis orat,
Ut natos caramque domum dilectaque rura,
Conjugiique fidem, famulos, cenſusq; gubernent.

Alozza Arabum adeoque Koreiſchitarum Medinæ idolum arbor erat Gatiphæorum, quam Chalidus ben Walid à propheta ſcilicet Muhammede miſſus, confregit. *Hottinger. hiſtor. orient. lib. I. c. 7. p. 231.* Hujus ſtupiditatis veſtigium in Mancipiis Livonum, circa annum MDCXXXV. obſervavit adhuc *Olearius itin. Perſ. l. II. c. 9. p. 109.* Diverſis in locis, in collibus præſertim, certas arbores ſeligunt, quas ramis ad cacumen usque ſpoliant & tæniis rubris circumligant; Sub his vota ſua ſuperſtitioſa & preces peragunt, quibûs facultatum ſuarum conſervationem & augmentum, ſuamque & ſuorum Salutem temporariam expoſcunt. In Guineâ arborum cultus durare dicitur. Maximam ibi homines in iis fiduciam collocant, ad eas ſeſe tanquam ad fatidicas Dodonæ quercus futurorum anxii conferunt. Reſpondet Dæmon inviſibilis, aut etiam canis nigri forma aſſumptâ, *Levinus Hülſius P. VII. navigat. c. 20. Arnold in ſelect. Addit. ad Rogeri* Januam, *p. 937.* Memorabile eſt, quod emporii Mourre cives anno MDXCVIII. Batavos cûm pridie Calendas Maji arbores ornandis navibus cæderent, lapidibus & jaculis tanto impetu inceſſerint, ut Belga quoque in conflictu periret. *Hülſ. ibid. c.* XXIII. *Roſs. p. 170.* De quibusdam Guineæ & Meridionalis in Africa lateris Angolæ & Congi populis vid. *Bernhardus Varenius de diverſ. Religion. p. 1031. apud Roſs.* Quod Peruviani arbores adorarint Acoſta teſtatur l. V. c. 2. In civitate Regum annoſam quandam arborem, radices, terræque fructus colebant. Gottfr. hiſt. Antip. P. I. p. 3. Rabbi Moſes Maimonides Lib. de Idololatriâ cap. VIII. §. 1. הגוים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועין מתחלתן לפרות ואת המעינות הנובעין לרבי id eſt, ex Interpretatione *Dionyſii Voſſii*: Gentiles venerantur montes,

tes, colles, arbores primò fructuum cauſa plantatas, fontes in publicum fluentes. Braſilianis, qui Tubbin Inbæ vocantur, Dei loco erat fructus Cucurbitæ ſimilis, magnitudine ſtruthionis ovum æquans. Excavatum baculo transfigunt, foramine parvo inſtar oſculi inſigniunt, & lapillos indunt, qui ſonitum ut in crepitaculo excitant. Nomen ei TAMMARAKA; quisque virûm peculiarem poſſidet. Ex Relatione *Johann. Staden, c.* XXII.

§. XXIII. Non minori cultu rebus præſertim in arctis afficiebantur fana, limina, poſtes, januæ, lapides effigiati, aræ & reliqua omnia, quæ Numini conſecrata erant, aut quibus genios tutelares præeſſe, cœca ſibi perſuaſerat gentilitas, voce leni obſecrans, UT FAVERENT, UT SERVARENT, UT IUVARENT. Inde *Tibullus lib. I. eleg. 5. canit*:

Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,
　　Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Elegia I. lib. I.

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
　　Seu vetus in Trivio florea ſerta lapis.

Ovidius l. VI. *metamorph. v. 640.*

Ecce lacu medio ſacrorum nigra favilla
Ara vetus ſtabat, tremulis circumdata cannis
Reſtitit, & pavido faveas mihi, murmure dixit,
Dux meus, & ſimili faveas mihi murmure dixit.

Virgilius Æneid. II.

Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt

Iterum Æneid. III

--- Scææque amplector limina portæ.

Theocritus in Eraſte: κύσε τὰν φλιὰν oſculatus eſt limen (deſcendens amator.) *Medea apud Apollonium l.* IV. patriam, patremq; relictum; κύσε δ' ἑοῖο λέχος, καὶ δικλίδας ἀμφοτέρωθεν σταθμούς *Valerius Maximus l.* II. *c. 10. exempl. 2, Roman.* Prædonum duces Scipionem Africanum in Linternina Villa ſe tenentem ſpectaturi, poſtes januæ tanquam aliquam religioſiſſimam aram ſanctumque templum venerabantur. Pruſias Rex, cum Romam veniſſet, ingreſſurus curiam, ſubmiſit ſe, & oſculo limē curiæ contigit, adſtipulāte *Livio lib.* XLV. in ex-

in extremo. *Plautus in Rudente act. II. scen. 7.* hic in Fano Veneris signum flentes amplexæ tenent. Quibus suavissimè illud apud *Arnobium lib. I. contra gentes* consonat: Cum per omnia supplices irent templa, cum Deorum ante ora prostrati limina ipsa converrerent osculis. Huc & sequentia scriptorum testimonia pertinent: *Statius lib. IV. Thebaidos.*

Te sine sat dubium cœtu solante timorem
Fallere, & incultos aris adverrere crines.

Livius lib. III. Stratæ passim matres crinibus templa verrentes, veniam irarum cœlestium exposcunt. Et *lib.* XXVI. Matronæ circa Deûm delubra discurrunt, crinibus passis aras verrentes. *Mamertinus in Panegyrico ad Maximianum*: Matres Italæ penia manibus abjecerunt, parvos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes sacras passo capillo suo quæque verrebat. *Apulejus lib. V. metamorph.* Tunc Psyche uberi fletu rogans, Deæ vestigia humumque verrens crinibus suis. Urbis etiam portas discedentes non minus amoris, quam honoris gratiâ osculati leguntur, ceu *Rutilius lib. I. Itinerarii* hoc versu confirmat:

Crebra relinquendis infigimus oscula portis.

§. XXIV. Lapidum cultores diversis in regionibus reperiuntur. Manta Peruviæ oppidum est; Reguli ejus loci Smaragdum pulcherrimum & nobilissimum habebant, ovi Gallinæ magnitudine, quem inter præcipua Numina coluerunt. *Benzo hist. novi orbis l. III. c. 18. p. m. 386.* In oppido S. Jago de Guiaquil (flumen est hujus nominis, quod insulam Punam efficit,) Hispani ingentes invenerunt Smaragdos, quos Indi adoraverant. *Hulsius P. VI. p. 46.* præcipua insania est, quod viles lapides in veneratione sint. In Cuihung propè Nangan civitatem, lapidem quendam ingentem auro quotannis totum obtegunt, eumque superstitiose adorant. Est autem lapis supra decem perticas altus, Xinxe dictus, id est, Spiritualis lapis, cultus à Regum de prosapia Mung temporibus cœpit. Sub Cioking ad Kienchuen mons est Xepao, in quo lapidea columna est & idoli Fe statua, elephas, leo, campana ac tympanum, omnia ex solido lapide; quælibet statua diversi coloris,

Digitized by Google

loris, ſed à quo poſita, incertum. *Artificia hominum miranda natura in Sina & Europa c.* XIII. *p.* 267. *ſeqq. Johan. Neuhof. in deſcript. Sinæ c.* VIII. *p.* 317. Caſſamalcani in Deorum ſuorum numero habebant rotundos quoſdam lapides, ovali forma, aliosque multo majores *Archontol. Coſmica.* De Idolo lapideo Indorum in forma Cylindri culto vid. *Petrus Della Valle Itin. P.* 3. *epiſt.* 17. *p.* 228. Ejusdem Superſtitionis Mahomedani arguuntur in ipſo Alkorano, ex quo nonnulla huc transferri argumenti ratio ſuadet. Ita autem nominatus liber cum cenſuris perpetuis Norimbergæ in 4. anno MDCLXIV. Stylo germanico impreſſus *cap. XX. lib. I. p.* 129. *ſeqq.* habet: Scharestanius, ein berühmter Scribent unter den Arabern meldet/ Iſmaels Nachkommen hätten am allererſten die Steine verehret/ und mag derſelbe Götzendienſt hievon entſtanden ſeyn/ daß/ als ſie ſich gemehret/ daß auch das Land um Mecha ihnen nit groß genug geweſen/ ſie genöthiget anderwerts ſich zuſetzen/ keiner unter ihnen von dannen zog/ daß er nicht etliche Steine/ von dieſem Orth mit ſich getragen/ die er/ wo er ſich nur niderſchlagen würde/ hinſetzen/ und mit dem Umgang/ wie die Caabah (dadurch die Araber nicht nur den Tempel/ ſondern auch die Stadt und das gantze Land Mecha verſtehen) verehren möchte. Es iſt aber endlich ſo weit kom̃en/ daß derſelben Nachkömlinge/ einen jeden ſchönen Stein verehret/ und darnach der Religion/ ſo ſie von Iſmael empfangen/ vergeſſen/ in einen abſcheulichen Götzendienſt gefallen ſind. Darumb hat Mahomet ſeine Araber von den Alihahal oder vielen Geſellen-Götzen/ zu dem Dienſt deß einigen Morali, welcher nicht iſt iener Bacchus, ſondern Gott über alle Ding erhaben/ der alles erſchaffen/ wieder gewendet/ ob er ſchon die Götzen-Ceremonien behalten. Wer nach Mecha auß Andacht komt/ der küßt den Stein/ und gehet um die Caabah, welche zwey Stück nicht den geringſten Gottesdienſt machen. Der Stein iſt ſchwartz/ ob er ſchon weiſſer/ denn der Schnee/ und gläntzend wie die Sonne geweſen. Dieſer Stein iſt jederzeit in groſſen Ehren gelegen/ beydes vor Mahomets Zeiten/ und nachdem er die Männer deß Gottesdienſtes veränden gehabt/ zumahl die Leute einen Seegen bey ihme ſuchten. pag. 131. Sie dichten/ der obige ſchwartze Stein ſey einer

auß den köſtlichſten Steinen im Paradeiß/mit Adam auf die Erde herunter gelaſſen/und hernach zur zeit der Sündflut wider in dē Hiñel genommen / oder anderwerts wie es Gott beliebt/auff dem Berg Abukobais abgelegt/ und endlich dem Abraham zum Bau deß Tempels vom Engel Gabriel geliefert worden. p. 132. Es ſoll aber dieſer ſchwartzer Stein anfangs ſchneeweiß geweſen ſeyn / und von einem Blutflüſſiſigem Weib vor zeiten berührt / die ſchwartze Farbe/ oder wie andere wollen/ von Mahomets eigenem Mund überkommen haben/mit dieſem Bericht von der veränderten Farbe: als er auß dem Paradeiß weiſſer denn Milch herunter kommen/ hätten der Menſchen Sünden ihn ſchwartz gemacht/ doch nur nur den euſſerſten Theil überzogen/ alſo/ daß die übrigen Theil die uralte weiſſe Farbe noch erhielten/ welches offenbar worden / als ihn die Carmatianer von ſeinem Orth genommen: alſo/ daß wol zu glauben / das Anhauchen und Berühren im Küſſen/ habe ihn ſolcher geſtalt beflecket. p. 138. in Cenſura: Maximus Tyrius ſagt; das Bild das ich geſehen / war ein viereckichter Stein/ den die Araber göttlich ehren. Suidas ſpricht/ der Stein wäre ſchwartz/ 4. Schuhe hoch/ und 2. Schuhe breit / auff einem güldenen Fuß. Damaſcenus ſaget/ ſie grüſſen und küſſen jhn / und Euthymius, wann man jhn ſcharff beſchaue/ zeige er ein Menſchenhaupt mit einem Eyſen gegraben. p. 132. Noch einen andern Stein haben ſie/ auff welchem Abrahams Fußſtapffen eingedruckt/ da entweder er mit Füſſen geſtanden/ als man die Caabah gebauet / oder da jhm Iſmaels Weib/ als er zum Beſuch kommen/ den Kopff gezwaget. Jetziger Zeit iſt dieſer Stein an dem Orth wo Abraham/ in einen eyſern Kaſten geſchloſſen/ den hab ich geſehen/ ſagt der Saraceniſche Autor, und hab ihn geküſſet/ und ſcheinet/ dieſes ſey eben derſelbe Stein/ von welchem die Mahomedaner beſtändig vorgeben/ſie halten jhn deßwegen ſo hoch/ weil Abraham auff demſelben die Agar erkannt/ oder doch das Cameel angebunden habe/ als er den Iſaac opffern wollen; denn er ligt mitten in dem heyligen Hauſe / welches von dieſem Stein/ wo nicht von der Caabah, doch wegen der Galerie kan mit Beſtand geſagt werden/ dieweil der ſchwartze Stein in die Mauer eingeſchlagen iſt.

Judæis

Digitized by Google

Judæis incurvatio ſupra lapidem figuratum ſeriò prohibita eſt, quod perſpicuum evadit ex *Maimonidis lib. de Idol. c.* VI. §. 8. Similiter, *inquit*, qui ſe incurvat ſuper lapide figurato, de quo lex loquitur, etſi vero Deo id præſtet, vapulat: quia dictum: Neque figuratum lapidem ponite in terra veſtra, ut vos incurvetis ſuper eo. Id enim in Idolorum cultu obtinebat, ut lapis poneretur, ſuper quo ſeſe proſternerent. Ac propterea nefas id agere in veri Dei cultu. Nec tamen vapulabit, niſi manibus pedibusque ſuper lapide proſtratus jacuerit. Hujusmodi enim incurvationem lex deſignat. *Dionyſius Voſſius in notis ex Rabbi Bahye* ſubdit; mos idololatricus erat, figurare lapidem pulchræ effigi ei, eumque ponere coram idolo, & ſuper illo ſe coram hoc proſternere. Pergit Rabbi *Maimon.* §. 10. hanc ob cauſam ſolebat omnis Iſrael in Synagogis quæ lapide eſſent ſubſtratæ ſtoreas ſternere, aut ſtraminis genus, quo inter ipſos & lapides aliquid intermedium foret. Quodſi deeſſet, quo lapides contegerent, alium in locum ibant, atque ibi ſe proſternebant, vel in latus inclinabant, ne facie lapides contingerent. De mineralibus res paucis expedienda reſtat. In civitate Regum æs devenerabantur *hiſt. Antip. P. I. p.* 31. Ad ſalutis ſuæ perniciem aurum colligunt Cerabaroi (portus magni Cerabaro in America meridionali) quique jacent medii ad Hiebram usque Beraguam. Non niſi certis anni temporibus ipſi quæritando intendunt. Numen ineſſe auro credunt, idcirco ex priſcorum religione ad id negotii minimè tendunt inexpiati. A Venere & omni oblectamento abſtinent, cibisque ac potu parciſſimè utuntur, univerſo legendi tempore. *Petrus Martyr. decad.* III. *lib.* 4. *p.* 250. Incolæ inſulæ Madagaſcar poſt Diabolum cui ſacrificant, & Deum Cœli ac Terræ creatorem, tertiam quandam potentiam ſub nomine Dian Mananc, id eſt Deum divitiarum, ſive aurum adorant. Sæpiùs enim illud ſuper caput levant, quoties cunque manibus attingunt oſculum inſuper addentes. *D. Otto Dapper in deſcript. Afric. p.* 49.

§. XXV. Ex his quæ hucusque attulimus, quiſpiam fortè non ſine omni doctorum hominum applauſu ſuſpicari queat, ado-

adorandi verbum ab illa manuum ad os relatione in cultu idolorum, aut alterius cujusdam objecti, formatum eſſe, in qua ſententia viros certe non proletariæ doctrinæ fuiſſe video. *Matthias Flacius in Clave ſcripturæ S. Part. I. p. m. 23.* dicit, adorare ſignificat incurvationem corporis, quâ alii ſolent alios dignitate præcellentes honorare. Hic mos reverentiæ aut honoris exhibendi fuit Orientalibus illis populis, teſte *Livio, lib. 30.* cum narrat, legatos Carthaginenſes cernuos aut adorabundos pacem à Romanis petiiſſe. *Hugo Grotius in explicat. Decalogi p. 35.* non aliud ſignificat latinum adorare, non ab orare id eſt precari factum, ut imperiti homines exiſtimant, ſed ab eo quod manus admoveatur ori. *Heraldus ad Arnobium p. 33.* cenſet, adorare idem eſſe quod orare ad, ſicut dicimus adire Deos. Confer. *Jani Gruteri Theſaurus Criticus Tom. II. p. 1049. & Tom. IV. p. 781. In Spicilegio Melleri Palmerii. Adrianus Turnebus adverſar. l. 1. c. 17. Lipſius l. II. Elect. c. 6. Caſpar Scioppius l. 1. Veriſimil. c. 8. Leonhardus Leſſius de juſtitia & jure l. II. c. 38. Scipio Gentilis Comment. ad Apuleji Apologiam. Johann. Seldenus de Dis Syris, Prolegomen. c. III. p. m. 26. edit. Lipſienſ. Anno 1668. Cunradus Dietericus antiquitat. Biblic. in Job. c. 31. v. 26. p. m. 408. Buchner. in Theſauro Fabri p. 668. Petrus Pithœus in Adverſar. ſubciſiv. l. 1. c. 7. p. 151.* part. 2. *Briſſonius de formulis lib. I. p. 35. Ludovicus Creſſollius Armoricus Myſtagogi lib. IV. Sect. 2. c. 6. p. 892. Franciſcus Bernhardinus Ferrarius lib. II. c. 26. p. 137. de Veterum acclamationibus & Plauſu.* Verum contra hos Varro Belgii *Gerhardus* Johannes *Voſſius* tum in Inſtitutionibus oratoriis lib. IV. c. 7. p. 115. tum Lexico Etymologico in voce adoro, calamum ſtrinxit, ab oro verbo ex nomine quidem ore facto, illud derivans cum Ludovico *de la Cerda in Apolog. Tertulliani c. XVI. & Laurentio Valla lib. V. eleg. c. II.* viris citra dubium in politiori literaturâ verſatiſſimis; ut idem origine ſit quàm ore precor, apprecor vel alloquor, juxta *Servium ad Æneidos l. X. v. 677.* In has partes propendere videtur librorum helluo *Caſpar Barthius Adverſar. lib.* XXXII. *c. 13. p. m. 1487.* ita differens: adorare apud Afranium elegantiſſimè video deoſculari ſignificare, apud Nonium in voce ſuaviter, quod NB. ut alia non

pauca

pauca perperam aliò traxit Palmerius. Nec nos ejus ſignificationis exempla habemus, niſi quod in Sacris adorare inde videtur ductum, quod velut ore admoto colloqui aut ſalutare denotat. *Apulejus libro II. metamorph.* Suſcipit ille de lectulo, & uno congeſtu populum ſic adorat; Malis novæ nuptæ peremptus artibus & addictus noxio poculo thorum repentè adulterio mancipavi. Sed & alibi apud eundem Scriptorem adorare ſignificat alloqui. *ut lib.* III. ad dicendum ſpatium vaſculo quodam graciliter invicem coli fiſtulato, ac per hoc guttatim defluа infuſa aqua, populum ſic adorat. *lib.* VIII. Viſiſque nobis cum fletu maximo, ſingulorum juvenum genua contingens ſic adorat. Ubi tamen ad ſupplicum habitum reſpicitur, ut & apud *Juvenalem*: Pugnis conciſus adorat, Quatuor ut liceat cum dentibus inde reverti. H. J. Porrò pro Numinis alloquio uſurpatur; ita ut adorare idem ſit, atq; precib⁹ venerari. *Plautus in Rudente Act. I. ſc.* 4. Veneror pro adoro uſurpat; Nunc quisquis es Deus veneror, quod & ſalutare dicebãt: Salutare enim Veteribus idem erat, quod adorare, *Plautus in Sticho act. IV. ſc. 1.* Deos ſalutatum atque uxorem modo intro devertor domum. Qui etiam alloquor in eodem ſenſu adhibet, *Amphitruone Act. I. ſc. 1.* unde *Taubmannus in Commentario ad h. l.* id eſt, ſalutare Deos, ut peregrè adveniens, quæ *Arnobius lib. VI.* affari Deos & cum Deo venerationum (item ſupplicationum & orationum) colloquia miſcere; Græci προσαγορεύειν vocant, *Euripides in Herc. furent.* θεοὺς προσειπεῖν, Deos alloqui dixit. Nonnunquam adoro pro valdè vel enixè oro ſumi videtur, ut in illo *Propertiano libro I. eleg. 4.* Maneat ſic ſemper adoro, id eſt vehementer oro. Plura videantur in *Guilielmi Turneri vulpeculæ venatu Part. I.*

DISSERTATIO VIII.

De
OSCULIS SACRIS VETERUM CHRISTIANORUM.

Summaria.

I. Sacra mundè tractanda. Chriſtus puritatis autor omnia munda cupit. Præparatoria ad dignam Euchariſtiæ S. participationem. II. Oſculum charitativum cur in precum clauſula adhibitum. III. Tam in templis, quàm domi. Fraternitas ſpiritualis Veterum Chriſtianorum. Abſtentus. Pœnitentium quinq; gradus certis locis circumſcripti. Conciliationis tempus. IV. Oſcula ante S. Cœnæ uſum accepta. Lucilla fœmina Carthaginenſis ſchiſma excitat. V. Oſculum poſt uſum S. Euchariſtiæ quare aulicis & quibusdam Laicis negatum? Græcorum ritus in adminiſtratione Cœnæ. Lætitia ex perceptione ejusdem. Pœnitentia profunda. VI. Agapæ primitivæ Eccleſiæ quomodo & quandò inſtitutæ. VII. Agapæ triplices, nuptiales, natalitiæ & funebres. Item in Dedicationibus templorum. Earundem uſus multis conſtitutionibus ſublatus. Ab iis Catechumeni & publicè pœnitentes excluſi. VIII. Agapæ hodiernorũ Chriſtianorum in Eccleſia Orientali ſub dio vel in privatis ædibus inſtitutæ. Maronitæ Monachi abſtinent carnibus. Diſtributio fructuum in agapis Melitenſibus. Græcorum Placentæ & Coliphia. Origo Coliphiorum in Quadrageſima inter Conſtantinopolitanos. Cothia Moſchorum. Agapæ Gallorum & Hiſpanorum. IX. Oſculum in Baptiſmo adultorum & infantum adhibitum, antiquiſſimis autem Patribus ignotum. Vice-Comes notatus. Ritus oſculandi in imo pede baptiſati. Cyprianus vindicatus. Infantibus baptiſatis olim Euchariſtia oblata. X. Oſculum compatris & commatris in ſuſceptione infantis de Sacro fonte vix Antiquitati notum. Judicium Dallæi de Vice Comite. XI. *Oſculum charitatis olim certis temporibus omiſſum non ſine causâ. Ambroſius explicatus.* XII. *Miſſa pro defunctis & Monachorum ſacra oſculis caruerunt. Albaſpinæi cenſura contra Durandum aliosq;. Monachi rarò ad Euchariſtiam admiſſi.* XIII. *Virorum cœtus à mulieribus in Eccleſia olim ſeparatus. Semneion Ægyptiacum.* XIV. *Perfidia & Impudicitia*

Digitized by Google

citia in oſculis veterum Chriſtianorum caſtigata. Oſculatoria. XV. *Catechumeni & excommunicati ab oſculo pacis exemti. Illo omnis benedictio abſoluta. Benedictionis Ceremoniæ externæ & Politica. Oſculum in Promotionibus Academicis.* XVI. *Diſcrimen inter oſculum charitatis apud veteres Chriſtianos, & oſculum Pacis Latinorum contra Bellarminum aſſertum.*

§. I. NOtanter *Franciſcus Villana lib. Symb.* linguâ Hiſpanica conſcripto depingit porcum hærentem in limine templi hoc lem̃ate adjecto: NON MIHI SANCTA LICENT. Nempe nefas eſt animalia immunda inducere in templa piis duntaxat pervia Chriſtianis. Itaq; Chriſtiane, memor hujus picturæ, cave, ne referas animâ fœdâ & ſpurcâ ſuem, namque tibi tunc obſcœno ſicut porco nihil eſt commune cum ſingulis quibusq; rebus ſanctis. Igitur ſiſte gradum, ô immunde; NON TIBI SANCTA LICENT. Abluere lavacro pœnitentiæ, de porco fias agnus, gratiæ divinæ candicantis obſequio, ſic tutè ſacra omnia frequentabis. Vis aliud ad ſcopum præſentem emblema? habeto, quod ſequitur. *Gregorius XIII.* Papa Romanus cudit Iconem, templi fores apertas præferentem ſuperliminari inſcripto hoc titulo myſtico: NIHIL COINQUINATUM. Quaſi diceret, templum non patere niſi his, qui mente defæcata ex prævia confeſſione & ſeria pœnitentia ſacris epulis paſci deſiderarent. Vide Lukii numiſmata. *S. Thomas de Villa Nova* Salvatorem noſtrum, ſummam ſemper puritatis curam habuiſſe, his verbis *concione tertia de Sacram.* conſiderat: Omnia munda vult author puritatis, mundam matrem elegit, mundum diſcipulũ dilexit; munda ſindone involutus eſt, mũdo in tumulo, in quo nõdum quisquam poſitus fuerat tumulatus eſt; ab his qui ſunt mundo corde videtur, & ab his qui ſunt mundo corpore poſſidetur. Quapropter *Auguſtinus* in eorum confuſionem, qui ad communionem acceſſuri ſuam negligunt prævie purificare conſcientiam, Hipponenſem populum, cui Epiſcopus præerat, *ſermone* CCLII. *de tempore,* ita legitur exhortatus fuiſſe: Hoc dico, quod vos frequenter facere aſpicio; Omnes viri, quando communicare deſiderant, lavant manus ſuas, & omnes mulieres nitida exhibẽt linteamina, ubi corpus Chriſti excipiant. Quibus in verbis Sanctus Præſul ad antiquũ

alludit

alludit morem, qui penes Christianos vigebat, quod scilicet, Eucharistiam ad ædes proprias deferre solerent, qui postmodum usus propter diversos abusus esse desiit. His præmissis porrò sic pergit: Non est grave, quod dico, fratres, quomodo viri aqua lavant manus suas, si eleemosynis lavent conscientias suas; Similiter & mulieres, quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi corpus Christi accipiant, si corpus castum & cor mundum exhibeant, ut cum bonâ conscientia, Christi Sacramenta accipiant. *Bernhardus* animæ prudentiam serpentinam moraliter hujusmodi verbis inculcare *sermone* XXVIII. *de modo benè vivendi* nititur: Rogo, ut audias prudentiam serpentis; Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum, antequam veniat ad fontem, evomit omne venenum: Imitare ergò & ut Charissima, hunc serpentē in hâc parte, ut, antequam venias ad fontem, id est, comunionem corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, evomas omne venenum, scilicet odium, iram, malitiam, invidiam, voluntatem malam, & noxias cogitationes ex corde tuo. Rursùs illos qui sine debitâ conscientiæ suæ emendatione ad communionem accedunt, sermone citato alloquitur his verbis: Rogo, vos fratres, inquit, nunquid est aliquis, qui in arcâ sordibus plena velit mittere vestem suam? & si in arcam sordibus plenā vestis non mittitur pretiosa, quâ fronte in anima, quæ peccatorū sordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur? Similem ferè considerationem *Chrysostomus hom.* XXIV. *in prior. Corinth.* adducit: Si quis Regem non temerè, nec inconsideratè exceperit, quid dico Regem, ne vestem quidem Regiam temerè & inconsideratè im̄undis manibus contrectaverit quisquam, etiamsi sit in solitudine, etiā si nemo adsit; atq; nihil est aliud vestis quam stamen vermium: Sin autem tincturam admiraris, ipsa quoq; est sanguis piscis morte affecti; sed tamen nemo eam voluerit aususq; fuerit im̄undis cōtrectare manibus. Si autem vestem hominis ne ausus fuerit quisquā solùm tangere, quomodo Dei corpus, qui est super omnia, propter quod fractæ sunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli, propter quod sumus & vivimus, accipiemus cum probro & contumeliâ.

§. II. Hæc quâ intentione præmissa sint ex sequentibus planè elucescet. Multa scilicet piæ antiquitatis oscula sacra, charitativum,

vum, quod vocant, oſculum, ultima quaſi illorum ſpecies ſuo gyro complectitur. Hoc primitivæ EccleſiæChriſtiani ſibi invicem in ſinceræ pacis & ἀνυποκρίτου charitatis teſſeram tempore ſacrorum publicorum offerebant. Illi autem ſedem in claſſe oſculi ſacri aſſigno, quia non ſolum communi nomine audit φίλημα ἅγιον, oſculum ſanctum, ſed etiam quia expreſsè in Sacris paginis ab Apoſtolo Roman. XVI. v. 16. I. Corinth. XVI. v. 20. II. Cor. XIII. v. 12. I. Theſſal. V. v. 26. mandatū fuit, quin & à ſacris perſonis in ſacro loco ſanctoque ſine ſuſceptum. Uſurpabatur primò in precum ſolennium, cumprimis Orationis Dominicæ clauſula, undè *Tertullianus Libro de Oratione*, appellat ſignaculum orationis, *& Dillherrus in Electis* Amen reale. *Juſtinus Martyr* ſub finem Apologiæ ſecundæ inquit: ἀλλήλους φιλήματι ἀσπαζόμεθα παυσάμενοι τῶν εὐχῶν. Hoc eſt, oſculo nos invicem ſalutamus, quando à precibus ceſſamus. Ratio hujus inſtituti non tantum dari poteſt ea, quam *Hieronymus hom. I. in Canticum* his verbis effert: Veri Chriſtiani ſe invicem oſculantur, ut recordentur, Deum nos in verbo ſuo & Spiritu ſancto ſuaviter oſculari; verum etiam & vel præcipuè iſta, quæ apud Præſulem *Hipponenſem de amicitia cap. 6.* legitur, ut nimirum exteriori oſculo pacem interiorem demonſtrent. Sive ut teſtentur, ſe preces ex pectore odiis & ſimultatibus minus onuſto fudiſſe. Qua de cauſa *Origenes* quoque *in Epiſt. ad Romanos cap. XVI.* Chriſtianos ita adhortatus eſt: ex ſermone Pauli (ſcilicet cum dicit, ſalutate vos invicem oſculo ſancto) mos in Eccleſia traditus eſt, ut poſt orationes oſculo ſe invicem ſuſcipiant fratres; hoc autem oſculum ſanctum appellat Apoſtolus, quo nomine illud docet primùm, ut caſta ſint oſcula quæ in Eccleſiis dantur, deinde ut ſimulata non ſint ſicut fuerunt Judæ. Oſculum verò fidele primò caſtum ſit, deinde pacem in ſe ſimplicitatemque habeat in charitate non fictâ. *Chryſoſtomus hom.* XVII. & XXX. *in 2. Epiſt. ad Corinthios*, hoc oſculum ideò inſtitutum tradit, ne vel major contemneret minorem, vel minor invideret majori: ſed pellerentur & contemptus & invidentiæ, oſculo iſto omnia mitigante & adæquante.

§. III. Impertiebant autem ſibi invicem illud, non modò

tempore Miſſæ conſtituto in templis, ſed & intra privatos parietes & in vicis, ut colligitur ex *Tertulliani libro de oratione*: potes domi differre pacem, cui officio negat gentilem, ut Chriſtiana ſatisfaciat. Hoc fiebat ad fraternitatem ſinceram conteſtandam. Nihil enim eſt fidelibus inter ſe magis unitum, qui ſpirituali quadam cogitatione omnes connectuntur. Cognationem verò oſculo olim probatam fuiſſe, oſtendit *Petrus Ærodius Decretorum lib. V. Tit. 12. §. 1.* Hæc conſanguinitas ſpiritualis & amicitia religionis ſocietate tam fortiter erat conjuncta, inquit *Gabriel Albaſpinæus* de veteribus Eccleſiæ ritibus, *Obſervatione XIX. lib. 1.* ut gentilibus ſuſpecta eſſet, eamque magno aliquo Sacramento aut myſterio contractam, & conjuratam eſſe crederent, ut pro alterutro mori ſint parati. Ab hac ſocietate non ſolùm arcebantur hæretici, ſchiſmatici, Abſtenti, (a) ſed etiam pœnitentes, (b) & Catechumeni, qui omnes à cæteris fidelibus fratres non appellabantur, quod ſcilicet, neque ſui hæredes, neque jus ad hæreditatem Chriſti habere cenſerentur. Hoc jus fraternitatis in quadam bonorum, precum, meritorum, voluntatis denique ac animæ conjunctione, ſocietate, & communione conſiſtebat, unusquisque pro facultate & modo fortunæ cæteros libenter juvabat, neque erat quisquam inter Chriſtianos ea tempeſtate, qui oſtiatim mendicaret, in ægrotis curandis, in viduis, captivis, & iis qui ad metalla, aut arenarias damnati eſſent, alendis, quantam diligentiam, quamtam curam adhiberent? Puellis quæ tempeſtivæ viro ad ætatem nubendi pervenerant, ex publica pecunia dos aſſignabatur, nullum prorſus officii genus prætermittebatur, omnia præter uxores, ut ait *Tertullianus*, illis erant communia. Si quiſpiam fratrum obviam fieret, ſi è longinquo rediret, ſi peregrè proficiſceretur, continuò ad amplexum, & ad oſculum currebant, mutua ſibi fratrum appellatione & ſalutatione congratulabantur. (a) *Abſtentus*, vox *D. Cypriano* familiaris, quæ juxta Pamelii expoſitionem, excommunicatum ſignificat; ſed veriſimilius *Latino Latinio* ab eccleſiaſticis functionibus ſuſpenſum intelligendum videtur: *Abſtineo* enim & *abſtineor* pro ſuſpendere, & ſuſpendi à ſacris, & *abſtenſio* ipſamet ſuſpenſionis cenſuram ſæpè apud eundem Autorem denotat. Ac in Regulis Patrum cap. V. §. 2. ha-

2. habetur: dignè correptus tamdiu abſtineatur, quamdiu vel culpæ qualitas popoſcerit, vel ſe pœnitendo humiliaverit. In Codicibus Floriacenſi & Corbenſi correctis, eodẽ ſignificatu abſtinere pro ſuſpendere legitur. Macer in Hierolexico. p. 4. (b) Pœnitentes dicebantur olim, qui pro homicidio, vel pro diverſis gravibusq; criminibus & peccatis publicam pœnitentiam agẽtes ſub cilicio ad altare erant reconciliati. Can. placuit, diſtinct. 50. Fuerunt autẽ in primitiva Eccleſia quinq; gradus publicè pœnitentium, de quibꝰ S. Gregorius Thaumaturgus mentionem facit: Primi *Flentes*, ſeu *Lugentes*, & à Latinis *Hyemantes* nuncupabantur; hi cilicio induti, & extra Eccleſiam humi proſtrati fidelibus Eccleſiam intrantibus veniam de comiſſis ſcandalis poſcebant, de quibus *Tertullianus de pudicitiâ cap. III.* ait: Conciliciatos, (id eſt, cilicio indutos) concineratos, cum dedecore & horrore compoſitos, proſtratos in mediũ ante viduas, ante Presbyteros, omniũ lachrymas ſuadentes, omnium veſtigia lambentes, omnium genua detinentes. Secundus pœnitentium ordo eorum erat, qui *Audientes* vocabantur. Hi namq; in Narthece cum Catechumenis admiſſi erant, quibus audire verbum Dei permittebatur, expulſi tamen erant tẽpore conſecrationis. Tertii dicebantur *Subſtrati vel Subjecti*; quia aliquantò diutius cum illis Catechumenis permanebant, ac ſubſtrati recipiebant ab Epiſcopo manuũ impoſitionẽ, qui ſuper eos aliquas preces recitabat. Quarti gradus erant *Conſiſtentes*, qui conſiſtebant cum cæteris fidelibus in Eccleſia, ſed in oblationibus minimè admittebantur. Conſiſtentes ſunt, inquit Matthæus Blaſtarius, in Syntagmate Juris Canonici Græcorum, qui fidelibꝰ comprecantur & ſimul pſallunt, myſteriorũ verò participatione abſtinent. Tandẽ quintus & ultimus ordo erat illorum, qui peractâ jam pœnitẽtiâ participes fiebãt ſacramentorũ, ſed à cæteris fidelibꝰ aliquatenus diſtinguebãtur, non enim omnibꝰ Privilegiis cæteris Chriſtianis conceſſis fruebantur, & ideò ſedebãt in humiliori loco. Verba Thaumaturgi *in Concil. Ancyr. can. XVII. apud Balſamonẽ* hæc ſunt; Fletꝰ ſeu luctꝰ eſt extra portã Oratorii, ubi peccatore ſtantẽ oportet fideles ingrediẽtes orare, ut pro ſe precẽtur. Auditio eſt juxta portã in porticu, ubi oportet eũ, qui peccavit, ſtare usq; ad Catechũenos & illinc egredi. Audiẽs enim, inquit Scripturas, & doctrinã, ejiciatur & precatione indignꝰ cenſeatur. Subjectio

ctio autem, ſeu ſubſtractio eſt, ut intra templi portam ſtans cum Catechumenis egrediatur. Congregatio, ſeu conſiſtentia eſt, ut cum fidelibus conſiſtat,& cum Catechumenis non egrediatur. Poſtremò eſt participatio Sacramentorum. Conciliabantur vero publici pœnitentes in Hebdomada majori, undè etiam illa Hebdomada Indulgentiæ dicitur. Confer noſtram Bibliothecam Anglorum *Lib. III. cap. V. §. 4. p. 317.*

§. IV. Ordinariè oſculum illud adhibebatur ante & poſt uſum S. Euchariſtiæ. Ante uſum Euchariſtiæ ſe amplexabâtur Chriſtiani mutuò, has addentes ſalutationibus acclamationes: PAX TECUM, MI FRATER! veluti *Juſtinus Martyr in Oratione ad Antoninum* perhibet; Ut nempe ante Chriſtianorum inter ſe concordia, aut reconciliatio gratiæ iniretur, quàm Deo, illi, ſuo paſcerentur, quo ſi non reficiebantur, reconciliationis ejus omninò nulla componendæ memoria refricabatur. De oſculis ante uſum Cœnæ S. datis & acceptis ſequentia Patrum teſtimonia accipio. *Origenes* vel quicunque autor eſt quatuor homiliarum in Canticum *Tom. I. Oper.* Hoc eſt verius propriusque & ſanctius oſculum, quod à Sponſo Dei verbo, porrigi dicitur ſponſæ, puræ ſcilicet animæ & perfectæ. Cujus rei imago eſt illud oſculum quod in Eccleſia ſub tempore Myſteriorum nobis invicem damus. *Hieronymus in Epiſtola ad Theophilum*, adverſus Johannem Hieroſolymitanum: Ignoramus abſq; charitate pacem, ſine pace communionem. Si munera noſtra abſque pace afferre non poſſumus, quanto magis eſt & Chriſti corpus accipere. Qua conſcientiâ ad Euchariſtiam accedam & reſpondebo Amen, cum de charitate dubitem porrigentis? Quisquam ne tibi invitus communicat? Quisquamne extentâ manu vertit faciem, & inter ſacras epulas Judæ oſculum porrigit. Omnium vitiorum fæces deponendas eſſe, eorumque loco virtutum habitus induendos eſſe egregiè monet. *Ambroſius ſerm. V. de Sacramentis* ad Neophytos, ne indigne S. Euchariſtiam ſumant: Veniſti ad altare, vocat te Dominus Jeſus, vel animam tuam, vel Eccleſiam,& ait: Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Vis ad Chriſtum aptare? nihil gratiùs. Vis ad animam tuam? nihil jucundius oſculetur me. Vides te mundum eſſe ab omni peccato, quia delicta deterſa

terſa ſunt: ideò te ſacramentis cœleſtibus dignum judicat, & ideò invitat ad cœleſte convivium. Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Tamen propter ſequentia anima tua vel humana conditio, vel Eccleſia videt, ſe ab omnibus mundatam eſſe peccatis, & dignam quæ ad altare Chriſti poſſit accedere. *Auguſtinus lib. II. contra literas Petiliani cap.* XXXII. Cui pacis oſculum inter Sacramenta copulabitis? Et Metaphraſtes, ſancta matrona, quæ virum ſimulaverat, ſic arguitur à Priſciano: quomodo cum ſis mulier ad divina ſacramenta acceſſiſti, nudo capite & in pacis ſalutatione os tuum ſecurè exhibuiſti fratribus; reſpondet illa & ſe ita purgat: Quod ad divina quidem dona attinet, ſimulans imbecillitatem non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ita accedebam ad Sacramentorum communionem, charitatis autem nunquam ſignum apud fratres recuſabam, neque enim hominum cultibus, ſed hominibus angelicam imitantibus impaſſibilitatem, me ipſam offerre exiſtimabam. *Chryſoſtomus hom. XXX. 2. in Corinth.* Non vulgari quodam honore os noſtrum afficitur, cum corpus Domini excipit, eaque præſertim de cauſa, tum mutua oſcula jungimus. Audiant qui obſcœna loquuntur, qui convitia proferunt, ac cohorreſcant, cogitantes, quale os turpent ac dedecorent. Audiant qui obſcœnè oſculantur. Audi quæ oracula Chriſtus per os tuum ediderit, atq; illud ab omni macula purum conſerva. De hoc oſculo ſancto aliud quoque afferri poteſt. Quid tandem? templum Chriſti ſumus. Itaque templi veſtibula, & aditum oſculamur cum alii alios oſculantur. At non cernitis, quotnam homines etiam hujusce templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim manu terentes. At per has portas & januas ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur cum communicamus. Idem *lib. I. de Compunctione.* Oſculum pacis porrigere tempore, quo munera offeruntur, in uſu eſt, ſed vereor, ne forte plures ex vobis labiis hoc tantùm modò faciant, cum Chriſtus pacem non ex ore, ſed ex corde deſideret. Anaſtaſius Synaita oratione de ſancta Synaxi: Propter hoc ipſum nos mutuò in oſculo pacis amplexamur, ut omni colligatione impietatis & cordis duritie abjectâ, puro corde ad Dominum accedamus.

Haymo Halberſtadienſis in Epiſt. ad Rom. c. XVI. Mos traditus eſt Eccleſiæ, ut convenientes fideles ad audiendum verbum divinum, Miſſarumque celebrationem, poſt orationes oſculo dilectionis ſuſcipiant ſe invicem. Confer *Jacobi Pamelii Notas ad Tertullian. de Orat. p. 176. Optatus Milevitanus narrat lib. I.* Lucillam fœminam potentem & factioſam, quæ ſchiſmati Donatiſtarum occaſionem præbuit, ſolitam fuiſſe ante communionem os cujusdam Martyris, ſi tamen Martyris, aut ſi Martyris, nec dum vindicati, oſculari, qua de re à Cœliciano tunc Archidiacono, poſtea Epiſcopo Carthaginenſi correpta, ipſi Cœciliano irata, ſchiſma adverſus illum ſuſcitavit. Hæc autem mulier ideò reprehenſa putatur, quod fraternum oſculum, quale ſibi mutuò ante ſuſceptionem corporis Chriſti præbebant fideles, vel dedignata, vel eo non contenta, incertas inſuper reliquias oſculari præſumeret. Add. *D. Henricus Rixner lib. de veter. Chriſtianor.* circa S. Euchariſtiam inſtitutis & ritibus cap. 7. Et *D. Joachim Hildebrandus libello* de priſcæ Eccleſiæ ſacris public. templ. & feſt. diebus Cap. I.

§. V. Poſt uſum S. cœnæ adhibitum eſſe oſculum ex Loco *Clementis Alexandrini*, qui ſimul ejusdem formam deſcribit, colligo. Ita verò ille *lib. III. Prædagog. cap. 2.* Regno dignè guſtato, ore modeſto & clauſo benevolentiam animi oſtendamus, per quod maximè ſe exercet manſuetudo morum. Illud autem aulicis quandoque negabatur propter contentiones. Scholiaſtes *Tertulliani lib. de Oratione*, oſculum pacis inter Miſſarum ſolennia dari conſuetum attingens, ait: Circumferatur patena pacis inter fideles, præterquam tamen inter aulicos, quos unanimes eſſe & pacificos non ſinit ambitio. In aulico ſolo ægrè pax coaleſcit, in quo ambitio adoleſcit, juxta *Novarinum lib. V. Electorum c. 62. p. 187.* Hoc enim oſculum animos mutuò conciliat, & omnem malorum oblivionem illis ſpondet, ſignum igitur eſt hoc oſculum reconciliationis, univerſæque injuriarum memoriæ deletæ, verba ſunt *Cyrilli Catecheſ. Myſtagog. V.* In eandem ſententiam quoque *Auguſtinus ſermon. LXXXIII. de diverſis*, eleganter ſcribit: Poſt orationem

Do-

Dominicam, quam accepiſtis & reddidiſtis, dicitur PAX VOBISCUM, & oſculantur ſe invicem Chriſtiani in oſculo ſancto, quod eſt ſignum pacis, ſi quod oſtendunt labia, fiat in conſcientia, id eſt, quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt, ſic cor tuum à corde illius non recedat. Deinde clamat Diaconus: Complectimini & oſculamini vos invicem; atque hinc mutuò nos oſculo ſalutamus. Non hoc ita accipias, quaſi oſculum illud ſit ejusmodi, quale in foro inter communes amicos eſſe conſuevit. Neque enim tale eſt. *Metrophanes Critopolus confeſſion. Cathol. & Apoſtolicæ Eccleſiæ in Orient. c. IX. p. m. 101.* Edit. Helmſtadienſ. Participes facti S. Euchariſtiæ mutuo ſe oſculo ſalutant, altero quidem dicente, Chriſtus eſt in medio noſtrûm; altero reſpondente, & eſt, & erit. A feſto autem Paſchatos usque ad Aſſumtionem Domini inter ſalutandum hic quidē dicit, *Chriſtus reſurrexit*, ille autem, *revera reſurrexit*. Poſteà verò per totum annum priora repetunt. Cæterùm ſalutatio Paſchatos non tantùm fit inter ſumtionem, (S. Euchariſtiæ) ſed & in plateis, in vicis ſibi invicem occurrentes ſalutant ſeſe mutò, altero dicente, *Chriſtus ſurrexit*, altero reſpondente, *Reverà ſurrexit*. Hoc ipſum fit usq; ad Aſſumptionem Domini Similiter mulieres inter ſe faciunt. Quantam lætitiam ex perceptione Euchariſtiæ primi Chriſtiani hauſerint, *Gabriel Albaſpinæus lib. I. obſervat. c. 12.* docet his verbis: Reperti in Eccleſia ſunt, qui eâ (Euchariſtiâ) ſumtâ mox ad Martyrium, quaſi impotentes lætitiæ, ultrò ſeſe offerrent. Antequam autem aris admoverentur, ut hoc tàm divinum & immortale munus haurirent, vidiſſes mutuos inter ſe complexus, quò tanta ſibi invicem gaudiorum oblectamenta OSCULO impertirent. Hi Dies, quibus Euchariſtiam ſumſiſſent, vocabantur antiquis dies lætitiæ, dies remiſſionis, dies immunitatis, dies ſolennitatis, dies feſtivi. *Hæc ille*. Tale oſculum in quibusdam Eccleſiis etiamnum frequentare Canonicos ante S. Synaxin *Cornelius à Lapide* Commentar. in II. ad Corinth. XIII. v. 12. *Henricus Pintus* in Chriſto crucifixo lib. V. Tit. 3. loco 6. p. 735. Et *Johan. Ludovicus de Lacerda* Adverſar. Sacror. cap. 81. num. 22. p. 113. tradunt. Quemadmodum verò auleis

quan-

quandoque oſculum denegabatur, ſic etiam Laicis profundam pœnitentiam agentibus nulli oſculum impertire licebat. Ἀρχαιονομία Anglorum, de priſcis hujus gentis legibus, Cantabrigiæ edit. Anno MDCXLIII. illud poſ. 82. 83. fusè inſinuat; pauca ſaltem inde excerpimus: Profunda illa pœnitentia eſt, cum Laicus deponat arma, & peregrinetur longè latèque nudus pedes, qui bis non pernoctatur loco uno, qui jejunat multum & vigilat, qui dies & noctes ardenter orat, & non invitus ſemet conterit, & qui adeò eſt incultus, ut nec crines nec ungues ferro tetigerit; (al. tangat) qui nec balneum intrat calidum, nec cubile molle, nec carnem guſtat, nec quid è potibus, quod faciat ebrium, qui Eccleſiam non ingreditur, ſed tamen loca ſacra quærit fervidus, & peccata confeſſus interceſſionem rogat; qui neminem OSCULATUR, ſemper autem reatus ſuos acerrimè deplorat. Vide *Seldenum de Synedriis Hebr. lib. I. cap. XIII. p. 516, 517.*

§. VI. Porrò ſi ad Praxin veteris Eccleſiæ curatè reſpicimus, Agaparum fruitioni procul dubio oſcula iſthæc fraterna admixta fuerunt. Agapæ vocabantur convivia ſacra primitivæ Eccleſiæ, à fine ſibi præfixo; quia ad mutuam charitatem fovendam, & ad pauperes refocillandos poſt Sacram Synaxin in Eccleſia celebrabantur. Ἀγάπη penes Græcos eſt amor, dilectio, charitas. *Hieronymus*, vel quisquis autor ſit Commentariorum vulgo Hieronymo adſcriptorum *in Epiſt. I. ad Corinthios*, *cap.* XI. In Eccleſia convenientes oblationes ſuas ſeparatim offerebant, & poſt communionem, quæcunque eis de ſacrificiis (de his nimirum, quæ quisque obtulerat) ſuperfuiſſent; illic in Eccleſia communem cœnam comedentes, pariter conſumebant. Et *Chryſoſtomus* in eandem Epiſtolam *hom.* XXVII. Statis diebus menſes faciebant communes, & peracta Synaxi, poſt Sacramentorum communionem omnes commune inibant convivium, divitibus quidem cibum adferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter veſcentibus. *Zonaras in Can.* LXXIV. *Trullan.* Antiquitùs, *inquit*, mos erat poſt communionem divinorum myſteriorum coëpulationes & compotationes fieri, divitibus epulas ſuppeditanti-

bus, ac præterea paupertiores invitantibus. Meminit quoque Agaparum Judas Apoſtolus verſ. XII. quorundam impietatem his verbis arguens: Hi ſunt ἐν ταῖς ἀγάπαις vel (juxta veteris interpretis verſionem,) In epulis veſtris maculæ, dum vobiſcum epulantur, ſine timore ſeipſos paſcentes. *Oecumenius in h. l.* Erant, *inquit*, eo tempore menſæ, quæ parabantur, de quibus & Paulus in Epiſt. ad Corinthios loquitur, quas etiam ἀγάπας appellabant. Idem in ipſam Pauli epiſtolam: Præcipuis diebus feſtis poſt Sacrorum Myſteriorum participationem, agebantur communes cœnæ, præparantibus illas divitibus, ac pauperes invitantibus. Publicum iſtud Eccleſiæ convivium eleganter deſcribit *Tertullianus in Apologetico cap.* XXIV. his verbis: Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos eſt, quantiſcunque ſumtibus conſtet: Lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum, ſiquidem inopes quosque refrigerio iſto juvantur. Non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum præguſtetur. Editur, quantum eſurientes capiunt: Bibitur, quantum pudicis eſt utile: ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum ſibi Deum eſſe; ita fabulantur, ut qui ſciant Dominum audire. Æque oratio convivium dirimit, inde diſceditur, non in catervas cæſionum, neque in Claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciviarum, ſed ad eandem curam modeſtiæ & pudicitiæ, ut qui non tam cœnam cœnaverint quam diſciplinam. De Agapis etiam puto intelligenda eſſe, quæ *Plinius junior* de Chriſtianis ad Trajanum Imperatorem ſcribens *Lib.* X. *Epiſt.* 97. exhibet: Affirmabant, hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die, ante lucem convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum invicem: ſeque Sacramento non in ſcelus aliquod obſtringere; ſed ne furta, ne latrocinia committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent. Quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, & rurſus coeundi ad capiendum cibum, promiſcuum tamen & innoxium. Promiſcuum vocat Plinius, quia omnes in illis conviviis promiſcuè accumbe-

 bant,

quandoque oſculum denegabatur, ſic etiam Laicis profundamiſpœnitentiam agentibus nulli oſculum impertire licebat. Ἀρχαιονομία Anglorum, de priſcis hujus gentis legibus, Cantabrigiæ edit. Anno MDCXLIII. illud poſ. 82. 83. fuſè inſinuat; pauca ſaltem inde excerpimus: Profunda illa pœnitentia eſt, cum Laicus deponat arma, & peregrinetur longè latèque nudus pedes, qui bis non pernoctatur loco uno, qui jejunat multum & vigilat, qui dies & noctes ardenter orat, & non invitus ſemet conterit, & qui adeò eſt incultus, ut nec crines nec ungues ferro tetigerit; (al. tangat) qui nec balneum intrat calidum, nec cubile molle, nec carnem guſtat, nec quid è potibus, quod faciat ebrium, qui Eccleſiam non ingreditur, ſed tamen loca ſacra quærit fervidus, & peccata confeſſus interceſſionem rogat; qui neminem OSCULATUR, ſemper autem reatus ſuos acerrimè deplorat. Vide *Seldenum de Synedriis Hebr. lib. I. cap. XIII. p. 516, 517.*

§. VI. Porrò ſi ad Praxin veteris Eccleſiæ curatè reſpicimus, Agaparum fruitioni procul dubio oſcula iſthæc fraterna admixta fuerunt. Agapæ vocabantur convivia ſacra primitivæ Eccleſiæ, à fine ſibi præfixo; quia ad mutuam charitatem fovendam, & ad pauperes refocillandos poſt Sacram Synaxin in Eccleſia celebrabantur. Ἀγάπη penes Græcos eſt amor, dilectio, charitas. *Hieronymus*, vel quiſquis autor ſit Commentariorum vulgo Hieronymo adſcriptorum *in Epiſt. I. ad Corinthios, cap.* XI. In Eccleſia convenientes oblationes ſuas ſeparatim offerebant, & poſt communionem, quæcunque eis de ſacrificiis (de his nimirum, quæ quiſque obtulerat) ſuperfuiſſent; illic in Eccleſia communem cœnam comedentes, pariter conſumebant. Et *Chryſoſtomus* in eandem Epiſtolam *hom.* XXVII. Statis diebus menſes faciebant communes, & peracta Synaxi, poſt Sacramentorum communionem omnes communo inibant convivium, divitibus quidem cibum adferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter veſcentibus. *Zonaras in Can.* LXXIV. *Trullan.* Antiquitùs, *inquit*, mos erat poſt communionem divinorum myſteriorum coëpulationes & compotationes fieri, divitibus epulas ſuppeditanti-

bus, ac præterea pauperiores invitantibus. Meminit quoque Agaparum Judas Apoſtolus verſ. XII. quorundam impietatem his verbis arguens: Hi ſunt ἐν ταῖς ἀγάπαις, vel (juxta veteris Interpretis verſionem;) In epulis veſtris maculæ, dum vobiſcum epulantur, ſine timore ſeipſos paſcentes. *Oecumenius in h. l.* Erant, *inquit*, eo tempore menſæ, quæ parabantur, de quibus & Paulus in Epiſt. ad Corinthios loquitur, quas etiam ἀγάπας appellabant. Idem in ipſam Pauli epiſtolam: Præcipuis diebus feſtis poſt Sacrorum Myſteriorum participationem, agebantur communes cœnæ, præparantibus illas divitibus, ac pauperes invitantibus. Publicum iſtud Eccleſiæ convivium eleganter deſcribit *Tertullianus in Apologetico cap.* XXIV. his verbis: Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos eſt, quantiſcumque ſumtibus conſtet: Lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum, ſiquidem inopes quosque refrigerio iſto juvantur. Non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur, quantum eſurientes capiunt: Bibitur, quantum pudicis eſt utile: ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum ſibi Deum eſſe; ita fabulantur, ut qui ſciant Dominum audire. Æque oratio convivium dirimit, inde diſceditur, non in catervas cæſionum, neque in Claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciviarum, ſed ad eandem curam modeſtiæ & pudicitiæ, ut qui non tam cœnam cœnaverint quam diſciplinam. De Agapis etiam puto intelligenda eſſe, quæ *Plinius junior* de Chriſtianis ad Trajanum Imperatorem ſcribens *Lib.* X. *Epiſt.* 97. exhibet: Affirmabant, hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die, ante lucem convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum invicem: ſeque Sacramento non in ſcelus aliquod obſtringere; ſed ne furta, ne latrocinia committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent. Quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, & rurſus coeundi ad capiendum cibum, promiſcuum tamen & innoxium. Promiſcuum vocat Plinius, quia omnes in illis conviviis promiſcuè accumbebant,

bant, ſine ullo diſcrimine perſonarum aut qualitatis, ut neq; dives prior neque pauper poſterior accumberet.

§. VII. Inveniuntur autem Agapæ apud antiquos Scriptores potiſſimum triplici de cauſâ celebratæ. Quædam fiebant occaſione nuptiarum, in quibus invitabatur ipſemet Epiſcopus, dicebanturque Agapæ connubiales. Aliæ inſtituebantur in ſanctorum Martyrum feſtivitatibus, hinc Agapæ natalitiæ dictæ. Alia tandem convivia in exequiis præbebantur, Agapæ funerales appellatæ. Nazianzenus in Carmine de diverſis vitæ generibus:

Non epulum natale adiens cum pluribus, aut quod
Funereum eſt, vel quod connubiale petens.

De funeribus admonuit Clericos *S. Clemens Lib. III. Conſtitut. Apoſtolic. cap. XLV.* inquiens: Qui in exequiis mortuorum ad convivium funebre invitati eſtis, ordine & in timore Dei epulamini, ut poſſitis preces pro defunctis exhibere Deo. Mos erat invitandi præter Clericos, etiam pauperes, amicos & affines, ut obſervavit *Origenes in Jobum lib. X.* Ex Concilio Gangrenſi in Gratiani decreto diſtinct. XLII. c. 1. habetur; Si quis deſpicit eos, qui fideliter Agapas, id eſt, convivia pauperum exhibent, & propter honorem Domini convocant fratres, & noluerit communicare, hujuscemodi convocationibus, parvipendẽs quod geritur, anathema ſit. *S. Paulinus Epiſt. LXXXI.* Aletio ſcribens, ejus magnificentiam in funeralibus Agapis pro Rufinâ uxore in Baſilicâ Vaticanâ celebratis valdè commendat his verbis: Patronos animarum noſtrarum pauperes, qui tota Roma ſtipem meritant, multitudinem in aulam Apoſtoli congregaſti. Pulchro equidem tanto operis tui ſpectaculo paſcor. Videre enim mihi videor tota illa religioſa miſeranda plebis examina, illos pietatis divinæ alumnos, tantis influere penitùs agminibus in ampliſſimam glorioſi Petri Baſilicam, ut pro januis atrii, & pro gradibus campi ſpatia coarctentur. De Agapis Solennibus pro Eccleſiarum dedicationibus *D. Gregorius* loquitur *lib. I. Epiſt. 54.* ubi Petro Subdiacono neceſſaria pro ſimilibus conviviis ad dedicationem cujusdam Oratorii committit. Conf. *lib. IX.*

lib. IX. *Ep.* 71. ad Mellitum Abbatem. Tandem hæc antiquiſſima in Eccleſia convivandi ratio, cum paulatim ambitione Divitum, partim etiam multitudinis inſolentiâ & luxu in deſuetudinem veniret, multosque poſt ſe abuſus traheret, ab Eccleſiarum præſulibus ſeverè prohibita eſt; unde tot in Conciliis contra illa convivia monita, decreta, & Conſtitutiones occurrunt. In *Decret. Gratiani diſtinct.* XLII. *c.* III. habetur: Non oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos ad Agapem vocatos partes tollere propter injuriam, quæ ex hac occaſione Eccleſiaſtico ordini poterit deputari, Laodic. Concil. In eodem Decreto Gratiani notatur ex *Carthaginenſi Concil. IV.* quod nulli Epiſcopi, vel Clerici in Eccleſiâ conviventur niſi fortè tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur. Populi ab hujusmodi conviviis quantum fieri poteſt, prohibeantur. *Diſtinct.* XLII. *c. V. Concil. Conſtantinop. VI.* c. LXXIV. ubi Charitates appellantur, & penitus ſuppreſſæ à S. Ambroſio, ejusque exemplo à D. Auguſtino, qui ab Eccleſia Africanâ eas expelli curavit, cum deperdita jam proſpiceretur cana illa Chriſtianorum ſimplicitas. Cui reformatori, ut ſuaviùs tales abuſus cohiberet, Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus ſcripſerat in hunc modum: Magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quàm minando, Epiſt. LXIV. Eundem ſcopum tangunt Auguſtini verba Confeſſion. lib. IV, cap. II. Cum ad memorias Sanctorum, ſicut in Africa fieri ſolebat, (Monica) pultes & panem & merum attuliſſet, atque ab oſtiario prohiberetur: Ubi hoc Epiſcopum vetuiſſe cognovit, tam piè atque obedienter amplexa eſt, ut ipſe mirarer, quod tam facile accuſatrix potius conſuetudinis ſuæ, quàm diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit. Sed illa cum attuliſſet caniſtrum cum ſolennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quam unum pocillum pro ſuo palato ſatis ſobrio temperatum, unde dignationem ſumeret, non ponebat. Etſi multæ eſſent, quæ illo modo videbantur honorandæ memoriæ defunctorum, idem ipſum unum, quod ubique poneret, circumferebat, quod jam non ſolùm aquatiſſimum, ſed etiam tepidiſſimum cum ſuis præſentibus per ſorbitiones exiguas partiretur:

Pp 2 quia

quia pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque ubi comperit à præclaro prædicatore atque antiſtite pietatis, præceptum eſſe, ita non fieri, nec ab eis qui ſobriè facerent, ne ulla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis, & quia illa quaſi parentalia, ſuperſtitioni gentilium eſſent ſimillima abſtinuit ſe libentiſſimè, & pro Caniſtro pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus ad memorias Martyrum afferre didicerat, ut & quòd poſſet daret egentibus. Hæ immoderata convivia propter nimiam licentioſamque celebrationem mutuamque diſſenſionem, ſuo quoque tempore reprehendit *Tertullianus, lib. de* Jejun. *adverſus Pſychicos cap. XVII.* Apud te, *inquiens*, Agape in cacabis fervet, Fides in culinis calet, Spes in ferculis jacet. Non oportet in Baſilicis ſeu in Eccleſiis Agapem facere, & intus mandu care, vel accubitus ſternere non licet; ſunt verba Canonis *IV. diſtinct. 43.* Catechumeni verò ad hæc convivia non admittebantur, quia nondum habiles erant ad communionem, ſicut nec pœnitentes publici, qui eam recipere nequibant. Plura exhibet J*acobus Boſius lib. VI. Romæ ſubterraneæ. cap. XXVII*

§. VIII. In Eccleſia Orientali ad præſens usque tempus hæ Agapæ perdurant. Hodierni enim Græci poſt ſacram Myſteriorum communionem in Feſto Paſchatos, allatis in Eccleſiam epulis communiter convivantur, ſolenne quod ſequitur carmen concinentes: Χειςὸς ανέςη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος, uti *Georgius Caſſander* in Liturgicis adducit. Quin *Dominicus Macer* ſe occaſione feſtivitatum & funeralium Agapis ſæpe interfuiſſe memorat *Hierolexici p. 16.* quamvis illæ non intra Eccleſias ſed penes ipſas ſub dio, vel in privatis domibus inſtitutæ ſint, juxta id, quod D. Gregorius lib. IX. epiſt. LXXI. Anglicis noviter ad fidem converſis præſcripſerat, permittendo eis ſcilicet, ut non longè ab Eccleſiis, in tuguriis virentibus frondibus fabricatis talia convivia recolerentur. Itaque inter alia convivia, pergit *Macer*, in quibus ibi præſens fueram, ſumtuoſiſſimum illud erat, non minùs ac devotiſſimum montis Libani, quando de Anno MDCXXIV. pro ſanctæ ſedis Apoſtolicæ negotiis ad

Patri-

Patriarcham acceſſeram, ibi enim in feſtivitate Patriarchalis Eccleſiæ, quæ ſub Titulo Deiparæ aſſumtionis eſt, convivium celebratum fuit, in quo interfuerunt Epiſcopi non pauci, magna Clericorũ caterva, & innumerabilis populorum concurſus, non enim in hoc venerabili cænobio, excepto hoc ſolùm die, carnes mãducare, nec unquam animalia mactare licet, quod pro hac die extra clauſuram permittitur. At Patriarcha cum cæteris Monachis, & Epiſcopis ejusdem ordinis ſeorſim comederunt, eorum enim Regula, quæ eſt D. Antonii Abbatis, nunquam carnes manducare permittit: Unde Maronitæ monachi, licet ad Prælatitias dignitates aſcendant, obſervant nihilominùs hanc carnium abſtinentiam, ſicut & reliquas Antonianas conſtitutiones, in ruralibus Inſulæ Melitenſis Eccleſiis, cum aliquod feſtum celebratur, ſolent poſt Veſperarum ſolennitatem, buccellas una cum fructibus populo diſtribuere, Græci verò placentas, & ſubcinericios panes diſtribuunt, & in exequiis dant granum frumenti coctum, & benedictum, quod condimentis ut bellariorum, & id generis, adulcare ſolent, quæ κόλυβα, id eſt, coliva, latinè Bellaria vocamus. Græcè tamen κωλίφιον & Coliphium latinè ipſum panem ſubcinericium ſignificat. *Plautus in Perſa act. I. Scen. III.* Coliphia mihi ne incocta detis: *& Juvenalis Sat. II. v. 53.*

Luctantur paucæ, comedunt Coliphia paucæ.

Taubmannus ad Plauti verba allegata ait: Coliphia erant panes cum recenti caſeo commixta. Eſculentum hoc frumenti cocti originem duxit ex capitali in Chriſtianos Juliani Apoſtatæ odio, dum ipſi Conſtantinopoli Quadrageſimam obſervabant, juſſerat ille, ut publicè comeſtabilia vendentes, non niſi contaminata & idolis immolata exponerent, ad cogendos ſcilicet Chriſtianos, ut aut illa comederent, aut fame perirent, verùm in viſione à Sancto Theodoro admoniti, ut loco panis coquerent frumentum, quod actum fuit per integram hebdomadam, ſolicitè egenis ditiores ſubveniendo, & hoc pacto imperialis intentio fruſtrata, edictum revocavit: Ob hanc igitur tanti facti memoriam continuarunt de-

inde Conſtantinopolitani fideles in gratiarum actione illius S. Martyris, ad anniverſarium ejusdem, ea coquere, atque amygdalis, uvas paſſis, nucibus à corticibus dimembratis, granis mali Punici, foliisque apii breviter tritis: hoc granum commiſcere ſolebant, quæ compoſitio Symbolicè varias ſanctorum virtutes denotat, & pauperibus diſtribui ſolet, docente Nectario Epiſcopo, apud *Baronium* ad annum Domini CCCLXII. Qui ritus à Græcis in Melita introductus obſervatur ibi ſolùm in funeralibus, & *Coccià* etiam vocatur; Moſchi tamen appellant *Cothià* panem illum benedictum, quem in Eccleſia pro mortuorum ſuffragio diſpenſant. Caſalius in aliquibus Galliæ & Hiſpaniæ locis Agapas adhuc in uſu eſſe tradit, & colligitur ex Lapide S. Ildephonſi altaris in Eccleſia Hiſpanorum S. Jacobi Romæ.

§. IX. Poſt exſufflationem in Baptiſmo antiquitùs dabat Sacerdos pacem cum oſculo, hoc eſt, Sacerdos oſculabatur baptizandum, ſive eſſet infans ſive adultus, dicens: Pax tibi, teſte *Johanne Stephano Durando* de ritibus Eccleſiæ Catholicæ Lib. I. c. 19. p. 105. & *D. Matthia Zimmermanno* Superintendente Miſnenſi, Diſſertat. Hiſtorico-Theolog. ad illud Tertulliani, *Fiunt, non naſcuntur Chriſtiani*. §. 74. *Joſephus Vice-Comes Obſervation. Eccleſiaſt. Volum. I. de Antiquis baptiſmi ritibus & Ceremoniis lib. V cap. I. p.* 305. ſingulare quidpiam in medium producit ſcribens: Abſoluto baptiſmo ſtatim miniſter baptiſatis oſcula figebat, quod manifeſte quidem *S. Cyprianus* ſignificavit epiſtolâ LIX. ad Fidum Epiſcopū, ubi ſimul cum cæteris collegis, qui Synodo interfuerant, redarguens opinionem ejus qui aſſerebat, ante octavum diem ſacro Lavacro admovendos non eſſe, quod eo tempore propter contractas in utero ſordes, nemo illos amplecti & oſculari ſine ſtomachi faſtidio poſſet, ſic, inquit, Deus perſonā non accipit, ſic nec ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate libratâ præbeat patrem. Nam & quod veſtigium infantis in primis partus ſui diebus conſtituti, mundū non eſſe dixiſti, quod unusquisq; noſtrûm horreat adhuc exoſculari, nec hoc putamus ad cœleſtem gratiam dandam

dam impedimento eſſe oportere. Scriptũ eſt enim: omnia munda mundis: nec aliquis noſtrûm id debet horrere, quod Deus dignatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu novus eſt, non ita eſt tamen, ut quiſquam illum in gratia danda atque in pace facienda horrere debeat, quando in oſculo infantis unusquiſq; noſtrûm pro ſuâ religione ipſas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare; quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exoſculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Quæ niſi oſculandi conſuetudinem receptiſſimam fuiſſe oſtenderent, vanum eſſet puerorum ſordes in medium afferre. Intelligere quoque ex his poteſt Lector, oſcula non modo Infantibus, verùm etiam adultis atque adeò ipſis fœminis impingi conſueviſſe, propterea quod naturali infantum ſordi opponit peccatorum ſaniem, qua grandiores utriusque ſexus miſerè inficiuntur: Et ea cum amplexu in imo pede figi ſolita, quorum primum verbo amplectimur, alterum veſtigio expreſſum eſt: ac demum ejus moris rationem fuiſſe, ut innueretur pax & gratia, quam qui aqua luſtrali tingebatur cum Chriſto & Eccleſia inibat. Huc usq; *Vice-Comes*. Eadem ferè reperiuntur in *Bellarmino, de Baptiſmo cap. 27. Vasquezio in 3. Thoma. quæſt. 71. diſp. 166. cap. 6. §. 72. 73. & Johanne Baptiſta Caſalio, de Veterum Chriſtianorum ſacris ritibus. c. V. p. 44.* Qui omnes hanc oſculi ceremoniam poſt baptiſmum longè antiquam eſſe contendunt. Imò *Vice-Comes* eandem diu ante Auguſtini tempora viguiſſe ſtatuit. Verùm fallit & fallitur. Ecquis enim credet, ritum adeò ſingularem; ſi unquam apud Veteres in uſu fuiſſet, non memoratu-rum aliquem ex tot illorum ſeculorum ſcriptoribus, qui totum Baptiſmi ordinem anxiè deſcriptum, in ſuis monumentis poſteritati reliquerunt: ex vetuſtiſſimis quidem Tertullianus, ex quarto quinto & ſexto ſeculo Pſeudo-Clemens, Pſeudo-Ambroſius & Pſeudo-Dionyſius, in iis operibus, quæ vel propriè de Baptiſmo, ut Tertullianus, vel etiam de univerſis Sacramentis eorumque legitima adminiſtratione, ut tres illi poſteriores laborioſè concinnârunt. Sed nullum hujus ritus veſtigium, vel in his vel in aliis, ſive antiquiſſimorum, ſive iis paulò recentiorum monumentis ex-

tis exſtat. De oſculo poſt Euchariſtiam dato & accepto omnes ferè memorant; oſculi baptiſmalis nemo mentionem facit, multo minus peregrinum illum & Eccleſiæ ignotum oſculandi in imo pede baptiſati modum verbulo tangit. Propterea *Vice-Comes & Bellarminus* à Doctiſſimo *Dallæo de cultibus Latinorum Religioſis lib. I. cap.* 2. meritò vapulat. Locus *Cypriani* allegatus nihil aliud inſinuat; quàm quod Fidus Cypriani Antagoniſta parvulis nondum octo dies natis, non baptiſmum modò, ſed etiam Euchariſtiam neceſſariò denegaverit, quippe quæ nemini niſi baptiſato confertur. Perſpicua ſunt Cypriani de illo verba: Intra octavum diem, eum qui natus eſt, baptiſandum & ſacrificandum non putabat. Non ſolùm baptiſandum, ſed quoque ſacrificandum negabat, id eſt, quod omnes concedunt, communicandum & Euchariſtico ſacro participandum. Cum enim mos obtinuerit, ut infantibus baptiſatis ſtatim Euchariſtia communicaretur; Fidus non potuit eos Baptiſmo excludere, quin & Euchariſtiâ, unaque iis quæ illam conſequebantur, quorum unum fuit oſculum, privaret. Fidi ratiocinium tale eſt; Parvulus ante octavum diem Euchariſtiæ particeps fieri nequit, eo quod recens nato, & à nativitatis ſordibus immundo nemo oſculum poſt communionem ſolenne daturus eſſet; Jam autem nemo Euchariſtiam accipit, quin pacis oſculum communicatus à fidelibus accipiat. Infantes à partu adhuc ſordidos nemo ad oſculum admiſerit, Ergò neque parvulorum quiſquam antequam eum octavus dies à partu mundaverit, ad Euchariſtiam, neque adeò ad baptiſmum, quem illa tum temporis neceſſariò ſequebatur, admittendus erit. Ex his quilibet capit, quàm infirmo illud Vice-Comitis de oſculo baptiſmali figmentum fundamento innitatur. Locus Auguſtini Libro IV. contra Epiſtol. Pelagii cap. 8. à Vice-Comite adductus, nulla explicatione indiget, quod ipſiſſima ſaltem Cypriani verba proponat, nihilque novi indigitet.

§. X. Ulterius Vice-Comes l. d. cap. XXXVI. p. 100. meminit, moris fuiſſe apud Veteres, cum Vir & fœmina ad ſuſcipiendum Baptiſandum admittebatur, ut ſuſceptor ſuſceptrici oſculum

lum infigeret. Ex qua conſuetudine ſcriptum eſt à *Gratiano III. parte Decreti de conſecrat. diſtinct. 4. c. 104.* Monachi ſibi compatres commatresve non faciant, nec oſculentur fœminas. Hoc eſt, nec una cum fœminis de ſacro fonte infantes ſuſcipiant. Proinde Gloſſa in eundem locum inquit; fortè tangit conſuetudinem alicujus loci, ubi Compatres oſculabantur Commatres. Cujus ego ut expoſitionem partim amplectar, dubitationem tamen & circumſcriptionem non admitto. Nam credere fas eſt, ubique eam conſuetudinem viguiſſe, ut ſignum eſſet ſuſceptorem cum ſuſceptrice ſpirituali affinitate devinciri. Cujus rei fundamentum à gentilium Hebræorumque moribus ductum eſt, qui propinquos & affines oſculati ſunt. Nunc autem ea conſuetudo penitus abrogata eſt, tum quia ſpiritualis affinitas inter omnes conſtat, ut eam externis ſignis declarare neceſſe non ſit, tum quia providere oportuit, ne hujusmodi ceremoniæ adhibeantur, quæ perditis & nefariis hominibus peccati, aut offenſionis materiam afferre poſſint. Oſculi poſt Baptiſmum diſertè meminit *Juſtinus Apologia II.* Poſtquam, *inquit*, eum abluimus, qui credit, ducimus eum ad locum quo convenerunt comprecandi causâ, ſub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus. Quæ verba non ſimpliciter de oſculo poſt baptiſmum dato vel accepto, ſed juxta tenorem veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ, poſt communicationem Euchariſtiæ actum baptiſmalem ſubſecutam accipienda arbitror. Antequam Vice-Comitem planè dimittam, addo encomium ipſi à *Dallao de Cult. Latin. religioſ. lib. I. cap. X.* haut fruſtra tributum, ne ſcilicet lectores ſibi ab illo imponi patiantur. Ut ſemel dicam, quod res eſt, is eſt Vice-Comes qui nullo vel certè exiguo delectu in citandis auctoribus utitur, veros & falſos, certos & dubios, veteres & recentes promiſcuè habet, veluti id ſibi tantum negotii datum crederet, ut de antiquis baptiſmi ritibus craſſum nobis, grande ac pingue volumen, multis nugis ac fabulis, multis in noſtros, quoties occurrunt, conviciis, lædoriis ac maledictis refertum cuderet.

§. XI. Abstinebant verò ab hac osculandi consuetudine diebus illis, quibus promulgatum erat integrum atque plenum jejunium, feriâ scilicet sextâ majoris hebdomadæ, Sabbathoque Sancto, extraordinariis item jejuniis, quæ graviorem aliquam ob causam ab Ecclesiâ indicerentur. *Tertullianus lib. de Oratione cap. 14.* Sic & die Paschæ, quo communis & quasi publica jejunii religio est, meritò deponimus osculum, nihil curantes de osculando. Alia jam consuetudo invaluit, jejunantes habitâ oratione cum fratribus, subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum Orationis. Causa intermissi hujus osculi communiter à Patribus affertur illa, quod nempe Ecclesia osculum Judæ detestaretur, memoriamque ejus ex animis hominum radicitùs exscindi vellet. Aliæ tamen adhuc rationes in medium duci possunt, quæ intimam consuetudinis naturam & genuinam causam demonstrant, qualis illa Tertulliani est in loco modò proposito: cessâsse osculum propter publicum jejunium populo die Veneris celebrandum indictum. Cur jejuniorum integrorum temporibus osculum pacis excluderetur, omnium doctissimè ex antiquitate eruit *Albaspinaus Observat. XVII. lib. 3.* dicens: Quo hujus antiquæ disciplinæ ratio penitùs cognoscatur non satis fuerit dicere, Die Veneris sancto osculum quodammodo vetitum; quod jejunium eo die non interruptum, sed integrum esset: sed præterea demonstrandum est, cur diebus jejuniorum integrorum minus honestum decorumque osculum putaretur, qua de re obscurè, neque satis planè & perspicuè Patres loquuntur, neque quid sentiendum sit, nisi conjectura assequi potes, cujus quidem conjecturæ ratio sola non ea est meo judicio, osculum lætitiæ & gaudii publici testimonium quoddam, & indicium fuisse certissimum: quod animi lætantis, & gestientis argumentum, die jejunii præsertim, in lucem quodammodo proferre nefas ducerent: Sed hoc unum VERE APPOSITE, ET PROPRIE dici potest, cum jejunia illa integra inducerentur primis illis temporibus, neque Sacrificii, neque communionis usum ullum extitisse, ex eoque consectarium illud, nullum ut osculum multas ob causas

liba-

Digitized by Google

libaretur: Primò, cum neque Sacrificii, neque communionis ulla fieret mentio, neque Miſſa; neque Sacrificium ullum ſolenne uſurparetur, oſculum ideò fuiſſe quaſi neglectum & omiſſum. Secundò, prætermiſſo Miſſæ ſacrificio ſacerdotem pacem Domini populo non impertiri conſueviſſe, propterea Chriſtianos non mutuo inter ſe circumlato oſculo uſos fuiſſe. Tertiò verba illa ſancti *Chryſoſtomi* afferri poſſunt, *Homilia de proditione Judæ*: Sanctum oſculum teneamus, quod animas ſociat, reconciliat mentes, & unum corpus videmur eſſe ſortiti, & ideò miſceamus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, ſed animorum charitate devincti, ut ſic divinæ menſæ poſſimus fructibus ſatiari. Ad extremum *Tertullianus*, oſculo pacis in partem meriti & gratiæ, quæ tempore Miſſæ Sacrificii comparabatur, unumquemq; à fratribus cooptari & adſciſci: cujus Sacrificii ceſſatione ejusquoq; fruendi cauſa nulla erat, ut ipſi de noſtrâ operatione participent, quam auderent de ſua pace tranſigere fratri: uno verbo, ut paucis perſtringam, quid aliud his verbis innuit, quale Sacrificium eſt à quo ſine pace receditur, quam oſculum dare omnino conſueviſſe propter Sacrificium. Sed objicitur Divus *Ambroſius ſerm. 34.* Cujus expreſſa ſunt verba, quæ confirment, etiam in quadrageſimis jejuniis oſculum datum eſſe, quemadmodum pacem Epiſcopo porrigentis, ne fortè ipſo Spiritu oſculi veſtri vos reprobet: poſſunt & ſtationum dies proferri, quibus & ſi hora tantùm tertia pomeridiana jejunium ſolveretur, Pacis tamen oſculum intercederet. Reſpondeo, vera eſſe illa, tantumque à nobis aſſeri, jejunioram integrorum diebus oſculum vetitum: Jejuniis, inquam, iis, quæ ſub Veſperam tantum ſolverentur: quibus quia nullũ ſacrum, nullumq; Sacrificium offerebatur, ita etiam nullum pacis oſculum interponeretur: ſicuti neq; feria ſexta majoris hebdomadæ, Sabbathoque ſancto, extraordinariisque jejuniis, quæ graviori aliqua de cauſa ab Eccleſia imperarentur. Sed quibus diebus ad nonam tantùm, aut etiam ad meridiem jejunium protrahebatur, cum in iis etiam ſacrum fieret, oſculum etiam porrigebatur. Quare cum in quadrageſimæ ſtationumque diebus primùm hora tertia pomeridiana, & deinde remittente ſe

te se nonnihil severiore disciplina, meridiè sacrum procuraretur, osculi etiam erat concessa usurpatio, atque eam esse causam illius consuetudinis arbitror, non autem in Judæ osculum quasi detestandum referendam: sed enim tantum in feriam sextã sanctioris hebdomadæ, non item in Sabbathum sanctum cadere potest. Deinde constat ex Tertulliano, eos qui libenter & extraordinariè quoque anni die jejunarent, voluisse etiam osculo parcere, imitantes in eo quidẽ, sed malè Ecclesiã, quæ integris Jejuniis osculo interdiceret. H. J. Conf. Joh. Baptista Casalius de Sacr. rit: c. 59. p. 236.

§. XII. Cæterùm à Doctis observatur, Missas pro defunctis sine osculo pacis perfici, cujus variæ apud Scriptores rationes recensentur. *Magister Albinus Flaccus Alcuinus de divin: offic. cap. I.* circa finem, *p. m.* 1134. *Edit. Paris. in fol. Anno MDC XVII.* sed hoc notandum, quia quod Missæ mortuorum absque gloriâ & Allelujah, seu pacis osculo celebrantur, quod est indicium lætitiæ, ad imitationem agitur Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Amalarius Fortunatus* Episcopus Trevirensis, *lib. III. de Offic. Eccles. cap. 44. Tomo IX. Bibliothecæ magna Patrum part. I. p. m. 362. col. 2.* repetit Alcuini initialia verba & addit: Nulli dubium, quin mos sit vindicta primi peccati, ac ideo sine gloriâ & Allelujah celebratur, quasi sine oleo & Thure. Notandum est etiam, quod officium pro mortuis ad imitationem agitur officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Jam prætulimus, quod novimus, quare in officiis passionis Domini, pacis osculum non debemus; hic nescimus aliud proferre, nisi quod ibi prælibavimus, quoniam ibi non agitur osculum pacis, nec hic agitur. *Durandus lib. IV. Divin. offic. cap. LIII.* §. 8. In Missa pro defunctis pax non datur, quia fideles animæ, jam non sunt, nec ulterius erunt in turbatione hujus mundi, sed quiescunt jam in Domino, unde non est eis necessarium pacis osculum, quod est pacis & concordiæ signum. Hinc est quod etiàm inter Monachos pax non datur, quoniam mundo mortui reputantur *de Consecrat. Dist. 2. Pacem. Rursus lib. VII. cap.* 35. §. 30. Pax etiam triplici ratione non datur, primò quia hoc officium triduanum Christi sepulturam vestigio sequitur, ubi pax non datur propter Judæ osculũ dete-

deteſtandum. Secundò, quia non communicamus mortuis, quia non nobis reſpondent. Nos enim ſumus in ſextâ ætate, illi in ſeptimâ. Tertiò, quia de mortuo homine neſcimus adhuc, utrum ſit ipſe de conformitate Eccleſiæ, & pacem habeat cum ſuo creatore & reconciliationem, ideo pacem admiſſam non damus. Addo *ἐπίκρισιν* Albaſpinæi l.c. Quando cauſa omiſſi oſculi in oſculum Judæ transfertur, non video quî convenire mortuorum ſacris poſſit. Exiſtimo itaque, probabilius eſſe ideò in mortuorum ſacris oſculum non perſolutum eſſe, quod olim privata eſſent illa ſacra, non autem ſolennia, hoc eſt, non eſſent inſtituta, ut in eis publicè fideles omnes communicarent, perinde atq; Dominicis feſtisq; diebus fieret. Nam in Canone 4. *Concilii ſecundi Vaſenſis* diſcrimen expreſsè ponitur inter ſolennia mortuorumq; Sacra. Itaq; cum in iis ſacris non communicaretur, nullum etiam oſculum dabatur. Eadem ratio facit pro Monachorũ ſacris, in quibus pariter oſculo parcebatur, non quidem, ut nonnulli autores de divinis officiis volunt, "quod mortui mundo cẽſerentur, quaſi mortuos inter & vivos nul- "là intercederet communio, & cum iis cõmunicandum non eſſet, "qui uno eodemq; cum vivis Eccleſiæ corpore comprehenduntur. "Quare ſi cum mortuis communicandum eſt, non eſt in eorum "ſacris prohibendum oſculum? quandoquidem cõmunionis ſignũ "eſt; coarguitq; Chriſtianos, ut ſimul oſculo conjungũtur, ita & eo- "dem Eccleſiæ corpore ſimul omnes conſociari. Vera igitur ac ger- "mana ratio inde deſumenda eſt, quod Monachorum miſſæ ſacrificia privata eſſent, & in iis nulla generalis communio fieret, quare oſculum, quod ad ſolas pertinebat generales communiones, omittebatur. Huc accedit, raro admodum Monachos Euchariſtiam percepiſſe, quod Laici eſſent, perpetuòq; pœnitentiæ vitæq; aſperitatibus conficerentur, quo in ſtatu ſeu tempore, vix ad Euchariſtiam participãdam, ac ne vix quidẽ accedere ſolerent. Videatur *Andreas Piſcara Caſtaldo in Praxi Ceremoniarum. lib II. Sect. VI. c. 5. §. 12. p. 242. Gabriel Biel, lectione LXXXI. ſuper canone Miſſæ.* Johan. à *Turrecremata in Decreta Gratiani Tomo IV. de Conſec. diſt. II. Can. pacem. §. 2. p. m. 67. Joh. Baptiſta de Rubeis, lib. IV. Div. Offic. c. 45. fol. 435. Julius Lavorius de Laurino, Tom. I. Variarũ Elucubrationũ Tit. II. c. 3. §. 56. pag.* 84.

§. XIII. Nemo tamen existimet oscula quondam in Ecclesia promiscuè impertita esse; ut illa viri cum fœminis, fœminæ contra cum viris indistinctè miscerent. Viri enim seorsim agere à fœminis in Ecclesia solebant, quod vel ex *Josepho* colligere est, quippe qui *libro VI. de bello Judaico cap. 6.* templum Hierosolymitanum describens, inter alia necessariò, *inquit*, proprius locus, qui religionis causâ mulieribus destinatus muro discernebatur; altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam verò secreta erat, ex aliis regionibus una porta Meridiana, & una Septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur, per alias enim transire ad mulieres non licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hospitibus fœminis, Religionis causa venientibus. Idem declarat *Philo Judæus, libro de vitâ contemplativâ:* Commune σεμνεῖον, (i. e. monasterium religiosorum) in quo septimo die conveniunt (Esseni in Ægypto apud Alexandriam versantes) septo clauditur duplici separatis virorum & mulierum cœtibus: Nam mulieres quoque simul auscultabant, ex more, duntaxat, quæ institutum idem sectantur, medius autem paries à solo surgit tribus quatuorve cubitis, in modum loriculæ, superiora usque ad tectum patent: unde gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei sexus consulitur, & quod verba Doctoris exaudiunt, facilè absque ullis obstaculis, quæ vocem ejus intercipiant. *Clemens Romanus in constitut. lib. II. cap. 61.* ait: Ecclesiam construi solitam longo situ instar navis, in cujus medio, quod gremium dicimus, Episcopus unà cum Clero, ad utrumque latus posito sedeat, ex altera Ecclesiæ parte viri, ex alterâ verò manerent mulieres: & sicut loca ab invicem distincta erat, eodem quoque modo portæ, ut quâ viri ingrederentur, discreta esset ab eâ, quæ fœminis tantùm pateret. Et sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita Diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum. Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneant cæteræ, & post stent, nuptæ & quæ jam liberos habent, seorsum maneant. Virgines & viduæ & anus, primæ omnium vel stent, vel sedeant. Idem ferè *Origenes tract. XXVI. in Matth.* docet, scribens: Venit ad nos traditio talis, quasi sit aliquis locus in tem-

in templo, ubi Virginibus quidem conſiſtere licet & orare Deum; expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo conſiſtere. Inde *Ambroſius ad virginem lapſam* his verbis invehitur: Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipſe inſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diviſa eſt mulier & virgo. Quæ non eſt nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo ſit, ſancta corpore & Spiritu. *Procopius* etiam *de ædific. Juſt. lib. 1.* hæc habet: Sunt duæ utrinque porticus, quas faſtigiata teſtudo & aurum venuſtant, harum una viros orantes, altera mulieres admittit. In Eccleſia quoque Romana diſtincta fuiſſe in Baſilicis loca virorum & mulierum ex Symmachi & Gregorii III. Paparum vitis liquet. Alicubi invenio datum locum mulieribus in ſublimi ſpecula propè teſtudinem, clathris interpoſitis ut à virorum conſortio, & colloquio ſubducerentur. Narrat Amphilochius præcepiſſe Baſilium, ut vela è ſpeculis ſuſpenderentur, & ſi quæ mulier deprehenſa eſſet caput emittere, ad reſpiciendum dum ſacra agebantur, extra communionem fieret. Dicitur quoque idem Baſilius apud Amphilochium, ſive Chryſoſtomus, ut alii ſcribunt, Diaconum ſibi miniſtrantem ab altari ſubmoviſſe, eo quod mulierem ſurſum in tabulato manentem procaciter inſpexiſſet. Favet *Gregorius Nazianzenus* in ſomnio de templo Anaſtaſiæ his verſibus de ſeipſo concinante:

Denique virginei cœtus, matronæ & honeſtæ
  Erectis aures ad mea verba dabant.

Nec ſolùm dum ſtarent in Eccleſia, ſed etiam dum irent, hæc virorum & mulierum diſtinctio ſervabatur. Confluunt populi ad Eccleſias, *ait Auguſtinus lib. II. de Civ. Dei, cap.* 28. caſta celebritate, honeſta utriusque ſexus diſcretione. Erat enim in illis, ut ſapienter ſcribit *Tertullianus de præſcript. cap. XLIII.* gravitas honeſta, apparitio devota, & proceſſio modeſta. *Amalarius Fortunatus lib. III. de Eccl. offic.*

Eccl. offic. c.32.p.433. Interrogatus sum, *inquit*, ab aliquibus, quare non invicem porrigant sibi oscula, viri & fœminæ in officio Missæ? quibus quamvis tunc non responderem, respondendum nunc fore arbitror. Carnales amplexus, quibus junguntur sæpissimè viri & fœminæ, vitandi sunt in Ecclesiæ conventu. Ac ideò sequestrantur viri & fœminæ in Ecclesia, non solum ab osculo carnali, sed etiam situ locali. Ab his personis dantur oscula mutua in Ecclesia, quæ nullam titillationem libidininosæ suggestionis cogunt suscitare. *Durantes Mimatensis*, scriptor seculi tertii decimi jam præcipitis *in Rationali div. offic. lib. IV. cap.* 53. Viri, *ait* & mulieres, non invicem osculum in Ecclesia porrigunt, ne fortè aliquid lasciviæ surrepat.

§. XIV. Quamvis verò olim ad removendam concupiscentiarum pravarum ansam amoliendamque omnem suspicionem, viri à fœminis in S. Synaxi seorsim sederint, nihilominus tamen Ethnici Christianos eo nomine traducebant, ac si in congregationibus non tam Dei sui, quam Cotyttus sacra peragerent, convenientes quippe noctu, & osculis (quæ ipsi perperam incentiva libidinum interpretabantur,) conventus & inciperent & clauderent, imò nonnulli iisdem Ecclesias turbarent, perfidiâ & impudicitiâ inquinati. Id propter duo illa exstantiora vitia Sanctis Patribus quotidianas easque gravissimas querelas extorserunt. *Athenagoras Atheniensis Philosophus, in legatione pro Christianis* hæc tela evibrat: Rursum cum religio nostra nos doceat, (sicut quidam vir sanctus scripsit) si quis osculum suæ cupiditatis causa repetierit &c. Summâ igitur cautione communicandum est osculum, ut non aliter quam pia salutatio, vel potiùs adoratio quædam habeatur; quæ si vel parum impurâ cogitatione inquinata fuerit, à vita æternâ nos alienet. Ergò spe vitæ æternæ freti, præsentem hanc, ejusque delicias, & sensuum etiam, animæque (non puras) voluptates contemnimus. *Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. III.* Dilectio non in osculo censetur, sed in benevolentia. Illi autem nihil aliud osculo quàm Ecclesias conturbant, cum ipsam non habeant intus amicitiam. Etenim in hoc utique turpem movit suspicionem & maledicentiam, quod

Digitized by Google

quod imprudenter oſculo uterentur, quod eſſe oportebat Myſticum, id ſanctum vocavit Apoſtolus. Quis eſt, *inquit Auguſtinus*, qui non iraſcatur, videns fratres inſidiantes fratribus, fidem non ſervantes oſculo, quod infigunt Sacramentis Dei? Qui etiam doctiſſimus Pater alibi fœdam hominum luxuriem in eâ re ita notat: Ipſum oſculum tantâ turpitudine fœdant, ut ſic oſculari, nihil aliud ſit, quam adulterari. Et tamen non deerant admonita frequentia, de retinenda oſculi ſanctitate & improbi animi ſimulatione. Imò in Sacroſanctis ceremoniis & Liturgiæ Myſteriis, Diaconus altâ voce denunciabat: μήτις κατά τινος. μήτις ἐν ὑποκρίσει. Nemo contra aliquem, nemo cum ſimulatione, ut Apoſtoli decreverant. *Clemens Romanus Conſtitut. Apoſtolic. lib. II. cap. 54. & 57.* Sed cum latè graſſaretur vitium, cœpére quidam modeſtiores & retinentiſſimi honeſtatis ſe paulum ab oſculandi conſuetudine ſubducere, ut haud obſcurè innuit *Tertullianus in extremo Lib. de Orat.* Præſides item Religionis, hierarchæ, ne impiorum hominum nequitiâ macula ſanctis rebus adſpergeretur, ſenſim eum ritum ſuſtulerunt. Sed ne penitùs Myſticum illud inventum exoleſceret, inductæ ſunt tabellæ cum crucis vel Chriſti imagine, quas ſequioris ſeculi Scriptores *oſculatoria* vocant, & per templum oſculandæ etiamnum circumferuntur, vulgus dare pacem nominat, *Ludovico Creſollio teſte, Lib. IV. Myſtagogi cap. VI. ſect. 2. p. 894. Conf. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II. c. 16.* Sed tabella & imagunculâ ſubrogatâ minimè opus eſt, ſufficit ut omnes oſculentur vivam Patris imaginem, veræ charitatis non tàm ſymbolum, quàm ſcaturiginem, in quod oſculum nulla cadere poteſt turpis ſuſpicio, juxta *Rivet. Commentar. in Pſalm. II. Tomo II. Operum pag. 29.*

§. XV. Non ſilentio hîc prætereundum eſt, Baptiſatos quondam Catechumenis (ita S. Patres hos vocant, quibus fidei Myſteria vivæ vocis Miniſterio tradebantur) oſculum exhibere non potuiſſe, nec ave illis dicere. Ita enim *Karolus M. capitular. lib. VI. num. 92.* præcepit: Non liceat Baptiſatis cum Catechumenis manducare, nec oſculum eïs dare, vel ave illis dicere, quantò magis

tis exſtat. De oſculo poſt Euchariſtiam dato & accepto omnes ferè memorant; oſculi baptiſmalis nemo mentionem facit, multo minus peregrinum illum & Eccleſiæ ignotum oſculandi in imo pede baptiſati modum verbulo tangit. Propterea *Vice-Comes & Bellarminus* a Doctiſſimo *Dallæo de cultibus Latinorum Religioſis lib. I. cap. 2.* meritò vapulat. Locus *Cypriani* allegatus nihil aliud inſinuat; quàm quod Fidus Cypriani Antagoniſta parvulis nondum octo dies natis, non baptiſmum modò, ſed etiam Euchariſtiam neceſſariò denegaverit, quippe quæ nemini niſi baptiſato confertur. Perſpicua ſunt Cypriani de illo verba: Intra octavum diem, eum qui natus eſt, baptiſandum & ſacrificandum non putabat. Non ſolùm baptiſandum, ſed quoque ſacrificandum negabat, id eſt, quod omnes concedunt, communicandum & Euchariſtico ſacro participandum. Cum enim mos obtinuerit, ut infantibus baptiſatis ſtatim Euchariſtia communicaretur; Fidus non potuit eos Baptiſmo excludere, quin & Euchariſtiá, unaque iis quæ illam conſequebantur, quorum unum fuit oſculum, privaret. Fidi ratiocinium tale eſt; Parvulus ante octavum diem Euchariſtiæ particeps fieri nequit, eo quod recens nato, & à nativitatis ſordibus immundo nemo oſculum poſt communionem ſolenne daturus eſſet; Jam autem nemo Euchariſtiam accipit, quin pacis oſculum communicatus à fidelibus accipiat. Infantes à partu adhuc ſordidos nemo ad oſculum admiſerit, Ergò neque parvulorum quiſquam antequam eum octavus dies à partu mundaverit, ad Euchariſtiam, neque adeò ad baptiſmum, quem illa tum temporis neceſſariò ſequebatur, admittendus erit. Ex his quilibet capit, quàm infirmo illud Vice-Comitis de oſculo baptiſmali figmentum fundamento innitatur. Locus Auguſtini Libro IV. contra Epiſtol. Pelagii cap. 8. à Vice-Comite adductus, nulla explicatione indiget, quod ipſiſſima ſaltem Cypriani verba proponat, nihilque novi indigitet.

§. X. Ulterius Vice-Comes l. d. cap. XXXVI. p. 100. meminit, moris fuiſſe apud Veteres, cum Vir & fœmina ad ſuſcipiendum Baptiſandum admittebatur, ut ſuſceptor ſuſceptrici oſculum

lum inſigeret. Ex qua conſuetudine ſcriptum eſt à *Gratiano III. parte Decreti de conſecrat. diſtinct. 4. c. 104.* Monachi ſibi compatres commatresve non faciant, nec oſculentur fœminas. Hoc eſt, nec una cum fœminis de ſacro fonte infantes ſuſcipiant. Proinde Gloſſa in eundem locum inquit; fortè tangit conſuetudinem alicujus loci, ubi Compatres oſculabantur Commatres. Cujus ego ut expoſitionem partim amplectar, dubitationem tamen & circumſcriptionem non admitto. Nam credere fas eſt, ubique eam conſuetudinem viguiſſe, ut ſignum eſſet ſuſceptorem cum ſuſceptrice ſpirituali affinitate devinciri. Cujus rei fundamentum à gentilium Hebræorumque moribus ductum eſt, qui propinquos & affines oſculati ſunt. Nunc autem ea conſuetudo penitus abrogata eſt, tum quia ſpiritualis affinitas inter omnes conſtat, ut eam externis ſignis declarare neceſſe non ſit, tum quia providere oportuit, ne hujusmodi ceremoniæ adhibeantur, quæ perditis & nefariis hominibus peccati, aut offenſionis materiam afferre poſſint. Oſculi poſt Baptiſmum diſertè meminit *Juſtinus Apologia II.* Poſtquam, *inquit*, eum abluimus, qui credit, ducimus eum ad locum quo convenerunt comprecandi causâ, ſub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus. Quæ verba non ſimpliciter de oſculo poſt baptiſmum dato vel accepto, ſed juxta tenorem veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ, poſt communicationem Euchariſtiæ actum baptiſmalem ſubſecutam accipienda arbitror. Antequam Vice-Comitem planè dimittam, addo encomium ipſi à *Dallæo de Cult. Latin. religioſ. lib. I. cap. X.* haut fruſtra tributum, ne ſcilicet lectores ſibi ab illo imponi patiantur. Ut ſemel dicam, quod res eſt, is eſt Vice-Comes qui nullo vel certè exiguo delectu in citandis auctoribus utitur, veros & falſos, certos & dubios, veteres & recentes promiſcuè habet, veluti id ſibi tantum negotii datum crederet, ut de antiquis baptiſmi ritibus craſſum nobis, grande ac pingue volumen, multis nugis ac fabulis, multis in noſtros, quoties occurrunt, conviciis, lædoriis ac maledictis refertum cuderet.

Digitized by Google

§. XI. Abstinebant verò ab hac osculandi consuetudine diebus illis, quibus promulgatum erat integrum atque plenum jejunium, feriâ scilicet sextâ majoris hebdomadæ, Sabbathoque Sancto, extraordinariis item jejuniis, quæ graviorem aliquam ob causam ab Ecclesiâ indicerentur. *Tertullianus lib. de Oratione cap.* 14. Sic & die Paschæ, quo communis & quasi publica jejunii religio est, meritò deponimus osculum, nihil curantes de osculando. Alia jam consuetudo invaluit, jejunantes habitâ oratione cum fratribus, subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum Orationis. Causa intermissi hujus osculi communiter à Patribus affertur illa, quod nempe Ecclesia osculum Judæ detestaretur, memoriamque ejus ex animis hominum radicitùs exscindi vellet. Aliæ tamen adhuc rationes in medium duci possunt, quæ intimam consuetudinis naturam & genuinam causam demonstrant, qualis illa Tertulliani est in loco modò proposito: cessâsse osculum propter publicum jejunium populo die Veneris celebrandum indictum. Cur jejuniorum integrorum temporibus osculum pacis excluderetur, omnium doctissimè ex antiquitate eruit *Albaspinaus Observat. XVII. lib.* 3. dicens: Quo hujus antiquæ disciplinæ ratio penitùs cognoscatur non satis fuerit dicere, Die Veneris sancto osculum quodammodo vetitum, quod jejunium eo die non interruptum, sed integrum esset: sed præterea demonstrandum est, cur diebus jejuniorum integrorum minus honestum decorumque osculum putaretur, qua de re obscurè neque satis planè & perspicuè Patres loquuntur, neque quid sentiendum sit, nisi conjectura assequi potes, cujus quidem conjecturæ ratio sola non ea est meo judicio, osculum lætitiæ & gaudii publici testimonium quoddam, & indicium fuisse certissimum: quod animi lætantis, & gestientis argumentum, die jejunii præsertim, in lucem quodammodo proferre nefas ducerent: Sed hoc unum VERE APPOSITE, ET PROPRIE dici potest, cum jejunia illa integra inducerentur primis illis temporibus, neque Sacrificii, neque communionis usum ullum extitisse, ex eoque consectarium illud, nullum ut osculum multas ob causas

lib-

libaretur: Primò, cum neque Sacrificii, neque communionis ulla fieret mentio, neque Miſſa; neque Sacrificium ullum ſolenne uſurparetur, oſculum ideò fuiſſe quaſi neglectu n & omiſſum. Secundò, prætermiſſo Miſſæ ſacrificio ſacerdotem pacem Domini populo non impertiri conſueviſſe, propterea Chriſtianos non mutuo inter ſe circumlato oſculo uſos fuiſſe. Tertiò verba illa ſancti *Chryſoſtomi* afferri poſſunt, *Homilia de proditione Judæ*: Sanctum oſculum teneamus, quod animas ſociat, reconciliat mentes, & unum corpus videmur eſſe ſortiti, & ideò miſceamus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, ſed animorum charitate devincti, ut ſic divinæ menſæ poſſimus fructibus ſatiari. Ad extremum *Tertullianus*, oſculo pacis in partem meriti & gratiæ, quæ tempore Miſſæ Sacrificii comparabatur, unumquemq; à fratribus cooptari & adſciſci: cujus Sacrificii ceſſatione ejusquoq; fruendi cauſa nulla erat, ut ipſi de noſtrâ operatione participent, quam auderent de ſua pace tranſigere fratri: uno verbo, ut paucis perſtringam, quid aliud his verbis innuit, quale Sacrificium eſt à quo ſine pace receditur, quam oſculum dare omnino conſueviſſe propter Sacrificium. Sed objicitur Divus *Ambroſius ſerm.* 34. Cujus expreſſa ſunt verba, quæ confirment, etiam in quadrageſimis jejuniis oſculum datum eſſe, quemadmodum pacem Epiſcopo porrigentis, ne fortè ipſo Spiritu oſculi veſtri vos reprobet: poſſunt & ſtationum dies proferri, quibus & ſi hora tantùm tertia pomeridiana jejunium ſolveretur, Pacis tamen oſculum intercederet. Reſpondeo, vera eſſe illa, tantumque à nobis aſſeri, jejuniorum integrorum diebus oſculum vetitum: Jejuniis, inquam, iis, quæ ſub Veſperam tantum ſolverentur: quibus, quia nullũ ſacrum, nullumq; Sacrificium offerebatur, ita etiam nullum pacis oſculum interponeretur: ſicuti neq; feria ſexta majoris hebdomadæ, Sabbathoque ſancto, extraordinariisque jejuniis, quæ graviori aliqua de cauſa ab Eccleſia imperarentur. Sed quibus diebus ad nonam tantùm, aut etiam ad meridiem jejunium protrahebatur, cum in iis etiam ſacrum fieret, oſculum etiam porrigebatur. Quare cum in quadrageſimæ ſtationumque diebus primùm hora tertia pomeridiana, & deinde remitten-

Digitized by Google

te se nonnihil severiore disciplina, meridie sacrum procuraretur, osculi etiam erat concessa usurpatio, atque eam esse causam illius consuetudinis arbitror, non autem in Judæ osculum quasi detestandum referendam: sed enim tantum in feriam sextā sanctioris hebdomadæ, non item in Sabbathum sanctum cadere potest. Deinde constat ex Tertulliano, eos qui libenter & extraordinariè quoque anni die jejunarent, voluisse etiam osculo parcere, imitantes in eo quidē, sed malè Ecclesiā, quæ integris Jejuniis osculo interdiceret. H. J. Conf. Joh. Baptista Casalius de Sacr. rit. c. 59. p. 236.

§. XII. Cæterùm à Doctis observatur, Missas pro defunctis sine osculo pacis perfici, cujus variæ apud Scriptores rationes recensentur. *Magister Albinus Flaccus Alcuinus de divin. offic. cap. I. circa finem, p. m. 1134. Edit. Paris. in fol. Anno MDCXVII.* sed hoc notandum, quia quod Missæ mortuorum absque gloriâ & Allelujah, seu pacis osculo celebrantur, quod est indicium lætitiæ, ad imitationem agitur Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Amalarius Fortunatus* Episcopus Trevirensis, *lib. III. de Offic. Eccles. cap. 44. Tomo IX. Bibliothecæ magnæ Patrum part. I. p. m. 362. col. 2.* repetit Alcuini initialia verba & addit: Nulli dubium, quin mos sit vindicta primi peccati, ac ideo sine gloriâ & Allelujah celebratur, quasi sine oleo & Thure. Notandum est etiam, quod officium pro mortuis ad imitationem agitur officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Jam prætulimus, quod novimus, quare in officiis passionis Domini, pacis osculum non debemus; hic nescimus aliud proferre, nisi quod ibi prælibavimus, quoniam ibi non agitur osculum pacis, nec hic agitur. *Durandus lib. IV. Divin. offic. cap. LIII.* §. 8. In Missa pro defunctis pax non datur, quia fideles animæ, jam non sunt, nec ulterius erunt in turbatione hujus mundi, sed quiescunt jam in Domino, unde non est eis necessarium pacis osculum, quod est pacis & concordiæ signum. Hinc est quod etiam inter Monachos pax non datur, quoniam mundo mortui reputantur *de Consecrat. Dist. 2. Pacem. Rursus lib. VII. cap.* 35. §. 30. Pax etiam triplici ratione non datur, primò quia hoc officium triduanum Christi sepulturam vestigio sequitur, ubi pax non datur propter Judæ osculū dete-

deteſtandum. Secundò, quia non communicamus mortuis, quia non nobis reſpondent. Nos enim ſumus in ſextâ ætate, illi in ſeptimá. Tertò, quia de mortuo homine neſcimus adhuc, utrum ſit ipſe de conformitate Eccleſiæ, & pacem habeat cum ſuo creatore & reconciliationem, ideo pacem admiſſam non damus. Addo ἐπίκρισιν Albaſpinæi l.c. Quando cauſa omiſſi oſculi in oſculum Judæ transfertur, non video quî convenire mortuorum ſacris poſſit. Exiſtimo itaque, probabilius eſſe ideò in mortuorum ſacris oſculum non perſolutum eſſe, quod olim privata eſſent illa ſacra, non autem ſolennia, hoc eſt, non eſſent inſtituta, ut in eis publicè fideles omnes communicarent, perinde atq; Dominicis feſtisq; diebus fieret. Nam in Canone 4. *Concilii ſecundi Vaſenſis* diſcrimen expreſsè ponitur inter ſolennia mortuorumq; Sacra. Itaq; cum in iis ſacris non communicaretur, nullum etiam oſculum dabatur. Eadem ratio facit pro Monachorũ ſacris, in quibus pariter oſculo parcebatur, non quidem, ut nonnulli autores de divinis officiis volunt, " quod mortui mundo cẽſerentur, quaſi mortuos inter & vivos nullà intercederet communio, & cum iis cõmunicandum non eſſet, " qui uno eodemq; cum vivis Eccleſiæ corpore comprehenduntur. " Quare ſi cum mortuis communicandum eſt, non eſt in eorum " ſacris prohibendum oſculum? quandoquidem cõmunionis ſignũ " eſt; coarguitq; Chriſtianos, ut ſimul oſculo conjungũtur, ita & eodem Eccleſiæ corpore ſimul omnes conſociari. Vera igitur ac germana ratio inde deſumenda eſt, quod Monachorum miſſæ ſacrificia privata eſſent, & in iis nulla generalis communio fieret, quare oſculum, quod ad ſolas pertinebat generales communiones, omittebatur. Huc accedit, rarò admodum Monachos Euchariſtiam percepiſſe; quod Laici eſſent, perpetuòq; pœnitentiæ vitæq; aſperitatibus conficerentur, quo in ſtatu ſeu tempore, vix ad Euchariſtiam participãdam, ac ne vix quidẽ accedere ſolerent. Videatur *Andreas Piſcara Caſtaldo in Praxi Ceremoniarum. lib. II. Sect. VI. c. 5. §. 12. p. 242. Gabriel Biel, lectione LXXXI. ſuper canone Miſſæ.* Johan. *à Turrecremata in Decreta Gratiani Tomo IV. de Conſec. diſt. II. Can. pacem. §. 2. p. m. 67. Joh. Baptiſta de Rubeis, lib. IV. Div. Offic. c. 45. fol. 435. Julius Lavorius de Laurino, Tom. I. Variarũ Elucubrationũ Tit. II. c. 3. §. 56. pag.* 84.

§. XIII. Nemo tamen existimet oscula quondam in Ecclesia promiscuè impertita esse; ut illa viri cum fœminis, fœminæ contra cum viris indistinctè miscerent. Viri enim seorsim agere à fœminis in Ecclesia solebant, quod vel ex *Josepho* colligere est, quippe qui *libro VI. de bello Judaico cap. 6.* templum Hierosolymitanum describens, inter alia necessariò, *inquit*, proprius locus, qui religionis causâ mulieribus destinatus muro discernebatur; altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam verò secreta erat, ex aliis regionibus una porta Meridiana, & una Septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur, per alias enim transire ad mulieres non licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hospitibus fœminis, Religionis causa venientibus. Idem declarat *Philo Judæus, libro de vitâ contemplativâ*: Commune σεμνεῖον, (i. e. monasterium religiosorum) in quo septimo die conveniunt (Esseni in Ægypto apud Alexandriam versantes) septo clauditur duplici separatis virorum & mulierum cœtibus: Nam mulieres quoque simul auscultabant, ex more, duntaxat, quæ institutum idem sectantur, medius autem paries à solo surgit tribus quatuorve cubitis, in modum loriculæ, superiora usque ad tectum patent: undè gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei sexus consulitur, & quod verba Doctoris exaudiunt, facilè absque ullis obstaculis, quæ vocem ejus intercipiant. *Clemens Romanus in constitut. lib. II. cap. 61.* ait: Ecclesiam construi solitam longo situ instar navis, in cujus medio, quod gremium dicimus, Episcopus unà cum Clero, ad utrumque latus posito sedeat, ex altera Ecclesiæ parte viri, ex alterâ verò manerent mulieres: & sicut loca ab invicem distincta erat, eodem quoque modo portæ, ut quâ viri ingrederentur, discreta esset ab eâ, quæ fœminis tantùm pateret. Et sicut virorum portæ ostiarius præerat, ita Diaconissæ demandata erat cura portæ mulierum. Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneant cæteræ, & post stent, nuptæ & quæ jam liberos habent, seorsum maneant, Virgines & viduæ & anus, primæ omnium vel stent, vel sedeant. Idem ferè *Origenes tract. XXVI. in Matth.* docet, scribens: Venit ad nos traditio talis, quasi sit aliquis locus in tem-

in templo, ubi Virginibus quidem conſiſtere licet & orare Deum; expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo conſiſtere. Inde *Ambroſius ad virginem lapſam* his verbis invehitur: Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes; quæ ſanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta; quæ oculis tuis ipſe inſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diviſa eſt mulier & virgo. Quæ non eſt nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo ſit, ſancta corpore & Spiritu. *Procopius* etiam *de ædific. Juſt. lib. 1.* hæc habet: Sunt duæ utrinque porticus, quas faſtigiata teſtudo & aurum venuſtant, harum una viros orantes, altera mulieres admittit. In Eccleſia quoque Romana diſtincta fuiſſe in Baſilicis loca virorum & mulierum ex Symmachii & Gregorii III. Paparum vitis liquet. Alicubi invenio datum locum mulieribus in ſublimi ſpecula propè teſtudinem, clathris interpoſitis ut à virorum conſortio, & colloquio ſubducerentur. Narrat Amphilochius præcepiſſe Baſilium, ut vela è ſpeculis ſuſpenderentur, & ſi quæ mulier deprehenſa eſſet caput emittere, ad reſpiciendum dum ſacra agebantur, extra communionem fieret. Dicitur quoque idem Baſilius apud Amphilochium, ſive Chryſoſtomus, ut alii ſcribunt, Diaconum ſibi miniſtrantem ab altari ſubmoviſſe, eo quod mulierem ſurſum in tabulato manentem procaciter inſpexiſſet. Favet *Gregorius Nazianzenus* in ſomnio de templo Anaſtaſiæ his verſibus de ſeipſo concinnante:

Denique virginei cœtus, matronæ & honeſtæ
 E tectis aures ad mea verba dabant.

Nec ſolùm dùm ſtarent in Eccleſia, ſed etiam dum irent, hæc virorum & mulierum diſtinctio ſervabatur. Confluunt populi ad Eccleſias, *ait Auguſtinus lib. II. de Civ. Dei, cap.* 28. caſta celebritate, honeſta utriusque ſexus diſcretione. Erat enim in illis, ut ſapienter ſcribit *Tertullianus de præſcript. cap. XLIII.* gravitas honeſta, apparitio devota, & proceſſio modeſta. *Amalarius Fortunatus lib. III. de Eccl. offic.*

Digitized by Google

quod imprudenter osculo uterentur, quod esse oportebat Mysticum, id sanctum vocavit Apostolus. Quis est, *inquit Augustinus*, qui non irascatur, videns fratres insidiantes fratribus, fidem non servantes osculo, quod insigunt Sacramentis Dei? Qui etiam doctissimus Pater alibi fœdam hominum luxuriem in eâ re ita notat: Ipsum osculum tantâ turpitudine fœdant, ut sic osculari, nihil aliud sit, quam adulterari. Et tamen non deerant admonita frequentia, de retinenda osculi sanctitate & improbi animi simulatione. Imò in Sacrosanctis ceremoniis & Liturgiæ Mysterio, Diaconus altâ voce denunciabat: *μή τις κατά τινος. μή τις ἐν ὑποκρίσει.* Nemo contra aliquem, nemo cum simulatione, ut Apostoli decreverant. *Clemens Romanus Constitut. Apostolic. lib. II. cap. 54. & 57.* Sed cum latè grassaretur vitium, cœpére quidam modestiores & retinentissimi honestatis se paulum ab osculandi consuetudine subducere, ut haud obscurè innuit *Tertullianus in extremo Lib. de Orat.* Præsides item Religionis, hierarchæ, ne impiorum hominum nequitiâ macula sanctis rebus adspergeretur, sensim eum ritum sustulerunt. Sed ne penitùs Mysticum illud inventum exolesceret, inductæ sunt tabellæ cum crucis vel Christi imagine, quas sequioris seculi Scriptores *osculatoria* vocant, & per templum osculandæ etiamnum circumferuntur. vulgus dare pacem nominat, *Ludovico Cresollio teste, Lib. IV. Mystagogi cap. VI. sect. 2. p. 894. Conf. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II. c. 16.* Sed tabella & imagunculâ subrogatâ minimè opus est, sufficit ut omnes osculentur vivam Patris imaginem, veræ charitatis non tàm symbolum, quàm scaturiginem, in quod osculum nulla cadere potest turpis suspicio, juxta *Rivet. Commentar. in Psalm. II. Tomo II. Operum pag. 29.*

§. XV. Non silentio hîc prætereundum est, Baptisatos quondam Catechumenis (ita S. Patres hos vocant, quibus fidei Mysteria vivæ vocis Ministerio tradebantur) osculum exhibere non potuisse, nec ave illis dicere. Ita enim *Karolus M. capitular. lib. VI. num. 92.* præcepit: Non liceat Baptisatis cum Catechumenis manducare, nec osculum eis dare, vel ave illis dicere, quantò magis

tò magis cum excommunicatis ab Epiſcopo, aut cum Gentilibus. Inſuper ſine tali oſculo nulla benedictio perficiebatur. Iſaac enim filium ſuum Jacob benedicturus, prius oſculum ei porrigit. Hinc *Franco Abbas Tomo III. de gratia Dei*: Senex ſuavitate condimenti Rebeccæ delectatus, & hauſtu vini lætior redditus filium benedicturus oſculum petit, oſculum porrigit, quia nulla eſt benedictio ſine charitatis oſculo. *B. Lutherus in cap. XXVII. Geneſis*, quinque, *ait*, ſenſus, & totum corpus habent ſuos geſtus & ritus, ſub quibus corpus quaſi ſub quibuſdam larvis oportet vivere. Ideò non tantùm in corde benedixit, ſed etiam ſenſibus & ceremoniis externis. Oportuit filios benedicendos adferre patri cibum delicatiorem & vinum; poſtea acceſſerunt, & oſculati ſunt patrem. Hæ ceremoniæ verè politicæ ſunt & hodie inter Reges & principes, quando feuda offeruntur, retinentur. Nos etiam in ſcholis eas obſervamus, quando promovemus Doctores Theologiæ. *Auguſtinus Marloratus in expoſitione Eccleſiaſtica Geneſis cap. XXVII. p. m. 205. ex Muſculo*: Oſculo accipiebant venientes & dimittebant abeuntes. Sic Sancti quoq; hoc amicitiæ Symbolo uſi ſunt. Et Jacob iſte cum benedicere vellet filios Joſeph, primum illos ad ſe applicuit & oſculatus eſt, *cap. 48.* Sic fecit etiam hic pater ejus Iſaac petens oſculum ab eo, priusquam illi benediceret --- Filius oſculatus eſt Patrem, ſicuti juſſus erat, quo Symbolo teſtari volebat pater ſingularem affectum & favorem, quo benedicendum filium proſequebatur. *Ludovic. Creſollius Myſtagogi libri IV. cap. 6. ſect. 2. p. m. 891.* Hinc factum eſt, ut quæ adjuncta ſunt animi & intima illius ornamenta, cum volumus communicare cum aliis, per oſculum id fiat, in quo præſens animus non ſe modò, verùm & ſua cupiat in alios effundere. Bona animi ſunt dominatus, autoritas, potentia & dignitatis quædam præſtantia, & alia hujusmodi quæ de numero ſunt eorum, quæ derivari in alios poſſunt. Videmus ergò factum Iſaaci in Theatro illo innocentiæ & humanitatis, ubi naturæ vis & gratiæ virtus ſe magnificè explicabat. Qui propè cæcus in beatiſſima ſenectute, ſed clariſſimè divina contuens, dum myſterium grande meditabatur, filium compellat ſuum; Accede ad me, *inquit*

quit, & da mihi oſculum, fili mi, acceſſit & oſculatus eſt eum. Tum ſecuta eſt illa benedictio, quæ Jacobum filium inexplicabilibus donis cumulavit. Quid igitur opus fuit oſculo? *Abulenſis* vir magnus, & in divinis Oraculis interpretandis judicio excellenti, vidit & explicuit hoc arcanum, aitque fuiſſe primogenituræ communicationem & delati principatus ſignum. Patriarcha ille ſanctiſſimus qui animum poſt paulò erat Creatori redditurus, prius illum evocavit in os, ut quam vim & dominatum in populo Dei & prærogativam habuiſſet, eam per oſculum in Jacobum filium ſuum transfunderet. Ita in conferenda laurea Magiſtrali & Doctorum inauguratione, oſculum tribui conſuevíſſe, notat idem eruditus Pontifex: ut opinor, illi principes Academiarum Magiſtri, quem habent in docendo auctoritatem per oſculum velut aperto animi introitu in alios transmittant. Vide etiam *Benedictum Fernandium, Commentar. ad Geneſis cap. XXVII. p. m. 503. Antonium Honcalam Ianguenſem, in Geneſin pag. 179. Edit. Complutenſ. in fol. Anno* MDLV. *Aloyſium Lippomann. in Catena Græcorum & Latinorum auctorum ad Geneſin fol. 292. facie 2. Johann. Mercerum in Prælection. ſuper cap. Geneſis 27. p. 478.*

§. XVI. Porrò ne quis in ſcriptoribus de variis veteris Eccleſiæ ritibus hallucinetur, aut ſibi glaucoma fieri ſinat ab impoſtoribus, probè obſervandum venit oſculum illud Eccleſiæ Apoſtolicæ antiquiſſimum, cui hunc locum aſſignavimus, minimè unum idemq; eſſe, cum oſculo Latini ſacerdotis miſſificantis, quo ille juxta *Bellarm. lib. II. de Miſſa c.* 14. oſculatur altare frequenter, deinde librum Evangelii & miniſtrum ſuum & per eum in univerſum Clerum & populum pacem diffundit. Uti quidem *Bellarminus* aliis perſuadere voluit, nonnullis rationibus ad fucum ſuum velandum in medium propoſitis. Primariam ab antiquitate arceſſens ſcribit: At hæc Ceremonia habetur in Liturgiis omnibus tum Græcis, tum Latinis; & ejusdem meminit Juſtinus in fine ſecundæ Apologiæ, Tertullianus de Oratione Cap. ultimo, Cyrillus homilia quinta Myſtagogica, & Chryſoſtomus homilia 77. in Johan. Verba Patrum in hâc diſſertatione §. 2. 5. 11. adduximus, ex illis

Digitized by Google

autem nullus cordatorum hominum toties frigido ſaxo à ſacerdote fixa oſcula, multò minùs unum unius Sacerdotis, quod is ſuo miniſtro impertit, oſculum elicuerit. Patres mutua adſtantium fidelium oſcula inſinuant, de aliis Latinorum ne γρῦ reperias apud Veteres, neque offendas Sacerdotem ſuper Clerum & populum pacem diffundere. Significationem horum verborum pete ex initio diſſertationis quintæ de oſculis Eccleſiaſticis. Tabulæ iſtius quam Latini pacem nominant allegorica oſcula nemo Patrum meminit, indeque facile colligitur iſtam Latinorum ceremoniam planè novum eſſe inventum, illaque ſaxi & tabulæ oſcula Chriſtianis pro ſanctis Majorum oſculis ſubdolè propinari. Liturgiarum fides & authoritas propter temporis incertitudinem, quo eæ vel fictæ, vel interpolatæ ſunt, nimium vacillat. Profectò in Græcis & Latinis Antiquis nullibi fideles pro fratre lignum pacis nomine infucatam oſculari jubentur. Debuiſſet Cardinalis Liturgiam, cui potiſſimum voluit inniti, apertè indicare, ſed cauſę ſuæ diffiſus reticere maluit, quod nuſpiam poterat invenire. Conſtitutiones Pſeudo Apoſtolicæ L. 8. c. 15. hæc in Eucharistiæ Liturgiâ in apparatu ad conſecrationem donorum, poſtquam Epiſcopus pacem toti Eccleſiæ eſt imprecatus, tradunt. Et Diaconus dicat, ſalutate vos invicem in oſculo ſancto, & ſalutent Clerici Epiſcopum & viri Laici Laicos, & mulieres ſalutent mulieres. Et alibi: Salutent inter ſe mulieres oſculo in Domino, ſed caveant, ne quis doloſe id faciat, quemadmodum Judas in oſculo Dominum tradidit. Sic in Liturgiâ Jacobi Tomo I. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ p. 8. legitur. Diaconus, oſculemur inter nos ſancto oſculo. Liturgia Marci, ibid. p. 31. habet: Salutate vos invicem, conf. Baſilii & Chryſoſtomi Liturgiam p. 48. & 77. & Goar. in Euchologio Græcorum p. 134. & 117. Ubi Græcorum à Latinis diſcrimen de hujus oſculi tempore annotat. Græci enim atque Armenii hanc per oſculum pacis ſalutationem longè ante conſecrationem præmiſerunt: Latini verò quondam id officii ad horam communionis inſtantem remittebant, exceptis Hiſpanis conſecrationi illud oſculum præmittentibus. Hic

nihil

nihil de tabula quadam picta oſculanda audio. *Gabriel Biel* ævo ſuo, ſeculo nempe quinto decimo circa finem, aliud quoddam, non tamen ubique obtinuiſſe refert. *lect.* 81. *in Can. Miſſæ. fol.* 175. Licet olim (inquit) & hodie in plerisque locis fideles ſibi mutuò pacis oſculum à ſacerdote per miniſtrum ſibi porrectum imprimat, ne tamen ſub ſpecie boni aliquid carnalitatis diabolico afflatu ſubintret, honeſtiore cautela, tabula Chriſti imaginem aut Sanctorum reliquias continens offertur ſingulis oſculanda. Ex his ſole meridiano clarius apparet, quàm vafrè Bellarminus, ad omnes Liturgias provocans, lectoribus imponat, ut hodiernæ ſacerdotalis ſive pacis, ſive oſculi ceremoniæ antiquitatem concilièt, cum tamen illa in nullis ad Bielem usque libris, id eſt, Annum Domini M CCCC XC. inveniatur. Fuſius hæc Ballæus, de religioſis Latinorum cultibus l. 8. c. 33. perſequitur, cujus veſtigia legere hic placuit.

DISSERTATIO IX.

De

OSCULO HOMAGII, SUBJECTIONIS ET REVERENTIÆ REGNANTIBUS OBLATO.

SUMMARIA.

I. *Origo Apotheoſis Ethnica. Græcis & Ægyptiis uſitata. Alexandro M. inter deos locum non concedunt Athenienſes.* II. *Apotheoſis Romanorum duplex privata & publica. Romulus publicè conſecratus. Apotheoſis inter Romanos diu neglecta ab Auguſto Imperatore revocatur. Kirchmanni obſervatio circa illam. Ritus publicæ Apotheo-*

 ſeos-

ſeos. III. *Imperatores veterum Romanorum deorum rivales. Canonizatio Papalis ab Apotheoſi Gentilium deducta. Denudatio capitis olim cultûs ſignum.* IV. *Oſculum ſubjectionis indicium. Archiepiſcopus Regem Romanorum coronans oſculatur. Hiſpanorum Reges oſculo manus ab Epiſcopis honorati.* V. *Inaugurationis Regis Gallorum deſcriptio. Pares Franciæ* XII. *Eorum veſtitus, dignitas & miniſterium in Regum coronatione. Sponſalia inter Regem & Subditos. Parium Privilegia.* VI. *Oſculum vaſalli in Gallia quando homagium præſtat. Hominium duplex. Ignobilis vaſallus in Gallia à Rege ad oſculum non admittitur. Oſculum gladii porrecti. Nemo olim feudi capax, niſi miles. Ritus inveſtituræ per gladium, virgam & vexillum.* VII. *Oſculum Pollicum Neapolitanis inveſtituris adhibitum. Ligii quinam? Iuramentum Ligium Regi Galliæ ab Anglo præſtitum. Solennia quibus Legati Principum Imperatori fidelitatem ſpondent. Ritus circa Inveſtituram ſimultaneam.* VIII. *Oſculum Magnitudinis. Femori Potentiorum figitur. Geneſis* XLI. *v.*40. *explicatus.* IX. 1. *Samuel.* X. *v.* 1. *ſenſus. Subditi in Indiâ Regem oſculantur. Mos deoſculandi Regem recens-creatum antiquiſſimus.* X. *Chriſtus à militibus ſputis oſculi vice in contemptum fœdatur.* XI. *Oſculum oris in Principis inaugurationem nobilioribus tantùm conceſſum; uti viliores manum oſculabantur. Oſcula manuum hodiè uſitatiſſima. Ferdinandus* II. *Imp. oſculum manus à ſacro ordine recuſat. Legatus Turcicus Imperatoris pectus oſculatur. Subſequentia coronationem Regis in Congo. Triballi Principem reverenter accedunt.* XII. *Oſculum humeris figunt Turci & Peguani. Turcorum Patientia admiranda in caſtigatione. Melindenſes pro verberibus gratias agunt, Dominorumq́ pedes oſculantur.* XIII. *Pedes oſculari Perſis eſt frequens. Pedem ad frontem elevare ſingularis obſervantiæ in Oriente ſignum. Votum Perſarum notabile.* XIV. *Romanis ethnicis oſcula capitis, genuum & pedum conſueta. Diocletianus affectator divini cultûs. Seneca illuſtratus. Abſoluti à pœna Regum ſiniſtrum pedem olim oſculati. Imp. Romani pedem utrumq́ Comites cum certo diſcrimine oſculantur.* XV. *Exempla eorum qui ſervilem hunc cultum generosè detrectârunt.* XVI. *Antiquus*

tiquus mos inter Gracos pedes Imperatorum oſculandi obſervatus. Idem honor Theodora Juſtiniani Imper. uxori primùm habitus. Juramentum Imp: Juſtiniano ejusq; conjugi à miniſtris praſtitum. XVII. *Solennitas magna Dominica Paſchalis in Aula Conſtantinopolitanâ. Genuenſium ibidem Prarogativa pra Venetis. Maronitarum obſervantia erga Patriarcham.* XVIII. *Oſculum pedibus Principum utriusq; India offertur. Certamen hominis cum Tigride ejusq; inſigne pramium. Americani Reges Belgicos Capitaneos humillimè excipiunt. Perſa & Tartari ſuos Sacerdotes maximè honorant.* XIX. *Purpura Imperii inſigne. Porphyrogenneti undè dicti. Jus venerandi Purpuram honorabile. Imperatoris aternitas.* XX. *Controverſia inter Lipſium & Salmaſium de modo adorandi Purpuram. Oſcula jacere, baſia jactare, manu venerari quid? Labratum Imago Imperatoria, quodvis ſimulachrum. Item Hermula.* XXI. *Toga Imperatoris Turcici & Tartarici à Legatis honoratur oſculo. Quod qui perficit, ſingulari veſte donatur.* XXII. *Lararia veterum Principum. Imagines Imperatorum gentilium adorata & pectoretenus expreſſa; Chriſtianorum non item. Boleslai Polonia Regis in Patris effigiem Pietas. Peruanorum Regum ſtatua aquali cum Regibus honore afficitur. Tabula Chinenſium deaurata Imperatoris nomine ſignata ſummo in pretio.* XXIII. *Epiſtola Principum, Praſulum & familiarium oſculis excepta. Miniſtriſſimi.* XXIV. *Pratorio-Prafectus ſeu Curopalata. Ejus dignitas ab Auguſto Imp. introducta. Ornatus & Potentia Barangi.* XXV. *Pavimentum Regium Parthi aliique Aſiatici populi, ſicut gladios proprios Perſa in ſignum Subjectionis & Reverentia oſculantur.* XXVI. *Oſculum Crucis Juratorium Germanis & Ruthenis uſitatum.* XXVII. *In Pactorum, diplomatum & deſponſationum illuſtriſſimarum Perſonarum confirmatione adhibitum. Stauropata. Cruce veritas inveſtigata. Crux magna fidei & authoritatis. Africani juraturi Sanctis ſuis oſcula imprimunt.*

S.I.

§. I.

QUid oſculum profanum notet, ſupra diſſertatione ſecunda expoſitum eſt, indè iterandâ ejus enodatione hic ſuperſedeo, ne actum agere crambemque bis coctam adferre videar. De ortu ſolummodo ejus me ſolicitum eſſe decet, qui ab ipſo oſculo ſacro arceſſendus videtur. *Lactantius* de Diis Veterum *lib. I. inſtitut.*
“ *divin. cap.* 15. patheticè perorans ait: Non eſt dubium, quin
“ (priſcis) temporibus homines Regem ipſum totamque gentem
“ ſummis laudibus ac novis honoribus jactare cœperint, ut etiam
“ Deos appellarent, ſive ob miraculum virtutis (hoc verè puta-
“ bant rudes adhuc & ſimplices) ſive, (ut fieri ſolet) in adulatio-
“ nem præſentis potentiæ: ſive ob beneficia, quibus erant ad hu-
“ manitatem compoſiti. Deinde ipſi Reges, cum chari fuiſſent
“ iis, quorum vitam compoſuerant: magnum ſui deſiderium
“ mortui reliquerunt. Itaque homines eorum ſimulachra finxe-
“ runt, ut haberent aliquod ex imaginum contemplatione ſolati-
“ um, progreſſique longiùs per amorem meriti, memoriam De-
“ functorum colere cœperunt; Ut & gratiam referre bene me-
“ ritis viderentur, & ſucceſſores eorum allicerent ad bene impe-
“ randi cupiditatem. Quod *Cicero de nat Deor. lib. II.* docet di-
cens? Suſcepit autem vita hominum conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tolleret. Hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber & alio loco atque alio in pleriſque civitatibus intelligi poteſt acuendæ virtutis gratia, aut quo libentius Reipublicæ cauſa periculum adiret optimus quiſq; virorum fortium memoriam, honore Deorum immortalium conſecratam. Hac ſcilicet ratione Romani Cæſares ſuos conſecraverunt & Mauri Reges ſuos. Eandem conſecrationem ſive ἀποθέωσιν affectavit *Cicero lib. XII. Epiſt. 35. ad Atticum*; Fanum, *inquit*, fieri volo, neque hoc mihi erui poteſt. Sepulchri ſimilitudinem effugere non tam propter pœnam legis ſtudeo, quam ut maximè aſſequar ἀποθέωσιν. Illam autem θεοποιΐαν vel relationem in numerum Deorum non quidem

primò

primò excogitavit Latium, ſed à Græcia aliisque gentibus accepit; unde enim tot Ægyptiorum & Græcorum Dii niſi ex tali Apotheoſi? Sic Jovem, Neptunum, Apollinem, Vulcanum, Mercurium, Junonem, Cererem, Palladem, Dianam, Theſei edictô ſuam divinitatem accepiſſe teſtatur *Athanaſius* cit ante illum *Marco Antonio de Dominis lib. VII. de Rep. Eccleſ. c. 5.* Sic ἐκκλησίας οὔσης Ἀθηναίοις παρελθὼν ὁ δημάδης ἐψηφίσατο θεὸν τὸν Ἀλέξανδρον τρισκαιδέκατον, id eſt: Convocata Athenienſium concione Demades ſurgens decreto juſſit, ut Alexander ſcriberetur Deus XIII. inquit *AElianus var. hiſt. lib. V. c. 12.* At populus Athenienſis impietatis magnitudine non ferendam ducens Demadi irrogavit mulctam centum Talentorum, quod Alexandrum mortalem & hominem adſcripſiſſet Olympicis. Nam cùm ab antiquiſſimis temporibus mos fuiſſet optimè de Republica meritis, in virtutis mercedem à morte honores, quos ἡρωικὰς τιμὰς vocabant, decernendi; adulatio deinde humanos illos honores in divinos convertit, & ſera poſteritas imagines, quarum intuitu ſuperſtites de tantorum Heroum jacturâ ſe ſolari voluerant, primò admirari, dein ſuorum Penatum Deorumque ſtatuis inſerere, poſtremò colere cœpit. Conf. *Polyd. Virgil. lib. I. de rer. invent. c. 5.* & quomodo pedetentim ex amore hominum erga ſuos maturiùs defunctos ex admiratione peregrè abſentium, & artificum æmulatione primò imagines & hinc Idolomaniæ invectæ ſint, docet nos liber Sapientiæ c. XIV. à commate 13. ad 21.

§. II. Erat autem apud Romanos Apotheoſis duplex; Privata altera, altera publica. Illâ privatus quisque ſuum vel parentem, vel filium, vel conjugem, quive erat chariſſimus conſecrabat & privata religione colebat, de qua videndus *Kirchman. de funeribus Romanorum lib. IV. c. 13.* Hâc Divis adſcribebatur, publicaque veneratione honorabatur is, cui Senatus populusque R. ſummos honores decreverat. Et primus quidem omnium fuit Romulus fratricida, quem publica hac conſecratione mactavit populus R. à ſubornato quodam Proculo perſuaſus, Regem

Digitized by Google

non ut plebs rectè ſuſpicabatur manibus Patrum diſcerptum eſſe, ſed ad Deos abiiſſe Quirinum novo acceptum nomine vocari, & mandare, ut delubrum ſibi fieret, quemadmodum videre eſt apud *Lactantium lib. I. c. 15. & Livium lib. I. c. 16.* Abhinc ultra DCC. annos nemo Romanorum ſolenni Apotheoſi decoratus legitur usque ad tempora Auguſti, qui eam rurſus inſtituit & quidem, ut *Herodianus* ſub initium *lib. IV.* vult pro illis tantum Imperatoribus qui ſuperſtitibus filiis aut ſucceſſoribus moriebantur; Quod tamen non obſervatum fuiſſe, exemplis Imperatorum, qui vivi regno exuti poſt mortem in Catalogum Divorum relati ſunt & imperatricum Liviæ Auguſtæ & Fauſtinæ Antoninæ conjugis probat *Kirchman. loc. cit.* Ritus hujus ἀποθεώσεως breviſſimè talis erat, ſepeliebatur ſumptuoſo funere defunctum corpus lugente omni Roma: Cerea Imperatoris imago in Regiæ veſtibulo, eburneo & ſublimi lecto, cui aureæ veſtes inſtratæ erant, impoſita à Læva Senatoribus pullatis, à dextra matronis candidatis cincta per ſeptiduum à Medicis, ac ſi adhuc ægroto anima eſſet, viſebatur. A Medicis ubi conclamatum erat, à ſenatorii & equeſtris ordinis juvenibus per viam ſacram inter choros Patriciorum puerorum & fœminarum illuſtrium, Hymnos, Pæanas, Nænias viciſſim canentium ad Forum Vetus; Et hinc in campum Martium magna omnium ordinum comitante caterva deferebatur, ſecundoque tabulato quadruplicis, quod ſuper rogum erat exſtructum tabernaculi, Pharum ferè repræſentantis, imponebatur lectus. Hæc ubi peracta certatim ſpectatores qui ex omnibus provinciis innumeri ibi confluxerant, ingentem omnis generis aromatum congerebant acervum, & poſt ultima à cognatis imagini data OSCULA, poſt varia equeſtria certamina & curulia ſpectacula, poſtque multorum captivorum ſervorumque mactationes Imperator ſucceſſor facem primus admovebat cæterique adſtantes ordine ignem ſubjiciebant, quo ſurgente ex pyræ apice aquila (apud fœminas interdum pavo) in Ætherem dimittebatur, quæ in cœlum animam Defuncti de-

deferre credita est. Actutum novum colebatur Numen, templa erigebantur, sacerdotia instituebantur saliare, carmen ipsis decantabatur, perque illorum nomen sanctissimum jurabatur juramentum. Vide *Herodianum Histor. Lib. IV. cap. II.* Hinc formula qua Principem dicunt εἰς ἀγῶνα τῶν θεῶν ἀναπεχωρηκέναι, cum diis agere ævum, eodem Scriptore teste *Lib. VIII. cap. 6.* Conferatur *Alexander ab Alexandro, genial. dier. Lib. VI. cap IV. Guido Pancirollus & Salmuth Rer. Deperditarum. Tit. II. p. m. II. Kirchmannus de Funeribus Romanor. Lib. IV. cap. 13. & 14. Johann. Baptista Casalias de Veter. Sacr. Christian. Ritib. cap. LXIX.*

§. III. Et hunc morem, quo Roma olim Imperatores suos, deorum illos, ut à Juvenale vocantur, Rivales, ex Senatusconsulto religioso cultu donabat, imitatos fuisse Romanos Præsules in sua sanctorum consecratione, patet tum ex nomine *Divus*, & ἀποθέωσις, & phrasi illâ *inter Divos referre*, quam exinde retinuerunt, & suæ Canonizationi applicârunt Pontificii Scriptores, quemadmodum ostendit *B. D. Gerhardus Confession. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. I. & B. Dannhauerus Hodomoria Papalis Phantasmate VI. p. 1091.* Tum ex ceremoniis ἀποθεώσεως, quarum plurimas in Canonizationes Papales quadrare asserit *M. A. de Dominis Lib. VII. cap. 5. Reipubl. Ecclesiast.* Quapropter & ipse *Casalius* loco allegato non obscurè innuit, ab eadem ducere originem Sanctorum catalogum, quando dicit; Quod Christiani illam Ethnicorum superstitionem in religiosiorem cultum mutaverint. Ex his simul constare existimo, quare Veteres Principes suos non tantum in numerum Deorum post fata retulerint, sed etiam adhuc superstites cultu à divino non multum discrepante fuerint prosecuti, uti magnus *Casaubonus in Suetonio cap. 2. vita Vitellii* de adoratione civili in genere agens notat. Quæ quo minus ad osculum in specie applicem, nihil prorsus vetat, & videtur omninò ita;

initio enim osculum pars cultûs divini erat, hinc ad demortuos principes inque numerum Deorum relatos transferebatur: Ulteriùs principibus vivis, hinc illis, quos quilibet Principum loco habebat, exhibebatur. Denique amorum indicium evadebat, & extremo degenerabat in libidinis præludium & hypocriseos nefandæ symbolum. Similiter nisi me planè fallit conjectura, res se habuit cum denudatione capitis. Hanc novimus olim fuisse solùm in honorem Deorum factam, postea verò Magnatibus exhiberi cœpit, ab his ad honoratiores quosvis migravit, hodiè salutationis signum est. Ita ante secula non adeò multa solus Jupiter OPTIMUS MAXIMUS audiebat, mox & cum mortalibus Principibus tamen, titulum hunc communem habuit, hodiè autem nihil frequentius est quàm legere & audire PATRONO OPTUMO PROMOTORI MAXUMO. Tantopere scilicet effrænis adulandi pruritus, qui hoc ævum gravissimè vexat, nullum cultus signum illibatum reliquit. Sed è diverticulo in viam sub osculo profano osculum subjectionis, honoris & clementiæ, sponsalitium, Academicum, Salutatorium, Valedictorium, Reconciliatorium, libidinosum, proditorium & quæ cum his affinitatem habent, comprehendam.

§. IV. Nunc totum negotium ἐκ τῶν ποδῶν εἰς τὴν κεφαλὴν, ut Aristophanes habet, expediendum est. Agmen ducat osculum subjectionis, quo nomine id significatur, quod inferior superiori libat, ut se in potestate illius esse testetur, insimulque fidem & observantiam offerat. Non alio modo, inquit, *Cresollius Mystag. lib. IV. p. 891.* id melius atque præstantius significare potest. Ut Civis qui Principi authoritate & potentia maximo, in urbem venienti it obviam, tantùm non exclamat se minorem, se deferre meritam servitutem & justos honores: sic per osculum veluti fores procedit animus & omne officii genus publico illo symbolo humanissimoque pollicetur. Qui summum religionis Hierarcham, Pontificem Maximum, qui magnos potentissimosque Reges & Dominatores imperiorum alloquuntur, flectunt genua & hu:

& humi ſtrati vocem mittunt, quæ teſtificatio eſt magnæ & inuſitatæ reverentiæ. Animus enim corpus contrahit, abjecitque ad terram, pariterq; ſe premit & minimum confitetur, ut extollat alium ſublimius & honoret. Quod ipſum nobiliori quodam modo facit oſculum, in quo, ut ajebam, animi vis ſe prodit magis, & veluti in Theatro conſpectus intimam ſuam affectionem eloquitur. Sic qui veſtem alterius oſculatur, ut prælatis Majoribus fieri ſolet, non modò corporis inclinatione demiſſionem humilitatemque teſtantur, ſed ipſum animum veſti quodammodo affigunt & mancipant alienæ voluntati, ut oſculum videatur profeſſio quædam Excellentiæ & authoramentum ſervitutis. H. J. Hoc oſculum uti olim frequentiſſimo in uſu fuit, ita nondum planè exolevit. Siquidem Archiepiſcopus qui coronationis munere defungitur, Regem Romanorum oſculatur, Proceribus idem facientibus, teſte *Sleidano de ſtatu Religionis lib. XIX. p. m.* 348. Conſuetudo etiam eſt, ut Epiſcopi Hiſpanis Regibus manus oſculentur, & hoc pro quadam ſingulari atque optima prærogativa tribuunt illis, ut dixerunt *Gvido à Bajiſo*, Archidiaconus Bononienſis, *Commentar. part. I. in Decretorum volumen cap. duo. diſtinct. 96. p. m.* 110. *edit. Venetæ in fol. Anno* MDCI. *&* *Laurentius in cap. Duo ſunt.* & referunt *Alvarus Pelagius de Planctu Eccleſiæ lib. II. c.* 18. *&* 30. Quæ conſuetudo introducta videtur ex eo, quod cum Rex ſit atque Epiſcopatuum Patronus, videntur Prælati eo caſu oſculari manum Patrono, exhibendo illi hoc ſtudium & modeſtiam honoris gratia. Videſis *Camilli Borelli Commentarios de Regis Catholici Præſtantia cap. LIV. num.* 1. *ſeqq. p.* 374. *edit. Mediolanenſis in fol. Anno* MDCXI.

§. V. Inauguratione factâ Regem Galliæ Archiepiſcopus & Regni ejusdem Pares oſculantur. Quia antiquus & paucis extra Galliam notus ritus eſt, quo per divinum chriſma inaugurantur Reges & fiunt ſacri; non erit abs re, formulam rei attingere: Rem debitam externis, quibus mores Gallorum paſſim ignorantur; Ita autem *Gabriel Bartholomeus Gramondus* inaugura-

tionem Ludovici XIII. Gallorum Regis deſcribit *hiſt. Galliæ lib. I. ad annum* MDCX. *p. 15. edit. Francof. in 8. anno* 1674. Poſtridie Idus Octobr. recurrente in Dominicam die Eccleſia Rhemenſis matrix; ubi inaugurari Reges invaluit, lecta ſuppellectile ornatur. Diſpoſitis in utramque partem theatris diſtribuuntur fœminæ: Auguſta Regens primam occupat ſedem: alteram à prima Margaretha Valeſia, regina. Proximè inſtabant Condæa, Contia, Mompenſeria, conjuges, aut Viduæ Principum è ſtirpe Regia. Subſequebantur pars Duciſſæ, pars è primaria nobilitate cultiſſima fœminarum corona, ſedibus ſtratis byſſo & purpura. Primo diei crepuſculo Cardinalis Ioüſa ad Eccleſiæ altare accedit, Pontificalibus induitur, ſedetque in habitu: aderant huic ſacro debiti duodecim Pares Franciæ, nempe Eccleſiaſtici ſex, totidem Laici. Eccleſiaſticorum, quibus nihil immutatum eſt ab inſtituto, hic ordo fuit. Franciſcus Ioüſa, pro Archiepiſcopo Rhemenſi agens, Godofredus Billius Epiſcopus, & Dux Laudunenſis: Carolus Carſius Epiſcopus, & Dux Lingonenſis. Renatus Poterius Epiſcopus & Comes Bellovacenſis: Coſmus Cloſſius Epiſcopus, & Comes Noviolaunenſis. Sex eo ordine Eccleſiæ Parium dignitate illuſtres ſunt ab omni ævo. Illuſtres item eo titulo, & pene naſcenti regno coævi ſex laici Principes, regni Vaſalli, quorum evanuit nomen, ex quo feuda ipſorum ex variis eventis veteri Galliæ unita. Hi olim, Burgundiæ, Normanniæ & Aquitaniæ Duces; Toloſatum, Flandriæ, & Campaniæ Comites. Etenim poſtquam Galliæ adſcripta feuda, quia nemo ſibi debere poteſt, Rege eodem Domino, & Vaſallo, invaluit debitorum loco ſubſtitui, qui ſubeant vices. Suffecti ſex, quos Duces, eosdemque Patres Franciæ di[illegible]e, qui quidem æquales antiquis, ſi nomen, ſi rem ſpectas multum infra ſunt. Quippe illis olim, vi feudi ſui, merum imperium & jura regni erant: his feudi nomen inane eſt, Ducatus: vacuus autoritate Titulus. Primùm ſex lecti, exin numerus auctior, donec tandem dignitas venit in contemptum. Hodiè inaugurandis Regibus invaluit, ex immenſo Ducum numero, pro regum arbitris legi ſex, qui

qui subeant vices. In id muneris vocati Condæus Contius, Suessio Principes è sanguine Regio: Nivernus Ellebovius, & Espernonius. Ea cura paribus, id, ex veteri formula muneris est, ut præstò sint Regi & societate manuum pares exhibeant se sustinendæ coronæ, unde dicti, Pares. Is fermè habitus erat; decidua in Poplites serico filis argenteis intertexto tunica operuerat humeros? superinductum tunicæ pallium ex murice violaceum, auro distinguebatur: capiti imminebat corona, lapillis pretiosis aut unionibus distincta: ut quisque pro Duce, aut pro Comite primævis agebat: his ad altaris cornu sinistrum, sedes. Non multò post Episcopi Laudunensis, & Bellovacensis Regem in Ecclesiam ducunt. Stipabant ducenti equites, lecta manus. Regi proximus anteibat Marescallus Castræus, Comestabilem repræsentans, nempe per senectam invalido Mommorancio; instabat Brulardus Cancellarius: permissa Bellegardo Galliæ Scutifero læva; sequebatur promiscua nobilitas. Claudebat præsidiaria Scotorum cohors, donec acclamante populo ad fores ventum; hic brevis mora. Post exactas in limine de more preces, aperiuntur valvæ, introducitur Princeps, altari procumbit, solio reclinatur. Comestabilis & Cancellarius proximè assidebant. His circumfusi Gallicæ coronæ ministri: sacramento exordium est, quod Ioüsa Cardinalis, tactis Evangeliis à Rege solenniter exigit. -- Hæc Sacramenti formula ex ritu antiquo. Promitto futurum me posthac Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ protectorem: abacturum ditione mea hæreticos: privilegia Ecclesiæ conservaturum: leges populis daturum ex æquo. Juratus in hæc verba altari advolvitur. Humilis in genua Clerus, prona in terram nobilitas Regem votis inaugurant. Circumfunditur effusa latè plebs, & supplex orat. Interea exuitur tunicâ Rex, levioribus induitur ocreis è serico violaceis, auro temere sparso liliatis. Actum id Henrico Acullonio Lotharingo Principe, per officium ministro. Calcaria apta Condæus Princeps, Burgundo Duci suffectus. Ensem lateri accingit Cardinalis Ioüsa, distringit & præbet nudum.

Rex

Rex acceptum, Deo exercituum dicat; infertur altari mucro factus per oblationem ſacer. Mox reſtituitur tuendæ Eccleſiæ, quod Primogeniti munus eſt, qualem agnoſcit Regem Chriſtianiſſimum, Eccleſia mater. Reſtitutum Rex Caſtræo Commeſtabilis vices gerenti committit, (ejus officium eſt præire Regi, enſe nudo) Neque omitti debent contracta ſtatim ſponſalia Regem inter & ſubditos, traditione annuli, quem Rex digito inſeruit amoris monumentum, & acceptæ fidei pignus. Dein ſequitur unctio more Majorum. Uncto Rege, Cancellarius non procul altari ſtans in veſtigio, Duces & Patres Franciæ ciet, monetque officii in hæc verba:

Princeps Condææ, qui Ducis Burgundiæ partes ſubis, ades in officium Regi.

Princeps Conti, qui Normanniæ Ducem exprimis, ades in officium Regi.

Princeps Sveſſio, qui Ducem Aquitaniæ repræſentas, ades in officium Regi.

Princeps Niverne, qui Toloſani Comitis perſonam ſuſtines, ades in officium Regi.

Princeps Ellebovi, in Flandriæ Comitis locum ſuffecte, ades in officium Regi.

Dux Eſpernoni Campaniæ Comiti ſubſtitute, ades in officium Regi.

Eadem formula Eccleſiaſtici Pares compellantur, eo diſcrimine, quod horum nemo vicarium agebat. Iis Regi adſtantibus: Iouſa Cardinalis coronam imperii Gallici regio capiti aptat: Circumſtant Pares, collatiſque unà manibus immane pondus ſuſtinent. Paulo poſt poſita corona, quam Caroli Magni fuiſſe tradunt, coronatur Rex Diademate Indico, cujus pretium inæſtimabile: Caſtræus primus ibat diſtricto enſe: ſequebatur Cancellarius: inſtabat Regi, manuque Paludamenti extrema tenebat Prior Vindocinenſis, Henrici Magni nothus. Regio avo-

rum

rum ſolio reclinatum ſalutat, primùm Cardinalis, votumque nuncupat in hæc verba: In hoc Regni ſolio confirmet te Deus. Conf. *hiſtoria univerſ. Chriſtiani Adolphi Thuldeni* ad annum MDCLIV. p. m. 121. Inter alia Pares his gaudent Privilegiis: Primò, ubi in jus vocantur, quod non niſi in Parliamento Pariſienſi fieri poteſt, duplici opus eſt citatione, una, qua ut Pares Franciæ citantur, altera, qua de ea diploma Regium mittitur, ſed ad Conſiliarium Parliamenti, ſeu Magiſtrum libellorum, Seneſchallum, Præfectum, aut Vicarios eorum. Secundò, Pari cum Regibus ſuis jure à Papa excommunicari non poſſunt. Tertiò, pauperes ad imitationem Veterum Decurialium, *de L. 8. de Curionibus*, à Rege ali debent: Quartò, poſſunt conventus celebrare ad quos à præfectis ipſorum & à provocato demùm appellatur ad Parliamentum. *Sprenger. in Perſpicil. Chriſtiani orbis. Tit. de ſupremis Regnorum Titulis p. 45.* Iidem juramentum & Regi & Parliamento præſtant, de litibus bona fide dirimendis, arcanis non revelandis, & debito honore habendo Regi. Vide plura de his in autore *de l'Eſtat de la France, de Anno* MDCLXI. *Lib. II. part. II. c. 4. & 5. Du Haillan, de l'Eſtat & ſuccez des Affaires de France, Lib. III. pag. 369. Limnaeo in Notitia Regni Franciæ, Lib. II. cap.* XXV. *D. Johan. Chriſtoph. Becmann. in Notitia dignitat. illuſtr. Diſſertat. VII. cap. 1. v. 5.* Addatur *Anton. Dadinus Alteſerra de Ducibus & Comitibus Provinc. Gallic. Lib. III. cap.* IX. *Johann. Tilius. Comment. de Rebus Gallicis Lib. II. Vincentius Lupanus de Magiſtr. Franc. Lib. I. Robert. Cœnalis de re Gallicâ Lib. I. Periocha* X. *Johann. Jacob. Hoffmannus in Lexico Univerſali, Tomo II. pag. 99. Johann Ludovic. Gotofredus Archontologia Coſmica Lib.* I. *de Regno Fraciæ cap.* XXVI. *Conringius Theſaur. Rerumpubl. part.* II. *Lucas de Linda deſcript. Orbis, Lib.* IV. *p. 233.*

§. VI. Inter ceremonias quibus Vaſallus in Gallia Domino ſuo præſtat homagium, oſculum quoque adhiberi teſtatur *Pet. Gregor. Tholoſanus. lib.* VI. *c. 15. n. 7. ſyntagmat. juris univerſ.* Ex conſuetudine Galliæ duplex eſt forma hominii, una pro feudo

simplici, altera pro Ligio, in simplici feudo cliens seu Vasallus auctoramentum accipit, seu hominium facit Domino, capite aperto junctis manibus, eumque osculatur. Qui autem hominium Ligium debet, manibus junctis sacrosanctis Evangeliis impositis, capite aperto exarmatus & discinctus Dominum osculatur, juramento fidelitatis in utroque interposito. Notat tamen *Durand. Speculator Tit. de feud. §. Quoniam verò, versiculo forma n. 66.* In Gallia ad osculum à Rege non admitti ignobilem Vasallum, licet habeat feudum nobile. Osculum gladii porrecti est signum, quod quis jurisdictionem superioris reverenter agnoscere velit, justitiamque sanctè sit administraturus, juxta JCtum consummatissimum *Carpzovium, ad leg. Reg. c. 10. sect. 9. num. 25.* Ritus desumptus videtur à militibus gladio Martiali cinctis, quia olim nemo feudum accipere poterat, nisi foret militiæ capax, secus ac hodie obtinet, ubi etiam fœminæ feudis gaudent. *Reusner. disp. 3. thes. 92.* Imperator Romano-Germanicus Vasallos seculares æque ac Ecclesiasticos gladio investit. *D. Tabor doctrina feudalis ichnographia part. I. num. 3.* Qui ensis evaginatus Principi, Comiti, Baroni, vel ejus Subdelegato in investituris ab Imperatore porrigitur, ut capulo apprehenso extremum ejus conum osculetur, quod in Archiopiscopi Trevirensis investitura anno MDXXII. in comitiis Augustanis observatum esse refert *Pet. Fleischman. in descript. comit. August.* Idem & hodiè obtinet, non enim amplius Episcopi per sceptrum principesque seculares per vexillum investiuntur, Henricus V. Imperator remissa in Episcopatuum investiturâ per virgam & annulum, ex pacto sibi quidem excepit Regalium investituram per sceptrum; quod si secularia erant feuda & quidem principatus, per vexillum Vasalli olim investiebantur, si autem Regna, gladio solennitas peragenda erat. Est enim consuetudo curiæ, inquit *Otto Frisingensis lib. II. de reb. gest. Friderici c. 5.* Ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur. Sed hodiè uti dictum indistinctè gladius adhiberi solet, ita ut Vasallus præstito jurejurando fidelitatis capulum ensis apprehendat ejusque conum

num extremum deoſculetur. Ita etiam anno MDCXIII. in Comitiis Ratisbonenſibus Johannem Sviccardum Moguntinum, Lotharium Trevirenſem, Ferdinandum Colonienſem Archiepiſcopos, Ludovicum Haſſiæ Landgrafium, Regem Hiſpaniarum ratione ducatus Mediolanenſis & Maximilianum Bavariæ Ducem ab Imperatore Matthia inveſtitos iisdem ſolennitatibus fuiſſe, ocularis teſtis aſſeverat *Chriſtophorus Winzlerus in tractatu de jurisdict. Epiſcop. German. Tit. 25 in fine. Lundorpius Actorum publicorum lib. VI. c. 159. p. 1065.* Eadem ceremoniâ inveſtitura Electoralium & Ducalium Saxonicorum feudorum Viennæ d. XIII. (III.) Auguſti Anno MDCXXI. abſolvebatur, ceu Relatio *D. Carpzovii ad L. R. cap. X. ſect. 9.* his verbis innuit: Nach dieſem hat der Oberſte Hof-Marſchall / Herr von Herberſtein / das bloſſe Schwerdt / welches er bey der Belehnung zu Ihrer Käyſerl. Majeſtät Rechten gehalten / derſelben zugeſtellet / die mit Ihrer rechten Hand einem jeden Geſandten den Knopff / denſelben mit dem Munde (weil es bißhero alſo jederzeit obſerviret worden) zu berühren und zu küſſen dargereicht. Cum Imperator Romano-Germanicus Ferdinandus devicto & exauctorato Palatino Electore, Maximiliano Bavariæ Duci Electoratum Palatinum Ratisbonæ Anno MDCXXIII. d. XXV. Februarii St. Vet. conferret, Inveſtitura tali modo peracta legitur in *Theatro Europæo Tom. I. p. 725.* Wie Anno MDCXXIII. Hertzog Maximilian in Bäyern von Käyſer Ferdinanden zu Regensburg zu des Reichs Ertz Truchſäßen / zum Chur-Fürſten der Pfaltz inveſtirt, iſt er neben dem Ertz-Biſchof von Saltzburg und ſeinem Bruder Hertzog Albrechten dreymahl niederknyende vor Ihrer Käyſerl. Majeſtät erſchienen / und an den Bühnen zwiſchen dem Ertz-Biſchoffen und ſeinem Bruder / als ſeinem Aſſiſtenten knyend verharret / und ihm vier dignitäten und Prærogativas Electorales, als der Chur-Pfaltz Recht / Seſſion, Stimme und Wahl conferiret. Worauf die Leiſtung der gewöhnlichen Chur-Pflicht erfolgt / und er nächſt zu Ihr. Majeſt. trettend / und vor derſelben

knyend / in dem ihm einer zur Rechten den Chur-Hut præsentiret, und der Lincken der Graf von Leiningen das Pallium umgethan / mit Anrührung des H. Evangelii, auf Vorsprechung des Reichs Vice-Cantzlars / die Chur-Fürstl. Pflicht auf Gott und das H. Evangelium geleistet / und das von Ihr. Käyserl. Maj. ihm vorgehaltene Schwerdt / (so der Reichs Erb-Marschall wieder zu sich genommen gehabt / und Ihr. Käys. Maj. zur rechten Hand gestanden) oder desselben Knopff geküsset. Notat tamen *Limnæus Tomo V. de Jure Publico pag.* 247. Electorem Moguntinum Anno MDCLIV. capulo aliquantisper in manu retento non fuisse deosculatum gladii conum.

§. VII. Apud Neapolitanos investituris osculum pollicum adhibetur, quod ex *Pontani Libro II. de rebus gestis Ferdinandi Alphonsi. Arnisæus Lib. I. de Jure Majest. cap. V. num.* 18. *p.* 148. *& Philippus Camerarius Horar. Subcisiv. Centur. I. cap. 6. p.* 56. his verbis describit: Sedet Rex medius, regia sella editiore loco constituta. Assident juxta eum Optimates ordinis ac Proceres, stant inde Purpuratorum ordines frequentes loco quisq; suo. Regis ad pedes genibus innitens à dextrâ procumbit parte Epistolarum Magister, qui nunc Secretarius dicitur, sinistrâ Antistes, Evangeliorum libros regio in sinu stratos tenens. Horum medius genibus & ille procumbit innisus, qui in verba jurat, utraque manu libris apertis imposita. Magister Epistolarum verba præit, quæ juraturus in verba sequitur. Igitur postquam Ursus regios ad pedes provolutus palmam in codice utramq; expansam statuit, tum Magister præire verba cœpit, Ursusq; ea est secutus. Ursus ego Ursinus Nolæ & Attripaldi Comes, Asculi, Lauri, & Fiorini Dominus, illorumque agrorum & finium, civium ac popularium, tibi Ferdinando Regi liberisque, successoribusque in Regno Neapol. tuis polliceor, promitto, spondeo pro liberis successoribusq; in hisce item urbibus, oppidis, agris, finibusq; meis; fidelem meq; illosq; utiq; futuros, tuisq; illorumq; imperiis ubiq; meq; illosq; parituros, atq; imperata facturos, cum hisce urbib9, oppidis, agris, finibus, popularibusq; perpetuâ cum constantiâ & fide. Si quid verò adversus teve illosve

illosve parari fraudis, dolive, inſidiarumve audiero, ſcivero, compertumve ſignificatumve habuero: indicaturum illud è veſtigio, ac facturum palam tibiq; illisque; officia demum obiturum meo; illosq;, omnia domi forisq;, pace belloq;, adverſum quoscunq; ac pro imperio, quæ probi ac fidelis ſubjecti jure, lege, naturâ, obeunda ac præſtanda ſunt Regi; Deumque his Opt. Max. teſtemque invoco, perque ſacro-ſancta hæc Evangelia ſciens, volens, libensque verbis conceptis juro. Atq; his dictis, manus ipſe è libris ſuſtulit. Tum Rex Urſi manus utriusq; digitis pollicibus apprehenſis, ſuosq; intra pollices iis inſertis, devinxit illos ſuis, ſtatuitq; ſuper Evangelia. Hic rurſum Urſus, Magiſtro præeunte verba, Ego me, inquit, cum liberis ſucceſſoribusque meis Ferdinandi Regis mei, Domini mei, liberorum ac ſucceſſorum ejus LIGIUM hominem ſtatuo, dedicoq;, eumq; me hic ſiſto. Hæc ubi ter dixit, regios oſculatus eſt pollices, Rexque ore ſuo illius os excepit, moxq; comiter appellatum dimiſit. Hic eſt uſitatus jurandi mos in verba Regum Neapol. quique LIGIOS illorum ſe faciunt, ipſum hunc ſervant. Dicti inde LIGII, quod ligatis Reges pollicibus, illos fidei imperiisq; ſic ſuis vinciant, atq; obnoxios ſtatuant. Hactenus *Pontanus*, quem quoad Ligii explicationem ſequitur *Cœlius Rhodiginus Lect. Antiq. lib. XXV. c. XIX. Renatus Choppinus de Domanio Franciæ lib. III. Tit. XII. n. 18. p. 540.* Similem formulam jurisjurandi Ligii, quod Rex Anglorum Regi Galliæ, ob nonnulla beneficia & feuda: quæ tunc temporis habebat in Galliâ, præſtare conſuevit ex fœdere, quod anno MCCCXXXI. Inter Philippum Valeſium & Eduardum Tertium percuſſum eſt, refert ita *Bodinus de Republ. lib. I. cap. 10.* Tu quidem avadis in hominem Ligium Regis Francorum, ut Dux Aquitanorum, Par Franciæ, Comes Pictonum & Monſtruelenſium, teque in ejus fide & obſequio ſemper futurum ſpondes: Reſponde, aſſentior. Hic Rex Anglorum aſſentiri ſe dicit, tum Rex Francorum ad fidem & oſculum Regem Anglorum admittit. Quibus ſolennibus fidelitatis juramentum Imperatori à Principum Legatis ſoleat præſtari ex relatione quadam manuſcriptâ de præſtito juramento fidelitatis à Legatis illuſtriſſimæ domus Saxonicæ Viennæ Anno MDCLX. d. XXXI.

 Maji.

Digitized by Google

Maji. Nobiliss. *D. Samuel Strykius ICtus Francofurtanus. Tract. de Jure Sensuum. Dissertat. VII. cap.* 1. §. 57. his verbis recenset: Determinata die prædicti Legati comparebant in Anticamerâ Imperatoriâ; Imperator nobilium ac procerum catervâ stipatus in conclave se conferebat, aulæ Mareschallo gladium anteferente, qui, cum Imperiale solium in editiori quodam loco positum adscendisset, Imp. exhibitâ debitâ reverentiâ, flexisque genibus, dextrum Imperatoris latus, sinistrum verò imperii Vice-Cancellarius aliique occupabant. Postmodum Legati accersebantur, qui, cum in conclave Imperatorium venissent, quatuor passûs progressi in genua procidebant. Surgebant iterum, ac post sex passuum intervalla in genua rursum procidebant, Imperatore interim caput paulisper aperiente. Inde se ad editiorem illum locum conferebant Legati, ac tertia vice in genua procidebant, animique desideria coram Imperatore explicabant; Quibus à Vice-Cancellario imperii altero genu flexo respondebatur, & ad juramenti fidelitatis præstationem admittebantur. Digitis itaque tangebant Evangelium, quod in gremio suo habebat Imperator, & id à dexteris tenebat Comes de Porzia, à sinistris Comes de Lambergk. Inter jurandum autem aperto capite sedebat Imperator, pileumque tenebat Comes de Herberstein. Præstito juramento ab aulæ Mareschallo gladius vagina vacuus osculandus prębebatur, quo facto trinâ vice iterum flexis genibus, retrogrado passu abibant. Illi autem qui simultaneam petebant investituram, hanc solennitatem observabant, ut dum priores tactis Evangeliis, hi tactis priorum palliis jurarent. Alibi locorum illi, qui simultaneam habent investituram, inter jurandum pileum omnes simul tangere sueverunt.

§. VIII. Regibus Orientalibus nuper constitutis osculum à subditis oblatum fuisse, tam sacrę paginę, quam seculares Historici confirmant. Inde non ineptè, nec sine Antiquitatis fundamento quidam Psalmo II. osculandi verbo homagium præstandum judicari colligunt. Pariter quando *Genes.* XLI. v. 40. legitur; quod *super os Josephi omnis populus osculatus sit*, non tam benevolentiæ testandæ

ſtandæ (quomodo Darius Zorobabelem proſequutus eſt, *Eſdræ* III. v. 3. *Joſeph. Antiquit. Judaic. Lib. XI. cap.* 4.) quàm Subjectionis causâ id factum eſſe putandum eſt. Propterea etiam μεταληπτικῶς interpretari licet *obedire*; quemadmodum LXX. tranſtulerunt: ἐπὶ τῷ ςόματί σου ὑπακούσεται πᾶς ὁ λαός. Vulgatus Latinus horum veſtigiis inſiſtens reddidit: *Ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* Vid. *Doct. Georg. Calixtus in hiſtoriâ Joſephi ad d. c. Geneſ.* inter oſculorum genera eſt גדלה נשיקה של hoc eſt, *oſculum magnitudinis vel dignitatis* alio nomine panegyricum, quod in publico hominum cœtu adhiberetur. *Tanchuma* XXIII. 44. Ut cum Regem recens creatum oſculo recipimus atque admittimus, eique Homagium præſtamus. *Joh. Buxt. in lexico Chaldaico-Talmudico-Rabbinico* ſub Radice נשק, *Col.* 1404. obiter hic velim notari Hebræos præter manum etiam femur potentiorum oſculo honorâſſe. Cauſam reddit *Martinus de Roa lib. 4. Singular. part. 1. C.* 4. *pag.* 371. his verbis: Qui femur alterius deoſculatur, quid aliud facit, quam quod ejus vim atque potentiam, quæ in viro præcipua ac maxima eſt, agnoſcat. *Joh. Druſius Comment. ad difficil. loca Geneſ. cap.* CXVIII. *p. m.* 139. apertè negat oſculum, quo de Geneſis XLI. v. 40. agitur, Subjectionis Symbolum eſſe, eoque nomine *Tremellium* perſtringit. Curatè hunc locum examinat *Andreas Rivetus exercitat. in Geneſ.* CLVIII. *p.* 768. Cujus cenſuram ideò integram damus, dixerat, ait, אל פיך ישק כל עמי Al pica jiſſak col ammi: Ad verbum: *Super os tuum oſculabitur omnis populus.* Vulgata, *ad oris tui imperium omnis populus obediet.* Quem ſenſum probat Pareus. Univerſus populus juſſa tua & imperium ſpontè & peramanter accipiet, quaſi cum oſculo, quod eſt amoris ſignum. Tremellius & Junius: *Os tuum oſculator univerſus populus meus.* Id eſt, hoc ſubjectionis Symbolo, dominum *te agnoſcito atq; profiteor.* Negat Druſius hoc verum eſſe. Quod ſi univerſaliter intelligat, idem etiam agnoſcimus, non ſemper eſſe ſubjectionis Symbolum, nec id voluit *Tremellius.* Exiſtimo contrarium probari poſſe, non ſolum ex hoc loco, ſed etiam ex aliis tam ſacrorum, quam prophanorum locis. Non urgebo, quod Idololatræ manu ad os admota, idola ſua adorabant,

Digitized by Google

tabant. Solebant enim manum deosculari & capita submittere, quod se Beatus Job elementis & idolis fecisse negat, cap. XXXI. v.17. Qui huc, inquit *Drusius*, referunt locum ex Psalmo II. & osculamini interpretantur, adorate, injuriam faciunt Spiritui S. cum mos ille fuerit colentium idola: *Quem ad Christum referre ipsa absurditate absurdius est*. Non persuadet vir doctus, ut ejus verbis utar. Quid enim, si Idololatræ mores adhibitos in cultu divino erga Idola sua usurparint? Absurditas ergo tota est in objecto, quod sibi proponunt, non in modo, qui communis esse potest. Certè Idololatræ proni & genibus flexis adorabant, genua flectebant coram Baal. An igitur Deo faciet injuriam, qui coram ipso genu flectet? Redeamus ad osculum. Inter genera osculorum, inquit ipse Drusius, loco adducto, quæ recensent Ebræi *est osculum dignitatis, sive magnitudinis &c.* Et rectè. Mirum est igitur, cur assentiri noluerit *Tremellio* dicenti, osculum, quo Josepho populus Ægypti debuit dignitatem novam gratulari, fuisse subjectionis Symbolum. Nam cum fateatur esse osculum dignitatis & Homagii, id est, quo osculantes agnoscunt alicujus dignitatem & homagium præstant, non video, quomodo negari possit, tale osculum esse Subjectionis Symbolum. Quod certè verum est. Sed Subjectionis quam quis libenter profitetur, & ex affectu, quia non solent hostes et si Subjecti ad osculum admitti, aut ad illud etiam accedere, quamdiu sunt hostes, quia talis admissio in Principe benèvolentiam significat, & pignus est mutuæ inter Dominum & Vasallum obligationis. At, inquit Drusius, etiam qui superiores erant, inferiores osculabantur. Nam oscula olim adhibita in hominum cultu; sanè, ipsos Reges legimus & Principes osculo excipere solitos cives digniores. Ex hoc more Darius Rex Zorobabelem osculatur. III. Esdræ Cap. IV. v. 47. Non ergo signum & Symbolum est Subjectionis. Respondeo, non tum quidem & in tali casu fuisse Subjectionis Symbolum, sed tantum amicitiæ aut benevolentiæ. Sed nunquam fuisse non probat: præsertim in circumstantiis notatis, cum populus nempe Principem osculatur reverenter, eique

eique homagium præſtat, ut ipſe Druſius agnovit, quam ego interpretationem hic amplector, ut ſimpliciſſimam, ut hic ſignificetur, populum Ægypti ex Regis mandato honorem illum Joſepho exhibiturum, qui à Vaſallis reddi ſolet iis, quibus honorem dominii tribuunt, ſe eis ſubditos confitentes. Doctiſſimo *Mercero* alia expoſitio potiſſima viſa eſt, quam affert in Radicibus Kimchi, ut ישק ſit ex ſignificatione נשק armorum, quomodo vertit *Pagninus*, ad Sermonem tuum armabitur totus populus. Quam etiam ſe expreſſiſſe dicit Druſius, quaſi ei nominatim rei militaris principatum concederet, quod etiam pertinet ad ſummum honorem. Et ſic intellexit Chaldæus paraphraſtes, juxta verbum tuum armabitur, etſi alii vertant, nutrietur; ſed exemplum non afferunt, in quo verbum accipiatur in armandi ſignificatione, etſi inde deductum ſit nomen נשק, quod bellum & armaturam ſignificat: quia cum verbum נשק ſignificet occurſionem more oſculantium, qui ſibi invicem occurrunt, ita nomen Néſchek uſurpatum etiam fuit pro bello, ab eo, quod ſibi mutuò occurrunt milites, ut manus conſerant. Oſculi ſubjectionis interpretationẽ confirmant LXX. Verterunt enim ἐπὶ τῷ στόματί σου ὑπακούσεται. In ore tuo, obediet, id eſt ſubjicietur tibi omnis populus. Hactenus *Rivetus*. *Salomon Geſnerus in Geneſis cap. XXXI. p. m.* 740. de verbo ישק iſchak, inquit, contendunt Grammatici, nam LXX. reddiderunt ὑπακούσεται, in ore tuo obediet. Similiter Hieronymus ad oris tui imperium omnis populus obediet. Chaldæus, ad verbum tuum litheſan omnis populus, eſt autem litheſan armabitur; Ad quæ ita quoque *D. Lutherus in Commentario fol. 556. facie 2.* Radix eſt Naſchak, quod *primò oſculari, poſtea obedire, tertiò arma ſumere ſignificat.* Subditi enim Magiſtratui reverentiam & obedientiam exhibent, quæ alias oſculo, alias etiam armorum uſurpatione declaratur. Ita de Chriſto dicitur: Oſculamini filium, id eſt, obedite ei, & Oſculum eſt ſubjectionis ſignum 1. Reg. IX. Oleæ XIII. 2. 1. Paral. Cap. XXIX. v. 23. Confer *Fortunatum Scacchum Arcanorum Sacra Scriptura Myrothecio* III. *c. 35. p. m. 416.*

§. IX. Hujuſmodi ſubjectionis Oſculum Samuel Prophe-

Digitized by Google

ta Sauli in Regem uncto fixit, juxta usitatum in Palæstina & tota Syria morem, 1. Sam. x. v. 1. Significabat scilicet hoc Symbolo Samuel se Saulem diligere & suspicere, ut Ministrum Domini, seque illi polliceri fidem & observantiam. Theodoretus in quæst. XIIX. super hunc locum pro ratione addit: ἵνα τῆς ἐνούσης αὐτῷ χάριτος μεταδῷ. Ut eum (Saulem) gratiâ quæ sibi inerat, impertiret. *Alphonsus Tostatus Abulensis, Comment. ad l. d.* scribit: Hoc esse potuit in signum amoris, quoniam amici, quando â se invicem recessuri sunt, osculantur se; sic quoque Samuel diligebat nimis Saulem, quia Deus elegerat eum, & erat vir bonus, ideo, cum dimissurus esset eum â se, fuso oleo in capite osculatus est illum. Quod autem diligeret nimis Samuel Saulem, apparet, quia non solum dum bonus fuit Saul, diligebat eum Samuel, sed etiam postquam peccavit, diligebat, undè quia Deus prædixit, quod auferret ei Regnum, lugebat semper Samuel pro illo, infra cap. XV. Potuit quoque esse istud Osculum tanquam quædam Ceremonia Regalis unctionis; sicut enim in Collatione gradus Magisterialis aut Doctoralis, qui confert insignia, osculatur ipsum, qui graduatur, & hoc est ei tanquam insignium inter cætera: Ita in unctione regali poterat esse hoc tanquam pertinens ad Ceremoniam unctionis. Sed minus sibi constat *Tostatus*, dum in sequenti tertia quæstione ad hunc textum, velut altera Penelope telam retexens, negat ad unctionis ritum pertinere potuisse Osculum. Recte contra Drusius illud honoris debiti fuisse indicium, & adhuc in Indiâ observari, ut subditi Regem deosculentur ex *Aben Esra* & Pagnini Lexico pag. 1720. lib. 2. observationum inter Criticos Sacros Tomo IX. p. 1346. asserit: pro firmanda hac sententia locus Samuelis allegatus egregiè militat. Igitur Samuel acceptâ Olei lenticula effudit eam super caput ejus, deoscolatusque est eum, & dixit: *Nonne unxit te Dominus super hæreditatem suam in Principem?* Ecce ait osculatus est. Et quanquam hoc ibi dicatur de Samuele, nec de Populo ipso, callidè scio, tamen facio conjecturam, ex loco quodam Mosis ubi Pharao ad Josephum: *Et os tuum osculabitur omnis populus*

meus

mem. Apparet enim ex iis verbis in conſuetudine fuiſſe, ut populus ipſe Dynaſtæ Oſculum daret, quod tamen accipiendum non de ſingulis, ſed de principibus populi tantum, ut Danielis III. v. 7. *Quo tempore audierunt omnes populi, & cadent omnes populi.* Ad quem locum *Hieronymus*, omnes populos, inquit, intelligimus in principibus, neque enim adeſſe poterant univerſæ ſimul nationes, Mos deoſculandi Regem recens creatum firmari poterit Authoritate *Nicolai Lyrani ad Pſalmum* II. ita ſcribentis: In translatione Hieronymi juxta Hebraicum habetur, *adorate purè*. Hebræi dicunt hic *Oſculamini filium*, id eſt, facite Chriſto debitum Homagium. Nam facientes Homagium fidelitatis alicui, ipſum oſculabantur. Hucuſq; *Nicolaus*, quod ſi quis malit ex ſigno denotari ſimplicem honorem &obedientiam, ejus me ſententiæ approbatorem libenter profiteor. Hæc *Druſius*. Confer ejuſdem *quæſtionum Hebraicarum lib.* I. *Quæſt. LXXII. p.* 1521 *Tom. VIII. Criticorum. VVilhelm. Schickard. in jure regio Hebræorum cap.* I. *Theoremate IV.* p. m. 76. edit. noviſ. in 4. Lipſiæ Anno MDCLXXIV.

§. X. Ad eundem Oſculandi morem reſpiciunt, quæ ad ignominiam Salvatoris noſtri in Pilati Palatio impia militum manus adhibuit. Spineâ namq; Coronâ ab ipſis coronatum in contemptum Regiæ ipſius inaugurationis legimus, & quia Judæorum Regem Romani milites Chriſtum coronabant, oſculumq; apud Romanos atq; Iſraelitas in aſſumptione Principis ad Imperium, dari ſolitum ſciebant, nec ab hac inauguratione Chriſti ad ejus Vilipendium ſuſceptâ deeſſe voluerunt. Non enim milites illi tum primum & quaſi in arena ex proprio Cerebello hos Regiæ inaugurationis ritus, Ceremoniaſvè fabricârunt: Verum quæ Principibus in auſpicando Imperio gloriæ cedebant, ad eluſionem Domini noſtri Servatoris converterunt. Hos ritus inter ſputa, quibus ſceleſtiſſimi Mortalium divinam faciem conſpurcarunt, oſculum inaugurationis aperiunt. Verba Matthæi Evangeliſtæ ſic ſonant cap. XXVII. Tunc milites Præſidis ſuſcipientes Jeſum in Prætorio congregaverunt ad eum univerſam cohortem,

hortem, & exuentes eum, Chlamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes Coronam de ſpinis poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextra ejus, & genu flexo ante eum illudebant ei dicentes: Ave Rex Judæorum! & exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus. Nec Marcus hoc idem ſilentio prætermiſit cap. XV. ſed ad Ritus Regiæ inaugurationis irriſionem hanc referens, ait: cæperunt ſalutare eum: Ave Rex Judæorum, & percutiebant ſuper caput ejus arundine, & conſpuebant eum, & ponentes genua adorabant eum; ſed oſculum irridendum eidem infligendo, non eum oſculabantur, ſed in eum exſpuebant.

§. XI. Hoc verò oſculum non uno more, nec membro corporis uni impreſſum fuit, ubique tamen cautè circumſtantiarum adhibito diſcrimine. Quemlibet enim de populo abſq; ullo perſonarum aut dignitatis reſpectu ad os Principis accedere non permittebat Reipublicæ Ordo, nec Procerum dignitas, neq; Principis auctoritas. Nobilioribus ſaltem in Principis inauguratione id conceſſum eſſe tradit *Plinius Iunior in Panegyrico Trajano dicto*; Gratum erat cunctis, quod Senatum Oſculo exciperes, ut dimiſſus oſculo fueras. Idem quoq; conjectari poteſt non immeritò ex complexu Bruti, quo à Pompejo exceptus ſcribitur, cum ad illius partes in pugna Pharſalica tranſiret; eo nimirum tempore, quo de Reipublicæ Imperio inter Cæſarem & Pompejum acerrimè decertabatur, apud *Plutarchum in Bruto, Operum Tomo* 1. *p. m.* 985. ſtatim poſt initium: ὅτι καὶ φασὶ Πομπήιον ἡσθέντα καὶ θαυμάσαντα προσιόντος αὐτοῦ καθεζόμενον ἐξαναστῆναι καὶ περιβαλεῖν ὡς κρείττονα, πάντων ὁρώντων. Id eſt, *Memorantq; lætum tum Pompejum & obſtupeſcentem ejus adventu omnibus adſpicientibus aſſurrexiſſe ei ex ſellâ, ac ſicut unum ex Principibus fuiſſe complexum.* Ex quo ſane loco ad complexum Principis venire ſolitos non omnes, ſed nobiliores tantùm atq; illuſtriores viros manifeſtùm. Hinc Scriptores Cajum graviſſimè reprehendunt, quod Hiſtrionibus palam, nonnulliſq; de populo oſcula daret; pleriſque autem ex Senatoribus, ac viris illuſtrioribus manum tantùm, aut pedem porrigere minimè

Digitized by Google

minimè vereretur. Nec enim Autores præpoſterè eum id feciſſe dicerent, niſi Senatoribus tantum, non verò plebejis oſculum à Principe ex inſtitutis illius ævi, deberetur. Hinc colligere pronum eſt, Præfectos, Prætorio aliquandò primùm à Principibus ad Oſculum recipi ſolere, deinde alios illuſtriores viros, fortaſsè tunc, cum Princeps ad Imperium aſſumebatur, nimirum in die inaugurationis. Minoris autem ordinis homines, qui extitiſſent in Republicâ, genu flexi ad manus tantum Principis conſueverunt accedere, atq; Oſculo eaſdem venerari, ceu ex *Tacito* liquet, *lib.* 1. *de* Othone loquente: ruere cuncti in caſtra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum judicium, exoſculari Othonis MANUM, quantoq; magis falſa erant, quæ fiebant, tanto plus facere. Vid. *Polidor. Virgilius de rer. Inventor. lib. IV. cap.* 13. Hodie oſcula manuum omnibus ſolennibus Actibus communia obſervantur. Ex infinitis exemplis recentiſſima ſaltem adducemus. Poſt initam *inter Regem* Poloniæ Johannem Caſimirum, & Suecos pacem prope Thorunium, Ann. MDCLVIII. Comes Oxenſtirna Benedictus, & Bulavius præſidio Suecico præfectus, cum triginta paſſus ab Rege abeſſent, ex equis delapſi ad eum pedibus pervenerunt, manumq; oſculati ſunt magnâ cum reverentiâ, totiusq; corporis & capitis demiſſo inflexu. *Thuldenus Hiſtor. Europ. part. III. bli. IX. p.* 363. Cum *Legati Anglicani* Regem Carolum II. Hagæ Comitis Anno MDCLX. commorantem flexo poplite humillimè obſecrarent, ut in patriam reverti, & Solium hæreditarium occupare dignaretur, ad manus Oſculum admiſſi receſſerunt. *Diar. Europæum, continuat. IV. p.* 92. Poſt beatiſſimum Hiſpaniæ Regis Philippi Quarti obitum, ſtatim Proceres Regni, quotquot aderant, filii Superſtitis Caroli Secundi, qui nunc gubernat, manum oſculari ſuſceperunt, quos etiam quamvis quartum ætatis annum ageret, decenti tantum Principem gravitate cum ſtupore præſentium admiſiſſe fertur: Er hat den Hand-Kuß von allen / mit einer ſo groſſen und Herrlichen Majeſtät angenommen / als ein Printz / ſo ſein Volkommen Alter erreicht / immer hätte

thun können; und auff welche Weise Ihm eine jede Persohn/ die für ihm nieder gekniect/ benahmet worden/ eben solcher Massen hat Er mit Darreichung und Zurückziehung seiner Hand gegen denselben sich verhalten. Autor *Germano-Gallicus* von Kranckheit/ Testament und Tode Philippi Quarti Königs in Hispanien/ pag. ultimâ. Longè dissimilibus à parente moribus, qui cum tertio ætatis anno Rex Castiliæ designaretur, ejulatu & somno Ceremonias hasce transire passus fuit. *Continuator Thuani lib.* 1. *ad Ann.* MDCIIX. In Suecia cum novo Regi Carolo Gustavo fides data esset, Nobilitas & Clerus, Urbani atq; Rustici singuli Regis Manum osculati fuêre. *Christian. Adolphus Histor. Univers. part. I. lib. III. pag.* 145. Ferdinandum Secundum Imperatorem tamen hunc honorem à Sacro Ordine sibi deferri non passum fuisse, testatur *Lemmermannus in vita ejus, Cap. IX.* Uti manum dextram omnibus Sacerdotibus dedit, ita nulli Osculum permisit, *illud Benevolentiæ*, hoc Reverentiæ debere professus. Anno MDCLXV, in Aula Imperatoris Legatus Turcicus osculum manus prætendit, cum verò ipsi responsum esset, Antecessoribus ejus tantummodo pallium osculandum fuisse concessum, acquievit, Pallium interim apprehensum, pectori firmissimè applicans, ut testatum fortè faceret, partem manibus longè Nobiliorem, pectus nempe & Cor Imperatoris sibi patuisse. Er dingete Ihm auß/ bey der Audientz/ nicht den gewöhnlichen Käyserlichen Mantel/ sondern die Käyserliche Hände zu küssen. Deme zur Antwort wurde/ rc. Was anlanget die Küssung des Mantels/ da bestünde man auff dem alten Herkommen. T. V. Als die Käyserl. Majest in der Audientz dem Bottschaffter den Mantel zu küssen darreichte/ drückte Er denselben nieder/ und küssete die Brust. *Diarium Europæum Continuatione XII. pag.* 41. Quomodo populi inferioris Æthiopiæ in Regno Congo, post novi Regis Coronationem se gerant, D. *Otho Dapper in descriptione Africa, pag.* 565. tradit: Nach vollendeter Wahl und Kröhnung deß neuen Königs/ bleibt der König acht Tage lang auff seinem Schlosse/ da Ihm mitlerweyle alle Edelleute

leut der Schwartzen mit allen Portugallieren beſuchen/ und Glück wünſchen. Dieſes verrichten die Edelleute mit fallen auff beyde Knie/ mit klappen in die Hände und mit küſſen der Königlichen Hand. Die Portugallier aber mit ſitzen auff dem einem Knie/ Und die Prieſter und Geiſtlichen mit groſſer Höfflìgkeit dem Könige zubegegnen. Wañ ſie wieder auffſtehen/ reichen Sie einander mit gleicher Höffligkeit die Hände. Triballorum in Epiro Myſiæ inferioris degentium morem in acceſſu ad Principem recenſet *Iohannes Cantacuzenus, lib. IV. Hiſt. Cap. 43. p. 41. ſeq.* Inveterârat apud Triballos conſuetudo, ut ſi quis nobilium, ac potentum longô intervallô temporis ad Principem veniret, ante primam ſalutationem ambo ab Equis deſcenderent; & primùm quidem inferior Principis pectus, poſt ejuſdem os, ſive labra deoſcularetur: Altero congreſſu minor non deſcenderet amplius, ſed & ipſe in Equo Dominum ſalutaret: Mos cum ipſo (Crale) quidem rurſus ſervabatur. Triballos autem morem Romanum erga Imperatorem tenere volebat; (Cantacuzenus) & quoties eum convenirent, omnes ab Equis deſcendere, ac primò præſertim remotius deſcendere, & pedibus accedere, & ſic ejus genu exoſculari.

§. XII. Turci non ſaltem verbis ſalutem nunciant, ſed etjam in congreſſu humeros, in digreſſu genua oſculantur, *Zenobio* teſte, *Centuria V. Proverb. XXV. Zvvingerus lib. III. voluminis I. Theatr. Vit. hum. p. 352.* enarrat, quod Gemes Ottomannus ad Alexand. VI. Pontificem Legatus Rhodienſium, humeros ejus oſculatus ſit. *Rabbi Salomon Iarchi* de humerorum oſculis, in *Cantici cap. 1.* ad verba illa *Oſculetur me*, ait: Utinam me Rex Salomon oſculetur Oſculis oris ſui, hæc enim erat illius tempeſtatis conſuetudo, cum pleriſq; aliis locis oſculum admoveatur manui aut humero, de poſteriori apud Peguanos poſt inaugurationem novi Regis, *Vincentius le Blanc Maſſilienſis cap. 20. 23. primi itineris* mentionem facit, apud *Eraſm. Franciſci* im dritten theil des Oſt- und Weſt-Indianiſchẽ/ wie auch Sineſiſch Luſt- und Staat-Gartens pag. 1526, Wenn der neue König an den Pal-

laſt

laſt kommen / ſo reicht man dreyen Fürſten ſo dem König am nechſten geſtanden / und die Oberſten ſind / güldne Weyrauchs-Gefäſſe an drey bleyerne Ketten feſtgemacht / mit köſtlichen Rauchwerck. Der Falcada geht vor dem Printzen her / in einem weiſſen Kleide / und güldnen Beil in der Hand / überlaut ruffend: Gott und nicht das Volck hat Ihn erwehlt. Wer ihn vorbey ſihet gehn / fält zur Erden; Sie küſſen einander die Achſeln / ihre von wegen des Königs habende Freude dadurch zubezeugen.

Iidem Turci ſuam obſervantiam & ſubjectionem eò uſq; declarant, ut quando ad mandatum dominorum dirè verberibus excepti ſunt, manum illorum oſculentur, imò mercedem pro ictibus exſolvant. *Augerius Giſlenius Busbequius Epiſtola III. Legationis Turcicæ.* Eſt verò cumprimis admirabilis Turcarum in accipiendâ caſtigatione patientia, in ſuris, in ſoleis, in natibus ſæpè ultra centum plagas excipiunt, ut plures cornei fuſtes nonnunquam confringantur, & illo indentidem ſit opus. Cedò alterum, ac tametſi in promtu ſint remedia, fit tamen aliquando, ut plures libræ vitiatæ carnis, è locis illis contuſis ferrô circumcidendæ ſint. Nihilominus adire eum, cujus juſſu cæſi ſunt, & MANUM DEOSCULARI, & gratias agere coguntur, & lictori pro ſingulis verberibus certam mercedem ſolvere. Non fuſtem quidem illi, quo caſtigantur ſacrum habent, nec dubitant primùm delapſum cœlo credere, non minus, quam Romani ſua ancilia. Hæc ille. Simile quidpiam in Regno Melinde, inferioris Æthiopiæ obtinet. Weñ ein groſſer Herr allein einen Fähler begangen / dañ wird Er durch den König ſelbſt / in ein Königliches Zimmer gebracht / da muß er ſich nackt auff die Erde legen / und umb Verzeihung flehen / und der König gibt ihm einige Stockſchläge / viel oder wenig / nach der gröſſe ſeiner miſſethat / und dienſte / die Er dem König gethan hat. Hierauff niñt Er ſein Kleider auff / küſſet des Königs Füße / und bedanckt Sich in aller Unterthänigkeit vor die erwieſene Gnade. *D. Otto Dapper in deſcript. Africa. p. 694.*

§. XIII. Perſarum mos erat, ut ſi pares eſſent, oſculo impertirent,

pertirent, quos honorabant, inferiores verò ſalutando potentiorum genua manu tangerent. *Herodotus lib. 1. & Xenophon Oratione de laudibus Ageſilai*: Apud Perſas, Medos & Indos Reges adorari, & in ſalutando homines toto corpore procidere invenimus, *ait Alexander ab Alexandro, Genial. dier. lib. II. cap. 19. pag. m. 202. Ex editione Tiraquelli.* Tandem ut & ipſis pedibus hunc honorem tribuerent, introduci cæpit, uti cuivis notum, qui limis ſaltem oculis, aut quaſi per tranſennam veterum monumenta inſpexit. Ita Cyrum Perſarum Regem eumque tunc victorem adoratione quæ diis immortalibus fiebat, peractâ, libenter permiſiſſe, ut Gadatas & Gobryas manus ſuas ac pedes obſervanter ſint exoſculati, Xenophon de Pædia Cyri lib. VII. atteſtatur. *Olear. lib. 1. Itinerarii cap. X.* Der König von Perſien gibt frembden Geſandten nicht die Hände/ſondern die Knie zu küſſē/ den Unterthanē die Füſſe. *Petrus Della Valle Itinerar. part. II. pag. 117.* Alle Vaſallen des Perſiſchen Königes/ ſie ſeyen Sultanen/ Chanen/ oder was für Vornehmen Standes ſie auch wollen/ müſſen ihm den Fuß küſſen. Dieſe Ceremoni aber geſchiehet nicht jedesmahls/ ſo offt ſie ihn ſehen/ und mit Ihm reden; ſondern allein/ wann ſie von einer weit entlegenen Landſchafft vor ihm erſcheinen/ oder von ihm Abſcheid nehmen/ wann ſie in ihre Landvogtheyen wieder verreiſen wollen.

Der König blieb ſtehen/ und wartete auff den Saltan/ gegen welchen Er/ als derſelbe/ wie gebräuchlich/ mit beyden Knien vor ihm nieder gekniet/ ſeinen rechten Fuß/ denſelben zuküſſen/ außgeſtreckt: Der Sultan aber/ nach dem Er ſelbigen geküſſet/ und an ſeine Stirn gedrucket (welches gleichfals ein Zeichen der Ehrerbietung/ und in Orient ein zu dem Fuß Kuß gehöriges Stück iſt) verfügte ſich hinter den König/ umb ſeinen anderen Reiß-gefährten Platz zumachen/ dergleichen zuthun.

Nach dem ſie ſolches verrichtet/ wiederholete der Sultan/ und ſo fort alle die andern dieſen Fuß-Kuß; und ſolches geſchahe zum drittenmahl. Dieſer dreymahl wiederholte Fuß-Kuß/ und daß ſie dreymahl umb den König gehen/ bedeutet/ daß der jenige/ der es thut/ alles Unglück/ ſo dem Könige begegnen möchte/ auff ſich

nehmen wolle. Welches eine Ceremoni einer ſehr groſſer Liebe und Ehrerbietung/ und allein gegen Fürſten/ oder andern/ ſo man hertzlich liebet/ gebräuchlich iſt. Sie pflegen auch abſonderlich nur bloß mit der Hand umb der jenigen Perſohn/ die ſie Ehren wollen/ ihren Kopff zufahren und dieſe Wort dabey zu ſprechen: **Alles übel/und alle deine Wiederwertigkeit/ kome über meinen Kopff.** Uñ ſind der gäntzlichē Meinung/daß dieſer wunſch die krafft habe/ das es alſo geſchehen werde; dannenhero es/ weme ſolche Ehre wiederfähret/ für ein Kennzeichen einer überauß groſſen Lieb gehalten wird. Familiarem huncce cultum Judæis fuiſſe, facile ex Lucæ cap. VII. v. 28. apparet.

§. XIIII. Tranſilivit ille deinceps ab Orientalibus ad Romanos. *Creſconius Corippus, lib. 1. v. 160.*

Conſenſusq; ſui manifeſtans vota Senatus
Creber adorabat Dominos & poplite flexo
Plurima divinis ſupplex dabat oſcula plantis.

Alii legunt *creverat, orabat,* ſed malim cum *C. Barthio Adverſar. lib. XXXIV. cap. 21.* planiorem verioremq; lectionem ſequi, quam novo ſenſui eruendo fruſtra operam impendere. *Ammianus Marcellinus Hiſtor. lib. XXVIII.* quorundam Nobiliorum hominum arrogantiam perſtringens ſcribit: Cum debuiſſent ad oſculum oris ac pectoris ſalutantes admittere, pedes tantùm, vel genua exoſculanda his porrigebant. Ex his quidam cum ſalutari pectoribus appoſitis cœperunt, oſculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua ſuavianda, vel manus. Superbiſſimus Imperator Diocletianus Speciali Edicto oſculationem pedum inſtituit, quemadmodum *Pomponius Lætus, in Compendio Romanæ Hiſtoriæ Tomo II. Scriptorum Hiſtor. Auguſtæ, edit. Sylburgiana in fol. Francoforti, Anno* 1588. *pag. 528. teſtatur* his verbis: Diocletianus Romanorum Principum victorioſiſſimus, divinos honores Imperatoribus Auguſtis habendos præcepit. Nam cum priores ut Conſules ſalutarentur, primus ipſe voluit adorari, velut in eo eſſet cœleſtis Majeſtas. Perſarum iſte mos, quorum Princeps Rex

Regum

Regum appellatur & adoratur, fratrem Solis & Lunæ ſe nuncupans. Imperatores anteà manus exoſculandas nobilibus præbebant, poſt ſuis manibus ſublevabant ad oris oſculum. Vulgus genua exoſculabatur. Diocletianus edicto ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine poſtrati, pedes exoſcularentur, quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro gemmis & margaritis, quod feciſſe ante Cajum Caligulam memorant. Confer *Eutropii Hiſtor. Rom. lib* IX. *in ix fine, Tomo. I. ſcriptorum. A. H. pag.* 586. Idem indicat Romanæ Philoſophiæ Siren, *Seneca libro II. de beneficiis cap.* 12. Cæſar dedit vitam Penno, ſi dat, qui non aufert. Deinde abſoluto & agenti gratias, porrexit oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant eum, negant id inſolentiæ cauſa factum: ajunt Socculum auratum, imò aureum margaritis diſtinctum oſtendere voluiſſe. Ita prorsùs: quid hic contumelioſum eſt, ſi vir conſularis aurum & margaritas oſculatus eſt, & alioquin nullam partem in corpore ejus electurus, quam prius oſcularetur? Homo natus in hoc, ut mores liberæ Civitatis Perſicâ ſervitute mutaret, parum judicavit, ſi Senator ſenex ſummis uſus honoribus, in conſpectu Principum ſibi ſupplex eô more jacuiſſet, quo victi hoſtes victoribus jacuêre. Invenit aliquid infra genua, quò libertatem detruderet. Non hoc eſt Rempublicam calcare? Et quidem dicet aliquis, (nam poteſt ad rem pertinere,) ſiniſtro pede. Parùm enim fœde furioſeq; inſolens fuerat, qui de capite Conſularis viri ſoccatus audiebat, niſi in os ingeſſiſſet Imperator pigros ſuos. Hactenus ille, ſubintellige pedes, quando Seneca *pigros* dicit, ſic enim juxta *Turnebum Tomo I. Adverſariorum, lib.* IX. *cap.* 30. *p. m.* 283. joculari vocabulo *pedes* appellat: Cum enim illi quocunq; nos ferant, in deſidibus & pigris officio videntur deeſſe ſuo, quadam ignaviâ, & pigri pigros & ſegnes reddere; ut in ſtrenuis & gnaris contra videntur gnari & ſtrenui eſſe, & promti ac parati ad viam *Xiphilinus in Calig.* circa finem, de ejuſdem ultimo ac ferali epulo. *Pomponius ſecundus cum Conſule cibum capiebat ad pedes ejus, eoſq; frequenter oſculabatur.* Hic obiter obſervo, reos olim abſolu-

Digitized by Google

tos ſiniſtrum Regum pedem oſculo excepiſſe. Eò quoq; tendunt *Bernhardi* verba *Sermone III. ſuper Canticum*: Hominibus quidem ita eſſe videmus, ſervos videlicet offenſores Dominorum oſculari pedes, cum ab eis veniam petunt, & pauperes divitum manus, cum ab eis munus accipiant. In coronatione Mediolanenſi obſervatum eſſe ſcribit *Alciatus*, ut qui ex Angleriæ Comitibus dignior ſit, pedem dextrum, & qui ex Cottarum familiâ, ſiniſtrum oſculo tangat, Imperatoremq; humeris ferat uterq; ſublatum in Prætorium. *Merula Antiq. Gall. Ciſalp. lib. III. c. IX.*

§. XV. Viliſſimam hanc oſculi ſpeciem ab Imp. Cajo introductam eſſe *Lipſius* ex *Dione* colligit, ubi legitur: ἐφίλει ὀλιγίςους, τοῖς δὲ πλείςοις, καὶ τῶν συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε. *Pauciſſimos* (Cajus) *oſculatus eſt, pleriſq; autem etiam Senatorum, vel manum vel pedem præbuit adorandum.* Maximinum Juniorem tantæ inſolentiæ fuiſſe tradit *Iulius Capitolinus*, *Hiſtor. Caſ. Aug. edit. Caſauboni, p. 268.* Ut manum porrigeret, genua ſibi oſculari pateretur, nonnunquam etiam pedes, quod nunquam paſſus eſſet Maximinus Senior, qui dicebat: Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat. Ideò etiam *Plinius in Panegyrico, pag. 26. edit. Buchneri*, in illum occultè tela vibrat, & contra ſummis Trajanum elogiis extollit, quod civium amplexus ad pedes non depreſſerit, nec oſculum manu reddiderit. Trajano Paulus Æmilius jungi meretur, de quo *Plutarchus in vita* ejuſdem poſt medium. *p. m. 269. Tomo* 1. *oper.* narrat, quod Perſeum devictum turpiter in terram procumbentem, & genua Pauli Æmilii amplectentem, voceſq; emittentem audire non ſuſtinuerit, ſed talibus eum verbis ſit allocutus? Quid miſer maximo crimine liberas fortunam, qui hæc admittis: quare non immerito oppreſſus videare calamitate, neq; hac, ſed priſtina indignus fortunâ fuiſſe. Quid verò non præbendo te generoſum, nec dignum populo Romano adverſarium, victoriam maculas meam & palmam elevas? Virtus magnam conciliat vel apud hoſtes reverentiam: Ignavia apud Romanos eſt etiam fauſtis rebus prorſus contēpta. Suſtulit

ta-

tamen eum, dextramq; porrexit, & curam ejus mandavit Tu- „ beroni. Eandem generoſitatem Pompejus erga captum Tigranem Parthorum Regem laudabiliter declaravit, eodem *Plutarcho in vita Pompeji p. 367.* atteſtante, verba ita ſonant: Ut „ denique ad Pompejum pervenit, detraxit capiti cidarin, quam „ inſtitit ad pedes deponere, & abjicens ſe omnium fœdiſſimè „ ad genua ejus procumbere. Cæterùm antevertit Pompejus, apprehēſaq; dextra ſuſtulit eum, & ſedere juſſit ad latus ſuũ. Servilis illa ceremonia parum arriſiſſe videtur Rolloneo Normannorum Duci, veluti ipſo opere comprobavit, quando enim â Carolo Simplici, Gallorum Rege, Gillin uxorem & Neuſtriam acceperat, monitus â præſentibus, ut pro more gentis Gallicæ Regi pedem oſcularetur, non dignatus in genua coram Rege procumbere, ſtans Regis pedem manu apprehenſum in altum ſuſtulit, oriq; ſuo, ut oſcularetur, admovit, quo factum eſt, ut Rex ex tanta pedis ſublatione retrorſum caderet in ſedile. *Piccartus obſervat. Hiſtorico-Politic. narrat. ridic. 4. p. 330. Cranzius lib. 11. Norvegia cap. XXVI. Fulgoſus lib. VI. Exemplorum, cap. 4. Pandolphus Collenucius lib. 1. Iohannes Baptiſta Caraffa lib. 1. Quos Borellus Comment. de Regis Catholici Præſtantiâ cap. LIV. allegat.* Eundem honorem Carolus V. Imperator â Provincialibus in Africâ ſibi deferendum glorioſè recuſavit, notabiliter dicens: *Caput imperat, non pedes.* Quod ſi alii quoq; qui ſacri ſunt ordinis imitarentur, nec aures haberent in pedibus, melius utiq; audirent, *Limnæus de jure publico, lib. II. cap. VII. num. 6.*

§ XVI. Quod autem ſatis diu ille pedes Imperatorum oſculandi ritus etiam inter Græcos obtinuerit, omnium optimè ex hiſtoria Byzantina conſtare poteſt. Sic *Iohannes Cantacuzenus* poſt medium Seculi decimi quarti ex Imperatore Monachus factus, ac pro Johanne Joſephus dictus, in *hiſtoria* ſua ſub nomine Chriſtoduli *conditâ, lib. 1. cap. 34. p. m. 104. edition. Pariſienſ. Anno* MDCXLV. de Michaële Palæologo Imp. ejuſq; nepote Andronico Juniore ſcribit: Cùm mutuò appropinquaſſent, nepos ab equo deſiliit, ut humi ſtans tanquam ſervus Imperatorem

 ſaluta-

ſalutaret. Ille converſis habenis retrocedere. Qua ambage inſinuabat, decere Imperatorem, (uti nepos erat) non humi ſtantem, ſed in equo ſublimem ſalutatione fungi. Vetus enim conſuetudo apud Romanos Imperatores vigebat, ut cum alter alteri obviam fieret, qui utrumque ſequerentur, â jumentis deſcendentes pedibus ambularent, ipſi in equis manentes congrederentur, & junior aperto prius capite, eoq; inclinato ſenioris dextram cum oſculo arriperet, indeque ſuſcipientem pater viciſſim oſcularetur. Tum itaq; non inſcitia moris hujus, ſed ut avo maximum & pluſquam debitum obſequium, ac reverentiam tribueret, Nepos Imperator ab equo deſcendit, cumq; pedibus obfirmatus ſequeretur, ſenior coactus ſubſtitit, & propè accedens junior pedem illius in omnium conſpectu complexus oſculo contigit. Idem *lib.* I. *pag.* 154. Legatum Andronici ad Michaëlem ſic loquentem introducit: Cum potuiſſet (Andronicus) tunc partem Principatus Romani tibi oblatam poſſidere, tamen noluit, ſed tibi ſe ſubjecit, idq; cum bello nihil ulciſcendam peccaviſſet, quodque caput eſt, pace conciliatâ ad te veniens in equo, ut erat propius adequitare, ut Imperatores ſolent, pepercit: Pedeſter autem te adoravit, tuumq; pedem expreſſo ſubjectionis Indicio oſculatus eſt. *lib. II. cap.* 5. *p.* 209. de Zamerchane Satrapa Perſarum, cum Imperatore ſene pacem ineunte: Cum propius abeſſet, ut jam ipſum videre, & ab ipſo videri poſſet, cum Perſis ſuis ab equis dèſcendit, paulumq; progreſſi, cæteri quidem omnes Imperatorem, antequam appropinquarent, capitibus humi ſubmiſſis adorabant, ipſe ad eum pedibus accedens, & adorabat, & pedem illius oſculabatur. *lib. III. cap.* 38. *p.* 477. Primus Protoſtrator adiens, Imperatoris pedem oſculatus eſt. Idem cæteri ordine præſtiterunt, Imperator & ipſe prono capite Protoſtratorem ab equo reſalutavit, alios autem dum præterveherentur ſalute impertiit? *lib. III. cap.* 42. *p.* 490. Cæterùm Michaël & exercitum qui eſſet, & auctorem nôſſe avens, propius ad caſtra ferens aditum, nonnulloſq; ex familiaribus & amicis procul conſpiciens, nominatim

tim eos appellat, & de Duce percontatur. Audit Imperatorem Cantacuzenum eſſe; nec mora, illicò accedit, pedem oſculatus, ſe ipſum indicat. *lib. IV. cap.* 10. *pag.* 739. Vocâte autē eo (Cantacuzeno Imperatore) hortanteq; (Perſas) uti confidentes, nihil ſecus, paſſuros, libentèr ſe traderent, ſtatim acceſſerunt, & circumfuſi, eum ſolum in medio habentes adorârunt, eiq; pedes oſculati ſunt. De Imperatorum uxoribus eodem cultus genere affectis, apud *Procopium* notabile Exemplum legas, narrat enim in *hiſtoria Arcana pag.* 68. quoſdam ex Patriciis THEODORAM JUSTINIANI uxorem προσκυνήσασθαι, καὶ ταρσοῦ ἑκατέρου ποδὸς ἄκρῳ χείλει ἅψασθαι, adoraſſe, ſummiſque labiis utriuſque pedis plantam oſculatos fuiſſe. *pag. ſequenti* dicit, quendam ex patriciis προσκυνῆσαι τὴν Θεοδώραν ὥσπερ αὐτὴν προσκυνεῖν εἴθιστο, Theodoram adoraſſe, quo pacto eam adorare moris eſt. Ante Theodoram hunc morem non fuiſſe uſitatum, idem *Procopius* confirmat *pag.* 133. Βασιλίδα μὲν τὴν προσκυνεῖν οὐδαμῇ εἴθιστο. Παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιούμενοι, οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ Πατρικίων ἀξίωμα εἶχον, ἔπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν, καὶ ποδοῖν ἐς ἄγαν τετανυσμένων, τῷ χείλει ποδὸς ἑκατέρου ἁψάμενοι, ἐξανίσταντο. Auguſtæ nullus adorandæ modus fuit. Verùm cum in conſpectum Juſtiniani, Theodoræque venirent tum alii, cum qui Patriciæ dignitatis eſſent, ſtatim in faciem procumbebant, pedibuſque ac manibus tenſis utrumq; Principis pedem oſculo proſequebantur, ac tum abſcedebant. Hoc minus mirum vel peregrinum reputabunt illi, qui noverunt Magiſtratus & Præſides Provinciarum, Theodoræ æque ac Juſtiniano fidem ſolennis Juramenti Religione publicè profeſſos, ſuam utriſque acceptam retuliſſe dignitatem, & utriuſque ſervos ſeſe appellaſſe. Inde ipſe Imperator *Novella VIII.* cap. 1. pronunciat: Hæc omnia apud nos cogitantes, & hic quoque participem conſilii ſumentes, eam, quæ à Deo data eſt nobis, reverendiſſimam conjugem & tuæ Celſitudini cauſam communicantes, & quædam etiam à tuo ſumentes conſilio, ad hanc ſacram invenimus legam, &c. Et *Tit. III.* ejuſdem *Novell.* de jurejurando, quod præſtatur ab his, qui

qui adminiſtrationes accipiunt. Juro ego per Deum omni- „ potentem, & filium ejus unigenitum, Dominum noſtrum „ Jeſum Chriſtum, & Spiritum S. & per ſanctam glorioſam „ Dei genitricem & ſemper Virginem Mariam, & per quatuor „ Evangelia, quæ in manib⁹ meis teneo, & per ſanctos Archange- „ los, Michaëlem & Gabriëlem, puram conſcientiam germa- „ numque ſervitium me ſervaturum Sacratiſſimis noſtris Do- „ minis JUSTINIANO ET THEODORÆ CONJUGI „ EJUS, &c.

§. XVII. Unâ eademq; opera *ἀξιομνημόνευτον* de Imperatore Conſtantinopolitano notari velim, quod videlicet magna Dominica Paſchali omnes Principes Imperatoris pedem oſculo honorent: *οἱ δὲ ἄρχοντες πάντες εἰσερχόμενοι ἕκαστος μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου, ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ Βασιλέως, εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ μετ' αὐτὴν δεξιὰν τὴν αὐτοῦ παρειάν.* &c. Proceres verò omnes, etiam uſque ad noviſſimum, ingreſſi, oſculantur, primò quidem dextrum pedem Imperatoris, deinde dextram manum, poſteâ dextram genam. Si verò eo loco, in quo verſatur Imperator, ſit quoque Genuenſium in Galatâ poteſtatus ſeu præfectus, ingreditur, oſculaturque & ipſe cum comitatu ſuo Imperatorem, quemadmodum & proceres, ut expoſitum eſt, nempe pedem, manum & genam ejus: cumque adhuc matutinum decantatur, traduntur illis, ſicuti & cæteris primoribus, cerei, poſt Oſculum diſcedunt. Veneti verò neque ad multorum annorum comprecationem neque ad oſculum veniunt, cauſa eſt iſta: Imperator Michaël primus Palæologorum, perpetuum cum Genuenſibus fœdus pepigit, in quo etiam de honore Imperatori habendo conſtitutum eſt, quando nimirum poteſtatus ex Genuâ appellit, initiò & tunc ſolum, ingreſſus ad venerationem Imperatoris, genua bis flectit, ſemel, ſimul ac triclinii januam intrat, & rurſus in medio ejus, quo facto, accedit & oſculatur Imperatoris in throno ſedentis pedem & manum. Similiter & alii Genuenſium

Digitized by Google

nuenſium primores peregrè reverſi, cum veneratione oſculantur Imperatoris pedem & manum. In quotidiano autem cultu deferendo, ablatis cappuciis, ſecundò genua flectunt, & quando triremes eorum veniunt, ſive multæ, ſive paucæ, ſive etiam unà Imperatorem fauſtis acclamationibus proſequuntur. Ad Venetos verò quod attinet, cum prædictus Imperator ſtatuiſſet, paulò poſt arma contra illos ſumere, non fecit cum illis perfectam pacem, ſed modici temporis inducias. Quapropter accuratè non ſunt eorum conſuetudines annotatæ, ſicut Genuenſium. Quandò igitur venit Bajulus, quo primùm die Imperatorem ſalutaturus & veneraturus eſt, genua ipſa & ſocii ſolummodo flectunt, pedem verò nequaquam oſculatur, cæteris diebus, quandò ad Palatium veniunt, cappucia ſua tantum deponunt, non flectunt verò genua. Eodem modo neque ad fauſtam multorum annorum apprecationem permanent, neque ad oſculum veniunt, ut ante dictum eſt. Neque iſtorum triremes, quandò recenter appellunt, Imperatorem benè nominatis verbis proſequuntur. Feria quinta Hebdomadis, quam à renovatione διακαινήσιμον vocitant, recipit ſe Patriarcha cum Epiſcopis & reliquis Primoribus Eccleſiæ, inſuper & cum Archimandritis & Monaſteriorum præfectis ad Palatium. Mutat igitur Patriarcha veſtes, & ad Imperatorem venit, ſtantem in throno ſuo. Proceres aulici tunc non adſunt, neque circumſtant, ſed eorum locum ſupplent Epiſcopi, ut diximus, & Eccleſiæ primores cum aliis, de quibus jam dictum. Incenſat, ſeu thuris ſuffitu honorat Patriarcha Imperatorem, deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipſe verò accedens benedicit, & oſculatur Imperatorem in ore; Eodemque modo fert ipſe oſculum ab Imperatore. Poſtea Patriarcha ſtat Vicinus Imperatori. Epiſcopi porrò ſimul duo accedentes oſculantur & ipſi Imperatorem, primùm quidem manum, deinde genam. Poſtea idem faciunt omnes Eccleſiæ Proceres, Ar-

Digitized by Google

chimandritæ etiam, & Monasteriorum Præfecti. Quibus peractis Patriarcha precationem sacram superaddens discedit, Imperator suum in conclave se confert. Quando Maronitæ Montis Libani habitatores in conspectum Patriarchæ veniunt ad ejus pedes, illos deosculandi causa devolvuntur. Ille autem protensâ manu eosdem tollit, quam ambabus manibus arreptam postquam osculati sint, capiti superponunt. *Monsr. de Rochefort* im 2. Buch der Historischen Beschreibung von den Antillen Inseln cap. XIX, p. m. 430.

§. XIIX. Idem ritus adhuc hodiè inter Principes utriusque Indiæ viget. Cum enim Vice-Rex Portugalliæ in Goa Dominum Johannem Fernandez Leyton ad Principem Provinciæ Canerà, cui nomen erat Venktapà Najeka, ablegasset, Legatus ad aulam Ikkerensem delatus, coram Principe gloriabatur, sibi jam ante hac id honoris contigisse, ut licuisset Celsitudinis suæ pedes osculari. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epist. 5. pag.* 88. Aliud exemplum *Mandelslo Itinerarii Indici lib. cap.* 30. de quodam cum immanissimâ Tigride in conspectu magni Mogolis decertante recenset: Er kam und sprang diesem Tiger entgegen als ein toller Mensch/ der Tiger vermeinte diesen gleich den Vorigen anzugreiffen / in dem Er sich aber gegen ihn erhub/ hieb der Kämpffer ihm im ersten Anlauff die beyden fordern Pfoten ab / daß er fiel/ und hernach den gantzen Leib in Stücken. Darauff rieff der König: Wie heist dein Nahm? Der Uberwinder antwortete/ Geily. Bald kam einer vom Könige geschickt / brachte ihm ein güldens Lacken Cambay / und sprach zu ihm/ Geily, Nimm' hin das gnadenkleid / welches dir der Mogol schickt. Dieser empfing den Rock mit grosser Reverentz, und küssete denselben dreymahl / druckte ihn allzeit dabey auff seine Augen und denn an die Brust. Hernach hielt Er den Rock empor / that heimlich sein Gebett/ und rieff überlaut: Gött lasse den Mogol so groß werden als den Tamerlan/ von welchem Er entsprossen / u. Hierauff ward Er von zuleyen

Ver-

verſchnittenen zum Könige gefodert / als Er hinauff kam / traten zween Chanen zu ihm / und führten ihn gleich als einen Bräutgam / zu des Königes Füſſen / welche Er küſſete. Und als Er ſeinen Abtritt wiedernehmen wolte / ſprach der König / Gelobet ſeyſtu Geily Chan, von wegen deiner Rittertaht. Dieſen Nahmen und Titul ſolſtu behalten in Ewigkeit. Ich bin dein Freund / und Du ſolt mein Diener ſeyn. Alſo wurde dieſer zum Hertzog gemacht / von wegen ſeiner Kühnen That. Eundem tamen cultum vilioris quoque conditionis hominibus tam à peregrinis, quam ab indigenis exhibitum reperio. Ita Americani Reges Inſularum Hornanarum Anno MDCXV. Sub Thalaſſiarchis Wilhelmo Corneliſono Schanten & Jacobo le Maire Belgicam navem intrantes, flexis genibus Capitaneorum pedes oſculati ſunt. Ut primùm navem conſcenderat (Rex) procidens in genua, ac procumbens in faciem, preces ſuas effudit, Comites ipſius pedes noſtros exoſculabantur acceptoſque eos manibus ſuis capiti imponebant, ad demiſſionem, ſubjectionemque demonſtrandam. *Navigatio Auſtralis le Maire, Arnhemii in Geldriâ*, Anno MDCXVIII, excuſa. *Iacob Gretſer. lib. III. obſervat. Cap. IX. in Codini cap. XIV. p. m. 244. D. Otho Dapper in Deſcriptione America, lib. I. cap. III. pag. 126. Edit Germanica Amſtelodami in fol.* Anno MDCLXXIII. Peculiare de Sacerdote Indico Urbis Ikkeri *della Valle* loco nuper citato, *p.* 93. recitat, digniſſimum ſanè quod hîc inſeratur: Ich habe auff dem Platz einen von ihren Geiſtlichen / oder Giangami / welcher gantz weiß gekleidet geweſt / in einem ſchönen Palanchin, mit zweyen groſſen Schirmen / einen auff dieſer / den andern auff jener Seiten geſehn / welches / weil derſelben zween geweſen / ein höheres Anſehen bedeutet / deme man ein Hand-Pferd nachgeführt / und ein groſſer Hauffen andrer Giangami, ſo ihre gewöhnliche Kleider getragen / gefolgt. Vor dem Palanchin ging eine ſtarcke Anzahl Soldaten / und andre Leute / welche viel Trommeln und Pfeif-

fen/

sen / ingleichen gerade und lange Trompeten / und solche Messinge Becken / die man aneinander schlägt / und auch in Persien gebräuchlich sind / bey sich hatten. Nachdem man nun das Palanchin auff den Platz nieder gestellet / machten die andren einen Kreyß herumb / die Täntzerinnen aber tantzten einen Tantz auff ihre Weise / und schlugen ihre Höltzlein / welche den Täntzen mit Castanieten in Italien nicht viel ungleich seyn / gegen einander / nur allein mit diesem Unterscheid / daß diese Täntzerinnen zugleich tantzten und sangen / welches denn viel schöner zu sehen ist. Endlich begab sich der Giangami mit seinem Palanchin und der obgemelten Geselschafft zwischen etliche Garten / welche / wenn man zum Thor hinauß geht / zur lincken Hand lagen / alwo sein Hauß war / in welches er / nachdem man den letzten Tantz gethan / hineingegangen ist / und sich hierauff jedermann nach Hause begeben hat. Man berichtete mich / daß ihm diese Ehre deßwegen wiederfahren / alldieweil ihm etliche Wasser damahl auff sein Haupt gegossen / und mit Ihm eine neue Ceremonie vorgenommen / gleich als wenn man bey unß jemand zum Priester einweihet / oder einen zum Doctor machet. In dem ich nun diesem Gepräng auff der Gassen zuschaute / sahe ich / daß viel Leute allen diesen Giangami, welche den Vornehmsten Giangami, der in dem Pailanchin getragen wurde / zu Fuß nachfolgeten / mit grosser Ehrerbietigkeit die Füsse küsseten / weil aber derselben sehr viel waren / und ihnen allen die Füsse zuküssen viel Zeit darauff ging / so stunden sie / wenn jemand kame / und ihnen diese Ehre anthun wolte / ingesampt in einer Reihe still / demselben Zeit hierzu zugeben; mitlerweilen mann aber auß Andacht also die Füße küssete / machten sie ein ernsthafftes saures Gesicht / und stelleten sich / als ob sie solches / die der Welt gäntzlich abgesagt / gar nicht achteten; Eben auff diese Weise / wie es unsre Münche zumachen pflegen / wann etliche Andächtige Leute ihre Kutten auß Ehrerbietigkeit küssen / jedoch mit diesem Unterscheid / daß es bey jenen / ihrer abergläubischen Religion

gemäß /

Digitized by Google

gemäß / eine purlautere Gleißnerey iſt. Simile fermè obtinet apud Tartaros, apud quos ſummi Sacerdotis manus Rex tantum oſculatur, nobiles ad oſcula genuum ejus admittuntur, reliquis plebejis vix licit calceos oſculari. *VVolffgang. Frantzius Hiſt. Animal. part. I. cap. XIV.*

§. XIX. Hactenus de membris corporis illuſtrium potiſſimum Perſonarum oſculo honoratis actum, nunc age æqualem honorem veſtimentis, palliis, eorumque fimbriis, imaginibus, quin & literis delatum fuiſſe, è ditiſſimo Antiquitatis penu ſolerter eruamus. Primo itaque Agmen hujus cohortis ducat chlamys purpurea, commune Imperii inſigne, juxta *Eutropium Hiſtor. Rom. lib. 9. in Diocletiano.* Hinc Maximinus aſſumpta Purpura, Imperator renunciatus eſt. *Herodianus lib VI. cap.* 8. poſt medium: Πορφύραν ἐπιβαλόντες Βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν, id eſt, Purpuram circumdant, Imperatoremque ſalutant. Pariter Nigrum pro ſuggeſtu ad ipſum exſtructo verba facientem, exercitus Imperatoriâ Purpurâ ornavit.

Idem *lib. II. cap.* 8. Nullus autem emunctioris naris ſuſpicetur, Orientalium quorundam Imperatorum filios Porphyrogennetos dictos, quaſi in Purpura eſſent nati, ideoque Imperio deſtinati. Quandoquidem nomen iſtud non à Purpurea veſte Originem habet, ſed potius ἀπὸ τῆς πορφύρας, loco, ubi Auguſtæ pariebant. Sic *Nicetas Acominatus Hiſtor. lib. V.* ᾠκοδομήθη μὲν ἡ Πορφύρα καὶ ἐυτρεπίσθη πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς γενήσεως h. e. Exſtructa eſt Porphyra ad excipiendum partum. *Anna Comnena in hiſtoria de rebus geſtis Aleſtii Comneni* parentes ſui *ſub nomine Alexiados editâ Auguuæ Vindelicorum* Anno MDCX. *à Davide Hæſchelio, lib. VI.* primum indigitat. τὸ ἀφορισμένον πάλαι ταῖς λεχοῦσαις τῶν Βασιλίδων οἴκημα, deinde ſubdidit: Πορφύραν τοῦτο δὲ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξοῦ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς οἰκουμένην διέδραμε. porrò: τοιαῦτα τοίνυν τὰ τοῖς Πορφυρογεννήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν Βασιλί-

δων τῆς ἡμῶν γενήσεως ξύμβαντα. Adeò Porphyrogennetut & Porphyrogenneta perindesit ac ὁ ἐν Πορφύρᾳ γεννηθεὶς, in Porphyra natus. Loco Πορφυρογεννήτε habetur Πορφυρόφυτος in *Constantini Manassis Chronico* versibus Politicis concinnato *pag. 120. Corp. Histor. Bizantinæ Num. XV.*

Εξήνθησε Βασιλέως σὺν ἅμα Κωνςαντίνῳ
Οἱ Πορφυρόφυτοι βλαςοὶ τῦ Ρωμανῦ τῦ Πρώτυ.

Conferatur *Luithprandus* Episcopus Cremonensis seculo decimo *lib. 1. cap. 2. historia de rebus suo tempore in Europa gestis.* Interim planè negandum non est, quod etiam Purpura parienti Imperatrici substrata sit; illud enim ex *Fastis Consularibus Hydacii* Antiquissimi Scriptoris manifestè constat, dum ait: Ricomere & Clearcho Consulibus natus est Honorius Nob. in Purpuris die 5. J. d. Sept. *Claudianus* de eodem Honorio

Ardua privatos nescit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit: Cognata Potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro.

Idem ominatur sponso eidem Principi:

Sic natus in Ostro
Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

in 3. consulatum.

Sed ad rem. Purpura Principum, si ulterius progredi non liceret, osculo salutabatur, quod vocabatur Labratum, Græci φίλημα βασιλικὸν ἀσπαςικὸν βασιλέως, id est, Veneratio Principis, adoratio Purpuræ, Imperii; *Guido Pancirollus rerum memorabilium primo, qui deperditarum titulum habet, Tit. 46. p. m. 21. Edit. in quarto Anno 1660. Francoforti,* scribit: Qui Imperatores salutabant, non exosculabantur illis genua ut hodiè usurpatur, nec etiam manus, sed congeniculati, aut genubus flexis purpuream ipsorum vestem tangebant. Atquè hi sacram dice-

Digitized by Google

dicebantur Purpuram adorare: poſt L. I. C. *de Apparitor. Præfect. Prætor.* L. 12. &C. *Si quis Servum*, 7. C. *qui milit. poſſ. eod. libro.* Quod quidem illi cui licebat, non exiguo honori erat. Nullis autem niſi nobilioribus & meritiſſimis Miniſtris purpuram tangere permittebatur. Ea propter Jus venerandi Purpuram, inter *Conſulares Prærogativas* numeratur, Serviſque non conceſſum fuit. *L. 7. Cod. qui milit. poſſ.* ceu hodienum etiam obtinet apud Magnates, ut non niſi digniores manus ſuæ porrectione dignentur. Hunc favorem Veteres tanti fecerunt ut ex Privilegio concederetur. Sic legitur in L. *Sancimus. Cod. de Conſulib. l.* 12. ubi dignitati alicujus adſcribitur, Purpuram Imperatoris adorare poſſe. Itaque inter honores maximos Conſulibus atque ſummis tantum viris conceſſum, *Dionyſius Gothofridus in Annotat. ad L. Primicerium, obſervavit. De iſthoc favore, Imperator ſic pronunciat: Quod ſemel eis detulerat conſularis Proceſſio, iteraſſe beneficio videatur, & in adorandâ noſtrâ Purpurâ, vel in conſequendis cunctis Conſulum honoribus & Privilegiis.* Quam Purpuræ adorationem æternitatis adorationem appellatam cenſet *Gothofridus in annotat. ad Leg. Primicer. C. de Fabricenſ. L. II.* dicentibus Theodoſio & Arcadio: *Primicerium Fabricæ* poſt biennium non ſolum vocatione, verum etiam honore donari præcipimus, ita ut inter Protectores ejuſdem fabricæ, per biennium adoraturus æternitatem noſtram ſuo quiſque tempore dirigatur. *Alciatus* tamen iſtum loquendi modum, quo Imperatoris æternitatem adorare dicimur, hyperbolen appellat, *lib. IV. de verb. ſignificat. Num. 13.* Ab *Ammiano Marcellino* irriſam. *Libro V.*

§. *XX. Quod ad modum &c.* *vid. p. 372.*

§. XXI. Legati externorum Principum togam Imperatoris Turcici in Palatio, juxta morem conſuetum, hodiè oſculari tenentur. Sic in Legatione Maximiliani II. Imper. Superiori ſeculo Legati in conſpectum Sultani adducti veſtem ejus de conſuetudine oſculati ſunt, teſte *Martino Cruſio,*

libro

Lib. VII. Turco-Græciæ p. m. 455. Audiamus αὐτόπτην Petrum della Valle, Itinerarii part. 1. Epiſt. V. p. m. 52. In der Einfüh-rung eines Außländiſchen Abgeſandten / wird auch die Ceremonie in acht genommen / den Saum an des Groß-Türcken Kleid zu küſſen. Wobey vors erſte anzumercken iſt / daß kein Geſandter Er ſey ſo Vornehm / als Er immer wolle / denſelben öffter als zweymahl zuſehn bekomme: das erſte mahl wann Er ankompt / und das andermahl wann Er wieder verreiſen wil. Und in dieſen beyden mahlen legen ſie / mit Küſſung ſeines Kleides / ihre Complimenten in einer kurtzen Reden / (faſt eben wie bey den öffentlichen Conſiſtorien zu Rom / ab: Der Groß-Türck aber antwortet nie nichts darauff / ſondern iſt nur da / dieſelbe anzuhören. Dienſtag der 10. Martii ward beſtimmet / an welchem der Neue Bailo in dem Divan (den man den Groſſen / oder Offentlichen nennet / als welches der Ort des groſſen Rahtes iſt /) erſcheinen / und auff gewohnliche Weiſe des Groß-Türcken Kleid zuküſſen geführt werden ſolte / nachdem man zween oder drey Tage zuvor dem alten Bailo, welcher ſo lang biß der neue angenommen worden / ſein Anſehn behält / eine Anzahl Kleider / beydes für alle die jenige / denen der Zutritt zu dieſer Ceremoni geſtattet werden ſolte / zugeſchickt: denn es wird niemand zugelaſſen / dem Groß-Türcken Reverentz zumachen / der nicht auß ſeinem Befehl ein hierzu gemachtes Kleid bekommen. Dieſes Kleid iſt von einem ſonderbahren / aber ſchlechten Zeug auß Burſien gemacht / und wird ein Ferrage, oder das erſte Oberkleid genennen / weil man daſſelbe über das andere Ferrage, ſo man gewöhnlich trägt / anzeucht / welches deñ meinem Bedünckẽ nach dem Käyſerlichen Präſent zu Ehren geſchicht / vor welchem man alſo außgeputzt / und in ſolcher Geſtalt erſcheinet / die eben ſo ſeltzam iſt / als wenn einer zu Neapolis zwey Mäntel über einander tragen wolte. Wir kamen des Morgens in aller frühe / alles auff Türckiſch oder Griechiſch gekleidet zuſammen / und waren unſer / die vor dem Groß-Türcken zuerſcheinen / und ſein Kleid zuküſſen erkoh-

ren

ren und verordnet waren / in allem vier und zwantzig / über welche Zahl man nicht ſchreiten/ noch ander als nach Landes gebrauch gekleidet gehn darff. Et p. 55. Die Bailen welche am erſten hinein gangen/bleiben ſo lang ſtehen/biß wir alle drinnen waren / welches ſo bald es geſchehen / befanden wir uns zwiſchen zween Capigibaſci, oder Häubtern der Thürhüter/ die zu dieſem ende/ für der Thür auffwarten; Dieſe nahmen uns/ gemählich/ der eine bey der einen/ der andre bey der andren Hand/ faſt eben als wie unſere Doctorn, wann ſie einem Patienten den Pulß fühlen/ und führten uns mit groſſer Anſtändig-und Ernſtligkeit vor ſeine Majeſtät. Wie wir uns nun ihme zwar nicht allzuweit/ jedoch ſo viel als es von nöhten / genähert/ knieten wir mit einem Knie auff die Erden/ ſtreckten unſern Halß und Kopff/ ſo weit wir konten/ und küſten alſo den Saum ſeines Kleides/welches ein Capigibaſci ſo hoch auffhube/daß wir daſſelbe mit unſrem Mund erreichen kunten/ nachdem ſolches geſchehen/ ſtunden wir geſchwinde auff unſre Füſſe/ und giengen wieder/ jedoch allzeit rücklings/ nach der Thür des gemachs/ und von dannen Gliederweiſe eylends in den Hoff/ woſelbſt wir der Wiederkunfft der Geſandten/ die wir bey dem Groß-Türcken gelaſſen hatten/ erwarteten. Hierbey iſt zuwiſſen/ daß wir zu dem Kleider-Kuß nur einer nach dem andern/ und Wechſelsweiſe gelaſſen worden/ und durfften die nachfolgende nicht eher herbey gehen/ als nachdeme man die Vorhingehende abtreten laſſen. De Legato Belgarum D. Cornelio Haga ad Portam Othomannicam, Togam Sultani oſculante vid. *VVilhelm. Baudartius lib. 4. p. 180.* Geiſtlicher und Weltlicher geſchichte/ ubi ſimul memorat, quod legati ejuſdem Nobiles ad oſculum manus Imratoriæ admiſſi ſint. Simile quidpiam inter Tartaros obſervatur. Ita enim Princeps Perſicus Regis Tartarici Legatus ad Mitaquerum, ſive Campi-Mareſchallum; apud *Ferdinandum Mendozam, Pinto* in Eraſmi Franciſci Außländ. Kunſt-und Sitten-Spiegel / *lib. 1. Hiſtor. Select. XXII. pag.* 171. loquitur:

Der jenige/ welchem mein Mund den Hochschätzbahren Saum seines Kleides küsset/ ꝛc.

§. XX. Quod ad modum ipsum venerandi Purpuram attinet, Belgicus Seneca, *Lipsius Elect. lib. II. cap. 6.* jam superiùs citatô, asserit, adorantes prius manum porrigere, deinde ad os referre solitos, cui incomparabilis *Salmasius in notis ad Flavium Vopiscum* contrariatur, nec non *Martinius in Lexico Philologico*, voce *Labratum*, affirmando, quod adorantes prius manum labris admoverint, deinde versus Regem quem adoraturi erant, protenderint, undè phrases hæ: *Oscula jacere, basia jactare, manu venerari.* Quo ex ritu fortassis illa apud nos consuetudo ortum traxit, qua in honorandis aliis nostram dextram ori admovere solemus, *Baise les mains*, χειρῶν, Galli appellant. Sed audi ipsum *Salmasium l. d. p. 441.* edisserentem: *Male ab illo (Lipsio) scriptum est, adorantes manum prius porrigere, deindè statim ad os referre solitos.* Imò contra illi faciebant. Manum enim osculari, deinde eam versus illum, quem adorabant, protendere consueverant, & hoc erat, quod dicebant, *oscula jacere. Tacitus lib. 1. Histor. cap. XXXVI.* Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, & omnia serviliter pro dominatione. Jactare basia apud *Iuvenalem. Phædrus*, jactat basia tibicen, id est populum adorat. Jacere autem osculum is propriè dicitur, qui manum osculatur, deinde eam porrigit ad eos, quorum honori ac venerationi dat illud osculum, nam protensione manus, quam prius erant osculati, quodammodo osculum ipsum porrigere & jactare ad eos videbantur, quibus honorem illum deferebant. Hoc ostendit *Iuvenalis* cum dicit:

> A facie jactare manus, laudare paratus,
> Sic benè ructavit.

Qui à facie jactat manus, is utique manu faciem prius tangit

tangit, quam eam jactet, & porrigit, poſtquam eam oſculatus eſt: & ſic quodammodo oſculum jactare ac porrigere creditur. *Manu venerari & manu ſalutare* hoc dicebant. *Tacitus de Nerone* Cithara cantante: poſtremò genu flexus, & cœtum illum manu veneratus eſt. Idem Neronis factum innuere videtur *Dio libro LXI*, ſcribens: Nero in Theatrum prodiit, Gallionis voce nominatim citatus, ſtetitq; Cæſar in ſcenâ habitu Citharœdi. Quin etiam ipſe Imperator dixit; domini mei, audite me libenter. Quæ poſtrema verba, *inquit Franciſcus Bernardinus Ferrarius, de Acclamationibus & plauſu veterum lib. II. cap. 26. pag.* 138. crediderim à Nerone, tum maximè pronunciata, cum populum adorabat. Nec ſanè mirum, ſi Spectatores veneratur Nero, dum hiſtrionem agit, cum Imperatores ipſi aliquandò theatrum ingreſſi, populum adorarent. *Suetonius in Claudio*; eoſdem ſpectacula edentes, ſurgens, & ipſe cum cætera turba voce ac manu veneratus eſt. Et *Claudianus in ſexto de Honorii conſulatu carmine:*

O quantum populo ſecreti Numinis addit
Imperii præſens ſpecies? quantamq; rependit
Majeſtas æterna vicem? cum regia circi
Connexum gradibus veneratur Purpura vulgus,
Conſenſumq; cavæ ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Propterea eruditè *Iohannes Meurſius in Auctario Philologico cap.* 18. obſervavit, Imperatores medii & infra cavi colliſis labris, editoque molliculo quodam ac fracto ſono, oſcula verius jactâſſe quam dediſſe, atque hæc *labrata* fuiſſe nuncupata. Hiſtrionem (Nero) pergit *Salmaſius*, verum agebat. At Hiſtrionum, Pantomimorum & Cantorum mos hic erat, ut populum ſcenam ingreſſi adorarent. Vetus Epigramma:

Ingreſſus ſcenam populum Saltator adorat.

Sic aurigæ flagello populum venerabantur. Cum enim manum

dextram in adorando ad os referrent aurigæ, qui dextrâ flagellum tenebant, flagellum ipsum osculabantur, & sic adorabant. *Dio in Caracallo* de ejus aurigationibus loquens: Προσεκύνει δὲ αὐτὸς κάτωθεν τῇ μάστιγι, καὶ χρυσοῦς ὥσπερ τις τῶν ταπεινοτάτων ᾔτει, id est, aganothetas flagello venerabatur. Quo loco quid vocet Dio προσκυνεῖν τῇ χειρὶ *manu venerari*. Sic enim Aurigæ solebāt. Idem *in avito*: ἰδιώτου δὲ αὐτὸν ἁρματηλατοῦντα καὶ χρυσοῦς ὥσπερ τινὰ τῶν ταπεινοτάτων αἰτοῦντα, τοὺς δὲ ἀγωνοθέτας καὶ στρατιώτας προσκυνοῦντα. Labrata autem oscula diximus ea dici quibus in adorando utebantur, & inde dici, quod manum labris admoverent, cum adorabant. At Imperatorum Imagines & sacri vultus qui populis inhiantibus, ut lex loquitur, inferebantur, quod ab omnibus adorarentur, & hujusmodi labratis osculis excipi solerent, labrata etiam, ut dicerentur invaluit. Labratum propriè est salutatio vel adoratio quâ Imperator vel Imperatoris Imago excipitur. Glossæ ἀσπαστικὸν Βασιλέως interpretantur. Verùm ipsa etiam imago Imperatoria, quæ labratis adorabatur, ita dicta est. Hinc passim Græci λάβρατα vocârunt imagines regias. *Gregorius Dialog. Epist. 1. ad Leonem Isaurum*: διὰ τοῦτο καὶ τὰ λάβρατά σου καλῶς ἐδέξαντο καθὼς πρέπει Βασιλεῦσι Βασιλέας τιμᾶν. Et paulò post: τότε ῥίψαντες τὰ λάβρατά σου κατεπάτησαν, καὶ ἀνασκαφὴν τοῦ προσώπου σου ἐποιήσαντο. *Chronicon Alexandrinū*: τούτῳ τῷ ἔτει ἐβασίλευσεν Ἀνθέμιος, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ εἰσῆλθε τὰ λάβρατα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντίνου πόλει, διὰ φέροντος ἐπάρχου πόλεως. Iidem Græci λάβρατον non de Imperatoria tantum imagine, sed de quovis Simulachro & effigie usurpârunt. Hinc Hermulas, quæ pro terminis erant finiendis agris λάβρατα vocârunt. *Pediasimus Bulgariæ Chartophylax in libello manuscripto*, περὶ γεωδαισίας. Ἐν ταῖς τῶν χωραφίων ἀρχαῖς ἐτίθεμεν πέτρας ὀξύας ἢ λάβρατα, τεθέντας εἰς ὅροφα. *Glossæ Basilicorum*, λάβρατον ἐκ τοῦ λαβόρατον, καὶ κατὰ συγκοπὴν, λάβρατον, τοῦτ᾽ ἐστιν, εἰργασμένος καὶ χειροποιητὸς ὅρος. Vult labratum, cum terminum vel hermulam significat, dici quasi laboratum & manufactum. Falsâ quidem & ineptâ Etymologiâ, sed ex quâ constat Græcos semper λάβρατον scripsisse & pronunciasse, non λαύρατον, hoc est

eſt lauratum; quod ſatis ſit confutandis illis, qui λαύρατα eſſe lauratas vel laureatas imagines, ſibi Imaginati ſunt. Hactenus Salmaſius.

§. XXII. Secundò de Imaginibus Imperatorum & Regum adoratis eò minus dubium eſt, quo certiùs conſtat, veteres Principes ſua domi habuiſſe Lararia & cubicula Larariis maximè confinia, in quorum altero Deos immortales Diis penatibus progenitos, in altero autem homines in Deorum cenſum relatos quos ſcilicet merita in cœlum uſq; evexerant, ſalutaverunt. Sic *Lampridius de Alexandro Severo, cap. 29.* memoriæ prodit, quod in Larario ſuo divos Principes, ſed optimos, electos, & animas ſanctiores, in queîs & Apollonium, & quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, Chriſtum, Abraham, & Orpheum, ejuſmodi cæteros, ac majorum effigies *habuerit.* Utriſque Imaginibus thure ac floſculis, imo victimis interdum SACRA FACERE & SUPPLICARE ſolebant. Exinde apud *Minutium Felicem in Octavio* legimus: Quis dubitat horum imagines conſecratas vulgus orare & publicè colere, dum opinio & Mens Imperatorum artis concinnitate decipitur; auri fulgore perſtringitur? ſubſcribit *Gregorius Nazianzenus Orat. in Iulianum,* Eſt enim hoc in more poſitum, ait, haud quidem ſcio, an apud alios quoque homines, qui Imperio ſubſunt, cæterùm apud Romanos ſtudioſiſſimè obſervatum, ut publicis ſtatuis Imperatores ornentur, parumq; habent ipſi adorati, niſi idem ſuis imaginibus picturiſq; præſtetur, quò cumulatior ipſis perfectiorq; veneratio reddatur. De iſto etiam ritu notabilis locus in *Plinio lib. X. Epiſt. 97.* occurrit: Juſſerat (Plinius) imaginem Trajani cum ſimulachris Numinis adferre, ut thure ac vino iis ſupplicarent, ac maledicerent Chriſto, quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt revera Chriſtiani. *Herodianus lib. V. de Heliogabalo*: Quare imaginem propriam maximis lineamentis, qua ipſe obire Sacerdotis munia videbatur, ſimulque figuram numinis cujus Sacerdotium gerebat, depi-

ctam in tabula præmiſit Romam, juſſis qui eam ferrent; in media curia loco edito ſupra victoriæ caput collocare, ut cum Senatus haberetur, Thura unuſquiſque adoleret, merumque libaret. Edixit item, ut omnes Romani Magiſtratus, quique publicè ſacra facerent, ante alios Deos, quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, novum illum Deum Heliogabalum nuncuparent. *Suetonius in Caligula cap. XV.* de Artabano Parthorũ Rege tradit, quod cum antea odium ſemper contemtumq; Tiberii præ ſe tulerit, ultro Caligulæ amicitiam petierit, veneritque ad Colloquium Legati conſularis, & transgreſſus Euphratem, Aquilas, & ſigna Romana Cæſarumque Imagines ADORAVERIT. Ea ſimulachra, inquit *Lipſius*, nego aliud fuiſſe, quam Cæſarum ex auro argentovè imagines, ut quiſq; imperabat. *Iulius Capitolin. in Marco Antonino Philoſopho*: Sacrilegus judicatus qui Antonini imaginem in ſua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Inde cavit *Tacitus*, ut Aurelianum omnes pictum haberent. *Flav. Vopiſcus in Tacito*, qui etiam addit: Eant & dignitatem Probo derogent, quem Imperatores noſtri conſecrandum vultibus indicârunt, *in vita Probi.* Unicum adhuc addo ex *Plutarcho in vita Themiſtoclis p. m. 125.* Cum Regem Perſarum Græco more convenire vellet, Artabanus Tribunus militum illum ab editu depulit, nec rogationem ejus fieri ullam paſſus eſt, niſi adorato Regè, in hæc erumpens Verba? *Leges, Hoſpes, mortalibus diſcrepantes ſunt, aliis alia honeſta: Omnibus autem honeſtum eſt domeſtica ornare ac tueri. Ac libertatem vos præ cæteris & æqualitatem ſpectare fama eſt; nobis inter multas & præclaras leges hæc eſt, præclariſſima, venerari Regem, & imaginem adorare omnia conſervantis Dei.* Imagines autem illæ pectoretenus expreſſæ. Claudio enim Clypeus aureus, velut Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius Judicio in Romana Curiâ collocatum eſt, & ut nunc videtur, expreſſo thorace vultus ejus. *Trbellius Pollio in vita ejus.* Chriſtiani Imperatores quidem mul-

Digitized by Google

multas ipſis ad majeſtatem erectas imagines tolerarunt, ſed ADORATIONEM ut impiam & æterni numinis Majeſtati adverſam publicis conſtitutionibus prohibuerunt. Id innuunt Theodoſius & Valentin. Cæſares *l. 2. C. de ſtat. & imagin.* Præfecto Prætorio: Si quando noſtræ ſtatuæ vel imagines eriguntur, ſive diebus (ut aſſolet) feſtis ſive communibus: adſit judex ſine adorationis ambitioſo faſtidio; ut Ornamentum diei & loco & noſtræ recordationi ſui probet acceſſiſſe præſentiam, vel, ut Pacius vult, præſentiâ. Boleslaus quartus, Poloniæ Rex, Patris ſui effigiem, in numismate aureo, è Collo ſuſpenſam circumferebat, & quoties Majoris momenti negotium aliquod decernendum occurreret, ori illam admovebat, & venerabundè DEOSCULANS ſolebat dicere: Avertat benigniſſimus Deus, ne quid ego indignum regio tuo nomine ſtatuam, *Didacus Saavedra Faxardo Symbol. politic. XVII.* Hodiè Peruani Reges adhuc Ethnici in vivis ſibi lapideam ſtatuam parari curant, eique nomen fratris tribuunt, quæ æquali cum Regibus honore mactatur, juxta *Acoſtam lib. V. Hiſtor. cap. 6.* De Sinenſium Imperatoribus *Maffeus lib. VI. Hiſtor. Indic. pag. 268.* apud *Eraſm. Franciſci lib. II. Hiſtor. XII.* Des Außländ. Sitten-Spiegels pag. 448. notanter ſcribit: In allen Sineſiſchen Provintzen / wird eine vergüldete und verdeckte Taffel verwahrt / darauff des Käyſers Nahm geſchrieben ſteht. Für ſelbige Taffel tretten / ſo offt der Neumond kompt / alle Sineſiſche Befehlhaber und hohe Beambten hin / heben den Fürhang auff / und knien davor ſo demühtig und Ehrerbietig / als ob der Käyſer ſelber in Perſohn zugegen wäre.

§. XXIII. Tertiò Regum literas oſculabantur accipientes, nec non capiti atque oculis admovebant, ceu ex *Coſma Patriarcha lib. II. Hiſtoriæ Saracenicæ cap. II.* liquet. Quin & hoc, inquit, conſtat, literæ Regis cum afferuntur alicui à Præfectis,

ctam in tabula præmiſit Romam, juſſis qui eam ferrent, in media curia loco edito ſupra victoriæ caput collocare, ut cum Senatus haberetur, Thura unuſquiſque adoleret, merumque libaret. Edixit item, ut omnes Romani Magiſtratus, quique publicè ſacra facerent, ante alios Deos, quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, novum illum Deum Heliogabalum nuncuparent. *Suetonius in Caligula cap. XV.* de Artabano Parthorũ Rege tradit, quod cum antea odium ſemper contemtumq; Tiberii præ ſe tulerit, ultro Caligulæ amicitiam petierit, veneritque ad Colloquium Legati conſularis, & transgreſſus Euphratem, Aquilas, & ſigna Romana Cæſarumque Imagines ADORAVERIT. Ea ſimulachra, inquit *Lipſius*, nego aliud fuiſſe, quam Cæſarum ex auro argentovè imagines, ut quiſq; imperabat. *Iulius Capitolin. in Marco Antonino Philoſopho*: Sacrilegus judicatus qui Antonini imaginem in ſua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Inde cavit *Tacitus*, ut Aurelianum omnes pictum haberent. *Flav. Vopiſcus in Tacito*, qui etiam addit: Eant & dignitatem Probo derogent, quem Imperatores noſtri conſecrandum vultibus indicârunt, *in vita Probi.* Unicum adhuc addo ex *Plutarcho in vita Themiſtoclis p. m. 125.* Cum Regem Perſarum Græco more convenire vellet, Artabanus Tribunus militum illum ab editu depulit, nec rogationem ejus fieri ullam paſſus eſt, niſi adorato Rege, in hæc erumpens Verba? *Leges, Hoſpes, mortalibus diſcrepantes ſunt, aliis alia honeſta: Omnibus autem honeſtum eſt domeſtica ornare ac tueri. Ac libertatem vos præ cæteris & æqualitatem ſpectare fama eſt; nobis inter multas & præclaras leges hæc eſt, præclariſſima, venerari Regem, & imaginem adorare omnia conſervantis Dei.* Imagines autem illæ pectoretenus expreſſæ. Claudio enim Clypeus aureus, velut Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius Judicio in Romana Curiâ collocatum eſt, & ut nunc videtur, expreſſo thorace vultus ejus. *Trbellius Pollio in vita ejus.* Chriſtiani Imperatores quidem mul-

Digitized by Google

multas ipſis ad majeſtatem erectas imagines toleratunt, ſed ADORATIONEM ut impiam & æterni numinis Majeſtati adverſam publicis conſtitutionibus prohibuerunt. Id innuunt Theodoſius & Valentin. Cæſares *l. 2. C. de ſtat. & imagin.* Præfecto Prætorio: Si quando noſtræ ſtatuæ vel imagines eriguntur, ſive diebus (ut aſſolet) feſtis ſive communibus: adſit judex ſine adorationis ambitioſo faſtidio; ut Ornamentum diei & loco & noſtræ recordationi ſui probet acceſſiſſe præſentiam, vel, ut Pacius vult, præſentiâ. Boleslaus quartus, Poloniæ Rex, Patris ſui effigiem, in numismate aureo, è Collo ſuſpenſam circumferebat, & quoties Majoris momenti negotium aliquod decernendum occurreret, ori illam admovebat, & venerabundè DEOSCULANS ſolebat dicere: Avertat benigniſſimus Deus, ne quid ego indignum regio tuo nomine ſtatuam, *Didacus Saavedra Faxardo Symbol. politic. XVII.* Hodiè Peruani Reges adhuc Ethnici in vivis ſibi lapideam ſtatuam parari curant, eique nomen fratris tribuunt, quæ æquali cum Regibus honore mactatur, juxta *Acoſtam lib. V. Hiſtor. cap. 6.* De Sinenſium Imperatoribus *Maffeus lib. VI. Hiſtor. Indic. pag. 268.* apud *Eraſm. Franciſci lib. II. Hiſtor. XII.* Des Außländ. Sitten-Spiegels pag. 448. notanter ſcribit: In allen Sineſiſchen Provintzen / wird eine vergüldete und verdeckte Taffel verwahrt / darauff des Käyſers Nahm geſchrieben ſteht. Für ſelbige Taffel tretten / ſo offt der Neumond kompt / alle Sineſiſche Befehlhaber und hohe Beambten hin / heben den Fürhang auff / und knien davor ſo demühtig und Ehrerbietig / als ob der Käyſer ſelber in Perſohn zugegen wäre.

§. XXIII. Tertiò Regum literas oſculabantur accipientes, nec non capiti atque oculis admovebant, ceu ex *Coſma Patriarcha lib. II. Hiſtoria Saracenica cap. II.* liquet. Quin & hoc, inquit, conſtat, literæ Regis cum afferuntur alicui à Præfectis,

Digitized by Google

ſectis, ejus ſigillo conſignatæ, eique dicitur: hoc à Rege eſt, eum illas legere, *oſculari*, capitique ſuo & oculis admovere, ut Regem honoret, quod nomen ejus & ſigilla eis impreſſa ſint. Gemina his habet *Eutychius Patriarcha Alexandrinus Tomo* II. *annalium*, ab inſigniſſimo Domino Eduardo Pocockio, quem ob favorem Oxoniæ mihi exhibitum reverenter nomino, *ex Arabico Latinitate donato*: Cum perlatæ fuerint à Rege literæ (*inquit translator celeberrimus pag.* 42.) ad præfectum illius aliquem, ſigillo Regio ſignatæ, dictumque fuerit id ſcienti, eſt hoc ſigillum Regis: Hæ illius literæ, annon aſſurgens ſtabit, donec literas manu acceptas OSCULATUS fuerit, eaſdemque capiti & oculis ſuis admoverit? Neque interim ideo aſſurgit, aut literas oſculatur, quod chartam veneretur, aut ceram chartæ obductam, aut atramentum intra chartam, aut quod literis aſſurgat, eaſq; veneretur. Non per vitam meam, ob rerum iſtarum aliquam, verum inde hoc eſt, quod Regem veneretur ejuſq; nomen, cum ipſius ſint literæ. Baſilius Imperator Orientalis Hadriani II. Pontificis Romani literas ſimili oſculo excepiſſe à *Guilielmo Bibliothecario in Adriani vita apud Anaſtaſium de vitis Pontificum*, *p. m.* 229. perhibetur, Verba ejus hæc ſunt: Ante Imperatorem in Chryſotriclinio ſibi continuò aſſurgentem ſalutabundi conveniunt, Apoſtolicas Epiſtolas Imperatori offerunt; quas Imperator per ſemet ſuſcipiens oſculatur; de ſtatu Romanæ Eccleſiæ, ſalute D. Adriani ſummi Pontificis, deq; omni Eccleſiaſticorum, Senatoriorumq; ordine ordinabiliter perſcrutatur. *Alcuinus Epiſtola LXII.* de oſculis aliorum etiam literis libatis ſic loquitur: ſolutis Sigillis, avidis oculorum obtutibus per ſingulas lineas iter aperui, deſiderabilemque optatæ ſalutis ſoſpitatem patris agnoſcens, in illis mox ſingulis literarum apicibus oſcula libabam, totumque me Deo Chriſto effudi in gratiarum actiones. *Iulianus Imperator Epiſtola XL. ad Iamblichum* ſcribit: Literas tuas ut accepi, oſculatus ſum, & ad oculos admovi mordicuſque tenui. Eodem

ſpectat

ſpectabat *Epiſtola LX.* Quoties ad os meum Epiſtolam admovi, ſicut matres filiolos ſuos exoſculantur? quoties inſcriptionem ipſam, quam velut manifeſto ſigillo tuapte manu obſignaveras? &c. *Cicero lib. III. Epiſt. XI. ad familiares.* Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem, epiſtolam verò oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. Quartò eodem pacto præcipui Principum Dignitarii, quos forte novo vocabulo, uti in aulis nova ſæpè formantur Prædicata, non immeritò MINISTRISSIMOS vocaverim, ab aliis honorati ſunt. Ita Præfectum Prætorio, cum Palatium eſſet ingreſſus debuiſſe conſvetudine Imperatoria adorari, memorat *Caſſiodorus Libro VI. Variar. Epiſt. 3.* Non tamen à vulgò, ſed iis, quibus ſpeciali indultum erat Privilegio. Inde enim eſt conſtitutio in *L. 1. C. de Domeſt. & Protector.* Ubi Valentinianus & Valens Auguſti Euſignio P. P. mandant, ne à domeſticis & protectoribus oſcula recipere dedignetur; quippe Sacrilegium eſſe illis, quos Principes purpurâ ſuâ dignos æſtiment, non deferre honorificentiam. Huc quidam locum ex *Ælii Spartiani cap. II. in vita Severi* trahunt, qui nempè *cum eum* in legatione quidam municipum ſuorum Leptitanus præcedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebejus amplexus eſſet, fuſtibus ipſum ſub elogio Præconis cecîdit: Legatum P.R. homo plebejus temerè amplecti noli: ubi tamen de amplexu generaliter tantùm, non autem de oſculo agitur.

§. XXIV. Clariùs ut cognoſcatur quid nomen Prætorio-Præfecti importet, neceſſariam explicationem ſubjicio. *Martialis* de *Fuſco*, qui tantum munus ſub Domitiano adminiſtrabat, ſic canit:

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati,
Reddita cui ſummi caſtra fuêre Ducis.

In *notitia Imperii Romani*, qui olim Præfectus Prætorio, Comes domeſticorum inſcribitur. Poſterioribus temporibus Græcis ἀκόλουθος appellatus eſt, qui Barangis præerat, ſeu Regis ſtipatoribus. Id docet *Codinus de officiis aulæ Conſtantinopolitanæ cap. V.*

§. 71. ὁ Ἀκόλουθος εὑρίσκεται μὲν ἔνοχος τῶν Βαραγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ Βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται. Acoluthus addictus Barangorum ſivè Regiorum ſatellitum præfectus eſt: ſequitur autem Regem ante Barangos, ideoque Acoluthus, hoc eſt, Secutor, dicitur. Hæc *Codinus*. Barangi Officiales, qui cuſtodiebant claves portarum civitatis, ubi morabatur Imperator. Cantacuzenus Lib. I. cap. I. Vocabulum Anglicum eſt illius ævi teſte Curopalata: nam cuſtodes illi Angli erant etiam Cameræ Imperialis cuſtodes, ferentes ſecurim, ideò Securigeri & Barangi dicebantur. Macer Hierolex. pag. 72. Franciſc. Guoldman. Dictionar. Latino-Anglico. Unde verò Prætorio Præfectus appellatus ſit, ex *Aſconio* diſcitur, *Veteres*, inquit ille, omnem Magiſtratum, cui paret exercitus, Prætorem appellaverunt. Unde & Prætorium Tabernaculum ejus dicitur, & in caſtris porta Prætoria, & hodiè quoque *Præfectus Prætorio*. Quibus ex verbis innoteſcit Præfectum Prætorio dici eum, qui militibus iis præerat, quos Imperatores ad ſui corporis cuſtodiam adſciverant. Quod inſtitutum primùm ab Auguſto fluxiſſe *Suetonius* in vita ejus, & *Dio lib. LV.* teſtantur. Nam ab eo primùm miſsâ ſub Jugum Republicâ, & expreſsâ libertate, exemplo Magiſtrorum equitum Præfectus Prætorio creari cœpit, eique dari plenior licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. Quibus initiis adeò is Magiſtratus crevit, ut appellari à Præfectis Prætorio non poſſet. Credidit enim Princeps, eos, qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii apicem eveherentur, non aliter judicaturos eſſe, pro ſapientia ac luce ſuæ dignitatis, quàm ipſe foret judicaturus. *L. 1. de offic. Præfecti Prætorio in Pandectis.* Poteſtati Præfecti Prætorio, inquit *Caſſiodorus variar. lib. VI. Epiſt. 3.* nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra judicat, nullus ei miles fori authoritate præſcribit, excepto officiali Magiſtri Equitum. Ad regendas denique provincias ſunt adhibiti. Auguſtus à principio duos creaverat, non rarò tamen unus tanto muneri præfuit. Deinde poſt-

de poſt-

Digitized by Google

de poſtquam iidem provincias ſortiti ſunt, beneficio Principis binos oriens, totidem occidens ea poteſtate præditos accepit. Quintum poſtremò Juſtinianus Africæ impoſuit, poſtquam ea Vandalis erepta eſt. Titus Veſpaſiani filius, ſi *Plinio* credimus in *Præfatione Hiſtor. Naturalis*, apud patrem eâ Præfecturâ functus eſt. Pugio inſigne poteſtatis fuit, ut refert *Aurelius* Victor de Cæſaribus, *in Trajano*, & *Dio lib. XLIV.* Conſtat autem ex pleriſque omnibus ſolitum ab Imperatore cingulum unà cum gladio dari Prætorio Præfecto. Et memorabilis vox Trâjani literis mandata eſt, qui cum Præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur: *Accipe hunc enſem, & ſiquidem rectè atque è Republicâ imperavero, pro me, ſin ſecus, in me utere.* *Macrinus apud Herodianum libro V. cap. I.* Præfecti Prætorio dignitatem ita deſcribit: οὐ πολὺ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως βασιλικῆς ἀποδέουσα, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχουσι τῶν στρατοπέδων πεπίστευται. *Non multùm abeſt à Principatu, ſiquidem ipſe quoque Imperator fidei ſe præfecti cohortis credit.* *Evagrio lib. III. cap. 42.* Κορυφαία ἀρχὴ dicitur, ſummus Magiſtratus, & ab *Eunapio* in *Proæreſio* βασιλεία ἀπόρφυρος, Imperium ſine purpurâ appellatur. Tales Præfecti poſtmodum vocati ſunt *Comites aulicorum* & tandem circa Juſtiniani tempora CUROPALATÆ, ceu Nobiliſſimus *Bæclerus*, Sidus illud penitioris literaturæ, in *Notis ad Herodianum tradit libro I. cap. 9. & Lib. V. cap. I.* Hæc vox non eſt Græca ſed Latina à Græcis corruptè prolata, & primùm inter Latinos ſcriptores à *Corippo*, ex Græcis autem ab *Evagrio* uſurpata. Ita enim ille Ιουστῖνος τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος ὃν Κουροπαλάτην ἡ Ῥωμαίων λέγει φωνή. Juſtinus, cui credita erat aulæ cura, quem Romano ſermone CUROPALATEM appellamus. *Corippus libro II.*

> Diſpoſitorque novus ſacræ Badoàrius aulæ,
> Succeſſor ſoceri, factus mox cura Palatî eſt.

Æstimationem hujus dignitatis *Cassiodorus Variar. lib. VII. cap. 5* in fine exponit dum verba Imperatoris ad Curopalatam memorat: „Illud quoque considera quâ gratificatione tractaris, „ut aureâ virgâ decoratus, inter obsequia numerosa ante pedes „regios primus videaris incedere, velut ipso testimonio vici- „nitatis nostræ agnoscamus tibi palatia commisisse. Lege sis *Nicolaum Alemannum in notis historicis ad Procopii arcanam Historiam cap. VI. p. m. 101. cap. XXI. pag. 159. Editionis Parisinæ in medio fol.* Anno M DC LXIII. *Claudium Rangolium in Commentar. super 1. Reg. cap. 26. pag. 1397. Pancirollum in notitia utraque dignitatum. Cap. V. fol. 6. seq. Sertorium Ursatum in monumentis Patavinis, libro I. Sectione I. paginâ 15. Andream Dominicum Floccum, Florentinum, de potestatibus Romanor. lib. II. Cap. XXIII.*

§. XXV. Ulteriùs pavimentum ipsum Regium apud Parthos osculo honorari solitum meminit *Martialis, lib. X. Epigramm. LXII.*

Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humilesque simplicesque
Pictorum sola basiate Regum.

Quibus *Domitius Calderinus in Commentar.* p. m. 570. subjicit, Parthi Regem suum superstitiosè venerabantur, adorabantque, osculô pedum & servilibus Supplicationibus. Imò & eum adituri terram ore tangebant, ut Autor est *Xenophon in Pædiâ VII.* Idem mos hoc ipso ævo diversas inter orientis nationes tenaciter servatur, uti ex subsequentibus Faculæ historicæ radiis ad oculum sufficienter patebit. *Iohannes de Mandeville*, postquam *in Itinerario* memorasset, Asiaticos in signum humillimæ subjectionis Terram osculari, pergit Cap. VII. Oportet, quod ubicunque primùm nuncius Soldanum aspiciat, sive ad fenestras, vel alibi, cadat ad genua, & terram protinùs osculetur. *Caspar Balby in navigatione ad Regnum Pegu, à M. Gotardo Dantiscano in fol. Francof. German. edita Anno* 1605. de Rege in Pegu: Demnach Balby ihn erblicket / gienger und sein erster Dol-

metsch

metſch zu der erſten Pforten / welche in den Hof führet / ſie fielen beyde auff die Knie / richteten ihre Hände empor / gleich denen / die etwas bitten wollen / bückten ſich vor ihrem auffſtehn / dreymahl nieder / den Boden zu küſſen / und wieder dreymahl biß ſie zu ſeinem Thron kommen. Conf. *Franciſci* 3. Theil deß Oſt- und Weſt-Indiſchen Luſt- und Statt-Gartens / p. 1521. *Ferdinandus Corteſius de novâ Maris Oceani Hiſpaniâ, Narratione* 2. quid ſibi apud Mexicanos contigerit, his verbis promit: Celebris civitas Temixtitan, (id eſt, Mexico) geminas tantum habet portas, una eſt, qua ingrediuntur, altera quâ egrediuntur. Huc proceſsêre mei ſalutandi gratiâ ad mille proceres civitatis prædictæ omnes habitu conſimili & decreto, ſecundum eorum morem & conſuetudinem, & cum adpropinquabant, quilibet eorum patriâ utebatur ceremoniâ, quæ talis eſt; eorum quilibet prout erat in ordine, dum me ſalutatum accedebat, manu terram tangebat, & illam poſtea deoſculabatur in ſignum maximæ reverentiæ, & horam ibi conſumpſimus, antequam quilibet ceremoniam perfeciſſet. *Fernandus Mendoza, Pinto apud Eraſmum Franciſci* im Außländiſchen Kunſt- und Sitten-Spiegel / *lib. 1. Hiſtor. ſelectæ XXII. pag.* 171. de Tartarorum reverentia erga ſuperiores: Als der Mitaqver oder Feld-Hauptmann bey den Perſianiſchen Fürſten / den der Tartariſche König geſandt hatte / der ſeiner bey dem Stadt-Thor wartete / angelangt / ſtieg er ab vom Pferde / nahm ſeinen Sebel von der Seiten / und präſentirte jenem denſelben auff den Knien / nachdem er vorher fünffmahl die Erde geküßt hatte; Mit welchen Geberden / dieſe Völcker gemeiniglich ihre demühtige und höffliche Ergebenheit bezeugen. Auß einem Gemach der Königlichen Tartariſchen Lager-Hütten / kamen ſie in ein anders / woſelbſt eine groſſe Menge gewaffneter Männer / in fünff Reyhen / ſtund; die ihre mit Gold-eingelegte Sebel auff der Schulter hielten / und dem Mitaqver einen kurtzen Stillſtand verurſachten / um etliche Fragen an ihn zu thun / mit groſſen Complementen.

Dieſe nahmen von ihm auff den Silbernen Kolben / ſo die Knaben trugen / den Eydt ; Welchen er auch auff den Knyen ablegte / und dreymahl dabey die Erde küßte. add. pag. 175. 178. Similiter ſolent hæ gentes reverentiæ causâ proprios gladios oſculari , quod obiter notare conſultum videbatur. Modò nominatus *Franciſci in opere citato lib. II. Hiſtor. Selectæ XVI. pag. 493. Ex itinerario Arnoldi Browne* Angli : Als ſie an den Königlichen Vorhof einander mit groſſer Höfflichkeit gegrüßt / und bewillkommet ; giengen ſie nach der Schloß-Pforten zu Fuß / und begegneten einem Mann / der über achtzig Jahr alt / und deß Königs Oheimb war / auch viel groſſe Herren bey ſich hatte: Auff Erblickung dieſes alten Herren / küßten die Geſandten (dann deß Königs von Cauchin Legat kam von dem Aſiatiſchen Tarter-Cham wieder zurück / und brachte den Tartariſchen mit ſich) auß ſonderbarer Ehrerbietung ihren Sebel / welches der alte gleichfals / zur Gegen-Reverentz / an dem Seinigen thät: angemercket / ſolches deß Orts / für eine groſſe Ehre wird geachtet.

§. XXVI. Poſtremò huic diſſertationi Juramentum, quod ſolenni crucis oſculo abſolvitur , & obſervantiæ ſuperioribus à ſubditis debitæ locum non ultimum occupat , annecto. Olim ſub Imperio Rudolphi Habsburgenſis uſurpatum eſſe , recenſet Nobiliſſ. Dn. *Sigiſmundus à Birken* im Spiegel der Ehren / deß Ertz-Hauſes Oeſterreich lib. I. cap. 9. pag. 82. Nach vollbrachter Krönung / begehrte Käyſer Rudolphus von den Fürſten / ihme den gewöhnlichen Eydt abzulegen / auch hiermit anzuloben / daß ſie ihm alles / was dem Reich entzogen worden / wieder ans Reich wolten bringen helffen. Als aber die Fürſten (vielleicht / wegen dieſer ſeiner angehengten ſtrengen Anforderung / etwas unentſchloſſen / und weil ſie zum theil nicht gern wider ſich ſchweren wolten) ſolchem nachzukommen Auß-

flucht

flucht ſuchten / mit Vorwandt / wie daß kein Scepter / zu welchem Sie ſchweren könten / vorhanden wäre : Hat Käyſer Rudolphus ein Crucifix vom Altar ergrieffen / ihnen ſolches gezeiget / und geſagt : Sehet hier / diß Zeichen / an welchem die Welt erlöſet worden / wil ich an ſtatt eines Scepters / wider meine und deß Reichs Feinde / gebrauchen. Durch die Chriſt- tapffere Rede / wurden die Fürſten bewogen / daß ſie das Crucifix andächtig küſſeten / auch Käyſer Rudolpho unverzüglich den Eydt leiſteten / und ihm alle Hülff verſprachen. Ruſſis idem perquam familiare, imo juramenti religione penè ſanctius eſt, juxta *Fehlavium in Enchiridio de ſtatu hodiernorum Græcorum Chriſtophori Angeli pag. 35. edit. Lipſ. in 4.* Et illo æque ac jurejurando fidem & ſubjectionem ſuo Regi obſignant, quemadmodum illuſtris *Thuanus* in operosâ ſui temporis hiſtoria ad annum M D XCVIII. part. 5. libro 120. p. m. 516. tali verborum ambitu exponit : Apertis dein tabulis (Teſtamenti poſt obitum nempe Theodori Magni, Moſcorum & Ruſſorum Imperatoris) cum de Theodori voluntate regni adminiſtrationem uxori viduæ (Germiæ & Patriarchæ, qui ſummam in religionis rebus authoritatem habet,) commendantis publicè conſtitiſſet, Præfecti, Senatores, Proceres, aliique miniſtri Moſcam conveniunt, & *oſculo Cruci affixo* fidem obſequiosè Reginæ obligant ; perinde id religioſum apud Ruſſos, ac ſi ſublatis tribus digitis Sacramentum dicerent. Idem laudatus Scriptor ad iſtud pag. 519. reſpicit, quando Boriſſy, qui Gerniæ Frater erat, inaugurationem, cum communi omnium Subditorum conſenſu, & continuis Reginæ ſororis precibus exoratus, in univerſas Ruſſiæ Provincias Principatum ſumeret, proſequitur, ſcribens: Quibus peractis Senatores, Præfecti Provinciarum & arcium, aliique Imperii ordines à novo Principe ritu ſolemni in fidem adacti ſunt. Appoſite quoque *Olearius lib. III. Itinerarii Rutheno-Perſici :* Der bey den Ruſſen ſchweren ſoll / wird

Digitized by Google

wird vor den Bildern ihrer Heiligen befragt / ob er den Eyd auff seine Seel und Seligkeit nehmen will? Sagt er ja: So wird ihm ein Creutzlein / etwa einer Spannen lang vorgehalten / gegen demselben segnet er sich erst / und küßt es hernach / denn wird auch das Bild von der Wand genommen / und ihm zu küssen vorgehalten.

§. XXVII. Cæterùm osculum crucis in Pactorum confirmatione adhibitum, quin & diplomata illo roborata reperio. Ritum osculationis talis ab ipso magno Duce Federovvitz in confirmationem Articulorum Stolbovvensium peractæ habet Petrus Petrejus Chronici Rerum Moscovitic. Part. II. pag. 522. Nachdem die Gesandten ihre Reverentz gethan / und deß Groß-Fürsten Cantzler seine Oration vorbracht / und die Creutz-Küssungs-Schrifft offentlich gelesen / und dieselbe in einer güldenen Schüssel auff ein Bild unter einem Creutz / so von Gold und Edelgesteinen gemacht / geleget gehabt. Wie auch nachdem der Groß-Fürst selber kürtzlich seine Rede stehend beschlossen / nehmlich / daß laut dem auffgerichteten Friedens-Vertrag er alles auffrichtig / und sich deßgleichen von dem Könige versehen / da neigte er sein Haupt und ließ die zween vornehmsten Fürsten deß Reichs Fedro Ivvanovvitz Mstistlouski die Krohne von seinem Haupt / und Ivvan Michalovvitz Worotinski den Stab oder Scepter nehmen / der Cantzler aber ermahnte die Gesandten / daß sie mit fleiß darauff sehen solten / wie der Groß-Fürst das Creutz küssete / und trat der Groß-Fürst von seinem Stuhl einen Schritt fort / legte sein Angesicht auff das Creutz / und küssete hernach dasselbige / wie es sich ansehen ließ / mit sonderlicher Devotion. Nach Verrichtung dieses / sagte der Groß-Fürst selber zu den Gesandten: Nun habt ihr gesehen / daß wir das Creutz geküsset haben / umb alles zu halten / was zwischen uns grossen Herrn Zaarn und Groß-Fürsten Michael Federovvitz aller Reussen Samodersitz und vieler Herrschafften Herren und Uberwinder / und

unserm

Digitized by Google

unſerm vielgeliebten Bruder / Eurem Herrn / dem Groß-mächtigen Könige Guſtavo Adolpho in Schweden / in dem auffgerichteten Contract beſchloſſen worden ; Und ließ ſich damit die Krohne wider auffſetzen / wie auch den Stab in die Hand geben. Sic Johannes Baſilius Magnus Ruſſorum Dux in reſponſione ad literas Johannis Svedorum Regis, cum quo lis illi intercedebat, promittit; Se literas tuti commeatus Legatis Sveticis Novogardiam daturum, deinde etiam ſuos in Svetiam miſſurum, cum mandato, ut Rex Johannes coram illis oſculo crucis pacta pacis firmaret, & Regni Archi-Epiſcopi ſigillis ea ſtabiliret. *Johannes Loccenius Hiſtor. Svecanæ Lib. VII. p. m.* 384. Edition. ſecundæ in quarto, Anno M DC LXXVI. in ſequenti pagina pergit: Magnus Holſatiæ Dux mox propè Revaliam caſtra metatur, miſſis ad urbis cives literis, quibus ſe iſtuc acceſſiſſe jactabat, ut Livonos, juris Germanici populos, Svedorum ac Polonorum Jugo eriperet, & armis miſerè diſcerptas Provincias ſub unius Germani Principis, (quo ſeipſum innuebat) Imperium redigeret. Imperatorem enim Ruſſorum, cujus viribus adjutus venerit, ſolenni diplomate, CRUCIS OSCULO firmato, ſibi & ſuis hæredibus, aut iis deficientibus, Coronæ Danicæ, unive ex Holſatiæ Ducibus, Livoniam regio titulo ſemper poſſidendam conceſſiſſe; nec quidquam ſibi juris in eam Provinciam præter Protectoris nomen, reſervâſſe, quod pro viribus tueri velit. Idcircò ſe cum juſtis copiis ab eo huc miſſum eſſe, ut Svedos Livoniâ, tanquam injuſtos poſſeſſores expellat. H. I. *Hiſtoria Americana ſive Antipodum* parte II. pag. 336. de duce Hiſpanico Anno M D LXV. tradit: Da er (der Spaniſche Oberſte) nun deß la Caille Rede an und außgehöret / habe er ihm nicht allein mit gewiſſen Worten / Treu und Glauben / (welchen er mit vielen widerholeten Zeichen deß heiligen Creutzes durch einen Kuß geweyhet / bekräfftiget/) verheiſſen. Sed fidem

Punicam

Punicam adhibuiſſe ex relatione innoteſcit. Ita quoque in deſponſationibus Regiarum Perſonarum crux deſponſandis oſculanda offertur, uti de Regis Hiſpaniæ Filia Maria Thereſia Reginâ Galliæ, *Chriſtianus Adolphus Thuldenus Hiſtor. Europæ Enneados II. Lib. III.* pag. 439. ad Anno M DC LX. commemorat: Ab arâ principe haud longè, ea parte quod cornu Evangelii nominant, Uraniſcus erat poſitus, aureis floribus acupictis inſtratus; & propè Uraniſcum ſedes aulæo circumjecto conſpicua; in eam ſe Philippus Rex conferebat, cui ad lævam Maria Thereſia Franco Regi in matrimonium collocanda adſtabat. In templum venientes Pampelonenſis Antiſtes exceperat, aquâ luſtrali & ſigno crucis, quod reverenter exoſculati ſunt, præbitis. *Idem ibidem pag.* 447. In ſancti Johannis Lugienſis oppido nuptiarum celebritas nona Junii luce perpetrata eſt. Cardinalis magni eleemoſynarii munia implens Evangeliorum Codicem & pacis oſculum conjugibus copulandis porrigebat. Et hic mos ſupra crucem jurandi valdè antiquus eſt, ſiquidem in Jure Canonico *Can. qui pejerat*, XXII. q. 5. legitur; qui pejerat ſe in manu Epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat.. Ab hoc more perjuri omnes dicebantur STAUROPATÆ, id eſt, crucis conculcatores. Inde Perjurium *σταυροπατεία* Græcis audit. Exſtant & Principum ſanctiones, quæ ſcrutinium veritatis inte dubia propoſitis crucibus inveſtigant. In eo argumento Caroli Magni teſtamentum proſtat, quo indicit ſchema componendi rixas emergentes ex themate controverſo. Sic enim jubet Imperator ex Edit. *Pithæi*, Teſtam. Car. M. Si cauſa vel intentio controverſiæ talis inter partes propter Terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum teſtimonio declarari, vel definiri non poſſit, tunc volumus, ut ad declarationem rei dubiæ, Judicio crucis, DEI voluntas & rerum veritas inquiratur, nec unquam pro tali cauſa cujuslibet generis pugna vel campus indicetur. Priſcæ etiam Francorum Leges ſectatæ ſunt hanc normam,

normam, ut liquet eâ lege: Stent ad crucem, & ſi jurator vicerit, lege ſuâ accuſator emendetur. *Lib. IV. Leg. Franc. cap.* 40. Imo tanta olim fides adhibita fuit ſigno crucis, ut character ille ſacer adhibitus publico reſcripto, feceritillud indubium. Hinc *Balſamonis in Can. XIII.* Synodi Carthaginenſ. obſervatio: Septuageſima ſecunda Imperatoris Domini Leonis ſapientis novella ſtatuit, ut, quodcunque ſcriptum in quo venerandæ & vivificæ crucis figura per manum ejus, qui ipſum compoſuit, ſcripta eſt, firmum & immutabile maneat. Conf. *Legem Scimus. Cod. de jure deliberandi: & Cujacium in Paratitl. ad Lib. I. Cod. Tit. VIII.* Ita *Sigebertus* ad Annum D LII. ſcribit; Pelagium inſimulatum mortis Vigilii Papæ tenentem ſancta Evangelia & Crucem publicè ſatisfeciſſe; & addit Anaſtaſius in eodem, ipſum Evangelium & crucem ſupra caput extuliſſe & tenuiſſe, qui mos tamen ſenſim exolevit: Unde ſolorum quatuor ſanctorum Evangeliorum mentio fit Novella 11x. circa finem. Hûc Nigritarum modus jurandi pertinet, quem *D. Dapper in deſcriptione Africa, pag.* 465. ita explicat: Wann ſie jemand / ſonderlich den Weiſſen / einen Eydt oder Zuſage thun wollen / ſo reiben ſie erſtlich ihr Angeſicht an den Fußſohlen der Weiſſen / als auch an ihren Schultern und der Bruſt / ja über den gantzen Leib / und darbey ſagen ſie dreymahl Jau / Jau / Jau / in dem ſie mit den Händen dreymahl klopffen / mit den Füſſen auff die Erde ſtampffen / und ihre Heiligen küſſen / welche ſie an ihren Armen und Beinen tragen.

DISSERTATIO X.

De

OSCULIS PEDUM PONTIFICIS ROMANI.

Summaria.

I. *Canon de summâ Pontificis Romani autoritate. Quadruplex in osculando eodem differentia minus observata. Illius pedes omnes Clerici & Laici promiscuè osculari tenentur, juxta varia exempla. Servilis ille cultus ab aula Romana palponibus approbatur. Inauguratio Innocentii X. P. R.* II. *Origo hujus ritus frustra à Christo petita. Baronius & Polydorus Vergilius malè consequentias nectunt. Inclinatio ad Sacerdotis genua tempore pœnitentia. Gregorii M. encomium. Iustini I. Imp. erga Iohannem I. P.R. humilitas. Patriarchis ab Imperatoribus Græcis magnus honor delatus. Præsulum apud Maronitas existimatio. Observantia Patrum vocatium S. Dominici erga generalem suum Stallum.* III. *Exquisitum M. A. de Dominis Iudicium de Pedum osculis. Antoninus Pontificem Angelis superiorem facit.* IV. *Osculum pedum P. R. per aliquot Secula variis iisque recentissimis exemplis illustratum. Caroli V. Imper. effigies contumeliosâ inscriptione dehonestata.* V. *Osculum mortui Pontificis pedibus fixum. Vaticinium Sibyllinum de tali osculo. Pontifices Iurisdictionem in omnes Principes sibi tribuunt, sed sine fundamento. Ridicula Pontificis ad Imperatorem proportio.* VI. *Superbi imò in Deum blasphemi Pontificum Tituli. Saracenicus Princeps Alexandrum III. P. ut Deum adorat. Cardinalis Zabarella de Pontificum superbia intrepidè judicat. Bellarminus de potestate temporali Pontificis disputans odium Sixti V. incurrit.* VII. *Triumphus insignis P. adulator Papam Angelis longè superiorem facit; in quo alii eum sequuntur. Idem factis Pontificum approbatur. Iohannis Hussi de Clemente Sexto Iudicium.* VIII. *Potestas Papalis eversa*

primò

Digitized by Google

primò mandato & exemplo Chriſti. IX. *Secundò Praxi Apoſtolicâ.* X. *Tertiò Conſtitutionibus Eccleſiaſticis.* XI. *Quartò Imperatorum generoſa erga Pontifices declaratione. Beneficium quaſi benefactum. Contumelioſa in Cæſarem Scriptura. Fodrum.* XII. *Philippi Pulchri Galliæ Regis acre reſponſum ad Bonifacium octavum. Ingenua quorundam Pontificum de poteſtatis Regiæ & Sacerdotalis diſcrimine confeſſio. Philippus Valeſius Galliæ Rex Prælatos adminiſtrationi politicæ præficere renuit. Friderici Imp. juſta querela. Spigelii Iudicium de Dominatu Papæ. Solus Deus Reges & Imperatores conſtituit.* XIII. *Quintò* Politici *& ICti* Papæ *ſecularem poteſtatem abnegant.* XIV. *Quod ulteriùs confirmatur.* XV. *Regium ſolium* Papali *ſublimius.* Pontificum *quorundam modeſtia & cultus erga Imperatores.* XVI. Pontifices *R. olim Imperatorum Vaſalli. Iudicium* Pariſinorum *Theologorum contra* Pontific. *poteſtatem ſecularem.* XVII. *Imperatores priſci* Pontifices *Maximi vocati.* XVIII. Pontifices *Romani ab Imperatoribus electi & confirmati.* XIX. *Licentia ordinandi electum* Pontificem *ab Imperatore Conſtantinopolitano petita. Adrianus* P. *Carolo M. ejusque ſucceſſoribus confirmationem in electione & conſecratione Rom.*Pontif. *conceſſit.* XX. *Conſvetudo iſta uſque ad Hildebrandum quartum durat.* XXI. *Gregorius VII. Imperatori ſe exemplo antea inaudito opponit. Epiſcopi Regibus Iuramento fidelitatis obſtricti.* XXII. *Gradus quibus* Pontificum *eminentia ſuccrevit.* XXIII. *Donatio Conſtantini Imper.* Pontifici *facta nudum eſt figmentum. Conſilium Caroli M. in ditandis Eccleſiis.* XXIV. Pontificiorum *Scriptorum de temporali* Pontificum *poteſtate libera Iudicia.* XXV. *Imperatorum ſponſio de communione Eccleſiaſtica* Pontificibus *nunciata.* XXVI. *Epiſcopis de Iure Divino nulla poteſtas ſecularis competit.* XXVII. *Excommunicatio* Principum *à* Pontifice *ad civilem pœnam detorta.* Papa *per* Proditionem Princeps. *Miniſterium Imperatorum in* Proceſſionibus *, in miſſâ & menſâ* Pontif. XXVIII. *Alexander Tertius Friderici Imp. collo pedem apud Venetos imponit.* XXIX. Pontificiam *eminentiam ac arrogantiam gnathones Romani ſcripturæ dictis confirmare fruſtra laborant..*

Papa non vicarius Christi, sed Diaboli. Idolum Deumo in Calechut DEI vices administrare putatur. Christus unicum Ecclesiæ suæ caput est. XXX. *Aurea Crux in Sandaliis Pontificis pro osculo pedum frustra adducitur. Osculum illud merito inter Sacrilegia numerandum.* XXXI. *Ab Augustino rejicitur. Quandoque ab ipsis Cardinalibus postularunt Pontifices. Depressio sub pedibus summæ arrogantiæ argumentum.* XXXII. *Osculum pedum Paulo III. offerre quidam Principes & Legati Græci recusant.* XXXIII. *Imperatores absentes* Pontificibus *oscula Pedum in literis offerunt. Catulus* Pontificis *pedem ad osculum suscipiendum extensum arrodit.*

§. I.

QUandoquidem cordatioribus quibusdam Imperatoribus Ethnicis supradictus pedes osculandi cultus stomachum movit, ac heroica quadam magnanimitate ab iisdem explosus est, uti nuper præcedentis nonæ Dissertationis §. VII. IIX. IX. audivimus; multò certè magis intoleranda Romanorum Pontificum superbia hodienum perdurans censoriam virgulam meretur. Hi enim nescio quo œstro agitati sibi solis tantum honoris venerationisque arrogant, ut pedes ipsis DEI vicariis in gubernandis terris, Numinibus, Imperatoribus scilicet, Regibus, Principibus, adstantibus denique omnibus osculandos exhibeant. Hoc officium semper magni fecerunt, adeò ut inter Dictatûs Gregorii VII. vel Hildebrandinos etiam præceptum istud exstet de osculo Pedum Pontificis Romani, quod solius Papæ pedes omnes Principes deosculentur, Lib. II. fol. 109. Registri apud Bibliothecam notante hoc *Andreâ Riveto in Iesuita vapulante*, edit. Lugdun. Batav. cap. XXVIII. *& D. Calixto in Dissertat. de verâ Relig.* §. 16. quibuscum conferri possunt *D. Hunnius de Apostasia Romanæ Ecclesiæ*, §. 107. *Iacobus Capellus Lib. I. de Romanæ sedis* Potestate, *sanctitate & fide Cap. XXIV. p.m. 199. Adam. Contzen Lib. VI. Polit. cap. II. §. 9. Polydor. Vergilius Vrbinas Lib. IV. de Inventor. Rer. cap. XIII. & M. Fessel Lib. III. Advers. Sacror. c. VII. §. 4. Lorinus Comment. ad c. X. Act. Apostol. v. 25.*

Canon

Canon de exoſâ iſthac inſolentia ſingularis in *ceremoniali Romano libro III. Sectione I.* ita ſonat: Nemini omnino mortalium Papa reverentiam facit, aſſurgendo manifeſtè, aut caput inclinando, nedum detegendo; tantum Roman. Imperatori, poſtquam illum ſedens ad oſculum pedis & manus ſuſcepit, aliquantulum aſſurgit, adque oſculum mutuo charitatis amplexu illum benignè recipit. Item omnes homines cujuscunq; ſint dignitatis & præeminentiæ, ut primùm in conſpectum Papæ veniunt, diſtantibus ſpaciis ter debent ante illum genua flectere, ejusque pedes oſculari. *Thomas Lanſius Oratione pro Italia*, p.m.696.698. contra Ital. p.754. *Laurentius Banck Roma triumphantis append. puncto II.* p.269. *Chriſtophorus Marcellus rituum Eccleſiaſt. Eccleſ. Romana lib. III. Sect. 4. fol.*136. Edit. Venetæ. an.1516. In oſculando Papa quadruplicem differentiam obſervat, ita ut os ſolus Imper. oſculetur, manum Cardinales. Genu Epiſcopi, pedes oſculentur gregarii & vulgares. Differentiam iſtam minus attentam Regum Potentiſſimi à pedum oſculo nequaquam exempti ſuo Exemplo jam dudum demonſtrarunt. Ipſo Pontificatus initio Cardinales ter manum, pedem, atque os electi Pontificis oſculantur, vid. *Thuldeni hiſt. Europ. Ennead. I. lib.* 4. de Electione Alexandri VII. ad an. M DCLV. p.24. & 29. Ex eo deinceps ad totum ſacrum ordinem cæterosque Principes & Reges, imo ipſum Imperatorem ſine diſcrimine hic ritus extenſus adhuc hodiè ſtrictè attenditur. Sacri ordinis Exemplum quondam præbuit Lanfrancus Archi-Epiſc. Cantuarienſis à quo Alex. II. exegit, ut veſtigiis ſuis advolutus oſculum pedi figeret. *Baron. T. XI. Annal. pag.*398. Idem de Ruthenorum Legatione narratur T. VII. Annal. p.683. Ingreſſi ſunt ad Clementem Octavum an. MDXCIV. Archi-Epiſcopus & Epiſcopi &c. Ruthenorum numero decem, ut à longe conſpicati ſunt Romanum Pontificem, venerationis ergo proſtraverunt ſe in terram ſurgereque juſſi, & accedere Thronum Pontificis ad ejusdem pedes rurſum eodem humillimo cultu & Reverentiâ eos ſunt deoſculati. *Ceremoniale Roman. lib. I. n.*120. hæc habet: Rex Romam veniens, dum medius inter duos Cardinales Diaconos ad Pontificem in ſublimi ſolio ſedentem ducitur,

tertiò

tertiò ſive tribus vicibus genu flectit, in conſpectu Pontificis. Deinde aſcendit primus Diaconus, & poſt eum Rex, qui genu flexus oſculatur pedem Sanctiſſimi Domini noſtri; Inde deducitur Rex à Diaconis ad ſedendum, poſt primum Epiſcopum Cardinalem: Regina item Romam veniens, recipitur ad oſculum pedis & manus. *Ibidem num.* 122. Eadem etiam tenetur Imperator. *Ibid. num.* 46. *&* 116. Is enim egreſſus Baſilicam Principis Apoſtolorum, ut primum Pontificem videt, in eminenti ſede adventum ejus expectantem, detecto capite illum genu terram tangens veneratur. Et iterum cum appropinquat ad gradus ſedis (Papalis) genu flectit, demùm ad Pontificis pedes pervenit, illos in terram pronus in reverentiam Salvatoris devotè oſculatur. Simili modo Pontifex Imperatricem recipit ad oſculum pedis & manus. *Ibid. num.* 47. *&* 60. Atque hoc eſt quod *Baptiſta Mantuanus Tom. II. operum* in Præcinio ad Julium II. de Pontifice cecinit:

Enſe potens gemino cujus veſtigia adorant
Cæſar, & aurato veſtiti murice Reges,

Et *in fine lib.* 1. *de Dionyſio Areopagitâ.*

--- Reges ipſi quoque Sceptra Latini
Submittunt, quorum acclives veſtigia adorant.

Idem teſtatur *Blondus Flavius lib. III. Romæ inſtauratæ*: Dictatorem nunc perpetuum, non Cæſaris, ſed Piſcatoris Petri Succeſſorem & Imperatoris (Chriſti) Vicarium Pontificem ſummum Principes Orbis adorant & colunt. Notabile aliquid in hiſtoria Concilii Florentini Græcè per *Sylveſtrum Sguropulum* Magnum Eccleſiarcham ſcripta, in Sermonem autem Latinum converſa & notis aucta à *Roberto Creygtono* occurrit: factum namque fuit, ut cum Legati Burgundici Synodum ingrediuntur, ille, qui Legatis viam præſtruebat, Papæ Miniſter, nullum reverentiæ Signum Imperatori Conſtantinopolitano exhibuerit, cujus exemplum imitabantur etiam Legati, cum

cum tamen appropinquantes Papæ ejus pedem, manum genamq; oſcularentur. Obſtupenda autem res viſa eſt omnibus, & pro portento habebatur hæc Imperatoris deſpicientia: Imperator etiam ipſe eam ægerrimo verſavit animo, multumq; in Papam excanduit, uti legitur in *actis Concilii Florentini pag.* 176. Pro aliis Principibus ſufficiat unum vel alterum nominâſſe. Ita Carolum VIII. flexo genu Alexandri pedes oſculatum introducit ex *Guicciardini lib.* 11. *Philippus Mornaus in Myſterio iniquitatis p. m.* 546. *edit. Gorichem. in* 4. Ann. MDCLXII. pari modo Franciſcus Valeſius Paulo III. Pontificatum gerenti in primo congreſſu pedem dextrum oſculatus eſt, teſte *Sleidano lib.* XII. *hiſtor.* Henrici Magni Legatus Dux Nivernius A. MDCIIX. cum ad Pontificem M.iret, ei nomine Regis obſequium promiſſurus pedes Pontificis oſculabatur. *Continuator Thuani lib.* 1. *pag.* 26. Chriſtianus Primus Rex Daniæ cum A. MCCCCLXXIV. Romam veniſſet, una cum comitibus ſuis ſimile fecit. *Iohan Peterſen Chronici Holſat. p.* 153. *Hamelman Chron. Oldenburg. pag.* 207. De hoc ſervilis humanitatis ritu Doctores Romani valdè gloriantur. Sic *Franciſcus Bencius oratione vigeſima tertia* circa finem Sixto V. Pont. blanditur p. 490. ſcribens: „Trajectos pedes (habes) ut ad te omnium ordinum homines, flexo genu procumbentes, beatiſſimos „tuos non venerentur ſolùm, ſed etiam oſculentur: Quod tamen decretum Purpuratos Patres in aula Romana ad pedis oſculum non obligat, quippè qui valdè raro illud offerunt, & illius loco Pontificis manum dextram ſub auriphrigio pluviali, vel genam ore excipiunt. Quid quod nec Epiſcopi infra genu ad oſculum admittantur? *Lanſius L. D.* In electione Pontificis Innocentii X. Johannis Baptiſtæ Pamphilii Anno MDCXLIV. Menſe ſeptemb. Pontificem primò in throno Apoſtolico ſedentem Cardinalis Lantius flexis genubus multisq; ritibus & Ceremoniis præmiſſis ſingulari cultu adoravit, ejusq; manum dextram & pedes oſculatus eſt, interim mox ſurgere juſſus erat, quem novus Papa viciſſim bis OSCVLO PACIS ſalutavit. Idem iisdem ritibus & Ceremoniis debito ordine ab omnibus reliquis Cardinalibus præſtitũ eſt.

Digitized by Google

Laur. Banck Roma triumph. cap. 4. p. 63. Et de ritibus ante coronationis actum usitatis *cap. 8. p. 96.* [Cum vero ipse (in Sacello Clementino seu Gregorii Magni) thronum ascendisset, ab omnibus Cardinalibus & Prælatis obedientia ipsi erat oblata, in cujus signũ, Cardinales ejus Manus, Prælati autem & Episcopi illius genua devotissimo cultu osculabantur. *cap. 9.* De actu Coronationis p. 107. Postea Cardinalis Antonius Barbarinus cum duobus Cardin. Diaconis Sanctissimi Patris sui sinistram oris partem & pectus osculatus est. *pag.* 108. Cardinales omnes ad osculum pedis manus & oris admissi erant: Prælati, Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, ipsi pedem unum & genu osculabantur: Abbates verò Pœnitentiarii & Canonici solius pedis osculo contenti esse cogebantur. c. 13. p. 215. Cardinalis Columna cùm toto Basilicæ Lateranæ Clero & assumpto malluvio, cui claves inerant, postquam genu dextrum Pontificis ter osculatus fuisset, genua sua flexit, idem toto Clero faciente. Et pag. 219. Cardinales omnes ordine inter se servato ipsius manus & dextram oris partem osculati sunt.]

§. II. Auctoritas ritui quo concilietur firma, Scriptores Romanenses Originem ejus tum ab ipso Christo, Servatore nostro, tum ab illius Apostolis communiter arcessere solent. [Christus summus Sacerdos, & Pontifex Maximus tulit, ut Mulier quæ erat in Civitate Peccatrix, sicut testis est Lucas, primum flens sibi pedes lachrymis rigaret, capillisq; tetegeret, ac deinde deoscularetur, veluti apud Hebræos mos fuerat Christos domini venerari; ita usu venit, ut nos Pontificum nostrorum pedes exosculemur: Illudq; institutum â Romanis Pontificibus dixerim, quo mos ille osculandi antiquus â Deorum etiam cultoribus servatus, ad veram pietatem usurparetur. Perinde quandoq; expedit, ad illiciendos hominũ animos ad veram Religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitus, sed sanctiore instituto ad consimilem adhibeatur cultum.] Hæc argumenti loco proponit *Polyd. Vergil. de Invent. rer. lib. 4. cap. 13. Lorinus in actorum caput* 4. *v.* 35. ex eo probat laudabilem hunc esse morem, quod venditores bonorum suorum

ſuorum poſuerint pretia ad pedes Apoſtolorum. Idem *Isorinus in* 10. *cap. Act.* 26. *Suidam* citat qui de Leontio Epiſcopo Tripolis Lydiæ refert, eum, cum ab Euſebia Conſtantii uxore, accerſeretur, ita reſpondiſſe ipſi: Si me ad te venire volueris, debitâ Epiſcopis reverentiâ conſervatâ, ego quidem ingrediar, tu autem ſtatim ab iſto ſublimi Solio deſcendens reverenter mihi obviam procedas, & Caput meis Manibus ſupponas, benedictionem acceptura, ac deindè ego ſedeam, Tu verecundè adſtes, cum juſſero, Signo dato ſeſſura: Si hæ inquam tibi conditiones placuerint, veniam ad te; ſin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris ut non honore Epiſcopis conveniente, neglecto, divinum Sacerdotii inſtitutum violemus. *Baronius* Tomo VI. ad Ann. 512. allegat Epiſtolam Orientalium Epiſcoporum ad Symmachum P. M. qua optant Romam venire, *ut ſancta*, inquiunt, *adoremus tua veſtigia.* Sed hæc quidem honorem maximum ſacro miniſterio tum temporis exhibitum fuiſſe innuunt, non tamen pedum oſcula P. M. ſoli oblata, aut iſto tempore uſitata declarant. Idem de Leontii exemplo dictum eſto. Nec faceſſit nobis negotium locus *Polydori Vergilii.* Nulla enim conſequentia eſt, â Chriſto & cultu eidem exhibito ad ſacrum ordinem aut Papam R. ſpecialiter argumentari. Nihil certè de proſternatione ad pe-
„ des, pedumq; oſcula. Nihil, *inquit, Michael Rouſſel in hiſtor. Iu-*
„ *risdict. Pontificiæ lib.* 8. *cap.* 4. *pag.* 833. de proſternatione ad pe-
„ des pedumq; oſcula proditum habemus de primis Epiſcopis, ac
„ neq; Romanis, niſi quod *Genebrardus Chronic. lib. III.* refert, Phi-
„ lippum I. *Imp. ſe reverenter* provolviſſe Fabiano (qui circa an-
„ num CCXXXVIII. ſedit) licet, quos citat *Euſebius* & *Nicepho-*
„ *rus*, quod ſe provolverit, non dicant expreſsè; at ſolummo-
„ do cum inter pœnitentes â Fabiano ſtatueretur, non recusâſſe;
„ num verò pœnitens Sacerdotis pedibus ſe abjicere debet,
„ veniam accepturus; quæ cauſa erat, ut Valent. Imp. Epiſcopus admoneret Antiſtitem ſedi Mediolanenſi dare ita inſtructum doctrinâ & præclarâ vivendi ratione, ut ei verè & ex animo caput ſuum inclinaret, quaſi non inclinaturus niſi hujusmodi eſſet.

 Atq;

Atq; ea inclinatio non ubiq; fiebat, verum duntaxat ad pœnitentiæ locum & tempus, cujusmodi etiam nunc ad cujuscunq; Sacerdotis genua â quocunq; homine etiam Principe inclinatur. Quod autem insolitum fuerit extra illud tempus accidere pedibus Pontificis docuit Gregor. M. qui Monacho volenti eum hujusmodi prosternatione revereri, primus se inclinavit, nec ante surrexit ,, quam illo prius erecto. Eximia in tanto Pontifice humilitas, ,, sed ejus qui se servum servorum primus dixit, qui ut *Diaconus* re- ,, fert, Sacerdotes fratres appellare, Clericos filios, omnes autem ,, Laicos dominos solebat. Refert tamen *Anastasius* Johanni I. qui anno DXXVI. Pontificatum tenuit, Constantinopolin advenienti jussu Theodorici Regis, ut â Justino I. Imp. revocationem Edicti impetraret, quo Arianos proscripserat emptisq; privaverat, ipsum Imp. se pronum in terram demisisse, illumq; adorâsse. Atq; id fortasse primum istius â Principe in Pontificem adorationis Exemplum. Sic deinde Justinianus II. Imp. Constantinum Pontificem ad se vocatum Nicomediæ anno DCCX. veneratus, quod deinde Græcis Imperatoribus usitatum fuit, ut Patriarchæ sui plantas deoscularentur, quemadmodum de Andronico refert *Nicetas in Alexio* filio. Atq; etiam nunc hodiè Maronitæ apud orientem Christiani procumbunt ad Patriarchæ & Episcoporum suorum pedes, quantumvis vilissimis pannis indutorum, nec non etiam Monachis id reverentiæ genus præstant. *Villamont. lib.* III. *cap. 7. peregrinat. Hierosolymit.* Simile quid â Patribus vocalibus Sancti Dominici devotè observatur, statim enim ac electus est eorum generalis, dum suam possessionem capit in sessione ejus stalli, (id est sedilis in choro) omnes pedes ejus osculantur. *Macer in Hierolexico p.* 10.

§. III. Paulo altius in hanc consuetudinem inquirens Archi-Episcopus Spalatensis *Marcus Antonius de Dominis* accuratū Judicium de illa formavit, uti ejus verba ex *libro IV. de Republica Ecclesiastica cap. 7. p. 639.* quæ idcircò hic nostra facimus, planissimè ,, testantur: Pedum, *inquit*, oscula, similesq; humiles actiones so- ,, lere interdum quibusdam & â quibusdam exhiberi, & hoc ex ,, variis affectibus. Imprimis solent homines ex humilitate & reveren-

verentia, magnæ perſonæ præſertim, ut tali actu humili magis „ moveant illam ad id, quod ab eo petitur, concedendum, pedum „ oſcula vel offerre, vel adhibere. Ita Mulier peccatrix Luc. VII. „ lachrymis rigabat pedes Chriſti, eosq; oſculabatur. Ita *Epiphanius apud Hieronym. Epiſt.* LX. per literas advolutus pedibus Johannis Epiſcopi Hieroſolymitani, ab eo petit, ut errores Origenis relinquat. Ita Epiſcopi Orientales opem à Papa Symmacho „ implorantes, offerunt ſanctorum veſtigiorum adorationem. Inter Epiſt. Symmachi, poſt Apologet. Deindè ex opinione ſanctitatis moventur homines ad hos actus humilitatis, ac in ſpecie, ut „ alicujus pedes oſculentur. Ita ſanctæ mulieres Chriſtũ à mortuis „ jam excitatum videntes, tenuerunt pedes ejus & adoraverunt, „ Matth. XXII. Et David ait: *adorandum eſſe ſcabellum pedum ejus, quoniã, inquit, Sanctũ eſt*, Pſ. 98. In turba Hieroſolymitana Epiphanius, *Hieron. adverſ. error. Ioh. Hieroſolym. ad Pammach.* & Anſelmi „ Cantuarienſis Romana, vidente Papa pedes oſculabatur. *Malmeſbur. de geſtis Pontif. Anglic.* Et Plato Monachus, ac Theodorus „ Studita, ad Simeonem Monachum ſcribentes, ajunt: Ceterum, „ oramus Bonitatẽ tuam, & tanquam ſacris veſtigiis advoluti obſecramus. *Baronius Tomo* IX. *ann.* 809. *n.* 17. Qui Leonis quoq; „ Papæ III. ob ipſius reverentiã, ſacris veſtigiis advolvuntur. Ibid. „ *ann.* 809. *n.* 22. In recipiendis etiam ſacramentalibus à miniſtris „ Eccleſiæ donis, corporis humilitatem, oſcula & inclinationẽ adhibitam, à Regibus quoq; & Principibus, cerno: Undè illud *Ambroſii de dignitate Sacerdot. c.* 2. Vides Regum colla, & Principum „ ſubmitti genubus Sacerdotũ, & exoſculatis eorum dextris, orationibus eorũ credunt ſe communiri. Ita ad pedes Stephani primi Papæ Olympius cum uxore, flagitans baptiſmi Sacramentum, *Baron. Tom. II. ann. CCLIX. num.* 28. Ita ad Dionyſii Papæ „ pedes alius pœnitentiã poſtulans, ſe dejecit, ibid. ad an. CCLX. „ nu. 10. Sic quoq; Epiſcopi Orientales, ex devotione ipſorum, & „ reverentia primi Patriarchæ, verbis officioſis adorationem Papæ Symmacho offerunt ipſius veſtigiorum, *inter Epiſt. Symmachi ante* 4. Sed hi actus omnes, hæc oſcula, hæ humiliationes, ex „ voluntate pia, piaq; affectione, & devotione procedunt oſcu- „

 lantis;

Digitized by Google

„lantis; neque possunt à quoquam homine puro, quamvis sanctis-
„simo & eminentissimo, ex debito peti; & qui hæc pedum oscula,
„ut debita sibi prætenderet, hic plenus superbia stomachum face-
„ret omnibus, & risum excitaret. Certe Petrus, quem primum
„Papam faciunt nostri, ne adorationem quidem purè humanam,
„ad ejus pedes à Centurione factam, voluit admittere: qui Cen-
„turio optimè sciebat Petrum non esse Deum, sed purum homi-
„nem, orationes enim & eleemosynas faciebat propter Deum, ut
„optimè fide instructus circa verum Deum, & de hoc testimoniū
„habebat ab universa gente Judæorum. Et Petrus ipse negavit sibi
„deberi illam adorationem, licet non esset divina: quia inquit,
„*Actor. X. & ego ipse homo sum*, etsi fuit Papa universalis, Christiq;
„supremus vicarius; hanc tamen adorationem, & multo plus pe-
„dum oscula devitavit. Imò & Angelus Johannem prohibuit, ne
„ipsum adoraret, quem tamen cultu latriæ non erat adoraturus.
„At vero *Antoninus summ. part. 3. Tit. 22. cap. 5.* §. 4. Parasitus stre-
„nuus Papam honore ponit Angelis verbis quidem parem, ex
„ipsius autem argumento superiorē; *Non minor*, inquit, *honor debetur Papæ, quàm Angelis. Vnde Papa recipit à fidelibus adorationes, prostrationes & oscula pedum, quod non permisit Angelus à Iohanne Evangelista sibi fieri*. Miram certe adulatoris audaciam! quæ risu & fastidio potiùs quàm argumentatione retundenda est. Quod si à superbo hujusmodi facto ad jus valeat ratio, quidni colligat & Nabuchodonosoris statuam, & ipsum Anti-Christum Angelis honore digniores?

§. IV. Quidquid verò tandem dubii hic hæreat, *Anastasius Bibliothecarius de vitis Pontificum p. m. 176. edit. Parisiens. in folio*, Anno MDCXLIX. morem hunc antiquum appellat, simul ac enim novus Pontifex electus est, Romanus Senatus ad oscula ejus ruere solet. Tempus autem quo ille initium sumpsit, *Platina in vitis Pontificum ad* Constantinum Papam, qui Anno DCCVIII. post natum Christum floruit, collocat, hujus enim pedes, dummodo hæc relatio firma fide nititur, Justinianus 2. Imperator Nicomediæ populo aspectante Anno DCCX. osculatus est. Conf. *Anastasius pag. 65. Baron. Tom. IX. annal. p. 659. Hospinian. de Origine templorum Lib. 11. p.*

Digitized by Google

11.*p*.154. Luitprandus Rex Longobardorum ad pedes Stephani 2. qui Anno Chriſti DCCLII. ſedit, provolutus oſculū exhibuit. *Blondus Flavius Forlivienſis Hiſtor. Decade* 1. *Lib*. *X*. *p*. 145. Radis Longobardorum Rex Seculo 8. Zachariæ Pontif. M. pedibus oſculum impreſſit, *Eryc. Putean. Hiſtor. Inſubric. Lib*. 3. *cap*. 11. & 13. *p*. 230. 236. *Edit. Noviſſ. in* 4. *Lipſiæ An*. MDCLXXIIX. Carolus M. Adrianum P. circa Annum C. DCCLXXII. ad ſummas, quæ extant, B. Petri Baſilicæ marmoreas ſcalas in atrio expectantem, non modo cernuus, ſed omnibus ſcalæ gradibus primo, & poſtea Pontificis pedibus oſcula figens, ſalutavit. *Blondus Decade* 2. *Lib*. 1. *p*. 157. Henricus IV. Imperator ad pedes Paſchalis II. P. circa Ann. C. MXCIX. ſe proſtravit, exſurgensq; in nomine S. S. Trinitatis in ORE FRONTE ET OCULIS pacis oſculum ei fixit, ſtratorisq; explevit officium. *Chronicon Caſſinenſe Lib*. 4. *cap*. 41. Ludovicus Lotharii Filius ſui Proavi Caroli exemplum imitatus, Sergio 2. circa An. C. DCCCXLIV. Florenti obviam procedens ſancto ejus pedi oſculum impreſſit. *De La-Cerda Adverſar. Sacrorum cap*. CLXXXIV. *p*. 488. Siginolfus Beneventanorum Princeps Sergii 2. pretioſos pedes Romæ humiliter oſculabatur. *Anaſtaſius p*. 172. Ludovicus 7. Rex Francorum, & Henricus 2. Anglorum Rex Alexandrum 3. circa Ann. C. MCLIX. P. eximiis honoribus exceperunt, ſtratorum officio functi, pedites dextra lævaque equi frenum tenuerunt. Fridericus 1. Ahenobarbus Imp. Venetiis in Baſilica S. Marci coram Cardinalibus & Epiſcopis, ubi ad Alexandrum 3. acceſſit, inclinatus ad terram, pium ei pedum oſculum præbuit. Creſcentius Romanus Conſul Othonis Imp. qui circa finem Milleſimi anni à N. C. imperavit, adventum formidans, Johannem 17. P. R. à ſe profligatum ex Hetruriâ revocavit, eique cum cæteris Senatorii Ordinis viris, ac ingenti plebis multitudine obviam proceſſit, & ad pedes ejus abjectus, eos oſculatus eſt, ſupplexq; veniam impetravit. *Platina in vita Iohannis*. vid. *Franc. à Coriolano in ſumma Concil. Annot. ad Concil. Florentin*. A. C. MCCCXLVIII. & MCCCXLIX. habitum. *p. m*. 595. *à Lapide Comm. ad Eſaiæ* c. XLIX. 23. *p*. 407. *Ioh. Lorin. Comm. in Acta Apoſt. ad cap*. X. *v*. 25. *Chokier fac. hiſt.*

cent.

cent. 2. cap. 49. In Cryptis Vaticanis reperitur antiqua Sculptura Benedicti XII. qui ante Mediũ Seculi XIV. vixit, cum pede detecto & porrecto, quaſi ad oſculandũ exhibito. *Macer in Hierolexico p. 542.* Porrò memorabile Paganæ hujus ſuperbiæ Papalis, inter alia, monumentum Romæ in Caſtello S. Angeli obſervare licet, ubi glorioſiſſimi Imperatoris Caroli V. effigies, (qui Bononiæ poſt Inaugurationem Imperialem, Anno MDXXX. 24. Februarii exoſculatione pedis Clementem VII. & cum ex Africa victor rediiſſet, Paulum III. adoravit) marmori inciſa contumelioſam hanc epigraphen legendam proponit:

E Lybia advenit Romanas victor ad arces,
Cæſar, & in niveis aureus ivit equis.
Ille triumphabat, ſed tu plus, Paule, triumphas,
Victor namque tuis oſcula dat pedibus.

Platina in vita Pauli III. Paulus Iovius Hiſtor. Lib. XXVII. *p. m.* 108. *Promptuarium Sturmii fol.* 115. Nec minori animi abjectione maximi Belgarum Principes Albertus & Iſabella ex Hiſpania venientes Ferrariam, ad ſervile hoc miniſterium ſe demiſerunt, Clementis VII. qui adventum eo præſtolabatur, pedes oſculati. Idem Franciſcus I. Rex Franciæ tribus annis poſt Carolum VIII. in nuptiis Henrici Filii cum Catharina Medicæa eidem Clementi; Legatus Japonicus Paulo V. Anno MDCXV. die tertio Novembr. nec non Sveciæ Regina Chriſtina Clementi X. Anno MDCLXX. præſtiterunt. *Iovius Hiſtor. Lib.* XXXI. *p.* 224. *Eraſmus Franciſci Hiſtor.* XVI. Des Außländiſchen Sitten-Spiegels/ *Lib.* II. *p.* 519. *Henricus Brevverus in Hiſtoricâ Enarratione rer. Notabil. ad Annum* MDCLXX. *cap. 4. pag.* 28. *Hiſtor. Brachelio-Thuldenanæ continuat.*

§. V. Brutalis tandem additus eſt mos, ut in oſculo pedum mortui Pontificis etiam collocaretur religio. Sixti namque V. corpus in Sacello Gregoriano ita repoſitum fuiſſe ſcribitur, ut pedes extra cancellos ferreos prominerent, & à populo qui ſpectatum accurrebat, oſculum illis figi poſſet. Vid. conclave ſuper Electione Urbani VII. p. 3. *D. Laurent. Banck Romæ Triumphantis.* Cap. 1 p. 2. prodit Urbani VIII. corpus per quatriduum in Baſilicâ Apoſtolorum expoſitum fuiſſe, ut unicuique illud inviſere, & pedes expo-

expoſiti cadaveris deoſculari conceſſum eſſet. Ineptam hanc ſervitutem Sibylla Erythrea prædixit his verbis, ἐν σοὶ (Ῥῶμα) καὶ βασιλεῖς στόμα δύσμορον ἐξεμίαναν; hoc eſt, *in te, O Româ, Reges miſerum os commacularunt*, ſcilicet oſculo pedum & Sandalii Papæ; ob quod eadem Sibylla Romam ſive Papam Romanum vocat χρυσόθρονον & χρυσοπέδιλον, uti legere eſt in *Eraſmi Schmidii Tractatu de Libr. Sibyll. Autorit. p. m.* 103. Ex eo autem potiſſimum capite talem cultum ſibi de jure deberi Pontifices prætendunt, quia Chriſti ſe vicarios in mundo eſſe, atque jurisdictionem in omnes terræ Principes habere ſatis audacter, ſed vane admodũ, aliis perſuadere conantur: ceu ex ipſorum inſulſis decretis clariſſime eluceſcit, vid. *Lucas Caſtellinus in Elucidario Theologico, de certitudine gloriæ Sanctorum Canonizatorum Cap. 3. puncto* 13. §. 1. *pag.* 177. *& puncto* 23. §. 2. *p.* 184. *Edit. Rom. in fol. An.* MDCXXIIX. In Jure Canonico *c. omnes. diſtinct.* 22. terreni & cœleſtis Imperii jura Petro dicuntur commiſſa. *c. unam ſanctam. extra. de majorit. & obed.* Ubi Bonifacius dicit: In poteſtate Pontificis Romani eſſe duos gladios, ſpiritualem videlicet & temporalem, & ſubeſſe Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ omnino eſt de neceſſitate ſalutis. *c. Licet. extra. de foro compet. Innocentius 3.* ſtatuitur, vacante Imperio ſummum Pontificem in adminiſtratione ſuccedere, & Imperiali poteſtate uti, donec alius electus fuerit. *c. unam ſanctam. extra. de major. & obed. Innocentius 3.* ſe Soli, Imperatorem Lunæ comparat; ut quanta eſt inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur. Igitur, *inquit gloſſa*, cum terra ſit ſepties major Luna, Sol autem octies major terra, reſtat ergo ut Pontificalis dignitas quinquageſies ſepties, vel ſexies potius, ſit major regali dignitate. Minime quidem Aſtronomice; docent enim Aſtronomi Solem terra majorẽ eſſe CLXVIes. & nonnihil amplius, Terram verò majorem eſſe Luna XXXIXes. cum exiguo quodam; Solem itaq; excedere Lunã 6644es. cũ dimidio, vel ut *Copernicus* vult, 7000es. fere. *Mæſtlinus Aſtronom. Lib.* IV. *p.* 482. *Laurentius* igitur huc addit dictum *Ptolomai*: „ Manifeſtum eſt, quod magnitudo Solis continet „ magnitudinem terræ centies & quadrageſies ſepties, & duas me„ dietates ejus; item, palam eſt, quod magnitudo Solis continet

„ magnitudinem Lunæ septies millies, & septingesies, & quadrage-„ sies quater. Atq; hæc est, uti Innocentio Papæ placet, Pontificis ad Imperatorē proportio. Idem Constantinopolitano Imperatori in hæc verba rescribere non est veritus: [Sicut aurum excedit plumbum, sic dignitas Papæ excedit Imperialem. Et sicut Sol dicitur Pater omnium planetarum & dominus, ita Papa est Pater omnium dignitatum. Sicut lumen recipit Luna à Sole, ita Imperialis dignitas à Papa.] In Appendice *Catalogi Testiū Veritatis, p. m.* 2078. *Gregorius VII.* in suis quos vocat Dictatibus (cur non Dicteriis?) *lib. II. post Epist. LV.* inter alia hæc proponit: [Quod solus Pontifex possit uti Imperialibus insigniis. Quod solius pedes omnes Principes deosculentur. Quod illi liceat Imperatores deponere.] Eandem crambem millies ad nauseam quidam Romanæ aulæ nepotuli recoquunt. *Alexander Carerius de potestate Papæ l. 2. c. 12.* optimè, inquit, explicat Summus Pontifex (Innocentius) hac decretali Pontificiæ dignitatis eminentiam. *Iohannes de Capistrano de Papæ & Concilii sive Ecclesiæ authoritate*, *fol.* 69. b. & 70. a. [Superna illa machina mundi ita regitur & gubernatur, quod imediatus motor post Deum movet ad motum & imperium summi Dei; undè movens primam Sphæram, scilicet orbem stellarum, respicit summam intelligentiam, quæ Deus est, ad cujus Dei nutum movet. Motor Saturni respicit ad motum motoris primæ Sphæræ, & sic motor Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii & Lunæ. Simili ergò modo omnes ordinati motus hominum respicere debent ad motū summi Pontificis, qui post Deum primus motor est in terris. Imperator verò ad motum summi Pontificis & ejus nutum, tanquam ejus Minister, movebit inferiora corpora.] *Augustinus Triumphus de Ancona, in summa de Potestate Ecclesiastica qu. 36. artic.* 4. Nec in Spiritualibus solum Papa est major quocunq; Imperatore, vel Rege: sed etiam in temporalibus: quoniam scilicet vicarius est Dei, qui spiritualium & temporaliū Dominus est universorum. Ac certè si Imperator esset major Papa in temporabilius, sicut *Hugo* docuit; pari ratione Imperator posset dici major Christo in temporalibus. *Dominicus Venetus Episcopus Torcellanus* apud *M. Anton. de Dominis l. VI. de Republ. Eccles. c. X. §. 3. p.* 762. Papa est verus Dominus mundi, &

di,& verus Monarcha,& apud ipſum eſt utraq; Monarchia; Et Papa poteſt tollere Imperium, præſertim,ſi videatur ſibi, quod aliter mundus melius gubernaretur : & quod nullus eſſet Monarcha, præter ipſum , & quod Reges immediatè ipſum recognoſcerent, & nullum alium ſuperiorem. Et Papa temporalem jurisdictionem habet univerſaliter in omni loco & poteſt eam exſequi. Et Papa non ſolum poteſt deponere Imperatores & Reges, verùm etiam Imperium & Regnum extinguere in Laicis, etiam ſine cauſa, & Principatus ſupprimere, & nova regna aut Principatus erigere. *Hostenſis in C.* Quod ſuper his de voto & voti redemptione, ſtatuit, per Chriſti adventum, omne dominium Principum fidelium translatum eſſe ad Eccleſiam, & reſidere in ſummo Pontifice, ut Vicario ſummi Regis Chriſti, ideoq; poſſe Pontificem regna infidelium jure ſuo donare, quibus voluerit fidelibus.

§. VI. Imò ne quid tandem extremæ elationi deſit, ipſius Salvatoris noſtri Axioma ex *Apocal.cap.*XIX.*v.16.* uſurpat Pontifex Romanus, Regem ſe appellans,& Dominum dominantium. Paulus IV. in Bulla ad Ducem Florentinum in *Bertachini Repertorio* ex *Baldo,in C. Eccleſ.S.Mariæ Col.3.* Siquidem Papa quantum ad Poteſtatem, eſt Dominus Dominorum, *Baldus in Proœm. decret. n.*XVI. *& in cap. laudabile ut lite pendent. num. 6.* Majori enim in Eccleſia prælatione exornatur, ut merito Rex Regum, & Dominus dominantium cenſeatur, req; ipſa exiſtat. Sic Paulus V. immortalis, ſimulachrum Dei, aliisq; magnificis Titulis nuncupatus fuit, ut ex dedicatione libri *Dicerie Sacre*, quem *Cavalier Marino* Pontifici Maximo obtulit, apparet, *vid Beſoldus Diſſert. de Majeſt.*C. III. §. I. Eidem Pontifici hanc Inſcriptionem tributam legas : Paulo V. VICEDEO, CHRISTIANÆ REIPUBLICÆ MONARCHÆ INVICTISSIMO, ET PONTIFICIÆ OMNIPOTENTIÆ CONSERVATORI ACERRIMO. Lib. *Benedicti de Benedictis* Bononiæ excuſ. An. MDCVIII. cit. *Morneo in Præfat. Myſterii Iniquitatis.* Confer. *Rodulphus Cupers* in Tractatu *de SS. Eccleſia univerſali, ſeu Commentar. ad C. oportebat. diſtinct* 79.*p.*43.*n.*39. *Iſidorus Moſconius de Majeſtate militantis Eccleſiæ pag.* 26. *Caſtellinus Elucidar.* Theolog. *de certitudine gloriæ Sanctor. Canonizat. C. III. puncto XVIII.* §.3.*p.*180. 2.*& puncto* XXII. §.1.*p.*183. Quin planè Deum in terris Pontificem vocant Pontificii Scriptores *Bertachin Repert.* voce Papa ex *Felino, in cap. Ego N. de jurejur. Albanus in lib. de poteſt. Papæ & Eccleſiæ, p. I. n. 22. Baldus in L. 7.C. Sent. reſcind. L. 3. n. 2. & D. elect. In honorem* Sixti IV. arcui triumphali inſcriptum erat,

Orando vocis mundi moderaris habenas,
Et meritò in terris crederis eſſe Deus.

Adoardus Gualandus Epiſcopus Cæſenas l. XIV. *c.* 3. *de morali & civili facultate hac* habet: A Papa tanquam à capite in univerſum Eccleſiæ corpus, hoc eſt, in omnem Chriſtianam Rempublicam Spiritus influunt, cæleſtium gratiarum ſenſum fructumq; præſtantes & efficacem motum ad ſempiternã beatitudinem. Meritò igitur *Sanctiſſimus & Beatiſſimus* appellatur, & ab omnibus Chriſtianam fidem profitentibus quaſi quidam *Deus* adoratur & colitur. *Auguſtinus Steuchus*, Papæ Bibliothecarius, poſtquam allegaſſet fabulam de Conſtantino appellante Pontificem Romanum *Deum*, hæc ſubjungit: Audis ſummum Pontificem à Conſtantinô Deum appellatum, & habitum pro Deo? hoc videlicet, factum eſt, cum illũ præclarô iſto Edicto decoravit, advoravit uti Deum, uti Chriſti & Petri Succeſſorẽ, divinos honores ei quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Chriſti imaginẽ veneratus eſt. *Lib. de Donat. Conſtant. p.* 141. *edit. Lugdunenſ. an.* MDXLVII. *Spondanus* ad Annũ Chriſti MLXII. *Sect.* 1. *p.m.* 1058. ex *Baronio* tradit, ad pedes Alexandri III. acceſſiſſe Saracenorũ induſtrium Principem, & deoſculatis pedibus ejus flexiſſe genua coram eo, & inclinato capite tanquam *Sanctum & pium Chriſtianorum Deum* ipſum Pontificem adoràſſe. Subjungitur autem ad approbandum hoc Principis Saracenici factũ: In his quæ dicta ſunt de Principe Mahometanorum, videas Dei opera, dum non ſolum Chriſtiani Reges, ſed & Saraceni aſſurgunt, & Legatione honorificâ venerantur Romanum Pontificem. In Oratione *Chriſtophori Marcelli* habita in Concilio Lateranenſi coram Julio 2. hæc leguntur inter corporalia de translat. Epiſcop. Capiſtran. fol. 77. b. c. Seſſ. IV. Cura deniq; ut Salutem quam de-
,, diſti nobis, & vitam, & Spiritũ non amittamus. Tu enim Paſtor,
,, tu Medicus, tu Gubernator, tu Cultor, tu deniq; *alter Deus in terris.*
In Gloſsâ juris Canonici extra. Johannis XXII. *de verborum ſignificatione* C. inter ſequentia extavit: Credere *dominum Deum* noſtrum Papam non Conditorem dictæ decretalis, & iſtum ſic nõ potuiſſe ſtatuere, prout ſtatuit hæreticum cenſeatur. Ne autem quis exiſtimet, adjectionem vocis Deum erratum eſſe Typographicũ; ſciat velim omiſſionem ejus vocis, ubi deeſt, potius fuiſſe σφάλμα typothetarum. Gregorius enim XIII. Cardinalibus quibusdam

aliisq;

aliisq; deputatis curam demandavit revidendi corrigendiq; gloſſam juris Pontificii, ubi opus eſſet, cum ergo complures editiones vocem illam *Deum*, haberent, quæ in nonnullis omiſſa fuerat, novum & reformatum Exemplar per Correctores prædictos, juſſu & Auſpiciis Gregorii XIII. editum, vocem illam vitio Typographorum omiſſam reſtituit. Reformata igitur & emendata gloſſa, per ſummos viros Pontificios mandato ipſius Pontificis, vulgata, diſertis verbis *dominum noſtrum Deum* Papam appellat. Neq; in Cenſuris gloſſæ juris Canonici juſſu Pii V. editis, quæ in indice Expurgatorio habentur, quidquam hic mutatur. *Iohannes de Turrecremata de fulgenti radio Eccleſiaſt. Hierarch. Parte* I. *lib.* V. *p* 298. Papam ut numē aliquod ſiſtit his verbis: [Oſculo ſubmiſſis humi genubus dato non tantum benevolentiam ſignificamus, ſed etiam honorē, devotionem & obſervantiam, quâ adſtricti ſumus & tenemur Pontificem Chriſti Perſonam in Eccleſia ſuſtinentem, ceu ipſius Eccleſiæ fundamentum & baſin perpetuâ cum reverentiâ venerari, & SANCTISSIMUM VELUT NUMEN EXCOLERE.] *Franciſcus Zabarella Cardinalis de Schiſmate Innocentii* VII. *& Benedicti p.* 20. *ſcribit:* eos qui voluerunt placere Pontificibus, per multa retrò tempora, & usq; ad hodierna ſuaſiſſe iis, (ea fuit illorum ſuperbia) quod omnia poſſent; Et ſic quod facerent, quidquid liberet, etiam illicita, & ſic plus quàm *Deus*. *Tiberius Decianus Volumine* III. *reſponſ.* XIV. *n.* 59. dicit Papā eſſe omnia & ſuper omnia: Idq; factum eſt ad plauſum Pontificum, quoniam ipſi non rarò ſummæ Majeſtatis titulos ſibi tribuerunt. Innocentius enim III. ſexies ad minimū ſeriò reſcripſit, publicis atq; ſolennibus literis ſuis, in corpus etiā Juris Canonici pro univerſali Eccleſiæ lege redactis apertiſſimè declaravit, Se *Dei* locum in terris tenere, & vinculum Matrimonii rati jam & conſummati inter Epiſcopum & Eccleſiam ſuam, occaſione mutationis, ſeu translationis ad aliā ſedē diſſolvere, non ut hominem, ſed ut *Deum*, quia, quos *Deus* conjunxit, *homo non poteſt ſeparare, ſed Deus, vide ejus E. l. 1.* CCCXXVI. CCCXXXV. CCCCXLVII. CCCCXCI. DIII. DXXXII. & cap. II. III. IV. *de translat. Epiſcoporum.* Bonifacius VIII. Jubilæam ſolennitatem celebrans, habitu Cæſareo præferente quodā Aulico nudum gla-

Digitized by Google

dium præſentibus Imperatoris Alberti Legatis templum ingreſſus, & conſidens altâ voce exclamabat: *Ecce duo gladii hic. Ego ſum Papa & Cæſar, cæleſtis & terreſtris imperii poteſtatem habeo. Albertus Crantzius Hiſt. Saxonic. lib. 8. c. 36.* Qua de cauſa cum *Robertus Bellarminus* ſcripſiſſet, Pontificem jure divino non habere directè poteſtatem temporalem *lib.* V. *de Pont. R. c.* 1. Sixto V. id minimè placuit, ſiquidem in Bulla contra Henricum 3. Franciæ Regem affirmat, ſe ſupremum in omnes Reges & Principes, univerſæ terræ, cunctosq; populos, & gentes, & nationes non humana, ſed divina inſtitutione ſibi traditam poteſtatẽ obtinere: ac parũ abfuit, quin propter hanc aſſertionem omnia Bellarmini ſcripta cenſurâ ſuâ Pontificiâ aboleret, teſte *Guilielmo Barclajo de poteſtate Papæ.*

§. VII. Longè gravius eſt, quod P. R. in ipſos quoq; Angelos Jurisdictionẽ ſuam extendere præſumit. Et ne quis incredibile hoc eſſe exiſtimet, non ſolùm ipſorũ Pontificiorum Scriptorum verbis, ſed etiã Pontificum factis demonſtratũ ibo. Iſtiusmodi emblemata nemo rectius & penitius exponit, quam *Auguſtinus Triumphus Anconitanus*; Is enim *de Poteſtate Eccleſiaſticâ Quæſt.* 18. *Artic.* 1. 2. 3. 4. 5. *p.* 113. *ſeq.* quærit: 1. Utrum Papa ſit major Angelo in Jurisdictione. 2. Utrum Angelus ſit major Papa in Sacramentorum adminiſtratione. 3. Utrum Papa ſit major Angelo in dominatione. 4. Utrum Papa ſit minor Angelo in cognitione. 5. Utrum Papa ſit minor in Præmiatione. In quarum quæſtionum ſolutione primas Papæ præ Angelis decernit: *Dicendum, ſonant verba Autoris, quod major eſt jurisdictio Papæ, quam cujuslibet Angeli. Item: nulli Angelo commiſſa eſt Iurisdictio & jura totius orbis, ſed Papæ totius mundi Iurisdictio & cura commiſſa eſt, non ſolum ut nomine mundi importetur terra, ſed etiam ut nomine mundi importetur cælum: quia ſuper cælum & terram Iurisdictionem accepit: Item: Angelo cuſtodienti committitur cura cuſtoditi ſingulariter, ſed Papæ committitur cura & cuſtodia omnium univerſaliter; & hoc non ſolũ dum vivunt, ſicut committitur Angelis, ſed etiam, mortẽ per communicationem ſuffragiorum Eccleſiæ. Item poſt minor à majore maledicitur; loquendo ſaltem de maledictione, quæ eſt excommunicatio & privatio à communione fidelium. Ex quo ergo Paulus, & multò fortius Petrus, qui fuit caput Eccleſiæ, potuit Angelum bonum*

num

Digitized by Google

num vel malum excommunicare, rectè concluditur, quod Papa ſit major Angelo in dominatione. Paucis interjectis duos modos determinat, quibus P. R. poteſt excommunicare Angelos, ſcilicet 1. Conditionaliter, propter Evangelii firmam veritatem, 2. Miniſterialiter, propter divinam autoritatem. *A Gregorio Heymburgenſi* JCto ante Reformationem Lutheri ſcripta eſt confutatio Primatus Papæ (inter ſcripta veterum Autorum *à VVolfgango VVifſenburgio Theologo Baſileenſi*, in Antilogia Papæ Anno MDLV. collecta) ubi pag. „ 547. ſequentia leguntur: Papa etiam (ut terminis utar ſuorum „ adulatorum) Angelis habet imperare. De *Nicolao Egmundano Magiſtro Lovanienſi & Carmelita Iohannes Balæus Anglus in Clemente* VIII. *p.* 445. tradit, quod ſub ipſa Evangelii Luce talpa cæcior crediderit, docuerit & ſcripſerit, Pontificem Romanum eſſe omnium rerum Dominum, omnesq; Principes Chriſtianos ab ejus nutu pendere, & habere Imperium in Angelos ac Dæmones. *Rodericus Epiſcopus Zamorenſis & Calagaritanus Romanæ Eccleſiæ Caſtellanus & Referendarius in ſpeculo omnium Statuum totius Orbis terrarum, Lib.* II. *c.* I. *p.* 122. 123. ſcribit: *Pontifex Rom. inſtitutus & evectus eſt non ad humanum tantum Principatum, ſed ad divinum, non ad principandum ſolum mortalibus, nec modo hominibus, ſed ANGELIS: non adjudicandum vivos, ſed mortuos; non in terrâ ſolum, ſed in cœlo.* Et poſt nonnulla idem ex Canone quodam probat, Papam terreni ſimul & cœleſtis Imperii jura ſuſcepiſſe. Uti autem Paraſitaſtri Papæ talem Jurisdictionem adjudicant, ita ipſe Pontifex eandem exercere nunquam intermittit. Refert *Balæus in vitâ Clementis Sexti p.* 328. Bullam Clementis Sexti ſuper anno Jubilæo, in quâ Angelis ſanctis mandat, ut animas ſtatim in Paradiſi gloriam introducant: Prohibet etiam Angelis malis, ne inferni pœnam aliquatenus infligant Romam peregrinantibus & in viâ mortuis. „ Verba Pontificis hoc tenore ſequuntur: Et nihilominus, *inquit*, „ prorſus mandamus Angelis Paradiſi quatenus animam à Purga- „ torio penitus abſolutam in Paradiſi gloriam introducant. Item, „ nolumus quod pœna inferni ſibi aliquatenus infligatur. Quo „ de affectato ſuperbiſſimi mortalium in Poteſtates & Thronos „ cœleſtes Imperio notabile Judicium *Iohannis Huſſi* apud

VVolfium

Wolfium Tomo I. Lection. Memorabil. Centenario XV. *p.* 751. legitur: „Idolum illud meretricium Romæ Clemens Sextus Papa nimis „potestatem suam laxaverat, mandans in sua Bulla Angelis Para„disi, quod animam peregrinantis Romam pro indulgentiis, & „decedentis, à purgatorio absolutam ad gaudia perpetua intro„ducant. Iste enim volebat quod ad mandatum ejus genua An„gelorum cœlestium flecterentur: Et cum adjecit: Nolumus, „quod pœna inferni sibi aliqua infligatur: & sic ibi imperavit, „quod potestas vel genu inferorum ad mandatum ejus flectere„tur. Non sic præscripserunt Apostoli &c.

§. VIII. Verum enim vero imaginariam & phantasticam hanc Papæ potentiam esse, inde apparet, quia Christus explicite talem dominatum rejecit. Cum enim Apostoli Jacobus & Johannes filii Zebedæi prærogativam præ aliis quærerent, ac reliqui discipuli eas partes sibi præreptas ægre ferrent, Christus de regni sui qualitate eos melius informans sic alloquitur: *Scitis, quod Principes populorum dominationem in eos exercent, & Magnates eorum, in eos potestatem exercent;* Sed *non ita erit inter vos Apostolos;* (vestrosque in ministerio Successores) *sed quicunque inter vos voluerit fieri magnus, sit vester Minister, & quicunque voluerit inter vos esse primus, sit omnium servus.* Matth. XX. 25. Marci X. 42. Sic Lucæ XXII. 25. Inter Apostolos cum contentio de primatu oriretur, ecquisnam eorum videretur Major, idem ferunt responsum Domini: *Reges gentium dominantur in illas, & qui potestatem habent in eis, vocantur* εὐεργέται *benefici. Vos autem non ita, sed qui major inter vos, fiat sicut junior, & qui præcedit tanquam minister.* Neque Christus ipse terrestrem dominationem adfectavit, multo minus suscepit, cum ipsi sponte offerre vellent Judæi, verum aufugit in montem Joh. VI. 15. Magistratui autem debitum tributum lubens persolvit, Matth. XVII. 27. Cæsarique dandum præcepit, quod est Cæsaris, Matth. XXII. 21. Et quî sodes in mundo Monarcham ageret, cujus regnum non erat de hoc mundo, Joh. XIIX. 36. Non habebat ubi caput suum reclinaret, Matth. VIII. 20. Luc. IX. 57. In mundum non venerat, ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, Matth. XX. 28. Si

28. Si hoc magister sancivit & facto confirmavit, ministrum certè, vel vicarium, qualis Pontifex esse cupit, idem præstare decet. Quemcunq; enim quis diligit, illum sequi & imitari sedulò intendit. Quâ igitur tunc ratione, regnum Episcopus mundanum ad se rapere, quove jure supra Imperatores & Reges, (qui *Eleuthe-rio in Epist. ad Lucium Regem Britann.* Vicarii Dei sunt in regnis suis, præter quem nullum in Dominiis suis cognoscunt superiorem:) tanquam Monarcha eminere poterit? Colebant veteres Christiani Imperatorem, ut hominem â Deo secundum, soloq; Deo minorem, uti *Tertullianus ad Scapulam*, meminit. Cum ergò super Imperatorem non sit, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem, ceu verissimè *Optatus Milevitanus lib.* III. *p. m.* 85. superbiam Donati perstringit, qui se super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserit metas, se, ut Deum, non ut hominem æstimat. Si Sacerdotes Dei & Christi sumus, non invenio, quem magis sequi, quam Deum & Christum debeamus, inquit *Cyprianus lib.* II. *Ep.* 3. Appositè quoq; *Bernhardus libro* II. *de consideratione ad Eugenium Papam cap.* VI. *p. m.* 1132. Non dominantes in Clero, sed forma „ facti gregis. Et ne dictum solâ humilitate putes, non etiam veri„ tate, vox Domini est in Evangelio, *Reges gentium dominantur*: „ Vos autẽ non sic; planum est, quod Apostolis interdicitur domi- „ antus. I ergò tu, & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatum, „ aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis, si u- „ trumq; similiter habere voles, perdes utrumq;: alioquin non te „ exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: „ Ipsi regnaverunt, & non ex me; *Principes extiterunt, & non cog-* „ *novi eos. Ose cap.* IIX. 4. Jam si regnare sine Deo juvat, habes glo- „ riam sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audia- „ mus edictum. Qui major est vestrûm, ait, fiat sicut junior, & „ qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma Apostolica hæc est, dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Quam autem bellè Pontifex Romanus cum Christo, scilicet, conveniat, ad oculum ex sequentibus graphicè â *Petro Asylo in Tyrannide Anti-Christi c.* 10. *p.* 300. *à Limnæo I. P. lib.* 2. *Cap.* XI. *n.* 22. adductis elucescit:

Ecce Christus

Christus regna fugit, sed vi Papa subjugat urbes.
Spinosam Christus, triplicem gerit ille coronam.
Abluit ille pedes, Reges huic oscula præbent.
Vectigal solvit, sed Clerum hic eximit omnem.
Pavit oves Christus, Luxum hic sectatur inertem.
Pauper erat Christus, petit hic regna omnia mundi.
Bajulat ille crucem, hic servis portatur avaris.
Spernit opes Christus, Auri hic candore tabescit.
Vendentes pepulit templo, quos suscipit ille.
Pace venit Christus, venit hic radiantibus armis.
Christus mansuetus venit, venit ille superbus.
Quas leges dedit, hic Præsul dissolvit iniquus.
Ascendit Christus, descendet ad infera Præsul.

§.IX. Si ad Apostolorum tempora respicimus, longe aliam illi suo Exemplo praxin Ecclesiæ commendârunt, Gubernationi Politicæ nunquam manus immiscentes; quinimò potius Ecclesiasticum munus obeuntes à dominatu mundano fideliter dehortati sunt. 1. Petri V. 1. 2. Apostolus dicit: Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος. Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως. *Presbyteros inter vos obsecro ego compresbyter: pascite gregem Domini, prospicientes illi non coactè, sed spontè.* v. 3. μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. *Non dominantes in Cleris, sed fiatis typi gregis.* Exemplis igitur & informatione non Imperio præesse debent aliis presbyteri. *Bernhardus Lib.* I. *de consideratione ad Eugenium Tom.* I. *Oper. p. m.* 1123. Non monstrabunt, puto, qui hoc dicent, (ad Apostolicam dignitatem judicium de negotiis temporalibus pertinere;) ubi aliquando quispiam Apostolorum judex sederit hominum, aut divisor terminorum. Stetisse deniq; lego Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego. *Act.* VI. 2. Et Paulus electum illud Dei Organum, expressè scribit: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus 2. *Timoth.* II. 4. ut ei placeat, cui se probavit, ceu versio vulgata habet; (in Græco enim exemplari non legitur τῷ Θεῷ, nec de solis tantùm Ecclesiæ ministris in spirituali militia occupatis, Apostolo sermo est,

eſt, ſed in genere de militibus in Bello corporali militantibus, quorum exemplum Timotheo, tanquam ſpirituali militi imitandum proponitur.) *Primaſius*, comparatione *inquit* militum utitur, ut oſtendat multò magis nos â negotiis ſecularibus liberos eſſe debere, ut Chriſto placeamus: Sic etiam ſeculi milites à reliquis ejus actionibus vacant, ut poſſint Regi ſuo perfectè placere. *Ambroſius*, nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Eccleſiaſticus autem idcircò ſe probat Deo, ut huic devotus officium impleat, quod ſpoſpondit in Dei rebus ſolicitus, à ſeculari negotio alienus. Non enim convenit unum duplicem habere profeſſionem. *Tomo* IV. *Oper. p. m.* 1005. 6. Hæc Ambroſii verba poſtquam citâſſet *Claudius Eſpenſæus* Theologus Pariſienſis *Comment. in* II. *Timoth.* 2. Larvas perſonatis Epiſcopis detrahit, *pag. m.* 19. *Edit. Lutet. in fol.* Anno MDLXI. hunc in modum diſſerens: [Utinam valeret in Republica Chriſti, quod in ſua Plato valere voluit, ne iidem homines in diverſis ſimul officiis occupentur, terram colant, pecunias cumulent, militent, *Lib.* IIX. *de Republ.* Nam & armatæ militiæ militibus negotiationes prohibentur, ut eis ſe totos expendant, multò magis Clero convenit, ut ſe totum Sacro Miniſterio dederet, alienum eſſe ab omni temporalium ſolicitudine, propriæ etiam vitæ, famæ, quæſtus &c. At nunc, quod hic poſt *Auguſtinum* queritur *Anſelmus*, nunc inquam, videmus & Clericos & Monachos, altarium ſtipendiis non contentos, mercimonia exercere, interceſſiones vendere, viduarum munera captare, quod hic quoque Bruno, ſecularium cauſarum diſcuſſionibus intendere, habere mundum, judices de temporalibus judicantes, Epiſcopos ſpiritualibus vacare debere. Quid dicturi boni Patres, qui hujus & ſimilium locorum occaſione, ſacris hominibus adeò profanis negotiis interdixerunt, ut & inde titulum fecerint; ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant, quid inquam, dicerent, ſi viderent hodiernos Reverendos & Sanctiſſimos in domibus Regum eſſe, ab aulis & Palatiis non diſcedere, Principum non pacificis modo Legationibus, verum etiam in Bellis eſſe Legatos; fiſcorum promoſcondos, nec rarò inter-

„ versores, nam & ad mandras & Episcopas, ne dicam galeros,
„ nulla in hoc regno via hactenus expeditior, quàm litium secula-
„ rium institoria, nedũ judiciaria, ut quam hodiè nunquam magis
„ querimoniæ illi locus fuerit, de qua Gregorius I. lib. VII. Epist.
„ CXIV. & habetur I. q. ca. Fertur ad Theodoricum & Theober-
„ tum nostros, hoc est, priscorum Reges, nihil sibi in honoribus
„ ecclesiasticis gravitatem, nihil defendere industriam, dum vitia
„ remunerantur honore, hinc sacerdotes non proficere, sed peri-
„ re: perire autem, ut *ad Gaudentium* deplorat *Hieronymus*, & cum
„ Pastoribus greges.

§. X. Ad eundem scopum veteres Canones & Scriptores Ecclesiastici collimant, ut ea nempe, quæ Deus ipse distincta esse voluit, nequaquam commisceantur. In *fragmentis Apostolorum à Pratorio* editis narratur, quod Petrus ad Clementem Successorem suum dixerit, impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studiis solicitudines suscipere seculares. Tu ad hoc solum vacatus, ut doceas verbum Dei. *Marianus Scotus in Chronico:* Petrus ut in gestis Pontificum habetur, Clementem Episcopum consecravit, atq; Cathedram & omnem Ecclesiam disponendam commisit, dicens: *sicut mihi gubernanda tradita est à Iesu Christo potestas ligandi ac solvendi, ita & ego tibi committo, ut ordinans dispensatores diversarum causarum, tu minimè in curis seculi, sed solummodo orationi ac prædicationi deditus reperiaris. Canon VII.* inter istos, qui Apostolorum nomen præferunt, de eadem re sic habet: Episcopus aut presbyter aut Diaconus nequaquam seculares curas assumat, sin aliter, dejiciatur. LXXXII. Canon ita sonat: Episcopus vel presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraq; obtinere volens, Romanum scilicet Magistratum, & sacerdotalem administrationem, deponatur, quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Idem sub fulmine anathematis in *Concilio Chalcedonensi Canone* VII. *ad* XV. repetitum & confirmatum. At si secundum hos Canones hodienum Pontificiis agendum esset, quotusquisq; quæso, in sua statione persistere posset? *Tertullianus de Idololatria cap.* XIIX. de Christo regnum mundanum declinante, ideo, *inquit*,

quæ

quæ noluit rejecit, quæ rejecit, damnavit, quæ damnavit, in pompâ Diaboli deputavit. Chriſtus gloriam ſeculi â ſe & ſuis alienam eſſe judicavit. id, ib. *Origenes homilia* XII. *in Matth.* Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc, ne fictè qui videntur habere aliquem in Eccleſiâ Principatum, dominentur fratribus propriis, vel poteſtatem in eos exerceant. Quoniam ſicut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, non in voluntate, ſpiritualia autem in voluntate non in neceſſitate; ſic & qui Principes ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubjectorum poſitus eſſe debet, non in timore corporali. *Hieronymus ad Nepotianum.* Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quiſpiam aliud habuerit, præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Si aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus pars ejus fieri Dominus non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar. Autor *oneris Eccleſiæ compilati Anno* 1519. *& poſtea edit. Landshut. Anno* MDXXIV. *cap.* XX. §. 6. qui â quibusdam vocatur *Vbertinus Epiſcopus Chimenſis*: Jeſus palam negavit regnum ſuum eſſe hujus mundi, quin imò ipſe ſolus fugit in montem cum cognoviſſet, quia populi venturi eſſent, ut facerent eum Regem. Quomodò ergò convenit, ut Chriſti locum tenens, mundanam ditionem non ſolum admittat, verùm etiam ambiat, ut libidine, luxu, violentia, faſtu, divitiis, rapacitate regnet, quem Chriſtus docuit eſſe humilem & mitem. *Bernhardus lib.* 2. *de conſiderat. ad Eugenium, cap.* VI. *p.* 1123. Diſce Sarculo (Prophetæ) opus eſſe tibi, non ſceptro, ut opus facias Prophetæ. Et ille quidem non regnaturus aſcendit, ſed extirpaturus. Idem *lib.* I. *conſid. cap.* VI. *p.* 1123. Cum dicat Dominus ac Magiſter ſe non eſſe conſtitutum inter duos judicem, non debet ſervo ac diſcipulo indignum videri, niſi judi-

„ cet universos? Ergo in criminibus non in possessionibus pote-
„ stas vestra, quoniam propter illa non propter has accepistis cla-
„ ves regni cœlorum. Prævaricatores utique exclusuri, non pos-
sessores. Quænam tibi videtur major dignitas, dimittendi pecca-
ta, an prædia dividendi? Sed non est comparatio. Habent hæc
infima & terrena, judices suos Reges & Principes. Quid fines ali-
os invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?
lib. IV. de consid. cap. III. p. 1153. Quid denuò usurpare gladium ten-
tas, quem semel jussus es ponere in vaginam? Uterque ergò Ec-
clesiæ & spiritualis scilicet gladius & materialis; sed is quidem pro
Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est. Ille Sacerdotis,
is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis & jussum Imperato-
ris. *Gregorius lib. IV. Epist. 44.* Si quis Ecclesiasticorum unquam
titulos ponere sive in rustico, sive in urbano prædio sua spontè
præsumserit, anathema sit. Nicolaus I. circa annum Christi
„ DCCCLX. Pontifex ad Imperatorem Michaelem sic scripsit:
„ fuisse quidem ante Christi tempora eosdem Reges & Pontifi-
„ ces, sed Christum verum Regem & Pontificem ista distincta
„ esse voluisse; cum ad verum, inquit, ventum est, ultra sibi nec
„ Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Im-
„ peratoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum,
„ homo Christus Jesus, actibus propriis & dignitatibus distinctis
„ officia potestatis utriusq; discrevit, propriâ volens medicinali
„ humilitate sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in infer-
„ num demergi, & ut Christiani Imperatores pro æternâ vitâ Pon-
„ tificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tan-
„ tummodo rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spi-
„ ritualis actio â carnalibus distaret incursibus, & Deo militans
„ minimè se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille re-
„ bus divinis præsidere videretur, qui esset secularibus negotiis
„ implicatus. Quæ Epistola decretis inserta est, *C. cum ad verum.*
„ *distinct.* 69.

§. XI. Exinde factum est, ut quidam Imperatores, & Reges
Ponti-

Digitized by

Pontificibus ſuperbis publicè reſiſterent, ſeq; ipſis minimè ſubjectos eſſe facto declararent. Hujus documentum in Friderico I. Imperatore, cui Pontifex Adrianus IV. Seculo XII. Romæ Coronam impoſuerat, apparuit; Pontifex enim miſſis duobus ad illum Legatis, Rolando, & Bernhardo, Cardinalibus, cum literis, quæ de mandato ipſis negotio perſcribebantur, commemorabat in iis, quam honorificè Imperatorem accepiſſet, & hoc illi dediſſet beneficium, quod Imperialis Coronæ inſigne ipſi contuliſſet. His literis lectis, Imperator & Principes mirum in modum offenſi ſunt, quod â Pontifice ſcriptum erat, ſe beneficii loco Imperatori inſigne Regium contuliſſe. Itaq; verti ne id ſignificaret, quod quidam etiam dictitabant, Reges Germaniæ Imperium Pontific. Rom. beneficio obtinere (ſiquidem idem etiam picturâ Lateranenſi ac verſibus in opprobrium Lotharii Imper. ab Innocentio II. qui illum coronaverat, haud ambiguè erat expreſſum:) dolorem ſuum continere non potuerunt, atq; Imperium haudquaquam Pontificis beneficium eſſe dixerunt. Quibus unus ex Legatis Rolandus, cujus ergo tandem erit, ſi Pontificis non erit? cum intuliſſet; Othonem Comitem Palatinum aſtantem adeo irâ incendit, ut ſtricto eum gladio appetierit, ac mortem intentârit. Sed Imperator prohibuit, & Legatis Romam properè redire præcepit, ac legationem Pontificis, dimiſſis per omnem Germaniam li-„ teris, ſignificavit, adjiciens ſe ſolùm Deo & Principibus Impe-„ rium acceptum referre; proindè eos rogare, ne tanti Impe-„ rii Majeſtatem â Majoribus eorum, ingenti cum nominis glo-„ riâ partam, imminui ſuâ negligentiâ paterentur. Pontifex,„ reverſis Legatis, cum & ipſorum periculum, & Imperatoris„ reſponſum cognoviſſet, ad Epiſcopos Germaniæ ſcripſit, ut„ Imperatorem ad officium redigerent. Epiſcopi ipſum allocu-„ ti ſunt, & ab eo reſponſum tulere; ſe Pontifici Romano liben-„ ter obedientiam præſtare; ſed Imperii Coronam, Deo„ primum, deindè Principibus Germaniæ Electoribus debere;„

Regalem

„ Regalem unctionem Coloniensi Antistiti, Imperialem Pontifi-
„ ci acceptam referre. Cardinalibus à Pontifice missis ulterius
„ progredi non permisisse, quod literas in detrimentum Imperii i-
„ psos attulisse comperisset. Olim Imperium Ecclesiam extulit:
„ Nunc autem, *inquit*, Ecclesia deprimit Imperium. Cœptum est
„ à picturâ, indè ventum est ad Scripturam: nunc Scripturæ Au-
„ thoritas comparatur. Non patiar, imò ante Coronam depo-
„ nam, quàm de Imperii Autoritate detrahi ulla ratione permit-
„ tam. Pictura deleatur, Scriptura revocetur, ne inter Regnum &
„ Sacerdotium æterna simultatum monumenta supersint. Tum
„ nemo erit, qui meum erga Ecclesiam Romanam desiderare pos-
„ sit officium. Quæ Cæsaris responsio tam æqua visa est Germa-
„ nis Episcopis, ut admonuerint Pontificem, ut iram Imperatoris
„ mitiori Legatione permulceret. Quorum consilio morigerari
„ coactus est. Duobus igitur prudentioribus & majoris consilii
„ Legatis missis, scripsit: nihil causæ fuisse, cur prioribus ejus lite-
„ ris Cæsar commoveretur. Licet enim hoc, *inquit*, [beneficii]
„ nomen apud alios in alia significatione sumatur; tamen acci-
„ piendum fuit in eam, in quam nos accepimus, & quam à prima
„ institutione videtur habere. Est enim ex bono & facto jun-
„ ctum, diciturque non feudum, sed bonum factum. Quomodo
„ in universo Scripturæ sanctæ corpore invenitur: Ubi ex benefi-
„ cio Dei, non tanquam ex feudo, sed tanquam ex benedictione,
„ & bono facto ipsius, gubernari dicimur & nutriri. Nos autem,
„ ut ipse optimè intelligere potes, bene adeò atque honorificè Im-
„ perialis dignitatis insigne capiti tuo imposuimus, ut bonum fa-
„ ctum possit ab omnibus judicari. Atque ita etiam illa in aliam
„ significationem detorta sunt; CONTULIMUS TIBI INSI-
„ GNE IMPERIALIS Coronæ: Quia hoc verbo (contulimus)
„ nihil aliud intelleximus, quam imposuimus. Postularat verò
„ Cæsar, ut deleretur pictura, scriptura revocaretur. Verum ipsi
„ acquiescendum erat; & quidem acquievit in ista Papali Scri-
„ pturæ mitigatione, aliquantulum etiam à Legatis emollitæ:
„ pictura autem majoris ponderis erat argumentum, quam ut de-
leretur.

Digitized by Google

leretur. Nec tamen, poſt tantopere mitigatam Scripturam,, (quæ talis erat:

Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores,
Poſt, homo fit Papæ, ſumit quo dante coronam.)

[Ceſſabat Pontifex cum Cæſare litigare, & in ejus inferre ſe & intrudere poſſeſſiones. Cæſar ad fodrum (eſt munus conſuetum, quod Imperatori vel Regi in Italiam venienti offertur, *Alciato*, vocatur aurum coronarium. *Gaudentius Merula lib.* II. *de Gallia antiqua Ciſalpinâ cap.* 9. *Sigonio de Regno Ital.* eſt certa frumenti portio, Regi ſoluta.) in urbibus Pontifici ſubjectis exigendum miſit: Pontifex remiſit, non debere illum, niſi ſuſcipiendæ coronæ tempore, fodrum exigere. Juſſit Cæſar Epiſcopos Regalia renunciare, & Sacramentum apud ſe dicere ; Pontifex ſuper ea re literas plenas acerbitatis ſcripſit, & Cæſarem reprehendit. Tenor illarum ſic habet: Adrianus Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Friderico Imperatori ſalutē & Apoſtolicam benedictionem. Lex divina ſicut Parentes honorantibus longævitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri mortis ſententiam intendit. Veritatis voce docemus, quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, ſuper Prudentiam tuam non mediocriter admiramur, quod B. Petro & S. R. E. non quantam deberes, reverentiam exhibere videris. In literis enim ad nos miſſis nomen tuum noſtro præponis, in quo inſolentiæ, nedum arrogantiæ notam incurris. Reſcripſit Imperator his verbis: Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator ſemper Auguſtus Adriano R. E. Pontifici, omnibusq; adhærere volentibus iis, quæ cœpit JESUS facere & docere, ſalutem dicit. Lex Juſtitiæ unicuiq; quod ſuum eſt, reſtituit. Non enim Parentibus noſtris derogamus, quibus in hoc regno noſtrum debitum exhibemus honorē, à quibus & regni dignitatem ſuſcepimus & coronam. Numquid tempore Conſtantini Sylveſter regalis aliquid habuiſſe dignoſcitur ? Sed ejus pietatis ceſſione libertas data eſt Eccleſiæ, pax reſtituta, & quidquid regalis Papatus veſter habere dignoſcitur, largitione Principum donatur. Undè cum Romano Pontifici ſcribimus, jure ex

antiquo nomen nostrum præponimus,&ad justitiæ normam idem nobis scribendi concedimus. Revolvite annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus, illic invenietur. *Carolus Sigonius de Regno Italiæ Lib.* XII. *Iacobus Spigelius in Guntheri Ligurinum, Lib.* VI. *p.m.* 373. *seq. ex Radevico. Catalogus Testium veritatis in Appendice p.m.* 2093. *seq. ubi Iohannes de Anania in Proœm. decretal. in Princ. num.* 1. *& Restaurus Castaldus Tractat. de Imperat. quæst.* LIX. *num.* 1. 2. 3. adducitur, quod Imperatorium nomen Papali rectè præponatur.

§. XII. Bonifacio VIII. Inter Pontifices pessimos non postremo, cui nomen Malifacii meritò competit, Seculo XIII. in Philippum Galliæ Regem, cognomento PULCRUM, potestatem sibi sumentem, Rex ita respondit: [Philippus Dei gratiâ Francorum Rex Bonifacio se gerenti pro summo Pontifice, salutem sive modicam sive nullam: Sciat tua magna fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse, Ecclesiarum & præbendarum collationem jure ad nos regio pertinere, & fructus earum vacatione durante nostros facere, collationes à nobis hactenus factas, & inposterum faciendas fore validas, illarum vigore possessores contra omnes viriliter nos tueri, secus autem credentes fatuos & dementes reputamus. Henricus IV. Imperat. circa medium Seculi XI. de Gregorio VII. qui Hildebrandus alias dicitur, in quadam ad illum Epistolâ hæc pronunciavit: Tu ad Sacerdotium his gradibus adscendisti, scilicet astutiâ & fraude, quodq; monachica professio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro Sedem pacis adiisti, & de Sede Sedem pacis turbâsti, dum subditos in Prælatos armâsti, dum Episcopos nostros à Deo vocatos, tu non vocatus, spernendos docuisti. *Iohann. VVolffius Lection. memorabil. Tomo* I. *p.m.* 648. Unus cum utrumque regimen (Politicum & Ecclesiasticum) sibi vendicavit, utrumq; dissipavit, nec in uno profuit, qui in neutro prodesse voluit, nec potuit.] *Cunradus de Lichtenau Abbas Urspergensis in Chronico*, ex ejusdem Imperatoris Epistola ad Episcopos. *Flacius in Catalogo Testium veritatis Lib.* XIII. *p.* 1339. Ludovicus Bavarus Imperat. Rom. Sec. XIV. publico edicto contra Johann. XXII. Maxi-
„ mè diversa sunt, crucifixus & summa potestas, miles & Sacerdos,
„ Imperator & pastor: Regnum & patibulum, corporalia & spiritualia,

„ tualia, arma & ſacra, Bellum & pax, Cæſar & nuncius, Princeps „ & miniſter, Dominus & ſervus. *Aventinus Lib.* II. *annal. Bojor.* Carolus Calvus in Epiſtola apologeticâ contra Adrianum II. Seculo IX. Pontif. apud *Melchior. Goldaſt. Tomo* I. *Conſtitut. Imperial.* „ *p.m.* 204. §. 21. *ſeqq.* Leges, *inquit*, ab Imperatoribus & Re„ gibus, noſtris videlicet prædeceſſoribus promulgatas & decre„ tas nos immutilatè & irrefragabiliter convenit conſervare, ſicut „ Apoſtolicæ Sedis Antiſtites ad Dominos & terræ Principes ſcri„ pſerunt. Ait enim Leo ad Leonem Auguſtum, debes incunctan„ ter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regi„ men, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidiũ eſſe collatam, ut auſus ne„ farios comprimendo, quæ bene ſunt ſtatuta, defendas, & veram „ pacem his quæ ſunt turbata, reſtituas. Et *Gelaſius ad Anaſtaſium.* „ Etenim, Imperator Auguſte, ſi cõtra leges publicas (quod abſit) „ aliquid quiſpiam fortaſsè tentaret, nulla id ratione potuiſſet ad„ mitti. Quas etiam leges principali autoritate promulgatas non „ ſolum aliquibus, neque Epiſcopis, ſed etiam ab ipſis Apoſtolicæ „ Sedis Pontificibus, ipſius primæ Sedis Antiſtites obſervari debe„ re, ſcripſerunt. Sicut Leo ad Leonem Auguſtum ſcribens de„ monſtrat, dicens non ſe refragari debere, edicta imperialia, vel „ ea, quæ ſui deceſſores ſecundũ tramitem Scripturarum prædica„ tionemq; majorũ ſtatuerant. Si quæ inquiens deſtruxi, hæc ædi„ fico, prævaricatorẽ me conſtituo, & eis me ultionũ cõditionibus „ ſubdo, quas non ſolũ autores beatæ memoriæ Principis Martia„ ni, ſed etiã ego mea conſenſione firmavi. Et S. *Gelaſius ad Anaſtaſ.* „ *Imperat.* Si *inquit*, quantũ ad ordinẽ publicæ pertinet diſciplinæ, „ cognoſcentes Imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum, „ legibus tuis ipſi quoque parent religionis Antiſtites, ne vel in „ rebus mundanis excluſæ videantur obviare ſententiæ, &c. „ Quod & nos juxta hortamentum B. Gelaſii incunctanter at„ que libenter exequi cupimus, in his quæ ad ſuum miniſte„ rium pertinent, cunctis generaliter ſacerdotibus divinitas „ ſumma voluit præeminere, & ſubſequens Eccleſiæ jugi„ ter pietas celebravit: ſicut noſtri deceſſores & progenito„ res, Orthodoxi Imperatores & Reges egerunt, ut &

Digitized by Google

„ Apoſtolicæ ſedis Pontifex, & reliqui Domini Sacerdotes no-
„ bis, quæ à Deo ſunt conſecuta exhibeant: ſcientes ſicut idem B.
„ Gelaſius dicit, quoniam Chriſtus memor fragilitatis humanæ,
„ quod ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica tem-
„ peravit, ſic actionibus propriis dignitatibusque diſtinctis officia
„ poteſtatis utriusque diſcrevit, ut & modeſtia utriusque ordinis
„ curaretur, ne extolleretur utroque ſuffultus, & competens qua-
„ litatibus actionum ſpecialiter profeſſio aptaretur. Omnis Pon-
„ tifex inquit Apoſtolus, ex hominibus aſſumtus, pro hominibus
„ conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrifi-
„ cia pro peccatis, videlicet non ſolum pro populi, ſed quia & ipſe
„ circumdatus eſt infirmitate, pro ſuis, *Hebr.* V. Et Regis eſt Regni
„ negotia diſpenſare, ſicut inculcant literæ divinitus inſpiratæ.
„ Quia ergò Sanctarum Scripturarum tramite, & prædicatione
„ majorum oſtenditur, Sanctô etiam atteſtante Gelaſio, quia duo
„ ſunt, quibus principaliter mundus hic regitur, autoritas ſacra Põ-
„ tificum, & regalis poteſtas per Regem Regum, ac ſummum
„ Pontificem cunctorum Pontificum, qui ſolus Rex & Sacerdos
„ fieri potuit, conditores legum juſta decernunt. Philippus Vale-
ſius Rex Galliæ Seculo XIV. ſuo tempore conſtituit, ut à parla-
mento, tanquam politicâ adminiſtratione Prælati & Epiſcopi o-
mninò arcerentur, negavit enim ſe bonâ conſcientiâ paſtores a-
nimarum curam gerentes à tam ardua cogitatione revocare poſ-
ſe, teſte *Georgio Obrecht* in diſputat. de Bello. §. 100. *Guntherus Fri-
dericum* Imperatorem, cujus antea mentio facta, de Papæ Impe-
rio, *in Ligurino Lib.* VI, *p.m.* 369, ſic loquentem introducit:

Ergò quid ad ſummum de regni jure, quid, oro,
Pontificem ſpectat? nullum caput iſta ſuper ſe
Adſpicit, excepto cœlorum Rege poteſtas.
Eccleſiam regat ille ſuam, divinaque jura
Temperet, Imperium nobis faſcesque relinquat.

Ad quos verſus *Iacobus Spigelius* ſic commentatur: An neſcis, Fri-
„ derice Princeps Chriſtianiſſime, dictum Chriſti, inter vos non
„ dominabimini ſicut ſubditis dominantur Reges gentium, hoc

valere

„ valere ſcilicet; Tu Petre, cum tuis Succeſſoribus Romani Impe-
„ rii hæres eſto perpetuus. Item, ego veni miniſtrare & non mini-
„ ſtrari, eſſe, Imperatores & Reges terrarum tua ac Succeſſorum
„ tuorum in ſolio plusquam venerabundi gemmata oſculentur
„ veſtigia? tum illud, qui primus voluerit eſſe inter vos, erit veſter
„ ſervus, aliud ſignificare nihil, quam quoad vos eſt præcipiendi
„ poteſtas, reliquam Eccleſiam manet parendi neceſſitas. Hoc
„ (ſcilicet ad Pontificem non pertinere Imperii Romani diſpoſi-
„ tionem) ſiquis hodiè conſtanter aſſeveraret, hæretici nomen a-
„ pud Pontificios non effugeret. Contrariam tamen partem, ut
„ veritati affinem magni nominis viri tutati ſunt, licet hactenus
„ eorum vicerit doctrina, qui univerſam propè Scripturam divi-
„ nam adulterinis interpretationibus ſubverterunt. Hæc olim mens fuit optimorum Imperatorum & Regum, non tantum Sacræ Scripturæ ſed & antiquorum Patrum doctrinæ conformis, quippe qui conſtanter tenebant, Reges, Imperatores, Principes à ſolo Deo conſtitui & deturbari. Apprimè huc faciunt *Irenæi* verba ex *Lib. V. adv. Hæreſ. p. m. 347.* Cujus juſſu homines naſcuntur, hujus juſſu & Reges conſtituuntur. A quibus non abludunt illa *Tertulliani Lib. adv. Scapulam, p. m. 552.* Colimus ergò & Imperatorem ſic quomodo nobis licet & ipſi expedit, ut HOMINEM & DEO SECUNDUM, & quidquid eſt à DEO CONSECUTUM, SOLO DEO MINOREM. Itemq; in *Apologetico adverſus Gentes, p. 867.* Sciunt Imperatores, quis illis dederit Imperium, ſciunt quis homines, quis & animas, ſentiunt Deum eſſe ſolum, in CUJUS SOLIUS poteſtate ſunt, à quo ſunt SECUNDI, poſt quem PRIMI, ante omnes & ſuper omnes Deos, homines.

§. XIII. Porrò nec Politici & Jureconſulti Papis ſecularem poteſtatem concedunt. *Ariſtoteles Lib. IV. politic. c. 15.* Sacerdotes civilem Magiſtratum gerere non poſſe indicat. *Marſilius Patavinus* qui circa initium Sec. XIV. floruit, in libro contra poteſtatem Papæ pro Imperatore Ludovico Bavaro ſcripto, & Baſileæ Anno MDXXII. edito ſub rubrica Defenſor pacis, *Lib. II. c. 4.* hunc proponit titulũ: [De Canonicis Scripturis, Chriſti mandatis, vel conſiliis & exemplis, & ſanctorum & approbatorum Doctorum Evangeli-

Fff 3 cæle-

Digitized by Google

... legis Expoſitorum, quibus demonſtratur evidenter, Romanũ ... quemvis Epiſcopum, ſive Presbyterum vel Clericum omnem, virtute verborum Scripturæ, nullum coactivum Principatum ſeu juriſdictionem contentioſam, nedum ſupremum omnium ſupra quenquam Clericum ſibi vendicare vel adſcribere poſſe, & quod Chriſti conſilio & exemplo, præſertim in communitatibus fideliũ talem principatum, ſi eisdem offeratur aut conferatur per autoritatem ejus habentem debeant recuſare; rurſumq; quod omnes Epiſcopi & indifferenter vocati nunc Clerici ſubeſſe debeant coactivo judicio ſivè Principatui dominantis autoritate Legislatoris humani præſertim fidelis. *cap. 5. hic eſt titulus*: De canonicis Apoſtolorum oraculis & expoſitionibus ſanctorum atq; doctorum quibus apertè convincitur idẽ, quod ex capitulo præcedente. *cap. 29.* hanc habet inſcriptionem: De ſolutione Inſtantiarum ex Scripturâ inductarũ tertio hujus libri capite, ad oſtendendum juriſdictionem coactivam Epiſcopis, & ſuprematum Epiſcopo in quantũ hujusmodi convenire. Inter alia ſic loquitur: Aſſumi ferunt titulum, quem de ſe prædicant, & hujus nequitiæ Inſtrumentum facere ſtudent, plenitudinem videlicet poteſtatis, quam à Chriſto in perſona B. Petri, ajunt ſibi, tanquam hujus Apoſtoli ſucceſſoribus, ſingulariter fuiſſe conceſſam. Quo ſiquidem execrabili titulo & oratione ſophiſtica ſecundum æquivocum, omnibusq; fidelibus nihilominus tanquam falſa, ſecundum omnem ejus ſenſum, ſemper & ubiq; neganda paralogizaverant hactenus, paralogizant adhuc, & amplius paralogizare nituntur, & in ipſorum ſervitutem redigere omnes mundi Principes & populos, collegia & ſingulares perſonas. In eo namq; ſenſu ſecundum quem plenitudo poteſtatis ſignare videtur univerſalem animarum curam, ſeu Paſtoratus univerſalitatem, & rurſus ſecundum quem ſenſum poteſtatem importat, omnes enim homines ſingulariter abſolvendi à culpis & pœnis ſub ſpecie pietatis, charitatis & miſericordiæ, dicto titulo plenæ poteſtatis per Romanos Epiſcopos ſibi primùm aſſumpto, ex his paulatim atq; labenter ut deduximus XXIII. hujus, tranſiverunt & demum ſibi ſumpſerunt hunc titulum in eam, & ſecundum eam ſignificationem, qua poteſtatis plenitudo per ipſos intel-

intelligitur, autoritas univerſalis, & ſuprema jurisdictio ſivè principatus coactivus omnium Principum, populorum & temporaliũ rerum. *Iohannes Petrus Ferrarienſis*, qui Sec. XIV. vixit, *in form. libell.action. confeſſ.gloſſa 7. ad verbum plenam in Principio*. Ipſe Papa qui deberet, tanquam verus vicarius, JeſuChriſti veſtigia ſequi, poſſidere & manu armata nititur tenere jurisdictionem in terris, civitatibus & villis, & locis quæ ſunt naturaliter & à mundi creatione & Chriſti ordinatione Imperii Romani, juxta illud: Quod eſt Dei, reddatur Deo, & quod Cæſaris, Cæſari. Imò ipſe Papa in ipſo Imperatore nititur ſuperioritatem habere, quod ridiculum eſt dicere, & abominabile audire. Benè ergò & ſanctè faceret Papa, ſi totam temporalem jurisdictionem in manus Imperatoris remitteret, nec aliter unquã Reſp. quieſceret, & ex hoc ſtatus univerſus Clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, & ipſe Papa cum Cardinalibus viverent quietius, ac Deo devotius & populo magis acceptius & gratius. Clericos, (dicit) olim fuiſſe ſub poteſtate & jurisdictione Imperii, poſteà eos benignitate Imperatorum Privilegiis donatos, quibus tanquam ingrati peſſimè abuſi ſunt; Papam Provincias & civitates detinere non jure, ſed merâ violentiâ; Papæ poteſtatem nimium ampliatam auctamq;, ideo neceſſariò reſtringendam eſſe; non concedendum eſſe Papæ merum & mixtum Imperium, imò potius penitus ei temporalem gladium extorquendum. Imperatores olim habuiſſe utrumq; gladiũ, contuliſſe non tantum politica feuda, ſed etiam Epiſcopatus atq; adeò ipſos Papas creâſſe; non quieturã prius Chriſtianitatem, quã Papa & Clerici reſtituant temporarium dominium Imperatori, atq; ita reddita fuerint Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei. Non debere Papam & alios Eccleſiaſticos gubernatores habere temporale dominiũ & potentiam, quia non conveniat Pſalterium cum Citharâ, nec dictũ ſit à Chriſto, vel à B. Petro, quod poſſidere debeant talia, ſed quod eſt Cæſaris, reddendũ Cæſari. Stultos Cæſares multa Privilegia conceſſiſſe Clericis, quæ Laicorum ſtatum conſumant; Papam & Clericos multis modis illaqueare Laicos, uſurpare jura Imperii, ſuamq; jurisdictionẽ per ſuos canonis ampliare explendæ avaritiæ ſuæ cauſa, fieriq; ſtultitiâ Principũ & Im-

& Imperatorum, quod in Servitutē Clericorum redigantur. Hæc in *Practica, sua* passim inculcat. *Theodoricus à Niem* aliquot Pontific. intimus scriba Sec. XV. *in Tractatu de schismate Norinbergæ impresso Anno* MDXXXII. lib. III. cap. 7. sic scribit: Quod Imperium principaliter & immediate pendet à Deo, sicut Ecclesia seu Ecclesiastica potestas, patet per rationes evidentes, & sicut etiam firmatur & habetur in Decreto, ubi legitur, & scribit Papa Imperatori in hunc modum: Ecclesiæ meæ, cui Deus noster Sacerdotium meum, vobis res humanas regentibus, deputavit. Et hoc idem in plerisq; aliis locis patet in jure. Ex quo infertur, quod fatuè & adulatoriè loquuntur illi, qui dicunt, quod Papa seu Ecclesia duos habeat gladios, scilicet spiritualem & temporalem, cum in Evangelio Petro dictū sit, converte gladium tuum in vaginam &c. Etenim si uterq; gladius apud Papam existeret, supervacuè vel fictè Imperator vel Rex Romanus illud nomen haberet. Sed isti adulatores seu assentatores, per talia scripta & dicta inducunt maximum errorem in tota Christianitate, & suscitant quodammodo perpetuam æmulationem seu discordiam inter Papam & Imperatorem. Conculcatur enim per hoc Imperialis Autoritas, & ensis potestas sub dubio collocatur in totius Reipubl. detrimentum.]

§. XIV. Cum Philippus Hispaniarum Rex Portugalliæ Regnum Henrico Rege defuncto ad se jure hæreditario pertinere contenderet, & Papa ultro & non invitatus Judicem agere vellet, Rex postulavit ea super re ab Universitate Alcalanâ consilium. Doctores re pensiculatiùs excussâ responderunt, Papam & Apostolicam sedem nequaquam in hac causâ vel posse, vel debere judicialiter cognoscere, quia SECULARIS & MUNDANA omninò esset, spiritualibus illum potiùs, omissis his, ut incumbat, decere. *Iohannes VVolffius Tomo* II. *Memorabil. Lection. p.* 937. *Apud Guntherum in Ligurino Lib.* VI. *pag.* 369. Fridericus Imp. de Epistola R.P. ad se perscripta hæc recenset:

Advenêre duo falsi de sede Prophetæ
Romanâ, qui se mandata salubria nobis
Ferre paciscentes, & toti commoda Regno,
Dulcia miscuerant secreto mella veneno.

Nam

Nam cum cœpta legi nobis à Præſule miſſa
Prima parte ſui ſapuiſſet epiſtola pacem,
Protinus expreſſis auſa eſt ſubjungere verbis,
Illius nobis collatum munere Regnum,
Imperii faſces, & ſceptri jura dediſſe;
Et gaudere datis; & ſi majora dediſſet,
Nunquam Pontificem facti donive pigere,
Quem cum Legati viva quoque voce furorem
Adſtruerent, tantis exarſit curia flammis,
Ut niſi ſedato tumidis præſentia motu
Noſtra tuliſſet opem, miſeranda clade periſſent.
Ecce paterna fides, & magni Præſulis alma
Integritas, humiliſque Petri veſtigia ſectans;
Jam non ferre crucem Domini, ſed tradere regna
Gaudet, & Auguſtus mavult, quam Præſul haberi.
Eccleſiæ pacem, gladiis quæ ritè duobus
Utitur, alterutro nunquam benè firma remoto
Scindit, & in ſeſe geminos exaſperat enſes;
Dumque Sacerdoti conatur jungere Regem,
Non uno tantum contentus lædit utrumque.

Sequitur, ſubjicit *Spigelius, Conſiliarius Imperialis*, commentitiam Scholaſticorum ſententiam, qui Chriſti verba de duobus gladiis, & pleraque alia, quæ propriè ad Philoſophiam cœleſtem pertinebant, ſubvertunt, reclamantibus omnibus Chriſti præceptis, reclamante tota ipſius vita, reclamante Doctrina Apoſtolica, refragantibus tot martyrum millibus, repugnantibus vetuſtis interpretibus &c. *Michael Vlcurrunius Pampilonenſis in tractatu de regimine mundi ad Carolum V. part.* 11. 2. *q. princ. num.* 47. Ex quibus concluditur, quod poteſtas temporalis eſt immediatè à Deo in Imperatore, nec Papa eam habet actu vel habitu, *parte* 11. *quæſt.* 2. *n.* 61. Eſt etiam aliud inconveniens, quia Papa exercendo dictam temporalem poteſtatem ſupra Imperatorem vel aliquem Regem, vel Principem, venit contra prohibitionem Domini, qui præcipit, ne uteretur gladio temporali, dum dixit, mitte gladium, tuum in

vaginam, sine limitatione, & sic simpliciter debet intelligi dictum Christi. *Franciscus de Victoria Relectione 1. quæst. 1.* Regimen animarum est ars artium, ergo non possit unus & idem utrumq; munus implere, administrando secularem & ecclesiasticam potestatem. *Iacobus Menochius consilio 112. num. 6.* Pontifex non potest liberè & absolutè, nulla scilicet causa præcedente legitima, concedere, quæ Ecclesiæ sunt, cum non sit absolutè dominus, sed dispensator, sicut probat illud Apostoli *I. Cor. IV.* Sic nos existimet &c. dispensatores dixit Apostolus, non Dominos. Et idem *Tit. I. c. oportet Episcopum &c. sicut Dei dispensatorem &c. quod relatum est in c. Legimus distinct. 93.* Et Pontificem esse beneficiorum dispensatorem, non autem Dominum, censuit *Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 1. in respons. ad ultimum. & in 4. sent. distinct. 25. q. 3. art. 3. in Resp. ad 2. Cardinalis Zabarella in Clem. 1. in 2. oppos. de summa Trinit. & fide Cathol. Cardinalis Cajetanus in 2. 2. quæst. 44. art. 8. & quæst. 100. art. 1. & Thomas Campegius in tractatu, an Papa possit incurrere labem Simoniæ, in Resp. art. 8.* Et hi quidem sancti eruditique patres scribunt, Pontificem non posse indigno conferre beneficia, quia non dispensator mysteriorum Christi, sed dissipator appellaretur. *VVilhelmus Barclajus ICtus lib. de potest. Papæ in Princip. Christian. in Præfat. dedicat. ad Clementem VIII.* vide sanctissime Pater, quam non expediat Ecclesiæ istud Imperium vindicare, quod veluti Sejani Equus proprios Dominos pervertit. *Et cap. 1. p. 6.* memorat, quod nobilis Concionator, si quis in Jesuitis est, cum ab eo, quid de *Thomæ Bozii* opinione (*de temporali potestate Papæ*) sentiret, percontaretur, *papalem Parasitum eum vocitaverit.* Hujus itaque opinionis tuendæ fiduciâ erectus, multos excellentes Theologos (in quibus est Bellarminus) graviter incusat, & novos Theologos vocat, aitque eos apertissimè falsa, & adversus omnem veritatem pugnantia docere. *Petrus Gregorius Tholosanus lib. XXVI. de Republ. cap. V. ex Othone Frisingensi lib. VI. Chronic. cap. XXXV.* sic scribit: Lego & relego Regum & Imperatorum res gestas, & nusquam invenio, quenquam

quam eorum ante hunc Henricum Imperatorem, quem Hildebrandus depoſuit, à ſummo Pontifice eſſe regno privatum. *Lib. XIII. de Republ. cap.* 1. §. 29. Perſonæ Eccleſiaſticæ videntur reſilire à proprio munere, ſecularibus ſe immiſcendo.

§. X V. Et profectò ſi Hiſtoricos & annales veteres conſulimus, citra difficultatem cognoſcere licet, Papam non tantum Imperatoribus & Regibus non ſuperiorem eſſe, ſed potius iisdem obnoxium, ejusque confirmationem ad hos de jure pertinere. Principio quidem conſiderandum venit, tam veteris, quam novi Inſtrumenti ſacras tabulas Regiam dignitatem Sacerdotali paſſim anteponere, poſtponere nunquam. Et præclarè adnotatum eſt à Talmudiſtis, quanto major omnibus & Prophetis & Pontificibus Rex fuerit. *Rabbi Moſes Maimonides* Ægyptius, qui Scriptor maximus fato quodam & ſorte naſcendi primus, ſolusque in gente Talmudicâ rectè intellexit, *quid hoc ſit, non ineptire*, nos de eo apud *Petrum Cunaeum de Republ. Hebraeorum lib.* 1. *c.* 14. *pag.* 87. ex *Halacha Melachim cap.* 2. informat, ſancitum fuit, *inquit*, uti Pontifex maximus Regem veneraretur, & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum Rex. At è contra, Rex non ſtat præſente Pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum Urim. Præterea tanta Regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt; in terram humiliter ſe ſubmittat. Quippe ſcriptum eſt, Nathanem Prophetam veniſſe coram Rege, & ſpecie honoris prono ore procubuiſſe in humum. Conf. *VVilhelm. Schickard. de Iure Reg. Hebr. Theorem. XIII. p.* 230. *ſeq.* Deinde verò quod ad Imperatores ſpectat, ad eorum nutum olim omnia fiebant, ab iis creabantur Pontifices, de iis judicare vel quidquam decernere non audebat Pontifex Romanus. Nam revera à B. Petro uſque ad S. Sylveſtrum tempore Conſtantini Magni de temporali dominio Papæ nulla fuit quæſtio, ſublimati ſiquidem Papæ primis trecentis ferè poſt Chriſtum annis, non ad temporale dominium trahebantur, ſed ad martyrium. Illius Eccleſiæ gloria non fuit purpura, non divitiæ, non equus albus,

Digitized by Google

cui Pontifices & Cardinales Romani inequitant, non fastus, non dominatus. Sed à tempore Sylvestri XXIV. Papæ à Petro, incepit Ecclesia mixta, S. enim Sylvester Constantini donationem pro usu notariorum, qui gesta Martyrum describerent, & pauperum, non in dominium, sed usum fructum acceptavit; teste *Georgio Heymburgensi in admonit. de injust. usurpat. R. P. fol.* 118. Imo invenimus in Chronicis, quod Pontifices post seculum tertium à N. C. Imperatores Christianos in suis literis summo respectu & obedientiâ, tanquam suos dominos coluerint. A. C. CCCLII. Li-
„ berius primus P. ad Constantium Imp. ita scripsit; opto, tran-
„ quillissime Imperator, ut benignas aures mihi Clementia tua tri-
„ buat, quod possim Mansuetudini tuæ mentis meæ propositum
„ aperire. In eo me laborare intelligo, quod repetita satisfactio-
„ ne, animam tuam in gratiam meam revocare non possum, ser-
„ mo enim tuus me quidem, quem patienter omnia ferre necesse
„ est, (NB) plurimum lacerat. Misi igitur ad exorandam Mansuetudinem vestram Luciferum. *Severinus Bihius Concilior. Tomo I. p. 461. & in notis p. 466. A. CCCCXL.* Leo I. P. R. in Epistolis suis aliquoties se Imp. R. subjectum esse confitetur. *Epist. IX. ad Theo-*
„ *dosium*: Pietas vestra Supplicationi nostræ dignetur annuere,
„ ut intra Italiam jubeatis habere Episcopale Concilium. *Epist.*
„ XXIII. *ad Clerum & Plebem Constantinopol.* Quoniam oportet
„ vos post divinum auxilium, etiam Catholicorum Principum
„ gratiam promereri, humiliter ac sapienter exposcite, ut peti-
„ tioni nostræ, qua plenariam indici Synodum postulamus, Cle-
„ mentissimus Imp. dignetur annuere. *Epist.* XXIV. *ad Imper.*
„ Omnes Sacerdotes cum lacrymis & gemitibus Mansuetudini
„ vestræ supplicant, ut generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrare. Conf. *Epist.* XXV. XXVI. XXXV. *Epist.* XLVII. supplicat, ut Ephesinæ Synodi, cui *Cyrillus Episcopus* præfuit, statuta permaneant. *Epist.* LXV. ad Leonem Augustum: Literas Cle-
„ mentiæ tuæ veneranter accepi, quibus cuperem obedire; sed
„ magis id vobis arbitror placiturum. &c. Epist. LXXIII. suppli-
„ cat Leoni Augusto, ut Alexandrinæ ecclesiæ per Catholicos Sacer-

„ cerdotes talem jubeat provideri Pontificem, in quo nihil reprehenſibile reperiatur. Anno CCCCLXVII. *Simplicius I. P. R.* „ *Epiſt. IV. ad Leonem Imp.* Ea devotione, qua Principes Chriſtianos „ jugi veneratione ſuſcipio, cupio debita pietati veſtræ officia deferre. Clementiæ veſtræ propenſius Co Epiſcopus meus Acatius mea vice ſupplicabit. *Binius Tomo II. Concil. p.* 205. Anno „ CCCCLXXXIII. *Felix III. P. R. Epiſt. II. ad eundem Imperatorem.* Honorificentiam tuam precor, ut ſupplicationem meam „ Princeps Chriſtianus benignis accipias auribus. *Binius loco jam* „ *adducto.* Eodem modo decenter *Gelaſius I. Epiſt. V. ad Anaſtaſium* „ *Imperat.* (ap. *Binium Tom. II. p.* 318.) ſe geſſit, cujus verba in §. *XV.* „ *Carolus Calvus in Epiſtola ſua ad Adrianum* allegat. A. CCCCXCVI. „ *Anaſtaſius I. P. R. Epiſt.* LXXVIII. *ad Anaſtaſ. Imp.* ap. *Bin. Tom.* „ *II.* 633. Humilis pietati tuæ precator occurro &c. Præcelſum „ pietatis tuæ vocabulum per univerſas gentes toto orbe præfulget. *Epiſt.* LXXVII. ad Juſtinum Imperat. Ipſam tibi Eccleſiam „ Dei mecum ſupplicare. *Binius p.* 633. A. DLV. *Pelagius I. P. R.* „ *Epiſt.* XVI. ad Childericum Francorum Regem, Regibus nos „ (Epiſcopos) ſubditos eſſe, ſacræ Scripturæ præcipiunt. A. DXC „ *Gregorius I. Cognomento Magnus lib.* II. *Epiſt.* LXII. (in nonnullis „ editionibus eſt LXV.) *Ad Mauritium Imp.* Omnipotenti Deo „ reus eſt, qui Sereniſſimo Domino in omne quod agit & loquitur, purus non eſt. Ego autem indignus pietatis veſtræ famulus, in hac ſuggeſtione neque ut Epiſcopus, neque ut Servus jure „ Reipublicæ, ſed jure privato loquar, quia Sereniſſime Domine, „ ex illo jam tempore Dominus meus fuiſti, quãdo adhuc Dominus omnium non eras. Longino viro Clariſſimo ſtratore veniente Dominorum legem ſuſcepi, ad quam fatigatus tunc ægritudine corporis reſpondere non valui; in qua Dominorum „ pietas ſanxit, ut quisquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad Eccleſiaſticum officium venire non liceat. Ego „ hæc Dominis meis loquens, quid ſum niſi pulvis & vermis? Ego „ indignus famulus veſter ſcio &c. Requirat Dominus meus piiſſimus &c. Ego quidem juſſioni veſtræ ſubjectus, eandem le-

„ gem per diversas terrarum partes transmitti feci, & quia lex
„ ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestio-
„ nis meæ paginam Serenissimo Domino meo significavi. Utro-
„ bique ergò quæ debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam
„ præbui, & pro Deo, quod sensi, minimè tacui. *Libri ejusd. Epist.*
„ *LXV.* dicit: Deum Imperatori omnia tribuisse, & dominari
„ eum non solum militibus, sed etiam Sacerdotibus concessisse.
„ Confer. *lib.* IV. *Epist.* XXXI. *ad Mauritium August.* *Epist.* XXXII.
„ XXXIV. XLIV. Lib. VII. Epist. I. *ad Sabinianum Diaconum. Lib.* VIII.
„ *Epist.* XI. *ad Romanum.* *Anno* DCXLVII. *Martinus I. P. R. Epist. III.*
„ ad Constantinum Imp. Domino piissimo & Serenissimo Mar-
„ tinus Episcopus Servus Servorum Dei, & universa Synodus in
„ hac urbe Romæ congregata. Nos ad pietatem vestram con-
„ fugientes, orantes atque hortantes vestram Serenitatem, ut
„ hæc diligenter legere dignetur. *Binius Tom.* 2. *p.* 1047.

§. XVI. Post paucos annos eodem seculo non dedignatus est Papa Vitalianus, quo inferioritatem & famulatum suum publicè declararet, cum Constans Augustus Romam pergeret, sexto
„ ab urbe milliario, uti *Paulus Diaconus in Continuat. Eutropii Libro*
„ XVIII. *cap.* 7. *habet*, ipsi cum Sacerdotibus & Romano Clero oc-
„ currere. Anno DCLXXIX. *Agatho I. P. R. ad Heraclium & Ti-*
„ *berium* Impp. Domini Serenissimi, secundum piissimam mis-
„ sionem vestram pro obedientia, quam debuimus, præsentes
„ confamulos nostros curavimus demandare, pro quibus flexo
„ mentis poplite suppliciter vestram mansuetudinem & clemen-
„ tiam deprecamur. *Binius Tom.* 3. *p.* 12. Anno 772. *Hadrianus I.*
„ *P. R. Epist. ad Constantinum & Irenen.* Domini piissimi depre-
„ cantes clementiam vestram, tanquam præsentialiter homo stra-
„ tus & vestris vestigiis provolutus quæso &c. *Binius ibid. p.* 254. &
„ 257. Anno 796. Leo III. P. R. Ex Adone Viennensi probat *Leon-*
„ *hardus Hutterus in actione sua in Gretserum pro Nicolao de Cleman-*
„ *gis pag.* 38. peractâ coronatione Caroli Magni non modo popu-
„ lum hunc in modum acclamasse, Carolo piissimo, Augusto, à
„ Deo coronato, Magno, pacifico, Imperatori vita & victoria, sed
& post

„ & post has acclamationes Pontificem ipsum in terram procubuisse & Imperatorem jam creatum more antiquorum Principum adorasse. Si autem quærat quis, qualis ille sit mos antiquorum Principum, ex *Salviano* apparet hunc esse: Servos Dominorum pedes osculari solitos. Quis autem in hoc ritu videtur superior? num qui adoratur, qui pedum oscula sibi figi sinit à Pontifice, vel qui adorat, qui oscula figit? puto illum qui admittit adorationem, & oscula pedum: ut proinde Cæsarem Pontifex Dominum hic agnoscat. Et Romanæ quidem urbis, de qua *Paulus Diaconus* ad Carolum, Civitatis Romuleæ, viarum, portarum Principum pontium , locorum tribuumque vocabula diserte repereris. Sic itaque Carolus Episcopos Romanos ad officium revocabat, & in Italiâ quidem in ipsa adeo Româ eorum licet sede: Et his propriè de causis ultro citroque Romam commeabat: non ut crepidam exoscularetur, aut limina Petri visitaret. *Mornæus Myster. iniquit. p.* 134. adde *Bozium de signis Ecclesiæ Tomo 2. l.* 20. *p.* 709. Anno 847. *Leo IV. in Epist. ad Imp. Ludovicum*, quæ citatur *in Corp. Canon. c. Nos si caus.* 29. 7. Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio. &c. inde magnitudinis vestræ clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda, missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta, quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria, diligenter exquirant, &c. *Idem. c. de capitulis. distinct. x.* ad Lotharium Augustum. De capitulis vel præceptis vestris irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quanto valuimus & valemus Christo propitio, & nunc & in ævum nos conservaturos modis omnibus profitemur; & si forte quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem. A. 858. *Nicol. Pontifex R. ad Imp. Mich. (citatur c. cum ad verum distinct. 69 & c. causam.* Quoniam. distinct. 10. sub nomine Cypriani) quid scripserit, antea §. X. adduximus. De Ottone primo post medium seculi decimi testatur *Luitprandus l. VI, c, 6.* eum Româ adiisse, & jusjurandũ à Papa Johan. accepisse,

se nun-

„ se nunquam Berengario atque Adelberto auxiliaturum. Nec „ desierunt Imperatores, eis etiam temporibus, quibus jam valde „ deminuta erat eorum potestas, juramentum à Papa Romano in „ obsequii fidem exigere. Scripsit *Aventinus in Chronico Schirensi*, „ brevi quidem, lectu tamen digno, ad Annum MDXXII. de pa- „ ce inter Imperatorem & Papam hâc conditione facta, ut nimi- „ rum Papa in verba Imperatoris juraret fit, inquit, pax inter Pa- „ pam Calixtum secundum & Henricum quintum Imperato- „ rem hac lege, Imperator Electionem Episcoporum, Præsulum- „ que abdicat, electos tamen post hæc in verba jurare Cæsaris de- „ cretum est. Anno MCLIX. Alexander III. *c. Causam. lib. IV. De-* „ *cret. Tit. 17. Qui filii sint legitimi.* Nos attendentes, quod ad Re- „ gem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judi- „ care, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum „ judicium asserit, ad se pertinere, fraternitati vestræ mandamus, „ quatenus Regi possessionum judicium relinquentes. Anno „ 1198. Innocentius *III. Decretal. tit. 6. lib. I. de Electione. c. venera-* „ *bilem 34.* protestatur, Jus Principum nolumus nobis vendicare. „ Anno MCCXCIV. Bonifacius VIII. *c. unam sanct. de majest. & obed.* „ sic definierat, subesse Romano Pontifici omni humanæ creatu- „ ræ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò „ esse de necessitate salutis; sed hæc Bonifacii Bulla, quoad Re- „ gnum Galliæ Clementi V. Successori non placuit, nam *c. meruit.* „ *Extrav. comm. de privilegiis lib. V. Tit. 7.* ita statuit: Meruit cariss- „ simi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris sinceræ affe- „ ctionis ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenito- „ rum suorum præclara merita meruerunt; meruit insuper regni- „ colarum puritas ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quam „ Regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est quod nos „ Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memo- „ riæ Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, quæ incipit *unam* „ *sanctam*, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. „ Nec quod per illam Rex, Regnum & regnicolæ prælibati am- „ plius Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quam antea existebant; sed

Digitized b

„ ſed omnia intelligantur in eodem eſſe ſtatu, quo erant ante de-
„ finitionem præfatam quantum ad Eccleſiam, quàm & ad Re-
„ gem, regnum & regnicolas ſuperius nominatas. Laudem idcir-
„ cò meretur ingenuum Pariſinorum Theologorum Judicium,
„ in ſcripto theſibus & aſſertionibus Jeſuitarum oppoſito & ad-
„ jecto literis provincialibus *Ludovici Montaltii*: Quis, inquiunt,
„ credidiſſet Deum permiſſurum, ut Vicarius illius qui expreſſè
„ dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo, auſurus ſit diſpo-
„ nere de regnis mundi, & uni eripere, alteri dare, qualiter fecit
„ præ cæteris Julius ſecundus cum regno Navarræ, quod Reges
„ Hiſpaniæ nullo alio titulo poſſident, in præjudicium noſtro-
„ rum Regum, quam vigore doni quod à Romano Pontifice (qui
„ legitimo ſuo Regi eripuit) habere prætendunt.

§. XVII. In ſpecie hic Lector obſervet, Titulum Pontificis Maximi adjunctum olim fuiſſe dignitati Imperatoriæ, quandoquidem penes Imperatores ſuprema rerum ſacrarum æque ac civilium adminiſtratio vigebat, ſive διὰ τὸ τῆς ἀξίας ὑπεροχὴν; propter Dignitatis excellentiam, uti argumentatur *Zoſimus in Gratiano & Theodoſio. pag. 761.* Καὶ ἔτυχε τούτου, inquit, Νουμᾶς Πομπίλιος πρῶτος, καὶ πάντες ἑξῆς, οἵτε λεγόμενοι Ῥῆγες, καὶ μετ᾽ ἐκείνους Ὀκταβιανός τε αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ ἐκεῖνον τὴν Ῥωμαίων διαδεξάμενοι μοναρχίαν. Ἅμα γὰρ τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν, καὶ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν Ποντιφίκων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα Πόντιφεξ Μάξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἐστὶν, Ἀρχιερεὺς Μέγιστος. Primus Numa Pompilius hunc honorem adeptus eſt, omnesque deinde qui Reges appellati ſunt, ac poſt illos, Octavianus ipſe, quique poſt eum in Romano Imperio ſucceſſerunt. Simul enim atque Summum Imperium quisque conſequebatur, amictus ei ſacerdotalis offerebatur à Pontificibus, & continuo Pontificis Maximi Titulus ei tribuebatur. Unde Heliogabalus cum Aquiliam Severam Summã Sacerdotem veſtalem ſibi matrimonio junctam iret, cauſatus eſt, id fieri ut ex ipſo Summo Põtifice, & ipſa Summa Pontifice divini liberi gignerentur; ἵνα δὴ καὶ θεοπρεπεῖς παῖδες ἔκ τε ἐμοῦ τοῦ Ἀρχιερέως, ἔκ τε ταύτης τῆς Ἀρχιερείας γεννῶνται. *Xiphilinus in Heliogabalo.* Idem de eadem dignitate planius in Auguſt. loquitur: Ἔκ τε τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερωσύναις ἱερᾶσθαι, καὶ προσέτι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς πλείους διδόναι,

καὶ τῶν ἱερῶν κυριεύουσιν. Ideò Sacerdotibus dominantur, quia omnibus Sacerdotiis funguntur, & præterea aliis plura dare possunt. Huc refert *Freherus L.1.ff.de Petit. Hered.* Tamen Principali vel Pontificali Autoritate compelluntur ad obsequiũ supremæ voluntatis. Imò ipsos Imperatores Christianos hujus tituli non puduit, quo scilicet suam in rebus sacris autoritatem firmarent; quod *Spondanus* ex *Cardinale Baronio* ad Annum Christi CCCXII. p. 262. his verbis insinuat. Alia verò fuit etiam ejus suscipiendi causa, quod amplissima esset illius Magistratus autoritas: quippe qui posset Comitia dirimere, atque ipsos Consules abdicare, factaque reddere irrita: Decretis à Senatu intercedere, eademque intercidere: ac fierentne bella ex ejus arbitrio penderet: ideoque eam sibi autoritatem omnes Romani Imperatores pernecessariam judicarunt, ut SUMMO RELIGIONIS JURE Senatum in ipsos sæpè molestum, obsequentem in omnibus redderent. H. I. Duravit quoque continuâ serie apud illos usque ad Gratianum, qui primus illud cognomen unà cum stolâ Pontificali respuit, ἀθέμιτον εἶναι χριστιανῷ τὸ σχῆμα νομίσας; ratus habitum hunc Christiano indignum esse. *Zosimus* l.c. Nihilominus de illo quoque Ausonius in Panegyrico: Unus in ore omnium Gratianus, Potestate Imperator, Virtute Victor, Augustus Sanitate, PONTIFEX RELIGIONE, Indulgentia Pater, Ætate filius, Pietate utrumque superat. Et postea: Pontificalia potius vocentur quæ Tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. *Kipping. lib. I. Antiquit. Rom. cap. XII. p. 295.* hanc Inscriptionem proponit: Gratianus. Pius. Felix. Maximus. Victor. ac. Triumfator. semper. Aug. Pontif. Maximus. Germanicus. Max. Alamannic. Max. Franc. Max. Gothic. Apud alias Gentes etiam Reges Sacerdotesque simul fuisse, dubitare non sinit *Ovidii* istud de Ænea *Lib. XIII. Metamorph.*

> Hunc Anius, quo Rege homines, Antistite Phœbus
> Ritè colebatur, temploque domoque recepit.

Goldastus Christianos Imperatores Titulis suis honorem Pontific. Max. inseruisse sentit *præfat. in Constit. Imper. ad Imp. Matthiam*, quo indicarent datam sibi potestatem à Deo supremo Imperatore & cœlico Monarcha, in omne hominum genus, sacrum, profanum sub Imperio suo degentium. Et hinc rectè concludit *Mornæus*

Myster.

Myſter. Iniquit. p. 22. Ante tempora Gratiani Imper. neminem alium, quocumq; prætextu, Pontificem Max. ſeſe dicere auſum.

§. XVIII. Jus autem legitimum in electione aut ſaltē confirmatione Romanorum Præſulum Imper. & Reges Romæ dominantes habuiſſe, extra dubitationis aleam poſitum eſt. Nam etſi P. R. electores ordinarii, communi & antiquiſſimi confirmatiſſimo jure ſint Romanus populus & Cardinalis Eccleſ. Clerus, hoc eſt, totus ejusdem Clerus fixus, conſtans & ordinarius: Imperatorum operam tamen in electionibus oportunam & neceſſariam ante omnia, ſchiſmata Romana inter competitores exoriri ſolita, popoſcerunt, adeò ut quandoq; multum ſanguinis profunderetur, cui malo Imperatorum auctoritas reſiſtere potuit. Quare Imperator aut ipſe præſens, aut per Legatos ſuos ibi intereſſe debuit, non quidem ſemper apparitoris inſtar, & Satellitis, ut armata manu turbis occurreret, tumultuantem enim populum vix ulla vis poteſt cohibere: ſed ſæpè etiam tanquam ſui populi dux & caput, cujus vice & nomine perſonam eligeret, ſua ipſe autoritate, cui electæ populus propter ſui Principis autoritatem facilius acquieſceret, & ſic tumultibus occaſio præcideretur. Et ſchiſmatibus quidem vel maximè Imperatores ſunt excitati, ut electionibus adeſſent, imò præeſſent. Sic Valentinianus viſo certamine in primo Romanæ Eccleſiæ poſt divitias comparatas, Schiſmate inter Damaſum & Urſicinum, judex & ultor inſurrexit; Damaſum in ſede confirmavit, & Urſicinum urbe expulit. *Ammianus Marcellinus libro* XXVII. *Et Baron.* Tom. IV. Annal. ad a. CCCLXVIII. CCCLXXXI. Sic Honorius Imp. memor cædium, quæ in Schiſmate inter Damaſum & Urſicinum contigerant, novosq; audiens tumultus urbanos, ex novo alio Schiſmate inter Eulalium & Bonifacium exortos, ad primam relationem Symmachi urbis Præfecti, Eulalii electionem, electioni Bonifacii præferentis, Eulalium in Epiſcopatu per literas Ravenâ miſſas confirmat, & Bonifacium jubet urbe expelli, ne tumultus cieret. Baron. tomo V. Ann. CCCCXVIII. CCCCXIX. Habita poſtea alia relatione contraria, ad eum à partis Bonifacianæ Clericis miſſa, juſſit quidem ad ſe utrumq; venire,

Digitized by Google

tu congregata Synodo causa dijudicetur, suspensa interim Eulasii confirmatione. Et quia Judicium hac in primâ Synodo definiri non potuit, ob rei difficultatem & Patrum diversas sententias, ad majorem Synodum fuit deferendum, mandavitque interim Imperator, ut uterque quiesceret, & à Pontificalibus abstineret, dato ab eodem Imperatore Romanæ Ecclesiæ pro tempore, ad pontificalia exercenda Episcopo Spoletino. Eulalius tamen, cujus procul dubio potiora jura fuissent, ut patet tum ex fideli relatione Symmachi apud Baronium, ann. CCCCXVIII. n. 37. quam ex Synodi prioris perplexitate, ib. anno CCCCXIX. n. 14. Ipsemet sua impatientia seipsum perdidit, nam & inobediens factus (n. 30.) jussionibus Imperialibus & seditionibus intentus, compulit Honorium, ut Bonifacium confirmaret, ipsum verò Eulalium ex urbe profligandum mandaret. Confirmationem enim Episcopi R. in casibus schismatum & dissensionum, ad ipsum Imperatorem tandem ultimum spectare optimè dixerat Symmachus Præfectus apud Baron. ann. CCCCXVIII. n. 74. *Et quoniam* inquit, *pietatis vestræ est, de hac parte ferre judicium, quod de hac parte pietas vestra decernit, præcepto vestri numinis evidenter informet. Expecto, quid pietas vestra decernat, ut quies possit, quæ hactenus servata est, perdurare. Suscipientur, quæ Clementia vestra divino judicio & perseverandæ religionis reverentia, decernenda credidit, & pro quiete Romani populi, in perpetuum servanda constituit.* Basilius Patricius, Præfectus Prætorio, Odoacrisque Herulorum, & Italiæ Regis in urbe locum tenens, sede Episcopali R. post mortem Simplicii vacante in Synodo Patrum monuit, ut ad electionem novi Pontif. non convenirent nisi prius habita cum ipso debita consultatione. *Acta* sic habent *Romanæ Synodi IV. sub Symmacho cap. 2. Cum in unum apud B. Petrum Apostolum resedissent, sublimis & eminentissimus vir, Præfectus Prætorio atque Patricius, agens etiam vices præcellentissimi Regis Odoacris, Basilius dixit: Quanquam studii nostri & religionis intersit, ut in Episcopatus electione concordia principaliter servetur Ecclesiæ, ne per occasionem seditionis, status civitatis vocetur in dubium, tamen admonitione Beatissimi viri, Papæ nostri Simplicii, quam ante*

Digitized by Google

ante oculos ſemper habere debemus, hoc vobis (meminiſtis) ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum, & venerabilis eccleſiæ detrimentum, ſi eum de hac luce tranſire contigerit, non ſine noſtra conſultatione cujuslibet celebretur electio. Poſt Odoacrem Regem Theodoricus Arrianus Italiæ Rex, Symmachum R.P. confirmavit, Laurentium verò, qui cum Symmacho contendebat, Nuceriæ Epiſcopum conſtituit, teſte *Platina in Symmacho*. Petrum quoque idem Altimi Epiſcopum, Eccleſiæ præſidere juſſit. *Platina ibidem.* Item Felicem Epiſcopum R. conſecrandum propoſuit & obtinuit. *Caſſiodorus lib. IIX. Epiſt. XV. Stephanus Papa diſtinct. 63. c. 28. Quia ſancta Romana Eccleſia, cui autore Deo præſidemus, à pluribus patitur violentias Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitiâ Pontificis fit conſecratio, nec Canonico ritu & conſuetudine, ab Imperatore directi interſunt nuncii, qui ſcandala fieri vetent, volumus, ut cum inſtituendus eſt Pontifex, convenientibus Epiſcopis & univerſo Clero eligatur, præſente Senatu & populo, qui ordinandus eſt, & ſic ab omnibus electus præſentibus Legatis Imperialibus conſecretur. Cui decreto Gratianus præmittit iſta; Principibus verò atque Imperatoribus, electiones R.P. atque aliorum Epiſcoporum referendas, uſus & conſtitutio tradidit, pro Schismaticorum atque hæreticorum diſſenſionibus, quibus nonnunquam Eccleſia Dei concuſſa periclitabatur. Contra quos legibus fideliſſimorum Imperat. frequenter Eccleſia munita legitur.* Repræſentabatur ergò electio Pontificum Catholicorum principibus, ut eorum autoritate roboratâ, nullus hæreticorum vel Schiſmaticorum auderet contraire; & ut ipſi Principes, tanquam devotiſſimi filii in eum conſentirent, quem ſibi in Patrem eligi viderent, ut & in omnibus ſuffragatores exiſterent. *Marcus Antonius de Dominis de Republ. Eccleſiaſt. lib. IV. cap. 2. p.m. 733.*

§. XIX. Prætereà Gothorum irruptio aliam non leviorem occaſionem dedit R. Impp. ut in R. P. electione partem meritò habere vellent. Ea verò occaſio fuit, quod *Silverius*, verène, an fictè, ſuſpicionem movit de urbe Barbaris tradenda. Undè cavendum fuit, ne dignitas Pontificia in capita Romano Imperio non

fida conferretur. De hoc *Onuphrius Panvinius in annotat. ad Pelagium II.* (qui florebat Seculo VI.) *Platina* scribit: Gothis Italia omni per Narsem patricium pulsis, eaque cum urbe Roma Orientalis Imperii parte facta, sub Justiniano Imperat. ex autoritate Papæ Vigilii, novus quidam in Comitiis Pontificiis mos inolevit, is fuit, ut mortuo Papa, nova quidem electio more majorum statim à Clero, Senatu populoque Romano fieret, verum electus R.P. non ante consecrari atque ab Episcopis ordinari posset, quam ejus electio ab Imperatore Constantinopolitano confirmata esset, ipseque literis suis patentibus licentiam electo Pontifici concederet, ut ordinari posset, atque ita jurisdictionem Pontificatus tum obtineret. Pro quâ licentiâ consequendâ electo necesse erat certam pecuniæ quantitatem Imperatori transmittere. Quâ veniâ obtentâ ipse posteà consecrabatur, & Romanum administrabat Pontificatum. Antea enim iidem dies comitiorum & consecrationis Pontif. renunciati erant. Hoc a. ideò Justinianum Imperat. vel ex ejus autoritate Vigilium Papam instituisse credendum est, ut Imperator certus esset de conditionibus novi Pontificis, cujus tum maxima esse autoritas ceperat; Imperatoribus præsertim Italia absentibus, ne aliquando Pontifice factioso, vel Imperatoris hoste ordinato, urbs & Italia eo auctore ab orientali Imperio deficeret, seque finitimis barbaris traderet, quod Silverium Papam aliquandò quæsivisse sibi persuadebat. Qua ratione fiebat, ut in novis eum potissimum R. P. crearent, quem Imperatori, à quo confirmandus erat, amicum esse scirent, de quo ille confideret, nihil in Italia contra Imperium moliturum, barbaris, præsertim Longobardis eam paulò post vexantibus. Eo igitur tempore non licebat ad Pontificatum promoveri absque jussione Principis Constantinopolitani. *Aimoinus lib. 3. histor. cap. 74. Gregorius Papa* à Mauritio Imp. confirmatus est, ejusdem etiam se jussione Episcopum esse affirmat, *lib. 1. Epist. V.* postea quoque Caroli M. ævo (Imperatore Græco excluso) Hadrianus *I.* cum universa Synodo (inquit *histor. Ecclesiast. distinct. 63. c. Hadrianus I. in Synodo*) Imperatoribus tradiderunt jus & potestatem eligendi Pontificem & ordi-

ordinandi ſedem Apoſtolicam, Græcus enim Imperator Romæ in Carolum nihil poterat, qui totius Italiæ regimen & dominium tunc obtinebat. *VValthramus Naumburgenſis Epiſcopus de Inveſtiturâ Epiſcopor. Adrianus Papa collaudantibus Romanis & plena Synodo, primatum Archiepiſcoporum Epiſcopor. Abbatum, Ducum & Principum acclamatione Carolo M. ejusque Succeſſoribus futuris Imperatoribus ſub anathemate conceſſit patriciatum Romanum: & per ſe vel per Nuncios, confirmationem in electione & conſecratione Romani Pontificis conceſſit: & inveſtituras Epiſcoporum eis determinavit, ut non conſecretur Epiſcopus, qui per Regem & Imperatorem non introierit purè & integrè, exceptis, quos Papa Romanus inveſtire & conſecrare debet, ex antiquo dono Regum & Imperatorum, cum aliis quæ vocantur Regalia, id eſt à Regibus & Imperatoribus Pontificibus Romanis data, in fundis & reditibus. In hac conceſſione continentur Regales Abbatiæ, præpoſituræ. Ex hoc conſtituto Carolus Magn. Aiſtulfum Deſiderium, aliosque Reges & Tyrannos, bello cæde & exilio delevit, qui fundos & bona Eccleſiæ Romanæ, aliarumque Eccleſiarum, invaſerant, omnia* reddens libertati. Sigebertus Gemblacenſis in Chronico A. DCCLXXIII. *Adrianus Papa ad tuendas res Eccleſiæ Carolum Romam accerſit, quò pergens Papiam obſidet, ibique relicto exercitu Romam pervenit, ſanctam reſurrectionem ibi peregit. Poſtea rediens Papiam cepit. Iterumque Romam rediit, Synodum conſtituit cum Adriano Papa, aliisque CLIII. religioſis Epiſcopis & Abbatibus, in qua Adrianus Papa, cum univerſali Synodo jus dedit ei eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem, dignitatem quoque Principatus: (Lege Patriciatus.) Inſuper Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas Provincias ab eo inveſtituram accipere definivit, & ut niſi à Rege laudetur & inveſtiatur Epiſcopus, à nemine conſecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & niſi reſipiſcerent, bona eorum publicari. Hæc conſtitutio pluribus teſtimoniis confirmatur paſſim à Gratiano part. 1. Decreti diſtinct. 63. c. 22. ab Autore Pannoniæ lib. VIII. cap. 134. Theodorico à Niem lib. 1. de Schiſmate. Flacio in Catalogo teſtium veritatis lib. 19. p. 1859. Iohan. VVolffio IC. lib. VIII. Lection.*

Lection. memorabil. Baronio Tomo IX. Annal. an. 774. §. 10. Caspare Hedione histor. Ecclesiast. lib. VI. c. 23. Gotfrido Viterbiensi Panthei parte XVII. Canzone Turcicense in gestis Caroli M. c. 27. Martino Polono Monacho Dominicano & Pœnitentiario Papæ in Chronico, Iohan. Semeca Præposito Halberstatense Decreti primo Glossatore, in distinct. 63. Leopoldo de Bebenburg Episcopo Bamberg. de Zelo vet. Princip. German. c. 8. Adriano Rolevvinck Carthusiano Colon. in fasciculo temporum. Luthrense Monacho apud Brunsvigam in compilat. Chronolog. Roberto Gaguino ministro Generalis ordinis S. Trinit. de Francor. gest. Lib. IV. aliisque pluribus, quos fideliter Congessit laboriosissimus *Goldastus in Rationali Constitution. Imperial. p. 1. 2. 3. seq. Hæc autem concessio, si qua fuit, & similes subsequentium Pontificum non aliter intelligi debent, quam quod fuerint proprii principum juris naturalis recognitiones, admissiones, & probationes, cum remotione obstaculi injusti, per prohibitiones perperam & indebitè positi, ac declarationes, posse jam Principes suo jure uti, & se quantum in ipsis sit, nolle illud impedire, aut si quid interdum additum est, id totum fuit in explicatione modi, quo suam naturalem potestatem, citra periculum vel animæ, vel Ecclesiasticæ perturbationis, possent exuere, veluti dextrè judicat M. A. de Dom. de Repub. Eccles. lib. VI. cap. 7. n. 125. p. 704.* Insuper quæ de cessione Adriani extant, à Carolo M. usque ad Imperatorem Rudolphum II. hoc est, annos octingentos & triginta firmiter in Ecclesia & foro credita sunt vera esse, nec quisquam tantam sibi audaciam sumpsit, ut dubitaret de illis etiam in gravissimis Imperatorum & Pontificum controversiis. Nihilominus tamen Cardinalis Baronius ea oppugnare conatus est, cujus argumenta quantivis sint, *Goldastus libro ante citato p. 4. seqq.* examinando exanimavit.

§. XX. Majorem dictis lucem afferunt, quæ *Bebenburgius de Zelo V. P. cap. 8.* exhibet: *Licet Imperatores Romanorum ante tempora Caroli M. sive ex Privilegio Ecclesiæ Romanæ, sive ex more habuerint dispositionem sedis Apostolicæ, intantum, quod post electionem Romani Pontificis, decretum electionis Papæ præsentabatur Imperatoribus, & postea cum eorum conscientia & jussione ordinatio R. P. procedebat,*

„ debat, ut patet *diſtinct.* LXIII. *Agatho*. Non tamen reperi in ali-
„ quibus hiſtoriis Chronicis vel Canonibus illos Imperatores huic
„ Privilegio ſeu mori renunciaſſe; ſed reperio, quod quidam Im-
„ perator pecuniam, quæ erat dari ſolita Imperatoribus in ordi-
„ natione R. P. remittebat, ut patet in prædicto Canone Agatho,
„ qui *ſumtus* eſt ex geſtis Roman. Pontific. ut in ſuperſcriptione
„ ipſius Canonis continetur. Idem *c*. 7. Non legimus à prædictis
„ decreta electionum (Imperatorum) facta, & ad ſummos Pontifi-
„ ces transmiſſa fuiſſe, ſed potius è contra legimus, quod decre-
tum electionis Papæ poſt ejus electionem olim Rom. Imperatori.
transmitti ſolebat, ut patet 63. *diſtinct. C. Agatho. &* §. *electiones. Albertus Crantzius Metropol. Saxon. Lib.* I. *cap.* 14. Olim Imperatores
„ non paſſi vivere Pontifices, ad ſupplicia devocabant: & Græcu-
„ li, poſtquam apud eos extincta ſtirps Conſtantini & deinde Ma-
„ gni Theodoſii, non habuêre Romanum Pontificem, niſi quem
„ ipſi confirmâſſent. Ideoque Ludovicus filius Caroli M. hanc
„ poteſtatem confirmationis ſivè electionis ſervari voluit. Cum
enim Paſchalis I. non interpoſita autoritate Imperatoris Pontifex creatus eſſet, ſtatim Legatos ad Ludovicum miſit, qui ejus rei culpam omnem in Clerum & populum rejicerent, quod ab his vi coactus eſſet Pontificatum ſuſcipere. Hâc ſatisfactione acceptâ Ludovicus reſpondit populo & Clero, majorum inſtituta & pacta ſervanda eſſe, caverent, ne deinde Majeſtatem læderent. *Platina in Paſchal.* I. *vita*, Gregorius IV. à Clero populoque electus non prius Pontificium munus obire voluit, quam à Legatis Ludovici Imper. ob eam cauſam Romam miſſis, qui diligenter tantam electionem diſcuſſerant, confirmatus eſſet. Fecerat id, *inquit Platina in Gregorio IV.* non ſuperbiâ motus, ſed ne jura Imperii amitteret Ludovicus, quippe qui natura clemens & humaniſſimus eſt habitus, quique jura Eccleſiæ & dignitatem ſemper tutatus eſt. Ejusdem Legati Benedictum III. in Sede confirmaverunt. *Platina & Anaſtaſius in Benedicto* III. Et à Carolo M. usque ad Otthonem I. *Onuphrius Panvinius*, hujus juris in electio-

Digitized by Google

ne Pontificum imperialis nullam interruptionem observat. *in annotat. ad Pelagium* II. *Platina.* Imo Leo VIII. ad exemplum Hadriani I. Otthoni I. Imperatori Germanorum Regi restituit, quod Successoribus Caroli M. ab Hadriano III. ereptum erat. *Platina in Leone* IIX. Leo Protoscriniarius à Clero populoque Romano pulso Johanne Pontifex creatur. Nam cum Johannes flagitiosè & intemperanter viveret, instarentque Romani, ut alterum Pontificem abrogata Johanne crearet, respondit: electionem ad populum & Clerum pertinere, eligerent, quem maximè idoneum putarent, se eum statim approbaturum. Undè cum Leonem elegissent, quem ipse confirmaverat, deindè mutatâ sententiâ abrogato, eidem Benedictum suffecissent, iratus Ottho eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto, Leonem suscipere, qui statim Romanorum inconstantiam pertæsus, autoritatem omnem eligendi Pontificis à Clero populoque Romano ad Imperatorem transtulit, etsi Clerum & populum absolutè excludere non potuerit. Unde & in sequentibus usque ad Hildebrandum IV. inclusivè, Cleri & populi electioni suam Imperator addidit autoritatem. Cives verò sanctum Imperatorem cum suis omnibus in urbem suscipiunt, fidelitatemque promittunt, hæc addentes & firmiter jurantes, nunquam se Papam electuros, aut ordinaturos, præter consensum atque electionem Domini Imperatoris Otthonis Cæsaris Augusti, filiique ipsius Regis Otthonis; *Luitprandus* memorat *Libro* VI. *cap.* 6. *Baron. Tomo* X. *Annal. ann.* DCCCCLXIII. *n.* 10.

§. XXI.

Hic tamen notandum est, *inquit de Dominis*, *de Republ. Eccles. Lib.* VI. *c. p.* 743. Ecclesiam Christi non fuisse adeò rigidam erga Christianos Principes, ut in Romanorum etiam Pontificum electionibus, si eas interdum illi soli facerent, modò viros aptos eligerent, vel minimè quid repugnandum esse censeret. Ita *Lib.* 3. *cap.* 3. & *Lib.* 6. *cap.* 7. multorum Episcoporum,

rum, etiam Patriarcharum electionem à ſolis Principibus factam ponit, & ab Eccleſia libentiſſimè approbatam. Primus eſt Athanaſius Imperiali diplomate Sedem qui Epiſcopalem accepit. Dum Arriani eum ut abiret, perurgerent nomine Imperatoris Conſtantii, in apologiâ ad Conſtantium, ſe renuiſſe, ait, & cauſam his verbis affert: Quid igitur?
„ annon meritò ab illis diplomata poſtulabam? nec eorum
„ ſimplicibus verbis obſequebar. Illi igitur cum non ede-
„ rent, neque proferrent mandatum tuæ pietatis, nonne
„ planè & directè contra hujus juſſa diplomatis agebant?
„ (*Literas hic intelligit Conſtantii, quas ibidem refert il-*
„ *lum in ſua Sede firmantes.*) Ego igitur cum illi literas nul-
„ las exhiberent, probè mihi colligere & ratiocinari vi-
„ debar, ipſos nil niſi ſua verba adferre, præſertim cum
„ tuo diplomate jubeat, ne quid iſtiusmodi curarem. Ju-
„ re igitur hoc feci, religioſiſſime Auguſte, ut quemad-
„ modum cum Epiſtolis tuis ingreſſus eſſem in patriam, ita
„ acceptis tuis mandatis è patria diſcederem. Si fugiſſem quo-
„ modo non meritò me tua pietas his verbis objurgaſſet; cur
„ tu cum diplomatibus in Eccleſiam intromiſſus, ſine diploma-
„ tibus egrederis, populosque deſtituis?

Unde perſpicitur Athanaſium ſuam Sedem Imperatoriis diplomatibus munitum primum accepiſſe. Hoc enim eſt *intromitti in Eccleſiam*, neque hæc ad reſtitutionem ab exilio ſpectant, quæ non intromittit in Eccleſiam, ſed in Civitatem.

Poſtmodum cum Germanorum Regum dominatus longè lateque in Italia pateret, illi jus creandi Pontificis Romani exercere cœperunt. Sic Henricus III. Niger Gregorium VI. Suffragio Cleri electum de Pontificatu dejecit, & Clementem Secundum Papum Romanorum renunciavit, deindè Clerum jurejurando compulit, ne quem deinceps ad Pontificatum admitterent, ſine Imperatoris

Digitized by Google

Germanici conſenſu, quo de acta Vaticana teſtantur. Idcirco mortuo Clemente 2. Collegium Pontificum ad Cæſarem Legatos miſit, ut Pontificem Maximum, quem vellet, renunciaret. Imperator Peponem deſignavit, qui Damaſus II. eſt appellatus, quo defuncto rurſus Legatos ad Imperatorem Clerus deſtinavit, ad Pontificem alium creandum, is Brunoni, qui Leonis IX. nomen aſſumſit, ſedem Apoſtolicam demandavit, eique Victorem II. ſuffecit, poſt cujus occaſum Clerus Fridericum Pontificem Maximum cooptavit, poſt hunc Alexandrum II. quod cum intellexiſſet Henricus IV. Henrici III. filius, Carolum Parmenſem Pontificem eſſe juſſit, qui tametſi ab univerſa Inſubria exceptus, ab Alexandro 2. tamen dignitate ſpoliatus eſt. Hunc Alexandrum excepit famoſus ille *Hildebrandus*, qui alias *Gregorii VII.* nomine notatur, à Pontificibus proclamatus; *Is omnibus Laicis interdixit, ne ulla beneficia Eccleſiaſtica ſacerdotiave in quenquam conferrent, ſubjectâ gravi ſacrorum interdictionis pœnâ.* Et quidem Imperatorem, qui Pontifices in Germania renunciârat, publica execratione damnavit, quo ipſo commotus Imperator ſuperatis Alpibus Gregorium VII, qui annos XI. Eccleſiæ non ſine multorum ſcandalo ac detrimento præfuerat, urbe exegit, ſubſtituto Clemente III. Pontifice. De hoc Gregorio *Onuphrius Lib.* IV. *de varia Creat. Rom. Pontif.* ſic ſcribit: *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius* VII. *armis Nortmannorum fretus, opibus Comitiſſæ Mathildis mulieris per Italiam potentiſſimæ, confiſus, discordiâque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus, præter majorum morem contemtâ Imperatoris poteſtate & autoritate, cum ſummum Pontificatum obtinuiſſet, Cæſarem ipſum, à quo, ſi non electus, ſaltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, ſed etiam Regno Imperioque privare auſus eſt. Res ante ea ſecula inaudita.* Confer. *Aventini Lib.* V. *ann. Bojorum. & Bodin. l.* I. *de Rep. c.* IX. *p.* 136. Reperimus quoq; in actis antiquis Prælatos Principibus juramentũ fidelitatis præſtitiſſe. In Concilio Toletano IV. jam

jam ante mille annos morem fuiſſe apparet, ut Epiſcopi Regi fidelitatem jurarent, ſic enim in eo ſtatuunt Epiſcopi c. 74. *Quicunq; ergò ex nobis vel totius Hiſpaniæ populis qualibet conjuratione vel ſtudio Sacramentum fidei ſuæ, quod pro Patriæ gentisq; Gothorum ſtatu, vel conſervatione regiæ ſalutis pollicitus eſt, temeraverit, &c. anathema ſit.* Similiter in *X. Concilio Toletano* hæc habentur, *c.* 12. *ut ſi quis religioſorum ab Epiſcopo, usq; ad extremum ordinis clericorum ſivè Monachorum, generalia juramenta in ſalutem regiam, gentisq; aut Patriæ data, reperiatur violâſſe voluntate profana, mox propriâ dignitate privatus, & loco & honore habeatur exclusus. Turonenſe Concilium III, c.* 1. ſub Carolo M. *primò omnium*, inquit, *admonuimus cunctos, qui noſtro conventui interfuere, (procul dubio Epiſcopos) ut obedientes ſint Domino Excellentiſſimo Imperatori noſtro, & fidem, quam ei promiſſam habent, inviolabiliter conſervare ſtudeant. Et in Aquisgranenſi Concilio* ſub Ludovico Pio ſtatutum eſt *c.* 2. *can.* 12. *ut ſiquis Epiſcoporum, aut quilibet ſequentis ordinis Eccleſiaſtici deinceps timore aut cupiditate, aut qualibet ſuaſione à Domino, & orthodoxo Ludovico Imperatore defecerit, aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promiſſum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quovis modo ſe copulaverit, gradum proprium canonica atq; Synodica ſententia amittat.* Vide Ludovici Conſtitutionem Anno 817. factam, apud *Goldaſtum, Tomo II. Conſtitut. Imperial. p. m.* 13. Conſtitutio duorum Otthonum, primi nempe & ſecundi Anno 962. ibidem *Tom. II. p.* 45. poſtulat, ut ille, qui ad hoc ſanctum atq; Apoſtolicum regimen „ eligitur, nemine conſentiente conſecratus fiat Pontifex, prius- „ quam talem in præſentia miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri, ſi- „ ve univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem pro omnium ſatisfactione, atq; conſervatione futura, qualem Dominus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo feciſſe dignoſcitur. In volumine quodam *Iſidori Mercatoris* Papa electus jurare debet Imperatori ſe omnium Eccleſiarum liberam electionem eſſe permiſſurum. *Goldaſt. lib. dicto, p.* 125.

§. XXII. Vidimus qualis priorum temporum fuerit facies, quibusq; gyris coarctata Pontificum auctoritas, ut ſe Imperatoribus

non niſi cum præſentiſſimo dignitatis adeptæ diſpendio, opponere attentarent, ſed quæ eſt rerum humanarũ inconſtantia; nihil in ſublimi poſitum ſine immutatione aliquâ perpetuò conſiſtit dominantium potentia, quæ olim cœlum quaſi tangere, inq; ſummo gloriæ apice verſari videbatur, Pontificum technis & violentia tantopere imminuta eſt ut de illa hodie præter umbram fere nihil appareat. Quo autẽ pacto talis mutatio contigerit, *Bodinus l. 1. de Republ. cap. 9. pag.* 131. hoc verborum ambitû perſpicuè enarrat. [Principio quidem Gregorius Pontifex Romanus, is qui primus ſervum ſe ſervorum Dei appellavit (*Anaſtaſio Bibliothecario in vitis Pontificum pag. mihi 44.* eſt Bonifacius III.) ab Imperatore Phoca Principatum in omnes Epiſcopos adeptus eſt. Poſteri deinceps honores pontificios ad Imperia traduxerunt, & ſacra profanis miſcentes potentiam religionis ſpecie incredibiliter auxerunt. At Principes ipſi magnam partem religionis metu cæteri potentiorum exemplo, ſummos Pontifices revereri, idq; potiſſimum, cum Orientis imperium in ruinam inclinaret, id eſt cum R. P. Italiæ civitates ac populos, quo minus Imperatoribus Conſtantinopoleos parerent, aut tributa ſolverent interdictis prohibuerunt: occaſione inde quæſitâ, quod Leo is, qui Iconomachus uſurpatur, divorum ſtatuas dejeciſſet: qua re commota plebs, & R. P. autoritate inflammata Thomam Imperatorem in Sophiæ templo necavit. Itaq; cum opes Orientis attritæ eſſent barbarorum incurſionibus, ac Principes Germanorum recuperandæ Italiæ ſpem abjeciſſent, Regesq; Longobardorum Italiæ Imperio potiri vellent, ac Pontificum Romanor. opibus prohiberentur, nec tamen Longobardi pares eſſent, ad opes Francorum adſpexerunt, & auxilia potentiſſimæ gentis in Italiam evocârunt, nec ſua ſpe fraudati ſunt. Nam Pipinus Præfectus Prætorio, qui tunc Palatii Magiſter ac major Domus dicebatur, opibus & gratiâ florens, ingenti cum exercitu ſuperatis Alpibus Longobardorum copias fudit ac proſtravit, inde Romam profectus Zachariæ Pontificis Imperio partem Italiæ ſubjecit; nam

Pontifex

Pontifex ante Childerico Merencorum Rege ſpoliato, Pipinum Francorum Regem deſignaverat, ſacris etiam more majorum initiaverat (circa medium Seculi VIII.) quem Franci libenter exceperunt, tum quia Caroli Martelli Francorum Principis Filius, qui rerum geſtarum gloria clariſſimus erat, tum quia Childericus propter Ingenii ſtuporem Imperio minimè dignus videbatur; quibus omnibus accedebat, ſumma ejus auctoritas & gratia R. P. quem uti Deum aliquem cœlo delapſum populi proſequebantur. Ac tum quidem Pontifex ipſe, ſi Pipinus Longobardos ſubegiſſet, Exarchatum Ravennæ ſibi fiduciæ nomine pactus erat, id eſt, XIII. urbes, & Pentapolin provinciam, quæ urbibus XVI. continebatur. *Mornæus Myſt. iniquitat. p.* 127. Partâ victoriâ Pipinus ut promiſſum impleret, harum urbium claves ſacris divi Petri altaribus impoſuit, prius tamen utriusq; provinciæ dominatum ac jura Majeſtatis, ſibi poſterisq; ſuis ac Romani Pontificis deinde eligendi poteſtatem ſibi reſervârat. Quibus rebus non modo libenter Pontifex annuit, ſed etiam ut Pipinus Imperatorem ſe appellaret, penè perſuaſit: qua appellatione nemo exceptis Conſtantinopoleos Imperatoribus utebatur. Mortuo Pipino Longobardi rurſus arma capere, Pontifices turbare, & ad Francorum aſylum omnia revocare. Itaq; Carolus Pipini filius, qui bellicis laudibus abundans, magnus eſt appellatus, valido cum exercitu delevit, & Pontificum ſuperatis Alpibus, non modo Reges Longobardorum, ſed etiam Regnum ipſum delevit Pontificum Romanorum potentiâ, ſtabili fundamento firmatâ Imperator à Pontificibus eſt appellatus, ac viciſſim Romani Pontifices, quamdiu Carolus vixit, ab eo omnes creati fuêre; ſed poſt Caroli occaſum, qui plus in Urbe Roma, minus tamen in Curia Francorum autoritate & gratia poterant, ſe â Collegio Pontificũ creari curabant. Ita Reges Francorum tum externis bellis, tum civilibus diſſidiis, quæ inter Caroli M. nepotes graviſſima extiterunt, perturbati, ſummi Pontificis creandi prærogativam deſeruerunt. *Vitardus* tamẽ bonus Antiquitatis autor ſcribit

tres

tres Pontifices Romanos in Galliam ſupplices veniſſe, ut veniam impetrarent, quod injuſſu Ludovici Pii Regis Francorum Pontificatum ſuſcepiſſent. Ludovicus Pius, vel quia gloriæ minimè cupidus, vel quia ſacrum ordinem irritare nollet, Romani Pontific. creationem ratam habuit, cujus erroris illum, tardè tamen pœnituit: eſt enim à collegio Pontificum Imperio ſpoliatus, & in Monaſterium injectus, uxor etiam ſeorſim à marito cum ſacris virginibus incluſa, uterq; tamen poſt à Principibus ac nobilitate Gallica Cleri ſuperbiam acerbiſſimè ferente, in integrum reſtitutus eſt. Mortuo Ludovico Francorum, Italorum, Germanorum & Hiſpanorum Imperatore, Imperium trifariam diviſum eſt, inter Carolum, Lotharium ac Ludovicum & Ludovici liberos, ſed iis legibus, ut ſinguli ſummam in ſuos vitæ ac necis poteſtatem & omnia jura Majeſtatis haberent: ac rurſus Lotharii Imperium inter liberos trifariam diviſum, uni quidem Regnum Lotharingiæ, alteri Regnum Arelatenſe, tertio Italia ceſſit. Ludovicus Germaniam, Carolus Imperator Francorum Galliam tenebat, ita ſingulorum potentiâ diviſâ debilitatem cæpit, & Pontificum Romanorum opes augeri, potiſſimum Nicolao I. Pontifice, (poſt medium Seculi IX.) qui quod Reipublicæ gerendæ peritia majoribus præſtabat, primus Lotharium minorem Ludovici Regis Italiæ fratrem acerbius increpuit, eiq; ſacris interdicere auſus eſt. Fridericus II. Germanorum Imperator, Pontificem Romanum creavit alium, quam qui erat à Collegis Pontificum electus, is autem erat Innocentius IV, generis Splendore ac Eruditione clarus. Hic igitur Italia pulſus in Galliam Pontificum Aſylum veniens, opibus ac potentia Ludovici IX. Regis Francorum erectus, ut Germanorum potentiam infirmaret, Friderico II. ſacris interdixit, qui quod execrabilem ſe populis omnibus eſſe intelligeret, Italiæq; motus ingentes adſpiceret, in Germaniam trepidus ſe recepit, ab Innocentio veniam eâ lege conſecutus, ſi deinceps Romani Pontificis creandi auctoritate abſtineret verba diplomatis Friderici II. ex actis Vaticanis expreſſa ita ſe habent: *Anno* MCCXIX. *Imperii* VII. *Regni Siciliæ* XXII. *illum abuſum tollere volentes, quem quidam Prade-*

prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, in electionibus Prælatorum, concedimus ut electiones liberè fiant. Quibus verbis non modo Romanorum, sed omnium Pontificum creationem omninò repudiare videtur. Vide *Platinam in vita Innocentii* IV. *p. m.* 169. *seq. Johann. Balæum de Rom. Pontific. actis, lib.* V. *p.* 262. *seqq.*

§. XXIII. Succedentibus temporibus magis magisq; ditiones & Principatus Pontifices ad se traxerunt, quibusdam etiã ab ipsis Imperatoribus donati, uti ipsi quidem gloriantur, ac propterea Imperatorum fiduciarii facti sunt. Quod si demus *inquit Bodinus* l. *c. p.* 135. harum civitatũ (intelligit Rhegium, Mutinam, Placentiam & Parmam) largitionem Pontifici Romano fieri potuisse, & factam esse, uti Pontifices jactant, oportuit etiam se Imperii Germani fiduciarios profiteri; sed quia turpe videbatur, Rom. Pontif. qui in omnes principes Imperium habere se diceret, Imperatoris vasallum ac fiduciarium haberi, jura Majestatis omnium Italiæ civitatum quæ in Ecclesiæ Romanæ Dominio essent, ab Imperatoribus Romano Pontifici concessa fuisse, falsò tamen tradiderunt. Et certè in actis Vaticanis extat donationis formula sine die ac Pontifice, quâ Ottho Imperator (quatuor ejusdem Nominis extiterunt, sed quẽ significari velit ignotum est) dono dat Ecclesiæ Romanæ Pisaurum, Anconam, Fossabrunum, & Ausanium: Altera donationis formula est Otthon. IV. ad Innocent. III. his verbis concepta: Ego Ottho IV. REX ROMANOR. semper Augustus, tibi, Domino meo Papæ Innocentio III. tuisq; Successoribus Ecclesiæ ROM. spondeo, polliceor & juro, quod omnes possessiones Ecclesiæ, quæ sequuntur copiosissimã omnium prædiorum ac civitatum, quæ tum erant in Ecclesiæ Romanæ Dominio, sive Imperatorum, sive aliorum beneficio ac largitione possiderentur, confirmationem habent. &c. Illæ autem donationes præcipuè donatione Constantini Magni innituntur, quæ tamẽ, rumpantur ut ilia Romanensibus, valdè suspecta & dubia ab optimis illius ævi scriptoribus pronunciatur. Hos inter *Hieronymus Paulus Catalanus, Canonicus Barcinonensis, utriusq; juris Doctor, Alexandri* VI. *Cubicularius, in practicâ Cancellariæ Apostolicæ* ingenuè & intrepidè ita disserit: [quod donatio Constantini etiam de facto non fuerit; lege *Laurentium Vallam* & *Papam Pium in*

 dialogo,

dialogo, nec de tali donatione quicquam legi apud probatum historicum, præsertim apud eos qui scripserint illâ ætate vel illi proximâ. Nam nec Eusebius, qui fuit diligentissimus scrutator & narrator rerum Christianarum meminit, &c. nec Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Johannes Chrysostomus, nec Ammianus, nec Beda nec Orosius meminerunt. Et constat per plures quam 300. annos post Constantinũ, Imperatores tenuisse gubernacula Urbis & Italiæ per Duces, Præsides, & Exarchos, & Urbis Romanæ usq; ad tempora Innocentii 2. ut patet apertè in Chronicis & Historiis. Quò plures Locos ex digestis, codice & novellis adducit; Et in vitâ Phocæ Imperatoris legitur impetrâsse Pantheũ Bonifacium Papam ab eo: Undè ergo habuerit terras Ecclesiæ, vide gesta Caroli Magni & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta novissimè per D. Bartholomæum de Platina Bibliothecarium, qui omnia instrumenta pertinentia ad statum Ecclesiæ in temporalibus, præsertim circa acquisitionem terrarum & aliorum juriũ & censum collegit, in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam nostram præbuimus in revidendo. Et de dicta donatione & curatione lepræ Constantini, lege quæ latè scribit Remus Episcopus Paduanus in historiâ suâ de viris Pontificum. Autorem ficti hujus diplomatis aliquammulti statuunt fuisse Johannem Diaconum Cognomento digitum, quem postea Papam factum & Johannem IX. dictum fuisse testatur Platina, idque præeunte diplomate donationis Ottonis III. cujus verba sunt: Hæc sunt comenta ab illis ipsis (Pontificibus) inventa, quibus Johannes Diaconus cognomento digitorum munitus, præceptum aureis literis scripsit, & sub Titulo Constantini Magni, longi Mendacii tempora finxit: Vid. *Mornæus in Myst. iniquit. p.* 178. *&* 550. *Marquardi Freheri Comment. in hanc donationem. Iohann Raynold in Colloqu. Cum Harto. Cap.* VII. *Sectione* XII. *p.* 230. *seq. Gisbertus Voetius Volum.* II. *Disp. De donatione Constantini n.* 4. *Nicolaus Henelius Otii Vratislaviensis Cap.* XXII. *M. Anton. de Dom. lib.* VI. *de Republ. Ecclesiast. Cap.* VII. *p.* 694. Hic ergò tibi lector, rem maxime observandam propono, ut Caroli M. Consilium in ditandis Ecclesiis prudens, sed humanum, animadvertas, ex eoq; colligas, quam

merito

Digitized by Google

merito reges propter dicta regalia, tanquam vaſallos debeant ſibi Epiſcopos & Abbates aliosq; prælatos eccleſiaſticos, imò ipſum Roman. Pontific. ſubjicere: & quam immeritò Papæ & Eccleſia eximere ſe ab hac ſubjectione anniterentur, ac retinere velint nihilominus ipſa regalia, & illa ad debellandos Principes, ſibiq; ſuos Dominos, cum ſint eorum vaſalli, ſubjiciendos convertere. Audi igitur Caroli conſilium à *VVilhelmo Malmesburienſe de geſtis Reg. Anglicor. lib.* V. egregiè obſervatum & explicatum: Cum Urbano Papæ Paſchalis, *inquit*, ſucceſſiſſet, rurſus quæſtio de Inveſtituris Eccleſiarum, rurſus bella, rurſus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Epiſcopos & Abbates regni ſui quod citra montes eſt, fautores habebat, quia Carolus M. pro contuntendâ gentilium illorum ferocia, omnes penè terras Eccleſiis contulerat, conſilioſiſſimè perpendens, nolle ſacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, ſi laici rebellarent; illos poſſe excommunicationis autoritate & potentiæ ſeveritate compeſcere. Sed quod putavit Carolus, ſibi & Succeſſoribus fore in auxilium, firmitatem, hoc tandem verſum eſt in ſcandalum. Et jam Papæ his temporibus adverſus Henricum Imperatorem ipſiusmet Imperatoris vires, hoc eſt Prælatos, ejus vaſallos convertebant. Undè & pergit *VVilhelmus*: Papa ultramontanas Eccleſias ſuæ rationi ſubjecerat, parumq; ſuſcipiebant Urbes Italiæ Henrici Dominium, ſeruitio putantes ſe exutos poſt Conradi fratris ejus interitum, qui à patre relictus Longobardiæ in Regem apud Tretium obierat diem. At verò Henricus antiquis Cæſaribus in nullo virtute dejectior, poſt pacatum regnum Teutonicum, præſumebat animo Italicum, rebellionem Urbium ſubjugaturus, quæſtionemq; de inveſtitura ſuo libitu deciſurus. Hæc ille. Itaq; ex una parte Papa occaſione ſuperioritatis Eccleſiaſticæ ad temporalia Epiſcopatuum & Abbatiarum regalia adjecit manum, ad ſe Vaſallagia avocando, ex alia Prælati ipſi occaſione bellorum, quibus Imperatores fracti ſunt & facti imbecilliores, eis rebellaverunt, ut ſe in libertatem vindicarent. Atq; hinc Eccleſiaſtici, præſertim Romanus, impinguati, incraſſati, dilatati recalcitrarunt, & in-

dies magis recalcitrabunt, quousq; Monarchiam quam moliuntur, perducant ad fastigium.]

§. XXIV. Ex quibus omnibus sole meridiano clarius elucescit, quàm iniquè Pontifices superioritatem in Principes summos sibi arrogent, adeò ut hanc superbiam ipsi Pontificii Scriptores aversantes acerrimè in illam invehantur. *Paschasius Radobertus Abbas Corbejensis Sec.* IX. *in Commentar. Super Lament. Ieremiæ, lib.* IV. *c.* 2. Ecce, *inquit*, jam penè nulla est secularis vitæ actio, quam non sacerdotes Christi administrent, nulla mundi negotia, in quibus altaris ministri se nõ occupent; dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, dum susceptæ religionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentũ, dum locũ sanctitatis ad terrena negotia deflectimus, & mundanis actibus implicamur. Ita, quod pejus est, lupi pastores fiunt, ministri altaris negotiatores seculi. *Iohan. Sarisberiensis in Policratico l.* 8. Rectissimam eminendi viam docuit Christus, qui discipulos suos regibus gentiũ noluit conformari, ut dominenter in subditos; at isti aliam prætulerunt, adscendentes ex adverso fratrũ, & ministrandi humilitate rejecta appetunt præ Regibus gentium dominari. In *catalogo testium veritatis Lib.* VXI. *p. m.* 1595. *edit. in fol. An.* 1608. ex veteri aliquo codice citatur Epistola Seculo XII. scripta, cujus inscriptio hæc est. *Ecclesia nobili Anglicanæ in luto & latere ancillatæ.* Petrus, filius Cassiodori, miles Catholicus, pugil Christi devotus, salutem, & captivitatis jugum abjicere, & bravium accipere libertatis. Inter alia autor sic pergit: Nonne debet in oculis omniũ mirabile reputari, quod ubi Christus pro se & Petro regibus solvi jussit tributum, ipse regna & regnorum Principes contra voluntatem illius, cujus dicit se esse vicarium, qui abs se regna & mundi Judicia abdicavit, suæ subjicere nititur ditioni, dominio sui styli, qui totum sibi vendicat, quod scripserat esse suum. Seculo XIV. *Iohann. de Parisiis in Tractatu de regali & papali potestate apud Goldastum Tomo II. Monarchia S. R. I. cap.* XI. *p. m.* 120. Imperator habet potestatem à solo Deo, non à Pontifice Romano. Si P. habet à Deo potestatem secularem immediate, & Princeps habet executionem à Papa immediatè, ergo Princeps est minister Papæ, sicut minister Dei vel

Christi.

Digitized by Google

Chriſti, quod videtur inconveniens & contra Scripturam Canonicam. Dicitur enim *Rom.* XIII. de Rege & Principe, Dei miniſter eſt; non dicit Papæ, ſed Dei &c. Item prius fuit poteſtas Regia ſecundùm ſe & quantùm ad executionem, quàm Papalis, & prius fuerunt Reges Franciæ in Francia quàm Chriſtiani. *Ergo poteſtas Regia non ſecundum ſe, nec quantum ad executionem, eſt à Papa, ſed à Deo & à populo Regem eligente in perſona vel in domo, & ſic ſicut ante. Dicere enim quod poteſtas regia prius eſſet à Deo immediatè, & poſtea à Papa, eſt valdè ridiculoſum. Non enim poteſt hoc eſſe, niſi Chriſtus Petro dederit poteſtatem conferendi regiam poteſtatem, quod non eſt verum, ut ſupra dictum eſt. Indubitanter ergò eſt à Deo, ſicut ante; licitum itaq; eſt Principi abuſum gladii ſpiritualis repellere eo modo, quô poteſt, etiam per gladium materialem, præcipuè ubi abuſus gladii ſpiritualis vergit in malum Reipublicæ, cujus cura Regi incumbit. Aliter enim ſine cauſa gladium portaret, ubi Papa delinqueret* (ait Pariſienſis cap. XIV. p. 127.) *in temporalibus, quorum cognitio ad Principem ſecularem pertinet, ut ſi mutuaret ad uſuram, vel mutuantibus faveret, & præcipuè in iis, quæ per leges civiles ſunt prohibita, Imperator ſi eſſet, haberet ipſum primò corrigere immediatè monendo, & poſtea puniendo. Nam ad Principem pertinet omnes malefactores corrigere primo jure* Rom. 13. *Non enim ſine cauſa gladium portat, Miniſter enim Dei eſt, vindex malorum in iram. In eodem libro à* cap. 15. uſque ad 22. *incluſivè autor omnia ſui temporis papicolarum argumenta pro Papæ ſummâ temporali poteſtate enervat. Iohann. Gerſon Sec.* XV. *clarus in Lection. ſuper Marcum parte* I. *Oper. fol.* 99. dicunt hiſtoriæ, & legitur in Poſtillâ ſuper Bibliam, quod dum donata eſſent Eccleſiæ bona temporalia per Conſtantinũ, audita ſit vox in aëre: *Hodie venenum effuſum eſt in Eccleſia Sancti Dei.* Et quidquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dotatio hujusmodi eſſe utilis propter bonitatẽ & fidelitatẽ diſpenſantium, & dilatationem Eccleſiæ poſt adverſitates habitas; nihilominus nunc aut alias poterit ſpoliatio ſimiliter eſſe utilis propter malitiam Eccleſiaſticorum talibus bonis abutentiũ, & ut claudatur via malignantium ſpiritus adverſantium, ne cadant in præcipitiũ vitiorum. *In Lect. 2. ſuper Marc.* ad finem: poſtea divitiarum magnitudo generavit vermem peſſimum, qui eſt ſuperbia & voluptas effrena-

frenata, quæ tandem Majestatem Imperatoriam arrodere, & loca gentesq; Imperio subditas depascere cœpit. Apud *Cæsarium Cistercienſem diſt.* 2. c. 28. [Clericus Parisiensis edixit, Episcopos Alemanniæ salvari vix posse, quia penè omnes habeāt gladiū spiritualem & materialē, deq; sanguine judicent, Bella exerceant, magisq; soliciti de stipendiis militum, quam de salute animarum sibi commissarum.] *Autor oneris Ecclesiæ c.* XX. §. 5. Multoties is, qui dicit pax vobis (Episcopus) non columba sed corvus reputatur, præsertim illi qui Principatu seculari judicium sanguinis (quod regalia nuncupant) obtinere prætendunt, & Principes seculares se esse gaudent, hi frequenter labem irregularitatis incurrunt inscii. *Eccius in Poſtilla homilia de Feſto Stephani.* Nostrates Prælati ordinem invertunt Apostolicum, dum spiritualia graviora, quam quæ subeant, rati in Pontifical. suffraganeor. in judiciali officialium, in absolvendis pœnitentiariorum ope utuntur, in prædicatione Monachum, nescio quem præferunt, in aliis spiritualibus vicarios habent. Sin qua in re de censu & temporalibus agitur, res hæc ad Dominum nostrum Episcopum referenda est. *Claudius Eſpenſæus Lib.* II. *Digreſſion. in* I. *Tim. c.* VI. *p.* 275. [Gregorius VII. Pontifex, cui nomen erat Hildebrandus, novo Exemplo Regnum & Sacerdotium scindens, primus sacerdotalem lanceam contra Imperii diadema elevans, se, suoque exemplo alios Pontifices contra Principes & excommunicatos gladio accinxit, belloq; quasi hæreditario insurrexit; utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recondendo gladio imitarentur! *Idem in Comment. Tit.* III. *Digreſſ.* X. *p.* 513. Turbulenti quidam, motâ inter Regnum & Sacerdotium controversiâ, mirū quot, quantasq; turbas utrinq; dederint. Atqui tot post Paulum, tot ante hanc Camarinam annorum centenariis, & Chrysostomus, ut nihil unquam tale futurum suspicans, simpliciter illud (omnis anima subdita sit) enarrat! Omnis, *inquit*, etiamsi sive Apostolus, sive Propheta, sive Sacerdos, sive Monachus &c. quem illic sequuntur Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & qui non Græci?]

§. XXV. *Eraſmus in Annotat.* I. *Petri* V. *p.* 533. sic pronunciat: pascite gregē, non dominantes. Præceptum hoc Apostolorum Principis

cipis in omnibus omniũ Episcoporum aulis vel aureis literis oportebat inscribi. Pascite, *inquit*, gregẽ, non opprimite, non expilate, idq; nõ coactè velut ex officio, sed ex sincero affectu tanquam patres, neq; turpis lucri gratiâ, quasi præsentiens Ecclesiæ pestẽ hinc orituram̃. Deniq; nõ dominantes more Regũ, sed exemplo pascite, benefactis vincite. Nunc Episcoporũ vulgus nihil audit ab assentatorib9, nisi dominia, ditiones, gladios, claves, potestates, atq; hinc fastus quorundã plus quã regius, sævitia plus quam Tyrannica. Jam Rom. Pont. magnis voluminibus adulamur, potestatẽ Christo parem tribuentes. *Idem in Chiliadibus, Chil.* III. *Centur.* III. *adag.* I. *Sileni Alcibiadis, p* 688. *seq.* Contemplare quibus ornamentis honestet Aaron Pontificem Moyses, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quã variis gemmarũ stellis illustret, quanto auri fulgore decoret. [Quæ quid sibi velint, si ex Origenis Hieronymiq; cognoveris Interpretatione, nimirũ intelliges, quæ supellex paranda sit verè magnis Episcopis. Quos potiùs exprimant vitâ Pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorũ vices occupant; an magis convenit Julios, Alexandros, Crœsos & Xerxes, nihil aliud quã magnos latrones imitari Christi vicariũ, quàm ipsum Christum unicũ Ecclesiæ Ducẽ & Imperatorem. Quos justius æmulentur Apostolorũ successores, quã Apostolorum Principem. Christus palã negavit Regnum suũ hujus esse mundi, & tu cõvenire putas, ut Christi successor mundanã ditionem non solũ admittat, proq; hac omnẽ quod ajunt moveat lapidẽ; cur Christi vicarios opib9 irretiendos putas, quas ipse Christus appellavit spinas? Cur eũ, cuj9 ut propriũ, ita pręcipuũ officiũ est, divini verbi semẽ jacere, divitiis obruis, quib9 vel maxime jactũ præfocatur? cur æquitatis doctorẽ ac judicẽ iniquo vis servire mãmonæ, quid cœlestiũ Sacramentorũ dispẽsatorẽ, vilissimarũ rerũ facis procuratorẽ? Cũ his sacris donariis, quid tu profana mundi dona conjungis? ne dicã extinguis? Quid cũ Mãmona Christum, cũ Christi spiritu Belial conaris jungere? quid mitræ cũ galea, quid sacræ pallæ, cum Mavortia loricâ, quid benedictionib9 cũ bombardis, quid clemẽtissimo pastori cũ armatis latronib9, quid sacerdotio cũ Bello? quid Machinis oppida subruit, qui claves habet Regni cœlorum? qui convenit autorẽ esse Belli eum, qui pacis omine salutat populũ? quonã ore docebit plebẽ

Christia-

Christianam, opes esse contemnendas, qui puppim & proram rerum suarum constituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit & exhibuit Christus, quod toties inculcant Apostoli non esse resistendũ malo, sed malorum improbitatẽ bonitate superandam, injuriam beneficio pensandam, inimicũ benefactis obruendum qui propter oppiduli ditionem, aut salinarũ vectigal, orbem bellorũ tempestatibus commovet? &c.] *M. Antonius de Dominis de Republ. Eccles. Lib.* VI. *c.* 10. *n.* 4. *p.* 762. Nonne facto ipso Romani Pontifices Dominium supremum etiam temporale in temporalibus & directum supra omnes Principes Christianos firmare conantur & retinere? Profitentur enim, & libellis in vulgus edunt, singulos Principes Christianos singulis nostris Romani Pontificibus per oratores suos obedientiam spondere, non modo in spiritualibus, sed etiam temporalibus, tanquam suo vero, & legitimo, etiam quoad regna temporalia Superiori; quid spõdeant, quid profiteantur Principes per suos Legatos, cum nunquam interfuerim, mihi nunc est ignotum. Quid vero priscis purioris Ecclesiæ temporibus profiterentur Imperatores Christiani per literas, seu etiam per nuncios aut oratores, quando Imperium vel de novo capessebant, vel novus Papa creabatur, optime scio. [Certè nullius obedientiæ aut subjectionis sponsionem aut professionẽ invenio, sed solam Ecclesiasticam communionẽ. Cum enim Ecclesia Romana esset nobilissima inter omnes Ecclesias Christianas, ac celeberrima ex pluribus causis, reliquæ semper Ecclesiæ, præsertim orientales communionem cũ illa retinere, ut unitas Christi Ecclesiæ conservaretur, solicitè laborarunt. Hoc ipsum Imperatores Christiani tanquam capita totius Imperii Christianorum in temporalibus, propter eandem unitatem conservandam, semper initio ipsorum Imperii, sive novi Pontificis, communionis gratia præstabant: & literæ communicatoriæ simul cum officio congratulationis, hinc indè transmittebantur. Et quoniam communio erat in fide, idcircò tum Imperatores Papæ, tum Papæ Imperatoribus, fidei suæ professionem faciebant; ut ex tali utriusque partis confessione, fidei unitas & conformitas appareret, & communio inter ipsos cum pace & charitate Christiana conservaretur.]

§. XXVI.

Digitized by Google

§.. XXVI. Optimè igitur *Augustana Confessio* gladium spiritualem à corporali discernens *in articulo* VII. *Abusum de potestate Ecclesiast.* ita loquitur: Non commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis; Ecclesiastica suum habet mandatum Evangelii docendi & administrandi Sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratuum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat judicia de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de forma Reipublicæ, si quam habent Episcopi potestatem gladii hanc non habent ut Episcopi, ex mandato Evangelii, sed jure humano donatam à Regibus & Imperatore ad administrationem civilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est quam ministerium Evangelii. Cum igitur de jurisdictione Episcoporum, quæritur, discerni debet Imperium ab Ecclesiastica jurisdictione. Porrò secundum Evangelium, seu, ut loquuntur de jure divino nulla jurisdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his, quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum; nisi remittere peccata, item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere, & impios, quorum nota est, impietas, excludere à communione Ecclesiæ sine vi humana, sed verbo. Si quam habent aliam potestatem vel jurisdictionem in cognoscendis certis causis, videlicet matrimonii, aut decimarum, hanc habent jure humano, ubi cessantibus ordinariis coguntur principes vel inviti suis subditis jus dicere ut pax retineatur. Eadem sententia pluribus confirmatur *in Apologia August. Confession. articulo* XIV. XVI. *&* XXIIX. *In Articulis Smalcaldicis artic.* IV. *de Papatu* docetur, quod Papa non sit de jure divino, sed secundum verbum Dei caput totius Christianitatis, hoc enim nomen uni & soli Christo debetur, sed tantum Episcopus & pastor Ecclesiæ, quæ est Romæ, & eorum, qui voluntariè & spontè, vel per humanam creaturam, hoc est, politicum Magistratum, se ad eum conferunt, non ut sub

non nisi cum præsentissimo dignitatis adeptæ dispendio, opponere attentarent, sed quæ est rerum humanarũ inconstantia, nihil in sublimi positum sine immutatione aliquâ perpetuò consistit dominantium potentia, quæ olim cœlum quasi tangere, inq; summo gloriæ apice versari videbatur, Pontificum technis & violentia tantopere imminuta est ut de illa hodie præter umbram fere nihil appareat. Quo autẽ pacto talis mutatio contigerit, *Bodinus l. 1. de Republ. cap. 9. pag.* 131. hoc verborum ambitû perspicuè enarrat. [Principio quidem Gregorius Pontifex Romanus, is qui primus servum se servorum Dei appellavit (*Anastasio Bibliothecario in vitis Pontificum pag. mihi 44.* estBonifacius III.) ab Imperatore Phoca Principatum in omnes Episcopos adeptus est. Posteri deinceps honores pontificios ad Imperia traduxerunt, & sacra profanis miscentes potentiam religionis specie incredibiliter auxerunt. At Principes ipsi magnam partem religionis metu cæteri potentiorum exemplo, summos Pontifices revereri, idq; potissimum, cum Orientis imperium in ruinam inclinaret, id est cum R. P. Italiæ civitates ac populos, quo minus Imperatoribus Constantinopoleos parerent, aut tributa solverent interdictis prohibuerunt: occasione inde quæsitâ, quod Leo is, qui Iconomcahus usurpatur, divorum statuas dejecisset: qua re commota plebs, & R. P. autoritate inflammata Thomam Imperatorem in Sophiæ templo necavit. Itaq; cum opes Orientis attritæ essent barbarorum incursionibus, ac Principes Germanorum recuperandæ Italiæ spem abjecissent, Regesq; Longobardorum Italiæ Imperio potiri vellent, ac Pontificum Romanor. opibus prohiberentur, nec tamen Longobardi pares essent, ad opes Francorum adspexerunt, & auxilia potentissimæ gentis in Italiam evocârunt, nec sua spe fraudati sunt. Nam Pipinus Præfectus Prætorio, qui tunc Palatii Magister ac major Domus dicebatur, opibus & gratiâ florens, ingenti cum exercitu superatis Alpibus Longobardorum copias fudit ac prostravit, inde Romam profectus Zachariæ Pontificis Imperio partem Italiæ subjecit; nam

Pontifex

Pontifex ante Childerico Merencorum Rege ſpoliato, Pipinum Francorum Regem deſignaverat, ſacris etiam more majorum initiaverat (circa medium Seculi VIII.) quem Franci libenter exceperunt, tum quia Caroli Martelli Francorum Principis Filius, qui rerum geſtarum gloria clariſſimus erat, tum quia Childericus propter Ingenii ſtuporem Imperio minimè dignus videbatur; quibus omnibus accedebat, ſumma ejus auctoritas & gratia R. P. quem uti Deum aliquem cœlo delapſum populi proſequebantur. Ac tum quidem Pontifex ipſe, ſi Pipinus Longobardos ſubegiſſet, Exarchatum Ravennæ ſibi fiduciæ nomine pactus erat, id eſt, XIII. urbes, & Pentapolin provinciam, quæ urbibus XVI. continebatur. *Mornæus Myſt. iniquitat. p.* 127. Partâ victoriâ Pipinus ut promiſſum impleret, harum urbium claves ſacris divi Petri altaribus impoſuit, prius tamen utriusq; provinciæ dominatum ac jura Majeſtatis, ſibi poſterisq; ſuis ac Romani Pontificis deinde eligendi poteſtatem ſibi reſervârat. Quibus rebus non modo libenter Pontifex annuit, ſed etiam ut Pipinus Imperatorem ſe appellaret, penè perſuaſit: qua appellatione nemo exceptis Conſtantinopoleos Imperatoribus utebatur. Mortuo Pipino Longobardi rurſus arma capere, Pontifices turbare, & ad Francorum aſylum omnia revocare. Itaq; Carolus Pipini filius, qui bellicis laudibus abundans, magnus eſt appellatus, valido cum exercitu delevit, & Pontificum ſuperatis Alpibus, non modo Reges Longobardorum, ſed etiam Regnum ipſum delevit Pontificum Romanorum potentiâ, ſtabili fundamento firmatâ Imperator à Pontificibus eſt appellatus, ac viciſſim Romani Pontifices, quamdiu Carolus vixit, ab eo omnes creati fuêre; ſed poſt Caroli occaſum, qui plus in Urbe Roma, minus tamen in Curia Francorum autoritate & gratia poterant, ſe â Collegio Pontificũ creari curabant. Ita Reges Francorum tum externis bellis, tum civilibus diſſidiis, quæ inter Caroli M. nepotes graviſſima extiterunt, perturbati, ſummi Pontificis creandi prærogativam deſeruerunt. *Vitardus* tamẽ bonus Antiquitatis autor ſcribit

tres

tres Pontifices Romanos in Galliam supplices venisse, ut veniam impetrarent, quod injussu Ludovici Pii Regis Francorum Pontificatum suscepissent. Ludovicus Pius, vel quia gloriæ minimè cupidus, vel quia sacrum ordinem irritare nollet, Romani Pontific. creationem ratam habuit, cujus erroris illum, tardè tamen pœnituit: est enim à collegio Pontificum Imperio spoliatus, & in Monasterium injectus, uxor etiam seorsim à marito cum sacris virginibus inclusa, uterq; tamen post à Principibus ac nobilitate Gallica Cleri superbiam acerbissimè ferente, in integrum restitutus est. Mortuo Ludovico Francorum, Italorum, Germanorum & Hispanorum Imperatore, Imperium trifariam divisum est, inter Carolum, Lotharium ac Ludovicum & Ludovici liberos, sed iis legibus, ut singuli summam in suos vitæ ac necis potestatem & omnia jura Majestatis haberent: ac rursus Lotharii Imperium inter liberos trifariam divisum, uni quidem Regnum Lotharingiæ, alteri Regnum Arelatense, tertio Italia cessit. Ludovicus Germaniam, Carolus Imperator Francorum Galliam tenebat, ita singulorum potentiâ divisâ debilitatem cæpit, & Pontificum Romanorum opes augeri, potissimum Nicolao I. Pontifice, (post medium Seculi IX.) qui quod Reipublicæ gerendæ peritia majoribus præstabat, primus Lotharium minorem Ludovici Regis Italiæ fratrem acerbius increpuit, eiq; sacris interdicere ausus est. Fridericus II. Germanorum Imperator, Pontificem Romanum creavit alium, quam qui erat à Collegis Pontificum electus, is autem erat Innocentius IV, generis Splendore ac Eruditione clarus. Hic igitur Italia pulsus in Galliam Pontificum Asylum veniens, opibus ac potentia Ludovici IX. Regis Francorum erectus, ut Germanorum potentiam infirmaret, Friderico II. sacris interdixit, qui quod execrabilem se populis omnibus esse intelligeret, Italiæq; motus ingentes adspiceret, in Germaniam trepidus se recepit, ab Innocentio veniam eâ lege consecutus, si deinceps Romani Pontificis creandi auctoritate abstineret verba diplomatis Friderici II. ex; actis Vaticanis expressa ita se habent: *Anno* MCCXIX. *Imperii* VII, *Regni Siciliæ* XXII. *illum abusum tollere volentes, quem quidam Prade-*

prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, in electionibus Prælatorum, concedimus ut electiones liberè fiant. Quibus verbis non modo Romanorum, sed omnium Pontificum creationem omninò repudiare videtur. Vide *Platinam in vita Innocentii* IV. *p.m.169. seq. Iohann. Balæum de Rom. Pontific. actis. lib.* V. *p.262. seqq.*

§. XXIII. Succedentibus temporibus magis magisq; ditiones & Principatus Pontifices ad se traxerunt, quibusdam etiã ab ipsis Imperatoribus donati, uti ipsi quidem gloriantur, ac propterea Imperatorum fiduciarii facti sunt. Quod si demus *inquit Bodinus* I. *c. p.135.* harum civitatũ (intelligit Rhegium, Mutinam, Placentiam & Parmam) largitionem Pontifici Romano fieri potuisse, & factam esse, uti Pontifices jactant, oportuit etiam se Imperii Germani fiduciarios profiteri; sed quia turpe videbatur, Rom. Pontif. qui in omnes principes Imperium habere se diceret, Imperatoris vasallum ac fiduciarium haberi, jura Majestatis omnium Italiæ civitatum quæ in Ecclesiæ Romanæ Dominio essent, ab Imperatoribus Romano Pontifici concessa fuisse, falsò tamen tradiderunt. Et certè in actis Vaticanis extat donationis formula sine die ac Pontifice, quâ Ottho Imperator (quatuor ejusdem Nominis extiterunt, sed quẽ significari velit ignotum est) dono dat Ecclesiæ Romanæ Pisaurum, Anconam, Fossabrunum, & Ausanium: Altera donationis formula est Otthon. IV ad Innocent. III. his verbis concepta: Ego Ottho IV. rex Romanor. semper Augustus, tibi, Domino meo Papæ Innocentio III. tuisq; Successoribus Ecclesiæ rom. spondeo, polliceor & juro, quod omnes possessiones Ecclesiæ, quæ sequuntur copiosissimã omnium prædiorum ac civitatum, quæ tum erant in Ecclesiæ romanæ Dominio, sive Imperatorum, sive aliorum beneficio ac largitione possiderentur, confirmationem habent. &c. Illæ autem donationes præcipuè donatione Constantini Magni innituntur, quæ tamẽ, rumpantur ut ilia romanensibus, valdè suspecta & dubia ab optimis illius ævi scriptoribus pronunciatur. Hos inter *Hieronymus Paulus Catalanus, Canonicus Barcinonensis, utriusq; juris Doctor, Alexandri* VI. *Cubicularius, in practicâ Cancellariæ Apostolicæ* ingenuè & intrepidè ita disserit: [quod donatio Constantini etiam de facto non fuerit; lege *Laurentium Vallam & Papam Pium in*

 dialogo,

Digitized by Google

dialogo, nec de tali donatione quicquam legi apud probatum historicum, præsertim apud eos qui scripserint illâ ætate vel illi proximâ. Nam nec Eusebius, qui fuit diligentissimus scrutator & narrator rerum Christianarum meminit, &c. nec Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Basilius, Johannes Chrysostomus, nec Ammianus, nec Beda nec Orosius meminerunt. Et constat per plures quam 300. annos post Constantinũ, Imperatores tenuisse gubernacula Urbis & Italiæ per Duces, Præsides, & Exarchos, & Urbis Romanæ usq; ad tempora Innocentii 2. ut patet apertè in Chronicis & Historiis. Quò plures Locos ex digestis, codice & novellis adducit: Et in vitâ Phocæ Imperatoris legitur impetrâsse Pantheũ Bonifacium Papam ab eo: Undè ergo habuerit terras Ecclesiæ, vide gesta Caroli Magni & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta novissimè per D. Bartholomæum de Platina Bibliothecarium, qui omnia instrumenta pertinentia ad statum Ecclesiæ in temporalibus, præsertim circa acquisitionem terrarum & aliorum juriũ & censum collegit, in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam nostram præbuimus in revidendo. Et de dicta donatione & curatione lepræ Constantini, lege quæ latè scribit Remus Episcopus Paduanus in historiâ suâ de viris Pontificum. Autorem ficti hujus diplomatis aliquam multi statuunt fuisse Johannem Diaconum Cognomento digitum, quem postea Papam factum & Johannem IX. dictum fuisse testatur Platina, idque præeunte diplomate donationis Ottonis III. cujus verba sunt: Hæc sunt comenta ab illis ipsis (Pontificibus) inventa, quibus Johannes Diaconus cognomento digitorum munitus, præceptum aureis literis scripsit, & sub Titulo Constantini Magni, longi Mendacii tempora finxit: Vid. *Mornæus in Myst. iniquit. p.* 178. *&* 550. *Marquardi Freheri Comment. in hanc donationem. Iohann Raynold in Colloqu. Cum Harto. Cap.* VII. *Sectione* XII. *p.* 230. *seq. Gisbertus Voetius Volum.* II. *Disp. De donatione Constantini n.* 4. *Nicolaus Henelius Otii Vratislaviensis Cap.* XXII. *M. Anton. de Dom. lib.* VI. *de Republ. Ecclesiast. Cap.* VII. *p.* 694. Hic ergò tibi lector, rem maxime observandam propono, ut Caroli M. Consilium in ditandis Ecclesiis prudens, sed humanum, animadvertas, ex eoq; colligas, quam

merito

merito reges propter dicta regalia, tanquam vasallos debeant sibi Episcopos & Abbates aliosq; prælatos ecclesiasticos, imò ipsum Roman. Pontific. subjicere: & quam immeritò Papæ & Ecclesia eximere se ab hac subjectione annitterentur, ac retinere velint nihilominus ipsa regalia, & illa ad debellandos Principes, sibiq; suos Dominos, cum sint eorum vasalli, subjiciendos convertere. Audi igitur Caroli consilium à *VVilhelmo Malmesburiense de gestis Reg. Anglicor. lib.* V. egregiè observatum & explicatum: Cum Urbano Papæ Paschalis, *inquit*, successisset, rursus quæstio de Investituris Ecclesiarum, rursus bella, rursus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Episcopos & Abbates regni sui quod citra montes est, fautores habebat, quia Carolus M. pro contuntendâ gentilium illorum ferocia, omnes penè terras Ecclesiis contulerat, consiliosissimè perpendens, nolle sacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, si laici rebellarent; illos posse excommunicationis autoritate & potentiæ severitate compescere. Sed quod putavit Carolus, sibi & Successoribus fore in auxilium, firmitatem, hoc tandem versum est in scandalum. Et jam Papæ his temporibus adversus Henricum Imperatorem ipsiusmet Imperatoris vires, hoc est Prælatos, ejus vasallos convertebant. Undè & pergit *VVilhelmus*: Papa ultramontanas Ecclesias suæ rationi subjecerat, parumq; suscipiebant Urbes Italiæ Henrici Dominium, servitio putantes se exutos post Conradi fratris ejus interitum, qui à patre relictus Longobardiæ in Regem apud Tretium obierat diem. At verò Henricus antiquis Cæsaribus in nullo virtute dejectior, post pacatum regnum Teutonicum, præsumebat animo Italicum, rebellionem Urbium subjugaturus, quæstionemq; de investitura suo libitu decisurus. Hæc ille. Itaq; ex una parte Papa occasione superioritatis Ecclesiasticæ ad temporalia Episcopatuum & Abbatiarum regalia adjecit manum, ad se Vasallagia avocando, ex alia Prælati ipsi occasione bellorum, quibus Imperatores fracti sunt & facti imbecilliores, eis rebellaverunt, ut se in libertatem vindicarent. Atq; hinc Ecclesiastici, præsertim Romanus, impinguati, incrassati, dilatati recalcitrarunt, & in-

 dies

dies magis recalcitrabunt, quousq; Monarchiam quam moliuntur, perducant ad fastigium.]

§. XXIV. Ex quibus omnibus sole meridiano clarius elucescit, quàm iniquè Pontifices superioritatem in Principes summos sibi arrogent, adeò ut hanc superbiam ipsi Pontificii Scriptores aversantes acerrimè in illam invehantur. *Paschasius Radobertus Abbas Corbejensis Sec.* IX. *in Commentar. Super Lament. Ieremiæ, lib.* IV. *c.* 2. Ecce, *inquit*, jam penè nulla est secularis vitæ actio, quam non sacerdotes Christi administrent, nulla mundi negotia, in quibus altaris ministri se nõ occupent; dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, dum susceptæ religionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentũ, dum locũ sanctitatis ad terrena negotia deflectimus, & mundanis actibus implicamur. Ita, quod pejus est, lupi pastores fiunt, ministri altaris negotiatores seculi. *Iohan. Sarisberiensis in Policratico l.* 8. Rectissimam eminendi viam docuit Christus, qui discipulos suos Regibus gentiũ noluit conformari, ut dominenter in subditos; at isti aliam prætulerunt, adscendentes ex adverso fratrũ, & ministrandi humilitate rejecta appetunt præ Regibus gentium dominari. In *catalogo testium veritatis Lib.* VXI. *p. m.* 1595. *edit. in fol. An.* 1608. ex veteri aliquo codice citatur Epistola Seculo XII. scripta, cujus inscriptio hæc est. *Ecclesiæ nobili Anglicanæ in luto & latere ancillatæ*, Petrus, filius Cassiodori, miles Catholicus, pugil Christi devotus, salutem, & captivitatis jugum abjicere, & bravium accipere libertatis. Inter alia autor sic pergit: Nonne debet in oculis omniũ mirabile reputari, quod ubi Christus pro se & Petro regibus solvi jussit tributum, ipse regna & regnorum Principes contra voluntatem illius, cujus dicit se esse vicarium, qui abs se regna & mundi Judicia abdicavit, suæ subjicere nititur ditioni, dominio sui styli, qui totum sibi vendicat, quod scripserat esse suum. Seculo XIV. *Iohann. de Parisiis in Tractatu de regali & papali potestate apud Goldastum Tomo II. Monarchiæ S. R. I. cap.* XI. *p. m.* 120. Imperator habet potestatem à solo Deo, non à Pontifice Romano. Si P. habet à Deo potestatem secularem immediate, & Princeps habet executionem à Papa immediatè, ergo Princeps est minister Papæ, sicut minister Dei vel

Christi

Christi, quod videtur inconveniens & contra Scripturam Canonicam. Dicitur enim *Rom.* XIII. de Rege & Principe, Dei minister est; non dicit Papæ, sed Dei &c. Item prius fuit potestas Regia secundùm se & quantùm ad executionem, quàm Papalis, & prius fuerunt Reges Franciæ in Francia quàm Christiani. *Ergo potestas Regia non secundum se, nec quantum ad executionem, est à Papa, sed à Deo & à populo Regem eligente in persona vel in domo, & sic sicut ante. Dicere enim quod potestas regia prius esset à Deo immediatè, & postea à Papa, est valdè ridiculosum. Non enim potest hoc esse, nisi Christus Petro dederit potestatem conferendi regiam potestatem, quod non est verum, ut supra dictum est. Indubitanter ergo est à Deo, sicut ante; licitum itaq; est Principi abusum gladii spiritualis repellere eo modo, quô potest, etiam per gladium materialem, præcipuè ubi abusus gladii spiritualis vergit in malum Reipublicæ, cujus cura Regi incumbit. Aliter enim sine causa gladium portaret, ubi Papa delinqueret (ait* Parisiensis cap. XIV. p. 127.) *in temporalibus, quorum cognitio ad Principem secularem pertinet, ut si mutuaret ad usuram, vel mutuantibus faveret, & præcipuè in iis, quæ per leges civiles sunt prohibita, Imperator si esset, haberet ipsum primò corrigere immediatè monendo, & postea puniendo. Nam ad Principem pertinet omnes malefactores corrigere primo jure* Rom. 13. *Non enim sine causa gladium portat, Minister enim Dei est, vindex malorum in iram. In eodem libro à* cap. 15. usque ad 22. *inclusivè autor omnia sui temporis papicolarum argumenta pro Papæ summâ temporali potestate enervat. Iohann. Gerson Sec.* XV. *clarus in Lection: super Marcum parte* I. *Oper. fol.* 99. dicunt historiæ, & legitur in Postillâ super Bibliam, quod dum donata essent Ecclesiæ bona temporalia per Constantinũ, audita sit vox in aëre: *Hodie venenum effusum est in Ecclesia Sancti Dei.* Et quidquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dotatio hujusmodi esse utilis propter bonitatẽ & fidelitatẽ dispensantium; & dilatationem Ecclesiæ post adversitates habitas; nihilominus nunc aut [illegible] poterit spoliatio similiter esse utilis propter malitiam Ecclesiasticorum talibus bonis abutentiũ; & ut claudatur via malignantium [illegible] adversantium, ne cadant in præcipitiũ vitiorum. *In Lect.* 2. *super Marc.* ad finem: postea divitiarum magnitudo generavit vermem pessimum, qui est superbia & voluptas effrena-

frenata, quæ tandem Majestatem Imperatoriam arrodere, & loca gentesq; Imperio subditas depascere cœpit. Apud *Cæsarium Cisterciensem dist*, 2.c.28. [Clericus Parisiensis edixit, Episcopos Alemanniæ salvari vix posse, quia penè omnes habeãt gladiũ spiritualem & materialẽ, deq; sanguine judicent, Bella exerceant, magisq; soliciti de stipendiis militum, quam de salute animarum sibi commissarum.] *Autor oneris Ecclesiæ c.* XX. § 5. Multoties is, qui dicit pax vobis (Episcopus) non columba sed corvus reputatur, præsertim illi qui Principatu seculari judicium sanguinis (quod regalia nuncupant) obtinere prætendunt, & Principes seculares se esse gaudent, hi frequenter labem irregularitatis incurrunt inscii. *Eccius in Postilla homilia de Festo Stephani*. Nostrates Prælati ordinem invertunt Apostolicum, dum spiritualia graviora, quam quæ subeant, rati in Pontifical. suffraganeor. in judiciali officialium, in absolvendis pœnitentiariorum ope utuntur, in prædicatione Monachum, nescio quem præferunt, in aliis spiritualibus vicarios habent. Sin qua in re de censu & temporalibus agitur, res hæc ad Dominum nostrum Episcopum referenda est. *Claudius Espensæus Lib.* II, *Digression. in* I, *Tim. c*. VI. *p*. 275. [Gregorius VII. Pontifex, cui nomen erat Hildebrandus, novo Exemplo Regnum & Sacerdotium scindens, primus sacerdotalem lanceam contra Imperii diadema elevans, se, suoque exemplo alios Pontifices contra Principes & excommunicatos gladio accinxit, belloq; quasi hæreditario insurrexit; utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recondendo gladio imitarentur! *Idem in Comment. Tit*. III. *Digress*. X. *p*. 513. Turbulenti quidam, motâ inter Regnum & Sacerdotium controversiâ, mirũ quot, quantasq; turbas utrinq; dederint. Atqui tot post Paulum, tot ante hanc Camarinam annorum centenariis, & Chrysostomus, ut nihil unquam tale futurum suspicans, simpliciter illud (omnis anima subdita sit) enarrat: Omnis, *inquit*, etiamsi sive Apostolus, sive Propheta, sive Sacerdos, sive Monachus &c. quem illic sequuntur Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & qui non Græci?]

§. XXV. *Erasmus in Annotat*. I, *Petri* V. *p*. 533. sic pronunciat: pascite gregẽ, non dominantes. Præceptum hoc Apostolorum Prin-

cipis

Digitized by Google

cipis in omnibus omniũ Episcoporum aulis vel aureis literis oportebat inscribi. Pascite, *inquit*, gregẽ, non opprimite, non expilate, idq; nõ coactè velut ex officio, sed ex sincero affectu tanquam patres, neq; turpis lucri gratiâ, quasi præsentiens Ecclesiæ pestẽ hinc orituram. Deniq; nõ dominantes more Regũ, sed exemplo pascite, benefactis vincite. Nunc Episcoporũ vulgus nihil audit ab assentatorib9, nisi dominia, ditiones, gladios, claves, potestates, atq; hinc fastus quorundã plus quã regius, sævitia plus quam Tyrannica. Jam Rom. Pont. magnis voluminibus adulamur, potestatẽ Christo parem tribuentes. *Idem in Chiliadibus, Chil.* III. *Centur.* III. *adag.* I. *Sileni Alcibiadis, p* 688. *seq.* Contemplare quibus ornamentis honestet Aaron Pontificem Moyses, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quã variis gemmarũ stellis illustret, quanto auri fulgore decoret. [Quæ quid sibi velint, si ex Origenis Hieronymiq; cognoveris Interpretatione, nimirũ intelliges, quæ supellex paranda sit verè magnis Episcopis. Quos potiùs exprimant vitâ Pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorũ vices occupant; an magis convenit Julios, Alexandros, Crœsos & Xerxes, nihil aliud quã magnos latrones imitari Christi vicariũ, quàm ipsum Christum unicũ Ecclesiæ Ducẽ & Imperatorem. Quos justius æmulentur Apostolorũ successores, quã Apostolorum Principem. Christus palã negavit Regnum suũ hujus esse mundi, & tu cõvenire putas, ut Christi successor mundanã ditionem non solũ admittat, proq; hac omnẽ quod ajunt moveat lapidẽ; cur Christi vicarios opib9 irretiendos putas, quas ipse Christus appellavit spinas? Cur eũ, cuj9 ut propriũ, ita pręcipuũ officiũ est, divini verbi semẽ jacere, divitiis obruis, quib9 vel maxime jactũ præfocatur? cur æquitatis doctorẽ ac judicẽ iniquo vis servire mãmonæ, quid cœlestiũ Sacramentorũ dispẽsatorẽ, vilissimarũ rerũ facis procuratorẽ? Cũ his sacris donariis, quid tu profana mundi dona conjungis? ne dicã extinguis? Quid cũ Mãmona Christum, cũ Christi spiritu Belial conatis jungere? quid mitræ cũ galea, quid sacræ pallæ, cum Mavortia loricâ, quid benedictionib9 cũ bombardis, quid clemẽtissimo pastori cũ armatis latronib9, quid sacerdotio cũ Bello? quid Machinis oppida subruit, qui claves habet Regni cœlorum? qui convenit autorẽ esse Belli eum, qui pacis omine salutat populũ? quonã ore docebit plebẽ

Christia-

§. XXVI. Optimè igitur *Augustana Confessio* gladium spiritualem à corporali discernens *in articulo* VII. *Abusum de potestate Ecclesiast.* ita loquitur: Non commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis; Ecclesiastica suum habet mandatum Evangelii docendi & administrandi Sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratuum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat judicia de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de forma Reipublicæ, si quam habent Episcopi potestatem gladii hanc non habent ut Episcopi, ex mandato Evangelii, sed jure humano donatam à Regibus & Imperatore ad administrationem civilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est quam ministerium Evangelii. Cum igitur de jurisdictione Episcoporum, quæritur, discerni debet Imperium ab Ecclesiastica jurisdictione. Porrò secundum Evangelium, seu, ut loquuntur de jure divino nulla jurisdictio competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his, quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum; nisi remittere peccata, item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere, & impios, quorum nota est, impietas, excludere à communione Ecclesiæ sine vi humana, sed verbo. Si quam habent aliam potestatem vel jurisdictionem in cognoscendis certis causis, videlicet matrimonii, aut decimarum, hanc habent jure humano, ubi cessantibus ordinariis coguntur principes vel inviti suis subditis jus dicere ut pax retineatur. Eadem sententia pluribus confirmatur *in Apologia Augúst. Confession. articulo* XIV. XVI. & XXIIX. *In Articulis Smalcaldicis artic.* IV. *de Papatu* docetur, quod Papa non sit de jure divino, sed secundum verbum Dei caput totius Christianitatis, hoc enim nomen uni & soli Christo debetur, sed tantum Episcopus & pastor Ecclesiæ, quæ est Romæ, & eorum, qui voluntariè & spontè, vel per humanam creaturam, hoc est, politicum Magistratum, se ad eum conferunt, non ut sub

eo tanquam sub Domino vivant, sed ut cum eo, tanquam fratres collegæ sodales & Christiani sint. Hodiè verò nullus Episcoporum audet Papam nominare fratrem, ut ætate Cypriani factum est, sed oportet, ut Episcopi, imò Cæsares & Reges Papam appel-
" lent omnium gratissimum Dominum. Hanc arrogantiam bo-
" na conscientiâ nec volumus, nec possumus, nec debemus pro-
" bare. Qui verò ei se subjicere voluerit, faciat id suo periculo sine nobis. Hinc sequitur: Omnia quæ Papa ex tam arrogante, temeraria, mendace, blasphema & furto arrepta potestate suscepit & fecit, & adhuc facit, fuisse & esse merè diabolica acta & instituta (exceptâ Politici Regni administratione, ubi Deus sæpe etiam per Tyrannos & perfidos nebulones populo alicui benefacit) ad perditionem totius sanctæ Ecclesiæ Catholicæ seu Christianæ, (quantum in ipso est) & ad destructionem primi & præcipui articuli de redemptione facta per Jesum Christum. Sincerè etiam & dextrè *Georgius Wicelius* Pontificius *in compendio, de semit. antiq.* judicat scribens: De utraque Episcoporum potestate operæ pretium facit liber, (*Apologia August. Confessionis*) qui rectè admonet idque magis amicè quam odiosè, præsertim cum taxat illorum opinionem, aut potius assentationem, qui commiscuerunt in Pontificibus ac Episcopis Ecclesiasticam pariter ac politicam potestatem. Nam eæ quò longiùs discernuntur, hoc magis Evangelium sapit. Secus ante sensi, quam penitus & pressius negotium totum intuerer. Sed tamen verbis dissentiebam potius, quam sensu. Quid enim choro cum foro, quid gladio Spiritus cum gladio carnis? Profectò Apostolus de Apostolis & horum successoribus aperte negat, arma illorum esse carnalia. Quæ
" est societas Christo cum Herode, aut Paulo cum Agrippa. Ita-
" que magnopere probamus illud discrimen, sicut discrimen po-
" nimus inter cœlum & terram. Potestas Ecclesiastica de cœlo
" est, ut politica de terra. Utramque verò in uno eodemque
" homine conjungi posse, disputent alii, qui solent objicere de
" gemino dispari. Non bene conveniunt, nec in unâ sede mo-
" rantur. Verum disputetur ad vivum investigandæ veritatis ergo,

go, utrum idem existere possit Pastor Spiritualis & miles plus-" quam carnalis ? Ac jurene gestet alterâ manu pedum Pontifi-" cale seu Episcopale, & simul altera ensem cruentum, galeam, horacemque Martialem : Verum hæc Sacra non aliter constant; tanto difficilius est, contra tractum fluminis niti & cum suo depugnare seculo: Alioquin enim provocari poterat ad Ecclesiæ principia, quando tam Pontifices, quam Episcopi uni vacabant potestati Ecclesiasticæ in timore & tremore Dominum suum audientes, nimirum vos non sic. Quin & cum Bernhardo quæri poterat, sicne fecit Petrus? sicne Paulus ? Talia gestavit arma Linus? Talem zonam Clemens, & Episcopi Dionysius, Ignatius, Augustinus, Ambrosius, & infiniti horum similes ? sed esto, ait Bernhardus, alii & alii hominum mores & tempora periculosa instant jam, sed extant. Hæc Bernhardus. Nimirum Pontifices, Epi-" scopos, Patriarchas, Cardinales, primam omnium curam ac" operam impendere oportet in ea, quæ solius Dei sunt memores" Paulini mandati quando inquit, dicite Archippo, vide mini-" sterium (Diaconiam) quod accepisti in Domino, ut illud im-" pleas. Quod mandatum Apostolicum summum aureis literis" inscribi, sculpique debuit, in omnibus palatiorum Episcopali-" um fenestris ac parietibus, simul cum hac Apostolicâ atque" gravissimâ præmonitione. Attendite vobis & cuncto gregi, in" quo Spiritus S. vos posuit Episcopos ad regendum, sive pascen-" dum (ποιμαίνειν) Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo." Quod munus propriè suum, si sincerè obierint vel biennium," sensim crede mihi, nauseabunt ad secularia."

§. XXVII. Atque sic nefario conatu, tecti ligandi solvendique specie, peccata remittendi existimatione, titulo Petri clavium, administratione Ecclesiæ universæ, supremâque, in cunctis Ecclesiæ causis potestate : turrem Papatus sui totius Christianæ gentis spoliis erexerunt, homines ut panem devorârunt, & vendiderunt pauperes argento, quò seipsos munirent potentia, opibusque ditarent. Ac prima quidem, præcipuaque ratio, qua opus hoc

absolverunt, & post exstructos muros ex Episcoporum subjectione, fastigium eidem, subjectis sibi Cæsaribus, imposuerunt; fulmen illud erat excommunicationis. Quod illi, parum putantes tanquam spiritualem censuram adversus Principes suos adhibere, ad civilem pœnam detorquebant, non modo interdicentes ipsis communione fidelium, sed eos etiam omni potestate sua, & autoritate in subditos abdicantes; eosque, ut ab Ecclesia, ita ab Imperio dimoventes. Quam Leo III. Imperator, cupiens abolere cultum idolorum, (qui tum irrepere inceperat in Ecclesiam;) Illa deformari curasset, indeque nonnullos suppliciis afflixisset qui restiterunt: Gregorius II. Papa, eum communione piorum hoc Papali more removit; indicens Italis, ne ei aut tributum darent, aut obedirent. Quo decreto & interdicto Pontificis audito, magna Italiæ pars ab Imperatore suo, qui tum Constantinopoli residebat, defecerunt; & vim & manus Exarchis Præfectisque ejus attulerunt, ex quibus duos obtruncârunt, & tertium luminibus spoliârunt. Qua seditione excitisque inde tumultibus, factum est ut pars quædam regionis quæ defecit, à Longobardo Rege subacta sit: Roma autem Romanique Ducatus in Papæ potestatem venerint. Hinc Papa, qui ad hæc usque tempora intra Episcopalis dignitatis fines se continebat, tum primum per proditionem Princeps evasit; ut nempe Principes ad ministeria sua deprimat, & Dominum dominantium, non servum servorum Dei, quo titulo turpiter abutitur, se satis audacter gerat. Vide *Raynoldi Colloq. cum Harto c. VII. Sect. 7. p. 212. ex Sigonii de regno Italiæ l. III. Itemque Nicolaum Machiavellum lib. I. histor.* Sedent medii Pontifices inter Imperatorem & Sacerdotem mitra, simul & diademate insignes: Pro Sceptro claves illis præferuntur, cum gladio clarum emblema divitiarum & potestatis. Clavis enim docet omnes Moroniæ thesauros illi patescere: Gladius pro libitu se aliena diripere, sua defensare posse, uti certò satis loquitur *Mercurius Britannicus* (id est *Joseph Hall*) in nervosâ *Satyra*, cujus titulus est, *mundus alter & idem, lib. 3. cap. 4.* Ministrant enim Imperatores & Reges Pontificibus in processionibus, in missa, in mensa. In processionibus qui-

Digitized by Google

quidem, quamdiu Papa pedibus incedit, caudam pluvialis illius portat nobilissimus, qui adest Laicus, etiamsi Rex sit, aut Imperator. *Ceremoniale lib. 1. fol. 26. b. & 56. a. & 120. b.* Si equum conscendat, major Princeps, qui adest etiamsi Rex sit, aut Imperator, stapham equi Papalis tenet, & deinde ducit equum per frænum ad aliquod spacium. Si duo interfuerint Reges, dignior à dextrâ, alter à sinistrâ frænum tenere debet. *Cerem. l. 1. f. 35. a. 56. a. 113. a.* Si verò Pontifex non equo, sed sella vehatur, quatuor majores Principes, etiamsi inter eos Imperator, aut quivis maximus Princeps adsit, sellam ipsam cum Pontifice humeris suis aliquantulum portare debent. *Cerem. l. 1. f. 35. b. 113. a.* In missa Rex qui adest, dat aquam Papæ manibus; Imperator vero, Pontificem missam celebraturum, ad altare descendentem sequitur, & illi, in locum Subdiaconi, calicem, & patenam cum hostiis offert; Deinde; aquam infundendam in vinum &c. *Cerem. lib. 1. fol. 120. b. ibid. 54. a.* In mensa accumbenti Papæ nobilior Laicus, etiam Imperator, aut Rex, aquam ad lavandas ejus manus ferre debet, primum item ferculum in convivio: & in collatione, primum potum portabit, nobilior Princeps sive Imperator, sive Rex sit: secundum alius dignior post eum, & sic successivè. *Ibid. fol. 40. a. 120. b. lib. II. 163. b.* Talia à Pontificibus ipsis injunguntur, & inter ceremonias Romanæ Ecclesiæ, quæ sine mortali peccato, nequeunt omitti, memorantur. Neque impunè abiret, vel qui omitteret, vel in præstando errorem committeret: quod Friderico Imperatori contigit, cui obviam Hadriano IV. Papæ eunti, strepamque de equo descendentis tenenti, non solum succensuit Pontifex, sed coronam quoque Imperialem ad tempus denegavit. His quidem verbis ad Imp. Legatum directis: Dicis Principem tuum condignam beato " Petro exhibuisse reverentiam. Sed beatus Petrus magis videtur " inhonoratus: denique cum dexteram deberet te- " nere strepam, tenuit sinistram. Hæc cum per inter- " pretem Regi nuntiata fuissent, humiliter ait; Dicite " ei, quia defectus hic non fuit devotionis, sed scientiæ. "

Digitized by Google

" Non enim tenendis ſtrepis magnopere ſtudium dedi: enimve-
" ro ipſe, ut memini, primus eſt, cui tale obſequium dependi. Cui
" Dominus Papa, ſi quod facilimum fuit, propter ignorantiam ne-
" glexit, qualiter putatis expediet maxima: Tunc Rex aliquan-
" tiſper motus, ait: Vellem melius inſtrui, unde mos iſte inoleve-
" rit, ex benevolentia, an ex debito? ſi ex benevolentiâ, nil cau-
" ſari habet Dominus Papa, ſi vacillaverit obſequium, quod de ar-
" bitrio, non de jure ſubſtitit. Quod ſi dicitis quia ex debito pri-
" mæ inſtitutionis hæc reverentia debetur Principi Apoſtolorum,
" quid intereſt inter dexteram ſtrepam & ſiniſtram, dummodò
" ſervetur humilitas, & curvetur Princeps ad pedes ſummi Pon-
" tificis. Diu itaque acriterque diſputatum eſt. Poſtremo diſceſ-
" ſerunt ab invicem *ſine oſculo pacis. Helmoldus in Chronico Slavo-*
" *rum lib. I. cap.* LXXX. Et *Baleus de vitis Pontific. in Hadriano*
" *quarto.*

§. XXVIII. Unde non eſt, quod quis objiciat, invitis Pontificibus hæc ſervitia à devotis Principibus offerri. Omitti quidem ſolebant ceremoniæ omnes, quæ pertinent ad perſonam Pontificis, ſi fortè in abſentia Papæ coronandus erat Imperator à Cardinale Pontificis Legato; ut oſcula pedum, manuum & oris. Quin etiam nec in miſsâ illi deſerviet Imperator, quod Pontifici præſtitiſſet præſenti. Nec ſtapham illi dum equum inſcendit, tenet, nec equum ducit. Quod obſervatum eſt, cum Carolus IV. coronabatur, tempore Innocentii VI. Avenione reſidentis. *Libr. I. Ceremon. fol. 59. b.* Voluit tamen idem Pontifex, quod Cardinales Legati publicè proteſtarentur, Domino Imperatori, quod propter omiſſionem reverentiarum, obſequiorum, & multarum ceremoniarum, quæ pertinent ad Perſonam Romani Pontificis, non eſſet aliquo modo derogatum privilegiis & honorificentiis Romanæ ſedis & ſuorum Succeſſorum: & de hac proteſtatione & conſenſu Imperatoris, exigerent quadruplices literas Regalibus & Imperialibus ſigillis munitas, ſicut & factum eſt. *Ibid. fol. 60. a.* Inter has reverentiæ ſpecies non ultimum locum occupant adorationes, proſtrationes & oſcula pedum, quod non permiſit Petrus à Cor-

nelio

Digitized by Google

nelio, nec Angelus à Johanne Evangelista sibi fieri, sed Deo præstari jussit. Omnes Christi milites sacris pedibus summi Pontificis incurventur, & flexis poplitibus etiam Imperatores & Reges adoratione debita prosequuntur. *Johannes de Capistrano de Papa & concilii autoritate fol.* 45. Impudenter scribit. Tanta scilicet, est religionis virtus, quod dominicus grex, dum illam in Pontifice intuetur, ad illius genuflexiones, pedumque prostrationes, & divinas adorationes præstandas inducitur, verba sunt *Isidori Mosconii libro de majestate militantis Ecclesiæ p.* 33. imo non erubuit Alexander III. Pontifex cervici Imperatoris Friderici Ænobarbi pedem imponere. Appono verba *Rabbi David Gans part.* II. *Zemach David, ad millenarii V. annum* תתקל״ה *i.e.* CHRISTI 1175. *fol* LXXVII. *col.* 2. qui non sine sui suorumque scandalo, & Christianorum probro historiam recenset, & ipse veluti indignabundus ad marginem notavit: Gravis & nefanda ignominia Cæsari illata. Ipsam verò his verbis describit, postquam de bello Imperatoris quædam præmiserat: Tunc populus Regionis Italiæ turmatim convenerunt, & ad militiam expediti exierunt in occursum Cæsaris manu forti, & ceciderunt Cæsariani gladio confossi coram Italis, ipseque Cæsar evasit solus. At filius ejus, Otto, apprehensus est à Sebastiano Duce & Primario Urbis Venetiarum. Eum ergò Venetias ad Papam Alexandrum deduxerunt, qui Cæsaris filium libertati restituere noluit, quantumvis magnâ pecuniæ summâ in λύτρον persolvendâ, donec necessitate compulsus Cæsar ipse Venetias veniret, supplex ad terram factus Papæ in Templo, quod Marci vocatur, in probrum & ignominiam coram oculis omnium populorum: tunc conculcabat conterebatque Papa pedibus suis collum Cæsaris & filii ejus, dicebatque: SUPER ASPIDEM ET BASILISCUM AMBULABIS, ET CONCULCABIS LEUNCULUM ET DRACONEM. Postea dimittebat eos in pace. *Bzovius in annal. ad ann.* 1177. *p.* 359. *Naucler. vol.* 2. *generat.* 40. *Johann. Stella in vit. Pontif. Papyrius Massonius in Alex.* III. *Genebrard. lib. IV. Chronic. Jacob. Philip. Forestus in Chron. Sabellicus, lib.* VII. *Decad.* I. *de vit. Pontif. Petrus Justinianus in histor. Venet.*

Digitized by Google

Venet. lib. 2. Franciscus Sansovinus lib. 8. histor. Venet. D. Jacobus Rex Angliæ in Confutat. Torti fol. penult. & Tortura Torti p. 263. B. *Gerhardus Epist. Dedicat. lib. II. confess. Cathol. & cap. IX. Art.* 3. *in Append. p.* 947.

§. XXIX. Insolentiam hanc, ne quid malitiæ desit, quæ nusquam non arma quibus se defendant, conquirit, Scripturæ dictis palliare, imò adstruere volunt, ita in *Concilio Lateranensi Antonius Puccius* perorans *Sess.* 9 ad Pontificem accommodat verba hæc Psalmi absque dubio de Christo dicta: *Omnes Reges terræ adorabunt eum & ei servient.* Verba ejus integra hæc sunt. *Quasi in te uno vero ac legitimo Christi & Dei Vicario Propheticum illud debuerit impleri: Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Ibidem *sess.* 10. Puccius ad Pontificem accommodat Christi dictum: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Omnes *inquit* Reges terræ sciunt, quęnam potestas tibi data sit in cœlo & in terra. Quâ venâ etiam Archiepiscopus *Stephanus* dicit: *Omnis potestas tibi data est. Bellarminus in præfat. lib. de summo Pontifice*, etiam dicta Scripturæ de lapide pretioso, quæ soli Christo competunt, in Papam transfert. Communiter quoque verba Psalmi LXXII. v. 9. *Lingent pulverem pedum tuorum*, citant, quæ quidem de Messiæ adoratione à gentibus peragenda, minime autem de externo osculandi actu capienda sunt, uti dextrè orthodoxi Ecclesiæ Doctores enucleant. Vide sis *Augustinum enarrat. in Psalm.* LXXI. *Tomo* VIII. *Oper. p. m.* 318. *Bedam Comment. in Psalm.* LXXI. *Tomo* IIX. *Oper. p.* 817. *edit. Basileens. in fol. Anno* 1563. *Brentium in Ps.* LXXII. *pag.* 832. *Oper. Tom.* III. *Hieronymum in Psal.* LXXII. *Tom. VII. Oper. p* 87. *edit. Antverp. Ann.* 1578 *Gesnerum Comment. in Ps.* LXXII. *p.* 536. *edit.* Wittenbergens. *in fol. Ann.* 1605. *Haymonem. Comment. in Psalterium, p. m.* 164. *edit. Friburgensis in fol. Ann.* 1533. *Johannem Viccars Anglum, in decaplis ad Psalm.* LXXII. *p. m.* 204. *seqq. Nicolaum Selneccerum in brevi Psalmorum explicatione. p.* 106. *Flacium in clave Scripturæ pag. m.* 772. *Fortunatum Scacchum sacror. Elæo Chrismaton. Myrothecio.* III. *cap.* 34. *p.* 400. Sanè inter alias notas Anti-Christi characteristicas, est quoque elatio

Digitized by Google

elatio efferentis ſe ſupra omnem qui dicitur Deus 2. *Theſſal.* 2, 4. Sub quo nomine Magiſtratus & principes terræ comprehendi, ex ſacris literis conſtat. *Johann.* X. 34. *Pſalm.* LXXXII. 1. 6. *Exod.* XXII. 28. conferatur Papa Antichriſtus *Georgii Downami Epiſcopi Verenſis, part. I. Lib. IV. cap. I. p. m.* 241. *ſeqq. Edit. Londinenſis in quarto. Ann.* 1620. Sed ſalva res eſt, nemo enim non videt, etiamſi oculis laboret Homericis, locum allatum falſiſſimè huc detorqueri. Ad rem faciunt, quæ apud *M. A. de Dominis in oſtenſione Errorum. P. Franciſci Svarezii lib. VI. de Republ. Eccleſiaſt.* annexa, *p.* 942. lego. Varii tituli, quibus Scriptura ſolet Reges inſignire, eorum ſupremam in ſuo genere ſatis indicant poteſtatem. Quod ſi etiam Pontifices & Eccleſiæ miniſtri iisdem aut ſimilibus titulis aliquando inſigniantur, indè inſinuabitur inter Reges & Pontifices potius paritas, quam ſuperioritas: ita ut Eccleſiæ poteſtas in ſuo genere videlicet ſpirituali, ſit æque ſuprema, atque laica ſuprema eſt in ſuo, videlicet temporali. Ridiculum vero eſt, quod Prophetiam *Eſaia cap.* XLIX. 23. *Erunt Reges nutricii tui vultu in terram demiſſo*, adorabunt te: ad literam ait impletam eſſe in Imperatoribus & Regibus oſculantibus pedes Pontificis vultu in terram demiſſo. Ibi enim de Eccleſia ſermonem eſſe, exponunt Patres: Sed Svarezio Papa eſt Eccleſia, utique ſervus & miſter ſuæ Dominæ eſt ipſa Domina. Joſeph pudicus noluit impudicam Dominam ſuam allicientem & prenſantem violare. Papa autem tot Lenonibus ei inſervientibus, quot ſcriptores ſimilia effutiunt, vel invitam & reluctantem pudiciſſimam Dominam ſibi ſubjicere eſt conatus. Eccleſiam adorari *ait Hieronymus*, quia Chriſtus caput adoratur in corpore: addit Svarez: & præſertim in vicario ſuo. Apage cum iſto vicario, ſcio Eccleſiam eſſe corpus Chriſti, toties id teſtatur Paulus: Itaque adorare Eccleſiam, eſt adorare formaliter Chriſtum, caput in corpore Vicarium hujusmodi mihi ſcriptura nec deſignat, nec adorandum proponit. Quid occinis adorandum vicarium, id eſt, Chriſtum in vicario? omnes ſumus miniſtri Chriſti, non in nobis,

Nnn ſed

ſed extra nos eſt adorandus Chriſtus : Sed jamdiu hoc molimini Antichriſti miniſtri ut adorationem Papæ promoveatis, & illum tanquam Deum colendum proponatis. Impletam Prophetiam ad literam, ait, ſcilicet, quia Reges poculo illo, fornicariæ, dementati, oſculantur pedes Pontificis vultu in terram demiſſo. Sed Prophetia addit, Reges etiam pulverem pedum lincturos. : ſupereſt itaque Reges potentiſſimi, ut cogat vos Papa veſter etiam pulverem veſtigiis ipſius calcatum ; & ex crepidarum ſuarum ſoleis excuſſum exerta lingua lingere, eumque cultu latriæ adorare, id eſt, Chriſtum in Vicario, ait Svarez. Hæc ille. Chriſtus autem in terris vicarios non habet, ut Deus eſt, ſed ut homo, & ad ſola pura miniſteria corporalia. Vicarium vero Dei in Eccleſia ſolum Chriſtum hominem ponendum cenſuit *Tertullianus* ex illis Evangelii locis, *Joh* 14. *Qui me videt, videt Patrem. Ego & Pater unum ſumus. Nemo venit ad patrem niſi per me : omnia pater mihi tradidit, ſicut pater vivificat, ita & filius, ſi me cognoviſtis, & patrem meum cognoviſtis.* Secundum hæc enim, *inquit Tertullian. adverſus Praxeam cap. XXIV.* Vicarium ſe patris oſtenderat. Et hoc eſt vere eſſe vice-Deum. Papa vero homo purus imo impurus & peccator, vice-Deus, ac Deus inter abominationes idolorum reponatur, dum ſe putidum Deum facit in terris. Qui vel per abſentiam, vel per imbecillitatem rebus ſuis intereſſe non poteſt, hoc modo non poteſt absque injuria Chriſti quis vocari Chriſti vel Dei vicarius. *Sylveſter Prierias in Summa Summarum, quæ dicitur Sylveſtrina fol.* 452. Vicarium ait à vice quam gerit, dictum ita vocari, quod alterius vice non ſuum gerat officium. Jam autem officium Chriſti in Eccleſia Principale eſt. Miniſterialia licet commiſerit Chriſtus Eccleſiæ Paſtoribus, illud tamen quod Principale eſt, ſibi ſoli reſervavit. Hoc qui ſibi per Vicariatum Chriſti tribuit, divinitatem affectat; quæ ratio eſt, ut quidam Pontificem dixerint non vicarium Chriſti, ſed Eccleſiæ : Vicarium Petri, licet ſubtiles recentiorum adulatorum Papæ aures hunc titulum ferre & ſuſtinere non queant : uti ex Lorino, Lancellotto & aliis patet. Vicarium perſonatum dixerunt Epiſcopi & Abbates

Digitized by Google

bates Germaniæ, uti videre eſt apud *Mornæum in Myſter, Iniquit. p. 352.* cum alii Vicarium Diaboli vocare non reformidarent. Hinc eſt quod Pontifex non libenter admittat titulum vicarii Eccleſiæ, vicarii Petri: item quod velit vocari Vicarius Dei: Vicarius Chriſti per totam Eccleſiam: habens plenitudinem poteſtatis omnem in terrenis, cœleſtibus & infernis, in Angelos bonos & malos, uti ex variis Pontificiorum ſcriptis oſtendit *Dounamus de Anti-Chriſto lib. 4. cap. 4. pag. 265.* Iſtiusmodi vicariatum Idololatræ Regni Calechut in Indiâ etiam idolo ſuo, cui DEUMO nomen indiderunt, tribuunt: Comminiſcuntur enim, ut verba habent *Ludovici Romani Patricii lib. 5. Navigat. c. 2. p. 236.* Vicariam operam " Deum commiſiſſe Cacodæmoni, quem deliri mentiüntur eſſe " de cœlo ſumptum juri reddendo mortalibus. Illique rurſus " ineptientes ajunt, factam à Deo poteſtatem tribuendo, cuique " quod ſuum eſt, pro benefactis ac malefactis mercedem emeri- " tam. Rectiſſimè igitur ait *Auguſtinus lib. de unitate Eccleſiæ c. IV. Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Eccleſia, Sponſus & Sponſa in carne una. Quicunq; de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inveniatur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia.* Et rurſus? *Quicunq; de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia; Quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt.*

§. XXX. *Joſephus Stephanus* peculiari ſcripto fusè explicat, quare omnes Chriſtiani Pontificis Romani pedes ultrò oſculentur, nempe quia crux ſandaliis ejus affixa cernitur. Nam inprimis, *inquit*, Pontificum humilitas atque demiſſio, hâc unâ in re maximè commendari debet, qui cum omnes populos ex communi voto ad ſuos pedes adorandos propenſos agnoſcerent, CRUCI CHRISTI oſculationem potius quam ſibi ipſis tantum honorem deferri maluerunt, ut omnes Chriſtianos ad oſcula pedum benignè exciperent. Itaque ut expreſſam Chriſti imaginem referrent, & Salvatoris paſſionem in hominum memoriam revocarent, CRUCEM ſandaliis affixerunt, ut Chriſtiani homi-

nes eos honores quos debitos & necessarios Pontifici offerebant, CRUCE perspecta alacrius exhiberent. Consonat *Johann. Bapt. Casalius Romanus in de Eccles. vet. ritib. edit. Romana cap. 81. p.m. 327.* Divino spirante lumine apposuerunt, crucem super sandalia Pontificum, ut denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur Papæ, tanquam homini, sed JESU Christo crucifixo, in ejus personâ, cujus in terris est vicarius &c. Confer *Bozium de sign. Eccles. lib. XI. p.m. 911.* Et *Arthurus Pitseus Doctor Anglus in observ. Cathol. ad Luc. cap. 7. v. 46. edit. Antverp. ab A.C. 1637.* ita. In persona Vicarii Christi, pedes Christi osculamur. Idemque ex Episcopo Vestano *Fivizanius Sacrista Palatii Apostolici lib. 3. cap. 16. p.m. 135.* de cruce Rom. Pontif. præfert. Hæc etiam erat responsio Possevini Magno Moscorum Duci præstita, qui Pontificem gerentem Crucem Domini in pedibus minimè laudabat. *Macer. in Hierolexico pag. 542.* Verùm enim verò falsum est, quod Pontifex Maximus populum ad genua ipsius procumbentem adduxerit, ut crucem Domini in sandaliis ejus conspicuam oscularetur, cum antiquissima Ecclesiæ consuetudine venerationis gratiâ sancta crux osculis honoretur, *Nicephoro* teste *lib.* XVII. *Histor. cap. 15.* Si autem osculationem cruci Salvatoris potiùs, quam pontificibus deferri mallent, cur pedibus tantum & non honestioribus etiam corporis partibus videlicet, brachiis, pectori, vel capiti, crux affigitur? Quin imò si propter crucem pedibus Papæ tanta reverentia exhibetur, Cardinalibus impietatis character jure imprimendus erit, quod crucem tali ratione non venerentur, quandoquidem ad pedum Papalium oscula haud sæpe descendunt; sed vel in genis vel genubus osculandis cruce minimè exornatis, consistunt; Si crux imposita sandaliis Papæ, inquit *D. Laurentius Banck. in appendice ad tract. Rom. triumph. de Orig. ceremon. Papæ §. 2.* Osculationis pedum esset causa, quis Cardinales impios non diceret, qui cruci tantum honorem non offerunt, cum ejus (Papæ) pedes valdè raro osculentur; sed vel genas vel genua, quæ crucem nunquam affixam habent? Reliqui verò, utpote Prælati & Canonici,

Digitized by Google

nici, plerumque ad pedum oſcula admittuntur. Nuda igitur hactenus figmenta Menocrates Romani proponunt. Nullatenus quoque hinc Papæ humilitas, optimè vero ſummus faſtus colligitur, quando ceu divinum aliquod numen, rectius idolum dixerim, oſculis, quæ olim idololatriæ partem abſolvebant, ſuſpici deſiderant. *Adamus Contzen. lib. VI. Polit. cap. 2. §. 9.* tradit, honorem iſtum Pontifici deberi, ut Regum obſequiis demiſſione etiam ad oſculum pedum procedente colatur. Qui autem Pontifici, ſervo ſcilicet ſervorum, debetur, quod nec magni Apoſtoli, neque eorum Magiſter, ſummus Pontifex, Chriſtus, unquam ſibi arrogârunt? Regum demiſſionem Pontificum, ſi ulla eſt in ipſis, humilitas ſuperare debebat. At enim quoniam contrarium hodiè fieri dies docet, nec humilitatem, multò minus devotionem, quæ in Papas, inter pedum oſcula cadat, obſervare licet. Planè verſum eſt obſequium illud in neceſſitatem & cultum exteriorem potius, quàm devotionem, quando cœpit ex ſtricto quaſi jure exigi. Undè cum *Zoſimus* Imperatorem Turcarum, fratrem ſuum fugiens, Romamque adductus ad conſpectum Innocentii VIII. neque deflecti ullo modo, neque deoſculari veſtigium ejus vellet, ut edocebatur ab illis, qui ceremoniis præerant, ita perciti præſentes ſpectaculo, indignabantur, quod non vi incurvaretur à ſtipatoribus armatis, aut barbâ raptaretur, ad ſacros pontificis pedes, ne impunè Chriſtianam dignitatem, & divinam rem noſtram contemneret, ſcribit *Michael Rouſſel in hiſtoria Pontificiæ juriſdictionis lib. VIII. cap. 4. p. m.* 835. Ex *Papyrio Maſſonio in Innocentii VIII. Vita, & Matthæi* Baſſi *Epiſtolis.* Dolendum interim, cum mutandum non ſit, quod Papa, etſi Eccleſiæ Chriſtianæ caput velit ſalutari, tam turpiter ad gentilium caſtra prolabatur. Pedes porrigit, gemmis & margaritis, ſicut à Caligula & Diocletiano nominis Chriſtiani hoſtibus infenſis, factum eſt, inque calcei ſuperficie intextâ aurea cruce ornatos, nempe ut palam ſe magis horum, quam Chriſti vicarium, atque ita crucem ab ipſo pedibus conculcari innuat. Addo verba pulcherrima *Eraſmi ex lib. VI. Apophthegm. p. m.* 419.

Digitized by Google

Maximinus Senior nunquam ad oscula pedum quenquam admisit, dicens: *Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat.* Et ubi sunt interim, qui non solum ingenuos, verum etiam summos Monarchas ad OSCULA NON PEDUM, SED CALCEORUM, NON DICAM, ADMITTUNT, SED INVITANT, ET QUODAMMODO COGUNT. Gemina his sunt illa *Johan. Gvilielmi Stuckii lib. II. Antiq. convival. cap. XXXII. fol.* 258. Sæpe cum Caligulâ pedes protendimus, dum Christi humilitatem vel spernimus, vel fucato conservandæ Apostolicæ autoritatis titulo exornare laboramus. Hæc ait *Lactantius lib.* 1. *Institut. divin. cap.* 21. Non sacra sunt; sed sacrilegia, in quibus id sanctum ducitur; quod, in aliis si fiat, etiam severissimè vindicatur.

§. XXXI. *Augustinus* profectò magnam in eo superbiam agnoscit, qui pedibus suis Christianos velit subjicere: explicans enim illud Psalmi 46. *Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris*, inter alia *ait.* Mirum si Apostoli tam superbè loquerentur, ut gauderent gentes esse positas sub pedibus suis, id est, Christianos sub pedibus Apostolorum. Etenim gaudent, nos secum esse sub pedibus illius, qui mortuus est pro nobis; Nam sub pedibus Pauli currebant, qui volebant esse Pauli, & dicebat eis: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? quid ergò hic? quid accepturi sumus? subjecit plebes nobis & gentes sub pedibus nostris. Omnes pertinentes ad hæreditatem Christi in omnibus gentibus sunt &c. Schismaticumque esse agnoscit, velle, ut Christiani sint sub pedibus unius, sicut illos schismaticos fuisse scimus, qui sub Pauli pedibus in sua specialitate esse volebant. 1. *Cor.* 1. *cap.* Ita dum noster Papa non solum lætatur, ut ejus pedes & populi, & gentes, imò & Episcopi, & magni Principes, ac Reges & Imperatores deosculentur; Sed etiam id suo jure postulat ac requirit, superbiæ magnæ notam, secundum Augustinum, quomodo refugiat, ipse videat: certè schismati favet, & illud procurat, dum sibi, & non Christo fideles subjicit: si enim Christi pedibus & non suis propriis homines subjiceret, non ipse solus non modò à populis, sed

Digitized by Google

ſed etiam ab ipſismet aliis Chriſti miniſtris & ſuis comminiſtris, pedum oſcula requireret. Sicut Alexander II. ea expreſſe voluit; & ſibi dari juſſit à Lanfranco viro ſancto, Archiepiſcop Cantuarienſi, apud *Baron. Tom. XI. ann.* 1071. *num.* 6. Et initiò quidem noluerunt Papæ, ut Epiſcopi ad pedes ſe ipſorum primùm proſternerent, ſed ſtatim ad oſculum oris ſurgerent, ut factum habes in Paſchali ſecundo, ibid. *Tomo XII. ann.* MCXI. Poſtea tamen iis ab ore repulſis voluerunt & modo volunt, ut ipſorum crepidis tantummodo oſcula prælati quique magni, & Chriſti vicarii infigant: Imò etiam à Cardinalibus ſuis interdum id popoſcerunt, ut habemus in ceremoniis Papalis ingreſſus à Cencio deſcriptis. Ibid. *Tom.* XII. *ann.* 1191. Quod ſi ob reverentiam Chriſti, oſculum pedum ejus miniſtro (dicamus etiam vicario) Epiſcopo Romano à principibus quoque exhibetur; eâdem ratione debet Epiſcopo cuique exhiberi: cum Epiſcopus quisque nihil minus ſit vicarius Chriſti, quam Romanus. Imò & presbyterorum Chriſti miniſtrorum pedibus, ex devotione in piis Chriſti fidelibus præbita ſunt oſcula: Sicut enim Cajo Papæ, (ſi veræ ſunt tales Legendæ, apud *Baronium Tomo* 2. *ann.* 194. *num.* 8. 10.) Præpedigna exoſculata eſt pedes; Ita Claudius Gabinii Sacerdotis pedes eſt oſculatus, in eadem hiſtoria: Sed ſicut in exhibentibus tale obſequium propter Chriſti reverentiam, laudabile eſt & approbandum; Ita in admittentibus & acceptantibus id obſequii, ordinariè eſt omninò reprehenſibile & reprobandum. Non enim decet ſervum, ea quæ Domini propria ſunt, ſibi uſurpare; & Auguſtinus meritò non exiguam ſuperbiam in depreſſione ſub pedibus deprehendit: quam depreſſionem ego, & non minorem agnoſco, ubi quis ad ſuorum pedum oſcula protrudit.

§. XXXII. Etſi autem tantum cultum Magnates Pontificibus communiter & libenter deferant, reperiuntur tamen qui heroicâ mente eundem ipſis denegent. Ita obſervantiores dignitatis ſuæ præ aliis Würtebergenſes Duces fuiſſe, multa cum laude paſſim leguntur. Hi namque ubi Maſſiliam delati eſſent ac Carolum V. Imperatorem laudatiſſimum, Reges Francorum

& Na-

& Navarræ, Duces Allobrogum Florentinorum Ferrarienſium aliosque equeſtris Ordinis viros ad Pedes Pauli III. proſtratos cernerent, indignati ſunt tantæ ſervitutis ſpeciem longè infra ſortem ſuam æſtimantes. De Græcis Legatis & Patriarcha eorum Conſtantinopolitano tempore Concilii Florentini in actis Græcis concilii hujus ſequentia occurrunt:
" Mane cum ſolviſſemus; ante primam horam diei videmus Cari-
" ſtinum ab Imperatore miſſum ad nos accurrentem, qui nuntia-
" vit Patriarchæ, Papam expectare, ut ſua magna ſanctitas acce-
" dens eum adoret, & ejus pedem exoſculetur, & Imperator, *in-*
" *quit*, jam tertium diem inſtat & dimicat, ne hoc fiat, quod inte-
" rim tuæ magnæ ſanctitati indicat, ut ſcias quonam pacto ſit tibi
" accedendum ad eum. Grave viſum eſt hoc valde Patriarchæ,
" quippe qui confidebat ſe à Papa aliter omninò ſuſceptum iri, ali-
" umque affectum & certitudinem πληροφορίαν ſe reperturum; Et-
" enim cum adhuc eſſet Venetiis, dixerat cuidam ex domeſticis &
" familiaribus Papæ, ego ſtatui apud me, quod ſi Papa ætate me
" præcedit, ego ipſum habeo pro patre, ſin æquales ſumus annis,
" habeo eum pro fratre, ſin autem me junior eſt, habeo eum pro
" filio, & meæ mentis eſt, ut ſi aliqua ſit domus propinqua domui
" ipſius, quæ habeat διαδὸν μετέωρον tranſitum ſuſpenſum ſupra vi-
" am, eam det mihi, & privatim accedam ad eum, & ille viciſſim
" ad me. At ut audivit, exoſculationem pedis obſtupuit, tamen
" diſceſſit & frequenti jam foro Ferrariam pervenimus & ſteti-
" mus ex adverſo arcis prope pontem, & ante meridiem venerunt
" ſex Epiſcopi, & Patriarcha ex parte Pontificis adventum con-
" gratulati ſunt. Patriarcha vero dixit ſe ad talem ſalutationem
" non teneri: Sed quandoquidem fratres ſumus, inquit, com-
" plectamur nos, & oſculemur invicem fraternè, aliter ego non
" faciam. Habuit autem & alios ſermones Patriarcha ea de re,
" ad quos & illi reſponderunt; & Patriarcha, cum omnes, quos
" ſecum adduxerat Epiſcopos, conſuluiſſet, unâ voce decreve-
" runt: hoc non fore neque juſtum, neque decorum, neque utile;
" Redeunt manè Epiſcopi Pontificis, & oſculum pedis exigunt;
Patri-

Digitized by Google

Patriarcha verò indecoram eſſe hanc inſtantiam ediſſerit. Un- “
denam enim Papa hoc juris habeat, aut quænam Synodus ei “
contulerit, & ubinam ſcriptum ſit, inquit, oſtendite, præſertim “
cum Papa dicat ſe eſſe ſucceſſorem B. Petri. Sed reſponderunt “
Epiſcopi, morem antiquum eſſe Papæ, & omnes ipſi talem ſalu- “
tationem deferre, Epiſcopos, Reges, Imperatorem Germa- “
niæ ipſum, Cardinales adeo Imperatore ipſo majores, utpote “
conſecratos: Ad quæ Patriarcha, novum inventum hoc eſſe, “
non acquieſcam, inquit, non hoc faciam unquam; Sed ſi- “
quidem vult Papa, ut ego eum ſalutem fraternè, ſecundum no- “
ſtrum antiquum morem, eo pacto ego eum accedam, ſin hoc “
non recipit, recuſo omnia & revertor. Eò ventum, inquit “
Græca Synodus, ut Pontifex, qui pedes ſuos Patriarchæ fre- “
quenti conventu exoſculandos porrecturus ſibi videbatur, “
cum id non poſſet obtinere eum tandem ἐν ἰδίῳ κελλίῳ. i.e. In pri- “
vatâ cellâ ſuſcipere cogeretur, idque præſentibus tantum Car- “
dinalibus, quæ omnia geſta ultrò citroque antequam deſcende- “
re vellent.

§. XXXIII. Hodie non præſentes modò Imperatores tali ſymbolo reverentiæ ſe Papis ſubjiciunt, ſed idem etiam abſentes in literis ad Papas, jam inde à tempore Ludovici Bavari obſervant. Clariſſimum hujus moris veſtigium in verbis Reginaldi Regis Auſtriæ circa annum Chriſti M CC XIX. apparet: ibi enim extat: *Beatiſſimo Patri ac Domino Honorio, DEI gratiâ ſummo Pontifici, Reginaldus Rex commendationem cum oſculo pedum,* Tabulis Karoli IV. Imp. ad Innocentium V. inſcriptum erat, ſe quidem Romanum Imperatorem communibus Principum ſuffragiis electum eſſe, confirmari tamen à Pontifice Romano, indeque coronam accipere Imperialem oportere. Tabularum Principium eſt hujusmodi POST PEDUM OSCULA BEATORUM. Quæ verba, *Bodino* teſte *lib. 1. de Republ. cap.* IX. *p. m.* 137. *edit. Pariſ. in fol. Anno* MDLXXVI. In omnibus Imperatorum ad R. P. literis jam inde à Ludovico Bavaro

ad hæc uſque tempora repetita videmus. Subſcriptio literarum Imperatoris ad P. R. eſt hujusmodi; ego manus ac pedes veſtræ ſanctitatis deoſculor. Ita ſemper Karolus V. Cæſar, cum ad Pontificem literas daret, quarum exempla videmus, ſubſcribere ſolebat. Noviſſimis temporibus Rex Æthiopiæ ad Clementem VII. *Exoſculor*, inquit, *pedes ſanctos*. Nec laici ſolum, ſed & Cardinales eodem ſtylo utuntur. Vide *Papyrii Maſſonii Benedictum I. Clement. VI. & VII. Martam in Juriſdict. part. I. cap. 46. num. 5. Majolum Tomo II. Colloq. VI. pag.* 484. Indignitatem hanc in excipiendis Magnis Principibus eorumque Legatis ullus eſt aliquando catulus, quâ de re jucunda lectu hiſtoria exſtat *in antiquitatibus Britannicis*, à Johanne Joſſelino collectis & excuſis Hanoviæ, Anno 1605. quæ ita habet. Ad Papam cum perveniſſent Regis Angliæ Legati, oſculari amplius ejus ex more pedes noluerunt: Sed cum Papa pedem oſculandum extendiſſet, puſillus Catulus Comitis Wiltonienſis ingreſſus locum, cum pedem vidiſſet gemmis auroque lucentem, rem tam raram laſcivis dentibus apprehendit atque momordit. Id Papa indignè tulit, & inducto ad ſe illo ſplendido pede, altero canem abegit. Hoc omine cum Angli in riſus & cachinnos profuſiores eſſent: Papa contractis ſuperciliis cauſam legationis quæſivit. In contemptum & deriſionem aliorum quoque hanc abiiſſe ceremoniam indicant cantatiſſimi hi Poetæ notiſſimi verſus:

Venerat Auſoniam Præſul Bellajus in urbem
Rablæſus famulos cuî comes inter erat,
Hic ubi Bellajum pronis ſacra baſia cernit
Coccinei pedibus figere Pontificis.
Aufugit & mihi quid fiet, proh Jupiter! inquit
Talia quandoquidem præſtet oportet herus.
Utque fugæ cauſam fuerat ſcitante rogatus
Patre ſacro, tales rettulit ore ſonos
Si Domino ſoleas porrexit ad oſcula Pappas
Heu vereor ſervo porrigat ille nates.

De-

Digitized by Google

Deſino ſervilem ritum, qui rus & agrum redolet, pluribus perſequi; indignum nempe, quo de prolixiora verba cum delicatiorum aurium offendiculo proferantur. Uberiorem autem de Pontificis Romani poteſtate informationem cupido Lectori ſuppeditabit Monarchia S. Romani Imperii *Goldaſti*, ubi triginta veterum Auctorum monumenta collecta ſunt. Ejusdem *Conſtitution. Imperial. Tomo* III. *&* III. *paſſim.* Nec non *rationale Conſtitut. Catalogus Teſtium veritatis Flacii*, *maximè in Appendice à pag.* 2086. *uſq.* *ad* 2102. *Edit. in fol. Anno* 1608. *Johann. Gerhardus Loc. Theolog. de Magiſtratu & Confeſſ. Catholic. Lib.* II. *Artic.* III. *cap.* 9. *Et Epiſtol. Dedicator. illius. Gvilielmus Barclajus ICtus lib. de poteſtate Papa, an & quatenus in Reges & Principes ſeculares jus & imperium habeat. Johann. Baleus act. Roman. Pontif. Roberti. Abbat. Sarisburienſis Epiſcopi de ſuprema poteſtate Regia. Exercitatio contra* Bellarminum *& Suarez, qui liber Londini Anno* MDCXIX. *in quarto prodiit. Chriſtoph. Scheibler. in Tractatu Germanico, cujus titulus eſt; Proba Patrum cap.* XXXIX. *pag.* 1133. *ſeq. Dannhaueri Hodomoria Spiritus Papai phantaſmate* II. *pag.* 741. *Nicolaus Henelius Otii Vratiſlavienſis cap.* LIII.

DISSERTATIO XI.

De

OSCULIS HONORIS ET CLEMENTIÆ.

SUMMARIA.

I. *Clementia Regis Regni columna. Imperatores Nobilibus, Principes civibus dignioribus manus deoſculandas prabent.* II. *Senatus Romani priſcis temporibus ſumma autoritas. Inſolentia Tiberio Neronis & Caligula odium conciliat. Trajani, Friderici I. Imp. Eliſabetha Anglia Regina & Margarita Scota humanitas laudata. Virgini Peguana magnus honor habitus. Strophium ab Imperatore Turcico fœ-*

Digitized by Google

mina porrectum tessera concubitus. III. *Rosa Imperatori aut Principi à Pontifice oblata honoris indicium est. Illi jus benedictio.* IV. *Coronatio* Wilhelmi *Hollandi Imperatoris.* V. *Osculum in Investituris à Germania Principibus adhibitum. Reges Vngentis manum osculantur. Principes Episcopis adeuntibus osculum figunt. S. Ambrosii generosa ad Maximum responsio. Hugo Lincolniensis Episcopus Richardi Regis Anglia iram spernens gratiam obtinet. Imper. Constantinopolitanus percepta S. Eucharistia Episcoporum manus osculatur.* VI. *Meletii Antiocheni suavitas in conversatione. Dextram manum Theodosius Imp. osculis honorat. Idem honor aliis sacri ordinis exhibitus & ab Indis ethnicis observatus.* VII. *Principes eorum quibus favebant, os, pectus, caput & manus osculati. Alexandri Magni clementia in Darii filium & amicos inter pocula. Emerici Vngarorum* Regis *filii comitas.* VIII. *Principes à civibus Praeceptores à discipulis, heri à servis osculis honorati.* Boni *Praeceptoris elogium. Alexandri Magni & Antonini gratitudo erga Praeceptores. Imperatorum manibus propter facta heroica oscula impressa. Oscula manuum vel ex militiâ, vel ex foro originem trahunt; Sed abrogata sunt tempore Sylla.* IX. *Dextra manus fidei testis. Lucrum ex manuum osculis. Osculatio talis in foro servorum ferè propria. Oscula oculorum, capitis, colli, humerorum ad manus accedire.* X. *Candidatorum & Senatorum alba, sed distincta vestes. Magistratum aqud* Romanos *petituri nomina profitebantur freti amicorum & populi voluntate. Salutatores, Deductores sive Anteambulones & Sectatores quinam? Nomenclatio,* Blanditia, *Assiduitas &* Benignitas *popularis voluntatis conciliant partes. Monitores & Fartores qui? Assiduitatis tres partes; Ambitio, Prensatio,* Rogatio. *Suffragatores.* Benignitatis *requisita. Interpretes, Sequestres & Divisores qui?* XI. *Ædilitas honor maximus apud* Romanos *qui juveni mandabatur. Scipionis Nasica jocus. Osculatio manus in gratiarum actione, & gratulatione adhibita. Equites recensati quasi osculo consecrantur. Osculum maternum & amicorum promotis & promovendis fixum.* XII. *Conjurati Caesarem in curiâ osculis demulcent. Osculatio manuum in salutatione Magnatum originem trahit ab Ethnicis.*

Ottho

Ottho Haſſiæ Princeps hoc honoris ſigno in aula Clivenſi primum agnitus. XII. *Mentum ſignare oſculis ſupplicantes ſolent. Diſtichi Ovidiani genuina lectio. Idem contactus genuum indicat. Oſcula dividere.*

§. I.

EX tripode quaſi Apollinis Delphici profectum videtur, nobile illud Rabbi *Jedaja, in Mibchar happenin. Sect.* XIX. *Elect.* II. *p.* 131. Oraculum: Ariſtoteles ſcripſit ad Alexandrum Macedonem: Impera populo, & dominare ſuper eos in clementiâ, & ſic amorem eorum tibi conciliabis. Longè enim melius eſt, ſi cum clementiâ imperes, quam ſi tyrannicè cum violentiâ agas. Nam quid prodeſt poſſeſſio corporum, cum vera poſſeſſio ſit poſſeſſio cordium? Siquidem ubi corda Subditorum per clementiam poſſederis, ea ſimul ſecum corpora trahent. Scias autem populum, quidquid loqui poſſit, id & conari, tu ergò id dato operam, ne habeant, quod ſiniſterius loquantur, & ſic cavebis, ne quid adverſi ſuſcipiant. Ad eundem ſcopum tendunt, quæ *R. Levita ben Gerſom* apud *Wilhelm. Schickardum in* משפט המלך *cap.* IV. *Theor.* XII. inculcat: Gratia quam impertit Rex populo, trahit illorum animos ad ſe, quod eſt quaſi fulcrum throno ſuo, propter illud exaltabunt eum, & ſubmittent ſe ad ſervitia ejus. Ex quibus liquidum evadit, clementiam Principi adeò neceſſariam eſſe, ut absque illa nullatenus feliciter regnare poſſit. Ut ameris amabilis eſto, protritum habet theorema, quod qui in praxin deducit; inferioribus de ſe multifariam benemeritis, oſculum, quando id conſuetudo & temporis ratio jubet, libare minimè dedignabitur; unde ſtudia ſua grata ac rata eſſe intelligant, ipſique ad Conſtantiam in eodem officii ſtadio alacrius progrediendi exſtimulentur; Atque ut à ſupremo omnium ordinum Hierarchâ exordiar, indicium divinæ clementiæ interpretor fuiſſe, quod Salvator mundi Θεάνθρωπος infantulos oſculatus legitur *Marci* X. *v.* 13. 16. Joſephus Ægypti Pro-Rex lachrymis madefactus trepidos fratres oſculabatur. *Geneſis* XLV.

 David

David Rex Barsillai Gileaditem virum optimum cum osculo dimisit. II. *Sam.* XIX, *v.39.* Imperatores nobilibus, Principes civibus dignioribus præbuêre manus deosculandas, & postea suis manibus ad oris osculum sublevârunt, quo suam in illos clementiam testarentur. Julianus Imp. itineribus emensis, ad pylas, qui locus Cappadocas discernit & Cilicas, osculo susceptum Rectorem Provinciæ nomine Celsum, jam indè à studiis cognitum Atticis, ascitumque in consessum vehiculi Tarsum secum induxit. *Ammian. Marcellin. lib.* XXII. *cap.* 10. Sic Nero difficilis aliàs & inhumanus Tiridatem Armeniæ Regem ad se venientem admisit ad genua, allevatumque dextrâ exosculatus est. *Sveton in Nerone, Claudio cap.* XIII. *Bodinus lib. de Republ. cap.* IX. *Reineccius Histor. Tom.* 1. *pag.* 265. *Tacitus* XV. *cap.* 51. Sulpitius Galba Imperator in Hispaniâ Icelum è veteribus concubinis de Neronis exitu nunciantem, arctissimis osculis palam excepit. *Sveton. in Galba, cap.* 22. Salvius Otho Imp. amicos suos omnes ab amplexu & osculo dimisit. Idem *in Salv. cap.* X. Trajanus Senatum, *Plin. in Panegyrico*, Alexander M. supplices osculis impertivit. *Bodin. c.d.*

§. II. Et quantum quidem conjecturare licet, frequens omninò & necessarium officii genus apud Romanos fuisse videtur, ubi abeuntes & redeuntes Principes Senatum, à quo nempe Imperii permissio & Auctoritatis conservatio dependebat, osculo salutarent. Inde plumbeum ferè odium insolentia in Neronis caput devolvit, quod ille neque adventans, neque proficiscens tali modo Senatores cohonestaret. *Svetôn. in Tiberio Nerone cap.* X. Cum Rhodum abiret, facta tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit, ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus. Indelebilem quoque famæ suæ maculam Caligula adspersit, quod cum summo reverentiæ cultu à Senatu affici vellet, ipse eundem rarissimo dignatus est. Majorem contra benevolentiam humanitate sua Trajanus sibi conciliavit, cum Senatum ut dimissus osculo fuerat, osculo exciperet. Publico etiam præconio digna est mira FRIDERICI, I. Ahenobarbi Imperato-

peratoris comitas, qui Legatis Adriani Pontificis in ſignum pacis oſculum obtulit. *Guntherus in Ligurin. lib.* VII. *v.* 191. *p. m.* 383.

Protinus optatæ præſentibus oſcula pacis
Dulciter impendens, Papæ Cleroque ſalutem
Innuit, & lætos à ſe dimittit in urbem.

Eo quoque nomine Eliſabetha Angliæ Regina innotuit, cum enim Baro quidam Bohemus, Gvilielmus Slabata nomine, Reginæ literas afferens in conclave veniret, venienti Regina manum dextram Chirotecâ detractâ, annulis, & lapidibus pretioſis nitentem, porrexit oſculandum, quod maximum inſignis Clementiæ fuit ſignum. *Hentznerus in Itinerario, pag.* 130. Oſculum ferè ejusmodi Poetæ à Regina impertitum lego apud *Ægidium Corrozetum, de dictis & factis memorabilibus.* Margarita Scota Ludovici Delphini, qui poſtea XI. dictus eſt, uxor, Alanum Charterium, Carolo VII. Regi Galliæ à Secretis, hominem doctum, & ut ea tempora ferebant, elegantem, cum fortè interdiu in ſcamno dormiret, multis ſpectantibus disſvaviata eſt. Admirantibus cunctis, quod tam fœdum turpemq; hominem oſculari ſuſtinuiſſet, non ipſum reſpondit, ſed Muſas atque gratias in ejus ore habitantes ſuaviata ſum. *Vincentius le Blanc Maſſilienſis* erzehlt im 28. Cap. ſeiner erſten Reiſe / daß zu ſeinen Zeiten im Königreich Pegu der König oder Groß-Fürſt von Tranziane von gewaffneten Hof-Damen ſich bedienen laſſe / und habe eine von dieſen ſich im Duell überauß tapffer erzeiget / deßwegen ihr der König ſelbſt den Helm geöffnet / und in Gegenwart des gantzen Volcks einen Kuß gegeben / ja / ſeine Kette vom Halſe genommen / und dieſem Palladiſchen Bilde angehenckt. Dieſelbe Kette iſt nicht von gemeinem / ſondern faſt unſchätzbahrem Werthe geweſen / als welche von Perlen / rund-geſchnittenen Rubinen gemacht / und an den Enden mit Diamanten geziert / darinnen Angeſichter geſchnitten waren. Die Jungfrau iſt die Schönſte in gantz Indien geweſen / zwantzig Jahr alt / vom Haupt

Haupt Schnee-weiß / von Haaren Kohl-schwartz. *Erasmus Francisci* im dritten Theil deß Ost-und West-Indischen Lust- und Stats-Gartens. Paucis annecto, strophium Imperatoris Turcici à Concubinis osculo in tesseram futuri concubitus excipi, docente *histor. univers. Brachelii, part.* VII. *lib.* I. *cap.* XII. *p. m.* 104. Jam verò, inquit, ubi Sultano incessit libido lasciviendi cum suis amasiis in horto, altum clamatur adeò, ut totum Serrailium personet, ad quem clamorem, qui extra fœmineum sexum non abscedit, de vitâ ejus actum est. Hic tum Venereis gestibus, cantibus, saltibus singulæ, & Imperatoriæ præsentiæ, & propriæ immemores pudicitiæ concertant, sui ut amorem Imperatori causent: nocturni ea sit complexus compos, cui strophium objicit, quod flexa arripit, osculatum in sinum ingerit moxque omnium super hoc honore gratulationem accipit.

§. III. Pontifices plerumque clementiam Principibus osculo declarabant. Id vel ex Rhytmis antiquis in *Chronico Cyriaci Spangenbergii Mansfeldensi cap.* CCCXLI. *p. m.* 399. *ad Annum* MCCCCLXXXVI. constat, ubi Elector Saxoniæ ERNESTUS I. ita loquens introducitur:

Der Dritte Käyser Friederich
Belehnte mich in Oesterreich/
Das Land mit Untreu ward geplagt.
Den Herrn von Plauen ich verjagt/
Bracht Sorgen/Biberstein an mich/
Maximilian halff krönen ich/
Sixtus der Vierdt den Kuß mir gab/
Die Ros' unds Kreutz zum heilgen Grab.

Quid sibi velit hæc Rosa, verbis *Caroli Paschalii, Regis Galliæ Consiliarii in* S. *Consistorio & apud* Rhætos *Legati*, declaro, quando *Lib.* III. *Coronarum cap.* VII. ita disserit: Illud quoque constat, rosam apud omnes gentes esse in tanto honore, ut cuipiam data aut muneri missa sit nobile argumentum benevolentiæ mittentis erga eum, qui hoc munere colitur. Rosam plerumque nec refert nativam,

Digitized by

tivam, aut effigiatam, collegia & legitimi hominum cœtus offerunt illi cujus in aliquo artium, scientiæve genere eminet ingenii doctrinæque præstantia. Rosam Romanus Hierarcha adeunti ad ipsum alicui Principi Christiano honoris causa mittere solet. Rosam quoque hic ipse Pontifex in iis supplicationibus quæ habentur post Imperatorem inauguratum, ac diademate insignitum, manu gestat. Hanc ipsam cum pervenit ad ædem sanctæ Mariæ in Cosmedin ipse eques Imperatori equiti dono dat. Hanc quoque Imperator manu gestat, dum redit ad Pontem Hadriani ubi equites creat. Denique hæc sunt verba ejus libri, cui titulus est Ceremoniale Romanum: Et Dominica quarta Quadragesimæ, in qua cantatur Lætare, Pontifex rosam benedicit, & illam post Missarum solennia alicui magno Principi, si præsens est in Curia, solet dono dare. Sin minus, mittitur ad aliquem Regem vel Principem de consilio Cardinalium, finita benedictione inungit cum balsamo rosam auream, quæ est in ipso ramusculo; & superimponit muscum tritum, & aspergit rosam aqua benedicta & adolet incenso. Ponitur super altari, dum à Pontifice celebratur Missa. Eam deinde Pontifex defert ad cameram suam. Et si ille cui eam dare vult, est præsens, vocatur ad ejus pedes, & genu flexo dat ei rosam, multa dicens in ejus laudem. Quando Imperatores Germanici investiuntur & coronantur, Archiepiscopus negotium consecrationis & coronationis perficiens electum osculatur; uti supra *Dissert.* IX. §. 4. ex Sleidano de statu Religionis, *lib.* XIX. memoratum est.

§. IV. *Johannes Beka in Chronico Episcoporum Ultrajectinorum* de historia Coronationis Wilhelmi Hollandi plenissimè Ceremonias tum temporis usitatas recenset. Postera die, quæ est omnium Sanctorum festiva soleñitas, universa multitudo Prælatorum & Principum deduxit electum Regem ad Basilicam perpetuæ Virginis Mariæ (Aquisgrani) ut solennem benedictionem acciperet, secundum ritum antiquæ consuetudinis: quem Monaster. & Mindensis Episcopi simul ordinârunt infra Sacrarium, sed eundem Leodiensis & Trajectens. Episcopi vestitum ornamentis

" Leviticis in modum Diaconi produxerunt ante Regale ſolium.
" Quem ex tunc Colonienſis Archi-Epiſcopus, Cancellarius Italiæ collocavit in ſede Majeſtatis, ita dicens: Super thronum " Regni glorioſè ſedens, Judicium & juſtitiam in terra facias. Ar" chiepiſcopus verò Moguntinenſis Cancellarius Germaniæ " cum oleo ſanctificato dextram ejus foras unxit, ita dicens: " Conſecrare te dignetur omnipotens DEUS in Regem Ro" manorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ Regem " inungi juſſit ſuper populum Hebræorum. Archiepiſcopus au" tem Trevirenſis, Cancellarius Galliæ manus illi ſuperimpo" ſuit, ita dicens: Deſcendat in te Spiritus ſapientiæ, intelligen" tiæ, ſcientiæ, pietatis, fortitudinis, conſilii, replearisque Spiritu " timoris Domini; Marchio quidem Brandenburgiæ Regis Ca" merarius, annulum ei tradidit, ita dicens: Accipe Signaculum " Monarchiæ, ut Romanum Regnum in vigore ſuo conſerves, " quod ab incurſione Barbarorum invictâ virtute defendas, Dux " autem Saxoniæ, Regis Juſtitiarius donavit ipſi gladium, ita di" cens: Accipe Sceptrum Regium, ut rebelles ſeverâ correctio" ne potenter affligas, omnesque benevolos in tranquillâ pace " gubernes. Dux equidem Bavariæ, Comes Palatii ſeu Dapiſer, " dedit ipſi globum aureum, ita dicens: Accipe globum Sphæ" ricum, & omnes terræ nationes Romano Regno ſubjice, ut glo" rioſus Auguſtus appellari valeas. Rex dehinc Bohemiæ, Re" gis Pincerna, de conſenſu Colonienſis Archiepiſcopi coronam " argenteam capiti ejus ſuperimpreſſit, ita dicens: Accipe dia" dema ſplendidum, & ſis in virtuoſis actibus adeò coruſcus in ter" ris, ut coronam æternæ felicitatis habere merearis in cœlis. " Poſthæc autem circumſtantes Principes, ADORANTES " MAJESTATEM REGIAM, acclamaverunt ipſi, ſalutem, " laudem & gloriam. Accedentes quoque ſingulatim Primates " ad Regale ſolium, præſtiterunt eidem debitæ fidelitatis homagi" um. Hactenus *Beka*.

§. V. Nonnulli Germaniæ Principes Vaſallos ſuos in ſolennitate inveſtituræ oſculari ſolent. Sic Reverendiſſimus ac Sere-

Serenissimus Princeps, Dominus AUGUSTUS, Archiepiscopatus Magdeburgensis Administrator Postulatus, Primas Germaniæ &c. nec non Illustrissimi Carpophororum Collegii Præses gloriosissimus, Illustrissimum Dominum JOHANNEM GEORGIUM, Comitem in Mansfeld, paucos ante annos juxta morem curiæ hujus feudalis Vasalli pedem sinistrum ejus dextro tangens, dextraque collum manu complectens osculo investivit, juxta testimonium Magnifici JCti, Domini *Eberhardi Fabricii*, Cancellarii Mansfeldensis meritissimi, apud *D. Petr. Müller, dissertat. de osc. c. V. p. 36.* Quos Galliæ Rex investit, osculo honorat, manusque jurantis complicitas suis inserit. *Sprenger. in Christ. Orb. Perspicill. tit. XV. pag. 749. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Juris universi lib. VI. cap. XV. num. 7.* Quando Reges inaugurantur, ungentis manum frequenter osculo excipiunt, ut prodit *Rituale Pontificium.* Etiam extra Septa Ecclesiæ & præter morem ritumque sacrorum, jam inde ab initio susceptæ ab Imperatoribus fidei, Principes Episcopis adeuntibus osculum offerre soliti sunt, quod ea visa esset loco adorationis, quæ à Laicis exhiberetur, digna Episcopo salutatio. Ducti etiam religione quadam Principes Episcoporum osculum expetebant, quod esset Ecclesiasticæ pacis indicium, & per illos Domino se reconciliari crederent. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, cum apud Maximum legatione fungeretur, & ille in Prætorio ad osculum assurrexisset, nolo, *inquit*, osculari, ut Episcopus, qui in Prætorium vocatus sum, tanquam non Episcopus. In Epistolis Ambrosii. Indignè enim ferebat vir sanctus, & suæ dignitatis memor, in Prætorium se esse vocatum, cum in Palatio honorificentius de Legatione suâ cum Imperatore conferre potuisset. Multis verò seculis post S. Hugo Lincolniensis Episcopus, cum in Richardi Regis Angliæ offensam incurrisset, quod Regis nomine pecuniam à populo colligi vetuisset, nihil ejus iram veritus, minas etiam contemnens, Regem adit, quem in Sacello domus Regiæ ad altare conversum à tergo compellans, da mihi, inquit, osculum, cujus primo adspectu Rex obstupefactus & frendens, non faciam, inquit, non ita de me

meritus es, at ille apprehenso Regis pallio penè vi coëgit, sacrificio deinde absoluto objurgatum Regem placavit, & secum ut in gratiam rediret, obtinuit, afferente Rege: Si tales forent plerique Episcopi, Reges quoque modestius acturos. *Rangolius Commentar. ad libr. 1. Regum, pag.* 1205. Imperator Orientalis coronatus postquam benedictionem accepit, Episcoporum manus observantiæ declarandæ causâ osculatur, uti *Codinus Curopalata de officiis Constantinopolitanis, cap.* XVII. *num.* 44. *pag.* 126. his verbis attestatur. Postquam divinorum Mysteriorum particeps effectus est (Imperator) impositâ rursus capiti coronâ egreditur ex tabernaculo, finitaque Liturgiâ, & populo pane sanctificato, quod Antidorum nominamus, distributo, de quo postquam & ipse participavit, & benedictionem à Patriarcha cæterisque præsentibus Episcopis accepit, eorumque manus deosculatus est, ascendit ad locum Catechumenorum.

§. VI. *Meletius* Antistes Antiochenus consueverat protendere manum, ut studium erga alios suum, amorisque vim ostenderet, in quo & communi humanitati, suavissimisque moribus & religiosæ modestiæ serviebat. Sed quam ille dextram non dabat aliorum manibus contingendam purpurati orbis Domini & coronati Principes, si tangere ore potuissent, se felices opinabantur. Theodosius enim Imperator apud *Theodoretum lib. V. Histor. Eccles. cap.* 7. cum eum salutaret, reverentis animi motu & honoris significatione τὴν στεφανώσασαν δεξιὰν, coronantem dicam, an coronatam illam dextram triumphantis religionis vindicem, divinique candoris pignus osculabatur. Atque hoc non tantum summi Dynastæ & Imperatores, (qui se sacerdotum precibus commu i crediderunt, juxta locum *Ambrosii de Dignitate Sacerd. cap. II.* dissertatione præcedente X. §. 3. adductum) sed etiam homines mediocris aut infimæ sortis faciebant, juxta *Chrysostomum libro I. cap. 3. de Sacerd.* Idem contingebat Diaconis ob reverentiam sacrorum ministeriorum, quod sacra manu Christi sanguinem dividerent, ceu è vita S. Nili animadverti potest. Cum enim ad eum invisendum pietatis & honoris causa multi se

siste-

ſiſterent, ejusque manus vellent oſculari, non patiebatur, dicens: Non ſum ego Epiſcopus, aut Presbyter, ſed humillimus Monachus. Ad quid igitur manum meam oſculari vis? Veſtigium ejusdem reſpectus in gentiliſmo deprehenditur, quando videlicet Indi ethnici ſuos demagogos æquali honore proſequuntur. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epiſtola I. pag. 37.* Vor den Thüren dieſer Tempel ſahe ich einen andern Hauffen derjenigen Nackenden/ und an ihrem Leibe mit Aſche/ Koth und Farbe beſudelten und beſchmiehrten Giophi, (ſind eine gewiſſe Gattung der Einſiedler/ derer Wiſſenſchafft meiſtentheils in der Weiſſagungs Kunſt/ in denen Geheimniſſen der Kräuter/ und anderer natürlichen Dinge/ wie auch in der Schwartzen Kunſt und Zauberey/ deren ſie ſehr ergeben ſind/ und ſich berühmen/ daß ſie Wunder-Dinge damit anrichten können) in einem Creyß auff der Erden ſitzen/ dieſe umringeten ihr Ober-Haupt/ welches nicht nur von ihnen/ als Geiſtlichen ihrer Sect/ ſondern auch von anderen weltlichen Indianern, wegen eingebildeter Heiligkeit/ in ſo hohen Ehren gehalten wird/ daß viel anſehnliche Leute ihm eine tieffe Reverentz machen/ die Hände küſſen/ und gantz demüthig vor ihm ſtehend/ ich geſehen/ umb einen Außſpruch aus ſeinem Munde zu hören: Er aber würdigte ſie mit einer groſſen Ernſthafftigkeit/ oder beſſer zu ſagen/ ungemeiner Verachtung aller weltlichen Dinge/ und dem äuſſerlichen Anſehen nach/ mit einer angenommenen Heucheley/ kaum des Anredens/ und die jenige/ ſo ihm ſolche Ehre bewieſen/ einiger Antwort.

§. VII. Romanis Imperatoribus uſitatum erat, cum quiſquam conſanguineorum aut alioqui apud eos gratia florentium, ſecundum adorationem, pedem Imperatoris oſculo contigiſſet, ut Imperator viciſſim ejus faciem deoſcularetur. Cum itaque Nepos avi pedem oſculatus fuiſſet, ille ne inexpiabili odio flagrare crederetur, ſic nec iis Nepotem & Imperatorem dignaretur, quæ privatis tribuerentur, faciem ejus contra ipſe oſculo libavit. *Johann. Cantacuzenus Hiſtoriar. libro* I. *cap.* XVI. *p. m.* 50.

post medium. Fuit etiam consuetudo Principum, eorum quos amarent, non ora tantum, sed pectus & manus quoque osculari. *Theodoretus lib. V. Histor. Ecclesiast. cap. 7. p. m. 712.* Cum ergò in Palatium totus ille cœtus Episcoporum intrâsset, aliis omnibus prætermissis ad magnum Meletium (Præsulem Antiochenum) Theodosius accurrit, &, velut patris amans filius post longum tempus, paterno fruens adspectu amplexatus est eum, osculatusque OCULOS, LABRA, PECTUS, CAPUT ET DEXTRAM, quæ ipsi coronam imposuerat. Alexander Magnus cum Darii matrem, uxorem & filium in potestatem redegisset, puerum in amplexum sustulit, qui cum ab osculo & complexu ejus aliquamdiu pependisset, Alexander ad Hephæstionem conversus, quam vellem, inquit, Darius vel tantillum ex hac Indole habuisset. *Diodorus Siculus libro XVII. Bibliotheca.* Chares Mitylenæus Alexandrum M. prædicat in convivio quodam cum bibisset, uni ex amicis phialam porrexisse, illum phialâ acceptâ ad aram versum assurrexisse, ac cùm hausisset, adorâsse primum, deinde osculatum Alexandrum in convivio, postquam id omnes deinceps fecerunt, mox accubuisse, cepisse phialam Callisthenem, ac non attendente Rege, sed cum Hephæstione fabulante bibisse, atque ad ferendum Regi osculum accessisse. Ibi cum Demetrius cognomine Phidon dixisset, cave Rex osculeris eum: nam unus hic non adoravit te, Alexandrum osculum declinâsse, Callisthenem verò dixisse altâ voce, uno ergo osculo minus ferens abibo. *Plutarchus in vita Alexandri, p. m. 696.* Emericus Ungarorum Regis filius, à puero literarum studiis deditus cœnobium D. Martini montanum ingressus, Monachis impari numero oscula fixit, cujus rei causam quærenti patre Stephano, respondit: Continentiæ discrimen se hoc pacto ostendisse. Cum autem filius Maurum septies osculatus esset, (qui numerus perfectionis est) pater eum Quinque-Ecclesiensi Episcopatui præfecit. *Bonfinius libro I. Rerum Hungaricarum, Decadis secunda.* Hodiè Principes in figendis osculis non adeò prodigi sunt, nisi id consuetudo exigat, propter certam rationem status, ne scilicet fami-

familiaris illa Comitas illorum authoritatem imminuat, exemplo aſperæ Nomadum gentis, quæ nulli mortalium, ne quidem propriis liberis oſcula dedit. *Pierius Valerianus Hieroglyphicor. libro XXII. cap. IV. pag. 261. edit. Colonienſis, in mediana formâ. Anno* M DC XIV. *Valer. Max. lib. II. cap. 6.*

§. VIII. Cæterum reverentiæ conteſtandæ cauſa Principes à civibus, Præceptores à diſcipulis, heri à ſervis oſculo honorabantur. *Calvinus in Lexico Juridico ex Jacobo Spigelio, V. oſculum.* De priori intelligendus eſt locus *Latini Pacati, à Lipſio Elector. lib. II. cap. 6.* allegatus: Ille Imperator Theodoſius cohoneſtatus affatu, ille menſâ beatus, ille oſculo conſecratus eſt. Atque hæc ſalutatio quæ per oſculum Imperatori & Principi deferebatur antiquis Scriptoribus ſacræ Purpuræ adoratio eſt. Juxta *Pancirollum parte I. Rerum memorabil. Tit. XLVI.* Qui enim Imperatores vel Principes ſalutabant, non oſculabantur illis genua nec manus, ſed congeniculati aut genubus flexis purpuream ipſorum veſtem tangebant, hoc eſt, Interprete *Salmuthio ad l. c.* Sacram ipſius Purpuram adorabant, quia ſcilicet dextram manum quamprimum hanc purpuream veſtem attigiſſent, ad os admovebant & ſvaviabantur. Conf. *præced. Diſſert.* IX. §. XIX. XX. Ad poſterius nonnulli illud Poverbiorum *c.* XXIV. *v. 26.* trahunt: *Labia deoſculabitur, qui recta verba reſpondet, quod multos habebit diſcipulos, qui ſciſcitantibus facit ſatis.* Boni enim Pædagogi & boni Præceptores ſemper bonis diſcipulis & gratis dilecti, & ab iis omni officiorum ac beneficiorum genere affecti: ipſisque adeò placuit vox *Senecæ lib. VI. de beneficiis cap. 16.* Quia Præceptor in docendo monendoque me laborem & tædium tulit, præter illa, quæ præcipientibus in commune dicuntur, aliqua inſtillavit ac tradidit, hortando bonam indolem erexit, & modo laudibus fecit animum, modo admonitionibus diſcuſſit deſidiam. Tum ingenium labens & pigrum, injectâ, ut ita dicam, manu extraxit, nec quæ ſciebat, malignè diſpenſavit, quo diutius eſſet neceſſarius, ſed cupiit ſi poſſet, univerſa transfundere: Ingratiſſimus ſum, niſi illum inter gratiſſimas neceſſitudines diligo. Talis fuit

in

Digitized by Google

in Leonidam & Aristotelem Alexander, quorum illum ut avunculum aut certè propinquum matris & coluit semper, & ejus monitorum libenter recordatus est, ut testatur *Plutarchus in vita Alexandri.* Istum verò ut numen quoddam veneratus est, & regiis muneribus prosecutus. De M. Antonino Philosopho Imp. laudatissimo hoc quoque constat ex Historicis, eum, ut Praeceptoribus optimis est usus, ita & gratissimum erga omnes discipulum fuisse, è quibus tantum Cornelio Frontoni detulit, ut statuam etiam ei à Senatu peteret: Universum autem omnibus Magistris suis tantum honoris habuit, ut imagines eorum aureas in lalario haberet, ac sepulchra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. *Piccart. Observat. Hist. Polit. Decad. XI. cap. 9.* Sed ad oscula revertendum. Milites Imperatorum dextras victrices ob heroica facta *apud Alexandrum ab Alex Neapolitanum lib. II. cap. 19. Genial. Dier.* & Justinum osculati loquuntur, posterior namque illud de morituri Alexandri militibus recenset. Huc respexit *Phædrus Thrax*, Augusti Cæsaris libertus, *libro V. Fabul. Æsopic. cap. 2.* dicens:

> Feliciter subclamant ipsi Principes,
> Illam osculantur, quâ sunt oppressi, manum.

Unde etiam *Plutarchus* originem istius osculi ad militiam referre vult, quamvis modò citatus *Lipsius* in foro natum ex mente *Senecæ Epist.* CXIIX. arbitretur. Alius eorum, *inquit*, manus osculis conterit, quibus designatus contingendam manum denegaturus erat. Catoni de Provincia decedenti mulieres manum sunt osculatæ, quod genus honoris Imperatoribus modo, & quidem perpaucis id temporis tribuebatur. *Plutarch. in Catone.* Imperatorum in expeditionem proficiscentium humeris in æde Vestalium injectum fuisse paludamentum, eorundem in æde Jovis pedem Senatores, & in Templo Jani manum aversam Consules osculatos esse memorat Reverendissimus *Anton. de Gvevara, in Horologio Princip. Lib. 1. cap. 58.* Tandem autem ab eo tempore, quo

Digitized by Google

quo immaniſſimus Sylla tria civium millia, dextram ſibi oſculantium, trucidavit, à Romanis abrogatum eſt, ut nullius deinceps Imperatoris manibus oſcula imprimerentur. *Magirus in Polymnemone ex Guevara, l. d.* ubi *Iohannes Wankelius in Notis ex Lucani lib. II.* Pharſalicorum ſubjicit.

- - - - Spes una ſalutis,
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ.

§. VIII. Cauſam, cur dextræ obtulerint oſcula, *Iſidorus lib. XI. in Oper. Latina lingua, p.* 1095. reddit talem, quia omnium rerum autoritas dextræ viribus conſtat, & ipſe fidei teſtis eſt. Cui pollicem premit *Plinius Hiſtor Nat. lib. XI. fol.* 103. *edit. Hermolai Barbari*, dicens : Dextera oſculis averſa appetitur, in fide porrigitur. Ideoque addit ejus Interpres *Dalechampius*; majores cum ſe mutuò ſalutarent, hac parte corporis ſe potiſſimum venerati ſunt, etiam in fœderibus & pactis ſanciendis, *Wilhelm. Stuck, Antiquit. Convival. lib.* II. *cap.* XXXII. *p.* 242. Priamus manus Achillis oſculabatur, cum rogaret ipſum, ut ſibi corpus Hectoris redderet. Homerus Iliados ω. poſt medium:

-- Πρίαμος μέγας, ἄγχι δ' ἄρα στὰς
χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα καὶ κύσε χεῖρας.

Priamus Magnus prope verò ſtans manibus Achillis accepit genua, & oſculatus eſt manus. Vide *Daniel Claſen. Commentar. in Convivium Plutarchi, pag.* 49. *& Petr. Ravanellum, Bibliotheca ſacra pag.* 466. Nonnunquam illud lucelli cauſa, in blandientis urbanitatis Symbolum fiebat, benefactoris enim manus oſculabantur, qui civiliores videri volebant, ut conſtat ex iſto *Appuleji* loco *in Apologiâ.* Pontianus pedes noſtros advolutus flens & manus noſtras oſculabundus. *Trebellius Pollio* memorat Gallienum matronas ad conſulatum ſuum rogâſſe, iisdemque manum ſibi oſculantibus quaternos aureos nominis ſui dediſſe. Quamvis in foro oſculatio manuum ſervorum ferè propria fuerit, quemadmodum *Arrianus*

Qqq *Diſ-*

Dissertat. Epicteti Lib. I. cap. 19. his verbis indicat : ἠξίωται τῆς δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. Ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. *Tribunatum aliquis adeptus est ? Ecce obvii omnes gratulantur, alius oculos osculatur, alius collum*, SERVI MANUS. *Homerus* jam olim Eumæum Telemachi heri sui manus osculantem introduxit Odyss. π.

> Κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλὰ,
> χεῖράς τ' ἀμφοτέρας. i. e.
>
> *Osculatus est autem ipsum capiteque & ambobus luminibus pulchris, manibus ambabus.*

Sed *Eusthatius* ad hunc locum ait : Hoc Eumæus facit non tanquam servus, nam servorum non erat ambos oculos osculari ; Sed veluti aliquis sanguinis propinquitate conjunctus , id quod sequens similitudo docet, quâ paternus quidam affectus Eumæi erga Telemachum ceu filium exprimitur. Cum Ulysses se servis suis manifestâsset, iidem officio suo deesse noluerunt , nam Homerus Odyss. Φ. scribit :

> Τὼ δὲ ἐπεὶ εἰσιδέτην εὖ τ' ἐφράσσαντ' ἕκαστα
> Κλαῖον ἄρ, ἀμφ' Ὀδυσῆα δαΐφρονα χεῖρε βαλόντε,
> Καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους.

h. c. *Hi autem postquam inspexerunt, beneque cognoverunt singula fleverunt circa Ulyssem prudentem, manibus immissis, & osculati sunt amplectentes caputque & humeros.* Contra Ulysses illis benevolentiam suam pari fermè modo declaravit ; Statim enim subjicit Poëta :

> Ὣς δ' αὔτως Ὀδυσεὺς κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἔκυσσε.

Sic autem eodem modo Ulysses capita & manum osculatus est ; Simile quid in Odyssea ω. sive libro ultimo habetur, ubi Senis Dolii servi & mancipii Penelopes manus osculatur Ulysses. Ex illo osculo posterioris ævi Scriptoribus peculiarem phrasin AD MANUS

AC-

Digitized by Google

ACCEDERE natam eſſe obſervavit Clariſſimus Belgii Demoſthenes *Lipſius Lib. II. Elect. cap. d.* Hinc *Flavius Vopiſcus in Aureliano:* Poſt hæc Valeriani dicta ſurrexit Aurelianus atque *ad manus acceſſit*, agens gratias militaribus verbis. Et *Julius Capitolinus in Maximino:* Fuit Maximinus ſub homine impuriſſimo tantum honore præditus Tribunatus, ſed nunquam *ad manum* ejus *acceſſit*, nunquam illum ſalutavit.

§. X. Hoc autem oſculum in petitione pariter, gratiarum actione, gratulatione, de qua nuper *Arrianum* audivimus: omnique officii aut demiſſionis nota adhibebatur. Petentes Magiſtratum apud Romanos, CANDIDATI, à candida togâ quâ induti incedebant, dicti, benevolentiam populi ambire, prenſare, quin & oſculo manuum venari ſolebant, juxta *Roſinum Antiquit. Roman. Lib. VII. cap.* 8. Quot hic verba legis, tot ferè pondera antiquitatis accipis, quæ ut plenius capias, parumper ſubſiſte, & memoranda diligenti attentione dignare. Candidatorum habitus artificio aliquo candidus erat, unde illi boni viri dicti apud *Senecam Epiſt.* 3. ut moribus virorum pulchritudiue externa veſtis reſponderet. Contra Senatores albatas veſtes naturali ſcilicet candoris colore tinctas induebant. Sic de Tacito Imperatore narrat *Vopiſcus.* Senatores omnes ea eſſe lætitia elatos, ut domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent, imagines frequenter operirent, albati ſederent. De Theodoſio *Pacatus in Panegyrico.* Quid ego referam feſtum liberæ nobilitatis occurſum? conſpicuos veſte niveâ Senatores. Primò Candidatos oportebat profiteri nomina ſua ante Comitiorum diem apud Magiſtratum comitia habiturum. Id innuit *Vellejus Paterculus Lib. II. Hiſtor. cap.* XCII. *de C. ſentio Saturnino* loquens: Tum in comitiis habendis præcipuum egit Conſulem. Nam & quæſturam petentes, quos indignos putavit profiteri vetuit, & cum facturos, id ſe perſeverarent, conſularem, ſi in campum Martium deſcendiſſent, vindictam minatus eſt. Et Egnatium florentem favore publico, ſperantemque ut præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe juncturum, profiteri vetuit; Apud *Svetonium in Au-*

Digitized by Google

gusto cap. IV. *Confiteri* legitur in vulgatis, pro *profiteri*, quæ vox in MSS. codicibus. Poterant autem omnes profiteri in togâ candidâ petitionem: populo inquam supplicare in toga candida cuivis erat liberum, qui quod ambiebat à populo se obtinere posse sperabat. Sed præcedebat hic Magistratuum ac senatus cognitio. Ne enim populus Magistratum alicui mandaret indigno, aut contra leges, publicæ rei intererat, considerari Candidatorum causas à Magistratibus & concilio publico: quæ deinde ad populum allegatæ, efficiebant ut eorum tantum qui digni essent, rationem comitiis habere vellet. Si igitur justa & legitima esset petitio, nomina eorum dicebantur *accipi, eorumque ratio haberi*: è contrario qui repellebantur, eorum nomina *non accipi* dicebantur, aut *eorum ratio haberi*. Testantur *Livius Lib.* IX. *Lib.* XXVII. *Lib.* XXXIX. *Agellius Lib.* III. *cap.* 9. *Cæsar Lib.* III. *de bello civili*, *Suetonius in* Julio *cap.* XVII. *Cicero in Bruto*, *Philipp.* II. *Lib.* XVI. *ad familiares*, *Epist.* II. *Valer. Max. Lib.* III. *cap. ultimo Lib.* IV. *cap.* 1. Secundò, Professio ista in duo præcipuè erat posita. *Amicorum & populi voluntate conciliandâ.* Amici hic dicebantur, non solum *propinqui & necessarii*, verùm etiam omnes, qui aliquid bonæ voluntatis ostendebant. Hi omnes erant conciliandi. Qui bonam voluntatem ostendebant, erant in triplici discrimine, *Salutatores*, *Deductores*, *Sectatores.* *Salutatores* primâ diei horâ ad domum petitoris veniebant, & salute dictâ domum indè discedebant. Qui ritus apud nullum Scriptorem elegantius delineantur, quam apud *Martialem* nullo non loco. *Deductores* autem matutino tempore veniebant, sed tantisper expectabant, dum petitorem domo exeuntem in forum deducerent. Hi *Anteambulones* ferè dicebantur, ut videre est passim cum apud alios, tam apud *Martialem.* *Sectatores* assidui cum petitore omnibus horis erant, ejusque latera stipabant. Sic amici conciliabantur. Tertiò popularis voluntatis conciliatio quatuor partibus constabat, *Nomenclatione*, *Blanditia*, *Assiduitate* & *Benignitate.* *Nomenclatio* eam habebat vim, ut

Digitized by Google

ut petitor suo quemque nomine appellaret ac salutaret. Elaborandum enim erat Candidato, ut singulorum civium nomina teneret: Videbatur enim parum ejus rationem habere, qui aut non tenebat, aut oblitus erat nomen alterius. Quia verò in tanto populo fieri non poterat, ut æque omnes cogniti essent, habebant veteres Romani servos, qui nomina omnium civium, ut quisque occurrebat, suggererent. II. **Nomenclatores** dicebantur, de quibus apud **Suetonium.** **Cicero pro Murana, monitores** vocat. **Festus, fartores**, Fartores inquit Nomenclatores, qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem Candidati. **Nomenclator** quidem quod nominaret. **Monitor** quod moneret. Fartor quod clam veluti infarciret in aures Candidatorum nomina, ut docet **Festus.** Altera pars rationis popularis erat **Blanditia.** Blandiri dicebantur, cum occurrentes salutarent, non proprio sed honestiori nomine, ut patrem, fratrem, patronum. Quartò **Assiduitatis**, quam tertio loco posui, ad conciliandam populi voluntatem; **tres** erant **partes**, **Ambitio**, **Prensatio**, **Rogatio.** **Ambire** nihil aliud quàm circuire. Ambibant autem petitores non Romæ solùm & in foro, sed etiam in conciliabulis Italiæ, in quibus cives multi negotiandi causa versabantur. Legendus **Plinius Lib. VI. epist. 6.** **Prensare**, rogandi causa singulorum dextram prehendere. **Rogare** denique erat precibus petere, aut beneficium reposcere. Rogabant autem ipsi Candidati, tum adhibiti ab ipsis clari viri, qui **Suffragatores** appellabantur. **Suffragationis** formula apud **Livium** legitur **Lib.** X. ubi sic loquitur Fabius Maximus: P. Decium expertum mihi concordi collegio virum, dignum vobis, dignum parente suo, quæso mecum consulem faciatis: Alia item est apud **Suetonium in Julio cap.** XLI. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneat. Rogationis etiam species erat **Tunicæ depositio.** Cujus causas aperit **Plutarchus, problem.** 49. Ne in sinu pecuniam gestare possent

Digitized by Google

Candidati, qua suffragia emerent, sive ut cicatrices adverso pectore acceptas commodius possent ostendere omnibus, qui occurrerent, aut quemadmodum prensationibus & supplicationibus, sic etiam habitu & imitatione corporis se deprimerent. *Benignitas*, quam partem quartam dixi conciliationis auræ popularis, posita erat in *congiariis dandis*, *prandiis*, *præbendis*, *gladiatoribus exhibendis*, *locis parandis*, *pecuniis dividundis*, *dandis deniq; minoribus*. Quin & postremis Reipublicæ temporibus consuetudo obtinuit, ut præsenti pecunia populi suffragia emerentur, & ad eam rem ministri adhiberentur, *Interpretes*, *Sequestres & Divisores*. *Interpretes* teste Asconio erant, per quos pactio inducebatur, quique pecunias pronuntiabant per Centurias, Curias & Tribus. De quibus legendus etiam *Suetonius in Cæsare, cap. XIX. Sequestres* erant eodem *Asconio* teste, apud quos pecunia deponebatur. *Divisores* denique, qui singulis nummos distribuebant. Divisorum mentio occurrit apud *Suetonium in Octavio, cap, III.* Paulus Merula de Romanorum Comitiis, circa finem.

§. XI. Nunc è diverticulo in viam. Cum Scipio Nasica ædilitatem, honorem maximum, qui juveni apud Romanos mandabatur, teste *Polybio, Lib. X. cap. 4. p. m. 578.* adolescens peteret, manumque cujusdam rustico opere duratam, more Candidatorum, tenacius apprehendisset; cum joci gratia interrogavit. Num manibus solitus esset ambulare? *Valer. Max. lib. VII. cap. V. Exemplo 2.* Gratiarum actionem quod attinet, *Suetonius* tradit *in vita Caligulæ cap. LVI.* C. Caligulam Cassio Chæreæ Tribuno cohortis Prætoriæ agenti gratias osculandam manum obtulisse, formatam commotamque in obscœnum modum. Idem prodidit, Domitianum Cœnidi patris concubinæ, osculum, ut adsueverat offerenti manum, (aversam scilicet) præbuisse, *in Domit. cap.* XII. Huc fortè spectat osculum, quo M. Minutius equitum Magister gratitudinem animi significavit. Cum enim à Q. Fabio Maximo Dictatore ab imminenti periculo liberatus esset, eum amplexus & osculatus est. Idem erat cernere per totum

exer-

Digitized by Google

exercitum, nam complexu mutuo & oſculo ſeſe exceperunt. *Plutarchus in Fabio.* Porrò gratulationis *Caſaubonus* meminit in *Animadverſionibus ad Suetonium, p. m.* 15. Eumæus apud Homerum Telemacho redeunti gratulans præcedenti §. Verba fecit. Subjungo aliud Exemplum de optimo Principum Trajano; qui *à Plinio in Panegyr. p. m.* 81. tali encomio ornatur: Jam quo aſſenſu, quo gaudio exceptum eſt cum Candidatis, ut quemque nominaveras, oſculo occurreres, devexus ad planum, & quaſi unus ex gratulantibus. Honore enim auctos in Senatu amici qui intererant, oſculo proſequebantur. Equites recens creatos oſculo quaſi conſecrari hiſtoriæ commemorant. Exempli gratiâ, qui ad ordinem Equitum Balnei in Angliâ ſuſcipiendum à Rege evocantur, pridie quam creantur, Eremiticam veſtem cineritiam cum Cucullo, pileolo lineo, & ocreas induti, Sacra devoti accedunt, ut militiam ſuam quaſi Deo inprimis militaturi, auſpicantur, una cœnant ſingulisque miniſtranti duo Armigeri & puer Aſſecla. A cœna in cubiculum ſe recipiunt, ubi paratur ſingulis lectulus cum velariis rubris armisque ſuis gentilitiis affixis, & juxta vas balneatorium linteis opertum, in quo cum ſe Deo commendaverint, ſe abluunt; ut deinceps corpore animoque mundo eſſe admoneantur; Poſtridiè poſtremo bene manè inſtrumentorum Muſicorum ſono excitantur, easdemque veſtes induunt. Tunc Angliæ Conſtabularius, Mareſcallus & alii, quos Rex conſtituit, eos accedunt, nominatim ordine ſuo evocant, & jusjurandum proponunt: Scilicet, ut DEUM ante omnia colant, Eccleſiam defendant, Regem honorent, ejus jura propugnent, viduas, virgines, orphanos tueantur, & injuriam, quantum poterunt, propulſent. Hæc cum tactis Evangeliis juraverint ad Sacra matutina Regiis Muſicis & Heraldis præeuntibus deducuntur, atque ab iisdem in cubicula reducuntur, ubi Heremiticas veſtes exuti, chlamydem holoſericam rutilo Martis fulgore relucentem & galerum candidum, candidis plumis ſuper pileum lineum induunt, chirothecas candido funiculo chlamydis colligant. Equos ſella & ephippiis ſcorteis nigris albo inter-

Digitized by Google

terstinctis & cruce fronte præfixa instructos conscendunt. Ante singulos suos Assecla Eques gestat gladium capulo inaurato, ad quem dependent aurata calcaria, utrinque Armigeri obequitant. Hac Pompa Tubis ante clangentibus ad Aulam Regiam itur, ubi cum ad Regis præsentiam à duobus senioribus militibus deducuntur, Regis Camerario Assecla Baltheum cum gladio dependenti tradit. Ille summa cum reverentia Regi, qui militem transversum eo cingit, jubetque duos seniores equites calcaria imponere, qui olim creandi militis genua, bene precantes, osculari soliti. *D. Becmann. Notit. Dignitat. Illustr. Dissertat. XVI.* §. 5. In statutis equestribus ordinis aurei velleris §. LVIII. Sequentia leguntur: Als dann soll Er (der angehende neue Ritter) nieder knyen vor dem Obristen / der soll ihm die Kette an den Hals legen / und also selber / oder durch einen andern zu ihm sprechen: Dieser Orden allhie nim̃t euch einhelliglich auff und an / in sein Gemein / und zum Wahrzeichen / ziehret er hiemit euren Hals mit dieser Kette / GOtt geb / daß ihr sie lange Zeit traget / zur Ehre GOttes / und der gantzen Christenheit / zu Erhöhung Christlicher Kirchen / zu Nutz und Auffnehmung deß Ordens / und dann auch zu eurem selbst Lob und Ehr / im Nahmen deß Vatters / deß Sohns / und deß Heiligen Geistes. Darauff sagt der Ritter / Amen. Darnach setzt er sich nieder / alsdañ kom̃t der Ritter / so am nächsten bey dem Obristen sitzet / und führet jhn zum Obristen / der umbfähet und küsset ihn zum Zeichen der Liebe / darnach küssen sie ihn alle der Ordnung nach. *Limnaeus Jur publ. Lib. VI. cap. 2.* De ordine sancti Michaelis idem l. c. *ex Megisero num.* 59. hæc adducit: Nach diesem knyet der neue Ritter vor den Obristen / der nim̃t die Ordens-Kette / und legt sie ihm umb den Hals / mit diesen und dergleichen Worten: Der Orden nim̃t euch in seine Gesenschafft / und dessen zu einem Zeichen / schenckt er euch diese Kette / GOtt gebe / daß ihr sie lange Zeit tragt / zu seinem Lob und Dienst / zu Gutem der Christlichen Kirchen / und zu Auffnehmung und Ehre deß Ordens / und euer selbst / im Nahmen deß Vatters / deß Sohns / und deß Heiligen Geistes / da antwortet der Ritter / Amen: Gott verleihe mir seine Gnad / so führet ihn dann

ein

Digitized by Google

ein Ritter / ſo unter den gegenwärtigen ſitzt / zu oberſt / gegen den Obriſten / der küſt ihn zum Zeichen der Liebe / deßgleichen thun auch nacheinander alle Ritter ſo verhanden. Deſcendentem ad comitia oſculari, peculiare materni adfectus fuit; at redeuntem è comitiis dignitate inſignitum oſculo excipere, commune matri cum aliis propinquis amicis & Clientibus. De materno oſculo *Polybius Libro X.* teſtatur: δοκεῖν γὰρ ἅμα τὸν ἀδελφὸν καθεσταμένος ἀγορανόμος ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην δὲ συναντᾶν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπλύξασαν ἀσπάσασθαι. i. e. *Viſum ſibi* (Scipioni per ſomnium) *ſe una cum fratre ædilem eſſe creatum, & cum è foro redirent, proceſſiſſe ipſam filiis obviam ad fores uſque; ibi complexum utrumque eſſe oſculatam.* Et paulò poſt: *At Scipio candidatum primùm ſumtâ (togâ) priusquam ſurgeret mater, venit in forum, ubi magna cum admiratione, & propter auſi novitatem, & quia jam ante omnibus erat charus, à populo excipitur; mox verò cum in locum Candidatis aſſignatum eſſet progreſſus, ac fratri adſtaret, non ipſi ſolum populi ſuffragiis delata eſt ædilitas, verum etiam fratri Lucio propter ipſum. Ita domum revertuntur ambo ædiles renunciati; qui ut ad matrem repentè eſt allatus nuncius, lætitiâ geſtiens, obviam filiis ad fores progreditur, & repentino exſternata gaudio, adoleſcentes oſculatur. Pedo Albinovanus*, ſive *Ovidius*, ut Cl. *Barthio Adverſ. Lib. XXI. cap. 2. p.* 1015. viſum fuit, in *Elegia de morte Druſii Neronis ad Liviam Auguſtam matrem*:

Obvia progrediar, felixque per oppida dicar,
Collaque, & os, oculoſque illius ore premam.
Talis erit, ſic occurret, ſic oſcula junget.

§. XII. Ejusmodi blanditiis in curia quoque locus fuit; *Plutarchus enim in Bruto, p. m.* 991. ediſſerit, conjuratos curiam ingreſſos ſellam curulem Cæſaris circumſtetiſſe, veluti quiddam cum ipſo locuturos, & Cæſaris manus apprehendentes, & pectus illius & caput oſculatos eſſe, donec has blanditias mo-

Digitized by Google

destè primum propulsaret, deinde non desinentibus illis, in assurgendo repelleret. Hodiè in salutatione Magnatum osculatio manuum adhuc viget, qua de consuetudine *Balthasaris Thomæ Ventil. Philos. p. 9.* Judicium apponimus tale: Familiam ducit hæc consuetudo osculandi manus virorum Principum & illustri loco positorum ex Ethnicorum impia & ridicula religione, qui non nisi ad conspectum sacri alicujus, aut in quo divinitatis aliquid inesse credebant, manum ad os referebant. Deos enim quos his signis honorabant, tenui murmure precabantur, uti sibi faverent. Hoc præter Ethnicos Scriptores Hiobi etiam testatur oratio, qua impietatem illam à se removet. Saniores autem cum in Principibus etiam non obscura divinitatis indicia animadverterent, iis honorem hunc habere cœperunt. Et certè cum Deus Magistratus eo loco habeat, ut suo quoque nomine & titulo illos dignetur, rectè videbimur observantiam & subjectionem nostram his indiciis testari. Quare & hic honor olim Principibus adeò fuit proprius, ut si quis alicui eum offerret, hunc illustri loco natum eo ipso testaretur. Ejus rei illustre suppeditat Exemplum illustrissimus Hassiæ Princeps OTTO, qui cum ignotus versaretur in aula Clivensi, hoc ipso honore à nobili quodam Hasso illi delato agnitus dicitur. Hoc igitur honore solos Principes & in Magistratu constitutos salutandos asserimus; qui contra fecerit, & omnibus indistinctè obtulerit, eum à civitate longius, quam adulatoria levitate putamus. Hæc ille.

§. XIII. Unâ heic operâ annota inter alias corporis partes, quales Physici certis numinibus consecratas prædicant, & bonam partem in antecedentibus recensitæ sunt, oscula quoque data fuisse fronti, genis, genibus & mento, misericordiæ assignatis. In Supplicationibus & precibus mentum tangere non infrequens fuit. Pro hoc stabiliendo Poetarum fontem *Homerum* sisto *Libro I. Iliados* sub finem, Thetyn introducentem his quidem verbis:

αἰξι-

Digitized by Google

Δεξιτερῇ δὲ ἄρ᾽ ὑπ᾽ ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα
Λισσομένη προσέειπε Δία.

Dextra apprehendit mentum & ſupplex allocuta eſt Jovem. Item *Odyſſeâ T. poſt medium de Penelope Ulyſſem alloquente.*

Ἁψαμένη δὲ γενείου Ὀλυσσῆα προσέειπεν.

Ubi contigiſſet autem mentum, Ulyſſem allocuta eſt. Nec diſſentit *Ovidius Elegia IV. Lib. I. Amor.*

Tange manu mentum, quo tangunt more precantes,
Optabis merito cum mala multa viro.

Ubi Critici perperam legi obſervant *mentum* pro *menſam*, adeoque minus accuratè hunc locum à quibusdam eſſe interpolatum, cum precantes menſam tangere ſolenne habuiſſe tradant authoritate & teſtimonio Senecæ fulti, qui *Controverſiarum Libro IV. (vulgò IX.)* Controv. XXV. inquit: in convivio conſtitit catenatus, qui cum languentes Prætoris oculos adſpexit, exiſtimans ipſum Prætoris beneficio dimitti, gratias iſti agere, & utrisque manibus menſam tenens, DI, *inquit*, immortales parem tibi gratiam referant. Verùm ubi ſenſus perſpicuus ſe manifeſtè, ut in Ovidiano loco, prodit, novas quærere interpretationes, iisque lectorem reddere dubium qui occeperit, ille coram cordalis ſerio magnas nugas agere, & pretioſiſſimi temporis jacturam frivolè facere æſtimabitur. Dirimat litem, niſi ſit de lanâ caprinâ, & paupere regno, *Plinius Hiſtor. Nat. Lib. XI. cap. 45.* Antiquis inquit Græcis, in ſupplicandο mentum attingere mos erat. Vide interim *Alexandri ab Al. Genial. Dier. Lib. II. cap. XIX. p. m. 86. Edit. in 8. Notas Nicolai Heinſii ad Ovidii diſtichon.* De contactu genuum Homerus Iliados I. l. c.

Καὶ ῥα πάροιθ᾽ αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ.

id eſt, *Et ante ipſum ſedit, & prehendit genua ſiniſtra manu:* Et Odyſ. N. ubi Ulyſſes Palladi Paſtoris ſpeciem præ ſe ferenti ſupplicat:

Digitized by Google

σοὶ γὰρ ἔγωγε.
ἔχομαι ὥστε θεῷ καὶ σεῦ φίλα γοῦναθ' ἱκάνω.

id est, *tibi enim ego supplico tanquam Deo, & tua chara genua accedo.* Similiter Plutarchus in Pompejo de eodem agit p. *649.* quando Hypsæum virum consularem adducit, qui Pompejum ad cœnam lotum proficisci observabat, ejusque genibus obsecrans accumbebat. Cum igitur tam variis locis oscula imprimerent, & quasi distribuerent, exinde Poëtæ *dividere oscula* dixerunt. *Horatius Libro I. Ode xxxvi.*

> Qui nunc Hesperiâ sospes ab ultima
> Charis multa sodalibus,
> Nulli plura tamen *dividit oscula,*
> Quàm dulci Lamiæ.

DISSERTATIO XII.
DE
OSCULIS GYMNASTICIS ET ACADEMICIS.

SUMMARIA.

I. Mos veterum scripta cujuscunque generis recitandi. Augusti Imperatoris magna Ingenii capacitas. Ptolemæus Scriptorum victoribus præmia & honores constituit. Septem Iudices electi. Causa & finis recitationum. II. Emendatio Scriptorum. Adclamatores ære conducti, Σοφοκλεῖς. Laudiceni. Recitatores omnium ordinum & dignitatum. III. Poetæ & Sophistæ post peractas recitationes osculis excepti. Iactare manus quid. Iacere & jactare oscula. IV. Exemplaria recitatorum in vulgus sparsa & osculis favoris causa excepta. V. Academiarum laus, Victores in Gymnicis Certaminibus coronati. Poetis idem cultus exhibitus. Basilius M. Athenis honoris & professionis axiomate ornatus. Gradus Academici. Actus Doctoralis requisita. Osculari passivè apud antiquos. VI. Annuli significatio & Ius. Osculum & benedictio non est de substantiâ Doctoratus. Osculi illius interpretatio. VII. Promo-

Promotionis Doctoralis in Angliâ notabilia. Biretum libertatis indicium. VIII. Magiſtri titulus Doctoribus Theologiæ attributus. Magiſtri legum. Magiſtri Artium & Philoſophiæ. Oſculum in promotione Magiſtrorum omiſſum. IX. Imperatorum Regum & Principum favor in ordinem Academicum. Rector Academicus à Rege Ferdinando ad oſculum manus admiſſus. X. Chinenſium Doctorum multitudo. Sinenſes non niſi doctiſſimis Reipublicæ adminiſtrationem committunt. Gradus honorum Academicorum ibidem adcuratè diſtribuuntur. Doctorum & Licentiatorum Chinenſium mutua concordia. Reges Ebræorum olim Doctores oſculo honorabant.

§.I. A Strepero foro & prolixis aularum ceremoniis ad quieta Muſarum domicilia & Odéa me confero, in quibus æque ac in his quondam benevolentiæ, honoris & gratulationis indicia oſcula fuerunt. Solenne erat veteribus ſua ſcripta cujuscunque tandem generis eſſent, vel ex publicis theatris, templis, baſilicis, cathedris, &c. vel intra privatos parietes in præſentia amicorum recitare. Origo hujus inſtituti ad Ciceronis vel Terentii, aut etiam ſuperius ævum à nonnullis refertur. Indicium ſubminiſtrat *Donatus in vita Terentii* ſequentibus verbis: Scripſit Comœdias ſex, ex quibus primùm Andriam, cum ædilibus daret, juſſus ante Cerio recitare, (& forte ex hoc more) ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt, initium fabulæ, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus invitatus, ut accumberet, cœnaſſe unà; deinde cætera percurriſſe non ſine magna admiratione. Plinius *libro 5. Epiſtola 3.* fatetur neſcire ſe an Accius & Ennius ſua ſcripta priusquam ederent, recitarint. Recito tamen *inquit*, quod illi an fecerint, neſcio etiam, ſed illi ſuo judicio poterant eſſe contenti, mihi modeſtior conſtantia eſt. Inter Romanos hunc morem ſcripta publica recitandi circa Auguſti ævum, ex Horatio, Virgilio, qui quartum & ſextum ipſe in Auguſti Palatio recitavit, Ovidio & Suetonio concludas. Quinimò Auguſtum ipſum auctorem Principem ſtatuere vero conſentaneum eſt. *Suetonius* enim *in vita ejus cap. 84.* de illo ita ſcribit: Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate primâ & cupidè & laborio-

boriosissime exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamâsse quotidiè traditur. Nam deinceps neque in Senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus est unquam, nisi meditata & composita oratione; quamvis non deficeret ad subita, extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia (ex scripto.) Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Livia sua, graviores, nonnisi in Scriptis, & è libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore. Apud Græcos & Ægyptios antiquior recitandi consuetudo quod fuerit, testimoniis Scriptorum non sublestæ fidei adstrui potest. In *Sophoclis* vita lego Poëtam à filiis accusatum, legisse suum Oedipum Coloneum. A Ptolomæo Ægypti frequentatam hanc librorum recitationem Proœmium *Lib. VII. Vitruvii* indicat. „Reges Attalici magnis Philosophiæ dulcedinibus inducti, cum egregiam Bibliothecam Pergami ad communem delectationem instituissent, tunc idem Ptolomæus infinito Zelo cupiditatisque incitatus studio, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare. Cum autem summa diligentia perfecisset, non putavit id satis esse, nisi propagationibus in seminando curaret augendam. Itaque Musis & Apollini ludos dedicavit, & quemadmodum athletarum, sic communium Scriptorum victoribus præmia & honores constituit. His ita institutis, cum ludi adessent, judices literati, qui ea probarent, erant legendi. Rex cum jam ex civitate sex lectos habuisset, nec tam citò septimum idoneum inveniret, retulit ad eos, qui supra Bibliothecam fuerant, & quæsivit, si quem novissent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, esse quendam Aristophanem, qui summo studio, summaq; diligentia quotidiè omnes libros ex ordine perlegeret. Itaque in conventu ludorum, cum secretæ sedes Judicibus essent distributæ, cum cæteris Aristophanes citatus, quemadmodum fuerat locus ei designatus, sedit. Primo Poëtarum ordine ad certationem inducto, cum recitarentur scripta populus

„ lus cunctus ſignificando monebat judices,quod probarent.&c. Cauſam & finem recitationum alii gloriam famamque habuere; alii quæ & principalis & vera, Judicium auditorum, Scriptorumque ſuorum emendationem ſpectavere. De laude & aucupio famæ *Autor Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ, de Salejo Baſſo* loquens ait: Et ut beatiſſimus recitationem ejus eventus proſequatur,ad nullam certam & ſolidam pervenit frugem: nec inde amicitiam refert, aut Clientelam,aut manſurum in animo cujusquam beneficium, ſed clamorem vagum, & voces inanes,& gaudium volucre,*Martialis lib.VI.Epigram*.XXXIII.

Quod tam grande Sophos clamat tibi turba togata,
Non tu, Pomponi,cœna diſerta tua eſt.

Confer *Lib.1.Epigram*.50.*lib.2.Epigr*.27.& alibi.

§. II. Alter finis, Judicium auditorum de Scriptis recitatis,Scriptorumque emendatio, æque ac prior à Plinio tangitur *Lib.VII.Epiſt*.17. Sua,*inquit*,cuique ratio recitandi,mihi,quod ſæpè jam dixi,ut ſi quid me fugit,ut certè fugit,admonear, quo magis miror,quod ſcribis fuiſſe quosdam,qui reprehenderent, quod orationes omninò recitarem, niſi verò has ſolas non putant emendandas. Ibidem: Nec verò ego, dum recito, laudari, ſed cum legor,cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primùm quæ ſcripſi, mecum ipſe pertracto, deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda; notasque eorum, ſi dubito,cum uno rurſus aut altero penſito, noviſſimè pluribus recito, ac ſi quid mihi credis, tunc acerrimè emendo, nam tanto diligentius,quanto ſolicitius intendo. Optimè autem reverentia, pudor, metus, judicant. Hunc finem recitandi multi ſimulabant, pauci amabant. Propterea amore famæ adclamatores nonnunquam pretio conducebant.*Plinius Epiſt*.XIV.*Lib*.2.ſequuntur Auditores actoribus ſimiles conducti & redempti mancipes;convenitur in media baſilica,ubi tam palam ſportulæ quam in triclinio dantur.Ex judicio in judicium pari mercede tranſitur.

Inde:

Inde jam non inurbanè σοφοκλεῖς vocantur. Iisdem Latinum nomen impositum *Laudiceni*. Eò tendunt ista *Petronii*:

Quisquis habet nummos &c.
Carmina componat, declamet, concrepet, omnes,
Et peragat causas - - -

De variis Scriptorum generibus ad suggestum publicum delatis iterum *Plinius* audiendus est *Lib.* VII. *Epist.* XVII. A quibus, *inquit*, libenter requisierim, cur concedant (si concedunt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei veritatique conceditur. Cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum & lyram poscunt. At horum recitatio usui jam recepta est; num ergo culpandus est ille qui cœpit. Quanquam Orationes quoque & nostri quidam & Græci lectitaverunt. Confer *Iuvenalis Satyram* I. Recitabant autem non solum nobiles, clari, & potissimum Poëtæ, sed etiam Viri consulares, imò Principes atque Imperatores. De Imperatoribus *Suetonius* testimonia suppeditat, Augustum laudans *cap. lxxxv*, scribit: Multa varii generis prosa oratione composuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, veluti in auditorio, recitavit. Sicut rescripta Bruto de Catone. Quæ volumina cum jam Senior ex magna parte legisset, fatigatus Tiberio tradidit perlegenda. De Claudio Cæsare idem *cap.* 41. Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio verò Flavo etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, ægrè perlegit, refrigeratus sæpè à semetipso. Nam cum initio recitationis defractis compluribus subselliis, obesitate cujusdam, risus exortus esset, ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subindè facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In Principatu quoque scripsit plurimum, & assiduè recitavit per Lectorem. *cap.* 42. Denique & Græcas scripsit historias Τυῤῥηνικῶν XX. Καρχηδονιακῶν

νιακῶν VIII. Quarum cauſa veteri Alexandriæ Muſeo alterum additum ex ipſius nomine, inſtitutumque, ut quotannis in altero Τυῤῥηνικῶν libri, altero καρχηδονιακῶν diebus ſtatutis, velut in auditorio, recitarentur toti à ſingulis per vices. Titus Flavius Veſpaſianus orationes in Senatu recitavit. De Plinio aliisque ſuperius dictum. Videatur *Lipſius Epiſtola XLVIII. Centur. 2. ad Belgas & Matthæus Raderus in Commentar. ad Lib. X. Epigramm. Martialis LX*, ubi de Recitationibus fuſius diſquiritur. Hæc interim hoc loco ſufficiant.

§. III. Poſt peractas recitationes fautores, qui hæc exercitia æſtimabant, tum Poëtis tum Sophiſtis oſculis quaſi applaudebant, ac de egregiis ingenii & induſtriæ ſpeciminibus gratulabantur. De Poëta baſiis excepto lepidiſſimus *Martialis Lib. X. Epigramm. IV.* canit,

Audieris cum grande ſophos, dum baſia captas.

Multi codices & ſcripti & impreſſi legunt *jactas*. Variantes videns hoc modo lectiones, eximia vir doctrina & eruditione *Petrus Scriverius*, ſuſpicatus eſt, mendoſè utrobique ſcriptum; ita tamen ut & mendum parvâ opera tolli, & elegans verbum componi liceret apto congruentique ſenſu. Atque hoc uno modò exemtâ literulâ feliciter aſſequitur, ſic enim immutat, ubi eſt *IACTAS*, ibi *IACTA* reponit, ut ſit:

Audieris cum grande Sophos, cum baſia JACTA;

Subintellige autem audieris. Quaſi dicat, cum & fauſtas adclamantium voces & crepitum jactatorum ab Auditoribus baſiorum, O libelle, ne nimis in hoc glorieris: Nam ſic etiam iidem te auditores extremo togæ ſinu per contemtum in ſublime jactare poſſunt. Cæterum videtur *Iuvenalis Sat. 3.* huc reſpexiſſe, cum ſic in ea ſcriptum ſit de plaudente adulatore:

- - - Qui ſemper & omni
Nocte dieque poteſt alienum ſumere vultum,
A facie jactare manus, laudare paratus.

Proinde idem hic erit à facie *jactare manus*, ac si dixisset, manibus *oscula jactare*. Manus enim ad os referebant auditores, atque inde osculum quasi evulsum in recitantes jaciebant. *Phædri* certè verbis ex *fabularum AEsopicarum libro V. cap.* 8. de jactatis honoris causa in recitantes ab auditoribus osculis, apertissimè confirmari possunt:

> In plausus (inquit) consurrectum est. Jactat basia
> Tibicen, gratulari fautores putat.

Commemorat autem ea Phædrus quæ faventes in theatro spectatores facere solebant, & scimus hæc omnia è theatro in auditoria penetrasse, ut jam commodè possimus audientes in auditorio, quemadmodum in theatro spectatores, jactantes oscula statuere. Undè intelligitur *Suetonius in Augusto, Cap. LVI.* Eisdem (Augusti filiis) prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum, gravissimè questus est. *Martialis* iterum *Epigramm.* LXXVII. ejusdem libri:

> - - - At circum pulpita nostra
> Et steriles Cathedras basia sola crepant.

Crepantia vocat oscula. Sane crepitus ille sive strepitus, non dati propè ac molliter osculi, sed longius & cum impetu aliquo jactati maximè proprius videtur, & quasi legitimus sensus. Vid. *Franciscus Bernardinus Ferrarius, de Acclamationibus & plausu Veterum, lib. 3. cap. 22. p.* 196. De Sophistâ illustris locus in Proæresii vita exstat, ubi Eunapius sic loquitur: *καὶ τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περιλιχμησάμενοι, καθάπερ ἀγάλματος ἱεροῦ, πάντες οἱ παρόντες οἱ μὲν πόδας οἱ δὲ καὶ χεῖρας, προσεκύνουν, οἱ δὲ θεὸν ἔφασαν, οἱ δὲ Ἑρμοῦ λογίου τύπον.* Atque omnes, qui aderant, circumlabendo Sophistæ pectus, velut alicujus DEI, alii pedes, alii manus, osculabantur: ac aliqui vocabant Deum, nonnulli Mercurium, Eloquentiæ Præsidem. Plinius Calpurnium Pisonem absoluta

ſoluta de amoribus in frequenti auditorio recitatione, oſculo excepit, quo de ipſo *libro V. Epiſt. XVII. ad Spurinnam* ſcribit: recitatione finitâ multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitavi, pergeret, quà cæpiſſet.

§. IV. Nec illud hoc loco prætermittendum eſt, ad Scholaſticorum favorem inter recitandum ipſi recitatoris libello, ſeu exemplari ab Auditoribus interdum oſcula data eſſe. Invitabantur enim quandoque ad recitationem auditores domi, vel in auditoriis, ſparſis ſeu diſtributis libellis, qui nihil aliud quam recitationis inſtituendæ thema vel argumentum, vel etiam exemplar continebant. De libellis ejusmodi ſparſis *Plinius Lib. 3. Epiſt.* 18. docet: Cepi non mediocrem voluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare voluiſſem, non per codicillos, non per libellos, ſed ſi comodum eſſet, & ſi valde vacaret, admoniti convenerunt. *Autor Dialogi de Oratoribus*: Rogare, *inquit*, ultro & ambire cogitur, ut ſint, qui dignentur audire, & ne id quidem gratis, nam & domum mutuatur, & auditorium exſtruit, & ſubſellia conducit, & *libellos diſpergit.* Cum igitur placeret recitatio, conſueverunt Auditores ad recitantis favorem, ipſos, quos ſcilicet tenebant in manibus, recitationis libellos, ſeu exemplaria identidem exoſculari. De hoc more *Martialis Epigr. IV. Lib. 1.* ad librum ſuum accipitur:

> Audieris cum grande Sophos, dum baſia captas,
> Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.

Admonet librum ſuum Martialis, ut, licet, dum recitatur, audiat fauſtas adclamantium voces, dataque ad favorem Auditoribus oſcula accipiat, non tamen ob hoc ſuperbius ſe gerat, cum verè poſſint adhuc illum auditores impoſitum ſago, per contemptum in altū jactare. Atq; hunc puto germanum eſſe hujus loci ſenſum; quidquid nonnulli ingenioſè magis, quā verè de eo ſint commenti. Ex hoc autē loco ſic accepto illud firmius comprobatur, quod

Sss 2 paulò

paulò ante posuimus, fuisse præ manibus auditorum hosce recitationis libellos, seu exemplaria. Quî enim poterant ii aut oscula data accipere, aut in sublime jactari, nisi in manibus auditorum fuissent? *Francisc. Bernardin. Ferrarius Mediolanensis Theologus, de veter. Acclamat. & plausu lib. 3. cap. 22. p. 195. Josephus Laurentius in Polymathia Libro V. inter varia, pag.* 411.

§. V. Suavissimâ ordinis harmoniâ autem quasi vellicante, præcedenti annecto *osculum Academicum*, ab Academiis, sacratissimis illis omnis sapientiæ Capitoliis & receptaculis nominatum, adeoque dignum, imò Phæbo Judice dignissimum, de quo in luce Academica constitutus agam. Sanè Academiæ & artes sunt lumina & fontes intelligentiæ, à quibus splendor saporque virtutis in omnes partes Reipublicæ fluunt, velutique Musarum orbes & artes sydera in iis fixa. At nisi orbes suum motum, sydera suam lucem habeant, quæ vita rerum, quæ influentia erit? in his Musarum domiciliis ut ingenuæ mentes felicius in spem salutis Patriæ proficiant, certos honorum gradus diligentiæ destinavit majorum auctoritas. In *Gymnicis certaminibus* victores olim coronam accipiebant, quam honoris gratia circumferrent, præcoque eorum laudes decantabat. Foliis insuper & herbis vincentes decorabantur, quod virtus vireret, dabantque placentas ex tritico melle & sesamo. Sic & Poetas quondam carminibus certasse, victoresque corona redimitos esse legimus. Quoniam igitur omnes artes gloria atque honore incredibiliter aluntur, id propter veteres Philosophi certos etiam honores Scholasticos Juventuti proposuerunt, quibus ad bonarum liberaliumque artium studia incitarentur. Quod enim Athenis & in Cæsariensi Academia Basilio Magno Doctores & honoris & Professionis insignia conferre voluerint, in Monodia ipsius testatur *Nazianzenus*. Sed ad osculum hujus loci revertamur. Instituere illum ritum Majores nostri, ut in aliis providi, ita quam maximè soliciti, ut actus Doctorales, quos non imme-

Digitized by Google

immeritò ſumma Academiarum Ornamenta & oculiferia dixerim, paulo redderent auguſtiores. Communiter ad illos ſex requiri ſolent, nempè, quod juratò Promotores deponant, eum ſufficientem, & quod examinetur, quodque examinatio approbetur; item quod biretum in ſignum ſplendoris capiti imponatur; & quod cathedra inveſtitura poſſeſſionis tradatur, & liber veluti materia conferatur, uti LL. Dd. quos *Beſoldus in Theſauro* allegat, declarant. Hiſce traditio oſculi ac annuli, nec non benedictio à gloſſâ *ad Clement.* 5. *de Magiſtris cap.* 2. accenſetur. Atque horum quædam, nempè Cathedram, Librum, Biretum, Annulum aureum dicunt Dd. ſubſtantialia & neceſſaria, & quæ omitti non poſſint, *Bocer. in Orat. de Literar. gradib. & honorib.* Quò referenda inſcriptio, quæ hodieque in quodam auditorio Bononienſis Academiæ cernitur talis: Qui prætor judexvè quinquennio in Bononienſi Gymnaſio Studiorum cauſâ non conſumto ad judicandum acceſſerit, decreta ejus ſententiave irrita ſunto: Qui Doctor in ordinem adſcitus libro à majoris Eccleſiæ Archidiacono non accepto fuerit, ejus dignitas licet peritorum omnium ſuffragiis comprobata, prorſus nulla eſto. *Nathan. Chytræus in delicius Itinerum.* Alii Dd. aliter ſtatuunt; Additionator enim ad *Guidonis Papæ Quæſt.* 388. *de Advocat. & Doctoribus* ait: quod traditio annuli, oſculum & Benedictio, non ſunt de ſubſtantia: quia ut *inquit* Dominus *Baldus*, mulieres oſculantur, deſponſantur, & benedicuntur, & tamen non Doctorantur. Obiter hic nota, quod non ſemel apud veteres *oſculari* paſſivè uſurpatum, & pro illo etiam *oſculare* legatur, ſicut *revertere, experire, iraſco, aſſentio, proreverti, experiri, iraſcor, aſſentior.* Prius ex loco Baldi patet, alterum reperio in Actis Paſſionis Gordiani Martyris: Quem ego videns, merear pedes ejus *oſculare*, per quem ſalvatus ſum. *Salmaſius in Notis ad Spartianum*, *pag.* 58. *De La Cerda Adverſar. Sacror. capite* XXXIX. *num.*8, *pag.*39. *Barthius Adverſ. lib.* XXV. *cap.* VII. *p.*1225. *ſeqq.*

Digitized by Google

§. VI. *Matthias Stephani* JCtus nominatissimus, *Lib.3. parte 2. cap. XIV. Tractatu de Iurisdictione Imperii Romani, p. m. 129. seq.* scribit: Solet etiam conferri annulus itemque osculum & benedictio, quæ tria tamen non esse de Substantia Doctoratus, quidam volunt. *Mascardus de Probationibus, volum. I. Conclus. 527. num. 16.* Erat autem annulus ingenuorum insigne, & qui charissima quæque amicis communia dabant, annulum tradebant. At quidam per annulum doctrinarum Studia etiam desponderi promotis volunt, ut sicut per eum contrahitur matrimonium inter virum & uxorem; ita etiam inter scientiam & Doctorem. *Arg. c. femina 3. quæst. 5.* Quin autem Candidatis per annulum tribuatur Jus annulorum, dubitandum non est, uti & aureos annulos attributos ingenuis constat, cum libertinis argentei relinquerentur. *Isidorus libro XIX. Etymolog. c. 32.* Et quidem annulos aureos ferre solis ingenuis licuisse, autor est *Isidorus Lib. XX.* ob quam causam liberti jus aureorum annulorum impetrabant à Principe, ut Ingenuitatis jura consequerentur, quod Jus *Modestinus* δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellavit, *in l. 14. ff. de excusa*; adeoque annulus datur in signum Nobilitatis & ordinis equitum adepti. *Petrus Gregorius de Arte Iuris, cap. 34. n. 29.* osculum & complexus amicitiæ pacis & charitatis Symbolum claudit omnia, ut charitas ipsa. *Rom. XIII. vers. 16. Proverb. X. vers. 12. 1. Petr. IV. vers. 8, arg. cap. Pacem. de consecrat. distinct. 3.* Hæc insignia in terminis habentur, apud *Petrum Gregorium d. c. 34. Hotomann. Disp. Feudal. c. 23. n. 22. Anton. Gomez ad l. 83. Tauri. n. 16. Alciat. lib. 1. Παρέργ. c. 8. Zasium in l. 2. de origine Iuris, Fulvium cap. 41. Pacian. Lib. 2. de probat. c. 8. n. 129. seqq. & Petrum de Lesnauderie in Tractat. de Doctoribus. p. 1. Quæst. 3. Iohann. Bertachin. in Repertorio, parte 3. p. 487. Bartholomæum Chassanæum Catal. de gloria mundi, p. X. Considerat. XXXVI. Zabarell. in Clem. II. in 1. quæst. de Magistris*, ubi dicit, quod osculum & benedictio potius de bene esse, seu ad bene reputentur. Pudicissimum est hoc osculum, quod quasi novo Sponso sublimis Theologia, aut casta THEMIS, aut salubertrima Hygieja suis Amasiis porrigit, eoque ipso de concordia & conjunctione in facultatibus firmiter & sin-

Digitized by Google

ſincerè ſervanda monet. *Vid. Limnaus, lib. VIII. Iuris Publ. de Academiis. Thom. Lanſius Commentat. Hiſtorico-Politico-Iuridica de Academiis. D. Tackius in reſtaurata Academia Gieſſenſi, p. 104. Iacob. Benius de Privilegiis I. conſult. part. 1. p. 19. §. 10. Matth. Colerus de Proceſſu Execut. part. 2, c. 3, n. 135. Erneſt. Cothmann. Conſil. Academ. reſponſ. XLIV. num. 36.* In actu Promotionis Doctoralis Theologicæ, Anno M DC XII. d. XXII. Junii Jenæ ſub Rectore Magnificentiſſimo, Domino Dn. Johanne Erneſto, Duce Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montem &c. & Prorectore Magnifico Dn. D. Alberto Gravrero, SS. Theol. Prof. Ordin. inſtitutæ & excuſæ ibidem Anno M DC XIX. D. *Ambroſius Reudenius* Theologus hæc verba adhibuit: *Quintò, oſculo complector vos teſtificans, nos propter unam eandemque Confeſſionem vos agnoſcere pro fratribus, & in vineâ Domini pro Synergis. Eodem quoque vos commonefactos volo, ut conjunctionem Eccleſiarum & Scholarum piam & ſalutarem, ſecundum præſcriptum verbi divini, ſummo ſtudio tueamini & adjuvetis; nec ullis pravis cupiditatibus eam diſtrahatis; neque aliorum detrahatis meritis ac diligentiæ. Nihil præterea geratis per contentionem, aut per inanem gloriam, ſed ex modeſtia alium quisque ſe præſtantiorem exiſtimet. Colatis inſuper amicitiam & concordiam, cum omnibus puram Evangelii doctrinam profitentibus, memores dulciſſimi Pſalmi cxxxII. Ecce quam bonum & quàm jucundum, habitare fratres in unum,* &c. Omnia denique Chriſtianæ Eccleſiæ membra verâ & fraternâ dilectione proſequamini. *D. Iohann. Kitzelius Diſcurſu Academico, de Regali hab. Iudæorum quatenus in Imperio Romano inter Chriſtianos tolerari poſſint,* habito in ſolenni promotione quatuor Doctorum LL. Gieſſæ Anno MDCXVII. his verbis concludit: *Poſtremò, Clariſſimi Dn. Doctores, vos etiam veræ amicitiæ Symbolo, oſculo nimirum amplector, eoque in fraternitatem & amicitiam noſtri ordinis vos recipio, quæ cum non in contentione, ſed in veritate conſentientium conſiſtat, ad concordiam, quâ parvæ res creſcunt, ſectandam, diſcordiam, quâ magnæ res dilabuntur, effugiendam, vos adhortor, ut per omnem vitam veſtram, tam pacem publicam, quàm privatam, ſalvâ tamen juſtitiâ &*

veri-

„ veritate, tueamini, præstando superiori honorem & obse-„ quium, æquali consilium & auxilium, inferiori benevolentiam „ & subsidium, sinceros & veros Justitiæ antistites vos ubivis lo-„ corum exhibeatis, secundum *Spec. in §. fin. de advocat. diver-„ sor. Iudic.* In consilio sitis cauti, in Patrocinio fideles, in judicio „ justi, cogitantes vos de talento vobis concredito, supremo o-„ mnium Judici tandem rationem reddituros esse. Atque hoc „ amicitiæ & charitatis Symbolo, uti Charitas ipsa omnia claude-„ re dicitur, hunc actum concludo. Ejusmodi osculum in solen-„ ni Doctorum proclamatione ubivis adhibetur.

§. VII. Superpondii loco addo testimonium Promotionis Doctoralis in celeberrimâ Anglorum Academia Oxoniensi An. M DC XVI. à *B. D. Iohanne Prideaux* celebratæ, ex quâ curiosus Lector aliquid non ubique obvium aut usitatum, unâ operâ observare poterit. Ita verò prælaudatus Autor *Oratione I. inter novem in Solennibus Academiæ Comitiis publicè propositas*, loquitur: „ Ne quis autẽ vos velut circulatores contemneret, vel ut Impo-„ stores condemnaret, curavit mater Academia, ut certa quædam „ meriti vestri, & collatæ dignitatis pignora, in hoc publico Eccle-„ siæ theatro solenniter vobis traderentur. Primò igitur hoc pro-„ nubo veluti amoris annulo non desponsat tantùm vos, selectis-„ simæ suæ filiæ Theologiæ, sed certo jungit connubio. Ut autem „ metallum hoc est defæcatissimum, sic vestram cupit futuram „ doctrinam & conversationem. Ut aurum in igne splendet, sed „ non consumitur; ita vos afflictio non fractos, sed purgatiores „ efficeret. Sicut aurum est oculis gratum, & cordi salutiferum: „ ita infirmos illuminaret, & reficeret vestrum testimonium; non „ chymicè ostentando, quod non est, sed re ipsa, quod languet, „ corroborando, quod deficit, supplendo. Cupit ex forma ejus-„ dem vos admonitos, quam in orbem semper redeunt vestri su-„ dores & conflictus. Ut autem circulus hic non admittit angu-„ los, non spiras, non ellepsin aliquam, aut hyperbolen, nec extre-„ mitates habet, in quibus desinat; ita perennis debet esse vestra „ in testificando constantia, non simulationis anfractibus tortuo-

sa,

Digitized by Google

„ sa, non gyris aut spiris serpentina, sed æquabilis, æquidistans,
„ perfecta, verbo divino semper concamerata, in quo omnes ra-
„ dii opinionum coëant, ut inde certam ad circumferentiam de-
„ ducantur. Denique vult hoc μνημόσυνον digitis vestris adaptari, ut
„ semper vobis sit ob oculos, ad refricandam & oneris & honoris
„ tanti, à matre tam indulgenter collati, gratissimam memoriam.
„ Addit Biretum sive Pileum in libertatis τεκμήριον, illudque capi-
„ ti imponit, ut innotescat omnibus, vos non Ancillæ, sed liberæ
„ esse prosapiam. In hujus forma quadrata, habetis ex quatuor virtutibus sertum felicis, verè quadrati; non ad gnomonem tantum Philosophicum, sed Theologicum; qui non ascendat supra se, nec descendat infra se, nec progrediatur ante se, nec regrediatur post se, nec grediatur dextrorsum, nec digrediatur sinistrorsum. Cum autem humanarum non sit virium ita firmiter & constanter gressus figere, librum hunc tertiò exhibendum vobis curavit, ut columna sit vobis interdiu, & ignis per noctem, & lucerna pedibus vestris, & lumen semitis. Quare ut Johanni præcepit Angelus *cap. X. Apocalypsis v. 10. Accipe libellum & devora eum, quia oportet te iterum Prophetare coram populis, & gentibus & linguis, & Regibus multis*: ita liceat mihi vos affari: Accipite hunc libellum (Biblia) nec digitis tantum attingite, vel sub culcitra reponite, sed devorate eum & in succum convertite. Nam in fortitudine hujus cibi, molestissimum restat iter, à vobis emetiendum: quod ut accinctiores etiam capessatis, OCREATOS vos in hunc locum quartò adduxit Academia, ut gregibus citò adesse & hostium terga premere expeditius potuissetis. Postremò hoc sive pacis, sive unionis, sive communionis, vos demittit osculo; adeò, ut in annulo assiduitatem, in Bibliis veritatem, in pileo libertatem, in ocreis celeritatem, in osculo charitatem, quasi tot emblematis variegatam accepistis. H. I.

§. VIII. Nunc à Doctoribus ad Magistros devolvor. Notum est, Magisterii titulum quasdam Academias eximiis Theologis κατ' ἐξοχὴν tribuere. Parisiis enim, Lovanii & Coloniæ MAGISTRI NOSTRI dicuntur Theologiæ Doctores, qui omnis Doctrinæ censuram sibi vendicant, & veluti possident regnum. Ex quo fit,

 ut

ut aliquandò in Principum rescriptis & diplomatibus Magistri Doctoribus præponantur. *Matth. Dresser. Millenario VI. p. 285. Matth. Stephani de Nobilit. Lib. 2. n. 15.* Ita & Imperatoris Caroli V. ad Universitatem Viennensem literæ, quibus Lutheri Libros flammis tradi mandat, hanc gerunt superscriptionem: Den Würdigen/unsern lieben Andächtigen und Getreuen/N. Rector, Magistern und Doctorn unser Universitdt zu Wien. *Goldast.* in Reichs-Satzung/ *p.* 254. Quin etiam Rotæ Romanæ Auditores vocantur Magistri, quasi ad eam legum peritiam pervenerint, ut Magisterio fungi possint; sive potius, quia Doctoratus Insignia assecuti sint. *Schardius in Lexico, voce, Magistri Legum.* Ita & Justinianus Antecessores Legum Magistros appellat, §. *1. in Constitut. de Iur. docendi rat.* Imò videtur Clemens V. Papa omnium scientiarum Doctoratus etiam dixisse Magisteria: *in c. 2. tit. de Magist. Lib. 5. Clement.* Sed hodiè, ut communissimus loquendi usus manifestum facit, speciatim ille dicitur Magister, qui absoluta septem Liberalium Artium periodo supremæ Philosophicæ laureæ decus ritu solenni accepit, & publicè Magister artium renunciatus est. *Lansius Tractat. de Academiis, p. m.* 74. Jam verò cum Philosophiæ Magistri æque audiant Doctores, ac illi qui in superioribus Facultatibus supremum gradum consequuntur, mirari subit, quod in Magistrorum promotione osculum plerumq; omittatur. Hoc ipsum tangit celebris Altorfinæ Academiæ Philosophus & Theologus, Dn. *M. Iohann Cunradus Dürrius, in oratione de præpostera & impia libertate Philosophandi, præsertim in Religionis negotio,* cum Anno MDCLXXI. Mense Junio XII. Philosophiæ Candit. Laurea Magistrali exornaret, sic pronuncians: Osculo porrò excipiendi eratis, o mei, etiam nobis à Cæsarea Majestate indulto. Enimverò periculũ est, ne in isthoc cœtu matronali lateat virguncula, quæ ægrè ferat alteri florem maxillarum juvenilium osculo maritari: Nam id genus hominum valdè est irritabile. Ego verò illud amoris & Concordiæ Symbolum penitissimè animis vestris defixum esse velim, cum præsertim amabili Musarum & Charitum numero, auspicato nomine confluxeritis. Conf. *Cellarius in Politic. p. 264. & D. Sithmannus in Speculo Imperii Romani, p. 494. §. 23.*

§. IX.

Digitized by Google

§.IX. Choragio novensilium Dearum immixtus, dum hilaria Minervæ religioso cultu celebro, non possum prius calamum hinc subtrahere, quàm de magnâ dignatione Rectorum & Doctorum Academicorum, etiam apud summos Principes observatâ, in convitium nostri quod vivimus, seculi, quidquam jucundi adspergam. De Carolo IV. Cæsare *AEneas Sylvius lib. IV. Com. in Panormit.* narrat, cum is Scholam Pragensem more suo ingressus disputantes artium liberalium Magistros in horas quatuor audivisset, idque purpurati molestè ferrent, ac cœnæ tempus instare dicerent: mihi, inquit, tempus est minimè: Nam cœna mea hæc est. Ludovicum Galliæ Regem inter Subsellia Jasonis Maini sedisse legimus: etiam hoc, quod cum ad Collegium perventum esset, Rex Jasoni sinister adæquitârit, cum his verbis; Nunc, Jason, incipit tuum regnum. Maximilianus Imperator nominis ejus primus, non modò Viennensem Academiam, sed & Heidelbergensem sua præsentiâ & auscultatione cohonestavit: quâ de re legenda Academiæ gratulatio inter *Scriptores Rerum Germanicarum Marquardi Freheri.* Sed quammaximè notatu dignissimum est, quod *Alvarus Gomez Libro IV. de rebus gestis Francisci Ximenij* Archiepiscopi Toletani *pag.* 97. literis consignavit, his circumstantiis additis: Anno MDXIII. venit Ferdinandus Rex Complutum, & Ximenio latus claudente, magna totius populi literarii lætitiâ exceptus, singulas Scholas diligenter perlustravit, & Professores studiosè audivit. Interea Rector Patribus Academiæ stipatus, cum è collegio in Regis occursum progressus esset, præeuntes ejus Sceptrigeros, quos vulgò *Pedellos* dicimus, Rabduchi Regii, qui & ipsi sceptra gerebant, conspicati, voce intentiori, ut sceptra submittant aut deponant, inclamant: neque enim fas esse, ut præsente Rege, cuiquam Subditorum ejusmodi insignia præferrentur. At humanissimus Rex nihil eâ re Majestatem suam imminui sentiens, ut solito more procedant, jubet, Musarum inquiens illas ædes esse, in quibus fas posceret, ut Musarum sacris initiati regnarent: Ubi addit Historicus; Præclarissimo id sanè exemplo factum fuit, non tamen summis Principibus inusitato. Nam & cum Magnus ille Pompejus universi penè

Ttt 2 orbis

Orbis triumphator, aliquando Athenas venisset, atq; Possidonium Philosophum doctrinæ opinione eo tempore celebrem invisere instituisset, (neq; enim evocari ad se passus fuit) fores de more à lictore percuti vetuit, & fasces januæ submisit, Sapientis hominis & eruditi reverentiâ. Post reversus ad Historiam pergit: Cum gratias Ximenius Ferdinando Regi ageret, pro tam humanâ erga Scholam suam comitate honorificentiæ & splendoris plenâ, Rector ad Regis genua jam procumbens, manus OSCULANDAS suppliciter petebat, & LIBENTER A REGE EXCEPTUS, occasionem Rectorem suum honorandi Ximenius nactus, sic Regem compellâsse fertur; Ni tibi, O Rex, molestum est futurum, edisserat Rector in tua præsentia, quæ me absente in Academia gesta sunt, & Tibi breviter studiorum seriem ostendat, omnemq; aliam hujus suæ Reipublicæ rationem: mihi enim in res diversas & multas distracto, minus ad id præstandum facultatis & memoriæ est. Placuit id Regi humanissimo, sicut & illud, ut Rector medius inter ipsos incederet: Sic enim melius, quæ ille referret, utrumq; intellecturum. Stupenda illa tot Regnorum Principis fuit humanitas, cum immortali Rectorum Academicorũ gloria arctissimè sociata!

§. X. In China extremo Orientis Imperio honores & emolumenta solis iis proposita sunt, qui eruditione præstant. Qua de causa omnes ibi, nullo discrimine vel delectu, literis operantur. Suntq; in illo Regno tot Athenæ, quot sunt civitates & castella: & sunt Doctores penè innumeri, ut credatur, in una Cantonis Provincia sexagies mille reperiri. *Alexander Valignanus in admirandis Regni Sinensis. Nicol. Longobardus in Narratione sinensi*, de Anno 1598. Cataji Sinarum Regionum urbis amplissimæ cives bonarũ artium studiosissimi nemini summum Imperium committunt, nisi se probarit esse omni doctrinâ cumulatum. Nec enim in mandandis honoribus, aut generis, aut fortunæ rationem habent, sed tantum disciplinæ. Omnes igitur qui Principatum expetunt, in artium studia incumbunt. Ubi autem credunt, se aliquam progressionem fecisse, ad certos Judices huic muneri designatos accedunt, quorum Suffragio aut indocti repelluntur, aut ut docti cer-

tis

Digitized by Google

tis honorum insignibus, & minoris jurisdictionis alicujus administratione ornantur. Qui autem diutius in studio permanere, & in majoribus disciplinis versari cupiunt, ubi certum cursum absolverint, aliud judicium longè gravius subeunt. Judicantur enim à viris multo doctioribus, quibus si satisfecerint, ad altiorem honoris gradum ascendunt. Quod si adhuc ampliorem sibi honoris spem proponunt, plures annos in studio consumere, atque ordinatim alia atque alia doctissimorum hominum judicia subire oportet. Etsi pauci per omnes doctrinæ gradus ad amplissimum locum ascendunt, quod multos præstantior vis naturæ, non paucos fortunæ deficiat. Hi tamen pauci summum Imperium in supremo rerum fastigio collocati administrant. *Hieronymus Osorius Libro 3. de gloria, apud Iacob. Middendorp. Lib. 2. Academiar. p. m. 308. Edit. Colon. in 8. Anno* M DC II. Æternaturis fastis inscribi, & ad omnes Posteros, si qui sperandi sunt, transmitti meretur arcta familiaritas, quæ ibidem inter Doctores & Licentiatos Chinenses floret, atque illibata retinetur. Testis est *αὐτόπτης Nicolaus Trigantius, è Societate Iesu*, cujus verba *Lib. 1. de expeditione Christiana apud Sinas, cap. V. pag. 41.* in gratiam Lectoris, cum liber ipse in paucorum manibus sit, citra dividiam hic inseram: Est, *inquit*, in hac graduum consecutione illud admiratione dignum, quam ejusdem anni Collegæ inter se necessitudinem contrahant; nam non Licentiati minus quam Doctores, quibus fortuna ut faveret, in eundem annum conspiravit, sese loco fratrum per universam vitam habent, seque mutuò & propinquos suorum collegarum in omnibus rebus adjuvant, unanimi semper animorum consensione. Cum ipsis quoq; examinatoribus arctius vinculum nectunt, quale solet inter parentes & filios, vel discipulos ac Magistros, debitâ semper veneratione; tametsi sæpè contingat, ipsos discipulos altius Magistro per singulos honorum gradus ascendere. Denique Doctores à Regibus Hebræorum quondam osculo honoratos esse reperio; hujus tenoris sunt sequentia *Rambami ap. Schickardum de Iure Regio Ebræorum, c. 4. Theor. 12. p. m. 229.* Præceptum erat Regi honorare Doctores legis. Cum igitur intrabant coram ipso Sy-

edriales aut Sapientes Israël, assurgebat ipsis, collocans eos juxta latus suum, Sic fecit Asa Rex Judæ, etiam discipulis adhuc assurgendo de throno suo, & illos OSCULANDO, appellandoque MI MAGISTER! Mi Domine! Ex quo osculum Academicum natum si quis statuat, f rtè applausoribus non prorsus destituetur.

DISSERTATIO XIII. DE OSCULIS AMATORIIS IN GENERE.

SUMMARIA.

I. Duplex Amor, alter bonus genius, alter malus genius Platoni dictus. Ambo boni simpliciter. Appetitus naturalis ratione coërcendus. Insani amoris Symptomata & exempla. Nimius amator propriæ uxoris adulter. II. Amor in appetitu boni vel pulchri, sive verè sive apparenter talis consistit. Pulchritudo quid? In sensibus externis quandò offenditur. Iucundissimum quod amas consequi. Pulchritudo puellarum. III. Visus amoris minister. Oculi humani encomium. Visus libidinis aries bellicus. Voluptatis pictura. IV. Aspectu solo conciliatur amor. Amoris sedes in oculis. Non visa atque inaudita quandoque amantur. V. Visionem fieri sola specierum visibilium intra oculos receptione demonstratur. VI. Visus amoris occasio quædam. Menstruus fœminarum sanguis sua natura non est pravus. Lippitudo non per visionem sed per halitum noxium propagatur. VII. Ficini & Valleriolæ sententia de amore per amantium radios visorios excitato. VIII. *Exemplis & experientiâ evertitur.* IX *Conversatio & colloquia amorem promovent. Coitus animarum per oscula. Linguarum Commercium, transfundere animas ut una anima sit in duobus corporibus.* X. *Pro serpentem bestiam facere. Columbari. Savium. Aureolum basiolum. Varii amantium osculandi modi.* XI. *Osculum amantes beatos reddit. Suavia mutua sunt suavia. Dulcissimis rebus comparantur.* XII. *Amantes innumera basia postulant. Desiderium suavii.* XIII. *Obtorto valgiter labello osculari contemptus causa. Basia mandere. Morsus in osculis dulcissimi. Osculis quæ strictis labris dantur nulla gratia inest. Oscula purpurea. Osculum roseum. Rosa Amasiis oblata. Ex rosis à Venere tactis basia nata.*

XIV.

Digitized by Google

XIV. *Morsus hominis alteri exitialis & virulentus.* XV. *Amantes manus, caput, oculos & dimidium labrum osculantur. Oscula condimentis suaveolentia reddita. Qui nihil olet rectè olet. Locus Martialis discussus.* XVI. *Laurus excepta basiis. Fores amasiæ osculis signata. Oscula sub prætextu inspectionis annulorum meretricibus fixa clanculum. Arma & galeæ osculis honoratæ.* XVII. *Oscula cũ pomis amatoribus missa. Mala Veneri sacra. Bacchus lætitiæ dator. Amores sub malo cursitãtes.*

§. I. PHilosophorum Phœnix *Plato in Symposiô* geminum amorem adducit, alterum qui in mente æternus amor est ad divinam pulchritudinem pervidendam, cujus gratiâ Philosophiæ studia, & justitiæ & pietatis officia sequimur; alterum, in generandi potentia, qui tanquam stimulus quidam ad sobolem procreandam movet appetitum sensitivum, atque titillat: is etiam amor perpetuus est, à quo assiduè incitamur, ut supernæ pulchritudinis illius similitudinem in procreatæ prolis effigie effingamus. Hos duos amores in nobis perpetuos Plato duos dæmones asserit, qui nostris animis semper adesse videntur, quorum alter ad superna, alter ad inferna deprimat. Sunt autem ambo boni simpliciter, quoniam tam sobolis procreatio, quam veritatis indagatio necessaria & honesta censetur. Verum, qui ad supernam pulchritudinem nostrum animum attollit, omni ex parte bonus est, qui vero in generandi potentia occultè continetur, quique cupido dicitur in hominibus, in animalibus brutis concupiscentia ferina, quod est desiderium coëundi cum fœmina amata generandi causa, non quidem cum certa constitutaque fœminâ, sed juxta mentem Logicorum, cum fœmina in universali, non est malus, quemadmodum nec appetitus cibi vel potus, quippe cum ille pro servanda specie, hic pro tuendo individuo naturâ sit inditus nobis. Cum fœmina autem hac vel illa (ut ita dixerim in Individuo) si freno rationis non moderetur, naturalis quidem est, sed illegitimus. Appetitus enim hujusmodi (ut *Aristoteles* inquit III. *Ethicorum*) puero similis videtur, cujus pædagogus est ratio. Nam sicuti, quandò à Pædagogo nõ regulatur, in concupiscentias longius progreditur, (quo-

(quoniam ejus appetitus insatiabilis est) hic appetitus hujusmodi, si ratione non regitur, mentem à suo statu adeò dimovebit, ut tandem labatur ad pessimam corporis & animi labem. Animi quidem, quoniam à præcipuo ejus bono avertet, quod in veritatis contemplatione consistit, & ad Mysteria viliora, ut ad ferinas immanitates, detorquebit. Corporis autem, quoniam corpus ob tristitiam, qua continuò arescit, tandem in pessimam erosim ducetur, qua multi è vita decesserunt. Symptomata ejus graphicè apud *Plautum* in Cistellaria *Act. II. Scena* 1. expressit Alcesimarchus adolescens hac querimonia:

Credo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum;
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram
Qui omnes homines supero, atq; antideo cruciabilitatibus animi,
Iactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rotâ miser,
Examinor, feror, differor, distrahor, diripior, ita nullam mentem
Animi habeo, ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet non lubet, jam id continuo
Raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat, non dat, deludit:
Modo quod suasit, dissvasit, quod dissvasit, id ostentat.
Maritimis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem
Animum: neque nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies.

Narrat *Matthias Cornax* apud *Zacutum Lusitanum de Medicorum Principum historia Lib.* 1, *num.* 40. *p.m.* 80. Adolescentem adamatæ suæ assidentem vena secundum tempora sua spontè disrupta, fervidissimi simul ac copiosi sanguinis profluvium passum. Quod rarum amoris signum ex ebulliente sanguine & fervido spiritu concitatum suis oculis conspexisse refert idem autor. Alius apud *Franciscum Valleriolam Lib.* 2. *Observ.* 7. ex amore in insaniam deductus præ tristitia & mœrore sibi ipsi injecisset manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Unde Plato primum amorem, qui mentem ad superna attollit *Calodæmonem*, hoc est bonum genium, secundum verò, qui ad interna diripit, *cacodæmonem*, sive malum genium appellavit, quod ille semper ad superna bona animum attollat,

Digitized by Google

lat,hic autem,quod aliquando ad mala animum rapiat. Ad malum quidem ſi præter legem rationemque rectam in individuo, hanc Autillam puellam admaverit. Nam qui amat, quam debet, quandò debet, quantoq; amore opus eſt, non vituperio notatur; quoniam amor, quo deperit, legitimus ac moralis Cupido eſt. Quemadmodum venereum uſum non omnes Philoſophi vituperarunt,ſed eum, quandò nec cum quibus, nec quanto, nec quandò oportet,committitur. Quandò enim ſanitatem non delet,nec eſt præter legem ac honeſtus, nec ſupra hominis facultatem, à Philoſophis non vetatur. Quod ſi venereus uſus hoc pacto non vituperetur,minus quoq; Cupido humanus,qui illius deſiderium eſt,vituperio ſignandus erit. Quandò verò excreſcit nimis, etiam in uxore turpitudine non caret. *Sextum* in ſententiis ſcripſiſſe,autor Hieronymus eſt,adulterum eſſe,quisquis in uxorem ſuam ardentior eſt amator: quippe in uxorem alienam, aut in fœminam quæ non ſibi conjux eſt, omnis amor turpis eſt, in ſuam verò nimius. Sapientis eſt uxorem amare,ſed judicio,non autem affectu, libidinem & pruritum ratione & examine reprimendo. *Seneca* cognitum quendam à ſe teſtatur ornatum hominem qui exiturus in publicum faſcia uxoris pectus alligabat, & ne momento quidem præſentia ejus carere poterat; potumque omninò nullum ſibi niſi alterius prægustatum labris vir & uxor hauriebant; alia item pleraq;,nec inepta minus,facientes,in quæ improvida vis affectus erũpebat. Origo quidẽ amoris honeſta erat,ſed nimietas deformitate nõ carebat. Nihil autẽ refert,quã honeſta cauſa quis inſaniat.

§.II. Prælaudatus Plato in convivio ſuo amorem generaliter ita definit: Ἔϛιν ἄρα συλλήβδην ὁ ἔρως ὄρεξις τοῦ τὸ ἀγαθὸν αὑτῷ εἶναι ἀεί. Eſt ſummatim amor appetitio illa, qua unusquisque ſibi bonum ſemper adeſſe cupit. Paulò ante hæc dixerat: homines ſimpliciter bonum amare,& cupere bonum ſibi hoc adeſſe, nec adeſſe tantum, ſed ſemper adeſſe. Unde *Ariſtoteles Lib.2.Rhetoric.cap.4.* docet: Amare eſſe, velle alicui quæ exiſtimat bona; & *lib.8.cap.7.de moribus* dicit: Quod abſolutè bonum ac jucundum,amabile eſt. Ob eandem rationem *Plotinus* Sectator Platonis *Ennead.3.Lib.5.cap.4.* ſcripſit:

Amorem eſſe actum animæ deſiderantis bonum. *Marſilius* verò *Ficinus* mortui penè Platonis Æſculapius, *in Comment. ad Conviv. Platon.* Amorem pulchritudinis deſiderium eſſe ſtatuit. Quod autem pulchrum idem & bonum eſt, fatente eodem *Platone* & *Marſilio*. Amor itaque affectus eſt appetitus concupiſcibilis, & originem ducit ex rei bonæ, pulchræ & jucundæ cognitione; ex cognitione deſiderium naſcitur. Ignoti enim nulla Cupido. Deſiderium autem hoc ex forti imaginatione rei pulchræ, ſive revera talis ſit, ſive appareat, profluit. Cum pulchritudo ut *Plotinus* inquit, nihil aliud omninò ſit, quam ex plurium congruitate venuſtateq; exoriens gratia, fit, ut hanc in corporibus noſtris, ſi viſu perpendas, coloribus lineisque mira coaleſcentibus proportione, decus gratiſſimum requiras; ſi auribus audituque, vocum modulata conſonantia eam audias; ſi olfactu adoratuque, eam olfacias odorabilium eorum, quæ è nobis ipſis exhalant, ſuavitate; ſi guſtu linguæ baſiisque oris atque labiorum, eam dulcedine deguſtes; ſin autem tactu eam lenitate mollitieq; tangas, eorum videlicet, quæ in carnibus tactilia ſunt, atque in membris per quæ expletur libido. Quandò igitur illi appetitui ſecundum conceptam imaginationem ſatis fit, & amans objecto pulchro potitur, affectus oritur naturalis, blandus & jucundus, qui delectatio & gaudium dicitur, quo calor & ſpiritus excitantur & foventur, totaque corporis conſtitutio vegetior redditur. Ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται. Jucundum eſt, inquit *Ariſtot. Lib. 2. Rhetoric. c. 2.* exiſtimare, ſe conſecuturum eſſe quæ appetit. Eò tendunt antiquiſſimi illi verſus in Delo templi veſtibulo inſcripti:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον λῷστον δὲ ὑγιαίνειν,
πάντων δὲ ἥδυστον, οὗ ἐρᾷ τὸ τυχεῖν

Pulcherrimum quod juſtiſſimum. Optima res ſanitas: Præ omnibus verò jucundum, quod quisque amat id conſequi.

Cæterum ad pulchritudinem ſuam ſuſcipiendam, puellæ carnes atque membra, & membrorum partes, os atque anhelitus, ſuavitate odoris diſponi debent. Per olfactum enim homines in puellis gratiam atque pulchritudinem percipiunt, quas non muta ipſa

ipſa animalia in ſuis fœminis olfaciunt. Percipiunt ſcilicet in carnibus, potiſſimum in ore & anhelitu odorem, qui ſi ſuavis fuerit, eo ſummâ voluptate fruuntur. Deinde quis puellam omninò pulchram exiſtimabit, ſi ejus caro atque os fœtida fuerint. Quare ſi in fœtore partium turpis ratio deprehenditur, in ſuavitate ipſum pulchrum habebitur. Quod autem ita ſit, ut diximus, puellæ ipſæ nobis argumento ſunt, quæ ut pulchriores reddantur, odoribus unguentis, rebusque odoriferis, ſe illinunt; quod non facerent, niſi per hæc ſe pulchriores fieri arbitrarentur. Quapropter non ſolum per viſum vel auditum, pulchri ſpeciem deferri ad animam patet, ſed etiam per tactum & olfactum. Siquidem in olfactilibus & tactilibus ratio pulchri dignoſcitur, per guſtum verò non, niſi quà ſubit tactus rationem; quà enim per baſia, in labiis, linguâ atque ore dulcedinem quandam deguſtamus, etiam per guſtum ſpecies pulchri defertur. *Auguſtinus Niphus, Lib. de Pulchro cap. 39. 40.*

§. III. Cauſæ externæ amoris ſunt primò ipſum Objectum pulchrum, quod viſu cognoſcitur. *Philoſtratus* enim *in ſuis Heroibus* aſſerit Poetas velle, amorem primum à puellæ viſu proficiſci; ſervari vero poſt illius idolum ab ea animæ virtute, quam Philoſophi memoriam vocant; per imaginationem autem ſæpe revideri atque recognoſci; & ex ea recognita angi, affligi, noctu diuque vexari. Unde Græcum illud Proverbium: ἐκ τοῦ ὁρᾷν γίνεται τὸ ἐρᾷν: *Ex viſu naſcitur amor*. Et illud Latinum dicterium: *Oculi ſunt in amore Duces.*

Summa boni eſt, alacres homini contingere viſus,
Quos quaſi cuſtodes defenſoresq; pericli
Proſpiciens ſummâ natura locavit in arce.

Inquit *Serenus Sammonicus.* Ideoque nihil eſt in hoc ſpectabili mundo pulchrius homine, nihil in homine dignius capite, nihil in capite vultu decentius, nihil in vultu oculis elegantius & amabilius. Sūt oculi moderationis, clemētiæ, miſericordiæ, odii, amoris, triſtitiæ fideles internūcii; ita ut anim⁹ in oculis habitare videatur, quos cùm oſculamur, animū ipſum credimus attingere. Nec

immeritò Aphrodisæus oculos κάτοπτρον τῆς ψυχῆς dixit. Et si credimus Isidoro, luciferi orbes dicti sunt oculi, quod occulta detegant. Eleganter *Polemon* oculos arcana cordis prodere ac manifestare scripsit, quoniam signa quæ in oculis cernuntur, simulachra sunt affectuum; qui enim penetrare vult, quod continetur in libro vel littera cordis, facillimè id assequetur, si legerit titulum & inscriptionem illius manifestam in oculis. Uno verbo: oculi sunt fidelis quædam inscriptio cordis, Indices cordis, *Marius Bignoni Venetus, Ord. S. Francisci Capuccinor. Theologiæ Lector. &c. in Encyclopædia Concionatorum Dominica 14. post Pentecosten, num. 14. p. 255. Edit. Colon. in 4. An. 1676. Cyprianus in tractatu de zelo* notat Dæmonis industriam ut oculis illudat, ea via dum intentat ruinam animæ præludendo. Offert *inquit*, oculis formas illices & faciles voluptates ut visu destruat castitatem. *Augustinus Serm. 83. de tempore.* Prima adulterii tela, oculorum sunt, secunda verborum. *Gregor. Nyssenus homil. 4. in Eccles.* scite visum appellat bellicum veluti arietem, quo fœda libido quatit animas. *Basilius Seleuciensis Orat. 6.* Cum armis vincerent, oculis labebantur, pilis atque hasta superiores formæ jaculis vulnerabantur. Voluptatem cum oculis iniisse fœdus turpe in perniciem animæ dicit *Ambrosius Lib. 1. de Abel cap. 4.* Ubi voluptas depicta suis coloribus nobis ita objicitur: Ludentibus jaculans palpebris retia, quibus pretiosas juvenum animas capit, oculis prima tentamenta proludens, quasi diceret, in his qui oculos impudicè vibrant, mulierum aspectus esse velut præludia instantis sordidæ voluptatis.

§. IV. Manent itaque oculi non solum in amore, sed in omnibus actionibus nostris si non duces, certè tamen ministri, qui oblata rerum visibilium & extra advenientium simulachra excipiunt & Dominæ suæ, facultati sensitivæ, intus offerunt, quod historiæ tam sacræ quam profanæ nullibi non comprobant. Cum David venustam Bathsebam in horto lavantem videret illicito amore exardescere cœpit. Similì modo ubi duo illi deliri senes, & Assyriorum dux bellicus Holofernes, isti Susannam, hic verò Juditham, miræ pulchritudinis fœminas conspexissent, illico earum amore

Digitized by Google

amore correpti fuerunt. Hinc *Dido apud Virgilium* de Æneæ conſpectu ita conqueritur.

Ut vidi,ut perii,ut me malus abſtulit error.

Et Medea apud *Ovidium in Epiſtola Iaſonem* accuſat his verbis:

Tunc ego te vidi; tunc cœpi ſcire quis eſſes,
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Vt vidi, ut perii, nec notis ignibus arſi,
Ardet ut ad magnos pinea tæda Deos.
Et formoſus eras & me mea fata trahebant:
Abſtulerant oculi lumina noſtra tui.

Easdem querelas ingeminat *Plautinus amator senex Demipho in Mercatore Actu 2, Scenâ 2.*

- - - atque ego
Illam adſpicio forma eximia mulierem
Filius quam adduxit meus matri ancillam ſuæ,
Quam ego poſtquam adſpexi, non ita amo ut ſani ſolent
Homines, ſed eodem pacto ut inſani ſolent.

Et ſic plerique ſuo experimento probant eſſe verũ *Theocriti* effatum de homine mente capto, quia oculis hiantibus & patulis hauſerat obverſantes mulierum obſcœnarum ſpecies impudicas: ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη. ut vidit ut periit. Eſt hic opportuna nota, cujus obſequio Medici inferre ſolent, an homo bene valeat, vel ægrotet. Hippocrates n. Lib. 6. Epidemiorum. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον Homo, cujus oculi ſunt caſti & dedignantur ea videre, quibus luxuria accenditur, profecto purus eſt, & ab immundis ſordibus alienus. Ille verò ſecus, qui corpora ſpecioſa videre cupit, & geſtit, habet oculos luxuriâ accenſos, & inde patet, turpi Veneris incendio cordis ejus intima conflagrare. Luxit inde Regem ſuum Eduardum II. Anglia, qui cum poculum vini ab egregia & eleganti muliere porrectum acciperet, diu hæſit in vultu meditando obviæ fœminæ, longiorque mora dedit locum & anſam ſicario Regem occidendi, quem convenire non poterat hactenus occupatum. Itaque vino & muliere periit Rex inclytus, qui ſe recepiſſet incolumis, ſi abſtemius à fœmina oculos avertiſſet, *Andreas Du*

Chesne in Historia Angliæ sub Ann. 977. Proinde oculis urendi major est vis, quam ipsi igni; hic enim urit eos qui tangunt, at formosi etiam procul intuentes accendunt, etiamsi non tangantur. Nam præcipua amoris sedes in oculis constituenda. *Philostratus Epistola* 50. O mala faciferi amoris, unde mihi animum occupastis? Nonne videlicet ex oculis? Sic & amor per arcem oculorum, non lignis aut laterculis, sed solis palpebris munitam, inquietum paulatim animum ingreditur. Celeri quidem ut alatus, liber verò ut nudus, invictus ut jaculator. Primi nobis pulchritudinis facem extulistis. *Musæus in Leandro*, cum mortalium animos veluti sagittis amore figi cecinisset, subjicit: O amor! O amor! qui per oculos instillas Cupidinem. *Plutarchus Libro de Amore*: Capiendi amoris visus est ansa. Et hæc quidem omnia quamvis rectè se habeant, prostant nihilominus tamen indubitatæ fidei exempla, etiam non visa atque inaudita amari nec non diligi posse, sed incognita hautquaquam. Achilles enim, ut quidam ajunt, qui Trojæ aderat, & Helena, quæ in Ægypto manebat, absque mutuo aspectu se perditè adamârunt. Sola enim hinc inde narratione audita, se invicem deperierunt. Non multis annis ante nos Rudellus, Blajæ Dominus, Comitissam, quæ Tripoli imperitabat, suæ pulchritudinis famâ per eos peregrinos delata qui ex Antiochia redibant, summopere deperivit, qui illius amore exardens in Tripolim adnavigavit, ut ejus, quam audierat, pulchritudine frueretur, captus vero in itinere à sæva ægritudine, quum tandem ad eam pervenisset, Deo gratias agens, quod tantum numen videre sibi concessisset, in illius puellæ brachiis non absque animi utriusque mœrore è vita excessit. Apud *Athenæum Lib. XIII. Deipnosophist.* Chares Mitylenæus *Lib. X. Histor. Alexandri* prodidit, nonnullis quosdam amatos fuisse nunquam antea conspectos, quorum species tantum in somnis observata fuisset. Nec ab ratione est quod hi opinantur. Si enim amor desideriũ fruendi pulchri est, & potest quis invisum pulchrum desiderare, ut eo fruatur, fit, ut invisa atque inaudita interdum vi famæ amentur. *Aristoteles ethicorum octavo*, asserit, posse nonnunquam inter aliquos, qui sese nunquam viderint, mutuam esse benevolentiam, licet non amicitiam, quare & mutuus

tuus

Digitized by Google

tuus amor: hunc in modum, ut quidam volunt, Paris claſſem inſtruxit, ſpartamque cauſſa viſendæ Helenæ pulchritudinis appulit. *Niphus Lib. de Pulchro cap. L XI.*

§. V. Quando autem dicitur per oculos amorem concipi, non putandum eſt, quod oculi radiis viſoriis abs ſe emiſſis & intentius in amatam directis ad cor ipſius penetrent idque vulnerent, vel igneo radioſoque ſpiritu nitentes, pulchritudini amatæ vehementer intenti, radiorum ſuorum aculeos in adſtantis oculos ejaculentur, uti *Marſilius Ficinus in Commentar. ad Platonis Convivium*, & ex eo *Valleriola Lib. 2. Obſervat. 7.* ſtatuit. Nos hic cum Ariſtotele, cujus ſententia in Scholis hodie recepta eſt, aſſerimus, viſionem non radiorum ab oculis emiſſione, ſed ſpecierum ſive imaginum viſibilium intra eos receptione fieri. Ita liquet ex II. *de Animâ cap. 7. textu 67. ac 74.* & cap. 12. contextu 121. docet Philoſophus, omnem ſenſum eſſe ſuſceptivum formarum ſeu ſpecierum ſenſibilium. Καθόλȣ περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν ὅτι ἡ μὲν αἴσθησίς ἐςι τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης. Oportet univerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt ſuſceptivum formarum ſenſibilium ſine materia. Quod ſi autem omnis ſenſus ſecundum Ariſtotelem formas recipit ſenſibiles, perque ejusmodi ſuſceptionem ſenſatio fit, jam viſio quoque ad Ariſtotelis mentem receptione abſolvitur. Certè emiſſionem prorſus rejicit *libro de ſenſu & ſenſili cap. 11.* Irrationabile omnino eſt, inquit, exeunte quodam viſum videre & aut extendi uſque ad aſtra, aut quadamtenus prodeuntem conjungi, ſicut quidam dicunt. Iſto enim melius eſt in principio conjungi oculi: ſed & hoc ſtultum, quid enim eſt conjungi lumen lumini, vel quomodo hoc poſſibile eſſe: non enim quodlibet conjungitur cuilibet, & interius exteriori quomodo? membrana enim inter eſt. Contra radiorum emiſſionem *Balthaſar Tellez part. 4. ſumma in lib. de Animâ diſp. 81. ſect. 11. n. 7.* inter alia urget, quod cœterorum ſenſuum ſenſatio fiat receptione, & proinde idem de viſione valere oporteat. Qua ratione *Franciſcus* quoq; *Murcia* utitur *diſput. 6. ſuper Lib. 2. de Anima quæſt. 6.* Actus auditionis, inquit ille & actus aliorum ſenſuum non fiunt extra mittendo aliquid, ſed potiùs recipiendo intra ſe ſpecies ſenſibiles. Quis enim dicat, auditũ ut audiat, aliquid debere extra ſe mittere: ergo neq; in potentia

viſivâ

visivâ id debet concedi. Et *Franciscus Piccolomineus libro de sensu visus cap.17.* Confirmatur, ait, hæc opinio per reliquas cognoscentes facultates, nulla enim in homine est facultas cognoscens, quæ primo ab objecto non moveatur. Ita mens à Phantasiâ, hæc â Sensu communi, hic ab externis sensibus moveri dicitur. Similiter reliqui externi sensus per solam receptionem sentiunt. Quare non est putandum, de solo visu secus se habere. Confirmatur, quia non est consonum rationi quod sensus eminentior cæteris, sibi solus mendicet objectum. Conf. *Daniel Sennert. lib. VII. Epist. Nat. scient. c. 11.* Quod autem Sensatio aliter quam receptione specierum fiere nequeat, patet: Nam ut sensio sit, sensum oportet ab aliquo singulari determinari, cum ipse ad sensibilia omnia indifferenter se habeat, & nisi ita fiat, causa non possit reddi, cur potius hoc quàm aliud sentiatur. At nequit ab alio determinari quàm Objecto, quæ determinatio reipsa est motio sensus, qua Objectum recipitur. Non suscipitur tamen Objectum secundum Substantiam suam, quia hæc ad sensum sæpe non pertingit: Ergo quoad imaginem sive speciem. Quod si verò omnis Sensio provenit à determinatione sive motione speciei sensibilis, etiam visus, quandò in exercitium deducitur, visibilem speciem recipiet. Porrò constat tum alios sensus ab excellente sensibili lædi, v.g. à vehementiori sono auditũ; tum visum ab aspectabili excellente. Quis enim nesciat nimio lumine visionem inhiberi, & aciem oculorum obtundi. Quidquid autẽ subjectum lædit, ab eo recipiatur oportet; sed visibile excellens lædit visum, ergò à visu istud recipitur. Majorem nemo, opinor, negabit. Minor experientiâ nititur. Itaq; manifestum est visionem fieri sola specierum visibilium intra oculos receptione, sive immissione, objecta repræsentantium & vices eorum gerentium, Hoc supposito, dico: rem amatam oculis tanquam sensui externo objectam per eos ad sensus internos inprimis imaginationem deferri, quæ dum ejus speciem ut pulchram apprehendit, sibique firmiter imprimit, eam desiderare incipit, & sibi adesse, (ut Plato loquitur) imò unire cupit. Quod desiderium quo magis intendit, eò vehementior evadit amor, adeò ut simul cor afficiatur & conturbetur. Cum videret, inquit Scri-

Digitized by Google

Scriptura, Juditham Holofernes, quod excellentis esset formæ, cor ejus concussum est: ἐταλίωθη, habent LXX. Interpretes. Lutherus reddidit: Da er sie ansahe/ wallet das Hertz in ihm; id est, cor amore commoveri & quasi intumescere cœpit.

§. VI. Simile à Marsilio adductum nihil ad rem facit. Non enim quemadmodum lippus lippum facit, & mulieris menstruatæ oculi speculum polluunt; ita etiam amantis oculi suis radiis visoriis oculos amatæ feriunt, & ad interiora cordis penetrant, idque ad mutuum affectum incitant. Lippientium enim impuri oculi halitus vitiosos ex maligno humore promanantes ad alterius adstantis oculos extrinsecus tantum, transmittunt, & cum oculorum tunicæ vicinæq; partes tenerrimæ sint, illas facili negotio simili tabe inficiunt. Eadem ratione, si menstruus sanguis etiam oculos invadit, eosque maculat, virulenta ejus effluvia speculi, ceu corporis densi, glabri & pellucidi, extrinseca saltem superficie excipi & contaminari necesse est. Confirmat nostram sententiam suo calculo *Martinus Delrio Lib. 1. disquisit. Magic. cap. 3. quæst. 4.* sic scribens: *Visus, amoris initii & incrementi duntaxat est occasio quædam: Nam principio visæ formæ simulachrum visus offert imaginationi: quod simulachrum Phantasia volvens ac revolvens, causa est cur homo istud objectum judicet dignum esse, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præsentia rei amatæ fovetur & gliscit, non quod objectum externis oculis videat, (nam & absentes magis amore cruciantur;) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quàm par est, æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat amori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externa penderet visione, cur cum plures simul eandem videant, & ab eadem videantur, unus iste deperit, contemnunt cæteri? Lippitudo, & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsa visione & oculi organo manant, sed vel ab halitu infecto, per os ac nares erumpente, vel concavitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum n. est foramen, cui indita pupilla, ex qua per nervum opticum visio procedit. Actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, undè nervus motivus, de secundo nervorum conjugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem & alios pravos humores ac*

Digitized by Google

spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, hujusmodi fluores stillant. Jungo locum ex *Francisci Valesii Philosophiâ sacrâ cap.* 68. Quæ de menstruo sanguine, affirmant, *inquit*, falsa esse ac fabulosa, ipsum indicat experimentum. Versamur enim quotidiè cum menstruatis citra ullam noxam, à quibus tamen, si vera illa essent, neque lapides, neque ipsa durissima metalla illæsa esse possent. At verò menstruus sanguis est ipsemet, quo mulier nutritus, qui nonnunquam ob solam redundantiam citra ullam pravitatem emittitur, aliquandò etiam ob malam qualitatem, qualis tamen est in reliquo sanguine.

§. VII. Secundum *Ficinum* autem, & *Valleriolam*, amantium oculorum radii visorii, non tantum extrinsecus amatæ oculos efficiunt, sed aculeos ad cor usque penetrantes transmittunt. Verba *Ficini, l. c. p. m.* 793. *Operum Platonis* hæc sunt; *quid mirum, si patefactus oculus & intentus in aliquem, radiorum suorum aculeos in adstantes oculos jaculatur, atque etiam cum aculeis istis, qui Spirituum vehicula sunt, sanguineum illum vaporem, quem spiritum nuncupamus, intendit. Hinc virulentus aculeus transverberat oculos, cumque à corde percutientis mittatur, hominis perculsi præcordia, quasi regionem propriam repetit, cor vulnerat, inque ejus duriori dorso hebescit, reditque in sanguinem. Posteriora hæc verba* Valleriola *ita exprimit: Hic spiritus incensus & jam amatæ rei specie agitatus, cor exagitat, inflammat, uritque nimio motu atque caloris æstu, dum vehementer potiri re amata amans desiderat, dumque vicissim illa nitentes in illum oculos convertit, adeoque mutuo aspectu amantes visorios utrinque manantes radios complicant & commiscent; annon aspectu amatorio præcordia spiritali telo figent, & una cum aspectu mutuo alter alterius amorem combibet? Hæc omnia* Marsilius Appuleji *exemplo confirmat*, Lib. X. Milesiar. *Causa* inquit *omnis, & origo præsentis hujus doloris, etiam medela ipsa & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi præcordia, acerrimum meis medullis commovent incendium. Ergò miserere tua causa pereuntis. Et Lysiam Oratorem Thebanum amantem Phædrum Myrrhusium ita introducit: Lysias in Phædri vultum inhiat, Phædrus in oculos Lysiæ scintillas suorum*

Digitized by Google

rum defigit oculorum, cumque scintillis una transmittit & spiritum. Radius Phædri radio Lysiæ facilè copulatur, spiritui quoque facilè jungitur spiritus. Vapor hujusmodi Phædri corde genitus, Lisiæ statim peti præcordia, quorum hebetudine fit compactior & in priorem Phædri relabitur sanguinem; ita ut Phædri sanguis, quod mirum est, jam in corde sit Lysiæ. Hinc ad clamorem confestim prorumpit uterque: Lysias ad Phædrum: Cor meum Phædre, charissima viscera. Phædrus ad Lysiam: O spiritus meus, o meus sanguis, Lysia. Sequitur Phædrus Lysiam, quia cor suum poscit humorem. Sectatur Phædrum Lysias, quia sanguineus humor vas proprium postulat, suam exigit sedem. Verum Lysias sectatur Phædrum ardentius. Facilius enim cor sine minima humoris sui particulâ, quam humor ipse sine corde proprio vivit. Rivus fonte magis, quàm fons rivulo indiget. Igitur ut ferrum, qualitate Magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem verò non attrahit: ita Lysias Phædrum magis, quam Phædrus Lysiam sequitur.

§. VIII. Verum enim verò magnas nugas agunt qui tali modo Philosophantur. Sane si tanta vis inesset amantium oculis eorumq; radiis visivis, ut instar aculei vel teli ad intima cordis penetrarent, nunquam amata ab amantis amore tuta esset, nec unquam amantes ab amata contemnerentur, quod tamen sæpius multis usu venire solet, qui illud Ausonii ingeminant:

Hanc volo, quæ non vult, illam quæ vult ego nolo.

Imò si radii ex oculis in alterius oculos transmissi provocarent amorem, obtenta re amatâ, amoris igniculi non extinguerentur, sed majus indies pluribus aliis de novo receptis, caperent incrementum; cui autem quotidiana experientia reclamat. Pothifari Ægyptii uxor ardentissimo amoris œstro percita quotidie in Josephum oculos detorquebat, nec ullum requisitum ex mente Ficini ejusque hyperaspistæ Valleriolæ, tam in Josepho qui Juvenis erat succulentus copiosorumq; spirituum, quam in Juvencula libidinosa desiderabatur, nec tamen eorum oculi radiiq; visivi id efficere potuerunt, ut Josephus amore reciproco vicem referret. Sic Holofernes tota mente in Juditham intentus erat, fixoque intuitu oculos in eam vibrabat, attamen tantum aberat, ut istius aspectus quamvis gratiosus & amore plenus Juditham illaquearet ejusque cor pari amore inficeret, ut potius illa

affectu prorsus contrario, facto tamen heroico barbari hostis caput præscinderet; similiter apud *Ovid. Metamorph. l. 14.* circa finẽ.

Viderat à veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxaretem humili de stirpe creatus,
Viderat & totis perceperat ossibus ignes.

Neque tamen hunc suum amoris ignem in Anaxaretis oculos vel cor radiorum visoriorum virtute trajicere potuit, sed illa

Durior & ferro quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit & irridet, factisque immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.

Notanter quoque disserit Caspar à Reies *Quæst. 24. n. 20.* Si substantia aliqua ex corpore pulchro in aliud transmitteretur, non posset permanentiam habere, quia vel esset aliquid in vaporis formâ, vel radii igniti corpus ad illum amorem accendentes, quæ tandem substantiæ tenuissimæ, vel antequam reciperentur, facilè in medio dissiparentur, quod & receptæ facerent. Sed cum videamus affectum & desiderium tantopere non solum permanere, sed vexare, & amantem cruciare, id mille affectiones movere clarum est, quod concepta pulchri species imaginationi repræsentata continuò cæteras facultates etiam movet, ut in illius speciei objectum assidue feratur, illud cogitet, ardenter desideret, atque potiri exoptet. Fenestræ igitur tantum sunt oculi, quæ speciem externam amatæ ad interiores domus partes transferunt, & quidem ad interiora amantis non amatæ. Eam ob causam Rex David ita Deum precatur, Psal. CXIX. v. 37. *Averte oculos meos ne videant vanitatem*, Et Christus in Evangelio dicit: *Matth. 5. v. 28. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam adulterium cum eâ commisit in corde suo.* Quare etiam jubet Dominus, *Quod si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*, ibid. v. 29.

§. IX. Secunda causa externa est conversatio & colloquia, præprimis amatoria cum objecto illo pulchro. Quandò enim frequenter offertur persona amata, pedetentim fortius imprimitur ejus pulchra species imaginationi, & affectus hic magis ac magis augetur, ita ut imaginatio continuo talem speciem sibi repræsen-

tet,

Digitized by Google

tet, de tali perpetuò cogitet, illam anxiè desideret, eaque ratione tandem, ut *Seneca* habet, *labitur totas furor in medullas, Igne furtivo populante venas*, in Hippolyto, v. 278. seq. In conversatione liberiori præcipuum locum occupant tactus, quando solæ manus, facies aut brachia nuda attrectantur. *Gregorius Nazianzenus* ait *Orat. VI.* tactum veluti rabie laborare, quia lethale virus furoris amantium hiantibus undequaque poris cordibus instillat. Concolor est sententia *Hieronymi Libr. in Iovinianum*, ubi scribit: incautos corporum tactus esse vicinos insaniæ. *Idem in vita Hilarionis* ait: tactus atque jocos esse morituræ virginitatis principia. *Tertullian. Lib. de spectaculis cap. 25.* Dum sunt discolores sexus, una prava geri, quæ commercio inquit scintillas libidinum, conflabellabant. Atque hunc effectum maximè producit *osculum amatorium*, in quo varias amantium ineptias observare licet. Primò enim illud vel labellis porrigitur, ut quasi hinc & hinc errantes amantium animas transfundat, quando collisa labra crepitant, & alligata mutuo ambitu corpora animarum quoque mixturam faciunt, *Petronius in Satyrico cap. XCII.* Perquam belle *Aristænetus Lib. 2. Epist. 7.* de osculis inter amantes: ἐγγὺς μὲν τοῦ στόματος ἡ καρδία, ἡ δὲ ψυχὴ τῶν θυρῶν. Hoc est, tum cor proximum ori, proximaque anima, januæ suæ. *Et eodem Lib. Epist. XIX.* οὐ μόνον στέρνοις ἁρμόζοντες, ἀλλὰ καὶ φιλήμασιν ἐπισυνάπτοντες τὰς ψυχάς. Τοῦτο γὰρ τὸ φίλημα δύναται καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ βουλόμενος. Σπεύδουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν στομάτων πρὸς ἀλλήλας, καὶ περὶ τὰ χείλη συναπτουσιν, καὶ ἡ μίξις αὐτὴ γλυκεῖα γίνεται τῶν ψυχῶν: Non admotis solum pectoribus, sed juncta per oscula ipsis etiam animis; hoc enim osculum potest, hoc petit. Festinant invicem ad se animæ per ora concurruntque circa labia, fitque ibi coitus animarum dulcissimus. Huc respexit *Plato* carmine in *Agathonem*, quod est apud *Laertium* & *A. Gellium Libro XIX. Noctium Atticarum cap. 11.*

Τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν εἶχον.
Ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Quod fortassis *Gellius*, vel alius apud eundem & *Macrobium Lib. 11. c. 2.* in plures versiculos liberius transtudit, inter Pseudepigrapha Petronii tali modo:

Dum semihulco suavio
Meum puellum suavior,
Dulcemque florem spiritus
Duco ex aperto tramite
Anima tunc ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia
Rimata itineri transitus
Ut transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in COITU OSCULI,
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret.
Et mira prorsum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum ut intus viverem.

Ejusdem census est illud *Lucilii Satyra 20.*

Eduxique ollis animam in primoribus labris.

Ovidius Libro II, Amorum Elegia V. Linguarum commerciũ appellat.

- - - - Tota labellis
Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.

Concinit *Petronius* non multum ab initio Satyri:

Qualis nox fuit illa, Dii Deæque
Quàm mollis torus, hæsimus calentes,
Et transfudimus hinc & hinc labellis
Errantes animas, valete curæ,
Mortalis ego sic perire cœpi.

Ex recentioribus *Ioh. Pierius Valerianus* inter Poemata varia Hieroglyphicis annexa collacteum hoc exhibet, p.m. 104. Μία ψυχὴ, δύο σώματα.

Unam animam & corpus geminum qui dixit amorem,
Ore uno geminas vult animare tubas.
Sed pietas, & rara patrum sapientia, certam
Edocet esse animam, corpori utrique suam.

Nec

Digitized by Google

Nec paritas facit ulla, vel omnis ὁμοιομερία
Ut duo quæ numero sint, ea in unum abeant.
Nec te adeo rerum quæ fertur ὁμοιία, fallat,
Ignem igni ut jungat quis, vel aquam det aquæ.
Verum animam invenias animæ ceu glutine quodam
Conjungi, id quotiens oribus ora premas.
Ergo nota una potest dictum emendare Platonis;
Nempe ubi scriptum olim σώματα; fac στόματα.

§. X. Secundò lingua prolatâ aliquem ad basiandum invitabant, id testatur *Plautus Asinar. Actu IV. Scenâ 1.* Fortè si tussire occœpsit, ne sic tussiat, ut cuique linguam in tussiendo proferat. Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat, hoc ne sic faciat? Tu labellum abstergeas potius, quam cuiquam savium faciat palam. *Iohannes Palmerius* legit, quam cuiquam illa *salivium* faciat. Nota inquit, veterum oscula solitos transdere linguam, ac *prôserpentem bestiam facere*, & invicem salivas oris miscere. Itaque eleganter *Catullus Epigrammate Elegiaco X. de Gallo:*

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ
Suavia conjunxit spurca saliva tua.

Et osculantes, ut sunt ineptiæ amantum, rogabant amicam, salivium sibi faceret. *I. Douza* savium, *inquit* hic longe diversum à communi usu significare autumo; & salivam expono, quam suspiciosus amator aliorum oculis predi aut palam fieri non vult. Quo sensu & *Catullus*, sed nunc id doleo &c. Et *Lucretius Lib. IV.*

- - - - Junguntque salivas
Oris, & inspirant pressantes dentibus ora.

Confer. *Comment. Taubmanni ad l. cit.* Quandoque *linguis exsertis* colludebant, unde Phrasis peculiaris, *columbatim labra conserere*, vel *labris alicui columbari* originem duxit. *Vid. Taubmanni commentar. ad Plauti Asin. Act. 1. Sc. 3. p. 94. Plautus Asinar. Act. 3. Sc. 3.* vocat *facere proserpentem bestiam*, Græcis dicitur καταγλώττισμα. Ad illud osculum digitum intendit *Appulejus lib. 11. Milesiar. Quid isthic inquã, est mea festivitas, cum sim paratus, vel uno suaviolo interim recreatus, super istum ignem assari? Et cum dicto arctius eam complexus, cœpi suaviari. Iamque æmulâ libidine in amoris parilitatẽ congermane-*

mansescenti mecum, jam patentis oris halitu cinnameo, & occursantis linguæ illisu nectareo prona cupidine adlubescente, pereo inquam. Et Lib. VI. parum ab initio. *Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit fugitivam Regis filiam, Veneris ancillam nomine Psychem; conveniat retro metas Martias, Mercurium prædicatorem, accepturus Indicinæ nomine septem* SAVIA SVAVIA, & unum blandientis adpulsu linguæ longè mellitum. Easdem tibias inflat *Tibullus Lib. I. Elegia IX.*

Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oscula

Talia quoque *Sannazarius* desideravit *lib. I. Epigrammatum p. 144.* sic canens *ad Ninam*:

Sexcentas Nina da, precor, roganti
Sed tantum mihi basiationes:
Non quas dent bene fratribus sorores,
Nec quas dent bene filiæ parenti,
Sed quas nupta rogata det marito;
Et quas det juveni puella charo.
Juvat me mora longa basiorum,
Ne me tam citò deserat voluptas,
Nolo marmora muta, nolo pictos
Dearum Nina basiare vultus:
Sed totam cupio tenere linguam
Insertam humidulis meis labellis.
Hanc & sugere, morsiunculasque
Molles adjicere, & columbarum
In morem, teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur;
Hæc sunt suavia dulciora melle
Hyblæo, & siculæ liquore cannæ,
Hæc sola Ambrosiæque Nectarisque
Succus fundere, sola habere possunt.

Et Ioh. Iovianus Pontanus lib. I. amorum ad Cinnamam:

Da mihi basiolum mea Cinnama; quale furenti
Antehac nulla viro fœmina surripuit.

Cum-

Cumque meis pariter conjunge labella labellis,
Proſerpente mihi fit vaga lingua duplex.
Morſibus in blandis deſit dens, murmura deſint,
Excluſusque vaga ſpiritus ex anima.
Laſcivum ſatis eſt, quod mollis Francia libat,
Verum hoc aureolum eſt Cinnama baſiolum.

Necnon *Iohannes Secundus Baſio decimo p.m.86.*

Non ſunt certa meam moveant quæ baſia mentem,
Uda labris udis conſeris, uda juvant:
Nec ſua baſiolis non eſt quoque gratia ſiccis,
Fluxit ab his trepidus ſœpe ſub oſſa vapor.
Dulce quoque eſt oculis nutantibus oſcula ferre,
Autoresque ſui demeruiſſe mali:
Sive genis totis, totive incumbere collo,
Seu niveis humeris, ſeu ſinui niveo;
Et totas livore genas, collumque notare,
Candidulosque humeros candidulumque ſinum,
Seu labris querulis titubantem ſugere linguam,
Et miſcere duas jacta per ora animas:
In que peregrinum diffundere corpus utramque,
Languet in extremo cum moribundus amor.
Me breve, me longum capiet, laxumque, tenaxque,
Seu mihi das, ſeu do, lux, tibi baſiolum;
Qualia ſed ſumes, nunquam mihi talia redde:
Diverſis varium laudat uterque modis.
At quem deficiet varianda figura priorem
Legem, ſubmiſſis audiat hanc oculis:
Ut, quot utrinque prius data ſint, tot baſia ſolus
Dulcia victori det, totidemque modis.

§. XI. Sanè oſculo muliebri nihil ſuavius reperitur. *Achilles Tatius libro IV. de amoribus Leucippes & Clitophontis, p.m.236.* Imò oſculum amantes ſuper omnia beatos reddit, præſertim ſi ſit mutuum; quorſum tot Poetarum ſuſpiria tendunt. Hinc laudatus *Pontanus Lib.1. Amor. fol.18,* de Amaſia ſua ſcribit;

Digitized by Google

Sancta favet, jamque & placidis arriſit ocellis
Aureolumque dedit lux mea baſiolum.
Baſiolum nigra quo me revocavit ab unda
Atque animam feſſis reddidit articulis.
Quo ſine non Arabum ſylvæ, non rura Sabæa,
Ambroſiæ ſpiret nec ſine mollis odor.
At tibi ſervati tanto pro munere vatis,
Sudabant tepidis thurea dona focis.

Itemque *lib.* 11 *Eridanorum fol.* 126. *ad Ambroſiam*:

Sparſiſti Ambroſia Ambroſiam per labra, meisque
Suxiſti è labris Ambroſia Ambroſiam.
Suavia tunc & enim ſunt ſuavia, mutua cum ſunt,
Et dant, & capiunt mutua qui faciunt.
Ambroſiam diffunde, dedi cum baſia, ſuge
Cum capis alternis Ambroſia, Ambroſiam.
Suavia ſic & erunt tibi baſia noſtra, mihique
Et tua, & Ambroſia ſtilletuterque ſua.

Iohannes Secundus Baſio ſecundo:

Vicina quantum vitis laſcivit in ulmo,
Et tortiles per ilicem
Brachia proceram ſtringunt immenſa corymbi;
Tantum, Neæra, ſi queas,
Candida perpetuum nexu tua colla ligare,
Jungens perenne baſium;
Tunc me nec Cereris, nec amici cura Lyæi,
Soporis aut amabilis
Vita, tuo de purpureo divelleret ore:
Sed mutuis in oſculis
Defectos, ratis una duos portaret amanteis
Ad pallidam Ditis domum.
Mox per odoratos campos, & perpetuum ver,
Produceremur in loca;
Semper ubi, antiquis in amoribus Heroinæ
Heroasinque nobileis
Aut ducunt Choreas, alternave carmina lætæ

In valle cantant Myrtea.
Qua violiſque roſiſque,& flavicomis Narciſſis,
Umbraculis trementibus,
Illudit Lauri nemus,& crepitante ſuſurro
Tepidi ſuave ſibilans
Æternum Zephyri; nec vomere ſaucia tellus
Fœcunda ſolvit ubera.
Turba beatorum nobis aſſurgeret omnis:
Inque herbidis ſedilibus,
Inter Meonidas primâ nos ſede locarent:
Nec ulla amatricum Jovis
Prærepto cedens indignaretur honore,
Nec nata Tyndaris Jove.

Et Baſio V. Dum me mollibus hinc & hinc lacertis
Aſtrictum premis, imminensque toto
Collo, pectore, lubricoque vultu,
Dependes humeris, Neæra, noſtris
Componensque meis labella labris,
Et morſu petis,& gemis remorſa,
Et linguam tremulam hinc & inde vibras,
Et linguam querulam hinc & inde ſugis,
Aſpirans animæ ſuavis auram,
Mollem, dulciſonam, humidam, meæque
Altricem miſeræ, Neæra, vitæ:
Hauriens animam meam caducam,
Flagrantem, nimio vapore coctam,
Coctam pectoris impotentis æſtu:
Eludisque meas, Neæra, flammas,
Flabro pectoris haurientis æſtum,
O jucunda mei caloris aura:
Tunc dico, Deus eſt amor Deorum,
Et nullus Deus eſt Amore major,
Si quisquam tamen eſt Amore major,
Tu tu ſola mihi es, Neæra, major.

Digitized by Google

Et hæc eſt ratio ob quam oſcula amatoria idem vates dulciſſimis rebus componit *Baſio IV.*

Non dat baſia, dat Neæra nectar,
Dat roreis animæ ſuaveolenteis,
Dat nardumque thymumque cinnamumque;
Et mel, quale jugis legunt Hymetti,
Aut in Cecropiis apes roſetis,
Atque hinc virgineis & inde ceris
Septum vimineo tegunt quaſillo;
Quæ ſi multa mihi voranda dentur,
Immortalis in his repentè fiam,
Magnorumque epulis fruar Deorum.
Sed tu munere parce, parce tali,
Aut mecum Dea fac, Neæra, fias:
Non menſas ſine te volo Deorum:
Non, ſi me rutilis præeſſe regnis
Excluſo Jove, Dii Deæque cogant.

§. XII. Porrò baſium nullo fine terminatur, nulla ſatietate afficit, ſed ſemper recens eſt. Tria profectò ſunt, quæ ab ore præſtantiſſima proficiſcuntur, halitus, vox, ſuavium: Labra utiq; ſunt, quæ ſeſe in oſculis dandis mutuò contingunt; ſed voluptas è fonte, qui in animo ſitus eſt, manat. Proinde innumera baſia amatores ſibi dari poſtulant; *Catullus Epigr. 7. Hendecaſyllab.*

Quæris, quot mihi baſiationes
Tuæ, Lesbia, ſint ſatis, ſuperque?
Quam magnus numerus Libyſſe arenæ
Laſerpiti feris jacet Cyrenis
Oraculum Jovis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulchrum:
Aut quàm ſydera multa, cùm tacet nox,
Furtivos hominum vident amores:
Tam te baſia multa baſiare
Veſano ſatis, & ſuper Catullo eſt:
Quæ nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Sannazarius Epigram, Lib.1. Ad Amicam :

Da mihi tu mea lux tot baſia, rapta petenti
Quot dederat vati Lesbia blanda ſuo,
Sed quid pauca peto, petiit ſi pauca Catullus
Baſia? pauca quidem, ſi numerentur, erunt.
Da mihi quot cœlum ſtellas, quot littus arenas,
Sylvaque quot frondeis, gramina campus habet,
Aere quot volucres, quot ſunt & in æquore piſces,
Quot nova Cecropiæ mella tuentur apes,
Hæc mihi ſi dederis; ſpernam menſasque Deorum,
Et Ganimedæâ pocula ſumpta manu.

Iohan. Secundus Baſio VI.

De meliora notâ bis baſia mille paciſcens,
Baſia mille dedi, baſia mille tuli.
Expleſti numerum, fateor, jucunda Neæra,
Expleri numero ſed nequit ullus amor.
Quis laudet Cererem numeratis ſurgere ariſtis?
Gramen in irriguâ quis numerabit humo?
Quis tibi Bacche tulit pro centum vota racemis?
Agricolamve Deum mille popoſcit apeis?
Cum pius irrorat ſitienteis Juppiter agros,
Deciduæ guttas non numeramus aquæ.
Sic quoque cum ventis concuſſus inhorruit aër,
Sumpſit & iratâ Juppiter arma manu,
Grandine confuſâ terras & cærula pulſat,
Securus ſternat, quot ſata quotve locis.
Seu bona, ſeu mala ſunt; veniunt uberrima cœlo:
Majeſtas domui convenit illa Jovis.
Tu quoque cum Dea ſis, Divâ formoſior illâ,
Concha per æquoreum quam vaga ducit iter,
Baſia cur numero cœleſtia dona coërces?
Nec numeras gemitus, dura puella, meos?
Nec lachrymas numeras; quæ per faciemque, ſinumq;
Duxerunt rivos ſemper euntis aquæ?

Si numeras lachrymas, numeres licet oſcula: Sed ſi
Non numeras lachrymas, oſcula ne numeres.
Et mihi da, miſeri, ſolatia vana doloris,
Innumera innumeris baſia pro lachrymis.

Item *Baſio VII.* Centum baſia centies,
Centum baſia millies,
Mille baſia millies,
Et tot millia millies
Quot guttæ ſiculo mari,
Quot ſunt cœlo ſidera
Iſtis purpureis genis
Iſtis turgidulis labris,
Ocellisque loquaculis,
Ferrem continuo impetu.

Et iterum *Baſio XVI.*
Latonæ niveo ſidere blandior,
Et ſtellâ Veneris pulchrior aureâ,
Da mi baſia centum,
Da tot baſia, quot dedit
Vati multivolo Lesbia, quot tulit:
Quot blandæ Veneres, quotque Cupidines
Et labella pererrant,
Et genas roſeas tuas:
Quot vitas oculis, quotque neceis geris,
Quot ſpes, quotque metus, quotque perennibus
Miſta gaudia curis,
Et ſuſpiria amantium:
Da quam multa meo ſpicula pectori
Inſevit volucris dira manus Dei:
Et quam multa pharetrâ
Conſervavit in aureâ:

Quando autem quis labra tantum alterius libat, non oſculatur, ſed deſiderium oſculi excitat, teſte ſæpius citato *Secundo Baſio III.*
Da mihi ſuaviolum (dicebam) blanda puella,
Libaſti labris mox mea labra tuis.

Inde,

Inde, velut preſſo qui territus angue reſultat,
Ora repentè meo vellis ab ore procul.
Non hoc ſuaviolum dare lux mea, ſed dare tantum
Eſt deſiderium flebile ſuavioli.

§. XIII. Alii retortis labris ſuaviabantur, quod oppidò feſtiviter *Petronius* circa finem Satyrici *obtorto valgiter labello oſculari* nominat. Valgi verbo utuntur etiam *Nævius* & *Plautus* apud *Nonium*, *Ch. Colerus Terentianar. Epiſt. 11. Balbus Catholico. Valgia* à volvo dicitur, quaſi *volvia*, id eſt, retorſio. Propriè enim labiorum obtorſio eſt quam facimus, cum aliquem deridemus. Undè valgire eſt retorquere. Confer Diſſertat. I. ſupra §. VII. Alii Amaſiarum labra mordere ſolebant, cujus apud veteres crebra injicitur mentio, *Catullus Epigrammate Lyrico VIII.* Quem baſiabis? cui labella mordebis? Ita Flora meretrix cui cum Cnejo Pompejo ſtupri conſuetudo erat, eum commendabat, quod nunquam potuiſſet ab illius concubitu ſine morſu (aculeo) diſcedere, apud *Plutarchũ in Pompejo, pag. 619. Tatius Alexandrinus lib. II. de amoribus p. 146. Illa verò artificioſè oſculatur, majoreque condita ſuavitate oſculum præbet; non ſolum enim labris ſuaviare ſat habet, ſed etiam DENTIBUS CONFLIGIT, circumbaſiantis ora depaſcitur, ac baſia ipſa mandit. In ipſo autem Venerei complexus calore, voluptate quaſi œſtro concitata, & baſians MORDET, & inſanit; tum linguæ mutuò concurrunt, ac ſeipſas, quoad fieri poteſt, oſculari nituntur. Sub ipſum congreſſus finem dulcedinis ardore quodam victa mulier anhelare conſuevit. Anhelitus autem hujusmodi amatorio ſpiritu comitatus, ad ſumma labra pervenit, errantique oſculo & ad imas pectoris partes deſcendere quærenti obviam fit. Tunc baſium ipſo cum anhelitu regreditur, amboque in unum coeuntes, cor pulſant, quod baſio conturbatum ſalit, ac niſi viſceribus nexum hæreret, ſequeretur utique & cum baſiis aſcenderet: Cicero Verrina VII. §. 17.* Ex mulierum morſu veſtigia libidinis atque nequitiæ. *Plautus in Pſeudolo Actu 1. Scenâ 1.*

Jocus, ludus, ſermo ſuavis, ſuaviatio,
Compreſſiones arctæ, amantum compares
Teneris labellis, molles morſiunculæ,

Hora-

Horatius Lib.1. Ode XIII.

- - - - - Sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.

Ioan. Iovian. Pontanus osculis quæ *strictis* dantur labris omnem gratiam adimit, & contrà à mordacibus labris profecta oscula recreare asserit *Lib.2. Eridan.*

Basia cum strictis offers mihi clausa labellis,
Deque tuo nullus spiritus ore venit,
Nescio quid tum triste animum subit, ipsaque nostra
Frigescunt tacito basia in ore situ.
At cum rapta sonant mordacibus oscula labris,
Mixtus & alterno spiritus ore coit,
Meque color meque & sensus, animusque relinquunt,
Inque tuo jaceo languidus ipse sinu.
At tu cum dederis mihi suavia, consere linguam
Inter labra, meo semper & ore fove.
Ne pateant animo egressus, ne frigida lingua
Torpeat, ipse tuo deficiamque sinu.

Appulejus in Poematio ex Menandro: Olli *purpurea* delibantes *oscula*, clemente morsu *rosea labella* vellicent. Rosea labella dum vocat, recordor *osculum* quoque pulchræ fœminæ *roseum* dici propter aliquam analogiam. *Martianus Capella de Nuptiis Philol. Lib. IX.* Jovem Danaë se implicantem memorans:

Sic admovetur ori
Roseumque circumactæ
Rapit osculum puellæ;
Gremioque complicatus
Pretium tulit pudoris.

Imò Rosæ nomen inter blanditias amatorias olim fuisse testatur *Plautus in Asinaria act.3. Sc.3. Da, meus ocellus, da mea rosa.* Idcirco forte amantes Rosas amasiis offerunt easque illis oscula figere jubent. *Faustus Sabæus Brixianus custos Bibliothecæ Vaticanæ Epigr. Lib. IV. p.637. Edit. Romanæ in octav. M DCVI. Ad Charitem.*

Etsi

Etsi me fugias, nostrum tamen accipe munus,
Virgo, Dioneas purpureasq; rosas,
Nunc tibi sunt lectæ, & rutilant proprio igne coruscum
Fulgur uti, auratas his tibi cinge comas,
Atque cubent tecum, superant plumasque torumq;,
Mollicie atque crocum murice cum tyrio.
Hæc formosa licet niteant, non undique fragrant
Ista, Dioneæ ut purpureæque rosæ.
Ipse ego quum nequeam, jussi dent oscula collo,
Inque sinus faustos impete se injiciant.
Parebunt monitis, si tu patiere beata
Dona, suo domino dona beata magis.
Invideo vobis, sed si tam dura negabit,
Urite eam toto pectore, totâ animâ.

Iohannes autem *Secundus* fingit Venerem tetigisse Rosas, & ex illius tactu inde Basia esse nata, *Basio* 1. canens:

Cum Venus Ascanium super alta Cythera tulisset,
Sopitum teneris imposuit violis;
Albarum nimbos circumfuditque rosarum,
Et totum liquidô sparsit odore locum:
Mox veteres animo revocavit Adonidis igneis,
Notus & irrepsit ima per ossa calor.
O quoties voluit circumdare colla nepotis?
O quoties dixit, Talis Adonis erat!
Sed placidam Pueri metuens turbare quietem
Fixit vicinis basia mille rosis.
Ecce calent illæ, cupidæque per ora Dionis
Aura, susurranti flamine, lenta subit.
Quotque rosas tetigit, tot basia nata repentè
Gaudia reddebant multiplicata Deæ.
At Cytherea, natans niveis per nubila cygnis,
Ingentis terræ cœpit obire globum.
Triptolemique modo, fœcundis oscula glebis
Sparsit, & ignotos ter dedit ore sonos,

Inde seges fœlix nata est mortalibus ægris:
Inde medela meis unica nata malis.
Salvete æternum, miseræ moderamina flammæ,
Humida de gelidis BASIA nata rosis.

§. XIV. Morsiunculis ejusmodi amatoriis dum calamum fatigo, memorabilis de morte hominis per morsum illata alteri relatio succurrit, ex qua procul dubio quotquot nomen inter amantes profitentur, ab internecinis præsentissimoque toxico imbutis morsibus, etiam me tacente, sibi summopere cavendum esse intelligent. Rem totam *Zacutus Lusitanus de Praxi Medicâ admirandâ Libro 3. Observatione* 88. *pag.* 116. his verbis complectitur: Apud Græcos autor famigeratissimus *Paulus AEgineta* inter cætera notatu digna unum caput *Lib.* 5. *cap.* 26. apposuit, de hominis morsu dum sic dicit: Non extra institutum fuerit cum virulentis bestiis, etiam hominis morsus conscribere. Siquidem maligniores multo aliis ulceribus apparent, præsertim si jejunus momorderit, prius leguminibus usus & præsertim lenticula &c. Idem etiam affirmant *Celsus Lib.* 5. *Cap.* 26. *Plinius Lib.* 28. *cap.* 4. *Galen. Lib.* 1. *Sec. gener. cap.* 13. Juxta horum eruditissimorum mentem non excusabitur à supplicio homo, qui morsu suo alium hominem momorderit. Nam cum duo bajuli inter se hostiliter rixarentur, horum quidam alium humi jacentem ita morsu plus quam canino supra genu decerpsit & laniavit, ut miser commorsus obortâ in parte gangræna & usque ad bubonem serpente virulentia, quæ nullis unquam auxiliis cohiberi potuit, vitam finiverit. At mordens apprehensus patibulo affixus pœnam persolvit. Vidi alium, cui post jurgia & contentiones ab altero digitus index morsu violento intra dentes attritus abscissus est, & ita ulcus venenosum manum totam contaminavit & putredine infecit, ut solum ea procissa superstes remanserit. Cladem etiam experta est meretrix quædam, quæ ab alia consocia super ancham commorsa est ita immaniter, ut ulcus contractum cacoethicum, diu affligens solum sudoribus ex smilace aspera succubuerit. Etiam hominum morsus aliis ulceribus admodum similes sunt, nisi qui momorderit, vitiosis humoribus abundet, aut diutius à cibo abstineat, aut ira cor-

correptus ſit, ut univerſum corpus ac entes bile madeant, inquit *Galen. loc. cit.* Quare cum frequenter homo non mordeat hominem niſi percitus ira, fit merito, ut hujus morſus ſit virulentus pro cujus curatione auxilia parat *Lib. 5. ſec. gener. cap. 2. in fin. & lib. 6. ejusd. cap. 2. Rubric. 2. fecit. m. Avicenna 6. 4. tract. 4. cap. 3.* Lege *Haly 4. pract. cap. 28.*

§. XV. De more amaſiarum manus oſculandi *Theocritus* teſtatur *Idyllio XI.* ubi Cyclops Galateam ita compellat:

Heu mihi! quod mater mea non peperit habentem
Branchias, ut ad te per undas ſubire poſſem,
Ac manum tuam oſculari, ſi quidem os non velles.

Inprimis caput ac oculos oſculari amantium proprium quoddam erat, *Appulejus Lib. 2. Mileſ. veſperi quoque cum ſomno concederes, te in cubiculum deduxit comiter, & blandè lectulo collocavit, & ſatis amanter cooperuit: & oſculato tuo capite, quàm invita diſcederet vultu prodidit.* Oculorum oſcula ubique in Scriptoribus amatoriis obvia. Quoniam oculi quaſi feneſtræ ſunt, in quibus mentis imago apparet, atque illorum contactu pectus veluti tangitur. Cordis nuncii ſunt; ex his enim virtutes vitiaque agnoſcimus, iratum vel propitium animum, lætum aut affectum perpendimus. *Alexander ab Alex. Genial. Dier. Lib. 2. cap. 19. Plin. Hiſt. Nat. Lib. 11. cap. 37. Appulejus Lib. 3. Mileſ.* Cum iſto fine, ſermonis oculos fotidis udos ac tremulos & prona libidine marcidos, jam jamque ſemiadapertulos admiſſis & ſorbillantibus ſuaviis ſitienter hauriebam. *Catullus Epigrammate 42.*

At ad me leviter caput reflectens
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore ſuaviata.

Nonnunquam dimidio ſaltem labro oſcula offerebant, uti *Martialis* innuit *Lib. 2. Epigramm. 10.*

Baſia dimidio quæ das mihi Poſthume labro,
Laudo: licet demas hinc quoque dimidium.
Vis dare majus ad huc, & inenarrabile munus?
Hoc tibi habe totum, Poſthume dimidium.

Et *Epigramm. 22. l. c.*

Quid mihi vobiscum est, o Phœbe novemque Sorores?
Ecce nocet vati Musa jocosa suo.
Dimidio nobis dare Posthumus ante solebat
Basia, nunc labro cœpit utroque dare.

Delicatiores tantopere in osculis luxuriabantur, ut illa adhibitis aromatis & condimentis suaveolentia redderent, quod abundè ex modo adducto Poetâ cognoscitur, *Lib. 3. Epigr. LXIV.*

Quod spirat tenerâ malum mordente puellâ,
Quod de Coricio quæ venit aura croco;
Vinea quod primis floret cum cana racemis,
Granicha quod redolent, quæ modo carpsit ovis.
Quod Myrtus, quod Messor Arabs, quod succina trita,
Pallidus Eoo thure quod Ignis olet.
Gleba quod æstivo leviter cum spargitur imbre,
Quod madidas Nardo sparsa corona comas.
Hoc tua, sæve puer, Diadumene, basia fragrant,
Quid si tota dares illa sine invidiâ.

Lib. XI. Epigramm. IX.

Fragravit ore quod rosarium Pæsti;
Quod Atticarum prima mella cerarum;
Quod succinorum rapta de manu glebæ.

Præcipuè tamen notanter *Lib. 2. Epigramm. XII.*

Esse quid hoc dicam, quod olent tua basia Myrrham,
Quodque tibi est nunquam non alienus odor.
Hoc mihi suspectũ est, quod oles benè Posthume semper,
POSTHUME, NON BENE OLET, QUI BENE SEMPER OLET.

Nam *bene olet, qui nihil olet*, quemadmodum *Plautus Mostellaria actu 1. Scena 3.* dicit: Mulier rectè olet, ubi nihil olet. Et *Cicero Lib. 2. ad Atticum Epist. 1.* Quanquam tua illa horridula mihi atque incompta visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant; & ut mulier ideò *benè olere, quia nihil olebant*, videbantur. Sic *Plinius* scribit, eam aquam esse optimam quæ nihil sapiat, nam hæc natura aquæ est. Itemque *Martialis lib. VI.* Epi-

Digitized by Google

Epigramm. LV. Malo, quam *benè olere, nil olere.* Prius allegatum Pentametrum B. *Hieronymus Petronio Arbitro* assignat *in Epistolâ ad Demetriadem de virginitate servandâ* scribens: Cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas (de quibus illud Arbitri est, *Non benè olet, qui benè semper olet*:) quasi quasdam pestes & venena pudicitiæ virgo devitet. Aut igitur *Hieronymus* memoria lapsus, aut versum hunc *Martialis à Petronio* mutuatus est. *Cælius Rhodiginus Lection. Antiquar. Lib. 24. cap. 25.* censet, utrumque Petronium nempe & Martialem versus ex Plauto desumpsisse. Sine dubio enim Petronius Martialis tempora antecessit, imo *Taciti* testimonio. *Lib. 16. Annal.* Ille ipsus est, quem inter paucos familiarium Nero assumpsit tanquam elegantiæ ARBITRUM. Vid. *Iani Dusa præcidanea ad Petron. Lib. 3. cap. 2. Savaro ad Sidonii Epist. 11. Lib. 8. Statius Lib. 2. Sylvar. 1. v. 46. Horat. Lib. 2. Carm. Ode. XII.*

§. XVI. Amantes variæ supellectili, item donis jocalibus, verbi causa, annulis, catenis, brachialibus, litteris, suorum quos colebant, oscula offerre solebant; quæ tamen *Kornmannus de linea amoris cap. 4.* impropriè dicta esse, nullumque usum habere asserit, atque illis *oralia* vel *corporalia* meritò anteponit. De Lauro adepta & excepta basiis *Papinius Statius Lib. 3. Sylv. 5.* ad Claudiam uxorem ita canit:

- - ter me nitidas Albana ferentem
Dona comas, sanctoque indutum Cæsaris auro
Visceribus complexa tuis, sertisque dedisti
Oscula anhelanteis ———

Fores amatæ ungendi, coronandi floribus & osculandi morem tangit *Lucretius Lib. 4. de rerum naturâ* circa finem his verbis.

At lacrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus & sertis operit, postesque superbos
Ungit Amaracino & FORIBUS MISER OSCULA FIGIT.

Ad eundem scopum collineat *Propertius Lib. 1. Eleg. 16. v. 42.*

Osculaque impressis nixa dedi gradibus.

Olim amicæ ac meretriculæ summis labris annuli appensi dentibus

bus gemmam extertam, ut inspicerent imagunculas in ea sculptas rogabant adolescentulos, quibus clam dare basia vel rapere cupiebant, non enim illi poterant inspicere characteres minutos in annuli fundo sculptos, nisi suum ori puellæ proximum admoverent, diutuleque vicinum detinerent. Qua de re fragmentum *Ennii* legitur apud Cl. virum *Hieronymum Columnam*:

Alii dat annulum spectandum à labris,
Alium invocat, cum alio contat.

Ideoque rectè, ut observat *L. Pignorius Epist. 1.* huc corrogat idem *Columna* è legibus exaratis inter adolescentem, amicam & lænam apud *Plautum in Asinariâ* illa

Spectandum ne cui annulum det, neque roget.

Hæc enim erant *basia clancularia*. *Fortunius Licetus de Annulis antiquorum cap. 53.* Quin & amatorum arma ab amasiis honorabantur osculis, *Propertius Libro 4. Carmine 3.*

Si qua relicta jacent, osculor arma tua.

Propter nullam aliam rationem, nisi quia absentis admonent. Oscula etiam per arma & galeam dabantur. *Virgilius AEneidos 12.*

Summaque per galeam delibans oscula fatur.

Ovidius in Epistolâ Laodamiæ.

Arma dabit, dumque arma capit simul oscula sumet.

Statius Thebaidos Lib. 3. v. 20.

- - - galeis juvat oscula clausis
Inserere, amplexusque truces deducere conos.

§. XVII. Oscula cum pomis sibi mitti amator rogat apud *Petronium Afranium Epigrammate ad Martiam*:

Aurea mala mihi, dulcis mea Martia, mittis,
Mittis & hirsutæ munera castaneæ.
Omnia grata mihi sed si magis ipsa venires,
Ornares donum pulchra puella tuum;
Tu licet adportes stringentia mala palatum,
Tristia mandenti est melleus ore sapor.
At si dissimulas multum mihi chara venire,
Oscula cum pomis mitte, vorabo libens.

Theocritus in Bucolico:

Digitized by Google

Βάλλει τοὶ πολύφαμε τὸ ποίμνιον ἁ γαλάτεια μάλοισι.

Quod *Virgilius* festivè vertit:

Malo me Galatea petit lasciva puella;
Et fugit ad salices & se cupit ante videri.

Non temerè autem à *Theocrito Virgilioque* factum est, quod malo potius, quàm alio quovis pomo puellam faciunt petentem amatorem suum. Mala enim Veneri sacra sunt, & amoris ac amicitiæ signum. Quare autem mala Veneri consecrata sint, facilè poterunt ariolari, qui Judicii meminerint, quo Venus Junonem Pallademque vicit, ac malum aureum obtinuit, pretium pulchritudinis. Itaque non alio ornatu crebrius in numismatis visitur, quam malo, quam ferè tenet manu dextrâ. *Pausanias* quoque adducit Veneris simulachrum, Canachi opus, quæ alterâ manu papaverum capita, alterâ malum gestabat. Hinc sunt illæ amantium nugæ, quando se mutuo malis petunt & ad amorem lacessunt. Scitum est, quod fertur de Acontio qui Cydippes amore captus malum in ejus sinum injecit his literis inscriptum:

Juro tibi sanctæ per mystica sacra Dianæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Qua de re lege duas *Ovidii Epistolas* Acontii & Cydippes nomine scriptas. Quia etiam mala inter ea fuisse quæ amantes invicem mittebant, patet ex hisce ipsius *Virgilii* verbis *Ecl.* 3.

Quod potui puero sylvestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi: cras altera mittam.

Mala non temerè Hippomene Venus elargitur, quæ usque adeò grata fuerunt Atalantæ, ut zonam abstulerint diu ligatam, de quo *Theocriti* carmen non indiligenter animadvertendum:

Μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διονύσοιο φυλάσσων,
Mala sinu condens Bacchi de tempore sumpta:

Quod interpretes exponunt *amabilia*, amorem quippe facientia. Mala enim illa *Philetas* ait de coronatis Bacchi temporibus decerpta: non enim quispiam in amorem ferretur, nisi prius lætitiæ titillatione concitaretur: lætitiæ vero datorem Bacchum Poëtæ passim celebrant, ut in vitis commentario latissimè declaratū. Apud *Lucianū dialogo qui Toxaris* inscribitur, legas. καὶ στεφάνους.

ἡμιμα-

ἡμιμαράνθους, καὶ μῆλά τινα ἀποδεδηγμένα. *Corollas quippe magna ex parte flaccidas, & ambesa quædam mala, morsu vetacta, in amoris indicium à Chariclea matrona nobili Diniæ cuidam dono missitata.* Et missum sponsi furtivo munere malum, *memorat* Catullus, *quod adventu matris excussum è castæ virginis gremio prosilierit. Iam & apud Onirocritas mala Venerearum illecebrarum plurimum indicia sunt, præcipuè verò, iis quorum cogitationes ad amicas suas tendunt. Et mala demum, præsertim dulcia, Veneri esse dedicata autumant. Ea verò de causa malus potius, quam arbor alia, est amori dedicata, quod ejus facies omnem rerum amatoriarum progressum ostendere videatur, earum enim arborum trunci coërciti primum recti surgunt, à medio vero, ubi dilatari cœperint, in spatia diffunduntur: cujusmodi etiam in amatore ratio est, qui munus suum semper ab ingenuo pudore quodam cohibitus auspicatur: inde ubi paululum processerit, frontem perfricat, ac verecundiæ compedibus expeditus, quaqua voluerit liberè pervagatur: fructus præterea fert aureos & rubicundos, palloris eadem & erubescentiæ, ut ita dicam signa. Nam apud* Horatium, tinctus violâ pallor amantium: *& apud* Catullum, quidam inaurata est pallidior statua. *Poma verò ita magis rubescunt, uti magis exposita Soli ab eo contingguntur: perinde ac amator eo magis erubescit, quo nequitia palam magis profertur, aut in aperto deprehenditur. Sub ipsa malo Amores ludo editi confinguntur, sub qua illi cursitantes, variis mollium herbarum involucris impediuntur: quique ita sunt implicati ut sese nequeant exsolvere, labore conatuque quodãmodo delassati, somno se dedunt, cujusmodi lascivia gressus amatorios occupat, & in ergastulo cohibet: mox luxu inhæsitantes soporat, profundissimoque opprimit veterno. Et mala puellarum ludicrum vocat* Nicander in Alexipharmacis.

Τοιάπερ ὥρῃ Ἐαριναὶ παίζουσιν ἐνὶ ψήμασι κοῦραι. Ἐψήματα τὰ παίγνια, exponit Interpres, ludunt enim puellæ, oblectanturque malis. *Pierius Hieroglyphic. Libro 54. cap. 2. 3. 7.*

DISSER-

Digitized by Google

DISSERTATIO XIV.
De
OSCULIS LIBIDINOSIS.

SUMMARIA.

I. *Aqua voluptatis Symbolum. Academiæ Altorfinæ Emblema.* II. *Osculum libidinis suscitabulum. Petitionis & precationis quandoq; locum tenet. Nihil illo dulcius. Castii Emblema de osculis protervis.* III. *Socrates lascivus. Ab osculis pulchrorum puerorum cavendū, virulenta sunt ut phalangiorum morsus. Cupidines Sagittarii.* IV. *Mors per osculum meretricis in animam penetrat. Pharmacum vox mediæ significationis. Clerici osculis nummos venantur. In loco secretiori deprehensi cum fœminis, non præsumuntur dicere Pater noster.* V. *Monachi infantes de Baptismo suscipere prohibentur, itemq; nuptiis interesse. A Fœminis scorsum agere debent. Pœna Clericis propter inhonestam cum fœminis conversationem irrogata Iesuiticus genius expressus.* VI. *Osculi in linea amoris locus. Veneris Procemium. Equi anhelitus conspiratione ad coitum incitantur. Herculis Concubina opulento civi Romano nubit. Agesilaus Megabatis pueri amore cruciatur. Pytho Evii tibicinis Amasius, ut Agatho Euripidis. Lapis Bocca de la Verità Romæ dictus. Oscula sagittata & inerma.* VII. *Injuria quid, & cui infertur. Osculum protervum quibus injuriosum. Mulier inhonesta quæ censenda. Læsus consensu vel remissione sibi præjudicat.* VIII. *Præsumtiones de læsa pudicitia ex osculis vagis. Validæ Præsumtiones delicta in occulto admissa probare queunt. Copula carnalis difficulter probatur. An ex osculo commissum adulterium colligi possit Dd. dissentiunt.* IX. *Mulier à Consanguineis oscula admittens non præsumitur stuprum affectare. Præsumptio mala ubi locū reperit.* X. *Osculo alteri quàm marito fixo mulier dotem amittere putatur, quin & feudum. Quæ tamen Ictorum sententia Imperatoris menti contrariatur. Constitutio Neapolitana de hoc negotio.* XI. *Graviter à nonnullis lasciva oscula punita. Pisistrati erga Basiatorem filiæ suæ lenitas. P. Mœnii in libertum suum propter osculum severitas. Gallus propter idem securi percussus. Delicta personarum qualitate æstimantur. Locus injuriam graviorem reddit. Antonii Venerii in filium*

rigor. Philippi Regis Neapolitani sanctio Pragmatica. XII. *Violenti osculatores cui pœnæ subjiciendi. Agricola propter osculũ in exilium pulsus. Aliis propter illud relegatio, mulcta, fustigatio & amissio bonorum indicta.* XIII. *Osculum mulieri ex nimio amore fixum mitiori pœna corrigendum, exemplo Mundi Equitis Romani fraudulenter Paulinam corrumpentis. Areopagitarum prudentia.* XIV. *Fructuosi contra Clericos osculantes severum decretum. Episcopus Spirensis propter osculũ uxori Imperatoris Rudolphi impressum aulam relinquere cogitur.* XV. *Cabbas Romanus Mæcenati uxorem suam prostituit, Phayllus verò Philippo Regi. Cornutus, bonus vir, Arga, cucurbita, cucurbitare. Cornua arietina in suburbio Londinensi Rattelevv affixa. Cuculus. Curruca. Matrimonii vicarius.* XVI. *Dutroa vel Datura herbæ Indicæ usus ad dementandos maritos propter vim narcoticam. Mulieres Lusitanæ in Goâ valdè lascivæ. Stramoniæ semen inebriat.* XVII. *Goæ solum perpetuis incrementis cornua producit. Andronicus Imp. Constantinopolitanus cervorum cornua in foro publico suspendit. Comitibus & Canonicis Lugdunensibus cum novis sponsis concumbere licuit. Ius Cunnagii. Vandalorum pudicitiæ studium. In adulteria seriò inquirendum.* XIIX. *Mulier cur ex costa viri formata. Prudenter gubernanda est. Cor involutum pergameno pericardiæ.* XIX. *Taxus fœmellæ sufficientem cibum denegat. Vxor non est nimium arctanda; sicut nec hostis angustiis includendus.*

§. I. AQuam idoneum esse voluptatis Symbolum ingenioso commento prisca ætas credidit, Venerem dicens ex aquis ortam, deq; spumante mari progenitã. Non prorsus sine ratione. Duo enim hujus Symboli fabricatores in aqua Veneris parente adverterunt notabilia. Primum, aquam facile effundi & se insinuare in corpora rimis hiantia. Alterum est, eam aggravare quidquid aquam imbiberit. Voluptates per sensus tanquã rimas irrepunt in hominem, permeant totum, & aggravant eum infirmando, donec mergant atq; pessumdent. Appetitus rationalis, id est voluntas, sese effundit in voluptatis illecebras, dœmone movente phantasiam, & ei illudente simulachris rei placitæ, ut epularum aut Veneris. Plerumq; enim vis appetitiva inferior adeò

validè

Digitized by Google

validè concutitur à delectatione, dum inchoat, ut omnem rationis usum præveniat, gliscente autem illecebrâ, voluntas potenter illecta annuit, & sic omnem hominem mergit. Hoc hominum ingens malum *Ambrosius* vivis coloribus sic depingit *Lib.* I. *de Cain & Abel cap.* IV. Voluptas meretricio procax motu, incessu infracto „ per delicias, nutantibus oculis & ludentibus jaculans palpebris „ retia, quibus pretiosas juvenum animas capit. Quemcumq; vi- „ derit sensu dubio prætereuntē in angulo domus suæ sermonibus „ adoritur gratiosis, faciens Juvenū avolare corda, domi inquieta, „ in plateis vaga, osculis prodiga, pudore vilis, amicta dives, genis „ picta. Etenim quia verum naturæ decorem habere non potest, „ adulterinis fucis affectatæ pulchritudinis lenocinatur speciem „ non veritatem, vitiorum succincta comitatu, nequitiarū choro „ circumfusa, dux criminum, verborum machinis, murum mentis „ aggreditur humanæ. Quid tam meretricium, quam voluptas secularis, quæ à fenestra domus suæ intrat, oculis prima tentamenta præludens, & penetrat citò, si tu in plateam prospiciens, id est, in publicas transeuntium vias, non in legis internæ Mysteria obtutū tuæ mentis intendas? Egregie hoc ipsum emblemate declaravit *Academia Altorfina Noricorum*, pingens Sirenem speciosa facie cumulo ossium insidentem. Erant hæc ossa hominum, quos voluptas extinxerat. Invitabat hæc mulier delicatula adolescentē masculum ad affectum suū. Sed is, etsi nutante vestigio pedem referens, & retrorsum abiens, exclamabat: AT ME VESTIGIA TERRENT? Id est: O voluptas, gratam quidem gustui promulsidem offers, sed quæ mentem dementat & illecebris delibutam extinguit. Flamma fumo vicina lucet, quia fumus & flamma velut res concordes facilè coalescunt. Ita fœda consortia masculi cum fœmina, epulæ, Choreæ, verba obscœna fumus luxuriæ sunt, ideoq; focus ille rebus his tanquam fomitibus acrius inflammatur. Si incendium times, ignem devita, & procul age fumum lasciviæ. Amas castitatem? mulierum conventicula refuge, & ne forte tibi contingat eo luxuriæ incendio cum jactura bonæ famæ conflagrare iterum ingemina: AT ME VESTIGIA TERRENT? Hoc demū pacto tutus evades, felicissimus insidiantiū hostium triumphator.

§. II. His ita præmissis ad scopum considerationis nostræ sine prolixiori præfamine deflectimus. Invenitur osculum luxuriosorum, qui more canum non cessant osculari, & exinde ad carnis voluptatem & immunditiem inflammantur. Undè de procaci muliere & de fatuo juvene Sapiens *Proverbiorum cap.* VII. dicit: *apprehensũ deosculabatur iuvenẽ & lascivo vultu blanditur, dicens: &c.* Et sequitur, *quod iuvenis statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & nescit quod ad vincula stultus trahatur.* Credebant Veteres ejusmodi osculo pudicitiam mulierum contaminari, tanquã *libidinis suscitabulo, & gladiatoriæ Veneris antecœnio uti Apulejus Lib.* II. *Milesf.* loquitur) sive *prænunciis flagitii blanditiis*, juxta *Tacitum, annal.* XIV. quæ robustam voluptatem quærunt. *Petron. Satyr.* Nihil enim ad incendium gravius osculo, quia satiari nequit, & spem dulcẽ suppeditat. *Xenophon in convivio, cap.* XV. Amantis viri osculatio apud volentem puellam tacitæ petitionis; apud nolentem precationis obtinet locum, ait *Tatius Lib.* I. *de amor. pag.* „ 38. *Edit. Salmasianæ in* 12. *Et libro* II. *pag.* 80. id est quod primùm „ amanti dulce accidit, cum à formosissima & præstantissimâ cor„ poris parte procreetur. Os enim Instrumentum vocis est, vox „ autem animi umbra. Labiorum porrò contactus dum volupta„ tem in præcordiis ferunt, animos ad sese mutuò suaviandum tra„ hunt. Nec verò talem unquam antea sensibus meis motum al„ latum fuisse, nec me quidquã aliud, quod cum amatorio suavio „ dulcedine contẽderet cognovisse memini. *Hactenus ille.* Hâc autem incomparabili suavitate Amasii mirum in modum fascinantur, ut non rarò in illud *Ovidianũ Libro* I. *de arte amandi* erumpant:

Oscula qui sumsit, si non & cœtera sumsit,
Hæc quoq; quæ sumsit perdere dignus erat.

Reperiuntur equidem non pauci, quibus vulgaris apud Theocritum versus Idyllio XXVII. semper in ore færet:

Μὴ καύχα Σατυρίσκε, κενὸν φίλαμα λέγουσιν,
Τὸ στόμα μὴν πλύνω καὶ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.

Ne Satyrisce tume, rem ajunt esse oscula inanem,
Et facie ablutâ tolluntur & oscula sputo.

Aut

Digitized by Google

Aut affine huic *Plautinum in Curculione Actu* I, *Scena* I.

> Tam à me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
> Si osculando quippiam impudicior.

Cum autem ex animo lascivo talis osculandi actus tanquam fomes libidinis inflammatæ proficiscatur, culpandus omninò est, illique ab hoc abstinendum sedulo, qui pudicè vivere exoptat. Quod post alios probè considerans ingeniosissimo Emblematum lusu concinne exprimere voluit Celeberrimus Belgarum Poëta *Iacobus Castius, Emblemate nuptiali* XXVI. *Quod dedit hoc retinet:*

> Cur neget amplexus & abhorreat oscula virgo?
> Non pudor his, rosei non perit oris honos.
> Basia virgineis quis credat obesse labellis,
> Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?
> Libat Apis violas, & basia figit acantho,
> Oraque plena favis in sua tecta refert.
> Non tamen hinc violæ, non hinc marcescit acanthus,
> Utque fuit, roseus perstat utrique color.
> Virgo notas Juvenis quas presserit ore protervo,
> Abluit, & facies quæ fuit ante redit.
> Scilicet opposito de lumine sumere lumen,
> Invida cur juveni basia virgo neget?
> Responsio. *Vel tactu perit omnis honor.*
> Basia nil teneris data posse nocere puellis,
> Nil tactus cupidi blanditiasque proci,
> Haud mihi quis vano persuadeat ore Poëta,
> Tactus & ipsa latens basia virus habent.
> Purpureos digitis vitis ne tange racemos;
> Tractari manibus non amat iste color.
> Iste color, color esse recens, decor integer uvæ
> Intactæ genium virginitatis habet.
> Sint procul amplexûs, procul oscula, dulce venenum,
> Ah faciunt longas oscula pressa Notas.
> Utque domum rediens faciem lavet undique virgo,
> Altior in tacito pectore menda latet.

§. III. Sanè rectiùs de his nullum oraculum pronunciare potuisset. Oscula enim quæ alieno ori libantur, nimium quantum sunt periculosa, juxta admonitionem sapientum. Os libavit & crimen retulit, alicubi verè ait *Ambrosius*. Duo autem genera minimè absque peste sordibusque animi adhiberi queunt, pulcrorum scilicet oscula & mulierum. In utrisque flamma quædam est, quæ contactu subito excitatur, penetratque in pectus ac cupiditati faces subministrat. Si namque in osculo est totus animus, si ad libidinem hærescat, nihil hoc ad amorem incendendum est ardentius. *Socrates* in arte amatoria volutatus, qui non unam cupidinis facem, sed tot gerebat in pectore incendia, quot pulcros videbat, ingenuè profitebatur οὐδὲν δεινότερον ὑπέκκαυμα, nullum incendium est gravius atque potentius. Qui etiam oscula pulcrorum cum Phalangiorum morsu componebat, quæ pestilentissima animalcula veneno abundant, eique intensissimum dolorem inferunt, quem tangunt. Addam verba *Socratis* ex *Iohanne Stobæo, in vituperio Veneris & amoris, Sermone* LXII. O miser, dixit Socrates, quidnam te passurum putas, si pulcrum puerum osculeris? Annon statim te servum fore loco liberi, multa insumturum ad noxias voluptates, ocium tibi defuturum ad bona & honesta studia: denique cogendum te illis rebus operam dare, quas ne insanus quidem curaret? Papæ! inquit *Xenophon*, quam gravem mihi narras osculo vim inesse. Tum Socrates, an verò id mirare? Nescis quod Phalangia, quæ magnitudine ne dimidium quidem obolum æquant, ubi solum attigerunt ore homines, doloribus eos exagitant, & à mente alienant? Verum est, *ait Xenophon*, immittunt enim aliquid Phalangia mordendo. O stulte *Socrates*, *inquit*, pulcros verò osculantes non inserere putas quidpiam, quod visum tuum effugiat? An ignoras istud animal, quod pulcrum & formosum appellant, vel hoc modo Phalangiis esse terribilius, quod hæc tactu solum illud, verò etsi non tangat, sed si quis ipsum adspexerit solum, immittit aliquid etiam eminus ejusmodi, quod insaniam ciere possit. Fortassis & *Cupidines* idcirco

Digitized by Google

circo *Sagittarii* dicuntur, quoniam speciosi à longinquo etiam
„ vulnerant. *Xenophon. Lib.* I. *cap.* XIX. Memorabilium, ea-
„ dem ferè iisdem verbis proponit , præmisso tamen singula-
„ ri exemplo : Quod res Venereas attinet , monebat Socra-
„ tes ut vehementi studio à formosis abstineretur. Nec enim
„ esse dicebat facile , ut ejusmodi attingendo continenter se
„ gereret. Cum Critobulum aliquando Critonis filium
„ comperisset Alcibiadis filiam sanè quam elegantem oscula-
„ tum esse ; Xenophontem præsente Critobulo interrogabat:
„ Dic mihi , mi Xenophon , non tu Critobulum existima-
„ bas potiùs eorum ex hominum esse numero , qui continen-
„ ter se gerunt, quàm audacium : providumque potius, quam
„ amentem ac temerarium ? Omnino inquit Xenophon. At
„ tu velim eum existimes fervidissimum in agendo esse ac longè
„ confidentissimum : ita quidem, ut se vel in enses præcipitem
„ dare , vel in ignem insilire audeat. Et quidnam, subjecit Xe-
„ nophon, committentem vidisti, quod ita de ipso statuis? Tum
„ Socrates , Annon hic ille est, ait, qui filiam Alcibiadis , vultu
„ elegantissimo præditam , ac longè formosissimam osculari au-
„ sus est ? Enimverò si tale quid , inquit Xenophon , temera-
„ rium facinus putari debet , etiam ipse videor id adire periculi
„ posse. Miserum verò te , subjecit Socrates , quid eventurum
„ tibi existimas , si formosum osculeris ? annon subito pro libero
„ servus esses &c. Quamobrem , mi Xenophon , auctor tibi
„ sum, ut ubi formosum videris , averso vultu fugias. Tibi verò
„ mi Critobule,hoc do consilii, ut anno toto peregrineris. Nam
„ vix fortasse tantum intra spacium ex hoc morsu convalueris.
„ Quid sibi contigerit,in *Xenophontis convivio.c.*15.enarrat.Librũ
„ aliquando legebat cum venusto adolescente Critobulo.collatis
„ capitibus,utq; erant sedẽtes,evenit ut nudo humero illius pue-
„ ri nudũ etiam humerum attingeret. Quid igitur ille severioris
„ disciplinæ & Sapientiæ Magister est passus ? Ait, se per integros
„ quinque , dies quasi à belua fuisset morsus , & in humero & in
corde

„ corde κνίσματα pruritum quendam & morosæ libidinis titillatio-„ nem persensisse. Quantum autem ardorem fuisset expertus, si „ osculum pulcro dedisset?

§. IV. De mulierum osculis universæ propè nationes velut in publico orbis terrarum Senatu dixêre sententiam, & promiscua improbârunt. Præter agnatas enim mulieres osculari Romanis suspectum erat, & referebant ad Comœdiæ lasciviam, ubi meretriculis impune Davi lenocinantur. Horsum Scriptorum Ecclesiasticorum commonitiones tendunt. *Basilius Libro* III. *de vera virginitate*: Formosarum, inquit, oscula cavere oportet, non secus quàm animalium venenatorum morsus. Diffunditur enim virus ex osculo per omne corpus. *Clemens Alexandrinus Lib.* III. *Pædagogiæ cap.* II. *p.m.* 286. Osculũ incestum est veneno plenum, licet sanctitatem simulet, venenum immittit pudicitiæ, non secus ac phalangia graves dolores hominibus afferunt. *Ambrosius in Psalmum* CXIIX. de meretricum osculis ait: Intrat mors per oscula, & ideo cave, ne te laquei labiorum suorum alligent. Intrat mors, si meretrix te osculetur. Et Poeta *Moschus*, sive *Theocritus*, *anthologiæ Lib.* I. *cap.* XXVI. exclamat:

φεῦγε κακὸν τὸ φίλημα, τὰ χείλεα φάρμακον ἐστί.

Fuge malum osculum, labia venenum sunt.

Obiter hic B. L. observet, τὸ φάρμακον vocabulum aliàs μέσον, hic verò absolutè positum commodissimè sensu sequiori reddi, juxta monitum *Caji, qui Libro* IV. *ad Legem* XII. *Tabularum, Leg. veneni. de verb. signific.* scribit: Veneni quod Græci φάρμακον dicunt appellatione medicamentum bonum pariter ac malum contineri, itaque alterius vocabuli adjectione distingui. Admonet, inquit, nos summus apud eos Poetarum Homerus, nam sic ait Odyss. L. IV. φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Ubi Poeta Ægypti terram ait pharmaca ferre multa, illa quidem bona si misceantur. &c.

Clerici quondam matronarum capita osculari solebant, quod suo tempore *Hieronymus* damnavit, *in Epistola ad Eustochium* de custo-

Digitized by Google

de custodia Virginitatis scribens: Clerici ipsi osculantur capita matronarum, & exserta manu, ut eos putes benedicere velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Hinc Clericos ejusmodi blanditiis nummos acquisivisse colligas. Sed ne & illi flammis Venereis inflammarentur, cautum est, ne quis Clericorum formosas osculari mulieres præsumat. *Can. 104. de Consecrat. distinct. 4.* Quamvis enim eâ tempestate, qua superstitionum nox densior incubuit orbi, Sacrifico inter conjugis filiæve amplexus deprehenso, non licuerit aliud suspicari, quã causa benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi, vel excipiendi confessione peccata & ex Zelo charitatis, juxta *Gloss. in can. absit. 14. Causs. II. Qu. III.* hodie tamen nemo tam simplex aut deceptu facilis est. Idq; fortassè ex malè servatâ fide, ut jocatur *Theodor. Petrejus Conclusione Criminal. 92.* Et argutè ad hoc respondet *Iohann. Nevizanus in Sylva Nuptiali Lib. IV. §. est nubendum n. 76. 77. pag. 324.* A tali charitate libera nos Domine. Quandò enim Clerici secretè cum fœmellis loquuntur, non præsumuntur dicere Pater noster. Æqualis igitur contra Clericum & Laicum ex osculo militabit præsumtio, siquidem natura tam Clericis quam laicis est communis, undè cum sint homines & imbecillitatibus humanis obnoxii, adeoq; & Clericus in loco secretiori deprehensus, ob malè servatam fidẽ tantum fidei amplius hodiè, ut olim non habet. *Conf. Prosper Farinacius Quæst. Criminal. 136. num. 203. can. 20. Distinct. 81. Hahn dissertat.* Pronior enim mali suspicio ex ineptiis & levitate ejus, quem Professionis sanctitudo arctiùs obstringit gravitati. Is enim non præsumitur temerè & innoxiè ineptire, maximè cum vel primum lasciviæ gradum non sine dedecore usurpet. *Diodor. Tulden. Comment. in Cod. Lib. V. Tit. III. n. 3.*

§. V. *Gregorius Magnus in Epistolâ ad Valentinum* quendam Abbatem, à baptismo omninò removit Monachos, nec idoneos censuit, qui pueros susciperent ex Baptismo. Citatur etiam à *Gratiano 18. q. 2. pervenit*: itemq;, à *Sabellico Enne. 8. lib. V.* & Chronico Chronicorum. In *Antissiodorensi synodo* quoq; anno 614. celebrata cap. XXV. sancitum fuit, ne Abbates filios de Baptismo levent, nec

nec Monachi commatres habeant. Causa hujus decreti redditur in *Glossa* ad dictum locum *Gratiani*, ne scilicet nimiâ hac occasione, à Monachis contrahatur familiaritas cum locis, & præsertim cum mulieribus, quas ibidem Gregorius Monasteria, ob eandem causam, ne accedere quidem vult. In *Antisiodorensi Concilio* etiam Abbatibus & Monachis, nuptiarum solennitatibus penitùs interdicitur, *cap.* XXIV. Et in *Nicæna* II. *Synodo* Anno Domini 788. habita *cap.* XVIII. sancitum fuit, Si quis mulierem in Monasterio habeat ad Ministerium aliquod obeundum, puniatur. Et si in suburbanis mulieres esse contigerit, ac Monasterii Præfectus illic iter facere voluerit, præsente illo mulier nullum ministerium obeat, sed alio in loco seorsim agat. *Constantinopolitana* VI. *Synodus* universalis *cap.* XLVII. statuit etiam, ne vir in Monasterio Mulierum dormiat. Et *Nicæna* II. *Synodus cap.* XX. ita sancivit, Non Monachus liberè cum Monacha loquatur, vel Monacha cum Monacho seorsum confabuletur, ne cubet Monachus in fœminarum Monasterio, nec Monacha seorsum comedat. Et quando quæ sunt vitæ necessaria à parte virorum ad regulares Fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat Monasterii muliebris Præfecta, cum aliqua anu Monacha. Si autem eveniat, ut aliquam cognatam velit Monachus aspicere, præsente Præfecta cum ea colloquatur exiguo & brevi sermone, & mox ab ea recedat. XVIII. *q.* II. *definimus*. Citat hunc Canonem *Gratianus ex Synodo* VIII. sed est septima, *In Forojuliensi Synodo cap.* XII. præcipitur, ut Monasteria Virginum nulli fas sit adire, neque Episcopis, neque Presbyteris & Diaconis, vel visitationis vel prædicationis gratiâ, sine licentia Episcopi, & ut tunc secum habeat testes. Neque id omnino frustra sancitum est, quandoquidem Monachorum simulatam sanctimoniam historiæ abunde satis prodant. *Boerius decis.* LXXII. in fine refert exemplum de Abbate *Fontis Guilielmi ordinis Cisterciensis, Bazaren. Diœces.* qui detinebat uxorem cujusdam pauperis, & ei Abbati fuerat inhibitum de nō amplius cũ ea conversando, sub pœna, qui tamen ubi contrarium fecit, fuit instan-

inſtante marito & procuratore Regio in emendam condemnatus. Similis etiam fuit facta Johanni de Taleram dicto de Crimault, Epiſcopo Tricolenſi de non converſando cum quadam Suſanna de Rozieres, de quá erat notoriè diffamatus, ex qua plures habuerat liberos, & hæc ſub certâ pœna in arreſto contenta lato die XIII. Auguſti Anno MDXXI. Et Rector S. Simonis, ut tradit ibidem *Boerius* Civitatis de Burdegalis detinebat quandam uxorem contra ejus mariti voluntatem, qui cum vicinis conquerebatur, & vicini dicebant propter malum ipſius exemplum fore ſcandalizatos, & erat plus, quam notorium, tam per ſententiam quam rei evidentiam. Aliud exemplum de ſene Cardinali & puella Cypria meretrice, *Iohann Iovianus Pontanus* in Dialogo qui Charon vocatur, proponit. Jeſuitarum genium *Iohannes Cambiltonus Græcenſis olim Ieſuita*, vivis, quod dicitur, coloribus delineat, inter alia apud *Rodolphum Hoſpinianum Hiſtoriar. Ieſuit. Lib.* III. *pag.* 341. ita ſcribens: Si tale aliquod collegium ingrederis, jam primum ab initio intuere diligenter janitorem alterum Charontem, aut potius Cerberum. Is eſt plerumque ſenio confectus, aut ſi junior, certè exploratiſſimæ fidei & taciturnitatis. Hic ſi quisquam alius, omnia Myſteria Jeſuiticæ Cabalæ novit, apud hunc repoſita ſunt omnis generis & ſtatus virilia & muliebria veſtimenta. Hiſce variis modis quam quiſque perſonam agere ſe poſſe confidit induti Jeſuitæ, mirabiles exercent impoſturas. Nunc enim militari habitu conſpicui per plateas & compita vagantur, & in publicis lupanaribus ſcortantur & helluantur. Nunc civicam veſtem induti ſeque Lutheranos & Calviniſtas profeſſi, explorant in diverſoriis, in foro, in tribubus, quid vulgò de ſeſe dicatur, quæ conſilia volvantur & ineantur. Nunc doctoriò habitu clari, & annulis radiantes, & ex profeſſo ſe Pontificios aſſerentes, ubi ſciunt locupletiores è plebe, quibus ſunt filii, eos tanquam aliud

quid sciscitaturi adeunt, & in eorum familiaritatem se insinuant miris modis, hortantur ad extremum ut filios suos Jesuitarum disciplinæ committant. Nam & se ajunt, ipsis Magistris usos, & non pœnitendos fecisse progressus. Nunc Nobilem induti, conducto foris veredo, Principum aulas frequentant causâ officii. Nunc exulem præ se ferunt, sibique subveniri petunt, præsertim à Theologis Protestantibus & Calvinianis, ut explorent, quid contrà se scriptitent. Jam verò quorsum muliebres illæ vestes? audite. Nullus Terentianus Leno tam subducta ratione ad conciliandos meretricios amores fuit, quàm sunt hodiè Jesuitæ, ac præsertim is quem dixi Janitor. Nam quod alii in penetralibus & adytis Templorum per auricularem confessionem consequi nequeunt: Hic blanditiis & miris allecta mentis facilè impetrat, maximè apud pauperiores viduas & mulierculas; quæ filias eò mittunt, acquirendæ causâ eleemosynæ. Et adde nomina in ix, ut Lotrix, Netrix. Has ubi in nassam detraxit impurissimus Janitor, & si illæ laceris & detritis squalent vestibus, tamen aliis quas habet in promptu, splendidè ipsas exornat, easque per varios anfractus & meatus ad Venerabiles Dominos Patres deducit. Isthæc autem non fiunt interdiu, sed sub serum crepusculum. Inde totam noctem helluationibus & tripudiis exigunt: Junioribus hæc non animadvertentibus. Habent enim ad rem reducta, & concernamenta, aut etiam subterranea loca, & laquearia, ut illi, qui olim Romæ Veneri initiabantur, quorum tam belluina fuit ad carnis lasciviam projectio, ut iram Deorum veritus Senatus, lupanar illud funditùs everterit, sicut *Livius* testatur. Sed omnium evidentissimè nefandam Jesuitarum luxuriam, toto orbi Christiano manifestavit P*etrus Iarrigius* nuper ejusdem ordinis socius, *in Tractatu, Iesuita in ferali pegmate* ob nefanda crimina in Provincia Guienna *perpetrata*, constitutus, Lugduni Batavorum excuso Anno MDCLXV. Capit. V. VI. VII. VIII. IX. X. Unum vel alterum ex iis si legeris, attonitus stupebis. *Conf. Mysteria* Patrum Jesuitarum in 12. *Lampropoli* clɔ Iɔc XXXIII.

§. VI. Com-

§. VI. Communiter in lineâ amoris osculo quartus locus tribuitur, juxta versiculum gl.

Visus & alloquium, tactus, post oscula, factum,
Ni fugias tactûs vix evitabitur actus.

Antonius Mancinellus ad Horatii Lib. I. *Carm. Ode.* XIII. *Accursius in l.* XXIII. *ff. ad legem Iuliam de adulteriis. Hostiensis in summâ decretal. Tit. de eo qui cogn. consangu. uxoris suæ.* §. I. *Donatus ad Terentii locum*: Certè extremâ lineâ amare haut nihil est. *Thomas* vero *Cantipratanus in Libro, qui inscribitur Bonum universale, Lib.* II. *cap.* XXX. §. *49. ab Henrico Kornmanno in Sibyllâ Trygandrianâ capite* XXIII. *pag.* 75. allegatus, quintam ait viam ad fornicationem esse, luxum in osculo. Alii aliter gradus ad Venerem constituunt in sequentibus:

Post visum risus, post risum venit ad usum,
Post usum tactus, post tactum venit ad actum,
Post actum factum, post factum pœnitet actum.

Quomodocunq; autem osculum in hoc passu locetur, ad unum omnes deprehendas suffragari, illud quoddam Veneris prooemium & incitamentum esse, uti percussio homicidii præparatorium ab *Angelo* statuitur *in l. 2. col. fin. ff. de privat. delict.* Quod suo testimonio *Plautus in Curculione actu 1. scena.* 1. roborat:

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.
Qui vult cubare, pangit saltem suavium.

Ratio hujus est, quod luxuria per osculum suscitatur, quia in osculantibus animales spiritus conjunguntur, uti §. II. hujus dissertat. dictum; undè quoq; *Aristoteles* tradit, quod equi ante coitum conspirant anhelitu, & per hoc ad luxuriam provocantur, *Libro* VI. *Histor. Animalium cap.* XVIII. In hanc osculorum classem quæ sequuntur refero. Fama tenet Herculem cum Laurentiâ formosissimâ puellâ Romæ in suo fano congressum, jussisse ei ad forum manè se conferre, & in quem incidisset primùm, cum osculo dato amicitia

amicitia sibi jungeret. Occurrit ei quidam ex civibus magno natu & opulentus Terrutius, liberis orbus, qui hactenus ætatem in cœlibatu egerat, Hic Laurentiam complexus est ac dilexit, multorumq; ac lautorum prædiorum hæredem reliquit moriens, quæ illa pleraq; populo legavit. *Plutarchus in Romulo, Tomo I. Operum, p.* XX. Agesilaus Spartanorum Rex Megabatis venustissimi pueri, filii Spithridatis amore inflammatus, non mediocriter pungebatur; quamvis illo præsente totâ animi contentione admodum valde eniteretur libidinem comprimere. Ac Megabate aliquandò adeunte ad ipsum salutandum & osculandum, declinavit. Cum autem erubescens ille desisteret id facere, ac procul deinceps salutaret eum, rursus indolescens & pœnitentia, quod refugisset osculum, fingebat Agesilaus mirari, quidnam causæ esset, quamobrem non salutaret Megabates suavio. At tu inquiunt, in causâ es. familiares, qui non sustinuisti sed fugisti & formidasti formosi illius complexum. Nam nunc quoq; inducetur ille, osculum ut tibi offerat, modò ne tu deterrearis ignaviâi:bi cum Agesilaus aliquamdiu cogitabundus & tacitus constitisset, haut quaquam est ille, inquit, à vobis inducendus. Ego enim illam de osculo pugnam iterum pugnare malim, quam omnia quæ video mihi fieri aurea. Is erat Megabate præsente. Ab ejus verò discessu adeò flagravit, ut non ausim dicere, si iterum transitione factâ inconspectum ejus venisset, an complexu esset illius temperaturus. Idem in *Agesilao Tomo I. Op. pag.* 602. *Tomo II. pag.* 31. *&* 81. Pythonem Evii tibicinis amasium Calander vi osculabatur, quod cum videret moleste Evium ferre Alexander, iratus adversus Cassandrum exiluit, vociferans: *Per vos etiam amare non licet quenquam. Plutarch. Tomo II.* In Apophthegmat. pag. 180. Euripides Tragicus Agathonem formosum, cui jam lanugo genas vestire inciperet amplectens & deosculans dixit, *Pulcrorum etiam finem autumni pulcrum. Idem ibidem pag.* 770. *& pag.* 177. *Kornmannus Comment. de linea amoris, cap.* IV. *pag.* 93. hanc historiam Romæ de osculo

Digitized by Google

osculo annotavit: Erat quidam Imperator, cujus uxor aulicum quendam amabat, quod cum Imper. aperiretur, ipsa fraudis plena hoc astu Imp. decepit, seq; salvavit; amatori suo aulico hoc consilium dans, ut si se & ipsam morti, furoriq; Imperatoris eripere vellet, stulti habitum indutus in publicâ viâ ipsam oscularetur & amplexaretur, quod factum tanquam à stulto non fuit reputatum. Illa adulterii rea postulata sese juramento purgavit, nullum alium præter Imperatorem, & talem stultum ad oscula admisisse. Erat autem lapis *Bocca de la Verita* dictus, in cujus os jurantes manus imponerent, si falsò jurarent, manus ipsis abscindebatur: hæc & verum falsa, & se citra omnium opinionem liberans, causa fuit, ut lapis suam potestatem & virtutem amitteret. Hodie adhuc cernitur in Templo S. Mariæ in Cosmedita à Movo schola Græca dicto; Lapis est ingens, rotundus, faciem insculptus. *Iudicium sit penes Lectorem.* Et hæc quidem oscula lasciva *sagittata* dicere fortassis nihil prohibet, ad differentiam inermorum, quandò amantes fine, quem osculando intendunt, frustrantur. *Propertius* quoq; *Libro* I. *Elegiâ* III. juxta *Palmerii* lectionem, *inermorum* osculorum mentionem injicit, sic ludens:

Osculaq; admotâ sumere inermia manu.

§. VII. Cum igitur osculum quod extra justas nuptias ex vetitâ libidine proficiscitur, non modo in se sit illicitum atq; fœdum, sed etiam alterius facti illiciti præludium, exinde certæ criminum præsumtiones, de illatâ injuriâ læsaq; pudicitiâ capiuntur. Injuriam hic dicimus, quâ alterius dignitas, existimatio, honor & fama minuitur & læditur, verbis vel scriptis vel factis alterius, *lib.* I. §. I. II. *lib.* 15. *de injur in Principio Institut.* Injuria autem ista in nosmetipsos individualiter, vel per consequentiam redundat, quando nempe persona læsa alteri conjuncta est, in cujus contumeliam injuria infertur. *lib.* 15. §. *interdum*. §. *item si. lib.* 18. §. *ult. de injur.* Uti est injuria quæ uni ex

familia

familia infertur. *l.* I. §. III. V. VI. *l.* V. *l.* XLI. *l.* XVIII. *dict. tit.* quæ potestati nostræ subjectis, liberis nurui, sponsæ, uxori. §. II. *instit. d. t. l.* XVIII. §. II. *l.* I. §. III. V. *l.* XV. §. XXIV. *l.* XVII. §. X. XI. usque ad gradum quartum, vel ulteriorem cognationis, aut affinitatis pro Judicis arbitrio. *Menoch. Casu* 262. *lib.* II. quæ servo famulo, ministro &c. *d. l.* XV. §. XXXV. XXXVII. XLVII. *l.* XVII. §. IX. Adeò quando aliquis alteri osculum obtrudit ejusque pudicitiam attentat, tum injuriam realem infert, vel illi personæ cui osculum oblatum, vel aliis quæ per læsæ latus petuntur, juxta *Althusium Decælogicæ lib.* I. *cap.* CXXIV. *num.* 11. Ita etiam de virgine osculo petita Jurisconsultos Lipsienses Anno 1634. pronunciasse refert *D. Iohann Strauch, disputat.* XIX. *ad Ius Iustin. aphorismo* XIV. Quod tamen non procedit, si impudicum osculum aliquis consentienti & non repugnanti fixerit, quia *volenti non fit injuria.* Vel si persona cui osculum obtruditur sit vilis aut inhonestæ conditionis. Inhonestæ mulieri nulla injuria osculo infertur, quia ipsius fama amplius integra non est, adeoque læsionis expers. Pro inhonesta persona accipitur non solum ea, quæ vel publicè vel privatim, cum aliis rem habuit, verum etiam quæ Characteristicas notas ostentat, ex quibus læsa pudicitia arguitur, veluti sunt secreta colloquia, amplexationes, præprimis oscula. Hinc si quis talem, quam ante ab aliis oscula patienter suscepisse vidit, osculatur, excusabitur, quemadmodum in muliere oscula passâ raptum quoque excusari tradit *Marsilius in l.* 1. *n.* XVIII. *C. de rapt. Virgin. Cephal. Lib.* 1. *Consl.* CXL. aut si quis eam osculatur, quæ ante ab illo ipso, sine contradictione oscula recepit, similiter impunè hoc feret, sicut iterum quoque à pœna liberari, qui mulierem rapuit, jam ante sibi cognitam, ait *Cæpolla Consil.* LVII. Viles deinde ancillæ vel mulieres propter vilitatem suæ conditionis legum observatione vix dignæ æstimantur. *l.* 29. *Cod. ad leg. Iul. de adult.* Idcirco actionem injuriarum osculi causa instituere nequeunt; quippe quæ eodem fermè loco cum inhonestis habentur. Dixi supra injuriam nobis inferri, si osculũ injuriosum alicui ex subjectis nostræ potestati aut cognatione conjunctis impertiatur in nostram contumeliam, §. II. *Instit.*

ſtit. de injur. Quod nobis experiri volentibus nihil eorum, qui oſcula admiſerunt, aut conſenſus aut injuriæ acceptæ condonatio officiat. Quanquam enim perſonæ læſæ conſenſu ſuo vel remiſſione ſibi præjudicant, aliis tamen hoc ipſo præjudicare non poſſunt. *D. Paul. Franciſcus Romanus Diſput. De oſcul.* §. XXI.

§. VIII. Alteram præſumtionem ex illicito voluptatis oſculo ad læſam pudicitiam quod attinet, firmum utique eſt, illas mulieres quæ ejusmodi ſuſpectos actus æquo animo tolerant, jure pro inhoneſtis & leviculis reputari. *Pariſ. Conſil.* 260. *n.* 6. *Covarruv. in Lib.* IV. *decretal. p.* II. *Tit. de matrimon. c.* 7. §. VI. *n.* V. *ubi n.* 6. *Baldum volum.* IV. *Conſil.* 207. reſpondiſſe refert, fœminam, cui legatum ſub hac conditione, ſi honeſtè ac pudicè vixerit, relictum fuerat, legato eſſe privandam, ſi vagis oſculis & amplexibus ſe proſtituerit. Sed quemadmodum ex uno facto ſæpe ad alterum concludimus, ſic etiam ex oſculo vel dato vel accepto uſque ad extremam pudicitiæ jacturam, id eſt, ad ipſam copulam carnalem infertur. *Tametſi enim de ſuſpicionibus nemo facilè damnari debet. l.* 5. *in pr. ff. de pœnis, & ibi Gloſſ. in verb. damnari.* ita ut nec plures junctæ ſufficiant, niſi certa ſint atque indubitata & violenta indicia. *l. ult. C. de probat.* Exceptionem tamen hoc patitur in delictis quæ in occulto ſolent committi; hæc enim cum ſint difficilis probationis, ideò in illis præſumtivæ probationes pro veris & concludentibus habentur. *Farinac. Quæſt. Criminal.* 86. *num.* 29. *quæſt.* 136. *n.* 4. In occultorum autem criminum numero recenſetur etiam copula carnalis. Atque hinc difficillimæ exiſtit probationis, ita ut nunquam ferè directè poſſit doceri, ſed ſemper præſumtionibus & conjecturis probanda veniat. Vid. *cap.* XII. & XIII. *extr. de præſumt.* Jam, ſi qui in præparatoriis rei Venereæ, aut in actibus copulam carnalem proximè antecedentibus, amplexationibus nempe & oſculis deprehenſi fuerint, in illis ſubſecutam ipſam copulam carnalem fuiſſe ſufficienter præſumitur. *Miſcard. vol.* I. *concl.* 312. *n.* XX. & *vol.* II. *concl.* 810. *n.* V. *Concluſ.* 64. *n.* 3. *Menoch. de præſumt. l.* 5. *quæſt.* XLI. *n.* XXVI. *Farinac. Quæſt Criminal.* 13. 136. *n.* 129 134. *D. Carpzov. in Pract. Criminal. p.* II. *quæſt.* 57. *n.* 47. & *quæſt.* 60 *n.* 27.

Et talis præsumtio non tantum in delictis carnis minoribus, sed quoq; in majoribus, ut sunt adulterium, incestus, Sodomia, procedere à quibusdam putatur. Quemadmodum *Parif. Consil. 163. n. 2. seqq.* in specie respondit de eo, qui puerum visus est osculis & amplexibus fatigare. Quia autē majora & atrociora delicta majores quoq; probationes desiderant, quam quæ in levioribus delictis eruendis adhibentur, propterea alii ex Dd. rectiùs hic dubitant, ex osculo commissum adulteriū minimè conjici posse asseverantes. Videsis præter modo citatos, *Iohann. Nevizan. Sylv. Nupt. Lib. iv. n. xxvi. & 76. Marc. Anton. Blanc. Tractat. de Indiciis. num. 69. fol. 157. Thom. Sanchez. Histor. Moral. part. III. §. III. fol. 260. Lib. IX. de Matrimonio, Disp. 4. n. 12. Nicolaum Bellonum in rubr. Cod. de edendo. n. 81. Marc. Mantuam Benavidium in Rubr. de Indic.* Insuper in omni actu in quo duæ præsumtiones simul occurrunt, una delicti inclusiva, altera exclusiva; semper illa præsumtio, quæ delictū excludit, præ ista, quæ delictum includit, attenditur, & in benigniorem partē fit interpretatio, quamdiu actio in dubio hæret. *l. meritò 51. in pr. ff. pro Soc. Cravetta Consil. 205. n. 8. Menoch. de præsumt. Lib. v. præs. 2. n. 6.* Quin & maximè ponamus osculū, quod alii quàm marito pepigit mulier, fuisse impudicū, fuisse luxuriosum, fuisse Veneris præparatorium, adulterium tamen veraciter, quod requirit *Iustinianus Novel. 117. c. 8. vers. Si de adulterio. apud Petrejum Conclus. Criminal. 92.* non probat, futurū quippe duntaxat, non etiam præteritum arguens: nec ob id tanti faciendū, ut vel divortio, vel dotis ac dotalitii amissioni justam causam præbere possit. Pœna namq; quā delicto consummato lex imponit, ad attentationē producenda non est, *l. sæpe 53. ff. de verb. sign. c. odia. c. in pœnis. de R. I. in 6.* Etsi tactus hujusmodi libidinosi culpâ minimè carent, non sic tamen puniendi, ac si res perfecta fuisset. Ut alia nempe crimina pleraq;, ita adulteriū quoq; in foro quidē civili, non sola animi propositione, sed assumpto actu intelligenda. Ex quâ quidē ratione nec solicitatores aliarū nuptiarū, & matrimoniorū interpellatores, qui effectu sceleris potiri non potuerunt, pro adulteris habentur, ut ordinaria adulterii pœna veniant puniendi. *Nicolaus Henelius Tract. de Iure dotalitii, c. X. §. 13. p. m. 307. Diodor. Thulden. Comm. in Cod. l. 5. Tit. 3. n. 3.*

§. XI.

§.IX. De cætero mulier oſculum etiam citra ſtupri deſiderium admittere poteſt, videlicet à conſanguineis, inter quos omnis ſiniſtra præſumtio ceſſat, *l.19.C.de Epiſcop.& Clericis, l.34.C.ad Leg.Iul. de Adult. Anton.Gomez in L.Tauri.80.num.16. Menoch.l.V.de Præſumt.*XVII.*n.*13. Ubi exemplum ex *Ariſtotele lib.*II. *Rhetoric.* adducit, de matre, quæ ſe filio, ut eam blandiùs ſalutaret, ſubjecerat, abſoluta in Judicio ſtatim, atq; cauſam explicuerat. Quin etiam ſolam amicitiã in oſculo præſcindere malam præſumtioné concluſerunt, *Cagnol.in Rubr.Cod. de Edendo.n.*34. Secundò quandò oſculum eſſet cauſa honeſtæ amicitiæ, ibidem *Bolognet.n.22. Iohann à Ripa in Rubr.extr.de Iudic.n.23.verſ.declara modo.* Similiter conſuetudo loci & ætas oſculantis mulierem excuſant. Quis enim de oſculis Gallorum, Anglorum, & Belgarum ſalutatoriis mali quidpiam præſumat? *Menochius* in Regione Pedemontii obſervari vidit, ut mulieres oſcula tolerent à ſanguine conjunctis & amicis domũ ex peregrinatione aliqua reverſis *de arbitrariis Iudicum Quæſtionibus & cauſis l.*II.*Centuria* III.*Caſu 287.fol.m.431.n.13.* Hic tamen advertendum, utrum oſculatio fiat palam & in publico, an in ſuſpecto loco, item ſitne ſimplex, an καταγλώττισμα. Si enim talia concurrant, præſumtio bona quam loci conſuetudo ſuppeditat, infringetur. In tenerâ & ad Venereas actiones inhabili ætate præſumtio inhoneſta locum non reperit, quandoquidem oſcula miſceri queunt blandiendi cauſa. Undè *Pariſ.in Conſil.163.n.*10. decernit, eum, qui puerum minorem decem annis oſculatus & amplexus eſt, præſumi hoc magis ex cauſa benevolentiæ, quam ex causâ libidinis feciſſe.

§. X. His ita prælibatis quæritur quæ pœna, Mulieri alterius præter maritum oſculũ admittenti irroganda ſit. Reſp. Communis Jctorum opinio eſt quod mulier non ſolũ propter adulterium, verùm etiam oſculũ alteri quã marito datum, aut contrectationé mamillarum ſuarũ conceſſam, dotem ſuã amittat, ſecundum *Baldum, Volumi.*IV. *Conſil.207.in c.tuæ.de procurator.n.4. Nicol.Bellon. in Rubr.de edendo.Iul.*Clar.§.*adult.n.6.Modeſtinus Piſtoris* Conſil.3. *n.29.Vol.*I. Nã inter cauſas amittendæ dotis hæc quoq; numerantur: Si mulier ignorante vel notante marito extraneorum virorum

convivia appetierit: *l.8.§.3.C.de repud.* Si cum impudicis viris cœtum inierit: ſi libidinis cauſa cum viris laverit: *l.ult.§.2. Cod.eod. Novell.117.cap.* VIII.§.4. Si dum eſt in matrimonio, alium maritum ſibi fieri conata fuerit; Atqui nonne plus eſt oſcula, quam convivia appetere? nonne plus eſt oſcula, præſertim columbina, & quæ Græci καταγλωττίσματα vocant, commutare, quam cœtui virorum intereſſe? In cœtu præſumitur actus libidinoſus, in oſculo adeſt & apparet. Nonne item maritum alium ſibi fieri conata dicenda, quæ licet matrimonii compage in unam carnem cum marito coierit, non adquieſcit tamen, ſed protervo propoſito oculum à membro ſuo avertens, in alienum reſpicere geſtit? Quæ alia ſigna & teſtimonia, ipſam in maritum hoſtilia cogitare, deſideres? *Baldi* ſententiam probare contendunt *Iohann Andreas Felinus in cap. præterea.in fin. de teſtibus. Curtius Iunior. in Rubr. de edendo num.* XXV. *Iohann à Ripa in Rub. extra. de Iudiciis num.16. verſu, quid tenendum. Berous in Rubr. extra. Antonius Guibertus in Tract. de dote, c.6.n.38. verſu, quid autem ſi ſuavium. Covarruvias Libro* IV. *Decretalium, de Matrimonio, parte 2. cap.7.§.6. num.3. Tomo* I. *Oper. fol.* 212. qui ſequenti numero clarè pronunciat, per oſculum quod Vaſallus uxori Domini ſui dederit ex laſciviâ, feudum amitti. Cum autem nulla lex uxorem ad tam gravem pœnam propter oſcula adigat, ideoque minus tutum eſſet illam inferre. Imo menti Imperatoris talis pœna planè repugnat, *velut ex l.ult.C. de repud. apparet.* Omnibus cauſis, *inquit*, requiſitis & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas, quas anteriores conſtitutiones & præſens diſpoſitio introduxit, invenimus, & in *Novell.117.cap.*12. ait: præcipimus nullam aliam cauſam præter eas, quæ nominatim inſertæ ſunt huic legi, poſſe ſolvere legitimum matrimonium, ubi nihil de oſculo reperitur. Accedit quod plerisque in locis divortium & dotis amiſſio conjunguntur. Ut ſic, cum hodie divortium ob dictas cauſas non admittatur, nec dos ob easdem amitti debeat. Ad Conſtitutionem de feudo quod ſpectat, illa ſpecialis eſt, neque ea quæ de Vaſallo ſtatuuntur, ſtatim ad mulierem commodè trahenda ſunt. Quapropter rigoro-

rigoroſam illam ſententiam ICti non poſtremi pili rejiciunt; *Decius in Rubr. Cod. de edendo num. 2. & in Rubr. extr. de Iudic. num. 1. Iaſon. in lib. 2. in Princip. num. 5. pr. ff. Alciatus Lib.* IV. *Parergor. Iuris*, *cap.* X. *Aldobrandinus & Hieron. Gigas in addition ad Decium, in Rubr. d. de Iudic. aliiq; à Menochio Lib. 2. de Arbitr. Iudic. quæſt. Caſ.* 287. *num.* 17. *ſeqq. Lib.* V. *de præſumt.* XLI. *n.* 26. *ſeqq. D. Carpzov. in Iuriſprud. Conſiſtor. defin.* 189. *& Pract. Criminal. part.* 2. *quæſt.* 64. *num.* 15. *ſeqq.* Poterit igitur Maritus ipſe mitiori pœnâ petulantiam uxoris ſuæ domi coercere, vel ſi in vulgus propriùm dedecus ſpargere velit, Judicis arbitrio rem componendam ſubmittere. *Iohann. Baptiſta Bajardus in Additionibus & Annotation. ad Iulii Clari receptar. ſententiar. Libros* V. *ſive Practicam Criminalem*, *quæſt.* 38. *num.* 31. *pag. m.* 339. *Edit Francofurt. in folio, Anno* 1598. Singularem Conſtitutionem adducit his verbis: In civitate Neapoli mulier patiens oſculum ſibi imprimi, perdit penitùs ipſo facto dotes omnes, ſi quas habet, vel habitura eſſet, & à paterna maternaq; ſucceſſione pariter expulſa, omni ejus compendio & commoditate remanet irrecuperabiliter ſpoliata, & nullus pro ea intercedere poteſt, alias punitur. Ratio hujus ſanciti eſt, quia Itali (& Hiſpani) alienis oſculis mulierum pudicitiam contaminari credunt.

§. XI. Graviſſimè etiam alibi in laſcivas illas & vagas deoſculationes animadverſum eſſe, Hiſtoriarum Pandectæ luculentis exemplis demonſtrant. Illuſtro quoddam apud *Herodotum Hiſtoricorum*, *facilè* principem occurrit, cujus ſenſum ſolummodo, cum Scriptoris verba paulo prolixiora ſint, hic eruam. Cum Perſarum Legati à Dario in Macedoniam, petitum aquam & terram mitterentur, magnificè ab Amynta Rege excepti, & ad lauta convivia invitati ſunt. Tum illi famâ de Græcarum mulierum eleganti formâ commoti, iſtas in palatium introduci petierunt. Annuit Rex Amyntas, nihil denegare auſus, atq; illicò adductas Legatis aſſidere juſſit. Perſæ autem largo potu & blando fœminarum adſpectu, potentiſſimis amoris illicibus, in profundam libidinis cupidinem præcipitati, aſſidentes more patrio contrectare,

Digitized by Google

& furtivis verberare oſculis cœperunt. Hanc effrenem hoſpitum intemperiem Alexander Regis filius indignatus, mulieres tanquã ad Concubitum evocavit, ac illarum loco adoleſcentes muliebri habitu acſicâ inſtructos Legatis adjunxit, quos perſonali hoſpites jugulârunt, eoq; pacto flagrantes amoris ignes proprio ipſorum cruore extinxerunt. Longè alia olim ſedebat mens Piſiſtrato Athenienſium Tyranno, qui adoleſcentem quendam examore filiam ejus virginem in publico oſculantem, facilè pertulit, & uxori urgenti ut illum capitali ſupplicio afficeret, reſpondit: *Si eos qui nos amant, interficiemus, quid his faciemus, quibus odio ſumus? Valer. Maximus Lib.* V. *cap.* I. *externo* II. *Polyænus Lib.* V. *Idem* tamen de P. Mœnio refert, eum in libertum ſibi admodum gratum, quem nubilis jam ætatis filiæ ſuæ oſculum dediſſe cognoverat, acerbiſſimè animadvertiſſe, filiæq; tam triſti exemplo præcepiſſe, ut non ſolùm virginitatem illibatam, ſed etiam *oſcula* ad virum *ſincera* perferret. *Lib.* VI. *cap.* I. *Rom.* IV. *Aegidius Boſſius cauſ. Criminal. Tit. de extraordinar. Crimin. num.* 3. Factum Jacobi Trivultii adducit: Is enim cum Regis Gallorum nomine adminiſtraret Ducatum Mediolanenſem, Gallum quendam, quod Suſannæ Trivultiæ rapuiſſet oſculum ſecuri percuſſit. Quæ quidem pœna juſto ſeverior videri queat, niſi circumſtantiæ delictum aggravantes ultimum ſupplicium efflagitâſſent. Mulier enim iſta Suſanna Trivultia ſine dubio Adminiſtratoris Trivultii cognata erat, adeoq; ſe ex hoc temerario contactu atrociſſimâ injuriâ affectum reputabat. Ut igitur alios ſacra ſui Principis reverentia, ab ejusmodi procacibus factis deterreret, ſtrictiſſimi Juris in hoc puniendo exemplũ ſtatuere conſultum duxit. Nec fortaſſis mitior animadverſio hâc noſtra ætate maneret illũ, qui Principis cujusdam uxorem, filias, aliasq; cognatas fœminas laſcivis impetere oſculis præſumeret. „ Qualitate enim ut *Chryſoſtomus* alicubi pronunciat, perſonarum „ delicta æſtimantur. Qui privatum aliquem injuria affecit, pec„ cavit quidem, ſed non eodem modo quo is, qui magiſtratum: & „ gravius, quò quisque majorem magiſtratũ læſerit: non æquè qui „ inferiorem, At qui Regem, multò magis. Et injuria quidem ſeu

contume-

contumelia una & eadem eſt: eminentiâ verò perſonæ, in quam „ delinquitur, major redditur. Ita qui Regem injuriâ affecit, into- „ lerabilem pœnam ſuſtinet, ob perſonæ majeſtatem dignitatem- „ que. Præterea notum eſt juris ſtudioſis, atrocem injuriam inter „ alia etiam ex loco æſtimari, ut ſi cui in theatro, in foro, in conſpe-ctu Prætoris, in concione facta ſit injuria. *l. Prætor. §. atrocem. ff. de injur. §. atrox. I. eod. tit. l. 16. aut facta. §. 1. ff. de pœnis. Demoſthen. Orat. contra Midiam.* Hanc ſententiam *Chryſoſtomus homil.* XXXIX. *in acta Apoſtolica* egregiè his verbis illuſtrat: In contu- „ meliis nihil ita nos contriſtat, ut eorũ, qui nos vident, ſententia. „ Non enim æquale eſt, publicè contumeliâ aſpergi & privatim, „ ſed illas quidem privatas contumelias facilè ferimus, quando in „ ſolitudine, quando nemo conſcius, & ſine teſte hoc patimur. „ Ut ſiquidem quis honoret coram omnibus, contumeliâ afficiat „ privatim, etiam gratias habebimus. Itaq; quod triſte, non ex na- „ tura contumeliæ, ſed in ſententia ſpectantium, ut ita non videa- „ tur contemptibilis eſſe. Laudatus *Boſſius Lib. cit.* ait: Antonius Venerius Dux LXIV. Venetiarum, proprium filium Aloyſium carceravit, quod invitæ mulieri oſculum præripuiſſet. *Iulius Ferretus de re navali lib.* XII. addit quia cornua hirci poſuerat in oſtio domus mariti ipſius amaſiæ, juvenis mœſtus mœrore & verecundiâ periit maximo cordis dolore. Videatur latiùs *Petrus Marcellius in Hiſtor. Princip. Venet. Egnatius Lib.* V. *cap.* 8. *Lib.* VI. *cap.* 3. *Fulgoſus Lib.* V. *cap.* 8. Anno MDLXII. per regnum Neapolitanum edita eſt Pragmatica Sanctio Regis Philippi, qua illi qui per vim oſcula præripiunt, ultimo ſupplicio jubentur puniri, referente *Cæſare Urſillo in Addition. ad Matthiæ de Afflictis deciſ.* 276. *num.* 2. Et eam pœnam cuidam de Terrâ Sanzæ irrogatam fuiſſe confirmat *Vincentius de Franchis deciſ.* 333. *num.* 6. Contra *Ioh. Baptiſta Bajardus in addit. ad Clari quæſt.* 83. *num.* 33. dicit, ſe non vidiſſe illam ſanctionem in Practicâ ſervari.

§. XII. Quandoquidem ergò Jus nullibi capitis pœnam violentis oſculatoribus imponit, ulterius diſpiciendum eſt, quæ pœna hujus generis delicto conveniens ſit, aut infligenda reſtet?

reſtet? Hic legum interpretes in ſuis conſultationibus communiter pronunciare audio: Quandò vir impudicè deoſculatus eſt puerum nulla vi adhibita, punitur pœnâ extraordinariâ ſicq; arbitrariâ. Ita ſenſit *Paulus in l. 1. §. qui puero. Ibi, quidve impudicitiæ gratia fecerit. ff. de Extraordin. crimin.* & in ſpecie, ſic novè intelligit *Ludovicus Peguera Hiſpanus, deciſion. Criminal.* VII. *num.* 15. Secundus caſus, quando vir deoſculatus eſt puellam adhuc virginem, ſine vi, hoc caſu pariter punitur pro Judicis arbitrio. Fundamentum extat *lib. 1. pr. ff. de Extraordin. Criminibus*: Solicitatores propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. Quem textum gloſſa hoc modo rectiſſimè interpretatur, quando perventum eſt ad Colloquium, vel baſia. *Cynus in l. ſi quis non dicam rapere in 6. & ibid. Baldus num. 7. C. de Epiſcop. & Cleric. Salicet. in lib. 15. qui cum telo. ff. ad L. Cornel. de Sicar. Afflict. in deciſ. 276. num. 3. Thomas Grammaticus Conſil. 48. Iul. Clarus in Practic. Crimin. §. ult. qu. 83. verſ. oſculum inferens.* Quando vir vi adhibitâ impudicè oſculatus eſt puellam vel mulierem jam nuptam, ſimiliter admittere cogetur pœnam arbitrariam, *Iohan à Ripâ in Rubr. extr. de Iudic. num. 26. Menoch. deciſ. 287. de arbitrariis Iudicum quæſtion. & cauſis Lib.* II. *Ex. l. 1. §. 2. ff. de extr. crimin.* patet in caſibus attentatæ pudicitiæ & per conſequens etiam oſculo laſcivo, apud Romanos in uſu fuiſſe pœnam deportationis, quæ cum hodiè amplius in obſervantia non ſit, Judex pro facti ac perſonarum qualitatibus aliam quamlibet eligere poterit. Multis in locis deportationi ſucceſſit perpetua damnatio ad triremes, quâ de ad præſentem caſum teſtatur *Peguera l. ſupra allegato deciſ. criminal. Aegid. Boſſ. in 1. de extraord. Crimin. 1. 30. Proſp. Farinacius quæſt. Criminal. 143. num. 163. Caball. in reſolut. Criminal. Caſ. 96. Idem Peguera l. c.* memorat in Regio concilio Anno 1583. decretum eſſe, contra quendam agricolam, quod puellam invitam & acclamantem fuiſſet amplexus & exoſculatus, bannum à Principatu Cataloniæ in quinquennium. Et *Matth. de Afflictis in deciſ. 276.* ſcribit, cum ipſe & commiſſarii in regno Neapolitano conſul-

conſulti eſſent à Rege, quæ pœna ab eo qui in plateá publicâ extra Neapolim virginem ætate maturâ oſculo per vim laceſſierat, de jure ſumi poſſet, reſponſum eſſet, ut & per triginta milliaria relegaretur à loco delicti, & pro modo facultatum pecuniâ mulctaretur. In ſtatu Eccleſiaſtico per conſtitutionem *Marchia Lib.* IV. *cap.* 72. ſancitum eſſe tradit *Bajardus ad Clari quæſt.* 83. *num.* 33. ut deoſculantes mulierem, virginem, ſive viduam incurrant pœnam fuſtigationis & amiſſionis bonorum. Imprimis quoq; diſponitur, ut matrimonium inter oſculantes æq; ac inter adulteros contrahi non poſſit. Conf. *Iohann. Bertachini Firmani Repertorium part.* III. *pag.* 487. *Auguſtinus* oſculum alienæ mulieri fixum verbere vindicandum exiſtimat, *lib.* XXI. *de civitate Dei*, *cap.* XI. *p.m.* 975.

§. XIII. Quod ſi juvenis præ nimio amore oſculum mulieri obtulerit, tum ſi non ab omni pœna immunis, ſaltem mitiori corrigendus eſt. Amor enim quidam quaſi furor eſt, *Ariſtot.* VII. *Ethic. cap.* 7. quem intra ſuos limites cohibere perfectæ Philoſophiæ eſſe, ipſemet *Iuſtinianus* judicavit. §. *illud. auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Atq; mitiùs quàm regulariter fit, Curiam Neapolitanam in cauſa cujusdam Clerici decreviſſe obſervat *Iohann. Aloyſius Riccius part.* III. *deciſ.* 155. Memorabilem de Mundo adoleſcente Paulinam Romanam in templo Iſidis præ amoris violentiâ corrumpente, tradit hiſtoriam Zonaras *Annal. Tomo I.* quæ uti lectu jucunda, ita præſenti inſtituto accommodata meritò hic legitur. Romæ *inquit*, annalium conditor, Paulina „ quædam, & generis ſplendore, & morum integritate præſtans, „ & opibus abundans, vultu ad hoc venuſto, & ætate integrâ, ac- „ modeſtiâ ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum „ genere ipsâ inferiori. Hujus amore captus Decius Mundus, „ inter Equites dignitate præſtans, mulieris pudicitiam muneri- „ bus ſolicitabat, CCM. Drachmarum Atticarum pro uno con- „ cubitu pollicens, eâq; recuſante magis inflammabatur, adeò „ ut abſtinentia ciborum necem ſibi conſciſcere inſtitueret. Ha-

„bebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis „malorum peritam. Ea adolescentem sic affectum verbis confirmat, & pollicitationibus refocillat, ac sibi duntaxat quinquagies mille drachmis opus esse dicit ad rem conficiendam: „quibus acceptis cum illam pecuniâ non expugnari posse cerneret, sed cultui Isidis (ea tum à Romanis pro Deâ colebatur) „esse deditissimam: quosdam falsæ illius Deæ Sacerdotes convenit, pecuniam offert, ut Paulinam quibus possint dolis circumventam, Mundo sui copiam facere cogant. Illi pecuniâ „deliniti facinus aggrediuntur. Eorum natu maximus Paulinam seorsim convenit, se ab Anubide, ipsius amore capto, „missum esse profitetur, ut eam accerseret. Mulieri ea verba „optatissima acciderunt, si à Deo amaretur: & nuncium illum „cum marito communicat, qui gnarus modestiæ conjugis eam „abire sinit. Cum in lucum venisset sub somni tempus, mulieri in ipsa æde lectus paratur, lucernæ extinguuntur. Mundus jam antea ibi abditus, per totam noctem sub Anubidis „nomine libidine sui expleta, discedit. Illa reversa Anubidis „apparitionem marito narrat, apud familiares de congressu „Dei gloriatur. Sed tertiô post id facinus die, Mundus ei obviam factus, Paulina, *inquit*, & ducenta millia habeo, & tu „mihi gratis gessisti morem. Tua verò ergà Mundum injuria „me non attigit, qui Anubidis nomen ipse mihi fecerim. E „quibus verbis mulier intellecto facinore, vestibus laceratis, „marito insidias indicat. Is apud Tiberium conqueritur: „Imperator, facinore comperto, Sacerdotes & Iden in cruces tollit, ædem diruit, Isidis simulachrum in Tiberim demergit, Mundum in exilium agit, pœnam graviorem ob amoris „vim clementiâ moderatus. Hactenus ille. Hinc liquidò constat pœnam propter vehementem amoris affectum mitigari solitam. Idq; & ab Areopagitis, gravissimis alioquin delictorum censoribus observatum fuisse; *Aristoteles* memorat, *Lib. I. magnorum moralium cap.* XVI. & ex eo *Alciatus Libro* VII. *Parergorum cap.* XXV.

§. XIV. De

§. XIV. De Monacho vel Clerico qui turpe osculum adolescentulis impresserit, *Fructuosus* Episcopus severissimum decretum tulit, quod post librum *Philastrii de hæresibus* ponitur, in libro qui inscriptus est *sententiæ Patrum, de officio Rectoris Ecclesiæ*, Can. 95. *Fructuosi* hæc sunt verba: Monachus aut Clericus, parvulorum aut adolescentum consectator, qui vel osculo, vel qualibet occasione turpi deprehensus est, comprobatâ patenter per accusatores verissimos, sive testes, causâ, publicè verberetur; coronam capitis, quam gestat, amittat, decalvatusq; turpiter opprobrio pateat, omniumq; sputamentis oblinitus in facie, probra suscipiat, vinculisq; arctetur ferreis, carcerali sex mensibus angustiâ maceretur, & triduanâ per hebdomadis singulas refectione panis exigui hordeacei vespertino tempore sublevetur. Post deinde expletis his mensibus, aliis sex mensibus succedentibus, sub senioris spiritualis custodiâ segregatâ in curticula degens, operi manuum & orationi continuò sit intentus, vigiliis & fletibus & humilitate, & pœnitentiæ lamenta percipiat, & sub custodiâ semper & solicitudine duorum spiritualium fratrum in monasteriô ambulet, nulla privatâ locutione, vel concilio deinceps juvenibus conjungendus. *Conf. Gregor. Tholosanus Syntagm. Iur. univ. Lib.* XXXVI. *cap.* XI. *num.* 10. *pag.* 715. *Regino Abbas* Anno Christi DCCCXCII. *Cœnobii Prumiensis* constitutus, *de disciplina Ecclesiastica veterum præsertim Germanor. Libro* 2. *cap.* CCL. & CCLI. Qui per illecebrosos amplexus fœminæ vel per osculum polluitur, XXX. dies pœniteat. Qui tetigerit inverecundè carnem ejusdem fœminæ, III. menses pœniteat. Qui per turpiloquium polluitur, VII. dies pœniteat. Presbyter si osculatus fuerit fœminam, per immundum desideriũ XX. dies pœniteat. Qui in somnis voluntate pollutus est, surgat & cantet VII. Psalmos Pœnitentiales, & in die XXX. Qui peccare voluerit in somnis & nõ fuerit pollutus XXXIV. Psalmos cantet. Notatu quoque dignissima est relatio de Episcopo formosissimam Imperatoris Rudolphi Habsburgensis conjugem Agnetem osculante,

per.p.760. Argis contentio erat Nicostrato & Phayllo de Republicâ: eò cum venisset Philippus Rex, apparebat hunc, si uxorem quæ erat insigni formâ Regi abutendam præberet, Magistratum aliquem sibi & principatum impetraturum. Cumque sentiret hoc Nicostratus, & circa fores domus obambularet, Phayllus uxori crepidas subligavit, chlamydeque & causiâ Macedonicâ ornatam, tanquam unum de pueris Regiis, ignotam aliis Regi submisit. *Idem l.c.* Et quam olim cœtus muliebris histrioniam fecit, eandem adhuc hodie exercet. Invenias enim tam urbanos viros vulgò vocant cornutos, qui mutua extraneorum oscula turpesque amplexus uxorum suarum patienter ferunt, & ut ait ille, *spectare lacunar, aut vigilanti stertere naso*, ad exemplũ Cabbæ Romani assolẽt. Cornutus *Iohanni Parladorio rer. quotid. lib.* I. *c.* XVII. *n.6.* dicitur, quasi sit corde nudus, qui dedecus tale patiatur. Nam ut Salomon *Proverb. c.* XVIII. inquit: *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, qui autem tenet adulteram, stultus est, & insipiens.* Tales inter Lipsienses boni viri, & in legibus Longobardorum Argæ dicuntur, à Græco ἀεργός, quasi ἀεργός, sine opere, ignavus, stupidus, segnis. Cucurbitam quoq; dicebant virum uxoris adulterio infamem. Ab Italis, Anglis & Gallis alio atq; alio vocabulo insigniuntur, quod festivissimus Anglorum Martialis *Ovvenus joco so Epigrammati* XXXVIII. *ad Henricum Principem VValliæ, Lib.* II. inclusit:

Cur Itali longè gravius quam Gallus & Anglus
Uxorum lusus, oscula furta ferunt?
Bestia pejor ave est, cui nupsit adultera conjux:
Italus (1) est quadrupes, Gallus & Anglus aves. (2)
Gallus & Anglus aves, quadrupes est Italus? ergò
Ex tribus his solus cornua fert Italus.

(1) Becco cornuto. Hircus. (2) Gall. un Cocu, Angl. A Cuckold, cuculus. Idem *Epigramm.* CLXIII. *Lib.* I.

Si quandò sacra jura thori violaverit uxor,
Cur gerit immeritus cornua vir? caput est.

Necnon *Lib.*I. *Epigramm.* XLIX.

Si natura daret tibi cornua, tollere posses,
Quod tibi nupta dedit, tollere nemo potest.

In ripa Thamesis suburbio Londinensi Rattelevv dicto, opposita, pertica conspicitur lignea cum cornibus arietinis superiùs affixis, quæ vulgò significare dicuntur ita puniri eum, qui sciens & volens passus sit alium cum conjuge sua concumbere, tacitè in adulterium consentiendo. In jure feudali de hoc actu usurpatur barbarum verbum cucurbitandi, ut cum Vasallus feudum dicitur amittere, qui Dominum cucurbitaverit, id est, cum uxore concubuerit, *Sigismund. Finckelthus. disp. Feud.* X. *thes.* 10. *lit.* a. *Godeschalc. Stevvechius in Apolog. Apuleji.* rationem ejus evolvit *Hotomann. Lexico feudali, & Conrad. Rittershusius partit. feudal. lib.* II. *c.* 5. *q.* 92. Quia qui stuprum parare audet in personas conjunctas Domino, is eum habet pro homine inerte, quasi qui pro capite habeat cucurbitam, & peponem loco cordis, ut est proverbium apud *Tertullian. lib.* IV. *advers. Marcion. c.* 40. sive qui pepone magis insulsus sit, ut *idem lib. de anima* habet; sive qui dignus sit, qui cucurbitas pingat. *Alciatus* legit cucuritare, quam lectionem confirmare videtur *Iohannes Ovvenus lib.* I. *Epigramm.* 40.

Induit uxoris pertæsus Cotta cucullum,
Ut mundo moriens exueret cuculum.

Cuculum autem vocant taliter cornutum virum, quia conjux illum cogit agnoscere pro suis liberis, qui ejus non sunt, sed in ejus thalamum suppositi, sicut cuculum ajunt ova sua in curucæ nidũ imponere, à curucâ excludenda, & sicut perdices aliena sibi ova supponere perhibentur. In quem sensum *Aristoteles l.* 6 *de animal. c.* 7. scribit: Pullos cuculi nemo se ait vidisse, parit tamen, verùm non in nido, quem ipse fecerit, sed interdum in nidis minorũ avium & ova qui aliena reperit, exedit. Maximè verò nidos palumbium petit, quorum & ipsorum ova esu absumens, sua relinquit. Curruca quippe cujus in nido parit, fovet illa & excludit. Ex quibus verbis liquet, Cuculi nomẽ adultero, Currucæ verò patienti seu Cornuto (quem vocant) magis quadrare. Curruca autẽ est avis haud dissimilis ei, quam vulgò Coruxam, à Latino verbo non multũ discordante

dante appellamus: ea in occipitio plumarum cornuſcula quædam attigere ſolet, & indè *Cornuti* maledictum originem verius traxiſſe videtur, ſecundum *Parlador. d. l. n.* 8. Ubi n. ſeq. dicit, ad iſtud etiam convitium pertinere, ſi quis injuriandi gratiâ, aliquẽ *bonum Virum* (Gallic. *un bon homme*) appellaverit: nam & eâ appellatione, malignè interpretata *Cornutus* ſignificari ſolet. *Nevizanus in Sylv. nupt. l.* I. *n.* 76. *Boer. conſil.* 4. *n.* 7. ſed vide *Parlador. d. c.* 17. *n. ſeq. Rittershuſ. ad* §. 1. item Lex Julia *de adulteriis verſ. Ex his intelligimus. Inſtit. de publ. Iudic.* Germani efferunt Hahnrey/quaſi dicas Gallichorea, *Speculum Saxonicum l.* 2. *art.* 13. *in gloſſ.* Conveniunt namq; in hoc cum Gallis, quia licet Gallus proprias uxores habeat, quæ tamen ab aliis etiam viſitantur: Ita & hi licet proprias uxores alant, ab iis etiam alii admittuntur viri. Subſeſſor vero alieni thori qui alicui cornua imponit, Latiniſſimo vocabulo dicitur *Capellanus, vicarius*, ſive *matrimonii Coadjutor*.

§. XVI. In India herba quædam Dutroa ſive potius Datura ubertim provenit, quæ cibo potionive admixta cerebrum invadit, ac ſtultitiam quandam riſu continuo abſq; ullo alio ſenſu, aut ullâ rerũ notitiâ excitat, conciliato etiam ſomno, qui per viginti quatuor horas durat, niſi pedes frigidâ aquâ abluantur. Hujus herbæ uſus Luſitanorum ac Indorum mulieribus frequens eſt, quã maritis ignaris propinant, ut ſecurè adultero copiã nefandæ libidinis faciãt. Ita marito præſente & apertis ſpectante oculis, verũ fatuo riſu in mẽtis abalienationẽ conjecto, communi proverbio illa cornua inſtruũt, quibus conjugẽ proſtituto geniali thoro infamant. Nec is è ſomno excitatus cujusquã reminiſcitur, verũ ſopore lèvi ſe correptũ exiſtimat. Etſi autẽ Dutroæ uſus, ob illã, quam dixi vim, ſeveriſſimè eſt prohibitus, fit tamen, ut ipſimet etiam edictis qui caverit, ab uxoribus decepti, eandem inſcii bibant plurimùm: ſexu quippe muliebri in herbâ illâ indaganda quammaximè occupato, ſaltem animo ut obſecundent ſuo. *Salmuth ad Panciroll. de reb. noviter repert. Tit.* I. *p. m.* 61. *Thomas Bartholinus* eruditæ Daniæ Sol „ curatius rẽ ob oculos ponit ſcribens *Cent.* 6. *Hiſt. Anat. & medic. n.* „ 76. *p* 331. Datura apud Indos prẹſertim in Goa familiaris, A chãto „ ſin dis eſt, teſte *Gartia ab Horto l.* 1. *Pl. c.* 24. Fructũ fert Stramoneç

haud

„ haut absimilem, cujus speciem credit *Christoph. à Costa l. aromat.*
„ *P. Alpinus Lib. 2. Plant. Exotic. F. Columna Not. ad Hist. Mexic. p.*
„ 886, qui quinq; ejus species describit. Fructus pomum refert,
„ sed aculeatum & oblongum nucis juglandis magnitudine, semi-
„ nibus exiguis refertum. Nam Solani genus esse probat *Veslingius*
„ *Annot. ad Plant. Aegypt. Alp.* At Hioscyami speciem defendit *Jo-*
„ *hann Torrentius Not. ad Hist. Mexic. l. 4. c. 18. l. 8. c. 28.* quia narco-
„ ticam vim obtinet, & varia phantasmata inducit. Utuntur hoc
„ semine Indicæ mulieres lascivæ & fures, quemadmodum refe-
„ runt oculati testes *à Casta, Garcias, Lindschotanus, Mandelslous,* a-
„ liique. Illę ad fallendos maritos, hi ad furtum. Mulieres Lusitanæ
„ in Goa civitate opulentissima ut securius libidinem cum procis
„ expleant, fallantq; etiam præsentes maritos, ex semine Daturæ
„ recentive Planta succum exprimunt, vel siccata semina in pul-
„ verem redigunt, eaq; conditis vel cibo vel potu mista astu quo-
„ dam maritis exhibent. Varia ex assumto semine patiuntur viri,
„ vel enim somno obruuntur profundissimo, vel fatui redduntur,
„ sensibusq; orbantur, ut videntes nihil videant, & cum ratione ni-
„ hil intelligant. Ad 24. horas extenditur hic paroxysmus. Interea
„ procos suos admittunt mulieres loci vitio lascivæ, & in præsentia
„ mariti omnem libidinē explent. Ubi satis Veneri indultum, ex-
„ citatur demum vir lotione pedum frigida, vel forti frictione,
„ omniumq; rerum, etiam visarum, nescius, quasi ex somno meri-
„ diano expergiscitur. Ita illuditur maritus, insciusq; Corneliorum
„ familiæ adscribitur. Singulari quoque artificio eædem fœminæ
„ norunt Daturam præparare, ut ad certas horas, quamdiu illis
„ commodum fuerit, operationem contrahat. Easdem technas
„ fallaciasq; servi furtivi heris suis adornant. *P. Alpinus l. 2. de Plant.*
„ *exotic. c. 3.* à Medicis Arabibus & Ægyptiis audivit latrones Stra-
„ moniæ longæ seminibus tritis uti ad mercatores ebrios redden-
„ dos, ut commodè ipsorum merces deprædentur.

§. XVII. Illud mirêre magis, esse in urbe vel insula Goâ locum, in quem projecta occisorum cibi gratia boum & aliorum anima- lium cornua (Lusitanis & Indis adeò despecta & odiosa) post ali-

quod

quod tempus ex interiore parte terræ adfixa radices agant, palmi unius, & quod excurrit longitudine: quemadmodum ipsemet *Linschotanus* ait, oculis se usurpâsse sæpiùs, radicibus evulsis atque inspectis, singulari sanè excremento; cum nusquam terrarum simile exemplum in cornibus exstet, quod vel memoria sit proditum. Causam rerum naturalium curiosi indagare conati nullam invenêre, cum adhæc locus ille lapidosus sit, & aliàs infœcundus. Ideò Goæ homines supra omnes mortales excellentiâ cornuum præstabiles, diuturnâ ac perpetua infamia laborant, cum alibi ipsa cornua abscindi queant, aut detruncari: ibi autem radices altè agant & infelîâ semper cum desperatione conjugalis pudicitiæ, novis pullulent incrementis, quod festiviter sanè relatum est à *Iohanne Hugone à Linschoten*, *Descript. Navigat. in Indiam Orientalem, cap.* LXI. Conf. *Nicolai Henelii Otium Vratislaviense cap.* XLVII. *Herman. Conring. Dissertat. de habitus corporum Germanicorum causis, p.* 125. De Andronico Imperatore Constantinopolitano sub finem Seculi XII. luxuriosissimo *Nicetas Lib.* II. *in vita Andronici*, „ ita disserit: Erat luxu corruptus, cum cœtu scortorum & pellicũ „ in loca deserta & temperata secedere, & ferarum more conval- „ les & herbosos saltus consectari solebat; ut gallinarum gallus „ gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut ut Bacchus Thya- „ das & Mænadas, sic ipse amicas suas antecedebat, tantùm non „ hinnuli pelle, & crocoto indutus. Cornua cervorum quos vena- „ tus erat, insignia, & rari aliquid habentia in porticibus fori sus- „ pendebat, per speciem ostentandæ magnitudinis ferarum, quas „ cepisset, cum revera civitatis mores, & uxorum quas ipse cor- „ rumpebat, lasciviam notaret. Hinc suspicor in multas gentes promanasse illam convitiandi formulam, ut, qui conjuges suas sive ex malitiâ, sive ex supinâ negligentiâ aliis prostituerent, & permolere sinerent, in contemptum cornua ferre dicantur. Tales cornuti quondam erant Vasalli illi, qui Comitibus ac postea Canonicis Lugdunensibus dabant licentiam prima nocte concumbendi cum suis sponsis, cujusmodi quidem pactum *jus luxandæ coxæ aut cunnagii* veteres nominârunt: sed quod tamen quia turpe

ac probrosum pro impossibili habendum & in pecuniæ contributionem convertendum, *Choppinus ad leg. Andiam. lib.* I. *de Iurisdict. Andegavensi c.* XXXI. *sub num.* 8. *& Camillus Borellus Cons.* I. *num.* 150. *f.* 12. *col.* 1. rectissimè statuerunt: Olim, inquit *Salvianus Lib.* VII. *de Providentiâ*, Vandali ad libidinem comprimendam severas pudicitiæ leges decreverunt, gladio impudicitiam coercentes; ut puritatem scilicet utriusque sexus, & domi connubii servarent affectus, & in publico metus legum, ac si duplici præsidio castimoniâ niteretur, cum & intus esset, quod amaretur, & foris quod timeretur. Sed certè maximè dolendum est his temporibus, in quibus passim ferè apud omnia tribunalia adulteri impunè evadunt, imo de ipso crimine gloriantur: illi verò quorum uxores adulteræ sunt, accusationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam ita volente pravâ consuetudine incurrant. Quare ego semper fui in hac sententiâ, quod Principes hujus temporis, qui hoc gravissimum crimen severissimis legibus non coërcent, illasque exsequi non faciunt, gravissimè peccent. Et judicio meo iste est unus ex casibus, in quibus Christiana Respublica indiget reformatione, Verba sunt sapientissimi Consiliarii Regis Hispaniarum in Provinciâ Mediolanensi, *Iulii Clari Lib.* V. *receptar. sentent.* §. *adulterium. n.* 7. *in fine.*

§. XVIII. Denique qua ratione adulteria fœminarum evitari possint, elegantissimo conceptu *Petrus Rota Prædicator Capucinus Provinciæ Brixiensis in horto floridissimo Discursuum prædicabilium, disc. sexto, p.* 90. *edit. Moguntinæ* An. MDCLXXVII. declarat: Dubium jam diu tritum est, *inquit*, circa formationem Protoparentis Evæ, cur Deus potius eam formârit ex costâ, quam ex alia parte corporis Adami *Gen.* II. 22. inter millenas rationes, quas assignant SS. Patres; observat *Petrus Berchorius*, quod costa est ad modum arcûs formata; Deus itaque hoc facto docere voluit, non solum Adamum, sed & omnes conjuges modum, quo benè & prudenter debent gubernari uxores. Nam sicut ille qui vult ut arcus bene ferat, & rectà devehat sagittam, non debet eum nimium relaxare, nec nimium tendere, quia si nimium tendatur, rumpitur,

tur, & frangitur; *Arcus nimium tenſus frangitur*: ita quoque uxor utpote formata ex coſta, quæ habet formam arcus, inſtar arcus debet gubernari, adeoque non debet tendi nimio rigore, nimium eam conſtringendo, & in domo continendo, nec nimium coarctari, in libertate gubernandi domum, quæ ei convenit. Uxor juxta S. *Thomam* non ſit ſerva, ſed ſocia bonorum. Hinc optimè dixit *Menander*: *Hoc quidem maximum, nunquam oportet virum ſapientem nimis cuſtodire uxorem in penetralibus domus, quisquis autem repagulis, & per ſigilla cuſtodit uxorem, etſi videatur ſapiens, vanus eſt & nihil ſapit*. Dum enim miſera fœmina ſe videt tam rigidè tractari, cum ſit fragilis permittit ſe vinci ab impatientia, fremit & iraſcitur: ideò de illa dixit Sapiens *Prov. 20. v. 16. Qui retinet eam, quaſi qui ventum teneat*. Hæc verba ſic explanat *Hugo Charnenſis*:
„ Ventus ſi clauſus tenetur ſtrepitum facit, ſic Mulier, ſi clauda-
„ tur, litigium facit. Et his forſan addit alia opera indecentia. Sicut autem arcus nimium tenſus frangitur, & nimium remiſſus velut debilis, non poteſt ejicere ſagittam; ita quoq; uxor ſi nimium ſecurè habeatur, fit impatiens & ruit in plura mala: ſi verò nimium remittatur, hoc eſt, ſi nimia libertas ei concedatur converſandi maximè cum viris & evagandi, velut debilis & infirma faciliter in graviſſima mala præcipitatur. Et quamvis nimia libertas in omnibus ſit noxia fœminis, attamen illa pernicioſiſſima eſt, quā iis permittitur, ut cum viris quibuscunq; converſentur. Hunc in finem conſiderat S. *Cyrillus Alexandrinus Lib. I. de adorat. in Spir.* dubium ſupra propoſitum, cur nempe Deus voluerit Evam à coſtâ Adami producere, acutè obſervans, quod dū Deus vitā noſtrā collocavit
„ in corde, cōſequenter hoc majori egeat cuſtodià, adeoq; & illud
„ involverit cuidā telæ ex pergameno, vocatæ pericardiæ: & quia
„ hæc tela tenuis eſt, ut quaſi acu perforari poſſit, eā circumdedit
„ pluribus duris & robuſtis coſtis, quæ velut aggeres illud defen-
„ dūt, & muniūt. Formando itaq; fœminā unā ex his coſtis accepit
„ ut doceret, cordi viri & mulieris deeſſe hūc murū, & aggerē fortis coſtę, ita ut nō habeat aliud propugnaculū, & munimentū, quā hāc unicam ſimplicē pelliculā, quæ unico flatu accēditur, & acu trāsforatur; adeoq; valde cauti ſint in cōverſatiōe mutua, cū faciliter &

„ per unicum intuitum corda faucientur & amore lascivo accendantur. Hinc *Gregorius*, deprimendi sunt oculi quasi quidam captores ad culpam. Et ideo non sine fundamento opinantur *Fernandez* Philippum Tetrarcham populorum Itururiæ & Trachonitum, magnam præbuisse ansam suæ uxori cadendi in adulteriũ, dum nimiũ bonus, bonam existimationem de omnibus habendo, permisit uxorẽ suam visitari à Rege Herode tanquam suo fratre, eamq; hũc revisitare, utq; colluderẽt, illaq; iret ad choreas, comœdias, quæ in palatio & quidẽ quandoq; de nocte exhibebantur &c.

§. XIX. *Iohannes de S. Geminiano Ordin. Prædicator. in universo Prædicabili. Lib. V. c. 4. p. 414. Edit. Colon. in 4. An.* MDCLXX. narrat de „taxo, quod in hyeme collectâ prius annonâ necessaria, sese cum „sua cohorte abdat in antro, sed dum timet, ne cum tempore vi„ctualia deficiant, non permittit, ut fœmella comedat ad saturita„tem, & ideò ei non statuit ingressum in penuarium, sed cibũ dat „ei ad mensuram. At illa ob talem rigorẽ succensa, molitur, quo„modo suo appetui possit satisfacere, & tamdiu speculatur, quo„usq; penuariũ intret, utq; illud est ingressa omnẽ annonam præ„paratam aufert. Nunc paulisper considerate, annon idem eve„niat illis maritis qui nimis severi sunt erga uxores, ita ut omnia iis „claudant, illisq; panem dent in mensura; & ideò dum misellæ ita „conficiuntur, nil aliud mente volvunt, quàm quomodo nunc hic „nunc ibi aliquid surripere possint. Et dum earum astutiæ Diabo„lus suppetias fert, eousq; perveniunt, ut plura eaq; gravia pecca„ta ob duritiem & impudentiam maritorum committant. Idcircò „quemlibet maritatum Sapiens hoc singulari documento monet *Eccles. 9. v. 1. Non zeles mulierem sinus tui, hoc est, ne uxorem tuam nimis severe tractes; ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam, hoc est, ne vadat ad Scholam Diaboli, & in ea cum tuâ tuaque domus ruina pravam ruinam addiscat.* Hinc ex hoc textu *Lyranus* infert: Uxor propria non est nimis arctanda. *Vegetius* tradens modum militanri, refert stoliditatem nõnullorum Ducum, qui putant ad obtinendam victoriam nil esse melius, quã quod hostis ad tales redigatur angustias, ut nullus effugii ei pateat aditus. Porro de his inquit *l. 3. de re milit. c. 21.* Sunt omninò rei militaris ignari, quia clausis ex despe-

desperatione crescit audacia, & cum spei nihil est, sumit arma formido. Idem contingit in gubernatione uxorum, nam si durius tractentur, conjiciuntur in manifestum periculum gravium errorum. Hinc ait *Johannes Cluniacensis Serm. 6. de concept.* Si omnis mulieri custodia adhibeatur, adhuc transibit per foramen acus. Mariti itaq; si velint habere uxores fideles, debent eas tractare cum discretione. Sed ante omnia debent iis servare datam fidem, quia nihil est, quod adeò uxorem irritet, ejusq; bilem inflammet, quam si videat, à marito fidem violari. Et hæc passio adeò animam & cor ejus penetrat, ut sæpe, sunt verba *S. Ambrosii Lib. 4. de Abrahamo c. 4.* mulierem in furorem incitet, & quasi mente eam capiat, ita ut nullum sit malum, quo vindictam repetere non cogitet. Hinc dixit *S. Iob. si unquam, non dicam facto, sed & desiderio resolvi fidem uxori datam violari, sanè promereor, quod scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii. cap. 31. vers. 16.*

DISSERTATIO XV.

De

OSCULO SPONSALITIO ET CONJUGALI.

SUMMARIA.

I. *Osculum signum ineundi matrimonii.* II. *Illo sponsalia confirmata etiam in Veteri testamento.* III. *Sponsale osculum congressio quadam animorum. Tertullianus à Georgio Ambianate optimè editus. Theudesinda Agilulfum osculo maritum adsciscit. Mos inter Lappones desponsatos osculandi.* IV. *Veteres castitatis observantissimi & in osculis parci. Guldrata puellæ castitas. Oscula immunda Diabolo grata.* V. *Osculum per se non facit matrimonium nec affinitatem parit. Effectus osculi inter desponsatos. Osculo dato donatio facta à sponso præmoriente pro dimidiâ parte valet, nisi sponsa sit minor duodecim annorum. Bona*

Digitized by Google

per matrem Sponſi tranſmiſſa, ſponſa non lucratur. VI. *Sponſa oſculo accepto monaſterium intrans & matrimonium conſummandum dirimens dimidiam donationis partem ſervat. Oſculum quandò copulæ æquiparetur.* VII. *Matrimonium inter proximos conſanguineos ſub conditione ſi Papa diſpenſaverit, promiſſum, in conſcientiâ non obligat ad conſummationem. Iisdem tactus & oſcula non permittuntur, nec lucrandi quidquam vim habent.* VIII. *Columbarũ oſcula. Columba optati Conjugii & Concordiæ hieroglyphicũ. Columbæ proprietates. Oſculi maritalis origo. Roma fœmina.* IX. *Begnini & Beguardi hæreſis damnata. Tactus & oſcula ſine mala intentione laſciviæ explendæ non ſunt mortalia peccata; multo minus quæ inter conjugatos exercentur. In conjugio nihil turpe eſt.* X. *Maritale oſculum ut & cæteros conjugales actus nõ niſi cautè & remotis arbitris ſuſcipere jubet verecundia. Vxores in præſentia filiarum oſculari non permittit Cato. Idem non niſi Iove tonante uxorem amplexatur.*

§. I. OSculo Sponſalitio cum conjugali arctiſſima affinitas intercedit, nam ab hoc tanquam ordinario anteambulone ad illud via ſternitur & legitimus ſecundum civiles Conſtitutiones acceſſus procuratur. Ubi nulla Sponſa, nulla ſequuntur ſponſalia, nullum contrahitur matrimonium. Uti contra alterutro poſito antecedenti, conſequens quoq; poni neceſſum eſt. Idcircò quæ mutuò gaudent relationis vinculo, impræſentiarum quandò utriusq; tractatio ſuſcipienda venit, combinare, ac junctim ſub incudem revocare allubeſcit. Non dubitamus ſub conjugum nomine complecti tam illos, qui mediante Sacerdotis copulatione conjugio jam initiati ſunt, quàm qui matrimoniũ adhuc conſummare intendunt. Cingendus habetur pro cincto in favorabilibus, & ſponſalia firmata conſtitutione dotis, vel juramento de implendâ promiſſione, vel de præſenti inter puberes, habent vim veri & confirmati matrimonii, ex ſententia Jureconſultorum. Videatur *Didacus Cavarruvias in Epit. Sponſal. c. 1. Petr. Gregor. Tholoſan. Lib.* VIII. *Syntagm. c. 5. 9.* Æque ac ſponſalia, quæ copula carnalis eſt ſecuta, *Iacob. Menoch. l.* III. *de Præſumptionibus, Præſumt. 1. n. 6.*

Digitized by

1. n. 6. ſicut diffinitum eſt in C. *is qui fidem. de Sponſal.* Vel quando poſt perfectam ætatem ſuperveniunt ſigna aliqua, ut oſcula, amplexus, munera, annuli, ſubarrhatio & ſimilia. *Menoch. Præſumt. cit. n. 64. ex gloſsâ in C. 1. §. 1. de deſponſ. impub. num. 6. Henric. Boyc. in cap. atteſtationes, col. 2. de deſponſ. impub. Bald. Conſil. 194. incipiam. lib. 3. Alexander de Nævo in l. quod Servius. num. 4. ff. de cond. ob cauſam, & in Conſilio 149. in fine Lib. V. Aret. in Conſ. 142. num. 7. Socinus Senior Conſ. 28. num. 4. libro 4. Philippus Decius conſ. 388. n. 1. ver. ſecundo modo, & conſ. 605. n. 6. Flaminius Pariſius Conſ. 51. columnâ 2. Lib. IV.* Et illi quidem adducti ſunt illo textu *cap. 1. §. 1. de deſponſ. impub. num. 6.* Ubi ex conſenſu tacito ſponſalia indicant matrimonium. Ibi gloſſa & Doctores interpretantur, tacitum illum conſenſum colligi ex cohabitatione, amplexibus, oſculis, & ſimilibus ſignis. Confer *Iohann. Althuſii Dicæologic. Lib. I. cap.* LXXIX. *num. 19. p. m. 276. Edit. Francofurt. in 4. Anno* MDCXLIX.

§. II. Veteres Chriſtiani oſculum iſtud initium conſummandarum nuptiarum, teſſeram Sponſalium, & initialem quaſi Sponſæ fruitionem reputabant. Solius oſculi interventu ſponſalia conſtituta docet Lex ab Imperatore Conſtantino lata, *Lib.* XVI. *Cod. de donat. ante Nupt.* Plurimùm autem in hoc negotio Leges civiles valent, quia Matrimonium civilis quaſi contractus eſt, & ad normam illius ſe quodammodo habet, circa quod civili Magiſtratui varia ſalutariter ſancire liberum relinquitur. Inde etiam *Chryſoſtomus Sermone* XLVII. *in Matthaum* exſertis verbis affirmat, veteres Chriſtianos ad LEGES CIVILES ſponſalia ſua conformâſſe. Ex Legibus ergò Romanis omnium optimè cognoſcimus, quid Juſtiniani ævo, proximeque ſubſecutis temporibus, ſeculis abhinc undecim in Eccleſiâ, nec non Romano Imperio, circa ſponſalia, circa nuptias & in univerſum circa cauſas matrimoniales obtinuerit. Ita in *Novellis de ſponſ.* legimus, ſponſalia datis arrhis & oſculo confirmari. Imò quæ oſculum dederat, uxoris loco cenſebatur vel plus quam ſponſa. Propterea *Quintilianus* ſolo oſculo conjuges putari

tari tradit, *declamat.* 370. & ex eo *Cujacius in Recitat. ſolenn. ad Tit. C. Si Rector Provinciæ, vel ad eum pertinentes.* Quod populus Dei in V. T. *oſculum Sponſalitium* adhibuerit, vel prima Cantici verba innuunt, ubi ſponſa Chriſti exclamat: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quô oſculo intimum qui inter ſponſos viget, amorem denotari pulchrè explicat *Ambroſius Libro de Iſaac & animâ, cap. III.* Oſculatur nos Deus, quando cor noſtrum Spiritu ſuo illuminat, quo donata anima, læta NUPTIALI CHARITATIS PIGNORE (accommoda ſponſalis oſculi deſcriptio:) dicit: Os meum aperui & Spiritum duxi? oſculum enim eſt, quo amantes ſibi invicem adhærent, & velut interioris gratiæ ſuavitate potiuntur. Per hoc oſculum anima Deo adhæret, per quod ſibi transfunditur Spiritus oſculantis, ſicut etiam hi, qui ſe oſculantur, non ſunt labiorum prælibatione contenti, ſed Spiritum ſuum ſibi invicem videntur infundere. Quæ OSCULI MYSTICI declaratio morem oſculandi inter Sponſos olim receptum ſufficienter confirmat. Confer ſupra Diſſertationem III. hujus Tractatus, ubi ex Profeſſo locum Cantici interpretati ſumus.

§. III. Aliquantò preſſiùs *Tertullianus* Latinorum Patrum quorum Scripta ad nos pervenerunt, antiquiſſimus inſtitutum noſtrum tangit, *Libro de velandis virginibus cap. II.* ſcribens: „Ad deſponſationem velantur virgines, quia corpore & Spiritu, maſculo mixtæ ſunt per OSCULUM & dextras, per quæ primùm reſignârunt pudorem ſpiritus per commune conſcientiæ pignus, quo totam condixerunt confuſionem. *Paulò ante dixerat:* „Deſponſatæ habent Exemplum Rebeccæ, quæ cum ad ſponſum ignotum adhuc ignota perduceretur, ſimul ipſum cognovit eſſe, quem de longinquo proſpexerat, non ſuſtinuit dextræ colluctationem, nec OSCULI CONGRESSIONEM, nec ſalutationis communicationem, ſed confeſſa quod ſenſerat, id eſt, Spiritu nuptam, negavit virginem, velata ibidem. O Mulierem de Chriſti diſciplinâ! Oſtendit enim, etiam nuptias fieri de adſpectu & animo, quemadmodum ſtuprum. Ratio ſponſalis oſculi erat mutui amoris firmamentum, quia oſculum mutui amoris

Digitized by Google

ris ſignum eſt, juxta *Ambroſium Lib. VI. in Luc.* In eundem ſenſum ſubtiliſſimus *Scaliger ad Cardanum Exercitat.* CCCX. *p. m.* 1002. Amans cum reamatâ (Sponſus cum Sponſa) unum eſſe, quoad licet, appetit. Quo circa & hærent, & corpora conſerunt, & ſpiritus duos, oſculorum conjunctione, unus ut ſit, faciunt. Id quod Amoris fundamentum cum putarent eſſe veteres ſapientes, baſia Græcâ voce nominârunt. Ingenioſè ſatis & appoſitè *Tertullianus* Sponſale oſculum, congreſſionem quandam vocat. Erat namq; maritale oſculum quoddam copulæ ſeu conjugalis actus antecœnium, & vota conjugalia mutuis oſculis delibantur, apud eundem. Adeò ut commodè huc trahi queat *Ovidianum* pronuntiatum *lib. I. de Arte amandi*:

> Oſcula ſi dederis, fiam manifeſtus amator,
> Et dicam, mea ſunt, injiciamq; manus.

Hinc eidem *Tertulliano* tale oſculum cenſetur commune conſcientiæ pignus, quo totam condixerunt confuſionem. Hoc eſt, pignus, quo conſcientias ſuas novi Sponſi obligant, ſe fidem conjugalem invicem ſervaturos; Item actus, quo fœmina maſculo miſcetur, id eſt, deſpondetur & corpore & Spiritu; actus deniq;, quo primùm pudorem virgo reſignat; nam apud veteres libatio oſculi Sponſalium erat index. Uberius hæc expoſita videſis in Notis *Georgii Ambiamatis, Monachi Capucini, & Theologi Pariſienſis ad Tertullianum, lib. de veland. Virgin. cap.* 11. quæ editio reliquis omnibus palmam præripit. Sed exemplo hactenus adducta notabili illuſtremus. Cum THEUDELINDÆ (Olao Magno dicitur AMALASVINTA) piiſſimæ fœminæ, Garibaldi Bavariæ Regis filiæ poſt obitum Antharis Longobardorum Regis, Longobardi liberum feciſſent, quem vellet maritum ex Ducibus Longobardis ſumendi, illa regio convivio inſtructo, præcedente cœnâ, ſumto poculo vini partem hauſit, reliquum patrio more propinans AGILULFO Taurinorum Duci porrexit. Cum autem ille rei ignarus dextram Reginæ oſculari vellet, non manus, ſed os tibi deinceps oſculandum erit,

 Agilulfe,

Agilulfe, inquit, hoc namq; osculo te in thori regniq; consortium voluntate Procerum adscisco. Anno DLXXXI, *Carol. Sigonius lib. 1. Regni Italici, p. m. 19. Edit. Francof. in fol. Anno* MDXCI. *Bonfinius lib.* VII. *Decad.* I. *Histor. Ritius Lib.* I. *Reg. Hispan. Emmanuel Thesaurus, Comes & majorum Insignium Eques in Magnificæ Inscriptionum opera, p. m. 179. Edit. Coloniensis,* in 4. Anno MDCLXXI. Morem inter Lappones desponsatos osculandi celebert. *Iohan. Schefferus in Lapponia cap.* XXV. *p. m. 281. ex Iohanne Tornæo Edit. Francof. in 4. Anno* MDCLXXIII. his verbis exponit: Prandio finito, egreditur Sponsus ad traham suam, inde capit vestes laneas, vel quicquid habet, easq; induit, tum pergit ad amicam, ut eam salutet. Salutatio fit osculo, in quo id præcipuè intendunt, ut sibi mutuo non os solum ori, sed & nasum naso imprimant. Salutat naso applicito naso, & ore ori, nam alias verè salutâsse non existimant.

§. IV. Oscula Sponsorum æq; ac conjugum in specie casta sunt & maximè licita. Nam matrimonii autor est Deus, amans castitatem & inserens mentibus humanis notitias castitatis, ut ei in castitate per omnem vitam serviamus. Habent etiam honestum finem, ex quo quilibet actus dijudicatur, nec per se contra decorum & bonum in Republicâ ordinem pugnant. *Casparus Barthius Tomo* I. *Animadversion. ad Statii Lib.* I. *sylv. 2. pag.* 30. Ideoq; osculi veteres erant religiosissimi, ut etiam pleræq; nationes, nec cuiquam temerè dabatur osculum, ne sponso quidem, sed semel tantum confirmandorum sponsaliorum causa, uti §. I. diximus. Valerius M. autor est, lib. VI. cap. 1. num. 4. memorabil. P. Mænium filiam suam seriò monuisse, ut non tantùm illibatam virginitatem, sed & oscula sincera ad maritum deferret. Adcuratè illud ipsum perpendisse videtur Guldrata puella, singulari forma & corporis venustate prædita, quæ cum ab Otthone IV. peteretur, ut sibi copiam faceret eam deosculandi, respondit: NULLIUS, HERCLE, QUAM EJUS, QUEM MARITUM HABITURA SUN, SUAVIUM ACCIPIAM. Placuit, & meritô, ea vox Principi, undè in tanta eam æstimatio-

æſtimatione habuit, ut Guidoni Germano, viro armis & belli felicitate famoſo, uxorem daret, tradente *Fulgoſo Lib.* VI. *cap.* I. & *Iudoco à Caſtro in Decachordo Morali, & decem virtutibus immaculatæ virginis annunciatæ, Tractatu* II. *Diſcurſu* XII. *num.* 127. *p.m.* 184. Imò tanto diſciplinæ rigore Sponſi quondam circumſcribebantur, ut qui ſponſalia contraxerant, ſi oſculum addidiſſent, adultera illa cenſeretur etiam ante nuptias, quæ alium oſculata eſſet, & adulterium divertiſſet, veluti *Iohan. Zonaras in concil. Trullano* poſteriori, Sec. VII. poſt N. C. coacto, can. 98. commemorat. Inſidiantur in illis oſculis, Jocus, Venus, & Dæmones ſcelerati, atq; ad os retia obtendunt ſua, ut captâ & oppreſsâ animi cuſtodiâ liberè in pectus & ſinum cordis introeant. Ideoq; regius Vates petit oſtium circumſtantiæ labiis ſuis, quod S. *Chryſoſtomus in Pſalm* CXL. refert etiam ad oſcula, quæ niſi diligenti cuſtodia impediantur, præcipites in exitium ferunt, & maximè turpia & immunda, quæ patentẽ aditum ſalutis inimico tribuunt.

§. V. Quamvis autem oſculum inter Perſonas deſponſatas quaſi arrhabo futuri matrimonii cenſeatur, certum tamẽ eſt, illud inter Sponſum & Sponſam matrimonium minimè probare, nec ullam affinitatẽ parere, *can. 18. cauſ. 27. q. 2. Lex divina.* niſi adſit Sponſaliorum contractus, aut oſculum ſub hac conditione ſponſæ fixum eſſe, liquidò conſtet. Ubi verò affectus maris erga fæmellam gratioſus & reciprocus ſeſe exſerit, etiam ſine interventione oſculi, tanquam ſigni cujusdam externi ac Ceremoniæ, Sponſalia rata & firma æſtimanda ſunt. Vid. *Henning. Arniſæus, Tractat. de Iure Connub. cap.* III. Ex adverſo Sponſalia de futuro nullatenus probantur matrimonii conſummationem conſequuta, licet oſcula, amplexus, & apprehenſio manus inter deſponſatos intervenerint, juxta *Ioſephum Maſcardum Ictum Sarzanenſem, volum.* II. *de probationibus, fol. mihi* 255. Cæterum quia oſculum quoddam initium conſummationis nuptiarum eſſe videtur, & fruitio aliqualis ſponſæ, atque oſcula ſignum & Symbolum habent cujusdam dilectionis, majoris, quàm vulgaris, *Petr. Gregor. Tholoſan. in Syntagm. Lib.* VIII. *cap.* 8. *Salmuth. ad Pan-*

Digitized by Google

ad Panciroll, rerum deperdit. Tit. XLVI. *ex Iohanne Sichardo* : idcircò hujus rei sufficiens est effectus in Jure Civili, secundùm Imperatoris Constantini decretum in *Lib. 16. Cod. de donat. ante nupt.* Si à sponso rebus sponsæ donatis interveniente osculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes, cujuslibet gradus sint, & quocunq; jure successerint, ut donatio stare pro parte dimidia videatur, osculo verò non interveniente, sivè Sponsus, sive Sponsa obierit, totã infirmari donationem, & donatori sponso vel hæredibus ejus restitui. Quod si sponsa interveniente vel nõ interveniente donationis titulo (quod raro accidit, ob innatam mulieribus avarissimo hominum generi tenacitatẽ, *gl. in l. sed si ergò: 4, in fin ff. id Senatus Consulto Vellejano,*) aliquid fuerit sponso largita, & ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, omni donatione infirmatâ ad donatricem sponsam, sive ejus hæredes donatarum rerum dominium transferatur. Calculum suum adjicit Alexius Comnenus in Constitutionũ libro, qui inscribitur JUS ORIENTALE, I. Orientis Imperator addit etiam inter solemnia nuptiarum, osculum, quod est arrhabo nuptiarum, si ea mente præbeatur, usq; adeò efficax, ut osculo dato donatio facta à sponso præmoriente, pro mediâ parte valeat, pro aliâ autem infirmetur; universam autem infirmari, si osculum ante mortem alteriùs non fuerit secutum, ex Constitutione Constantini, *l. si à Sponso, 16. de donat: ante nuptias l. 5, de Sponsa in Cod. Theodos. Arnoldus Ferronus in consuetud. Burdegal. Tit.* IV. *de dote*, §. 2. huc affert; certa sibi fragmenta Senecæ ostensa à *Paulo Sadoleto*, nondum excusa, quibus confirmat hunc morem fuisse Hispanorũ, ad quos scribit *Constantinus. l. 5. de Sponsal. in cod. Theodos. l. Si à Sponso. de donat. ante nuptias, in C. Iustin. legẽ de osculo, Conf. Antonius Perez ICtus quondam in Academiâ Lovaniensi, expositionum Codicis Iustinianai, l.* V. *Tit. 3. de donat. ante nuptias p. m. 550. seqq. edit. Lovaniensis in 4. Anno* MDCXXXVII. *Iohann. Bertachinus Firmanus in Repertorio, part.* III. *Edit. Veneta in 4. Anno* MDXC. *pag.* 478. Apud Neapolitanos Sponsa Sponsum osculata dimidiam donationem accipit, si ante

ante consummationem matrimonii Sponsus moriatur. *Matthaeus de afflictis, in Constitut. Neapolitan. lib.* III. *Rubricâ* 13. *num.* 33. *p.m.* 246. Si non osculatus est Sponsam, nihil planè lucratur. *Vincentius de Franchis, decisione* 503. *n.* 6. *p.m* 922. *Edit. Coloniensis in* 4. Quia ex osculo vir capit gaudium, & sponsa verecundiam, & quod Sponsus osculando videtur quasi cœpisse castrum. Alii etiam assignant rationem, quia osculum est actus carnis, & pro medietate est quasi corrupta caro. Alii distinctionem addunt, dicentes quod osculo subsecuto bona per Sponsum donata adquirantur pro medietate Sponsæ. Bona verò per matrem transmissa quandò transmittuntur, ut ornata accedat, nullo modo Sponsam lucrari. *Ibidem num.* 18. Inprimis autem si osculum sit matrimonii consummandi præparatorium. Neque tamen ex omni osculo mulier lucratur dimidiam partem donatorum, verbi causa, si sit minor duodecim annorum, num. 22. addatur *Didac. Covarruvias à Leyva Toletanus, Episcopus Segobiensis apud Philippum* II. *Hispaniarum Regem summus Pratorio Præfectus, operum Tomo* I. *secundâ parte de Matrimon. c.* VII. §. 4. *n.* 17. *p.m.* 208. *Edition. Francofurt. in fol. Anno* MDXCII.

§. VI. Quoniam igitur tantam efficaciam osculo sponsalitio sactatissimæ leges attribuunt, non ignobile ζήτημα succurrit, *ad quem donatio Sponsi pertineat, si Sponsa osculo accepto, matrimonium promissum Professione Religionis irritum reddat, seque monasterio ex singulari devotione mancipet*: Hic Legum Interpretes communiter prò Sponsâ vota largiuntur, pronunciando; quando osculo præcedenti per Professionem Religionis, ab Sponsâ donatariâ factum matrimonium dirimatur, neque consummari potest, vel apud Sponsam sic profitentem Religionem, vel apud Monasterium manere dimidiam illam donatorum partem, religionis favore. Ita concludit *Corneus, Consilio* 228. 4. *volum.* post *Baptistam de Sancto Severino, Iohann Baptista Lupi in dicta lege Taurinensi* 82. Qui etiam de Sponsalibus *parte* I. *Tomo* I. *Oper. cap.* 4. §. 1. *num.* 21. *p.* 135. *Regia l.* 52. *Tauri* à Caroli Cæsaris matre condita statuit, propter osculum Sponsam lucrari dimidiam partem rerum, quas ei Sponsus dederat, etiam jam præstito conjugali consensu ante copulam, nempè,

Digitized by Google

quandò oſculum poſt Sponſalia præſtitum fuit, ſecus verò ſi ante. Alia quæſtio oritur. *Num oſculum ſponſalitium, ceu certum matrimonii incundi pignus, Sponſalia ſub conditione pacta purificet, ut Sponſa Sponſum, poſt datum oſculum, ad conſummandum matrimonium, quicquid Sponſus in contrarium objiciat, cogere poſſit?* Ibi pariter Jureconſultos Sponſæ patrocinari deprehendo ex hac ratione, quoniam Sponſalia ſub conditione contracta per ſubſequentem copulam purificantur, *cap. 6. extr. de condit. appoſit.* oſculum autem hoc in caſu copulæ æquiparatur, quemadmodum Curia Neapolitana judicavit. *Franciſc. Hotomann de Sponſal. p. m. 353. ſeqq. Iohann. Aloyſius Riccius, part.* I. *Deciſion.* CXCV. *Chriſtoph. Beſoldus Theſauro pract. p. m. 208. Edit. noviſſ. in fol.* Ex contrario Benedicti Papæ decretum *in C. Leg. divin. 17. q. 2. de oſc. propinquor.* omnem vim ac valorem oſculis derogatum ivit. Nimirum, ſi cujus ſoror defuncta ſimplicibus verbis alicui deſponſata fuerit, hoc impedimento non eſſe, quo minùs is ſororem ſuperſtitem matrimonio ſibi jungere poſſet, etiamſi oſculum interceſſerit. Oſculum enim nullam parit propinquitatem, quia nullam facit ſanguinis commiſtionem.

§. VII. Ulteriùs disquiritur: *Quid de conſanguineis matrimonium vel Sponſalia de futuro contrahentibus, ſi Papa diſpenſaverit, ſtatuendum veniat, an oſcula illis concedenda ſint, & quatenus vim obligandi habeant?* Antequam de reſponſione ſoliciti ſimus, tenendum eſt, quamlibet conventionem ſeu promiſſionem de futuro conjugio eſſe validam, & in foro conſcientiæ obligare, niſi divinæ ordinationi è diametro contrarietur, & contrahentes ea ſanguinis propinquitate ſe attingant, ut inter illos legitimum conjugium eſſe nequeat. Papam autem Romanum diſpenſare poſſe jactant vulgò Canoniſtæ, etiamſi promittentes conſanguinei in ſecundo ſint conſanguinitatis gradu. *Sanchez de matrimon. lib.* V. *Diſput.* V. *n. 20. Franciſcus Zipeus in enarratione analytica libro* IV. *Tit. de condit. appoſitis.* Nam etſi *Concilium Tridentinum Seſſ.* XXIV. *de Reformat. matrimon.* decreverit, ut in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, atque ob publicam cauſam,

ſam, id tamen ſervit pro inſtructione ſummi Pontificis, & ut non, niſi ex gravi cauſa faciat. Sed non abſtulit Concilium ejus poteſtatem: quia Concilium Papæ (loquor ex hypotheſi Pontificiorum) legem non potuit imponere, à qua recedere non poſſit ex cauſa, maximè, cum Papa in his ſupra Concilium ſit, ſecundum veram Theologorum & Canoniſtarum (ſi Diis placet) ſententiam. Et conſtat pleroſque ſummos Pontifices in ſecundo gradu etiam poſt Concilium diſpenſâſſe, etiam inter Nobiles carentes coronâ, & Principatu, ac proindè hoc potius ad difficultatem quàm ad impoſſibilitatem diſpenſationis pertinet. Quare idem *Sanchez l.d.n.20.* dicit, Conditionem Legato, vel Majoratui adjectam, ut Legatarius, vel in Majoratu ſuccedens ducant conſanguineam, ſi Papa diſpenſaverit, valere non ſolum, quando conſanguinitas eſt in tertio aut quarto gradu, ſed etiam in ſecundo gradu. Contrarium tamen tenuerunt, & tam contractum de præſenti, quam promiſſionem de futuro matrimonio inter conſanguineos præfatos, ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, eſſe valida per eventum diſpenſationis obtentæ abſque novo conſenſu, ſeu nova ratificatione, & ex eis ante conditionis eventum oriri obligationem, negârunt magis communiter non ſolum Theologi, verum etiam Canoniſtæ, *Ferdinand. de Soaz tract. de Matrimonio Regis Angliæ, dubio 12. in Principio. Iohannes Gutterez lib. I. Canonicar. Quæſtion, cap. XXII. & Tractat. de matrimon. cap. 78. Marcus Antonius Cuccus, lib. V. Inſtitut. major. tit. II. n. 56. Antonius de Butrio, deciſione 203. Mantica deciſione 201. num. 4. Franciſcus Molin. de ritu nuptiarum, lib. II. diſſ. 2. à num. 8 ad 27. Stephanus Grattianus, Tomo I. diſceptat. forenſ. cap. 138. num. 46.* aliique longa ſerie adducti *apud Iohann. Angelum Boſſium, Mediolanenſem, ex Clericis Regularibus Barnabitis Congregationis S. Pauli Generalis Præpoſiti Aſſiſtentem, Tractat. de matrimonii contractu, c. X. p. m. 293. n. 308. Edit. Venet. in fol. Anno* MDCXLIII. Cujus verbis quoq; ad propoſitã quæſtionẽ reſpondemus, ejuſmodi ſcilicet deſponſatis, quorum mentio facta eſt, non licere tactus, & oſcula, quæ aliis ſponſis de futuro licitè permit-

,, permittuntur, idque non solum ante obtentam dispensationem, ut tenet etiam *Sanchez num.* 38. Sed quoque post obtentam dictam dispensationem, nondum priori consensu ratificato, ut tradit *Gutierez l. d.* quia etiam tunc absque novo consensu non sunt verè Sponsalia, & ita etiam docet *Sanchez num.* 39. Retenta hac posteriori sententia, quod item *num.* 40. ait esse dicendum, in quibuscunque Sponsalibus conditionatis personarum habilium ante impletam conditionem, ex quibus patet, quid dicendum sit ad illam difficultatem quam movet *Cævallos quæstion.* 391. *num.* 5. scilicet *an Consanguineus, qui contraxit cum consanguinea, sub illa conditione, si Papa dispensaverit, & eam osculatus est, pendente adhuc conditione, & illi dedit plura jocalia; an inquam, mortuo dicto consanguineo talis consanguinea Sponsa propter osculum lucretur medietatem lucrarum & jocalium, ex dispositione legis* 52. *Taurinæ*? Respondendum enim est, minimè lucrari; quia dispositio illius legis (ut rectè ait *Cævallos num.* 6.) non procedit ubi sunt Sponsalia irrita, & nullam obligationem gignentia ob impedimentum consanguinitatis, sed quando datur capacitas & habilitas personarum. Quare lex de lucro Sponsæ non debet intelligi inter consanguineos ratione incestus, qui potius sunt puniendi juxta jura, ac proindè cum dent operam rei illicitæ, nihil debent lucrari propter osculum, vel propter copulam habitam pendente adhuc conditione. Addo ego etiam, post obtentam dispensationem nondum ratificato priori consensu, quia in tali casu osculum & copula continerent malitiam incestus, & sic darent operam rei illicitæ.

§. VIII. His de osculo sponsalitio expeditis, ad maritale digredior, ad quod conjuges ipsa naturâ duce invitantur, Sanè Masculus è columbis non nisi prævio osculo se fœmellæ applicat, nec illa admittit maris commercium, si vacuum sit osculo. *Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Iur. p.* 154. *Plinius histor. natur. lib.* VIII. *cap.* 58. *Aelianus variæ historiæ lib.* I. *cap.* 15. *Aristoteles lib.* VI. *de historia animalium cap.* 2. *tomo* II. *oper. p. m.* 326. *Edit. Guilielmi Du-Valli Paris. fol. An.* MDCLIV. Undè à labrorum collisione peculiaris phrasis: *Columbatim labra conserere*, vel, *labris alicui columbari*, apud Latinos

tinos Scriptores innotuit. De hiſce columbinis oſculis extat verſus apud *Senecam* Mœcenatis:

Columbatimque labra conſerens labris.

Et Gallienus Imperator cum fratrum ſuorũ liberos conjungeret, tenens manus Sponſæ & Sponſi ita pronunciavit in Epithalamio:

——— O pueri pariter ſudate medullis
Omnibus inter vos, non murmura veſtra Columbæ.
Brachia non hederæ, non vincant oſcula Conchæ.

Nam per iſtud murmur amatorium blanditias & actus Venerei deſiderium columbæ exprimunt. Propter mutuum vero amorem ſummumque pudicitiæ ſtudium inter illas aves, optatum Conjugium ac inviolabilem charitatem hieroglyphicè quidam per columbam interpretabantur, *Pierius Valerianus Hieroglyphicor, lib.* XXII. *cap.* 4. *Cyprianus* ſanctiſſimus Martyr *adverſus Novatianum* pro unitate concordiâque piorum omnium emphaticè columbam protulit ſcribens: „ Idcircò & in columbâ venit Spiritus „ Sanctus, ſimplex animal, & lætum, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum, cujus ingenium eſt hoſpitia humana diligere, unius domus conſortium „ nôſſe, cum generant ſimul filios educare, cum commeant volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam „ ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, circa „ omnia demum humanitatis omnem implere legem. Hac ſimilitudine columbarum quoque utitur *Tertullianus Libro de Monogamiâ, & Propertius Libro* II. *Elegia* XV.

Exemplo junctæ tibi ſint in amore columbæ,
Maſculus, & totum, fœmina conjugium.

Ingenioſi etiam ſunt de columbæ proprietatibus verſiculi in *Hieroglyphicorum collectaneis ex veteribus & neotericis Iohann. Pierii additis Libro* I. *p.* 36. *Edit. Francof. in* 4. Anno MDCXII.

Felle columba caret, roſtro non lædit, & ungues
Poſſidet innocuos, granaque pura legit.
Eſtque frequens ad aquas, pennâque per aëra fertur
Præpete, pro cantu lugubre voce canit.

Educat alterius pullos, volitatque gregatim,
Et studet in tutis nidificare locis.

Osculi maritalis originem indicat *Plutarchus in Romulo*, statim sub initium, *p.m.* 17. *Edit. Xylandri, Tom.* I. Ferunt nonnullos captâ Trojâ profugos, cum naves essent nacti, ad Hetturiam vi ventorum expulsos, circà Tyberim amnem anchoras jecisse, ubi uxoribus eorum fatiscentibus, pelagique pertæsis jactationis, unam, quæ à genere clarior cæteris esse & præcellere mente videbatur, ROMAM nomine, ut Classem incenderent suggessisse. Id viros primum ægrè tulisse, deinde cum necessario se circa palatium posuissent, & brevi supra spem succederent omnia, quod agri fertilitatem miram sentirent, reciperent etiam ipsos incolæ: cùm alios ROMÆ honores habuisse, tùm verò ejus ut Autoris Urbi nomen indidisse. Indè posteris quoque morem perhibent traditum, ut propinquos fœminæ & viros suos salutarent osculo, quod illæ post Classem inflammatam deprecantes viros & iram eorum mulcentes, ita eos salutavissent & amplexi essent. Conf. ejusdem *tractat. de mulierum virtutibus*, Tomo II. *oper. p.* 243. *& quæst. Roman.* VI. *p.* 265.

§. IX.

Atque hoc osculum æque castum sanctumque est, ac sponsalitium adeoque licitum. Fuit quondam Begiunorum error, condemnatus tamen, *Can. fin. de Haret. in Clement.* quo adstruebatur, osculum mulieris, cum ad hoc natura non inclinet, esse mortale peccatum, *teste Alphonso à Castro adversus Hæreses*, *libro* IV. *fol.* 109. *de Beguini & Beguardi sententiâ. Tholosano lib.* XXXVII. *Iuris universi*, *cap.* XI. *num.* 20. Ex hoc errore suppeditatur ansa quærendi, *quo in censu osculandi actus liberiores habendi sint?* Respondetur, oscula luxuriosa sub pœnâ mortalis peccati illicita esse censet *Leonhardus Lessius*, *de Iustit. & jure*, & hæc est sententia S. *Bonaventuræ Tomo* II. *Opusculorum*, *de Speculo animæ*, *cap.* III.

Hoc

Digitized by Google

Hoc, *inquit*, circa iſtam materiam tenendum eſt, quod libidinoſi tactus abſque etiam conſenſu in opus carnale, habent rationem peccati mortalis, ſecundum quod in eis oritur delectatio carnalis voluntariè & deliberativè. Hinc Paulus Apoſtolus dicit. *Epheſ.* V. 4. *quod omnis turpitudo aut ſtultiloquium longè abeſſe debent à converſatione fidelium.* Ubi gloſſa interlinearis determinans, quæ turpitudo aut ſtultiloquium prohibita ſint, dicit: ut in oſculis & amplexibus, & per blanda verba. *Iodocus à Caſtro in decachordo, Tractatu* I, *Diſcurſu* XXVIII. *num.* 283. *p.* 119. Contra *Franciſcus Sylvius in ſecundam ſecundæ Thomæ, quæſt.* 154. *artic.* 4. *concl.* 4. docet, oſcula quæ fiunt ex delectatione ſenſibili ex illis conſurgente, ſine tamen aliâ malâ intentione & admixtione turpis delectationis de aliquo luxurioſo actu, peccata mortalia non eſſe. Eſt enim delectatio hæc oſculorum merè ſenſualis, conſiſtens in quadam proportione & conformitate rei tactæ vel viſæ, cum organo tactus vel viſus, & tunc nihil aliud eſt, quàm oblectatio de re blandâ, leni ac molli, vel tenera, quæ contingitur, aut pulchrâ quæ videtur, abſque aliâ rei turpis delectatione. Vel eſt ita ſenſualis, ut quamvis non verſetur circa fornicationem, habeat tamen conjunctam carnis ac ſpirituum generationi inſervientium commotionem. Tactus & oſcula quæ fiunt cum ſola priori delectaione, non videntur eſſe libidinoſa, ac per conſequens, neque mortalia: *Eſt enim tangere actus ſecundum ſuam ſpeciem non libidinoſus, quandò omnis cogitatio Venerea deeſt; cum non alia ſit delectatio, quàm quod res blanda & mollis eſt.* Accedit, quod Objectum, quod tangitur, non ſit mortale quidpiam. perceptio illius autem ſuavis & proportionati tangibilis non eſt mortalis, inde neque delectatio hinc reſultans erit mortalis, Nec res molles tangere propter delectationem indè naturaliter orientem, eſt mortale, ergò neque carnes alienas viriles vel mulieres citra malum finem, eſt mortale. Interim tamen quoad praxin tactus hujusmodi ob ſolam delectationem ſenſibilem aſſumpti vitandi ſunt, ſub peccato mortali, tanquam

 perni-

pernitioſi adducendi delectationem concubitus, vel alterius actus luxurioſi. Ita *Filliucius* determinat *Tomo* II. *Tractat.*30. *cap.* 9.*num.*179. vide *Iohannem Salas, in* I. *ſecunda D.Thomæ quæſt.*74. *Tract.*XIII. *Diſput.*6. *Sect.*20. *num.*139. pluresque alios Autores apud *Antonium Dianam Reſolution. Moral. Tractatu* IV. *Reſol.* CXXXVI. *p.*128. Oſcula autem & tactus inter conjugatos, ſi conjux iis utatur ad ſedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem, vel in ſe, vel in ſocio; item, quandò adhibentur ad præparandam copulam conjugalem, culpâ vacant, quia licet juvare naturam ad actum conceſſum, ordinaturque in finem naturâ ipsâ tactibus deſtinatum, & ob quem in ipſis voluptatem conſtituit. *Thomas Sanchez de Matrimonii Sacramento*, *Tomo* III. *Diſput.* 44. *num.*8. *p.m.*302. *Ex Antonio Roſellâ*, *Petro de Ledesma*, *de matrimon. quæſt.*49. *Soto* IV. *d.*31.*quæſt.un.* *Carolo de Graſſis*, I.*Part. Deciſ. Lib.*II. *cap.*82. *num.*21. aliisque pluribus. Conſentit *Auguſtinus ſuper Matthæum*, *& habetur* „ XXXVII. *quæſt.*2. *Quidquid.* his verbis: Quidquid inter ſe „ conjugati immodeſtum, inverecundum, ſordidumvè ge- „ runt, vitium eſt hominum, non culpa nuptiarum. Jam in „ ipſa quoque immoderata exactione debiti carnalis, quam eis „ non ſecundum imperium præcipit, ſed ſecundum veniam „ concedit Apoſtolus, ut etiam propter cauſam procreandi, ſi „ miſceantur, etſi eos pravi mores ad talem concubitum impel- „ lunt, nuptiæ tamen ab adulterio ſive fornicatione defendunt. „ Neque illud propter nuptias mittitur, ſed propter nuptias „ ignoſcitur. Debent ergò ſibi conjugati non ſolùm ipſius „ ſexus ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum „ cauſa, quæ prima eſt humani generis in iſta immortalita- „ te ſocietas, verum etiam infirmitatis invicem excipien- „ dæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodam- „ modo ſervitutem, ut etiamſi alteri eorum continen- „ tia perpetua placeat, niſi ex alterius conſenſu fieri non „ poſſit.

§.X. Ni-

Digitized by Google

§. X. Nihilominus tamen parcè inter veteres maritale oſcu-
lum, & non niſi admodum circumſpectè, ac remotis arbitris, ne
liberi ſcilicet inde furtivis amorum illecebris ſtimularentur, M.
Catonem Cenſorinum Stoicæ diſciplinæ addictum, edicto prohi-
buiſſe, ne Maritus conjugem deoſcularetur in præſentiâ filiæ,
Manliumq; quem omnium opinio Conſulem deſignabat, Senatu
ejeciſſe, quod uxorem coram filia nubili exoſculatus eſſet, Au-
ctor eſt *Plutarchus in Catonis vitâ pag. 346.* Idem Marcus Cato te-
ſtatus eſt, ſe nunquam niſi cum aliquandò tonaret, uxorem ſuam
Martiam complexum, undè per jocum dixiſſe fertur, tonante Jo-
ve ſe beatum eſſe. Horſum tendit admonitio *Clementis Alexan-
drini Lib.* III. *Pædagogiæ, cap.* XII. Ego verò, *inquit*, iis qui uxorem
duxerunt, conſuluerim, ne unquam uxores ſuas coram famulis
oſculentur. Nam nec famulis quidem eos unquam arridere per-
mittebat *Ariſtoteles in Oeconomicis*, tantum abeſt, ut in eorum con-
ſpectu videre oſculari ac complecti uxorem. *Confer Ammiani Mar-
cellini Comitis Lib.* XXVIII. *Hiſtor. pag. m.* 397. nec non *Plutarchi
præcepta Conjugalia Tom.* II. *Oper. pag.* 139. Nam ut *Auguſtinus
de Civitate Dei libro* XIV. *cap.* 18. habet, devitat publicum etiam „
permiſſa atq; impunita libido conſpectum: & verecundia natu- „
rali habent proviſum lupanaria ipſa ſecretum, faciliusq; potuit „
impudicitia nō habere vincula prohibitionis, quàm impudentia „
removere latibula illius fœditatis. Quid Concubitus conjuga- „
lis, qui ſecundum Matrimonialium præſcripta tabularum pro- „
creandorum fit cauſa liberorum? Nonne & ipſe, quanquam ſit, „
licitus & honeſtus, remotum ab arbitris cubile conquirit? Non- „
ne omnes famulos atq; ipſos etiam Paranymphos, & quoſcunq; „
ingredi quælibet neceſſitudo permiſerat, ante mittit foras, „
quam vel blandiri Conjux Conjugi incipiat? Et quoniam, ſicut „
ait quidam Romani maximus autor eloquii, omnia rectè facta, „
in luce ſe collocari volunt, id eſt, appetunt ſciri: hoc rectè fa- „
ctum ſic appetit ſciri, ut tamen erubeſcat videri. Quis enim „
neſcit, ut filii procreentur, quid inter ſe conjuges agant? quando- „
quidem ut id agatur, tantâ celeritate ducuntur uxores: & tamen „

„ cum agitur undè filii naſcantur, nec ipſi filii, ſi qui indè jam nati
„ ſunt, teſtes fieri permittuntur. *Idem libro* I. *de Nupt. & Concu-*
„ *cupiſc. cap.* XXII. Et nunc omnes erubeſcunt, quandò ad con-
„ cumbendum ſecreta requirunt, neq; hujus operis teſtes audent
„ habere vel filios, quos inde genuerunt. Et *lib. de Peccato Ori-*
„ *ginali, cap.* XXXVII. ubi ad hujusmodi opus venitur, ſecreta
„ quæruntur, arbitri removentur, filiorum quoq; ipſorum, ſi jam
„ indè aliqui nati ſunt, cum jam per ætatem iſta ſentire cœperunt,
„ præſentia devitatur.

DISSERTATIO XVI.

De OSCULIS CONSUETIS FAMILIARIUM ET CONSANGUINEORUM SAlutatoriis.

SUMMARIA.

I. *Orientalium mos hoſpites oſculo excipiendi. Scythæ hoſpites pro Diis colunt. Anachoretæ hoſpitibus pedes lavant. Apollonius hoſpitum adventantium pedes propriis manibus lavat. Græcis oſcula ſalutatoria in uſu.* II. *Oſcula quotidiana ſ. oſculationes perfunctorias Tiberius publicè prohibuit propter mentagram oſculis contractam.* III. *Baſia ſordida & olidiſſima. Figere oſcula phraſis emphatica. Superiores inferioribus oſculum libant. Oſcula per annulos miſſa.* IV. *Redeuntes ex peregrinatione oſculis ſalutati.* V. *Germanorum oſcula ſalutatoria. Tubingenſes virgines ejusmodi admittere oſcula Lanſius negat. Oſculum Patriciorum Venetorum æqualitatis argumentum. Gallorum oſcula mutua.* VI. *Anglorum oſcula honeſtiſſima. Oſcula monetis ſimilia. Belgarum oſcula pudica.* VII. *Aulæ elegantium morum officinæ. Hiſpanorum Italorum aliarumq; gentium variæ ſalutandi formulæ. Oſcula Sacerdotum in Papatu ab Ethnicis derivata.* VIII. *Chinenſium, Arabum*

Digitized by Google

Arabum & Abyssinorum salutationis ritus. IX. *Persarum oscula salutatoria. Eadem Russis Lithuanis ac Prussis usitata. Inania. Moderatè adhibenda. Modus ritè osculandi.* X. *Oscula inter sanguine junctos pura & sororia. Parentibus & liberis communia. Pontificatus inter Romanos gentiles qualis dignitas? Pons sublitius. Pontificum Romanorum numerus ab initio.* XI. *Exempla osculorum Parentibus à liberis, uxoribus item à maritis & contra, nec non fratribus & affinibus &c. oblatorum.* XII. *Ius osculi apud Romanos. Famosæ mulieri à propinquis nullum osculum fixum. Impudica filia paterno osculo privata. Exploratio per osculum an mulier sobria esset. Meribibæ mulieres apud Romanos aliasq; gentes exosæ & graviter punitæ. Vinum olim dicebatur temetum. Viri abstemii. Veteres Romani cognatarum nuptias non permittebant, illas tamen osculari licebat. Quandò consobrinas ducere concessum.*

§. I.

RECtissimè censet Isocrates virum probum facilitate maximè commendari, ejusq; esse proprium obvios quosq; salutare affirmat, si quis rectè benevolentiæ studio erga omnes defungi velit; quemadmodum familiaritatem nobis singulorum amicitiamq; salutando adjungimus, apud *Dionysium Halicarnassæum, in præceptis, Prætores à Principe missos excipiendi, inter opera Rhetorica & Critica p.m.87. Edit. Hanoviens. in 8. Anno* MDCXV. Appositè quoq; *Aristides Sophista Orat. in Aesculapium* pronunciat: salutationes quotidianas, quibus nobis frequentes sunt, non omittimus, sed vel ideò observamus, quod iis assueverimus, quia magna vis est consuetudinis inveteratæ, *juxta Arrian. cap.* XII. *lib.* III. *Epicteti.* Idem valet adhuc de *osculis salutatoriis*, quæ vel in vitâ communi ex receptâ consuetudine, vel in publicis ac solennibus actibus, incertæ alicujus rei indicium ac notam, ex instituto adhiberi solent. Tali osculo à plerisque gentibus moratioribus advenientes hospites excipiebantur. Quod orientalibus id maximè solenne fuerit, ex ipsius Salvatoris nostri verbis ad Simonem dicentis dispalescit.

φίλημα-

Digitized by Google

φιλοῦσά μοι οὐκ ἐκ ἔδωκας *Lucæ* VII. *v.* 45. Quo de *Antonius VValæus in N. T. pag.* 307. itemq; *Lucas Osiander in Bibliis, Exod.* XVIII. *pag.* 102. videatur. Adde *Matthæi cap.* XIX. *v.* 15. *Marc.* X. *v.* 16. Ita Cyrus Cyaxarem ad se venientem salutâsse legitur in *Pædiâ Xenophontis, pag.* 177. Quinimò ea paulatim crevit hospitum veneratio, ut apud Scythas, alioquin barbaros, pro Diis haberentur. *Lucianus in Toxari, sive de amicitia* refert, Toxarim Scytham hominem Menesippo Atheniensi, exprobranti sibi, quod Pyladem & Orestem peregrinos atq; etiam hospites pro Diis colerent, respondisse, Quod hospites erant, non Scythæ, id verò nihil obstat, quo minus boni viri judicentur. Hospites autem esse venerandos merito putabant veteres, tum, ne inhumani viderentur, tum quia si Dii aliquando sub peregrinorum habitu ad mortales accederent, tectis ne prohiberentur. Quod quidem convenit cum illo D. Pauli â *S. Chrysostomo in sermone de Lazaro*, receptum: Sectamini hospitalitatem; per hanc etiam quidam inscientes hospitio exceperunt Angelos. Ingressi igitur hospites excipientes supplices adorabant, ubi vox adorationis juxta superius allata, intelligi debet. Nec solum hospites adorabant, sed excipientes quoq;, ut mos est Anachoretarum, iis pedes lavare consveverunt. Ita *in vitis Patrum lib. III.* Cum aliquem sibi adesse senserunt servi Dei, continuò procurrunt obviam, & velut Angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, mensam ponunt, atq; omnia secundum divinum mandatum complent charitatis officia. Inter alia B. Apollonii documenta de hospitalitatis studio hoc erat, ut adventantes fratres, quasi Dominum suspiciamus advenientem. Addit enim: *hospes fui, & suscepistis me*. Sic Abraham suscepit eos, qui homines quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Immò hospites adorat Apollonius, eorumq; pedes lavat, velut in ejus *vitâ* memoratur: Ubi autem appropinquare jam cæpimus, auditâ voce Psalmi, etiam ipse Sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usq; ad terram, & surgens OSCULO nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus Monasterium, oratione prius,

prius, (ut moris est) dictâ, pedes nostros propriis manibus lavit, & cætera quæ ad requiem corporis pertinent, adimplevit. Hæc autem facere ei moris erat omnibus adventantibus. Apud Græcos olim oscula salutatoria viguisse colligitur ex verbis *Orphei*, in *Argonauticis* modum, quo Chiron hospites excepit, tradentis, *v.* 397.

> Ἀλλ' ὅτι ῥ' ἄθρησεν ἀγακλειτοὺς βασιλῆας,
> Ἀσπασίως ἀνόρουσε, κύσεν δ' ἄρα φῶτα ἑκάστων.
> Ast ubi præclaros Reges ad limina vidit,
> Excipit assurgens, & lætus ad oscula quemq;.

§. II. Successu temporum mos ad Romanos devolutus est, ubi *oscula* facta *quotidiana*, ut *Suetonius in Tiberio cap.* XXXV. recitat, vel, *ut Optatus Milevitanus Libro* IV. *contra Donatistas*, appellat, *Salutationes perfunctoria*, quas publico edicto *Tiberius* inhibuit, ne nimiâ familiaritate illud humanitatis studium vilesceret, vel illis ipsis Majestati suæ quidquam decederet. Quicquid enim in excelso fastigio positum est, humili & tritâ consuetudine, quo sit veneralibus, vacuum esse convenit. *Valer. Maximus Lib.* II. *c.* 1. *in fine.* Ita tamen Princeps se gerat, ne, quod rarissimum est, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem deminuat, juxta monitum *Taciti, cap.* II. *in vita Agricolæ.* Addit verò ad *Suetonii* locum acutissimus *Casaubonus*, *in Animadversion. pag.* 216. Arbitror Tiberium minimè comem Imperatorem, ut eum *Plinius* vocat, cùm *oscula quotidiana* gravaretur, ne superbiæ hoc ipsi tribueretur, edictum hoc promulgâsse. Verùm plus lege valuit diuturnus & inolitus usus, unde etiam *Martialis*, qui temporibus Domitiani floruit, in ea invehitur *Libro* XI. *Epigramm.* XCIX.

> Effugere non est, Basse, basiatores,
> Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,
> Et hinc & illinc, usq; quaq;, quacunq;.
> Non ulcus acre, pustulæve lucentes,
> Nec triste mentum, sordidiq; lichenes,
> Nec labra pingui delibuta Ceroto;

Nec congelati gutta proderit nasi,
Et æstuantem basiant, & algentem,
Et nuptiale basium reservantem.
Non te cucullis asseret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle, veloq;
Nec vendicabit, cella sæpius clausa
Rimas per omnes basiator intrabit.
Non consulatus ipse, non tribunatus,
Sæviq; fasces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga basiatorem.

Quæ ut rectiùs intelligantur, ex *Plinii Libro* XXVI. *Histor. Natural. cap.* I. repetendum est, sub Tiberii Imperatoris Principatu mentagram, novum morbi genus, quod quasi cancer faciem corpusq; inficiebat, & osculis contrahebatur, irrepsisse. Hoc morbo Tiberius ipse, ad quem salutandum osculandumq; Proceres Reipublicæ, nobilioresq; viri quotidiè accedebant, primus inter reliquos laborare cœpit. Nec sensere id malum fœminæ, inquit *Plinius*, aut servitiæ, plebsq; humilis, aut media, sed proceres veloci transitu, osculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice quàm morbo. Neque quisquã prior Imperatore ipso sensit, magnâ civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem legeret nomen (illud mentagræ) incognitum. Quoniam enim â mento ferè oriebatur, joculari primùm lasciviâ, mox usurpato vocabulo, mentagra hic morbus appellatus fuit. Inde *Martialis libro* I. *Epigramm.* LXXIX. *de Festo*, qui hujus morbi tædio mortem sibi consciverat, quod corporis partes eo malo conficerentur, aperiens dixit:

Indignas premeret pestis cum tabida fauces,
Inq; ipsos vultus serperet atra lues;
Siccis ipse genis, flentes hortatus amicos
Decrevit Stygios Festus adire lacus.

Fauces, ait Poëta, ut puto pro labiis & ore, quæ cõtagione isthâc primùm afficiebantur, uti idem adducto superius Epigrammate ad Bassum, innuit, eumq; admonet, ut sibi ab adulatorum *venenata*

natis osculis omni studio caveat. Nisi igitur Tiberius subditos nobiliores ad oris osculum admisisset, à mentagrâ mansisset immunis. Hac procul dubio necessitate coactus quotidiana oscula edicto abrogavit.

§. III. Usum horum osculorum idem Poëta *Libro* VII. *Epigramm*. XCIV. ferit, *in Linum*:

Bruma est, & riget horridus December,
Audes tu tamen osculo nivali
Omnes obvius hinc & hunc tenere,
Et totam, Line, basiare Romam.
Quid possis graviusq;, sæviusq;,
Percussus facere, atq; verberatus?
Cujus livida naribus Caninis
Dependet glacies, rigetq; barba,
Qualem forcipibus metit supinis
Tonsor Cinyphio Cilix marito.
Quare, si tibi sensus est, pudorq;,
Hibernas, Line, basiationes,
In mensem, rogo, differas Aprilem.

Cumq; sæpissimè nonnullorum *basia sordida & olidissima* essent, ut ex priori *Martialis* loco colligere licet; ac iis intempestivi basiatores obviantes quasi conspuerent, ceu *Petronius in Satyrico cap*. XXIII. loqui amat, *Poeta lib*. II. *Epigramm*. XXI. oscula manuum istis præfert, hunc in modum canens:

Basia das aliis, aliis das Posthume, dextram,
Dicis, utrum mavis, elige, malo manum.

Quantò autem humaniùs salutabant, tantò arctius adhærebant osculo. Oscula erant tarda, & à quibus ægrè dimitterent, idq; affectus testimonium benevoli habebatur. *Seneca de Ira Lib*. II. *cap*. 24. *Tollenda ex animo suspicio & conjectura, fallacissima irritamenta. Ille me parum humanè salutavit, ille osculo meo non adhæsit, ille institutum sermonem citò abrupit, ille ad cœnam non vocavit, illius vultus aversior visus est*. Poetæ nihil aliud intellexerunt Phrasi illâ *figere oscula*, quasi *adfixi inhærerent faciei*.

Aſt hæc inter pares. Superiores verò inferioribus ſalutantibus *oſculum ſimplex* porrigebant, quod *libare* vocant iidem Poetæ. Sic de Jove Venerem oſculante *Virgilii* locum *Aenedios lib.* 1. huc trahunt: *Oſcula libavit Natæ*, teſte *Iohanne Meurſio, Auctarii Philologici cap.* XIIX. *pag.* 139. Peculiaris ſalutandi ritus apud *Dionem Caſſium* occurrit *Lib.* LXIV. *Hiſtoria Romanæ in Ottone*, de quo dicitur, quod per annulos ſua oſcula ad alios tranſmiſerit. Hic, inquit *Dio*, ut cœpit placido & leni ſermone & ficto ſimul atq; cultu indicare modeſtiam. *φιλήματά τι ὡς ἑκάςοις διὰ τῶν δακτύλων ἔπεμπε.* Ad hoc oſcula ad ſingulos ferè per annulos mittere.

§. IV. Æquali comitate veteres peregrè redeuntes ac diu deſideratos proſequebantur. Ita Chriſti diſcipuli cum alicundè remearent ad Chriſtum, oſculum ori illius imprimebant, in pacis teſtimonium. *Alphonſus à Caſtro, Libro IV. adverſus hæreſes, hæreſi III. Chryſoſtomus homilia* XXX. *in Epiſtolam ſecundam ad Corinthios.* Ad hunc, ait, modum, animæ inter ſe devinciuntur. Ob eam cauſam etiam ex peregrinatione aliqua reverſi mutuò nos oſculamur, animis videlicet ad mutuum congreſſum recedentibus. Hoc enim potiſſimum membrum eſt, quod animi affectum nobis prædicat. Agricolam apud Romanos, noctu in urbem, noctu in palatium, ita ut præceptum erat, venientem, exceptumq; brevi oſculo ex *Tacito* innoteſcit. Vide vitam Agricolæ, à celeberrimo quondam Academiæ Salanæ Hiſtorico, J. A. Boſio, editam *cap.* XL. Clitophontem Melite advenientem mulier quædam Epheſia complexu innumeriſq; diſſuaviationibus accepit. *Achilles Tatius de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib.* V. *p. m.* 305. Idem planè *Catullus Epigrammate* IX. *ad Verranium confirmat*, quandò canit:

Viſam te incolumen audiamq; Iberûm
Narrantem loca, facta, factiones,
Ut mos eſt tuus, applicansq; collum,
Jucundum os, oculosq; ſuaviabor.

Et Epigramm.

Et Epigramm. XLIX. *ad Iuventium:*

Mellitos oculos tuos, Juventi,
Si quis me sinat usque basiare,
Usque ad millia basiem trecenta,
Nec unquam saturum indè cor futurum est,
Non si densior aridis aristis
Sit nostræ seges osculationis.

Martialis Epigramm. lib. XII. *Epigr.* LIX.

Tantum dat tibi Roma basiorum,
Post annos modò quindecim reverso,
Te vicinia tota, te Pilosus
Hircoso premit osculo colonus,
Hinc instat tibi textor inde fullo,
Hinc sutor modo pelle basiatâ.
Hinc menti Dominus pediculosi,
Hinc defioculus & inde lippus.

Horatius libro I. *Ode* XXXVI.

Qui nunc Hesperiâ dulcis ab ultimâ
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen *dividit oscula*
Quàm dulci Lamiæ.

Ejusdem mentio fit in aliis quoque Scriptoribus, ita *Cicero ad Tironem lib.* XVI. *Epistol. ad familiares* 27. scribit: Ego vos ad IV. Kalend. videbo, tuosque oculos, etiamsi te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Et *Ammianus Marcellinus lib.* XXII. *Histor. de Celso* ait: Itineribus emensis cum ad Pylas venisset, qui locus Cappadocas discernit & Cilicas, OSCULO susceptum Rectorem Provinciæ, nomine Celsum, jam inde à studiis cognitum Atticis, ascitumque in Consessum vehiculi Tarsum secum induxit.

§. V. Habet & hodierno die Belgium, Anglia, Gallia, Italia atque Germania sua oscula. Et ut à posteriori incipiam, quod Germanos quidem attinet, de iis *Henricus Kornmannus Lin. amor. cap.* 4. *p. m.* 79. *Vidi, inquit, osculum in multis locis usitatum Coloniæ Agrippinæ, Tubingæ &c. ubi nefas grande creditur, si juvenis ad puellam veniens*

niens ipsam non osculetur, & amplexetur. Verum in specie Tubingenses virgines osculantium, sive potius osculo salutantium Catalogo eximit Vir Celebertimus *D. Thomas Lansius*, manifesti falsi *Kornmannum* incusans, *Commentat. de Academiis, p.m.*31. Publica enim, scribit, honestas & legum sanctitas illam osculorum prodigalitatem non patiuntur. De occultis, & quæ prægnantes ob causas nonnunquam dantur, & accipiuntur, non judicat Ecclesia, & jura constitui oportet in his, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt, *l.3. ff. de legibus.* Viget etiam Venetiis hic frequens osculandi mos inter Patricios, dum ad Comitia accedunt, & dum ab iis discedunt, mutui amoris ac pacis Symbolo. Addo, quod osculum nonnisi ejusdem conditionis hominibus conveniat, ut in hoc Sapientissima Republica etiam hoc sit veluti æqualitatis argumentum. *Iacobus Philippus Tomasinus de tesseris hospitalitatis cap.* XXI. *p.m.*152. *Edit. Amstelodam. in* 12. *Anno* MDCLXX. Addatur *Simon Abbes Gabbema in Catulli Lib.* I. *Epigramm.* X. ubi alia consueta Italorum oscula percenset. De Gallis recitat rerum variarum curiosus indagator *Henricus Salmuth ad Pancirollum, lib.* I. *sive deperdit. Tit.* XLVI. *p.m.*214. quod honorificè admodum interpretentur, si hospes adveniens, uxorem, sorores, filias etiamnum virgines osculo adhibito salutaverit, & in amplexum acceperit, & in gremium sibi assidere jusserit. *Pier. Valer. Hieroglyph. Lib.* XXII. *cap.*4. *pag.*262. Addo testimonium domesticum, Galli (scribit *Ludovicus Cresollius Mystagogi Lib.* IV. *cap.*6. *sect.*2. *p.*895.) apud quos semper candor singularis, & pudicitiæ decus in flore suo & pretio fuerunt, osculorum insidias minus sibi timendas putant, cum salutationis causa fiunt. Nam etiamnum viget illa consuetudo, ut viri nobiles, cum se invisunt, aut peregrè veniunt, omnes qui domi sunt, nuptas, innuptas basio consalutent. Id civile & honestissimum semper visum; vixq; ex illa re consecuta est unquam ulla infamia, ut inter nobiles viros, quibus magna honoris cura & dignitatis esse consuevit. Confer. *Anton. Gub. Costanus in Commentario de Sponsalibus.*

§. VI.

Digitized by Google

§. VI. Anglorum mulieres non modo cognatos, sed quoscunque generatim, osculo salutant, resalutantque, & illud primoribus labris tàm decentissimè, quàm honestissime. Quæ verò Regio sunt sanguine ortæ, non oscula inferioribus libant, sed manum aversam porrigunt, perindè ut viri inter se salutationis causa. *Polydor. Vergilius de rerum Inventoribus libro* IV. *cap.* XIII. *p.* 316. *Edit. Colon. in* 8. 1626. Idẽ roborat *Desiderius Erasmus Roterodamus in festivissimâ ad Faustum Andrelinum Epistolâ conceptis verbis*: Si „Britanniæ dotes satis pernosses, Fauste, næ tu alatis pedibus huc „accurreres; & si Podagra tua non sineret, Dædalum te fieri optares. Nam ut è plurimis unum quid attingam, sunt hic Nymphæ „divinis vultibus, blandæ, faciles, & quas tuis Camœnis facilè anteponas. Est præterea mos nunquam satis laudatus, sive quò venias, omnium osculis exciperis, sivè discedis aliquò osculis dimitteris; redis, redduntur suavia, disceditur abs te, dividuntur „basia: occurritur alicubi, basiatur affatim: denique quocunque „te moveas suaviorum plena sunt omnia. Quæ si tu Fauste, gustâsses semel, quam sint *mollicula*, quam *fragrantia*, profectò cuperes non decennium solum, ut Solon fecit, sed ad mortem usque in Anglia peregrinari. *Antonio Perez, Secretario de Estado, que fue del Rey de España, Don Phelippe* II. *deste Nombre*, (quem pro singularissimâ suâ in me bonasque literas propensione, Magnificus, Nobilissimus, multarumque linguarum callentissimus, *Dn. Bartholomæus Meienreis, inclutæ Reip. Elbingensis, Praconsul ac p. t. Vice Præses*, multos annos meritissimus, mecum communicare dignabatur) in Centuriâ Epistolarum ad Comitem Essexium Angliæ Magnatem, aliosque, *Ep.* VIII. Deosculatus sum hodiè ex consuetudine vestrâ in convivio septem fœminas, illustres corpore, pulchras animo. Sed quid hoc ad naturam osculorum? oscula enim *grata, juvenilia, fragrantia suavia* (hinc suavium osculum) sint necesse est. Oscula sunt similia monetis, quarum una potest habere valorem multarum. Amplectere, lambe *oscula juvenilia, rubicunda, odorifera.* Fuge, respue *senilia, pallida, fœtentia:* Hæc exanimant corpus, illa animam. Qui omnes ad unum, nil nisi

quod

quod Veritati consonat, ingenuè testati sunt, quemadmodū olim dulcissimo Anglicanæ gentis consortio adhærens, summâ cum delectatione, sed tamen innocuâ prorsùs & virginali expertus, recordor. De Belgis Eloquentissimus juxta & Grajæ elegantiæ æmulator felicissimus *Erycius Puteanus, Professor Lovaniensis & Historiographus Regius*, ad Johannem Baptistam Saccum Italum, Senatui Mediolanensi à Secretis hoc modo differit: *De puellâ vestrâ quid scribam? valet, viget, Iam matura viro, jam plenis nubilis annis. Mores & linguam quoque nostram discit, tamen oscula non libat. Sic eam habeo, uti educata est. Scis tu, ut confringi vas citò samium solet, Pudica quidem Belgarum oscula, sed tamen oscula: & insinuentur multò honestius, quam figantur. Abhorrere illa ab hoc ritu debet, & si pudicitiæ alumna esse velit, illæsum neque quoque verecundiæ florem servare. Nesciunt nostræ virgines ullum libidinis rudimentum oculis aut osculis inesse, ideoque fruuntur. Vestræ sciunt. Si nostra esse hæc quoque incipiet, particeps candoris nostri erit, & castæ immunitatis capax.* Conf. *Andreas Heerboord, exercit. Ethic.* XLIV, *thesi* 4.

§. VII. Operæ pretium est aliquantò adcuratiùs in exoticarum nationum servilia & salutatoria tàm manuum quam pedum oscula inquirere, cum mores, ritus, & quæcunque generis quasi propria, & notæ characteristicæ sunt, non cuivis pateant, aut ubique exponantur, ideò elegantem multisque observatu dignis refertam *Antonii de Guevarâ Epistolam, inter familiares* LVII. *ad Franciscum de Mendoza Palentiæ Episcopum*, exaratam, emissitiis oculis perlustrandam exhibeo; illa enim Hegemonæ instar Deæ peregrinantes manu ducet, ac eorum desideria omni modo explebit. Nunc igitur iter auspicandum, nunc vacivis auribus excipiantur ejus monita, quæ tali filo deducit, *p. m.* 465. *Edit. Colon. in* 8. *Anno* „ MDCXL. Literæ tuæ redditæ mihi sunt, quibus à me petis, ut „ formulas quasdam tàm salutandi quàm valedicendi elegantio„ res tibi indicem ac præscribam. Ad ipsam rem quod attinet, „ quamvis non exiguum in aulico decus sit, debitum unicuique, „ servato ubique decoro, honorem exhibere, mihi tamen quæ„ stio hæc tam nova accidit, ut de ea ne per somnium quidem un-

quam

Digitized by Google

„ quam cogitârim, nedum ejus deciſionem in libris meis inveſti-
„ garim. Multum ſanè intereſſe puto, quibus cum verbis, tum
„ geſtibus in civilis vitæ converſatione, præſertim verò in mutuis
„ ſalutationibus, utamur. Videmus enim qui vel caput decenter
„ non aperiunt, aut venientibus tempeſtivè non aſſurgunt, aut oc-
„ currentibus obviam ipſi ultrò non procedunt, aut denique non
„ cuique qui debetur, titulum tribuunt, ruſticitatis, vel faſtus & ar-
„ rogantiæ notari; inprimis eos, qui in aulis verſantur. Neque
„ enim Sacerdoti magis convenit miſſam attentè & devotè lege-
„ re, figulo ollam affabrè formare, ſutori calceum, ſartori veſtem
„ aptè concinnare, quàm aulico in omnibus tàm dictis quàm fa-
„ ctis elegantiam quandam adhibere: cum Regum & Principum
„ aulæ omnis elegantiæ officinæ quædam eſſe debeant. Ad illud
„ quod attinet, quomodo occurrentes nobis ſalutandi, aut abeun-
„ tes dimittendi ſint, equidem certi nihil præſcribere poſſum,
„ cum id nequaquam è libris diſcatur, ſed totum à cujusvis regio-
„ nis more ac conſuetudine, ac perſonarum conditionibus depen-
„ deat. Quo tamen petitioni tuæ aliqua ex parte ſatisfaciam, pau-
„ cis indicabo, quid olim, quid etiam apud nos uſitatum ſit; ita ta-
„ men ut non quod à me è priſtini temporis memoria repetitum,
„ vel hodie uſurpatum, ſed quod ab aliis decenter adhibitum tibi
„ videbitur, eligas, & ubi voles, uſurpes. Idumæos in via ſibi oc-
„ currentes, hac formula ſalutationis lego uti ſolitos: DOMINUS
„ VOBISCUM. At veri Hebræi ſic ſe mutuò compellabant: A-
„ VE MI FRATER. Sophiſtæ è Græciâ: AVETE OMNES.
„ Romanis in congreſſu, SALVE, in diſceſſu, VALE, in ore erat.
„ Carthaginenſes non verbis, ſed OSCULO invicem ſeſe ſaluta-
„ bant. Et Turcæ hodieque nulla alia ſalutatione utuntur, quam
„ quod in congreſſu humeros, in diſceſſu verò genua aut veſtem
„ etiam mutuò exoſculantur. Sed omnia iſta perſequi infinitum
„ ſit. In Italia, uti etiam alibi, ſalutationes pro diei partibus diſtin-
„ guuntur &c. Sed ex omnibus quæ hodiè ab Italis Gallis & Hi-
„ ſpanis adhibentur formulis, nullæ mihi magis ridiculæ ac puti-
„ dæ videntur quam quod ajunt: BESO LOS MANOS DE

,, WESTRA MERCED: item BESO LOS PIES DE WE-
,, STRA SENNORIA. Nec non YO SOY SIERVO Y
,, ESCLAVO PERPETUO de WESTRA CASA. Quibus
,, non manus tantum ſed pedes etiam eorum quos ſalutant, ex-
,, oſculantur, adeò mancipio ſe illis tradere teſtantur. Equidem ut
,, meum quoque interponam judicium, ſic exiſtimo nihili omni-
,, nò hominem fuiſſe, qui primus has nobis elegantias eſt com-
,, mentus, quin ajo agreſtem planè ac barbarum fuiſſe. Oſcu-
,, lari manus alterius vile eſt, pedes putidum & turpe. Manibus
,, emungimus mucum & detergimus ſordes, fricamus ſcabiem
,, & quas non corporis partes attrectamus? Pedes ſudore ple-
,, rumque fœtent, callo ſunt obducti, conſperſi pulvere, & luto
,, inquinati. De me illud mihi credas velim, malle me armum
,, vel pedem bubulæ aut ovis benè apparatum comedere, quam
,, vel elegantiſſimi aulici manus aut pedes oſculari. An non cre-
,, dis in Principum aulis quamplurimos reperiri, qui pedes &
,, manus aliorum oſculari ſe dicunt, interim pedibus & manibus
,, truncare eosdem mallent, ſi alter alteri dicat: *Amicus tuus*
,, *ſum: Opera mea tibi prompta ac parata ſemper eſt: utere meis tan-*
,, *quam tuis; Faciam quæcunque grata tibi eſſe intellexero; Si quid à*
,, *me fieri velis, tuo arbitratu mihi impera: & ſi quæ alia ejusmodi*
,, *ſunt, quibus amicitiam & obſequium aliis offerimus; à bonis mori-*
,, *bus nequaquam abhorret. Oſculor manus & pedes veſtros, & ele-*
,, *gantia caret, & ab omni ratione eſt alienum. Pedum enim oſcula*
,, *Pontificis dignitati debentur: At ſuas ipſius manus oſculari*
,, *Sacerdoti Miſſam celebranti convenit.* Nos, ſi Chriſti magis imi-
,, tatores, quam profanæ adulationis affectatores eſſe cupia-
,, mus, non temere alia ſalutatione utemur, quam D.N. Jeſus
,, Chriſtus & ipſe uſus eſt, & ſuos uti docuit, nimirum, PAX
,, VOBIS, aut PAX SIT HUIC DOMUI, putidis illis auli-
,, ciſmis, cum auctoribus ſuis ad Anticyras relegatis. Sed quinam
,, illi ſunt, quæris? Equidem juxta tecum neſcio, ſi tamen con-
,, jecturæ locus eſt, exiſtimo, quemadmodum ſaltans ſaltan-

tem

,, tem ſequitur, ſic levi alicui homini tale aliquid fortè ſive per
,, imprudentiam, ſive per jocum & irriſionem exciddiſſe,
,, quod ſervilibus ingeniis ita placuerit, ut ad ſeria ſolœciſmos
,, iſtos transferre non dubitârint. Hæc hactenus *Guevara*. Ex
quibus unicum ſigillatim noto, quod oſcula quæ in Papatu ſacerdotibus convenire ait, è Lacunis gentilium hauſerint Romanenſes. Teſtimonium *Appulejus Lib*. II. *Mileſ.* ſuppeditat, de Ægyptiorum Propheta primario Zachlâ exſertè ſcribens: *Et cum dicto Juvenem quempiam linteis amiculis intectum pedesque palmis buxeis indutum, & adusque deraſo capite, producit in medium, hujus diu manus deoſculatus, & ipſa genua contingens.*

§. VIII.

Satis equidem opinor, de aliquot gentium oſculis, novitatis ſititor ex adductis percepit; poſſem heic pedem figere & terminum, more priſco, germinante fronde coronare: At verò ulteriùs me cupiditas rara cognoſcendi rapit, & ad remotiſſimas plagas, in quibus omnem humanitatis ſenſum exſulare vulgus credit, penetrare, impellit. Liceat igitur populos ardore ſolis adustos, Perſas, Arabes, Abyſſinos, Ruſſos &c. ipſosque in imô ferè orbis angulo habitantes Sinas inviſere, & cæpto curriculo, ut cum Comico dicam, omnia quæ ad Salutationis Claſſem referuntur, pertranſire. Itineris prolixi aſperitudinem, mens, quæ potiſſimum in hoc ſtadio occupatur, varia jucunditate perfuſa lævigabit, ut ſine tædio evadere poſſim. Primò itaque tenendum eſt, omnes venerationis numeros contactu manicarum ſuperioris togæ apud Chinenſes abſolvi. Audiamus ſuper hoc teſtem ἀξιόπιϛον
,, *Trigautium* ita diſſerentem: Nil apud Sinas urbanitatis aut cul-
,, tus habet, caput aperire, ſed neq; motu pedum, & longè minus
,, amplexu, aut manus oſculo, vel cujuslibet alterius rei, quam of-
,, ferunt, veneratione profitentur. Maximè vulgaris inter eos ur-
,, banitatis ritus hoc modo peragitur. In ſuperioris togæ manicas,
,, quas geſtant laxiſſimas, collectæ manus (quod Sinæ faciunt, niſi

„ quid operis tractent, aut flabello ventum concilient;) ambæ „ uniuntur, & una cum manicis primùm in altum eriguntur „ modeſtè, indeque deprimuntur altero ex adverſo alterius con„ ſiſtente, & hanc Syllabam geminante ZIN, ZIN, cujus vocis „ ſignificatio nulla eſt, niſi urbanitatis ritus, & urbanitatis inter„ jectio noſtro more poſſet appellari. Deindè nonnullis inter„ jectis idem *Auctor* pergit: Si quandò majus aliquod veneratio„ nis officium placet exhibere, aut quia ſe tum primum ſalutant, „ aut quia diutiùs abfuère, vel, ſi alter alteri quidpiam gratula„ tur, aut gratias agit, ſive cum ſolennior aliquis dies incidit, aut „ aliâ qualibet ex cauſâ; tum poſt exhibitam eam, quæ ſupra „ commemorata eſt, inclinationem, uterque in genua provolvi„ tur, & frontem ad ſolum usque demittit; tùm in pedes erecti, „ iterum inclinantur & genu flectunt, ut ſupra, idque tertiò & „ quartò. Sed cum hic ſuperiori, parenti, Magiſtro, aut alii viro „ Principi ritus exhibetur, is ad aulæ caput ſtans, aut etiam ſe„ dens, honorem excipit, & ſolùm ad ſingulas alterius inclina„ tiones ac genuflexiones, manibus unitis, ut ſupra, nonnihil „ inclinatur, eo ipſo in loco, in quo ſtat aut ſedet. Et ſæpè qui mo„ deſtiùs hunc honorem excipit, non in aulæ capite ad Septen„ trionem, ſed ad latus, ad ortum ſcilicet, conſiſtit. Hoc eodem „ cultu ipſi ſua ſimulachra vel domi, vel in templis, coram arâ ve„ nerantur. Famuli verò cum heros ſuos, aut infima plebs hono„ ratiores ſalutant, primo cultu in genua proruunt, & ter fronte „ ſolum leviter quatiunt, quem eundem ſæpe ritum ſimulachris „ ſuis exhibent. Porrò ſi cum iis herus colloquatur, ad ejus latus „ adſtant, & ad ſingula reſponſa in genua provolvuntur. Id alii „ quoque è vulgò faciunt, cum Magnates conveniunt. Hucusque prælaudatus *Trigautius Lib.* I. *Expedit. Chriſtian. apud Sinas*, *cap.* VII. *pag.* 64. 65. Arabes ſe invicem viſitantes ſi ejusdem ſint dignitatis, genas utrique oſculantur, ubi verò Capitaneus ad alios vilioris conditionis divertit, manus ipſius ſumma cum reverentia oſculantur inferiores. *D. Ottho Dapper, in deſcriptione Africæ Germanicâ pagina* 33. Abyſſini

Nobi-

Nobiles aliique non postremi censûs loco salutationis se extensis brachiis amplexantur, humerisq; figunt oscula his additis bonæ scævæ verbis: DEUS BENEDICAT TIBI: quin etiam in genua procumbentes ter solum osculantur, *Idem ibid. pag.* 680.

§. IX. Persas quod attinet, ad quos nunc transeo, illi sibi invicem obviantes salutem ultro citroq; nunciare non solebant, sed hujus loco oscula offerebant. Si pares erant, ora osculabantur, sin alter paulò inferior, ei genas osculandas porrigebat is qui dignitate aut quavis eminentiâ alteri antistabat. Si autem postremi ordinis Persæ è clarâ familia natis aut dignitate auctis occurrerent, eos in terram provoluti venerabantur. Vide *Barnabam Brissonium de Regno Persarum, pag. 741. seq. Conf. Dissert.* IX. §. 19. Russos deniq; parùm à Gallis in hoc passu distare, *Sigismundus Liber Baro ab Herberstein*, qui, ut cum Poëtarum omnium Patre, *Homero*, loquar,

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,

adseverat. Verba ejus *in Moscoviæ descriptione*, *cap.* IV. *pag.* 100. hæc sunt: Cum unus alium accedit, ingressus habitaculum, non statim Dominum Domus salutat, sed continuò caput aperiens, ubi imago sit, diligenter circumspicit, quâ visâ cum magnâ reverentiâ ter se crucis signo caput inclinando munit, dicens: *Jesu Christe, fili Dei vivi, miserere nostri.* Posteà porrectis sibi manibus alterutrum sese invicem salutantes deosculantur, capitaq; more patrio frequentiùs inclinant. Conferatur *Narratio de Russorum moribus ad B. D. Chytræum* perscripta, & *Erasmi Francisci* Ausländischer Sitten-Spiegel/ *Lib.* I. *Histor. select.* XV. *pag.* 482. *ex Iacobi Ulefeldi Hodæporico Ruthenico*. Neq; hujus comitatus Lithuani, meiq; concives Prussi penitus ignari sunt, sed æq; ac aliæ politioribus moribus assvefactæ gentes τὸ πρέπον observant. Videas enim ibidem mulierculas, virginesq;, imò viros sibi familiares ac juvenes in congressu & discessu, decentissimè oscula permutare. Ita quilibet locus more suo, tanquam peculio gaudet. Atq; hæc o-

Digitized by Google

ſcula conſuetudini honeſtæq; benevolentiæ conteſtandæ ac nudæ ſalutationi ſerviunt, deq; numero ſunt eorum, quæ à Græcis κενὰ *inania* oſcula dicuntur, de quibus lepidum illud eſt cujusdam puellæ apud *Theocritum*, *Idyllio* XXIIX.

——— Κενὸν φίλαμα λέγουσιν,
Τὸ ςόμα μὲν πλύνω, καὶ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.

Inane oſculum eſſe dicunt, lavo os meum, & oſculum deſpuo. Oſculum benevolentiæ, alicubi *Cajetanus* monet, bonum ac laudabile eſt, juxta morem patriæ, inter quascunq; perſonas ſit; oſculum verò libidinis peccatum mortale. Illud autem omittere in locis, ubi frequentantur oſcula, ruſticum & agreſte eſt. Non tamen cuilibet in converſatione Politicâ ſua oſcula obtrudere licet, ne repulſam patiatur, exemplo ruſtici illius, Eunicam puellam baſiaturi apud eundem *Theocritum in Bucolico*:

----- Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Tu mihi ſuaviolum dare vis, homo ruſticus? atqui
O miſer haud didici dare baſia agreſtibus unquam,
Sed magis urbanis ſoleo oſcula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris ſordentibus unquam
Contigeris, nec per Somnum. ------

Infantula Diana Lemniam ingreſſa officinam, ut Arma poſcat, Brontem Cyclopem, qui audacter blandus, in ſinu ſublatam oſculari avebat, fuliginoſam Cæſariem barbamq; vellens, deturpat. SCHIFADI BRONTE IL TEMERARIO BACIO. Dum tela poſcit, oſculum Bronti negat. *Theſaurus Inſcription. pag.* 156. Quomodo oſculum rectè ſit expediendum, monſtrat *Conſtantin. Rogerius Tractat. de Dote cap.* XIX. *num.* 18. his verbis: Multi neſciunt oſculari, unde tu opponas alteram manum ad mentum mulieris, alteram verò ad occiput, cum eleganti labiorum impreſſione. Sed nemò forte hic præceptorem deſiderabit Rogerium. *D. Samuel Strykius Tractat. de jure ſenſuum, Diſſertat.* VII. *cap.* 5. *num.* 15. *pag.* 443.

§. X. Huc

§. X. Huc commodè referri poſſe videntur oſcula, quæ inter ſanguine junctos, ſalutationis plerumq; ac benevolentiæ vicem obtinebant. Ideoq; illa uno falce conſtringam & tàm ſacrorum quam externorum exemplorum faculâ illuſtrabo. Hæc oſcula, quia nullo obſcæni amoris indicio maculantur, *Martialis pura* vocat, *lib.* VI. *Epigramm.* L.

> Nî tibi vel minimum baſia pura dabunt.

Ovidius autem *Sororia, lib.* IV. *Metamorph. Fabula* V.

> Poſcenti Nymphæ ſine fine Sororia ſaltem
> Oſcula -----

Veluti *Barthius Adverſar. Lib.* XXIII. *cap.* 18. *p.* 1146. obſervat. Primas in hoc ſubſellio partes Parentibus, liberos ſuos oſculantibus decerno. Sic Jacobum Patriarcham ſuos è filio Joſepho nepotes amplexantem, Bibliorum Codex, *Geneſ.* XLVIII. 7. 10. introducit. Laban ægrè tulit, non tam quod Jacob gener clanculum diſceſſerit, quàm quod paſſus non fuerit filios & filias ſuas oſculari, *Geneſ.* XXXI. *v.* 28. *Idcircò de nocte conſurgens oſculatus eſt filios & filias ſuas, & benedixit illis & reverſus eſt in locum ſuum.* Abſolonem David ab exilio revocatum oſculatur, II. *Samuel.* XIV. *33.* Filium prodigum ad ſaniorem mentem reverſum, pater lætabundus oſculo excipit, *Luca* XV. 20. Cum Alexandrum cui ſtupendæ res geſtæ nomen Magni conciliaverunt, Bucephalum domuiſſe cognoſceret Pater Philippus Macedo, ſuam exindè animo conceptam lætitiam lacrymis temperabat, quæ tanquam pronunciæ amplexus, caput filii oſculantem, talia fari faciebant: *O nate! regnum tibi par quære. Macedonia enim te non capit. Plutarch. in Alexandro.* Cicero filiæ ſuæ Tulliæ complexum mæſtus deſiderat, *Epiſt.* 1. *lib.* XII. *ad Atticum: Atq; utinam continuò ad complexum Tulliæ meæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere.* De Julio Cæſare Pontificatum maximum petente, maternum q; oſculum comitis vice aſſumente, *Suetonius in Cæſare c.* XIII. ſcribit. Depoſitâ Provinciæ ſpe, Pontificatum maximum petiit, non ſine profuſiſſimâ

ſimâ largitione, in quâ reputans magnitudinem æris alieni, cum manè ad Comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe, niſi Pontificem, non reverſurum. *Cicero Orat. pro Murana ſub finem: quo ſe miſer vertet? an ad matrem, quæ miſera modò conſulem oſculata, filium ſuum, nunc cruciatur?* Qualis dignitas Pontificatus quondam fuerit, *Pomponius Lætus de Sacerdotiis Roman. cap.* X. his exponit: Pontifices è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii filium, & ipſius Numæ generum: Cujus Scitis omnia publica, privataq; ſacra ſubjecit, ut eſſet, quò conſultum plebs veniret, & idem non cœleſtes modo cerimonias, ſed & juſta funebria, & prodigia, quomodo ſuſciperentur & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo, alius eligebatur, non â populo, ſed ab ipſis Pontificibus. Appellati ſunt (ut *Varro* ſcribit & *Dionyſius*) *â Ponte Sublitio*, quem reficiebant: quare videntur â Numa non Pontifices, ſed Sacerdotum Principes nominati, & inde regnante Anco Martio quando *Sublitius Pons* factus fuit, â Ponte Pontifices appellati. Et ideò ſacra annua trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pont. Max. dicebat, Pontifices dici *â poſſe & facio*. Quidam ſcribunt ab eo, quod *potentia ſacra perficiant*. Fuerunt ab initio Pontifices numero quatuor, poſtquam verò maximorum quorumcunq; honorum partem plebs tribunitiis rogationibus obtinuit, ad ſacerdotia quoq;, ſacroſanctasq; poteſtates patere ſibi aditum voluit. Quatuor ergò alios creari ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio, & Q. Apulejo Conſulibus, juxta *Andream Dominicum Floccum, de poteſtat. Roman. lib.* I. *cap.* 8. Confer. *Raphaelis Volaterrani de Sacerdotiis Commentar.* ex *Commentariorum Urbanorum lib.* XXIX. *Henrici Bebelii libell. de Sacerdotiis & Magiſtrat. Roman.*

§. XI. Contra liberi Parentes pari amoris officio proſecuti ſunt: *Geneſ.* XXVII. *verſ.* 27. Iſaac Patriarcha â filio ſuo Jacobo oſculum poſtulat. Nota quoq; eſt hiſtoria Eliſæi, qui Eliam ante ſecutus non eſt, quam veniam â Parentibus oſculo impetrâſſet. I. Reg. XIX. v. 20. Demetrium parenti ſuo Antigono, aliquandò â

dò à venatione redeuntem & telis ſuccinctum in conſpectu Legatorum oſculum dediſſe, ſæpiſſimè adductus *Plutarchus* recenſet, ac Antigonum ad abeuntes Legatos ita loquentem ſiſtit: *in Demetr, pag.* 890. Et hoc, *inquit*, de nobis, Legati, renunciate, ita inter nos convenire. Quaſi Concordia cum filio ſuo fidesq;, quam ei habebat, regni nervi eſſent, & potentiæ demonſtratio. Nempè usq; adeò inſociabile undequaq; eſt imperium, diffidentiæq; & malevolentiæ plenum, ut ſummus inter Alexandri Succeſſores & natu maximus gloriaretur, quod non timeret filium, ſed committeret Lancea armato corpus ſuum. De eodem *M. Antonius Coccius Sabellicus, Enneade* IV. *Lib.* VII. *p. m.* 841. *Tomo* I. *oper.* Perſtringebat Antigonus nonnunquam urbanâ cavillatione utrumq; in filio Demetrio vitium, libidines nempè & intempeſtivas potationes, â quo arctiori oſculo exceptus, Lamiacus, inquit, credo, oſculari voluiſti; erat enim fama, illum Lamiæ congreſſu & conſuetudine cupidius teneri, ex *Plutarchi l. c. p.* 897. De filia patrem oſculante idem Scriptor in *L. Paulo Aemilio, p.* 260. monet. Dicitur, cum Dux deſignatus adverſus Perſen eſſet, (Æmilius) â toto populo deductus domum honorificè filiolam Tertiam, admodum puellam, offendiſſe plorantem, eam appellâſſe, & quid triſtis eſſet, quæſiſſe, illam eum complexam & deoſculatam dixiſſe: Neſcis, pater, Perſen noſtrum periiſſe? Catellum domeſticum ejus nominis ſignificans, Paulum autem reſpondiſſe, Benè habet, accipio filiæ omen. Deinde uxores maritos peregrè redeuntes, vel mariti uxores oſculis excipiebant; utrumq; patet exemplo *Planti in Amphitruone, ubi* Alcumena ad Amphitruonem *Actu ſecundo Scena* 2. *v.* 82. dicit:

Ecaſtor equidem te certo heri advenientem illicò
Et ſalutavi, &, valuiſſes ne usq;, exquiſivi ſimul,
Mi vir; & manum prehendi & oſculum detuli tibi.

Et verſu 167. ---- ---- adveniensq; illicò
Me ſalutaviſti, & ego te, & oſculum retuli tibi.

Marcus Antonius poſt reportatam â Cæſarianis in Ægypto victoriam, elatus, ingreſſus eſt regiam, & Cleopatram in armis oſcu-

Digitized by Google

latus est. *Plutarch. in Antonio, pag.* 950. Cæterum fratres aliiq; cognationis jure vincti sibi invicem oscula libabant, uti ex SacroSanctis literis abundè satis constat. Jacob Patriarcha in Mesopotamiam profectus, cum ad puteum Racheli filiæ avunculi sui Labanis occurrisset, eam cum fletu osculatus est *Genes.* XXIX. v.12. de quo supra *dissertat.* III. §.8. Non invenusta dedimus. Esau currens obviam fratri suo Jacobo ex Mesopotamiâ redeunti, amplexus est eum stringensq; collum ejus & osculans flevit, *Gen.* 33. *v.* 4. Joseph cùm fratribus suis se exhibuisset, osculatus est eos omnes & ploravit super singulos, *Gen.* XLV. *v.* 15. Aaron Mosi fratri in Ægyptum â Domino misso pro liberando populo Israelitico in deserta obviam processit, eiq; in Monte Horeb procurrens osculum dedit, *Exod.* IV. *v.* 27. Jethro Madianitarum Pontifex auditâ victoriâ Mosis generi sui de Amalec, cum Ciporâ filiâ uxore Mosis, & duobus liberis Gersone & Eliecere in castra ad Montem Sinai venit, cui Moses obviam profectus honorificè osculum impertivit *Exod.* XVIII. *v.* 7. Cum Naemi nurus suas in patriam regredi juberet, ipsis osculo benedixit, *Ruth. cap.* I. *v.* 18. Alia oscula *Ruth.* I. *v.* 18. *Genes.* XXIX. *v.* 13. *Tob.* VII. *v.* 7. *lubens reticeo.*

§. XII. De Romanis *Marcellus Donatus in Gruteri Thesauro Critico, Tomo* VI. *pag.* 676. ex *Plutarcho* tradit; Licuisse mulieribus consanguineorum frontem osculari, & viris mulierum, cum quibus aliqua necessitudine erant juncti: Idq; concessum mulieribus, ut honorem simulq; potentiam eis concilians, si viderentur multos ac probos habere cognatos ac propinquos, vid. *Roman. Quæstion.* V. *Plutarch.* Abusum hujus insectatur *Propertius Lib.* II. *Elegiâ* V. quandò Phrynen exagitat, cantans:

Quin etiam fallos fingis tibi sæpè propinquos,
Oscula nec desunt, qui tibi jure ferant.

Illud speciali nomine *Suetonio in Tiber. c.* XXVI. *IUS OSCULI* dicitur, quemadmodum ex sequenti loco elucescit: Cæsar, *inquit,* illecebris Agrippinæ, Germanici fratris sui filiæ, per *jus osculi*

& blan-

& blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornavit proximo Senatu, qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublicæ maximè interesset. Mulieri autem famosæ nullum à cognato osculum libatum est. Indè *Cicero lib.* IV. *de Republica*: Atq; etiam si qua erat famosa, ei cognati osculum non ferebant. Et *Iuvenalis Satyra* VI. *v.* 51. *seqq.*

Paucæ adeò Cereris Vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula ------

Nempe ut parum casta; filias enim impudicas patris osculo privari solitas fuisse, quod magnæ pœnæ loco sit habitum, notante *Eilhardo Lubino in Comment. ad locum præcitatum. Adrian. Turneb. Adversar. Lib.* XXIX. *cap.* 27. *p. m.* 1068. Neq; incestuosos si in scelere perseverarent, dignabantur salutatione aut osculo, juxta statutum *Iuris Canonici, in Can. ult. caus.* XXXV. *qu.* 8. postmodum Successu temporis cum ex auctoritate M. Catonis vinum mulieribus interdictum esset, primùm viri cognatarum os cæperunt osculari, ut odor indicium faceret, si bibissent. *Affinibus & propinquis osculari eas jus est, ut sobrias comprobent*, inquit *Arnobius lib.* II. *adversus gentes.* Vinum enim mulierem bibisse perindè erat, ac si in adulterio ac gravi crimine deprehensa, capitali supplicio plectenda esset, ceu *Plinius* habet *Libro* XIV. *Histor. Nat. cap.* 13. Siquidem proximus à libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit. *Valer. Maximus memorabil. lib.* II. *cap.* I. *exemplo* 5. Eò tendunt *Dionysii Halicarnass.* verba *Lib.* II. *Antiquit. Rom. cap.* XXVI. *p. m.* 93. Delinquens uxor in aliquo, Judicem, & magnitudinis pœnæ Dominum sortiebatur eum, qui læsus erat; cognati namq; simul cum viro de his judicabant, in quibus erat corporis corruptio, de eo quod peccatorum omnium videtur Græcis minimum, si qua inventa esset mulier vinum bibens. Nam utraq; hæc multari morte concessit Romulus, ut delictorum muliebrium maxima, ratus stuprum desperatæ audaciæ principiū esse; temulentiam verò stupri;

Kkkk 2 longoq;

Digitized by Google

longoq; tempore crimen utrumq; apud Romanos iram merebatur implacabilem, comprobantibus legis æquitatem tot ſeculis. Hinc ubi Egnatius Metellus uxorem, quod vinum bibiſſet, interfecerat, cædis abſolutus eſt. *Plin. l. c. Gellius Noct. Attic. lib. X. cap.* 22. Et Cnejus Domitius mulierem, quæ viſa eſt plus vini bibiſſe, quam valetudinis cauſa deceret, dote mulctavit. Matrona item magna natu, quod claves cellæ vinariæ reſignâſſet, inedia mori coacta. *Alexander ab Alexandro genial. dier. Libro* III. *cap.* XI. *p. m.* 131. edit. Francof. in 8. Anno MDCXLVI. Adeoq; in univerſo Latio, *vino*, quod Priſcâ linguâ *temetum* vocatur, mulieres abſtinebant, undè *abſtemiæ* dictæ ſunt; loram autem, paſſum, & murrhinam loco vini bibebant. Antiquæ mulieres majores natu bibebant loram aut ſapam, aùt defrutum, aut paſſum, quam murrhinam quidam *Plautum* appellare putant. *Sarisberienſis in policratico*, ſive *de nugis curialibus Lib.* VIII. Idem Maſſilienſibus & Mileſiis, pluribusq; Græcorum & Barbarorum gentibus, apud quos *Hydropotæ* mulieres ex præſcripto fuerunt, uſitatum erat: nec mulieres modo, ſed & viri abſtemii. *Alexander l. d. Polybius lib.* VI. *Athenæus lib.* X. *cap.* 9. *Aelian. Var. Hiſtor. Lib.* II. *cap.* 38. *Cicero de natura Deor. Tertullian. in Apologetico cap.* VI. *Flavius Blondus Romæ Triumphantis lib.* IX. *Gregor. Tholoſan. Syntagm. Iur. Lib.* IIX. *c.* 8. *num.* 25. *Tiraquell. leg. Connubial. Lib.* IX. *Matthæus Raderus, ad Martial. Epigramm.* LXXXIIX. *Lib.* I. aliiq; recentiores ac antiquiores ibidem adducti. Poſtremò aliam adhuc cauſam horundem oſculorum inter Propinquos, *Plutarchus quæſt. Roman.* VI. *recitat, Tomo* II. *Oper. p.* 265. Cum eſſet legibus interdictum cognatarum nuptiis, usq; ad oſculum tamen amori permiſſum progredi, eaq; fuit Conſanguinitatis teſſera & communicatio. Antiquitus enim ſanguine junctas Romani non copulabant, ut ne nunc quidem materteras aut ſorores. Serò conceſſum fuit, ut ducere conſobrinas liceret, idq; tali de causâ: Vir quidam pecuniæ indigens, alias honeſtus, & gratiâ populari nemine inferior, conſobriam habere putabatur uxoris loco, ad quam hæreditate dos magna pervenerat, eâq; ratione dives ipſe eſſe; cui cum eſſet eo

nomine

nomine dies dicta, populus omissa causæ cognitione eum absolvit; decretoque facto nuptias consobrinarum permisit publicè, conjugio autem superiorum graduum interdixit. &c.

DISSERTATIO XVII.

De

OSCULO RECONCILIATORIO.

SUMMARIA.

I. *Concordiæ encomium.* II. *Manuum motus de cordis motu Iudicium suppeditat. Dextræ porrectio ubique inter Gentes pacis fideique symbolum. Dextra olim à Romanis sinistra posthabita. Per dextram orare. Campani jungentes dextras sacris epulis assidebant. Scipio & Gracchus ad mensam Iovis in Capitolio assidentes inimicitiam deponunt.* III. *Osculum tessera reconciliationis.* IV. *Mithridates dextram Syllæ porrigens benignè excipitur. Firmus à Theodosio pacem impetrans cum osculo susceptus. Tiridates Parthorum Rex coronam ante Neronem deponit, ejusdemque manu resumit.* V. *Osculo Pax confirmata. Hostia divisa in duas partes reconciliatis offertur. Conventus Regis Galliæ & Hispaniæ.* VI. *Apostoli ante Eucharistiæ usum se invicem osculati. Osculi ejusdem effectus. Plato inimicis libenter offensas remittit.* VII. *Osculum motu proprio inimico fixum injurias deletas innuit.* VIII. *Serpentes in Caduceo Mercurii se invicem osculantes Pacis hieroglyphicum. Nodus Herculis. Serpens odii & belli effigies. Virga disciplinam & eloquentiæ potestatem notat. Caduceatores dicti Legati pacem quærentes.* IX. *Vindictæ emblema. Basiliscus objecto sibi speculo moriens. Navis cum lemmate: Nec trames restat, oblivionis injuriarum emblema. Vespasiani Imp. lenitas in amicos. Epiphanius Constantinensis Præsul injuriantes beneficiis afficit.* S. *Gerhardus primus Hungarorum Apostolus pro inimicis & percussoribus suis, exemplo S. Stephani, oravit. Omnibus sine discretione ignoscere, est vitiis alimentum subministrare.*

§. 1.

ETſi vir Sapiens in ſe abundè reperit, quo contentus eſſe queat, attamen quod intelligit humanam vitam concordiâ conſtare, quod eſt vinculum omnium fortiſſimum, quo quidquid non conſtringitur, collabaſcit, eos quoq; ſibi libenter adſciſcit, quos ſibi æquet, quibuscum ſua bona communicet, quorum ſocietate gaudeat. Scilicet hac firmitate nixus, & hac ſuavitate perfuſus uberius fruitur ſuis bonis. Et verò ad concordiam præter naturalē inclinationem & ſimilium cum ſimilibus convenientiam, communis quoq; indigentia ducit. Ideoq; concordia humanæ imbecillitatis, ſimul & excellentiæ ſpecimen eſt. Imbecillitatis quidē, quod nemo tàm altè poſitus eſt, ut ſit extra omnem ictum, ac non aliquandò alienæ opis indigeat. Væ illi, qui ſibi unus eſt conſiliarius, ſibi unus auxiliarius. Nam quæ ſingula quamlibet valida, facilè deturbantur & proteruntur, conjuncta per concordiā convaleſcunt, reddunturq; inconcuſſa & impenetrabilia. Quin è pluribus infirmis invicem confibulatis exiſtit illa ſanè firmitas, quæ unitatis propria eſt. Et hoc eſt illud humanæ excellentiæ ſpecimen, quod eminet in concordiâ, omnium utilitatum auxiliatrice. Porrò omnis humana vita conſtat ratione & fide, utraq; ducit ad concordiam, hæc ad felicitatem. Hi ſunt alterni illi ac dimidiati Dii, Caſtor & Pollux, à Poëtis celebrati, conſociatis dotibus potentiſſimi. Hæ ſunt illæ ſonoræ fides quibus intenta eſt Lyra Mercurii, qui autor eſt Symphoniæ & Concordiæ. Hoc ſignat ille Muſarum concentus, quæ ſeſe in cœlo & in terrâ excipiunt vocibus divinis. Hæc eſt expreſſa effigies concordis illius diſcordiæ, per quam Heraclitus omnia fieri tradidit; illa elementorū connexio, illa omniū principiorum colligatio, illud æquilibrium quo levia cum gravibus, calida cum frigidis conjunguntur, oppoſita ſuis oppoſitis adæquantur. Hic eſt inter homines veluti alter Zodiacus, qui à ſiniſtrâ parte pergit ad dextram: hæc eſt imitatio cœli, quod à dextra tendit ad ſiniſtram. Concordia, inquam, ſatis nunquam laudata omnes homines mutuô amoris vinculo colligat. Chriſtianos autem qui cœleſte numen omnis concordiæ fontem ac originem ſeriò venerantur,

tantur, quàm maximè decet & ornat. Verum enimverò, cum in hac mortalium fragilitate contrario affectuum impetu animi perſæpè turbentur, fieri aliter nequit, quin invicem collidantur, atque in diſcordias, quamvis propter leviſſimas offenſiones, erumpant. Charitatis igitur remedio opus eſt, quod exulceratas mentes purificet, & in priſtinum gratiæ ſtatum, mediante amicabili transactione & perpetuâ præteritarum læſionum oblivione, reſtituat. Atque hoc generoſæ animæ ſemper ſolenne habent. Quo enim quisq; eſt major, magis eſt placabilis ira; juxta *Ovidium Triſt. Lib.* III. *Eleg.* 5. Nihil eſt laudabilius, nihil verò Chriſtiano dignius placabilitate & clementiâ. Quare nullus eò impudentiæ venit, ut offendi poſſe, placari non poſſe dixerit. Summi Numinis impervestigabilis eſt eſſentia, & à diſtincta divinarum virtutum & perfectionum attributarum apprehenſione immenſum diſtamus; at nec explicari, nec animo concipi poſſit, quâ mente in totum genus humanum futurus ſit Deus, ſi expiari peccata, aut Numen ſuum placari non ſinat. Lex nobis ab ipſo Salvatore præſcripta eſt: *Eſto conſentiens Adverſario tuo citò, dum es in viâ cum eo, ne fortè tradat te Adverſarius Iudici, & Iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris, Matth.* V. *v.* 25. Imò expreſsè peccata ſe nobis non remiſſurum prædixit, niſi ex corde proximis in nos peccantibus ignoſcamus. *Matth.* VI. Numquid aliquis cum odio Paradiſum intravit? Ad infernum ire odium habentem ſæpè me legiſſe recordor, ſed ad cœlum volâſſe nunquam concedam. Cupimus ergò, fratres, cives eſſe cœleſtis civitatis? Servemus novum mandatum novæ civitatis. Illa inquam civitas habet pacem, præcipit pacem, & diligit diligentes pacem, inquit *Auguſtinus, vel quicunque Autor ſit ſermonum ad fratres in Eremo, Serm.* XXVIII. Animus autem reconciliatus ſeſe externis quibusdam ſignis communiter prodit, ut proximus illius internam habitudinem inde cognoſcat.

§. II. Arteriarũ ſcaturigo ebulliens in corde, perpetuis æſtibus agit hoc nobile viſcus ſemper inquies, quia arteriarũ motus nullas patitur inducias, niſi morte quantocyùs imminente. Hæ autem arteriæ emergentes à corde, permeant totum corpus diſtinctæ in ramos, qui & ipſi ſuas propagines habent, unde & alii

alii plures Surculi procreantur. In ea ſobole arteriarum, Medici recenſent præcipuè illas, quæ diſcurrunt toto brachiorum tractu, ſuosque tonos edunt in eo brachiorum flexu, quem ſubeunt manus. Idcircò in more poſitum eſt apprehendere manum, quandò eſt de cordis motibus augurandum, nimirum cordis & manuum motus, iisdem ferè momentis acti, ad eandem trutinam appenduntur. Illa cordis & manuum connexio & communio motionum, non in Phyſicis ſolùm, ſed & in moralibus etiam locum habet: quippe volens aliquis explorare indolem, ſeu affectum alterius hominis, manum ejus palpat, id eſt, opera contemplatur. Alto ſcrutinio expendit actiones ejus, ſpirent amorem nec ne: inde nimirum maximè de amore ancipiti congruum Judicium poſſumus aucupari. Hinc effluxêre ritus varii plurium nationum ad conciliandas amicitias. Nulli namque genti fuit ſatis audire ſe amari, niſi & probaret amorem hunc aſſertum congruis argumentis. Hebræi conjiciebant amorem eſſe ſincerum ex manu apprehenſâ, ex mutuis amplexibus & oſculis. Ita Jehu ſuſpectam habens fidem Jonadab, petiit ab eo manum in teſſeram affectus indubii: textus inquit: *Invenit Ionadab filium Rechab in occurſum ſibi, & benedixit ei, & ait ad eum: Numquid eſt cor tuum rectum ſicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille levavit eum ad ſe in currum.* II. *Regum* X. *v.* 15. Hac dextræ porrectione injuria ſepulta judicatur, nam DEXTRARUM COPULATIO ubique inter gentes ad noſtra usque tempora pacis fideique Symbolum fuit; vel quod hac ratione, quandò junguntur duæ dextræ, numerus ternarius, quo nullus perfectior ſit, efficiatur, ut vult *Alexander Aphrodiſienſis Lib.* II. *Problem.* XLVII. Vel (cum, quo minus idem de ſiniſtra manu dici, nihil obſtet;) quod communi omnium hominum conſenſu dextera in corpore humano pars potior ſiniſtrâ, atque hinc fidei, tanquam rei inter humana multò præſtantiſſimæ, Signum non immeritò habeatur, ut placet *Cunrado Rittershuſio, notis ad Guntheri Ligurinum Lib.* VIII. *v.* 53. Quanquam, ſi Judicio *Baronii* ſtandum eſt, dextra olim à Romanis, *Tomo* II. *Annal. ad Ann. Chriſti* DCXIII.

CCXIII. & poſtea quoque in conciliis quibuſdam, *Tomo* III. *ad Ann. Chriſti* CCCXXV. ſiniſtræ poſthabita fuit, qua de re præmiſſa ad Baronium Epiſtolâ, prolixè agit *Ioſephus Caſtalio Decade* VIII. *Obſervationum in Criticos, cap.* x. ſed quidquid de eo ſit, dubio caret, quod diximus, fidei Symbolum fuiſſe dexteram. De Aſſyriis hoc aſſerit *Alexander ab Alexandro genial. dier. Lib.* II. *cap.* V. De Hyrcanis Mediſque, ſpeciatim verò de Parthis, *idem Lib.* V. *cap.* III. *Et Flavius Ioſephus Lib.* XIIX. *Antiquit. Iudaic. cap.* XII. *Artabanus Rex Parthorum Anilæo Iudæo, porrectâ dextra, per patrios Deos dejeravit, tutum acceſſum habiturum fratrem Aſinæum, quod apud barbaros conventuros, certiſſimum eſſet argumentum fiduciæ. Nam poſt datam dextram, apud eos nec fallere fas eſt, nec diffidere ceſſantibus omninò ſuſpicionibus. Ideoque cum inſtigaretur à Magiſtro Militum, Artabanus, ut Aſinæum interficeret, negavit ſe hoc permiſſurum in hominem, qui ſe crediδiſſet ſuæ fidei, datâ dextrâ confirmata, & juramento adhibito.* vid. *Philipp. Camerarius Horar. Subciſiv. Centur.* I. *cap.* XXXV. *Centur.* II. *cap.* XLVI. Idem de Trojanis videre eſt apud *Virgilium*, exemplo Anchiſæ, *Aeneidos* III. *v.* 610. qui Achæmenidi, Trojanorum gratiam non ſine diffidentiâ imploranti, porrigebat dexteram ut animum dubitantis firmaret; & Ilionæi, jurantis per Æneæ dextram, *Aeneidos* VII. *v.* 234. De Perſis præter *Xenophontem Lib.* VI. *Cyropædiæ*, ubi Gobryas ideò commendat Cyri dextram, quod nihil eorum mentita ſit, quæ promiſerit, commemorant *Diodorus Siculus lib.* XVI. *cap.* XLIII. *Cornelius Nepos in Datame, cap.* X. §. 1. *Polyænus lib.* VII. *cap.* XXVIII. *Strategi*, *Iuſtinus lib.* XI. *cap.* XV. & XIII. *Curtius lib.* V. *cap.* XIII. *lib.* VI. *cap.* IV. De Armenis, *Tacitus lib.* XII. *Annal. cap.* XLVII. & *Valer. Maximus lib.* IX. *cap.* XI. *exemplo* 3. De Romanis *Florus lib.* IV. *cap.* VI. *lib.* 3. *cap.* XXI. *Cicero poſt reditum in Senatum* §. IX. & *Philippica* XI. §. 2. Unde formula *Per dexteram orare*, tanquam fœderis & fidei membrum. Apud *Plautum Amphitr. Act.* 3. *Scena* 2 *v.* 42. *Terentium Andriæ Act.* 1. *Sc.* V. *v.* 54. & *Ciceronem pro Dejotaro*, §. 3. Campani jungebant quidem dextras, ſed eo etiam ritu adjecto ut inde ſimul ſacris epulis aſſiderent. Hoc *Livius* II. *Decadis*, *lib.* 3. *cap.* VIII. probat exemplo

LIII Cala-

Calavii hominis Campani, ita ſuum filium alloquentis: *Paucæ horæ ſunt, intra quas jurantes per quidquid Deorum eſt, dextras dextræ jungentes fidem obſtrinximus, ut ſacratis de menſis eſſemus.* Ætoli etſi immanes, jungebant dextras ad altare, arbitrati ſummum eſſe piaculum, hunc poſtea temerare ritum, quem ſervavêre fœdus ineundo cum Romanis ut Autor eſt Alexander ab Alexandro, G.D. *lib.*v.*cap.*3. Confer *Polybium lib.*v.*cap.*54. *Livium lib.*I.*cap.*1. *& lib.*XXX.*cap.*XII.XIII. *Plinium lib.*XI. *Hiſtor. Natur. cap.*45. *Cornel. Nepot. in Themiſtocle cap.*VIII. *Ioſephum Antiquit. Iudaic. cap.*2. *Phœbadium contra* Arianos *cap.*IX. *Virgil.* Aeneidos IV. *v.*307. *&* 597. *Ovid. Epiſt.*2. *v.*21. *Valer. Flaccum* Argonaut. *lib.* v. *v.*444. *lib.*VI. *v.*12. *lib.*VII. *v.*344. Memorabilis & ad Chriſtianam ferè pietatem accedens hiſtoria eſt, quam *Livius lib.* XXXIIX. *cap.*LVII. *& Gellius lib.*XII. *cap.*8. recenſent, recolentes „ quomodo compoſitæ fuerint tragœdiæ excitatæ Romæ, ob „ acerba odia Scipionis Africani, & Tiberii Gracchi. Ajunt „ illi, duos hoſce viros inſignes coëunte populo conveniſſe in „ Capitolium, ad Jovis Capitolini ſacra fieri ſolita ad menſam „ Jovis, ubi qui fecerant rem ſacram, debebant accumbere. To„ to ſpectante Senatu eodem temporis articulo Scipio & Grac„ chus menſæ Jovis admoti ſunt, ubi aſſidentes erubuêre aſpe„ ctum Romæ aſtantis, revolventes animo quàm fœda hacte„ nus exercuiſſent odia, ut Scipio Africanus erat illuſtrior, ſe„ ipſum prior vicit, dextram prætendens Graccho, in ſignum „ reducis animi. Annuit ille, & rependens eandem teſſeram a„ moris, ruit in Amplexus Scipionis, cujus amor ita incaluit, ut „ illic Corneliam filiam ſuam elegantiſſimam Graccho deſpon„ derit, in duro inimico nactus generum obſequentem. Eodem modo Chriſtiani ſaltem acceſſuri ad menſam ſacram, deponant odia incongrua menſæ, quæ concordes tantum homines admittit, utpote amoris epulo ſaginandos.

§. III.

Deindè & præcipuè oſculum reconciliationis teſſera ſtatui-

tuitur , quia per oſculum concordes ſibi mutuò quaſi uniuntur, & calorem, amorem , inque eo ſpiritum ipſum ſibi inſpirant atque communicant. *Videas igitur adverſarium , quem vincere non potes blandiori alloquio, convertere frequentiori oſculo : quem oſcularis, quandò frequenter illum à malo dehortaris*; monitum eſt *Tertulliani Libro de Patientiâ*. Notanter quoque *Chryſoſtomus Homil.* IV. *ad Theſſalon.* ſcribit: Si quiſpiam abiens, protinus inimicum ſit complexus, ambas conſeruerit manus, ei circumfuſus ſit, oſculatus & lachrymatus : etiamſi ille ſit fera, etiamſi lapis, etiamſi quodvis, ab hâc benignitate mitigabitur. Ad hanc oſculorum familiam oppidò quam rectè pertinere videtur locus *Geneſ.* XXXIII. 4. Cujus verba ſic ſonant :

Et cucurrit Eſau in occurſum ejus (Iacobi) & complexus eſt eum; ſalutabat , inquit, *Geſnerus , Commentar. ſuper Geneſ. pag.* 610. *fratrem oſculo, quem tollere prius volebat armis. David Pareus Profeſſor Theologus Heidelbergenſis in Comment. ad Geneſ.* Satis teſtatur Eſau, ſe omni depoſito rancore verè diligere fratrem : verbum Ebraicum oſculatus eſt eum , deſuper omnibus literis eſt punctatum , quo Hebræi volunt ſignificari , Eſau fictè oſculatum fratrem , non ex animo. Sed non videtur ; accipiamus potius in meliorem partem , quod ſeriò egerit cum fratre , vereque ei fuerit reconciliatus. Manſit quidem profanus : attamen non legitur inimicitias deinceps exercuiſſe cum fratre. Quamvis talem permanſiſſe Eſavum , atque ſimpliciter æternùm periiſſe ſacræ literæ non aſſerant. Videſis peculiarem *de Salute Eſavi Diſputationem Theologicam , B. D. Chriſtiani Chemnitii.* Similiter Joſephus fratribus ſuis reconciliationis oſculum obtulit , *Geneſ.* XLV. *v.*15. *Auguſtinus Sermone* LXXXIII. *de tempore* : oſculabatur ſingulos , & per ſingulos flebat , & irriguis lacrymis paventium colla perfundebat , itaque odium fraternum charitatis lacrymis abluebat. Tali intentione David degenerem Abſolonem II. *Sam.* XIV. *v.*33. Indulgentiſſimusque pater filium prodigium amplectitur, *Lucæ* XV. *v.*20.

§.IV. Secularis hiſtoria denſam hujus argumenti teſtimoniorum ſegetem expromit, *Petron. in Satyrico*. Exoſculatus pectus ſapientiâ plenum, injeci cervicibus manus, & ut facile intelligeret rediiſſe me in gratiam, & optima fide reviviſcentem amicitiam, toto pectore adſtrinxi. *Idem in eodem ſcripto*: tantum omnem ſcabitudinem animo tanquam bonarum artium Magiſter, deleret ſine cicatrice. Incultis aſperisq; Regionibus diutiùs nives hærent: aſt ubi ea aratro domefacta tellus nitet, dum loqueris levis pruina dilabitur. Similiter in pectoribus ira conſidit; feras quidem mentes obſidet, eruditas prælabitur. Ut ſcias, *inquit* Eumolpus, verum eſſe quod dicis, ecce etiam *oſculo iram finio*. *Item*, in hæc verba fœderibus compoſitis arma deponimus, & ne reſidua in animis etiam poſt jusjurandum ita remaneret præterita aboleri oſculis placet. Exhortantibus univerſis odia detumeſcunt, Epulæq; ad certamen prolatæ conciliant hilaritate Concilium. *Plautus in Pœnulo Act.* I. *ſc.* II. *v. 192*. Non ſum irata, *Age, da ergò ut credam, ſuaviū ſcilicet*; ex priſca amoris poſt offenſiunculas, integrandi conſuetudine. De Mithridate & Sylla *Plutarchus in vita Luc. Cornelii Syllæ pag*. 467. „Cum ei obviam prodiſſet Mithridates „& dextram porrexiſſet, rogavit eum, acciperétne quibus condi„tionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente Rege Sylla, atqui „deprecantium eſt, inquit, priore loco dicere, victoribus ſatis eſt „tacere. Ubi exorſus Mithridates excuſationem eſt, conatusq; „bellum partim ad Deos referre, partim ipſos culpare Romanos; „excipens Sylla, jamdudum ait, ſe de aliis accepiſſe, nunc verò „ipſum intelligere diſertiſſimum eſſe Mithridatem, qui in factis „adeò tetris & pravis non deficiatur ſpecioſâ oratione. Indè „cum ejus facinora coarguiſſet & exagitaſſet acerbè, quæſivit „iterum, ecquid iis, quæ cum Archelao conveniſſent, ſtaret; „ubi ſtare reſpondit, ita demùm ſalutavit eum, ac complexu „eſt oſculatus. *Ammianus Marcellinus de Firmo* â Theodoſio pacem impetrante *Lib.* XXIX. *hiſtor*. ait: Præmiſſis muneribus Maurus ipſe fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo inſidens apto ad ancipites caſus: Cumq; propè veniſſet, fulgore

ſignorum

ſignorum & terribili vultu Theodoſii præſtrictus, jumento deſiliit, curvatâq; cervice humi penè adfixus, temeritatem ſuam flebiliter incuſabat, pacem obſecrando cum veniâ. Suſceptusq; cum oſculo, quoniam Reipublicæ conducebat, bonæ ſpei jam plenus, ſufficientia præbuit alimenta. *Tacitus Annali XV. de Pace inter Corbulonem & Parthorum Regem glorioſa Romanis & Parthis non infructoſa Sancita.* Viſô Corbulone Tiridates Rex prior equô deſiluit; nec cunctatus Corbulo, ſed pedes uterq; dextras miſcuere. Exinde Romanus laudat Juvenem, omiſſis præcipitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cætera temperanter adjungit. Iturum quippe Romam, laturumq; novum Cæſari decus non adverſis Parthorum rebus ſupplicem Arſaciden. (Sic quod Romanus in votis habuit, diadema potentiſſimorum Orientis Regum faſtigio Romano ſubmiſſum:) Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne Regium, nec niſi manu Neronis reſûmere, & colloquium oſculo finitum. (Ita Majeſtas Romana Pœti ignominioſâ pactione imminuta, vindicabatur. Sic verus bellorum legitimorum finis cum dignitate ad otium reductus.)

§. V. Juvat nonnihil de rebus Germanorum adſpergere. *Cyriacus Spangenberg in Chronico Mansfeldenſi cap.* CXC. *p.* 198. *fac.* 2. de Henrico Imperatore: Anno DCCCC. ward der Friede geſchloſſen / und zogen die Sachſen mit denen ſo den Frieden gemacht / häuffig dem Keyſer Heinrico entgegen / der ſie denn freundlich / wie gebräuchlich / mit dem Kuß empfing / und was die Unterhändler verabſchiedet / war mit einem Jawort bekräfftigt und beſtättigt / das geſchah gleich auf den andern Tag Februarii. Illuſtriſſimus Dn. *Iohann Iacobus Fuger*, im Spiegel der Ehren deß höchſt-löblichſten Keyſers und königlichen Ertz-Hauſes Oeſterreich / Anno MDCLXIIX. Operâ Nobiliſſ. Dn. *Sigiſmundi à Birken*, amici inter paucos chariſſimi, Norimbergæ recuſo, de Ludovico & Friderico Imperatoribus Rom. ſimultaneis An. MCCCXXV. *Lib.* 3. *cap.* 4. *pag.* 295. Endlich ward ſein Hertz (Keyſ. Ludwigs) gegen Keyſ. Friedrichen / als ſeinem nahen Vätter / gäntzlich erweicht /

Digitized by Google

weicht / und machte ihn entschlossen / sich mit ihm aufs gütlichste zu versöhnen. Demnach macht er sich unversehens auf / und reisete mit etzlich wenigen Vertrauten in höchster Geheim nach Tausnitz / beredet und verglich sich daselbst mit Keyser Friderico, und ließ eine Uhrkund darüber aufrichten / welche von ihnen beyden mit Eyd bekräfftigt / unterschrieben und besiegelt worden. Zu mehrer Bestättigung dieses Vertrags / hat Bruder Conrad, Prior zu München / Keyser Ludwichs Beicht-Vatter (wie auch Albertus von Straßburg berühret) in Gegenwart Br. Gottfrieds / Priorn des Klosters Maurbach / Keys. Friederichs Beicht-Vatters / die Hostie des H. Sacraments entzwey gebrochen / und jedem ein Theil davon gereicht: Darauf sie einander freundlichst umbfangen / und ihre brüderliche Liebe mit dem Kuß des Friedens bezeuget. Non possum mihi temperare, quin de maximè memorabili conventu duorum potentissimorum Europæ Regum, Galliæ ac Hispaniæ, confirmandæ pacis causa, recentiorem narrationem subjungam, quandoquidem & hic *osculum crucis* juxta morem antiquum, uti ex Dissertat. IX. §. 27. supra innotuit, adhibitum fuisse, quilibet sibi facilè persuaserit. *Autor Diarii Europæi Continuat.* III. *ad An. 1660. pag.* 579. seqq. rem sequentibus verbis exponit. Die durch den Frieden und Heyraht zwischen Spanien und Franckreich gestifftete Freundschafft und Verträuligkeit / ließ sich von Tag zu Tage immer herrlicher spühren. Diesen 27. May als einem Sonntage / kamen beyde Könige selbst in Person in der Friedens-Insul (sonst genannt Fasanen Insul auf dem Fluß Bidassoa an den Pyrenæischen Gräntzen) zusammen. Der König von Franckreich kam zu erst an bey der Insul / ließ derowegen an der Brücke halten / biß der König in Spanien / der allererst da anlangte / eben zugleich die Insul betratt / darauf er denn mit seiner Frau Mutter / der alten Königin / dem Hertzog von Anjou, der königlichen Princessin von Orleans, und den Princessinnen von Alançon und von Vallois, seiner Majestät dem König in Spanien / entgegen gieng. Beyde Könige schritten so fort in gleicher Herrligkeit biß an die Lini / so beyde Königreiche scheidet; allda setzte ein jeder ein Knie auf die Erde / und umbfien-

umbſiengen ſich freundlich miteinander: Nachgehends grüſte Se. Majeſtät in Franckreich / ſeine Braut die Königin / und küſte ſie / und der König in Spanien begrüſte Se. Frau Schweſter / die alte Königin in Franckreich. ꝛc. Und nach dieſem fiengen beyde königliche Majeſtäten an miteinander zureden. Inzwiſchen brachte man eine Taffel dahin / und breitete einen Teppich auf die Erde / auf welchen beyde Könige / jeder an ſeinem Orte / nieder knieten. Der Herr Cardinal Mazarini verrichtete das Amt deß Ober-Allmoſen-Pflegers von Franckreich / und überreichte dem König das Evangelium und Crucifix: und der Patriarch aus Indien thäte dem König in Spanien dergleichen. Beyde Könige zugleich / ein jeder in ſeiner Sprach / thäten einen Eyd / den Frieden / worauf ſie geſchwohren / unverbrüchlich und ewig zuhalten. Der König in Franckreich ſetzte überdas auch noch dieſes hinzu / nemlich er ſchwuhre der Catholiſchen Majeſtät auch eine treu- und ewige Freundſchafft / worauf dieſer jenen noch mehr umfaſſete / und näher an ſich drückte.

§. VI.

De oſculo reconciliationis *Sidonii* locus etiam accipi debet, quando *Epiſtola* XXIII. dicitur: Ex ore terribili convitium expectans, oſculum excepit. *Petrus Ravennas Sermone* III. Sic pater judicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella. Et *Sermone* XCIII. oſcula ſunt reconciliationis indicia. Dictum ſuperiùs Diſſertatione VIII. §. *3*. de oſculo Pacis veteris Eccleſiæ, quod quàm maximè locum in reconciliatione obtinet; Solebant quippe veteres non niſi ſopitis ſimultatibus, qua de cunq; cauſa inter ſe obortis, ad ſacram menſam accedere, & Chriſtianæ dilectionis Synaxin celebrare. Ipſi Apoſtoli in primitiva Eccleſia antequam ſacram Euchariſtiam ſumerent, ſibi invicem oſculum dederunt, in ſignum concordis ſuſceptionis & adimpletionis admonitionum, juxta *Nicolaum de Gorran, Provincialem Ordinis Prædicatorum in Gallia, Comment. ad cap.* XVI. *Epiſt. ad Romanos, cap.* II. *Chryſoſtomus Homilia* LXXVII. *in Iohannem*: Ideò in Myſteriis invicem oſculamur, ut multi unum efficiamur. Nam, ut *idem*

homiliâ

Digitized by Google

homiliâ de proditione Iudæ ait, Sanctum osculum animas sociat, reconciliat mentes, & unum corpus ostendit, quia unum corpus videmur esse sortiti, & ideò miscemus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, sed animorum charitate devincti, ut sic divinæ mensæ possimus fructibus satiari. *Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagogica V.* Ne putes osculum tale esse, quale in foro inter communes amicos esse consuevit, neq; enim hujusmodi est. Animos reconciliat & omnium injuriarum oblivionem spondet, signum ergò hoc osculum est, reconciliatos esse animos, & omnem ex iis eliminari offensarum memoriam. Osculum hoc reconciliatio est, atq; idcircò sanctum, de quo & Paulus clamabat, Salutate vos invicem osculo sancto; & Petrus, Osculo dilectionis. Scilicet ut Dionysius ait, non possunt ad unum colligi, atq; unius pacificæ unionis participes existere, qui secum ipsi dissident. Memorabile reconciliationis fraternæ exemplum effulsit in S. Platone, Abbate Monachorum S. Olympi, qui Anno DCCCXII. mortalitetem deposuit, de hujus obitu *Theodorus Studita, σύγχρονος*, imò rerum quas narrat, oculatus testis, cum multa præclara retulisset, præcipuè facilitatem in veniâ inimicis largiendâ, mirificè commendat: *sed quomodo*, ait, *sine lacrymis hujus viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodum honorato (ætatis anno undeoctogesimo) ad emigrandum animam habens paratissimam, tum verò fratrum societas circumfusa sanctarum ejus Orationum donum postulabat, quibus cum singulis benedixisset, ad sepulchrum suum videndum lætus abiit, quo viso gratias Deo egit, dicens: Hæc requies mea in seculum seculi! Post illa sanctissimus Patriarcha ad moribundum venit, & orationum ejus se participem fieri postulavit, quarum compos factus, AMPLEXVS illum fuit, eoq; omnis DISCORDIAE suspicio remota est, cum olim tristia quædam inter ipsos accidissent. Omnes postea admonuit, pro omnibus Deum oravit, VNIVERSIS VENIAM DEDIT, qui inimicè se in ipsum gesserant, qui eum persecuti fuerant, & molestiis affecerant.* Hæc fecit divinus ille vir, Christum etiam moriens imitatus. His dictis, sonoro cantico: *Resurgent mortui tui, & qui sunt in monumentis lætabuntur? ardentiq; precesus salvus fieret, ad Dominum migravit.*

Digitized by Google

§. VII. Similiter apud Jureconſultos oſculum inter diſſidentes meliorem in partem accipitur. Quapropter celeberrimus *Cunradus Rittershuſius in Novellas, pag.* 535. allegante *Chriſtoph. Beſoldo in Theſauro Practico, vocab. oſculum, p.* 483. appoſitè pronunciat, ſigna odii, inimicitiæ & alienati animi ſunt, ſi quis noluerit „ actum humanitatis erga aliquem exercere, v. g. Si recuſat eum „ ad oſculum Pacis admittere, ſi quidem in eo loco uſitatum ſit. „ Quemadmodum è contrario injuria remiſſa & ſepulta cenſetur, ſi quis contumelia affectus adverſarium extra Eccleſiam obviam ſibi procedentem oſculo excipere dignatur. *Ioſephus Maſcardus ICtus Sarzanenſis, Volum.* II. *de Probationibus, concluſione* 902. *num.* 21. *fol.* 201. *facie* 2. Quandoquidem injuria non expreſsè tantum per pactum aut tranſactionem remitti intelligitur, ſed etiam tacitè per omnes illos actus, ex quibus diſſimulatio præſumi poteſt. Nulla autem certior diſſimulationis præſumtio capi poteſt, quàm ex oſculo unionis & amicitiæ Symbolo. Niſi jam injuriatus accuſationem inſtituit, aut reum citavit, aut litem cum eo conteſtatus eſt, prout rectè limitat *Proſper Farinacius, Quæſtion. Criminal.* 105. *num.* 375. tunc enim non alia quam expreſſa remiſſio tollit injuriam, nec ſufficit tacita per oſculum, ſalutationem, riſum, aut ſimiles familiaritatis actus. *Hoſtienſis in cap. olim.* 7. *num.* 8. & 10. *extr. de injur.* Malè autem amplius iſtud *gloſſ. in* §. *fin. verb. non revocaverit: Inſtit. de injur.* limitat eo in caſu, quo injuriatus injuriam vel ſaltem ad animum revocavit. Læſus enim, ſi injuriam non ſtatim ad animum revocat, ſed diſſimulat, eo ipſo eam derelinquere videtur, & actionem amittit. §. *fin. Inſt. l.* 2. §. 1. *ff. de injur.* Et ſic oſculum ad remiſſionem aliquid ſupervacaneum eſt. Quod ſi ad animum revocavit, id eſt, commoti aut alienati animi indicium fecit, cur non oſculis aliisq; ſignis animi placati & reconciliati editis, injuriam condonâſſe dicetur? Et ita *Viv. deciſione* 330. judicatum refert de Anno MDLXXXIX. Idem de oſculo pacis in fidelium congregatione valere docet *Anton. Matthæi, tract. de criminibus, Tit.* IV. *de injur. cap.* 1. *num.* 15. eò quod ſit fraternæ dilectionis ſignum.

 Ideoq;

Digitized by Google

Ideoq; judicem monet, ne eo in casu actionem det, nisi actor fortè doceat, sua lenitate atq; patientiâ nihil meliorem effectum Adversariû. Cui tamē assensum dare non possumus propterea, quod omnes illi actus, ex quibus eliciendæ sunt conjecturæ condonatæ injuriæ, spontè factos esse oporteat & motu proprio. Nam si ex alia occasione fiant, præsertim ex officii aut honestatis necessitate, insufficientes ad suppeditandas ejusmodi conjecturas comuniter ab interpretibus Legum æstimantur. Qoniam igitur osculum pacis, (æq; ac cætera Christianæ charitatis Symbola) in Ecclesia denegari nequit, salvâ honestate & conscientiâ, concludendum est, injuriarum magis rancorem & odium remisisse, quam ipsam injuriam. Quemadmodum & qui sanctâ Cœnâ usurus, veniam offensori offert, saltem de rancore desistere, non verò de persequenda satisfactione in foro intelligitur. Conf. *Abbas in c. pacem. Olim. num. 6. vers. in gl. fi. de Tit. de injur. Aufrer. in addit. ad decis. 233. & volumine* III. *Conclus.* 1156. *n. 5. fol. 41. fac. 1. Iohan. Fab. d.* §. *fi.* ubi etiam *Angelus, p. c. fi. de sentent. excomm. in Clem. Aldobrand. ibidem super gloss. in verbo dissimulatione. Bartol. in l. non solum.* II. §. *1. n. 3. ff. de injur. Robert. Maranta Tract. de ordine Iudicior. part. 6. de appellat. num.* 48. *Bajardus addit ad Clari* §. *injur. num.* 57. *Andreas Dinnerus, Antecessor Altorfinus, in conclus. & controvers. select. de Pace, conclus.* VII. *Balduinus Cas. conscient. Lib.* IV. *cap.* 17. *Casu* 4.

§. VIII. Exinde procul dubio veteres ansam arripuerunt, elegans quoddam concordiæ emblema concinnandi, per serpentes in caduceo Mercurii seinvicem osculantes, quo notabant Interpretem & Nuncium pacē prudenter conciliare debere, uti *Lælius Bisciola in horis suis subcisivis innuit.* Ut genuina antiquorum mens penitius penetrari queat, quorundam Scriptorum de hoc explicationes, dum sunt ad manus, congeram. *Phurnutus in Speculatione de Natura Deorum,* qui liber, *Hygini* fabulis annexus, Basileæ Anno MDLXX. *in fol.* prodiit, *pag.* 151. Angvium, *inquit,* circa virgam complexus, Caduceatoris typum gerens, innuit efferatorum ab ipso concordiam fieri, ac illum inter eos ortum dissidium indissolubili

Digitized by Google

lubili modo conjungere, ſiquidem per id etiam pacificum id eſſe apparet præconium. *Pierius Valerianus Hieroglyhicorum Lib.* XV. *cap.* XLI. *p. m.* 187. Caducei ſpecies proſſus Ægyptiaca eſt, quam Mercurio præcipuè veteres conſecrârunt, Draconibꝰ duobꝰ, mare ſcilicet & fœmina, parte media voluminis ſui invicẽ in nodũ, quem Herculis vocant, obligatis, quorũ primæ partes reflexæ in circulum preſſis oſculis ambitum circuli jungunt, caudæ verò ad Caducei capulum revocantur, ornanturq; alis, ex eadem capuli parte naſcentibus. Verùm ſi quid in longâ rerum hujusmodi indagine hariolari licet, putârim ego picturationem hanc in pacis & concordiæ ſignificatum inde ſumtam, quod Serpentis effigies plerisq; locis pro bello & odio, funeſtaq; alia quavis clade poni ſolita eſt. Oſculum autem & Pacis & Concordiæ ſignum eſſe, negârit nemo. Quin & ſacræ pietatis noſtræ literæ pacis oſculum identidem atteſtantur. Virga, ut ſuo loco latiùs oſtenditur, tum diſciplinam, tum eloquentiæ vim indicat. Si quis igitur pietate gravis & eloquentiâ potens, altercantes aggreſſus, nullam bello ſalutem eſſe docuerit, dubium bellorum omnium eventum dixerit, funeſta pernicioſaq; demum eſſe bella commonſtrârit, & quæcunq; alia ad hujusmodi rem, pro loco, tempore, perſonisq; facientia excogitare & eloqui poterit, perfacilè is diſcordes animos in concordiam trahet, duosq; angues, hoc eſt, odia mutua doctrinæ ſuæ virgâ in unum obligabit, quibus ad oſculum coeuntibus convenire animos, & ad concordiam converſos eſſe, meridiana luce clarius apparebit. *Lilius Gregorius Gyraldus, Hiſtoria Deorum Syntagmate* IX *p.* 289. *Edit. Baſil. in fol. Anno* MDLXXX. Κῆρυξ, id eſt Præco vel Caduceator, quoniam per vocem editam ea auditui aſſiſtant, quæ per orationem ſignificantur. Hinc fit Κηρυκεῖον, id eſt, Caduceus. Hinc & *Caduceatores* dicti *Legati*, qui de pace mittuntur. Et Caduceus interdum invenitur pro Pacis Symbolo, in antiquis præſertim numiſmatibus. Plura de Caduceo *Phurnutus & Hyginus in Lyrâ*, quam (ait) Mercurius cum boves abegiſſe deprehenſus eſſet, Apollini dedit, & ab eo virgulam quandã muneri accepit, quam manu tenens Mercurius, cum pro-

Digitized by Google

ficisceretur in Arcadiam, & vidisset duos Dracones inter se conjunctos corpore alium appetere, ut qui dimicare inter se viderentur, virgulam inter utrumq; subjecit, itaq; discesserunt. Quo facto eam virgulam pacis causâ dixit esse constitutam. Nonnulli etiam cum faciunt Caduceum, duos Dracones implicatos virgulâ faciunt, quod initium fuerat Mercurio pacis, unde *Martialis*:

Cyllenes cæliq; Deus, facunde Minister,
Aurea cui torto virga dracone nitet.

Hinc & Mercurii exemplo athletas & in reliquis ejusmodi certaminibus virgulâ usos fuisse antiquos legimus. *Isidorus* certè & ipse ita scribit: Mercurius virgam tenet, quæ serpentes dividit, id est, venena, nam bellantes & diffidentes interpretum oratione sedantur; unde Legati Pacis Caduceatores dicti.

§. IX. *Iohannes Ferrus parte 2. Theatri Symbolorum* pingit Basiliscum objecto sibi speculo morientem, hoc titulo appenso: NOXA NOCENTI. Quid innuat ille hoc symbolo non referat, incujusq; arbitrio relinquens hoc & alia omnia symbola aliis explicare. Commodè illud symbolum de Basilisco se necante suis adspectibus explicari potest de homine vindicante, qui cum torvis oculis inimicum adspicit, ille intuitus virulentus resilit in eum lethali vulnere sauciatum. Etenim ultionis genius ille est, ut appetitus ejus animam ultricem lædat antequam noceat inimico. Sicq; ultionis insana cupido fit NOXA NOCENTI. Imò animus inquies ulciscendi libidine gravior longè est sibi, quam suis inimicis, quibus duntaxat inferre potest injuriam cute tenus, dum conficit animam suam lethali plaga, & plerumq; etiam corpori suo injurius est, dum appetitu vindictæ nimium exardescit. Non impunè hominem indulgere animo vindicanti ait *Seneca Lib.* III. *de ira* „*cap.* 26. hoc breviloquio: Maxima est factæ injuriæ pœna, fecis„se: nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad Supplicium „pœnitentiæ trahitur. Aurea planè sunt quæ Emblematista ingeniosus *Alexander Luzon de Millares, Canonicus Regularis viridis vallis, in Idea Politica veri Christiani sive arte oblivionis Isagogica ad artem memoriæ, Bruxellis excus.* 1665. *fol. pag.* 104. sub sche-

ſub ſchemate navis cum inſcriptione : *Nec trames reſtat,* tradit. Non debent, ſcribit, tantummodo celari odia aut occultari , ſed omnino quoad fieri poteſt aboleri & extingui , ne veſtigium vel indicium ullum relinquatur. Quemadmodum navis dum mare pertranſiit, nullum eſt reperire tramitem. Indies hoc Deo promittimus recitando Orationem Dominicam: *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris* ; conditionem ponimus, & juxta eandem nobis ignoſci poſtulamus, neque hoc tantum, ſed & modum inſinuare videmur , quem in remittendo proximo debita tenemus, cui ſi imperfectè duntaxat, & ſuperficialiter injurias condonamus, odii, & iræ fomitem in corde retinendo, vel ſimulando nos intus reconciliatos , nulla tamen ſigna redintegratæ amicitiæ externa demonſtramus, dedignando proximum alloquio , propinatione, ſalutatione, dum tempus & ratio ſimilia benevolentiæ officia poſtulant; non eſt cur à DEO gratiam ullam ſperemus , qui dimidiatam ſalutem non præſtat, ſed integram : quantumvis enim peccatorum ſordibus aliquis ſcateat, illum præviè diſpoſitum per miniſtros ſuos eouſque mundum reddit , ut ne veſtigium quidem, indicium aut cicatrix peccatorum maneat, quod dicit per Jeſaiam: *ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Ipſi omnia poſſibilia qui poteſt facere mundum de immundo, qui poteſt à capite ad calcem lavare æthiopem.* Integram igitur poſtulamus à Deo peccatorum remiſſionem, vulnerum medelam, & ex parte tantùm proximo volumus ignoſcere; perfectam Deus & abſolutam largitur abolitionem injuriarum, & nos inimicis noſtris dimidiatum tantum charitatis officium impendimus? Conſonet lingua menti, actus exterior interno, dicatur veraciter: *Dimitte nobis debita noſtra , ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; exequamur conditionem quam pollicemur, modum, quem nobis præſcribimus. Veſpaſianus Cæſar iniquis æquus fuit, injuriarum morſus lenivit oblivione. S. *Epiphanius Conſtantinenſis* urbis
„ Præſul injurias beneficiis eſt ultus. *S. Gerardus* ex patricio Ve-
„ neto primus Hungarorum Apoſtolus , & Pannoniæ Martyr,
„ exemplo Protomartyris in profectione ſua ad Albam Rega-

 lem,

„ lem, cum à turba populi furiis iniquis agitata impeteretur, po-
„ sitis in terrâ genibus clamavit voce magna: Domine JESU
„ CHRISTE ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt. Hoc cum dixisset lanceâ percussus suaviter expiravit. Non desunt exempla, modò non desit animus ad ea imitanda. Hinc suadet *D. Ambrosius*: Ut quisque caveat motus animi sui, ipse enim sibi observandus, & circumspiciendus est. Passim tamen sine delectu sine discretione omnibus ignoscere, est vitia impunita relinquere, quod bono regimini mirum in modum repugnat. Non esse parcendum correptioni dum zelus honoris divini illud exigit præclarè Divus *Basilius apud S. Gregorium Nazianzenum* testatur, Cæteris in rebus, inquit, ô Præfecte, mansueti, & placidi sumus atque omnium abjectissimi: verum ubi Deus nobis periclitatur aut proponitur, cum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ignis autem, & gladius, & bestiæ & ungulæ carnem lacerantes, voluptati nobis potius sunt quam terrori. Quam emphaticè! in causa Dei ad instar generosi Leonis ignem spirare videtur, multum dissimilis ab illis, qui neque infirma confirmant, neque disrupta consolidant, neque depravata convertunt, dum neminem audent offendere. Nec assumunt sibi scutum inexpugnabile æquitatem, neque induunt zelum Eliæ & Mathatiæ Constantiam. Sed ubi delinquentes coercere negligunt, ipsorum sceleribus communicare videntur, & per nimiam conniventiam aliorum causam propriam facere, qui postposito omni humano respectu & affectu, muneri suo accingere se debent. Quasi enim gladio aciem, ita menti nostræ providus Creator iræ acumen imposuit, ut eo, cum oportet, utamur. Neque enim simpliciter lenitas semper est bona sed cum eam tempus efflagitat: quando vero id non adest, etiam ista vitiosa est, fitque inconstantia. Ita *Chrysostom.* Quæcunq; igitur supra allegata sunt de integra abolitione injuriarum; de privatis intelligantur. Hinc periniquum judicatur propter privatas simultates Rempublicam in discrimé adducere; quia non abutendum occasione ad explenda odia, sed potius Reipublicæ, sunt donandæ privatæ injuriæ. Quod & in Principe locum habet,

habet, quem maxime ornat Clementia, præsertim in causa quæ ad ipsius injuriam privatam attinet; in qua non audiatur illud, *Non possum diligere inimicum, quem quotidie velut hostem patior crudelissimum.* Nihil illo fœdius, nihil vilius, nihil insanius, nihil crudelius dici potest. Qua ratione cuiquam magis in pretio sunt vitia quam virtutes? neque enim officium probi & laudati viri est arroganter sese extollere, cæteros despiciendo. Insidiæ sunt & laquei Diaboli aliquos eousque sibi in propria complacere malitia, ut hoc modo nunquam desinat. Quosdam dicentes audivi, ait *S. Ioannes Chrysostomus*, quod nunquam ampliùs ad illum accesserunt à quo vel semel contemptui habiti sunt, quod tamen Redemptor noster honori sibi duxit. Quoties namque hunc homines conspuerunt, quoties aspernati sunt, quibus nihilominus ipse & opem ferre & subvenire non intermisit?

DISSERTATIO XVIII.

De

OSCULO SALUTARI.

SUMMARIA.

I. *Hominis varia Encomia. Ejusdem structura universi orbis Ideam exhibet. Certis familiis propter quædam πάϑη diversa cognomina imposita. Tribunal Cassii.* II. *Notæ genitivæ quorundam hominum. Visus præstantia in quibusdam. Crux in nonnullorum dorso apparet, ut aquila nigra in humero. Ballsolorum scientia Chirurgica.* III. *Vespasianus Imper. cœcum & alium manu ægrum restituit. Adriani Imp. & Pyrrhi Regis vis sanativa. Zvvinglii Cor igne nõ absumitur. Hirpiæ super ignẽ ambulantes illæsæ manent.* IV. *Borellus confutatus. Vespasianus Magica arte usus. Adriano adulantur ministri. Arcanum Politicum. Pyrrhi sanatio fabulosa.* V. *Osculo lepra à nonnullis tollitur. Osculum contra balbutiẽ adhibitũ. Potus adversus strumas. Osculum insaniæ medicina. Rudolphus Imp. Habsburgẽsis puellarũ osculis refocillatur.* VI. *Sympathiæ & Antipathiæ operationes. Exhalationes subtilissimæ seu Sp. è corporibus diffun-*

Digitized by Google

diffunduntur. VII. *Odore corpus propriè non nutritur. Oribasius emendatus. Aer nutrimentum præstat. Fabula de Astomis.* VIII. *Ophiogenes & Psylli veneno resistunt. Puella napello nutrita Alexandro M. donata. Vnde ista virtus Psyllis insit disquiritur.* IX. *Nutrix linctu infantem à periculosis variolis liberat. Salivæ humanæ inest occultum aliquod Alcali. Eduardi Regis Angliæ filius linctu uxoris sanitatem recepit. Hirudinum suctus tumores solvit.* X. *Spelunca serpentum in Italia varios morbos elidit.* XI. *Viperarum magnus usus in diuturnis morbis. Vinum viperinum. Carnes viperinæ vitam prolongant.* XII. *Reges Galliæ tactu strumas sanant.* XIII. *Eodem charismate Reges Anglicani gaudent. Fabula de annulo contra morbum Comitialem à quibusdam Hierosolymâ venientibus Eduardo Confessori donato. Historia de utriusque Regis tactu plenariè recensita. Angelotti non præcisè semper struma laborantibus à Rege offeruntur. Tangendos à Rege Medici præparant.* XIV. *Strumæ origo & qualitas contagiosa. Vnguentum strumis tollendis utile. Viperarum esus illas removet.* XV. *Reges Galliæ non gaudent strumas sanandi privilegio gentilitio. Quinque Regum Galliæ familiæ. Rosæ rubræ & albæ in Angliâ factiones. Elisabetha Regina Angliæ strumas tactu sanat.* XVI. *Fabula de ampulla Rhemensi scuto liliato & auriflammo sive vexillo Regum Galliæ excussæ.* XVII. *Consecratio Regis Galliæ certo loco non est alligata. B. Martinus ab Angelo sancto oleo ungitur.* XVIII. *Principia futura prænoscendi. Antonius* Abbas *Arrianorum hæresin prænunciat. Victoriæ & clades nonnullis prænotæ.* Antonii *genius sub oculis Octaviani Cæsaris ignobilis.* XIX. *Spiritus unius in alterum dominium. Majestatis & Serenitatis in vultu miri effectus.* Antiqui *Rhetores & Sophistæ ex temperamenti bonitate longævi. Sermo Imperatoris militum animos accendit.* XX. *Phantasiæ effectus. Quare oscitante uno & alter oscitet? Imaginatio secundum repræsentata movet, non ad extra penetrat.* XXI. *Imaginatio ægros sanitati restituit. Confidentia ægri de Medico multum valet.* Aurum *à Rege strumosis appensum imaginationem excitat.* XXII. *Salutatores & Impsalmatores Hispani, sanant osculo afflatu & contactu.* Anselmus *Parmensis Magus. Salutatores Itali pessimum genus hominum. Habent in corpore effigiem rotæ insculptam; sunt callidi Impostores.*

res. XXIII. *Salutatores de Pacto cum Dæmone suspecti. Cognati B. Pauli angues sine læsione contrectant.* XXIV. *Filii Parasceves & septimi in Flandriâ febres sanare putantur. Wilhelmus Palpator in Anglia & Valentinus Greatarixus multos tactu morbos curârunt. Primirosii Iudicium de Virtute septimi fœtus.* XXV. *Tactus naturaliter nullam sanandi vim obtinet. Maleficia à vetulis per tactum illata. Dantur tactus notabiles effectus ob antipathiam quandam.* XXVI. *Incantare quid? Empsalmus. Empsalmistæ verbis Scripturæ abutuntur. Rex Salomon non fuit incantator. Incantationibus morbi à veteribus sublati.* XXVII. *Sydera carminibus cælo non deducuntur. Lunaris Eclipsis causæ olim incognitæ. Verba per se nec morbum inducere, neque tollere possunt.* XXVIII. *Rationibus firmis adstruitur.* XXIX. *Oratio Salutatorum ut blasphema & illicita à Simonio Episcopo Yprensi meritò damnatur.* XXX. *Verba & Characteres nullam habere efficaciam morbos pellendi, sed Dæmonem iis implicatum esse, demonstratur. Diabolus hominis hostis infensissimus.* XXXI. *Saliva humana adversus venenatos animalium morsus antidotum. Salutatores clibanum ardentem quandò prius in illum spuerint illæsi prorsus ingredi traduntur. Aquam sputo miscent, eique per impressionem ab imaginatione vim sanativam conciliant. Archeus idem quod calor innatus. Saliva benevolentiæ & aversionis Subjectum & Nuncia. Vis sanativa per ideas impressas liberis innascitur ex sententia Marci à Krohnland.*

§. I.

FOecunda Materfamilias Natura nunquam otiatur, sed suis quotidie operationibus intenta, consueta quidem tramite decurrit, haut rarò tamen novos parturit effectus, sive impedita à proposito deflectens, sive ignoto nobis consilio, non viam mutans, sed novam per ambages admirationem excitans. Conscia enim venustatis & industriæ suæ sollicitat quibus placeat, qui rimentur atque adspiciant tam pulchrum theatrum; tam compta, tam ordinata, tam varia, tam magna, tam multa, multis digna Spectatoribus. Inprimis autem in fabricando homine nulli industriæ, nullisque artificii conatibus parcit, ac in illum rerum orbe toto

Digitized by Google

diffulatum summa capita liberali manu confert. Habet enim homo esse cum rebus inanimis, vivere cum plantis, sentire cum animantibus, intelligere cum Angelis, & præ Angelis habet sensibilẽ imaginẽ Dei; ac proinde dici potest, divini operis singulare compendiũ, microcosmus, id est epitome mundi. Quæ nomenclatura ejusq; significatio eidẽ adeò quadrat, ut quidquid rerum universitas amplissimo suo sinu coercet, in homine tanquam in speculo quodam relucescat. Quasi Deus edito mundo instar magni voluminis, ultimò hominẽ condiderit, sicut indicẽ libri, qui breviariũ est eorũ omniũ, quæ toto volumine fusiùs continentur. Ipsius hominis structura orbis universi ideã præfert; caput in globi modum effictum, nonne cœlũ refert? cujus oculi gemini duo sunt luminaria magna, & ex cerebro humores qui defluunt, nonne imbres delineant, quibus mundi situs inferior alluitur? Anima in superiorem & inferiorẽ partem distincta à morali Philosophia, objicit mundum supremum & infimũ. Quatuor mundi plagas habet homo; Oriens est dies natalis, sicut & Occidens est illi suprema dies. Meridies calet in adolescentia. Aquilo verò friget, annoso homine & grandævo. Quatuor humores quibus coalescit homo, affines sunt totidẽ elementis, quorũ vis insita est unicuiq; humori: quippe ignis æstũ bilis & ipsa incalescẽs refert, alget pituita sicut aqua, madet sanguis velut aër, sicca est & arescit melancholia cũ tellure, quę quia est siccitatis amãs, ideò arida nuncupatur. Hinc varia hominũ Encomia primitùs effluxerunt. *Mercur. Trism.* vocat eum miraculũ magnũ, animal adorandum & venerandũ, Deumq; mortalem. *Pythagoras* μέτρον ἁπάντων, mensuram omnium. *Plato* θαῦμα θαυμάτων, mirabile mirabilium. *Theophrastus* Ἀντίμιμον παράδειγμα, Universi exemplar. *Synesius* Horizontem rerum corporalium & spiritualium. *Plinius* Mundi epitomen & naturæ delicias. Vetustissimus Philosophorũ *Zoroaster* sui velut impos exclamat: Ω ἄνθρωπε πλημμυροτάτης ἄγαλμα τῆς φύσεως. O homo simulachrum audacissimæ naturæ. *Abdalas* interrogatus quid esset præstans in natura & dignum admiratione, respondit: Omnium rerum caput esse hominem. Atq; hæc elogia toti speciei humanæ convenire nemo forte inficias ibit. Alias autem solers natura lusum mirabilem ac jucundissimum suũ exerce-

Digitized by Google

re,certisq; subinde familiis, imo singularibus individuis gentilitia quædam πάθη imprimere solet,quæ deinde ad hæredes transeunt. Id observarunt Historici Romani,in nonnullis familiis indigenis, quæ causa fuit cur diversa illis cognomina impōerēt. Sic Appii truces audiebāt & ambitiosi,ut autor est *Livius*.Consul ipse,*inquit*,in accusationē Appii,familiæq; superbissimæ ac crudelissimæ exors9. Sic Cassii severi & tristes dicebātur. Unde *Vulcatius Gallic*. Notū habes Cassiū hominē Cassianæ severitatis & disciplinæ. Et *Marcellin*. Imper. Julianum Judicibus Cassiis tristiorē fuisse dicit *lib*. 22. Unde tribunal olim Cassii,quod null9 ibi misericordię locus esset,scopulus reorūdictus. Rursū si semel promotos agere didicisset imaniter Lycurgos se invenisse prædicabat & Cassios. Intelligit autē sive innuit Historicus Lucium Cassiū,de quo *Cicero in Bruto*: Lucius Cassi9 multū potuit nō eloquentia,sed dicendo tamen,homo nō liberalitate,ut alii,sed ipsâ tristitiâ & severitate popularis. Valerii populares erāt,& primò Valerio Poplicolæ nomē accessit. De cassiis quod *Vulcatius* ait, Avidiū Cassium tacitè principatū odisse, accipiendū est de omnib9. Unde elegāter Clariss. *Scipio Gentilis*,illud tacite idē valere,quod natura & propagatione veluti gentis. Nā ejusdē animi C. Cassius qui Cæsarem interfecit. Et alter Cassius,quē Nero,quod sub C. Cassii imagine domi scripsisset,duci partiū. Bruti constantes dicebantur; Fabii patriæ amantes, de qua gente *Livius*: Gratū Patribus Fabiorū nomen,quamquā plebi invisū. Scipiones ambitiosi & bellicosi. Claudii superbi;undè *Tacitus* I. *Ann*. Tiberiū Neronem maturū annis,spectatū bello,sed vetere,atq; insitâ Claudiæ familiæ superbia. Asinii erāt feroces,testis iterū *Tacitus* de Gallo Asinio, invisus pridē Tiberio,tanquā ducta in matrimonium Vipsania Marci Agrippæ filia,quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agitaret. Lælios passim hilares commendant Romanæ historiæ Scriptores. Hortensios plerosq; eloquentes. Unde Hortalus apud *Tacitum*,eloquentiam gentile domus Hortensiæ bonum nominat.

§. II. Alii notis genitivis tanquam Charactere externo ab aliis distinguuntur,ut ad excellentiæ intus delitescentis indagationē omniū ubiq; oculi invitentur. Memorabile quid narrat *Heliodorus l. X*. de Chariclea Hydaspis Æthiopiæ Regis filia,quā cū contra gentis indolē candidissimam pulcherrimamque pepererat,ex adspectu crebro pulcherrimæ imaginis Andromedę in cubiculo

 suspen-

suspensæ, sollicita mater, ne in suspicionem adulterii veniret, ad amicos misit, quæ post multa exilia tandem reversa, agnita fuit ex nota genitiva majorum in brachio, quæ erat, Orbiculus niger forma lapidis hebeni. Seleuco Antiochi Regis filio plurimi Scriptores notam genitivam tribuunt anchoram nauticam. *Magnus Ausonius Burdigalensis in urbibus de Antiochia*:

Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum, cujus fuit anchora signum
Qualis inusta solet, generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago.

Ubi ingenuum signum vocat αὐτοφυὲς sive σημεῖον σύμφυτον. Juxta *Aristotelem lib.* VII. *Hist. Animal. c.* 6. *de Poet. c.* XIV. Causa ejus signi à *Justino lib.* XV. *Histor.* hæc assignatur: Seleuci mater Laudice, inquit, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi Duces viro, visa sibi est per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidamq; factam munus concubitus à Deo annulum accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset, jussa donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum & annulus, qui postera die ejusdem sculpturæ in lecto repertus est; figura etiam anchoræ in nato deinceps puero, cui Seleuco nomen, comparuit. Quamobrem Laudice annulum Seleuco eunti cum Alexandro M. ad Persicam militiam edocto de Origene sua, dedit. Originis ejusdẽ argumentum etiam in posteris mansit, siquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notã generis naturalem habuere. Confer *Appiani Historiam Syriacam*. *Suetonius c.* 80. de Augusto Imperatore scribit: Corpore traditur maculoso dispersis per pectus atq; alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerũ stellarum cœlestis ursæ. Idem Historicus *de Tiberio c.* 68. Colore erat candido, capillo pene occipitium submissiore, ut cervicem etiam obtegeret, quod gentile in illo videbatur. Prægrandibus oculis, & qui, quod mirum esset, noctu etiam, & in tenebris viderent, sed ad breve: & cum primùm à somno patuissent, demum rursum hebescebant: *Add. Plin. Hist. Nat. lib.* XI. *c.* 37. *& Casaubon. ad Suetonii locum*. Eadem visus Præstantia se non raro exserebat in Antonio Sabellico, discipulo Pierii Valeriani, uti hic de ipso perhibet.

Philo-

Philoſophi hujusce rei cauſam ntauralem indagantes demũ concluſerunt, Spiritus animantes in cerebro fabricatos & oculis communicatos certa luce iis congenitâ, majori vel minori juxta naturam cujuscunq; dotatos fuiſſe, eamq; lucem connaturalem ſpiritibus poſſe accidentaliter augeri ob copiam ſpirituũ congregatorum. Dicunt itaq; hi Academici, Tiberii ac Sabellici Spiritus ſervientes potentiæ viſivæ fuiſſe valde lucidos ac dotatos extraordinaria luce congenitâ, quæ ipſis dormientibus accidentaliter valde augebantur, eò quod tunc ad oculos hi Spiritus magno numero concurrerent, & dum adhuc ibidem hærerent, quando oculos aperiebant, foras erumpebant, & acſi eſſent faces, conclave irradiabant alias tenebroſum, ita ut omnia clarè in eo conſpicere liceret. *Marius Bignoni Venetus in Quadrageſimali Dominica* V. *pag.* 256. *Valerius Maximus Libro* I. *cap.* 8. narrat Lyncæum oculos tanta videndi acie prædicos obtinuiſſe, ut à promontorio Siciliæ Lilybeo, naves è portu Carthaginenſium prodeuntes videret. *Iulius Solinus in Polyhiſtore cap.* VI. Viſiu deinde plurimum potuit Strabo nomine, quem ſuperſpexiſſe per centum XXXV. millia paſſuum, *Varro* ſignificat, ſolitumq; exeuntem à Carthagine claſſem Punicam, numerumq; navium manifeſtiſſimè è Lilybitana ſpecula denotare. In nomine tantum à *Valerio Maximo* varians *Felix Fabri Hiſtor. Suevor. Lib.* I. *cap.* 9. *&* 4. Audivi, *inquit*, à juventute, & hodie vulgus dicit, & fama publica eſt, quamvis ſcriptum non invenerim, quod Comites de Habsburg ab utero matris ſuæ crucem auream in dorſo habeant, hoc eſt, pilos candidos & mirum in modum crucis protractos. Aliud affert *Abraham Bucholzerus in Chronologiâ*, ſcribens: Johannes Fridericus Elector Saxoniæ, Johannis filius in lucem editus trigeſimo die Junii Anno MDIII. futuri ſui fati omen ex alvo materno ſecum tulit: Nam ut ex hominum fide dignorum ſermonibus accepi, naſcenti viſa eſt in dorſo crux aureo colore fulgens, quam ubi conſpexit à matronis aulicis accerſitus Sacerdos, vir pius & admodum ſenex, pro omine hoc arripiens, hic puer, inquit, crucem geſtabit toto orbe conſpicuam, cujus indicium tam manifeſtum in ipſi-

us ortu sese exerit. Ejus rei initium quoddam hoc fuit, quod mater Sophia die post partum duodecimo extincta est. Nonnullos à natura Aquilâ nigrâ in humero ornari meminit *Felix Malleolus Canonicus Tigurinus, cap. 26. de Nobilitate.* Videatur quoq; *Alexander ab Alexandro Genial. dier. Lib.* II. *cap.* 19. *Andreas Tiraquellus, Ictus, cap.* 36. *de Nobilitate.* Balliolorum familia insigni divinæ providentiæ beneficiô ossa, seu prolapsu, seu violentiâ, seu ictu fracta, aut laxata, nervosq; contusos vel quovis modo sede sua amotos, vitacitâ sanare, & in pristinum vigorem roburq; restituere in more positum habet, ut refert *Scævola Sammarthan. Elog. lib.* V. *pag.* 155. *in Elog. Nicol. Balliol.* Balliolos enim ad chirurgiam quasi natos accurata ejusdem scientiâ manuumq; agilitate & dexteritate cœteris in curandi methodo palmam præripere, ex iis, quæ dictus Familiæ Præco loc. cit. subjungit, colligere licet. Causam ejusmodi notarum investigare perquam difficile est. Qui ad vim imaginatricem referunt, quomodo solide defendant, ipsi viderint.

§. III. Sunt & alia signa συγγενικὰ sive gentilitia, quibus illustres familiæ vel prærogativa aliquâ, vel alia singulari notâ dignoscuntur. Tali Prærogativa ornatus erat T. Flavius Vespasianus Imperator, quem cœcis visum restituisse memorat *Tacitus, Histor. Lib.* IV. circa finem. „Per eos menses quibus Vespasianus Alexandriæ „statos æstivis flatibus, dies & certa maris, opperiebatur, multa „miracula evenêre, quibus cœlestis favor & quædam in Vespa-„sianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexan-„drinâ quidam, oculorũ tabe notus, ad genua ejus advolvitur, re-„medium cœcitatis exposcens gemitu, monitu Serapis Dei, „quem dedita superstitionibus gens ante alios colit, precabaturq; „Principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur respergere „oris excremento. Alius manu æger, eodem Deo auctore, ut „pede ac vestigio Cæsaris calcaretur, orabat. Vespasianus primò „irridere, aspernari, atq; illis instantibus, modo famam vanitatis „metuere, modo obsecratione ipsorum & vocibus adulantium „in spem induci, postremò æstimari à Medicis jubet, an talis cœ-„citas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici variè

differere.

Digitized by Google

differere. Huic non excisam vim luminis, & redituram, si pelle- „ rentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis ad- „ hibeatur, posse integrari. Id fortasse cordi Diis, & divino Mi- „ nisterio Principem electum. Deniq; patrati remedii gloriam, pe- „ nes Cæsarem: irriti ludibrium penes miseros fore. Igitur Vespa- „ sianus cuncta fortunæ suæ parere ratus, nec quidquam ultra in- „ credibile, læto ipse vultu, erecta quæ adstabat multitudine jussa „ exequitur. Statim cōversa ad usum manus, ac cœco reluxit di- „ es. Eadem reperias in *Dione*, eadem item, quà de cœco, proponit *Suetonius*, quà de manco dissentit, debilem crure fuisse scribens. Tandē *Tacitus* ita concludit: Utrumq; qui interfuere nunc quoq; memorant, postquam nullum mendacio pretium. Simile quid *Aelius Spartianus in Adriani vita cap.* XXV. memoriæ prodidit inquiens: Ea tempestate supervenit quædam mulier quæ diceret somnio se monitam, ut insinuaret Adriano ne se occideret quod esset bene valiturus: quod quum non fecisset, esse cœcatam. Jussam tamen iterum Adriano eadem diceret, atq; genua ejus oscularetur, receptura visum si id fecisset. Quod quum insomnium implesset, oculos recepit, quum aqua quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset. Venit & de Pannoniâ quidam natus cœcus ad febrientem Adrianum, eumq; contigit: quo facto, & ipse oculos recepit, & Adrianum febris reliquit. De Pyrrho Epirotarum Rege scribit *Plutarchus in vita ejus p. m.* 384. *Tomo* I. *Oper.* Liene laborantibus salutem adferre credebatur, si Gallū album mactans supinatis illis, dextro pede leviter splenem premeret, neq; fuit quisquam ita pauper, vel vilis, cui rogatus eam medicinam facere dedignaretur. Gallum ipse Pyrrhus accipiebat atq; im̄olabat, isq; ei honor erat gratissimus. Et ferunt pedis ejus pollicem vim divinam habuisse, atq; etiam cremato post mortem corpore hunc illæsum intactumq; ab igne fuisse repertum, nec ætate contabuisse. Non ignobili ad Patrum nostrorum ætatem exemplo, quæ Hulderici Zvvinglii cor cadavere flam̄is ab hostibus tradito, exuri non potuisse vidit & memoriæ tradidit, teste *Melchiore Adamo in vitis Theologorum* superioris seculi *p. m.* 37. *Edit. Heidelberg. in* 8. *Anno* 1620.

Haud

Digitized by Google

Haud procul ab Urbe Româ in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. *Plinius Lib.* VII. *Hiſt. Nat. cap.* 2. *Lib.* XXVIII. *cap.* 4. *Alexander ab Alexandro Lib.* VII. *cap.* 2. *Solinus in Polyhiſt. cap.* VIII.

§. IV. *Petrus Borellus cent.* 2. *obſerv. & curat. Medico-Phyſ.* 90. hæc quæ de Pyrrho, Veſpaſiano & Adriano ſunt relata, naturali quadam virtute facta eſſe, eademq; nonnullos homines, quosdam morbos præſentia & tactu ſuo curare poſſe ſcribit, quod plantæ, vel mineralis vires ab ortu nonnulli poſſideant, & contrà alii venenatis ſuis qualitatibus teneros pueros, agnos pullosq; recens natos interficiant. Sed revera hoc abſonum eſt, nulloq; nititur fundamento. Per illa enim Serapidis & ſomniorum monita pellucent fraudes Sathanæ, miraculorum verè divinorum gloriæ, qua Eccleſia Chriſti illâ tempeſtate fulgebat, præſtigiis ſuis inſidiantis. Quod ſi hiſtoriam conſulamus, nondum hac de re ita liquidò videtur conſtare. Sanè ſi quid conjecturis licet indulgere, Veſpaſiani illud magicâ arte factum ſit veroſimile, & quidem operâ magi famoſiſſimi, Apollonii Thyanei; fuit enim hic Veſpaſiano amicitiâ conjunctiſſimus, iisdemque, quibus hæc acta, diebus, Alexandriæ fuit, uti *Philoſtratus in vitâ* ipſius *Thyanei* docet. Quinimò dum hoc Dæmon ex oraculo Serapidis denunciavit, ut oris excremento cœcum ſanaret, omnino, ſibi ſolitâ κακοζηλίᾳ, Chriſtum imitari voluit, quem ſputo medicinam feciſſe, in ſacrâ hiſtoriâ legimus. Adriani vero factum ſimulatum tantum à miniſtris fuit, ut eum à deſiderio mortis removerent, *Mario Maximo apud Spartianum l. c.* aſſerente. Confer. *Salmaſii & Caſauboni notas ad eundem locum.* Nec fortaſſis temerè quis arcanum dominationis hic latere ſuſpicetur, cum enim ſciant Principes, majeſtatis Imperii ſalutis eſſe tutelam, ut *Curtius*, magisq; famâ, quam vi ſtare res ſuas, ut *Tacitus* loquitur, id unice agunt, ut ſe pluris eſſe quam alios quosvis, populo perſuadeant: regiumque faſtigium divino eſſe proximum, & cognatam cœlo imperatoriam majeſtatem:

statem: cui fini obtinendo talia miracula, ut ita loquar, forte in medium sparsa. Neque dissimulat *Tacitus*, etsi historiam veram credat, fecisse hoc Vespasianum, inductum vocibus adulantium & ut cuncta fortunæ suæ patere ostenderet. *Conringius Exercitat. Philologico-Medica de Incubatione in Fanis Deorum thesi* XLIII. Exemplum Pyrrhi suspectum reddunt verba *tradi* & *putari*, quibus in illius recitatione *Plinius* & *Plutarchus* utuntur. *Vossius lib. 3. Idolol. cap. 17. p. m.* 804. pro figmento habet eorum, qui adulabantur Regi; vel si qui verè liberati sunt morbo, provenisse hoc putat ab ingenti fiduciâ, quam in Pyrrho reponerent. *Idem lib.* VIII. *de Physiologiâ Christianâ cap.* 12. utcumq; est, inquit, plane censeo à Pyrrhi adulatoribus fucum esse factũ simplicioribus: & si quando verè ab eo splenetici sanitati restituerentur, præcipuam fuisse caussam opinionem de Pyrrho conceptam. Splenetici enim abundant humore melancholico, quem lætitia de sanitate recipienda discutiebat pellebatque. *Delrio Disq. Mag. lib.* I. *cap.* 3. *Quæst.* 4. cum *Anton. Mirandulano* mendaciis incredibilibus vel potius dæmoniacis hoc annumerandum esse censet. Graviora sunt lienis mala, quam ut solo contactu citra agentis naturæ superioris concursum sanari queant. Neque ea temperamenti reperitur in ullo excellentia, ut graves lienis affectus, vel cruris debilitatem brevi, solo contactu, domare queat. Tametsi insolitus quidam status oriatur in temperamento, cui facultas ejusmodi deberi judicetur: tamen nisi longa & assidua illius perduret actio, quæ causam morbi removeat, & lentam alterationem promoveat, salus nulla erit, ait *Biermannus de Magic. Action.* §. 63. A toto corpore si pedis pollex vel calx istam medendi facultatem obtinuit, non solus pollex in isto exemplo, & in hoc calx, sed & reliquas totius partes eâdem instructas fuisse facultate fatendum erit. Unde autem speciale illud, quo solum pollicem vel calcem natura donavit, provenerit, nemo dicere audebit. Cœlitùs vero pagani Regis pollici, & Imperatoris calci sputoque eam sanandi concessam esse potestatem, qui asserit, unde argumentum ostendat, non habebit. Durum fortè fuerit dicere Deum verum prædicta diabolo

bolo sub specie falsorum numinum sua virtute voluisse affirmare, ita *Bæclerus Dissert. in Sueton. pag.* 136. Cujus ergò pretii sit illa ab Ægyptiorum Deastro, Serapidem puto, commendata per quietem medicina, facilè jam constat, ejusdem scilicet, cujus omnia sunt Magorum vel Dæmonis remedia. *Tertullianus in Apologetic. cap.* 22. credibile esse, non malè suspicatur, totum illum morbum fuisse à Diabolo, qui insidens in oculo unius, & alterius tibiâ impediebat usum eorum membrorum, idq; eo fine, ut videretur sanare, cum desineret nocere. Hirpios quod attinet *Servius* auctor est ad hos *Virgilii lib.* II. *Aeneidos versus.*

Summe Deûm sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multâ premimus vestigia prunâ.

Quod operatione alicujus medicamenti vim ignis absq; læsione superent, veluti hæc verba innuunt. *Varro* ubique expugnator religionis, ait, quum quoddam medicamentũ describeret, ut solent Hirpini, qui ambulaturi per ignes medicamento plantas tingunt.

§. V. Sed ad oscula salutifera tandem descendendum est. Sanè lepram sanatã esse osculo à Severino Abbate prodidit *Surius Tom. I. sanctor.* Dum Lutetiam perveniens, inquit, in ipsâ urbis portâ leprosum conspicit valde miserum, & omni consolatione destitutũ. Eum igitur ad se vocat, osculatusq; peramanter dicit illi: quid tibi vis præstari, mi fili: simulq; sputo eum liniens, & Dominum invocans, lepram prorsus ab illo expulit. Obvio Elephantiaco homini cum osculũ obtulisset, extemplò pristinæ sanitati restituit. Geminahis de quibusdam Pontificibus Romanis narrat *Platina* p. m. 68. Deus dedit patriâ Romanus, Patre Stephano Subdiacono, Pontificatum omnium suffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit. ferunt quidam hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut quendã obvium Elephantiæ morbo laborantem osculo suo lepra statim liberaverit. Et *pag.* 76. Agatho primus, Natione Siculus, patre Romano, Anno Domin DCCII. ex Monacho Pontifex creatur, vir certæ sanctitatis, ut leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Principis de Habsburg osculum facultatem balbutientibus promptè & expeditè loquendi potuisse conferre creditur.

Bellæ

Felix Faber Monachus Ulmensis una cum aliis Historicis rerum Suevicarum à *Melchiore Goldasto* editus, *Historia Suevica Libro primo, cap.* XV. *p.* 175. [legimus, *inquit*, in Chronicis Comitum de Habsburg, quod tantum donum gratis datum habeant, ut quicunq; strumosus, aut gutture globosus, de manu alicujus Comitis de Habsburg potum acceperit, mox sanũ, aptum & gracile guttur reportabit, quod sæpè visum est in valle Albrechtstaal in Alsatiâ superiori, in qua sunt homines strumosi naturaliter, qui passim prædicto modo sanabantur, dum vallis adhuc esset illorũ Comitum vel Austriæ Ducum. Insuper notorium est, & sœpè probatum, quod dum quis balbutiens est, vel impeditioris linguæ, si ab uno Principe de præmissis sine alio quocunq; suffragio osculum acceperit, officium loquendi disertissimè ætati suæ congruum mox potenter accipiat.] Hæc ille. Osculo cujusdam insaniam sanavit Sanctus Romualdus, ut refert in ejus vitâ *Petrus Damianus c.* 54. Porrò salutarẽ ex osculo medicinam satis feliciter recepisse Rudolphum I. Imperatorem Habsburgicæ familiæ *Iohannes Cuspinianus in vita hujus Herois pag.* 442. scriptum reliquit. [Senio confectus Imperator febri hecticâ laboravit, propterea solitus fuit procerum uxores & filias sœpè ad mensam accersere, & præsentibus maritis osculari, dicens: se non posse præsentius invenire remedium, quo corpus suum vegetius redderet, quàm animas virginũ dulces & suaveolentes Spiritus ex ore puellarum haurire; quousq; adeò proceres ad risum cõmoti, ut sœpius uxores suas illi adducerent, ut Spiritus inde exsugeret, quas citra inhonestatẽ honorificè tractavit.] Didicerat forte hoc remedium à Rege Israelitarum Davide septuagenario, qui cum simili frigore torperet nec pellibus opertus incalesceret, medicorum consilio persuasus in spectati decoris puellæ Sunamitis Abisai castis amplexibus dormivit, quo ex ejus calore stomachi robur foveretur 1. *Regum. cap.* I. *vers.* 2.

§. VI. Quod quidem nemini mirũ aut peregrinum videbitur, qui modo secũ pensitaverit, è corporibus omnibus certa humorum temperie constantibus, insensiles quasdam & subtilissimas exhalationes diffundi, quæ dum aliud corpus in actionis suæ sphæra attingunt, miram habent alterandi facultatẽ & potentiam,

ut tum in magnete, tum in aliis multis patet. Atq; adeò ejusmodo effluvia sunt quasi esca, qua alliciuntur plures res naturales ad unionem & amicitiam, ut loquitur *Athanasius Kircherus lib.* III. *de Magnete part.* VI. *cap.* I. *p. m.* 517. Hoc idem contingit in humanis corporibus. Unde inter homines vivos & ignotos vel ad primum subinde occursum aut conversationem tanta oritur aversio, ut se mutuò tolerare nequeant, nec ullis motivis aut artibus inter se conciliari possint; econtrariò autem alii, etiam ejusdem sexus licet alioquin turpissimi ad primum mox conspectum tanto exardescunt amore mutuo, ut à se invicem avelli non posse videantur. Sic Cæsar convictus amavit Marium, Damon Pythiam, Orestes Pyladem, Esau odio habuit Jacobum, Etheocles Polinicem, lupum ovis, elephas Rhinocerotem, Crocodilus Ichneumonem. Tinnunculus accipitres terret, leonem gallus, terpedo simiam, aquila draconem, felis murum, cornix noctuam, milvus pullum; sic concordes reddidit natura pavones & columbas, turtures & Psittacos, merulas & turdos, hircos & equos, oves & capras, balenam & hegeterum; & inter stirpes, vitem & ulmum, rutam & oleam, myrtum & laurum. Sycilla occidit reliquas plantas, olea & quercus viciniam renuunt, vitis & brassica, felis & arundo, nux & quercus. Quod certè non propter solam imaginationem contingit, sed propter Physicam quandam qualitatum convenientiam aut contrarietatẽ, quã *Antipathiam* & *Sympathiam* nominant. Acutissimus *Kircherus* utrumq; in vulgari non autem stricto sensu aut rigore Philosophico vocat magnetismum rerum, per quandã analogiam ad magneticã vim operationesq; magnetis, quem scimus ab uno latere interdum ferrum attrahere, ab altero repellere, qui tunc Theamedes dicitur, teste *Jul. Cæs. Scaligero exercitat. subtil. contra Cardanum* CXXXI. *Vid. Sylvester Rattray in Theatro Sympatheticopag.* 58. *& Ludov. Forgius Toma* II. *part.* I. *Ephemerid. Erudit.* XVIII. *p. m.* 207. Omnia in rerum universitate habent aliquid quod timeant & horreant tanquam inimicum & destructivum, & vicissim quidpiam quod ament, & sequantur, tanquam lætificans, confortans & cõservans, ait *Cornelius Agrippa Philosophia occulta L.* I. *c.* 17. *&* 18. Sympathetici effectus sunt duplicis generis.

quidam

quidam fiunt interventione vel simplicis, vel reciprocæ actionis unius in alterum, ut est magnetis in ferrum, Solis in Heliotropium, Lunæ in cerebrum animalium, aliaq; humida quibus dominantur: Alii fiunt sine interventione talis actionis, ut cum in homine locomotiva potentia operatur ad voluntatis imperium, quamvis hæc in illũ nihil agat. Idem dicendum de Antipatheticis effectibus. Ex his sequitur, Sympatheticos oriri ex naturarũ peculiari cognatione, ob quam res naturales amico affectu seu amore inter se afficiuntur, ita ut una hoc aut illud agente vel patiente, vel solùm etiam præsente, altera quoq; aliquid agat vel patiatur, sive deinde in se mutuò agant, sive non: Antipatheticos verò effectus oriri ex inimicâ affectione unius rei ad alteram. Amica illa affectio nihil aliud est, quam inclinatio quædam naturalis rei in aliam rem tanquam suum bonum, oriturq; ex proprio cujusq; rei temperamento. Inimica verò affectio est naturalis quædam aversio rei ab alia re tanquam sibi noxia, & similiter ex proprio cujusque temperamento profluit. Etsi non in formis substantialibus quædam similitudo vel dissimilitudo rerum inter se, est saltem in temperamento & qualitatibus seu manifestis, seu occultis & nos latentibus, quæ à nobis non percipitur in se, sed solum ex effectu nobis innotescit, ut vis magnetis; vel certè emissione tenuiorum quarundam exhalationum, quas effundi à multis corporibus certũ est, ut patet in rebus odoriferis, fructibus, corpore luminoso, colorato, aceto, vino &c. quæ ideò etiam diuturnitate temporis marcescunt, nisi arctè claudantur. Diffusio istarum qualitatum & exhalationum fit sphæricè & uniformiter difformiter, instar radiorum luminosi corporis. Ipsæ autem qualitates aut partes tenuiores diffusæ vocantur communiter Spiritus propter subtilitatẽ & imperceptibilitatẽ à sensib9.

§. VII. Cæterum quod laudatissimus Imperator Rudolphus §. V. antecedenti à spiritibus, quos ex ore suavium puellarum haurire consueverat, corpus suum debile vegitius reddi affirmavit, à Verô non est dissentaneum. Quia amplexus adolescentium boni anhelitus est medicina temperata juxta Medicos. Imo dulcem odorem non tantum reficiendi sed etiam nutriendi vim habere, olim credidit *Hippocrates 6. Epid.* ubi odores in exhalatione fundatos nos:

implere testatur. Quem locum explicans *Iohannes Alexandrinus*, ex quorundam relatione affirmat, Democritum Abderitanum Philosophum mellis odore vitam quatriduo sustentasse, vel, ut quidam alii dixêre, panis calentis odore. Cujus rei quoq; testis est *Oribasius p.affec.com.*12. inquiens: Philosophum quendam ad mellis odorem per quadraginta dies vixisse, ubi tamen loco quatuor appositum quadraginta typographorum incuriâ, cum ex *Diogenis Laertii lib.* IX. *& Athenai* II. habeamus, Democritum nonum & centesimum agentem annum, cum jam ex senio deficeret, & morti propinquus esset, mærentẽ sororẽ quod ille in celebritate Cereris moriturꝰ ipsa vota salvare nequiret, bono animo esse jussit, panesq; calidos sibi quotidie afferre, eos igitur cum naribus admovisset, vivum se, dum ea celebritas transiret, servavit, ubi autem dies illi transierunt, (tres verò erant) quietissimè ac minimo dolore obiit vitam, quod exemplum *Hippocrates Libro de Alimento* recensens, ait, non solum spiritus, sed & solidiora membra odoribus nutriri. Et *n.6.* subdit: qui celeri adjectione opus habent, iis humidum nutrimentum ad reparandas vires aptissimum est; qui autẽ adhuc celeriori, per odoratum nutriri debent. *D. Caspar Bravo de Sobre monte. Ramirez Tomo* I. *Resolution. Medicar.* V. *p.m.*150. *Edit. Colon. Agrippin. in* 4. *Anno* 1674. Et substantiæ, inquit, odorificæ aliquas suæ substantiæ partes tenues valent emittere, quæ in chylum à ventriculo mutatæ, materiam præbent pro nutritione, vel quæ ad cor, vel cerebrum delatæ materiam præbent pro Spirituum generatione. Eandem sententiam defendit *Hippocrates lib. de sens. & iis quæ sentiuntur. Andreas Cæsalpinus l.* I. *de Medic. facult. c.*14. aliiq; apud *Zacutum Lusitanum de Medicorum Principum historia l.* I. *Hist.* IX. *quæst.* 8. *seqq. Conf. Francisci Baconis de Verulamio Sylvam Sylvarum centur.* X. *n.*934. Non sum nescius *Aristotelem* contrariam sententiam tueri, *lib.* II. *de sensu & sensili c.*5. circa finem, quia scilicet qualitas aut accidens, ut odor, substantiæ corporis apponi nequit, nec illã instaurare valet, ideoq; nec principium nec pars ejusdem esse potest. Vid. *Zabarella lib. de constit. Individ. c.*4. Imo ut *Scaliger Exercit.* 303. *Sect.* I. habet, ne corpꝰ quidem alitur odoratis, quatenus

nus odorata sunt, quandò quod admirabilius est, ne sapidis quidem quatenus sapida sunt, sed quatenus substãtia transmutabilis in substantiam corporis, quod nutriri debet. Quandò autem dicitur odoratis nutriri spiritus animales, respondent Aristotelici negativè, quoniã nil nisi vivens nutritur, *Arist. l. 2. de Animâ c.* 4. Jã autem Spirit9 nec vivunt, nec sunt animati, teste *Fernelio l. 2. Physiol. c.* 2. Ergò illa nutritio tantum est metaphorica & impropria, qua Spir. unicè recreantur & refocillantur. Cõf. *Scal. Exerc.* 103. *sect.* 17. *&* 146 *sect.* 2. 107 *sect.* 15. Quomodo aër condensatus põderari & nutrimentũ præstare possit, docuit *Verulamius Heros sylv. sylvar. cent.* 1. *n.* 29. De Astomis narrat ex *Onesicrito Strabo Geogr. l.* 16. *& Plin. l.* 7. *c.* 2. illos cũ sine ore sint, halitu tantum vivere, & odore quẽ narib9 trahunt: etsi id alia ratione fiat, si ingeniosum ratiocinium admittimus, quod vid. ap. *Marsil. Ficinum l.* II. *de triplici vitâ c.* 18. Quod si est, quid vetat vaporibus tantum ali, cum simile simili nutriatur? At verò de Astomis fabella est; autoritas autem *Onesicriti* parvi valoris. Nam imprimis quidem *Daimachus, & Megasthenes*, sed post eos *Onesicritus*, & *Nearchus*, multa sunt de Indis mentiti: ut *Strabo* ipse agnoscit *lib.* I. Democritus verò non tam odore est nutritus, quam imbecilles cerebri Spiritus odorato halitu ad breve fovit, & firmavit. *Vossius Idololatriæ l.* III. *c.* 30. *Kircherus de Peste cap.* LIII.

§. VIII. Longè mirabiliorem effectum lingua hominis sugendo & lambendo periculosis in morbis operatur. Tradit enim *Plinius Lib.* VII. *Hist. Nat. cap.* II. in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse Ophiogenes vocatos, serpentum ictûs contactu levare solitos, & manu impositâ venena extrahere è corpore. Psyllos vi naturali venenis resistendi præditos esse, imò illa exsugere multi veterum memorant. *Plutarchus in Vitâ Catonis minoris, Tomo* I. *Oper. p.* 787. *Solinus Polyhist. cap.* XL. *num.* DXCI. *Strabo Geographiæ Lib.* XVII. *Suetonius in Augusto cap.* XVII. *Aelianus Lib.* XVI. *de Historiâ Animalium cap.* XXVII. *&* XXVIII. ex *Calliæ* Monumentis recenset, morsu Cerastris serpentis pestiferi, à quo non bestiæ tantum, sed & homines intereunt, nihil æque succurrere posse, ac Lybicum natione Psyllum. Hic namq; (ut ille ait) initio

plagam

plagam salivâ fovebat atq; curabat, deinde malo increscente multam intra dentes aquam hauriens, eaque os suum colluens ejectam in poculum vulnerato absorbendam tradebat. Quodsi fortè veneni acerbitas invalesceret actriùs, nudus ipse nudo ægrotanti accubans, proprio suo corpore morbi vim ita debilitabat atque frangebat, ut totum hominem liberaret. *Codronchus Libro* II.*cap.*IV. negat tales affectiones à natura innasci, sed aut divina virtute communicari, aut industria acquiri, vel Dæmonum auxilio exerceri. At verò ejusmodi per industriam aut consuetudinem introducta affectio naturalis alterique exitiosa esse potest, ut exemplo patet illius formosissimæ puellæ, quam Napello veneno præsentissimo, nutritam Rex Indorum Alexandro M. dolo muneri dedit; à quâ cum Rex ipse Aristotelis sagaci prudentiâ abstineret, alii virginis proci commercio ejus intoxicati obierunt, teste *Averroe in Proœm.* III.*Phys. & Galen.* III. *de Nat. Simpl.* Proinde non est impossibile quibusdam talem virtutem ingenerari. Vid. *Baldus Angelus Abbatius de Viperâ cap.* XXXIII. Si autem ingenitum est ex mente Plinii virus illud, ad Dæmonis præstigias *Delrio Lib.* I. *Disquisit. Mag. cap.* 3. frustra recurrit. *Cornelius Celsus,*
„ causam quod Psylli innoxii tractent serpentes, ex fiduciâ lon-
„ go usu confirmatâ deducit. Locus *Libro* V. *cap.* XXVI. habe-
„ tur, ubi adversus serpentium morsûs præscribit ut cucurbitulis
„ venenum educamus, prius verò scalpello incidamus, circa vul-
„ nus, quo plus vitiati sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non
„ sit, adhibere jubet vas quodlibet, quod usum similem præstet.
„ Hinc ista subjungit: Si id ne quidem est, homo adhibendus est,
„ qui vulnus exsugat. Neque Hercule scientiam præcipuam ha-
„ bent hi, qui Psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirma-
„ tam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria ve-
„ nena, quibus Galli præcipuè utuntur, non gustu, sed in vulnere
„ nocet. Ideo colubra ipsa tutò estur, ictus ejus occidit: & si stu-
„ pente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faci-
„ unt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in eâ
„ salivâ noxa est. Ergò quisquis exemplum Psylli secutus id vul-

nus

Digitized by Google

nus exsuxerit,& ipse tutus erit,& tutum hominem præstabit. *Vossius Lib.IV.Idololatriæ cap.LXI.* ingenitum virus, salivam Psyllorum fuisse censet. Quia *Plinius* loco citato ait: omnibus contra serpentes inest venenum, feruntque ictu salivæ, ut ferventis aquæ contactu, fugere. *Levinus Lemnius de occult. Naturæ Mirac. Lib.2. cap.44.* venenum illud partim à dentium sordibus & uligine, partim ex humoribus vitiosis salivam consequi existimat. Cum autem omnibus hominibus à naturâ saliva insit, nec tamen similis in toto corpore alexipharmaca virtus ut in Psyllis facilè deprehendatur, sanè aliud quàm saliva principium indagandum erit. Inde *Vossius* non sine applausu conjicit tanquam vero maximè consentaneum, Psyllos, quoniam inter serpentes degerent, à primis incunabulis, quasi cum lacte à matribus, quò tutiores essent, remedia quædam non adeò vulgaria esse edoctos: neque ista alienigenis aperuisse, partim ne minus iis essent admirationi, partim etiam ne minus ex illis caperent lucri. Ac credibile est, nec alibi remedia fuisse tam præsentia, quia ubi locorum abundarent serpentes, iisdem præcipuè remedia venenis Deus produxit. Hinc *Lucanus* de iisdem canit *Pharsalic. Lib. IX.*

- - - - - Gens unica terras
Incolit à sævo serpentum innoxia morsu,
Marmaridæ Psylli: par lingua potentibus herbis,
Ipse craor tutus: nullumque admittere virus,
Vel cantu cessante, potest. Natura locorum
Jussit ut immunes misti serpentibus essent,

Conferatur *Marius Bignoni in Quadragesimali Domin.4.p.214.*

§.IX. De linctu nutricis Variolas infantis curante, vir summæ experientiæ copiâ nobilissimus, *D. Thomas Bartholinus, Histor. Anatomic. Centur.1.n.29.* testatur his verbis: Linguæ humanæ & salivæ insolitum usum non ita pridem muliercula propalavit. Occupaverant variolæ Epidemicæ universam faciem tenelli filii Pl. Reverendi & Clarissimi in urbe nostra viri, & oculis minitaban-

tur exitium. Frustra aliis tentatis nutrix dolore infantis commota & commiseratione lingua propriâ oculos pueri lingebat, sicq; reseratis oculis, abstersaque sanie convaluit infans morti antea relictus. Ex quo colligendum, salivæ humanæ occultum aliquod Alcali, ejusque abstersivam vim ægroto medelam attulisse, non tamen absq; impressione amoris, quem linctus ille nutricis expressit, ejusque interventus curationis maximam partem absolvit. Juvat addere aliud fidem fermè excedens maritalis affectus mirabilisque curationis in Eduardo Anglo observatæ exemplum, quod *Rodericus Santius Part. 1. Histor. Hispan. cap. IV. pag. 292.* literis mandavit posteritatique seriò pensitandum reliquit: Cum, inquit, Eduardi Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrũ transfretâsset, fuissetque in viâ proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percussus, Medicorumq; remediis non tam allevaretur, quàm alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe reversus est. Ejus igitur uxor, Regis Hispaniæ filia, novam atq; inauditam, sed amore & pietate plenam adhibuit medicinam; plagas enim mariti toxico infectas, quæ veneni vi claudi non poterant, linguâ dietim lingebat humorem venenosum, ut liquorem dulcissimum, cujus vigore, veriùs dicam fidei uxoriæ virtute, sic omnem materiem veneni attraxit, ut integratis coalitisque vulnerum cicatricibus, ille planè curatus fuerit, ipsa incolumi etiam manente. Quid hujus mulieris fide rarius? quid mirabilius audiri potest? ut uxoris lingua fide & dilectione maritali peruncta, venena à dilecto marito expulerit, quæ ab electo Medico trahi non voluerunt, & quod plurima exquisitaque non effecerunt medicamenta, una uxoris pietas explevit. Quomodo linguæ humanæ portentosus tumor hirudinum suctu curatus, & æger à periculo summo evaserit immunis, apud *Zacutum Lusitanum de Praxi Medica admirandâ. Lib. I. Observatione LXXX. pag. 19. Tomo II. Operum, Edit. Lugdunens. in fol. Anno* MDCXLIX. legere potes.

§. X. Quidsi autem serpentes mediante suctione remedium morborum subministrent? Auditu quidem horrendum, propter innatam cum homine antipathiam, sed tamen verum, fidem enim facit modò laudatus Danorum medicus *Histor. Anatom. centur. II. n. 47. p. m. 145.* ita disserens: Spelunca serpentum ad oppidum Bracciani, vulgò Il Sasso dictum XII. Leucis Roma distat,

mil-

multorum narrationibus nobilis. Hanc ingressi morbis frigidis detenti, Paralysi, leprâ, arthritide, lue venerea, Hydrope, tumoribus doloribusque aliis vexati feliciter persanantur. Nudus æger humi se sternit nulloque vitæ indicio dato tam diu quietus cubat, donec ex suis antris hinc inde prodeant serpentes. Hi hominem arctissimè amplectuntur, corpore undique circumducto, sudorem proliciunt, lingunt & absorbent, donec omnem ex corpore ægro malignitatem exsuxerint. Cavendum verò sedulò, ne motus ullo indicio se prodat æger alioquin serpentes nec ex antris serpunt, nec si advenerint, diu morantur. Hinc quo quietiores morbi curationem exspectent, nonnulli Opium assumunt, quo remedio etiam timori suo consulunt. Ingrediuntur speluncam rustici mercede à viatoribus conducti simulantes morbum, qui referunt primò ex antris prodire Regem quendam serpentum, coronâ insignitum, omnia exploraturum, qui si quieta cuncta invenerit, convocat evocatque reliquos. Domuncula colli imminet, ubi caveæ binæ X I. pedes longæ, quinque latæ. In parietibus speluncæ nomina ægrotorum leguntur inscripta & figuræ serpentum effigiatæ. Foris grotta visitur, in qua si caput inferas, calorem senties à sulphureis vaporibus excitatum. Editior collis multis quercubus floret, petrosus & orientem solem prospiciens. Serpentes medicati mense præcipuè Majo comparent, ubi efficacissimi. Olim feruntur frequentiores semper ad speluncam confluxisse, sed ab invidis medicis antidoto quodam enectos. Innoxii cœtera sunt, nullique lethales; Undè referunt incolæ non serpentes nominandos, sed peculiare esse vermium genus, à Deo huic usui destinatum, & in mortalium salutem immissum. Lædentibus tamen exitium inferunt, id quidam expertus est suo malo, qui corpori suo hærentem serpentem ex spelunca celeri astu exportavit, ut pectori suo ægerrimo commodum applicaret, removeretq;. Salutis recuperandæ gratia speluncam hanc adiit prioribus annis Cardinalis Valence, lue venereâ & arthriticis doloribus miserè multorum annorum decursu divexatus & salvus restitutis viribus profligatisq; morbis inde est reversus. Senex quidam Podagricus in spelunca eadē sudans, cum sanitate in gratiā rediit. Alius Rosilius rusticus quatuor annis aqua intercute immensū tumens, in speluncâ ternis diebus per aliquot horas commoratus, subitò se sensit levatum, ventreque detumescente sanatum, quemadmodum ipse Bracciani nobis præsens

Digitized by Google

bonâ fide confessus est. Colubri esse speciem, exuviæ monstrant. Si quæras, quid colubros ex spelunca Braccianâ eliciat, verbo dicã siccitas est soli, cœlique Romani, quæ ad humida corpora impellitur. Quomodo supra nominatos affectus gravissimos tollunt? sine dubio attractione humiditatum noxiarum, vel sui formidine, qua multi perciti speluncam ingressi sudant, antequam ullus coluber prorepat. Ita terrore multi & sudore diffluunt, & morbis liberantur. Deniq; saturi & humiditatibus repleti spontè decidunt, quemadmodum hirudines, levique corporis agitatione territi antra repetunt. Conf. *Petrus Servius Medicus Romanus in dissertat. de unguento Armario n.39. p.542. in Theatro Sympathetico Norimbergæ Anno 1662. edito.*

§. XI. Obiter hic nota, magnam viperarum pro curandis diuturnis morbis efficaciam & unà omnium Medicamentorum, quæ ex viperis parari solent miram esse potestatem; ea sunt Theriaca magna Andromachi, Pastilli Theriaci, sales viperini & alia. Vipera nativa quadam proprietate habet vim calefaciendi, exsiccandi, pravasque humorum qualitates emendandi; hinc cutem mundificat humoremque ad partes externas detrudit. Videatur *Aetius, tetra. 3. Sermone 4. cap. 47. Gattinaria cap. de visus debilitate.* Viperarum esus omnibus podagricis, arthriticis, anhelosis & elephantiasi laborantibus plurimum conducit, ut testatur *Aëtius l. cit. conf. Hieronymus Cardanus in consilio pro patiente leproso. Gordonius Tractat. de Lepra, Zacharias Puteus eod. Tract. Sebastian. Aquilanus, Tract. de morbo Gallico, cap. 1. in fine. Iosephus Quercetanus in Pharmacopœa restitutâ, Massaria & Leonhardus Palmarius Lib. de morbis contagiosis cap. de Elephantiasi. Nicolaus Florentinus Serm. 7. Tract. 5. sum. 1. cap. 4. Zacutus Lusitanus, de Medicorum Principum historiâ lib. 6. Histor. 1. & 2.* Vinum viperinum sanat luem Gallicam, hoc paratur, si vinum vel mustum vipera prius lota adjecto sale bullierit, ex quo vino mane, prandio & cœnâ sufficiens quantitas assumi potest. Viperarum carne Antonius Musa Cæsaris Augusti Medicus ulcera insanabilia persanavit, *teste Plinio, lib. 30. Hist. Nat. cap. 13.* Extant celebres historiæ apud *Galenum lib. 11. Simplic. cap. 1. & Are-*

Digitized by Google

& Aretaum Cappadocem, lib. 2. de Causis & signis diuturn. morbor. quod quidam elephantici seu lepræ specie infecti, odoratu jam graves, ac aspectu fœdi, ebibito vino, in quo fortuitò vipera extincta erat, ab hoc miserando morbo mirabiliter sanitati restituti sint, quam postea curationem *Galenus* imitatus, & alii post eum Medici exercitatissimi, verissimam esse invenerunt, ut *Paulus lib. 4. cap. 1. Aetius tetrab. 4. Serm. 1. cap. 123. Cœlius Aurelianus lib. 4. Passion. tandar. cap.* 10. *Et Porphyrius lib. 4. de abstinentiâ.* Gilbertum Medicum Romanum plures elephantia laborantes tali modo persanâsse refert *Vidus Vidius part. 2. de Curat. membrat. sect. 2. lib. 5. cap.* 8. Et *Porphyrius lib. 4. de abstinentiâ ab animalibus* scribit, servum quendam Crateri medicum, dum laboraret leprâ immanissimâ, ita ut carnes ab ossibus abscederent, potato vino in quo suffocata fuerat vipera, statim convaluisse. Ita & porrigo affectus, quem Græci Pytyriasin vocant, barbari furfurationem dicunt, passio cutis universæ, capiti tamen, superciliis barbæque communis, juxta *Cornelium Celsum lib. 6. c. 2.* è quibus partibus squamulæ furfurum instar decidere solent, anguium decocto feliciter curatur. *Zacutus lib. 1. de praxi medicâ admirandâ, observatione 2. Plinius* tenet *lib. 7. cap. 2. Hist. Nat.* quod Cirni & Indi ultra flumen & habitatores montis Athon, & Æthiopes Macrobii & Setæ alebantur carnibus viperinis, quæ non solum proderant pro victu, sed ad prolongandam vitam ad centum & quinquaginta annos conducebant, ideò *Dioscorides* huic videtur adhærere opinioni, quod caro viperina comesta prolongat vitam, & retardat senectutem, quem defendit *Aldrobrandus contra Ranodæum. D. Gaspar Bravo de Sobremonte Disputat. Apologetic. Sect. 5. Resolutione 2. p.* 177.

§. XII. Verum enimverò non oris solum, sed etiam manus contactu morbos sanari à quibusdam hominibus, curioso orbi dudum innotuit. Ita Reges Galliæ legitimè in regno succedentes, antiquis ceremoniis coronati, ac Equites Spiritus S. creati peculiare donum habent curandi strumas, pronunciatis his solennibus verbis: TANGIT TE REX, SANET TE DEUS. Postridie Coronationis in S. Spiritus militiam solitâ Ceremonia

Digitized by Google

adscribitur; Post vespertinas preces ex S. Spiritus officio cantari solitas ante aram in genua procumbit, & contacto Evangel. libro privilegium ordinis conservaturum se jurejurando promittit. Aureus torques collo injicitur, crucis figura ex auro efformata & candido incausto picta in sinistrum latus è vitta cœrulea demittitur. *Thulden. ad An. 1654. part. 1. p. 124. & Continuator Thuani, Ioh. Tilius de Sacr. Regum Reginarumq;, & eor. Coronationibus lib. 2.* scribit: Rex profectus Remis solet ad sanctum Marcolphum novendiales ferias agere, nec ante curat eos tactu, quibus strumæ infestæ sunt: quod pervetus institutum est. Rex Philip. Pulcher moribundus filium maximum Ludov. Huttinum Regem informavit, & rationem docuit tangendi eos, qui strumis laborabant, exponens sancta & religiosa verba, quibus inter tangendũ utebatur. Commendavit sanctitatem vitæ, & ad hanc curationem tactus, & ex Scriptura demonstravit, non exaudiri à Deo vitiosos, neque ab illis edi miracula. Hæc χαρίσματα & dona etiam durare, si Rex extra regnum & quidem captivus sit, *Ferronus in vita Francisci 1. fol. 203.* scribit: In Hispania (inquit de Francisco) ægros sanavit, strumis scrophulisque, quod ei singularis velut prærogativa à Deo Opt. M. concessum, vetus est opinio. Hoc testimonium etiam perhibet *Philippus Cominæus* Ludovico XI, *in comment. Lib. 9.* quod ex more Galliæ Regum curasset ægrotos, qui struma vexabantur. *Papirii Massonii* testimonium annal. lib. 3. tale legitur: Chærades Græci, inquit, nos strumas vocamus, quæ nihil aliud sunt, quàm glandulæ induratæ. *Nangius in vitâ Ludovici* narrat, cum decessores Regis, in tangendis strumosis, signo crucis usi non essent, illum primò uti cœpisse. *Cœlius Calcagninus in Historiâ Genuensi p. 411.* refert, se vidisse Bononiæ Franciscum primum salivâ tantum pollice in decussem allitâ strumis mederi. Ejus rei Originem Galli modò à Clodovæo I. & ampullæ Rhemensis missione arcessunt. *Fortatulus de Imper. & Philosoph. Gallor. lib. 1. cap. 59.* modo precibus S. Marculphi tribunt, *Papir. Masson.* in Annal. *Francisc. Robert Cœnalis Lib. 1. Discr. Gall. Periochâ 14. f. 110.* Alii non nisi tertio Capetinæ Regum Galliæ familiæ transcribunt; veluti *Scipio Dupleix Reg. Galliæ Historiographus* in Ludovico

dovico nono apertè fatetur, se nullum adhuc vestigium ejus gratiæ in duabus primis Regum Galliæ familiis vidisse, nec verisimile esse, si ea præditi fuissent, quin ejus temporis Historici in scribendis multis miraculis minoris momenti satis curiosi, præteriissent istud tam nobile & gloriosum Regum Galliæ miraculum. *T.II. Hist. Gall. edit. Paris. Anno 1624. in fol. Thomas Lansius in Consultat. Orat. contra Galliam* refert *Petrum de Crescentiis* Medicum Gallum testari, multoties se quidem Reges vidisse pro more tangere strumosos, sed qui indè sanatus fuerit, vidisse neminem. *Hubertus Morus de S. Vn. Lib. t II. cap. V.* refert Henricum III. Franciæ Regem hominem sibi dilectissimum, strumarum morbo graviter laborantem, sæpius licet repetito contactu sanare tamen nunquam potuisse. De reipsa hodienum usitata ne dubitemus, testatur *Thuldenus* Ludovicum XIV. *Anno 1654.* tria millia Rhemis tetigisse, & iterum Anno 1660. apud S. Johannem Lugiensem mille ducentos. Ludovicum XIII. Burdigalæ se mille quingentis impertiisse, tradit continuator Thuani ad An. M DC XV.

§. XIII. Eadem excellentiâ præditi sunt Reges Angliæ, hoc tamen observato discrimine, quod hi etiam ante Inaugurationem factam se ei accingant, quemadmodum Carolus II. jam tum Hagæ comitum eam perfecit, quod prolixè recenset *Thuldenus* ad Annum M DC LX. pag. 413. Angli originem hujus doni ab Eduardo Confessore ultimo Anglo-Saxonum Rege deducunt. *Polydorus Vergilius Histor. Anglic. Lib. VIII.* aliique id genus scriptores tradunt, Eduardo jam à viginti quatuor annis dono strumas sanandi instructo allatum fuisse à quibusdam Hierosolyma venientibus annulum, quem ipse diu antea pauperi cuidā clam dederat, qui pro amore, quem erga D. Johannem Evangelistam, habebat, Eleemosynam petierat, eumque multa veneratione posthac servatum, quod salutaris esset membris stupentibus, valeretque adversus Comitialem morbum, si tangeretur ab illis qui ejusmodi tentarentur malis. Verū hæc ab otiosis palponibus conficta videntur, & pientissimorū Monarcharū autoritatē valde imminuunt, ideoq; tutius inter fabulas recēsentur, quā pro stabiliēdo

cha-

Digitized by Google

Charismate adducuntur. Historiam ipsam rei gerendæ de utriusque Regis tactu plenariam exhibet *Thuldenus Histor. Ennead. 2. lib. 3. ad ann. 1660. De tactu quidem Gallico p. 436.* ait: Ludovicus Rex Lugiæ celebravit, & sexto decimo die Maij (Dominicus is erat Pentecostes) in Franciscanorum qui Recollecti appellantur, templo mille ac ducentos strumis laborantes homines, ut moris est, attigit manu. Pridiè Dominici in primis vesperis, & postero mane in precibus matutinis, quæ duplicantu solennissimè peraguntur, Ludovicus Rex fuerat, & animo per exhomologesios Christianæ Mysterium peccati conscientiâ expiato, corporis & sanguinis Domini sub sacrificio divino, cui magno adversus Deum pietatis sensu interesse tum maximè consuevit, participem se faciebat. Interea strumosi ab Archiatro regio, collegisque ejus ac cheirurgis in peristylio Andronis Franciscani ordine disponebantur suo, dextra videlicet lævaque. Principem inter laborantes locum Hispanis dabant, secundum Belgis, aliarumque nationum hominibus, tertium Francis. Ac tantum in medio ab utroque dispositorum latere intercapedinis relinquitur, ut quaterni ambulatores juncti commodè se per illud spatium inferre queant. Tum verò lustrantur singuli & amiculum eorum diligenter excutitur, non modo nequis avaritiæ nomine ut numismatis, quod addi solet, causa, morbum simulet; verum etiam, ne quid ferramenti, ut culter, forfex, sica, gladiolus, quibus instructus quispiam vel suâ sponte, vel aliorum præmio inductus, in tam familiari contactu, Regi nocere possit, apud eos relinquatur. Id contactis ab Rege, nummoque donatis redditur. Quum in procinctu Regem esse, & jam adspirare ad strumosos nunciatur, in genua provolvunt se omnes, palmasque conjunctas ritu supplicum tollunt. Præcedunt cohors Regii corporis, tribuni, Mastigophori. Rex sequitur nudato capite, gestu corporis universi, sed manibus inprimis & ore preces fundente, Christi fidem atque opem implorantis religiosissimum habitum præferens. Imminent à tergo ægrotis Medici eosque capillo modicè arreptos prætereunti admovent regi, qui brachii dextri nonnihil extenti manu decussatim

tim in crucis formam ducta, frontem singulorum contingit, utens his vocibus: TE TANGIT REX, SANUM FACIT DEUS. IN NOMINE PARRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI. Eleemosynarii subinde, quoscunque tetigit Rex, stipe collatâ afficiunt, ac ne se eidem illi rursum inferant, porta peristylii emittunt. His peractis, aqua loturo manus Regi præbetur. *De Anglico tactu pag.* 413. sequentem in modum disserit: Medicorum Regis Princeps ad se admittit primum strumarum valetudine laborantes, ac ubi cognovit *malum* esse *Regium* (ita enim Angli vocare audent morbum istum) fanum iis vel conclave dicit, in quod conveniunt ad Regem. Demegoriæ igitur funiscum esset impositus morbosi, quibus id pridiè significatum ab Archiatro erat, in conclavi præsto fuerunt. Posita est sedes Carolo, in quam se raptim contulit; à dextra illi Epistolarum Magister adstabat, tot manu Angelottos (est id nomisma anglicanum aureum &c.) ex holosericolicio albo dependentes retinens, quot strumosos Rex contacturus est. Hi ad lævam sedis locabantur, viam illis & modum monstrante Archiatro, ut ad Regem cum trinis capitum inclinationibus progrederentur. Legi consuevit à sacris Præfecto ex Bibliis versiculus aliquis in eam ceremoniam conveniens, quem hoc tempore Evangelii Scriptor Marcus oratori ex novo Instrumento suggerebat, ubi Christus Apostolis promittit, impositurus eos ægris manus, futurumq; ut ex morbo evadant. Medicus cum quolibet strumoso sigillatim accedens ante Regem genibus nititur, Rex lævâ dextram dextrâ verò palmâ lævam hominis affecti genam contingit. Quotiescunq; id fiebat, toties versiculum eundem repetebat sacris Præfectus. Medicus interea genibus nitens à pedibus Caroli non abscedebat donec omnes attigisset ex ordine. Quo facto sacer iste Lector ex primo Evangelii S. Johannis capite verba, quæ sunt ad versum usque sextum recitare incipit. Morbidi illi nondum sanati iterum ad Regem alter post alterum adducuntur. Tum ipse Rex Angelottum singulis singulum ex collo suspendit, missosque facit, Dominica precatione & collecta, quam vocant, ritus iste finiebatur. Subinde Carolo ut manus elue-

 ret,

ed by Google

ret, è malluvio frigida affunditur, mantileque ut abstergeret, superinjicitur. Neque est ferè, quod hic desideres, nisi quod de Angelottis dicit, horum vice enim alios cujuscunque generis Aureos etiam extra Angliam cusos adhibent, ac proinde minus rectè de solis Angelottis *Thuldenus* loquitur, quod hoc loco monendum erat. *Gisbertus Voetius Disput. Select. Tomo III. p.*1030. dubium suggerit scribens: se à quodam Theologo simul & Medico Anglo audivisse, homines curationem illam petentes prius fuisse visitatos à Medicis Regiis & medicamentis ad curationem præparatos, si non curatos: illos autem quorum morbum putabant huic scenæ non inservire, ablegatos cum hoc judicio, non esse genuinas strumas, seu morbum à Regibus curari solitum.

§. XIV. Struma morbus Herculeus, rebellis & insuparabilis passim à Medicis vocatur, videatur *Galenus* 14. *Method.* 11. *& 2. ad Glauconem ult. Paulus AEgineta lib.* 4. *cap.* 3. *Aëtius tetrab.* 1. *Serm.* 2. *cap.* 95. *Albucasis Lib.* 2. *cap.* 2. *Haly.* 9. *Pract. c.* 11. *Avicenna* 3. 4. *tract.* 2. *cap.* 9. *Guido Cauliacus Tract.* 2. *doct. Iohannes Vigo, lib.* 1. *cap.* 7. *Petrus de Argelatâ Lib.* 1. *Tractat.* 2. *cap.* 4. *Ambrosius Pardus lib.* 2. *cap.* 22. *Tragaultius lib.* 1. *cap.* 13. *Gabriel Falopius, Tract. de tumor. præternat. cap.* 18. *Eustachius Rudius lib.* 5. *de tumor. pituitos. cap.* 17. *Dionys. Daca lib.* 2. *de Apostemat. cap.* 67. *Hieronymus Fabricius ab Aqua pendente, lib.* 1. de tumoribus *cap.* 21. *Nicolaus Nicolus Florentinus Serm.* 7. *tract.* 5. *sum* 1. *cap.* 37. *Petrus Forestus lib.* 3. *observat. Chirurg. Andreas Laurentius lib. de strumar. sanatione admirandâ, Iulius Cæsar Claudinus, consultat.* 112. quos omnes *Zacutus Lusitanus de medicorum Principum historiâ lib.* 1. *hist.* 84. *pag.* 148. allegat. Singuli autem hujus pervicacis morbi causam statuunt humorem pituitosum, mucilaginosum, lentum, tenacem & viscosum, cui multa Melancholici portio est permixta. Refertur à Medicis inter morbos contagiosos, juxta *Arnoldum Villanovanum in specul. instru-*

introduct. Medicinal. cap. 88. quem ſequitur & citat *Iohannes Fragoſus in gloſſ. de Apoſtemat. quæſt.* 63. approbat inſignis *Thomas à Veiga, in comm. cap. 4. lib. 1. de diff. febr. verbo calidiores autem, nam tertiana* cum habeat calorem multò acriorem, propter defectum tamen lentoris minus contagioſa eſt, quàm ſtruma. Inde colligit *Zacutus* ſtrumas ulceratas & non ulceratas fomite & contactu contagioſas eſſe, ſuamque ſententiam ex conditionibus ad contagium requiſitis confirmat. Quia nempe ſtrumis ineſt putredo, quæ fœtidiſſimum vaporem exhalat. Secundò oriuntur ex humore lento & viſcoſo, patet ex *Gal. 3. aphoriſm.* 26. qui eas non à calida materia, ſed frigidiore & pituitoſiore originem ducere aſſeverat, quæ eſt conſtans omnium autorum ſententia, & interpretum ibi, *Muſæ, Argenterii, Leonhardi Fuchſii & Thriveri* 3. Quia ſtrumæ habent malam qualitatem ſunt contagioſæ. Habere autem ſtrumas malam qualitatem conſtat ex *Paulo lib. 6. cap.* 55. §. *Quæ igitur indolent attactu & medicamentis impoſitis deteriores redduntur, malignæ ſunt,* &c. & *Aëtio tetrab. 4. Serm. 3. cap.* 5. §. Malignæ verò ſtrumæ inflammationes & dolores pulſantes inducunt, & tumorem inæqualem præ ſe ferunt. Firmat *Fernelius lib. 7. Pathol. 2.* Quod autem verum ſit, experientia demonſtrat, cum ſæpiſſime hic morbus non niſi Alexipharmacis ſuccumbat & refrænetur, qualia ſunt Ebenum, ſmilax aſpera, radix Chinæ & Mercurius, ex quibus varia parari ſolent præſidia & unguenta, quæ non ob id proſunt, quoniam humorum craſſitiem attenuant, & liquant, ſed quia pravam eorum qualitatem retundunt. Idem *Zacutus de Praxi Medica Admiranda, Obſervat.* 101, *pag.* 24. ſtruma morbus eſt Herculeus inſuperabilis. Si hunc tumorem ſaxeum non ulceratum emollire intendas, medicaris fruſtra. Lapideus enim humor omninò renititur. Si iterum fortioribus medicamentis operi inſiſtas, abſumpta parte tenuiori, reliqua magis indurata relinquitur. Si cauteria aut cauſtica medicamenta imponas, pituitoſo humore acriori reddito & magis exuſto, exulcerataque

Digitized by Google

parte ulcera fiunt sæva, dolorosa, quæ dolore, punctione, vigiliis ægros conficiunt. Si strumas ulceratas levibus medicamentis pertractes, nihil efficies, tenacissimus enim humor nulli auxilio succumbit. Si ferrum aut urentia applices exasperato ulceri, confluente ob dolorem & calorem ubertim humore, fiunt inflammationes, Gangrænæ, carcinomata, febris excitatur valida, quæ ægrum ad extenuationem imo mortem deducunt. Quare miserrimi ægri hoc diro morbo oppressi Medicorum operâ delusi, aliam curandi viam affectant, & coacti accedunt ad Gallorum Regem, quem contactu suæ manus supra tumorem, hunc dirum morbum persanare fama est vulgatissima, quod non Annaliũ modo, verum etiam aliorum testimoniis certum est, ut retulere *Guido tract. 2. doct. 2. cap. 5. Chirurg. Magn. Mercurialis lib. 1. de morbis pueror. 5. Tragaultius* lib. 1. Instit. Chirurg. & inter omnes probat *Andreas Laurentius libro de strumarum sanatione admirandâ*: Inventum est à me remedium summum, quod nunquam (testor Deum) me fefellit, & est unguentum, quod parabis in hunc modum ℞. Radicis Bryoniæ magnæ, bene nutritæ & rotundæ lib. ß. seca in minutissimas taleolas, frige in lib. iij. olei olivarum si fieri possit insulsi, quousque contabescant & siccentur. Cola: adde Therebinthinæ abietinæ ℔ß ceræ ℥v. & vase remoto ab igne unguentum fiet viscidissimum. Hoc in panno lineo appones supra strumam bis in die mane & vesperi; si sit sine ulcere, ipsam emollit & vel resolvit, vel ad suppurationem deducit. Hoc ergò unguentum humorem in saniem versum paulatim ad se attrahit, abstergit ulcera, mundificat, & attracta semper sanie incarnat. Si autem saniosus quidam Ichor, & lentum pus attrahantur, relicta radice tenaciter impacta, fidissimo experimento adinveni, super unguentum granum sublimati, sinapi instar, ulceri apponere. Hujus enim ope mucus impactus attrahitur, durus seminis malvæ instar. Quod si ex medicamenti hujus calore, ardor & inflammatio sequantur, per aliquot dies quiesce, unguento solum imposito. Si verò valde urgeat ardor, affectam partem cum toto ovo lacte muliebri & rosacea commixtis illine. Sicque paulatim etsi longo tempore, feliciter

feliciter curationem absolves. Inter Veteres *Cornelius Celsus lib. V. cap. 28. rubr. 6. tit. de struma & ejus curatione* meminit, quem struma malè habet, eum si anguem edit, liberari. Per angues hic intellige serpentes, *Arist. Lib. 8. de Histor. animal. cap.* 17. Viperas vocat, quibus huic vitio nullum præstantius auxilium inveniri potest. Nam viperarum esus increscentes stumas reprimit ex *Dioscoride lib. 2. cap.* 16. Sive enim carnes earum coctas edas, jus potes, aut eo strumosam partem laves, aut vinum assumas, in quo ipsæ fuerint extinctæ, vel Martios panes, aut pastas regales, adjectis pulli ut caponis pectore, saccharo, amygdalis aut zingibere permixtis edendas præbeas, ultimum & efficacissimum pro strumis aliisque cutaneis affectibus experieris auxilium, prout *Fallopius de tumoribus præter naturam cap. 9.* affirmat. De vino viperino pro strumosis parato videatur *Ludovicus Mercatus lib. 2. de Morbo Gallico. c.* 8. Idem præstat oleum viperinum si sebo hircino vel pinguedine ursi admisceatur. Parabis illud hoc modo: ℞. olei olivar. lib. x. & duas viperas integras dissectas in oleum impone, & ad solem in diebus canicularibus relinque, donec subrufum acquirat colorem.

§. XV. Nunc ad sanationem strumarum regiam revertor, cum autem Medicis & Physicis ex Senatusconsulto *Galeni* cura de veritate imposita sit, non de fabulis, *lib. 3. de usu partium* 1. idcirco altius negotium pensitandum erit. Causæ quidem hunc effectum producentes à variis variæ afferuntur. Quidam enim jus quoddam gentilitium congenitamq; proprietatem prætendunt. Verum frustra, quandoquidem nullo tibicine hoc assertum sulfulcitur. Regnum enim Galliæ non una familia tenuit, sed diversis successivè ad imperii clavum sedentibus paruit. Prima prosapia Merovinorum, quorum primus nominatur Pharamundus, initio seculi quinti floruit, & seculo octavo in Childerico tertio, vel quarto, juxta alios, defecit. Secunda CAROLINORUM à Carolo Magno incipiens Anno DCCL. cum Ludovico V. sine prole, sub finem seculi decimi, anno nempe DCCCCLXXXVI. mortuo, extincta est. Tertia CAPETINORUM *nomen & exordium* sumsit ab Hugone Capeto, Hugonis Magni filio, Comite

Digitized by Google

Parisiensi, Anno DCCCCLXXXVII. & sceptrum servavit usq; ad annum MCCCXXVII. cum Carolus IV. Mortalitatem exueret. Ei successit Philippus VI. ex gente VALESIORUM, quæ cum Henrico III, Anno MDLXXXIX, exspiravit. BORBONII in Henrico IV. à Ludovico Comite de Clermont & Beauvois descendente Solium occupârunt, & ab iisdem ad hodiernum usque diem illustria novi splendoris incrementa accipit. Æqualis varietatis sors Angliam exercuit, ubi Regum ex eadem familiâ continuâ serie descendentium numerus oppidò exiguus reperitur. Seculo undecimo Wilhelmus Normannorũ Dux dictus CONQUESTOR, Regnum Eduardi Confessoris testamento sibi donatum suscepit, ex cujus posteris Richardum III. ultimum Normannicæ progeniei hæredem masculum, Henricus VIII. Comes Richemontis vi bellicâ delevit, simulq; Rosæ rubræ & Rosæ albæ, sivè Lancastrensium & Eboracensium periculosissimas factiones obliteravit, An. MCCCCLXXXV. Tandem Regina Elisabetha Henrici VIII. filia defuncta An. MDCIII, regnum opibus florentissimum & pace beatũ reliquit hæredi Jacobo Scotorum Regi Sapientissimo, qui primus intra omnem annalium memoriam Britanniæ totam Insulam uno Imperio complexus est. Porrò non omnis ex familiâ Regiâ satus, sed tantum Regni moderator hoc sanandi dono pollet, quod etiam in gloriosissimâ Regina Elisabethâ comparuit. Etsi enim aliquamdiu moraretur, sive de successu, sive de legalitate rei subdubitans, deinceps tamẽ, præsertim immoderatius jactantibus Pontificiis Deum Reginæ subtraxisse illud donum, quod à cœtu Romano defecisset, se ei accinxit, successu ab antecessoribus nullatenus dispari. Quod si verè speciali naturæ liberalitate id Regibus indultum esset, tota ipsorum familia eadem frueretur, quemadmodum Psylli & Myrsi olim, qui hoc ipso supposititios familiæ suæ à genuina prole discernebant, si à serpentibus læderentur, si læsis suctu & tactu mederi non possent. *Plin. lib. VII. cap. 1. Petrus de Andlo lib. 1. de Imper. Roman. cap. 2.* Charismatum isti generi accenset, quibus Reges singulariter dotavit divina Providentia, statuitque, illos plus valere in

re in natura Entis quàm Personæ privatæ, cum gerant vicem quasi totius Entis, cui præsunt. Verba ejus ita habent: Quo magis participant de naturâ Entis, tanto quoque magis ad suum adpropinquant Principium, plusque de divina participant influentia, cujus rei exemplo est Saul ille Regum Israel primus, quem mox ut per Samuelem assumtus esset in Regem, insiliit Spiritus Domini & prophetavit, ut I. Regum cap. X. legitur. Et Salomon ordinatus in Regem divinam meruit Sapientiam. Claret illud quoque & in quibusdam moderniori ævo Principibus, quod ex ampliori participatione Entis singularem quandam virtutem in ægrotos habere dicuntur, ut de Regibus Franciæ fertur, & Angliæ. Hæc ille. Si autem istud procederet, omnes certe Reges, cum ubique privatos antecellunt, tali privilegio gauderent, quod hactenus nondum innotuit.

§. XVI. Alii hic miracula effingunt. A Gallis quidem communiter tria miraculosa cimelia jactantur, Ampulla Rhemensis, Scutum liliatum, & auri flamma, quæ Clodovæus I. cœlitus accepisse fertur. Undè *Stephanus Forcatulus Lib. VI. de Gallorum Imperio*: Tria pignora de cœlo missa Imperii Gallici sempiterna, Scutum liliatum, Phiala odorata, & vexillum splendidum, purpuram æthéream confitens pro certo. Quæ tamen sensim ab ipsis Gallis in dubium vocari cœperunt. Et ut ab ultimo exordiar, Auri flamma fuit vexillum Ecclesiæ S. Dionysii, quo utebantur Monachi ad statas & solennes pro Regis ac regni incolumitate supplicationes, de quâ *Scipio Dupleix in Clodovæo I.* ita judicat: Fabulosum est, auri flammam Clodovæo Regi è cœlo missam fuisse. Erat enim vexillum Ecclesiæ S. Dionysii, quod olim Reges nostri ad bellicas magni momenti expeditiones deferri jubebant. *Marlotus Lib. II. c. 5.* Chronica antiqua silent, videturque antiquitas aut veneratio, quæ olim vexillo illi exhibebatur, hujus miraculi fidem simplicibus impressisse, qua in literatorum animos se tandem insinuavit. De Scuto liliato *Bernhard. Girard du Haillan, l. 1. Rer. Francic.* Fides illa Francorum de liliis, nulla probati Scriptoris autoritate confirmatur. *Iohannes Tillet de dignit. Franc.* Fabula de Scuto Francico, quod

quod Clodovæo Regi è cœlo missum fuerit in Cœnobio Gaudii Vallis, ubi Scutum cum tribus liliis ostenditur, adinventa fuit post Carolum VI. Regem. *Claudius Farchet Senatus Monetalis Præses. L. de Insign.* de Scuto Regio per Angelum ad Clodovæum Regem delato nihil invenitur in historiâ *Gregorii Turonensis*. Alibi apud nullum bonæ notæ Scriptorem legi illam Scuti Francici divino nuncio significationem, creduntque viri docti insignia familiarum recentiora esse, *Scipio Dupleix l. cit.* Quod attinet ad Scutum cœruleum liliis pictum, neque historia, neque traditio ullam fidem facit, quod è cœlo transmissum fuerit. *Marcus Zuerius Boxhorn. Histor. univers. ad An.* CCCCXX. p. m. *343*. Monachos aut tales alios viros, quorum olim Ingenio Judicioque plurimum in aulis tributum fuerit, autores fuisse Liliorum in Scuto Francico, existimat. Legisse illos in Evangelicâ Historiâ *Lilia non nere*. Itaque cum nere vel lanam tractare, quod lilia non faciant, fœminarum proprium sit, & ipsis Principibus Matronis id tribuant Homerus, veterumque Poëtarum alii, lanam facientes, hoc est, fœminas arceri à successione in Regno Francorum per lilia significare voluisse. Ampulla Rhemensis est exigua ex vitro rudi phiala, ficus mediocris magnitudine, quam oleo plenam circa annum CCCCCS. Remigio, cum Clodovæum Regem baptisaturus esset, alba columba attulisse traditur, indeque Reges Galliæ adhuc ungi unguento ejus cum oleo consecrato mixto, & quidem citra ullam defectus notam communis traditio est. *Thuldenus ad Ann.* M DC LIV. de coronatione Ludovici XIV: *Guilielmus Brito lib. II. Philippidos de Inauguratione Philippi II.* canit:

- - Sceptrifero fulsit redimitus honore
Magnanimus sacro Rex delibutus olivo,
Quo Deus Angelicis manibus virtute parato
Divina nostris concessit Regibus uti.

Huic unctioni *Petrus Blesensis* sanandi virtutem transcribit, quasi sanctum Chrisma cœlestis medelæ facultatem Regibus Franciæ instil-

Digitized by Google

instillet, & supra solitam hominum naturam attollat. Nec in vacuum, inquit, *Epist. CL.* ad Clericos Aulæ Regiæ Anglicanæ, accepit unctionis Regiæ sacramentum, cujus efficacia si nescitur, fidem ejus planissimam faciet defectus pestis inguinariæ, & curatio Scrophularum.

§. XVII. Responsio ad allata est in promptu. I. Alii Reges plerique unguntur, qui tamen ejusmodi qualitate salutifera præditi non sunt. Neque miraculum huc trahere licet, siquidem ejus finis in contrarium militat, nempe fidei veritatisque divinæ confirmatio. Per Dei enim Omnipotentis gratiam in fide & veritate Christiana tot olim miraculis asserta, hodie vivimus, ut amplius miracula qui desideret, monstrosum aliquid moliri velle videatur. ,, Introitus ad fidem sunt miracula inquit *Augustinus Lib. XIII.* ,, *Confession. cap.* 21. Qui illis etiam qui hodie miracula exigunt, *lib.* ,, 22. *de Civitate Dei cap.* 8. nervose respondet: Miraculis opus ,, erat, priusquam crederet mundus, ad hoc, ut crederet mundus. ,, Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse ,, prodigium, qui mundo credente non credit. Consonat *Chryso-* ,, *stomus homilia* 22. *in Iohannem, Tomo* 3. *Oper. p.* 828. *c.* Nonne & ,, nunc quoque signorum petitio tentantium est? Sunt sane & ,, hac nostra ætate, qui quærunt, quare & nunc signa non fiunt? Si ,, fidelis es, ut oportet, si Christum diligis ut diligendus est, non ,, indiges signis. Signa enim incredulis dantur. *Ambrosius* deniq; ,, *in cap.* 12. *Epist. ad Corinthios* exclamat: Inter initia fieri oportuit miracula, ut fundamenta fidei acciperent firmitatem. Nunc autem non opus est quia populus populum adducit ad fidem, cum videntur eorum bona opera, & prædicatio simplex. II. Oleum istud decantatum simulque ampulla Henrici IV. temporibus suspicionem, ne dicam vilipendium incurrit, adeò ut ipsa præterita, Oleum S. Martini loco alterius adhiberetur. Nam quia Comitiis Blæsensibus An. MDLXXXIX. fœderati legem inter fundamentales, sicut eas vocabant, ferendam proposuerant, *ut nemo Rex legitimus in posterum haberetur, priusquam Durocortori Rhemorum sacro oleo, quod in B. Remigii cœnobio religiose asservatur, mo-*

re solenni inunctus esset. Henricus verò Anno MDXCI: Autrici Carnutum coronabatur, ideò decretum illud ut insolens, & astu Guisianorum, qui urbem & insignia Regia in Potestate habebant, ab emissariis suis propositum prudentiores arguebant, & iniquum esse dicebant, legitimam regni successionem, quæ proximo agnato lege Regni defertur, loco certo includi; itaque tunc magno consensu decretum fuit, nihil causæ esse, cur minus solennis inauguratio dici deberet, etsi minime Durocortori facta esset, nam exemplis constare, id in Imperatorum & Regum consecrationibus secundum tempora semper variâsse, *Thuano* teste, *Historiar. lib.CVIII.* ad Annum Domini MDXCIV. Mox de oleo quo Rex inungendus esset, idem ita pergit: Si Rhemensis Ecclesiæ cancellis minimè conclusa est Francorum Regum consecratio, qua ratione dici posset, San Remigianum oleum ad eam necessariò requiri? Nam præterquam quod à multis de eo ambigitur, quippe cum de illo ipse S. Remigius in suo testamento fileat, nec Gregorius Turonum præsul, aliusve ex veteribus fide dignus autor mentionem ejus faciat, Chrisma, quod ab Episcopis conficitur, ad id sufficere, etsi cœleste oleum, quo major veneratio consecrationi concilietur, adhiberi oporteat, longè certioribus testimoniis de oleo cœlesti, quod majori in monasterio Cæsaroduni Turonum religiosè asservatur, constare, quippe quo CXII. annis ante Clodovæum sacro lavacro à S. Remigio susceptum, B. Martino per scalas fortè prolapso, cum exanimis jaceret, in cellulâ, Angelum nocte visum tanquam salutari unguento ejus vulnera eluisse, & contusi corporis superlevisse livores, tradit *Sulpitius Severus*, atque ita postero die restitutum sanitati Martinum, ut nihil unquam pertulisse incommodi putaretur. Idem & à *Venantio Fortunato* Pictavii, & *Pontio Paulino* Nolæ Episcopis tradi, & ab *Albino* sive *Alcuino* Car. M. Præceptore, cum de B. Martini miraculis agit, confirmari. Itaq; oleum illud ex Turonibus afferri placuit, ut cum Chrismate admistum ad unguendum Regem adhiberetur. *Scipio Dupleix Histor. Franc. General. T. 1.* Quod attinet, inquit, ad sacram ampullam, quæ hodie magna veneratione servatur in Ecclesiâ S. Remigii Rhemensis, *Gregorius Turonensis* Episcopus, qui sub

sub filiis Clodovæi in lucem editus est, nihil adfert de tanti momenti miraculo, quamvis ejus historia aliis absque numero miraculis sit instructa. Totum negotium *Iohannes Iacobus Chifletius disquisitione de Ampullâ Rhemensi Antverpiæ in folio excusa An.* 1651. diligenter excussit. Confer *Michaelem Ritium de Regibus Francorum lib. 2. Dionys. Petavium, rational. tempor. p. 1. lib. 7. cap.* 11.

§. XVIII. *Cardanus lib. Contradict. Medicar.* prodidit, Reges Francorum ex longo aromatum usu vim sanandi strumas habere; cujus asserti vanitas quia vel manibus palpari potest, nullâ refutatione indiget. Cum igitur in mirando hoc sanationis modo nulla virtus supernaturalis delitescat, consultum fuerit intra limites naturæ subsistere, ex ejusque profundissimâ abysso causas huic actui determinatas investigare. Per naturam intelligo potentiam cuiq; rei insitam ad sui conservationem. Hanc *Hippocrates* vocavit medicatricem morborum, & judicat artificem esse animalibus consulentem, ut instinctu operentur per sudores, per lotium, per dejectiones & alias evacuationes, præcipuè per insensilem halitum humores infectos continuò profundit, copiosius & majori conatu, dum magis gravatur. *Galen. lib. 6. de morbis vulgaribus.* Primo loco admittendus videtur secretus naturæ transitus ac instinctus, nec non influxus immateriatæ virtutis, mirabiles imò sæpè fidem excedentes operationes producens. Ille inquam instinctus occultus animo prænotionem insculpit, qua quis res priusquam ipsæ suâ præsentia & ordinaria communiq; vi naturæ cognosci possint, apprehendit. Sanè sunt in nobis quædam Principia prænotionis, quæ notitiâ sui aut per se aut per ideas Symbolicas nobis largiuntur, & quid boni aut mali in nobis lateat, quidque inde timeri aut sperari debeat, longè antequam fiat, nos docent. Quod potissimũ contingit dormientibus. Nam ut *Aristoteles* ait *libro de Insomniis cap.* 1. qui in die motus, nisi magni valdè fuerint & fortes, latent, secus majores, qui in vigilando fiunt motus. In dormiendo autem contrarium, etenim parvi magni videntur esse. Arbitrantur enim fulgura cadere, ac tonitrua fieri, cum parvus sonus in auribus fit. Non quidem ipse sonus in aure factus proximè causat illud phantasma terribile, nam dormientes non magis vocem

 sono-

sonoram, dum à somno excitantur, quam in vigiliâ percipiunt, verum ab aliis speciebus, quæ à primâ excitæ sequuntur. Ejusdem instinctus motu alicujus ex cognatione gravem morbum, sive aliam calamitatem, imo ipsam mortem tacitè præsentimus. Quâ de re *Ludovicus Lavaterus part. 1. de Spectris c. 16.* & *Franciscus Bacon de Verulamio in Sylvâ Sylvarum centur. X. n. 986.* agit. Quoties experimur in nobis citra ullam causam manifestam cor angi, & malum longè absens præsagire? R. P. Vadingus vir solide doctus & minimè superstitiosus confirmabat suo experimento, eos de quibus intentiùs cogitamus, si nullis cogitationibus tum illorum mens sit præventa respicere ad nos quasi vi conversos. *D. Marcus Marci à Krohnland in Philosophia Vet. restituta parte 5. Subsectione 6. pag. 497.* Multa quoque (inquit *Iohannes Franciscus Picus Mirandulanus Lib. 1. de Rerum Prænotione cap. 6.*) & Reges & Duces, Imperatoresque vel pro ineundo bello, vel pro firmandâ pace veris Prænotionibus freti gessere feliciter. Et præter paginam utriusque testamenti historiæ temporum & illustrium in religione virorum perscripta gesta, satis abundèque testificantur, Prænotiones ipsas magnis rebus gerendis usui fuisse, magnoque adjumento veritati, & sincerius & certius percipiendæ. Sic & sublimis ille Abbas Antonius Arrianorum hæresin sub mulorum specie altare dejicientium & prænovit & prænunciavit. Hoc magnus *Athanasius* in ejus vita aliis virtutibus adscribit. Sic & Constantino Maximo (à quo fama est, traxisse originem Picam domum nostram) prænota fuisse multa de præliis atque victoriis & novæ Romæ exstructione legimus, cœlitus etiam ostensa cruce, in cujus vincendum signo foret. Sic & seniorem Theodosium, Johannem Anachoretam Ægyptium & sciscitatum, & consultum de futuris misisse comperimus, & senis consilia secutum, & maximis è periculis liberatum victoriam de hostibus obtinuisse. Eundem quoque Romanum alium ducem juxta Cyrenem cum hostibus præ paucitate militum congredi non ausum, & diem ineundi prælii docuisse, & victoriam quam postea consecutus est, prædixisse. Legimus & Benedictum Monachorum Parentem Totilæ Gothorum Regi im-

gi inter monendum reprehendendumque, & annos, qui reliqui erant vitæ, & trajectionem in Africam, & mortem prædixisse. *Hæc ille.* Archiepiscopus Viennensis Epiphaniæ die, præsente Ludovico Rege missam celebrans in æde S. Martini Turonensis, quando pacem Regi osculandam præbuit, hæc verba pronunciavit: Pax tibi o Rex! hostis tuus est mortuus: & hora eadem compertum est, Carolum Ducem Burgundiæ in prælio Gransoniensi adversus Helvetios occisum esse, teste *Iohann. Georgio Godelmanno Tractatu de magis, veneficis & lamiis lib. 1. cap. 2. Ex Philippi Cominæi Lib. 7. de vita Ludovici IX.* Pius Quintus ipso puncto, quo Christianis obtigit memoranda adversus Turcas victoria navali ad Echinadas prælio, cum in Consistorio causis cognoscendis vacaret, repente exiliit, proximeque adsidentibus dixit: Tempus requirit, ut Deo gratias agamus pro insigni victoriâ nobis contra Turcas concessa. Similia indicia olim inter gentiles extitisse, *Herodotus* est auctor, scribit enim *libro* 8, ad Pedasenses super Halicarnassum Antistitem Minervæ certa signa habuisse, quæ demonstrarint, quoties Amphictyensibus, qui circa eam urbem habitârunt, aliquid adversi intra certum tempus eventurum esset. Historiæ memorant, pueros tenella ætate parentibus subtractos & expositos, si ignoti in conspectum Parentum venissent, occulto eos gaudio aliave alteratione perfudisse. Ægyptius augur olim persuadere conabatur Antonio, ipsius genium (magnanimum alioquin & præfidentem) sub oculis Octaviani Cæsaris ignobilem & veluti degenerem esse, consultum fore ratus, subducere se quantum liceret, & fugere ejus conspectum. Augurem hunc à Cleopatra subornatum fuisse creditur, ut in Ægypti successu viveret Româ procul. *Plutarchus in Pompejo.*

§. XIX. Quidquid tandem sit, sententia de prædominante & imperioso alterius in alterum spiritu, vetus est & vulgata penitus. Homines Melancholici putantur pravam & sui similem dispositionem transfundere in id, cui intersunt, consortium; & contra alios excitatioris ad festivitatem genii parere consimilem in aliis præsentibus effectum. Præterea alii in negotiis felices,

alii infelices. Certè ratio non abnuit, dari saltem leviuscula effluvia Spiritus in Spiritum, quos propior sociat conventus, æque ac de corpore in corpus. Hoc pacto certa Majestas è Principum vultu elucens, imò & vultus serenitas magnas operationes præstat. Tale quid *Tacitus Lib.1. Annal. de Agrippa* narrat: Tiberii principatus novi primum facinus fuit posthumi Agrippæ cædes, quem ignarum inermemque quamvis firmatus animo Centurio ægrè confecit. Quæ verba *Annibal Scotus* non tam ad robur Agrippæ referenda censet, quàm ad hanc è vultu relucentem Majestatem. Idem *Scotus* Alphonsum Estensem I. Ferrariensium Ducem sæpissimè conjuratos suos Majestate vultus frustratum esse commemorat. Nobilis historiæ Gallicæ scriptor *Paulus AEmilius de Divo Ludovico* scribit: Eum irruentibus impiis Sultani Ministris, quamvis decumbentem, Majestate tamen Regiâ atque oris & vultus dignitate furorem eorum cohibuisse. Tantum scilicet valet Majestas, de cujus naturâ *Casaubonus ad Trebellium Pollionem in Gallienis* nervosè disserit. Estque hæc Majestas Deorum donum Principibus concessum, quò subditi probiores ad parendum excitentur, improbi à nocendo deterreantur. Hac divinæ gloriæ participatione Deus præsides suos majores omnibus aliis in hominum cœtu constituit. Porrò multis vultus serenitas & benigna comitas saluti fuit, quemadmodum *Suetonius de Augusto* confirmat *cap.79.* his verbis: Vultu erat, vel in sermone, vel tacitus adeò tranquillo serenoque, ut quidam è primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum, quo minus ut destinârat, in transitu Alpium per simulationem colloquii propius admissus in præcipitium propelleret. Non minori moderatione animi fuit miles Turcicus, qui Bajazetis Filium jussu avi Solymanni necare per Eunuchum inductus fuerat, quam historiam *Nobiliss. Busbequius Epistola IV.* ita describit: Solymannus ubi cognovit de Bajazete actum, Eunuchum cui fidebat, Prusam misit, ut minimum quoque natu Bajazetis filium (aliorum enim jam idem quod patris miserri-

ferrimi Fatum fuerat) interficeret. Sed cum Eunuchus esset animo teneriore, sibi de numero janitorum quendam adsciverat, obfirmati ad quodvis facinus animi, cujus opera puerum extingueret. Is cubile ingressus, cum collo puerili laqueum aptaret, infans ei arridens, seque quod poterat attollens, apertis ulnis complecti & ferre OSCULUM conabatur; quæ res ferum alioqui hominem sic commovit, ut ferre non posset, animaque defectus concideret. Moram admiratus Eunuchus qui foris adstabat, eodem se infert, janitorem in solo stratum offendit; tum ne suscepto muneri deesset, suis manibus infantis pueruli animam elisit. *Hæc ille.*

Observatum quoque est, inquit *Bacon de Verulamio Sylva Sylvar. Centur. X. num.* 942. Senes qui Juvenum congressui frequentes se miscuerunt, conversatione non interruptâ longævos evasisse, cum Spiritus eorum ex tali consortio fuerint recreati. Tales antiqui Rhetores & Sophistæ fuerunt, semper inter auditores & juvenculos discipulos versati, ut Gorgias, Pythagoras, Isocrates &c. qui ad centesimum annum vixerunt; Grammaticorum quoque plurimi ut Orbilius. Verùm hæc Sophistarum longævitas non frequenti inter Juvenes discipulos conversationi, ut *Bacon* opinatur, sed potius propriæ naturæ bonitati tribuenda fuerit; alias enim plures qui totam Juvenculis ætatem consecrarunt, & hodie diuturnioris privilegio gauderent. Quod audacia & confidentia in negotiis civilibus admirandæ virtutis sint, firmo fundamento nititur. Ita audaciores & industrii magis reddimur à superiore excitati. *B. Hieronymus in Epist. de servanda virginitate ad Demetriadem virginem*, Equorum cursus, *inquit*, fervore pernicior fit; pugilum fortitudo clamoribus incitatur; paratas ad prælium acies, strictos mucrones Sermo Imperatoris accendit. Fuga unius alii quoque fugam meditantur, & pudore in unum transeunte alter

eodem

Digitized by Google

eodem suffunditur, non nisi ex occultâ constrictione & inclinatione prædominante, ac imperiosâ alterius in alterum spiritus. Idem inclinationis & contractionis spirituum influxus in actu sanandi strumas, procul dubio attendi debet.

§. XX. Neque tamen hinc imaginationis vires exulare jubemus. Cesset autem *Pythagorica* Imaginationis monstrum, quod de recto rationis tramite palantes cogit, ut statuant: si Spiritus in homine commodam facturus impressionem influat in spiritum mundi, quem unum integrum & perfectum animal vitâ præditum censent, vim & efficaciam imaginationis, & firmam persuasionem, sola quam naturæ parit consensus, unitate, naturæ dominari posse. Cesset *Theophrasti Paracelsi* imaginatio exaltata, cui virtutem tribuit fidei miraculosæ. Cesset quoque stolidum dogma *Alchindi Arabis, qui libro de effectu projectuque radiorum* tradit, imaginationem habere radios mundi radiis apprimè conformes, quo fieri, ut facultas ei sit in rem extrariam imprimere, quidquid concipitur, actualem, ut inquit, existentiam habere in spiritu imaginario, quapropter extra produci posse quod conceptum est, quibus si desiderium jungatur, effectum rem sortiri, non secus ac operatur medica potio, cui Scammonea jungatur; juxta *Mirandulanum Lib. VII, de Prænotione, cap. 6.* Contenti sumus ea animæ vi, quam Græci φαντασίαν (sensu Philosophico pro corporis sensitivi proprietate) Latini imaginationem nuncupant, ab officio, ex imaginibus scilicet quas concipit & effingit in sese. In eam namq; advehuntur per quinque exteriorum sensuum instrumenta, visum nempe, auditum, tactum, gustum, olfactum, rerum quæ forinsecus sunt, similitudines speciesve, imaginationum seges uberrima. Sicut autem in sensu tria sunt, sensibile, virtus sensibilis & virtutis ejusdem functio; ita & in intellectu ac in imaginatione tria sunt, intelligibile, intellectus & intellectum, imaginabile, virtus imaginaria, & illius virtutis functio circa imaginabile. Videatur *Alexander Aphrodisæus in Paraphrasi de Animâ, cap. de Phantasia.* Hæc imaginatio circa phantasma aliquod versans, multiplices effectus parere valet, ut vulgari verbo dicatur: Imaginatio facit casum.

Digitized by Google

ſum. Quomodo hoc fiat, Philoſophi diſcrepant. *Ariſtoteles Libro de communi animalium motione* dicit: Viſio & imaginatio rerum agendarum vim obtinent, etenim ſpecies, vel caloris vel frigoris, & rei jucundæ, vel formidabilis mente percepta quodammodo talis agnoſcitur, qualis quæque res eſt, idcirco motione ſolum affecti, tum horrore, tum metu perculſi videmur. Alii ſtatuunt imaginatricem facultatem verſantem circa Phantaſmata movere ad libitum inferiores ſibi facultates omnes corporis noſtri. Quemadmodum enim inter vegetantium facultates naturales aliæ ſerviunt & miniſtrant, ſicuti attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix; aliæ imperant, ſicuti nutrix & genitrix; ita quoque par & major etiam eſt obſequentia naturalium & ſenſitivarum ad animales facultates, hinc fit, ut imaginationi nobiliori facultati naturales obtemperantes pareant: *quod & experimento comprobant: videntes enim alium oſcitantem & nos oſcitamus, quia ſenſus movet imaginationem, imaginatio verò imaginatur illum oſcitantem, & ſic movet inſtrumenta, quæ tendunt ad ipſius os, & oſcitationem gignit. Sic quoque intuentibus comedentem res acerbas, movetur imaginatio, & naturalium facultatum ope imprimit ſaporem in lingua & dentibus ita, ut illos ſibi re acerbâ perfundi videatur. Alexander Aphrodiſæus I. Problem. parte XXXIV. Problem.* Hinc *Avicenna de Med. Cordialibus cap.* 8. ſcribit: homines vel abhorrere, quandò apud eos aſſimilatur cholera evomitæ choleræ, ſic & cibos ſapidos averſari, quandò eorum colores aſſimilantur coloribus corporum abominabilium; movet enim imaginatio ſecundum repræſentata & non ſecundum exigentiam rerum. *D. Auguſtinus Lib. XIV. de Civitate Dei cap. XXIV.* meminit ſe noviſſe hominem, qui quotiescunque volebat, copioſiſſimè ſudabat, movente imaginatione virtutem expultricem. Alii ex ſolo Medicamenti aſpectu abſque ejusdem deguſtatione vel olfactu ex imaginatione ita purgantur, ac ſi Medicamentum aſſumpſiſſent. *Bartholin. Hiſtor. Anatomic. & Medic. Centur.* 5. *num.* 64. *p.* 135. *Marcellus Donatus Libro* 2. *de Medic. hiſtor. Mirabili cap.* 1. *p.* 91. *ex Nicolao Florentino.* Atque hæc operatur imaginatio in corpore proprio, cujus partes movet,

ut tenet *Aristoteles Lib.8.Physic.cap.4. textu 19. Lib.1.de Animâ cap.2.textu 19. 3.de Animâ cap.4.textu 16. Plato Lib. X. de Legibus & in Phædro.* Neutiquam enim concedimus imaginationem ad extra penetrare & consimiles effectus in alienis corporibus prodere, ceu visum fuit *Avicenna, Paracelso, Alberto Magno, Andreæ Cathanæo Lib.de Mir.effect.Causar.& Petro Pomponatio Mantuano Libro de incantationibus cap.3.p.m.36. Cap.4. p.50. Edit. Basileensis in 8.* An.MDLXVII. Nempe ut acutè *Deusingius Exam.pulv.Sympath. p.545.* disserit: Percepta visu specie oscitationis, vel etiam cogitatione solâ, natura ipsa (nisi distrahatur ἐνεργείᾳ aliqua animali, ad quam studium & intentio accedat major;) suscitatur per conceptam imaginationem ad expellendum id, quo sentit se gravari, quodque interim est fluidum atque ad motum facile, nempe vapores, quibus obsidentur musculi. Est enim oscitatio Spiritus seu vaporis & humidi motus, ut est in exemplari antiquo, atque hinc non succedit oscitatio talis, nisi in dispositis; at qui interim minus intenti sunt rebus seriis, fluida autem quæ sunt, ea facilius moventur: unde etiam mingente uno sæpe mingit & alter; quod inprimis in brutis animantibus locum habet, quæ ipsa quoque non solo visu, sed & odoratu excitantur, (quod & ab Aristotele notatum) hinc ubi minxit canis unus, ibidem & alii commingunt. Nequaquam ergò ab unius hominis aut animalis imaginatione commovetur vel excitatur imaginatio alterius, sed per objectum quodcunque sensus movens, adeoque vel visu vel odoratu &c. perceptum, vel per memoriam denuò repræsentatum phantasiæ: Hæc *Deusingius.*

Ratio thesis nostræ est, tum quia non solum in animæ passionibus, sed pro nutu moveret imaginatio sanguinem & spiritus, & moverentur alimentum & reliqua excrementa aut vitiati humores, qui redundant in corpore, sine aliâ facultate aut medicamento operante. Tum etiam poni debet in ima-

imaginatione virtus locomotiva, quâ moveat. Licet enim intra corpus, quod informat anima, cujus est potentia, moveantur partes aliquæ ad ejus nutum, non tamen nisi quæ habent facultatem locomotivam, quæ nec reperitur in spiritibus; ergò non valebit eos movere. Nam anima non movet corpus, nisi quod informat; quod latius demonstrat *Thomas prima primæ, quæst. CXVII. artic. XVII. & Libro III. contra Gentes Cap. CIII. Conferatur Fienus de viribus Imaginationis, Libro de fœtus formatione, & Apologiâ adversus Sancta Cruz, Tostatus in Genesin cap. IV. Medina Lib. 2. de rectâ in Deum fide cap. 7. Valesius de Sacrâ Philosophiâ cap. 2. Bravo de Sobre Monte Ramirez Resolut. Medic. part. 2. Resol. 3. Sect. 3. pag. 489. Donatus l. c. pag. 103.*

§. XXI. His suppositis credibile utique est, dum humilis plebs tantam summorum Monarcharum demissionem perpendit, qua vilissimis etiam sui copiam faciunt, eosque malè affectos contactu dignantur gratioso; dum summam clementiam & communicationem cum Rege suo devotâ mente veneratur, dum admirationi & imaginationi liberius indulget, ad præsentiam Dominorum suorum, etiam propter aëris locique mutationem, spiritus concitari, atque occulta quadam transmissione recreari, ut tandem oborta alteratione in corpore commoti adversantia vincula feliciter perrumpant. Verba gratiæ plena à Rege data phantasiâ attentius recolit, & hinc facultatem concupiscibilem, præsertim lætitiam, quæ circa bonum aut præsens, aut futurum occupatur, suscitat. Nemo enim est, qui in Regis aut Principis gratia suam salutem, quæ bonum est maximum, contineri sibi non persuadeat, & unusquisque boni sui augmentum & continuationem naturæ ipsius impulsu quærit. Siquidem *gravis est bonarum rerum sitis, cui sola fruendi assiduitas medicinam facit*, ait *Symmachus Lib. 3. Epist. 46.* Itaque ex gratiæ assiduitate à Phantasiâ cognitâ, ratio salutis assiduitatem colligit & imaginationi reddit: natura interea erigitur, vitalis virtus roboratur, sanguisque ac spiritus celerius moven-

ventur, partesque omnes suaviter refocillantur. Magici characteres, verba, sigilla, incantationes & id genus alia successu aliquandò non carent, quia imaginatione excitati & corroborati Spiritus ægrotum extrema moliuntur & carceribus suis se eximunt. Quod cur non in summis Regibus, à quibus omnis profanitatis suspicio longissimè abest, admittamus, ratio nulla dissvadet. Tantam profectò facultas imaginatrix efficaciam habet, ut multi ex ægritudine cum se sanos firmiter imaginarentur, convaluerint. Proinde *Avicenna IV. Naturalium 6.* jure scripsit, Confidentia ægri de Medico plus valet, quam omnia Medici instrumenta ad salutem inducendam. Quod pariter *Galenus primo Prognosticorum cap.* 11. confirmat, scribens: Ille plures sanat, de quo plures confidunt. Nimirum ut pulchrè exponit *Sennertus de Consens. & Dissens. Galenic. p.* 233. Confidentia reddit ægrum Medici præceptis & Consiliis obsequentem, præcipuè verò, quia imaginatio aliquos animi affectus inducit, per quos humores & Spiritus moventur, qui moti ad morbum vincendum & debellandum faciunt. Ita confidentia in animo ægri generat lætitiam, lætitia autem excitat calorem nativum & spiritus, undè fit, ut cibi rectius concoquantur, humores vitiosi vincantur & morbus expugnetur. *Cardanus Lib. XIX. de Subtil.* cujusdam nobilissimæ mulieris mentionem facit, quæ cum sævissimo Urinæ ardore aliisque Symptomatis crudelissimis laboraret, nec quidquam ope Medicâ juvaretur, & jam in extremis laboraret, technâ quadam à Josepho Nigro patrata juvatur. Hic enim filium ejusdem ægrotantis jussit, ut affirmaret se in cristallo, in quem prospiceret, tres Dæmones videre, ac majorem supervenientem illos fugare, quo facto sanata fuit, cum Dæmones mali sui causam disjectos firmiter & constantissimè existimaret. Quidam qui se mortuum putabat & cibum aspernabatur, socii comitate, qui cum eo se in sepulchro mortuum esse asserebat, & quod ipse mortuus cibum caperet, ad escam capiendam persuasus fuit referente *Hollerio, Lib. de Morb. intern. c. XV.* Annulus vel armilla ex crinibus amasiæ gestata pascendo amori conducere creditur, quia scilicet imaginationem excitat.

Eadem

Eadem ratio in processu curandi strumas valet. Ideò aurum appenditur, ideò numus erogatur, ut imaginationem instauret & renovet. Ac sæpius recidivam patiuntur ægri isti, & quidem primo morbo periculosiorem, si contingat aurum à Rege appensum amitti, non aliam ob causam, quàm quia Spiritus incitamento suo carentes ac sequiores redditi pristinæ naturæ contumaciæ de novo se submittunt. Deinde nec omnes sanantur, quia languidior ipsorum, præprimis si longa peregrinatio vires exhauserit, imaginatio impar est excitandis tot spiritibus, qui mali gravitatem removere possint. Et hæc de Dono sacratissimis Capitibus concesso sufficiant.

§. XXII. Cæterùm inter vulgus quidam, ut plurimum milites, vel Rustici Hispani Alexiacos seu salutatores vocant, qui passim solo afflatu, visu, Osculo, contactu, verbis aut nuti lintei applicatione, non tantū strumas, sed etiam alia immedicabilia vulnera sanant, de quibus magnorum autorum luculenta testimonia prostant. Ex horum numero sunt *Iulius Alexandrinus Lib. 2. Salubrium cap. 12. Pomponatius de Incantation. cap. 4. p. 44. Matthiolus comm. ad Lib. 6. cap. 40. Dioscoridis. Victoria in Relectione de Magiâ. Crucius Lib. 1. de Anim. Speculatione 2. Navarrus in Manuali cap. 12. Zacutus Lusitanus de Medic. Princip. histqriâ Lib. 1. Quæst. 53. p. 156.* Hanc sanandi artem S. Anselmi denominant. Sed ita sentientes alios fallunt ipsimet falsi. Nam istum morbos curandi modum nunquam Sanctus Anselmus docuit, sed est Magi illius Anselmi Parmensis commentum, uti *Martinus Delrio Lib. 1. Disquisit. Magic. cap. 3. qu. 4. Conclus. 3.* testatur. Salutatores, seu Saludadores & Ensalmadores illi Hispani & Itali, utroque enim nomine appellantur, eo tamen discrimine, ut Ensalmadores (Impsalmatores) dicant se sanare mediâ cerimoniâ conficta ex certis verborum formulis. Salutatores verò utuntur virtute personali illis propria, dependente aliquandò ab aliâ re exteriori, ut halitu, quem ægro inspirant, vel salivâ. Dicunt quidem se habere donum sanandi & homines & bestias, & de facto passim sanant multos, at non dicunt donum illud esse naturale, sed concessum à Deo aut S. Catharinâ, ut recen-

Digitized by Google

ſet *Cirvelus Libello de Superſtitione* Hiſpanicâ linguâ conſcripto *p.3. cap.7.* Hos Medicos uti non ſimpliciter & in univerſum damnare velim, cum à Deo donum hoc aliquibus communicari poſſit, nam Apoſtolus I. Corinth. XII. docet: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu confertur, alii operatio virtutum, tum quia non eſt abbreviata manus DEI, ne hanc gratiam, quibus vult, largiatur: ita nec indiſtinctè ad unum omnes admittendos cenſeo, cum rarò ſicubi utuntur illo dono, licitè utantur, nec credendum ſit tot hominibus peſſimis, hoc donum à Deo collatum. In eadem ſententia eſt *Victoria, vera crux, & Navarrus apud Delrium l.c. Cirvelus* tamen loco allegato, *Iohann. Lazarius Gutierrius Opuſc. de faſcino, Dub.VII.n.18. & Iohannes Bravus Petraſinatus de Hydrophobea naturâ, aliique*, audacter eos condemnant, ajuntque bonam eorum partem eſſe genus hominum flagitioſorum, incontinentium, vino & gulæ deditorum, qui malis artibus utuntur, & in foris triviisque ſcabella aſcendunt, ut rudi plebeculæ imponant. Iidem in curatione obſervant certos modos tangendi, numerum & alias cerimonias plenas ſuſpicione & periculo. *Ianus Iacobus Boiſſardus de Divin. & Mag. Præſt.* eos vivis quaſi coloribus ita depingit: Eſt quoddam Magorum genus in Italiâ, ii ſe SALVADORI, hoc eſt, SERVATORES nominant. Ex his aliqui ſe dicunt habere gratiam S. Pauli, alii à Deo accepiſſe virtutem peculiarem medendi morſibus ſerpentum venenatorum, ne poſſint obeſſe hominibus vel pecori. Et hi creduntur habere ſculptam in palato, vel aliâ parte ſecretiore effigiem rotæ S. Catharinæ. Reſiſtunt etiam Incantatorum præſtigiis, & oculorum illuſiones tollunt, diſſolvunt verba magica, morbos à ſagis motos propulſant, & mirabilia deluſis mortalibus ſua arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes ſunt homines abjectæ conditionis, pannoſi & vitæ pollutæ, quodq; ſtupida ignorantia faciant & loquantur omnia, (ut in eorum precibus & exorciſmis cognoſcitur,) temeraria quoq; audacia jactitent paſſim, ſe inſilire poſſe in fornacem ardentem ſine ulla læſione, pro ſtultis & impoſtoribus habendi ſunt. *Gaſpar à Reies in Elyſio jucundarum*

Qua-

Quaestion.Campo, Quaest.24.n.10. Notabilem de ejusmodi Impostoris calliditate & fraudulentia historiam exhibet his verbis : Cum aliquandò carcere detentos quosdam amicos inviserem, forsan ibi incarceratus tenebatur unus, qui dominica illa appropinquante ergastuli custodem rogabat, ut se foris exire permitteret, quod ita pecuniam, quam illi dare oportebat, facilè acquirere posset, suis in frequenti hominum cœtu benedictionibus utens; quo factum est, ut amici hoc audientes, ab illo sciscitari cœperint, undenam habuerit notitiam, se tali ac tantâ præditum esse virtute? Quibus respondit, se à propria matre hoc accepisse. Rursus interrogatus, undè mater hoc agnoscere potuisset? Dicebat, quod, dum puer esset, & cum matre ad ostium domus sederet, rabiosus canis à pueris insecutus fortè præteriret, tunc illi matrem audacissimè dixisse, ut obviam cani rabido exiret, ac in illum expueret, ac exsufflaret, quod cum audacter fecisset, protinus demortuum cecidisse canem. Sed cum postremò illi instarent, & mera omnia mendacia videri dicerent, cum mater nulla ratione aut certitudine ducta illud facere potuisset, ut ultro rabido cani filium objiceret, cum nullam talis illius virtutis notitiam ante habuisset, tandem convictus respondit: Domini, vos verum dicitis, sed cum opificium nullum habeam, undè victum acquirere possim, me facilè ex alterius Consilio huic technæ accommodavi, sicq; multorum inscitiam deludens victum quæro, & otiosè agens, singulo die festo, quo reliquum septimanæ optimè degam, sine labore lucror & fruor. Hæc fuit hominis confessio, qui ex alterius consilio dolosam fallendi artem profiteri se fassus est, quod similiter & alios facere dicere non erubuit.

§.XXIII. Ex his citra difficultatem colligitur, illam salutatorum curationem non esse naturalem, sed fieri ope Diaboli & involvere pactum cum ipso, sive explicitum sive implicitum, præprimis quandò illa solum obligatione vulnerum aut murmure aliisque superstitionibus absolvitur. Hoc patet ex eo, quod sic à vulneribus & morbis curati

ſet *Cirvelus Libello de Superſtitione* Hiſpanicâ linguâ conſcripto *p.3. cap.7.* Hos Medicos uti non ſimpliciter & in univerſum damnare velim, cum à Deo donum hoc aliquibus communicari poſſit, nam Apoſtolus I. Corinth. XII. docet: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu confertur, alii operatio virtutum, tum quia non eſt abbreviata manus DEI, ne hanc gratiam, quibus vult, largiatur: ita nec indiſtinctè ad unum omnes admittendos cenſeo, cum raro ſicubi utuntur illo dono, licitè utantur, nec credendum ſit tot hominibus peſſimis, hoc donum à Deo collatum. In eadem ſententia eſt *Victoria, vera crux, & Navarrus apud Delrium l.c. Cirvelus* tamen loco allegato, *Iohann. Lazarius Gutierrius Opuſc. de faſcino, Dub.VII.n.18. & Iohannes Bravus Petraſinatus de Hydrophobeæ naturâ, aliique*, audacter eos condemnant, ajuntque bonam eorum partem eſſe genus hominum flagitioſorum, incontinentium, vino & gulæ deditorum, qui malis artibus utuntur, & in foris triviisque ſcabella aſcendunt, ut rudi plebeculæ imponant. Iidem in curatione obſervant certos modos tangendi, numerum & alias cerimonias plenas ſuſpicione & periculo. *Ianus Iacobus Boiſſardus de Divin. & Mag. Præſt.* eos vivis quaſi coloribus ita depingit: Eſt quoddam Magorum genus in Italiâ, ii ſe SALVADORI, hoc eſt, SERVATORES nominant. Ex his aliqui ſe dicunt habere gratiam S. Pauli, alii à Deo accepiſſe virtutem peculiarem medendi morſibus ſerpentum venenatorum, ne poſſint obeſſe hominibus vel pecori. Et hi creduntur habere ſculptam in palato, vel aliâ parte ſecretiore effigiem rotæ S. Catharinæ. Reſiſtunt etiam Incantatorum præſtigiis, & oculorum illuſiones tollunt, diſſolvunt verba magica, morbos à ſagis motos propulſant, & mirabilia deluſis mortalibus ſua arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes ſunt homines abjectæ conditionis, pannoſi & vitæ pollutæ, quodq; ſtupida ignorantia faciant & loquantur omnia, (ut in eorum precibus & exorciſmis cognoſcitur,) temeraria quoq; audacia jactitent paſſim, ſe inſilire poſſe in fornacem ardentem ſine ulla læſione, pro ſtultis & impoſtoribus habendi ſunt. *Gaſpar à Reies in Elyſio jucundarum*

Qua-

Digitized by Google

Quæstion.Campo, Quæst.24.n.10. Notabilem de ejusmodi Impostoris calliditate & fraudulentia historiam exhibet his verbis: Cum aliquandò carcere detentos quosdam amicos inviserem, forsan ibi incarceratus tenebatur unus, qui dominica illa appropinquante ergastuli custodem rogabat, ut se foris exire permitteret, quod ita pecuniam, quam illi dare oportebat, facilè acquirere posset, suis in frequenti hominum cœtu benedictionibus utens; quo factum est, ut amici hoc audientes, ab illo sciscitari cœperint, undenam habuerit notitiam, se tali ac tantâ præditum esse virtute? Quibus respondit, se à propria matre hoc accepisse. Rursus interrogatus, undè mater hoc agnoscere potuisset? Dicebat, quòd, dum puer esset, & cum matre ad ostium domus sederet, rabiosus canis à pueris insecutus fortè præteriret, tunc illi matrem audacissimè dixisse, ut obviam cani rabido exiret, ac in illum expueret, ac exsufflaret, quod cum audacter fecisset, protinus demortuum cecidisse canem. Sed cum postremò illi instarent, & mera omnia mendacia videri dicerent, cum mater nulla ratione aut certitudine ducta illud facere potuisset, ut ultro rabido cani filium objiceret, cum nullam talis illius virtutis notitiam ante habuisset, tandem convictus respondit: Domini, vos verum dicitis, sed cum opificium nullum habeam, undè victum acquirere possim, me facilè ex alterius Consilio huic technæ accommodavi, sicq; multorum inscitiam deludens victum quæro, & otiosè agens, singulo die festo, quo reliquum septimanæ optimè degam, sine labore lucror & fruor. Hæc fuit hominis confessio, qui ex alterius consilio dolosam fallendi artem profiteri se fassus est, quod similiter & alios facere dicere non erubuit.

§. XXIII. Ex his citra difficultatem colligitur, illam salutatorum curationem non esse naturalem, sed fieri ope Diaboli & involvere pactum cum ipso, sive explicitum sive implicitum, præprimis quandò illa solum obligatione vulnerum aut murmure aliisque superstitionibus absolvitur. Hoc patet ex eo, quod sic à vulneribus & morbis curati

rati postea in dolores gravissimos & sæpè morbos sæviores
dant, & utplurimum vitæ exitum pessimum sortiantur, quo
nias Libro 4. de Dæmon, natura ex longa multorum notorum
rientia comprobat. *D. Caspar. Bravo de Sobremonte, Rami*
Disputat. Apologet. pro Dogmaticæ Medicinæ præstantiâ, Resol
19. *Tomo 3. Operum pag.* 70. Manifesta signa proponit, per qu
lutatores de pacto cum Dæmone suspecti, ab aliis, qui gr
„ gratis datam jactant, discerni possint. Nimirum qui pan
„ se admorsum porrigunt morsis à cane rabido, vel infect
„ xico, aut dicunt indigere largiori vini potu ad hydroph
„ vim, præstant indicium maleficii aut superstitionis, ut te
Delrio, Lib. 1. Disquisit. Magic. cap. 3. quæst. 4. Raphael Torre. Tom
Vitiis oppositis Relig. ut probat *Torreblanca*, quia gratia gratis
cum divina sit, nequit minui, nec augeri naturalibus reme
Hæc ratio etiam probat, quod vulneris venenati suctio, aut c
vis alterius remedii applicatio est indicium superstitionis,
divina virtus illis non indigeat. Tum pacti suboritur suspicio
tenet *Sanchez libro 2. Decalogi.* si unus salutator in præsenti
terius nequeat operari, quia una virtus gratis data non immi
aliam, & virtus cum uno Dæmone potest imminui à virtute
rius habentis pactum cum superiori Dæmone. Tum sunt su
cti Salutatores, qui distantiores aut res futuras dicunt cogno
re; hoc enim potest facere Dæmon, non autem virtus gratis
ad curandum, quæ nihil ultra curationem præstare potest, u
net *Picus Mirandulanus Lib. 2. Prænotion. cap. 3.* Tum eadem c
vincit ratio, ut cognoscamus habere pactum cum Dæmone S
tatores qui ferrum ignitum sine læsione applicant manibus, p
bus aut linguæ. Tum convincit hæc ratio, quod illi qui dic
cognoscere alios Salutatores, qui fuerant antea illis ignoti,
Magici. Potest enim Dæmon facere, ut illi alios magos cog
scant, non tamen virtus gratis data ad curandum præstat alio
similium cognitionem. Tum signa quædam, quæ aliquibus su
præstant dignotionem pacti cum Dæmone, à quo solent sign

qui illi offeruntur. Sane plerisque rotæ vestigium inest, ut dictitant ipsi, *S. Catharinæ* vel *Quiteriæ*. Virtus enim gratis data ad curandum, non ad signandum datur, nec illa cum spiritualis sit virtus, designatur nisi ab effectu. Tum quia procurationibus exigunt pretium, gratis enim Deus dedit virtutem adcurandum, qua gratis debent uti, & dogmatica Medicina horum omnium curationes debet fugere tanquam à Magicis operatas, ob pactum cum Dæmone, ut tenet *Torreblanca* & ab ipso citati *Alphonsus Veracrux, Lib. 2. de Anim. Specul. 2. Delrio Lib. 1. Disquis. Mag. Cap. 3. Quæst. 3. Suarez Lib. 2. de Relig. cap. 15. Malderus de Virtute Theolog. Tract. 10. cap. 8.* Quoad illos autem qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, se angues sine læsione contrectare posse, jam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire. Itaque si alios solo tactu aut halitu sanant, id naturaliter non faciunt, sed vel fraudulentè vel Dæmonis ope.

§. XXIV. Curationis donum sed à febribus tantum sanandi, quod in Flandriâ habere putantur, quotquot ipso die Parasceves in lucem editi sunt; item, quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati, nequit ad naturalem causam reduci, quare prodigiosa est curatio, & si nihil superstitionis accedat, reducenda est ad donum conferendæ sanitatis supernaturale. Ante decennium in Anglia vixit, hodieque fortassis vivit ex infimâ plebe oriundus vir vocatus *VVilliam the Stroker*, id est, Wilhelmus ille Palpator, quoties ille manibus suis Paralyticum, Arthriticum, ulceribusque sordidum aut lethali hæmorrhogia ex sangue membrũ corripiebat, toties solutæ alioquin partes movebantur, aliam faciem induebant ulcera, quasi fascino repressus stabat cruor. Viderunt hæc aliquoties non sine stupore viri fide dignissimi. Sed publica auctoritate postea cautum est, ne ulli ad ipsum admitterentur ægroti. Interrogatus olim à Magistratu, qua virtute ejusmodi miracula patraret, se quidem hæc nescire respondit, nisi forsan vera essent, quæ ab amicis suis audiverit, qui hæc omnia indè deducerent, quod inter septem

filios, quos sua mater ex ordine peperisset, ipse esset ultimus. *Paul. Heigel Disputat. Theolog. de Miraculis, cap.* 5. Protulit Hibernia quendam *Valentinum Greatarickum*, virum morum patriorum tenacissimum, nec superstitione aliquâ notum, qui sinistræ manus frequenti applicatione, complura morborum genera Londini in Anglia discussit, & Cancrum, morbum Regium, Lepram, Quartanam &c. in universum omnem heterogeneam fermentationem, seu ebullitione, seu coagulatione & fixione sanguinis ac spirituum causatam vel planè repulit, vel saltim mutavit, ut pulsu faciles essent. Eum voce quadam tribus vicibus admonitum dextram suam stupefactam primò omnium restituisse communis rumor fuit, & manum ac sinum ejus suave oluisse, ipsamque urinam odorem violarum habuisse testati sunt, qui ipso familiariter utebantur, quâ de re prostat *Henrici Stubbes Dissertatio de Valentino Greataricko Edito An.* M DC LXVI. *Anglicè.* Sed hunc ei vigorem haut ita pridem decrevisse recentiores Relationes nunciârunt, seu quod nimiis laboribus circumfusæ plebi impendendis fuerit defatigatus, seu aliam aliùndè ortam ob causam. Ingeniose satis & argutè de potentiâ hujusmodi singulari judicium exposuit celeberrimus Medicus *Iacobus Primirosius Libro* 4. *de Vulgi in Medicinâ Erroribus cap. ult.* Id, *inquit*, naturale esse vix quisquam credet. Quod enim naturale est, ab intimis pendet principiis, omnique individuo illius speciei, si incolume illud sit, & naturaliter sese habeat, convenit, ut omne Rhabarbarum purgat bilem, omnis homo risibilis est. Nec pendet à numero, siquidem numerus nullam habet agendi vim secundum Philosophos: Actiones enim sunt suppositorum, & à formâ rerum dependent. Verùm septimus iste fœtus vim habere dicitur peculiarem, quæ sex prioribus fratribus denegata est, quia scilicet septimus est. Necesse igitur ejusmodi vim aliundè dependere, cum nec à formâ nec à numero proficiscatur. Non quidem à contactu, quoniam tactus qua tactus vim solam habet tangendi. Quod si virtus quædam vel noxia vel saluta-

ris

Digitized by Google

ris inest corpori, ea per tactum quidem communicatur, verum ipse tactus eam vim non possidet. Præterea cum omnium morborum curatio solius causæ depulsione perficiatur, strumas pariter isti thaumaturgi non nisi sublatâ causâ tollunt. Cum autem strumarum causa secundum Medicos pituita sit, in glandulis confirmata, quæ in aliis partibus alios morbos parit, eodem contactu, eadem virtute aliis morbis ab eadem causâ profectis posset opitulari. Quod cum non fiat, necesse est, vel miraculosam esse curationem, vel ægrotantis imaginatione totam inniti. At cum ægrotantium imaginatio variè sese habeat, ac in quibusdam fortior, in aliis imbecillior sit, incertus haud dubiè ex incertâ causâ eventus sperari debet. Miraculosam igitur necesse est, aut falsam & Dæmoniacam. Miraculosam esse non facilè credendum est; Contactu olim sanabant Apostoli & primi Christiani ad majorem Dei gloriam & Christianæ religionis incrementum. Verùm non temerè ad cujuslibet Arbitrium miracula fieri vult Deus, sic quod olim fecerunt Apostoli, non propria virtute, sed Domini N J. C. nomine se perfecisse docuerunt. Nec reperitur ulla promissio à Deo facta septimo fœtui, nec ante religionis Christianæ prima incunabula, nec postea, & mirum, nullos fuisse tempore Apostolorum septimos fœtus, qui cum ipsis de virtute patrandi miracula concertarent, cum tamen haud dubiè plurimæ familiæ numerosissima sobole luxuriarint. Propterea certius est, Diabolicam esse ejusmodi curationem, si ulla est.

§. XXV. Dicunt autem alii adhuc extra dubium esse positum, quod à solo contactu tam in hominibus quàm in brutis notabiles effectus promanent, veluti curiosa experimenta comprobant. Ita Serpens quernis contacta frondibus emoritur, vipera arundinis vel faginæ virgulæ percussione obstupescit, vespertilio folio platani abigitur, Eryngiũ capræ sumptum ore totos greges sistit, pennæ aliarum aviũ pennis aquilæ permixtæ absumuntur, lepore marino viso vel tacto necãtur noñulli, lupinis fidibus junctæ agni-

 næ dis-

næ dissiliunt. Phalangium & Tarantula insectum pestilens tactu inficere solet. *Baptista Codronchius Lib. 2. de Morb. Venef. cap. 3.* scribit: Cum vetula quædam ventrem puerperæ tetigisset, eam post sex menses gravissimos in ventre dolores percepisse, tandem per alvum spinas, ossa, ligni frustula & multa alia ejecisse. *D. Hector Schlankhovius Physicus VVormatiensis in Epistola ad D. Gregor. Horstium, Marcelli Donati histor. Med. Mirab. subjuncta.* Præteritâ æstate, *inquit*, in foro publico Vangionum puella quædam octodecim annorum pro conficiendis infantum pultibus farinam coemptura, vetulæ cujusdam manu circa mamillam sinistram contrectatur. Famula domum reversa, inter prandendum acerbissimos persentiscit dolores, quibus indies ingravescentibus, tertio die sanguis una cum frustulo vitri longiore ex papillâ egreditur. Vetula multorum opinione habita saga, carceri inclusa, examini torturæ submittitur &c. Respondeo, solus contactus aut afflatus hominis nullam virtutem naturalem habet, ad sanitatem aliis verè conferendam. Hominem enim non creavit Deus, ut foret materia Medicinæ, cum ipse morbis obnoxius sit, nec temperamentum hominis proprium, quod calidum est & humidum, virtutes istas continet. Quare si aliqui hoc modo alios vel olim sanârunt, vel etiam nunc sanant, id fecerunt ac faciunt vel virtute Dei supernaturali, vel Dæmonis ope sanitatem occultis modis procurantis. Ratio prima est, quia tactus quatenus tactus nullam vim habet nisi tangendi; virtus autem tangendi non est virtus sanandi, vel morbum inducendi. Idem de afflatu sentiendum. Ratio secunda est, quia virtus sanandi alios per manuum Impositionem (& consequenter per tactum multò magis per afflatum) est donum & gratia gratis data à Deo, ut S. Paulus asserit, 1. *Cor. 12. v. 9.* Supernaturale ergò est donum nonnaturale. Alias rationes ex Medicinâ petitas proponit *Gutierrius Opusculo de Fascino, dubio 4. num. 38. & Dubio 7. num. 2.* Vetulæ quæ per tactum maleficium intulerunt, aliis astutâ promptitudine Diaboli dolores illos excitârunt, variisque & admirandis rebus, tumores à causis naturalibus ortos, majoris doloris creandi gratia repleruntt. Ad exempla de Animali-

malibus respondendum, pleraque contingere ob antipathiam & ob diffusionem qualitatis cujusdam occultæ, de quâ *Caspar Schottus* prolixè *parte 4. Magiæ Curiosæ Lib. 4. cap. 3. & Caspar à Reies in Elysio jucundar. Quæstion.* campo agit.

§. XXVI. Deinde considerandum venit, an verbis Empsalmistarum quibus peculiarem in curatione morborum efficaciam tribuunt, aliquid transscribi debeat? Pro affirmativâ sententiâ innumera fermè incantationum exempla reperiuntur. Est autem propriè *incantare*, juxta *Nicolaum Perottum in Cornucopia super Martialem columna 515.* Verbis solis, vel etiam rebus quibusdam adjunctis aliquid supra naturam moliri, à quo incantatio dicitur & incantamentum. Solet etiam appellari incantatio Empsalmus, & incantatores Empsalmistæ, quoniam verbis subinde ex Psalmis Davidicis desumtis abutuntur, ut notavit *Gutierrius Lib. de Fascino, dubio 1. Num. 7.* Ex *Iohanne Bravo Lib. de Medendi corp. malis.* Incantatio est Oratio vel precatiuncula solennibus verbis concepta, quæ ad Dæmonem dirigitur, ut *Torreblanca* deducit ex *D. Augustino, in Cap. Igitur 26. quæst. 3.* Incantatores suam artem peragunt verbis, ut tenet *D. Hieronymus in Danielis cap. 2.* Magi sunt, qui verbis rem peragunt. Incantamentorum potentiam omninò mirabilem esse asserit, *Agrippa Lib. 1. Philosophiæ occultæ cap. 27.* Adeò ut penè omnem naturam subvertere credantur, additque ex *Appulejo*, Magico susurramine omnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ventos unanimes expirari, solem inhiberi, Lunam despumari, stellas evelli, diem tolli, noctem teneri. *Virgilius* etiam, *Ovidius, Lucanus, Tibullus, Seneca Tragicus, Horatius, Claudianus, Nemesianus, Lucilius,* aliique apud *Agrippam & Delrium Lib. 2. Disquisit. Magic. quæst. 1. & 13.* ajunt carminibus seu incantationibus pelli segetes, cogi fulmina, curari aut procurari morbos, levari senectam, ventos pelli atque procellas, cieri pluvias aliaque multa. Audi *Virgilium Eclogâ 7.*

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Cantando, id est incantando, inquit *Perottus* loco ante memorato. Idem *Virgilius Lib. 7. AEneidos*:

Quin & Marrubiâ uenit de gente Sacerdos,
Fronde super Galeam & felici comptus olivâ,
Archippi Regis missu fortissimus umbro;
Vipereo generi & graviter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat.

Ovidius Lib. 2. Amorum Elegia 1.

Carmina sanguineæ deducunt cornua Lunæ,
Et revocant niveos Solis euntis equos,
Carmine dissiliunt abruptis faucibus angues,
Inque suos fontes versa recurrit aqua.

Lib. 14. Metamorph. postquàm narâsset Ulyssis socios in Sues mutatos de Carmente seu Canente Pici Regis uxore hæc addit:

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi
Unde Canens dicta est, sylvas & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Apud *Petronium* gloriatur Saga mulier:

Quidquid in orbe vides, paret mihi, florida tellus,
Cum volo, spissatis arescit longuida succis;
Cum volo, fundit opes scopulique atq; horrida saxa
Niliacas jaculantur aquas, mihi pontus inertes
Summittit fluctus: Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes: mihi flumina parent,
Hyrcanæque tygres & jussi stare Dracones.
Quid leviora loquor? Lunæ descendit imago,
Carminibus deducta meis, trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe.

Conf. *Tibull. Lib. 1. Eleg. 2. & 8. Lucanus Lib. 6. Carmine Thessalidum* &c. *Seneca act. 4. Medea. tracta* magicis Cantibus. *Horatius Epod. Od. 5.* Exempla varia incantationum allegat *Delrio l. c. Quæst. 13.* Verba verò plurima superstitiosorum hominum recenset *Bravo de Ramirez Disput. Apologet. pro Dogmat. Medic. Præstantiâ, Resolut.*

Digitized by Google

lut. 17. §. 1. qualia hic repetere indignum æstimamus. *Iosephus* autor est *Lib*. 8. *Antiquitat. Iudaic. cap*. 2. Sapientissimum Regem Salomonem præcantatione & conjurationibus ut Dæmones fugarentur & morbi curarentur, usum fuisse; quæ tamen cum grano salis debent accipi. Ecquis enim existimet sapientissimum virum incantationes adhibuisse; quoniam tamen divinâ sapientiâ instructus, ut ibidem Josephus notavit, callebat artes solvendi veneficia, quibus uti licitum erat, idcircò à multis, sed falsò incantatoris nota illi est imposita. *Plato Lib*. 4. *de Republicâ* in universum morbos incantationibus sanari asseverat, teste Platonicorum Principe *Marsilio, Lib*. 3. *de vitâ cœlitus comparandâ*. Idque apud *Lucianum* Dinomachus Stoicus, Ion Platonicus, Cleodemus & alii opinantur. Imò Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thyanæus non tam verbis, quàm carminibus morbos sanari tradunt. Plinium eandem sententiam habuisse, eamque plurimis appositis exemplis confirmâsse probat *Andreas Tiraquellus Lib*. 2. *de Nobilitate quæst*. 7. *num*. 302. *Alexander ab Alexandro Genial. dier. Lib*. 2. *cap*. 17. *Alexander Trallianus* non contemnendæ autoritatis Medicus *Lib*. 9. *cap*. 4. Ex sententiâ *Galeni* id firmat, §. *præterea etiam divinus Galenus*, qui nec quidem incantationes putavit, longo tempore multoque usu plurimum ipsas posse deprehendit. Audi verba ipsius quæ de Medicâ Homeri tractatione scripta reliquit in hunc modum: Nonnulli igitur putant incantationes anicularum fabulis esse persimiles, quemadmodum ego quoque diu existimavi, temporis autem progressu ab eis, quæ evidenter apparent, persuasus sum, vim ipsis inesse. Nam in percussis à scorpio adjumentum sum expertus, nihilô autem minus in ossibus gutturi infixis, quæ incantatione statim exspuebantur, ac multa præclara singulæ habent incantationes cum institutum consequuntur &c. Quæ sententia *Galeni* licet non extet, extitisse tamen autoritate hujus viri potest comprobari. Deinde ille autor *Lib*. 11. *in fine cap. unic. de Podagrâ* characteribus utitur ad coli dolores persanãdos. Videatur *Marcell*.

Dona-

Donatus Lib. 2. de Medicâ Histor. Mirab. cap. 1. Fernelius Lib. 2. de abditis. 16. Cardanus Lib. 2. Tract. 2. Contradict. 7. Andreas à Cruce Lib. 1. de Vulneribus, Tract. 2. cap. 17. de Vulneribus curandis Orationibus & aquâ. Marinus Mersennus in cap. 1. Genesis v. 1. cap. 19. Rodericus à Castro Lib. de Med. Polit. Santorellus Lib. 2. Antepraxis. Paul. Zacchias Lib. 2. Quæst. Medico-Legalium, Tit. 2. quæst. ult.

§. XXVII. Verùm enimverò salva tantorum virorum auctoritate, negativa sententia & tutior & certior hominibus non proletariæ eruditionis ac dignitatis visa & defensa est, quorum ego vestigiis insistens dico: Verba sive carmina ab incantatoribus vel sagis prolata nullam habent vim naturalem ad ejusmodi effectum præstandum, ut cœlo sydera vel Lunam deducant: Grande illud falsum ex ignorantiæ fraudisque abysso derivatum detegit *Sosiphanes in Meleagro apud Eliam Schedium*, de DIS German. pag. 169.

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα θεσσαλὶς κόρη
(Πάντες λέγουσιν ὡς) καθαιρεῖ. Καὶ γὰρ ἂν
Ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καταίβασις.

Magicis carminibus quævis Thessala puella
(Omnes uti dicunt) abolet. Sed hoc mendacium
Quod Luna ex æthere labatur.

Lunaris deliquii ratio cum adhuc esset incognita, magorum carminibus & incantationibus Lunam cœlo deduci, detractamque eò adigi credebant, ut in herbas despumaret, & vires pro magicis operationibus effunderet. Hinc *Lucanus Lib. 6. Pharsaliæ*:

Et patitur cantu tantos depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Non enim Eclipsis lunaris causas indagare ulli concessum erat. Non ferebant eo tempore, inquit *Plutarchus in Niciâ*, eos, qui naturam rerum, & cœlestia sublimiaque explicare profitebantur, tanquam qui divinum numen in absurdas causas efficaciasque, nullum certum finem propositum habentes, & affectiones necessitate constrictas discerperent. Illas Magicas Artes *Propertius* quoque explodit *Lib. 1. Eleg. 1.*

At

Digitized by Google

At vos, deductæ quibus est fallacia Lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis,
En agedum Dominæ mentem convertite nostræ:
Et facite, illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis & sidera & amnes
Posse Cytæinis ducere Carminibus.

Hippocrates etiam *Lib. de Morb. Sacr. pag.* 366. eorum temeritatem reprehendit, qui se scire profitebantur expiamentis, carminibus & incantationibus, adeoque potestate humanâ Solem Lunamq; obscurare, tempestates, tranquillitatem, pluvias, siccos æstus inducere, mare terrasque perturbare, & multa his similia. Si hoc esset possibile, tum, inquit Senex ille, Divinitatis potentia ab humanâ voluntate superaretur, & in servitutem esset redacta.

Porro neque verba valent, ut vel inducant morbos, aut mortem, vel Sanitatem restituant. Hæc est communis mens Dd. Evolvesis *Thomam secunda sec. Quæst.* 96. *Artic. IV. Torreblancam Lib.* 2. *Practicæ Iuris Spiritualis cap.* 10. *Cajetan. Rosct. Tabienam, Armillam, Sylvestrum aliosque* Summistas *in cap. Incantatio. Azorium Tomo* 1. *Moral. Lib.* 9. *cap.* 25. *Casparum Cirvelum Dorocensem, de superstitione p.* 3. *Victoriam in Relect. de Magiâ num.* 34. *Delrium Lib.* 1. *Magic. Disquisit. cap.* 3. *Quæst.* 4. *Lessium Lib.* 2. *de Iure & Iustitia cap.* 43. *dub.* 10. *Stephanum Pabulum in D. Thom. p.* 1. *quæst.* 50. *Artic.* 1. *Disput.* 2. *Soncum de Religion. Tract.* 3. *cap.* 8. Ex JCtis videatur *Martinus de Arles Tract. de superstit. ex. num.* 9. *Oceanus Iuris Tomo* 10. *Epist. Simancas de Catholic. Institut. tit.* 63. *Paulus Grillandus de Sortileg. qu.* 6. *n.* 8. *Azpilcueta in Manuali cap.* 11. *Iacob. Graffis Lib.* 2. *Decision. cap.* 3. *& cap.* 5. *num.* 1. *Zerola in Praxi Episcopor. Tomo* 1. *qu.* 20. Ex Medicis, *Hippocrates Libro de sacro morbo. Galenus Lib.* 2. *&* 7. *Simplic. Fernelius Lib.* 2. *de abditis rerum causis, cap.* 26. *Horatius Augenius Lib.* 2. *cap.* 7. *Andreas Laurentius Lib.* 1. *de virtute Regis Galliæ, cap.* 5. *Cæsalpinus Lib.* 6. *de Investigation. Dæmon. cap.* 22. *Codronchus Lib.* 6. *de Morbis Venefic. cap.* 2. *Petrus Forestus Tomo* 1. *Observa-*

Digitized by Google

tion. cap. 15. Bayrus, Lib. de Fascinat. c. 11. Daniel Sennertus Tomo 3. Tit. de fascinat.

§. XXVIII. Possunt autem verba in ordine ad effectus prædicatos dupliciter considerari, Primò nempe *formaliter*, prout significativa sunt, aut signa alicujus internæ affectionis, ad placitum conceptuum mentis, ad quæ omnia passivè se habent pro nutu audientis, vel placito gentium significando. Juxta *Aristotelem Lib. de Interpretat. cap. 4.* Ergò in illis nulla est agendi virtus, morborum curatrix. Quia sonus ille ab ore prosiliens ex aëre verberato à linguâ & larynge, eique adjuncta significatio nihil reale & positivum addit verbo prolato aut scripto. Secundò accipiuntur verba *materialiter*, quatenus aut quidam sonus sunt dearticulati, aut characteres quidam scripti sive picti. Sed neque sic verbis, ulla vis curãdi morbos inest. Certè sonus est qualitas adeoque accidens; nunquam autem accidens est principium principale productivum accidentis, sed semper instrumentale, ut habet *Fonseca Lib. 5. Metaphysic. cap. 11. Quæst.* 11. *pag.* 6. Effectus qui morbos curat, non producitur nisi à motu locali aut physica ac vehementi alteratione ac mutatione, aut naturalium agentium cohibitione ac impeditione, ad quæ tamen præstanda nec materialis verborum sonus, neque eorundem scriptio aut pictura quidquam valet. Verba scripta sunt aliquid mortuum & omnis energiæ expers; verba autem ore prolata tantum contactum aerem feriunt, ut animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis potest immutare, quàm color auditum, quoniam non sunt sensuum istorum objecta. Porrò sonitus est res fluxilis & in transitu consistens seu in viâ, qualia entia nequeunt causare effectum naturalem permanentem, nec permanentes exserere virtutes. Quare cum ad sanationem necessarium sit tactum immutari, fateri oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem nihil conferre. *Si esset in ipsis verbis insita potestas, quisquis ea & quæcunq; modo, loco & tempore pronunciaret, voti compos fieret*, benè ratiocinatur *Thomas Erastus de Lamiis p.* 14. Horum autem omnium vanitas à vanitatum auctoribus inventa, ab Epicuræis Cynicisq; Philosophis antiquitus pariter vexata atque derisa, non modo

modo viris doctis, verum etiam rudibus ac pebejis notissima existit. *Vid. Abulensis in Levitic. cap. 19. & Exodi 20. Tomo 1. quæst. 1. & 8. Robert. Holcot in Sapient. Sect. 189. Cirvelus de Superstit. P. 3. cap. 12. Simon Majolus Tomo 2. Canicular. Colloqu. 5. Suarez. de Relig. Tomo 2. cap. 15. Num. 26. Picus Mirandulanus Libro proprio de Magiâ. Bernhardus Veronensis Lib. 7. cap. 25. de Veneficiis Symphorian. Campegius in Annotament. contra Conciliator. Tarraga quæst. 36. in Lit. P. Iohann. Bravus Petrafitanus Lib. de Marsis & Psyllis. Iohann. Bravus Chamicus Lib. 2. de Vulner. Curat. cap. 5. Caspar Peucerus Libro de Incantat.* à Principio. *Caspar Schottus de Magia Naturali part. 2. Lib. 4. cap. 2. p. 217. D. Iohann. Christian. Frommann. Tract. de Fascinat. Lib. 1. part. 2. Sect. 2. cap. 2. Alchindus Arabs Libro de Effectu projectuque radiorum, qui Magicarum Artium Theorica* prætitulatur, somniavit voces ex se certos radios emittere, qui mirabiles edant operationes: Voces, *inquit*, aliæ faciunt radios differentes à radiis aliarum vocum, qui effectum suum ex harmoniâ cœlesti nanciscantur. Hunc futilem errorem confutat *Mirandulanus Libro 7. de superstitiosa prænotione cap. 6.* luculenter, nec non *Nicolaus Eymericus in directorio Inquisitorum, p. 2. qu. 4.*

§. XXIX. Oratio ad depellendos morbos inter milites Salutatoribus Hispanis quibusdam, ut ferunt, sanctè viventibus & omnes ægrotos gratis curantibus, cum solâ linteorum impositione, sine ullius naturalis Medicamenti accessu usitata, ex lingua Hispanica à *Majolo Tomo 2. Colloqu. 3. p. 201.* ad verbum Latinè ita exprimitur: Per Christum & cum Christo & in Christo est tibi Patri omnipotenti in unitate Spiritus S. omnis honor & gloria per omnia secula seculorum. Oremus salutaribus præceptis moniti & divina Institutione formati audemus dicere: Pater noster qui es in cœlis, &c. Amen. Jesus, Potentia Patris, Sapientia Filii, virtus Spiritus S. sanet hoc vulnus ab omni malo. Amen. Jesus. Domine mi Jesu Christe, credo, quod nocte Jovis Sancti in cœnâ, postquàm lavisti pedes sanctorum tuorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis dicẽs: Accipite &

Digitized by Google

comedite, hoc est enim corpus meum. Similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite & bibite, quia hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: hoc quotiescunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obsecro te, Domine mi Jesu Christe, ut per hæc sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ passionis tuæ sanetur hoc vulnus & malum istud. Amen. Jesus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Jesus.

Sed hanc formulam & curandi methodum ut blasphemam & prorsus illicitam *Simonius Episcopus Yprensis* apud *Majolum* loco allegato meritissimè propter sequentes rationes rejicit: Primò quia hic effectus totus exspectatur per modum miraculi à Deo. Sed miracula sic assiduè & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deindè sancti viri ad miracula edenda non sunt usi certis & quasi conceptis verborum formulis, sed modò sic, modò aliter prout Spiritus S. suggerebat. Tertiò sanctitas hujus non satis probata: fit enim plerumque ut malefici præclarè specie externâ sanctitatem mentiantur: neque in hâc re milites satis idonei Judices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata gravia non produnt. Quartò qui donum sanationum à Deo acceperunt, issi nunquam accipiunt cum conditione, ut talibus utantur verbis; sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quintò, non licet privatis comminisci formulas, quas nec sacræ literæ, nec Ecclesiasticus usus approbavit. Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta non fuit; (quod non est permittendum:) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis non ad vulnerum corporis consolidationem, sed ad panis & vini consecrationem à Salvatore nostro directa fuit. Hæc Episcopus.

§. XXX. Vis sanandi in rebus naturalibus debet esse virtus morbo contraria, cum contraria contrariis curentur. At quæ in radiis ex verbis resultantibus virtus moralis opposita morbo? Cum igitur verba ab incantatoribus prolata, vel per characteres

de-

descripta, non habeant vim operandi à Deo, nec à se, eandem necesse est obtineant à Dæmone, quippe qui ad incantationem tanquam ad tesseram vocatus advolat, & quodcunq; mancipium ejus intendit, astutè perficit. Eruditâ hoc ipsum demonstratione proponit *D. Guernerus Rolfinck Chimiæ Lib. 5. Sect. 14. cap. 1.* sic scribens: CHARACTERES VERBAQUE iis conjuncta, si agant aut præstent aliquid, præstant id ut Instrumentum quoddam. Instrumentum reducitur ad causam efficientem. Ergò ad efficientem per se, vel per accidens. Si PER SE agant verba & Characteres, agunt vel insitâ vi, vel naturæ, vel rationis. Non agunt VI NATURÆ, quia nulla agnoscitur latens virtus. Quamvis enim VERBA naturalibus Instrumentis proferantur, voxque hoc modo naturalis sit ipsa, significant tamen οὐ φύσει, ἀλλὰ θέσει, non natura, sed pacto & ex hominum instituto: Neque ullo modo concedi potest Paracelso, quod natura vires ullas iis imposuerit. CHARACTERUM materia, quamvis naturalis sit, metallica, lapidea vel vegetabilis, adscriptas illas vires à naturâ non habet. Nec etiam forma & figura eorundem ullius est efficaciæ. Non agunt RATIONE, quia rationis & Consilii characteres sunt expertes. NON PER ACCIDENS, quia non agunt necessitate coactionis ab aliqua causa sublunari vel cœlesti. SUBLUNARIS nullum habet locum. Artifex & idea in mente ejus concepta, à quâ fiunt verba & characteres, in exteriora non agunt. Imaginatio etiam artificis, vel confidentia, cogitatio aut firma animi persuasio hic nihil habent virium, sunt enim hæ actiones immanentes, neque ex animo in Subjectum patiens transeunt. A COELO etiam aut stellis, astralive Spiritu influente vim impressa verba aut characteres obtinere probabile non est. SUPERNATURALIS causa etiam non admittitur: nullam enim DIVINAM characteres & verba talia habent promissionem bonorum temporalium aut cœlestium. Si à DÆMONE, malo aliquo genio, tacitoque pacto & latente fœdere hæ deriventur vires, apage! Tandem etiam neque CASUS, aut FORTUNA hic ullum habent locum. Ergò characteres, figuræ, verbaque amuletis

impressa, nullam habent efficaciam. Hactenus ille. Non intempestivè igitur quærit *Gisbertus Voetius Theologus quondam ultrajectinus Tomo 3. Disput. Select. Theolog. Tit. de Magia p. 578. quæst. 9.* Undè est mediorum illorum efficacia, si non semper, saltem ut plurimum? Siquidem verba, actiones & res illas aliquid posse docet experientia. Resp. Procedit hoc ex arbitrio Diaboli, non ex constanti aliquâ mediorum illorum aptitudine. Novit Diabolus simulare, superstitiosis illis mediis præsto esse, tanquam efficacibus cedere, fucatè se subjicere, ut homines fallat. Deus autem hoc permittens punit hominum curiositatem, superbiam, ingratitudinem & infidelitatem, qui ductu verbi & Spiritus ejus, suaque vocatione non contenti, nec acquiescentes in Dei voluntate & providentiâ Deum tentant; atque ita immittit illis erroris & Diabolicæ illusionis efficaciam. Deuter. 13. v. 3. 2. Thess. 2. v. 10. 11. Optimè etiam ex nostris Dd. *D. Martinus Geier Disquisit. Theolog. de Superstitione cap. 7. §. 8.* concludit: Quod si verò reperiri vel adhiberi videris verba ignotum quid significantia, characteres tibi incognitos, circumstantias ad præsens negotium parum facientes, imò sacra etiam nomina vel dicta, minus honorificè vel extra locum saltem tempusq; usurpata; è vestigio conjicias, periculum cujusdam tacitæ, illicitæque collusionis subesse, proindeq; abstinebis cautissimè. Qui militiæ non vult implecti invitus, non modo cum militibus non conversabitur, sed ne nummulum ab iis, inscius etiam, reportet, anxiè providebit. H. I. Quis autem cordatorum Christianorum tali Medico utatur, cujus curatio, ut scitè advertit *Fallopius Tract. de Vulneribus in genere cap. 14.* nec certa, nec tuta, sed fallax & captiosa, imò recidivatione & periculo plena est. Neque licet uti verbis divinis ab incantatoribus prolatis pro morborum curatione, quia vel sunt in malum finem directa, vel sensus eorum invertitur, aut cum profanis & nihil significantibus rebus permiscentur. Notanter proindè *Chrysostomus in Matthæum* scribit: Quod si Evangelii verba ab iis hominibus prolata curarent morbos, melius eos curarent audita in Ecclesiâ. *Augustinus in Evangelium S. Iohannis* dicit: Illi qui seducunt per ligamenta,

menta, precationes & per machinamenta inimici, suis precationibus miscent nomen Christi, ut lateat ipsa seductio. Nec ipsi Dæmones perfectam præstant per hæc verba sanitatem, quam semper contendunt auferre ab hominibus, ut *Fernelius* habet, *Lib. 2. cap. 16. de abditis rerum causis*. Nam licet Dæmon ægrum persanare possit, tantum beneficium in hominem, quem perpetua insequitur invidia, conferre nequaquam vult, & si quandò præstat, id est ad tempus, & vehementior postea morbus redit. Vitate, *inquit Cyprianus Lib. 1. Epist. 5.* linguam Diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mentitur, ut fallat, blanditur, ut noceat, bona promittit, ut malum tribuat, vitam pollicetur, ut perimat, pacem pollicetur, ne perveniri possit ad pacem, salutem promittit, ne, cui promittit, ad salutem veniat. Confer. *Frannus à Reyes, quæst. 22. apud Bravum in Disput. Apologet. Resolut. 17. §. 5. Annaeus Robertus ICtus Lib. 1. Rer. Iudicatar. cap. 5. Benedictus Pererius Lib. 1. de Magiâ Thomas à Veiga in Comm. 85. Art. Medic. Galeni. Iohann. Hucher Lib. 5. de Malefic. Iohann. Georg. Godelmann. Lib. 1. cap. 8. De Magis Veneficis & lamiis.*

§. XXXI. Denique dictum est, quosdam Salutatores Salivam in curatione ægrotum illitam adhibere, neque sine fructu, si rem æquâ lance ponderemus. Magnā enim eidem inesse vim Physicorum nullus facilè inficiabitur. Inde non absq; ratione saliva humana præsentaneum antidotum adversus mortiferos animaliū ictus *Galeno* vocatur, *Lib. 10. Simplic. cap. 16.* Si scorpius ictum infligere velit, salivam in eum exspuere oportet, quam à proprietate Scorpionum aliorumq; animalium venenatorum ictibus valenter resistere probat idem *Galenus, Lib. de bonit. & vit. Succor. cap. 2. & Lib. de Inæqual. Intemper. cap. 18. Plin. Lib. 28. cap. 8. Lacuna in Præfat. Lib. 6. Dioscorid. in Med. Arnald supra Qu. de malâ complexione diversa. Cælius Calcagn. Lib. 1. Epist. Lev. Lemn. Lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. c. 44.* Est vi concoquendi prædita, hâc de causa lichenas, mentagram, impetiginē variolas, serpiginem, omnesq; alterius generis pustulas abstergit. Lepræ jejuno illius illitu assiduo arcentur. Lippitudines matutinâ quotidiè unctione, carcinomata & cæteræ deterrimæ inflammationes hoc auxilio curantur, & alii tumores inve-

inveterati solius salivæ contactu mitescunt, vid. supra. Jejunam salivam contra serpentes auxilio esse, *Lucretius Lib.6.* probat:

> Est itaque ut serpens hominis contacta saliva
> Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Maximum inter hominem & serpentem est dissidium, temperationisque repugnantia, ut scribit *Martio Smyrnaus*, qui de simplicium effectibus disseruit, & rumpi scolopendras marinas sputo tradit, rubetas aliasque ranas. *Plinius Lib.28. cap.4.* Serpentes emori dixit, si quis in hiatum earum expuat, ut tradit *Verulamius Lib. de Sympathia & Antipath. Med.* Valida autem & acris est saliva eorum, qui ingenti aut inediâ aut siti premuntur. In medio est eorum qui probè concoxere, nondum tamen cibum potumve ingesserunt, juxta *Galenum loco supra citato.* Ergò citra incantationem saliva humana mutua quam cum serpentibus habet repugnantia, scorpium & cætera animalia venenosa interficit. *Sylvester Rattray in aditu ad Sympath. & Antipath. causas, pag.18.* Singularia de Salutatorum sputo *Marcus Marci à Kronland in Philosophia veterum restituta parte 5. subsectione nona, pag. 554.* hoc ordine & verborum tenore proponit: Magna vis inest sputo illorum quos Salutatores vocant. Nam si aqua illa quam sputo adsperserint, bibatur, sanat momento quævis venena, seu sumpta seu per vulnus recepta, quin etiam clibanum ardentem, ubi prius in hunc spuerint, ingrediuntur prorsus illæsi, extincto protinus igne hujus vi, prout retulerunt mihi testes oculati, inter quos illustris Comes Franciscus Verdugo. Neque tamen de ullo pacto cum Dæmone quovis suspectos Sancta Inquisitio invenit, licet vitæ nō omnes sint usque adeò inculpatæ. Undè sequitur hanc vim purè naturalem, & non moralem esse. Erat ex illorum numero quispiam Religiosus, qui cum per forum obambularet, (urbem non memini, habeo autem ab illo qui præsens fuit,) ubi viperæ venales erant: apprehensa una ejusdem os pectori suo, caudam verò ori admovit, quam cum morsu læderet, se ipsum morderi & vulnerari coëgit,

gir,

Digitized by Google

git, & dum qui aderant, hominem perditum conclamarent, ille ſumpta aqua & ſputo adſperſa mox ebibit, & absque omni noxâ fuit. Vocantur hæc dona gratis data, in quibus tamen eſt magna latitudo. Magis verò probabile eſt hanc vim ſanativam non eſſe moralem, qualis fuit Apoſtolorum aliorumque, qui ſuper ægrotos manus ponebant & benè habebant, quia tum manus illæ ad ſanitatem nullam vim naturalem obtinebant, ſed cura illa per Angelos peragebatur, ſputum verò illud aquæ vim confert, qualem habent alia Medicamenta, quandoquidem effectus infallibilis indè ſequi ſolet. Tertiò veriſimile illud ſputum ſeu ſalivam non habere ejusmodi vim ſanativam ex ſe, ſed per impreſſionem ab imaginatione illam concipere. Nam ſi ex ſe illam haberet, ad quid neceſſe prius aquam illa aſpergi? annon magis efficax ſi absque aqua deglutiatur. Atque hæc ratio eſſe videtur, quod ſaliva hominis jejuni ſerpentem necat, quia nimirum ab imaginatione illa & appetitu nocendi ſigillum ſibi impreſſum habet, quod Archeo (Ariſtoteles calorem vitalem, Galenus calidum innatum, alii Spiritum appellant) perturbationem & ex ea perniciem affert. Quia enim tum imaginatio concipit ideam ſerpentis & hujus privationem, fit ut ideam hujus ſeminalem ea ratione invadat. Annon ſpuere ſolemus quandò aliquid deteſtamur? & tamen idem facimus dum laudamur? atque ita ſaliva eadem benevolentiæ & averſionis fit Subjectum & nuncia. Sanatio eodem modo fit per illud ſputum & per quodvis aliud arcanum. Sicut ergò perturbatio fit per ſpeciem expreſſam, ita neceſſe illius quietem per ſimilem ſpeciem Archeo induci. Neque verò aculeus ſcorpii lædit, niſi vulnus à cupiditate nocendi ſigilletur. Et morſus à dente humano illatus, venenum ex eodem appetitu habet, qui ſi absque animo nocendi fiat, eſt innoxius, quandoque etiam ſalutaris. Neque quomodocunque ſpuunt, ſed mentem quaſi totam in hoc ſputum colligunt & per illud auferre intendunt, quidquid eſt ſibi infeſtum. A virtute imaginativa utriusque progenitoris principia noſtri ortus immutari conſtat, undè illorum vitia & mores hæreditare dicimur. Atque eò magis, quo illius actus veſtigium magis impreſſum

manet, juxta illud *fortes nascuntur fortibus*, quia nimirum sui ortus principiis illam ideam fortitudinis impressam & intextam habent. Undè jam elucere videtur qua ratione illa virtus sanativa innasci possit, nimirum per ejusmodi ideas, à quibus anima ex se indifferens limitatur, ad hoc vel illo modo agendum. Sputum illud rationem habet arcani, ipsumque Archeum eo modo affectum restituit, suoque Archeo similem reddit. Et licet in homine sola anima rationalis sit principium vitale, atque illius actus incommunicabilis, non tamen hunc elicere potest, nisi dependenter ab animâ sensitiva, quæ prius natura elicit suum actum, à quô proximè anima rationalis ad suum quoque actum determinatur. Inde sequitur Archeum in sputo quantumvis anima rationalis ab eo tum separetur, retinere tamen illum actum in omni sua perfectione, quam prius habebat, cum anima rationalis eidem unita esset, neque mutationi & passioni subjectum esse, quoniam ex se principium non est ullius actus interni, neque aliundè hunc recipere potest, neque proindè passionibus Archei, si eidem uniatur, ulla ratione moveri. Quæ etiam ratio est, quod sanatores illi tametsi Sputum in ore habeant, non tamen per illud juvari possunt, quantumvis appetitum intendant & juvari cupiant, nisi prius in aquam spuant. Propterea quod quamdiu in ore continetur ob principium vitale, quod eidem tum inest, variis passionibus subjectum manet, & illâ pace rursum exui potest. Hactenus D. Marci, satis argutè Salutatorum causam peroravit, quid autem illis opponi possit, ex antecedentibus satis constat, quare hic nihil repetimus sed potius Sputatores illos res suas sibi habere jubemus animo penitus ab ipsis remoti & alieni.

DISSER.

Digitized by Google

DISSERTATIO XIX.
DE
OSCULO CONTAGIOSO.

SUMMARIA.

§. I. *Aristotelis & Galeni de medio inter sanum & agrum dissensus conciliatus. Calor naturalis Medicinæ Minister.* II. *Contagionis causa putredo. Contagii quadruplex considerandi modus: Effluviorum è corporibus magna vis & varietas. Arcula in Templo Apollinis Græciam & Italiam peste inficit.* III. *Morbi contagiosi. Albaras sive elephantiasis. Morborum contagiosorum requisita.* IV. *Ad actum inquinationis concurrentia. Diversitas corporum respectu contagii suscipiendi.* V. *Morbi parentum ad liberos in generatione transeunt. Contagium mediante copula carnali propagatum. Varii illius recipiendi modi.* VI. *Osculo morbi contagiosi disseminantur in Belgio & Daniâ.* VII. *Cautela de osculis in Anglia & aliis regionibus lue Venerea infectis observanda.* VIII. *Fascini origo & varia significata. Incantator Hebræis audit congregator. Homines vultu & laudatione fascinum inferentes an & ubi sint, disquiritur.* IX. *Ildephonsi exempla de visus fascino examinata. Saturninus venenatus. Oculus noxius.* X. *Modus fascinandi physicus. Felis venenato halitu homines enecat. Visio qua visio non lædit, sed mala qualitas ex oculo egrediens.* XI. *Oculus invidi nihil valet. Vetularum Oscula & commercia teneris infantibus serio vitanda.* XII. *Fascinum naturale veneni naturam habet. Nobilis ex adspectu vetulæ moritur. Quidam homines naturâ alios inficiunt. Notabilis in quibusdam animalibus proprietas observata.* XIII. *Infantum collo res turpes appensæ ad avertendum fascinum. Fascinus Deus. Priapus. Obscœnum unde? Præfiscini. Pace vestra, vel citra invidiam hoc dictum. Caligula Livori*

sacra facit. Dea Cunina. Ter in sinum despuere. Infamis digitus. Saliva lustralis. Saliva virgo. Lutò è balneis frontes puerorum inuncta. XIV. *Fascinationis Magica effectus. Ex fascino febris ephemera putris & mors. Icuncula cerea ad Diabolica maleficia. Duffus Scotorum Rex mirè à veneficis vexatus.* XV. *Marcus Marci in puncto fascinationis notatus. Infans non nisi in propinquo à noxiis effluviis naturaliter laeditur. Contactus operationis & quantitatis, corporalis & virtualis. Eberhardus Episcopus Trevirensis veneno perit. Morbi trans naturam incurabiles.* XVI. *Saga in Persia hominum corda devorant, eosdem dirè intuentes.* XVII. *Cadaver sine auxilio caloris alteri noxium esse nequit.* XVIII. *In morientibus & demortuis aliquamdiu Spirituum reliquias remanere ratione & exemplis ostenditur. Motus in demortuis observati. Pestis ex cadaveribus mortuis in bello orta.* XIX. *Contagionis seminaria extincto calore nativo non delentur prorsus. Laedens sine patientis aptitudine non laedit. Osculum cadaverosum.* XX. *Puella cadaverosum foetorem ex singulari corporis proprietate emittens. Epileptici pueri oleo succini inuncti sepulchrale quid redolent. Remedium contra oris foetorem.* XXI. *Puella ex osculo mortua. Passiones animi, dolor, indignatio, laetitia, amor, timor & pudor multis mortem afferunt.* XXII. *Defectus caloris vitalis in corde proxima mortis repentina causa. Caloris vitalis defectus unde? Calor vitalis flammae externae comparatus.*

§. 1. NOtissimum est Philosophi axioma: ἐναντία παράλληλα μάλιστα φαίνεται III. *Rhetoricor. cap.* 2. Opposita juxta se posita magis elucescunt. Sanè inquit *Aristoteles Lib.* 5. *Ethic. cap.* 1. saepenumero è contrario habitu, habitus intelligitur contrarius, saepè verò etiam ex rebus habitui subjectis, habitus ipse. Nam si bona corporis habitudo & firma constitutio nota sit, nota erit & mala, & cognitis iis, quae firmam corporis constitutionem efficiunt, firma quoque corporis constitutio cognita erit, & rursus ex hac ipsa, ea quae bonam corporis habitudinem efficiunt. Si enim bona corporis habitudo soliditas carnis est, necesse est malam corporis habitudinem, carnis raritatem esse; & quod vim habet efficien-

efficientem firmæ constitutionis corporis, id ad carnis solidita-
tem gignendam necessariò valebit. Sunt ergò sanum & ægrum respectu hominis contraria immediata, inter quæ nullum est medium, quæq; circa proprium naturale & utriusq; susceptibile Subjectum ita se habent, ut alterutrum eorum ipsi semper ex necessitate Subjecti inhæreat. Natura enim hominis sibi semper alterum eorum determinat. Quia fieri nequit, ut inveniatur homo sine sanitate aut morbo. Idem confirmat Aristoteles *Lib.* 4. *Topicor. cap.* 3. & ratio suadet. Nam si genera non habent medium, nec species illud habebunt. At verò æquale & inæquale, naturale & innaturale sunt genera sanitatis & morbi, sed illa ceu contradictoriè opposita nullum habent medium. Ergò nec sanitas & morbus. Porrò sanitas est proportio, morbus improportio; at inter proportionatum & improportionatũ nullum datur medium. Ergò nec inter morbum & sanitatem. Contra Ἰατρῶν παῖδες ex mente *Claudii Galeni* contra Aristotelem inter sanum & ægrum medium dari statuunt. Si verò penitius negotium examinetur, patebit, litem non de re, sed de verbis tantum agitari. *Aristoteli* ægritudo est malitia & intemperies complexionis, sanitas verò est debita conservatio & bonitas ejusdem. At apud Medicos quælibet complexionis intemperies non dicitur ægritudo, sed illa quæ cum operationum animalium aut vitalium aut naturalium læsione conjuncta est. Nam etiamsi statim ac morbi incipiunt, suam essentiam obtineant, ut docet *Galenus Lib. de loc. affect. cap.* 2. *& Lib. de Morb. temp. cap.* 1. Rationem tamen morborum non subeunt, quousque manifesta sit ad sensum in operationibus læsio. Idem *Lib.* 1. *de Sanitate tuendâ cap.* 5. Sanitas enim habet latitudinem secundum quam potest in homine reperiri, juxta eundem Medicum ac Philosophum acutissimum, *Lib. Art. Medicin. cap.* 7. ubi hæc leguntur: Quo fit ut tota latitudo sanitatis inter partes, quarum singulæ latitudinem habent non parvam, dividatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur, quæ jam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.

Quare ſequenti *cap*.8. ægra corpora vocari non patitur, quæ ab optimâ conſtitutione brevi tempore defecerunt. Sed hæc conſtitutio optima non eſt, quæ ab optimâ deflectit, neque morbus, quia ſenſibilium operationum læſionem non habet, ergò erit media diſpoſitio, neutra dicta. Quare ſi ſenſum fecerimus Judicem & non rationem, inter ſanitatem & ægritudinem neutra diſpoſitio eſt conſtituenda. *Galen. Lib. 1. de dif. Sympt. cap.1. Lib. 5. de ſanitate tuendâ cap. 4. Art. Medic. cap.* 82. Imò nulla eſt ægritudo tam contraria vitæ, quæ omninò ſanitatem excludat, quia ut optimè docuit *Ariſtoteles Lib. 7. Metaphyſic. cap. 9.* In quocunque corpore ægri manente vitâ ſemper aliqua ſanitas vel portio ſanitatis remanet, id eſt, calor naturalis, qui præcipuè ſanitatem efficit. Medicus & Medicamenta ſunt tantum Inſtrumenta, ille autem eſt artis Miniſter, teſte *Hippocrate Lib.1. Epid. Sect. 2. textu 51.* Sicut natura medicatrix. *Id. Lib.6. Epid. Sect.5. textu* 1. *Conf. Caſpar Bravo de Sobremonte Ramirez, Reſolut. Medic. part. 3. Diſput. 1. Reſolut.5. §. 2. Laurentius Scholtzius à Roſenau, Epiſtolar. Medicinal.* CCXCII.*columnâ* 518. *Edit. Hanovienſis in fol. Anno* M DC X. *D. Zacutus Luſitanus de Medicorum Principum hiſtoriâ Lib.5. Quæſt.* XXXII.*p.m.866. Edit. Lugdunenſ.in fol. An.* M DC XLIX.

§. II. His prælibatis poſt Conſiderationem OSCULI SALUTARIS ad CONTAGIOSI ſpeculationem & examen accingor. Contagium generaliter acceptum eſt affectus tranſiens de Subſtantiâ in Subſtantiam eamque deſtruens mediatè per convenientiam materiæ & contrarietatem formæ, interveniente alteratione caloris indebitè concoquentis humidum, ut celeberrimo Medico *Iohanni Baptiſtæ Montano in Lection. ſuper artem Curativam ad Glauconem de febre peſtilentiali & de Contagione in* 2.1. *Avicennæ* placet. Statuit nempe putredinem cauſam contagionis, & hunc modum corruptionis eſſe dicit, ut in febre peſtilentiali cum materiâ putreſcerent

scerent humores cordis: In febre sine materiâ vel incalesceret substantia cordis propter putredinem, & quasi pestilentem hecticam fieri, vel putresceret ipsum cor, & tum quidem statim homines extingui, ut docet *Galenus*, inquiens: Quod Medicamentum excogitabis ad putredinem quæ cor occupavit? Alias etiam contagium quadruplici ratione considerari potest, vel prout est morbus impressus, denotans præternaturalem affectum, introductum per communicationem vel contactum, ab alio corpore taliter affecto: vel abstractè, quoad naturam suam, hoc respectu est venenosa qualitas: vel prout est in actione, effluxu & operatione, atque hoc respectu est actio inficiens & contagiosa: vel tanquam medium communicationis & contactus atque hoc respectu est inquinamentum μίασμα seu effluvium Magnam autem μιασμάτων quæ è corporibus exhalant varietatem & miram vim esse, res ipsa demonstrat. Quædam è propinquo & contactu solo lædunt, quædam mediante aëre, cui quod lenta sunt & glutinosa, inhærent, detrimentum afferunt, quædam etiam universum corpus, quædam partem, quemadmodum in phthisi afficiunt. Morbus Gallicus solo contactu, sicut conversatio quarundam vetularum junioribus maritis nocet, quia ex his omnibus vis maligna à putredine vel venenata qualitate orta emanat. Cæterum ut corpus à corpore, natura à natura juxta *Hippocratem in Libro de flatibus* differunt, ita & ea quæ à corporibus effluunt. Quæ enim hominibus nocent, alia animantia non lædunt & è contra. Constitutiones aëris intemperatæ, sordes etiam quæ ex terrâ vel aquis, vel aliis locis exhalant, corpora quidem possunt ad morbos suscipiendum prædisponere, imo causam præbere, ut putredo istum gradum, qui πονηρὰν ἀπόχρησιν habeat, consequatur, sed nisi μιάσματα è corporibus exhalent, & aëri communicentur, contagiosos morbos, qui mediante aere de corporibus in corpora feruntur, non efficere valent. A primò verò, in quo putredo ad istum gradum pervenit, ut morbidam expirationem exhalet corpus, tantum mali

potest

poteſt emanare, quod integram domum inficiat, & mille hominibus afficiendis ſatis ſit, ita ut in progreſſu mali non ſolum integræ urbes, ſed regiones aërem malignum & plenum inquinamentis habeant. Quemadmodum M. Antonii temporibus, ex arculâ in templo Apollinis *μιάσματα* primò emanarunt, & univerſæ Græciæ & Italiæ pernicioſa fuerunt. Et ſæpe ex una veſte vel alia re exhalâſſe, hiſtoriæ docent. Foventur autem & multiplicantur inquinamenta illa in aëre craſſo & impuro, ſicut fervore nimio acuuntur, & aëris impulſione de loco in locum feruntur, ac puriſſimo etiam aere, dum perflatur, franguntur.

§. III. Quapropter omnes illi morbi (verba pono *Arnaldi Villanovani in ſpecul. Introduct. Medicinal. cap.* 88. *de rebus contra Naturam*) ſunt contagioſi, qui corporibus imprimunt ex approximatione ipſorum ad corpora patientia, morbos illos, & hi communiter ſunt lepra, ſcabies, variolæ, febres peſtilentiales, apoſtemata venenoſa, maximè in locis anguſtis, epidemia, phthiſis, ſcrophæ &c. *Avicenna* 2. 1. *doct.* 1. *c. ult.* §. Et eſt præterea ex ægritudinibus quædam, quæ denuo ad alium tranſit, ſicut lepra, & ſcabies & variola & febris peſtilentialis, & ulcera putrida, & præcipuè cum domus ſtrictæ fuerint. Similiter cum vicinus fuerit ſub vento, & ſicut ophthalmia & præcipuè ei qui oculis eum intuetur, & ſicut congelatio, cum imaginatur aliquis, quod acetoſum illud operetur, & ſicut phthiſis & Albaras (ubi ſub nomine Albaras antiquus codex legit impetiginem) cætera cutanea vitia comprehendit. Nam ſub uno exemplo reliqua intelliguntur, ex *Galeni* 3. *acut. com.* 42. Maximè quod Arabes, ut conſtat ex *Avicenn.* 7. 4 *Tract.* 2. *cap.* 9. ſub nomine Albaræ nigræ elephantiaſin intelligant, Affectum ſcilicet, qui cutem craſſam atque inæquabilem reddit, livor adeſt tum cuti, tum oculorum albis exeduntur partes manuum ac pedum ſummæ, ex quibus ſanies livida, ac fœtida emanat, fit ut ex hac virulenta ſanie exhalet halitus, tetra eminentique conditione, præditus, vicina corpora fœdaturus, ut *autor definitionum* habet apud *Zacutum de Medic. Princip. hiſtor. Lib.* 6. *hiſt.* 1. *p.* 908. *conf. Marcell. Donat. Hiſtor. Medica mirab. Lib.* 1. *cap.* 4.

Digitized by Google

cap.4.p.41.seqq. Ejusmodi autem morbi peculiaria habent requisita: Primum quidem est *Putredo quam habet humor, in loco determinato conculcatus & transpirari prohibitus*, qui cum sit lentus & humidus, putredini multo magis est obnoxius. Necessariam vero ad contagium esse putredinem hinc patet, quod nullus morbus possit dici contagiosus (hoc est sibi similem affectum in alium inducturus) nisi communicet vaporem ita notabiliter infectum, ut sufficiat alterius humores vitiare, quod probat *Arist.7.problem.* 4. Sed ea vaporis ita infecti copia à solo putrido calore moveri potest, ut ab uno corpore alteri communicetur. Igitur putredo necessariò concurrit in omni affectu contagioso. Suadetur, quod licet aliquid è corpore effluat, benigna aut prava infectum qualitate, ut tantus, qualis requiritur exsurgat vapor, magna requiritur humorum agitatio, (non enim exsurgere potest à quieto) quæ non nisi à putrescente calore efficitur. Nam innatus emendat malitiam fomitis, nec ita movet aut agitat, nec patitur ita infectum producere vaporem. Non exurens, qui etiam dicitur extraneus ab *Arist.4.Meteor.2.* cum validus sit nimiumque intensus, quare hic dissipat, attenuat, & dissolvit seminarium mali, qua ratione sub fervidæ æstatis calore plerumque sedatur pestis. E. solus calor putredinosus necessarius est ad omne genus contagii, quod spectatur in morbis per viciniam, exspirationem, transpirationem, decubitum aut quemvis alium adhærentiæ contactum, aut fomitem seminarii relicti in veste, in stragulis, domo aut quavis aliâ materiâ apta ad suscipiendum, diuque servandum. Est E. putredo præcipua & communis contagii causa, ut sine illa contagium fieri non possit in morbis. Secundum requisitum, est *elevati vaporis lentor, quo hæreat, permisceatur & immoretur per tempus sufficiens ad agendum inficiendumque.* Nam si facile transeat, dissipetur aut exhalet, non potest esse contagionis seminarium in alio, sed tantum perexiguum aut debile. Tertium est *eminens qualitas in elevato vapore quæ valdè immutet humores alterius.* Cum enim hæc qualitas contagii naturam & actionem sequatur, neque hæc fiat, nisi à proportione majoris inæqualitatis, videtur magnitudi-

tudo contagii ad eminentiam seu majorem efficaciam suæ qualitatis referenda. Quartum requisitum est *ex situ humoris desumptum, ex quo inficiens vapor exsurgit.* Nam si locus cutaneus sit & externus, quia magis integra minusque mutata afflat aura, facilius inficit vicinum corpus. Hinc strumæ, tinea, scabies, elephantia, Gallica lues, impetigo & multi alii cutanei morbi promtius contagium inducunt, quoniam præter vaporem lentum & pravum, partem occupant externam.

§. IV. Ad actum infectionis vel inquinationis tria requiruntur: *Persona, seu corpus inficiens, quod communicat. Secundò .... virulentum transmissum, sive communicatum. Tertia persona recipiens infectionem.* Persona communicans contagiosum morbum, non alienat eum à se, communicando alteri, sed emittit virulentas quasdam exhalationes, quæ invadunt alterum, inficiente non existente libero ab hoc malo. Personæ communicantes non sunt æquales, sed quædam majori cum vehementia imprimunt ideam mali sociis suis, quædam autem remissiore noxa illud propagant. Miasmata illa, sive inficientia seminaria, quæ de corpore in corpus transeunt, à nonnullis vapores vocantur, ab aliis Spiritus, propter eorum subtilitatem & penetrationem, non verò quod expertia sint corporeitatis. Quid enim vetat illa pro corpusculis subtilioribus invisibilibus, exhalantibus ex infectis corporibus ejusdem naturæ, & inficientibus pro ratione corporum infectorum ex quibus emittuntur, accipere? Particulæ istæ venenatæ materiam habentes contagiosam agiles sunt & penetrativæ, ut insinuent se ipsas per poros aliorum corporum, alterataeque fermentantur & operantur ad alterationem & mutationem novi receptandi, tingendo id labe simili, referente naturam earum virulentam. In personis infectis ingens differentia & varietas occurrit. Sicut enim corpora inficientia quoad virulentiam differunt, & vel magis vel minus sunt contagiosa, ita & recipientia ad recipiendum contagium inæqualiter disposita offenduntur, quibusdam fortiter malum rejicientibus, aliis facilè cedentibus & imbibentibus virulenta ista pollutorum corporum effluvia.

fluvia. Nulla enim causa tam efficax est, quæ citra patientis aptitudinem agere possit, ut 1. *de diff. febr. c.* 45. *& lib. de causis morb.* 1. testatur *Galenus*. Cum actus sint in patiente disposito, *Arist. lib.* 2. *de animae.* 2. Hæc est causa, quare in constitutione pestilenti, quæ maximè est contagiosa, *Problem.* 7. aliqui non incidant in pestem, ut Senes Melancholici, & qui laudabiles habent in corpore humores, hi enim maximè resistunt. Et sicuti seminarium contagionis semper lædit, quando tamen est imbecillum, morbos concitat leviores, & quandò corpus ad dissimilis morbi generationem dispositum est, tunc similis morbus in specie non generatur, sed in malignitate. Atque hæc diversitas est omnium corporum respectu contagii cujuscunque naturæ id fuerit, quod experientia in contagio pestilentiali multoties docuit. Etsi enim eidem diversi æqualiter fuere expositi, nihilo tamen minus aliis pereuntibus quidam salvi evaserunt. Imo quidam socii fuerunt lecti peste infectorum, & tamen illæsi manserunt: alii magnâ distantia remoti & aversi ab infecto, peste corrupti occubuerunt. Exemplo sit infans qui duabus nutricibus peste infectis lactatus, superstes remansit, ut observavit *Ioachimus Camerarius*, relatus à *Iohanne Schenkio lib.* 6. *Observat. de Peste.* Indè ne miretis, si adstantes coram cadavere peste emortuo, lue pestiferâ non fuerint infecti, cum ad recipiendum venenum pestiferum non essent dispositi.

§. V. Porrò quoq; modus recipiendi contagium tam in morbo hæreditario & per generationem propagato, quàm in adventitio varius est, & juxta hunc partes recipientes suam determinationem admittunt. Quod autem morbi contagiosi §. 3. enumerati hæreditarii sint, quotidiana experientia, valida ratione suffulta comprobat. Si enim ex pituitoso pituitosus, ex bilioso biliosus gignitur, ex lienoso lienosus, cur ex Gallicato Gallicatus, ex elephantico elephanticus, ex epileptico epilepticus, ex podagrico podagricus, & ex phthisico phthisicus non progenerabitur? Semen enim à sanis sanum, à morbidis morbosum decidit. Et ex vitiis in parentibus fixis & radicatis similia vitia in filiis, nepotibus &

 descen-

descendentibus oriuntur. Quippe quocunque morbo pater cum generat, tenetur, cum semine transfert in prolem, ita ut non minus morborum, quam possessionum hæredes fiant. Hoc modo maternus sanguis primum fœtus alimentum, ut altera est temperamenti & constitutionis causa, ita & morborum & affectuum, quos mater eo tempore patitur. Traducuntur enim in his duabus substantiis parentum vitia, quæ licet in primis annis, dum vigent ac præsunt humiditates & principia naturalia sint robusta, delitescant & non appareant, postea tamen per adolescentiam absumpta nativa humiditate, tunc ea elucent, & in actum morbosum deducuntur. Quare si hæreditaria vitia insunt in toto corpore, partibus præcipuis, cerebro, corde, jecore, ventriculo, cur in aliis ignobilibus partibus & infimæ sortis membris ea conspici negabimus? Quia nempe Spiritus genitivus, qui est instrumentum facultatis formatricis, omni spirituum genere illustratur. Hac ratione non solum in mēbris nobilibus, sed & infimis, ut pilis, artubus & aliis stigmata & mille defectuum sortes à parentibus derivatæ in filios, nepotes & familiam totam sæpe transeunt. Aliter se res habet in morbo adventitio, post nativitatem acquisito. Si infans inficiatur à nutrice labe fædata, tunc virus illud intus latens certam partem afficit, & externis quibusdam notis vel insolitis Symptomatis se ultro prodit. Potest etiam à depravato corpore malum in purum subjectum mediante copula carnali transfundi, quem modum contagii contracti *D. Daniel Sennertus pract. lib. 6. part. 4. cap. 4.* his verbis exponit: Et quidem viri à fœminis infectis hoc malum contrahunt, quia in Venere propter Spirituum concursum & per motum utero calefacto, vapores ex malignis humoribus in utero elevantur, qui à membro virili raræ constitutionis absorbentur, & in venas recipiuntur. Vir verò infectus sanam mulierem inficere potest, vel per membrum virile, si id infectum & exulceratum habeat, vel per semen, etsi membrum virile ulceratum non sit, vel utroque modo. Quamquam enim semen in viris non semper plane corruptum est, cum videamus multos viros infectos hac lue (venerea) generare: alteratum tamen &

infe-

infectum est. Unde non solum soboles hanc luem contrahit, sed & fæmina infici potest. Nonnunquam contagium communicatur alteri vel per sudorem aut vaporosam transpirationem corporum socialium nulla præcedente vel antegressa copulatione, ut inter virum & uxorem, sive uxorem cum marito cubantem; vel per lectum & vestimenta cui venenata effluvia inhærent; vel per lactationem & lactitionem infantum. Quandoque enim infans illud nutrici communicat, non raro etiam ab infante ex infectæ nutricis mammis recipitur: idem tamen contingit ubi os ori arctius applicatur, aut poculorum commercium exercetur.

§. VI. Ex his quilibet procul dubio capit, quid per *osculum contagiosum* intelligi velim. Sane illud cum morbis contagiosis æquè latè patet, vastas regiones pervagatur, & non nisi iisdem terminis includitur, quibus principium & origo ejusdem mali terminatur. Tali modo Scorbutum & luem Veneream propagari longè certissimum est, uti *Gregorius Horstius observation. Medicinal. singular. part. 2. append. ad librum secundum sectione prima de Scorbuto, asserit pag. 213.* scribens: Manifestum hinc est, in quonam potissimum *Scorbutici mali contagium* consistat, & in alios dispositos tamen, propagetur, nimirum *in osculis mutuis, poculorumque commerciis*: illis alterius halitus oris fætidus, instar bene olentis Moschi trahitur, quo Spiritus omnis actionis autores inficiuntur: his saliva fætida communi potus materia diluta ebibitur. Quid ergo mirum, quod in Hollandiâ malum scorbuticum facilimè serpat, & in exteros etiam hospites grassetur, cum ibidem *tot oscula, quot salutationes*, præsertim apud fæminas, easque non solum Juvenculas (à quibus exosculatis fortè minor expectanda noxa, tum quod malo dicto non admodum obnoxiæ, tum etiam quod, sicut Poeta dicit; *Mollia* semper *oscula* delectent: at quo quid jucundum ac delectabile magis, eò minus noxium, propterea quod appetitus sequatur imaginationem, cujus in humores & Spiritus vis maxima non contemnendis rationibus statuitur) sed, proh dolor etiã vetulas, exsuccas, exsangues, solo aspectu infantibus, æstimativæ facultatis operatione destitutis adhuc,

 hor-

Digitized by Google

horrendas; quæ si absque *osculo* salutarentur, de maxima injuria, contemptuque insolito conquererentur? Quid mirum quod in Civitatibus Anseaticis & inferiori Saxonia tam uberi proventu Scorbutus seminetur, cum rarius in una mensa convictores aliquot inveniantur, inter quos non quidam sint scorbutici? At hoc non obstante, mos nihilominus communis observatur, ut pocula sint communia, plerumque tantæ magnitudinis, ut vix impletione secundâ sit opus, in quæ non semel, d. multoties inter bibendum saliva scorbutica deponitur, & à vicino ad vicinum, (nefas enim est & inhonestum in his locis apud plebejos extra ordinem cuidam haustum propinare:) unà cum potulenta materia communicatur. Hæc ille. Consonat *D. Thomas Bartholinus de Medicina Danorum domestica, Dissertat. 9. p. 386.* hæc proponens: In usu poculorum vulgaris error est, à paucis observatus, quod uno scypho vel cantharo omnes convivæ contenti sæpe sint, ampla enim & capacia cum sint nobis poculorum genera, antequam evacuetur unum, ordine mensæ accumbentes circumit omnes. Dici non potest, quam id propagando Scorbuto inserviat, si quidem & halitu & saliva Scorbuto infectus cantharum inficit potumque, vicinoque labem istam, si ea careat, communicat

- - - Sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci,
Uvaque conspecta livorem ducit ab uva.

§. VII. De morbo autem Gallico *Zacutus Lusitanus in Praxi Historiarum admirandâ, lib. 2, cap. 1. p. 266.* ita disserit: Morbus hic à diversis causis emanat, quæ vel universales sunt, vel particulares. Illa est maxima cœli in caliditate & tumiditate intemperies, aut malignus alicujus Planetæ aspectus; hæc enim omnia ad putredinem disponunt. Particularis causa, est vel externa vel interna. Ob illam interdum Gallicum venenum venereo obscæno contrahitur concubitu, quod frequenter accidit; aliquandò à nutrice ab infante, sæpè *solo osculo*, sola vestium aut indumentorum conversatione, *poculo*, sed ferè ex concubitu emanat. Quando ex nutrice *aut osculis* contrahitur, tunc lingua cum sit mollis, spongiosa

&

Digitized by Google

& laxa,& cum ea ob viciniam gingivæ,palatum & guttur inficiuntur primò. Si ex infante virulenta ejaculetur,tūc mammillæ & papillæ nutricum afficiuntur, & hac de causa virulento humore in altas sedes serpente, totum corpus deinde labe conspurcatur. Quapropter hunc morbum esse contagiosum contactu & fomite experimento fit manifestum. *Eduardus Maynvvaringius Medicus & Practicus Londinensis in Historia & mysterio Luis venereæ cap. 7. Si contagium hoc*, inquit, *recipiatur per osculum, ut si inficiens scabiosa habeat labia, vel os ulcerosum, tunc genitalia salva evadunt & infectus characterem accipit in ore vel labiis. Quapropter audax quadam & temeraria est consuetudo salutandi per oscula quosvis peregrinos & hospites.* Si autem honestatis causa oscula ut inter Batavos, Gallos & Anglos distribuenda sunt, nec absque humanitatis læsione negliguntur, consultum utique fuerit, in actu osculandi non apponere os apertum ori, ne halitus & saliva commisceatur, d. potius ore genas contingere; hoc enim modo absque ullo valetudinis præjudicio non solum consuetudini gentium satisfacere, sed etiam periculum infectionis evitare licebit. Similiter in compotationibus peregrinus caute mercari poterit, si convivarum turbæ immixtus vitrea pocula, quoties evacuantur, toties aqua frigida elui curet, id quod politioribus Gallis, Belgis & Anglis in diversariis publicis nitoris & sanitatis gratia frequenti in usu esse observavi. Alia remedia præservantia contra istiusmodi oscula hic non attendo. Non sum Medicus, nec pharmaca misceo, nec medendi methodos docebo. Videant, quibus talia sunt curæ, illustrium Medicorum lucubrationes de memoratis morbis evulgatas. De Lue Gallica sollicitè egerunt *Sebastianus Aquilanus*, *Caspar Torella*, *Antonius Musa Brassavolus*, *Iohan. Baptista Montanus*, *Vlricus Huttenius*, *Iohannes Benedictus*, *Nicolaus Massa*, *Petrus Andreas Matthiolus*, *Nicolaus Leonicenus*, *Hieronymus Mercurialis*, *Ludovicus Mercatus*, *Hieronymus Capivaccius*, *Ludovicus Isla*, *Christophorus Guarinonius*, *Iohann. Almenar*, *Aloysius Lobera*, *VVilhelm Rondeletius*, *Victor Trincavellius*, *Rodericus à Fonseca*, *Balthasar Brunerius*, *Felix Platerus*, *Reinerus Solenander*, *Iulius Cæsar Claudinus*,

Anto-

Antonius Maria Venustus, VVilhelm Fabricius Hildanus, Gregor. Horstius, Iohan. Schenckius, Nicolaus Fontanus, Paulus Renealmus, Zacutus Lusitanus, aliique à Matth. Morono, in Directorio Medico-Practicop. 155. *seqq.* allegati, *edit. Lugdunens. in* 8. *An.* 1650. De Scorbuto prostant primarii, *Rembertus Dodonaeus observat. cap.* 33. *Fonseca, tom.* 1. *Consil.* 2. *Iohan. Iacob Genathius Disputat. Dec.* 4. *Disp.* 8. *&* 10. *Decad.* 6. *Hildanus centur.* 5. *Observat.* 5. *Horstius Observat. part.* 2. *append. tractat. special. Schenck. Observat. l.* 7. *fol.* 920. *Daniel Sennert. inter opera. Iohan. Vittichius consil.* 72. *f.* 521. *Balduin. Ronsseus Epist.* 31. Cur Scorbutus familiaris sit apud Amstelredamum? Hieron. Reusner, exercitationibus singular. *Petrus Forestus Observat. l.* 19. *&* 20. *Bartholinus de medicina Danorum Domestica, Dissertat.* 3. & alibi passim in eodem libro.

§. VIII. Idem Judicium de aliis morbis contagiosis PER OSCULUM alteri communicatis, ferendum erit. Ecquis enim dubitet phthisin à conjuge ad maritum mediante Osculo, vel inhalatione morbidorum effluviorum devenire? Sed ex oculis & naribus etiam prodeuntes halitus aliis corporibus maximum sæpenumero detrimentum inferre, quin imò Fascinum procurare, experientia, quæ sola κριτήριον ἁπάντων ἐστὶ βεβαιότατον, *certissima omnium judicatrix* juxta *Galenum lib. de simpl. Medic. facult. cap. ult.* testatur; & hic pluribus illustrare nobis haud grave erit. Primò quidem à Fasce vel Fascia videri potest dicta Fascinatio, Fascinus vel Fascinum, quasi id genus Incantationis vox significet, quod certis ligaturis, quas περιάμματα & περίαπτα Græci dicunt, obligamenta *Eutropius lib.* 3. nuncupat, perficitur; aut quod quasi ligentur iis, quos fascinum læsit, quia & Hebræi Incantatorum vocant חבר quasi congregantem, quod Magicis nexibus & adjurationibus congreget & societ animalia magna & parva, ne noxam ullam afferant, vel quod ipse consortium cum Dæmone quærat, vel addat venenis verba, non istis minus metuenda ut *Dionysius Vossius in notis ad R. Maimonidæ de idololatria lib. cap.* 11. *p. m.* 155. conjicit, Festus à *fando* originem deducit, quam illa veterum persuasio credentium verbis, fando tum ab invidis malevolisque imo & benevolis

nevolis impensius laudantibus, tum à laudaturis fascini avertendi gratia factis, in vexisse videtur. Fascinum post varias acceptiones quas *Iohan Lazarus Gutierrius Medicus, opusculo de fascino, Lugduni Anno 1653. excuso, dubio 1.* evolvit, quandoque pro ludificatione sensus & læsione per artes magicas factâ accipitur, ut cum magi faciunt hominem apparere aliorum aspectibus Leonem, cornutum, aut in aliam figuram mutatum: deinde pro maleficio, oculis verbis aliisque rebus alteri illato: rursus alias pro infectione, contagione, virulenta lue, tabe, aliove morbo per oculos aut verba aliis immisso. Illam ultimam acceptionem hoc loco præcipuè attendemus, secundum quam dicuntur homines & alia animalia fascinari, ipsa visione seu aspectu fascinantis, vel etiam sola laudatione aliisque verbis. Dari hujusmodi fascinum, hoc est visum solum & verba quorundam hominum vim habere naturalem ad alios dicto modo fascinandos, maxime pueros & pulchros, Græci, Latini & Arabes argumentis evidentissimis coacti constanter asseruerunt, quæ opinio apud Christianos quoque in hodiernum usque diem altas radices egit. *Plinius* certè ex *Isigono & Nymphodoro Lib. 7. hist. nat. cap. 2.* affirmat, in Africa familias quasdam effascinantium esse, quarum laudatione intereant probata (πρόβατα id est pecora, putant interpretes dicere velle, *Muret. var. lect. l. 1. c. 3.*) arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis & Illyriis, adjicit & *Isigonus*, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: Quod eorum malum facilius sentire puberes. Itaque hi oculo, illi fascinabant lingua. Idem narrat *lib. 9. cap. 4.* Hoc fascinandi maleficio præcipuè fœminæ pollent, duplices in oculis pupillas habentes, ut loco ante citato commemorat. *Plutarchus lib. 5. συμποσιακῶν quæst. 7.* ex Philarcho tradit Thibios qui olim circa Pontum habitaverunt, non infantibus modo, sed adultis etiam exitium attulisse: Obtutu enim eorum spiritu ac sermone affectos tabuisse & ægrotâsse, idque senserunt, ut apparet, convenæ servos inde emptos educentes.

Riolanus in Appendice Epistolarum Reinesio Daumianarum pag. 6. ista quæ de Triballis & Illyriis in historiam *Plinius* congessit, fabulis accenset, fabulæque hoc dedisse locum existimat quod aspectu fero & truculento fuerint, ex oculis enim iratorum veluti scintillæ micant. Ut enim Arimaspi crediti sunt Monoculi, quod ad Cynosuram collimando (erant nempe insignes sagittarii) oculum unum clauderent, & Psylli crediti sunt resistere serpentibus, quod usu confirmata audacia venenum suctu mox retraherent, Thessali, quia primi ex equo pugnârunt, falsam de Centauris opinionem invexerunt: ita Triballi & Illyrii crediti sunt fascinare, quod visus ferocia aspicientes terrerent. Hæc *Riolanus*. Ejusdem sententiæ est *Henricus Nicolai de Magicis action. exercit. 9. p. 212.* ubi inter causas quæ fascinum inferre creduntur, & hanc refert, persuasionem nimirum & imaginationem teneri timidique animi, vetulam deformem & quandoque horrida nota, ut Triballi & Illyrii, geminâ pupillâ conspicui insignem intuentis. Familias quasdam laudatione effascinantes in Africa fuisse nos Plinio ex *Isogono & Nymphodoro* referenti, quia *Gellium* habet consentientem, admittimus, fuit enim terra illa, & præcipuè in ea Ægyptus Magiæ sedes, è qua superstitionum monstra in alias regiones migrârunt, ut nullum dubium sit familias quasdam dæmoni magis addictas, veneficio magico, quæ fascini monstra ediderunt, produxisse, dæmone ex pacto nocere volentibus cooperante.

§. IX. *Iohannes Ildephonsus apud Gutierrium opusc. cit. dub. 3. num. 40.* testatur, memoriæ fide omni dignæ proditum esse, inventos fuisse, qui ubi attenta mente marmora adspicerent affabrè elaborata, illa protinus in partes dissiliisse. Idem asserit, notissimam esse historiam cujusdam Valentini Equitii, qui cum ex gravi morbo convaluisset, & patinas in mensa appositas adspiceret, solo adspectu illas findebat in partes. Idem tamen *Gutierrius* ad hæc Ildephonsi sequentia reponit: *Valesius* inquit, *pag. 147.* cordatè aliquandò dixit: mirabilia audiuntur multa, videntur pauca. Neque mihi vitio daretur, si illorum eventuum testimonium optarem, cum Joh. Ildephonsus ex aliis nobis illas dederit historias, in qui-

quibus utrique credendis facilè decipi possumus. At demus comiter casus illorum hominum marmoreas columnas visu solo confringentium, non credam id virtute naturali factum; undenam illud probari potuit? Non divinâ, ut evidens apparet. Ergò si tale accidit, Dæmonis operâ accidit. Sic contigisse dabo alterius Equitis Valentini historiam, qua ratione compellar credere, distantem horum hominum visionem, marmoream opulentamque fabricam naturaliter comminuere posse, præcipuè cum actio sit immanens? Præterea jurejurando affirmat Ildephonsus quendam convalescentem cum à muliercula de vi fasciuandi suspecta aspiceretur, illico in cibi fastidium, & alia fermè lethalia accidentia incidisse, nec ab illis liberari potuisse, nisi per antidotum contra fascinum adhiberi solitum. Alium vero honestæ vitæ Sacerdotem, ex gravi ægritudine ita infectum esse, ut omnes sibi appropinquantes, nisi robustissimæ forent complexionis, statim malo affectu inficeret. *Philostratus in Apollonio Thyaneo* scribit fuisse quendam Saturninum in Epheso, qui intuitu homines necavit. Quamvis autem tactu, lingua, aliisque membris fascinatio fiat, oculus tamen præcipuum ejusdem organum est. Nam ab oculis animalium noxii quidam ac maligni halitus prodeunt ad res quæ videntur, non quia apprehensio unius immediatè vi imaginationis corpus immutet alterius, ut plurimis visum est, sed per motum cordis, cujus immutatio transit ad oculum, à quo infici potest aliquid extrinsecum, præsertim mutationi valdè obnoxium; quemadmodum menstruatæ mulieris oculus inficit speculum maculisque adspergit; eodem modò infecti & tabidi, quorum oculis aer inquinatur, flores corrumpuntur, & bestiolæ quædam aut enecantur, aut vehementer offenduntur. Quapropter Arabes jure affirmant, mulieres menstruatas solo adspectu præsertim intento, infantes teneriores que pueros, puberes, adultos, maximèque pulchros valde lædere. Oculis autem maximè fascinatio fit, quod quæ venenum habent, magna ex parte in extremis gestant, quæ morsu feriunt, in capite ut chersydrus, muræna, vipera &c. Deinde quia facilius conceptum venenum intenti ad

nocendum ex oculis ejaculantur, quod sine cute sint. Vide *Ramirezium in Pentecontarcha cap.31. Dionys. Carthusian lib.1. de venenis cap.17. Fracastor. lib. de Sympath. & Antipath. Valesium lib. 4. Cont. c. ult. & in libro de sacra Philosophia in com. c. 68. Iohan. Bravum lib. de Psyllis & Marsis fol.* 81. *Valleriolam lib.2. observat. 4. & 7. Antonium Carthaginensem, lib. de fascinatione. Thom. à Veiga lib.1. de dif. febr. c. 4. Paulum Zacchiam lib.2. quæst. medico-Legal. tract.2. q.6.*

§. X. Fascinatio ergo ex spiritu fascinantis per oculos fascinati ad cor ipsius ingresso provenit, qui spiritus à calore puriore ex sanguine progignitur, & quidem talis spiritus est, cujusmodi est in nobis sanguinis humor, qui similes sibi radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittit. Hujus argumentum, quod *Aristot. Libro de Insomniis cap.2.* refert, mulieres nempe menstruatas sanguineis guttis specula sæpe fœdare. Est enim vapor sanguinis tenuissimi, qui aspectum fugit oculorum, & in speculi superficie crassior factus apparet, cum in rariore, aut minus tersa materia non appareat: Estque ut violentus aculeus, sanguineus ille vapor, quem spiritum nominamus, qui oculos diverberat, & cum à percutientis incitatur corde, percussi præcordia, quasi sedem propriam repetit, & cor repercutit, & ut peregrinus sanguis, atque alienus proprium fascinati inficit sanguinem, unde ægrotatio fascinationis, quæ idcirco teneriorem ætatem magis lædit, quod molliori sit corpore, & minus ferienti queat resistere. Modum fascinationis *Plutarchus Lib.5. symposiacon quæst.7.* attigit, explicatius autem *Heliodorus lib.5. AEthiopicæ Historiæ* his verbis proponit: Sic se res habet; Hic aër nobis circumfusus per oculos, nares, halitum aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eò secum ferens, qualis influxerit, talem etiam quibus excipitur, habitum ingenerat. Itaque ubi aliquis livore percitus res pulchras intuetur, circumstantem aërem maleficâ qualitate replet, ac proprium spiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet. Spiritus autem utpote subtilis ad spiritum usque & medullas ipsas pervadit, ac plerisque morbus fit invidia, ac proprium acce-

Digitized by Google

accepit nomen fascinationis. Jam vero illo etiam considera, charides, quam multos sanè oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat, cum tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut mensa eadem participent, sed cum eundem tantum hauserint aërem H. I. Quibus verbis innuere vult res singulas habere suam sphæram radiosam quâ ambiuntur, magis minusve diffusam. Neque eandem potestatem agendi & patiendi, neque semper eandem vim noxæ radiis inesse. Hyæna nonnisi in umbra nocet, Catoblepa & lupi demum si radii antevertant. Sphæram hanc radiosam majori ex parte constituunt effluvia quæ ex corporibus exhalant, & vel natura sua ac per se, vel per aacidens fiunt perniciosa, veneno aliunde assumto. Ita felis bufonem lambendo halitum lethalem quo homines necâbat, contraxisse ferunt, *Salmuth. Centur. 1. Observat. LIX.* At verò ratio veneni per ideam constituitur, undè intoxicari idem erit, quod ideam recipere à veneno, quæ vel necat extinguendo vitæ flammam vel corrumpit ideas seminales abolendo, vel depravat actiones illarum idearum transplantando. Ex quibus omnibus tandem sequitur, quod fascinatio sive infectio, quæ duo hic nobis pari passu ambulant, non ab ipsa visione, qua visio est, proveniat, nec visio per se ullam in alio alterationem faciat, sed potius quod alteratio oriatur ab aliqua venenata qualitate, manente in putridis humoribus, aut vitiosa ipsius intuentis complexione. Quæ qualitas intensa imaginatione propter odium vel amorem spiritibus vitalibus communicatur, & non tantum pervenit ad os & nares, sed etiam ad oculos, & ex oculis, seu potius eorum cavitatibus erumpens aerem proximum malo suo inficit, & una cum aere infecto devehitur usque ad eum, qui fascino inficitur. Vide *Delrium Lib. 3. Disquisit. Magicar. part. 1. quæst. 4. sect. 1. & ibidem Franciscum Valesium de sacrâ Philosophiâ cap. 68. Gutierriũ l. c. nec non Athanasium Kircherum de Magnete Lib. 3. par. 9. cap. 2. Anton. Mizaldum memorabilium Centur. 2. num. 33.*

§. XI. Nihilominus tamẽ verũ est, trucẽ vetularũ aspectũ deformi suo squalore ac tetritudine infantulos posse terrere, & terrore

 postea

Digitized by Google

postea ac timore concitare humores, ac facere ut citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum jam erat dispositum ac præparatum. Et hæc verissima causa est, cur vulgus dicat, vetulas aspectu suo fascinare pueros, cum tamen non aspectus quà talis, id faciat, sed solum quatenus causa est concitationis, humorum & morbi inde secuti. Præclarè *Basilius M. Concione de Invidia apud Matthæum Dresserum Lib. 2. Rhetor. p. m. 513.* differit: Invidos opinantur nonnulli solo aspectu nocere, ut benè alioqui habentia corpora, & vigore ætatis ad summam pulchritudinem erecta, ab invidis colliquescant. Undè sanè moles tota universim contrahitur, quasi perniciosus aliquis fluxus ab illis derivaretur, quo homines marcescerent & corrumperentur. Verùm ego ista relinquo, utpote quæ fabulosa, & ab aniculis in gynecæo conficta esse videntur. Hoc tamen affirmo, cum mali dæmones animos sibi conformes in hominibus reperiunt, tunc suo arbitrio illis abutuntur: undè fit, ut oculis etiam invidorum, tanquam administris pro sua voluntate utantur. Quærit *Valesius*, *Delrio*, *Gutierius* & alii: Unde vulgaris illa fascini nata sit opinio de oculo fascinante per visionem, & ore fascinante laudando? Idem respondet & cum ipso alii hac rationi: quod puere qui solito crassiores pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius adspici, laudari, palpari, motitari, in ulnas & palmas accipi, & quia verissimum est dictum *Hippocratis*, habitum qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum, nec diu in eodem statu permanere, infantuli illi ob teneritudinem facilè ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt, quod cum fit, vulgus non intelligens causam tam repentinæ mutationis, & suspiciosum in malum, culpam in adspicientium ac laudantium oculos & verba conjicit, quos cum quotidiè pueruli pulchelli & obesuli plurimos habeant, facilè anus aliqua rugosa & deformis in hoc numero reperitur, & quia hoc genus tetrum, morosum & odiosum est, ei potius adscribitur noxa quam cæteris. Ab infantibus itum ad agnos, equos, segetes, arbores & alia. Unde pecudes partu & lacte privantur, equi contabescunt, segetes uruntur, arescunt arbores, ac tandem omnia

Digitized by Google

omnia ruunt in pejus. Aliquandò tamen vetulæ malignæ, uti *Bartholomaus de Spinâ Quæst. de Strig. cap.* 8. observat, Diabolum invocant, verbis inordinatissimis, & in nomine ejus OSCULANTUR pueros ad perdendum eos, ut per earum legitimas confessiones cognovimus. Qua ex re debent omni studio prohibere parentes, ne vetulæ infames vel suspectæ pueris appropinquent, vel eosdem osculentur, aut quidquam eis offerant vel tradant. Hoc enim maleficæ valdè desiderant, ut eos inficiant, & Dæmonibus obsequantur.

§. XII. Proinde omnis fascini perniciosa qualitas proximè ad veneni naturam accedit. Sicut enim venenum totum quod invasit ad sui virulentiam convertit; ita quæcunque corpora fascino correpta sunt, in venenatam & corruptam transeunt substantiam. Qualitas in fascinatione duplex est, alia occulta, quam internam vocamus, alia manifesta, quæ in primis quatuor qualitatibus sedem occupat. Calida vel calefaciendo corrodit, & usque ad cor penetrans, corpus dissolvit, vel inflammat & paulatim calefacit. Frigida stuporem inducit, cor immobile reddit, viscera obstruit & refrigerat. Sicca humiditatem absumit. Humida per putredinem partem à parte separat. Unde varias fascinationis differentias cognoscere licet. Ex his omnibus consectarium deduco: dari quosdam à nativitate fascinatores qui etiam non volentes aliis noceant. *VVeinrichius Comment. de Ortu monstror. cap.* 15. fuit, inquit, in nobili familiâ, qui ne adspectum quidem ferre potuit intuentis ipsum vetulæ, ex eoque casu aliquandò è convivio mortuus elatus est, cum vi ad intuendam pertractus esset. Quemadmodum enim inter animalia quædam sunt, quæ reliqua ferè omnia odere & persequuntur, ut serpentum genus; ita & inter homines quidam sunt, qui reliquos odio habent, ob alienissimam constitutionem humorum & complexionis, verba sunt *Fracastorii de Sympath. & Antipath. cap.* 18. Cæterum præter *Plinii* adductum testimonium de quibusdam in Africâ familiis fascinantibus, ratio firma est in promptu: Primò sicut in herbis, lapidibus & animantibus inveniuntur admirabiles virtutes sanandi;

di; secundò sicut reperiuntur plures homines qui ingenitâ facultate & nativâ quadam contrarietate ferarum morsibus resistunt, earumque venena infringunt, vel etiam sanandi dono præditi sunt, quemadmodum *antecedenti Dissertatione* demonstravimus: Ita & in aliquibus hominibus malefica & noxia qualitas nocendi à nativitate est ingenita, ut visu etiam nocere credantur, quorum in oculis & toto corpore venenum nascitur, *Plinio loco citato* asserente. Concors enim est Philosophorum acroama, *si in naturâ rerum unum contrarium reperitur, dari quoque debere alterum.* Quod verò repeti antur Psylli & Marsi quibus gratia juvandi & benefaciendi concessa est, ex Historiarum conditoribus innotuit. Ita *Matthiolus* novit complures, qui simpliciter nullo artificio, nullisque verbis, aspides, viperas prorsus citra incommodum capiebant, quamvis serpentes ipsas pedibus calcarent & manibus comprimerent, aut diutius in nudo pectore gestarent. *Lib. 6. in Dioscoridem cap. 40.* Ex regno animali novimus ictis à scorpione scorpium ipsum qui vulnus inflixit, tritum & percusso loco impositum suæ plagæ ob cœcam quandam naturæ proprietatem, remedium esse, juxta *Dioscoridem Lib. 6. cap. 44.* Sic dens ille qui caninus dicitur, à cane qui momordit, exemptus, aquæ pavores arcet. *Dioscord. Lib. 2. cap. 39.* si folliculo indatur, proque amuleto brachio annectatur. Sic jecur canis, qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo à demorsis sumptum hydrophobiam curat. *Dioscorid.* ibidem.

§. XIII. Ad Antidota fascinationi naturali resistentia quod attinet, videatur *Dioscorides Lib. 3. cap. 87. de alysso. Ruellius Lib. 3. de naturâ stirpium, cap. 38. Aristoteles Problem. 20. quæst. 34. Plinius Lib. 14. cap. 4. Lib. 28. cap. 8. Matthiolus in Dioscorid. Lib. 3. à cap. 135. ad 139. Gardanus Lib. 3. de Venen. cap. 15.* Hic solùm unum vel alterum antiquitatis ritum attendere juvat. *Hieron. Mercurialis Lib. 1. de morbis pueror. cap. 3.* in medio, ex Varrone prodit morem fuisse veterum, ad omnes fascinationes avertendas, de infantum collo res turpes suspendi; ubi per res turpes intelligit quamcunque rem turpem, & hoc non sine ratione erat factum: quia si ulla sit fascinatio in infantibus, secundum Medicos & Philosophos ea est,

quæ

Digitized by Google

quæ fit per oculos, quotiescunque aut viri venenati aut mulieres attentè intuentur ipſos infantes. Veteres ergò illi ſapientiſſimi, ut averterent oculos iſtorum ab aſpiciendis infantibus, jure voluerunt res turpes appendi collo ipſorum, ut hæc fœda & turpia ſpectra facerent, ſicque mulieres attentè non adſpicerent. Hic FASCINUS DEUS ſive *Priapus*, *Mutinus à mutone*, *Tetinus à tenſione* dictus utramque paginam faciebat, quem pudendi maſculi formâ repræſentatum ceu faſcini fugatorem è collo pueris, velut amuletum, ſuſpendebant, ut intuentium oculos ſic depellerent, & omne faſcini genus averruncarent. Omnia enim turpia teſte *Plutarcho, Sympoſ. Lib. 5. Problem. 7.* malos invidorum oculos avertere crediderunt. Idcircò *inquit*, etiam faſcini genus putant ad tabem conducere exſerto ad incommodum viſu, ita ut imbecillius ſuſtineant dolores. *Iſaac Hortibonus* ***Lection.*** *Theocrit. cap. 5.* hic notat προβασκάνιον vocare *Plutarchum*, quod Latini amuletum, vel *mutinum*, recteque Gloſſarii autorem ***mutinum*** explicare προβασκάνιον ſeu προβασκάντιον. Sic *Varro Lib. 6. de Linguâ Latinâ*, Quare turpe id obſcœnum, quod niſi in ſcenâ palam dici non debet. Poteſt vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam ſuſpenditur, ne quid obſit bonæ ſcævæ cauſâ. *Ioſeph. Scaliger in conject.* in hunc *Varronis* locum, *p.* 152. ſic ſcribit: Faſcinus vel faſcinum dicitur veretrum. *Horatius*: *minusve languet faſcinum.* Videtur ita dictum, quod depelleret faſcinationes, ut ex hoc loco cognoſcimus. Itaq; pro amuleto è collo pueris ſuſpendebatur.

Alii peculiari voce faſcino occurrebant, cum ſe vel alios laudarent, dicentes: Græce ἀβασκάντως, Latinè *præfiſcini*, ex præ & faſcino, ut ad verbum ſonet, præter faſcinum, ἀβασκάντως, citra invidiam. *Appulejus in Floridis*: Igitur quod difficile factu erat, quodque revera arduum nobis exiſtimabatur, gratum eſſe populo, placere ordini, probari Magiſtratibus & Principibus, id *præfuſivè* (*præfiſcinè* legit *Muretus Variar. Lect. Lib. 9. cap. 3. Præfaſcine Florentinus apud Elmenhorſtium pag. 382.*) dixerim, jam quodammodo mihi obtigit. Utrumque præfiſcine & præfiſcini Latinè dicitur, quia *Macrobio teſte Lib. 1. Saturn. c. 4.* conſuetum id veteribus fuit, ut

ut his literis plerumque in fine indifferenter uterentur, sicut pristinè & pristini, proclivè & proclivi, die quinti, modò die quintè pro adverbio copulatè dixerunt, cujus indicium hoc est, quod Syllaba secunda corripiatur, quæ natura producitur, cum solum dicitur de die. Confer *Gellii noct. Attic. l. 10. c. 24.* huc pertinent & illæ formulæ: pace vestra hæc dixerim; quod citra invidiam dictum velim; absit invidia dicto; venia sit dicto ut inquit *Plinius l. 5. epist. 6.* bona veniâ dixerim, ut habet *Mamertinus in panegyri ad Maximianum.* Bona hora hoc exaudiat, ut *Quarolus Gilda* quo de *Taubmann. in Comment. ad Plautum p. 1268.* nostri dicunt, Gott gebe daß ichs zur guten Stunde rede/ 2c.

Alii rursus certa quadam adoratione fascinum solebant amoliri, græcam Νέμεσιν invocantes, ut constat ex *Plinio l. 28. hist. nat. c. 2.* item Neptunum. Quod propitia audiat Νέμεσις Dea Rhamnusia! Cajus Caligula sacra Neptuno, aliisque Diis faciebat, quin & Livori, ne qua invidia, ut agebat premeretur. *Dion Cassius l. 29.* Deæ Cuninæ meminit *Lactantius lib. 1. divin. instit. c. 20.* atque à cunis dictam ait, eo quod infantes in cunis tueatur & fascinum submoveat.

Sed & despuendo repercutiebant invidas aut invidiosas laudes, & spei audacioris, si qua pulsassent mentem, veniam petebant in sinum despuendo, quod non dubitem ex sanctiore aliquo instituto profluxisse & in superstitionem tandem vertisse. Vid. *Plin. l. 28. c. 2. & 4. Theocritus Idyllio 6.* ternæ despuitionis mentionem facit Ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Ne vero fascino læderer, ter ipse in gremium meum inspui. *Tibullus l. 1. Eleg. 2.*

Ter cane ter dictis despue carminibus.

Et in fine ejusdem Elegiæ:

Hunc puer, hunc juvenis, turbâ circumsterit arcta,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Persius Satyra 2. v. 33. seq.

Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum frontemque atque uda labella

Lustra-

Infami digito & lustralibus ante salivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.

Uda labella vocat, quia pueris edentulis saliva continuo fluit. *Infami digito*, i.e. medio, qui & impudicus, item verpus dicitur, quia cæteris contractis extendi solet in cinædorum & mollium notam, quod penem repræsentet. *Lustralibus salivis*, i.e. expiatoriis, nam lustrare, expiare & purgare significat, unde festa lustralia quæ quinto quoque anno veteres celebrabant, ad quam puerorum lustrationem *Persium* allusisse sentit *Foquelinus in Comment. ad h. l. p.* 80. *Saliva* autem *virgo*, h. e. quæ stomacho jejuno manavit hic intelligitur, eam enim fascinationes repercutere & serpentes necare autor est *Plinius*. *Vrentes oculos* i. e. lumine & radiis fascinantes, quos inhibere, sive sistere & avertere mater altera seu matertera potuit.

Cæterum nutrices & ancillæ è balneo olim lutum ad averruncandum fascinum adhibebant, eoque digito suo frontem pueri inungebant. Id *Chrysost. hom.* 12. *in* 1. *Cor.* 4. *apud Vrsinum Analect. sacr. Volum.* 1. *Lib.* 1. *num.* 14. *p.* 25. his verbis innuit; Dicamne quod risu majori dignum sit? at at nemo accusat nos intempestivitatis, si eousque sermo nobis procedat. Certe qui sordes velit expurgare, non gravabitur suas prius ipsius inquinare manus. Quid vero illud adeo ridiculum, mihi sane non tale videtur, nam & ideo ingemisco: lutum è balneo nutrices & ancillæ accipiunt eoque digito suo frontem pueri inungunt. Si roges, cui bono lutum? cænum? averruncando, inquient, malo oculo, invidiæ, fascinationi. Conf. *Vrsin. Analect. Vol.* 2. *Lib.* 3. *num.* 9. *p.* 132.

§. XIV. Deinde alia est fascinatio Magica, à Dæmone pendens, qui strigi aut venefico ex pacto sive tacito sive expresso nocere volenti cooperatur. Hujus enim consortio fascinum, maleficia, incantationes, præstigiaturas fieri, ligari homines, ut cum propria uxore non concumbant, cum aliis maximè, fieri impotentes, steriles, philtris, poculis amatoriis, verbis prolatis, orationibus appensis, gestatis figuris, conjurationibus,

 chara-

characteribus & aliis mille modis mille experimenta ac testimonia confirmant. Vid. *Paulus Grillandus tract. de sortilegiis quæst. 3. num. 19. Baptista Codronchius l. 3. c. 6. de morbis venefic. Delrio, Disquisit. magic. part. 1. quæst. 3. Iohan Hucher l. 4. de Maleficiis. VVierus, l. 3. de præstigiis dæmonum c. 18. Gemma geminus l. 2. de divin. Characterismis c. 4. Langius Epist. 38. l. 1. & 34. lib. 2. Fernel. l. 6. Patholog. 13. & lib. 2. de Abdit. cap. 16. Cardan. lib. 2. Contrad. tract. 2. cont. 7. Santorellus lib. 2. Anteprax. cap. 15. & 16. Marcell. Donat. Lib. 2. de Medic. hist. mirabili c. 1. Garcia Carrerius Disputat. 37. ad libros de loc. affect. Paulus AEmilius lib. 2. Histor. Franciæ. Martinus Cramerus Lib. 8. de rebus Polonis. Iohan. Cuspinianus de Cæsaribus in Anastasio. Franciscus Georg. Venetus lib. 1. Problem. Scriptura S. 216. 228. Iohan. Trithem. lib. 1. breviarii annalium Francor. 18. Plin. Hist. nat. lib. 9. c. 3. Cassiodorus lib. 4. Variar. Epist. 23. Iohann. Hassius Lib. 5. de passionib. mulier. tit. de concumbendi impotentia. Iohan. Magnus Marci à Kronland Phil. & Medic. D. nec non Prof. Acad. Pragensis Celeberr. in sua Philosophiâ quam veterem restitutam* nominat, *parte 5. sect. 3.* Philosophis supra citatis modo non usitato de fascino philosophatur, *p.* 565. ita disserens: Maleficium quandoque requirit irradiationem & certam distantiam objecti, unde necesse illud quod patitur, esse sub radiis illius, quod in ipsum agit, ad cujus maleficii genus refertur fascinum. Cum ergo fascinum requirat certam distantiam quo illius vis eo pertingat, non videtur per radios visibiles aut idealiter hæc contagio fieri. Tametsi enim oculi præ aliis partibus lædantur, cujus indicium lacrymæ atque tumor, corpus tamen totum etiam dormientis infantuli, aut visu in aliis objectis occupato, fascinum sentit. Unde necesse effluvium quoddam corporeum eousque produci, quod non aliter corpori incidit, quam halitus mulieris menstruatæ speculo, spiritumque insitum atque hujus Archeum labefactat, vi narcotica oppilando, eo modo, quo umbra Hyenæ canes, cujus indicium oscitatio crebra cum pandiculatione. Quam quidem oppilationem adducit idea ex admiratione individuosa eidem effluvio impressa. Et nisi remedium citò adhibeatur, febris ephemera inde putris ac demum mors sequitur;

quitur; confirmat hunc affectum illius remedium, suffumigatio nimirum ex certis herbis, & abstersio per urinam seu aquam nitrosam, quam mulieres hic injectis carbonibus ignitis parant, eaque halitu illo à superficie corporis deterso ipsum purum ac perspicabile reddit. Amuleta vero & periapta, quæ contra fascinum appendi solent, cujusmodi peciæ panni rubri, dentes apri & similes phantasiæ, partim ideas narcoticas cum effluvio dissipant, partim objectum fiunt admirationis, quo in iisdem imaginatio malefica sistat; quod si vero in majori distantia, & unde objectum aspectabile non est, nec medium ejusmodi effluvio spirituoso pervium læsio proveniat, & imaginatione malefica, cum appetitu nocendi, non dicetur fascinum, sed actio antipathica, quantumvis per aliud medium fieri videatur, cujusmodi icunculæ in nomine illius personæ quam lædere volunt, de cera vel alia materia fabricatæ, quod nefarium opus tametsi plerumque à sacrilegis opera Sathanæ fiat, uti ex abusu rerum quæ his admiscentur, constat, fundamentum tamen habet in natura. Ex identitate enim Archei sunt ideæ communes, à quibus subjectum mutatur. Et fabrica quidem ex intensa imaginatione & hostili effectu per effluvia hac idea sigillata rapitur in consensum, prout fœtus in utero. Ab his vero Archeus maleficati mediante re aliqua, quæ ejusdem corporis fuit, patitur eo modo, quo ab unguento armario Archeus vulnerati. Idque potissimum contingit in otiosis, quibus mens occupata non est, nam qui suis abundat, extraneos motus non sentit. Duffo Scotorum Regi, ut refert *Hector Boëthius Lib. 11. Histor. Scotor.* Moraviæ, regionis Scoticæ apud Forres, proceres, veneficorum arte perpetuas vigilias nocturnas cum sudore incredibili intentavere, sic ut lenta tabe conficeretur. Militis indicio, cui concubina matris suæ arcanum scelus detexerat, deprehensæ noctu veneficæ cereum Regis Duffi simulacrum, ligneo affixum veru ante ignem torrere, & carminibus recitatis, liquore Medicato perfundere. Dum simulacrum igni adhibitum torreretur, Rex in sudorem solvebatur, carminibus autem recitatis perpetua tenebatur vigilia & ad liquescentem ceram macie con-

 ficie-

d by Googl

ficiebatur. Consumptâ cerâ Regi mors imminebat. Perfracto simulacro veneficæ supplicio flammæ sunt affectæ. Ea ipsa nocte qua hæc in Forrensi arce sunt acta, Regem languore levatum & nocte absque sudore quievisse, postridieque redeuntibus viribus omnibus prompte omnia egisse, perinde ac si nulla adversa valetudine fuisset detentus. H.I.

§. XV. Ego salvâ tanti viri auctoritate, illa quæ de certa distantiâ ad fascinum requisita proposuit, ad fascinationem naturalē referenda esse censeo, si scilicet radii visibiles sive effluvia oculorum noxia corpus infantis inficiendum attingunt. Quod si verò infans à fascinante propter locorum distantiam conspici nequeat, & tamen malè habere incipiat, alterius potentiæ in maleficium ex proposito influenti tribuendum erit, auxilio nempe Dæmonis, quia nihil sive corporeum, sive corporis expers agere potest in distans, nisi simul per media corpora agat. Proinde firmissimum axioma *Aristotelis Lib.* 1. *de Generat. & corrupt. cap.* 6. Omnem actionem naturalem fieri per contactum, æternæ manet veritatis. Contactus est affectus corporis alterum tangentis. Actio autem & contactus inter se dum miscentur, in suo permanere nequeunt integritatis & perfectionis gradu. Itaq; necessariò alterantur. Nam alteratio nulla est absq; actione & passione. Undè contactus *Arist. Lib.* 1. *de generat. cap. cit.* est duplex, operationis & quantitatis. Contactus operationis seu alterationes est quidem corporum sublunarium, sed non eorum, quæ sunt ejusdem generis, & quorum alterum tangit, sed non tangitur, movet, sed non movetur, ut qui quendam offendit, tangere eum dicitur, sed non tangi vicissim ab illo. Sed hic contactus casum de infante fascinato nō tangit. Contactus quantitatis iterum duplex est, corporalis & virtualis. Contactus corporalis est corporum quorum extrema sunt simul, ut in se agere & pati possint, *Arist. l.* 1. *de generat. c.* 6. Et hic ad fascinationem physicam requiritur. Contactus virtualis est corporum à se invicem separatorum, quorum unum agit in alterum virtute sua, ita ut nihil repatiatur, quomodo Sol in hæc inferiora agit. Qui contactus homini naturaliter fascinanti non competit, quia ab inter-

Digitized by Google

interjectis corporibus mediis dissipatur & frangitur, ut firmus consistere non possit. Constat igitur, si subjectum ab altero remotum inficiatur, illud non vi naturali, sed concursu mali spiritus fieri. Deinde, quando fascinum in majori distantia per icunculas cereas illatum dicit, fundamentum habere in natura, vereor ne cordati viri judicent Doctorem Marcum Lamiis patrocinari velle, quasi omnes illarum intentiones per media naturalia tantum in effectum deducantur. Sed doceat quæso Philosophus acutissimus, undè icunculæ ceræ maleficâ ideâ sigillatæ tanta vis suppetat, ut statum sani hominis pervertere, imo ipsam mortem accelerare queat. Naturaliter id contingere, nunquam, satis scio, probabit, ergò ab alio principio efficaciam recipiat necesse est. *Cardanus* equidem *l*.15.*c*.80. *de varietate rerum*, & *Iohannes VVierus l*.3. *c*.14. allegatam de Scotorum Rege historiam fabulis accensent, quemadmodum omnia, quæ à veneficis perficiuntur vel pro meris somniis & phantasiæ depravatæ erroribus, vel figmentis habent. Quod autem tali maleficio detestandi dæmonis satellites aliis, quibus irascuntur, sæpe numero mortem inferant, vel sequens relatio priori concordans ex *Christoph. Braveri annalibus Trevirens. l*. 2. ad ann. M L X V I. indicabit: Refert ille Eberhardum ArchiEpiscopum Trevirens. obstinatam Hebræorum gentem ad Christiana sacra redigere voluisse, quare necem ejus quæsivisse Judæos. Excussis igitur diligenter consiliis ante diem X V I I I. Cal. Mart. quo die proximo paschali sacro fonti, ex ritu Ecclesiæ Pontifex operam daturus erat, facta ex cerâ ad Episcopi similitudinem imagine, Clericum ædis Paulinæ nomen ei erat Christiano, sed Pseudo Christianum ego potius dixerim, corrupere pretio, ut ad stygias has machinationes, imaginem eam undæ salutari immersam ablueret, ac veluti infantem sacro fonte tingendum, expiaret. Ubi igitur dies sanctioris hebdomadæ extremus illuxit, Archiepiscopus Pontificali habitu ornatus & stolâ incinctus ad sacrosanctum lavacrum, cum honesto Clericorum agmine prodit, tum vero Judæi præparatam jam maleficiis iconem lychnis infe-

inferentes accendere, ea porro absumpta & dimidiata Pontificem sacris mysteriis insistentem, vires omnino subito liquere. Elanguidus Antistes veneni afflatu, fascinoque propemodum enectus abcessit in sacrarium; ibi positis coram Christi in cruce pendentis effigie genibus, fusus in preces, caputque in Archidiaconi sinum reclinans, spiritum exhalavit, cujus Epitaphium:

PAUSAT HIC EBERHARDUS TREVIRORUM
ARCHIEPISCOPUS, QUI IN VIGILIA PASCHÆ
SACRIS INSTANS OFFICIIS, EX CEREA
IMAGINE PER JUDÆOS ACCENSA
INFIRMATUS, AD SACRARIUM DUCTUS
IBIDEM FLEXIS GENIBUS ORANS IN
SACRIS VESTIBUS EXSPIRAVIT. ANNO
DNI. MLXVI. XVII. KAL. MAJI.

Ego totum istud negotium Magia illicita perfici, in eoque diabolum choragum agere securè assero. Nam ex plurimorum bonæ fidei scriptorum consensu innotuit, magicis artibus per certas ceremonias & actiones incendi posse libidinem, elementa turbari, aquam de cœlo pluere, aerem mutari, homines in alia corpora transponi, & morbos ferinos insuperabiles induci, transmutatis noxiis succis, à partibus ignobilibus ad nobiles, vel instrumentorum figura vitiata, vel immediatè per motum localem, vel illudendo sensibus, vel applicando activa passivis, vid. *Tholosan. Lib.* 34. *Syntagm. jur. univ. c.* 14. *Christoph. Landinus in Virgilii locum.*

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Ex hoc venenato fonte scaturiunt morbi immanes, atroces, admirabiles, qui licet naturalibus similes appareant, cum tamen causam habeant medendi arti haud quaquam obsequentem, jure à *Fernelio lib. de abdit. rer. caus. c.* 16. *trans naturam* appellantur; Qui remediis naturalibus applicitis in pejus ruunt, aliis vero trans naturam admotis consanescunt.

§. XVI. Unicum adhuc idque memorabile de maleficio per intuitum parato addam. Cum nuper animo à seriis subducto ama-

Digitized by Google

amænitatis pabulum quærerem, variis exoticarum gentium historiis intentus, Arabicam forte fortuna veneficam offendi, quæ propter perpetratum scelus, quo juvenis Ormusini cor devoraverat, in præsentia Petri Della Valle carceri inclusa fuit. Res uti gesta est, cum circumstantiis lectori à laudato auctore Itinerarii parte 3. epist. 17. p. 218. his verbis exponitur: Es wurde ein altes Arabisches Weib Nahmens Meluk gefänglich eingezogen / welche der Hexerey beschuldiget worden / und daß sie einen Jüngling / von Ormus gebürtig / welcher vor diesem ein Christ gewest / zu Combru aber erst neulich ein Machometaner worden / bezaubert / oder wie sie es in gemein nennen / sein Hertz gefressen habe / welches sie auß Rachgier gethan / weil dieser Jüngling / anjetzo von den Machometanern Mahammed genannt / mit ihrer Tochter einer eine Zeitlang in Unehren zugehalten / dieselbe aber hernach / auß weiß nicht was für Ursachen verlassen / gestalten dann dieser Jüngling / welcher sich in einem jämmerlichen Zustand / und in Gefahr seines Lebens befande / selbst einer von den Anklägern gewesen. Was die Weise derselben Zauberey betrifft / so geschicht sie durch die Augen / und den Mund / in deme die Zauberinnen den jenigen / dessen Hertz sie fressen wollen / eine gute Weile mit unverwendeten Augen ansehen / und weiß nicht was für Teufflische Worte heimlich bey sich brummeln; wormit sie durch Krafft solcher Bezauberung / und deß Teuffels Mitwürckung so viel zu wegen bringen / daß dieselbe Person / ob sie schon frisch und gesund ist / in einem Augenblick in eine unbekandte und unheylsame Kranckheit fällt / wodurch sie wie ein Schwindsichtiger / in kurtzer Zeit dergestalt außgezehret / daß sie endlich darvon sterben muß. Und diese ihre Würckung thun sie bißweilen so geschwind / daß ein Mensch / wann sie sein Hertz / wie sie zu reden pflegen / gantz außgefressen / (dann sie können es nach ihrer Kunst / entweder gantz / oder nur zum Theil verzehren / und machen / daß ein Mensch gantz und gar / oder nur halb / und entweder bald / oder nach und nach außdorret) zum öfftern in wenig Tagen seinen Geist auffgeben muß. Die Inwohner nennen diese Art der Zauberey das Hertz fressen; weil sie in der Meynung sind / daß der Teuffel der Zauberin Augen

dergestalt verblende/ daß sie vermeyne/ daß deß Bezauberten Hertz und Eingeweid in Krafft ihrer Zauber-Wort/ unsichtbarer Weise auß seinem Leib herauß gehen/ und sie dasselbe essen/ woran sie dann/ wie sie vorgeben/ einen über alle massen angenehmen Geschmack empfinden/ so gar/ daß sie manchmahln/ ohne allen vorhergehenden Haß und Feindschafft unschuldige Personen/ ja ihre nächste Bluts-Freunde auff solche Weise tödten: wie man dann von dieser gefangenen Hexen außgegeben/ daß sie vor etlichen Jahren ihre eygene Tochter auff solche Weise hingerichtet habe. Dieses alles geschicht/ wie sie sagen/ weil sie ihre Lust hierzu antreibt/ daß sie das Hertz einer Person/ als eine ihnen sehr annehmliche Speiß/ ohne ansehung einiger Freund- oder Verwandschafft fressen müssen/ und sich dessen nicht enthalten können.

Diesen verfluchten Leuten nun gibt der Teuffel solche Personen in den Sinn/ über welche er/ wegen ihrer schweren begangenen Sünden grosse Macht bekommen. Und daß deme also seye/ daß der Teuffel/ in dergleichen Fall/ diesen Unholden den Lust zu einer solchen Speiß eingebe/ nehme ich von einer gleichmässigen Geschicht ab/ welche mir von dem P. Sebastian d'Jesu, einem Augustiner auß Portugall/ und glaubwürdigen frommen Mann/ welcher zu meiner Zeit Prior ihres Convents zu Hispahan gewest/ erzehlet worden ist: Dieser sagte mir/ daß einsmahls an einem den Portugiesen zuständigen Ort/ an den Gräntzen deß glückseligen Arabien/ (ich weiß mich nicht mehr zu entsinnen/ ob es zu Malcat oder Ormus gewest) ein Arabier umb dergleichen Verbrechen willen gefangen worden/ den der Capitain oder Statthalter dieses Orts/ ehe er ihn hinrichten lassen/ umb sich der Warheit dieses Zauber-Wercks/ welches in diesem Land für so gewiß gehalten wird/ zu erkündigen/ als er vor ihn gebracht worden/ gefragt/ ob er das inwendige auß einer Cucumern ohne öffnung derselben herauß nehmen könne? welches der Zauberer mit Ja beantwortet/ als er nun einen Cucumern bringen lassen/ und der Zauberer in deß Capitains gegenwart denselben eine Zeitlang steiff angesehen/ und seine Zauber-Wort heimlich gesprochen/ hätte er endlich gesagt/ er habe ihn gantz und

gar

gar auffgegeſſen/nachdem man nun die Cucumern auffgeſchnitten/ wäre dieſelbe inwendig gantz lär geweſt. Dieſes iſt nichts unmügliches/weil der Teuffel/deſſen Hülffe ſich die Zauberer bedienen/ auß Gottes Verhängnuß / groſſe Macht über die untere Geſchöpffe hat/ſolches und noch ein mehrers auſſer allem Zweiffel thun kan. So iſt auch kein Wunder nicht/daß die Menſchen/welche vernünfftige/und von Natur ſo edle Geſchöpffe ſeyn/dergleichen Würckungen zu wegen bringen können / alldieweilen es gar leicht geſchehen kan/daß wo nicht die Seele wegen ihrer Vortrefflichkeit/jedoch zum wenigſten der Leib/als der unedlere Theil/dergleichen Würckungen deß Satans unterworffen ſey. Hierbey erzehlte mir dieſer Pater ferners / daß als ein ſolcher Zauberer / nicht weiß ich/ ob es eben dieſer oder ein anderer geweſt/den man umb dergleichen Verbrechens willen eingezogen/gefragt worden/ ob er das Hertz deß Portugieſiſchen Capitains eſſen können? Er geantwortet/ Nein/und darbey geſagt/ daß die Francken (worunter er alle Europeiſche Chriſten verſtunde/ welcher Name denſelben/ohne Unterſcheid/in Orient gegeben wird) etwas in der Bruſt hätten / welches ſie wie ein ſtarcker Harniſch beſchütze/und von ſolcher Härtigkeit ſeye / daß die Zauberey keines weges durchdringen könne. Dieſes kan auſſer allem Zweiffel nichts anders ſeyn / als die Krafft der H. Tauffe/ welche die Rüſtung deß Glaubens/und die Freyheit der Kinder der Kirchen iſt/wider welche die Pforten der Höllen nichts vermögen.

§. XVII. Hactenus de effluviis vivorum corporum. Porrò quæritur, an ex jam demortuis corporibus noxia effluvia exhalent nec ne? De iis qui in confinio mortis poſiti ſunt tetros halitus exire nemo facilè dubitabit, num idem in defunctis accidat, de eo Medicorum ſententiæ diſſonantes reperiuntur. Quibusdam contra ſanam rationẽ videtur, ſtatuere, quod ex cadavere omni activitate innatoque calore prorſus deſtituto, meatibus adſtrictis & ob frigiditatem conſtipatis, per quos fuligo aliàs tranſit, putres humores perſpirare, aliosque contaminare poſſint. Nam tanta eſt inter ſymbola Sympathia concedentibus omnibus cum Philoſopho, ut non niſi inter vivos homines exiſtat. Undè etiam auctoritate Galeni exemplo poſito in Scorpio 3. *de loc. cap.* 7

 dicunt

dicunt, cætera vulnera venenata etsi lethalia sint, non tam sæva parere symptomata, quàm quæ ex animalium venenosorum morsu accidunt. Conf. *Gal. Lib. de Inæqual. intemp. 6. Dioscorid. Lib. 6. cap. 35. Fernel. Lib. 2. de abditis rer. causis, cap. 11.* Quod ipsum pulchrè exponit *Iohann-Andreas à Cruce, Lib. 3. de Morsibus venenosis, tract. 5. Tit. de Curat. morsus venenosi* his verbis: Nonnulli opinantur, quod vulnera illata ab animalis venenosi viventis morsu sunt multò graviora ac periculosiora illis, quæ à venenato telo causantur. Nam venenum quod ab animali provenit valdè acutum ac penetrabile est, cum autore *Celso* quilibet morsus virulentia quadam lædere soleat, quæ propria malignitate membri complexionem turbat & corrumpit, ac intrinsecâ qualitate cordi nocumentum afferre quærit. *Hæc ille.* Atque hoc dubio caret, quoniam in partem de morsu apertam, vel salivam vel humorem caloris interventu eructat, cum quo virus in arterias, in omne denique corpus obrepit, & primùm spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam inquinat & labefactat. Ut ergò cadaver noxium sit & contagiosum, in proximique corporis ruinam & damnum sui furoris proferat incommoda, debet habere adminiculantem calorem, ut vapore emisso vicinum corpus brevi admodum tempore afficeret, quo cum careat, & contagionis seminaria sint finita, contagiosum esse nequit. Eandem thesin *Fracastorius*, Medicus & Poeta clarissimus, qui rectius omnibus de contagio fuit ratiocinatus, confirmat, *Lib. 1. de Contagione cap. 12.* dicens: Mortuum autem animal contagionē eam non servat, qua tenebatur vivens, quoniam seminaria contagionis una cum calore innato extincta sunt &c. Et in *initio capitis*, postquam dixerat, contagiones non uno modo se habere, nam aliæ promtissimè inhærent & afficiunt, aliæ seriùs, aliæ statim se manifestant, subdit: omnes autem in vivo corpore natæ infectionem disseminare, in mortuo non. Ejus forsan consilio & auctoritate ductus *Rondeletius* manifesto experimento hanc sententiam illustrare voluit, *Lib. de febribus, cap. de febre pestilentiali* ita pronuncians: Quare corpora illa mortuorum, quæ amplius non exspirant, nullum venenum

nenum ejaculantur, quod si aliquid contrahatur, id potius ab eorum pannis contrahitur, quàm ullâ alia re. Siquidèm dissecuimus aliquandò corpora mortuorum ex peste, multis spectantibus studiosis, sine aliquo damno, propterea, quod in animali perit omne venenum. Quam ob rem si hæc vera sunt, & tot eruditissimorum hominum expressis testimoniis comprobata, cur cadavera emortua vitiosos aut contagiosos halitus effundere posse asseremus?

§. XVIII. Verum enimverò, rationes & testimonia in contrarium solida satis & evidentia prostant, quibus innixi affirmativam sententiam hoc loco defendendam suscipimus. Videmus in ipsis morientibus, interdum etiam in demortuis Scorbuticas maculas efflorescere, quatenus copiosa materia peccans, vi superstitis etiam post mortem caloris à centro ad circumferentiam corporis movetur. Non enim absurdum est, in demortuis quoque aliquamdiu caloris effecta superesse posse, licet mors extinctio caloris dicatur. Vid. *Gregor. Horst. de Scorbuto Sect. 2. thesi 5.* Imò à spirituum vaporumque reliquiis in demortuis tremulos motus excitari videas, sicuti sequentia exempla edocebunt. Cum nobilis grandæva virgo in Daniâ extremum spiritum edidisset, officiosa mulier cauponarii oculorum supercilia claudebat, dumq; operi huic religione consuetâ accingitur, ingens ex ore sonitus prodit, quem ructum (inquit *Thomas Bartholinus Histor. Anatomic. & Medic. Cent. 6. n. 4. p. 203.*) credo ex vaporibus in ventriculo conclusis ex hypochondriaco affectu emergentem. Postea in ferali mensa funus adornatur; consuuntur à mulieribus amicis seu præficis sepulchralia lintea, inter quas occupationes supercilia aperit cadaver, interturbatque susceptas mulierum operas improvisa, terrorisque plena oculorum apertio, quam illæ nescio cui miraculo, ego Spirituum reliquiis adscribo, vel ciliis rigentibus serius clausis. Aliud memorabile *Marcellus Donatus Lib. 2. de Medicâ historia mirabili cap. 3. pag. 144.* recenset. Monialis quædam in Cœnobio D. Vincentio sacro, cum per sex menses phthisi laborásset, apoplexiâ repentè correpta, quæ in dextræ partis paraplegiam

terminavit, triduo post exanimata feretro imponitur. Monacha altera affinis ingemiscens & lachrymabunda demortuæ manum DEOSCULATUM accipiens, ter validè constringi persentit, tanquam miraculo perculsa, reliquas adstantes moniales advocat, accurrunt, manum à mortua, validè comprehendi intuitæ mirantur. Nos causam naturalem indagantes censuimus, mulierem Deo dicatam non prorsus animam exhalâsse, sed remansisse vitæ fomites & igniculos quosdam, quales in præfocatis, & validâ apoplexiâ detentis non semel observatos scimus, licet sensus, motus, pulsus & respiratio sint aboliti, undè motus illos constrictionis convulsivos excitatos in extrema extinctione putavimus, quod veritati consentaneum esse magis affirmare possumus ex historia *à Matthæo Villano hist. sui temporis l.3. cap.* 46. descripta, ait namque Florentiæ Gualterio Bustaccii Ubertini filio dissecto publicè à carnifice capite, atque cadavere arcæ imposito, dum ad Ecclesiam sanctæ crucis humandum gestaretur, adeo repente concussione valida sponte exagitatum ut arcæ tabulata invicem disjungerentur, ac pene ex gestantium humeris decideret, quod ad jactum balistariæ sagittæ dum funus progrederetur perseveravit, non sine omnium adstantium ingenti admiratione. Conf. *Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum lib.* 4. *cap.* 6. *p.m.* 523. *edit. Lips. in* 8. Anno MDCLXXIV. Porrò notissimum est, vel etiam iis qui prima Medicinæ limina salutârunt, ex cadaveribus mortuis in bello pestem oriri posse, quare unanimi consensu Medici illa illicò esse cremanda imperârunt. In illis enim licet cesset calor innatus, refrigeratum sit corpus, deficiatque exspiratio arteriarum & minor sit exhalatio, ratione tamen putrescentis materiæ in corde, in venis, arteriis per transpirationem fit sufficiens evaporatio ad inficiendum aërem. Hujus rei manifestum signum præbet fœtor ingens, non nisi ab effumante calore plurimâque vaporum copiâ exsurgens ex sordidâ circa viscera putredine natus, quæ ad absentiam nativi caloris, à quo antea coërceba-

ceba-

Digitized by Google

cebatur, ſeſe inſolenter eructat. Idcirco ſi fœtentes vapores à cadavere elevati aerem putredinoſè inficiunt, quid mirum ſi ipſi à cadavere peſte emortuo elati corpora vicina inficiant peſte dira? Perniciosſius ergò multò ex peſtilenti lue emortuum corpus, quam ipſum ægrotantem attingere. Illud enim cum vehementiorem arguat cauſam, eminentiori quodam perdendi modo inficiendi vim habet. Nam quod in vivis calor effumans per patentes minimeque occluſas vias, reſpirationem videlicet & tranſpirationem efficere poteſt, id calor putredinoſus per hanc partem peragere valet efficacius.

§. XIX. Deinde, ſi canis rabidus emortuus inficit alios rabie dirâ, licet extincta animali emortuo contagionis ſeminaria videantur, cur homo peſte emortuus alios etiam non inficiet? Primum probant illuſtria eruditiſſimorum hominum teſtimonia. Nam *Cælius Aurelianus lib. 3. acut. cap. 9.* narrat, Sartricem quandam cum chlamydem ſciſſam rabidis morſibus ſarciendam ſumeret, atque ore ſtamina componeret, & lingua pannorum ſuturas lamberet alluendo, quo tranſitum acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem veniſſe. *Palmarius lib. de morb. contagioſis pag. 266. 267.* animalia ſtramentum in quo rabie perciti ſues decubuerant, deguſtantia contractâ primò rabie periiſſe vidit. Quare contagionis ſeminaria extincto calore nativo deleta non ſunt, ut perperam dicebat *Fracaſtorius*. Conſule *Sennertum lib. 4. de febr. cap. 2.* ad Rondeletii experimentum reſponſio hæc inſervit: Licet ſit veriſſimum, attamen non concludit. Nam ut bellè dicebat *Galenus lib. 1. de dif. febr. cap. 4.* nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt, alioquin omnes cum peſtilentibus converſantes morerentur, quoniam non quævis demorſa à rabidis aguntur in rabiem, ſed diſpoſita tantum. *Nicolus ſerm. 4. tract. 4.* ait: Ego vidi canem rabioſum mordere quendam anſerem, & dilaniavit de cute ejus multũ, cum ſanguinis effuſione, & tamen nullum malum accidens inde anſer paſſus eſt, & tamen erat canis ille valde rabioſus, quia

poſt

post valde parvam moram momordit quendam juvenem, qui inde factus rabiosus, mortuus est. Confer supra §.4. hujus dissertationis, item *Zacuti Lusitani praxin medic. admirand. lib. 3. observat. 43. p. 105. & observat. 44.* Ubi sanguinem secta vena fluentem totum cubiculum ægroti infecisse bis se observasse testatur. *Rodericus Castrensis Lusitanus lib. 3. de meteor. Microcos. cap. 4.* Nam si fætidus & graveolens est, mortem præsagit, ut notat *Petrus Forestus Lib. 1. de febr. 16.* Vocatus tempore pestis ut inviserem ægrum febri arreptum parum febrientem inveni eum aspectu hilari, tactu miti, urina bona, jussi secare basilicam, nam plethoricus erat. Vesperi ad eum invisendum è mola descendo, ecce casum mirum vicini narrant, ex sanguinis extracti fætore horrendo, tres ministros infectos veluti sideratos occubuisse, subito & ægrum animam efflare inculcant. Hoc audito discedo. Confer *Valleriolam lib. 3. loc. com. cap. 18. Salium lib. de peste cap. 5. Gemmam lib. 1. Cosmocritic. 13.* Insuper observavit excellentissimus Dominus *D. Marcb. Archiater Electoralis Brandenburg.* cum in Holsatiâ ageret, juvenculam civis Eccelferdensis uxorem quam tenerrimè amabat, immaturâ morte obiisse. Hæc cum feretro imposita esset, maritus suavissimæ conversationis cum vivâ inviolabiliter cultæ recordatus, illiusque desiderio mirum in modum accensus, emortuæ adsistebat, ejusque hianti ori subinde multis delibutus lachrymis, non sine forti amoris impressione, OSCULA figebat; inde mæstus viduus exspirantem cadaveris halitum tantopere imbibit, ut CADAVEROSUM FOETOREM HORRIDIS OSCULIS contractum toto vitæ decurrentis spatio exhalaret. In hunc notabilem casum Nobiliss. & Excell. Dn. *D. Iacobus Barner. S. R. M. Pol. Medicus & Reip. Elbingensis Physicus meritissimus, mecum propter singularem à multis retrò annis inter exteros intemeratè* exercitam amicitiam benevole communicatum, promptissimâ Musâ, tale Epigramma effudit.

Quam vitæ sociam vivam spiravit & alsit,
Hanc etiam spirat morte ubi tacta cadit.
Sic mixtæ haud pereunt animæ, post fataque durant,
Non tantum in mortem, sic superatque fides.

Ex

Digitized by Google

Ex quibus nemo non vel manibus palpare poteſt, etiam poſt egreſſum animæ ex corpore morbido vaporum aliquid per intus retentum calorem remanere, quod nobis probandum ſuſceperamus.

§. XX. Aliud exemplum fœtoris cadaveroſi exhibet *D. Sigismundus Schnitzerus apud D. Gregor. Horſt. Archiatrum Vlmenſ. Epiſt. Medic. lib. 2. Sect. 10. p. m. 500.* Virgo annorum XVII. in monaſterium ſancti ſepulchri Bambergæ Ann. MDCI. miſſa eſt, ut anno (quem ſic ſuo more vocant) probationis peracto, habitum monialis induta, ordini iſti manciparetur. Hæc prædictum monaſterium vix dum ingreſſa, fœtorem cæteris monialibus ſummè intolerabilem eructare animadvertitur, fœtorem inquam, quaſi putreſcentis cadaveris, ſive in eodem cum cæteris verſetur contubernio, ſive in ſua lateat crypta, (quam cellam vocant) hanc enim prætereuntes quoque odorantur, ita ut inprimis hujus virginis σῶμα quaſi σῆμα haud immeritò dici queat. Colore eſt florido, omnes functiones bene obit, de nulla corporis parte querela ulla, nulla, referentibus cæteris monialibus, menda: concludit tandem epiſtolam ſtatuens, putorem illum, non ab oris, ventriculi, uteri, aut alterius corporis partis vitio manare, ſed eam eſſe univerſi corporis ἰδιοσυγκρασίαν, ideoque malum omnem Medicamentorum adhibitorum efficaciam eluſiſſe. Ad hæc reſpondet D. *Andreas Libavius D. Schnitzero*: Sed ſi ideo Syncraſia eſt, incepit malum in prima ſeminis ad conſtruenda membra miſtione, dependetque tam fœdus odor ex ipſa craſeos forma, quaſi ſingularitate ſui inexplicabilis commiſtionum ratio effeciſſet, ut deinceps hujusmodi ἄῤῥητος ποιότης ſequeretur ſemper conſtitutionem, nec deleri poſſet, niſi ſoluta miſtione. Sit ita, an non, exploratu cognituque eſt difficilimum, ultraque captum humanum poſitum. Proinde affirmans negansque pari fruuntur jure, cum tam proclive ſit negare, quod ſine demonſtratione dicitur, quam affirmare, præſertim cauſis in conſpectum & contemplationem venientibus aliis. Quidni enim dicamus, non in craſi fuiſſe vitium, ſed acceſſorium quoddam forinſecus iſtam ſubſtantiæ alteratio-

nem induxiſſe, vel talem aſperſiſſe labem ut non hominem ſed cadaver ſpiret? Nec ſemper brevis ea contagio eſt, nonnunquam commoritur, uſq; ad extremam diſſolutionem compagis indivulſus comes. In hoc genere eſt, contaminato ſanguine ſemineq; & conſtitiſſe, & nutritum eſſe intra parentem: aliquid paſſum eſſe matris nauſea & conſternatione, affectuq; gravi, quales maculas noſti inuri indelebiliter, malaciâ correpti matribus, & valido animi motu, quin & membrorũ, utpote manuum, concuſſis, Spirituq; cogitationibus directo in conceptum, aut utero latitantem tenerum embryonem. Conſternata ſit illa ſepulchro; ſupervenerit unctioni cadaveris: ſordibus putridis ex alvo decumbenti cum redditis nauſeam conceperit, & ſimilibus fuerit graviter affecta. Inde nota infanti eſſe poteſt. Memini Epilepticos pueros, oleo ſuccini inunctos, ſepulchrale quid olere. Cum fœminæ operam dant parturientibus, ægrotis & aliis, facile concipere ſeminaria, dum uterum gerunt, poſſunt; ne quid dicam inter menſtrua putrida ſat diu morari conceptum, aut etiam eo tempore primordia ſui accipere potuiſſe: Undè primis fermentationibus graves halitus, ſed poſtea etiam leproſitates & hujusmodi emergere. Novimus ab utero diſpoſitos ad Gallicum, Cancros, Elephantiaſin, &c. nihil ſpirare jucundum, etiam tunc cum videntur belle habere. *Idem aliâ Epiſtola ad eundem p. 505.* dicit: Apud nos compertum eſt quandam juvenculam in matrimonio viventem tempore fluentium menſium fere pejus cloacis olere, maritumque tunc afflictim degere. Non eſt difficile judicatu, talem quandam diſcraſiam totum occupare, quæ in ſanguine corrupto aliquando exiſtit. Eſt autem ſanguis πρὸς τὸ ὅλον. Quale nutrimentum in utero, tale nutritum: quod cum primum fuit tam tetrum, ſubſtantiam reliquit talem, quæ ſemper ſibi ſimile ex alimento facit. Tales puellæ niſi arte medicâ reſtituantur, plerumque ſpe matrimonii excidunt. Ut enim bona merx facilè emptorem allicit, ita putris ingrato pedore vel è longinquo terret accedentes. *Oſcula fragrantia & ſuaveolentia expetuntur*; *ſordida, olida, rancida, ubique ſunt ingrata.* Sed ut omnibus in familiæ Veneris verſantibus ſolatium aliquod impertiam, Amaſiisque virguncular. conſulam, ecce pro fœtore oris opti-

optimum præſidium *Zacuti Luſitani Lib.1.de Praxi Medica admiranda Obſervat.87.p.20.adſcribo*: Illuſtris quædam matrona adeo fœdo horribilique oris fœtore continuo premebatur, ut aſſiſtentes circa ipſam immorari non poſſent, pro quo domando vitio, à corruptis putridisque humoribus in ventriculo genitis ſuborto, cum plurima tentâſſet auxilia, quæ tum inutilem ſtomacho vacuarent humorum copiam, unaque ſuavitatem & robur ori ventriculoque conciliarent, & cauterium in crure, incaſſum tamen affigeret; tandem pilulis his unius menſis ſpatio aſſumptis inpoſterum ſuavem ſpiravit odorem, nam binas duabus horis poſt cœnam devorabat, quæ gravem oris halitum emendant, ſuavitatem conciliant, & ructûs tædioſos abolent. ℞. Myrobalanor. emblic. Chebulor. an ℥ß. Roriſmarini, ſemin. citri, Myrrhæ, ſem. Myrti, an. ℨj. Cinnamomi, ℨj. Galangæ Malobathri, Hydropiper. Nucis Myriſticæ, an. ℈ß. Caryophyllor. ℈ß. Galliæ Moſchatæ, ℈j. Aromatic. roſati, Diamoſchi dulcis, an. ℨß. Maſtichis, Coriandri, Aniſi, ſem. fœnicul. an. ℈j. Moſchati odorati, Ambari, an. gr. xx. Agalloch. elect. ℈jß. Pulveriſanda pulveriſentur, & deinde ad umbram exſiccentur, prius vino odorifero, & aquâ flor. Aurantior. irrorata, deinde cum balſami guttulis, & Rhodomelite fiant pilulæ ad modum ciceris, & deaurentur.

§. XXI. Supereſt ut de *Oſculo Mortifero* agam, cujus mentionem facit *Sim. Majolus tom.1. dier. canicul. colloq.3.* ego novi, *inquit*, adoleſcentulam ingenuã, quam cum delectus à parentibus in ejus noxam ſponſus, ipſa inſidioſi amoris incurioſa, furtivâ quadã familiaritate deoſculatus eſſet, intra unius horæ intervallum illa, tametſi compoſitiſſimâ eſſet valetudine, virginales ſuas exuvias ad mortẽ depoſuit, tanta ſe affecerat vi imaginationis, velut temerato pudore famoſæ libidinis hoſtia evaſiſſet. Quamobrem, ne cognatio quã modo cum adoleſcente panxerant parentes morte filiæ eluderetur, alteram ſororem minorem natu ei deſponderunt. Sic unus binas ſorores deſponſatas habuit, atq; uno horæ momẽto geminata fuere ſponſalia. Cauſa externa tam repentinæ mortis citra dubiũ fuit dolor propter admiſſum oſculum firmiter impreſſus, qui totã corporis ſtructurã vehementi alteratione concuſſit ac Spir. vital.

 adcò

adeò coarctavit, ut vim omnem penitus amitterent. Passiones enim animi corpus nostrum maxime afficere posse, quilibet nostrum quotidie in seipso, dummodo velit advertere, ubertim cognoscet. Quod autem ex iisdem repentina mors subsequatur, vel Symptomata prava contingant, aliquot miris exemplis demonstratum ibo. Ex dolore Wilhelmus Roschildiensis cadaveri Regis Daniæ Svenoni amicissimo ipsius illacrymans, statim extinctus est, relatore *Alberto Krantzio lib.4 Hist. Dan.* Narrant historici ferè omnes, anno MCCCCXCIV. vel ut Sabellicus MDXCV. dum Gallica nobilitas è Neapolitano Regno recederet, Domini Monpensierii filium super patris tumulum plorantem dolore extinctum fuisse. Raisciacus Suevus cum filium strenuè contra Turcas dimicantem in Budæ obsidione occubuisse ex cadavere ad se relato cognovisset, repentino dolore ad vitalia profundius pervadente, cum rigentibus oculis stetisset, paulò post, nihil effatus interiit, quemadmodum Historici testantur, & inter cæteros *Paulus Iovius lib. 39. historiarum sui temporis.* Quosdam præ lætitia & amore periisse etiam constat. Sic Sophoclem cum victor in Tragico concursu declaratus esset, statim exanimatum esse tradit *Plinius lib.7. cap.37.* cui *Valer. Max. Volaterranus & Pontanus* subscribunt. Sic & mulieres binas Romanas filio utroque vivo conspecto, quos in pugna Cannarum occubuisse existimabant, gaudio extinctas, tradidit *Livius lib. 22. hist. ab urbe condita.* Philippidem Comœdiographum, cum in certamine Poetarum vicisset, inter gaudium repente mortuus est, autore Gellio. Et Diagoram Rhodium cum duos filios Athletas, ut *Cicero primo Tusculanarum quæstionum*, vel tres, ut *Gellius 3. Noctium Atticarum*, testantur, publicè victores coronatos conspiceret, nimia lætitia expirâsse, apud prædictos Auctores legimus. Polycratam nobilem fœminam Navo insula cognita repente insperato gaudio animam expirasse Plutarchus de claris mulieribus est testis. Narrat *Antonius Bontinius rerum Vngaricarum lib. 3. Decad.3.* memorabile duorum amantium exemplum: Eurialus equestris ordinis juvenis, & Comes Augustalis mira pulchritudine spe-

ne ſpectatiſſimus, commorante apud Senenſes Sigismundo Imperatore, Bohemiæ, & Ungariæ Rege, primo obtutu in Lucretiæ Senenſis amorem exarſit, pari quoque ardore correpta virgo, quam ob venuſtatem & formæ præſtantiam, alteram Venerem appellabant; amoris æſtus brevi utrumque voti compotem fecit. Sed abeunte Romam Imperatore cum Eurialus amicam deſerere cogeretur, ſecundum digreſſum altera ſexus imbecillitate parum conſtans, præ amantis inopia expiravit, alter amicorum conſilio, & ſolatio aliquantisper inſtauratus, quamvis vitam diſtulit, nunquam tamen amplius ridere viſus eſt. Miranda quoque ex indignatione eveniſſe memoriæ mandatum eſt. *Val. Max. Lib. 1. memorabilium c. ult.* tradit uxorem Nauſimentis Athenienſis, cum forte fortuna vidiſſet filium & filiam invicem venere commixtos, præ ira, & indignatione mutam effectam. E contra vero Eglo Samio luſtratori accidiſſe, cum enim in ludo luctæ victor fuiſſet, eique præmium & honorem ſubripere vellent, indignatione commotus loquelam recuperavit. Narrat *Saxo Grammaticus hiſtoria Danicæ lib.* 14. Eskillum Epiſcopum ex animi mærore linguæ debilitate contracta parum vocalem evaſiſſe. *Gaſpar Bugatus lib. hiſt.* 7. ſcribit Muccium Sforciam, Caravagii comitem, à primo ortu in loquendo vitium habuiſſe, ut non ſine notabili impedimento loqueretur, attamen die quadam dum maxima excandeſcentia detineretur, iraque animum occupans, linguæ impedimentum augeret, tanto conatu impetuque commotum fuiſſe, ut poſthac ſemper multo expeditius loqueretur: quod de Crœſi Regis Lydiæ filio plerique ex antiquis ad notarunt, de quo *Iulius Solinus lib. Polyhiſt. cap.* 5. Cum Olympia die octava & quinquageſima victor Cyrus intraſſet Aſiæ oppidum Sardas, ubi tunc Crœſus latebat, Atſis filius Regis mutus ad id uſque temporis, in vocem erupit vi timoris, exclamaſſe enim dicitur: Parce patri meo, Cyre, & te hominem eſſe, vel caſibus diſce noſtris. Ex timore pariter nonnullos periiſſe legimus. Scribit enim *Benivenius cap.* 63. Puerum qui dum in rure paterno degeret, ſingulisque diebus ad vicinum Sacerdotem ſtudendi cauſa, ut fit, ſummo mano

mitteretur à patre, accidiſſe ſemel, ut prope jam intranti illi Sacerdotis ipſius ædes, eſſetque cœlum paululum adhuc ſubobſcurum, præſto fuerint duo viri nigris veſtibus obvoluti, quibus adeo perterritus eſt puer, ut exinde in mortem inciderit. Pudore quoque extinctos nonnullos memoriæ proditum eſt. *Diodorus Cronus teſte Plinio lib.7.* Sapientiæ Dialecticæ Profeſſor luſoria quæſtione non protinus ad interrogationem Stilibonis diſſoluta pudore expiravit. Idem de Homero ſcribit *Valer. Max.* cum propoſitam à piſcatoribus quæſtionem ſolvere nequiſſet, nec mirum, nam pudor timor quidam eſt, *teſte Ariſt. probl. 53. 11. part.* Undè & Philoſophi auctore *Aulo Gellio lib. 19. cap. 6.* pudorem definiunt eſſe timorem juſtæ vituperationis, *Aretæus lib. 1. c. 7.* hæc ſcribit: Cæterum & animi immodicæ perturbationes, ut repentè incuſſi pavores, timores, animi conſternatio & mæror, præterea & in pueris terrores, interdum inopinatum, atq; ingens gaudium, item riſus uſque ad mortem implacabilis, nervos reſolvere conſueverunt.

§. XXII. Sed utrum aliæ adhuc ſint cauſæ proximæ & internæ ex quibus ſubitò mors repentina accidat, diſpiciamus. *Dominicus Tirillus Libello in hunc finem dicato*, ſupponens ex *Galeno Lib. 1. de Præſagit. ex pulſibus cap. 4.* quod vitæ conſervatio debet tribui calori, hujus defectum in corde conſtituit proximam & immediatam cauſam mortis repentinæ, dum ſubitò corrumpitur aut ſuffocatur; mox alias ſuperaddit à quibus hæc provenit. Et ſtatim explicans qualis ſit hic calor ex cujus extinctione vita repente deficit, dicit, quod hæc doctrina debet intelligi de innato calore implantato & inſito in parte ſolida cordis. Sed immeritò hæc profert tantus vir. Si enim ſubitò deficit hic calor, ut ſtatim admittit, quia reſolvitur, quia ſuffocatur, quod expanditur, quia ſpiritus comprimuntur aut contrahuntur, fruſtra hoc tribuitur ſubſtantiæ viventi ſolidæ cordis, quæ nec ſubitò reſolvi, nec reponi aut generari poteſt, expandi aut contrahi; undè potius dicendum, quod Galeni doctrina intelligi debet de calore ſpirituum, qui vitalis dicitur, quia ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitæ conſer-

vatio-

Digitized by Google

vationem, nec ſolum in ipſo corde, ſed & in reliquis corporis partibus; & ideò vivificum vocatur nectar, quo cor & reliquæ partes conſervantur, aptæque redduntur pro ſuis eliciendis operationibus, præcipuè naturalibus, quorum fit inſtrumentum. Hæc autem vitalis caloris neceſſitas maximè relucet in corde, quod illius eſt origo, & cauſa ſimul & fons, à quo per univerſum corpus diffunditur, ex quo provenit, quod ſi ſubitò cor ſpiritibus vitalibus privetur, mediis quibus vitali fruitur calore, illum communicat per univerſas corporis partes, homo ſubitò privatur vitâ, & ideò proxima & immediata cauſa mortis repentinæ eſt defectus vitalis caloris, vitæ conſervativi, in corde ac reliquis corporis partibus. Hoc præcipuè intelligendum venit de morte repentinâ proveniente in corpore integrè conſtituto, in ſua conformatione & unitate: ſi enim repentè totum corpus, aut partes principes ſcindantur aut contundantur, aut compreſſione aut alio modo, debitam amittant conformationem, illi procatarcticæ cauſæ tribuenda eſt repentina mors, ſicut & manifeſtis morbis, dum ab illis provenit, ut in apoplexiâ ſuffocante cerebrum. Quandò autem ab intemperie potius provenit repentina mors, hæc ex caloris vitalis defectu fit. Hic verò deficit ex variis cauſis, quas *Tixillus* reducit ad quatuor cauſarum genera. Primum eſt alteratio contrariæ qualitatis: ſecundum eſt ſuffocatio: tertium eſt marcor, ſeu defectus pabuli: quartum eſt digeſtio ſive diſſolutio ipſius calidi. Hanc doctrinam deduxit ex *Galeno, Libro de utilitate reſpirationis cap.3.* Ubi ſimilem proponit doctrinam ſumptâ ſimilitudine à flammâ externâ, quæ deficit vel ob materiæ combuſtibilis defectum, vel quia privatur altero ex duobus motibus contrariis, quorũ alter eſt ſurſum, quo ignis ad propriam ſphæram tendit, & fuligines expellit; alter eſt deorſum, quo verſus idoneum pabulũ movetur: Undè flamma deficit, ſi deficit pabulũ, verſus quod moveatur deorſũ, & etiãſi ſuffocetur, & impediatur illius motus ſurſũ, debitus levitati, vel in circũferẽt. debitus raritati. Sed falſo nititur hoc fundam. *Tir.*

cum

cum ſupponat, quod calor inſitus & implantatus partium ſolidarum cordis, eſt qui repentè ob has quatuor cauſas corrumpitur. Calor enim, ut calor eſt, ſolum corrumpitur à ſuo contrario, vel defectu ſubjecti, ut dum flamma ſuffocatur, à cujus formâ producitur, & conſervatur. Calor autem inſitus & implantatus partibus ſolidis cordis, nequit ſuffocari, neque illius motus ſurſum, aut deorſum impeditur, quia cor non informatur formâ ignis, cui eſt proprium ſurſum moveri, & deorſum materiam quærere, ſeu pabulum: Undè ſicut calor inhærens in alio quocunque ſubjecto præter ignem ſine iis motibus conſervatur; ſimiliter in corde. Et ideò cauſæ propoſitæ ab illo pro corrumpendo vitali calore & cauſanda morte repentinâ falſo fundamento comprobantur. Plura videantur *in Reſolut. Medic. part. 6. D. Caſp. Bravo Conſultatione 15. p. 656.*

DISSERTATIO XX. DE OSCULIS VALEDICTORIIS ET EMORTUALIBUS.

SUMMARIA.

I. *Amicitiæ ſinceræ laus & dignitas.* II. *Oſculum ſeparationis ſive valedictorium. Exempla ex hiſtoria Græca & Romana diſcedentium amicorum.* III. *Alia recentioris ævi.* IV. *Os animæ oſtium. Oſcula morientibus impertita. Oſculo animam tradere & ſorbere vel excipere quid?* V. *Mors inter oſcula valedictoria ingenioſè procurata.* VI. *Lucta animæ in morientibus ex mente gentilium oſculis citius abſolvi credita. Animam in ore tenere. Extremum Spiritum excipere. Deus omni tempore pœnitentes recipit.* VII. *Hebræi morientes oſculati ſunt æque ac Chriſtiani quondam.* VIII. *Juſti in complexu Dei moriuntur. Oſcula gentiles cadaveribus jam jam comburendis figunt.*

Salve

Digitized by Google

Salve & vale mortuis dictum quo ſenſu? Ioſeph defunctum patrem oſculatur. Exempla alia hujus moris adducta. IX. *Mors abitus vel abitio. Cauſa cur mortuis oſcula adhibita. Clauſula valedictoria in Sepulchrorum Inſcriptionibus.* X. *Græci ante ſepulturam defunctos oſculo ſalutant. Ex Orationibus veteris Eccleſiæ pro mortuis, fruſtra fundamentum petunt Pontificii pro Purgatorio. Dionyſius Areopagita duos è vitâ diſcedentium ordines conſtituit. Lutheri de precibus pro mortuis ſententia.* XI. *Mortui, urnæ, monumenta & ſepulchra variis coronarum generibus ornata inter Græcos & Romanos. Equi. Rami arborum ad coronas. Duces bellici lauro redimiti. Mortui Reges coronis aureis coronati. Corona mortuis impoſita ſignificabat è victoria ſeculi ſecuritatem. Pictura Mortis coronatæ cum lemmate:* Victoria limes. *Mortuos coronandi mos Patribus valdè improbatus.* XII. *Marcelli urna argentea, Demetrii aurea. Monumentum Metidis à Sacerdotibus ſacrificio ibi peracto coronatum. Numæ ſepulchrum publicis muneribus & coronis decoratur. Saxis ſepulchro impoſitis idem honos ab ethnicis & Chriſtianis habitus. Proverbium: Opus habet apio. Hiacynthi, lilia, violæ, roſæ aliiq; flores in ſepulchris anniverſariâ quadam celebritate cumulati. Feretro Remi frater Romulus oſculum imprimit. Idem fratrem interemit ductus ratione Status. Cleopatra Antonii tumulum oſculatur. Imperatorum ſtatuæ in exequiis ad oſcula proſtantes.* XIII. *Deductio funebris Clericorum cujuscunq; ordinis apud Græcos cum oſculis.* XIV. *Oſculum iſtud precum pro defuncto faciendarum promiſſio eſt. Os Orationis officina. Oſculum & Euchariſtiam mortuis præbendi conſuetudo apud Latinos Seculo VII. ſublata. Zonaras notatus. Ruſſorum funerandi modus multis Indiæ occidentalis habitatoribus communis.* XV. *Lex Cibenicenſis de cadaveribus non oſculandis. Mulieres capite diſcooperto poſt cadavera ire prohibentur. Tetri halitus ex morientibus egredientes deoſculantibus exitioſi. Oſculum conſanguineo cadaveri fixum dentibus obeſt. Superſtitioſa de matre defunctam prolem oſculante opinio.*

§. I. Quantam amicitia, sive honesta animorum conspiratio ac naturæ conjunctio, vim habeat ac efficaciam, nullus facile dicere, nec oratio ulla explicare potest præter ipsam experientiam, rerum omnium Magistram. Exceptâ Sapientiâ nihil melius datum esse homini à Diis immortalibus amicitiâ, Romanæ Eloquentiæ Dictator *Cicero* non sine causâ quondam pronunciavit, *Lib. de amicit.* Ecquid enim dulcius in molestâ hac vitâ, quàm habere, cum quo omnia audeas sic loqui ut tecum? quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Adversa etiam ferre difficile foret, sine eo, qui illa gravius etiam quam tu ferret. Profectò amicitia res plurimas continet, quocunque te verteris præsto est, nullo loco excluditur, nunquam intempestiva, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igne locis pluribus indigemus, quàm amicitiâ. Secundas enim res splendidiores facit, & adversas patiens communicansque leviores. Elegantissimum est encomium, quo *Chrysostomus* fidelem amicum exornat, *Homilia 2. ad Thessalonicenses*, dicens: Fidelis amicus revera est vitæ Medicamentum. Fidelis amicus est revera validum tegumentum, quid enim non fecerit verus & germanus amicus? quam non attulerit voluptatem? quam non utilitatem? quam non securitatem? Etiamsi thesauros dixeris innumerabiles, nihil vero & germano amico potest æquiparari. Primùm autem dicamus, quantam voluptatem habet amicitia, Gestit gaudio eum videns & diffunditur. Cum eo conjungitur quadam conjunctione, quæ ineffabilem animo habet voluptatem. Et si solum ejus meminerit, mente assurgit & attollitur. De germanis loquor amicis, qui sunt unanimes, & qui pro amicis mori elegerint, & qui ardenter amant. Ne mihi cogitantes eos, qui leviter amant, & sunt mensæ socii & amici nomine, existimetis arguere, id quod dicitur: Si quis habet amicum, qualem dico, verba agnoscet, & si eum quotidiè viderit, non satiatur. Eadem ipsi quæ sibi ipse optat & precatur. Tanta res est bonus amicus, ut & loca & tempora propter ipsos amentur. Quomodo enim à splendidis corporibus flos emanat in loca vicina, ita etiam amici ad loca ad

ca ad quæ acceſſerint, ſuam emittunt gratiam, & ſæpè cum abſq; amicis in illis locis fuerimus, flemus, recordantes dierum in quibus cum illis verſati ſumus,& gemimus. Verbis explicari non poteſt,quantam affert voluptatem & lætitiam præſentia amicorum. Soli autem ſciunt,qui experiuntur. Et gratim petere, & gratiam accipere ab amico licet,citra ſuſpicionem. Quandò nobis imperant, tunc eis habemus gratiam. Quando dubitant & verentur, tunc triſtitiâ afficimur. Nihil habemus quod non ſit illorum. Omnia quæ hic ſunt ſæpè deſpicientes,propter illos nolumus hinc recedere. Illi etiam luce magis deſiderabiles. Revera ipſa quoq; luce eſt amicus deſiderabilior: loquor de ſincero & germano. Nec mireris melius enim eſt, ut Sol nobis extinguatur, quam ut privemur amicis. Melius eſt degere in tenebris, quam amicis privari. Et quomodo? Ego dico, multi Solem videntes ſunt in tenebris. Abundantes autem amicis, ne fuerint quidem in afflictione. Omnes voluptates exuperat voluptas amicitiæ, etiamſi mellis voluptatem dixeris. Nam id quidem affert ſatietatem, amicus autem nunquam, dum fuerit amicus. Sed augetur potius deſiderium, & ſatietatem nunquam affert voluptas. Vita quoque præſente eſt amicus jucundior. Multi quidem certè poſt mortem amicorum ne optant quidem amplius vivere. Cum amico etiam exilium tulerit quiſpiam, abſque amico autem ne ſuam quidem patriam habere voluerit. Cum amico etiam paupertas eſt tolerabilis. Abſque eo autem & ſanitas,& divitiæ ſunt intolerabiles. Alterum habet ſeipſum. Angor, quod non poſſim exemplo rem oſtendere. Idem loco adducto. Quoniam autem amici, quos morum bonorum ſimilitudo ac confirmata virtus conglutinavit, ab ſe invicem divelli admodum ægrè quidem patiuntur, quandoque tamen talem ſeparationem nullo modo intervertere valent, tum molliores animi partes præſenti virtute conſolidant, & diſcedentem certo charactere ceu Symbolo ſibi poſtremum devincientes, intermixtis lachrymis & *oſculis* triſtiſſimè comitantur. *Oſcula* in hâc occaſione veteres *diſtribuebant*, procul dubio propterea, ut cultam hactenus amicitiam ſartam tectamque

Digitized by Google

ſervatam, perpetuæ mandarent memoriæ, ac iis propenſam benefaciendi voluntatem quaſi obſignarent.

§.II. Sed Exemplis negotium amat illuſtrari, ergò manipulum ex hiſtoria Sacrâ & ſeculari depromam: Epheſii & Melitenſes fideles magno cum fletu in Pauli Apoſtoli collum illapſi, eum deoſculabantur, cum Hieroſolymas iturus, ſe poſthac viſuros præſentem negâſſet, *Actor*, 20.37. Jacobus Apoſtolus Martyr emiſſario cum ad judicem ut gladio cæderetur, deducenti oſculum dedit ac vale nunciavit, poſtea uterque capite truncatus eſt, Anno Domini XLV. *Clemens Alexandrin. Lib.3. Hypotheſ. VVenceslaus Sturm. in Calendario Sanctorum & Hiſtoriar. ad diem 15. Iunij, p.566.* Oſculum quod Raguel & Hanna Sacræ fixit *Tob.* 10. *v.*12. Tobias item & Hanna Tobiæ Juniori, *Tob.*11. *v.*11. elegantioribus ab Hebræis נשיקת פרישה hoc eſt, *diſceſſus Separationis*, *ſeu Valedictorium* nuncupatur, teſte *Daniele Feſſelio, Adverſ. Sacror. Lib.3. cap.7. §.6. p.* 280. *Druſ. Miſcellan. Centur.* 2. *c.*60. Sic Hector apud Homerum *Lib.6. Iliados v.476. ſeqq. p.m.* 237. jam jam iturus ad bellum, filium blandè complexus & oſculatus legitur:

Ζεῦ ἄλλοι τε θεοὶ, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα Τρώεσσιν.
Ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν,
Καί ποτέ τις εἴπησι, πατρὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων.

Jupiter aliique Dii, date jam & hunc fieri
Filium meum, ſicut & ego, valde-clarum inter Trojanos,
Sic viribus valentem, & in Troja fortiter regnare:
Et olim quis dicat, Patre autem hic multo melior:

Simili modo Æneas ad caſtra properans, filium ſuum Aſcanium exoſculatur, uti *Virgilius* innuit *l.12. AEneidos v.433.* ſequentibus:

Aſcanium fuſis circum complectitur armis:
Summaque per galeam delibans Oſcula fatur:
Diſce puer virtutem ex me, verumque laborem,
Fortunam ex aliis. ———

Poſtquam Horatii & Curatii pro principatu patriæ certamen ſuſcepiſſent, Horatiorum pater cognitâ filiorum mente, gaviſus, ſub-

ſublatis ad cœlum manibus gratias egit Diis immortalibus, quod tam egregios ſibi dediſſent liberos; deindè ſingulos benigniſſimè complexus & ſuaviſſimè exoſculatus, accipite inquit, meam quoque ſententiam optimi filii, & pulchrum hoc piumq; reſponſum Tullo referte. Teſte *Dionyſio Halicarnaſs. Antiquit. Roman. Lib. 3. c. 20. p. 149.* Paulò poſt Albanus Imperator produxit Curatios, Romanus Rex Horatios, præter egregiam armaturam ornatos, ſicut qui morti deſtinati ſunt. Ut verò congreſſi ſunt propius, gladios tradiderunt armigeris, ipſi ruebant in complexus mutuos, flentes, ſuaviſſimisque ſe appellationibus conſalutantes, ut nemini non cierent lacrymas. *Idem ibidem.* Charicles Medicus egrediens è convivio, manum Tiberii Cæſaris oſculandi cauſa adprehendit. *Sueton. in Tiberio cap. 72.* Navem Crateſiclea mater Cleomenis cum nepote conſcenſura, ſeduxit Cleomenem remotis arbitris in fanum Neptuni, ibi complexa deoſculataque mœrentem & commotum, age, inquit, Rex Lacedæmoniorum, cave, ubi foras egreſſi erimus, quisquam nos lacrymantes conſpiciat, aut quid Spartâ indignum admittentes. *Plutarchus in Agide & Cleomene, p. m. 815. Dionyſ. Halicarnaſſ. Antiquit. Roman. Lib. 11. cap. 40.* de Virginii filia: Claudius verò puellam abduxit hærentem in patris amplexibus, eumque deoſculantem, & ſuaviſſimis vocibus appellantem. *Petronius in Satyrico*: forſitan ignarus tempeſtatis filius, aut patrem utique reliquit aliquem, cui proficiſcens oſculum dedit. *Juſtinus Hiſtor. Lib. 23. cap. 2.* de Texenæ in Agathoclem conjugali obſervantiâ. Ex altera parte uxor maritum non amplius viſura, oſculis fatigabat. *Statius Thebaidos Lib. 12.*

Jam nec conjugibus ſuprema nec oſcula natis
Jungit ———
----- ignem miſeræ poſt ultima quærunt
Oſcula. - - - -

Ovidius Triſtium Lib. 1. Elegia 3.

Sæpè valedicto, rurſus ſum multa locutus,
Et quaſi diſcedens oſcula ſumma dedi.

Conf. *Plaut. Aſinar. act. 3. Sc. 3. v. 24. ſeq.*

Digitized by Google

§. III. Româ ſecundùm à Totilâ Gothorum Rege capta Paulus equitum præfectus ex Siciliâ cum quadringentis Equitibus pontem & molem Hadriani inſedit. Ejus verbis incenſi equites, complexi & invicem oſculati, certiſſimo moriendi propoſito, in proximam Gothorum ſtationem irruere volebant, factaque permagnâ hoſtium cœde pugnando interierunt. *Albertus Crantzius, Lib. 4. Suecia, cap. 18.* Memorabilem quoque *Caſpar. Peucerus* narrat hiſtoriam de materno in liberos affectu, quæ omninò ſedem hic obtinet. Verba *Autoris lib. 5. Chronicorum* ſequentia leguntur: Albertus Comes Provincialis Thuringiæ, Henrici optimi Patris degener filius, cum ex MARGARETHA Friderici II. filia ſuſcepiſſet filios duos, Fridericum & Ticemannum, generoſiſſimæ indolis adoleſcentes, ſpreta conjuge nobiliſſimâ exarſit amore pellicis tanto, ut etiam vitæ conjugis inſidias ſtruxerit, de quibus illa certiſſimis indiciis edocta, ut cederet furoribus & ſceleri mariti, & vitæ conſuleret, hortantibus amicis prudentibus ac fidelibus, conſilium cepit de fugâ. Oſtenditur adhuc locus in arce Iſennacenſi, ubi non magna eſt altitudo à ſcopulo extra arcem ad feneſtram, ex qua Domina cum quinque comitibus dimiſſa fuit. Nocte cum migratura eſſet, priuſquam à filiis diſcederet, aſſidens ad lectulos, & calamitatem ſuam deplorans, cum conſiliarius ſenex & matronæ eam comitaturæ hortarentur, ut properaret, tandem valedictura filiis à quibus avellebatur invita, quod eorum pericula ſciret non fore leviora ſuis, Fridericum natu majorem, lacrymis & ejulatu materni doloris magnitudinem oſtendens, OSCULIS crebris complexa, poſtremò mirabili animi motu genam ejus mordicus prehendit ac læſit. Vulneris cicatricem Princeps quoad vixit, retinuit, & cognomentum inde *admorſi* conſecutus eſt. Quis non deteſtabilem monſtroſi hominis laſciviem diris devoveat, & è contrario tenerrimam matris probæ erga ſobolem propenſionem, quæ, juxta *Horatii* effatum *Lib. 1. Ode 13.* tanquam *furens*, impreſſit memorem dente labris notam, dignis laudibus proſequatur? Cum anno MDCLXX. Comes Frangipanius propter atrociſſima in Sacratiſſimam Cæſaris Majeſta-

Digitized by Google

jeſtatem admiſſa delicta capite plectendus eſſet, ultimamque gratiam à commiſſariis poſtulâſſet, ut liceret ſibi coram Zerin valedicere, qui jam pridianâ nocte Frangipanio malorum Auctori condonarat univerſa, etſi per eum in eum calamitoſum ſtatum deductus, quoniam nunc una veherentur navi, conſentit Confeſſarius, impetrat ea lege, ut Germanico idomate ſe, & Confeſſario præſentibus fiat, quod & facit: ubi in genua & mutuos amplexus ruentes, alter alteri manum vultumque exoſculatur, veniam orat, atque ad mortem generosè ſubeundam hortatur. *Hiſtor. Brachelio-Thuldenanæ continuatæ part. 7. Lib. 2. cap. 5. p. 158.*

§. IV. Atque hæc de oſculis valedictoriis inter vivos, nunc de aliis inter morituros uſitatis diſſerendi materies ſuggeritur. Univerſi naturâ duce populi putârunt, *os noſtrum* eſſe *animæ oſtium*, & aditum ſacroſanctum, quo divinitus vel ad nos intret, vel ad alios iterum egrediatur. Mos itaque communis fuit olim carorum atque affinium, ut ſuorum mortem oſculo comitarentur, eorumque Spiritum qui diem obibant, quaſi haurirent, quod ſummæ charitatis erat indicium atque documentum. Quandoquidem animum, qui in Domicilio corporis habitabat, perennem ſibi vellent eſſe comitem, & abeſſe nunquam, magnam in eo beatitudinis ſuæ partem collocantes, ſi dulci illius communione poſſent perfrui, quem inſigni amore complecterentur. Quod ſi verò illa conſuetudo à natura ipſa eſt inducta, mirum minimè videtur, quandò frequens ejus apud diverſas gentes uſus atque obſervatio occurrit. Nam non tantum Judæi & Romani, ſed alii etiam homines quilibet eam tenuerunt, ne ſcilicet morientes hoc ſupremo amicitiæ officio privarentur. Loquuntur hoc autores Ethnici, tam Latini quàm Græci, quin & Chriſtiani, quibus crebra *oſculorum* mentio injicitur, cum de *morientibus* agunt. Apud *Euripidem in Phœniſſis* Antigone morientem patrem ita compellat.

O amantiſſime, quin os tuum applicabo ori.

Heliodorus in Erotic. προσαφῄρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν ἀγκάλαιν φιλημάτων καὶ ἀψύχων ἀπεστερήθην. Id eſt: *erepta eſt mihi facultas extremi complexus, ultimisque oſculis & exanimis orbatus ſum.* Apud Latinos id

id multô frequentius occurrit, quibus receptâ loquendi formulâ per illa oscula dicebantur morientes *animam tradere, transferre, effundere, superstites verò extremum morientium spiritum legere, colligere, sorbere*, Græcis ψυχοῤῥοφεῖν apud *Suidam & Hesychium*, *excipere*. Huc respexit *Seneca* his verbis: Non judicabam me cum illos superstites relinquerem, mori, non effundere mihi Spiritum sed tradere videbar. *Quintilianus Junior*: Non morienti pater assedi, non ægri caput molliori sede composui, non fatigatum latus mutavi, non spiritum excepi. Disertissimus quoque Romulidarum *Cicero*, talem complexum matres ad carceris ostium pernoctantes anxiè ambiisse *Verrinâ* V. perhibet, & ex hoc capite Verrem perstringit, quod desiderantes matres ab hoc complexu exclusisset: *Nihil, inquit, orabant aliud, nisi ut filiorum extremum halitum excipere sibi liceret. Manilius Lib. 5. Astronomic.*

Pernoctesque Patres cupiant extrema suorum
Oscula, & in proprias animam transferre medullas.

Add. *Nonius c. 4. in excipere. Philipp. Caroli, Antiquitat. Rom. Lib. 4. cap. 12. Alexander ab Alexandro Genial. Dier. lib. 3. cap. 7. Petronius in Satyrico*: Igitur si verè Eucolpion dilexisti, da osculum dum licet, & ultimum hoc gaudium fatis properantibus rape. Hæc ut ego dixi, Gniton vestem deposuit, meaque tunicâ contectus exseruit ad osculum caput. Patior ego vinculum extremum, & veluti lecto funebri aptatus exspecto mortem jam non molestam. *Chrysost. homilia 9. in 2. ad Thessalonicenses*: Amico omnium maximè vel mœstissimum est, ne vicino quidem mortis tempore frui posse carissimo suo, non enim ita præterito tempore gratificamur contuberniis, sicut graviter fecimus, cum defunctis propinquâ mortis horâ destituimur. *Seneca de brevitate vitæ*: Cæsar patruus meus Drusum intima Germaniæ recludentem, & gentes ferocissimas Romano Imperio subjicientem in complexu & osculis suis amisit. *Ausonius in Parentalibus, carmine* 23.

Illa manus inter genetricis & oscula Patris
Occidit, Hispanâ tum regione procul.

§. V.

§. V. Notabile mortis exemplum non minus ingenioſè quàm aſtutè inter oſcula valedictoria procuratæ recenſet *Tiberius Decianus Utinenſis ICtus lib. 9. tractat. Crimin cap. 4. n.* 14. His verbis: Erat Venetiis Aromatarius quidam ad inſigne pomi aurei, qui habebat amitam vetulam, & in regione B. Mauritii habitantem unâ cum famulâ tantum: quæ vetula parſimoniâ ſibi ſingulari ad tria millia Ducatorum comparaverat, huncque nepotem ſuum, ut ſibi valdè dilectum, hæredem inſtituerat. Verum Aromatarius, qui vitam infamem ludendo & ſcortando ducebat, pecuniâ indigens & moræ expectandæ hæreditatis impatiens, aſſumto molendinario quodam amico ſuo, ad ſcelera promto, una die domum ingreſſus, cujus fores ſemper illi patebant, & amitam & famulam atrociſſimè jugulavit circa dimidiam horam noctis, pecuniamque omnem ſurripuit, ob quod facinus & parricidium, ita dirigente juſtiſſimo judice DEO captus & condemnatus eſt à Senatu Veneto, ut equo per Venetiarum regiones tractus, manuque ad locum perpetrati delicti abſciſſâ, ſecuri ancipiti percuſſus publicè in quatuor divideretur parteis. Fratres verò duo, quos habebat, ut tantam ignominiam evitarent, dum impetrâſſent, ut poſſent pridiè quam ſententia in eum executioni mandaretur, fratrem damnatum alloqui, & extremo vale dato ipſum oſculari, alter eorum condito veneno in nuce avellana, ſive coryli, dum exoſculatur fratrem, ejus ori nucem illam indidit, prius monito, quid ei agendum de eâ eſſet, qui poſteà fracta dentibus nuce venenum hauſit, & in carcere mortuus eſt. Illuſtriſſimi autem Domini videntes eo modo juſtitiam eludi, graviter mulctatis fratribus & bannitis, cenſuerunt cadaver dicti Aromatarii publicè per magnum ejus civitatis canale, in patenti navicula duci, & à Carnifice ardenti forcipe fruſtatim cadaver ipſum diſcerpi, quod & factum eſt. Conf. *lib. 9. Tract. criminal. c. 2. n.* 34.

§. VI. Optabant autem hoc oſculum, morientibus gratum erat, ut *Liviæ* verba in *Pedonis Albinovani* elegiâ teſtantur:

Eeeee Soſpi-

Sospite te saltem moriar Nero; tu mea condas
Lumina & excipias hanc animam ore pio.
Item : At miseranda parens, suprema nec oscula fixit,
Frigida nec movit membra tremente manu.
Non animam apposito fugientem excepit hiatu.

His & similibus loquendi formulis superstitiosam opinionem exprimentes supremum humanitatis officium fœdabant. Somniantes nimirum morientium animam per os quasi patulam quandam januam evolare, in ore verò veluti in vestibulo diutius hærere, quod ægrè à corpore divelleretur; in quâ morâ luctantis animæ pugnam consistere existimabant, & cruciatus diuturniores morientis, propterea ut facilius & citius lucta absolveretur, animam eductam, & in summo quasi ore tum versantem, apposito hiatu excipere propinquos, & elicere quodammodo debere osculando, & os ori admovendo, quemadmodum Prosaica & Metrica scriptorum testimonia evincunt. *Statius Sylv*. 1. *lib*. 2. *de Glaucia Atedii Melioris Delicato v*. 171. *seq*.

Nunc torvus, pariter vestes & pectora rumpis,
Dilectosque premis visus, & frigida lambis
Oscula. - - - -

Et *Thebaidos lib*. 5. *v*. 259.

- - Positique patrum super ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitæ
Singultant animas. - - - -

Unde & Proverbio usurpatum, ut morti proximi *animam in ore tenere* dicantur. Sic Antigona ad Herculem in *Seneca Hercule furente v*. 1310. fatur:

Hanc animam levem
Fessamque senio, nec minus quassam malis,
In ore primo teneo.

Et *Seneca Philosophus, Epistola* 30. Non dubitare autem se, quin senilis *anima in primis labris esset*, nec magna vi abstraheretur à corpore. *Virgilius lib*. 4. *AEneidos*:

date,

Digitized by Google

--- date, vulnera lymphis,
Abluam, & extremus si quis super halitus errat.
Ore legam. - - -

Ubi *Donatus*: Hoc dixit, quia hunc charissimi colligere se posse arbitrabantur. *Seneca Tragicus de Alcumenâ ad Herculem Oetæum* v. 1340. seqq.

Membra complecti ultimum
O nate, liceat, Spiritus fugiens meo
Legatur ore; brachia in amplexus cape.

Apud *Iustinum lib. 23. Historiar. cap. 2.* Texena uxor Agathoclis ait: se nec invitam periculo spiritus sui emturam, ut extremos viri Spiritus exciperet. Similes formulas in sacris Scriptoribus habes. *Cyprianus Sermone de cœnâ* perquam notanter: Sed in eodem articulo temporis, cum jam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, pœnitentiam Clementissimi DEI benignitas non adspernatur, nec serum est, quod verum, nec irremissibile, quod voluntarium: & quæcunque necessitas cogat ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas (si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio) excludit à veniâ. Sed in amplitudine sinus sui mater charitas prodigos suscipit reverentes, & velit nolit Novatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes.

§. VII. Eadem naturâ duce Hebræi morientes amicos osculati in sacris leguntur. Ita Jacobus Patriarcha in osculis Josephi vivere desiit, *Genesis cap. 50. Philo Iudæus* in vitâ Josephi Jacobum patheticè mortem filii deplorantem introducit: *Non tam mortem tuam, mi fili, doleo, quam sepulchri jacturam. Nam si tibi sepulchrum contigisset in terrâ propriâ, nec mihi deesset solatium. Officiosè assedissem ægrotanti, ante mortem impressissem morienti extrema oscula, clausissem oculos, mortuum lacrymis profudissem.* Idem Christianos etiam suo tempore fecisse auctor est *Chrysostomus, Homilia 1. de patientia Iobi* disserens: Qui secundum carnem parentes sunt, cum natum ultimo Spiritu laborantem habuerint, circumsident, ultimaque

ejus audiunt verba, manus circumpalpant, adhortationes fomentaque alia de industria adhibent. *Os deosculantur ultimo parentum osculo.* Exindè cum reddiderit puer animam, quemadmodum desiderant, jubent parentes officia adhibere. Manus componunt, oculos claudunt, caput directò statuunt, pedes reducunt, lavant, sepulchroque condigno dignis funeralibus condunt, atque propria calamitate solantur. Quod autem à Sanctis ad contestandum pium mentis affectum in his amplexibus & osculis observabatur, illud ab Ethnicis ad exceptionem animæ emigrantis superstitiosè admodum & vanè usurpatum deprehendimus. Inde ortum est, ut quos feliciter ac beatè mori significare volebant, eos in amicorum & charorum osculis exspirare dicerent. Accedente insuper persuasione, osculis amantis in media morte animam hominis commorari paulum debere. *Bion* Epitaphio Adonidis:

> Δύσποτμε μεῖνον Ἄδωνι πανύστατον ὥς σε κιχείω
> Ὥς σε περιπτύξω καὶ χείλεσι χείλεα μίξω.
> Ἔγρεο τυτθὸν Ἄδωνι, τὸ δ' αὖ πύματόν με φιλᾶσον
> Τοσσοῦτόν με φίλασον ὅσον ζώει τὸ φίλαμα.

Epitaphium Phœbo liberto positum à *Gellio* maximo:

> Hic situs est quondam Gelli pars maxima Phœbus,
> Adfectus omnes possidet iste lapis.
> Vix consummavit septem quinquennia lustris,
> Oscula ferventem nec tenuere animam.

Barthius Adversar. lib. 4. cap. 17. pag. 192. Suetonius de Augusto Cæsare, cap. 99. Omnibus, inquit, deinde dimissis, dum advenientes ab urbe de Drusi filia ægra interrogabat, repentè in osculis Liviæ (uxoris) & in hac voce defecit. Roberti Bellarmini Cardinalis moribundi manus nonnulli osculabantur. *Vid. Marcell. Cervin. in Imagine virtutum Bellarmini, capite XLII. pag.* 116.

§. VIII. In Sacris literis è contrario beata mors justorum inde censetur, non quod in amicorum amplexibus deficiant, sed quod in ipsius Dei complexu & osculis animam reddant, uti Moses

ſes mortuus eſſe perhibetur, vide ſupra *Diſſertat.* 1. §. 10. Beati mortui qui in domino moriuntur *Apocal.14.v.13.* Ita mortuus eſt Proto-Martyr Sanctus Stephanus, de quo *Actorum 7.v.6.* dicitur, quod obdormivit in Domino. Hoc explicans *Auguſtinus ſermone nonageſimo ſecundo de diverſis*: abſorptus eſt, *inquit*, in charitatis abyſſum, & inter Dei ſui brachia requieſcens dormivit ſecurè. *Iohannes Hieronymus sopranes in Davidem, digreſſione* 11. *cap.*1. *p.m.*462. *Iohannes Stephanus Menochius de Republica Ebræorum*, *Lib.* 8. *cap.* 4. *p.* 764. Sed præter adductam rationem alia adhuc hujus moris cauſa indagari debet. Nam ſi ad colligendum ſpiritum evolantem tantum id egiſſent, moribundos duntaxat eſſent oſculati: aſt inſuper certum eſt, exanimatis & jam jam in rogum ponendis cadaveribus inter gentiles oſculum imprimi ſolitum fuiſſe, quomodo apud *Euripidem in Medea* filiam mortuam oſculabatur Creon. Apud *Ovidium Lib.* 6. *Metamorph.fab.*5. filios occiſos Niobe:

——— ——— Ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.

Meleagrum mortuum ſorores. *Metamorph.*8. *fab.*4.

Oſcula dant ipſi, poſito dant oſcula lecto.

Tibullus Lib. 1. *Elegia* 1.

Flebis, & arſuro poſitum me, Delia, lecto,
Triſtibus & lachrymis oſcula miſta dabis.

Propertius Elegia 10. *Lib.*2.

Oſculaque in gelidis pones ſuprema labellis,
Cum dabitur Syrio munere plenus Onyx.
Salve æternum, mihi maxime Palla,
Æternumque vale. ———

Dicit *AEneas Libro* 11. *AEneidos Virgiliana v.*97. ſeq. Quod imitatus *statius* 3. *Sylvar.*

Salve ſupremum, genitor, nitiſſime patrum
Æternumque vale. ———

servius ad Virgilii locum: *Varro* in libris Logiſtoricis dicit, ideò mortuis *ſalve & vale dici*, non quod aut valere aut ſalvi eſſe

Digitized by Google

poſſint,ſed quod ab his recedimus, eos nunquam viſuri. Hinc ortum eſt, ut etiam maledicti ſignificationem interdum *Vale* obtineat,ut *Terentius*: Valeant,qui inter nos diſſidium volunt,hoc eſt, ita à nobis recedant, ut nunquam ad noſtrum revertantur adſpectum. Ergò cum mortuo dicitur VALE, non Etymologia conſideranda eſt,ſed conſuetudo, quod nullis vale dicimus niſi à quibus recedimus. Quin etiam Judæi,pariterque Chriſtiani defunctis oſcula fixerunt,exemplo Joſephi,ſuper faciem patris ſui Jacobi jam demortui ruentis,eumque non ſine lachrymis deoſculantis, *Geneſ.50.v.15.* Oſculatus eſt Joſeph patrem,& ejus compreſſit oculos,non quaſi mortui,ſed tanquam dormientis,ait *B.Lyſerus in Ioſepho. Corippus de Iuſtino Iuniore*, JUSTINIANI cadaver adeunte:

> Ut prius ingrediens corpus venerabile vidit,
> Incubuit lachrymans,atque *oſcula frigida* carpſit
> Divini patris - - - -

Non repetam hic altius, quomodo multi præſentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes defuncti Othonis Imperatoris exoſculati ſint, teſte *Suetonio in Oth.cap.12.* Cum Ageſiſtrata filium Agidem ſpectaret humi jacentem, & exanimem è reſti pendentem matrem,in filium ruens & faciem ejus oſculata, nimia tua te, (inquit) fili,modeſtia,lenitas & humanitas nobiſcum perdidit. *Plutarch.in Agide,pag.*804. *Idem ibidem pag.*822.de Pantheo quoque ſtradit,quod & Cleomenes Rex,apud quē propter formæ elegantiam & morum rectitudinem plurimum valebat, præceperit, cum ipſum (Regem) atque alios vidiſſet jam occubuiſſe, tum ſibi conſciſceret mortem. Omnibus jam humi ſtratis accedens Pantheus, & pugione ſingulos fodiens,tentavit,num quis fortè adhuc ſpiraret; Cum Cleomenem quoque in Planta pedis punxiſſet, atque advertiſſet,faciem eum contrahere, oſculum illi tulit, inde aſſedit ei, hinc exanimem jam complexus, ſemetipſum ſuper eum confodit. O ſinceram æternoque monumento dignam amicitiam,quæ & rebus proſperis & adverſis illibata atque inconcuſſa perſtitit! Videatur inſuper incomparabilis Antiquitatis

ſtator

ſtator *Caſpar Barthius*, *in operoſiſſimo ſuo ſuper Statium Commentario, Lib.2. Thebaidos p.185. Lib.3.p.717.* Ubi de his elegantem telam texuit. *Emericus Cruceus, Commentar. ad eundem Poëtam. AntoniusContius in horis ſubciſivis.* Doctiſſimus *Bourdelotius*, de politiori literatura præclarè meritus, *in notis ad Heliodori Eroticon. D. Iohann Andreas Quenſted, de ſepulturâ veterum*, pag.66.

§. IX. Cauſa verò præter allatam certior vix adferri poteſt, quam quod ex hâc vitâ migrantes, quaſi abeuntes oſculo dimittendos eſſe rati ſint. Solebant enim Romani peregrè profecturos, urbemque repetentes, oſculo excipere & dimittere, ceu in antecedaneis docuimus. Quia igitur iisdem mors quædam peragratio eſt habita, unde mortem ad vitandam ἀποφοιτίαν *abitionem*, ſive *abitum* dixere, & illud frequens in tumulis, *abiit non obiit*, uti peregrè abiturientibus, ſic mortuis oſculo diſcedendi veniam concedebant. Quod Hebræorum defunctis oſculum datum ſit, probat Hiſtoria Moſaica de Jacobo extincto, *Geneſ. Quinquageſimo Capite.* Propter eandem autem rationem id fecere Judæi necnon Chriſtiani. Nam quod ad prodeuntem è corpore Spiritum minimè illud præſtiterint, ſatis abundè liquet. Habebant ſcilicet cognitum, animam cujuslibet materiæ expertem eſſe, & illud alterum ridiculum, per os tanquam januam egredi. Contra affatim conſtat, conſueviſſe eosdem cum diſceſſuros oſculo dimittere, tum redeuntes occurſantesque, ſive amicos, ſive cognatos excipere oſculo. Eſt pariter indubitatum, Chriſtianos eadem cauſa impulſos mortuis oſculum impreſſiſſe. Ad hujus poſitionis probationem apprimè facit Teſtimonium *Iacobi Gretſeri, Lib. 1. de funere Chriſtiano, cap.10. p.m.46. Edit. Ingolſtad. in 4.* Habeo, inquit, *tractatum manuſcriptum de primatu Pontificis contra Græcos*, in quo hæc reperi: Cum Græci ad mortuum ſepeliendum conveniunt, noti, amici, & cognati accedentes ei *oſculum præſtant*, ſinguli tanquam licentiam accepturi, & hæc verba adjiciunt: *vade, cum natura nos vocaverit, ſequemur te.* Oſculati porrò ſunt mortuos teſtandi amoris ergò, quia oſculum tum inter Hebræos, cum Chriſtianos ſymbolum amoris extitit. De S. Huberto Epiſcopo

Leo-

Leodiensi acta vitæ ejus; omnes adstantes genibus curvatis, cervicibusque submissis, plantis ejus grata oscula libant, *Hæc ille.* Obiter heic velim observes, in Latio verbis *salve* & *Vale*, de quibus præcedenti §. VIII. actum, plerumque clausulam valedictoriam à Gretsero allatam subjungi, communiterque Inscriptiones antiquas eadem concludi, uti vel ex hocce exemplo patet; VALE ET SALVE, ANIMA OPPIÆ FELICISS. NOS. EO. ORDINE QUO. NATURA. PERMISERIT. TE. SEQUEMUR. VALE. MATER. DULCISSIMA. *Kirchmann. de Funer. Roman. Lib. 3. cap. 9. p. 248.*

§. X. Cæterum reticendum non est, simile quid in funerum deductione ante sepulturam apud Græcos quondam fuisse adhibitum, & adhuc hodiè observari. Primò enim è Sacerdotibus, quem reliqui indè sequuntur, proprius ad cadaver accedente, & orationem recitante à cunctis amplexu & osculo mortuus excipitur, cui fidem faciendi causa mihi non erit Senio *Dionysium Areopagitam* in scenam producere, in cujus *Hierarchiâ Ecclesiasticâ cap. 7. pag.* 218. *Edit. Parisina*, sequentia leguntur: προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ᾽ αὐτοῦ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν αὐτὸς δὲ ὁ ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ μετ᾽ αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. Hoc est: Pontifex sacer accedens sacram super isto facit precem, & post precem ipsemet defunctum osculo salutat, postque ipsum cuncti præsentes cœteri. *Hæc ille.* Quoniam verò ex hoc loco Pontificii fundamentum pro stabiliendo purgatorio desumere solent, operæ pretium fuerit accuratius pensitare quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orârit; & quomodo orationes illas intellexerit. Quando igitur *Dionysius* ritus sui temporis circa defunctos describit, non status aut anniversarias pro mortuis orationes habet, non addit sportularum oblationes, nec mysteriorum celebrationem, sed tantum funus in templum defert, atque ibi ante sepulturam Pontifex semel sacram precem super mortuum facit, deinde illum osculo salutat, quod reliqui præsentes etiam faciunt, postea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipsa rituum dissimilitudo & varietas ostendit, non esse divinas sanctio-

Digitized by Google

ctiones, ſed humanas liberas & indifferentes conſuetudines ſeu obſervationes. *Dionyſius* enim oblationes, anniverſaria, & myſteriorum celebrationem, quæ alibi in exequiis fuerunt, non memorat. Oſculum vero defuncti ut cujus etiam cadaver ſuave & pretioſum debeat eſſe, & infuſionem olei habet, quæ alibi non fuerunt uſitata, quæque ne hodie quidem Pontificii obſervant. Orationis verò ſupra mortuum dicit, hoc fuiſſe argumentum, ut divina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiſerit, eumque collocet in luce & regione viventium in Sinum Abrahæ, Iſaac, Jacob, in locum unde aufugit dolor triſtitia & gemitus. E tali verò orationis formâ Pontificii ſtatim ſolent inferre, animas defunctorum nondum eſſe in regione viventium, ſed in loco tenebrarum, doloris triſtitiæ & gemitus, unde orationibus ſint liberandæ, hoc eſt, in purgatorio. Sed conſequentiam hanc *Dionyſius* diſertè negat, & expreſſe contrarium adſtruit, non enim tres, ſed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita diſcedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιέρων, *ſanctorum & profanorum*: Profanos vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui ſacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiſcentias transfugerunt: Eos, quando ad finem hujus vitæ perveniunt, dicit miſerabiliter & invitos ex hâc vitá avelli, nulla bona ſpe ſubnixos propter peſſimam vitam. Alterum autem ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, ſed tamen pro remiſſione peccatorum orant. Eos dicit cum firma & certa ſpe in divinâ (εὐφροσύνῃ) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non poſſint ad deteriora converti, & corpora beatam exſpectent reſurrectionem. Propter hæc, inquit, obdormitio ſanctorum eſt in lætitia & ſpe immobili, quia pervenerunt ad finem certaminum. Item norunt ſe totos percepturos (χριστοειδῆ λῆξιν) Chriſtiformem requiem, quando ad terminum hujus vitæ pervenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum ſuorum certaminum venit, ſacrâ impletur lætitiâ, magnaque cum (ἡδονῇ) jucunditate ſeu voluptate viam feliciſſimæ regenerationis ingreditur. Propinqui verò defuncti (μα-

καρίζουσι) beatum illum prædicant, ſicut & eſt, ut qui ad optatum victoriæ finem pervenerit. (πρὸς τὸ νικηφόρον ἐντελῶς ἀφικόμενον τέλος) & autori victoriæ perſolvunt hymnos gratulatorios: (χαριστηρίους) ſeipſos quoque orantes ad ſimilem requiem admitti &c. Fuerunt itaque veterum orationes pro mortuis non ſatisfactiones pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne purgatorii, ſed publicæ celebrationes, applicationes & obſignationes divinarum promiſſionum, de remiſſione peccatorum, requie & ſalute piè defunctorum, fuerunt inſtitutiones & exhortationes viventium, fuerunt conſolationes & confirmationes lugentium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. In hanc ſententiam etiam *Apologia Auguſtana Confeſſionis de Orat. pro mortuis* dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et *Lutherus in confeſſione ſua dicit*: pro mortuis, quia Scriptura nihil meminit, exiſtimo non eſſe peccatum, ex libera devotione, ita vel ſimiliter orare, ut Deus animæ, ſi in tali ſtatu ſit, miſereatur, utque ſatis ſit, quando ſemel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Miſſæ pro animabus, & anniverſaria in Papatu prorſus inutilia ſunt, imo ſunt Diaboli nundinationes. *Hactenus Lutherus.* Neque tantum ſolius *Dionyſii Hierarchia* memorias mortuorum ita interpretatur, ſed & reliqui antiquiores ita ſenſerunt. *Origenes* quidem Platonicum Purgatorium alias ſtrenuè urget, ſed ritum ſuarum Eccleſiarum deſcribens, *Lib. 3. in Iobum* ait: Non celebramus diem nativitatis, cum ſit dolorum & tentationum introitus, ſed diem mortis, utpote omnium dolorum depoſitionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, ſed perpetuo vivent, hi qui mori videntur. Propterea & memorias ſanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium devotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes. Item, celebramus memoriam defunctorum, religioſos cum ſacerdotibus convocantes, fideles una cum Clero invitantes, adhæc egenos & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes, ut fiat feſtivitas

noſtra

noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis Chriſtianos celebrâſſe diem mortis ſuorum eleemoſynis & orationibus, non quod exiſtimârint eos doloribus cruciari, undè exequiis illis liberandi eſſent, ſed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depoſitionem, ad omnium tentationum effugationem, & ad requiem perveniſſent. Confer. *Metrophanes Critopulus in Confeſſione Eccleſiæ Oriental. cap.* 20. *Martinus Chemnicius Exam. Concil. Trid. part. 3. p. m. 536. Edit. Genev. in fol. B. Meisner. de Purgat. p. 280. ſeqq. AEgid. Hunn. Tomo 1. Oper. fol. 1538. Mentzerus contra Piſtor. p. 599. 605. Gerhard. LL. Tom. 8. de morte* §. 224. *Dorſcheus Myſ. Miſſ. p.* 329.

§. XI. Denique benevolentiam haut proletariam erga defunctum ſuperſtites variis modis declarârunt, non ſolum mortuos verum etiam illorum urnas, monumenta & ſepulchra diverſis coronarum generibus exornantes, uti Scriptores Sacri juxtim ac ſeculares evidenter comprobatum iverunt. Quod enim non tantum mortui coronis inter gentiles & Chriſtianos ornati ſint, à Græcis ſæpiſſimè memoratur, ab illisque ad alios populos deſcendiſſe videtur. Hinc *Hercules apud Euripidem* de liberis ſuis à Lyco interfectis querelas inſtituit

--- τί χρῆμα; τέκν' ὁρῶ πρὸ δωμάτων
ἐταλμοῖσι νεκρῶν κρᾶτας ἐξεστεμμένα.

Quid hoc rei? video liberos meos ante domum coronatos capita, mortuorum ritu. Ita *Lucianus de Luctu Tomo* 1. *p. m.* 767. producit gentiles στεφανώσαντας τὸ σῶμα τοῖς ὡραίοις ἄνθεσι, *Coronantes cadaver pulcherrimis floribus.* Qui mos quam ſit priſcus, inde licet intelligere, quod cum Corybantes ſuum fratrem occidiſſent, caput mortui purpurâ contexerunt καὶ καταστέψαντες ἔθαψαν, & coronatum ſepelierunt. Lycurgus etſi defunctis dempſerat illum ambitioſum luctum, & pompã tumulorum, eos tamen voluit ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντας, τὸ σῶμα περιστέλλεσθαι καθ' ἴσον ἅπαντας. In purpur. amictu & foliis oleæ poſitos corpore contegi ex æquo omnes, *Plut.*

in Laconicis & in Lycurgo. Itaque quamvis alibi mortui sumptuosius efferrentur, tamen hic mos Lacedæmone servatus. Et verò Cleomones, quamquam Lacedæmonius Lydiadæ corpus ἱκόσμησε πορφυρίδι, καὶ στέφανον ἐπιθεὶς, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν. Ornavit purpurea veste, & imposita corona, ad portas Megalopolitanorum misit. *Plutarch. in Agide & Cleomene.* In hanc sententiam Solon aureis illis verbis quæ in os Crœso dixit, addidit, coronam hominis, qui adhuc vita fruitur, sicuti certantis præconium sive renunciationem esse incertam & irritam. *Idem in Solone.* Hic certè mos & Athenis viguit, nam ibi quoque ab amicis coronæ conjiciebantur in mortuos. Quo exemplo Paralo mortuo, Pericles adferens defuncto coronam, in illius adspectu fregit pristinam illam & inflexibilem animi sui constantiam. *Idem in Pericle.* Qui coronarum conjectus & Lacedæmone in usu fuit, ubi Pelopide interfecto certatim congesta sunt trophæa & coronæ, & omnis generis armaturæ aureæ. *Id. in Pelopide.* Is quoque mos coronandi mortuos à cæteris gentibus Romam translatus est, ibique usque eo invaluerat, ut corvo illi percelebri, qui Tiberium, Germanicum, Drusum, & transeuntem populum Romanum salutabat, interempto funus celebratum sit innumeris exequiis, & coronis omnium generum. *Plin. Lib. 10. cap. 43.* Ideo permissu *Legis 12. Tabularum* mortuus coronabatur, ut est apud *Ciceronem Lib. 2. de Legibus.* Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod coronam virtute paratam (vel *partam* ut alii Codices habent) & ei qui peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet. *Conf. Plin. Lib. 21. cap. 3. Halicarnass. Lib. 11. Antiquit. Roman. cap. 42. p. m. 689.* De funere filii Virginii: Prosiliebant ex ædibus, tum mulieres tum virgines, casumque lamentantes, aliæ flores & coronas in lecticam conjiciebant, aliæ fascias & vittas, aliæ virginales è comâ lusus, nonnullæ etiam defectos è crinium plexu cincinnos &c. Cæterum hæ mortuorum coronæ plerumque è floribus frondibusque omnis generis nectebantur. Et corona tali modo concinnata à Græcis vocabatur ἔρος, inquit autor Etymologici, παρὰ τὴν ἔραν τὴν γῆν, τοῦτ᾽ ἔστι, στέφανος ἐκ γῆς ἠρανισμένος.

ne, ſicuti corona è terra, collecta, nempe è floribus ſpecioſiſſimis, uti locus ex *Luciano de luctu* initio hujus §. citatus declarat. Sed & ex ramis variarum arborum coronas ejusmodi plexas reperio. Lycurgus enim Olea Lauro aliisq; frondibus mortuos ornari inſtituit. *Vid. AElian. Lib. 6. Var. hiſtor. cap. 6.* Mortuum Idmonem albâ fronde, ſive populo coronatum teſtatur *Valerius Flaccus Libro 5. Argonaut.*

——Pars auguris alba
Fronde caput vittisque ligant, poſitumque feretro
Congemuere.

Ducibus quidem bellicis defunctis caput redimiebatur lauro. Exemplum in Polynice ſiſtit *Statius Thebaidos Lib. 12. v. 64. ſeqq.*

-- hoſtiles ſuper ipſe & victor acervos
Paciferâ lauro crinem, vittasque decorus
Accubat.

Annibal M. Marcellum interemptum legitimo jure elatum, Punico quoque ſagulo, & coronâ donatum laureâ rogo impoſuit. *Valer. Max. Lib. 5. cap. 1. exemplo 6.* Mortuis Regibus corona tantæ Majeſtatis faſtigio conveniens imponebatur. Ita Cleopatrâ mortuâ Charmion altera ex ancillis adornavit inſigne regium circa caput ejus. *Plutarchus in Antonio.* Auguſtus Imperator teſtimonio *Suetonii in vita ejus, cap. 18.* conditorium & corpus M. Alexandri cum prolatum è penetrali oculis ſubjeciſſet, coronâ aureâ impoſitâ ac floribus aſperſum veneratus eſt. Ejusdem Alexandri corpus *Curtius Libro 10. cap. 10.* memorat purgatum repletumque odoribus fuiſſe, aureum ſolium, & capiti adjecta fortunæ ejus inſignia. Scipio Africanus cujus in bonis cum non eſſet funeris impenſa, aſſes populus contulit, ac funus elocavit, quaque præferebatur flores è proſpectu omnis ſparſit, teſte *Plinio Lib. 21. cap. 3.* Mortuorum autem coronæ apud Ethnicos ſignificabant ipſorum ex victoriâ ſeculi ἀόχλητον ἀμεριμνίαν, id eſt à turbâ remotam ſecuritatem. Sic enim interpretatur *Clemens Alexandrinus Lib. 2. Stromatum cap. 7. hic verbis:* ἀοχλήτου ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον. Ταύτῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν, ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα ἔργῳ προσμαρτυροῦντες

ἀυλοῖς τὸ εἶναι πυρεῖς. H. e. à turbâ & negotio remotæ ſecuritatis ſignum eſt corona. Qua ratione idola coronant, ſic & mortuos. Quo facto id agunt, ut oſtendant Idola eſſe rem mortuam. Nihil aliud deſignat pictura mortis coronatæ, quam *Paradinus* inter ſua Symbola Heroica retulit cum hâc epigraphe: VICTORIA LIMES. Interrogatus, inquit ibi, ab Adriano Cæſare Epictetus Philoſophus, quam ob cauſam mortui coronis inſignirentur? reſpondit, ut ſic indicarent, quod labores & ærumnas, ſeu moleſtiarum immenſum pondus hujus vitæ ſuperâſſent. Quem tamen coronandi morem Sancti Patres, qui nihil cum paganis ſibi commune eſſe volebant, acriter improbarunt. *Tertullianus de Corona militis cap.13.* Quid, *inquit*, tam indignum DEO, quàm quod indignum Idolo? quid autem tam dignum Idolo, quàm quod & mortuo? Nam & mortuorum eſt ita coronari; vel quoniam & ipſi idola ſtatim & habitu & cultu conſecrationis, quæ apud nos ſecunda Idololatria eſt. *Minutius Felix in Octavio*: Sanè quod caput non coronamus ignoſcite: auram boni floris naribus ducere, non occipitio capillisve ſolemus haurire. Nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis exanimi, aut non ſentienti coronam, cum & beatus non egeat, & miſer non gaudeat floribus. At enim nos exequias adornamus eadem tranquillitate, quâ vivimus, nec adnectimus areſcentem coronam, ſed à Deo æternis floribus vividam ſuſtinemus. Coronarum de floribus ad capita virginum collocatarum meminit *Caſal. de Ritibus Veterum Chriſtian. cap. 66. f. 265. Add. Iohann. Kirchmannus de funeribus Rom. Lib. 1. cap. 11.*

§. XII. Porrò quod flores ſuper *urnas* ſparſerint ex *Plutarcho* diſcimus, memorat enim *in Marcello*, ejuſdem cadaver combuſtum fuiſſe conditum urnâ argenteâ, cui circumdata fuit aurea corona. Urna aurea in qua conditæ erant Demetrii reliquiæ fuit cincta coronis, additque *Plutarch. in Demetrio*: At in Corinthum claſſe navigante, urna è prorâ præfulgens conſpiciebatur purpura Regia & diademate ornata. More priſco *ſepulchra* quoq; coronabantur. *Plutarchus de Iſide & Oſiride*: Nilſitanem Inſulam apud

Ægy-

Ægyptum, quæ omnibus inacceſſa, ac ne navibus quidem fida eſt, ait, quodam anni tempore, â Sacerdotibus adiri, qui ſacrificio ibi peracto, coronant monumentum Metidis planta umbratum, quæ ſupergreditur magnitudinem omnis oleæ. Ipſaq; adeò proxima monumento loca, aut in quibus exequiæ funebres ducerentur, priſcâ ſuperſtitione coronabantur. Tale eſt illud, quod in honorem Achillis uſurpari ait *Philoſtratus in Heroic.* Coronato apice ſive ſummitate Jugi, in eo effoſſa uva, nigrum taurum ut mortuo mactârunt. De ſepulchris Romanorum coronatis teſtatur in funere *Numæ Plutarchus*, memorans ſocios & amicos populos concurſu factô ad ſepulchrum ejus, illud publicis muneribus & coronis decoráſſe. Imo nec *ſaxis ſepulchro impoſitis* inter Græcos coronæ defuerunt. Quid, *inquit Lucianus in Charonte*, prodeſt lapis ſuper ſepulchro coronatus? Item alter; ubi loquitur de ſepulchris & conditoriis mortuorum: Quid igitur illi coronant lapides & ungunt unguento? Apio monumenta virorum fortium coronata fuiſſe illa *Plutarchi in Timoleonte* indigitant: Et milites ſuſpicio inceſſit, malum eſſe ſignum, quoniam monumenta mortuorum ſolemus piè coronare apio. Et Proverbium quoddam ex hoc factum eſt, *periculosè ægrotantem opus habere apio.* Nonnunquam ſepulchra hiacynthis conſpergebantur, uti *Prop. lib.* 4. *Eleg.* 7. habet:

Hoc etiam grave erat nulla mercede hiacynthos
Injicere & fracto buſta piare cado.

Aliquandò nitebant liliis, quemadmodum Marcelli ſepulchrum apud *Virgilium AEneidos Lib.* 6.

Tu Marcellus eris; manibus date lilia plenis.
Purpureos ſpargam flores; animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

Ejusmodi corollæ à Poëtis aliàs ſertorum nomine exprimuntur. *Ovidius Lib.* 3. *Triſt.*

Te tamen extincto feralia munera ſemper,
Deque tuis lachrymis humida ſerta dato.

Statius Lib. 5. *Sylvar.* 3.

Illuſtremque animam lethæis ſpargite ſertis. *Vir-*

Digitized by Google

Virgilius in Epigramm. rogum ſertis exornat.

Quid cineri ingrato ſervas benè olentia ſerta?
Anne coronato vis lapide iſta tegi?

Hoc ſepulchrale officium tanquam anniverſarium deſcribit *Tibullus Elegiâ 4. Lib. 2.*

At bona quæ nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior veteres veneratus amores
Annua conſtructo ſerta dabit tumulo.

Conſonant his etiam Chriſtianorum de eodem ritu teſtimonia, quæ paucis accipe: *Prudentius in hymno exequiali* ita canit;

Nos tecta fovebimus oſſa
Violis & fronde frequenti
Titulumque & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.

Ambroſius in Oratione funebri de Obitu Valentiniani: Non ego floribus tumulum ejus adſpergam, ſed Spiritum ejus Chriſti odore perfundam. *Hieronymus Epiſtolâ ad Pammachium de obitu uxoris*: Cæteri mariti ſuper tumulos conjugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floresque purpureos &c. Plura *Sopranes in Davide fol. 528.* ſuggerit.

Revertor ad oſcula. Romulus cœſi fratris Remi feretro oſcula dabat. *Ovidius Lib. 4. Faſtorum*:

Oſculaque applicuit poſito ſuprema feretro,
Atque ait, invito frater adempte, VALE.

Verius volenti dixiſſet. Proſtat enim *Ciceronis* teſtimonium *Lib. 4. Offic.* Species utilitatis animum pepulit ejus, cui cum viſum eſſet utilius ſolum, quàm cum altero regnare, fratrem interemit. Idem quoque ſententiam fert de hac primâ perduellionis lege: Omiſit hic & pietatem & humanitatem, ut id, quod utile videbatur, neq; erat, aſſequi poſſet; & tamen muri cauſam oppoſuit, ſpeciem honeſtatis neque probabilem, neque ſatis idoneam: peccavit igitur, pace Quirini vel Romuli dixerim. Cleopatra quondam cariſſimi ſui Antonii tumulum oſculata legitur apud *Plutarchum in Anton.*

Digitized by Google

Anton.p.954. Quin etiam ſtatuis Imperatorum in exequiis oſcula fixa invenio. Nam *Xiphilinus in Severo de exequiis Pertinacis* ſcribit: Cum lectus rogo impoſitus eſſet, Severus propinquique Pertinacis ſtatuam ejus oſculantur.

§. XIII. *Leo Allatius de Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetuâ conſenſione Lib.3.cap.9 p.m.*1048. Si Sacerdos, *inquit*, apud Græcos fuerit, qui exceſſit, tres alii Sacerdotes è lectulo in ſtoream deponunt, & oleo puro corpus detergunt, veſtiuntque ſuis indumentis, tum ornatu reliquo ſacerdotum amicti, faciem ſudario quo calix in Miſſa operitur, velant, & Evangeliorum librum ſupponunt, & poſt preces recitatas, iidem Sacerdotes funus efferunt, deportantque ad Eccleſiam, poſt officia & amplexus ſepulturæ commendant. Patriarcharum & Præſulum cadavera non decumbunt in feretro, ſed veſtibus ſuis ſacris induti, dum officia recitantur, in throno ſedent, & ſedentes etiam in ſepulchro, cum fieri poteſt, collocantur. Monachi corpus defuncti non abluunt, quod & nudum videre nefas ducunt. Quare qui id muneris exequitur, Monachus, Spongiis aquâ tepidâ tumentibus tergit corpus, cum prius cruce cum ſpongiâ demortui frontem, pectus, manus, pedes & genua ſignaverit; tum novâ veſte, à viſione nudi corporis abſtinens, induit, amicto cucullam apponit, & ad mentum detrahit, ne facies videatur. Deinde reſticulâ, pallio, & ſuccinctorio circumveſtit, & novis calceis ornat. Tum demum mantellum ipſius obliquè extenditur, ſtoreæque, quæ totum corpus excipiat, ſuperimponitur. Sic ad exequias præparato corpore, mantelli extrema obliqua cultro abſcindit, & totum in duas partes dividit, & illis perforatis extremas partes loro componit, & una colligans, tres cruces efficit, unam ad caput, alteram ad pectus, & tertiam ad genua, reliquo loro pedes devincit. His peractis advocatur Sacerdos, qui eum ſtolâ poſt incenſum bona precatur, & fratres eum ſublatum in Eccleſiam devehunt, & ſi defunctus Sacerdos eſt, in medio templi, ſi idiota, in Narthece deponitur. Cum tempus exequiarum advenerit, ſigno dato, reliqui omnes accurrunt, quibus cereos diſtribuit Scenophylax, & illis accenſis offi

Ggggg cium

Digitized by Google

cium incipit. Recitato Evangelio, aliis canentibus, alii ordine suo funus amplectuntur & deosculantur, post oscula ad cœmeterium delatum sepulturæ tradunt. *Hæc Leo.*

§. XIV. Verum enim verò osculum istud precum pro mortuo faciendarum promissio est & arrha. *Os* enim τῶν εὐχῶν ἐργαστήριον, *Orationis officina est*, juxta *Simeonem Thessalonicensem*, vel juxta *Ambrosium in Hexaemero lib. 6. cap. 9.* pietatis charitatisque est pignus. Pietatis illius & eruditæ religionis debet esse, quæ corpus emortuum, ut verum Dei templum veneratur, (undè & mortuos cum sancto Eucharistiæ mysterio pectori apposito sub terram condere, antiquæ religionis pietatisque patres non abhorruerunt:) & os ut vestibulum templi adorat. Sed osculi genus prænominatum, sicut & Eucharistiam mortuis præbendi consuetudo apud Latinos Seculo VII. *in Concilio Antissiodorensi cap. 12.* desiit. Canon sic habet: Non licet Eucharistiam mortuis, nec osculum tradere. Et in *Matisconensi Concilio* legitur: [Non licet mortuis osculum tradere, nec Eucharistiam tradi. Cujus tamen canonis alia mens est, cum mortuos anathemate prius percussos, vel ob crimen aliquod ab Ecclesiæ cœtu sejunctos, osculo & Eucharistia datis, quasi resarcitæ pacis & communionis redditæ Symbolis reconciliatos existimare solum vetet. Ut enim sceleratus quisque est in vitâ, sic post mortem Christiana tessera privandus est. Mortuos autem quoslibet nunc Ecclesia non prohibet, sed nec jubet, quæ osculi publicè dandi usum nusquam assumsit. *Iacobus Goar in Notis ad officium Exequiarum Euchologii Græcorum pag. 542. P. Ludovicus Cellotius Parisinus, in de Hierarchia & Hierarchis, Libro 6. cap. 22. de mortuorum reconciliatione p. 515.* dicit: vetatur *Carthaginensis Concilii Canone* 18. qui errore perseverante repetitur in *Concilio Trullano apud Balsamonem, cap. 83. pag. 460. Editionis Rothomagensis in fol. Anno* M DC XLI. Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet, quod antiquæ consuetudinis fuisse *Zonaras* scribit in loco *Balsamonis*: abusum debuit dicere & errorem: Scriptum enim est, accipite, comedite, mortuorum autem corpora non possunt accipere, non comedere. In *Narratione de*

ne de Religione Ruſſorum ad Davidem Chytræum ſcripta. p. 244. *Edit. ſpirenſis in* 4. *Anno* M D LXXXII. circa funerandi ritus in Ruſſiâ, hæc notatu digna reperio: Cum jam ventum eſt ad ſepulturæ locum, orciniana iſta ſponda deponitur: Fœminæ verò, quæ ut flerent, oculos erudiere ſuos, magnâ cum lamentatione ad urnam feralem, quæ hic aperitur, accurrunt, & cadaveri oſcula figunt, ita interrogantes: Cur noſtro abiiſti è conſpectu, O chariſſime? Numquid cibi, & potus inopia te occidit? Numquid infelicis conjugii capiſtro caput ſubtrahere voluiſti? Fatere nobis, quæ te res movere potuit, ut non tantum ſuaviſſimam thalami conſortem & liberos dulciſſimos tuos deſereres, ſed etiam deliciis pulcherrimi hujus mundi, tuis præterea fortunis & familiaribus omnibus abrenunciares? Easdem ferè querelas diverſæ Indiæ occidentalis gentes, Caraibes, Toupinambani, Guineenſes, &c. ingeminare ſolent, teſte *Dn. de Rochefort, Relat. de Inſulis Americanis, Lib.* 2. *cap.* 24. *p.* 508. *ſeqq.*

§. XV. De cadaveribus non oſculandis nec amplectendis, poſtquam domo elata fuerint, extat hæc lex apud Cibenicenſes, (qui ſunt incolæ Cibinii Urbis mediterraneæ in Daciâ) *Lib. Stat. Reformat. cap.* 194. *in Novarini Lib.* 8. *Sacror. Elector. cap.* 14. *pag.* 98. §. 99. Poſita fuit pars infra ſcripti tenoris, per ipſos Dominos, Comitem & Rectorem: Nonnullæ habentur conſuetudines & obſervantiæ in civitate Cibenici, quæ à quibuscunq; gentibus in hoc ſeculo, horribiles & ineptæ haberi, & cenſeri debent. Cum propinqui & amici perſonarum morientium, tam maſculi, quam fœminæ, dum eorum cadavera mortuorum ad humandum portantur, amplectuntur & oſculantur ea, & ſuper ipſis cadaveribus ſe extendunt: quod faciliter redundare ad præjudicium perſonarum ſuarum, & maximè tempore peſtis ingentis, quo cadavera infecta cēſentur, poteſt. Et ulterius mulieres tam nobiles, quā plebejæ poſt dicta cadavera & diſcooperto capite gradiētes, ſeipſas laniant per capillos, quod exoſū creditur & Deo & hominibus, cū tales querelæ, & lamētationes nihil proficiāt animab9 taliū mortuo-

rum. Idcirco ſaluti perſonarum cum juvet, providere, & conſulere cupientes, autoritate præſentis conſilii duximus ſtatuendum, quod de cœtero nulla perſona, ſeu perſonæ, ſive ſit maſculus, ſive ſit fœmina, cujuscunque conditionis & ſtatus exiſtat, audeat vel præſumat, cum eorum cadavera mortuorum ad ſepulchrum deferuntur, ea cadavera oſculari, nec ſuper ea ſe projicere, poſtquam elevata fuerint à terra, & extracta de domo ſuæ ſolitæ habitationis, vel in qua mortua fuerint. Et nulla mulier alicujus conditionis audeat ire poſt dicta cadavera capite diſcooperto, nec ſe laniare per capillos, poſtquam domo exiverunt, ut ſupra, & hoc ſub pœna librarum centum denariorum, pro quolibet contra faciente, prædicto communi Sibenici applicandorum. *Hactenus Conſtitutio illa.* Non minus conſultè diſſertat *Antonius Santorellus, Nolanus Philoſophus & Medicus in Poſtpraxi Medicâ cap. 15.* Quæcunque cauſa priſcos induxit ut morientes (mortuos) oſcularentur, ſatius eſſe arbitror oſculis parcere. Nam mortuo nullius jam uſus, mox moriturum, ſin minus perturbant, levare certè non poterunt. Certè deoſculantes offendunt, nam à mortuis, vel in mortis confinio poſitis non niſi tetri halitus perſpirant, at hi ſunt exitio inſpirantibus. Inſpirabunt autem deoſculantes, nam à facie, ore & oculis magna exit evaporatio; nec mortui itaque, nec mox morituri oſculandi. Quid inſuper de eo ſtatuendum ſit, quod *Schickardus de Iure Regio Ebræorum, cap. 6. Theoremate 19. p. m. 410.* tradit, dentibus obeſſe ſi quis conſanguineo cadaveri oſculum figat, quod ſua ſibi experientiâ probaſſe videtur, Medicorum cultores indagent, eruditisque lectoribus latentes fortè cauſas aperiant. Non prorſus ab illo abludit ſuperſtitioſa opinio, ſi mater defunctum infantem exoſculetur, & plures poſt id moriantur, culpam materno tranſcribendam eſſe oſculo. Vide *Chavaſſium Lib. I. cap. 9. de prudentia perfectâ, & ex eo Ioſuam Arndium, Tractatu Practico, de Superſtitione, pag. 41. §. 37.*

DISSER-

DISSERTATIO XXI.
DE
OSCULIS HYPOCRITICIS SIVE PRODITORIIS.

SUMMARIA.

I. *Crocodili deſcriptio. Illi lacrymæ ſed minus verè tributæ. Proverbium: Crocodili lacrymæ. Origo ejus.* II. *Emblema: plorat & devorat; de hærede avido, mortem defuncti lugente, amico fucato & hypocrita. Gelodacria.* Κλαυσίγελως. *Crocodili deflere dicuntur hominum capita ob macilentiam. Gonzagæ Cardinalis emblema cum lemmate proverbiali.* III. *Hypocritæ etymologia vera & alluſiva. Scytala ſerpens multos dolores creat.* IV. *Hebræi Chaldæi & Syri ad mentem Græcorum hypocritam interpretantur. Latinis idem quod hiſtrio in ſcenis, vel aſſentator. Nervoſa hypocriſis deſcriptio ex Chryſologo.* V. *Simulatio amicitiæ planè repugnat. Vera gloria perennat. Hypocrita in accuſativo caſu habet hypocriten.* VI. *Oſculum hypocriticum malum & indecorum eſſe probatur. Diabolus homines oſculatur, ipſos decipiendo.* VII. *Neronis crudelitas in matrem à Dione deſcripta. Salvii Othonis inſtinctu Galba Imperator occiditur. Andronicus ſuo juſſu trucidatis illachrymatur.* VIII. *Appuleji opus de aureo aſino ſub involucris fabularum mores humanos exprimit. Thraſyllus Leopolemi interitum vafrè dolet. Iulius Cæſar interfecto Pompejo gaudium ſuum lachrymis effuſis palliat.* IX. *Abſolonis Principatum affectantis ſubdolæ artes. Serpens hyemali tempore venenum non deponit.* X. *Ioabi oſculum pernicioſum. Ioabus ſerpentibus propter duplicem linguam aſſimilatus. Simulator cor ad fauces habet more ſerpentum. Quomodo Ioabi gladius ad homicidium diſpoſitus fuerit, disquiritur.* XI. *Mentum virorum & heroidum genas ſupplices aut venerabundi olim tangebant. Aulicorum fraudulentia detecta.* XII. *Hypocritarum pictura cum lemmate:* Vera latent: *Da verum cernere lumen. Vel, Nil ficta juvabunt. Proverbium: Græcorum Equus.*

§.I. REperitur apud Nilum Crocodilus, quadrupes peſſimum, oviparum lacertæ inſtar, quam etiam per omnia, ſi caudam excipias, referre tradit *Albertus M. Hiſtor. Animal. Lib.* 24. Eſt amphibium, non minus in aqua quàm terra vivens, etſi etiam ſtata tempora obſervet, nec indiſcriminatim modò terram colat, modò in aquis degat. Si enim *Ariſtoteli, Plinio, Herodoto, Marcellino, Solino aliiſque à Geſnero Lib. 2. de quadruped. ovip. p. 14. ſeqq. allegatis auctoribus* fidem habemus, plerumque interdiu in ſicco agit, ſed totam noctem in flumine. Præter Ægyptum & Indiam, imo quoque Americam, juxta veterum & recentiorum teſtimonia inhabitat. *Plin. Lib. 5. Hiſt. Nat. cap. 1. Strabo Lib. 17. Geograph. Solin. in Polyhiſt. cap. 25. Curtius Lib. 8. cap. 9. Scaliger ad Lib. 2. Ariſtot. de Animal. Iohann. Henric. Vrſin. Analect. Sacr. Volum. 2. Lib. 1. cap.* 4. Naturæ Conſulti referunt eum conſpecto homine, antequam aggrediatur illum & devoret, ubertim lacrymas effundere, unde diſtichon iſtud:

> Quid vultum fingis? mentiriſque ore Salutem,
> Quam quæris, defles cur Crocodile, necem?

Geſnerus l. c. Sunt, *inquit*, qui ſcribant, Crocodilum conſpecto procul homine, lacrymas emittere atque eundem mox devorare. *Levinus Lemnius Lib. 4. de Occult. Nat. mirac. cap. 10.* Crocodilus, de quo proverbium *Crocodili lacrymæ*, homini inſidias ſtruit, ac devoratum diſcerptumque deplorat. *Hieronym. Mercurialis, apud Dn. D. Schneiderum T. 3. de Catharr. cap. 9. p. 372.* Cervi, apri, Crocodili & apud Medicos & apud Philoſophos lacrymari dicuntur. *Conf. Frantzii Hiſtor. Animal. part. 1. cap. 26. Drexelii Phæthontem, cap. 46. Piccart. Obſervat. Hiſtorico-Polit. Decad. 13. cap. 1. Schoti Phyſic. Curioſ. Lib. 7. p. 881. Octavian. de Tuſo in cap. 12. Eccleſiaſt. p. 506.* Aliis tamen quod de lacrymis Crocodili dicitur, inter fabulas referre placet. *Voſſius Theolog. Gentil. Lib. 3. cap. 47.* Crocodilos, *ait*, aliquis dixerit flere, quia lacrymæ eorum abiere in Proverbium: ſed eſt hoc de lacrymis fictis, non veris; nec ſatis conſtat, ecquid veri ſubſit fabellæ de lacrymis Crocodili ſimulatis.

Digitized by Google

tis. Conſonat effatum *Sperlingii in Anthropolog. Phyſic. cap. 5. quæſt. 7. p. 273.* Crocodili lacrymæ notæ ſunt, Dicunt, antequam hominem devoret prius lacrymari. Sed ut canes, feles, aliaque bruta voce & geſtibus lætitiam declarantia, ridere videntur, verè non rident, ita & cum ejulatu ac clamore dolorem manifeſtant, lacrymari videntur, ſed videntur. Non quivis humor ex oculis emiſſus lacryma eſt. Simile quid eſt, lacrymæ veræ non ſunt. H.I. Proverbium autem de *lacrymis Crocodili* non primò & immediatè inde ortum, quaſi Crocodili lacrymas ex oculis profunderent, ſed ex eô potius natum videtur: Cum priſci experientiâ compertum haberent, Crocodilum famelicum hauſtas ore aquas in ſemitas evomere, ut homines aquatum egredientes, in lubricâ via labantur, & facilius corripiantur; hinc guttulas illas vocârunt *Crocodili lacrymas*, easque poſtmodum ſimulatoribus adſcripſerunt. Has verò deinceps alii, rerum phyſicarum minus periti, in proprio ſenſu acceperunt, exiſtimantes, Crocodilum verè ex oculorum glandulis lacrymas emittere. Atque huic ſententiæ calculum adjicit *Ioh. Euſeb. Nieremberg. Hiſt. Nat. Lib. 7. cap. 54. p. 124.*

§. II. Protritæ illi parœmiæ Hieroglyphicorum & Emblematum artifices varia Symbola picturasque addiderunt. *Areſius* hæredem avidum, ſed mortem defuncti lugentem deſcripturus, Crocodilum hominem devorantem pingit, hoc addito lemmate: PLORAT ET DEVORAT. *Maſenius in ſpeculo Imaginum veritatis occultæ cap. 51. pag. 606. num. 22. Camerarius Centuria 4. Emblem. 67.* eodem utitur in amico fucato delineando cum hac epigraphe:

Non equidem ambigui dictis mihi fidere amici
Certum eſt, ut lachrymis nec Crocodile tuis.

Similiter illo Hypocritam deſignat Collector *Hieroglyphicorum ex Veteribus & Neotericis Libro 3. pag. 118. Pierii Libris additus.* Anna Regina Poloniæ Stephani uxor ad idem mentem inclinans Crocodilum lacrymantem pingi curavit cum Lemmate: NOSTRI SIMULACHRA DOLORIS, id eſt, ſimulati tantum.

tantum. *Maſen. Spec. cap* 42. *p*. 504. *num*. 6. Inveniuntur eheu oppidò multi homines, qui dolorem ſimulant ejus, quod maximè concupiſcunt; in quibus eſt *Gelodacria* illa, aut κλαυσίγελως, qui exterius deplorat id, quod interius ei riſum movet, quibus condemnationum odor ceparum atque ſuffimenti inſtar eſt, ut quondam præficis, qui in funere plorabant ejus, cujus mors ipſis vitâ longè carior erat: Qui denique ut loquitur *Tacitus* 3. *Annal. cap*. 4. *Imitamentis triſtitiæ animi gaudia velant*. De talibus memorabilis locus *Aſterii Amaſeæ Epiſcopi apud Photium in Bibliothecâ p*. 820. occurrit: Τοὺς Νιλώους Κροκοδείλους μιμεῖσθαι, οὓς φασὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐπιθρηνεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἔφαγον, καὶ δακρύειν ἐπὶ τοῖς λειψάνοις τῶν φόνων, οὐ μετάνοιαν τῶν γεγενημένων λαμβάνοντας, ἀλλὰ τὸ ἄσαρκον τῆς κεφαλῆς (ἐμοὶ δοκεῖν) ὀδυρομένους, ὡς εἰς βρῶσιν οὐκ ἐπιτήδειον. Hoc eſt. *Niloticorum Crocodilorum imitatores eſtis, quos fama eſt deflere hominum capita, poſtquam eos devorârunt, & illacrymari cæſorum reliquiis: non quod pœnitentiâ facti aliquâ afficiantur, ſed quod ita doleant, (quantum mihi videtur) ob capitis macilentiam, quaſi quod ad veſcendum minimè ſit idoneum.* Uſus hoc hieroglyphico fuit Sigismundus Gonzaga Cardinalis, poſtquam evecto ſua quoque opera ad Pontificatum Leone X. ejus poſtea ipſum pœnituit, cum adjectione Proverbii: CROCODILI LACHRYMÆ, teſtante *Iovio*. Talem deſcribit peſſimam illam novercam Demænetam *Heliodorus in AEthiopicis* ejulantem nimirum ſuper Cnemone privigno, quem tamen ipſa ſuis calumniis ibat perditum. Plura in ſubſequentibus ex variâ hiſtoria depromemus.

§. III. Explicavi hactenus maximam partem omnia, quæ ſub profanorum oſculorum varietate comprehendi poſſunt, uſu ſingulorum inter varias habitati Orbis nationes peculiariter annotato, ut inde lucem non exiguam aut creperam, loco per ſe alias ſubobſcuro, qui de *Oſculo Iudæ* in hiſtoriâ ſacra occurrit, nefario illo & ſumma ſceleris nomina excedente, attuliſſe videar. Jam ad arcem cauſæ hujus greſſum dirigo, quæ ut inde facilius expugnetur, copias queis ſtipatus ſum, hoc ordine diſponam, ut primò manifeſtum evadat, quid per *oſculum Hypocriticum Iudæ* intelligi debeat,

Digitized by Google

beat, deinde illud uberius, qua poterit fieri adcuratione, mediis undecunque conquiſitis, explanetur. *Oſculum Hypocriticum* appellatur ab *Hypocrita*, cujus uſum juxtim ac ortum *Iſidorus Lib.* 10. *allegante Matthia Martinio in Lexico Philologico explicat his verbis*: Hypocrita è Græco ſermone in Latinum *ſimulator* interpretatur, qui dum intus malus ſit, bonum ſe palam oſtendit. ὑπὸ enim falſum, κρίσις Judicium interpretatur. Nomen autem Hypocritæ tractum eſt à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum cœruleo minioque colore & cæteris pigmentis, habentes ſimulachrum oris, lintea gypſata & vario colore diſtincta, nonnunquam & collum & manus cretâ perungentes, ut ad perſonæ colorem pervenirent, & populum dum in ludis agerent, fallerent, modo in ſpecie viri, modò in fœminæ, modò tonſi, modò criniti, anili & virginali, cæteraque ſpecie, ætate ſexuque diverſo, ut fallant populum, dum in ludo agunt. Quæ ſpecies argumenti translata eſt in iis, qui falſo vultu incedunt, & ſimulant, quod non ſunt. Nam hypocritæ dici non poſſunt, ex quo foras exierint. *H. I. Haymo in Matthæum* dicit, *hypocritam* ſignificare *deauratum*, à Chryſos, quod eſt aurum, metaphorâ ſumtâ ab Idolis & ſimulachris, de quibus dicebat S. Propheta *Baruch cap. 6. v. 50.* *Quod cum ſint lignea, inaurata & inargentata, ſcietur poſtea, quia falſa ſunt, ab univerſis gentibus & Regibus.* Coincidit fermè mens *Lyrani in Commentariis ad Matthæum* ſcribentis, Hypocrita dicitur ab hypo, quod eſt ſub, & Chryſos, aurum, *quia ſub auro, vel ſub honeſtate exterioris converſationis habet abſconditum plumbum falſitatis.* Hæc Etymologia placuit etiam *Auguſtino*, ut *Franciſcus Toletus* refert *in capite 6. Lucæ, annotat. 97. pag. 440. Edit. Pariſ. in fol.* Anno M DC. quam explicare viſus eſt Chriſtus Dominus, dicens *Matthæi 23. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi, hypocritæ, id eſt, deaurati, quia eſtis ſimiles ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent quidem hominibus ſpecioſa, intus verò ſunt plena mortuorum oſſibus.* Quæ verba ad hoc inſtitutum expendit *Iſidorus Lib. 3. ſentent. cap. 24.* At verò quoniam hypocriſis non per X. & Ypſilon, ſed per K. & I. ſcribitur, modò adductæ Etymologiæ nullæ ſunt. Communius autem

Digitized by Google

& citra dubitationem rectius eſt, hypocritam dici à verbo Græco ὑποκρίνω, quod eſt *ſimulo*. Iisdem veſtigiis laudatus *Toletus* inſiſtit *ad cap. 6. Lucæ*, ὑπὸ *eſt falſum &* κρίσις *Iudicium*, quaſi falſum Judicium, quia hypocrita homines decipit, & falſum eorum Judicium quærit, intendens judicari bonus & ſanctus, cum omni bonitate & ſanctitate careat. Graphicè quoque *Iohannes Prideaux Theol. Anglicanus Oxonienſis & deinde Epiſcopus Vigornienſis, celeberrimus* νῦν ἐν ἁγίοις de Hypocrita ſcribit *Orat. 12. inaugurali p. m. 426. Oper. Edit. Tigurenſ. in 4.* Anno MDCLXXII. Frater in ore, & pugio in manu; ſacrificium in ſpecie, & proditio in affectu, lacrymæ in oculis, & laniena in corde; Joabi, Abſolonis & Iſmaelis ſacerrima ſunt emblemata. Ita ſalutat ſicarius & obtruncat. Sacrificabit nequam, ut patrem prodat; plorabit Tyrannus dum fratres deſtinat ad internecionem, ut Crocodilus dum prædam devorat. De Scytala, ſerpente notat *Iſidorus*, tot illum adferre dolores, quot habet colores. Nullus Poëtar. Proteus, nullus Vertumnus variegati hypocritæ nocendi artes expreſſerit, ſimulabit cum Herode infantis cultum, quem meditatur tollere è medio. Orabit, jejunabit, eleemoſynas diſtribuet cum Phariſæis, ſed tantum ut ab hominibus conſpiciatur & laudetur. Magiſter dicet, & applaudet, cum capiti inſidiatur, & quod rectum eſt diſſimulabit, ut quod iniquiſſimum eſt, conſequatur. Oſculatur ut prodat, convertit ut pervertat, orat ut devoret, minuta exagitat; dum graviora negligit, parentat occiſis, dum pergit occidere. Externa mundat, ut interiora talia eſſe credantur, ſicut Regnum cœlorum præcludat aliis, quod nec ipſe conatur, nec curat intrare.

§. IV. Favent Græcanitati aliæ etiam linguæ. Nam vox Hebræa חנף Chaneph, *hypocritam & ſimulatorem* denotat, juxta verbum Primitivum חנף, quod eſt conjugationis kal, ſecundæ Hebræorum formæ, *ſimulare & maculare* ſignificans, ut ab *Hieronymo* accipitur *Ieremiæ cap. 3.* Ab Hebræa radice fluit dictio Chaldaica חנפא chanepha, quæ & *Hypocritam* ſignat & *hominem perſonatum*, quo ſenſu accepit Targumiſta apud *Eſaiam cap. 10.* Ut lingua Syriaca propius accedit ad Chaldæam, quam ad Hebræ-

Hebræam, Syri eodem nomine Chanepha exprimunt *hypocritam & infidelem hominem*. Ita uſurpavit illud vocabulum Syrus interpres verſans *Epiſtolam primam ad Corinthios cap.* 10. In Latio hypocrita commodè ſatis reddi poſſet *hiſtrio*, ceu anteà dictum, ſive *aſſentator*, quia mirâ ſimulatione huic vel illi aſſenſum præbet, ut defraudet, theatrale ingenium æmulatus, juxta cenſuram *Auguſtini Lib. 2. de Serm. Domini in monte, cap. 2. Tom. 4. operum.* Noli ſic velle innoteſcere, ut hypocritæ. Manifeſtum eſt autem, hypocritas non quod oculis prætendunt hominum, id etiam corde geſtare. Sunt enim hypocritæ ſimulatores, tanquam pronunciatores perſonarum alienarum, ſicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in tragædia, verbi gratia, ſive alicujus alterius ad fabulam vel hiſtoriam pertinentis, verè ipſe eſt, ſed ſimulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Eccleſia, vel in omni vitâ humanâ quisquis ſe vult videri, quod non eſt hypocrita eſt. His conſonant verba *Chryſoſtomi homilia* 21. *in Matthæum*: Tamdiu Hypocrita clarus apparet, quamdiu aſſiſtit ſpectantium multitudo, imò nec tunc quidem coram omnibus clarus eſt. Norunt enim videntium plurimi, quis tum ſit, quem eſſe ſe ſimulet. Verum tamen theatro illo ſubitò diſſoluto, qualis ſit manifeſtiſſimè omnibus revelatur. Conferatur *Hieronymus Baptiſta de La Nuza, Tractatus Evangelici 2. parte 2. §. p. m. 348.* Sed ut intimius natura hypocritarum cognoſcatur penicillo *Chryſologi ex Sermone 7.* adhibito horrendum monſtrum accuratè delineato: *Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Adverſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palam. Vnde caventur tam facilè, quàm videntur. Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, carioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, miſericordiam miſericordiâ proſternit. Hypocriſis cognata febris, frigido poculo propinat ardorem. Quod corporibus eſt hydrops, hypocriſis animabus. Hoc eſt, hydrops bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit. Exter-*

minant enim facies ſuas, ut videantur hominibus jejunantes. Hypocriſis dum cupit captivare oculos, oculis fit ipſa captiva. Exterminantur enim facies ſuas. Et ſi facies exterminatur, ornamentum corporis quod manebit? Hypocrita, ſit tibi licet facies inculta, neglecta cutis, triſtis vultus, exterminatus adſpectus, nec ab hominibus inveniſti laudem, & apud Deum fructum jejunii perdidiſti. Hypocrita, elaboraſti jejuniis, ut labor tibi jejunii non prodeſſet. Hypocrita, abſtinentiæ fructus intrâſti, continentiæ conſcendiſti undas, enatâſti jejunii pelagus & in ipſo portu jejunii naufragaſti, quia non comparâſti lucrum, ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfeciſti. Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de Medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſin qui fugerit, vicit, qui incurrerit, cadit.

§.V. Dixi, quod Hypocrita ſimulatione tanquam proprio ſuo artificio ubique inſtructus agere conſueverit, hanc verò rerum omnium oppidò vitioſam Orator, cujus ab linguâ melle ſuavior fluebat Oratio, quando de *amicitia* differit, declarat: Tollit namque judicium veri idque adulterat, tum amicitiæ repugnat maximè, delet enim veritatem, ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt. Nam cum amicitiæ vis ſit in eo, ut unus quaſi animus fiat ex pluribus: quî id fieri poterit, ſi ne in uno quidem unus animus erit, idemque ſemper, ſed varius, commutabilis, multiplex? Quid enim poteſt eſſe tam flexibile, tam devium, quàm animus ejus, qui ad alterius non modò ſenſum ac voluntatem, ſed etiam vultum atque nutum convertitur? Negat quis: nego, ait: ajo. Poſtremò imperavi egomet mihi omnia aſſentari, ut ait idem. Licet autem tam fœda tamque deteſtabilis ſimulatio ſit, ſunt tamen non pauci, qui exinde ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe exiſtimant, quos laudatus modò *Cicero Lib. 2. officior.* vehementer errare aſſerit ſcribens; Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia celeriter tanquam floſculi decidunt, nec ſimulatum poteſt quidquam eſſe diuturnum. Et *lib. 3. Tuſculanar. Queſtion.* Gloria eſt ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata;

ea eſt

ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox benè judicantium de excellenti virtute: ea virtuti reſonat, tanquam imago gloriæ, quæ quia rectè factorum plerumque comes eſt, non eſt bonis repudiandis viris. Illa autem quæ ſe ejus imitatricem eſſe vult, temeraria atque inconſiderata, & plerumque peccatorum vitiorumque laudatrix fama popularis, ſimulatione honeſtatis, formam ejus pulchritudinemque corrumpit. Tu ergo quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſſimis ſplendoris inſignibus contemne; brevia, fugacia, & caduca exiſtima. Denique ut appendicis loco ex Philologiæ myrotheciis aliquid admiſceam, ſuaviſſimus Muſarum favus, *Voſſius, Ariſtarchi Grammatici Lib. 2. p.662.* obſervat, rectius dici in accuſativo caſu *hypocriten*, quam *hypocritam*, idque præeunte *Fabio, lib.11. cap.3.* apud Andronicum, *hypocriten* quippe ſatius eſt retinere terminationem Græcam in his, quibus Latini non ſunt uſi.

§. VI. Si igitur vim vocis ſpectes, *oſculum hypocriticum* nihil ſignificat aliud, quam oſculum ſimulatorium, fallax & illuſorium. Si verò ad rem ipſam attendere velis, eſt externum deoſculationis ſymbolum, quod homo fallendi gratia præ ſe fert, & alteri indicare nititur animi ſubmiſſionem, amorem ſincerum, amicam ſalutis adprecationem, & id genus alia; tegit autem hoc velamine inſidias, virulentum odium, & propoſitum nocendi. Dici aliàs & ab aliis ſolet *oſculum proditorium*, nomine inviſo & infauſto, & id quidem, quantum conjicere licet, à propoſito crimine, cui infelix anſa & exſecrandum ſignum extitit, videlicet à proditione innocentiſſimi inter hominum filios, JESU NAZARENI. Reperitur in Scriptura *oſculum falſitatis*, & iſtud certè eſt oſculum Dæmonis, deceptoris, maledicti defraudatoris, hominis proditoris. Diabolus oſculatur homines ipſos decipiendo, figuratus in Joab, qui tenens mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum, & ſic quaſi oſculando occidit eum, ſicut dicitur 2. *Regum* 20. Diabolus primò fingit oſculari hominem, eidem proſpera conferendo, ipſum tamen proditioſè tandem occidit, vitam & proſperitatem ſubtrahendo, & ipſum mortis æternæ jaculis feriendo. De tali oſculo dicitur

Proverb. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis. Manus etiam oſculatur adulando & alliciendo. Sic de mundanis amicis dicitur, *Eccleſ.* 29. poſtquam accipiunt, oſculantur manus dantis,& promiſſionibus humiliant vocem ſuam, quaſi dicat: tales non oſculantur nec applaudunt propter veram amoris charitatem,ſed ſolum propter proprii lucri utilitatem. Proditor verò oſculatur amorem fingendo & ſimulando. Quin pro certo proditores ſub ſpecie amicitiæ non ceſſant oſculari & applaudere, ut hominem poſſint decipere, ſecreta ſua inveſtigare,& ipſa aliis revelare, juxta *Petrum Berthorium in Dictionario.*

Hujus commatis oſculum non indifferens quidpiam,ſed intrinſecè malum, adeoque ex naturâ ſuâ illicitum eſſe,abundè ſatis,quæ ex *Cicerone* adduxi,demonſtrant,& ulterius ſine ulla difficultate probari poteſt. Thema meum tali fulcio argumento: Quicunque actus perfectione & rectitudine ſibi debitâ deſtituitur,ille intrinſecè malus eſt, & ex natura ſuâ culpabilis. Atqui oſculum hypocriticum perfectione & rectitudine ſibi debitâ deſtituitur, Ergò oſculum hypocriticum intrinſecè malum eſt, & ex naturâ ſuâ culpabile,adeoque illicitum. Major propria luce radiat. Quemadmodum enim bonitatis moralis ratio in rectitudine & perfectione actui competente conſiſtit;ita ex adverſo,malitiæ moralis ſeu vitioſitatis formalis ratio in abſentiâ illius rectitudinis vel perfectionis debitæ deprehenditur, ille malus ſit oportet. Minorem confirmo hoc ratiocinio: Quodcunque finem rectæ rationi conſonum ac legitimum deſerit, & illius loco alium perverſum ſubſtituit, illud bonitate ſua ſibi propriâ caret. Sed oſculum hypocriticum finem rectæ rationi conſonum ac legitimum deſerit,& illius loco alium perverſum ſubſtituit, Ergò, Rectitudo oſculandi actui debita erat finis honeſtus ac ſanæ rationi congruens, aſt verò finis oſculi hypocritici eſt, nocendi causâ fallere, quod ut rectum, honeſtum, rationique conſentaneum dici poſſit,tantum abeſt, ut potius cum eadem aperto Marte pugnet: manifeſta igitur eſt & firmo talo ſtat concluſio, quoniam

niam ut Philosophus inquit: *παράλληλα μᾶλλον τ' ἐναντία γνωρίζεται.*

§. VII. Quamquam etsi osculum hypocriticum res turpissima, & creaturâ rationali maximè indigna sit, non tamen potuit vafrities hominum & malitia ab eo ita abstrahi, ut non subindè illo pasceretur. Propudium istud humanæ gentis Nero, tali fraude matrem circumvenire non erubuit. Exponit rem *Dio Cassius Lib. 61. in Neron. pag. 694. edit. Leunclavii*, historicus nequaquam sublestæ fidei his verbis: Sed cum Romæ nil facere esset ausus, ne scelus divulgaretur, procul in Campaniam profectus est, acceptaque matre, in eâ ipsâ navi magnificentissimè atque splendidissimè ornatâ navigavit. Id faciebat, ut illa in reliquum tempus eodem navigio uti cuperet, cumque Baulos venisset, magnificentissimè convivia per multos dies egit. In his matrem amicè & benevolè accipiebat, simulabatque se absentis ejus magno desiderio teneri, præsentem osculabatur, petere jubebat, si quid vellet, eique multa antequàm peteret, concedebat. Post cœnæ tempus media nocte eam (*summâ benevolentiâ*) complexus est, atque oculos ejus & manus osculatus, comitatusque abeuntem dixit: Mea mater, vale meâ causâ, & cura valetudinem; ego quidem certè tuâ causâ vivo & regno. Posthæc eam tradidit Aniceto liberto, quasi is eam domum ducturus esset in navi, quam supra ad interitum ejus comparatam fuisse diximus. *Suetonius in Nerone Claudio cap. 34.* annectit: Adduntur his atrociora, nec incertis autoribus, ad visendum interfectæ (matris) cadaver accurrisse, contrectâsse membra, alia vituperâsse, alia laudâsse, sitique interim obortâ, bibisse. O adulatorium & ad fraudes quasi fabricatum pectus! Adeo & inter sanguine junctos *Exulat, & gelido est rarior igne fides.* Neroni associandus est M. Salvius Otho, qui à Sergio Sulpicio Galba osculo exceptus exitium illi parabat. Cum enim Galbæ conatibus primus accessisset, eodemque momento & ipse spem Imperii cepisset, nihil intermittebat, quo omnium sibi amorem conciliare speraret. Ubi autē spem omnem hujus, quod intenderat, obtinendi, sibi ereptā videret, aliam viam ingres-

ingressus, vi aliquid & astu tentare decrevit. Interea immodico regnandi ardore quotidiè magis exæstuans, (neque enim dissimulabat, nisi Principem, se stare non posse, nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet) ære quosdam conduxit, qui Galbam interficerent, sibique in occupando solio adjumento essent. Audiamus ipsum Tranquillum, Scriptorem *Flavii Vopisci* judicio emendatissimum & candidissimum, qui *Lib. 7. cap. 6.* in Salvii vita, historiam hanc tali ordine prosequitur: Erat animus, *inquit*, post adoptionem (Pisonis) statim castra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi; sed obstitit respectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidiâ, quod ejusdem statione & Cajus fuerat occisus, & desertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergò destinatâ die, præmonitis consciis, ut se in foro sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur, mane Galbam salutavit; utque consueverat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruspicis. Deinde liberto adesse architectos nunciante, quod signum convenerat, quasi venalem domum inspecturus abscessit, proripuitque se posticâ parte Palatii ad constitutum. Alii febrem simulâsse ajunt, eamque excusationem proximis mandâsse, si quæreretur. Tunc abditus properè muliebri sellâ in castra contendit, ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceo restitit, donec omissâ morâ succollatus, & à præsente Comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit, obvio quoque non aliter ac si conscius & particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quàm id demum se habiturum, quod sibi illi reliquissent. De Andronico Imperatore Orientis *Nicetas apud Christoph. Besoldum in Historia Constantinopolitanô Turcica p. m. 301. Edit. Argentoratens. Anno* MDCXXXIV. *in 12. scribit:* Est hoc memoratu dignum, quidam homines apud Andronicum gratiosi petebant, ut suspensorum corpora tollerentur, is verò iis verbis

bis non offenſus, rogavit, num pridem eſſent mortui? ubi ex carnificibus audivit, malos malè periiſſe; ſe dolere vicem illorum dixit, ac id dictum lachrymis proſecutus, adjecit, legum ſeveritatem & auctoritatem, ſua voluntate & propoſito plus valere, & Judicum ſententias ſuo judicio præpollere. O lachrymæ, quæ & olim à nobis in animi mærore fundebamini, ex corde tanquam imber è nubibus deſtillantes. O gravioris triſtitiæ ſigna, & eorum quæ intus urgent, argumenta certiſſima, quamvis aliquandò etiam præ gaudio, ex oculis veluti guttæ exuberetis. *Alia verò natura eſt apud Andronicum, internecionis eſtis prænunciæ, & in Acherontem ac Stygiam paludem, vel ipſo nomine deteſtabilem damnatis. O quam multorum pupillas veſtrum profluvium extinxit? O quam multos in orcum adegiſtis? O quot demerſiſtis? O quales viros in ſepulchrum conjeciſtis? Et ultimo lavacro abluiſtis tanquam inferiæ effuſæ?*

§. VIII. Nec abludit novum hoc ſimulatæ nequitiæ exemplum, quod *Appulejus lib. 8. Mileſ.* recenſet. Non equidem ignoro totum Auctoris modò citati ſcriptum de aureo aſino fictum eſſe; Verum tamen illud ſub fabularum involucro mores humanos & naturam mortalium graphicè & vivis fermè, quod ajunt coloribus depingit. Idcircò nullus dubito, quin Lectori benevolo gratum futurum ſit, quidquid de fraudibus cujusdam deceptoris ſub Schemate Thraſylli adferam,

- - - - fabulantem (enim) dicere verum, quid vetat?

Thraſyllus puellã Chariten efflictim adamans Leopolemo Competitori ſuo, cui Charite nupſerat, ſocium & amicum ſe jungebat, non alio fine, quàm ut vel ad adulterinam Venerem aditum ſibi pararet, vel novo Marito è medio ſublato Charites Conjugio potiretur. Egregiè Thraſyllus in hac ſcena proditoris partes ſuſtinebat, atque conſilio ſceleris occultato amici perſonam ſtrenuè mentiebatur, etſi indies furioſæ libidinis impetus fortius prorumperet. Accidit intereà ut die quodam Leopolemus Thraſyllo ſecum ducto venatum peteret, & hiſpidum prodire aprum conſpicaretur. Thraſyllus oportunum nactus fraudium decipulum, ſocium feram indipiſci hortatur. Ille nihil ſequius ſuſpicans ami-

cæ compellationi adnuit, & dum uterq; operi ſedulò intentus eſt, fera frendens ex frondoſis, quibus delituerat, latebris ſe proripit, ac Leopolemum invadit. Tum Thraſyllus illius Equum lancea percutere & beſtiæ Leopolemum corripiendi anſam præbere cœpit. Mox infelix Leopolemus humi proſtratus, multoque apri dente ſaucius miſeriter Thraſylli ſuppetias rogabat: Aſt hoſtem, non amicum, latronem non ſocium experiebatur. qui ſemimortui femur dextrum lanceâ transverberabat, ut de repentinò Leopolemus animam efflaret. Thraſyllus, verò famâ curſus ad urbem detorquente, familiaresque occiſi ad triſte ſpectaculum extra portam evocante, *quanquam perfecto voto proſtrato inimico lætus ageret; Vultu tamen gaudium tegit, & frontem aſſeverat, & dolorem ſimulat, & cadaver, quod ipſe fecerat, avidè circumplexus omnia lugentium officia ſolerter affingit, & multis charitatis nominibus veritatem ipſam fallit. Illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem denique addito nomine lugubri ciere: nec non interdum manus Charites à pulſandis uberibus amovere, luctum ſedare, ejulatum coercere, verbis palpantibus ſtimulum doloris obtundere, variis exemplis multivagi caſus ſolatia nectere; cunctis tamen mentitis pietatis officiis.* Tantoperè vultus, frons & oratio fallunt, ſæpe ſub triſti vultu cor lætatur, ſæpè ſub fronte hilari animus mærore conficitur!

Nulla fides lachrymis, lachrymæ ſimulare docentur,
Nec, niſi vis falli, riſibus ulla fides.
Vix tibi tot Proteu, quot ſunt ſimulantibus ora,
Vota quibus larvam dant adimuntque ſuam.

Hermannus Hugo Libro I. *piorum Deſideriorum prolegomena.* Eleganter hunc luſum luſit Cajus Julius Cæſar de quo *Dio* hæc tradit: Cæſar allatum Pompeji caput conſpicatus, in lachrymis eſſe fertur, ſed nihil illis lachrymis niſi riſum & ludibrium retulit. Cui Dioni adſtipulatur etiam belli illius ſcriptor *Lucanus lib.* 9. *Pharſalicorum*, dum ita canit:

- - - Sic fatus apertum
Detexit, tenuitque caput, jam languida morte

Effigies

Effigies habitum noti mutaverat oris:
Non primo Cæſar damnavit munera viſu,
Avertitque oculos, vultus dum crederet, hæſit:
Utque fidem vidit ſceleris, tutumque putavit
Jam bonus eſſe ſocer: lachrymas non ſponte cadenteis
Effudit, gemitusque expreſſit pectore læto.
Non aliter manifeſta putans abſcondere mentis
Gaudia, quam lachrymis.

§. IX. Videmus igitur oſculum hypocriticum non χθὲς καὶ πρώην demum, ſed ante multa ſecula proh dolor! uſurpatum fuiſſe. Nec eſt, quod adeò in hominibus ethnicis fallendi & ſimulandi flagitium execremur, cum illi ipſi, quibus gratioſiſſima veritatis cæleſtis lux adfulſerat, qui malum vitare ex ipſius numinis revelatione didiciſſe & potuerant, & debuerant, tam nefario facinore ſeſe inquinare nihil dubitârint. Evolvamus ipſos SS. annalẽs, hi nobis exemplum non unum proponent. De impiiſſimo pientiſſimi Regis filio Abſolone, in quo nihil præter nomen pacificum erat, ita illi 2. *Sam. 15. v. 5.* והיה בקרב־איש להשתחות לו ושלח את־ידו והחזיק לו ונשק לו׃ hoc eſt, *& eveniebat ut ſi quis adpropinquaret ad eum, ad ſe incurvandum coram eo, mittebat is manum ſuam & apprehendebat eum, & oſculabatur eum; Scilicet agebat id, non ut favorem & clementiam ſubditis exhiberet, non ut accedentes ſalutaret, ſed ut blando hoc melle eos ineſcaret*, atque abjectâ iſtâ ſubmiſſione imperandi pruritum diſſimularet; cui etiam ſucceſſus non defuerunt, mox enim verſu ſexto ſubjungit ſacer Hiſtoricus: ויגנב אבשלום את־לב אנשי ישראל׃ *& furatus eſt Abſolon cor virorum Iſrael.* O virulentam vulpem! O plebis corruptorem! *Guilielmus Eſtius ad cap. 15. poſter. Regum*: ſignificantius hoc in Hebræo dicitur: *Et furatus eſt Abſolon cor virorum Iſrael*: quaſi dicat, hujusmodi dolis & artibus inibat gratiam apud Iſraelitas, & animas eorum ſibi conciliabat. Quibus verò artibus id facere conatus, præcedentia declarant ut legitur, benignè ac blandè ſuſcepiſſe omnes, quibus erat negotium in aula Regis, deindè ſimulâſſe, quod doleret cauſas eorum alioqui juſtas & bonas negligenter tractari, quaſi non eſſet quisquam à Rege conſtitutus ad eas cogno-

Digitized by Google

ſcendas. Quod apparet omninò fuiſſe mendacium, nam & ipſe Rex ſuperiori capite per ſe audivit querelam mulieris Thecuitæ. Ac tum denique Abſolon ſpecie boni publici regni mentionem injicit, dicens: quis me conſtituit Judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium & juſtè judicem. Addit Scriptura: ſed & cum accederet ad eum homo, ut ſalutaret, extendebat manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eam. *En pulchrè nobis in Abſolone depingitur ingenium hominis adſpirantis ad principatum aut magnas dignitates.* Hoc enim primum eſt, ut venetur corda plebis ſimulatâ humanitate, & hoc tum promiſſa libertate, tum etiam culpando negligentiam, vel iniquitatem & tyrannidem legitimi Principis. *Hac ille.* Uti ſerpens tempore hyemis in cavernis abditus nemini quidem noxius eſt, venenum autem non deponit, ſed ſaltem aliquamdiu torpet. Sic Abſolon animus nocendi nunquam defuit, ſed facultas, quam cum meliori fortunâ adjutus nactus eſſet, omnibus qualis eſſet, palam monſtravit. Optimè *Seneca Epiſtola 42.* Multorum quia imbecillia ſunt, latent vitia, non minus auſura, cum illis vires ſuæ placuerint, quam illa quæ jam feliciter aperuit; inſtrumenta illis explicandæ nequitiæ deſunt. Sic tutò ſerpens etiam peſtifera tractatur, dum riget frigore; non deſunt tunc illi venena, ſed torpent. Multorum crudelitas & ambitio & luxuria, ut paria peſſimis audeat, fortunæ favore deficitur. Eadem velle eos cognoſces, ea poſſe, quantum poſſunt.

§. X. Verum enim verò neſcio an non nocentius & deteſtandum magis fuerit iſtud alterum, quod non ita multo poſt contigiſſe eadem ſacra hiſtoria teſtatur, videlicet Joabi oſculum, de quo verba θεόπνευστα ſic habent 2 *Sam.* 20. *v.* 9. *ſeqq.* ויאמר יואב לעמשא השלום אתה אחי ותחן יד־ימין יואב בזקן עמשא לנשק־לו : ועמשא לא־נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו &c.

hoc eſt, *dixitque Ioab ad Amaſam: Num pax, tu mi frater? & tenuit manus dextera Ioab barbam Amaſæ ad dandum oſculum ei. Et Amaſa non obſervavit ſe in gladio, qui in manu Ioab, & percuſſit eum &c. Ioſephus Antiquitat. Iudaic. Lib. 7. cap.* 10. his verbis cædem

Amaſæ

Digitized by Google

Amaſæ deſcribit: Joabus thorace munitus, accinctusque gladio accedente ad complectendum Amaſam de induſtria gladium ſibi è vagina elabi paſſus eſt, eoque mox â terra ſublato, & altera manu barbâ Amaſæ ceu de oſculandi cauſa prehenſâ, improviſo ictu ei ventrem perfodit, hominemque confecit. Scilicet deterrimus impoſtor ſummo ſinceri amoris ſigno obvelat ſic pectus invidiæ veneno omnes fibras repletum, ut ingeminari non immeritò poſſit illud *Seneca:* Malus ubi ſimulat ſe bonum, peſſimus eſt. Perſonatis inimicis nulli pejores, fronte hilari ſunt, corde triſti. Improbandi utique, qui communiter quidem nobiſcum agere ſtudent, colore verò & oculis & occulto vel capitis, vel ſuperciliorum nutu, vel manuum pulſu calumnioſè circumveniunt. Verba ſunt *Iuſtini Philoſophi & Martyris in Epiſtolâ ad Zenam & Serenum.* Neque fatente *Gregorio*, ulla res adeo bonum exterminat, atque ſimulatio, celatur ſub boni ſpecie malum, dum cognoſcitur, non cavetur. Optimè Joabus cum ſerpentibus conferri poteſt. Serpentes bifidam habent linguam tripartitamque adeo, duabus enim diviſionibus in continuo quovis tres partes reſultant. Duplicata eſt illis lingua duplici ictui apta, locutioni inepta, *Ariſtot. Lib. 2. de partibus animalium cap.* 17. Sic Joabus & omnis peccator probatur in duplici lingua, in ſerpente, in Dæmone, in ſimulatione & fraude. Eſt duplex diviſione, etſi reſultet triplex ſegmentum, diviſione enim à ſe, & ab alio, eſt & diviſio à Deo. Nam dividitur à ſe qui mentitur & fraudulenter agit, & à proximo, quia in ſe tendit, & à Deo, nam ipſe eſt veritas ipſa, juxta teſtimonium *Iohannis cap.* 14. Cor Serpentinum circa guttur eſt, quaſi ad fauces more ſerpentum Joab cum omnibus ſimulatoribus habet, imo cor ejus diviſum eſt, aliud enim ad Amaſam loquebatur, aliud ſentiebat, quod Deus deteſtatur de talibus dicens: *cor eorum diviſum eſt, nunc interibunt. Oſea* 12. Et *Eccleſiaſt.* 12. *Ne ſis incredibilis timore domini. & ne acceſſeris ad illum duplici corde.* Vide *Iohannis Buſthamantini de animalibus Scripturæ Sacræ Lib. 1. cap.* 4. Quæri hic ſolet, quomodo gladius Joabi ad occidendum Amaſam fuerit diſpoſitus? Quidam exiſtimant quod Joab Amaſam

occiſurus inter oſculandum gladium habuerit, levi motu è vagina egredientem, & ita per ſe Amaſam percutientem. Hoc videtur indicare litera textus dicens: qui fabrefactus levi motu poterat egredi & percutere, id eſt, ipſe gladius egredi poterat & per ſe transfigere. Alii volunt, quod gladius facile in terram prolapſus ſit, quando Joab vellet oſculari Amaſam, ideoque Joab gladium coram Amaſa manu elevatum tenuerit, & tunc Amaſam nihil mali ſuſpicantem, quod nempe ſe vellet gladio transfodere, deoſculans interfecerit. Hoc tenent Ebræi juxta textum authenticum, in quo extat: *Ioab erat cinctus & veſtitus veſte ſua, & ſuper eum erat accinctus enſis conjunctus ſuper lumbos ſuos in vagina, & ipſe exiit & cecidit.* Quâ ſententiâ retentâ, priori tanquam ineptæ repudium damus. Quî enim gladius nullo movente elabens homines feriret? Cur non potius in terram caderet? Sed conceſſo, etiam cadentem tetigiſſe Amaſam, num ſtatim propterea percuſſio ſequetur? Minimè gentium. Nam aut capulus gladii aut cuſpis converſus fuit ad Amaſam. Si capulus, fruſtrà tetigiſſet Amaſam ſine vitæ diſcrimine, procidens nempe in terram. Sin cuſpis fuit contra Amaſam verſus & capulus retrorſum, ſane cadere debuit citra Joab absque ullius læſione. Patet ergo, gladium per ſe non exiiſſe, ſed à Joabo frivolè eſſe arreptum, ut propoſitum ſibi ſcelus perpetrare poſſet. Fuſius hæc perſequitur *Toſtatus Abulenſis in 2. Reg. quaſt. 16.*

§. XI. Unicum adhuc circa præſens indagandum reſtat, quare ſcilicet Joab Amaſæ barbam ſive mentum tenuerit? Quod oppidò obſcurum videtur: *Abulenſis loco dicto* cenſet, hoc ideo factum, ne Amaſa aufugeret. Admodum frigidè. Exiſtimo hunc geſtum antiquitatis quidpiam involvere. Antiquis quippe familiare erat in ſupplicationibus mentum alterius attingere, ceu in *Diſſertatione XI, §. 13.* ſupra monuimus. Quid ſi idem inter amicos obtinuiſſe aſſeramus? Certè favet nobis *Caſpar Sanctius in Commentar. ad 2. Reg. cap. 20. pag. 815.* Calculum ſuum adjiciens: id uſitatum Hebræis, ut ſicut ſe mutuis excipiebant oſculis, neque id putabatur indecorum aut inurbanum, ſive etiam ut genas tangerent,

gerent,

gerent, aut barbam illorum, quorum ſe profitebantur amicos familiareſque. Hoc verò tam aberat olim, ut cenſeretur ruſticum & fatuum, ut potius, qui contrà faceret, parum videretur officioſus & urbanus. Ut autem virorum etiam Principes ſupplices aut etiam venerabundi mentum attingebant, ſic fœminarum nobilium, quales ſunt Heroides aut Reginæ, tangebant genas. Quod fecit Ulyſſes cum deprehenſus eſt ſimulato habitu à Trojana Regina. Illud docuit *Euripides in Hecubâ*, quam his verbis cum Ulyſſe agentem inducit: ἥψω τῆς γεραιᾶς προσπιτνῶν παρήιδος. *Tetigiſti ſupplex hanc anilem genam.* Quod etiam cum Ulyſſe mutatâ jam fortunâ feciſſet eadem, ſi Ulyſſes permiſiſſet. Nam cum dixiſſet, ſupplex *anilem hanc genam contigiſti*, addit idem, omnino *ſupplex* factura: *Nunc hac viciſſim prona contingo tui*: & paulò poſt de eodem queritur Polyxena ſupplex: *Video Te Ulyſſe ora vertentem retrò tetigiſſe malam, ne mihi ſit fas tuam.* Eandem ego reor conſuetudinem fuiſſe inter Ebræos, cum occurrerent illi, quibus cum ſanguinis erat, aut animorum aliqua conjunctio. *Hactenus ille.* Erant hæc duo oſcula hypocritica graviter noxia, ſed ita tamen ut unum gradu malitiæ alterum antecellere videatur. Utrumque & hoc ævo in aulis præcipuè adhuc uſurpari obſerves. Quot enim inveniuntur qui aliorum manus oſculantur, quas tamen amputatas eſſe optant? Aulæ plerumque comicâ facie agunt tragædias, & ore aliud loquuntur, tacitoque aliud ſub pectore claudunt. Maxima pars aulicorum coràm blandiuntur, clam verò ſi occaſio eſt, frigidam ſuffundunt. Ut non immeritò cum *Johanne Iacobo Boiſſardo* exclamandum ſit:

Riſit Jupiter divitum furores,
Et deliria Principum, deditque
Loquaces Simiasque Pſittacosque
Turbam blandiloquentium Gnathonum,
Qui muſcæ vocitantur ad patellas,
His primum ſtudium eſt ciere riſum
Ex re qualibet, & leves cachinnos
Movere, & recitatione ficti

Lon-

Longas Nobilium excitare laudes.
Nôrunt Scommatibus placere ſalſis,
Et mordacitus irritare dictis,
Si quem ſimplicioribus notârint
Vitæ moribus eſſe, & inſtitutis.
Aptant denique punctum ad o[illegible] frontem.
Perſonas ſibi congruente naſo
Concinnant, ſinuoſa ſemper auræ
Dantes Carbaſa non niſi ſecundæ.

§. XII. Coronidis loco ex amœnioris eruditionis theſauro pro graviorum cogitationum condimento quidpiam huic loco conveniens adjicere libet. Hypocritas pulchrè ſuis coloribus veſtit *Adrianus Ambroſius in Libro Symbolorum*, depingens hominem perſonatum, quem alter ex adverſo ridet & ſugillat, ut hominem cautè fucos facientem aſſumptâ facie peregrinâ. Tabellæ voces iſtæ ſunt adjectæ: VERA LATENT. DA VERUM CERNERE LUMEN. Id eſt, o homo abdite ementitâ ſpecie, teipſum prode, qualem effinxere mores tui, alioquin ſuſpicabor aliquod ineſſe malum his tuis involucris, quibus ut laqueis animus eſt tibi imprudentes homines irretire, captando eorum ſuffragia ut immeritis gaudeas honoribus, quibus adeptis naturam repetas vitiis indecoram. Itaque Hypocrita, VERA LATENT. DA VERAM CERNERE LUCEM. Noli virtute fucata facere tibi nomen grande, ſed indue animos anhelantes praxin virtutis ingenuæ. Latere quidem potes hominum ſcientiam, tacitum prætereundo ſcelus, quod patrâſti; ſed tua peccata Deo pervia ſunt & aperta, cujus tribunali tu ſiſteris, ad tartara detrudendus. *Adrianus idem* hominem pingit, qui ſtultè nubem amplexatur, eam arbitratus eſſe Deam, hoc titulo inſcripto: NIL FICTA JUVABUNT. O Hypocrita faciendo fucos homini ficta virtute, malè tibi conſulis. Etenim tantum abeſt ut prodeſſe queat illa tua fictio, quinimò tuam in perniciem hominis usque quaque probi ſpeciem ementiris; Deus ipſi detrahet Larvam. Tunc NIHIL FICTA JUVABUNT.

BUNT. *add. Pier. ex collectan. p.* 118. Veteri Proverbio hypocrita dictus eſt Δώριος ἵππος, id eſt, Græcorum equus *Eraſm. Chiliad.* 4. *Centur.* 2. quo deluſa Troja fuit adæquata ſolo, & ſuorum civium ſanguine conſpurcata. Eſto illi equo ligneo ſpecies fuerit manſueta, pietatem afflans, utpote Minervæ donum; tamen noxia hæc machina fœta viris anhelis in necem. Phrygum aptior erat inſidiis, quo omnem mali ſuſpicionem ademerat. Ita & hypocrita omnium vitiorum colluvie infamis, leviuſculâ virtutum aſpergine tingitur, ut illudat, & poſtea deſæviat, ſi quando fruatur optatis, & conquiſita hypocriſis ſua præmia nanciſcatur. Nihil coactum poteſt eſſe diuturnum, ſed ultrò ſuam naturam repetit illud omne, cui vis aliqua indicta eſt, ut optimè Neronem *Seneca* præmonuit ita fatus: Nemo poteſt perſonam fictam diu ferre; ficta in naturam ſuam citò recidunt; quibus autem Veritas ſubeſt, ut ita dicam, quæcunque ex ſolido enaſcuntur, in majus meliuſque procedunt. *Ille idem* pungens hypocritas, malè eis ominatur, affirmans manſuetos eorum mores aceſcere, & fieri acerbos, naturali eis inſita veritate. Sic ille ſuum compellat *Lucilium:* Nunquam bonâ fide vitia manſueſcunt: tigres, & leones nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minimè expectaveris, exaſperatur torvitas mitigata. *R.P. Marcellinus de Piſe, Matiſconenſis, Prædicator Capucinus Provinciæ Lugdunenſis, in morali Encyclopædiâ, Tomo 3. pag. 25. ſeq. & tomo 4. pag. 740. Edit. Lugdunenſis in fol. Anno* M DC LVI.

DISSERTATIO XXII. DE PERSONA JUDÆ.

SUMMARIA.

I. *Nomen Iudæ explicatu difficile. Dignitarii à certo numero, in quo locum obtinent, nomen ſortiti.* II. *Iudas ſignificat laudatorem vel confeſſorem. Ab illo Iudæi dicti qui olim Hebræi & Iſraelitæ.* III.

diverſis & inter ſe diſcrepantibus derivandi principiis ortum debet. Quod itaque ad Judam pertinet, ex ſacra dudum innotuit hiſtoriâ, quod ille unus ex numero diſcipulorum Chriſti duodenario fuerit. Ubi obiter ex mente interpretum noto, illos, qui aliquo dignitatis aut officii gradu aucti erant in ſacris literis à certo numero, in quo locum obtinebant, denominationem ſortitos eſſe: id quod ex 2. *Samuelis* 23. perſpicitur, ubi viri primarii Davidis à certo nůmero ternario vel tricenario appellantur. Hujus tenoris ſunt ſequentia codicis Biblici verba *v.13.* וירדו שלשים מהשלשים ראש: hoc eſt, *& deſcenderunt tres ex triginta capitibus*. Itemq; *v.18.* ואבשי אחי יואב בן־צרויה הוא ראש השלשי: *id eſt, Abiſai frater Ioabi filius Serujah ipſe caput* (Princeps) trium. Sic Latinè *Triumviri, Decemviri* & apud Venetos *Il Conſiglio de Dieci*: Græcè πεντακόσιοι, qui apud Athenienſes de cauſis gravioribus cognoſcebant, ut etiamnum hodiè inter Geneveníes *les deuxcents. Cameron Tomo* 6. *Criticorum ſacrorum Londini editorum pag.* 779. Eodem loquendi modo Judas dicitur unus ex duodecim diſcipulis Chriſti fuiſſe, quemadmodum *Matthæus cap.* 25. *v.* 14. innuit, dicens: τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, quem reliqui Evangeliſtæ omnes ſequuntur, *Marci* 14. *v.* 10. *Lucæ* 22. *v.* 3. *Iohan.* 13. *v.* 21. apud quos expreſſè legitur: εἷς τῶν δώδεκα, vel ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. Vide *Angelum de Pas, in Evangel. Marci Lib.* 12. *cap.* 10. *pag.* 659. *Editionis Romanæ, in fol. Anno* M DC XXIII. *per Lucam VVadingum & Antonium Hiquæum.*

§. II. Vox verò *Iudas* origine eſt Hebræa, impoſita quondam filio Patriarchæ Jacobi, & *laudatorem ſive confeſſorem notat*, juxta *Cyrillum Alexandrinum in Collectaneis Tomo* 1. *pag.* 732. *Bernhardum Sermone* 7. *ſuper Cantica Tomo* 1. *Oper. Col.* 750. *Sermon.* 1. *in vigilia Natalis Domini Tomo* 1. *col.* 48. *Andream Archiepiſcopum Cæſariæ, comment. in Apocalypſin T.* 1. *Bb. Pp. Serm.* 7. deſcendit â radice ידה manavit, emanavit, & activè emanare fecit, id eſt, emiſit, ejecit. In Hiphil accipitur pro

confiteri,ſive celebrare,cum quo fermè affinitatem habet הֹדָה e-miſit,& Græcum δίω, expello rem dimanantem, item ἀίδω,ᾄδω, id eſt,cano liberâ voce,quoniam canendo gloria Dei quaſi propellitur,ut ad alios dimanet. Inde Judas vi vocis eſt *filius celebrationis*, quoniam illius mater à partu ejus Deum celebravit, ceu textus authẽticus indicat Geneſ. 29.v.35. ותאמר הפעם אודה את־יהוה על־כן קראה שמו יהודה id eſt, *Et dixit* (mater) *hac vice laudabo Dominum:* (*confitebor Domino*) *Idcircò vocavit nomen ejus Iehudah.* Quod annotante *Buxtorſio in Lexico Hebraico minori*, poſt ſciſſuram tribuum,quæ antea Hebræi & Iſraelitæ dicebantur,ſoli tribui Judæ impoſitum eſt,& quia tribus Benjamin ipſi poſtea adjuncta, una regnum Judaicum conſtituit, inde & Benjamitæ Judæi dicti fuerunt,ut Mardochæus Benjamita vocatur vir Judæus, *Eſther* 2. *v.*5. Tandem in univerſos reſiduos nomen traductum,qui omnes vocantur Judæi;impoſitum & terræ fuit, quam tribus Jehudæ occupavit. Hanc denominationem Iſcariotes antea quidem tuebatur, cum munere Apoſtolico defungens Evangelium propagaret; poſtmodum autem degener & perjurus factus nonniſi κατ' ἀντίφρασιν, ſive λεγόμενος ſaltem ſervabat. Unus igitur fuit, ex duodecim Diſcipulis Chriſti numero,non merito, unus corpore non animo,nomine non Numine. *Hieronymus in cap.*14. *Marci.* Avarorum primipilus, inſtitorum peſſimus ſacrilegorum perditiſſimus,ut eum *Faber Stapulenſis in cap.* 26. *Matthæi* appellat.

§.III. Cognomen ipſius eſt *ſimonis* (à patre ita erat cognominatus) *Iſcarioth,vel Iſcariotes*,ut ab altero illo Judâ,qui *Iacobi,& Thaddæus* ac *Lebbæus* dicitur,*Matth.*10.3. *Marci* 3.*v.*17. *Lucæ* 6. *v.* 16.& ſimiliter in Catalogum Apoſtolorum relatus erat, diſcerneretur. *Eraſmus Roterodamus ad cap.*10. *Matthæi v.*2. *Tomo* 6. *Criticorum Sacrorum,pag.*301. Judæ,*inquit*, Proditori Dominus addidit cognomen,ſive ut diſcerneret à Juda Jacobi fratre, qui idẽ Thaddæus ac Lebbæus dictus eſt,ut ſit trinominis, ſive ut ex cognomine ſignificaret eum ei facinori natum,quod *Iſachar* יששכר Hebræis ſonat *mercedem*,atque à tribu unde fuit oriundus nomen ſortitus videtur. Quanquam non deſunt, qui à viculo cognomen dedu-

ctum

ctum malint. Nec est *Scariotes*, quemadmodum habent codices, sed *Iscariotes*. Nam idem facimus Latini cognomento Judæ, quod Græci Scriptores Ecclesiastici faciunt Hispaniæ, Σπανίαν pronunciantes, cum teste *Plinio* terra sit insigni fertilitate. Opinor id à Prænestinis natum, quibus ut ait *Plautus*, Conia est Ciconia. Apud Chrysostomum Iscariotes legitur. Similiter *Hieronymus* nomen istud illum accepisse existimat, vel à viro, vel ab urbe, in quâ natus est, קריות Carioth, in tribu Judæ, cujus mentio fit in libro *Iosua cap. 15. v. 25. Ierem. 48. v. 23. Amos 2. v. 2.* ut dicatur quasi איש קריות vir Karioth, ein Kariothiter. Tradunt enim Rabbini, viros illos qui vocantur de nominibus urbis suæ, insignes fuisse in illâ. Quæ Etymologia & scriptioni nominis Ischarioth conformis est, & *Cyrillo in cap. Esaia 28. Angelo Caninio & Drusio* arridet. *Theophylactus in caput 26. Matthai* oppidum illud Iscara vocat, cujus tamen nullum in S. Scripturâ vestigium exstat. Objiciunt autem alii, si cognomentum istud ab urbe derivandum sit, tum non Iscariotem, sed Cariotem dicendum esse. Illis à quibusdam respondetur Iscariothem sonare quasi virum Carioth, quorum sententiæ calculum suum *Drusius* & *Sibelius Tom. 3. Conc. 3. in Passion. Christi pag. 42.* adjiciunt. Ita verò *Drusius in Matthai cap. 10. Critic. Tomo 6. pag. 311.* loquitur: Si verum est, quod *Caninius* conjicit, & quod Salmanticensis annotat, fuit celebris in sua urbe, ideò nominatur Iscarioth איש קריות *vir Carioth*, aut *Cariothites*. Nam qui sic vocantur, noti & insignes erant in locis illis. *Iuch.* 51. 2. Viri illi qui vocantur de nominibus terræ suæ insignes & noti erant in illo loco. Ut *vir Sereda, Vir Ierusalem, Vir Caphar Hanna.* Similiter ego in modum Exempli eram in regno Hispaniæ & reliquis regnis Christianorum, cum exivissent libri mei de Astrologiâ, dicebant *R. Abraham Sachut vir Salamanca*, id est, Salamanticensis. Sic *Antigonus vir Socho*, id est, *Sochaus*. Est autem *Cerioth* sive *Carioth oppidum tribus Iuda*, *Iof.* 15. 25. Sed איש קריות diceretur potius καριώτης ut איש ישראלי Ἰσραηλίτης. Quod idem cum illo מקריות ἀπὸ καριώθ. Minus se probat mihi ἀπὸ καριώτου, quod apud Johannem in libro pervetusto. Legitur etiam in antiquis codicibus Σκαριώθης, non so-

lum in hoc Evangelista, sed etiam in Marco & Luca. Cui firmando *Origenes* περὶ ἀρχῶν *Lib. 3. cap. 3.* ubi legimus; in Cor Judæ Scariotis. Sed & *Hieronymus Lib. 9. Commentar. super Isaiam*: propter Judam, qui de tribu Ephraim, & de vico ejusdem tribus Scarioth, Dominum pretio vendidit. Secutus autem sum fidem exemplaris MS. Nam in editis vulgò Iscarioth, quod nullo modo se probat mihi. Si in mente habuit Carioth, mirum cur dicat de vico ejusdem tribus. Nam Carioth ad tribum Judæ pertinebat, ut diximus, reliqua excusari possunt. Scarioth pro Carioth, ex Dialecto Syriacâ, ut מקבל dicimus pro קבל caligo, & מגרגר granum, id est גרגר, & מגלגל rotundus pro גלגל. Scarioth, Scariothes & præposito Jota Ischkariothes. Solitum enim iis nominibus, quæ à gemina consonante incipiunt addi litera I. ut ἰσπανία pro σπανία. Sic Turcæ hodie ex *Scopia* faciunt *Iscopia*, quod & *Vsopia* per U Gallicum. Sic pro *Scendere* dicunt *Iscender*, & pro *Scodra Iscodra*. Vide *Pandectas Leunclavii num.* 169. Sic Galli ex *scribere* fecerunt *escrire*, ex *Schola escole* &c.

§. IV. Huc accedit quoque Theodori *Bezæ* testimonium ad *caput Matth.* 10. *v.* 4. ita sonans: recepta est hæc lectio, nec dubito, quin verum, quod *Caninius* felicissimè conjecit, hoc nimirum esse, quod Ebræis *vir Kerioth*, id est, *Keriothites*, ab urbe sic dictâ in tribu Juda, sicut Idiomate Gallico dicimus *Infant de Paris*, de eo, qui sit Parisiensis. Meus iste vetustissimus codex planè admirabilis, in hoc nostro Evangelistâ itemque *Marco* & *Luca* scriptum habet σκαριώθης absque Jota, corrupta facilè voce Hebræâ, à Græcis illius ignaris, quod accidisse videmus in aliis vocabulis, ut in *Boanerges, Golgatha, Belzebub*. Hinc factum, ut Syrus etiam interpres Græcam corruptam vocem vertens scripserit סכריוטא *Secariuta*, per Samech, Caph & Theth, pro Sin, Caph & Tau affinibus literis. Sed veram lectionem & *Caninii* sententiam idem meus codex apertissimè confirmat ubique apud Johannem (quinque nimirum locis) Scriptum habens, ἀπὸ καριώτου, in Græcis, & Latinè à Carioto, id est, *Cariotensis*. At verò novam movet litem Iesuita *Barradius, Tom. 2. Lib. 6. cap. 14. Concord. Evang. pag.* 400. Quod hoc loco איש viri significationem non sustineat, & proprius ad scopum sibi

ſibi collineare videtur, ſi illorum ſequatur partes, qui Judam ex vico ISCARIOTH in tribu Ephraim ſito oriundum eſſe affirmant. Crediderim, *inquit*, dici Iſcariothem ab oppido Iſcarioth, quod in tribu fuit Ephraim, *Hieronymo* auctore, *Eſaiæ* 28. quo loco Judam à tribu Ephraim ducere originem arbitratur. Quod ſi velis ex oppido tribus Judæ Carioth oriundum fuiſſe, putârim oppidum tempore Chriſti non Carioth, ſed Iſcarioth nominatum, unde nomen Iſcariotes deductum ſit.

§. V. Alii alias derivationes non invitâ prorſus Deliâ venari ſibi viſi ſunt, in adductis nondum adquieſcentes. *Origenes Tractatu* 35. *in Matthæum*, auctor eſt, ſe audiviſſe quendam exponentem patriam Proditoris Judæ ſecundum interpretationem Hebraicam, & ſuffocatum dici, à radice סכר quandoquidem Judas deſperatione ad reſtim adactus, ex ſeipſo, ut cum Plauto loquar, *literam longam fecit*. Quæ explicandi ratio è Syriaco profluxit, & *Tremellium ac Franciſcum Junium Critici* Synedrii Senatores patronos habet. Nam in Syriaco, ut *Tremellius in annotat. Biblicis* monet, ſcribitur per Samech, non per Schin, ac ſi derivetur à radice סכר, id eſt *ſtrangulavit*. Verum hæc ratio infirmo nititur tibicine, quia Syris Samech pro Schin uſurpare, non eſt adeò infrequens, ac proinde contrarium fortaſſis obtinet, quod סכר pro שכר poſitum ſit. Nec deſunt, qui vocem *Iſcarioth* formatam eſſe putant ex איש & כרות quod eſt abſciſſio, exterminium, undè libellus repudii, quem 70. Interpretes vocant Βιβλίον ἀποστασίου, appellationem accepit ספרכריתות ut Iſcarioth idem ſonet ac vir abſciſſionis, quoniam turpi ſua defectione ſeipſum per proditionem & ſubſecutam pœnam à Chriſto abſcidit. Quæ tamen Etymologia alluſiva potius eſt, quam genuina. Ad hunc etiam cenſum ferè illa referenda eſt, quæ Iſcariothen à *Secariuth*, hoc eſt, geſtante marſupium deſcendere tradit, eò quod Judas communis ærarii inter diſcipulos Chriſti quæſtor & præfectus fuerit. Videatur *Franciſcus Iunius in Commentar. ſuper Iud. Apoſt. Tom. 1. Oper. p.* 1269. citante *Georgio Paſore in Lexici Græci appendice.* Itemq; *D. Balthaſar Bebelius in Eccleſiâ Evangelicâ & Iudaica, Articulo* 2. *Sect*. 4. §. 29. *pag*. 203.

§. VI.

§. VI. Plures Judiciosi atque eruditi homines *Iscarioth* ab Ebræo שכר præmium, manâsse existimant, adeoque cognomentum istud Judæ hæsisse, post peractam demum proditionem. Germanicè Iscarioth posset exprimi ein Schacherer / quod in hominem tenacem, & ad rem faciendam nimis anxiè attentum jactari solet. Quo ex nomine, si Judas ante proditionis facinus eo insignitus fuit, non leve profectò aut inane augurium malitiæ animo ipsius insidentis, & deinceps in effectum deducendæ elici potest. Accedit, quod & in S. literis ista sententia fundamentum habeat, *Zachariæ* 11. *v.* 12. *Act.* 1. 18. 25. ubi Petrus ad hanc significationem non obscurè alludit. Coronidis loco *Hieronymi* explicationem, quo omnia uno fasciculo constringam, addo. Hæc vox *inquit, in lib. de nomin. Ebraic.* significat memoriale Dei, quod si ita eam legere velimus, ut quidam legunt Isacarioth, significatur ea voce *merces*, qua Judas vendidit Christum. Potest etiam significari eo nomine *memoria mortis*, nec sanè fieri potest, quin cum vel audimus, vel ipsi recordamur nomen Judæ, non simul etiam animum nostrum subeat recordatio passionis & mortis Christi. Conf. S. *Bonaventura, Tomo 2. Oper. in cap. 6. Lucæ pag. 74. & Lyranus ad cap. 3. Marci, columna 516. Tomo 5. Bibliorum cum Glossâ ordinaria.* Quocunque autem modô tandem hæc vox accipiatur, singularia certè præsagia finem Judæ pessimum portendentia consideranti illicò occurrunt, ut plane de nihilo non sit pervulgatum illud:

Conveniunt rebus nomina sæpe suis.

§. VII. Denique non intempestivè hic incidit, Servos Romanorum aliquo signo, ut hodie equi, boves & alia animalia solent, inustos, & præcipuè ob fugam, furtum, aliave delicta, frontem apud veteres notatos fuisse, uti ex *Ausonii Epigrammate* 15. De Pergamo Scriptore fugitivo colligitur:

Tam segnis Scriptor, quam lentus Pergame, cursor,
Fugisti & primo captus es in studio.
Ergò notas scripto tolerâsti, Pergame, vultu,
Et quas neglexit dextera frons patitur.

Digitized by Google

Hæ nimirum notæ sunt quarum *Vlpianus L.1. §.8. ff. de Fugitivis* meminit, earumq; verbo etiam *cicatrices* cõtineri respondit. De quibus item *Cajus Lib. 1. Tit. 3.* loquitur *in Institutis*. Deditii, qui post admissa crimina suppliciis subditi, & publicè pro criminibus cæsi sunt, aut in quorum facie quæcunq; indicia aut igne aut ferrô impressa sunt, ut deleri non possint. *Petronius Arbiter in Satyrico*: Hic continuò rodat utriusq; non solum capita, sed etiam supercilia: sequar ego, frontes notans inscriptione solerti, ut videamini *stigmate* esse *puncti*. Et ibidem rursum: Triphæna lacrymas effudit, decepta supplicio; *vera* enim *stigmata* credebat *captivorum frontibus impressa*, sciscitariq; summissius cœpit, quod ergastulum intercepisset errantes, aut cujus tam crudeles manus in hoc supplicium durâssent. *Valerius Maximus Lib. 6. cap. 8. externo 7.* Servus ab eo vinculorum pœna coercitus, inexpiabiliq; literarum notâ per summam oris contumeliam inustus. Quid literæ illæ continerent, idem Arbiter omnis elegantiæ in *Satyrico* indigitat: Implevit Eumolpus frontem utriusq; ingentibus literis & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberâ manu duxit. Verè totam faciem: inscriptæ enim ritu solemni literæ, imò & verba toti vultui, quæ causam crimenq; ostenderent compunctionis. Epigramma illud erat P F. juxta *Franciscum Pithœum*, in *Collectaneis ad Petronium*. Horsum trahenda sunt illa *Senecæ Libro 3. de Ira cap. 3.* Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, & bestiarum immanium caveæ. Athenienses victis Samiis inusserunt frontem σαμαίνα, quod navigii à Samiis inventi genus: contra Samii victis Atheniensibus frontem signaverunt noctuâ. *Vid. Plutarch. in Pericle, Aelian. Lib. 2. Var. Hist. C. 9.* De ingrato hospite literis signato notabile exemplum *Seneca Libro 4. de Beneficiis, cap. 22.* exhibet. Instrumentum huic actui aptum fuit ferrum ignitum, & infusum atramentum, encaustum, ut esset scriptura indelebilis. *Iuvenalis Sat. 14. v. 22.*

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.

Servum intelligit, qui ob furtum duûm linteorum frontem inustus. Hinc servi audiebant *stigmatici*, *inscripti*. *Martialis Lib.* 8. *Epigramm.* 75.

Quatuor inscripti portabunt vile cadaver.

Plautus *literatos* vocat in Casinâ: Si hic literatus me sinat. Martialis Lib. 3. Epigramm. 21. *fronte notatos.*

Proscriptum famulus servavit *fronte notatus.*

Appulejus Lib. 9. de Aureo Asino: fronte litterati, & capillum semirasi, & pedes annulati. *In Guntheri Ligurino Lib. 7. v.* 285. Lex Castrensis Friderici Imperatoris ita sonat:

Servus deprensi convictus crimine furti,
Si furante fuit, probrosâ morte peribit.
Sin minus, abraso signatus vertice frontem
Verbera dura feret, castrisq; fugatus abibit.

Plura in hanc rem petere poteris ex *Lipsio, Elector. Libro* 1. *cap.* 15. *Iacobo Cujacio, Observation. Lib.* 7. *cap.* 13. *Tomo* 5. *Operum. pag.* 140. *Barnaba Brissonio de Formulis Veter. Lib.* 8. *Laurentio Ramirez de Prado, Hispano Hypomnemat. ad Martial. Lib.* 2. *Epigramm.* 29. *num.* 5. *Columella in Hortulo, Annalibus Zonaræ Lib.* 3. *Colvio aliisq; Appuleji Interpretibus, Petro Daniele, Iano Dousa, P. Johanne VVovverio, Georgio Erhardo super Petronium, Godescalco Stevvechio, Comment. ad Lib.* 11. *Flavi Vegetii Renati de re militari, cap.* 5. *& Francisco Connano comment. secund. Iuris Civilis, Baronio in Martyrolog. ad d.* 22. *Decembris, Plinio Lib.* 18. *Hist. Nat. cap.* 3. *Tito Popma de Oper. Servor. verbo, Literatum. Salmuth ad Pancirolli nova reperta Tit.* 2. *pag.* 85. *Henel. Otii Vrati Slav. cap.* 16. Ab hoc more Phrasis illa in sacris usitata, *cauteriata conscientia*, fluxit, 1. *Timoth.* 5. *v.* 2. quæ ψευδολόγοις, furibus, fugitivis, aptè convenit, illis, ut ut fronte se pingant, & hypocrisi stigmata sua obvelare cupiant, ut Stigmatias ille apud *Diphilum*, comam se Deo simulans nutrire alicui, *Athenæi Lib.* 6. *Dipnosophist.* post Principium *pag.* 167. Inexpiabilem tamen notam in pectore circumferunt, ἀνοκαλύπτοι, quos devitandos monet, participari enim stigmata delictorum quasi ex contagione, si quis se cum peccatore miscuerit, *Tertullian*

Digitized by Google

lian. adversus Marcionem Lib.4.cap.9. Qualem conſcientiam cum habuerit perditiſſimus Judas, peſſimæ notæ homini cippuem rigo, ac alienis quidem verbis *(vid. Maſenii argutiar. part. 1. pag. 136.)* minimè tamen â vitâ ejus alienis, in æternaturum dedecus conſigno:

INFAME NOMEN, IMPROBUM, EXSECRANDUMQUE,
JSCHARIOTHÆ, NOMEN ULTIMO DIGNUM
SICARIORUM, CÆDE QUI CRUENTAVIT
MANUM PATERNA, CONJUGEMQUE NATUMQUE
CONJUNXIT UNO PARRICIDA SPELÆO.
O NOMEN ATROX! QUALE NULLA NEC STRIGUM,
SED NEC LUPORUM AUT BUSTUATIUS CORVUS,
AUT BUBO FUNESTUS FERAT PARENTATOR.
CRUDELE NOMEN! QUALE NULLA DIRARUM
ERYNNIONQUE NULLA, CERBERUS NULLUS
CHARONQUE, QUAMVIS PORTITOR STYGIS PORTET.
TAM NOMEN ATROX, INFAME, ATQUE CRUDELE,
ISCHARIOTHÆ, VICIT IPSE POSSESSOR
CRUDELIORQUE, INFAMIORQUE ATROX JUDAS,

QUI CUM MAGISTRO, MACHINATOR INFIDUS
VIRTUTEM, ET OMNE PERDIDIT
BONUM NOMEN.

DISSERTATIO XXIII.
De
OSCULO JUDÆ SECUNDUM CIRCUMSTANTIAS HISTORIÆ EVangelicæ.

Summaria.

I. *Aureus Asinus omnem munitionem expugnat. Pictura de auri efficacia. Pro laqueo thesaurus & pro thesauro laqueus. Diaboli laqueus divitiæ.* II. *Factum Judæ ab Evangelistis harmonicè descriptum.* III. *Alabastrum & Alabaster genus pretiosi marmoris vasis unguentariis inserviens. Locus ejusdem natalis. Vas mulieris Dominum ungentis fortè ex vitro vel alia fragili materia. Nardus quid, ubi & cui usui.* IV. *Occasio proditionis unctio fuit. Iudas fuit uxoratus.* V. *Iudas fur & fraudator. Numerus trigesimus vulgo infaustus.* VI. *Iudas vindictâ occæcatus. Philargyriæ vilis est omnis affectio. Proditio biduo ante Pascha facta. In memoriam venditionis Christi Ecclesia feria quarta olim jejunabat.* VII. *Iudas malo animo Dominum osculatur, ideò veteres Christiani tempore passionis Dominicæ ab osculis sibi temperabant. Beneficia à Christo in Iudam collata. Mos osculandi pedes subjectorum quos Domini lavant.* VIII. *Quo tempore Iudas Christum osculatus sit, disquisitum. Ave Rabbi ex Hebræo Latinum factum. Havo, Hano, Handoni, Punica vocabula.* IX. *Cur Iudas osculum elegerit? Pannus Duacenus & Crystallus Lusitana Christum variè repræsentare dicitur; cum tamen in carne versans corporis assumpti formam semper retinuerit.* X. *Iacobus Minor Christum exactè facie repræsentavit.* XI. *Iudas Ioabo similis. Christus ex mente Moralistarum certis peccatis expiandis osculum Iudæ suscepisse*

cepisse traditur. XII. *Potissimum ob duplicem causam Dominus osculantem toleravit.* XII. *Christus proditorem arguens nomen ejus præmittit.* XIV. Ἑταῖρος, *amicus vel socius gemino sensu usurpatur. Iudæ nomen illud per contrarium tributum.* XV. *Propositio: Ad quid venisti? núm enunciativè vel interrogativè legenda? Ad Iudæ conversionem est directa. Anima confitendo peccata purgatur.*

§. I.

SCitum est illud Philippi Regis Macedonum dictum: scilicet expugnabilem esse omnem munitionem, in quam aureus asinus introduci potest, teste *Plutarcho in Apophthegmat. Tomo* II. *pag.* 187. Cui aliud argutum apophthegma affine est. Muros nempe ferreos concuti & solo æquari posse, quandò aureo pugno pulsentur. Quæ locutiones Symbolicæ vim auri maleficam insinuant, ad pervertendum animos, eos ad perfidiam inducendo. Eò tendit illa apud Poëtas passim decantata Jovis transformatio, quandò specie aurei imbris Danaën corruptam turpiter imprægnavit. Unde symbolum effictum est auri perniciem declarans. Picta extat in tabula elegans mulier guttulis aureis conspersa, hâc additâ epigraphe: FRANGIT MARMOREOS AUREA GUTTA SINUS. Id est, nulla prorsus reperitur constantia, quam non frangant opes largiore manu infusæ. Aurum impellere homines in ruinam Diabolus ipse luculenter ostendit ita affatus Christum. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Matthæi* 4. Egregiam super hoc argumentum memorat historiam *Ausonius* sequenti tenore: Homo quidam imprudens in terrâ defodit opes suas, juxta arborem, quam præfixerat indicem thesauri sui reconditi. Terre eruta factura locum latibulo, & revoluta in scrobem, suspicionem fossæ fecit homini, qui posterâ die ad arborem illam accesserat, ut ex eâ pendulus imponeret modum angustiis, quas jugis rerum inopia pepererat. Idcircò exploraturus quid illæ recentes glebæ reconderent, has dispersit, altè defodiens, & eo scrutinio incidit in thesaurum, quem indè retulit, ejus loco reponens laqueum, quem suo instanti suspendio dedicârat. Rei ignarus alter, qui suas opes abdiderat, rediens in locum hunc defossum, deprehendit hiante

terrâ thesaurum suum cessisse furi, qui quem merebatur laqueum, in pœnam iniqui facinoris, reliquerat in illo ergastulo: hac jacturâ sui impos effectus, ille luit pœnas imprudentiæ suæ, substituto suis opibus laqueo castigatus. *Ausonius in Epigram. 22. è Græco.*

Thesauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non repperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit, & periit.

Idem aliter *XXIII.* ita exprimit:

Qui laqueum collo nectabat, repperit aurum,
Thesauriq; loco deposuit laqueum.
At qui condiderat, postquam non repperit aurum,
Aptavit collo quem reperit laqueum.

Miserandam illam tragædiam Judas renovavit, qui nimio appetitu pecuniæ factus excors, perduellis effectus est, prodens Christum sicariis, quibus ære parvo eum vendiderat. Sed cum piaculi horrore seipsum ferre nequiret homo nefarius, summam pecuniæ attulit quidem, qua mediante conductus fuerat ad hoc immane nefas. Projectis denariis ingenuè confessus est suũ enorme scelus, sed quia cor humi abdiderat, Diaboli insidiis expositum, loco cordis sui accepit laqueum, quo sui ipsius carnifex suspensus crepuit, ore suo proprio condemnatus. De hoc Diaboli laqueo *S. Bernhardus Serm. 3. in Psalmum, Qui habitat*, sic disserit: Dic nobis, B. Paule, quis sit iste laqueus Diaboli, â quo se fidelis anima liberatam congratulabatur. *Qui volunt*, inquit, *divites fieri in hoc seculo, incidunt in tentationes, & in laqueum Diaboli.* Ergonè laqueus Diaboli divitiæ sunt hujus seculi? quàm paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberati, exultent, quàm multos qui dolent, quod parum sibi videntur irretiti, & adhuc quantum possunt ipsi se involvere, & intricare laborant.

§. II. Hucusq; Judæ nomen stylum nostrum occupatum tenuit, nunc age turpissimo cadaveri amiculum detrahamus, quo omni-

Digitized by Google

omnium intuentium diris, exsecrationibus, aculeis, jaculisq; impetendum prostet. Transilio igitur properè ad osculum Judæ, quo in describendo quilibet Evangelistarum curiosam solertiam adhibuit, quam & publicùm proferre secundùm singula momenta, quantumvis prolixiora sint, neutiquam dividiæ erit. Faciliùs enim, & levato quod ajunt velo, lector totam rem penetrat, quandò omnium verborum pondera uno quasi intuitu apprehendere & considerare licet. *Matthæi* verba *cap.* 26. *v.* 48. 49. 50. ita sonant: Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων: ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε: Χαῖρε Ῥαββί. Καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: Ἑταῖρε ἐφ' ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Is verò qui prodebat eum, dedit illis signum dicens; Quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum dixit; Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice ad quid ades? Tunc accesserunt & manus injecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Marcus cap.* 14. *v.* 44. 45. 46. sic reddit: δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων: ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει: Ῥαββὶ, Ῥαββὶ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Dederat autem iis qui prodebat eum commune signum, dicens: Quemcunq; osculatus fuero, is est, comprehendite eum, & abducite cautè. Et cum venisset, protinùs accedebat ad illum, dicitq; ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum. Illi verò injecerunt in illum manus suas, & comprehendebant eum. Lucas cap.* 22. *v.* 47. 48. 54. his prosequitur: Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀρχιερέως. *Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, unus ex duodecim, antecedebat eos, & appropinquavit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda osculo filium hominis prodis? Comprehensum*

ſum autem eum duxerunt, & induxerunt in domum Principis Sacerdotum. Nec abludit deniq; ab his Evangeliſtarum Aquila *Iohannes cap. 18. v. 2. 3.* ſcribens : ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. *Noverat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum, quia frequenter Ieſus convenerat illuc cum Diſcipulis ſuis. Iudas ergò cum accepiſſet cohortem, & à Pontificibus ac Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.*

§. III. In causâ proditionis deſignandâ pleriq; Interpretum ad SS. Scripturæ ſcopum collineant, Judam ſcilicet auri ſacra fame, quæ aliquammultos peſſumdedit, compulſum, de nefario hoc ſcelere cogitâſſe. Quandoquidem enim Eleemoſynis & quæſtui eum Dominus præfecerat, indignanter pretioſi olei effuſionem ex alabaſtro ſuper verticem Domini ferebat. Evangeliſta Matthæus dicit, mulier habebat ἀλάβαστρον μύρου, hoc eſt, pixidem unguentarium, ſeu μυροθήκιον. *Callimachus hymno in Pallada* maſculino genere utitur:

> Μὴ μύρα λωτροχόοι τᾷ Παλλάδι μήδ' ἀλάβαστρος,
> οὐ γὰρ Ἀθηναία χρίματα μικτὰ φιλεῖ.

Et *Cicero Libro II. Academic. Quæstion.* Quibus etiam Alabaſter plenus unguentis putere videtur. Dicitur Alabaſtrum παρὰ τὸ ὐ λαβέσθαι ἀδύνατον, quod prehendere propter lævorem eſt impoſſibile. Vel διὰ τὸ μὴ λαβὰς ἔχειν, quod anſas non habeat. In utraq; Etymologia eſt Pleonaſmus literæ V. Sic *Eraſmus, Hieronymus & Eucherius* Alabaſtrum ſcribunt eſſe genus pretioſi marmoris, & *Plinius Lib. 36. Hiſtor. Natur. cap. 8.* de Onyche loquens, qui eſt lapis ſeu gemma colorem habens unguis humani, hunc, inquit, lapidem aliqui Alabaſtriten vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria, quoniam optimè ſervare incorrupta dicitur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias & Damaſum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus verò in Carmaniâ, mox in Italia. Jam quidem in Syria, Aſiaq;. Viliſſimus autem & ſine ullo nitore in Cappadociâ. Probantur quammaximè mellei coloris, in vertice maculoſi

culosi atq; non translucidi. Vitia in eis corneus color aut candidus, & quidquid simile vitro est. Alabastrum *ait Stephanus*, genus vasis Unguentarii, longitudine fastigiata in pleniorem orbem desinens, vel formâ turbinatâ sine ansulis dicitur. Communiter itaq; interpretes dicunt, vas fuisse ex Alabastro lapide. Si autem fuisset ex materiâ solida Alabastri, non tam facilè potuisset confringi, quod *Marcus cap. 14. v. 3.* innuit scribens: *fracto Alabastro effudit (mulier) super caput ejus.* Nonnulli putant prius unguentum effudisse, deinde vas fregisse, cum nihil in eo unguenti reliquum mansisset, quod minimè quidem probari potest: Primò quia Marcus ita loquitur, ut non obscurè indigitet, vas prius fractum ut unguentum melius effunderetur. Secundò ratio ipsa docet, quod mulier propterea vas confregerit, ut copiosius oleum efflueret, nihilq; in vase remaneret. Nam effuso eo jam toto quorsum fregisset pixidem, servâsset utiq; integram ad novi unguenti infusionem. Probabile itaq; est, vas illud ex alia quadam fragili materia fuisse, sed alabastrum propter aliquam analogiam appellatum, vel quia alabastrum unguentaria vasa suppeditabat, ita ut etiamsi ex alia materiâ quandoq; fierent, alabastrum nuncuparentur, aut quia erant sine ansis effabricata, qualia alabastri nomine salutantur. Syrus habet ܫܛܝܦܬܐ Scatiphata, quæ vox in adducto *Marci capite* 14. occurrit. Cæterum ἀλάβαστρον μύρου hic idem est planè, quod apud *Horatium: Nardi plenus Onyx.* Quod enim hic in genere vocant *Matthæus & Lucas* μύρον, *Marcus & Iohannes* Nardum fuisse innuit, cujus odor maximè commendatur *Cantic. 1. v. 12.* Et magnam vim habet reficiendis membris imprimis Paralyticis. Inde hîc pretiosum vocatur. De Nardo *Plinius* copiosè *Lib. 14. cap. 12.* Frutex est nardus gravi & crassâ radice, sed brevi ac nigrâ, fragiliq;, quamvis pingui situm redolente, ut Cyperi, aspero sapore, folio parvo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote Nardi spicas ac folia celebrant. Alterum ejus genus apud Gangem nascens damnatur in totum Ozaenitidis nomine, virus redolens. Adulteratur & Pseudonardo herbâ, quæ ubiq; nascitur crassiore atq; latiore folio,

& colore languido in candidum vergente. Sincerum quidem levitate deprehenditur & colore ruffo, odoriſq; ſuavitate & guſtu maximè ſiccante os, ſapore jucundo. Confer *Lib.* 13. *cap.* 2. *Criticos ſacros, & Maldonatum Commentar. in Matthæi cap.* 26. *pag.* 562. *Edit. Lugdunenſis in fol. Anno MDXCVIII.*

§. IV. Super hujus unguenti effuſione Judas Stomacho exardeſcebat, usq; adeò, ut juxta Johannis Caput 12. v. 5. 6. hæc verba effunderet: Διὰ τί τοῦτο μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς. Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. *Quare hoc unguentum non vaniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaq; quæ mittebantur, portabat.* Non erat illi de pauperibus ſolicitudo, ut Syrus reddit בְּטִיל ſed impoſtoris ſtrumam dibapho piæ alicujus curæ tegebat: *erat namq; fur,* ἐκ τῶν συμβαλλομένων *ſemper aliquid ſurripiens,* quemadmodum ex adductis Evangeliſtæ verbis in propatulo eſt. *Matthæus cap.* 26. *v.* 14. 15. 16. examinatiùs ferè de hoc negotio agit, quippe qui narrationi de muliere, quæ attulerat oleum, ſubjicit: Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς. Εἶπε: τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. *Tunc abiit unus ex de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ut eum traderet. Divus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus in Chronicorum opere parte* 1. *pag.* 304. *cap.* 6. *Titulo* 5. §. 1. Unctio fuit occaſio accepta, non tamen data Judæ ad proditionem faciendam. Nam ut dicit *gloſſa Iuris Canonici* 14. *Quæſtione* 1. §. *Arguitis nos.* Judas conſueverat furari decimam partem eorum, quæ ſibi dabantur ſervanda. Et unguentum illud effuſum volebat vendi, cujus pretium erat 300. denariorum, horum decima pars erat 30. Quia igitur non potuit furari decimam partem, quando-

doquidem venditum nō fuit, quasi volens recompensare damnū, 30. denariis argenteis fecit proditionem. Undè percipiens Sacerdotes congregatos ad tractandum de captura Christi, intrante in eum Satanâ, accessit ad congregatos in Concilio. *Hieronymus in Matthæi caput* 26. Infelix Judas, damnum quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult Magistri pretio compensare. Nec certam tamen postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio, sed quasi vile tradens Mancipium, in potestate ementium posuit, quantum vellent dare. *Hactenus ille*. Quæcunq; autem Judas surripuerat, uxori & liberis donare cōsueverat. Quod enim conjugio illigatus fuerit, ex *Augustino* facile colligitur, quandò *in Enarratione Psalmi* 108. *Tomo* 8. *Oper. p. m.* 518. scribit: „Generationem Judæ prophetavit Psaltes de terrâ perituram, quia & ipse Judas & filii ejus, qui erant tanquam memoria patrum, & matris ejus, sine successione prolis, sicut superiùs dictum est, in brevitate unius generationis extincti sunt. Etiamne hoc ad pœnam Judæ pertinere credendum est, quod post ejus mortem in mendicitatem uxor & filii ejus pervenerunt, & translati sunt & ejecti de habitationibus suis. Si autem moverit: quomodo habere potuerit substantiam, quam fœnerator scrutaretur, alieniq; deriperent, quando jam cum aliis undecim Dominum sequebatur: credat, eum omnia, quæ habebat, ita dimisisse filiis & uxori, ut non inde sinceriter vel perseveranter vinculum cupiditatis abruperit; qui etiamsi ea velut vendere videretur distribuenda pauperibus, profectò faceret, quod Ananias post Domini Ascensionem. Neq; enim metueret, ne hoc Dominus Divinitate cognosceret, quem falli putabat, quandò ea quæ mittebantur, de loculis auferebat.“ Vide etiam *B. Brunonis Herbipolensis Episcopi Expositionem in Psalterium*, *Tomo* 11. *Bb. Pp. pag.* 208.

§. V. Sed de furto Judæ quasi ex professo declamat *Gaudentius Brixiensis de Natali Domini*, *Tractatu* 13. *Bb. Pp. Tomo secundo*. Judas pio debitoq; adversarius obsequio (Magdalenæ,) dum Patronus pauperum vult videri, furti reus arguitur. In commune

mune Chriſtus omnibus diſcipulis (Sinite eam &c.) loquitur, ut adverſantis Judæ contumeliam temperet. Neq; enim acriter ut in fraudatorem invehitur, ſed diſſimulato ejus crimine, quem & Evangeliſta furem noverat, leni monitu univerſos pariter inſtruit, docens interim, quod Maria fecerat, neceſſario erga ſe celebratum fuiſſe ſepulturæ Myſterio. Idcircò autem ſupradicta lenitate ac promiſcuo monitu, Judæ ſermones Chriſtus evacuat, ne aut ipſi Judæ occaſionem excuſandi furoris tribueret, aut alicui Apoſtolorum quidquam ſcrupuli daret, piam fortaſsè ſuſpicanti ſuggeſtionem, vel certè ne cuiquam poſtea lecturo aliquod offendiculum reſervaret. Judas enim licet ſtudio fraudis & odio Salvatoris ſub prætextu pietatis, tamen illa ipſa fallaciæ verba depromſerat: Quare hoc unguentum venundatum non eſt, inquit, denariis trecentis, & datum eſt pauperibus? Irreligioſus nimirum & ſatis importunus diſpoſitor, avari fraudatoris affectu, crimen videlicet proprium ſub ſpecie religionis tegere dum conatur, expreſſit. Irreligioſus planè atq; importunus, quia quod ad honorem Chriſti factum fuerat, non modo ſuperfluum computavit, verum etiam ſermone improbiſſimo reprehendit. Fraudator etiam quia loculum tenens exportabat ea, quæ mittebantur ad uſus indigentium, ſicut Evangeliſta conqueritur. Avarus quoq;, quoniam non ſatiabatur, ſtipendia pauperum quotidie ſubtrahendo, ſed & ſepulturæ Chriſti pretium in propria ardebat lucra convertere, convertit autem non in momentanea ſuæ cupiditatis lucra, ſed ſalutis detrimenta perpetua: Siquidem non multò poſt univerſa, quæ vel impius fur collegerat ex fraudibus perpetratis, vel quæ ſacrilegus Chriſti traditor pro mercede iniquitatis acceperat cum vitâ pariter amiſit. Adde *B. Gerhardi Harmoniam Evangelicam cap. 143. f. 50. & 970. Barradii Concordiam Evangelicam ad loca citata ſuperiùs.* Ex hoc Judæ facto ſuperſtitioſum vulgus numerum trigeſimum infauſtum ducit, hac formulâ: Dreyſſig mit GOtt: uti *Ioſua Arndius, Tractatu de ſuperſtitione* §. 35. *pag.* 40. annotat.

§. VI. Hæc nos recto tramite ad nimiam φιλαργυρίαν, impuriſſimum

rissimum illum omnis mali fontem, ducunt, ut alias proditionis indagare causas superfluum sit. Illa sola, ut dixi, fuit causa προηγουμένη, προκαταρκτικὴ autem sive impulsiva, externa, quam rectiùs occasionem proditionis nuncupant, Christi reprehensio, qua intempestivam discipulorum murmurationem redarguit: ægrè enim Judas ferebat, quod â Christo culparetur, seq; proditoris titulo insigniri audiret. Quam injuriam â Magistro sibi illatam vindicaturus,

(Nam vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Juvenal. Sat. XIII. &

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται, ἠΰτε καπνός.

Quæ multò dulcior melle liquido virorum in pectoribus augetur velut fumus. *Homerus Iliados Σ. v. 109. 110.*) *ad Pontifices & Scribas abiit, iisdem consilium de prodendo Christo exposuit, ac operam suam certâ mercede locavit.* Adeo, ubi divitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, juxta *Sallustium in Epist. ad Cæsarem de Republicâ ordinandâ.* Quibus illa apud *Leonem Sermone IX. de Passione* consonant: Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, nullumq; est in illo corde Justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculū. Hoc perfidus Judas inebriatus venenô, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum, & tam stultè impius fuit, ut triginta argenteis Dominum venderet & Magistrum. De tempore quo proditionem Judas fecerit, non omnium interpretum una & eadem mens est. Quidam putant in ipsa nocte quâ Christus ultimam cœnam celebravit, illam contigisse, verum his historia Evangelica disertim contradicit; utpote ex qua affatim cognoscitur, Judam ante præparationem agni Paschalis cum Sacerdotum Principibus cruentum pactum inivisse. *Marci cap. 14. v. 10.* Communior sententia, quatriduo post convivium Bethaniense, adeoq; biduo ante Pascha id factum esse, adserit, quanquam *Chrysostomus homilia 70. in Matthæum* existimet, Judam statim ab hac voce Christi, ἄφετε αὐτὴν, *finite illam &c. Marci cap. 14. v. 6.*

proditionem moliri cæpiſſe. Tunc iſtud, *inquit*, ad quodnam tempus referendum? quandò iſta locutus eſſet, quandò dixit: ad ſepulturam meam hoc ſervavit, ac neq; hinc compunctus eſt, neq; cum audiſſet, quod futurum erat, ut Evangelium ubiq; terrarum prædicaretur, timore correptus eſt, iſtud enim ineffabilis cujusdam poteſtatis erat, imò quandò mulieres, eæq; meretrices tanto Chriſtum proſequerentur honore, tunc ipſe Diabolicum facinus meditabatur & peragebat, ſed in genere ſaltem de compenſatione lucri ſolicitus fuit. Idem *homilia de proditore*, *Tomo 3. fol.* 186. Quid igitur *tunc* eſt, ante proditionis tempus, ante traditionis horam acceſſit meretrix, vas alabaſtrum manibus portans, & unguẽtum Domini ſupra caput effudit. Ideò dixit *tunc*, ut non Magiſtrũ infirmitatis accuſes, quandò diſcipulũ reperis proditorem. Magis enim virtutem Doctoris oſtendit, qui & meretricem ad obediendum ſuo Magiſterio convolare fecit. Abiit, *inquit*, non invitatus à Principibus Sacerdotum, nulla neceſſitate conſtrictus, ſponte proceſſit, & propriâ malignitate conſiliũ genuit ſceleratæ mentis, nullo participe convocato. Confer *Chriſtiani Druthmari Expoſition. in Matthæum, Tomo 9. Bb. Pp. parte 1. pagina* 933. Inde etiam *Beda in cap.* 26. *Matthai*, & *Auguſtinus Lib.* II. *de Conſenſu Evangeliſtarum cap.* 78. hanc ſententiam: tunc abiit Judas &c. ad illam jungendam ſtatuunt, ubi ſuperiùs conſilium ſacerdotũ de interfectione Chriſti retulit. Sanè non inficiamur, *inquit Gerhardus Harmon. Evangel. cap.* 148. *fol.* 975. Judam nefariam hujus ſceleris occaſionem ex reprehenſione Chriſti, & pecuniæ in effuſo unguẽto fruſtratione accepiſſe, ſed non videtur in ipſo ſtatim convivio Bethanienſi de proditione Magiſtri cogitâſſe, verum in genere tantum vindictam & lucri amiſſi compenſationem meditatus fuit, donec tandem poſt quatriduum, videlicet feria quartâ, quam vocamus diem Mercurii, ſicq; biduo ante Paſcha, nefarias illas cogitationes de Chriſto prodendo Sathanas ei inſtillaret. Cum enim Bethanienſis Unctionis hiſtoriam per ὑστερολογίαν παρενθετικῶς & ex occaſione duntaxat Evangeliſtæ hoc loco recenſeant: ideò particula τότε non ad proximè præcedentem unctionis hiſtoriam, ſed ad prædictionem

nem Christi de sua passione, & ad consultationem Pontificum de Christo per dolũ comprehẽdendo & interficiendo pertinet, quarum utraq; cum biduo ante Pascha fuerit facta, ut disertis verbis Evangelistæ testantur, ideò etiam hanc proditoris Judæ pactionẽ biduo ante Pascha factam fuisse consequens est. *Hactenus ille.* Huic assertioni fidem adfert, quod ob memoriam venditionis Christi & deliberationis Judæorum in concilio de occidendo Christo, solebat olim Ecclesia jejunare in feriâ quartâ, & in memoriam passionis & mortis ejus feria sexta, uti *Augustinus* testatur *Epistola 86. ad Casulanum.* Et in *Iure Canonico de consecrat. distinct.3.* peculiaris canon confirmat. Plura videantur in *Benedicti Pererii Disputat. 25. super cap. 13. Iohann. pag. 47. nec non Antonii de Escobar, & Mendoza commentar. in Evangelia, Tomo 1. Libro 4. ad cap. 26. Matthæi, cap. 1. pag. 280.*

§. VII. Cum itaq; matura essent in perniciem innocentissimi Jesu consilia, & condicta hora appeteret, Judas milite, qui manus in speciem prælii obarmaverat, undiq; laterum stipatus, ad Christum exivit. Renovaverat illo tempore candidos vultus soror æmula Phœbi, nihilo tamen minus *μετὰ λαμπάδων καὶ φανῶν*, ut Evangelista *Iohannes cap. 17. v. 3.* habet, socio frauda turba adventabat, non alio sanè fine, quàm ut omnes latebras emissitiis oculis perlustraret. Intereà impietatis Antesignanus corpore quidem, sed animo longè alienissimo, Jesum accessit, & hostile ac inimicum opus sub Symbolo pacis, *osculo*, occultavit. *Heu signum Sacrilegũ,* meritò cum *Hipponensi* Præsule exclamemus, *ubi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indicium pacis rumpitur Sacramentum!* Fixit desertor Domino suo osculum, quod nunquam desertionis sed dilectionis & concordiæ reverentiæq; Symbolum fuit. *Origenes Lib. 2. contra Celsum*: Quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum: retinens nonnihil pristinæ reverentiæ, alioqui vel liberè ac sine simulatione osculi tradidisset eum. *Vid. Benedictus Aretius Comment. in Matthæum, pag. 214. Marcus loco supra allegato* illud nuncupat *σύσσημον*, id est signum, commune tam usui quam abusui, qualia sunt militum Symbola sive tesseræ, vel mutæ

vel

vel vocales. Unde apud Suidam συσσημαίνειν eſt conſignare, conſignificare. D. Danhavver im Reformirten Salve, *pag.* 213. Vix unquam

Sol qui nitentem fervido curſu, atq; equis
Flammam citatis fervido ardore explicat,

gravius nequitiæ pondus, cui nihil ad culpæ culmen & cumulum deerat, conſpexit, aut communis omnium parens orbis tenuit! Elegerat Judam mitiſſimus Salvator in Apoſtolum, quæſtorem fecerat, patrem illius â leprâ, matrem â paralyſi curaverat, ultra triennium inter ſuos toleraverat, plurima docuerat, obmurmurantem pertulerat, aſt cui bono? ut viliſſimo tandem illum pretio divenderet. *Auguſtinus in Sermone 28. ad fratres in Eremo, Tomo* 10. *Operum. Ieremias Drexelius in Deliciis gentis humanæ.* Tanta & totjuga invitamenta ad gratitudinem prolectare debuiſſent ferrum, & pumiceum illud pectus, potuiſſent etiam, niſi ſummo bono, imò ipſi humanitati turpis æruſcator Vale nunciâſſet. Melliti geſtuum globuli, & verba ſeſamo delibuta, quibus ipſam veritatem fallebat, præſentiſſimum fibris Domini venenũ inſpirabant. Qua de cauſa veterem Eccleſiam tempore Paſſionis Dominicæ ab oſculis abſtinuiſſe ſcribit *Amalarius Fortunatus, lib.* 1. *cap.* 15. Eò digitum intendere videtur *Simon de Caſſia, Lib.* 13. *de geſtis Domini Salvatoris, qui eſt de paſſione, fol.* 391. *facie* 2. quando pedum ablutionem tractans, ait: Vereor dicere, ſed pia credulitas, & Chriſti humilitas atq; profunda dilectio me compellunt, ut piè credam, Chriſtum etiam ſuper Apoſtolicos pedes ſuâ labia oſculando preſſiſſe, quamvis Evangelica hiſtoria non loquatur. Sed nec mirum, humiliora cum legimus feciſſe pro nobis. Et neſcio undè, præterquam ab illa piâ oſculatione ſit ſumtum, atq; mos inoleverit usq; in hodiernum diem, ut Majores cum laverint, premant oſcula in pedibus ſubjectorum, ut vel hoc nomine deinde deteſtandum fuerit oſculum. Evolve *Binetam in Magnete divini amoris, cap.* 12, *num.* 3. *allegante Mancino in Hiſtoria Paſſionis, pag.* 309.

§. VIII. Quæri heic ab aliquibus fortè non ſine causâ ſolet,

quo

quo tempore Judas Christum osculatus sit? Dubium enim illud, ne quid dissimulem, & valdè controversum est inter Interpretes. *Euthymius Zigabonus in Matthæum cap.65. p. m.240. Iohannes Ferus Moguntinensis Doctor, Commentarior. in Matthæum, Lib 4. cap.26. pag.351. & Osiander in Notis*, post binam Christi interrogationem, quem quæritis? Judam Domino osculum obtulisse arbitrantur. Siquidem Matthæus statim post interrogationem Christi addit: *Tunc accesserunt & manus injecerunt in Iesum, & ceperunt eum, quia ad id signum dabatur.* Alii contra putant, Judam prius osculo militibus Jesum monstrâsse, quàm ille interrogâsset. *Tatianus Alexandrinus in Evangeliorum Harmoniâ, Tomo 3. Bibliothecæ Patrum, p. m. 271. cap. 161. Qui autem tradidit, dederat illis signum, dicens: quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè. Et confestim accedens ad Iesum dixit: Ave Rabbi, & appropinquavit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit ei: Iuda, osculo filium hominis tradis. Amice, ad quid venisti? Et osculatus est eum. Iesus itaque sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit & dicit eis, quem quæritis? &c. Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. Augustinus Lib. 3. de consensu Evangelist. cap. 5. initio Tomi 4. operum, pag. 205.* Post osculum datum dixit illis primò quod ait Lucas: *Iuda, osculo filium hominis tradis? cap. 22. v. 48.* Deindè quod *Matthæus v. 50. Amice, ad quid venisti? Deindè quod Iohannes commemorat, quem quæritis?* Idem tenent, qui allegatorum interpretum vestigia legunt. Quod quidem probabilius & evidentius esse, *Alphonsus Salmeron Tomo 10. operum, Tractatu 16. pag. 141.* his rationibus evincit: Tùm ne videretur Judas unus ex istorum consortio esse qui & osculari & capere vellet Dominum, quem quærebant, cum ipse jam adstantibus se ipsum indicâsset & tradidisset; tum etiam, quia de solo Judæ adventu dixit Jesus apud *Matthæum* ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με, *cap. dicto, v. 46. Ecce appropinquavit qui me tradit: qui ubi eum osculatus fuit, ad suos rediit*, ita ut Christo procedente staret cum Judæis. Sic enim Johannes habet: Εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας μετ' αὐτῶν, *cap. 18. v. 5.* nimirum post signum osculi datum Ave Rabbi, ut ex Criticis sacris nonnihil admisceam, Latinum factum est

Nnnnn ex

ex Hebræo חוה undè quidam ſcribunt *Have*, pro quo in nonnullis libris legitur *Habe*, Vau Hebræorum in B. verſo, ut in Δαβὶδ, & ſimilibus. Græci habent χαῖρε Ῥαββὶ, ſalve Rabbi. Idem Have ſignificat apud Hebræos, nam vivere dicunt pro ſalvere, ut, Vivat Rex: quod idem cum illo, ſit ſalvus, aut vivat diu. Nam vita vocatur vita longa, ut ibi, Momentum in ira ejus, vita in benevolentia ejus. Huc refer, quod *Deuteronomii cap. 17. verſ. 20. Ut prolonget dies ſuos in regno ſuo, ipſe & filii ejus in medio Iſrael.* Pœni dicunt *Havo*, pro quo corruptè legitur apud Plautum *Hano*, ubi & *Handoni*, iſt eſt *have Domine*, ut ſit *doni* decurtatum ex *Adoni*, & חו pro חוה, ut גל pro גלה revela, חוהדוני χαῖρε κύριε locus eſt in Pœnulo, P. *Havo*. M. Salutat item. A. Saluta hunc rurſum Pœnicè verbis meis. M. *Handoni. Druſius Columna* 776.

§. IX. Oſculum autem de induſtriâ & conſilio Judas præ aliis ſignis elegiſſe creditur. *Baronii* conjectura eſt *in Annalibus ad annum Domini trigeſimum quartum, num. 66.* Oſculum ideò electum fuiſſe, ne quærentes Jeſum tenebris deciperentur. Sed quia per laternas & lampades illæ jam fugatæ erant, tantum abeſt, ut iſta adprobari poſſit. *Druthmarus in Matthæum, Tomo 9. Bb. Pp. parte prima pag. 935.* Timuit, *inquit*, Judas, ne ipſe ſe abſconderet, ſicut fecit, quandò volebant eum præcipitare & lapidare, & ideò tale eis dedit ſignum, ut poſtquam eum oſculatum habuiſſet, ſi ipſe evaneſceret, Judas non perderet pretium. Apparet autem quia pius Dominus hanc conſuetudinem habuit, ut quandò â foris reverteretur diſcipulus, oſcularetur eum, quod nunc apud nos non fit, niſi poſt plures dies. Hoc ſignum & Cain habuit, ut omnes oſcularetur præ timore: Similis in facto, ſimilis in ſcelere, licet iſte pejor. Suſpicari etiam aliquis poſſet, Judam tale ſignum exhibere voluiſſe Judæis aut militibus, ut quâ re Chriſtum eis prodebat, eâdem Chriſtum ſuam celaret proditionem. Non equidem celâſſet, ſi inuſitatum ſignum dediſſet. Erat autem valdè uſitatum, ut oſculo ſe Judæi præſertim inferiores ſalutarent ſuperiores, quemadmodum ex antecedentibus innotuit.

Stul-

Stultè verò Judas proditionem suam Christo abscondere architectabatur. Vide Judæ insensibilitatem! (exclamat super hoc ,, Theophylactus) Quomodo credebat in osculo Christum ac- ,, cipere, ut quasi amicus æstimaretur. Si amicus eras, ô Juda, ,, cujus gratiâ cum inimicis accessisti? Sed omnis pravitas sine ,, providentia est. Utinam saperes, ac novissima provideres. ,, *Bernhardus in declamatione*: Divino sese vultui sistere non vere- ,, tur Judas, tanquam domesticus intrat & exit, magistrum sa- ,, lutat, genu flectit, osculatur ore sacrilego, dolose agit, sed ,, in conspectu Dei, ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. *Be- ,, da in Marci Evangelium cap.* 15. *Tomo* 5. *operum*, *pag.* 151. Im- ,, pudens quidem & scelerata confidentia, Magistrum vocare & ,, osculum ei ingerere, quem tradebat. Tamen adhuc habet ,, aliquid de verecundia discipuli, cum non eum palam tradidit ,, persecutoribus, sed per signum osculi. *Hieronymus & ante ,, illum Origenes* existimârunt, â Juda Judæis signum datum fuis- ,, se, ne Christus faciem transformando se occultaret & elabere- ,, tur. *Hieronymi* verba in *Cap.* 26. *Matthæi* sic habent: Miser ,, Judas, & tamen non miserabilis eadem infidelitate quâ Magi- ,, strum & Dominum tradidit, putabat signa, quæ Salvato- ,, rem viderat facientem, non Majestate divinâ, sed magicis ,, artibus facta. Et quia cum fortè audierat in monte transfigu ,, ratum, timebat, ne simili transformatione elaberetur è ma- ,, nibus ministrorum. Dat ergò signum ut sciant ipsum esse, ,, quem osculo demonstraret. *Origenes tractatu* 25. *in Matthæ- ,, um*, Venit traditio, *inquit*, talis ad nos de eô, quoniam ,, non solum duæ formæ in eô fuerunt, una quidem secun- ,, dum quam eum omnes videbant, altera autem secundùm ,, quam transfiguratus est coram discipulis suis in monte, ,, quando & resplenduit facies ejus tanquam Sol? Sed etiam ,, unicuiq; apparebat secundum quod fuerat dignus: & cum fuis- ,, set ipse, quasi non ipse omnibus videbatur, secundũ illud quod ,, de Manna est scriptum, quando Deus filiis Israel panem misit ,,

Digitized by Google

„ de cœlo, omnem delectationem habentem, & ad omnem gu-
„ ſtum convenientem, quando deſiderio offerentis obſequens,
„ ad quod quis voluerat, vertebatur. *Origenis* partes defendere conatur *Matthæus Mancinus in Hiſtoriâ Paſſionis pag.* 309. *ex Chriſtophoro à Caſtro Societatis Ieſu Theologo, Commentar. ſuper* 12. *Prophetas, de Prophetiâ Lib.* 3. *cap.* 3. *p.* 48. ad pannum Duacenum & Cryſtallum Luſitanam provocans, ubi Chriſtus eodem tempore pro variâ contuentiũ diſpoſitione varius apparere dicitur. Majorũ ætate, ait Jeſuita, in oppido Luſitaniæ Santareno aſſiduo miraculo in pellucida cryſtallo viſitur Chriſtus pro cujusq; devotione, nunc puer tenellus, nunc duodecim annorum, nunc triginta, nunc crucifixus, nunc judex ſæviſſimus. At verò quam incerta & dubia hæc traditio ſit, ſufficienter ex *Harmoniâ Evangelicâ de Paſſione B. Gerhardi, cap.* 3. *fol.* 34. patet, quæ eandem etiam Euthychianis, Marcionitis ac Baſilidianis patrocinari meritò aſſerit. Chriſtus enim, ut aſſumpſit humanam naturam, ita unam eandemq; corporis aſſumpti formam externam retinuit, quam per clarificationem in monte non abolevit, ſed illuſtriorem & fulgentiorem reddidit.

§. X. *Origenis & Hieronymi* ſententiam ſtabiliſire videntur verba nonnulla textus, quandoquidem impoſtor non ſine ratione hanc cautelam addidit: Κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς; ubi particulam ἀσφαλῶς tàm ad prius verbum κρατήσατε, quam ad ἀπαγάγετε â Syro referri, *Hugo Grotius obſervat in annotat. ad Marci cap* 14. *v.* 44. volebat nempè Judas milites monere, ut circumſpectè, & ut Syrus reddit, in timore agerent, ne in præſentiarum Chriſtus, qui ante manus eorum evalerat, *Iohann.* 8. *v.* 59. *Lucæ* 4, 30. arte Magicâ ſe transformando, variasq; formas aſſumendo ipſos falleret, atq; ſe ſpes lucri decollaret. Idcircò velle ſe tamdiu Chriſto adhærere, donec illum comprehenſum abducant. At verò neuter Patrum allegatorum ſcopum ferit, ſed fruſtra dici videtur oſculo hoc voluiſſe Judam prævenire errori militum, qui ex Chriſti transformatione reſultare potuiſſet; nam Judas transfigurationi Chriſti non adfuit, aut ſi interfuiſſet, poterat timere, ne

Chri-

Christus iterum se transformaret, vel invisibilem faceret. Optima igitur osculi adhibiti causa adsignatur hæc, ne scilicet advenantes deciperentur: facile namq; contingere poterat, ut Jacobum Minorem, qui Christum exactè facie repræsentabat, ac indè frater Domini vocabatur, *Galat.* 1. *v.* 19. caperent. Partim etiam propter Romanos milites, qui ignorare poterant Dominum, teste *Eusebio Emisseno Tomo* 6. *Bb. Pp. part.* 1. *pag.* 666. Etsi enim, *ait Salmeron, l. d.* eorum animus esset capere Jesum cum omnibus Discipulis, tamen quia difficile erat omnes comprehendere, si se in fugam convertissent, volebant tamen Jesum præcipuum Magistrum eorum nôsse, quem præcipuè capere & in fugâ insequi deberent. Nam Jesu non capto, irrita & cassa reddita fuissent eorum consilia. Eodem modo Evangelista verissimam causam osculi explicat dicens: *Quemcunq; osculatus fuero, is est, comprehendite eum.* Cui etiam *Chrysostomus homilia* 98. *in Matthæi caput* 26. *p. m.* 708. assensum præbet his verbis: Proh dolor! quan-„ tam pravitatem proditoris anima suscepit? Quibus oculis tunc „ Magistrum adspexit? Quô porrò osculatus ore est? O scelera-„ tissimam mentem! Quid cogitavit? quid ausa est? quod signum „ proditionis dedit? Quemcunq; osculabor, *inquit*: confidebat e- „ nim in lenitate Magistri, quæ res omnium maximè illum confundere & omni privare veniâ sufficit, quia ita mitem & mansuedum prodebat Magistrum. Sed curnam hoc signum datum est? Quia sæpius circumventus ab ipsis pertransivit per medium ipsorum, nescientibus ipsis, quod & tunc factum fuisset, nisi ipse assensisset.

§. XI. Appositè etiam *Marcus Vigerius Cardinalis, in suo decachordo, chorda septimâ cap.* 78. *p.* 259. *Edit. Duacensis in* 4. *Anno MDCXVI. Et confestim accedens ad Jesum.* Inimica mens multis pessimisq; cogitationibus turbata festinare compellit ad scelus affectatum, dixit: *Ave Rabbi*; honorantis est verbum, sed mentiris ô Juda, avere, id est, salvum esse non vis, quem ad necem inimicis vendidisti, & prodis in necem. Veram facis David Prophetiam: Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur, & iracundiâ

Digitized by Google

terræ dolos cogitabant. *Et oſculatus eſt eum.* Didicerat hoc â Joab, quando Amaſæ dixit: *Salve, mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum. Porrò Amaſa non obſervabat gladium quem habebat Ioab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina ejus in terram, & mortuus eſt Amaſa.* Sic Judas ad literam, quamvis manu ſuâ Chriſtum non occiderit, tamen per ſalutationem & oſculum morti ejus vitam dedit. *Leo Papa Sermone* 1. *de Paſſione, fol.* 44. *facie primâ.* Cum impius Judas non tàm ovinâ pelle velatus, ſed lupino furore manifeſtus, vim ſceleris per ſpeciem pacis incipiens, ſignum traditionis ſæviore omnibus telis oſculo præbuiſſet, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominũ cum armatâ militum cohorte cõfluxerat, inter faces & laternas lumen verum tenebris obcæcati ſuis non cernerent, Dominus qui expectare potius turbas quàm declinare delegerat, ſicut *Iohannes Evangeliſta* teſtatur 18. *capite*, quem quærant, nec dum inventus interrogat, illisq; dicentibus, quod Ieſum quærerent, *ego ſum, inquit.* Addunt inſuper Doctores Romanenſes cauſam moralem, quibus nempè peccatis expiandis Chriſtus oſculum admiſerit, & plura hujus generis in Patribus paſſim leguntur. Quidam dicunt hoc ipſo Chriſtum â Patre cœleſti obtinuiſſe, ut animas noſtras, etſi olim peccatrices, brachiis charitatis amplexetur, & oſculo pacis ac reconciliationis illas oſculetur. Item, ſatisfeciſſe oſculo Judæ pro carnalibus amoribus & oſculis meretriciis, & aliis quæ his cognata ſunt, & longâ ſerie â *Salmerone Tractatu 16. pag.* 142. enarrantur. Confer *Georgium Bartholdum Pontanum â Breitenberg, in Bibliothecâ concionum, feriâ quartâ poſt Dominicam Palmarum Tomo 2. pag.* 523.

§. XII. Cæterùm magnam bonitatis divinæ Sylvam, & amplam humanæ malitiæ ſegetem in ipſo oſculandi actu contemplari licet. Hanc quidem, quoniam Chriſtus benevolè Judam ad oſculum admiſit, & ut *Brigitta in ſuis revelationibus Lib. 4. cap.* 99. *pag.* 310. *Edit. Antverp. in fol. Anno* 1611. addit: Cum Judas eſſet brevioris ſtaturæ, Chriſtus (ſi credere fas eſt) ad oſculum ejus ſulci-

suscipendum se inclinavit. *Hugo Carensis in Psalmum 75.* Christus ad osculum Judam admisit, fortè & Judam osculatus est, ut doceret, quam promptè seriò pœnitentem recepturus esset, qui tradentem non repulit. Forsitan etiam proditori Judæ voluit osculũ dare; quantò magis recipiet ad osculum Judam revertentẽ, si Judã tradentem non repulit. Ob duplicem verò causam osculantem toleravit, videlicet, ne proditionem refugere videretur, simul & illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus*; item, ut ipsum proditorem plus afficeret, cui amoris officia non negaret. *Beda Tomo 5. operum in Cap. 26. Matthæi, pag. 106.* Jure proindè illud Hebræi vatis meum facere potero: *Audite cæli & auribus percipe terra* admirandam Regis vestri longanimitatem! *Esaiæ 1. v. 2.* Deinceps profunda malitia in proditore attendenda est, quæ ex destinato consilio inter osculandum acutissimo quodam jaculo Salvatoris nostri pectus perfodit. Piè de hoc commentatur *Alphonsus Salmeron, l. d. scribens*: Osculum „ hoc non aliud fuit, quam lupi morsus invadentis agnum, vel „ contactus gladii in jugulum ovis; conjunxitq; infelix quodam „ risu & lætitia, verbisq; blandis os suum impurum cum ore Dei „ purissimo, brachia proditoria cum divinis brachiis, osculum „ cum morte, pacis Symbolum cum belli tesserâ, emtorem „ mundi cum venditore Redemptoris. Ejus enim osculum „ bellum indicit, ejus salutatio affert proditionem, ejus amplexus „ inimicitias immortales gignit: quia amplectitur quem „ deserit, osculatur quem prodit, salutat quem morte tacitâ „ occidit. Ea propter vero neutiquam est dissimile, Christum intra sese commotum fuisse, (acerbum quippe est, ab aliquo circumveniri, acerbiùs à propinquo, vel discipulo. Cicero pro Quinctio:) atq; proditori indignum facinus exprobrâsse, etsi quidem illud in historiâ Evangelicâ explicitè non asseritur, commodè tamen satis elici potest ex ipsius Domini verbis, quibus Judam compellavit: Juda, *osculo filium hominis prodis?* Quæ apud Lucam præcedere debere illa *Matthæi, Amice, ad quid ades? Euthymius cap. 65. Commentar. in Matthæ. pag. 241.*

conten-

Digitized by Google

contendit. Quoniam quamdiu Dominus nondum traditus fuit, proditoris curam habuit. Ideò ut eum poſtmodum ſaltem, ſi non modo ad ſe trahat & convertat, obduratam ejus conſcientiam reprehenſione verberat, an fortaſſis ex alto peccatorum veterno evigilare velit: ſatis enim accuratiſſimus καρδιογνώστης ad quid veniſſet, noverat.

§. XIII. Non ſine causâ Dominus diſcipulum perverſum arguens, nomen ejus præmiſit, ut ad delicti ſui confeſſionem eum revocaret. *Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 13. Tom. 4. Bb. Pp. p. 427.* *Iuda, oſculo filium hominis tradis?* Fermè hoc ad ipſum dixit, admonens eum per ipſius appellationem. Judas enim interpretatur confeſſio, intellige: accepiſti argentum, confitere citò. Nimirum vel in ipſius nomine latere ſui volens medicinam voluit, ut ſecum ſemper circumferret, quo ægrotanti animo poſſet ſubvenire. *Ambroſius Libro 10. in Lucæ caput 22. Tomo 3. operum. col. 265.* Magna divinæ ſignificatio poteſtats, magna diſciplina virtutis. Et conſilium proditionis aperitur, & adhuc patientia non negatur. Oſtendiſti, Domine, quem proderet, dum occulta manifeſtas. Oſtendiſti etiam quem traderet, dum dicis, *filium hominis*, quia caro, non divinitas comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quod eum tradiderit, qui cum eſſet Dei filius, propter nos tamen filius hominis eſſe voluit, quaſi diceret; propter te ſuſcepi, ingrate, quod tradis in hypocriſi. Ergò per interrogationem pronunciandum puto, quaſi amantis affectu corripiat proditorem: *Iuda, oſculo filium hominis* tradis? hoc eſt, amoris pignore vulnus infligis? & charitatis officio ſanguinem fundis? & pacis inſtrumento mortem irrogas? Servus Dominum, Diſcipulus prodis Magiſtrum, electus Autorem? Hoc eſt illud: *utiliora vulnera amici quam voluntaria oſcula inimici.* Proditori hoc dicitur. *Et oſculatus eſt eum.* Non quo ſimulare nos doceat, ſed ut ne proditorem refugere videatur, & plus afficeret proditorem, cui amoris officia non denegaret. *Idem Lib. 6. Hexaemeri cap. 9. Tomo 1. Op. Col. 129.* Dominus velut prodigii genus in proditore oſculum condemnans, *ait: Iuda, oſculo filium hominis tradis?* hoc eſt, charitatis inſigne convertis ad ſignum proditionis, & in-

& infidelitatis indicium ? Pacis hoc pignore uteris ad officium crudelitatis, bestialem igitur oris obsequio inferentem potius necem, quam charitatis fœdera deferentem, divinæ arguit vocis oraculo. *Et lib. 10. Epistolarum 89. Tomo 5. operum col. 184. Osculum (Iuda) offers*, qui non habes osculi charitatem; osculum non labiorum quæritur, sed cordis & mentis. *Lib. 3. de Spiritu S. cap. 18. Tomo 4. Oper. col. 146.* Audivit: *Iuda osculo filium hominis tradis?* hoc est, amoris pignore scelus imples, & pacis instrumento odia seris, charitatis officio mortem irrogas ? Confer *Bedam Tomo 5. Oper. in Luca Evangel. Lib. 6. cap. 22. pag. 483. Hieronymus Natalis societatis Iesu Theologus, annotat. & meditat. in Evangelia, p. 267. Edit. Antverp. in fol. Anno 1595.* O abominandum Judæ osculum! O Jesu adorandum; Non movetur tamen osculi Jesu divina virtute proditor, movetur Judæ osculo mansuetus Jesus, clementer illum compellat: *Amice, ad quid venisti?* Nam solum non detrectat osculum Judæ mitis Jesus, sed illum verbis etiam invitat ad sanitatem, aperit portam illi ad amicitiam, allicit ad sceleris sui confessionem; sæva tamen obstinatio Judæ fecit & obcæcatio, ut beneficio summo ad maleficium nefarium abuteretur.

§. XIV. Non videbor ἐκτὸς δρόμου φέρεσθαι, si paululum operæ ad uberiorem vocabuli *sodalis*, quod *Matthæi 26. cap. v. 50.* occurrit, enucleationem impendero. In Græco textu extat vox ἑταῖρος, quæ à τὸ ἦθος consuetudo, descendit, ut sit quasi ἠθαῖρος: aut à τὸ ἔθος mos, ut sit quasi ἐθαῖρος ὁ συνήθης φίλος, aut qui ἐξ ἔθους alicui est familiaris. Quod etymon apud *Eustathium* reperitur, qui & aliud affert nimirum ex αἱρετὸς literarum transpositione. *Scapula in Lexico, pag. m. 528.* LXX. Interpretes utuntur pro חָבֵר *Cantic. 1. v. 6. cap. 8. v. 13.* item רֵעֶה *2. Samuel. 13. v. 3. Proverb. 22. v. 24.* Sodalis, proximus, familiaris, collega, qui diuturnæ consuetudinis jure alteri junctus est. Et verò poterat Christus Judam ἑταῖρον vocare, quia cum illo & reliquis Apostolis per integrum triennium vixerat. *Origenes* statuit, quod nomen hoc in sacris semper κατ᾽ ἀντίφρασιν usurpetur & intelligatur. Verba Patris in *Tractatu 35. in Matth. Tomo 2. Oper. p. m. 118.* hæc leguntur: Hoc nomine nemi-

nem bonorum cognoſcimus in Scripturis eſſe appellatum ; ad malum enim & non indutum nuptialibus veſtimentis dicit Dominus *Matth. 22. Amice, quid huc veniſti, non habens veſtem nuptialem?* Malus autem eſt, qui & in parabolâ denarii audit : *Amice, non tibi facio injuriam, nonne ad denarium conveniſti mecum, accipe quod tuum eſt, & vade. H. ille.* Hoc autem minimè concedi poſſe, mox patebit. Certum quidem eſt, compellari eo nomine indignos, *Matth. 20. v. 13. cap. 22. v. 12.* itemq; ignotos & antea non viſos, ita *Hippocrates in Epiſt. ad Damagetum*, quem antea non viderat, ſcribit : Τί δὲ σὲ χρέος δεῦρ᾽ ἤγαγεν ἑταῖρε : Et meretrix, ſpecioſo nomine rem odioſam denotante, apud *Platonẽ, Plutarchũ & Athanæum* ἑταῖρα appellatur. Nihilô tamen minus etiam & honeſto ſenſu idem vocabulum pluribus in locis adhibitum eſſe, extra dubium poſitum eſt. Sic Abraham amicus Dei appellatur *Iacobi cap. 2. Geneſis 15. Roman. 4. Exodi 33.* Amicus etiam dicitur *Lib. Iudith. cap. 8. Eſaiæ 14.* Et *Dominus loqui à facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum.* Et Johannes Baptiſta dicitur amicus ſponſi apud *Iohannem cap. 3.* Et Apoſtoli amici Chriſti non ficti, ſed veri, apud eundem, *cap. 15. Iudicum cap. 14. v. 11.* ἑταῖροι vocantur qui Samſoni in nuptiis ut apparitores & ſocii lætitiæ adjuncti erant. Ideoq; non obtinet *Origenes*, quod hæc vox ſemper in ſequiorem partem trahatur. Quandò autem Dominus ad Judam dixit : *Amice*, non illi illudere, ut quidam exiſtimant, ſed potius aculeum ipſius cordi infigere voluit, ut priſtinæ converſationis recordatus, ad meliorem mentem rediret, ac ſeriò reſipiſceret, quoniam teſte *Chryſoſtomo, Epiſt. ad Theodor. de reparat. Lapſ.* quod ſupra veri fidem aliis apparet, ne illud quidem peccatum Judæ majus fuiſſet, quàm auxilium, quod nobis â pœnitentia venit. *B. D. Polycarpus Lyſerus in Paſſione Domini noſtri I. C. Paraphraſticè editâ Dresdæ in 12. Anno MDXCVII. fol. 83.* blando inquit dicto Dominus tetigit ejus conſcientiam, dicens: *Amice, ad quid tu veniſti?* Sciebat quidem, non futurum, ut ille reſipiſceret, attamen nihil non facit, quo ille corrigeretur. Nam præter ſingularem atq; honorificum, cum quo dignabatur, τῷ ἑταῖρε,

ſue

ſive amici ſeu ſodalis, titulum perelegantem, etiam addebat *Judæ* voculam, modò ut illum, qui amicitiâ divinâ jam exciderat, acerrimè eâ pungeret, hac quidem ſequente nimio præ amore quaſi adhibitâ alloquendi formula : Juda, tu nomen accepiſti à confeſſione & Patriarcha ejus tribûs, ex qua venturum ſcis promiſſum mundi Meſſiam, nec ignoras me illum ipſum eſſe. Decuiſſet ergo tuam perſonam & nominis & officii ratione ut conſtanter me coram hominibus confitereris, ſed tu oſculo prodis filium hominis? Oſculum mutuæ charitatis ſignum. Charitas autem oſtendit, quinam ſunt mei diſcipuli. Nihil igitur Juda, oſculo ſimulato hoſtilius. *Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus in unum ex quatuor, Libro 4. cap. 161. Tomo 12. Bibliotheca Magnæ Patrum, pag. 189.* Hoc verbum amice (hic) juxta ἀντίφρασιν intelligendum eſt, ut per contrarium dicatur amicus, qui non erat amicus, ſed inimicus. Vel amicus dicitur, quia amicabiliter fuit electus in Apoſtolum à Domino: ſicut ille, in Parabolâ fuit amicabiliter invitatus ad nuptias, cui dicitur, *Amice, quomodo huc intráſti, non habens veſtem nuptialem?*

§. XV. Porrò illam Chriſti propoſitionem ἐφ᾽ ᾧ πάρει, *in quo ades*, ſive *ad quid veniſti?* nonnulli volũt enunciativè legi, adeoq; ἐλλειπτικῶς, ut tantundem ſit, ac, *ad quod ades, perfice, age juxta animi tui ſententiam, relicto velamento.* Mens enim erat proditio, velamentum oſculum & blandus ſermo, veluti *Remigius Epiſcopus* apud *Salmeronem* loco citato enucleat. Alii contra interrogativam propoſitionem eſſe volunt, & ᾧ pro τινὶ rectè poni, quod & alibi apud veteres non inuſitatum eſt, juxta *Grotium in Annotat. ad h. l.* ut ſenſus ſit verborum, quæ Chriſtus indignabundus, & Judæ vicem dolens, profert: Quo animo & cujus rei gratia veniſti? Nam ſi ut amicus & ſodalis ades, quorſum gladii & fuſtes? Si ut inimicus, quorſum oſcula & blanda ſalutationis verba? Quæ interpretatio ſi ſecundum Evangeliſtarum verba judicandum ſit, priori palmam præripit. Vix emerſerat mundus è nihilo, nec extra cunas erat, quando DEUS ab Adamo, Eva, & Cain fratricida

veram & ingenuam confeſſionem oris exegit per Angelú, quem voluit adhibere Deus teſtem criminis abjurati. Subodoratur ibi & *Tertullianus* aliud, ita fatus *Lib. 2. contra Marcionem*: *Interrogat Deus, quaſi incertus, ut & hinc liberi arbitrii probans hominem, in cauſa vel negationis, vel confeſſionis, ut daret ei locum ſpontè confitendi delictum & hoc nomine revelandi: ſicut de Cain ſciſcitatur: Ubinam frater ejus, quaſi non tam vociferatum â terrâ ſanguinem Abelis audiſſet; ſed ut ille haberet poteſtatem ex eadem arbitrii poteſtate ſponte negandi delicti, & hoc nomine gravandi: atq; ita nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quam negandorum, & jam tunc initiaretur Evangelica doctrina: Ex ore tuo juſtificaberis, & ex ore tuo damnaberis.* Ad eundem ſcopum hoc loco interrogatio Chriſti directa fuit, an forte Judas â malo propoſito revocari poſſet. *Hippocratis* eſt effatum veridicum *Lib. 1. Aphoriſmor.* quod confeſſioni quadrare poteſt: In perturbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſpontè fiunt, ſi qualia purgari oportet, purgentur, confert. Anima in peccato diras patitur anguſtias, ſiquidem inquies ipſa ſibi quoq; gravis eſt. Sed, ſi ſponte ſua (velut piſcis Scolopender hamum, quem ſuppoſitum eſcæ prius abſorpſerat, apud *Ferrum in theatro Symbolorum*,) NOXIA EVOMIT, egerendo foras in confeſſione malum quod patravit, experitur veridicum eſſe ſecundum illum Hippocratis aphoriſmum, affirmantis, eas eſſe ſalutares ejectiones, quæ noxia ſpontè foras egerunt, acerbè prius viſcere perturbato. Animam, quæ ante male habebat, fieri confeſſione ſanam, Sancti Patres inſinuant. *Ambroſius de Pœnitentiâ Lib. 2. cap. 7.* Qui jaces in tenebris conſcientiæ, & delictorum tuorum ſordibus, quaſi in reorum carcere, exi foras, delictum proprium prode ut juſtificeris, ore enim fit confeſſio ad Salutem. Conſonat *Iſidorus in Synonym. Cap. 12.* vitia, *inquit*, cordis tui revela, pravas cogitationes tuas illicò manifeſta; peccatum enim tuum proditum cito curatur, crimen autem occultum tacendo ampliatur.

DISSER-

DISSERTATIO XXIV.

QUÆSTIONES ALIQUOT CIRCA JUDÆ FACTUM EXPENDENS.

Summaria.

I. *Intellectus ſcientificus perfectus. Homo naturaliter ſcire cupit. Archimedes & Solon ſtudiis mirabiliter intentus.* II. *Iudæorum blaſphemiæ in Chriſti omniſcientiam retunduntur. Iudas noluit corrigi. Peccans crimen non agnoſcit.* III. *Buccella ad quid Iudæ tradita. Non fuit corpus Chriſti. Acetaria paſchali tempore apud Ebræos bellariorum vice appoſita.* IV. *Cur Iudas Apoſtolis adſcriptus? Bonus olim fuiſſe creditur, ſponte autem malus fuit, nec debuit Chriſtũ prodere, quia prædictum erat à Prophetis.* V. *Deus malis operibus benè uti novit. Non fruſtra Iudas electus in Collegio Apoſtolorum.* VI. *Iohannes & Lucas Evangeliſtæ de Ingreſſu Diaboli in cor Iudæ conciliati.* VII. *Maligna Spiritalia. Diabolus corporaliter obſidere hominem poteſt, non autem animæ illabi, quod Dei proprium. Intimum & ſupremum in anima humanâ idem eſt.* VIII. *Dæmon intellectu aut voluntate humanâ ad operationem uti nequit, niſi influendo ſolùm per modum objecti. Seducturus hominem quibus vitiis addictus ſit callidè explorat, & deindè incentiva eidem ſubminiſtrat. Inſidiæ Diabolicæ verbis tropicis detectæ. Tentat Dæmon vel palam craſsè ac immediatè, vel clam, tectè & ſubtiliter.* IX. *Num Diabolus Iudæ aſſiduus comes fuerit? Origenes notatus. Ingreſſus Diabolici gradualis explicatio. Rabbinorum ſententia de commiſſione peccatorum.*

§. I. ARiſtotelis Philoſophorum ſummi eſt effatum, illud perfectum eſſe, cui nihil deeſt, Lib. 2. de Cœlo, cap. 4. Verum eſt axioma, modum ſi eſſendi ſpectes; quemadmodum intellectus perfectus eſt, quandò poteſt dici ſcientificus. Etenim potentiæ perficiuntur, ſi quandò ſuis habitibus congruis informantur. Undè quia omnia deſiderant ſuam perfectio-

nem,ut bonum maximè conveniens,ſemper ſcire cupit homo naturaliter, juxta tritum illud Philoſophi 1. *Metaph. cap.* 1. Idq; non inſito ſaltem appetitu, ſed etiam elicito & neceſſario. Namq; liber appetitus quoad ſpecificationē indifferens eſt, ac proinde poteſt appetere, aut non appetere. Sed homo nequit ſcientiam odiſſe, imo ſecus eam appetit neceſſariò. Quod ſi qui videntur eam odiſſe, labor ibi odio habetur, ſcientiæ comparandæ comes, ſed non ſcientia ipſa, cujus inexhauſtum natura ſevit in humanis mentibus appetitū. Intellectus enim ſcientia ut habitu congruo perpolitur. Quapropter illam adipiſci omni conamine allaborat, quaſi ſitibundus ore hiante ſitim explere quærēs. Hinc fit, ut nulla propoſita utilitate, ſed ſæpè etiam magno cum rei familiaris & valetudinis diſpendio in illam ſummo ſtudio homines ferantur. Teſtis eſt *Cicero L.* 2. *de Finibus bonor.* Natura, *inquit*, cupiditatem ingenuit homini veri inveniendi, quod facilè apparet, cū vacui curis etiam quid in cœlo fiat, ſcire avemus. Et *Lib.* 5. *Fin.* Tantus eſt innatus in omnibus cognitionis & ſcientiæ amor, ut nemo dubitare poſſit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento invitata rapiatur. Curioſum nobis natura ingenium dedit, & artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores nos tantis rerum miraculis genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam ſubtiliter ducta, tam nitida & non uno genere formoſa ſolitudini oſtenderet. Nullius autem uſus magis gratia, quam propter fugam ignorantiæ cauſæ cognoſcendi ipſum ſcire proſequuntur homines. *Lib.* 1. *Metaph. cap.* 2. Hac voluptate captus, ſolertiſſimus ille cœleſtium orbium non perſcrutator tantùm, ſed etiam imitator, Syracuſanus Archimedes, ita ſæpe ſtudio intentus fuiſſe legitur, ut in ipsâ Syracuſanæ urbis direptione prius hoſtilis gladii cuſpidem corpore exceperit, quàm urbem in hoſtium poteſtatem veniſſe ſentiret. Solon etiam, cum in lectulo morti proximus, decumberet, inaudiſſetq; aſſidentes amicos de re quapiam, ſubmiſsè, ne ipſi moleſtiam parerent, diſputantes, erecto, ut potuit, jam ſemimortuo capite, rogâſſe eos perhibetur, ut aliquanto loquerentur clariùs, ſibi, ſi etiam moriens aliquid diſcere potuiſſet, diſceſſum è vita jucundiorem

rem fore. Cum autem quædam intellectus humani ſphæram tranſcendant, & naturali rationis lumine indagari non poſſint, quid quod in diſquiſitione rerum naturalium ſæpenumero lux mentis cœcutiat, ut noctua interdiu; ideò certos intra limites illud ſciendi deſiderium coercendum eſt, & omnia divinarum literarum arcana ad amuſſim veritatis revelatæ, juxta conſenſum Eccleſiæ Orthodoxæ examinanda ſunt, ne extra hanc cynoſuram tranſverſim rapti in tenebroſum periculoſorum errorum barathrum prolabamur.

§. II. Hujuspiè memores abſolutis oſculationis principalioribus circumſtantiis, quæſtiones quasdam non adeò vulgares proponimus, ne quidquam malignum Judæ factum concernens, prætermiſiſſe videamur. Quærent igitur fortè curioſi homines, quales jam Chryſoſtomi ætate extiterunt, primò

Quare Chriſtus Propoſitum Judæ non mutaverit?

Reſp. Peſſima Recutitorum natio multas & crudeles blaſphemias doloſis linguis in Salvatorem noſtrum vibrat, ac ſi ignarus fuerit, quid Judas contra ſe machinaretur. Ita enim ex Hebræis *Sebaſtianus Münſterus in Evangel. Matthæi Cap. 26. Tomo 6. Criticorum Sacrorum, Col. 757.* ſcribit: *Quomodo fuit (in Chriſto) Spiritus conſilii, cum in Iehuda infatuaverit conſilium ejus, & Ieſus neſcierit quid ſit in corde Iehudæ? Aut ſi ipſe fuit Deus, quis potuit eum tradere? Si autem non potuit ſcire, quid eſſet in corde Iehudæ, non erat Deus, ſed & quid mali cogitavit Iehuda, aut quam proditionem fecit, cum Ieſus ob id venerit in terram, ut traderet ſe ipſum in manus hominum & occideretur.* At verò contumelias haſce excæcatorum graviſſimas, & â Chriſtianorum mentibus longè alienas prolixis verbis retundere, nihil attinet. Ecquis enim furioſorum deliramenta reſponſione dignari cupiat. Scimus interim ex ſacrarum literarum Pandectis, Chriſto Theanthropo Omniſcientiam vi unionis duarum Naturarum in unâ Perſonâ, tanquam neceſſarium apoteleſma competere. *In ipſo enim omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ obſconditi ſunt,* Coloſſ.

Coloſſ. 2. v. 3. Non opus habet ut quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Ioh. 2. 25. Scrutatur corda & renes, quemadmodum dicit ſimilis filio hominis, ſcient omnes Eccleſiæ quod ego is ſim, qui ſcrutatur corda & renes Apoc. 2. 23. Illa omniſcientiam comprobavit variis argumentis dum fidem paralytici & bajulorum vidit, *Matth. 9. 2. 4.* De Nathanaele *vide Ioh. 1. 49.* Lazaro mortuo *Ioh. 2. 11.* Verè igitur Petrus dicit *Ioh. 21. 17. mi Domine tu intelligis omnia. Et Damaſcenus lib. 3. cap. 21. Orthod. Fid.* ſcribit: Unum Chriſtum eundemq; ſimul Deum & hominem omina ſcire: In ipſo enim omnes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ abſconditi latent. Et *Lib. 11. cap. 22. Orthod. Fid.* Etſi enim Chriſtus ejus eſſet naturæ, quam futurarum rerum cognitio fugiat: tamen ob perſonalem cum Deo verbo unionem, omnium rerum cognitionem habebat: id quod non gratiæ, ſed perſonali, ut dictum eſt, unioni tribuendum eſt. Idem enim ipſe & Deus erat & homo. Allatam autem quæſtionē laudatus *Chryſoſtomus* alio ſcrupulo excipit, *Tomo 3. Oper. fol. m. 187. de Proditione Iudæ*, taliter diſſerens: Quomodo Judas corrigi potuit, ſpontè an invitus? ſi invitus, nulla correctio eſt, nam mentis malitia neceſſitate non tollitur. Si ſpontè, omnia quæ meliorare animum poterant, audiviſſe cognoſcitur, & ſi remedium reſpuit, non medici vitium eſt, ſed languentis. Omnia crudelis contempſit, & DEUS illum non traxit invitum. Et quoniam bona atq; mala in noſtra Deus poteſtate poſuit, electionis liberum donavit arbitrium. Et nos invitos non retinet, ſed volentes amplectitur. Nam non ſpontè bonus malitiam non amittit. Et ideò Judas nimiæ cupiditatis præcipitatus ardore, cæcâ quadam improviſione deceptus, ſuam vendidit animam, & ſuæ ſalutis mercator extitit. Dederat ei Dæmonum poteſtatem, gehennæ tormenta monſtravit, cœlorum regna promiſit, ſecreta ejus mentis & prædicebat, & non publicabat. Pedes ejus cum aliis lavit, menſæ fecit participem, nihil penitùs prætermiſit; ſed ille in malitia ſpontè duravit, & omnibus admonitionibus ſpretis proditor malignus emerſit. Et ut eum poſſe mutari, ſed corrigi noluiſſe cognoſcas, poſtquam eum tradidit,

jacta-

jactavit triginta denarios & dixit: *Peccavi tradens sanguinem innocentis.* Quid est, quandò ab eo mirabilia gerebantur, & rebus ostenditur, non dixisti, *peccavi tradens sanguinem: sed, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum?* & post factum scelus, post commissum delictum, completam proditionem, post perfectum peccatũ, cognovisti peccatum. *Hactenùs ille.* Voluit omnino Christus in rectam viam Judam revocare, ut â cruento facinore, cui accessum jam ante quæsiverat desisteret: Id quod ex comminatione pœnæ gravissimæ colligitur, quâ Christus horrendo velut tonitru lapideum pectus percutiebat: *οὐαὶ δὲ*, inquit, *τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.* At verò Judas jam fascinatus se leve crimen perpetrare judicabat, quoniam juxta monitum *Menandri apud Stobæum*,

Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων πόσον
Ἁμαρτάνει: Τὸ μέγεθος ὕστερον δ' ὁρᾷ.

Quantum suum sit crimen haut quisquam videt,
Dum peccat; istud re peractâ conspicit.

Eandem ob causam Christus in cœnâ proditorem omnibus Apostolis non manifestavit palam, sed in secreto Johanni, & dixit *Vnus ex vobis.* *Hieronymus in cap. 26. Matthæi.* Qui de passione prædixerat, etiam de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas, & occulta consilia, eum pœniteret facti sui. *Chrysost. homilia 82. in Matthæum.* Vide quomodo illi valdè indulget, non enim dixit, *ille me tradet, sed unus ex vobis*, ut rursus pœnitentiæ occasionem latenti meliorem præberet. Itaq; maluit omnes illos terrere, quàm huic pœnitentiæ irritamenta non dare. *Leo Sermone 7. de Passione cap. 3.* Notam sibi esse Proditoris conscientiam demonstravit, non asperâ, nec apertâ impium increpatione confundens, sed leni ac tacitâ admonitione conveniens, ut faciliùs corrigeret pœnitudo, quem nulla deformâsset abjectio, cùm autem reliquis Apostolis proditorem suum Dominus vellet significantiùs indicare, dixit, *Qui mecum manum intingit in paropsidem*; quod nondum exactè capiebant, igitur Petrus ad Johannem conversus innuit, ut sciscitaretur

taretur, quis esset, de quo loqueretur, ut omnes individualiter cognoscerent. Quapropter cum recubaret Johannes super pectus Jesu, dicit: *Domine, quis est?* Respondet Jesus, *ille est, cui ego intinctam buccellam porrexero, & cum intinxisset, panem dedit Judæ Simonis Iscariothæ.*

§. III. Per buccellam intinctam ac Judæ oblatam illum innuit, ut vaticinium Davidis *Psalmo* 40. compleretur: *qui edit panem meum, magnificavit super me supplantationem. Origenes Tractatu* 35. *in Matthæum scribit:* Videns eos de se ipsis timentes, demonstravit proditorem indicio Propheticæ vocis, dicentis: *qui manducat panem meum, amplificavit adversus me supplantationem:* nec enim discrepat illud ab hoc, *quod dicit, qui tingit mecum manum in paropsidem hic me tradet. Hieronymus in cap.* 16. *Matthæi.* O mira Domini patientia! Primùm dixerat, unus vestrûm me traditurus est. Perseverat proditor in malo, manifestiùs arguit, & tamen nomen propriè non designat. Judas cæteris contristatis & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo, temeritate & impudentia, quâ proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. *Chrysost. homilia* 82. *in Matth.* Quidam asseverant, ita illum impudentem fuisse, ut parvipendendo Magistrum cum ipso tingeret: mihi autem videtur Christi hortatu id quoq; factum fuisse, vel ut magis Judas afficeretur, vel ut majore detineretur pudore, etenim in hoc non parvus est affectus. Confer *Theophylact. in Cap. Matthæi* citatum. Hic quærit *Nicolaus Oranus concione* 16. *p.* 182. *de Judæ proditoris Apostasiâ, edit. in* 8. *Duaci, cur panis intinctus à Domino Judæ traditus sit?* & respondet: hoc factum est ad rei mysterium, ut falsum â veris Discipulis discerneret, nec enim alteri quàm Judæ panis intinctus datus est, ut eum nonnisi pinguem è manu Christi reciperet. Nec desunt Ecclesiastici, inquit *Johannes Maria Capella libro qui vocatur Arca Salutis,* qui Judæ luem hodiè imitentur, qui ad solam pinguedinem muneris Ecclesiastici & beneficium obtutus defigentes anhelant, renuunt autem quæcunq; non sunt conspersa pinguedine temporalium

um redituum, quæ autem pinguia conspiciunt, non solum porrecta suscipiunt, sed & invicem & è manibus distribuentium, quo possunt conatu, extrahere moliuntur. Secundò dat intinctum panem, & jure sordidatum, ut se sordidū Judas agnoscat, & à Christo dari, ut resipiscat, ut mente peccata recoleret, quæ etsi *ut pannus menstruatæ forent, & tincta ut coccinum, tamen adspersa hyssopo doloris posse penitus contritionis conversione emundari.* Verum quia intinctus panis nullatenus emundari & abstergi possit, cujus juris immunditia intima panis intrat penetralia, Judæ peccatum designat, quo totus contaminatus ipse existebat. Immundo Judæ panis debetur immundus, cujus omnia sunt immunda. Sed quia habitaculum suorum præcordiorum immundo spiritu præparaverat, sibi mystico sensu panis immundus porrigitur, & ut agnoscat à nemine se posse mundari, nisi ab ipso porrigente, & suam necessitudinem significante, secundum quod scriptum est *Iob*.14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* Cæterùm buccella intincta non fuit corpus Christi, quia materia Eucharistiæ fuit purus panis, non tinctus. Paschalis itaq; non solum sed & vulgaris & sacramentalis cœna fuit finita, cum Christus panem intinctum traderet. Solebant in feriis Paschalibus loco bellariorum apponere in τρυβλίῳ acetarium ex intybis & lactucis agrestibus paratum, in quod embamma panem azymum intingebant. Illud unà cum pane & vino etiam post cœnam in mensâ relinquebatur, uti ex *Rituali Hebræorum Gerhardus in Harmoniâ cap*. 172. refert. Ergò panis vel intinctus fuit in illud embamma, vel in vinum, uti *Nonnus Paraphrastes Iohannis* statuit, scribens: Intincto pane extremo in poculo vini pleno impudenti Judæ panem præconem sui interfectoris lucri cupiditate capti dedit.

§.IV. Affinitatem cum priùs adducta quæstione habet ζήτημα: *Quare Christus Iudam in Collegium Apostolorum adsciverit, cum juxta testimonium Iohannis cap*. 13. 18. *Actor*. 1, 16. *Diabolicus vir esset?*

Resp. Vero maximè & rationi consentaneum est, Judam cum

 à Chri-

Digitized by Google

â Christô ad Apostolatum vocaretur, virum bonum fuisse, neq; enim conveniens & decens fuisset, â Christo eligi ad Apostolatum hominem pessimum atq; perditum, cum ipse ad quoslibet Ecclesiasticos gradus, non nisi viros bonos promoveri jubeat. Hanc sententiam passim Ecclesiæ Doctores amplectuntur, eosq; numero superant, qui negativæ favent, quod ut luculentiùs pateat, verba illorum bona fide dabimus. *Chrysostomus Tomo 5. operum, sermone 1. de jejunio, fol. 74. a.* Sciebat Salvator, quod Judas traditor esset, cur igitur eligitur? ut commendaret excellentem misericordiam, quasi dicat, quod in me est, & Apostolus es, & cum discipulis te numero, quod si tu indignum te declaraveris, conspicua erit quidem excellens mea misericordia, sed & manifesta erit prodigiosa tua malitia. Nam & marsupium illi suarum rerum concrediderat, non ignorans quod furaretur, sed volebat dando hanc potestatem mederi illius avaritiæ. Sciebat igitur & prædicebat: Non solum præscius erat, sed & sæpè prædicebat: *Vnus ex vobis me tradet.* Cur igitur accusaretur, quod malitiâ suâ boni dispensationem implet? Sed qui eum elegit, non proditorem coegit fieri, sed Apostolum. Sed neq; Apostolum fieri coegit. Nam quod ex necessitate fit, ipsum dicitur fieri, non fit. Continens ex necessitate non est continens, eò quod necessitas sit. Non enim vinculis virtus, sed electione vitæ constat. *Idem homilia 10. de pænitentiâ:* Innuit ante bonum fuisse Judam, quam proderet. Judas, *ait*, Apostolus erat, sed pigritans factus est proditor. *Didymus Alexandrinus Tomo 4. Bb. Pp. pag. 266. libro contra Manichaeos in initio:* Non erat naturâ malus, (Judas) pariter cum omnibus discipulis audivit, *ecce, ego vos mitto tanquam oves in medio luporum*, si lupos dicit eos qui peccant, oves verò, qui virtuti operam navant. Judas autem natura malus erat postea, non erat ovis Christi, quia non aptus est ad vacandum virtuti, qui malus naturâ est. Imò nec ipse Diabolus secundum naturam malus est, sed ex mutatione liberæ voluntatis. Non erat talis cum unus ex Apostolis esset, & una Domino ministrabat. *Ambrosius Commentar. In Epist. ad Roman. cap. 9. Tomo 3. oper. col. 37.* de Juda Iscariothe

Digitized by Google

riothe dicit Petrus Apostolus *Act. 1. qui sortitus est sortem ministerii hujus, id est, Apostolatus.* Quomodo igitur ministerium salutare potiretur, nisi esset bonus. In sorte enim Dei judicium adfuit, dignum illum fuisse tempore, quo electus est. Sed nihil ei profuit propter Charitatis defectum. *D. Hieronymus Lib. 3. contra Pelagianos cap. 2.* Interroga Christum, cur Judam elegerit proditorem? Cur ei loculos commiserit, quem furem esse non ignorabat? Vis audire rationem, Deus præsentia judicat non futura, neq; condemnat ex præscientiâ, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat. Sed tantæ bonitatis est & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum esse futurum, dans ei potestatem conversionis & pœnitentiæ. *Cyrillus Alexandrinus Lib. 4. in Iohannem cap. 30. p. m. 514. sic Christum cum Apostolis loquentem facit*: Ego vos, ut bonos elegi, non ignorabam, sed cognoscebam ut Deus corda vestra, sed rapuit unum vestrum avaritiâ deceptum Diabolus. Liberum enim animal homo est, & potest sive dextrum sive sinistrum velit iter (virtutem dico, aut vitium,) eligere. *Idem in Iohannem libro 9. cap. 10. p. m. 612. Tomo 1. Oper. Edit. Paris. in fol. Anno 1605. Quæret aliquis primum, si omnia scire Christus creditur, cur Judam, qui futurus proditor erat, elegerit? Cur enim cum aliis eum connumeravit, quem non ignorabat quæstus cupiditate captum in Diaboli laqueum esse casurum? Deinde si calcaneum suum adversus Christum levavit, ut adimpleretur Scriptura, non fuit sanè ipsius rei causa, sed vis illa quæ adimplere Scripturam omninò cogebat.* Adhæc nos breviter prop- „ ter communem utilitatem respondentes, primũ illud dicimus, „ nunquam hujusmodi rationes nobis defuturas, nec finem un- „ quam nos esse facturos increpandi, carpendiq; Deum, qui prop- „ ter immensam suam misericordiam â nihilo ad esse omnia voca- „ vit, si sic imperitè affecti erimus, ut in omnibus quæ â Deo facta „ sunt, similia velimus excogitare. Quid enim prohibebit Deum „ incusare ac dicere: *Cur in Regem Saulem elegisti, quem sciebas gra-* „ *tiam tuam esse spreturum? item cur primum è terra hominem formâ-* „ *sti, quem haut ignorabas mandata non servaturum.* Ascendet hæc

 oratio

Digitized by Google

,, oratio etiam in superiora. Cur enim Angelorum naturam
,, creâsti, quam ut Deus prævideris futuram nonnullorum rebel-
,, lionem. Ex istis cæterisq; hujusmodi porrò illud sequitur, ut
,, præcognitionis causa, aut nihil omninò creare debuerit, aut in-
,, sensatam solummodò naturam producere, undè nec natura esse
,, Deus cognosceretur. Illud igitur maximopere considerandum
,, est, quia rationali creaturæ liberam potestatem creatorum lar-
,, gitus est, & suæ voluntatis habenas cuiq; commisit, ut in eo sit,
,, quicquid probaverit, eligere. Qui ergò ad meliora flexi sunt,
,, hi gloriam atq; retributionem electioni suæ consentaneam
,, invenient. Qui verò improbis cogitationibus seipsos depravâ-
,, runt, cupiditatum fluctibus ad scelera deducti, non injuriâ ut
,, ingrati atq; improbi æternis vexabuntur suppliciis. In hoc statu
,, (*libertatis dico*) fuit angelorum natura constituta. Quare, qui
,, principium suum servârunt, in gratiâ confirmati stabilem ac æter-
,, nam bonorum possident sedem, qui autem principio relicto suo
,, ad pejora delapsi sunt, catenis tenebrarum seipsos adstrinxe-
,, runt, & perpetuæ damnationi servantur. Sic & primus homo in
,, paradiso & spiritualibus deliciis ac gloriâ positus, servâsset pri-
,, ma profectò naturæ bona, nisi crimine inobedientiæ mandata
,, sibi divinitùs neglexisset. Sic & Saulem unxit in Regem, fuit
,, enim primò non improbus, cumq; postea solitam sibi probita-
,, tem non servaret, non injuriâ vexabatur. Sic Judam quoq;
,, ipsum legit, & cum XII. collocavit: aptus enim in initio erat,
,, qui ad sequendum Christum eligeretur: verùm quoniam post-
,, eà sensim turpi quæstu ductus Diabolo adhæsit, & ad proden-
,, dum usq; delapsus est, meritò repulsus fuit. Nihil ergò in eum
,, possumus dicere, qui probum elegit, qui si voluisset, non ceci-
,, disset, qui poterat totam mentem atq; animum suum in chari-
,, tatem Christi collocare. Nemo autem putet, ut breviter et-
,, iam alterum peragamus, idcircò quæ à Prophetis dicta sunt, in
,, exitum venire, ut adimpleatur Scriptura. Nam si sic esset, lau-
,, dari potiùs quam vituperari tanquam Scripturarum Ministri, ne-
,, quam homines possent, quippe nec deliquisse omninò viderentur,

Digitized by Google

tur, si coacti fecissent. Nam si adimplere Scripturam necesse „ esset, illi per quos adimpletur, nullo crimine profectò tenerentur. „ Præterea in Scripturæ auctorem culpa redundare videretur, „ siquidem, ut adimpleretur scriptura, vi quadam malâ commiserint. „ Sed quis adeò rationis ac mentis inops erit, ut Scripturam „ Sancti Spiritus peccandi causam attulisse homini unquam „ credere possit? Non ergò ut adimpleatur Scriptura, nec „ ista de causâ facta sunt â quibusdam quæ Scriptura prædixit, sed „ contra: quoniam ita nonnulli spontè facturi erant, idcircò „ præsciens Spiritus S. futura prædixit. Quum igitur facta sunt, „ quæ prædixit, pignus fidei prædictionem habentes eum jam „ cognoscimus, de quo ista prædicta fuerunt. *Euthymius in Iohannis cap. 6.* Nihil, *inquit*, novum, quod Judas cum eligeretur, bonam habuerit voluntatem, postea autem sit immutatus tanquam libero usus arbitrio. *Theophylactus in Luca cap.* 11. Judas pro tempore bonus fuit, & Apostolatu non indignus, ut discamus, quod non propter futuram malitiam DEUS quenquam aspernetur mala operaturum, sed propter præsentem virtutem etiam honorat quem scit futurum malum. Confer eundem *in Marci cap. 3. pag. 205. Bernhardum Tomo 2. Oper. Col. 30. Epist. 9. Tomo 1. Col. 997. Serm. 66. super Canticum. Ambros. in 1. ad Corinth. Comment. C. 14. cap. 483. Hieronym. in Commentar. ad Ezech. cap. 20.*

§. V. Inter illos qui negant Judam fuisse initiò bonum, agmen ducit *Augustinus Tomo* 8. *Oper. Enarrat in Psalm 55. p. m. 222. C. 1. Verba* ejus sic sonant: Sciens Dominus elegit Judam, undè tibi solatium faceret nesciturо, quos devites. Poterat enim ille non eligere Judam, qui noverat Judam, ait quippè discipulis *Ioh. 6. Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus est?* Ergò & Diabolus electus est? aut si electus non est, quomodo 12. elegit, & non potiùs undecim? Electus & ille est, sed ad aliud. Electi undecim ad opus probationis, electus unus ad opus tentationis, undè possit tibi exemplum dare nesciturо, quos devites malos, quos caveas falsos & fictos, incolentes & abscondentes. *Tom. 9. Op. exposit. in Evangel. Iohann. tractatu 28. cap. 7. pag. 96. An eligitur*

& Za-

„ *& Zabulus, & in electis est Zabulus?* Electi in laude solent dici,
„ an electus est & iste, de quo nolente & nesciente magnum ali-
„ quid boni fieret? hoc est proprium Dei, contrarium iniquis.
„ Sicut enim iniqui malè utuntur bonis operibus Dei, sic contra
„ Deus benè utitur malis operibus hominum iniquorum. Sic er-
„ gò ipsius Zabuli malis operibus benè utitur Deus, quod facit
„ malus, malè utendo sibi nocet, non bonitati Dei contradicit.
In Iohann. cap.13. Tractatu 59. Dicit Dominus, non de omnibus vobis dico, scio quos elegerim: sed ut impleatur Scriptura Psalmo 40. Qui manducat panem meum levabat super me calcaneum suum. Hoc quid est aliud, nisi conculcabit me? notum est, de quo loquatur, *Iudas ille traditor ejus attingitur.* Ergò ipsum non elegerat, undè ab iis quos elegit, isto sermone discernit. Non est igitur traditor Judas electus? quid est ergò quod alio loco dicit: *Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus est?* An & ipse ad aliquid electus? ad quod utiq; erat necessarius, non autem ad beatitudinem. Et in *Psal.* 34. Moraliter ait propterea electum, ut malorum improbitatem nos ferre doceret Christus, quia, inquit necesse erat, ut malos, sive scientes, sive nescientes toleraremus, exemplum patientiæ præbuit Dominus, ne deficias, cum cœperis inter malos vivere. Et *lib.* 18. *de Civit. Dei. cap.* 49. Habuit Christus inter discipulos unum, quo malô utens benè & suæ passionis dispositionem impleret, & Ecclesiæ tolerandorum malorum præberet exemplum. *Idem fermè ex verbis Ambrosii de Paradiso, cap.* 8. *colligitur:* Ut igitur muneris agnosceret magnitudinem, electus est ad Apostolici culminis dignitatem; qui jam vitiis animum imbuerat, pietatis divinæ intuitu sese â vitiis & præteritâ seculi conversatione subtraheret. Et sic quo majora fuêre beneficia, eo sibi majora cumulavit supplicia. Electus est igitur Judas in Collegium Apostolorum, non per imprudentiam, cum Christus nôrit esse Diabolicum virum, sed ut Scriptura impleretur, juxta eundem in *cap.6. Lucæ, Tomo 3. Oper. Col.*100. *D. Thomas ad Matth.*
„ *cap.* 10. alias addit rationes, nempè ut daret documentum Chri-
„ stus, quod dignitas status non sanctificat hominem. Item, ad
notan-

notandum, quod vix contingit, quin in magna congregatione sit „ aliquis malus, & ideò ita ponitur, ut ostendatur, quod boni ali- „ quandò non sint sine malis. *Canticorum 2. 2.* dicitur: *sicut lilium* „ *inter spinas, sic amica mea inter filias.* Deniq; ut futura Ecclesia „ caperet consolationem, vel ii maximè roborarentur qui Ecclesiis „ præsunt, ut cum quis ex Discipulis & auditoribus eorundem pe- „ rierit, derogantibus respondeant, dicant insultantibus, ne mire- „ mini, idem Christo accidit. Annotante Ruperto. *Confer Benedi-* *cti Pererii in Cap. 17. Iohannis Disputat. 46. fol. m. 127. Althoferi Harmon. Quatuor Evangelistarum emedullatam, p. 637. D. Iohann. Quistorpii Annotat. Biblic. ad Marci cap. 3. pag. 86.*

§. VI. In *Lucæ capite vigesimo secundo, versu tertio* dicitur, quod Satanas ingressus sit Judam antequam ad Pontifices abierit, & de proditione pactum cum illis formarit. *Iohannes* autem *Capite tertio decimo, commate vicesimo septimo* scribit: *Post acceptam à Christo buccellam Sathanam illum intrâsse.* Hoc factum est feriâ quartâ & sic ante passionem biduo, illud autem in ultimâ cœnâ, quomodo hæc conciliari queunt? Valdè enim controversum est, qua ratione & quo tempore Diabolus Judam intraverit. Num fortè Judas post proditorium pactum seriis Christi hortationibus commotus, pœnitentiam agere voluit, & Diabolicis suggestionibus refragari cœpit: Postea verò avaritiâ & odiô erga Christum illectus promissam traditionem executurus â Diabolo denuò se illaqueari passus est, & acceptâ buccellâ ad Pontifices se contulit, uti Johannis Evangelistæ historia indigitat? Ita cogitare nec Judæ ingenium, neq; historia Evangelica permittit. Judam enim suum consilium mutare voluisse nullibi legimus, quin potius contrarium ex *Matthæi* verbis patet, quando ait; *Ex illo tempore, subintellige, postquam pactus fuerat cum Pontificibus, quærebat opportunitatem Christum sine tumultu tradendi. Augustinus Tractatu 62. in Iohannem* respondet per distinctionem: prius intraverat Satanas in Judam, immittendo in cor ejus cogitationem, quæ traderet Christum, post panem intravit in eum, non ad hoc, ut alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Beda in Lucæ 22. cap.* Quem

nunc intravit ut deciperet, postmodum intravit ut sibi jam traditum plenè possideret. Nunc intravit ut quasi adhuc alienum tentaret, tunc ut quasi proprium ad quæcunq; vellet, agenda noxia traheret. *Ambrosius Libro 3. Epist. 25.* Immisit se Diabolus in cor Judæ, quasi possessionem suam vendicans, quasi portionis suæ jus retinens, quasi dicens: *Non est tuus, ô Christe, sed meus est minister tuus proditor.* Sicut viri justi qui prius habuerunt Spiritum Sanctum, dicuntur repleti Spiritu Sancto, aut Spiritus Sanctus venisse in eos, quandò ad novum aliquem effectum operandum eos invadit & movet *Luca* 1. 41. & 67. *Actor.* 4. 8. *cap.* 13. 9. vel quandò cum signo & symbolo quodam externo peculiaria Spiritus Sancti & priorum donorum augmentum ipsis dantur, *Acto.* 2. 4. *cap.* 4. 31. *cap.* 9. 14. Sic in Judam post acceptam bucellam dicitur intrâsse Satanas, quia cum ad scelus proditionis perficiendum, ad quod operam suam Scribis & Pontificibus ære locaverat, instigavit. Cum igitur *Lucas* dicit: Εἰσῆλθε ὁ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν, ex mente plerorumq; Interpretum notat Diabolum immediatè pravas & peccaminosas suggestiones Judæ inspirâsse, sunt enim hæ tentationes τὰ ἴδια αὐτοῦ, quibus animos hominum illaqueare, & in infernale barathrum præcipitare solet. Quemadmodum qui divino motui se & voluntatem suam subjicit, Spiritus Sancti inhabitante gratiâ repletur: ita qui Diabolicis inspirationibus vi & efficaciâ precum non resistit, succumbere necessè habet, ac uniri cum tentatore, qui per prava opera, quando in mancipiis suis ἐνεργεῖν incipit, cognoscitur.

§. VII. Ut autem exactè pateat, quomodo phrasis illa *immisit*, sivè, *injecit in cor Judæ*, intelligenda sit, observandum est, immissionem illam non fuisse obsessionem quandam corporalem. *Augustinus Tomo 9. Oper. Tractat. 55. in Iohann. cap. 13. p. 161.* Si quæris, *inquit*, quid missum sit in cor Judæ? hoc utiq; ut traderet eum. Missio ista spiritalis suggestio est. Non fit per aurem, sed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter sed spiritaliter. Neq; enim spiritale quod dicitur, semper in laude accipien-

Digitized by Google

cipiendum est. Novit Apostolus *Ephes. 6. 12.* quædam *spiritalia nequitia in cælestibus, adversus quæ nobis colluctationem esse* testatur. Non autem essent etiam *maligna spiritalia*, si non essent etiam maligni spiritus. *A Spiritu enim spiritalia nominantur. Duplex ergò obsessio est, corporalis & spiritualis.* Corporalis juxta Scholasticorum placita, notat intimam & substantialem præsentiam, ita ut obsessorum corpora â Diabolo substantialiter intrentur, & iste ingressus tam quoad εἴσοδον, quàm quoad ἐνέργειαν ibi habitet. *Lucæ 11. v. 26.* Undè propterea hôc modô obsessi dicuntur ἐνεργούμενοι, nec tamen Diabolus illorum animis illabi potest. Illabi enim iisdem Scholasticis adserentibus, denotat non solùm intimam præsentiam ejus, quod illabitur & cui illabitur; sed etiam omnimodam & plenam præsidentiam & dominium illabentis super illapsum. Quamvis ergò Dœmon possit esse substantialiter præsens animæ & corpori, illabi tamen ei simpliciter est impossibile: quia hoc tolleret ab anima arbitrii libertatem & divinam præsidentiam. *Solus vero Deus illabi potest hoc modo animæ rationali, cum ipsi soli plenum dominium competat. Thomas Aquinas Quodlibet. 3. quæst. 3. Artic. 8. Tomo 8. Oper. fol. 14. fac. 2. scribit:* Diabo-„ lum inhabitare hominem potest intelligi dupliciter, uno mo-„ do quantum ad animam, alio modo quantum ad corpus. Quan-„ tum ad animam quidem non potest Diabolus inhabitare homi-„ nem substantialiter, quia solus Deus illabitur menti, nec ita„ Diabolus causat culpam, sicut Spiritus Sanctus gratiam. Spiri-„ tus enim Sanctus interiùs operatur, sed Diabolus exteriùs„ suggerit, vel quantum ad sensum, vel quantum ad imaginatio-„ nem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per„ effectum malitiæ, non solùm quando ex ejus suggestione„ peccatum perpetratur, sed etiam per quodcunq; peccatum„ mortale, quia ex quocunq; peccato mortali homo servituti„ Diaboli addicitur: sed quantum ad corpus, Diabolus potest„ hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arrepti-„ tiis. *Idem in 2. Sententiarum Petri Lombardi Distinct. 8. Articulo 6.*

Tomo 6. oper. fol. 28. facie primâ. Gennadius in Definitionibus Ecclesiasticorum dogmatum ait: Dæmones per energiam (operationem) non credimus substantialiter illabi animæ: sed applicatione & oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est, qui creavit, qui natura subsistens incorporeus capibilis est suæ facturæ. Ecce hic videtur insinuari, quod substantialiter non illabantur Dæmones, vel introëant corda hominum vel corpora. *Beda quoq; super illum locum Actuum Apostolicorum*, ubi Petrus Ananiæ, cur tentavit, vel implevit Satanas cor tuum *Cap. 5.* dicit: notandum, quod mentem hominis juxta substantiam nihil implere possit, nisi creatrix Trinitas, quia tantummodo secundum operationem & voluntatis instinctum anima de his quæ sunt, impletur. Implet ergò Satanas cor alicujus, non quidem ingrediens in eum & in sensum ejus, neq; introiens aditum cordis, siquidem potestas hæc solius Dei est, sed callidâ & fraudulentâ deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes, & incentiva vitiorum, quibus plenus est. Implevit autem Sathanas cor Ananiæ non intrando sed malitiæ suæ virus inferendo. *Bonaventura Doctor Seraphicus Tomo 4. oper. in 2. Sentent. Distinct. 8. parte 2. quæst. 2. p. m. 125.* Illabi animæ importat quod illud intimum fit ei, & quod intimè operetur in illo. Nihil autem tale est respectu animæ nisi solus Deus, ideò solus divinus Spiritus potest animæ illabi. In anima namq; humana idem est *intimum & supremum*. Hoc patet, quia secundum suum supremum maximè approximat Deo, similiter secundum suum intimum. Undè quantò magis redit ad interiora, tantò magis ascendit & unitur æternis. Et quia solus Deus superior est mente humanâ, secundum sui supremum, solus Deus potest menti esse intimus. Et ideò illabi spiritui rationali est divinæ substantiæ proprium. *Augustinus de fide ad Petrum cap. 3.* Inest singulis spiritibus naturalis terminus, quo â se invicem distinguuntur, & unus in altero non est, anima autem humana Spiritus est, Ergò non potest esse in Dæmone, nec Dæmon in eâ, ac per consequens nec illabi. Confer *Gerhardi Disputat. Isagogic. 15. cap. 8. th. 10.*

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII. Dices: poteſt Dœmon operari in intellectu & voluntate per ſenſum, phantaſiam & appetitum, item, poteſt ſe conjungere animæ, Ergò poteſt quoq; illabi animæ. Reſp. Non absq; certo quodam medio hoc fieri poteſt. Nam ſatis non eſt, ut id, quod illabitur nõ diſtet ab eo, in quo illabi dicitur, & concurrat cũ illo per modũ objecti, aut ſpeciei ſupplentis vicem objecti ad cognitionem eliciendam, ſed requiritur, ut illud, quod illabi dicitur, interiùs operetur, utendo intellectu aut voluntate ad operationẽ, quo pacto *cor Regis dicitur eſſe in poteſtate manus Domini, ut quocunq; voluerit, vertat illud, aut etiam, immittendo interius in intellectum aut voluntatem aliquid, quo inclinetur & alliciatur ad operandum.* Licet enim Dœmon aut Angelus bonus excitare poſſit cogitationes in Imaginatione, aut concupiſcentiam in appetitu ſenſitivo, factâ mutatione in organis corporeis, intus tamen in intellectum & voluntatem non poteſt quidpiam operari, niſi exteriùs proponendo atq; adeò influendo ſolùm per modum objecti. *Ludovicus Molina Commentar. in 1. Divi Thomæ partem Tomo 2. quæſtion. 56. Artic. 2. pag. 1720.* Apprimè huc facit, quod *Didymus Alexandrinus Lib. 3. de Spiritu Sancto apud Hieronymum, Tomo 6. Operum. pag. 233.* exhibet ſcribens: Quod Satanas mentem „ alicujus & principale cordis impleat, non ingrediens eum & in „ ſenſum ejus, atq; ut ita dicam; in aditum cordis introiens, ſiqui- „ dem hæc poteſtas eſt SOLIUS TRINITATIS; ſed quaſi calli- „ dus quidam & nequam, ac fallax fraudulentusq; deceptor, in „ eos animam humanam malitiæ affectus trahat per cogitationes „ & incentiva vitiorum, quibus ipſe plenus eſt. Ad hoc, quod Sa- „ tanas JUDAM intrâſſe dicitur, reſpondet, quod obſervans „ Diabolus, quibusdam motibus & operationum ſignis, ad quæ „ potiſſimum vitia Judæ cor proclivius, deprehenderit eum pate- „ re inſidiis avaritiæ, & reperta cupiditatis janua, miſerit in men- „ tem ejus, quomodo deſideratam pecuniam acciperet, & per „ occaſionem lucri proditor Magiſtri & Salvatoris ſui exiſteret, „ argentum proprietate commutans, & ſuſcipiens pretium ſcele- „ ris à Phariſæis atq; Judæis. Hanc ergò cogitationis occaſionem „

„ locum tribuisse Satanæ, ut in cor ejus introiens, impleret eũ pes-
„ sima cogitatione. Introivisse igitur non secundum substantiam,
„ sed secundùm operationem; quia introire in aliquem increatæ
„ sit naturæ ejus, quæ participetur à pluribus: Imparticipabilem
„ autem esse Diabolum, quippe non creatorem subsistentem, &c.
„ Insidias Diabolicas aliquantulum verbis tropicis detegit *B. Eph-*
„ *ræm. Sermon. Exhortat. ad Fratr. citante Filesaco de Idolol. Mag. p. 7.*
„ Caveamus, inquit ejus insidias quoniam per eas adversum nos
„ decertat; ne dum nos velut ex omni parte securos ducimus, ip-
„ se sibi ingrediendi locum inveniat. Si enim tanquam Leonem
„ firma murorum communitione ipsum arceamus, tanquam ca-
„ nis efficitur, ut propter vilitatem eum minimè devitemus. Si
„ ut canem excludamus, volucris instar per fenestram ingredie-
„ tur. Metuimus eum, dum aquilam se exhibet, & mox passercu-
„ lus apparet. Ejicimus ut corvum, velut apis insilit: cumq; in
„ omnibus cognoverimus eum, tunc in culicem sese transformãs,
„ non exigua nos injuriâ afficit. *Augustinus Lib. 3. de Consens. Ev-*
„ *angelist. cap. 1.* Quomodo Satanas cor Judæ intrat, nisi immit-
„ tendo iniquas persuasiones cogitationum iniquarum? De iis-
„ dem *B. D. Dannhauerus Theolog. Conscient. p. 147.* eleganter his
„ verbis disserit: Tentare solet hic tenebrio vel palam, crassè ac
„ immediatè, quali pirasmo afflixit Apostolum colaphis cæsum,
„ & palo sauciatum: vel clam, tectè, subtiliter, per tela ignita subi-
„ tò immissa, opinione citius ferientia, ipsis quandoq; precibus
„ scævum quid injicientia, per suggestiones instar ignis aut ful-
„ minis vibrati, penetrantes, inflammantes, subtiles, celeres,
„ quibus inflammat subjecta inermia, & facilè vincit, cum intra
„ obsidionem concupiscentias inveniat, quasi proditrices, in his
„ semen suum effundit Pater mendacii, ut tandem prolem pariat
„ sui similem, filium Belial.

§. IX. *Leopoldus Mancinus in Commentario de Passione Nov-antiquâ Lib. 10. Dissertat. 1. Puncto 3.* nonnullos allegat, qui Diabolum dextro Judæ lateri adhæsisse putârunt, postquam illum devicerat, adeoq; individuum ipsius fuisse comitem, qua de causa

Judas

Digitized by Google

Judas etiam dictus sit Diabolus. Siquidem ut ille, qui Deo adhæret, unus Spiritus fit cum illo, docente *Cyrillo*, ita qui Diabolo se associat, Diabolus quodammodo efficitur. Sed hæc suis auctoribus merito defendenda relinquo, quia de isto negotio scripturæ codex nihil quidquam commemorat. Præterea alii, ut de temporis articulo aliquid adducam, Diabolum in Judam introivisse statuunt, quandò in sanctissimum Salvatoris caput sanguinolenta consilia fabricavit. Atq; ita non tam buccellam assumtam (quam tamen *Origenes in Iohannis Caput* 16. Judam non comedisse suspicatur, instigante scilicet Satana, ne proditor ex offulæ usu aliquod adjumentum perciperet, vel planè traditionem intermitteret:) secutus videtur, quàm pristinam habitationem repetiisse; non secus ac is, qui ingreditur domum emendam ut eam videat, & postquam emit, ut Dominus & possessor intrat. Pulcrè de hoc ingressu *Hugo Grotius ad Luc.* 22. *v.* 3. agit. Hunc, inquit, ordinem in Judâ observare est: Primùm avaritia tentatus furto se alligavit, & quidem in pecuniâ pauperibus destinatâ. *Iohannis* 12. *v.* 5. Neq; id satis habens homo sacrilegus, videri voluit eorum defensor quos ipse spoliabat. A Magistro admonitus de malitiâ nihil remisit: tùm illi suggessit Satanas, ut Christum prodendo lucrum sibi pararet. *Εἰς καρδίαν αὐτῦ βέβληκε*, *Iohann.* 13. *v.* 2. Huic sceleratæ suggestoni postquam consenserat, jam intrâsse in eum Satanas dicitur, nempe ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret, iterumq; intrâsse in eum, penitus scilicet narratur, postquam ille ad Christi in cœnâ sermones animum obduraverat. *Iohann.* 13, 27. Ut jam scilicet, quod pacto firmaverat, reipsa impleret. Meritò ergò hic locum obtinet Rabbinorum gnoma: Non committit homo transgressionem, nisi ingressus fuerit in ipsum spiritus insaniæ. *Quistorp. in Annotat. ad cap.* 13. *Iohannis*, *pag.* 176.

DISSER-

DISSERTATIO XXV.
MISCELLA
De
OSCULIS.

S u m m a r i a.

I. *Os ad oscula paratum. Gyla pro gula more veteri.* II. *Osculis applicare.* III. *Adorare uxorem.* IV. *Inter oscula concalescere.* V. *Sorbillantia suavia.* VI. *Basia poscinummia & negocimunia. Adventor. Numibasius.* VII. *Osculatio medicorum.* VIII. *Aures auribus jungere.* IX. *Charites osculum Philologiæ fronti libant.* X. *Quomodo Parentes osculandi.* XI. XII. *Oscula ægrotis, ut & vasis in quibus Medicina servatur, à Medicis data.* XIII. *Infantes recens nati super terram collocati, & à propinquis cognatis osculo excepti.* XIV. *Abydeni in conviviis infantes suaviandos circumferebant.* XV. *Poculum osculis implere formosis.* XVI. *Oscula lasciva Falconibus Persicis comparata. Ab iis abstinendum, quia venenata.* XVII. XVIII. *Dare, verbum inter obscœna relatum.* XIX. *Osculo amantes ad bellum incitati.* XX. *Osculum amici absentis anxiè desideratum.* XXI. *Osculum Magistris in Promotione Academia, Iulia diploma tribuit.* XVII. *Duisburgensis Academia Magistris loco Osculi dextram porrigit.* XXIII. *Insignia Doctoratus jam seculo decimo tertio inusu.* XXIV. *Indigni titulis Academicis ornati.* XXV. *Osculum Caci igneum, ejusq; significatio.* XXVI. *Limen Curia Romana osculo honoratum.* XXVII. *Domum deserturi in perpetuũ Limina salutabant.* XXVIII. *Domestici Imperatorum honoris causa osculo excepti.* XXIX. *Imperatores iis, quibus favebant, oscula benevolentia detulerunt.* XXX. *Effigies dilectorum osculo honorata.* XXXI. *Hassanistæ & Turci terram reverenter osculantur.* XXXII. *Megarensium certamen osculorum.* XXXIII. *Oscula na pugna.* XXXIV. *Chytra genus osculi Latinis & Græcis scriptoribus cognitum.* XXXV. *Illius significatio Mystica.* XXXVI. *Vetus Monumentum, Cupidinem comprehensis auribus*

Digitized by Google

ribus Zosimem osculantem exhibens. XXXVII. *Osculo duo talenta impensa.* XXXVIII. *Intra osculum constituti. Adorationis cultus osculo peractus.* XXXIX. *Sanctorum manus oculis applicata. Oculos osculari.* XL. *Domnus & Κύριος. Hallucinationes doctorum virorum in hac voce. Augusti Græcis Domni vocati, Augustæ Domnæ; inde Italicum & Hispanum Don & Donna. Domnula.* XLI. *Origo hujus vocis, humilis Christianorum Modestia. Augustus, Alexander Severus & Tiberius Imperatores Domini appellationem respuerunt. Iustiniani tempore Augustum sine Domini appellatione nemo compellare audebat.* XLII. *Domnus & Domna olim clarissimorum, imprimis verò Ecclesiasticorum virorum & fœminarum titulus. Pontifex Domnus Apostolicus.* XLIII. *Nonni & Domni discrimen. Locus Hieronymi correctus. Nonna, Nonnanes & Nonnana, sanctimoniales olim dictæ.* XLIV. *Dopnus vel Dompnus pro Domnus ex ignorantiâ dictum.* XLV. *Pedes osculari ex amore.* XLVI. *Maria Semper-virgo militi cuidam osculo desponsata.* XLVII. *Franciscus, puerum Iesum osculatur.* XLVIII. *Dens S. Francisci crystallo inclusus ac meretricis labiis contactus disrumpitur.* XLIX. *Quidam per simulationem osculationis nummos suffuratur.* XL. *Iuvenis ægrotus osculo pristino restituitur vigori.* LI. *B. Maria non fuit concepta ex osculo Ioachimi quod conjugi Annæ fixit. Maculistæ, qui B. Mariam peccato originali subjacuisse asserunt in Academia Moguntinâ non tolerantur.* LII. *Constantinus defunctus à Basilio Patre osculum excipit.* LIII. *Annulus magicus Carolum M. in amorem insanum præcipitat, quo excæcatus cadaver amasiæ suæ miris modis deperit atq; exosculatur. Aquensis Caroli sedes aliis civitatibus supereminuit.* LIV. *Osculum mortuum in vitam revocare nequit. Insufflatio facultatem medican non habet. Medicos Indos solâ insufflatione morbos naturaliter tollere falsò traditur.* LV. *Gallinæ ægrotis corporibus admoventur ut causam morbificam discutiant. Rusor gentilium. Prophetæ in mortuos resupinos proni inspirabant, animam tamen ipsam non immittebant.* LVI. *Cor amantis amasiæ oblatum ab eâq; osculis exceptum.* LVII. *Oscula repudiata.* LVIII. *Ad osculum convenire quid? Preces vespertinæ osculo obsignatæ.* LIX. *Amantes voti sui compotes coronas discerpunt.*

LX. *Comptæ mulieris oscula castis summopere fugienda.* LXI. *Iudæ Proditoris Patria extra Galilæam non quærenda.* LXII. *Amor osculis vulneratur.* LXIII. *Osculo vulneri proluditur.* LXIV. *Amor osculo trahitur ad supplicium.* LXV. *Osculum hodiè multorum promotionibus inservit.* LXVI. *Osculo veneratur pugionem in se transfixum Sture.*

MUlta hactenus jucunda non minus quàm seria de osculis proposuimus, plura tamen adhuc in medium afferenda restant. Offerunt sese ultro varia, nam de genere hoc adeo sunt multa, quæ vel loquacem delassare valent Fabium. Sanè si Adversaria nostra ex varii generis Lectionibus complicata evolvimus, Paralipomena non vulgaris planè saporis, & quæ invitis profectò Gratiis in hoc Tractatu omitterentur, occurrunt. Idcircò ista in unam quasi Saturam congerere, osculorumq; blanditias non nisi amœnitatibus justo tamen ordine minus anxiè observato, uti quidem variæ lectiones combinari solent, obsignare allubescit.

1. *AElius Lampridius de Antonino Diadumeno in ejus vitâ cap. 3.* scribit: Puer fuit omnium speciosissimus, statura longiuscula, crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem decorem mento composito, *ore ad oscula parato.* Hic os ad oscula paratum idem est quod *prominulum*, Græcis πρόστομος. Salmasius ad hunc locum, Mira sanè, inquit, nescio an bona veterum omnium exemplarium scriptura, *ore oscyla parato*, ut in Palatino legitur, vel ut in excerptis *Spartiani*; *oreo scyla parato*. Sub qua tamen nihil aliud latere arbitror, quàm quod veteri malaq; consuetudine *oscyla* scriptum est, pro *oscula.* Sic *gylam* pro *gula* scribebant. Nam Grammatici qui admonent, *gula* non *gyla* scribendum esse, satis ostendunt, consuetudinis fuisse, ut *gyla* scriberetur apud imperitos. Sic *centyria* pro *centuria.* Undè Græci κεντυρίων scribunt, hoc est *centyrio.* Ita enim in antiquis inscriptionibus exaratum invenitur, ut *inlystria*, pro *inlustria*, *syarium* pro *suarium*: *jyxta* pro *juxta*: *Tyscia* pro *Tuscia*: *Eubylides* pro *Eubulides.* *Os* autem

tem *oscula paratum*, elegantissimè dicitur de ore prominulo, & quasi ad osculum dandum & accipiendum parato. Nam ut dicitur mentem paratus, ingenium, linguam; sic *os oscula paratum*. *Tomo* I. *Historiæ Augustæ p. m.* 777. *Edit. Lugdun. in* 8. *Anno* M DC LXXI.

2. Idem *Lampridius in Commodo Antonino p.* 501. *Habuit in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriusq; sexus, quos libentiùs suis oculis applicabat.* Isaacus Casaubonus & Salmasius legi malunt pro *oculis*, *osculis*. Sic *oscula applicare* dixit Ovidius:

Osculaq; applicuit posito suprema feretro.

Osculis adplicare est *osculari*. Ita in Pervigilio Veneris *osculis* scriptum erat pro *oculis*.

Deq; gemmis deq; flammis, deq; amoris osculis.

Sed & *oculis applicare* probum ac Latinum est, sic habet Palatinus Codex Gruteri. *Suetonius in Octavio: oculis subjicere.*

3. In Matrimonio *uxorem adorare*, notat *osculari*. *Alexander Roscus Virgilii Evangelisantis Lib.* 2. *p. m.* 57. in notis subjectis, n. 37. Tali sensu Afranius apud Nonium in voce suaviter adorare adhibuit: sentio te amare me, adorare suaviter. Veteres enim se suaviis vel osculis salutare solebant. Ejus significationis exempla non habemus, nisi quod in sacris adorare inde videtur ductũ, quod velut ore admoto colloqui aut salutare denotat. *Apulejus Lib.* 2. Suscipit ille de lectulo & uno congestu populum sic adorat. *Barthius Adversar. Lib.* 32. *cap.* 13. *pag.* 1487. *Ianus Mellerus Palmerius in Spicilegiis, Tomo* 4. *Thesaur. Critic. Gruteri pag.* 781.

4. Tertullianus Lib. de virginibus velandis ait: *Inter amplexus & oscula assidua concalescere.* Id est, plus satis se osculari. Idem exprimit Joann. Jovianus Pontanus Lib. 3. de amore Conjugali, in Epithalamio Nuptiis Aureliæ filiæ dicato, fol. m. 61. scribens:

Serpite in amplexus, certent pugnantia linguis
Oscula, blanditiis absit utrinq; modus.

 Siche-

Sic hederæ serpunt, sic jungunt rostra columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

5. Eleganter Appulejus Lib. 3. Metamorph. amatorum mutua oscula, *sorbillantia suavia* appellat, *Sorbillantibus suaviis sitienter hauriebam*, subintellige Fotidis dulcedinem, vel halitum suaveolentem. Ejusmodi oscula Venus ab Adonide apud *Bionem Idyllio* 1. quod est Epitaphium Adonidis desiderat:

Τοσσοῦτόν με φίλασον, ὅσον ζώει τὸ φίλαμα,
Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν στόμα κ' εἰς ἐμὸν ἧπαρ
Πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ.

Daniel Heinsius, sic vertit:

Tantillum me osculare, donec vivit osculum,
Donec ab anima in meum os & in meum jecur
Spiritus tuus fluxerit.

Barthius autem liberiùs transtulit cum esset 14. annos natus, *Adversar. Lib. 3. cap. 8. pag. 122.*

Excute marcentes oculos, cape basia, Adoni!
Oscula dum superant ne desine carpere, Adoni!
Huc lassam transfunde animam, mea pectora comple,
Oraq; suaveoli sugentia nectar amoris.
Pasce tuam, extremum hoc ut Adonidis instar amati
Basiolum, infelix quoniam fugis, usq; reservem.

6. *Appulejus Metamorphosis Lib.* 10. Tunc exosculata pressulè, non qualia in lupanari solent basiola jactari, vel meretricum poscinummia, vel adventorum negocimunia, sed *pura atq; sincera instruit*. Ita illum locum legit *Barthius Adversar. Lib. 32. C. 13. p. 1487.* Nam adventores basiis suis munes sunt negotiorum, afferunt enim aliquid quo operam ob nummos poscant. Vulgò *negocinummia* perperam repetito verbo, qualia fastidia copia Appulejani ingenii non patitur. Adventor à *Plauto in Asinaria Actu 2. Scena 2. & Truculento Actu 2. Scena 7.* usurpatur. Adventores in cauponis & diversoriis hospites: apud scorta, qui rei causâ venibant, *Taubman. Truculent. p. 1205.* A nummus est nummibasius, quo *Taubmannus* utitur,

utitur, id est, Avarus quæstui deditus [illegible] Ein Küssenpfennig. *Becmann. de Origin. Lat. Lingua, p. m.* 749.

7. Osculatio apud Medicos est sanguinis excretio, quam per *ἀναστόμωσιν*, hoc est, dehiscentibus & dilatatis vasis fieri isti docent, diversam à reliquis, quæ *διαιρέσει*, divisura, & *διαπηδήσει* rarefactis venis contingunt. *Thomas Reinesius Lib. 3. Variar. Lection. cap. 18. pag. 674. Altenburgi Anno MDCXL. in 4. excus.*

8. Aures auribus jungere more osculantium familiares quandoq; solent. Id innuit *Pierius Valerianus in Poematibus variis*, sequenti Epigrammate:

Oscula posco, meis tu libas auribus aures,
Nostra tuis tundens tempora temporibus.
Oscula ab ore ipso veniant: non oscula dicas
Hæc igitur, dicas scilicet auriculas.

9. Charites Philologiæ tanquam pulcherrimæ virginis frontem osculari lego apud *Martianum Capellam L. 2. de Nupt. Philolog. pag. 34. Lugduno-Batav. cum Notis Grotii in 8. edit.* Lætantes oscula impertivêre: ita quidem, ut una ex tribus hisce Charitibus prædictæ Virginis frontem, illic scilicet, ubi pubem ciliorum discriminat glabella medietas, sit deosculata; alia os ejus, & tertia pectus apprehenderit. Ratio autem, cur nimirum hoc factum, statim ab ipso *Capella* subjungitur his verbis: Ut prima videlicet Lætos oculis adflaret honores; secunda gratiam ejus linguæ; & tertia animo comitatem inspiraret.

10. Peculiarem Parentes osculandi modum præscribit *Salvianus Massiliensis Epistola 4. Tomo 1. Operum, p. m. 321.* Osculare, *inquit*, saltem obsecratione pedes Parentum tuorum quasi ancilla, manus quasi alumna, ac ora quasi filia.

11. Oscula nonnunquam Medici ægrotis figebant, ut his blanditiis eos ad Medicinæ sorbitionem allicerent. *Chrysostomus homiliâ 3. ad Populum Antiochenum*: Hæc & Medici faciunt, sæpiùs difficiles ægrotos habentes, *deosculantes, rogantes persuadent salutarem sumere medicinam.*

Digitized by Google

12. Vasis quoq; in quibus Medicina porrigitur, oscula fixa sunt. *Achilles Tatius de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib.* 4. Medicinæ tessera data, poculoq; dissuaviato puellæ potionem dedi, pag. 264.

13. Infantes recens natos super terram veteres statuebant, eosq; Parentes vel avi vel cognati proximi in amoris & benevolentiæ signum libenter suscipiebant. D. Joachimus Hildebrand Theologus Helmestadiensis meritissimus, de Natalitiis Veterum Sacris & Profanis Cap. 9. pag. 40. Veterem hodieq; antiquatum Natalitium morem Auctor Sapientiæ Salomoneæ proponit, dum sub Personâ Sapientissimi Regum ait: NATUS EGO IN TERRAM DECIDI. *Sap. 7. v. 3.* Solebant prisci prolem recens natam, & adhuc de matre rubentem super humum statuere, eoq; ritu indicare, Primò, terram esse primam & communem Parentem nostram, hominisq; corpus de terræ pulvere sumptum. Secundò, terram terræ reddendam, & talem se genuisse, qui à morte in cineres & favillas sit redigendus. Tertiò, prima hac statione, Varrone teste, auspicabantur, an rectus infans esset. Inde Deam STATINAM *Tertullian.* dixit: Prima constitutio infantis super terram Deæ STATINÆ sacra est, *Libro de Animâ, Ovid. in Ibim*,

Hic simul ac fuerat matris delapsus ab alvo,
Cyniphiam fœdo corpore pressit humum.

Confer *Augustinum Lib. 4. de Civit. DEI cap. 2.* Infantem humi stantem Pater vel avus vel proximus quisq; cognatus DATO OSCULO, in signum amoris ac benevolentiæ humo tollere, genibusq; & gremio deliciarum causa suscipere & fovere solebat, eoq; statim à partu nutritionem spondebat. Hinc *Iuvenalis Sat. 9.*

Infantem tollis? foribus suspende coronam,
Jam Pater es.

Et Papinius Statius de filio suo, *Lib. 4. Sylvar. Eleg. 5.*

--- Tel-

- - - - - Tellure cadentem
Excepi, & vinctum genitali carmine fovi.

In eundem sensum *Claudianus* Honorio de nuptiis gratulatus, optat, ut

- - - - - natus in ostro
Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

14. Abydenis mos fuit, teste Zenodoto, si quem civem aut hospitem acciperent convivio, præterea in sacris ac solennibus epulis, ut post unguentum & coronas infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturq; suaviandi. *Erasmus in Adagio, Abydena illatio.*

15. Formosorum oculi & oscula summam animis afferunt delectationem, hinc apud Philostratum de Caupona legimus, *Epist.23.* E vitro quidem pocula constant. At tuæ manus in argentum atq; aurum illa convertunt, ut his etiam delicatus aspectus à tuis oculis accedat. Sed his quidem inanimis & immota est pelluciditas, non aliter quàm aquis stantibus, quæ verò ante faciem sunt pocula, cum alia mollitie videntur oblectationem adferre, tum præcipuè osculorum intellectione. Quamobrem illa quidem depone & sine valeant, non tam ob alia, quàm ob metum periculosæ materiæ. Mihi verò solis propina oculis, quibus Jupiter etiam degustatis formosum atq; præstantem formâ pincernam constituit. Quod si vis, noli vinum consumere: solam verò aquam infundens, & labris attingens, imple poculum OSCULIS, & præbe rogantibus. Nemo enim tam ab amore est abhorrens, qui requirat amplius Bacchi gratiam, post Veneris vires.

16. Oscula lasciva & illicita bellè comparari possunt cum falconibus Persarum, qui crebrâ institutione adsueti sunt, se dimittere in capita ferarum inter cornua, atq; indè oculos animalium rostro fodere, atq; tantisper detinere, donec venatores accurrant & irretiant. *Iohan de Laet in Satu Regni Persici. Part. I. cap. 3. pag.* 140. *Edit. Lugdun. in 24. Anno* M DC XXXIII.

Qua-

Digitized by Google

Quapropter, qui ſapit ab ejusmodi oſculis cautè abſtinebit, propter præſentiſſimum quod in iis deliteſcit venenum. *Lucanus in Pſeudologiſtâ.* Sed quid per Jovem? num etiam oſculari ore inſuper voluiſti nos ob talia facta? Iſtud igitur contumelioſiſſimè facis, & maximè ergà eos, quos minimè decebat, & ergà contubernales, quibus ſatis fuerat, illa ſolum mala ab ore tuo percipere, verborum videlicet barbariem, vocis aſperitatem, indiſcretam, inordinatam & inſulſam enunciationem, & id genus alia. Sed te adhæc oſculari abſit, ô malorum depulſor Hercules: aſpidem, aut viperam oſculari eſt ſatius. Ibi in morſu periculum & dolor, cui accerſitus medicus ſuccurrit. A tuo autem oſculo, & veneno illo, quis quæſo vel ad ſacra, vel ad aras accederet? quis & jam DEUS precantem exaudiret? Quam multis luſtrationibus, quam multis fluviis opus foret?

Monoſticha Trochaica.

17\. Abſtine oſculatione, ſi pudica eſſe expetis.
Aſpidum pejor venenis eſt ſaliva ſuavii.
Baſium res delicata, baſium eſt ſemper recens
Halitus, vox ſuaviumq; nonne dos oris tripla eſt?
Oſculo omni plus veneni eſt quam feris phalangiis.
Oſcula amplexusq; amorem non augent, exercitant.
Plus dare eſt parata amanti, ſponte qui oſculum obtulit.

18\. Obiter nota, *verbum dare* hic inter obſcœna referri. *Higinus in Fabulis Cap. CLXXXIX.* Cephalus, ut vidit tantam potentiam canis atq; jaculi eſſe, petit ab hoſpite, non æſtimans conjugem ſuam eſſe, ut ſibi jaculum & canem venderet. Illa negare cœpit. Regni quoq; partem pollicetur: illa negat. Sed ſi utiq; perſtas, ait, id poſſidere, *Da mihi id, quod pueri ſolent dare.* Ille amore jaculi & canis incenſus, promiſit *ſe daturum.* Qui cum in thalamos veniſſent, Procris tunicam levavit, & oſtendit

dit se fœminam esse, & conjugem illius. In eodem significatu illud usurpat *Ennius apud Isidorum Lib. 1. Etymolog. Cap. 25.* de muliere, quæ sui copiam faciebat, cum etiam alioqui mulieres impudicæ *dare* dicerentur: quasi in choro pilâ ludens datatim dat se, & communem facit: Alium tenet, alii nutat, alibi manus est occupata. Sic sæpè in Priapæis & Martialis spurcitiis.

19. Osculo amantes ab Amasiis ad bellum incitantur. *Plutarchus in Amatorio Libro, Tomo 2. Operum, pag. 760.* Flagrante inter Chalcidenses & Eretrienses bello, Chalcidensibus auxilio venerat Cleomachus. Videbantur autem hi peditu satis valere, sed equites hostium pellere magni erat arduiq; laboris. Itaq; Cleomachum socii hortabantur, magno virum animo, ut primus equitatum hostilem invaderet. Is ex amasio qui unà aderat, quæsivit, spectatorne esse certaminis vellet: cumq; is affirmasset, blandeq; exosculatus galeam ei imposuisset, animo elatiore jam Cleomachus Thessalorum optimis ad se collectis, alacriter in hostem irruit, ita ut equitatum eorum conturbaverit atq; dejecerit, fugaq; exinde etiam gravis armaturæ militum facta vi Chalcidenses victoriam obtinuerunt, Cleomacho in pugnâ interfecto. *Aristoteles* Cleomachum quidem scribit mortuum, cum pugna vicisset Eretrienses, eum verò, cui osculum amasius dedit, fuisse de Chalcidensibus è Thracia, missum auxilio Chalcidensibus Eubœensibus.

20. Osculum amici diu absentis anxiè desiderati innuit *Pierius Valerianus inter Poemata varia sequenti ad Iohann. Baptistam Rhamnusium* Hendecasyllabico confirmans:

Rhamnusi, sociûm meorum ocelle,
Qui cum Antenoris olim in urbe totos
Dies ducere candidos solebam,
A sole exoriente ad occidentem,
Cur te visere nunc mihi negatum,

Poſt tot ſecla peracta & inchoata,
Quem paſſim Hadriacæ per Urbis undas,
Et Paſſim Patavi per urbis ædes
Tanto quæſierim labore & æſtu.
Ardens cernere te, & tuum videre
Dulcem filiolum optimè eruditum,
Præſtantem ingenio, elegantiaq;
Scribendi numero modo hoc, modo illo,
Supra ætatis adoream peritum.
Quod nî te cito detur oſculari,
De me actum malè: nam repente totus
Præ deſiderio tui liqueſcam.

21. Inter ſolennitates quibus Academia Julia eruditis meritos gradus Doctoratus vel Magiſterii diſpenſat, oſculi quoq; mentio fit in Diplomate Maximiliani ſecundi Imperatoris laudatæ Academiæ conceſſo, tenor verborum hic eſt: Et quoniam ipſa ſtudia eo feliciori gradu ſument augmentum, ſi ingeniis & diſciplinis ipſis ſuus honor, ſuus dignitatis gradus ſtatuatur, ut emeriti aliquando digna laborum ſuorum præmia reportent: ſtatuimus & ordinamus, ut per collegia Doctorum à prænominato illuſtri Duce in unaquaque Facultate inſtituenda doctis & ad id idoneis, & præ cæteris excellentioribus in ipſis Facultatibus Doctoribus, hi qui ad ſumendam palmam certaminis ſui idonei judicati fuerint, adhibito per ipſos Doctores collegii in unaquaque facultate prius pro more & conſuetudine atq; ſolennitatibus & ritu in cæteris univerſitatibus adhiberi ſolitis, rigoroſo & diligenti examine, in quo conſcientias ipſorum Doctorum cujuslibet collegii onerari volumus, quos ſub juramenti vinculo ad hoc adſtringimus, in ea facultate quam edidicerint, & qui examini præfato ſe ſubmiſerint, & ſe pro more & juxta ſtatuta & ordinationes per prænominatum Ducem fiendas, per aliquos dignos & honeſtos viros

Digitized by

viros de gremio ipsius Collegii præsentari fecerint, possint ad ipsum examen admitti, & invocatâ Spiritus Sancti gratiâ examinari: Et si hoc modo habiles, idonei & sufficientes ad id reperti & judicati fuerint, Baccalaurei MAGISTRI, Licentiati sive Doctores, pro uniuscujusq; scientia & doctrinâ creari, & hujusmodi dignitatibus insigniri, nec non per Bireti impositionem, & aurei annuli ac OSCULI traditionem, cæterisq; consuetis solennitatibus investiri, & consueta oramenta atq; insignia Dignitatum prædictarum tradi & conferri.

22. In Academia Duisburgensi dedicata pag. 99. legitur, quod Doctoribus Philosophiæ loco OSCULI & amplexus dextra porrigatur, atque ita in ordinem Philosophiæ Doctorum recipiantur. *Besoldus Thesauro Pract. à Doct. Christophoro Ludovico Dietherro aucto, pag. 789. Edit in fol. ANNO* M DC LXVI.

23. Clementina constitutio in concilio Viennensi sub Clemente V. statim ab initio seculi decimi quarti insignium Doctoratus mentionem facit. Ut proinde illa insignia Doctoratus aut Magisterii jam tum seculo præcedenti tertio decimo cœperint, non minus atq; eorum solennes collationes. Ad dictam Clementinam hanc glossam adjecit *Ioannes Andreas*, magni nominis Bononiensis Juris Consultus. Ita loquimur nos, (Bononienses videlicet) & ista insignia sunt, Cathedra, Birretum: apud aliquos liber, annulus, osculum. Ut proinde Bononiæ Cathedra tantùm & Birretum inter insignia Doctoratus fuerint numerata; in aliis autem Universitatibus observata & reliqua: quo quidem tempore vixit Andreas ille, quem constat obiisse ANNO. M III XLVI. Non contemnenda porrò de insigniis illis notavit & *Guido Pancirollus, Ictus Italus* eleganter doctus *Lib. 1. Cap. 33. Variarum Lectionum*: Nostrorum *inquit* Doctorum insignia sunt pileus quadratus, qualem Sacerdotes gerunt, ut Justitiæ Sacerdotium in eos, qui creantur Juris Consulti translatum esse significetur; Etsi in Ita-

liâ hoc hodie in desuetudinem abiit. Item Annulus pro signandis responsis iisdem traditur. Longa quoq; vestis, qualem gestant Sacerdotes, & Cathedra atq; Liber, quæ ad indicandam, datam ad docendum & jura interpretandi facultatem adhibentur. Osculum autem quo Doctor creatus excipitur, est gratulationis porta, dignitatis demonstratio, non insigne. De quibus *Glossa in Clement. 2. In verb. Insignia. t. de Magistris, & ibi* Canonistæ. Censuram in hæc *Pancirolli* verba dedit celeberrimus *Conringius Supplemento LXXVII. ad Dissertationes de Antiquitatibus Academicis pag. 363. seq.*

24. Sollicita temporum ac meritorum distinctio autem vellicare deberet Diribitoribus ac Brabeutis honorum Academicorum, ne cum conscientiæ morsu passim homines indoctos, insulsos ac imperitos tiara Doctorali catamidiare pergant: quod in primis sub Caminis Gallicis tam facilè hodie fieri consuevit, atq; olim servi vel in balneum eunte Prætore, aut per epistolam manumittebantur. Ut merito querela Imperatorum Honorii & Theodosii huc locum inveniat: *Plerosq; testimonialibus fraude quæsitis fieri veteranos, non esse.* Egregiè hac de re *Neuhusius in Sphinge Philosophica cap. 25.* Venit, *inquit*, stultus Juvenis ad templum Doctoris insignia recepturus, Præceptores illum celebrant, seu amore, seu errore: tumet ille, vulgus stupet, applaudunt affines & amici. Ipse jussus Cathedram ascendit, cuncta jam ex alto despiciens, & nescio quid confusum murmurans. Tunc majores certatim ceu divina locutum laudibus ad cœlum tollunt, tinniunt interim campanæ, strepunt tubæ, volant annuli, figuntur oscula, vertici rotundus ac Magistralis Bonetus apponitur. His peractis descendit sapiens, qui stultus ascenderat. Mira prorsus transformatio, nec Ovidio cognita. Sic fiunt hodie sapientes, verus sapiens fit aliter.

25. Osculum splendidum imo igneum. *Thomas Bartholinus de Luce hominum & brutorum Lib. 1. cap. 13. pag. 98.* Editionis Hafniensis

nensis in 8. Anno M DC LXIX. Ex osculo ipso fulgentes faculas accensas, Licinii Caci Tarraconensium olim Tyranni exemplo liquet, quem ignes exhalâsse veros apud *Nierembergium in Historia naturali*, *Ardelinus* Philosophus fecit fidem, ut exinde ad Vulcanum creditus sit referre originem. Quod pertexit *Virgilius Lib. 8. AEneidos* de Caco:

Huic monstro Vulcanus erat Pater, illius atros
Ore vomens ignes, magnâ se mole ferebat.

Quos tamen ignes pro ardentibus irarum motibus, qui Tyrannum veluti furioso sydere afflârunt, interpretantur non pauci Parnassi cives, qui se auctoritate Historicorum tutantur, Principisq; Livii, & quotquot flammantes ejus ex ira oculos atroci stylo perfoderunt. Addo ego, haud dispari sermonis modo rixosum & lites ferentem describi, *Proverb. 16. 27. 28.* Vir Belial fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit. Homo perversus suscitat lites, & verbosus separat Principes. Quas furias in Caco notavit idem Maro:

At furiis Caci mens effera, ne quid inausum
Aut intentatum sceleris ve dolive fuisset.

Maximeq; se prodidit, quum Alcidem à speluncâ prohibiturus, faucibus ingentem fumum evomeret, domumq; caligine cæca Involveret. Quid quod incendia, quæ vana vocat Poeta, in Alcidem vomuerit. Ex ore flammam emicuisse memini, qui Spiritu vini se ingurgitârunt.

26. Limen Curiæ Romanæ ex vili & servili nimium submissione osculo honoratum memorat *Livius historiarum Lib. 54.* in fine scribens de Prusia: Polybius eum Regem indignum majestate nominis tanti tradit: Pileatum capite raso obviam ire Legatis solitum, libertumq; se populi Romani ferre, & ideò insignia ordinis ejus gerere. Romæ quoq; cum veniret in Curiam, summisisse se, & OSCULO LIMEN CURIÆ contigisse, & Deos servatores suos Senatum nominâsse.

27. Quia verò liminibus & postibus religionis aliquid inesse Romani putabant, uti ex Plauti Mercatore Actu V. Scenâ I. colligimus, *Limen superum inferumq; salve.* Nimirum qui domum in perpetuum deserere animati erant, limina salutabant: Hinc illis oscula data legimus, apud *Tibullum Lib.* 1. *Elegia 2.* ut apud *Virgilium AEneidos* 2. postibus.

Amplexæq; tenent postes, & oscula figunt.

28. Posteriorum Romanorum Imperatorum temporibus osculum honoris causa dabatur. Sic Impp. Valent. & Valens Augusti *Col. lib. 12. Tit. 17. Leg.* 1. disponunt de domesticis & protectoribus: Domestici & protectores Principis osculandi, cum salutaverint Vicarios, tui (Eusignii P. P.) culminis habeant potestatem; Pœna enim sacrilegii similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram Purpuram digni habiti sunt.

29. Ad amicitiæ & benevolentiæ oscula quæ sequuntur pertinent. *Suetonius in Vitellio cap.* 7. Veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiam de se experimentis auxerat, tota via caligatorum quoq; militum obvios exosculans. *In Cajo Caligulâ cap.* 55. Quorum verò studio teneretur, omnibus ad maniam favit. Mnesterem Pantomimum etiam inter spectacula osculabatur: ac si quis saltante eo vel leniter obstreperet, detrahi jussum manu sua flagellabat. *Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho cap.* 3. Audivit præcipuè Junium Rusticum, quem & reveritus est & sectatus; qui domi militiæq; pollebat, Stoicæ disciplinæ peritissimum, cum quo omnia communicavit publica privataq; consilia, cui etiam ante Præfectos Prætorio semper osculum dedit. *Isaacus Casaubonus ad h. l.* Et quòd osculo convenientem excipit, magnum; & quòd ante Præfectos Prætorio, maximum. Ideò laudata Similis modestia, qui simile honoris genus ab Hadriano sibi delatum, sapienter non admisit, ut narrat *Xiphilinus.*

30. Effigies dilectorum osculo honoratas idem *Suetonius in Caligula cap.* 7. innuit. Habuit in matrimonio Agrippinam M. Agrip-

Digitized by Google

Agrippæ & Juliæ filiam, & ex eâ novem liberos tulit, quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens*, insigni festivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit, Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumq; introiret, exosculabatur.

31. Terram reverentiæ ergò osculari Muhammedistis in oriente perquam familiare est. De Hassanistis qui non tantum Muhammed, sed etiam Aali ejusq; filium Hassan in magni Mogolis territoriis religiose colunt, Jurg Andersen Lib. 1. Itinerarii Orientalis cap. 29. pag. 52. Slesvici in fol. Anno M DC LXIX. cum notis Adami Olearii hæc recenset: Wann die Hassanisten ihren Gottesdienst in den Metriden oder Kirchen verrichten wollen / so ziehen sie für der Thüre ihre Schuhe aus/und gehen auf den Strümpffen hinein. Seynd ihrer viel/ stellen sie sich in der Kirchen in Reihen und Ordnung/ als wie in einer Batallie, und wenden ihre Gesichter nach Suden. Vor ihnen stehet der Molla oder Pfaff/ den Orth an der Wand / so gleich / als ein Epitaphium gemacht / und doch nichts als Schrifft in sich hat / anschauend. Er schwinget beyde Arme hin und her/gleich als ein Vogel/der itzt auffsliegen wil. Eben also geberden sich auch die andern alle gantz stillschweigend. Dann fället der Priester auf die Knie / und die Gemeine nach / breiten die Hände aus gen Himmel / dann schlagen sie ihre Köpffe dreymal zur Erden / etliche küssen auch die Erde / stehen wieder auf / und thun solches zum fünfftenmal/hernach ruffen sie uñ grüssen GOtt und ihren Propheten Hassan. Stalom Alekum, &c. Idem fere de Turcis commemorat *Bartholomæus Georgievitz Libello de Turcar. moribus Cap. 1. pag.* 12. Inter orandum (in templis, seu Moschitis) viri pileos suos, qui *Tsalma* illorum lingua vocantur, non deponunt, sed summis digitis attingunt, quasi elevaturi genibus incumbunt, & terram sæpè deosculantur.

32. Megarenses pueri vere ineunte osculorũ certamẽ agebant, quiq; suavius amantẽ esset osculatus, corollis onustus abibat. Edebatur hoc Diodis Atheniẽsis honori, qui Athenis profugus fuerat pæderastes, ac amatũ in pugna protegẽs occubuerat, eoq; nomine

à Me-

â Megarensibus honorificè sepultus. *Rhodiginus Lection. Antiqu. Lib. 15. cap. 9. p. m. 788. Edit. Francof. Anno* M DC LXVI. *Marcellus Donatus Dilucidat. in Sueton. Cap. 33. pag. 576. Tomo 6. Thesaur. Critic. Theocritus* Idyllio 12.

Nisæis Megarenses remis præstantes
Felices habitatis, quoniam præ aliis hospitibus
Atticum Dioclea puerorum amatorem honore affecistis,
Semper primo vere ad ejus tumulum congregati.
Pueri certant osculi victoriam reportare,
Quiq; labris dulcius applicaverit,
Is coronis honoratus ad suam matrem revertitur.
Beatus ille quisquis inter pueros de osculis judicat.

33. Differre ab hoc certamine OSCULANAM PUGNAM in Oscis factam, qua victi vincebant, *Lælius Bisciola Horar. Subsecivar. Lib. 7. Cap. 13. pag. 525. Tomo. 1.* pridem observavit, post injectam de ludo Megarensium mentionem scribens: Ac ne quis huc spectare, quæ proverbio fertur, Osculanam pugnam existimet, *Festum* audiat, Osculanam pugnam dici scribentem, cum victi vincunt, deducto Proverbio â Valerio Levino, qui à Pyrrho Rege victus mox Pyrrhum vicit, & Titinium citat autorem Proverbii. Videtur autem dicta Osculana pugna, quod in Oscis facta, nisi fortè quis putet malitiosius intelligi κλινοπάλην Domitiani, qua non inhonestior Cæsar Gallienus, sudari medullis apud *Trebellium* dicebat. Confer *Rhodigin. Lection. Antiquar. Lib. 30. Cap. 35. pag. 1715.*

34. Florentini osculi passim apud auctores fit mentio, videturq; nomen illi hæsisse ab Urbe Italiæ Florentiâ, ubi frequenti in usu erat. Apprehendebant osculantes utrinq; aures, inde χύτρα, id est, olla utrinq; ansata dici meruit. Ex qua qui bibebant, utramq; ansam inter bibendum tenebant, Imò & nunc in ansatis bibitur vasis, & narrat suo *Dialogo 6. Gyraldus de Histor. Poet. p. 258.* Cum Romæ esset allata ex Hispania ad Leonem decimũ, Pontificem

Digitized by Google

cem Maximum copiosa vasorum fictilium supellex ad ornandum abacum, isq; ut erat liberalissimus, suis aulicis aliquot donâsset, ollam sibi contigisse, & alia quædam ex argilla rubra. Hujus osculi Græci & Latini Scriptores Classici meminerunt. Primum quidem exemplum inter Græcos attulit *Iulius Pollux Lib. 20. Onomastici cap. 24. de coqui Instrumentis disserens*: οὐδ' εἶναι δὲ φαῦλον, ὅτι καὶ χύτρα φιλήματος ἦν εἶδος, ὁπότε τὰ παιδία φιλεῖν τῶν ὤτων ἐπιλαμβανόμενα. id est: Neq; enim inconveniens est novisse, quod χύτρα osculi species erat, cũ puerulos auriculis prehensos osularentur, quod *AEnnius* Poëta priscæ comœdiæ, quem perperam Eunicum apud Pollucem legimus in fabula, quæ Antea inscribitur senariolo innuit: λαβοῦσα τῶν ὤτων φίλησόν τὴν χύτραν. *Prehendens per aures da mihi Chytra osculum.* Item *Theocritus Idyllio* quod Ædipoti inscribitur:

οὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρὰν οὐκ ἐφίλασε,
τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.

Non ego amo Alcippen, nam non prius oscula promsit,
Auribus arripiens, tribui quàm dona Palumbi.

Inter Latinos hoc osculi genus expressit primùm *Plautus in Pœnulo, Actu 1. Scena 2. v. 163.* ubi Milphio meretrici sic abblanditur: *Sine te exorem, sine te prehendam auriculis, sine dem suavium.* In *Asinariâ* autem *Actu 3. Scena 3. v. 78.* Leonida ad Philænium inquit: *Prehende auriculis, compara labella cum labellis.* *Tibullus* deinde inter felicis anni eventus hunc quoq; numerat, *Lib. 2. Elegia 5.*

Et fœtus matrona dabit, natusq; parenti
Oscula comprensis auribus eripiet.

35. Ex quo colligi potest, ita pueros parentibus aut aliis, aut amantes inter se oscula dedisse. Qualis mos ideò introductus est, vel quia auris memoriæ sacra, ut *Gyraldus Lib. 1. de* Diis Gentilibus habet, velut commodiùs suaviusq; oscula figerent, puerorumq; aures bonis colloquiis imbuendas esse, quasi tacitè monerent. *Plutarchus libro de Audiendo*, post initium,

 morem

morem tradit fuisse, ut pueros osculantes eorum aures apprehenderent. Vulgò, *inquit*, cum admodum pueros osculantur, cum ipsi tangunt aures, tum hisce ita facere præcipiunt, per ludum significantes eos, præcipuè qui per aures commodant, esse diligendos. *Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum*, refert pueros apprehensos auribus ut oscularentur eos, qui ad ipsos pertinebant, quo ipso quid innuerint, ita mysticè explicat: Non ergò temerè præcipimus pueris, auribus eos apprehendentes, ut osculentur eos, qui ad ipsos attinent. Hocutiq; tacitè significantes, ingenerari per auditum sensum dilectionis. Confer *Guilielmum Canterum, Novar. Lection. Lib. 4 Cap. 25. Thesaur. Crit. Tom. 3. pag. 658. Gyraldum, Dialogismo 9. Tomo 2. ejusdem Thesauri, pag. 411. De La Cerda Adversar. Sacr. Cap. 138, num. 12, pag. 305. Ioseph. Laurentium in Polymathiâ, pag. 53.*

36. Romæ apud Episcopum Capranicensem in veteri monumento, Dîs manibus Zosimæ sacro, Cupido alatus, comprehensis auribus Zosimem ipsam deosculatur, teste *Achille Tatio in Commentar. ad Titullum p. m. 501. Edit Paris. in fol.* Anno M DC IV.

37. Pretiosum fuit amatoris Megarensis, Charmolei osculum, cui nempe duobus talentis constitit, uti *Lucianus in Charontis & Mercurii Dialogo* narrat. Adorationis cultum osculo alicui exhibitum, salutationis quoq; voce significatum, penes veteres legitur. *Lucianus in Dialogo Pseudomante* Alexandro, ubi pessima hujus impostoris crimina perstringens ait: Legem condiderat Alexander, nè quis major annis octodecim sese admoto ore complecteretur, neq; cum basio salutaret: sed reliquis manum duntaxat ad osculandum porrigens, solis ætate formaq; floridis osculum dabat, atq; his quidem inde cognomen inditum, (observatu hoc dignum!) ut intra OSCULUM CONSTITUTI dicerentur.

38. Græcis adorationis cultũ qui osculo peragitur, verbum προσκυνεῖν exprimit, ut apud *Eustathium Libro 4. Odyssea. In magno Ety-*

Etymologico hæc explicatio occurrit: προσκυνῶ συζυγίας πρώτης ἐκ τῆς προθέσεως πρὸς, καὶ τὸ κυνῶ. Τοῦτο παρὰ τὸ κύω, τὸ φιλῶ. Id est; Verbum προσκυνῶ primæ conjugationis componitur ex præpositione πρὸς, & verbo κυνῶ, quod est veneror, osculor.

39. Manus & oculos osculari singularis dilectionis nota est, quemadmodū quidam ex modestia & reverentia Sanctorum manus oculis applicabant. In vita *Simeonis* Stylitæ *Cap*. 17. Lego: Manus ejus posui super oculos meos, dicens: Benedic, obsecro mi Domine. *Et Cap*. 16. de verme, qui ex corpore ejus ceciderat, Currens apprehendit eum in fide, & posuit super oculos suos. *Iohann. Ludovicus de La Cerda Adversar. Sacror. Cap*. 148. *pag*. 360. Vita *Pauli Eremitæ Cap*. II. Osculatis ejus oculis manibusq;. Ubi more antiquo osculare pro osculari usurpatur. Vid. *Vossius de vitiis Sermonis Lib*. 4. *Cap*. 15. *pag*. 744. *Ennodius Libro* 7. *Cap*. 14. ad Archotamiam: Ut cum DOMNO meo Presbytero, utrisq; osculantes manus & oculos tuos.

40. Quod recto usu Latini *Dominum* dixere vocabulum, id in blanditias flectentes communissimas (Latinè loquor) Septentrionales populi irrumpentes Romanum Imperium, *Domnum* dixere. Cujus rei in scriptis ævi illius mentio creberrima. Ut testamentis veteribus Gallicanis apud *Brissonium*. Historiis Francorum à *Pithæo* editis, *Hincmaro*, *Iohanne Salisburiensi*, *Stephano Tornacensi*, *Gerberto*, *Gotfrido Vindocinensi*, mille talibus etiam vetustioribus. Quod ne vitio Typographico aut scriptorio accidisse putetur, in Poëtis etiam *Domnus* Hexametrum orditur. Et est blandientis, ut notat apud Gregorium Magnum *Odo Cluniacensis Lib*. 3. *Collationum*, *cap*. 18. Ita Græci sequiores κύρον dixere, quod bonæ linguæ κύριον, qua in re hallucinati sunt etiam eruditissimi viri, *Theodori Prodomi*, nomen putantes κύρον, qui honor est, *Nicetam Dadybrensem* Episcopum, cujus in Nazianzeni quædam exstant Scholia, Cyrum Dadybrensem inscribentes; & aliis talibus titulos loco nominum præfigentes. *Barthius Adversar. Lib*. XXIX. *Cap*. XIX. *pag*. 1393.

Augustæ cum Dominæ passim vocarentur corrumpendo nomini Latino fuêre. Nam Græci Δόμναν dixere ut *Oppianus*, *Lib.* 1. Κυνηγετικ: illo versu, cujus finis: Δόμνα Σεβήρῳ. Pariter Augusti Δόμνοι. Undè voces illæ Italorum & Hispanorum *Don* & *Donna*, quæ primùm dignitatis, dein & sexus fuit. *Scipio Gentilis Parergon. ad Pandectas Lib.* 2. *cap.* 22. *pag.* 170. A *Domna* est deminutivum *Domnula*: Advolvor vestris ô Parentes pedibus, illa ego vestra Palladia, vestra gracula, vestra *Domnula*, quod ex Salviano *Barthius* loco antecitato adducit.

41. *Iohannes Busæus in Notis ad Epist.* 4. *Petri Blesensis, & Nicolaus Serarius Lib.* 1. *de Litaniis Cap.* 13. huic voci initium dedisse autumant humilem Christianorum modestiam, qui integrum Domini nomẽ ei soli reservarint, de quo Psalmus, Tu solus Dominus, tu solus altissimus: Unde vulgatus extitit versus:

Cœlestem Dominum, terrestrem dicito Domnum.

Sanè *Tertullianus Apolog. Cap.* 34. eos Imperatores objurgans, qui sublimem divinitatis titulum superbè assumebant, Augusti moderationem commendat, qui ne Dominum quidem dici se volebat, hoc enim ait, Dei cognomen. Atq; id ipsum de Augusto testatur *Suetonius in August. Cap.* 53. his verbis: Domini appellationem ut maledictum & opprobrium semper exhorruit, Dominumq; se appellari ne à liberis quidem, aut nepotibus suis, vel seriò vel joco passus est. Eandem Domini appellationem Alexandrum Severum respuisse, scribit in ejus vitâ *AElius Lampridius Cap.* 4. Idem de Tiberio asserit *Tacitus Annali II.* De Justiniano Imperatore notat *Procopius Cæsariensis in fine Historiæ Arcanæ*: Antiquitùs etiam qui Cæsarem alloquerentur, Imperatorem compellârunt, conjugemque Imperatricem. At quisquis cum alterutro horum Augustorum sermones misceret, Imperatoremve, aut Imperatricem non Dominum, Dominamque nominâsset, is verò rudior ac procax habebatur, & *quasi fœdissimè* lapsus abigebatur.

42. Ob-

Digitized by Google

42. Observant *Baronius Annal. ad Annum* CCCCXVI. *n.* 23. *& Ludovicus de la Cerda Adversar. Cap.* 77. clarissimis olim viris, & fœminis, præsertim Ecclesiasticis atq; ipsis quoq; Sanctis hoc DOMNI, & DOMNÆ prænomen attributum fuisse. Sanctus *Odo Cluniacensis Abbas* Sanctum Martinum DOMNUM vocat. Apud *Baronium in notis ad Romanum Martyrologium ad diem* 25. Septembris, exstat Epitaphium S. Anathalonis primi post S. Barnabam Mediolanensis Episcopi, à S. Mirocle conscriptum ante annos mille, & multò ampliùs, cujus versus hic est:

Petri hospes, Sancteq; Anathalon, Domne probate.

Apud *Brissonium Lib.* 7. *de Formul.* legitur Testamentum Hadoindi Episcopi Cenomanensis, in quo Sancti Martyres, & Apostoli, sicut & viri illustres semper DOMNI appellantur. In fine *Historiæ Apostolicæ Aratoris Subdiaconi* hæc inscriptio reperitur ex antiquissimo Codice manuscripto: Beato Domno Petro adjuvante oblatus hujusmodi codex ab Aratore excomite domesticor., excomite privatarum, viro Religioso, Subdiacono S.R.E. sanctoq;, atq; Apostolico Viro Papæ Vigilio, & susceptus ab eo ante confessionem beati Domni Petri. In Litaniis quas Serarius netustissimas se vidisse testatur, summus *Pontifex Domnus Apostolicus* vuncupatur. Eadem vox passim apud alios occurrit. Nunc etiam in Hispania, & maxima Italiæ parte illustres, & summates viri *Domni* vocantur, quem titulum olim quoq; Regibus attributum constat ex *Cassiodoro Lib.* 8. *Variar. Epist.* 5. Sicut autem nos dimidiato vocabulo Italicæ *Don*, pro Domno dicimus, ita eandem syncopen amare Græcos invenio, qui κύρις pro κύριος, & breviùs aliquandò κὺρ: ut observat *Iacobus Gretzerus Tomo II. de Cruce, in Notis ad Orationem Germani Patriarchæ.*

43. Non est autem hic omittenda *S. Benedicti Regularis institutio, Cap.* 63. is enim postquam præcepit nulli licere alium puro nomine appellare, jubet deinde à Junioribus Seniores vocari

NONNOS, Abbatem verò, quia Christi vices agit, *Domnum* appellari decernit. Quam regulæ jussionem sic ex usu suorum temporum interpretatur *Smaragdus in Cap. 6. Regulæ*: Ut non solum Abbas, sed etiam cæteri Monachi *Domni* vocarentur. Sicut, inquit, tunc apud illos paterna exhibebatur reverentia, ut priores vocarentur *Nonni*: ita nunc apud nos exigitur hodie, ut ipsa paterna reverentia priores nostri vocentur Domni. Non est igitur recens inventum, quod Monachi omnes indiscriminatim Domni vocentur, quod nostris hisce temporibus multò potiori ratione ab universis monasticis Congregationibus sancitum videtur, ut à Mendicantium ordinibus ipsa núncupatione secernerentur. Abiit nunc in desuetudinem Nonni & Domni discrimen, quod tamen non rei, sed vocis fuisse ex veterum monumentis conjicio. Ut enim Domnos viros præstantissimos honoris ac reverentiæ gratia vocitamus; Ita per Nonnum intelligi Paternam reverentiam S. Benedictus adseverat. Illi etiam qui sanctitatis titulo insignes erant, Domni dicebantur, quos item Nonnos dici reperio apud *Arnobium in Psalm* 105. Terrenæ mentes, ait, interficiuntur hoc ordine: Si ille qui sanctus & Nonnus vocatur, sic ágit, ego quis aut quotus sum, ut non agam? Eandem vocem adulationis notam fuisse testatur *Hieronymus Epist*. 47. Quæ in adulationem tui sanctum *Nonnumq*; coram te vocat; ubi malè in quibusdam codicibus irrepsit, sanctum non *nunquam*. *Xiphilinus* in Domitiano Virgines *Nonnas* vocat. Quæ vox frequentiùs pro Sanctimoniali usurpatur. In *Pœnitentiali S. Fulberti*, si quis *Nonnam* corruperit, septem annis pœniteat. Dictæ sunt etiam *Nonnanes & Nonnanæ*, ut ostendit *Rossvveidus in Onomastico*. Esse autem hanc vocem reverentiæ, & quæ propriè majoribus natu, ac senioribus olim tributa fuerit, docet *Hugo Menardus ad Cap*. 70. *Concordia Regularum*. *Ioannes Bona divinæ Psalmodiæ Cap*. 16. §. 14. *pag*. 855. *Oper. in 4. Edit. Antverp*. Anno M DC LXXVII.

44. In Seculo ignorantiæ *Domnus Dopnus* pronunciabatur, vel *Dompnus*, Sanctæq; sedis Apostolicæ *Dopno* Leoni summo Pontifici,

tifici. Penes *Torrigium de Cryptis Vaticanis* secundæ impressionis pag. 503. Quæ sita est in civitatem novam quam *Dopnus* Leo Papa ædificavit, ibid. pag. 504. 506. 507. *Macer in Hierolexico, pag.* 231.

45. Pedes proximi ex amore osculari volebat *Isaacus Presbyter de Contemptu mundi Libro 1.* Excita, *inquit*, teipsum, cum obviaveris proximo tuo, ut eum honores supra mensuram; osculare etiam pedes ejus, & manus, & tene ipsas multoties cum multo honore, & superpone ipsas super oculos tuos, & commenda ipsum etiam in eo, quod non habet.

45. Mira de osculis Beatæ semper virgini Mariæ à quibusdam oblatis in Papicolarum Legendis leguntur. *Cæsarius Heisterbacensis Ordinis Cisterciensis socius Lib. 7. histor. cap. 33. pag. 57.* narrat, quod miles quidam ætate adolescens cum quodam milite divite Domino suo, à quo beneficiatus erat, habitabat, & licet ætate floreret, amplius tamen florebat virtute virginitatis. Invidia operante Diaboli ab uxore Domini sui gravissimè cœpit tentari: qui cum per annum eadem incessanter tentatione laboraret, jamq; ei intolerabilis esset, submota verecundiâ Dominæ suæ, quid pateretur aperuit, à quâ repulsam passus, amplius affligebatur. Casta enim erat matrona & viro suo fidelis. Rem aperuit miles Eremitæ, qui hoc dat consilii, ut singulis diebus anni unius CENTUM AVE MARIA precaretur, quæ Maria ipsi sit datura, quod ipsi utile. Hoc dum miles perfecisset, & templo exivisset, videt pulchram matronam, quæ ipsi habenas attrectaret & diceret, an ipsi forma placeret, & utrum contentus esset, si eam ducere posset. Annuit miles. Ad hæc matrona; Ego ero uxor tua, accede ad me, & da mihi osculum, & coegit eum, dixitq; : modò initiatæ sunt nuptiæ, & in tali die coram filio meo perficientur.

47. Simile quid de Francisco dicitur, qui dum oraret virginem ut sibi consolationem de Jesu parvulo faceret, virgo ipsa pulcherrima adstitit, & in brachiis B. Francisci à principio noctis usq; ad diem tenendum & osculandum præbuit. Vid. D. Zeæmanni

Apolo-

Apologiam deß Wunder-Spiegels / pag. 293. Sed hæc anilibus fabulamentis consona videntur. Etsi enim *Bidermannus in Agonistico suo Lib. 3. pag. 625.* vix tamen à cordatis & subacti Judicii hominibus fidem impetrabunt.

48. Nec majoris forte valoris sequens æstimandum erit. Neapoli, in urbe totius Campaniæ multo maxima locupletissimaq;, in æde religiosissima S. Francisci de Paula, dens ejusdem crystallo inclusus, asservatur, ac summâ populi totius religione colitur. Hic dens die ejusdem sancti Viri festo omnibus spectandus exosculandusq; proponitur; ad quem osculandum mulier meretrix cum accessisset, vix crystallo illi labra admovit, cum dens tenuem quendam sonitum edidit, ac statim inventus est disruptus, ac duas in partes ex æquo divisus. Quod fuit indicio, quantum vir ille sanctissimus, & castitatis cultor eximius, impudici illius oris osculationem, vel potiùs accessum, formidaret atq; refugeret. *Ianus Nicius Erythræus*, sive genuino nomine, *Iohannes Victorius Roscius, Romanus, in Exemplis virtutum & vitiorum, numer. 69. p. m. 87. Edit. Colon in 8.* Anno M DC XLV.

49. Idem Scriptor *Libro citato num. 85. pag.* 107. astuti furis exemplum proponit, qui propter inopiam per simulationem osculationis ab altari ore hianti paucos nummos abstulerat. Mater mea, inquit, optima ac religiosissima fœmina, mihi etiam tum puero narrare solita erat, opificem quendam, cum, gravi diutinoq; implicitus morbo, ferè sua omnia in Medicos effudisset, ad summam egestatem fuisse redactum, qui cum die quodam cibi inopiâ, incœnatus cubitum isset, postridie manè amenti similis egressus est domo; atq; hac illac inambulans, contigit, ut præter sacram quandam Ædem transiret, ubi sancti ejus Ædis Patroni, summa civium frequentia natalis dies celebrabatur; atq; ibant omnes, ut erat mos illorum temporum, ut aram maximam exoscularentur, eamq; denario, vel nummulo aliquo, augerent. Itaq; tota pene redundabat argento.

Tum

Tum ille, cui ingenium acuebat inopia, unà cum aliis accessit ad aram, atq; simulatione osculationis, tantum nummorum excepit, quantum os capere potuit, seq; confestim è templo ejecit. E quibus nummis, cum diligenter eos antea enumerâsset, ligulas, acus & alia ejusmodi mercimonia coëmit: quæ statim aliis, cum quæstu compendioq; divendidit, & pretium, quod redegerat rursus in aliis mercibus collocavit, quo fiebat, ut semper auctior locupletiorq; discederet. Sed cum primum cœpit esse in nummis, nihil habuit antiquius, quàm ut pecuniam Sancto illi redderet, quam ab eo, ut ipse dicebat, mutuam accepisset, quod summâ cum fide præstitit, eundemq; sibi Patronum apud Deum ad res suas omnes adhibuit. Quo facto illud assecutus est, ut ad eas pecunias, ex mercaturâ, perveniret, ut postea nullius indigens fuerit.

50. Juvenis quidam lethalem ex ægritudine morbum simulans, osculo pristino restitutus est vigori, ut ferè *Osculum* illud *Medicum* dici mereatur. JurisConsultus annos natus ferme septuaginta, domi suæ adolescentem alebat, propterea ut iis eum artibus perficeret, quibus ipse præstabat, ac pro se JurisConsultum alterum civitati substitueret; in quo diligendo, patriam sibi charitatem constituerat, nec, quamvis jam ex ephebis excessisset, minus adolescentem amabat, sed magis se adigi sentiebat, ut illum diligeret; adeò amoris Platonici legibus obtemperabat. Sed nullus est tantus amor, cui non interdum calamitas aliqua interveniat. Nam die quodam, nescio quid illi velitati sunt inter se, atq; eò iracundiæ progressus est senex, ut illum omninò segregatum à se habere, omnemq; de illo solicitudinem ac benevolentiam ejicere, in animo fixum ac deliberatum haberet. Cujus dissidium cum adolescens ferre non posset, lethalem ex ægritudine morbum sese contraxisse assimulavit; & tanquam depositus ac penè conclamatus in lecto decumbens clamabat: Vocate Tabellionem, ut veniat ad me, nam volo Testamentum facere, ac bona mea cognatis dicere,

interpartiant, corpus autem meum jubere, ut humi, undè communis est origo, mandetur. Accersitur Medicus; qui advolat, neq; ave, neq; vento citiùs; quem priusquam ad ægrum servi introducerent, misericors ille ICtus, qui omnem suo ab animo de illo amorem ejecerat, seductum oravit, ut magnâ illum cum curâ curaret, neq; quidquam prætermitteret quod ad eam ægritudinem levandam pertinere arbitraretur: sibi enim fixum ac deliberatum esse, ad ægrum omninò non accedere, de quo jam omnem patris animum ejecisset, atq; utrum, ait, convalescat, vel pereat, nauci non facio. Mea quidem causa millies si sit opus, intereat. Medicus ægrotantis cubiculum intrat, ad lectum accedit, ægrotum salvere jubet, quid morbi sit rogat, brachium apprehendit, pulsum tentat, neq; ex eo, quamvis paululum perturbato atq; commoto, ullum periculum subesse, intelligit: Proinde bono eum esse animo jubet, nam fore, ut mox omnis etiam morbi suspicio abscederet. Ille non audire, oculos contorquere, cadaveris cujusdam instar se componere, ad ultimum ventum esse, seq; jam mortis faucibus abripi, dicere, ac perinde jam efflaturus animam esset, intermortuis vocibus ICti sui nomen itidem usurpare. Medicus mirari, neq; satis intelligere, undè tanta vis morbi prodiret: verùm ægrotantis oratione commotus, qui sibi salutem exulatum abiisse querebatur, ICtum adit, quo loco adolescentis res sint, narrat, se quidem nullas adversæ in eo valetudinis notas, nedum propinquæ mortis signa, pernoscere: verùm quia fieret, ut sine morbo decederet, accurreret, ac bonis ominibus exeuntem è vitâ prosequeretur. Ac post multas preces, immisericors ille tanquam per vim attractus est illuc, ut adolescens orco se destinaverat; quem simul ac ejus oculi morientem acceperunt, continuo ex pumiceis facti sunt largiflui ac vim lacrymarum dederunt, & tanquam pectoris gelu ad aspectum adolescentis velut ad solis radios solutum in eas lacrymas isset, magna oris animiq; tranquillitas serenitasq; successit; ac

pax

pax tibi, inquit, ô fili, eademq; operâ ori ejusdem OSCULUM fixit. Uxor aspicere, stomachari, in fermento esse. Res mira: qui biduum cibo abstinuerat, qui præceps ruebat ad mortem, qui animam agebat, ad illud PACIS OSCULUM oculos aperuit, cibum poposcit, ac receptis viribus, recuperatâq; valetudine, sese incolumem è lecto ejecit. Medicus obstupescere, calliditatem adolescentis admirari, malè celatum ICti amorem ridere, neq; eo die modi aliquid ac finis ridendi facere posse. Janus *Nicius Erythræus Dialogo* I. *pag.* 47. *seq.*

51. Reperti sunt inepti homunciones qui traderent, Mariam ex nudo osculo quod Joachimus conjugi Annæ fixerat, sine congressu connubiali esse conceptam. Illud autem statuere cum perquam sit absurdum, commodè forsan appellari posset OSCULUM HÆRETICUM. Rem totam aperit *Tomus* 4. *Conciliorum Illustratorum Iohannis Ludovici Hartmanni, Theol. D. & Rotenburgensis Superintendentis curâ editus Norimbergæ in* 4. *Anno M DC LXXV. pag.* 457. Anno M D VII. celebrata fuit Synodus Moguntiæ, ubi Facultas Theologica Moguntinensis Academiæ XIII. Octobris determinavit, sentiendum, credendum & defendendum, beatissimam Virginem Mariam nunquam originali subjacuisse peccato, sed singulari quódam privilegio præservatam. Imitati sunt Moguntini Theologi hoc decreto Academias, Parisiensem & Coloniensem, quæ idem statuerant, & eos qui contrarium sentiebant, MACULISTAS vocabant, quasi qui maculam (ipsorum opinione) Mariæ virgini adspergerent. Quin etiam Statutum fecit Facultas Theologica Moguntina, deinceps nullum Candidatum Theologiæ promovendum, nisi prius juraverit, se contrariam (*Maculistarum*) opinionem nunquam approbaturum. Puto autem Parisienses & Moguntinos Theologos, ut hoc Decretum facerent, fuisse motos invalido argumento, quod videlicet Christus traxisset peccatum Originale à Matre Maria, si ipsa in Peccato Originali esset

concepta. Undè etiam quidam insulsi homines (ut habetur in Legenda Sanctorum) finxerunt, virginem Mariam, non ex congressu connubiali, sed tantum ex OSCULO Joachimi, quod Conjugi Annæ fixerat, fuisse conceptam. Quasi verò Christus contraxisset peccatum originis à matre, si ipsa non fuisset expers peccati originalis. Cum Christus non ex congressu Josephi & Mariæ, sed absq; virili semine conceptus sit, de Spiritu Sancto: qui massam illam carnis & sanguinis virginis Mariæ, de qua filius Dei humanam suam naturam assumpsit, ab omni labe peccati virtute sua omnipotenti, purificavit & mundavit; ut ex ea homo purissimus generaretur & nasceretur. Accipiatur simile quoddam: Aurifices suâ industriâ possunt argenti massam, cupro per minima permixtam, ita purificare & mundissimam reddere, ut ne mica quidem de cupro in argento illo permaneat.

52. Osculum spectro libatum vix sine horrore legi in *Historiâ Constantinopolitano-Turcica Christophori Besoldi*, sub seculo post partam salutem nono, pag. 67. Interea Basilius Imperator, dum Constantini filii obitu, inconsolabili dolore afficeretur, ut ei blandiretur Theodorus Euchaitarum Episcopus, cognomine Santabazenus, homo perditissimus, quem tamen ut virum sanctum & miraculorum effectorem, Imperator colebat; præstigiis suis & necromantiâ effecit, ut idem Constantinus defunctus, equo insidens, Basilio Patri occurrere videretur, quem cum amplexus & deosculatus esset Imperator, eum non amplius vidit.

53. Nemo sanè non mirabitur & attonitus stupebit, si videat vel audiat quosdam ex insano amore, non sine suspicione maleficii magici cadavera fovere, amplecti: imò labiis contingere & seriò osculari. *Iohannes Kirchmannus Libro de Annulis Cap. 21. p. m. 213. Edit. Lugdun. in 12.* Anno M DC LXXII. Ad genus annulorum, quibus amor posse conciliari putatur, refero illum, qui

Digitized by Google

qui inventus fuit in ore cujusdam mulierculæ jam mortuæ, cujus insano amore Carolum Magnum Imperatorem olim captum fuisse memorant. Historiæ hujus, quæ à fabulâ non multum abludit, indicium mihi fecit nobilissimus & Amplissimus vir D. Foppius ab Aissema, Potentissimorum Ordinum Fœderati Belgii ad urbes Hanseaticas Legatus, vir rarâ eruditione prædictus, multoque rerum usu subactus, amicus noster non è multis, qui eam apud *Stephanum Paschasium Lib. 5. des Recherches de la France cap.* 31. fortè paulo ante legerat, quam ad ipsum salutandum venissem. Laudat vero Paschasius ejus testem *Franciscum Petrarcham*, cujus verba ex *Lib.* 1. *Epistola* 3. huc adscribam: Vidi Aquensem Caroli sedem, & in templo marmoreo verendum barbaris gentibus illius principis sepulchrum, ubi fabellam audivi non inamœnam cognitu, à quibusdam templi sacerdotibus, quam scriptam mihi ostenderunt: & postea apud modernos Scriptores accuratius etiam tractatam legi: quam tibi quoq; ut referam, incidit animus, ita tamen ut rei fides non apud me quæratur, sed ut ajunt, apud auctores maneat: Carolum Regem, quem Magni cognomine æquare Pompejo & Alexandro audent, mulierculam quandam perditè & efflictim amâsse memorant. Ejus blanditiis enervatum neglectâ famâ, cui plurimum inservire consueverat, & posthabitis regni curis aliarum rerum omnium & postremò sui ipsius oblitum: diu nullâ prorsus in re, nisi in illius amplexibus acquievisse, summa cum indignatione suorum & dolore. Tandem cum jam spei nihil superesset, (quoniam aures regias salutaribus consiliis insanus amor obstruxerat:) fœminam ipsam malorum causam insperata mors abstulit: cujus rei ingens primum in regia, sed latens gaudium fuit, deinde dolore tantum priore gravior, quantum fœdiori morbo correptum Regis animum videbant, cujus nec morte lenitus furor, sed in ipsum obscœnum cadaver & exangue translatus est, quod balsamo & odoribus conditum, onustum gemmis & velatum purpura, diebus ac noctibus tam mise-

rabili quàm cupido fovebat amplexu. Dici nequit, quam discors & quam malè se compassura conditio est amantis ac Regis: nunquam profectò contraria sine lite junguntur. Quid est autem regnum, nisi justa & gloriosa dominatio? Contra quid est amor? nisi fœda servitus & injusta. Itaq; cum certatim ad amantem, seu rectius ad amentem Regem pro summis regni negotiis, Legationes gentium, Præfectiq; & provinciarum Præsides convenirent, is in lectulo suo miser, omnibus exclusis, & obseratis foribus, amato corpusculo cohærebat: amicam suam crebro velut spirantem responsuramq; compellans, illi curas laboresq; suos narrabat: illi blandum murmur & nocturna suspiria: illi semper amoris comites lachrymas instillabat. Horrendum miseriæ solamen, sed quod unum tamen ex omnibus, Rex alioquin, ut ajunt, sapientissimus elegisset. Addunt fabulæ, quod ego fieri potuisse, nec narrari debere arbitror. Erat ea tempestate in aulâ Coloniensi Antistes, vir (ut memorant) sanctitate & sapientia clarus, nec non comitatus & consilii regii prima vox, qui Domini sui statum miseratus, ubi animadvertit humanis remediis nihil agi, ad Deum versus, illum assiduè precari, in illo spem reponere, ab eo finem mali poscere, multo cum gemitu. Quod cum diu fecisset, nec desiturus videretur, die quodam illustri miraculo recreatus est. Siquidem ex more sacrificanti, & post devotissimas preces pectus & aram lacrymis implenti, de cœlo vox insonuit, & sub extinctæ mulieris linguâ furoris regii causam latere. Quo lætior, mox peracto sacrificio, ad locum ubi corpus erat, se proripuit, & jure notissimæ familiaritatis regiæ introgressus, os digito clam scrutatus gemmam perexiguo annulo inclusam sub gelida rigentiq; linguâ repertam festinabundus avexit. Nec multo post rediens Carolus, & ex consuetudine ad optatum mortuæ congressum properans, repente aridi cadaveris spectaculo concussus, obriguit exhorruitq; contactum: auferri eam quanto ocyus ac sepeliri jubens. Inde totus in Antistitem conversus, illum amare, illum indies rectiùs complecti, deniq; nihil nisi ex sententia illius agere, ab illo nec diebus nec noctibus avelli. Quod ubi

Digitized by Google

ubi sensit vir justus & prudens, optabilem fortè multis, sed onerosam sibi sarcinā abjicere statuit: veritusq; ne si vel ad manus alterius perveniret, vel flammis consumeretur, Domino suo aliquid periculi afferret, annulum in vicinæ paludis præaltam voraginē demersit. Aquis fortè tum Rex cum Proceribus suis habitabat, ex eoq; tempore cunctis civitatibus sedes illa prælata est. In ea nil sibi palude gratius, ibi assidere, illis aquis mira cum voluptate, illius odore velut suavissimo delectari. Postremò illuc Regiam suam transtulit, & in medio palustris limi, immenso sumptu jactis molibus, palatium templumq; construxit, ut nihil divinæ vel humanæ rei eum inde abstraheret. Postremò ibi vitæ suæ reliquum egit, ibiq; sepultus est, cauto prius, ut Successores sui primam inde coronam, & prima Imperii auspicia capesserent: quod hodiè quoq; servatur, servabiturq; quamdiu Romani frena Imperii Teutonica manus aget.

54. Mortuus alicubi vitæ redditus traditur osculo, si credere fas est. *Petrus Borellus Histor. & Observ. Medic. Centur. 3. Observat. 58.* Quemadmodum legimus Deum in corpus Adami animam insufflâsse, sic etiam animalibus insufflationem vitalem concessit, adeoq; quædam est in India Medicorum secta, quæ morbos omnes sola curat insufflatione; sicq; solent apud nos Gallinæ ano admoveri ægrotantium, ibiq; detineri, donec suffocentur, & quasi animam in ægri corpus expiraverint, undè asseritur, ægros conclamatos sæpissimè revocari ad pristinum habitum. Sed magis memoranda est historia famuli cujusdam, qui cum è rure rediret & Dominum mortuum invenisset, jamq; sepulturæ condendum, voluit illum diutissimè exosculari, dumq; supra illum flens & halitus fundens in os ejus esset, paulatim illum ad vitam tanquam Propheta revocavit. Sic enim Prophetæ olim in mortuos resupinos ipsi proni in eos inspirantes recumbebant.

55. Quid autem de his omnibus tenendum sit *D. Iohannes Christianus Frommann, Medicus Provincialis Coburgensis & PP. de Fascinatione L. 3. Part. 2. C. 7. p. 485.* eruditâ epicrisi exposuit, ita differens:

rens : Quæ *Borellus* de Insufflatione adducit, tanto viro sunt indigna. Nam 1. ex Inspiratione divina Adamo facta non licet similem in animalibus insufflationem colligere. Siquidem spiraculum vitæ quod in nares Adami Creator flavit, anima fuit; at Spiraculum hominis aer est, ex pulmonibus exclusus: Illud Spiraculum vitæ fuit essentialiter; at vitalis animalium insufflatio vitalis principii effectus est, qui vitam manifestat non producit. 2. Non ideò quia Deus insufflationem vitalem concessit, ex vitali Medicinalem licet inferre facultatem, aliàs omnes homines eadem præditos esse foret inferendum, quia omnibus vitale principium inest. 3. Morbos omnes in Indiâ à quadam Medicorum sectâ sola insufflatione (naturaliter) curari posse, quis in re fide majore, & secundum omnes circumstantias ignotâ, viro experientia & testimoniis authenticis destituto fidem adhibeat? Ne adhibeamus, & insufflationis natura & morborum diversitas prohibet. 4. Gallinas ano admotas quasi animam in ægri corpus exspirare dicit. O si Palladis ori suum admovisset autor, & veritatem in tenera discentium pectora feliciori sidere exspirâsset! Admoventur ano, capiti, pedibus, & aliis hominis partibus gallinæ, non ut quasi animam suam in ægrotantis corpus exspirent, sed ut malignitatem attrahant, causamq; morbificam discutiant. Hinc vel vivæ bubonibus pestilentialibus, vel dissectæ in phrenitide, cephalaglia, epilepsiâ, &c. capiti imponuntur, teste *Schrædero Pharmacop. Lib. 5. Cap. 55.* 5. Famulum rure redeuntem mortuum quendam halitu suo Prophetæ instar in viam revocasse ait. Paganus si hæc dixisset, Rusori ut supplicaret, per jocum impellerem. Ab hoc enim, si quid ex iis quæ quis possederat, amissum esset, opem poscebant gentiles. Axioma hoc: *à privatione non datur* (naturaliter) *ad habitum* (eundem numero) *regressus*; (adeoq; nec à morte ad vitam;) in Philosophiæ fundo collectum bonus Autor præcipiti cursu amisit, quem latere non debuit respirationis & vitalium animaliumque actionum detentionem, non statim

vitæ

Digitized by Google

vitæ ipsius extinctionem arguere, quia anima, sive actus primus sine secundo adesse potest, quod exempla hystericroum, strangulatorum, suffocatorum, & peste extinctroum quorundam, quos obvii quiq; ex eâ causa mortuos judicârunt, satis testatum fecerunt, apud *Theodorum Zvvingerum Volum. 2. Lib. 7. fol. 505. Schenckium Lib. 4. Observat. CCLXXXVIII. Paræum Lib. 23. Cap. 46. Forestum Lib. 15. Observat. Medic. 25.* Prophetæ quidem in mortuos resupinos proni inspirârunt, sed animam ipsam non immiserunt, quia alterius animam Prophetæ non habuerunt. Si verò aliam inspirâssent, non idem homo in vitam rediisset, nova anima alterius habitaculum derelictum subiisset, anima prior corpore proprio careret, cum quo in παλιγγενεσίᾳ sit unienda: animam ipsam Propheta vel generâsset, vel creâsset, quorum neutrum dici potest; ne plura ex asserto illo manantia absurda tangam. Cur autem viri illi Dei mortuos resuscitaturi ritibus & ceremoniis istis fuerint usi, Theologis exponendum relinquimus. Famulum verò illum Virum DEI fuisse, Prophetico spiritu & munere; & in vitam resuscitandi virtute peculiari donatum, *Borellus* veridico Spiritu prodat, & erit nobis magnus Apollo.

56. Cor amantis oblatum amasiæ, ab eaq; osculis ex ferventissimo amoris & tristitiæ affectu exceptum, in Historia Sicula, & apud Beroaldum in Epigrammatibus reperio. Accipe notabile amoris intensi argumentum, charactere dicendi pathetico à *Marcellino de Pise Encyclopædia Moralis Tomo 1. pag. 292.* expressum. Principi Salernitano Tancredo fuit filia, moribus ingenuis & in eam venustatem composita, cujus adspectu ardere possent, ipsi etiam impotes amoris homines. Ejus formâ captus nobilis adolescens virginem hanc fervidè deperibat, non renuit casta quidem obsequia viri virgo ingenua, fetum esse reputans, amorem nolle rependere ei, qui amore præit. Sed ut gliscente amoris æstu magna exsurgunt incendia, eò amoris deventum est, ut ambo igne reciproco conflagrarint. Non

Digitized by Google

erant ſui juris, depaſcente eos flamma, quæ cum ſit edax cordium, ſuos toto corpore ſparſit ignes, qui præſertim emicant in oculis, quos Poeta nuncupat in amore duces: demum ſerpens amor abditus ſe prodidit verbis anhelis, atq; colloquiis, fortaſſe plus nimio repetitis. Puellæ parens Princeps omnia tuta timens, ſenſit æſtum, quo amantes deperibant ſeſe, iniquo animo tulit, juvenem hominem fortunæ imparis amare filiam ſuam, alterius revera ſortis, ſtatuitq; apud ſe diffuſus has radices amoris nimii, quo ardebat doleſcens ille, in perniciem ſuam gladio reſecare. Utq; Principum ſæpe coëunt velle & poſſe, quod molitus eſt, facinus egit, ſed impium & ferale. Scilicet conducto ſicario, juvenem hominem tulit è medio, apertoq; ejus pectore exeruit cor, poſitum in diſco argenteo, ferale munus ſævus Princeps miſit in filiæ ſuæ cubiculum, ut ea hoc amatorio ferculo paſceretur. Expavit primò puella ſanguinis adſpectu, ut eſt imbecille hoc hominum genus; ſed ut ſui compos effecta eſt, (quis fallere poſſit amantem?) Cor extinctum proci agnovit ſuo ſanguine purpureum, & licet in diſco ſileret cor elingue, non tacebat amor nunquam exanimis. Emortuum cor urgebat illam, ut ſimili hoſtiâ, ea ipſa victima effecta, mortuo parentaret. Minimè obſurduit virgo, ſanguinis quippe loquacis excepit ſonos, quibus petebatur illius cor; ut cordis exerti iniquè, etiam ipſa adæquaret ſortem: non invita dedit manus, ſed ultrò ſe aptavit ad liberam mortem, cordi adhuc æſtuanti, corde ſuo etiam exanimo litatura: Mortis ſuæ voluit eſſe præludia hos luctûs in Patrem: Incautè Parens, peſſimè à te conſultum eſt, & pudori meo, & vitæ meæ, credidiſti fore cor meum liberum enecato corde dilecti: erit ſanè, ſed alia libertate, quæ animo tuo non inſedit, exiſtimaſti credulus ſupra modum facturam me finem amandi; neſcito fine nobilis amantiſſimi; equidem faciam, ſed profecto eum, quem tu poſtea deteſteris. Hæc in ſupremo agone effata eſt. Demùm amore ejus incalente eo incremento, quod abdebat intuitus impii ferculi, ruens in amplexus cordis depoſcentis de ferculo

Digitized by Google

ferculo cor illius, multis infixis Osculis, ait: Eodem fato dispereo, quo & tu, dilecte mi, eodem amoris occido spiculo, par pari refero, corque meum rependo tibi meo corculo, quo extincto tædet me vivere, ad omnia nauseantem. In his extincti cordis amplexibus delinquens animo, imponitur lecto, ubi amore saucia animam egit, referens argumentum amoris indubii. Pater serâ pœnitentiâ suum facinus diluit eâ ratione; scilicet sancivit, ut in utriusque corporis solatium, eodem tumulo duo illa corpora conderentur.

57. Etsi Suaviis nihil suavius, nihil dulcius, inter mortalium delicias reperitur, quandoquidem & Attica mella, imò ipsam Jovis Ambrosiam nectarque dulcedine vincunt, fuêre tamen qui atrô quasi supercilio eadem contemptim repudiârunt. Sempronia Tib. & C. Gracchorum soror, uxor Scipionis Æmiliani, à Tribuno plebis producta ad populum, in maximâ confusione nihil à suorum amplitudine degeneravit; cum enim totum forum acerrimo studio niteretur, ut Equitio, cui Semproniæ gentis falsum jus quærebatur, tanquam filio Tiberii fratris sui osculum daret, illum ut portentum execrabili audaciâ ad usurpandam alienam propinquitatem tendentem repulit. *Valerius Maximus Lib.* 5. *Cap.* 8. *Roman.* 6. D. Ambrosio à Valentiniano Imperatore ad Maximum Tyrannum Treverim misso, ad fratris Gratiani ab eo occisi corpus repetendum, cum Maximus assurrexisset ut osculo eum exciperet, ipse se, ne cum vocaretur quidem movit, quin potius eum propter proditionem increpavit. *Fulgosus Lib.* 6. *Cap.* 2.

58. Quia osculum in veteri Christianorum Ecclesia orationis sigillum erat, ex mente Tertulliani Lib. de Orat. Cap. 14. ideò *ad osculum convenire*, pro, *simul orare*, antiquitus dicebatur. Quod pacis osculum non solum in Ecclesiis publicis, sed & in privatis domibus post orationem dabatur. *Potes domi deferre pacem*, *Tertullianus* dixerat. Hæc tamen pia ac religiosa consuetudo *à D. Philippo Nerio*, pacis & concordiæ amatore

Digitized by Google

renovata fuit; in ejus enim Constitutionibus statuit, ut peracta mentali oratione vespertinâ, quam Patres simul agunt, pace sigilletur; dum Sacrista pacis tabellam ad osculum circumfert; in quâ sodalitate hujus cœlestis pignoris effectus mirabiliter ac jugiter emicat. *Macer in Hierolexico, pag. 460.*

59. Osculum amantes voti sui compotes reddit, cui gaudio proximus est Caprarius ille apud *Theocritum*, Amaryllidem alloquens *Idyllio 3.*

Νύμφα προσπτυξαίμε τὸν αἰπόλον, ὥς τυ φιλάσω.
Ἔστι καὶ ἐν κενεοῖσι φιλάμασιν ἁδέα τέρψις.
Τὸν στέφανον τίλαι με καταυτίκα ποιήσεις.
Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα κισσοῖο φυλάσσω,
Ἐμπλέξας καλύκεσσι καὶ εὐόδμοισι σελίνοις.

Nympha, amplectere me caprarium, ut te deosculer. Inest & in osculis inanibus dulcis voluptas. Facies ut coronam hanc in minutas partes discerpam, quàm tua causa, ô chara Amarylli ex hedera nexam gero, implexis folliculis, & odorato opio. Ac si dicat: si modò te osculatus fuero, id mihi abunde futurum est; Nam in osculo est proxima spes potiundi. Cujus rei testis futura est hæc corona, quam capite gero. Hanc ipse, scilicet, hoc tantum boni adeptus minutatim concidam: qui est mos illorum, qui aut jam facti sunt compotes amorum suorum, aut inibi sunt, ut iis potiantur. Et hoc illud est, quod prisci dicebant coronas in Convivio cadere seu diffluere, nempe comâ & coronâ unguento madidis, & hinc facile fluentibus. Id quod signat *Ovidius* in his versibus *Lib. I. Eleg.*

Ergò amor & modicum, circum mea tempora vinum
Mecum est, & madidis lapsa corona comis.

Carol. Paschalius Coron. Lib. 2. cap. 6. p. m. 84.

60. Comptæ mulieris oscula & conversationem castè vivere volenti evitare unanimi consensu prudentes suadent. *Iacobus Balde in Poemate de Vanitate Mundi numero LVI.*

Oblata

Oblata labris basia
Luctantibus recusa,
Et si rogaret millies,
Tu millies recusa
Quæ verba fingit sesame
Dulciq; plena melle,
Credas Cerastæ toxico
Flavoq; sparsa felle.

Mitte igitur thalamum & noli pro Dote pacisci,
Suaviaq; oppositâ pelle dolosa manu.
Quin vultum quoties invitat ad oscula, dorsum
Obverte, & pedibus protere vota Lupæ,
Rhetoricam nôsti, quæ sit tibi verba datura
Aurea, cumq; Tropis, byssina cumq; favis!
Byssina? sed ferrum, sed plus quàm ferrea verba.
Byssina? sed crassus sunt, mihi crede rudens.

Quò vesane ruis? resiste scorto;
Cerussata puella non omittet
Causas quærere basiationis.
Palpabit mihi crede complicatis
Prostans oscula porriget labellis:
Promissura Rosas thymumq; mellis:
Manatura nigri palude fellis:
O! quæ basia, qualibus labellis!

Et statuis tali Dominæ servire maritus?
Probraq; suaviolo conjugis empta pati?
Si me non spernis, spernas meretricis amatæ
Oscula, nec pretium, nec patiere preces.
Mella quidem loquitur, blandisq; incesta perorat.
Ignibus atq; oculis, læna diserta suis.

Digitized by Google

Tu tamen haud fidas: ignes sunt frigora Thracum;
Noctua sunt oculi; melq; venena merum.

Inunc & osculare publicam Larvam,
Regumq; sputis basiisq; fœtentem.
Raptos ocellos (orba propriis) furto
Vibrabit, emulgere suavium docta.
Sed tu resiste, si sapis: sed infringe
Exercitatam lubricis genis palmam;
Neu verba credas, quæ dat esse mel, fel sunt.
Vah! Alveari quantus incubat Fucus.

61. De Patria Judæ Proditoris varii varia; sed si advertamus, quod omnes Christi discipuli ex Galilæa fuerant, rectè non extra eam regionem Judæ patria inveniri debet. At cum *Carioth* situata sit in tribu Judæ, *Iosuæ Cap.* 15. & Isch Hebraicè hominem significet, *Ischarioth* rectè homo ex Carioth interpretatur. *Macer Hierolexici pag.* 336.

62. Nullis amor armis gravius vulneratur, quàm suis, id est osculis. *Iohannes Baptista Ferrarius Senensis*, *Soc. IESV. Orat.* 8. inscripta Morientis DEI prodigium, *p. m.* 52. *Edit. Coloniens. in* 12. Clementer cum Christo agitur: non vulnere, sed osculo excipitur. O facinus ab ipsa humanitate barbarum! O crudelissimo dignam proditore Clementiam! Ut altissimè vulneratum facilè tradas in manus hostium, Deum, divinum ad cor perfido penetras osculo. Nimis enim nosti, ex amoris castris barbare transfuga, nullis amorem armis gravius vulnerari posse quam suis. Exclamare libet: Ubi mors non est, si in osculis est?

63. *Idem Oratione* 9. *pag.* 65. Tam atrox, tam insolens in DEUM parricidii scelus, non communibus lacrymis, sed præsu-

præfudato ſanguine deplorandum fuit. Oſculo filiorum aliquis vulneri proluſit, ut ex facili oris aditu omnium graviſſimè cor paternum vulneraret. Vulnerum jam ego reliquorum licentiam non admiror, dum tantum licuit oſculo in cor. Subi jam vincula prodite Pater, decet enim poſt oſculum proditoris amplexus vinculorum, neq; tui te filii aliâ ratione mitius amplecti nôrunt, quam vinculis.

64. *Idem Oratione* 11. *pag.* 67. Amor oſculo trahitur ad ſupplicium. Supervacaneas catenas jam captivo injicitis lictores. Prudentius lictorem agit anteſignanus Judas; ſola enim *amoris vincula oſcula ſunt.* O oſcula, funiculi Adam & vincula charitatis, ad quas præterea delicias Deum deducitis? Puderet dicere niſi deduci ſibi decorum ille exiſtimâſſet.

65. Oſcula hodie multis, plus quam merita, ut ſunt ſeculi, quod vivimus, mores perverſi, viam ad honores & lautiorem fortunam ſternere facetis, verbis innuit, & falsè ridet elegantiſſimus Orator & Poeta Kilonienſium, *D. Georg. Daniel Morhof, in Panegyrico Nuptiis Sereniſſ. Princip. Dni Chriſtiani Alberti, Poſtulati Coadjutoris Epiſcopatus Lubecenſis, & Celſiſſ. Dna Friderica Amalia, dicato, Litera G.* Alibi fœtida quædam & edentula anus nitido alicui & cincinnato Narciſſo, non Junonis Cinxiæ, ſed monetæ auſpiciis jungitur, & vel ex graveolentibus Oſculis bonus lucri odor capitur. Multis queis Veneris illa Myrtus non niſi Laureis intertexta arridet, per thalamos in Cathedras ſcanditur, & tribunalia, ſoliusq; ambitus cauſa ſponſa ambitur, quaſi verò quemadmodum Comitum Habspurgenſium oſcula diſertos facere credebantur; ita uxoris alicujus baſia doctos aut peritos reddant. Scilicet non in Poëtarum tantùm fabulis, ſed nunc quoq; viâ lacteâ in cœlum itur, nec tam ex lucubrantium lucernis, quàm ex nuptialibus tædis gloriæ faces accenduntur.

66. Pugio

66. Pugio Regius alterius corproi infixus cum osculo reverentiæ Regi traditur. *Iohannes Loccenius Historiæ Suecanæ Lib. 7. pag. 372.* De Regimine Erici XIV. Infelici suo fato Nicolaus Sture Suanthonis filius, Regis Consanguineus, & semper ei fidus, legatione sua & negotio Erici apud Cæsarem & Lothringiæ Ducem, ex animi sententiâ, ut sperabat, confectis, hoc ipso tempore ex itinere domum, & Upsaliam ad Regem redit, ac statim in vincula conjicitur. Quin Rex in ipso carceris cubiculo eum pugione transfigit; quem ille vulnere eductum Regi cum osculi veneratione reddit. Mox eum sicarius transfosso per oculum capite, & Regis satellites penitus obtruncant.

TANTUM.

MAN

Digitized by

MANTISSA,
EPIPHYLLIDES
SACRAS,
DE
JUDÆ INGENIO,
VITA ET FINE,
CONTINENS.

CAlamorum Magnetes insigni virtute insignes sunt. Trahunt ad se calamos, trahunt linguas, ut laudabilia hominum facta quilibet laudet, malorum molimina nemo non culpet ac detestetur. Sicut autem semper in iniqua quam in recta proclivius est humanum ingenium; ita debet illò trahi congruis auxiliis, undè labans avertitur. Confert oratione benesuada bonum animis ingerere, sed plus revera prodest agere exemplis, quam ambitiosa verborum pompa viam virtutis ostendere. Verba enim suis viduata factis & exemplis argumenta penè irrita sunt ad animas excitandas. Quapropter Mathatias ut animos suis filiis adjiceret, agone ultimo imminente, memor actionum, quas generosi Hebræorum Proceres ediderant, hos Heroes eis recensuit, ita natos circumstanter alloquens, 1. Maccab. 11. Mementote operum Patrum quæ fecerunt in generationibus suis & accipietis gloriam magnam & nomen æternum. Quin imo Deus ipse in humanis Judæos adhortatus, ut abstinerent à vitiis, Abraham proposuit eis in exemplum, ut ad amussim hujus Patriarchæ suam vitam reformarent. Si, inquit, filii Abrahæ estis, opera Abrahæ perficite. *Ioh.* 8. Habere sibi aliquem accommodatum ingenio nostro ut in speciem ejus componamur, *Seneca Philosophus*, salutare vocat consilium, *Epistolam.* 11. ita concludens; Jam clausulam Epistola poscit, Accipe & quidem utilem & salutarem, quam te affigere animo volo: Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit, nec immerito. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus quem vereatur, cujus

Digitized by Google

cujus auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qui non aspectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui sic aliquem vereri post, ut ad memoriam quoq; ejus se componat, atq; ordinet. Qui sic aliquem vereri potest, cito erit verendus. Elige itaque Catonem: si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum Lælium: elige eum cujus tibi placuit & vita & oratio, & ipsius animum ante te ferens & vultus, illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, aliquo ad quem mores nostri se ipsi exigant. Nisi ad regulam, prava non corriges. Quandoquidem exempla ut *Sebastianus Foxius, Marzillus Hispalensis, de Hist. instit.* ait, usq; adeo movent hominum animos, ut quoniam eo sunt illi ingenio, ut quod ab aliis fiat, sibi quoq; putent faciendum, vel vitia, etiam & scelera aliorum ipsi imitentur. Sumus enim omnes invicem veluti Simiæ dictorum & factorum nostrorum, sicut & Simiæ quoq; ipsæ nostri: ita cernimus hominis unius scelerati & impuri vitam, quasi morbum late serpentem & contagiosum, aliorum mores corrumpere: Sic mali Principes non tam detrimenti id rebus publicis afferunt, quod eas male administrant, quàm quod exemplo suo cunctos depravant; sic patres vitiosi, filiis sunt pravitatis causæ & exemplo. Juxta prudens Senecæ monitum CHRISTUM propono velut Typum virtutum omnium, ejusq; cultum sincero ex corde provenientem. Ille nempe nobis Christianis debet esse in exemplum, quia primum in unoquoq; genere est mensura cæterorum & regula, ad quam omnia conclusa tali genere concluduntur. Ita sacri quædam summa nobis erit obsequii, CHRISTUM imitando, palàm profitendo eum esse nostrũ mediatorem, salvatorem & redemptorem unicum, sicq; primas eidem deferre, sectando vias virtutum, quas in statu exinanitionis decurrit, est illũ supra modos omnes alios venerari. S. Cyprianus de duplici martyrio: Efficacius est vitæ quam linguæ testimonium, habent & opera suam linguam, habent suam facundiam tacente lingua. Ideo jus Cano-

nicum plus urget ad exempla virtutis exhibenda, quam ad loquelam intonandam. Canon. Ab exemplis sanctorum Patrum debemus arguere, id est, non allegando exempla Sanctorum, sed ea manibus exhibendo. Rationem affert jus sacrũ hoc Canone: In exemplum trahitur à minoribus, quod factum est à majoribus. Can. Moysi 8. quæst. 1. Can. cum quidem de jure jur. Quemadmodum autem antea Christum imitandum proposuimus, ita nunc Judam fugiendum sistimus. Judas supremus ille Diaboli minister, Salvatoris nostri mitissimi perduellis, omniumq; scelerum receptaculum, plurimos dudum acuit calamos, manus doctas armavit, ingenia varia exercuit; sed in sui ignominiam. Damnatus enim est in publico orbis theatro ab omnibus, communi Christianorum suffragio, ut nullus ejus vestigiis insistere gestiat. Uti pictores, cum imaginem ab imagine pingunt, identidem exemplaria spectantes, illorum lineamenta ad suum opificii usum transferre student: Sic qui studet omnibus virtutis partibus perfectum efficere, debet elaborare, ut quasi ad simulachra motu & actione prædita, vitam Christi omniumq; Sanctorum sæpe oculos animi convertat. Contra qui tenebras diuturnas expertus, tenebrarum tædio afficitur, sese ad lucem paulatim accelerat reducere: Sic & qui in scelesto & maligno aliquo vitiorum omnium fuerit exemplar contemplatus, ejusq; interitum attenderit, facile virtutis iter aggredietur, & hujus horrore, si male prius vixerit, fastidium prioris vitæ sibi maturè ingenerabit. Judam qui videt, speculum videt, in quo unicuiq; apparet quid faciendum quidve omittendum sit. Imo de illo verè idem, quod apud Virgilium Æneidos II. de doloso Sinone dictum reperitur, dici poterit:

> Adspice nunc Judæ insidias & crimine ab uno
> Omnia disce - - - -

Nemo Christum sequitur qui, degeneris discipuli proditionem diris non insequatur. Nemo Judæ mores fugit, nisi qui Judæ finem

nem timet vitamq; vitat. Attulimus quidem in superioribus de illo non pauca; non vero singula ex Patrum ac recentiorum quorundam Scriptorum lectione nobis observata: Agunt enim de vituperio Judæ Patres certatim & elinguis nemo silet; & ne Musæ in hoc uberrimo dicendi campo tacitæ viderentur, conduxerunt quidam illas ad hoc factum omni nequitia majus exterminandũ. Quapropter quæ nobis sparsim collecta sunt, definitis hic includere cancellis, & EPIPHYLLIDES SACRAS, certis inscriptionibus signatas, adjicere libuit. Image quasi hic Judæ suis, hoc est, atris coloribus inficitur, ut exquisita, sed lugubris pictura non nisi odium tristitiamq; animis piorum refricet.

TITULUS I.

DUO in cœtu Apostolorum fuerunt Judæ, alter bonus, alter malus, simulator & hypocrita impudens. Ex quo apparet, bonos semper malis mixtos esse.

1. *Clemens Alexandrinus Libro 2. Pædagogi Cap. 8. p. m. 211. edit. Paris. Anno 1612. in folio.* Nos autem docebit ipse Dominus Judam esse falsum pro adulterinum: Qui intinxerit mecum in catinum, dicens, hic me tradet. Vides convivam dolosum. Hic ipse Judas osculo prodidit Dominum. Fuit enim idem hypocrita & simulator, fraudulentumq; ac dolosum habens osculum, alium veterem imitans hypocritam, & populum arguens, propter quem dictum est, *Hic populus me labiis honorat, cor autem eorum longè est à me Esaia 29.*

Est ergò satis probabile, ipsum (Judam mysticè) significare o[illegible]m quidem, ut discipulum qui consecutus fuit misericordiam, fraudulentum autem, utpote proditorem, oleum venenatum. Hoc ergò erat, quod prædicebant pedes oleo delibuti, Judæ nempe proditionem, cum Dominus pergeret ad Passionem.

2. *Victor Antiochenus ad Cap. 14. Marci Tomo 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Venit Judas Ischariotes unus de duodecim. Quod unus de duodecim Apostolorum numero, una cum turba venisse scribi-

tur, id insignem Diaboli malitiam, infandamq; proditoris nequitiam & impudentiam arguit. Qui enim pari cum cœteris Apostolis honore & dignitate potiebatur, is eorum ducem & antesignanum se præbet, qui Christum ad supplicium & mortem petitum venerant.

3. *Origenes in Exodi Cap.* 15. *Tomo* 1. *Oper. pag.* 26. Judas erat Diaboli equus, sed donec adscensorem habuit Dominum, de equitatu fuit salutis. Cum cœteris enim Apostolis missus ægrotis salutem, & sanitatem languentibus præstabat. Sed ubi se Diabolo substravit, post buccellam introivit in eum Sathanas, & ascensor ipus factus est Sathanas.

4. *Bernhardus in Cœna Domini, Sermone* 3. *Tom.* 1. *Oper. Col.* 1724. Judas simulator fuit, ejus sanctitatem palliabat vultus Sophisticus. Nam religionem simulabat in facie, quàm non habebat in mente. Sanctitatem prætendebat in veste, quam alienabat à corde, foris agnus, in publico, intus lupus, in occulto. Foris Discipulus Christi, intus Discipulus Diaboli.

5. *Idem Col.* 1723. Nihil doloris gerebat qui astutam rabido portabat sub pectore vulpem. Non erat dolens, cui ingens dolor inesse debebat. O bonitas Redemptoris! O pietas Creatoris! neminem vult perire, sed omnes fieri salvos. Specialiter non designat traditorem suum, ne fieret impudentior vel inverecundior, manifestè deprehensus. Manifestat ergò crimen, & dat locum pœnitentiæ, ut proditor videns se latere non posse, agat pœnitentiam. Sed vir ille perditionis nullius pœnitentiæ lamenta suscipiens, talis vel pejor remansit, qualis fuerat prius, transiens in affectum cordis.

6. *Rupertus Abbas Tuitiensis, Tom.* 2. *Op. in C.* 12. *Iohann. Comment. L.* 10. *p.* 273. *Edit. Colon. Agrippin. in fol. An.* 1602. Teterrimus nebulo nequissimam invidiam, quâ de bono magistro malè sentiebat, & profundam avaritiam, qua Dominicis loculis non parcens, furtum inferebat, honesto nomine, id est, egenorũ palliavit curâ. Quis non miretur, quod talem conscientiam tali hypocrisi contegebat, quod insidiator misericordiæ, de necessariâ pauperibus misericordiâ tractabat.

7. *Nico-*

Digitized by Google

7. *Nicolaus Oranus de Juda Proditoris Apostasiâ, Concione 16. p. 177. Edit. Duaci Anno 1611. in octavo.* Imperator Caligula traditur maximè fuisse impudens, ut qui diceret, se nihil in suâ naturâ magis probare quàm inverecundiam. Pudor enim ut ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus revocat. Vox, ut ait *Erasmus*, magis digna carnifice quam Imperatore. Talis erat inverecunda illa vox hujus dolosi Judæ, quam magis dignam carnifice censeo quam Apostolo: Numquid ego sum, Rabbi? Benè de hoc impudente videtur locutus Sapiens Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absq; murorum ambitu, ita qui nescit in loquendo Spiritum suum continere.* Sicut urbs enim quæ talis est, facilè patet hostium insidiis, ita qui impudens est, & inverecundus in loquendo, præsertim cum manifestæ veritati repugnat, animam habet undiaquaq; patentem Diaboli suggestionibus. Undè nec mirum, quod postmodùm in eum ingressus fuerit, ut in eo plenè dominaretur.

8. *Antonius de Escobar & Mendoza*, Commentar. in Evangelia, Tomo 1. *Lib. 4. ad cap. Matthæi 26. cap. 1. pag.* 280. Non vacat à mysterio, duos fuisse inter Apostolos Judæ nomine vocitatos, ut unus dicatur Judas Jacobi, alter verò Jscarioth, quia Judas confessio interpretatur. Et ideò duos istos fuisse inter Discipulos, ut unus eorum teneret formam verè confitentium, quorum pars fideliter permanet cum Domino: Alter eorum partem exprimit, qui confitentur se nôsse DEUM, factis autem negant. Proptérea omnes transeunt cum isto ad avaritiam, ad dolos & fraudes, & commiscent se falsis fratribus.

9. *Paschasius in Matth. Lib. 12. Tom. 9. Bb. Pp. parte 2. pag.* 1198. Judas (Jscharioth) unus inter Apostolos numero erat, non merito, specie, non virtute, conjunctione ad tempus corporis, & non vinculo charitatis.

10. *Gregorius homil. 12. in Evang.* Regnum cœlorum quod præsentis temporis est, Ecclesia, decem virginibus comparatur, inter quas quædam prudentes, quædam fatuæ sunt, quia mali cum bonis & reprobi cum electis admixti sunt. Nam etsi patresfamilias

familias bonum semen spargant in agro suo, non deest inimicus, qui superseminet Zizania? quæ tamen utraq; usq; ad messem vult crescere. Quinimo teste *Chrysostomo*, majori sunt boni admirationi cum inter improbos vivunt, & eò magis eorum virtus animiq; generositas comprobatur.

TITULUS II.

JUdas triplex officium administravit, Officium nempe Receptoris Eleemosynarum, Dispensatoris in rebus necessariis, & Eleemosynarii, eorum quæ restabant. Nihilò tamen minus fur erat, qui multas recipiebat pecunias, easq; sibi applicabat. Fur, qui in necessariis non expendebat, quæ debebat; fur, qui concreditos sibi nummos superfluosq;, fingebat se dare pauperibus, & sibi retinebat. Mirum igitur alicui videri potest, cur Dominus ipsi loculos & Dispensatoris munus tradiderit?

11. *Augustinus Tractatu L. in Iohannem, Tomo 9. Oper. p. 151.* dicit, Christum id fecisse declarando, quod in Ecclesiâ non essent defuturi, qui bona raperent Ecclesiastica, qui ob id nobis esse scandalo non deberent, cum & inter duodecim Discipulos unus esset Judas.

12. *Cyrillus Alexandrinus Lib. 8. in Iohan. c. 7. & Chrysostomus homilia 64. in Iohan. dicit*, quod Christus cognoscens Judam avarum, & quod ipsum deberet ad mortem tradere, intuitu vilis pretii recipiendi, voluit ipsum inter manus & penes se habere positas pecunias, tantùm ut nihil ei deesset, ut hujus intuitu experiretur, utrum ejus desiderium satiaretur? Sed quid? quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

13. *Theophylactus ad Cap. 12. Iohan.* Propter illud ipsum, quod fur erat, Dispensationem ei permisit Dominus, ut omnem ei occasionem auferret; non enim poterat dicere, quod propter pecuniarum amorem eum prodiderit. Nam satis consolationis habebat ex marsupio, neq; marsupium gerens fidelis erat.

14. *Bernhardus Serm. 2. in Cœna Domini, colum. 1715. Tomo 1. Oper.*

Digitized by Google

Oper. Iste dum sitit lucrum, tendit ad laqueum, dum perdit vitam, lucratur mortem.

15. *Dionysius Carthusianus in Iohannis Cap. 12. v. 6.* Fur erat, & loculos, id est, repositoria habens, ea quæ mittebantur, hoc est, eleemosynas, quæ Christo dabantur ad sustentationem sui, & discipulorum suorum, vel ut ipse illas ulterius distribueret in pauperum usus. Multa quippe dabantur Christo ab auditoribus suis & fœminis religiosis: & quod Christo ejusq; discipulis superfluxit, fecit Christus dari egenis, propter quod & inopes multi eũ comitabantur. Christus quoq; officium procuratoris & dispensatoris commisit Judæ tanquam minus spirituali & inferiori. Nam & inter Apostolos ultimus comparatur. Talia ergò, quæ sic mittebantur in sacculos, quos Judas portabat, hoc est, in alios usus convertit & occultavit, decimum, ut dicitur, nummum furando.

16. *Rupertus in Iohann. Cap. 12. pag. 274.* Quare, inquis, Dominus noster omnia sciens, cum talem illum sciret, non solum Apostolum, sed & provisorem vel saccularium fecit Apostolorum? Ad hæc inquam: quare usq; hodie multos in Ecclesiâ suâ idem Dominus permittit esse præpositos similes ejus? Qui enim de Ecclesiâ aliquid furatur, Judæ perdito cõparatur. Quanti autẽ putas de Ecclesiâ furantur, abutentes ministeriô, quô, permittente Christô funguntur? Quanti rem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt, & non qualecunq; furtum, sed sacrilegiũ. Si crimina discernuntur in foro qualiscunq; furti & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de republica; & si non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ: quantò vehementius judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuit, nón undecunq;, sed de Ecclesia tollere? Igitur cum hodieq; multi sint Judæ similes, & cur ad ministerium Ecclesiasticum pervenire potuerint, interrogatur, certum quid respondere nequeamus, nisi quia multa permittit fieri DEUS, quæ non vult; de illo uno nõ temerè Judicium Domini discutiamus, præsertim cum ignoremus, utrum Dominus electione suâ loculos suos illi commiserit, an certe, (quod credibilius est,) ille se ingesserit, sicut pleriq; nunc Ecclesiasticis ministeriis,

Digitized by Google

nisteriis, tanta importunitate se ingerunt, ut nisi admittantur, penè graviora per discordiam animabus scandala, quàm si admittantur, rebus Ecclesiasticis damna inferant.

17. *D. Thomas de Aquino, in cap. 12. Ioh. addit* aliam rationem, ut minus digno cura temporalium committeretur, spiritualibus & magis dignis cura spiritualium. Ad hoc videtur etiam Paulus 1. Cor. 6. alludere, scribens: *Secularia igitur Iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Ministrare verò mensis erat temporale.

18. *Benedictus Pererius in Cap. 12. Iohan.* Disput. 2. p. m. 30. Hujus rei tres licet rationes minimè improbabiles afferre, Prima ratio ex Chrysostomo petita est. Erat Judas inflammato avaritiæ studio cujuslibet lucri advidissimus, ne itaq; ob avaritiam graviora animo conciperet & patraret scelera, permisit Dominus, ut pecuniolis suis avaritiam suam aliquatenus exsaturans à majoribus se maleficiis abstineret. Secundò permisit Dominus homini avaro & furaci dispensationem & conservationem pecuniæ, ut ostenderet, quàm parvi ipse penderet & pro nihilo pecunias duceret. Tertiò in illo Collegio Apostolorum erat Judas omnium minimus & imperfectissimus, cæteris itaq; Apostolis spiritualia tractantibus, Judæ administratio temporalium tradita est.

19. *Didacus Stella in cap. Luc. 6. Tomo 1. Oper. pag. 265. Edit. Lugdunens. in fol. Anno* 1580. Judas ultimo loco inter Apostolos recensetur, non quod posterior venerit ad Christi Scholam, sed quia traditor & iniquus fuit. Sicut enim Johannes ponitur in actis secundo loco, propter ipsius excellentiam: Sic Judas ponitur in infimo loco, propter ejus vitæ obscuritatem & nequitiam. Adde etiam, quia temporalium præsertim habuit administrationem.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS III.

JUdas habebat malum propositum, sive debile fundamentum, ut invidus & insipientissimus mercator, ideoq; peccatum ejus frivolè commissum, propter varias rationes gravissimum existimari meretur, etsi non sine rationibus Dominus à discipulo se tradi toleravit.

20. *Athanasius in Quæstionibus Parabol. Sacræ Scripturæ, quæst.* 44. exponens verba Matthæi Cap. 7. Homo quidam domum suam ædificavit super petram, inquit, quis est ille homo? Sanctus Petrus. Petra Christus, Domus fides, ventus Diabolus est. Qui verò super arenam ædificavit, Judas est. Arena siquidem sterilis.

21. *S. Paulinus ad Sulpitium Severum Epistola* 3. Traditor Judas, qui recepto corde suo Zaboli spiritu mulieris unguentum Christi pedibus invidebat. Verùm proditor antequam proderet Dominum, perfidiam suam prodidit, quem non pauperum, sed furtorum suorum cura commoverat, & livor mentis invidæ, ut unguentum illud, quamlibet pretiosum, Dominici tamen sanguinis comparatione vilissimum, pretiosius corpore salutari judicans, indignaretur in fœminam piè prodigam, quam ipse Dominus bonum in se opus testatur operatam, docens egentium curam esse posthabendam, sed sibi tantùm, ut in eo ostenderet, ut corde perverso fidei misericordiam prætulisset, cum fomes operum fides sit, & præceptis suis præstet ipse præceptor, nisi quod in hoc quoq; filius perditionis ostendit, quàm vilem CHRISTUM haberet, ut qui unguentum, quod supra CHRISTUM effundebatur, perire dixit, & ideò non est in pretio sanguinis CHRISTI, quia habere Redemptorem non potest, quem maluit habere venalem, & jure commercio vitæ mortis contractor excluditur, suo ipsius damnandus judicio, quod triginta argenteis vendidit eum, quem mulier, ut ipse taxaverat, unxit trecentis. Sed in hoc perversus,

quod ipsum vili æstimans Dominum, unguentum illud, quod in salutarem nobis ejus sepulturam præmittebatur, carò æstimavit.

22. *Nazianzenus orat. 27. p. m. 689.* Invidiæ tabes proditorem Judam effecit. Hæc & illum laqueo dignum exiguâ pecunia illectum proditorem fecit.

23. *Hieronymus Baptista de la Nuza*, Tractatus Evangelici parte secundâ, §. 14. pag. 387. Non solum Judas impiissimus fuit vendendo Christum, sed insipientissimus & stultissimus. Erat Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ DEI erant absconditi; erat is, de quo dictum est, *nescit homo pretium ejus*. Jobi 28. 13. Et iterum Sapientiæ 7. 9. *Omne aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & quasi lutum reputabitur argentum in conspectu illius.* Decrevit Judas illum vendere, & tanquam mercem quandam exponere venalem. Et quibus persolvendum tradidit? In quo emporio eum vendendum exposuit? Abiit ad Principes sacerdotum, & ait illis, quid vultis mihi dare &c. Vide insipientiam & stultitiam venditoris. Primò ille elegit emporium, in quo Christus nulla æstimatione habebatur. Erat ille, ut dictum est, pretii ac valoris omnibus modis infiniti, & solus DEUS poterat justè illum æstimare, qui solus verum ac legitimum ipsius comprehendebat valorem, quem nulla creatura poterat cõprehendere. Si autem, ut dictum est, nescit homo pretiũ ejus, multò minꝰ illi quos excæcatos in Christi cognitione & æstimatione tenebat malitia. Secundò Mercatores illi nõ quærebant mercẽ hujusmodi à venditore, sed ipse eam spontè offert, unde minori pretio erat æstimanda, nam ultroneæ ac oblatæ merces à venditore vilescunt. Tertiò, illi Mercatores erant avari, imò ipsa avaritia, quos jam à longè Propheta Amos contemplatus dixerat Cap. 9. v. 1. Avaritia in capite omnium. Quartò crudeles, qui alieno damno minimè compatiebantur, tantummodo proprio commodo inhiantes, inde ad Judam propter proditionem discruciatum dicebant, quid ad nos? tu videris. Tandem Judas non postulavit magnum pretium, sed illis reliquit, ut sibi

Digitized by Google

ut sibi bene-visum pretium impenderent, hoc ipso intelligere volens, exiguum omnibus modis sibi exhibendum. Si enim quis avarissimo mercatori mercem emẽdam rogando offerat, cui relinquit pretium ad sui voluntatem dare, certum est, non nisi vilissimum pretium accepturum, quantumcunq; sit pretiosa res, quam vendit. Quantum ergò pretium poterat Judas ab hujusmodi emptoribus sperare, qui avarissimi erant, & rem, quam ipsis vendebat, non æstimabant, imò contemnebant, quam ipse ultrò eis offerebat, & ut emerent, rogabant, pretium illis constituendi relinquens.

24. *R. P. Henricus Seynensis, Prædicator Capucinus in Anno Ecclesiastico, Tomo 1. de Passione Domini, pag. 219. seq. Edit. Colon. in fol. Anno* 1677. Modus, quo usus est Judas ad vendendum Dominum suum, manifestè ostendit, eum fuisse latronem, cum abiens ad principes sacerdotum, ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Quis unquam vidit mercatorem reposuisse mercem suam voluntati illius, qui voluerit eam emere? Numquid non diceretur hic esse stultus, aut latro, qui non cognoscens valorem mercis, quam suffuratus est, contentus esset pretio, quod sibi pro ea daretur? Proprium est enim latronibus dicere, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam mercem meam? Ipsi cupiunt quamcitò vel vili pretio illam tradere, veriti ne cum suo latrocinio apprehendantur. In hoc ergò Judas ostendit se esse latronem cum Judæis ait. Quid vultis mihi dare &c. Quasi diceret eis, non potestis mihi dare sic exiguum pro eo, ut illum non vobis tradam ad hoc, ut de illo disponatis secundum beneplacitum vestrum. At illi constituerunt ei triginta argenteos. Judæi obtulerunt igitur ei triginta denarios, ut ostenderent, quam pauci æstimarent Dominum nostrum, quod vehementer augebat injuriam, quæ irrogabatur ei. In quo mihi videntur Judæi se gessisse erga Judam non secus ac se gerunt Domini erga servos suos, cum afferunt ipsis aliquod bonum nuntium; ajunt enim illis: ecce pecunia ad emenda tibi calceamenta. Hoc ego non adinveni, sed istud me edocuit Amos Propheta Cap. 2. v. 6. qui prædi-

Digitized by Google

cens venditionem Salvatoris peragendam à Juda, & pretium pro illo dandum, dicit, quod vendiderit justum pro argento, & pauperem pro calceamentis.

25. *Alexander Ales in Psalm. quadragesimum, num. 10. fol. 115. facie primâ*, Judæ peccatum gravissimum esse propter 3. Rationes scribit, I. Quia Christus ei erat pacificus, vel ideò nequius fuit eum tradere, quod notatur cùm dicit: *homo pacis meæ*, id est cum quo ego pacem habebam, licet ipse mihi non ita. II. Quia familiaris, quod notatur cum addito: *in quem speravi*, id est sperare potui, vel debui; significat etiam usum communem eorum, qui in suis familiaribus confidunt. III. Quia beneficus, unde dicit: *qui edebat panes meos*, ad litteram, unde dixit Luc. 22. *Ecce manus tradentis me mecum est in mensâ.* In primo redarguitur Judas de infidelitate, in secundo de deceptionis fraude, in tertio de seditione. Et notandum, quod propter multas causas Christus voluit tradi ab eo, qui videbatur esse amicus illius, Prima ratio est, ne homo ponat spem suam in homine. Jeremiæ 9. *Maledictus qui confidit in homine, vel qui ponit carnem brachium suum.* Secunda, ne homo se credat homini. Johannis 2. *Ipse autem IESVS non credebat semet ipsum eis, eò quod ipse nôsset omnes.* Jeremiæ 12. *Fratres tui, vel domus patris tui ipsi etiam pugnaverunt adversus te, clamaverunt post te plenâ voce, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona.* Tertia ratio est, ut homo Christianus discat persecutionem sustinere, non solum ab inimicis, sed à domesticis, Johan. 15. *Non est servus major Domino suo, si me persecuti sunt, etiam vos persequentur.* Quarta est, ut homo ab amicis & familiaribus sibi caveat, Eccles. 6. *Ab inimicis tuis sperare, vel ab amicis tuis, attende.* Micheæ 7. *Ab ea quæ dormit in sinu, custodi claustra oris tui.* Ibidem, *Nolite credere amico, vel nolite confidere in duce.* Quinta est, ut ostenderet, quod domestici efficaciores sint ad nocendum. *Gregor.* Diabolus ubi se propriis viribus

Digitized by Google

viribus nihil adversus nos proficere conspicit, per linguas nobis adhærentium sævit.

26. Gemina his vide ex *Dionysio Carthusiano in Psalm* 40. *v.*10. *apud Henricum Seynensem Tomo* 1. *Anni Ecclesiastici*, *pag.* 217. *Hieronymus*: Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Matthæi 7. Inimici hominis domestici ejus.

27. *Cyrillus Alexandrinus in Iohann. Cap.* 18. Qui modo in eadem mensa cum Christo cœnabat, qui sanctum ejus panem cum aliis comedebat, qui ad pietatem exhortantem Christum audiebat, qui deniq; illud percepit; *unus vestrûm me tradet*, ab ipsa mensa exiliens curriculo abiit ad mercedem Judæorum: non pietatis verborum recordatus, totius spei futuræ oblitus, nullam datæ Apostolis à Christo dignitatis curam gerens, ac ut uno dicam verbo, omnibus bonis tam parvum, tam vile præponens argentum, rete ac laqueus Diabolicus Christo, & Judæorum impietatis eximius princeps factus est. H.I.

28. Ut enim vulnera incurabilia, neq; lenibus, neque austeris Pharmacis curantur, sic & anima interdum ubi semel vitiis capta, iisq; penitus immersa fuerit, ad ea, quæ juvare illam possint, se convertere renuit: & tametsi quis mille offerat remedia, nihil proficit, sed quasi omninò surda, aut potius mortua esset, nullum ex admonitionibus fructum capit, non quod non possit, sed quod nolit juvari. *Theophylactus in Catena Lucæ 22. apud Corderium.*

TITULUS IV.

QUamvis Judas in sacris homo & Diabolus audiat, tamen aliquando à Domino nomen amici obtinuit, uti similiter in scripturis legitur, neq; illud sine sufficienti causâ.

Didymus

29. *Didymus Alexandrinus, in Epist. Judæ Enarrat. Cap. 1. Tomo 4. Bb. Pp. pag. 264.* Voluntatis nempe Judæ, non essentiæ, nomen est Diaboli. Sicut enim in Juda dicendum est, cum substantiam ejus significamus, hominem dicentes eum, mores verò, cum Diabolum appellamus. Agnoscentes à Salvatore, qui dixit discipulis: unus ex vobis Diabolus est.

30. *Rupertus in Cap. Iohann. 6. Commentar. Lib. 7. pag. 214.* Tomo 2. Oper. Diabolus non naturæ, sed pessimi accidentis. Græcum nomen est, & interpretatur deorsum fluens. Quo nomine rectè appellatur Angelus ille damnatus & perditus, qui cum bene esset conditus, spirituum in altitudine cœli conversantium maximus, vitio suo deorsum fluens, per superbiam, ad profundum inferni devolutus, factus opere, & dictus nomine est Diabolus. At verò Judas deorsum fluxit, & ipsam ejus defluxionem Evangelista patenter expressit, dicens: *hic enim erat eum traditurus, cum esset unus de duodecim.* Quis enim nesciat; gradum Apostolicum excelsiorem esse cunctis ordinibus sanctorum, tam veterum, quam novorum; Item, quis ignoret traditionem, qua infelix ille tradidit Dominum, scelus esse profundissimum? Igitur cum maledicit impius Diabolum, maledicit animam suam, videlicet, eò quod anima impii deorsum fluxerit, & non aliter nisi deorsum fluendo impia facta sit. Rectè Dominus istum impietatis signiferum, cujus anima totis conatibus in perditionis suæ locum profundum, jam sublimi Apostolici culminis honore defluebat, Diabolum appellat, quâ adhuc hypocrisi Apostolicum munus exequente, nequior nemo retrò abierat.

31. *Simon de Cassia Lib. 8. Cap. 31. fol. 228. facie 1.* Nullum peccati genus Salvator omnium tacuit, quod suo miro modo, loquendi verbis explicitis & parabolicis non reprehenderet. Inquit enim semel Apostolis de suo modo intelligibili ab eis sermone mirantibus, *Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus est?* Diabolus igitur Angelus malus, Diabolus homo iniquus. Angelus irreconversibilis est. Diabolus non est natura creata seu ex creatâ naturâ, seu ex natura mutatâ, sed quædam depravata per seipsum

Digitized by

ipsum voluntas. Nec homo natura Diabolus est, sed quadam voluntate, conservatâ iniquitate. Et cum homo usq; ad finem per liberum arbitrium mutabilis maneat, Diabolus à Christo non vocatur, nisi ab ipso à malo proposito immutabilis præsciretur. Sciebat perfectè Christus à Juda se tradendum, ad quod malum animum suum prævidebat, idcircò eum Diabolum appellat, non Diabolicum, aut Dæmoniacum, sed Diabolum, quod non est nomen naturæ, aut iniquitatis abjiciendæ, sed nomen incorrigibilis voluntatis, non ex parte volentis efficere omnia, & animos inmutabiles facere mutabiles. *Unus ex vobis Diabolus est.* Non elegi, sed est, non ex me, sed ex seipso, quod malus est. Sed qui sunt in carne Diaboli, quorum Judas primus à Christo in hominibus, in voce non à re nomen accepit? Hi sunt, qui omnem naturalis ingenii acuitatem ad pessima ordinaverunt, non dormientes quietè, nisi mala prævisa perficiant, & nisi damna inferant innocentibus, non quiescunt; qui ad omnium deceptionem intendunt fidem, nemini servant charitatem, id est, struunt concordiam, & pacem frangunt, justæ conversationis vitam confundunt, infruniti animo, lapsi verbo, moribus non modesti, præsumtores in divina, humana scelerata lege tractantes, nemini se colligantes ad bonum, ad malum verò quousq; perficiatur, efficiuntur fidelissimi complices.

32. *Vincentius Regius, S. I. Theologus, Evangelicarum Dilucidationum libro 4. Cap. 21. num. 63. pag. 875. Edition. Coloniens. in fol. Anno 1615.* Cyrillus aliiq; Judam dicunt appellatum esse Diabolum ἐμφατικῶς, scilicet ad exaggerandam ejus malignitatem & malitiam, quod ea Diabolica magis censenda sit, quam humana. Sic nos perditissimos homines vulgò vocamus Diabolos, nam quemadmodum inquit Cyrillus, qui adhæret Domino, unus Spiritus fit cum eo, ita & qui penitus adhæret Diabolo, & ipse fit Diabolus. Eodem modo accipiunt Diabolum Chrysostomus, Theophylactus, & Euthymius. Vocat ergò Diabolum, non quod naturâ, sed quod imitatione Diabolus sit. Itaq; secundum hanc expositionem, Diaboli nomen ut proprium sumitur. Alii

ut appellativum seu commune nomen interpretantur, significans calumniatorem, criminatorem, vel mendacem, vel adversarium. Inde dici potest Judam Diabolum vocari Joh. 6. 20. quia & piis operibus repugnabat, id est adversabatur, & calumniabatur, atq; accusabat Christi facta, & Apostolorum, quasi magicè fierent, & qui illos delaturus erat apud Principes Judæorum. Alludit autem Dominus hoc nomine ad casum Diaboli de cœlo, quasi Apostoli omnes electi boni fuerint, ut Angeli boni conditi, unus tamen Diabolus in veritate non stetit, sicut nec Judas. Deinde sicut Diabolus ab initio homicida fuit, quod decreverat Christum interficere & in membris persequi: ita Judas à Deo deficiens ad impiorum partes, futurum erat, ut Christum quæreret interficere, & tandem neci dare. *Confer Cyrillum Alexandrinum libro 4. cap. 30. In Iohannem, & Gregorium lib. 13. Moralium, cap. 17. Augustinum super Genesin ad literam, cap. 26.*

33. *Basilius Seleuciensis, Orat. 31. pag. m. 168. seq. Edit. Paris. in folio, Anno 1622.* Cur Dominus Judam amicum, Petrum autem Sathanam vocet expendit, scribens, Dominus Petrum increpat passioni per amorem obviam eunti, & dicenti Matthæi 16. Absit hoc à te Domine. Respondet Dominus: hæc ego præpediam, Petre! hæc inhibeam? hæc ne eveniant, obstabo? vade post me Sathana, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Verùm quæ hæc est asperitas verborum, Domine? Quæ hæc formidanda in Petrum increpatio? Modo audivit: Beatus es, Simon Barjona; & nunc Sathanam vocas Apostolum? Modo dicebas, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: Et nunc scandalum Diaboliq; appellas instrumentum! Etsi Judas venditionem molitur, cædem facit, te contra cum Judæis compositione transit: non tamen increpatur. Unguento videt honorarium, indignatur & pretii jacturam sollerter appellat. Ut quid perditio hæc? potuit istud venundari multô. Verbis mores suos redarguit: nec indignaris, nec increpas, contra verò miserabili sermone iras disjicis: quid molesti estis huic mulieri, mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum

Digitized by Google

meum ad ſepeliendum me fecit &c. Vidiſti, ô Domine, cum militibus & armis & fuſtibus invadentem, nec dixiſti, vade poſt me Sathana, non verbis invertiſti non reterritaſti, quin potius ad cœpta hortatus es. Amice, ad quid veniſti? opus perſequere, tam audax facinus ne differ, venditionem effectu firma. Es contra Judam talis? Et Petrus amoris præmium fert contumeliam? Feritur qui parcit, & ex ignoratione offendens verbis vapulat. Næ, inquit, perhumanus Salvator, ubi enim ulcus eſt immedicabile, ibi pharmacum inutile, ubi autem curationis ſpes, ſectionem induco curationi. Cum agnoſco diſcipulum, eſto, contumeliam, dicam, inſtruo, cum alieni ſunt mores, ægritudo eſt inſanabilis, & unius ignorantiæ medeor, & alterius ſuperbiæ vim affero.

34. *Bernhardus* indignatur in homines memores injuriæ acceptæ, conſiderans Chriſtum adeò beneficum ſuis inimicis, ut non etiam dedignatus ſit Judæ oſculum præbere, cui antea pedes luteos abſterſerat, eſi proditori. Profecto ille cui familiaris erit illa Bernhardi Meditatio, eoſdem quos olim Bernhardus, & ipſe patietur amoris æſtus, factus æquior inimicis. Ut nempe Sol incurrens in nubem roridam, in eam inducit imaginem Solis; ita is qui alta mente recolit manſuevos Chriſti mores, imbibit ejus propitiam inimicis indolem. Ut familiaris ſit illa meditatio, accipe *Bernhardi* verba *ex Sermone de Paſſione Domini.* Te perditiſſimi traditoris tui perfidia non latebat, quandò in cœnâ oblationis etiam coram ipſo genu flexus procumbens, maledictos pedes ejus veloces ad effundendum ſanguinem tuum ſanctiſſimis manibus tuis attrectâre, lavare & extergere dignatus. Cur autem adhuc extento collo ambulas ô terra & cinis? Adhuc te ſuperbia elevat? Adhuc te Impatientia exagitat? intuere humilitatis & manſuetudinis Dominum Jeſum, univerſæ creaturæ factorem, tremendum judicem vivorum, & mortuorum, ante pedes hominis, & traditoris ſui genua incurvantē. Diſce quia mitis eſt & humilis corde, & confundere in ſuperbia tuâ, & erubeſce in patientiâ ſuâ. Hoc quoq; erat manſuetudinis tuæ Domine, perfidū illū in cœ-

tu fratrũ detergere, & palam confundere noluisti. Accedentem ad osculum sanctissimi oris tui trucem bestiam aversatus non es, sed os, in quo dolus inventus non est, ori quod abundavit malitia, dulciter applicuisti. Innocens agne Dei, quid tibi & Lupo illi? quæ conventio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis tuæ, Domine fuit, ut omnia illa exhiberes, quæ pravi cordis pertinaciam emollire possent.

TITULUS V.

NOmen, quod aliquis cum infamibus commune habet, nullam contumeliam infert, dummodo ipse probus sit; sic nomen Judæ Judam non infamavit, sed detestanda ejus malignitas, quæ in certis capitibus consistit, ea propter Christus ipsi Væ minatur. Uti autem in Juda certa mala reprobanda, sic in Salvatore certa bona comprobanda occurunt.

35. *Oranus de Apostasia Judæ, concione 17. pag. 188.* Nihil virtuti aut saluti obesse potest, si externum nomen cum infamibus ac reprobis sortiaris, modo non sis eorundem criminum particeps. Ob id enim nullus damnabitur, quod Cain, Nimrod, Cham, Pharao, Abyron, Herodes, Judas, deniq; appelletur, nisi eorum impietatem fuerit secutus; sicut nec è contrà aliquo nomine Justi insignitus justus censebitur, nisi mores justorum imitetur.

36. *S. Bonaventura, sermone 1. Dominica in Quinquagesimæ, Tomo 3. Oper. pag. 63. Edit. Rom. in fol. Anno* 1596. Judæ magna malignitas est propter tria: Primò propter confidentiam securitatis & amicitiæ: Secundò propter excellentiam dignitatis Apostolicæ: Tertiò ob concupiscentiam cupiditatis avaritiæ. Ex his tribus conditionibus potest apparere, quia nulla sub cœlo major fuit malignitas, quam illa Judæ, qui tanquam falsus amicus in datione osculi, tradidit verum amicum, & tanquam ingratus Discipulus, imò Apostolus, tradidit benignum Magistrum, & tanquam cupidus & avarus, vili pretio vendidit justum & pium, imò sum-

Digitized by Google

summum bonum. Primò magna fuit malignitas Judæ in tradendo Domino propter confidentiam securitatis & amicitiæ. Judas enim non fuit tractatus tanquam extraneus amicus, vel suspectus amicus, imò tanquam amicus securus, dum non solum factus est à Christo de familia sua, comedendo & bibendo panem in mensa Christi, cum cœteris Apostolis, sed etiam factus est dispensator temporalium totius familiæ, & ob hoc conqueritur in Psalmo 40. Dominus: *Homo pacis mea &c.* Ecce falsa datio simulatæ pacis, unde ei dicit Jesus: *Iuda, osculo filium hominis tradis?* Chrysost. cum dicitur: *Pax cælo in osculo temerè traditur*, alligatur omni nexu: à falso veritas accusatur. Secundò magna malignitas fuit Judæ in tradendo Dominum propter excellentiam dignitatis Apostolicæ. Judas enim non solùm ad gratiam & ad doctrinam fidei est vocatus, sed etiam ad dignitates Apostolatus est assumtus, dum eum Christus inter duodecim dignatus est adnumerare, unde de hoc ipso dicit Dominus: *Vnus ex vobis, scilicet duodecim, me tradet.* Similiter unus ex 12. qui dicitur Judas &c. Tertiò magna fuit malignitas Judæ propter concupiscentiã cupiditatis avaritiæ. Unde dicit Judas Principibus Sacerdotum: *Quid vultis mihi dare, ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ipsi triginta argenteos.* Magna siquidem fuit istius iniquitas proditoris, si consideremus pro quanto vendidit Dominum, quia non magno, sed vili pretio, scilicet triginta argenteis. Major verò, si consideremus, quibus tradidit & vendidit, quia non amicis, sed inimicis & extraneis quærentibus animam ejus. Maxima, si consideremus, ad quid eum tradidit & vendidit, quia non ad serviendum, sed illudendum, flagellandum, conspuendum & crucifigendum. Sed certè si consideremus quis venditur & traditur, infinita est ejus iniquitas, quia Rex Regum, & Dominus Dominantium. Et propter hoc Dominus dicit Pilato: *Majus peccatum habet qui me tibi tradidit.*

37. *Oranus, Conc. 17. de Apostasia Iudæ.* Christus ipsi maledixit, Matthæi 26. Væ, per quem filius hominis traditur, *I. Quia fur erat.* Furibus enim & latronibus Scriptura Væ minatur.

Esaiæ 33. Væ, qui prædaris, nonne & prædaberis, qui prædicas, non furandum, furaris. 2. *quia erat hypocrita.* Christus autem Matthæi 23. ad Pharisæos dicit: *Væ vobis, Scribæ Pharisæi, hypocritæ &c.* 3. *quia avarus erat.* Abacuc 2. dicitur: *Væ qui multiplicat non sua.* 4. *Quia male Apostolatu suo fungebatur, maledicto subjacebat.* Jeremiæ 33. *Væ pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ dicit Dominus.* Et Ezechiel 34. *Væ pastoribus, qui pascebant semet ipsos.* 5. *Quia scandalum reliquis Apostolis dabat.* Inde in eum quadrat Symbolicum illud Lucæ, 17. *Væ illi, per quem scandalum venit.* 6. *Quia deficiebat à Christo.* Eccles. 41. *Væ vobis impiis, qui reliquistis legem DEI.* Oseæ 7. *Væ eis quoniam recesserunt à me.* 7. *Quia deceptor & traditor futurus certò sciebatur*, non poterat non pati maledictum traditoribus edictum Abacuc 2. *Væ, qui dat potum amico suo miscens fel.*

38. *Alexander Ales in Psalm.* 108. *fol.* 312. sex mala reprobanda in Juda, & sex bona in Christo comprobanda. Quia Judas & populus *persecutus est hominem* 1. *inopem*, Christum videlicet, qui ita fuit inops, ut non haberat ubi caput reclinaret. 2. *Mendicum*, qui à Samaritana aquam petiit. 3. *Compunctum corde*, id est, qui compatiebatur peccatis hominum, hunc inquam persecuti sunt, *mortificare*, id est, ut mortificaretur. Hæc omnia ad crudelitatem pertinent. Specialius autem possumus in versu 15. sex mala vel reprobanda in Juda & Judæis, & è contrario sex bona & approbanda in Christo observare. *Persecutus est.* Ecce persecutio in Judæis. *Hominem.* Ecce inhumanitas. *Inopem.* Ecce crudelitas. *Mendicum.* Ecce contumelia. *Compunctum.* Ecce inclementia. *Mortificare.* Ecce homicidium. Iterum, *Persecutus est.* Ecce patientia in Christo. *Hominem.* Ecce mansuetudo. *Inopem.* Ecce paupertas. *Mendicum.* Ecce verecundia. *Compunctum.* Ecce cordis afflictio. *Mortificare.* Ecce passio.

TITULUS VI.

RAdix omnium malorum avaritia Judam excœcatum pessum dedit.

39. Grave est ἔγκλημα quod *Paulus Ephes.* 5. *v.* 5. avaritiam vocat Idolo-

Digitized by Google

Idololatriam, in quam acerrimè *Chryſoſtomus invehitur*, *Tomo 2. Oper. homilia 81. in cap. Matthæi 26. fol. m. 142.* Avaritiæ incredibilis furor Judam & proditorem nequiſſimum & facrilegum nefandiſſimum fecit: audiatis hæc attentius avari, qui graviſſimo Judæ morbo laboratis: audiatis, inquam, & teterrimam hanc ægritudinem fugiatis; namq; ſi qui unà cum CHRISTO vivebat, ſi qui doctrinam CHRISTI audivit, ſi qui ſigna fecit, in profundiſſimum malorum barathrum ex hac ægritudine præcipitatus eſt; multò facilius vos qui, nec Scripturas audiſtis, & ſecularibus rebus affixi eſtis, hic morbus aggredietur, niſi jugiter atq; perpetuò vigiletis. Quotidie ille cum eo erat, qui non habebat ubi caput reclinaret, & quotidie & verbis & operibus inſtituebatur, ut non argentum, non aurum, non duas tunicas habere vellent, & tamen reprimere ſe non potuit. Quomodo igitur tu ſperas absq; magna cura & diligenti ſtudio contagionem hujusce morbi effugere? terribilis certè, terribilis hæc bellua eſt, ſi tamen volueris, facillimè eam ſuperabis: non habet enim à natura originem hæc cupiditas. Nam quæ à natura ſunt univerſis hominib9 communia ſunt, hæc autem cum omnibus non inſit, ex deſidia ſolùm originem trahit, inde naſcitur, inde augetur, inde conſervatur, cùm aliquos in ſervitutem ſuam attraxerit, confeſtim illis præter naturam vivere perſuadet. Peſſima nempe omnium hæc paſſio eſt, hinc ſepulcrorum violatores, hinc homicidæ, hinc bella & pugnæ, hinc alia quam plurima mala oriuntur. Ubiq; certè avarus inutilis eſt, nec ad imperandum exercitui, nec ut præſit populo, commodus. Cur dico in rebus publicis, cum in privatis etiam inutilis ſit? Si uxor ducenda eſt, non probam, ſed impudentiſſimam omnium pro pecunia eliget. Si domus emenda, non eam quæ homini libero conveniat, emet, ſed quæ multis poſſet locari. Si ſervi & quicquid aliud comparandum eſt, viliſſimum ſemper inquiret. Quid minora percurro? Si regnū orbis invaſerit, cœteris omnibus miſerior tamen eſt, atq; pauperior. Terrarum peſtis, urbium pernicies, ſingulorum calamitas. Non enim quæ cœterorum ſunt, quaſi ſua tutatur, ſed veluti

veluti unus ex multis omnia rapit, pauciora putans cœteris omnibus habere. Nam cum cupiditati eorum quæ nondum possedit, ea quæ habet, confert, nihil prorsus habere opinatur, propterea quidam ait Eccles. 10. *Nihil esse avaro iniquius.* Qui avarus est, etiam se ipsum perdit, avarus communis omnium hominum hostis. Avarus non parum dolet, quia terra pro spicis aurum non profert, quia fontes non manant auro, quia montes loco lapidum non aurum habeant. Avarus fertilitatem temporum molestè fert, communi felicitate contrahitur, omnemq; fastidit causam, unde argentum colligere non potest, è regione verò cuncta suffert, unde duos solummodo obolos capere possit, omnes homines tam pauperes quam divites odio persequitur, pauperes ne quid ab eo petant; divites, quia quæ illorum sunt non possidet. Universos enim simpliciter quæ sua esse deberent, occupare putat, ac ideò quasi ab hominibus lœsus, omnibus infensus est.

40. *Idem in Epistol. ad Philippenses cap. 2. homilia 2. apud Balthasarem Corderium in Catena* sexaginta quinq; Patrum Græcorum in Lucam, cap. 22. pag. 543. Edit. Antverp. in fol. Anno 1628. Unde in hoc consilii venit (Judas?) ex avaritia. Fur erat, triginta argenteis Dominum prodit. Dominum, inquam, orbis. Quid istâ insaniâ pejus? quapropter & omnes Evangelistæ ista narrarunt, ut nos refrenarent. Procul malum hoc fuge. Non enim hoc solum est avarum esse, multas pecunias desiderare, sed omninò pecunias amare. Gravis est avaritia, plura quam opus sit, desiderare. Non enim auri talenta tunc erant, quæ proditionem suadebant. Triginta aureis ipsum tradidit, itaq; avaritia non demonstratur in eo, si plura accipiantur, sed multò magis si pauca. Vide quantum malum iste propter modicum aurum commiserit, imò verò non propter aurum, sed propter argenteos. Non potest, non potest, inquam, fieri, ut homo avarus unquam Christi faciem videat. *Confer in cap. 6. Iohann. homil. 47. Tomo 3. Oper. fol. 49.*

41. Avaritiæ triumphum in Judam *Aurelius Prudentius in Psychomachia* hoc modo concinnat:

Non-

- - - - - - Nonne triumphum
Egimus, è Scarioth? magnus qui discipulorum
Et conviva Dei, dum fallit fœdera mensæ.
Haud quaquam ignarum, dextraq; paropside tingit,
Jucidit in nostrum flammante cupidine telum.
Infamem mercatus agrum de sanguine amici.
Numinis obliso luiturus jugera collo.

42. *Ambrosius enarrat. in Psalmum 35. Tomo 2. Oper. pag. 862. Edit. Parisf. in fol. Anno* 1587. Quid de Juda proditore loquar, qui quæsivit avaritiam & invenit sacrilegium, dicens, quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Nec expletus pauperum spoliis ad plenitudinem criminũ gravissimorum crimina serendo pervenit, pia miscens charitatis sacramenta flagitiis, cum diceret: quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum: ut verè de eo dictum dubitari non queat, *Verba oris ejus iniquitas & dolus, noluit intelligere ut bene ageret.* Oscula labiis ferebat, offundebat venena pectoribus. Meditabatur acerba supplicia, gratiæ pignus afferebat. Benè ergo Propheta addi fecit, *Noluit intelligere ut benè ageret.* Non enim per naturam deliquit, sed per voluntatem. Deniq; Apostolus erat, audiebat quotidie divina mandata, discebat cœleste mysterium. Potuit intelligere ut bene ageret, si voluisset. Videbat sanari paralyticos, cœcis refundi lumen, mortuos resuscitari, non debuit intelligere, quod Deus esset, qui talia posset operari? sed intelligere noluit; quia avarus homo & pecuniæ intentus à cognitione divinitatis vigorem suæ mentis avertit. Unusquisq; enim qui se flagitiis ingurgitaverit, non vult intelligere, quæ cœlestium mandatorum sunt, ne revocetur à vitiis.

43. *Chrysostomus homilia 82, in Matthæum Tomo 2. Oper. p.* 143. Talis nempe res avaritia est, amentes, stolidos, impudentes, canes pro hominibus, imò verò & canibus pejores, & Dæmones à canibus facit. Qua fiebat ut Judas quidam Diabolum etiam insidiantem amplecteretur, Jesum verò benè facientem ei traderet, alter Diabolus voluntate jam factus. Tales quippe insatia-

Digitized by Google

bilis pecuniarum cupiditas homines facit, vecordes, furiosos, ex pecunia penitus pendentes, qualis & Judas factus fuit.

44. Et *homilia 29. in Matthæi cap. 2.* Mea quidem sententia, cum mille Dæmoniacis habitandum potius esset, quàm cum uno, qui hoc morbo (avaritiâ) laboraret, quando enim simul omnes Dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Judas solùm commisit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore devectus est, pariterq; omnes qui illius avaritiam imitentur, quasi feræ bestiæ catenis solutæ cunctos homines nullo resistente, perturbant ac lacerant, & vincula quidem etiam his undiq; conjecta sunt. Judicii timor, multorum odia, cæteraq; hujusmodi. Sed his ruptis omnia perturbant.

45. *S. Martialis Epist. 2. ad Tholosanos cap. 13. pag. 171. Tomo 1. Bb. Pp.* Qui autem eum tradidit, condiscipulus nobis erat, sed meritò avaritiæ suæ plenus iniquitate, qua pretium mundi vendidit, obligatus in nequitia desperationis suæ, ut etiam venia semet ipsum indignum faceret, non sustinuit pœnitentiam, donec laqueo mortis semet ipsum consumsit.

46. *Iohannes Cassianus de Spiritu Philargyriæ cap. 23. p. 37. parte 2. T. 4. Bb. Pp.* Vis nosse, quàm perniciose, quam noxiè fomes iste, nisi fuerit diligenter excisus, ad ejus interitum, qui eum conceperit, fructificet, & omnigenis pullulet ramusculis vitiorum? respice Judam Apostolorum numero deputatum, quia noluit serpentis hujus lethale caput conterere, qualiter eum suo veneno peremerit, & concupiscentiæ laqueis irretitum, ad quam abrupti præcipitii crimen impegit, ut redemptorem mundi & humanæ salutis autorem triginta argenteis persuaserit vendere. Qui nequaquam ad tam scelestum proditionis facinus devolutus, si non philargyriæ morbo fuisset infectus, nec Dominicæ negationis reus extitisset, nisi prius solitus fuisset creditos sibi loculos compilare. Quod multa Judas furatus sit, confirmat quoq; *Gaudentius Brixiensis Tomo 4. Bb. pag. 823.*

47. *Leo Papa, sermone 16. de passione Domini fol. m. 59. facie primâ.* Impiissime homo, semen Chanaan, & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi Diaboli incita-

citamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardescens, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi putabas credendũ esse promissis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptus? Imperabas Dæmoniis & medebaris infirmis, honorabaris cũ Apostolis, & ut finem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum admonitum, quod minus licuit, amplius incitavit, nec jam placuit quantitas pretii, quam magnitudo peccati. Unde facinus commercii tui non ideò detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti, sed quia redemtorem etiam tuũ, ne tibi parceres, vendidisti. Et meritò tibi tua pœna est commissa, quia in supplicium tuum nemo te sævior potuit inveniri.

48. *Benedictus Pererius in cap. 13. Iohann. Disput. 24. p. 46.* Cur Judas Christum tradidit? Propter avaritiam. Verisimile est, eum aliquas causas in speciem honestas & probabiles Judæis prætexuisse proditioni Christi, & fortasse has quinq; jactabat in vulgus, & apud Judæos Christi obtrectatores: Quod ille sibi honorem divinum arrogaret, æqualem se faciens Deo; quod Sabbathum non custodiret & legem Mosis contemneret; quod seniorum traditiones parvi penderet; quod cum peccatoribus & publicanis palam epularetur, & familiariter conversaretur, quod se nimis delicatè tractaret, & passus esset unguento pretiosissimo sibi ungi à muliere caput & pedes.

TITULUS VII.

MAtthæi 26. legimus Christum à Juda venditum esse triginta argenteis. Typus hujus venditionis in Veteri Instrumento fuit Joseph à fratribus Ismaëlitis venditis 20. vel, ut alii legunt 25. argenteis, discrepantes enim in numero lectiones occurrũt. Cùm verò nihil figuratũ in Veteri Testamento occurrat, quod in Novo non sit impletum, sanè quæstio non admodum facilis est, aut supervacanea, quomodo figura cum re figurata, quod ad pretium quidem spectat, conciliari queat? grave igitur non erit nobis doctissimorum interpretum sententias congerere, ut quid de hoc quæsito certi tenendum sit, planè pateat. Cœterum pro numero argenteorum Judæ in sacris maledicitur.

Digitized by Google

49. *Bernhardus Serm. 1. de Cœna Domini*: Quid est vendere? alienare: Dominum vendit, qui Dominum à se alienat.

50. Et verè juxta *Rusticum Helpidium* de proditione Judæ in Histor: Novi Testamenti:

- - - - Commercia tanto
Sanguinis exiguo peragit mens improba lucro.

51. *Paulinus Epist. ad Sever.* Jurè à vitæ commercio mortis contractor excluditur, nec enim potuit habere Redemptorem, quem maluit habere venalem. Cæterum nihil perfidiâ frequentius in perfido mundo. Nemo securus suis domesticis fidat.

- - - - Non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.

Quot servi tot hostes, vetus habet proverbium. Et Germani scitè dixerunt: Scamnum amicitiæ in cœlo penè vacuum, situ & pulvere esse obsitum, pauca in eo paria resedisse, nec Dominum ipsum omnes suos eò potuisse promovere discipulos.

52. *Iohannes Henricus Ursinus Sacror. Adversarior, pag. 206. Gregorius M. Moral. l. 6, cap. 12.* Ideo venditus est Joseph à fratribus, ne ab eis adoraretur; sed ideo est adoratus, quia venditus. Sic divinum consilium, dum devitatur, impletur, sic humana sapientia, dum reluctatur, comprehenditur.

53. *Augustinus Sermone 81. de tempore*, Tomo 9. Oper. *pag.* 273. Sanctus Joseph typum gessit Domini Salvatoris. Diligebat ergo Jacob filium suum, quia Deus pater diligit unicum suum, sicut ipse dixit, *hic est filius meus dilectus.* Jacob misit filium suum, ut de fratribus suis solicitudinem gereret; & Deus pater misit unigenitum suum, ut genus humanum peccatis languidum visitaret. Joseph dum fratres suos quærebat in eremo, & Christus genus humanum requirebat, quod errabat in mundo, quodammodo quasi & ipse errabat, quia errantes requirebat. Joseph Fratres suos quærebat in Sichimis. Sichima interpretatur humerus, semper enim peccatores dorsum magis quam faciem ponunt in faciem justi. Humeri enim retrò sunt. Sicut enim Fratres Joseph invidia percussi fraternæ dilectioni dorsum magis quam

Digitized by Google

quam facies offerebant, ita & infelices Judæi veniente ad eos salutis autore invidere potius quam diligere maluerunt. De talibus dicitur in Psalmo 68. *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurva.* Invenit ergo Joseph fratres suos in Dothaim. Dothaim interpretatur defectio. Verè in grandi defectione erant, qui de parricidio cogitabant. Videntes ergò Joseph fratres sui de morte illius tractaverunt, sicut videntes Judæi verum Joseph, Dominum Christum ut eum crucifigerent, uno omnes consilio statuerunt. Joseph exspoliaverunt fratres sui tunica polymita & talari. Et Judæi Christum per mortem crucis exspoliaverunt tunica corporali. Joseph exutus tunica mittitur in cisternam, id est in lacum: Et Christus exspoliatus carne humana, descendit in infernum. Joseph posteaquam de cisterna levatur, Hismaelitis, id est gentibus venditur: Et Christus postquam de inferno egreditur, ab omnibus gentibus fidei commercio comparatur. Joseph per consilium Judæ triginta argenteis distrahitur, & Christus per consilium Judæ Ischariothis eodem numero venundatur. Joseph descendit in Ægyptum, & Christus in mundum. Joseph à penuria frumenti salvat Ægyptum, & Christus à fame verbi Dei liberat mundum. Nisi enim Joseph fratres sui vendidissent, defecerat Ægyptus. Fratres, verum est, nisi Christum Judæi crucifixissent, perierat mundus. H. I. Confer *Druthmari Exposit. in Matth. T. 9. Bb. Pp. parte 1. pag. 933.*

54. *Henricus Seynensis in Anno Ecclesiastico, Tomo 1. pag. 217.* Inter omnes figuras, quas scriptura sacra nobis proponit ad repræsentandam nobis hanc venditionem, & hanc proditionem Jesu Christi, non invenio congruentiorem figurâ Joseph, qui à fratribus suis venditus fuit Ismahelitis. Observate, si placet, id omne quod transactum est in venditione Joseph, & in venditione Jesu Christi, & videbitis, quod una est vera figura alterius. Videamus hanc veritatem in progressu istius discursus. Patriarcha Jacob mittebat rus filium suum Joseph, visum fratres suos. Cum fratres illius in pascendis gregibus morarentur in Sichem,

dixit ad eum Israel, fratres tui pascunt oves in Sichimis, veni, mittam te ad eos Gen. cap. 37. v. 12. & 13. Sic ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum visitatum homines, quos idem Salvator vocat fratres suos. Ite nunciate fratribus meis, Matth. 28. v. 10. Fratres Joseph miserunt eum in cisternam veterem. Scimus autem fuisse Jesum positum in præsepio. Joseph fecerat Israel tunicam polymitam id est variis coloribus intertextam. Sic Jesus Christus erat indutus veste humanitatis nostræ, habitu inventus ut homo, quæ vestis diversicolor, innumeris micabat miraculis æq; ac virtutibus. Symbolicè hæc tunica polymita est variegatura virtutum, inquit Rupertus in Matthæi cap. 8. & seqq. Sicut antè hanc Josephi tunicam polymitam videntes fratres ejus oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Sic Judæi visis miraculis Jesu Christi invidebant ei. Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant, quid facimus quia hic homo multa signa facit? Johan. 11. v. 47. Et sicut Judas unus è fratribus Joseph consuluit fratribus suis, ut venderetur idem Joseph Genes. 37. v. 26. 27. Sic abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes ad Principes sacerdotum & ait illis: quid vultis mihi dare &c. Et sicut fratres Joseph non occiderunt Joseph, sed tantùm tulerunt tunicam ejus, & in sanguine hædi quem occiderant, tinxerunt; sic Salvator noster mortuus non est quantum ad personam & naturam suam divinam, sed solùm in veste humanitatis suæ, quæ purpurata fuit pretioso sanguine quasi agni immaculati. Joseph nunciatus est mortuus per fratres suos Genes. 37. v. 32. & inventus est vivens, Genes. 45. v. 26. Sic Jesus Christus triduo post mortem suam surrexit, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, Matth. 28. v. 6. & 19. Unica duntaxat res est, in qua hæc figura non respondet rei figuratæ, nimirum quod Jesus Christus venditus est triginta argenteis, Joseph autem solum viginti Gen. 37. v. 28. Licet autem sequi possem versionem quorundam, qui legunt triginta pro viginti, ut habetur in Margine Bibliorum Plantinianorum, ad conformandam penitus figuram ad rem figuratam; malo tamen adhærere versioni

Digitized by Google

versioni vulgatæ; cum hoc non impediat, quin in venditione Joseph videamus veritatem Jesu Christi, nec enim necessarium est, ut figura in omnibus conveniat rei figuratæ. Joseph venditus juxta Hebraicam veritatem viginti argenteis. Neq; enim pretiosior poterat esse servus quam Dominus ait Hieronymus l.4. in Matth. 26,15. Et licet justum pretium venditionis istius non repræsentetur nobis in venditione Joseph, prædictum tamē nobis fuit à Prophetis Zachariæ 2, 12. & 13.

55. Locum Genesios de Josepho quod attinet cap. 37. v. 28. Hebræa Versio habet: vendiderunt Joseph in viginti argento. Syrus legit, viginti argenteis. Arabs, viginti drachmis. Samaritanus viginti argenteis. Ita etiam Chaldæus. 70viralis versio, viginti aureis. Latina vulgata, viginti argenteis. De Christo autem dicitur quod triginta argenteis venundatus sit, Matthæi cap. 26. Ubi Immanuel Tremellius ita commentatur: Observant Hebræi ubicunq; in Scripturis argenteorum fit mentio, non expressa nomismatis argentei specie, intelligi Siclum Sanctuarii, æquivalentem quatuor denariis. Atq; huic Hebræorum sententiæ patrocinantur Chaldæi Paraphrastæ Onkelos & Jonathan, qui in suis Paraphrasibus addunt explicationis causa nomē סלע id est Sicli Sanctuarii. Vide *Ionathan 2. Reg. 6. & Onkelos. Genes. 20. 16. citante Gualtperio ad Matthæi cap. 26. v. 15. Tomo 6. Criticor. Col. 932.*

56. Idem ad cap. 17. Matthæi Col. 914. Ex Thubal-Cain l. 3. de Siclo hæc adducit: Antiquissima omnium & certissima monetarum, de quibus in divinis habetur literis est שקל Schekel, Siclus, à Radice שָׁקַל (sive שָׁקַל) Schakal, ponderavit, libravit. Olim etiam pecunia librabatur, sic ut nihil posset subesse fraudis, quia statera certissima defectus & incrementi est judicatrix. Ita legimus Genes. 23. 16. *Appendit Abraham ipsi Hephron Argentum, quod locutus fuerat in auribus filiorum Chet, quadringentos Siclos argenti transeuntis per mercatores*, id est, probatæ publicæ monetæ, ut vulgatus interpretatur. Atq; hoc modo appensum argentum, tametsi non fuerit signatum, neq; cusum, nullam omninò fraudem admittit. Postea verò signatum fuit, ita ut in altero

altero latere forma esset vasculi illius, quod Manna plenũ in sacra arca ad seculorum monumentũ, Dei jussu & Mosis procuratione fuerat repositum: in altero verò ramus ille admirabilis, seu virga Aaronis conspiceretur. Inscriptio fuit Samaritanis literis adornata, quæ olim & Hebræis fuerunt communes, nempe שקל ישראל Schekel Jisraël, id est, Sekel, Israelis. Ex altera parte ירושלים קדשה Jeruschalajim kodescha, id est Jerusalem sancta. In usu etiam fuit moneta altera dimidiato pondere minor, iisdem vasis omninò & rami figuris, quæ tamen non Sekel, sed HAHASZI SEKEL, id est, dimidius Siclus fuit. Examinatus igitur Siclus ad stateram quatuor, integras argenti Drachmas, hoc est, dimidiam unciam reddit, non vulgaris unciæ dimidium, sed ejus, cujus pharmacopæis in medicâ materiâ expendendâ usus est, quam semunciam Atticam antiqui dixere. Atq; ita verum est, quod Josephus dicit, Siclum Attici tetradrachmi pondus fuisse. Porò duplex fuit Siclus, alter sanctus, vel templi, vel sanctuarii, alter profanus & vulgaris. Ille hoc duplo major, viginti capiebat Gerah sive obolos, Exodi *30. 13.* Ezech. 45. 12. Ein Loth Silber. Hic duas capiebat Drachmas, id est, Didrachmum, vel decem obolos, Ein halb Loth Silber. Denarius Hebræis דנר Denar, fuit in usu aureus & argenteus, ut *Elias docet in Thisbi.*

57. Numisma erat Hebræorum, inquit Tremellius vocatum Zuz propria appellatione, de quo legitur Lucæ 15. 8. Licet etiam DENAZA barbaro vocabulo, quod à Romanis acceperant, vocitarent. Continebat autem argenti pondus *96.* granorum hordei, id est, æquivalebat 6. Drachmis, viginti quatuor Schilling. Intellige autem fuisse duplicem denarium, alterum majorem, alterum minorem. Major, ut dictum pendebat sex Drachmas. Minor communi appellatione cum Drachma fuit Zuz, & pretii ejusdem fermè quoq; cum Drachma fuit.

58. *Benedictus Pererius super Genesin cap. 37. Disput. 7. p. 1229. Edit. Colon. in folio, Anno* 1601. Codices Hebræorum, Chaldæorum & Latinorum emendatissimi habent eos. In aliis autem legitur *25.* In aliis 30. Testes sunt *Augustinus & Ambrosius* nempe

libro

libro de Ioseph cap. 3. Quis igitur sub figurâ Joseph venditus est, nisi ille, *qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens:* neq; enim nos eum emissemus, nisi vendidissent sui. Malè vendiderunt, pejus emerunt. Vendiderunt negotiatoribus boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Judas, emerunt Ismaëlitæ, qui significantur Latina interpretatione, odio habentes Deum suum, ideoq; alibi viginti quinq; aureis, alibi triginta invenimus emtum Joseph. Non enim omnibus una æstimatione prævalet Christus, sed aliis minus, aliis amplius. Fides ementis incrementum est mercis. Religiosiori pretiosior est Deus, peccatori pretiosior Redemtor. Pluris & illi valet, qui plus habet gratiæ. Cui multa donata sunt, pluris valet: quippe cui plus remissum est, plus diligit, sicut de muliere illa peccatrice dixit Christus. Interdum diversitates pretii non solum quantitatis haberent, sed etiam numeri expressionem: quale est illud: potuit hoc venundari denariis trecentis, quo numero non quantitatis, sed significatio crucis videtur expressa. Ita hic quoq; diversitas vel viginti vel triginta aureorum vel argenteorum habet, vel geminatæ vel triplicatæ perfectionis indicium. Nam 25 aurei Jubilæi, qui est remissionis numerus, significant pretiosissimam portionem. Sic Ambrosius, qui satis indicat, variâsse codices, & quantum ad numerum pecuniæ, & quantum ad materiam ejus, continendo vel argenteos vel aureos, & vel viginti, vel viginti quinq; vel triginta.

59. Similia habet *Augustinus sermone* 81. *de tempore*, ut ea mutuata esse ab Ambrosio non temerè credi queat. Mirum autem est, nec satis dispici potest, quid secuti fuerint 72. Interpretes, qui hoc loco posuerunt, Joseph esse venditum viginti aureis, cum in Hebræo non sint aurei, sed argentei. Valet autem argenteus quatuor drachmas, aureus verò minimùm decem. Neq; tantum loco dicto, verum etiam infra cap. 45. Genesis pro trecentis argenteis, ut est in Hebræo, posuerunt 300. aureos.

60. Longiùs à veritate lectionis Hebrææ discedit *Iosephus*

 libro 1.

libro 1. *Antiquitat.* qui venditum dicit Joseph viginti minis. Mina Hebraica pendebat sexaginta Siclos, vel viginti quatuor nummos aureos. Sincera autem atq; integra lectio est, quam habet Scriptura Hebræa, in qua est, Joseph esse venditũ viginti argẽteis, id est, octoginta drachmis argenteis, quæ faciunt octo nummos aureos. Putamus autem par fermè fuisse pondus & pretiũ drachmæ argenteæ, atq; est Julii Romani atq; Regalis Hispanici. Licet igitur venditio Joseph figura fuerit Domini nostri, dispar tamen utriusq; venditionis pretium fuit. Siquidem Christus triginta argenteis venditus est, quæ res nonnullos fefellit, existimantes, quia figura debet congruere cum re figurata, Joseph quoq; venditũ esse triginta argenteis, sed Scriptura reclamat, nec est necesse, „ quæ in figuram dicuntur, ad amussim omnia competere & qua„ drare in rem figuratam.

61. *Thomas Beaux Amis Carmelita, Theologus Parisiens. Commentar, in Evangelicam Harmoniam*, annotavit, quod viginti argentei, quorum in Genesi fit mentio, sic intelligendi sint, ut triginta argenteis Judaicis æquivalerent. Viginti enim monetæ Ismaeliticæ fuerunt majoris pretii, quam Judaicæ, computato scilicet argenteo Ismaelitico pro uno & semiargenteo Judaico. Sed unde hoc probet, non addit. Dicendum igitur videtur, quod minimè necesse sit, ut dum in principali est conformitas, omnia illa, quæ in figura præcesserunt, exactissimè etiam in rem competant figuratam. Filii Israël comederunt vetus Phase ad vesperam, sed non est propterea necesse, ut nos figuræ hujus veritatem, id est, venerandum Eucharistiæ Sacramentum eodem etiam tempore suscipiamus. Et neq; sine certa ratione Mysterii ita divina Providentia disposuit, ut Joseph 20. argenteis, Christus *30.* venderetur.

62. Neq; enim, ait *Hieronymus, in cap. 26. Matthæi* pretiosior poterat esse servus quam Dominus.

63. Et secundum *Ambrosium libro de Iosepho cap. 3.* Viginti aureis in V. T. venditur, triginta in Evangelio. Pretiosior enim typo veritas, largior gratia quam disciplina, opimior lege præsentia, quia lex præmisit adventum, legem adventus implevit.

64. Ru-

Digitized by Google

64. *Rupertus in Genesin. libro* 8. vidit hac in re aliquod Mysterium. Notanda, inquiens, diligenter secundum distantiam personarum, differentia quoq; divinitùs prævisa pretiorum. Binarius namq; & ternarius in deceno limite viginti & triginta faciunt. Ergò quantitas pretii quo Joseph venundatus est, binarius, pretii verò quo emtus est Christus, ternarius est. Et rectè, nam Joseph, utpotè purus homo, solummodo ex anima constat & corpore: Christus vero ex anima & corpore simul & veritate constat divinæ naturæ. Bene igitur illic denarius, hic autem pretii quantitas ternarius est.

65. *Paschasius Radbertus Corbejensis, apud Antonium de Escobar & Mendoza in Evangel. Sanctor. Volum.* 1. *Lib.* 4. *cap.* 2. *Observatione* 4. *pag.* 281. Venundatus est in servum Joseph, non juxta 72. triginta argenteis, sed sicut Hebraica se veritas habet, viginti; quia non poterat pretiosior esse servus Domino, qui tot argenteis emitur, quot annis peregrinatus est ad baptismum, licet Joseph tot annorum fuisse legatur, quandò stetit in conspectu Pharaonis. Quid autem valuerint triginta argentei, dubium est?

66. *Lyranus in Cap.* 26. *Matthæi quem* alii sequuntur, docet, quod quilibet argenteorum horum valuerit decem nummos, sive denarios usuales, sicq; consequenter triginta hos argenteos effecisse summam trecentorum denariorum, ut manifestè fit multiplicanti per decem. Taxaverat autem Judas unguentum Mariæ Magdalenæ ad trecentos denarios, itaq; secundum Lyranum tantum per hos triginta argenteos recuperavit, quantum ex effusione ipsius unguenti sibi doluerat excidisse. Sed hujus sententiæ fundamenta nulla apparent. Ad mores hæc tamen facit computandi ratio, quod avaritiâ excœcatus videre non potuit vitam Domini ac Magistri sui pluris æstimandam, quam unguentum (res equidem pretiosa, sed inanimata,) ad honorem ipsius adhibitum. Quod inquam videre non poterat, tanti viri pretium cum decima parte æstimationis unguenti multo minus esse conferendum.

67. *Ambrosius libro 3. de Spiritu Sancto cap. 18.* O Juda, proditor, unguentum passionis Dominicæ trecentis denariis æstimas, & passionem ejus triginta denariis vendis. Dives in æstimatione, vilis in scelere.

68. Videtur hic Judas acriori ironiâ excipiendus, quam *Iacobus Alemannus*, Christianus equidem, sed Judæis parentibus natus, ad quem venale habentem S. Joannis aureum simulacrum, quingentorum aureorum pretiô coëmendum, subridendo ita dicebat Alphonsus Rex: Non tu sanè ineptus es, & majoribus tuis dissimilis, discipuli & præcursoris imaginem tanti æstimans, cum illi Johannis Magistrum & Regem Judæorum, non nisi triginta argenteis vendiderint, ut refert *Panormitanus libro 1. de gestis Alphonsi.* Et tū, O Juda, insignis scilicet mercator, unguentum Christi passionem figurans, trecentis, ipsum verò Christum æstimans triginta. *Vide Scalam Purpuream Adriani Moerbecii, gradu primo, collatione 3. §. 10. pag. 286. Edit. Antverp. in fol. Anno 1634.*

69. *Maldonatus in Matthæi cap. 26. pag. 543. seq. Edit. Mogunt. in fol. pag. 543.* Credendum est, Matthæum hominem Hebræum & Hebraicè Evangelium scribentem de Hebraicâ pecunia locutum esse. Siclus autem argenteus, Francum unum Gallicum, id est viginti solidos argenteos pependit, obolus enim solido Gallico æqualis erat, & Siclus viginti habuit obolos. Erat Siclus quadridrachmus, una autem drachma quinque solidos Gallicos, id est regalem unum Hispanicum continebat. Itaq; quatuor drachmæ viginti continebant solidos, qui Francus Gallicus, & libra Turonensis appellatur. Quod si ita est, Christus triginta Francis Gallicis, id est, decem nummis aureis solaribus venditus est, ut nunc quidem aurei, cum hæc scribimus, æstimantur, quo tempore aureus tres valet Francos. Dicis, tam exiguo pretio ager non potuit emi in peregrinorum sepulturam, uti Matthæi 27. 7. dicit. Respondetur, nunc fortasse non emi posse, cùm multò cariores res omnes sunt, tunc verò potuisse, cùm viliores erant. Nam & Jeremias cap. 33. 9. legitur agrum emisse septem stateribus & decem

Digitized by Google

decem argenteis, quod multò minus erat pretium. Nam Stater quatuor habebat drachmas. Itaq; septendecim Francis Jeremias agrum emit, vix sex aureis nummis. Scriptor Scholasticæ historiæ, quem vocant, & alii nonnulli vulgares autores sine ullo testimonio aut probabili conjectura tradiderunt, triginta hos argenteos fuisse denarios trecentos, non alio argumento, quam quod consentaneum ipsis videretur, ne Judas effusi unguenti damnum faceret. Dixerat autem potuisse trecentis denariis vendi, quos cum furari non potuisset, ex Christi venditione voluerit, quasi perdidisset, recuperare. Minus probabiliter etiam alii hos triginta argenteos triginta tantum denarios valuisse dicunt, quod soleret Judas decimam partem eorum quæ in loculos mittebantur, suffurari. Quidam per argenteos communes saltem denarios intelligunt, juxta quos summa vix ad quatuor florenos Germanicos (quorum quilibet unum supra viginti argenteos grossos facit,) assurgit, quod nec avaritiæ Judæ, nec cupiditati Põtificum, qua Christi traditionem desiderabant, convenit. Alii triginta argenteos ad trecentos aureos vel etiam coronatos redigunt.

70. *Camerarius in libro de Græcorum & Latinorum numis dicit*, se ex Græcorum Commentariis didicisse, singula ἀργύρια idem valuisse ac Minam Atticam centenarium, hoc est centum drachmarum Atticarum. Juxta hunc calculum Christus venditus fuisset trecentis coronatis Francicis, cum *Budæus* Minam Atticam decem coronatis Francicis æstimet.

71. *Franciscus Lucas Brugensis in Evangelii Matth. 26. cap. p. m. 446. Edit. Antverp. in fol. An. 1606.* Et Baronius ibidem citatus, trecentorum aureorum summam hos triginta argenteos æquasse existimant. Conjecturæ eorum hæ sunt, I. ut Judas sibi hac pecuniâ prospicere posset, à Christo deinceps separatus. II. Quia hac proditione resarcire voluit damnum, quod ex unguenti effusione se pati credebat. III. Ex eâ pecuniâ emtus est ager figuli ad sepulturam peregrinorum. Erat hic ager, ait Baronius, ad annum Christi 34. num. 17. non tantum in suburbiis, quæ

 teste

teste *Josepho libro* 8. *de Bello Iudaico cap.* 1. speciosissima ac pretiosissima erant, sed & cœteris suburbanis propinquior Hierosolymis, ut qui inhæreret monti Sion, teste *Hieronymo de locis Hebraicis*. His accedit, quod ille dictus habetur ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis, quem si velimus dictum esse agrum figuli, quod ibi figulina esset, indeq; suppeditaretur argilla ad vasa fingenda, majoris fuisse pretii certum est. Rursum etiam in agrorum emptionibus apud Hebræos fieri solitis, illud est observandum, omnes possessiones vendi solitas, usq; ad annum Jubilæi, sic statuente divina lege.

72. *Elias Thisbi ex Rabbinorum observatione docet*, nomen argenti in Pentateucho Mosaico usurpari pro Siclo, in Prophetis pro libra, in hagiographis pro talento. Quia ergò hic locus Evangelii respondet vaticinio Zachariæ, quod Evangelista inferius cap. 27. v.9. allegat, videtur per triginta argenteos intelligendas esse triginta argenti libras, cùm alias etiam Mina Attica proximè respondeat libræ Romanæ.

73. Porro *Epiphanius sub finem libri de mensuris & ponderibus*, argenteum unum definit denariis quatuor & centum, qui itidem faciunt ferè argenti libram. Sed præter has sententias communior & receptissima est, triginta hos argenteos quindecim ferè fecisse Imperiales, ita ut pro argenteis communes Sicli, quorum quivis continet duas drachmas Atticas juxta nostram monetam, dimidiam Imperialis partem, intelligantur. Si igitur per triginta argenteos communes Sicli triginta accipiantur, assurget summa ad septem Imperiales cũ dimidio. Credibilius autem est, hic notari Siclos Sanctuarii communi duplo majores, quia Scriptura Sicli nomine absolutè posito Siclos Sanctuarii innuit, tum quia Pontifices hunc contractum de re, ut arbitrabantur, sacrâ, cum Juda inierunt: pro qua sententia confirmata plures rationes adducit.

74. *Matthæus Hostus libro* 4. *rei nummariæ* veteris, cap. 5. Ergo triginta argentei faciunt quindecim Imperiales. Probatur hæc æstimatio non solùm ex perpetuo scripturæ usu, sed etiam ex eo, quod *Origenes Tractatu* 35. in Matth.

75. *Eusebius*

Digitized by Google

75. *Eusebius Libro 10 Demonstrat. Evangelicar. cap. 4.* Pro triginta argenteis Judæ datis ponit triginta stateres. Stater autem, sive Siclus habet quatuor drachmas, inquit *Hieronymus in cap. 4. Ezech.* quas dimidium Imperialem nostræ monetæ conficere, paulò ante monuimus.

76. *Budæus in Libro de Asse* dicit se Parisiis in æde D. Johannis vidisse argenteum unum ex illius, quibus Christus fuit venditus, qui fuerit pondere didrachmi, qua ratione per argenteos hic intelligendi essent Sicli communes, non autem Sicli Sanctuarii: quantum autem fidei illis reliquiis tribuendum sit, nemini amplius ignotum aut dubium. Ad Argumenta contrariæ partis responderi potest, *Primò*, quamvis avaritia Judæ suspicionem præbeat, auctum ab eo fuisse proditionis pretium, quod postulabat, tamen cum Pontifices & Magistratus ipsi quoq; avaritiæ fuerint immersi, Matthæi 23.14. Lucæ 16.14. non ideò est verisimile, quod tam ingentem pecuniæ summam ab ipsis impetraverit. *Secundò*, trecentorum denariorum pretium, quo unguentum super Christum effusum æstimatur, ad triginta Imperiales cum dimidio à plerisq; redigitur, nec fuit Judæ animus id totum intervertere, sed partem duntaxat ex eo surripere. *Tertiò*, Jeremiæ 23.v.9. ager non malus septendecim Siclis emitur. *Quarto*, quod Josephus Patriarcha viginti minis à fratribus suis venditus apud Josephum Historicum memoratur, fortè originem ex septuaginta Interpretum versione, quæ pro argenteis, quorũ in Hebræo fit mentio, substituit χρυσοῦς, aureos. *Quintò*, commentũ Rabbinicũ de diversa significatione argentei in Mose, Prophetis & Hagiographis, ex multis exemplis falsitatis convincitur à Casaubono, Exercitation. contra Baronium. p. 455. *Sextò*, Epiphanii locus obscurus est, quem *Cornarius* p. 1078. sic reddidit: Argenteus excusus est ab initio numisma, hoc autem ex Assariis excusum est. Ajunt Abrahamum in Chananæam formam ejus intulisse. *Porrò* ex partibus centum viginti quinq; talenti est libra una, quæ verba postrema non ad argenteum, sed ad talentum, cujus ante mentionem fecerat, referenda. Nullo igitur argumento firmo probari potest,

poteſt, pretium triginta argenteorum horum aſſurgere ad trecentos ducatos vel aureos: ſed fuit vile & exiguum, unde Zacharias cap. 11. v. 13. ὑπερτικῶς vocat decorum pretium. Vide B. Gerhardi harmoniam Evangelicam cap. 167.

78. *Origenes Comment. in Lib. Pſalm. Lib. 4. pag. 503.* Sicut Judas Chriſtum triginta argenteis vendidit, ita ipſi maledicitur triginta maledictionibus, reſpondentibus totidem argenteis.

TITULUS VIII.

INgratus Judas ex communi Theologorum ſententia celebrationi ſacratiſſimæ Euchariſtiæ interfuit, illâ tamen indignè uſus mancipium Diaboli evaſit, ea propter minus ritè communicantes Judæ imitatores jure merito appellantur.

79. *Lucas cap. 22.* evidentiſſimè, ut *Auguſtinus ſuper cap. 13. Iohannis* ait, demonſtrat Judam interfuiſſe inſtitutioni Sacramenti, cum enim expoſuiſſet inſtitutionem Sacramenti à Chriſto factam, ſubdit Lucas ejus verba: *Ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Si autem interfuit inſtitutioni, Ergò & ipſum Sacramentum accepit. Matthæus enim cap. 24. narrat, Dominum, cùm præberet Sacramentum ſanguinis ſui, dixiſſe: *Bibite ex hoc omnes, & omnes bibiſſe*, Marcus confirmat cap. 14. Notum quidem eſt Matthæum & Marcum in illis locis denunciationem proditionis Chriſti narrare ante inſtitutionem Euchariſtiæ, ut neceſsè ſit, vel ipſos narrâſſe id ante rem geſtam per anticipationem, vel Lucam narrâſſe poſt rem geſtam per recapitulationem. Accepiſſe illum probant paſſim ſancti Eccleſiæ Doctores.

80. *Chryſoſtomus homiliâ de Proditore, Tomo 3. Oper.* Cum manducarent ac biberent, *accepit Ieſus panem ac fregit, & dixit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Et iterum accepit calicem & dixit: Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum*: & præſens erat Judas, dicente Chriſto: *Iſte eſt ſanguis.* O Chriſti miſericordia! O Judæ dementia! Judas Chriſtum triginta argenteis paciſcebatur, ut venderet Judæis. Chriſtus ei ſangui-

Digitized by Google

ſanguinem, quem vendiderat, offerebat, ut haberet remiſſionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet. Adfuit enim tunc Judas, & illius ſacrificii communicationem accipet.

81. *Et homilia 83. in Matthæum, Tom. 2.* O cœcitatem proditoris! qui cum ineffabilibus myſteriis communicâſſet, idem permanſit, & divinæ menſæ particeps in melius mutari noluit, ſed peccatũ ejus ita magis auctum eſt, qui tali animo myſteriis ſuſceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus eſt.

82. *Cyprianus Carthaginienſis Epiſcopus, de Cœna Domini p. m. 50. Edit, in fol. Anno* 1593. Ubi Judæ ſacrum cibum mens perfida tetigit, & ſceleratum os panis ſanctificatus intravit, parricidalis animus vim tanti Sacramenti non ſuſtinens, quaſi palea exſufflatus eſt, & præceps cucurrit & proditionem & pretium ad deſperationem & laqueum.

83. *Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi* 13. *Illuminatorum p. m.* 123. Prodiderat Judas improbus Dominum, nuperq; exiens à menſa, & bibens poculum benedictionis, pro ſalutari potu ſanguinem juſti effundere volens, qui panes ejus comedebat, magnificavit ſuper illum ſupplantationem. Paulo ante manus benedictionem recipiebat, & mox argento proditionis mortem Magiſtro ſuo conciliavit.

84. *Hieronymus libro 2. contra Iovinianum*: Qui indignè manducat corpus & bibit ſanguinem Domini, reus eſt corporis & ſanguinis Chriſti. Numquid quia Judas de eodem calice Domini bibit, de quo & cœteri Apoſtoli, unius cum illis erat meriti?

85. *Auguſtinus in Enarrat. Pſalmi* 10. *Tom.* 8. *Oper. pag.* 30. Chriſtus traditorem ſuum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam Euchariſtiam confectam manibus ſuis & ore ſuo commendatam ſicut cœteris Apoſtolis tradidit.

86. Et *Epiſt.* 163. *de Concordiâ ſarciendâ, Tom.* 2. *Oper. pag.* 283. Traditorem ſuum qui jam pretium ejus acceperat, usq; ad ultimum pacis oſculum, inter innocentes ſecum eſſe perpeſſus eſt. Quibus non tacuit eſſe inter illos tanti ſceleris hominem, &

tamen primum Sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso communiter omnibus dedit. *Confer Tom. 9. Oper. Tractat. 26. In Iohann. cap. 6. p. m. 33. & Tractat. 6. in Iohan. pag. 23.*

87. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Evangelistæ Marci Tomo 4. Bb. Pp. edit. Anno 1618. Colon. pag. 330.* Insinuat Evangelista Judam tametsi divinorum mysteriorum participem effectum, sui semper similem mansisse, hoc est, tremendæ illius mensæ cibo refectum, nihil prorsus mutatum, aut emendatum esse, verum in sua nequitiâ & avaritiâ obstinatè usq; perstitisse. Johannes post acceptam buccellam Satanam in illum intravisse scribit, at hoc ea de causa non contigit, quod Satanas acceptum Christi corpus nihili duceret, aut contemneret, sed quod impudentem proditoris ausum impunè abire non vellet. Dominus autem licet omnium consiliorum Judæ gnarus esset, attamen à Sacramenti sui accessu illum non prohibuit. Cur ita? nempe ut hinc discas, nihil eorum prætermisisse, quæ eum ad sanam mentem ducere quoquo modo poterant.

88. *Marcus Vigerius Cardinalis de præcipuis incarnati verbi mysteriis, Decachordo Christiano, chorda 7. cap. 43. pag. 219. edit. Duacensis. Anno 1616. 4to. per Richardum Gibbonum.* Judas indignè S. Eucharistiam sumserat, ideo non sine causa mox post buccellam de manu Salvatoris sumtam intravit in eum Satanas, ut exequeretur sententiam damnationis, quam impurus ille & ingratus conviva per suam nequitiam justo judicio justè subierat. Habet præ cæteris ingratitudo hoc pessimum, ut à bono benè donatum vertat in perniciem accipientis &c. Sunt tamen qui Judam ante porrectum Eucharistiæ Sacramentum exivisse æstiment. Sane Johannes quiddam ejusmodi subindicare videtur. Dicunt hi, nequaquam decuisse ut cœdis Christi minister salutaris communionis Symbolum acciperet. Addunt iidem Christum cœtera omnia æquanimiter tolerâsse, hoc verò tantum piaculum neutiquam permittere voluisse.

89. *Paschasius Ratbertus Abbas Corbejensis, Tomo 9. Bb. Pp. parte 1.*

te 1. pag. 133. de corpore & sanguine Domini cap. 18. Judas in figurâ omnium malorum ad percipiendum Sacramentum admittitur. Nam si post resurrectionem fieret, jam Judas cum S. Apostolis communicare non posset, quia judicio æterno jam damnatus erat.

90. *Leo, Sermone tertio de Passione Domini cum Iuda loquens:* Dum tuam conscientiam tot Domini miracula & tot dona torquerent, illa saltem tè à præcipitio tuo Sacramenta revocâssent, quæ in Paschali cœnâ, jam de perfidiâ tuâ signo divinæ scientiæ defectus, acceperas. Cur de ejus bonitate diffidis, qui te à sui corporis & sanguinis communione non repulit?

91. *Algerus in libro de Sacramentis corporis & sanguinis Domini, Tomo 12. Bb. Pp. cap. 21. pag. 431.* Quum malos corpus Christi verè, ipsumq; Judam à summo Sacerdote Christo cum cœteris Apostolis accepisse Sancti testentur, adstructum etiam videtur non esse nobis noxium, si à nobis, vel nobiscum mali malè sumant Sacramenta: cùm Judas ab ipso Christo cum cæteris Apostolis acceperit: nec etiam à pravis minus verè confici ipsa Sacramenta, cum ipse proditor tanti officii ministerium à summo Pontifice accipiens cum cœteris, hoc facilè in mei commemorationenem àudierit.

92. *Eugenius Papa decretum sanxit extr. de offic. ordin. C. Sacerdos ubi statuens*: Reum cujus peccatum est occultum, non posse à communione resecari, exemplo Judæ, quem Christus suo corpore consecrato donavit, ceu refert *Angelus de Pas, in Comment. super Marci cap. 14. Libro 14. cap. 22. pag. 672.*

93. *Theophylactus in cap. Matthæi 26. pag. 67. Edit. Basil in fol. Anno* 1570. exponens illud, bibite ex hoc omnes: Pro multis autem dicit effundi, hoc est, pro omnibus, sunt enim & omnes multi. Quare autem supra quidem non dixit: accipite comedite omnes. Sunt, qui dicant, propter Judam hoc dictum. Judas enim panem accepit, & non comedit, sed occultavit, ut monstraret Judæis quod panem suum corpus suum vocaret Jesus; poculum autem invitus bibit, cùm non posset ocultare. Propterea hoc

loco dicebat, bibite omnes. Atq; allegati hactenus scriptores Judam communicasse perspicè asserunt. Pauci quidam negativam sententiam defendere volunt, obscuris nonnullorum testimoniis stipati.

94. Huc trahunt locum ex *Dionysio Areopagita*, quando affirmat *in Ecclesiastica Hierarchia cap.3. de communione in contemplat. p.m. 285.* Edit. Antverp. in fol. Anno 1634. Christum Eucharistiæ auctorem justissime exsortem facere eum, qui non sanctè atq; ad imitationem sui sacro convivio interesset. Quæ tamen sententia manifestis verbis de Juda nihil innuit.

95. *S. Maximus* equidem in Scholiis, pag. 306. ex Dionysii verbis probabili quadam conjecturâ id colligit, cujus verba hæc sunt: Ex iis rectè quis inferat, Christum post Judæ à Cœna egressionem discipulis suis mysterium tradidisse, ut qui iis dignus non erat.

69. *Georgius Pachymeres*, *pag.* 317. locum Dionysii aliter explicat, putans, quod Christus quidem Judæ tradiderit mysticum panem & calicem, mysteria verò solis discipulis communicârit post Judæ discessum. Verba ejus sic habent: Excludit & segregat justissimè Judam, qui non sanctè convivio interfuerat, nam cùm illum mystici panis & vini participem fecisset, mysteria discipulis, postquam ille è cœnâ discessit, solis tradidit, cùm iis indignus esset Judas. Cur igitur Judam arcet à divinis mysteriis, qui simul cœnaverat? Etenim docet, quod non satis est tantum corporaliter adesse, & convivium celebrare, non enim hoc cum communione habet similitudinem, sed oportet intellectu & mente adesse.

97. Verùm meritô hic cum *Carolo Bovio Episcopo Ostunensi in Scholiis ad Clementis Constitutiones pag.* 144. quærere quis potest à Georgio, quæ tandem fuerint mysteria solis Apostolis extra Judam credita, cum prius simul panem & vinum sumsissent. Si responderet, fuisse Sacramenti effectum & spiritualem manducationem; rursus scire vellem ab eo, quid opus erat, ut propterea Judas

Judas abesset? Quod si mysteriorum traditionem putat ipsam Eucharistiæ institutionem, jam hoc Scripturæ adversatur conjungenti Eucharistiæ institutionem, cum ejus dispensatione. Sumens panem fregit & dixit: accipite & manducate, hoc facite &c. Itaq; magnæ tenebræ sunt, non modo in Dionysii sed etiam in Paraphrastis sui verbis, ut certi inde aliquid satis firmiter vix erui possit.

98. *Clemens libro 5. Constitution. Apostolic. cap. 16. Edit. Venetæ in 4to, Anno 1563. pag. 69.* Sic loquentibus Apostolis, cum antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui nobis tradidisset, quibus non aderat Judas, exiit ad montem olivarum prope torrentem Cedron. *Idem* eodem libro *cap. 17.* repetit. At verò pleriq; Doctorum hoc opus, Clementis nomen quod gerit, parvi pendunt, cum de certo ejus autore nondum constet, ac multa in eo sint partim dubia & incerta, partim falsa, quæ sane fidem operis elevant autoritatemq; destruunt. *Vide Pererium Disput 33. in cap. 11. Iohannis pag. 49. Iohan. Maldonatum in Matthai cap. 5. 49.*

99. *Rupertus Tuitiensis* in tribus locis pro negativâ sententiâ pugnat. Primò quidem *Libro 10. de gloria & honore filii hominis, in Matthæi cap. 26. Tom. 2. Oper. pag. 68. Edit. Colon. in fol. Anno 1602.* dum illud exponit: *Vespere autem facto discumbebat cum XII.* Et *lib. 7. in Evangel. Iohan.* exponens illud cap. 7. *Nunquid & vos vultis abire? pag. 215. Tom. 2.* Nec non *Lib. 11. in Iohan. cap. 13. pag. 287.* explicans illud; *Post buccellam introivit in eum Sathanas.* ubi addit: Sciendum verò est, quia sicut & ante nos dictum est, si post buccellam continuò Judas exivit, sicut paulò post Evangelista dicit, procul dubio nequaquam discipulis tunc interfuit, quando Dominus noster Sacramentum illis corporis & sanguinis distribuit. Nec enim vel ille panis intinctus, quem Judæ porrexit, corpus ejus fuit, vel catinus ille, in quo traditor manum cum illo intingebat, calix sanguinis ejus extitit, nec ante hanc cœnam Paschæ veteris Sacramentum corporis & sanguinis sui discipulis tradidit, sed postquam cœnavit.

Quod cùm cæteri Evangelistæ apertissimè dicant, solus Lucas aliter dixisse visus est, quia videlicet verba, quæ in priori cœnâ Dominus de traditore suo dixit, idem Lucas sic præposteravit, ut priorem Paschæ cœnam & sequentem Dom[ini] corporis & sanguinis consecrationem narrando conjungeret, & tunc demum verba, quæ in utroq; convivio dicta sunt, continuaret.

100. *Hilarius Pictaviensis in Matthæum, capite trigesimo, pag. 326. Edit. Basil. in fol. Anno* 1570. Sine eo (Juda) pascha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum Sacramentorum communione non fuerat. Pauci illi scriptores superiùs allegatorum fidem infringere minimè valent. Confer *Petrum Crespetium in summa Catholicæ fidei, pag. 519. Edit. Lugdunensis in fol. Anno* 1598. Accedit ultimò, minimè fuisse conveniens, ut Christus Judam occultum peccatorem, sine accusatore & sine peccati ejus evidenti probatione, à S. Mysteriorum communione arceret, admissis ad eam reliquis Apostolis, ne scilicet ea ex re prælati Ecclesiæ sumerent Exemplum, & animum similia faciendi, & ne Judas exinde vehementer exasperatus, peccandi occasionem arriperet. Cœterùm indignè ad mensam Dominicam hospites Judæ similes reputantur.

101. *Augustinus in Psalm.* 142. Accepit buccellas Judas, & introivit in eum Satanas; quàm multos Judas Diabolus implet indignè accipientes buccellam ad judicium suum, qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Semel Judas tradidit, semel crucifixerunt ejus hostes, indigni susceptores quotidie Christum produnt, quotidie crucifigunt.

102. Ut verè *Tertullianus* exclamet *libro de idololatria cap.* 7. Proh scelus! semel Judæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus lacessunt. O manus præcidendæ! Viderunt jam an per similitudinem dictum sit, *Si te manus tua scandalizat, amputa eam!* quæ magis amputandæ, quam in quibus corpus Domini scandalizatur?

103. *Chrysostomus homilia de Baptismo Christi.* Quandò ultimæ cœnæ communicavit Judas nocte illa postremâ, cæteris omnibus

Digitized b

nibus recumbentibus ipse proripiens excessit. Illum imitantur & isti, qui ante ultimam gratiarum actionem discedunt, nisi enim exiisset ille, proditor factus non esset. Nisi condiscipulos deseruisset, non periisset; nisi se ipsum extra ovile proripuisset, non eum lupus solum offendisset, atq; devorâsset. Nisi se ipsum à pastore segregâsset, belluæ præda factus non esset. Idcircò nimirum ille cum Judæis, isti cum Domino hymnô dictô exierunt.

104. *Augustinus tractatu 6. in Iohann.* Num mala erat buccella, quæ tradita est Judæ à Domino? absit, Medicum dare venenum. Salutem Medicus dedit, sed indignè accipiendo ad judicium accepit, quia non pacatus accepit.

105. Venerabilis Beda de Eucharistiæ Sacramento agens, exemplum adducit Judæ his verbis: Sicut Judas cui bucellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo locum in se Diabolo præbuit: sic indignè quisq; sumens Dominicũ Sacramentum, non efficit, ut, quia ipse malus est, malum sit. Christus Redemptor noster S. Brigittæ rationem revelavit, Revel. S. l. 2. cap. 2. n. 7. cur nonnunquam indignos ad hanc mensam accedere permittat: sicut, inquit, in humanitate mea & boni & mali tetigerunt me, ad ostendendam veram humanitatem & patientiæ humilitatem: sic & boni & mali comedunt me in altari, boni ad majorem perfectionem, mali autem ne credant se esse damnatos ex eo, quod possunt hoc corpore meo sumpto si volunt, personaliter mutare voluntatem & converti. H. I. Hoc tamen rarò accidit ut videtur in Juda, quem licet benignissimus Dominus tot diversis modis ad resipiscentiam invitâsset, præcipue vero per osculum in horto ab eo receptum, & per amabilissimum amici nomen ei impositum, nihilominus plus quàm unquam in obstinatione & desperatione sua perseveravit.

106. *S. Bernhardus de hac materiâ in sermone quodam de ultimâ cænâ Domini,* differentiam inter S. Petrũ & Judam, qui simul ejusdem mensæ Eucharisticæ comensales fuerunt, ponderans inquit: De uno pane consecrato Petrus & Judas accepit, bonus in vitam, pessimus in pœnam; totum usq; adhuc in Ecclesia completur in Sacra-

Digitized by Google

Sacramento altaris, bonis quidem in bonum ſumentibus, canibus verò & immundis non ſic. Canes ſunt qui irreverenter accedunt, & ideò judicati abſcedunt. Deniq; Judæ in recipiendo Chriſti corpore indignitate circumſtantialiter examinata gravitatem oſtendit communionis ſacrilegæ, apud *Ioſeph. Manſium Congregat. Oratorii Romani Presbyterum Tom. 2. Bibliotheca Moralis Prædicabilis, Tractatu 26. diſcurſu 39. pag. 293. ſeq. Edit. Mogunt. in fol.*

107. *Dionyſius Carthuſianus ſermone, Quomodo Sacramentum altaris ſit ſuſcipiendum?* Tales ſunt ſocii Judæ proditoris, de quo in Johanne legitur: Poſt buccellam introivit in eum Satanas. Nam & ante in eum intravit, ſed quia corpus Chriſti indignè accepit, magis poſſedit eum Diabolus. Eandem theſin Theologi Lutherani firmiter tenent, Vid. Gerhard. Loc. Comm. Tom. 5. de Cœna Domini. Reformati autem communiter negativam tuentur. Inter illos, qui Judam communioni S. Euchariſtiæ interfuiſſe negant, nomen quoq; ſuum profitetur Wilhelmus Klebitius, cujus de hoc argumento peculiaris Diſſertatio benevolo Lectori propiis Auctoris verbis exhibetur.

108. De buccellâ intinctâ quam comedit Judas proditor, diſceptatur, an fuerit panis Euchariſtiæ? Præcipuum quod hic quæritur, conſiſtit in eo, An Judas interfuerit Euchariſtiæ cum reliquis Apoſtolis, vel An exierit ante inſtitutam à Chriſto Euchariſtiam. Ut autem hoc dexterius explicari poſſit, ordine quædam hic conſideranda ſunt. Videlicet primo, quod Chriſtus ea nocte Euchariſtiam inſtituerit, qua cum diſcipulis comedit agnum Paſchalem, Matth. 26. & Marc. 14. Secundò notandum eſt, eſum agni Paſchalis præceſſiſſe inſtitutionem Euchariſtiæ, Matth. 26. & Marc. 14. & buccellam intinctam diligenter diſcernendam eſſe à pane Euchariſtiæ: nam buccella intincta quam comedit Judas non fuit panis Euchariſtiæ, ſed fuit panis agni Paſchalis. Nullus enim Evangeliſta ait, panem Euchariſtiæ fuiſſe intinctum, quia de hoc pane dicunt Evangeliſtæ *fregit & dedit*, non inquiunt, *fregit & intinxit*, Auguſtinus Tractat. 62. in Johann. ait:

Digitized by Google

ait, illos *negligenter legere, qui per buccellam intinctam intelligunt panem Eucharistiæ.* Idem Augustinus sentit per *buccellam intinctam* significatam fictionem, quia non omnia quæ tinguntur, abluuntur. Inepta igitur est opinio illorum qui per *buccellam intinctam* putant significatam hostiam quam intingit in calice sacrificulus, sicuti legitur in Glossa ordinaria, quia nimirum intincta sint dulciora. Ecclesia quoq; reprehendit consuetudinem illorum qui panem intinctum dederunt communicantibus. Omnes Evangelistæ ferè consentiunt quod Judas indicarit panem Eucharistiæ. Postea diligenter observari debet, quod post sumtam offulam Satan sit ingressus in Judam, Joh. 13. & quod Christus dixerit, *quod vis facere, fac citò*; & quod Judas statim exierit, neq; ullam Evangelistam narrare Judam ab illo egressu reversum fuisse ante institutionem Eucharistiæ: an cogitabimus Christum frustra dixisse, quod vis facere, fac citò. Theophylactus certè ex his verbis hanc admonitionem colligit, ut infideles maturè segregemus antequam inchoetur Communio. Et ex hac observatione colligit Wolffgangus Musculus etiam Theophylactum ejus fuisse sententiæ, quod Judas exierit ante Eucharistiam. Hilarius sic argumentatur: *Christus finita cœnâ prædixit se cum discipulis suis bibiturum de fructu vitis in regno patris sui; Atqui cum Juda non bibit de fructu vitis in regno patris sui; Ergò Judas non interfuit.* Et etiamsi cœteri Evangelistæ non expressè mentionem faciant quando exiverit Judas, tamen in subsequentibus satis indicant, Judam statim post esum agni Paschalis egressum esse. Quia nimirum postea narravit, quod Christus dixerit discipulis, *hac nocte vos omnes offendemini*, quæ verba non erant dicta Judæ. Etiam Paulus 1. Cor. 11. nullam Judæ mentionem facit. Confirmavi buccellam intinctam non fuisse panem Eucharistiæ, sed Panem agni Paschalis: demonstravi esum agni præcessisse Synaxin: ostendi sumptâ buccellâ Judam statim egressum: ex his consequi manifestissimè spero, Judam proditorem Eucharistiæ non interfuisse. Neq; enim ullum dicturum existimo, quod Apostoli post panem Eucharistiæ comederint alium panem intinctum, cum Evangelistæ luculenter narrent, Chri-

Digitized by Google

ſtum poſt ſumptam Apoſtolis Euchariſtiam ſtatim concionem habuiſſe, & quod hymnum cecinerint. Confirmatâ ſic propoſitione, nunc reſtat ut argumenta partis adverſæ examinemus.

Argumentum I.

109. Evangeliſtæ dicunt, quod omnes duodecim Apoſtoli menſæ accubuerint; Ergo & Judas menſæ aſſedit. Reſp. Hoc narrant Evangeliſtæ de convivio agni Paſchalis, quod præceſſit eſum Euchariſtiæ. Nam omnes ſimul aſſederunt menſæ, ſed non omnes ſimul ſurrexerunt de menſa; quod inde ſaltem manifeſtum eſt, quia quando Chriſtus exiguo tempore fuit in horto, venit Judas cum cohorte, tribuno, principibus ſacerdotum, magiſtratu, ſenioribus templi, Scribis & miniſtris, cum facibus, gladiis & fuſtibus, Matth. 26. Marc. 14. Johan. 18. Et quia talem exercitum tam cito colligere non potuit, neceſſario ſequitur, Judam proditorem multò citiùs ſurrexiſſe de menſa quam reliquos Apoſtolos: *Et euntibus ſe cum diſcipulis in hortum dixit Chriſtus, hodie vos omnes offendimini*, quod ad Judam referri profectò nequit.

Argumentum II.

110. Judas interfuit lotioni pedum, & lotio pedum ſubſecute eſt Euchariſtiam; Ergò Judas etiam interfuit Euchariſtiæ; quia Johannes cap. 13. ait quod factâ cœnâ ſurrexerit Chriſtus ut lavaret diſcipulis pedes. ℞. Solutio argumenti conſiſtit in participio *facta*. Hic primo notandum eſt, codices variare, Nam Eraſmus legit: *γινομένου δείπνου cum fieret cæna*, in præſenti; alii codices legunt: *γενομένου δείπνου* factâ cœnâ. Atq; Auguſtinus, teſte Eraſmo, hoc non de peracta cœna, ſed de cœna inchoata exponit, ſicuti in illis phraſibus enallage temporis eſt, *factus eſt dies primus & ſecundus*, etiamſi nondum conſummatus ſit dies. Oſiander quoq; in Harmonia ſua de cœna inchoata hæc verba intelligit, & ait, Judæis uſitatam tunc fuiſſe lotionem pedum, ſicut jam multis in locis odorâ aquâ convivæ ad accubitum menſæ invitantur. Hæc expoſitio placet etiam Eraſmo. Etiam Papiſtæ non negant eſum Euchariſtiæ ſecutum eſſe, poſt lotionem pedum. Nam

Digitized by Google

Nam illi Sacramentum lotionis prius celebrant ante Communionis diem. Petrus Comestor recenset, quod quidam existimarint lotionem pedum fuisse celebratam, non in nocte ultimæ cœnæ, sed alia quadam nocte priori, quia Johannes ait 13. cap. ante festum factam pedum lotionem. Et agnum Paschalem manducatum dicunt alii Evangelistæ primo die festi. Verum diligentes interpretes ostenderunt terminis illis, *primo die festi, & ante festum*, idem tempus denotari. Theodorus Beza ait, *plurima & meliora exemplaria habere aoristum secundum*, ideoq; finita cœna agni Paschalis Christum surrexisse sentit, de mensa ad lotionem pedum; quod etsi verisimile videatur, tamen sententiæ meæ principali nihil adversatur. Atq; tunc videtur hic fuisse rerum gestarum in ultima nocte ordo: 1. Esus agni Paschalis, 2. Lotio pedum, 3. Porrectio buccellæ intinctæ, 4. Egressus Judæ, 5. Institutio Eucharistiæ. 6. Concio, 7. Hymnus, 8. Precatio in horto. Verum cùm Johannes post lotionem faciat mentionem buccellæ intinctæ, verisimilius videtur, Esum Agni secutum esse post lotionem pedum. Siquis velit contendere Johannem per verba illa, *factâ cœnâ*, intelligere Eucharistiam, tunc narrationem Johannis contrariam faciet narrationi aliorum Evangelistarum, qui omnes dicunt esum agni Paschalis præcessisse Eucharistiam.

Argumentum III.

III. Evangelista Lucas, quem omnes Scriptores fatentur esse Historicum, monstratum fuisse dicit proditorem à Christo post finitam Eucharistiam. Ergò Judas interfuit Eucharistiæ. ℞. Argumentum hoc solvi poterit ex regula quam docet Augustinus quæst. 92. super N. Testamentum, ubi inquit, *multa novissimâ ordinari quæ antea facta probantur*. Clarissimus Vir Wolfgangus Musculus, in Locis suis per hanc regulam exponit narrationem Lucæ. Hæc regula pulcre declarari potest per Evangelistam Marcum, qui ait, Christum hæc verba, hic est sanguis meus, locutum postquam biberint ex calice: verum cùm alii Evangelistæ dicant Christum hæc verba enunciasse antequam biberint ex calice, non dubitamus Marcum ea narrasse posterius, quæ erant facta

 prius.

prius. Sic cùm alii Evangelistæ narrent Judam demonstratum à Christo ante institutionem Eucharistiæ, & cum Lucas istud dicat factum post Eucharistiam, non dubitare debemus à Luca illa posterius recenseri quæ prius facta fuere. Erasmus in narratione illa Marci hanc regulam admittit. Quomodo igitur non potius locum habebit in hac Lucæ narratione? Lucas in Exordio Evangelii sui ait, quod Evangelium suum acceperit ab iis qui fuerunt ministri & inspectores sermonis, ideoq; tutissimum est Lucam exponere per alios Evangelistas, qui præsentes fuere. Nam Lucas (ut Johannes & Matthæus) non interfuit Eucharistiæ. Quod nequaquam sic accipi volo, quasi Lucæ auctoritatem extenuare oporteat. Nam expositio unius Evangelistæ per alium, non extenuatio, sed declaratio dici debet. Qui verba unius testis per verba testium duorum declarat, ille testis unius auctoritatem nequaquam elevat, sed potius æqualem auctoritati aliorum constituit. Rupertus quoq; Abbas Tuitiensis causam adfert, quare Lucas continuâ serie narraverit esum agni, & Eucharistiæ institutionem, quia videlicet solus Lucas mentionem facit desiderii illius, quo Christus desideraverit Pascha comedere cum discipulis suis, & propter hujus desiderii completionem ait Lucam continuâ serie conjunxisse descriptionem agni Paschalis & institutionem Eucharistiæ. Et frequens hoc est Historiographis, ut res principales conjunctim narrent, & rem minus principalem postremò recitent, etiamsi ordine temporis præcesserit. Et alias à Luca seriem ordinis neglectam esse ex narratione tentationis Christi constat. Nam quando Matthæus cap. 4. tentationem adorationis in fine collocat, Lucas tentationem de præcipitatione è pinnaculo templi in fine ponit; cumq; utriq; consentientes dicant Diabolum post tentationem de adoratione reliquisse Christum, liquidò apparet ordinem non observatum à Luca. Et in narratione de rebus gestis in ultima nocte Lucas etiam in aliis discrepat à reliquis Evangelistis quoad ordinem. Nam verba Christi quibus promittit se postea cum discipulis bibiturum de fructu vitis in regno Patris, ante initium cœnæ narrat Lucas, quæ alii Evangelistæ subjiciunt

Eucha-

Digitized by Google

Eucharistiæ. Vaticinium Christi de scandalo Matthæus & Marcus omnibus discipulis dictum narrant, Lucas Christũ cum solo Petro locutum, ait: Matthæus & Marcus narrant hoc vaticinium factum in horto, Lucas narrat factum hoc esse in domo ubi comederant Paschale magnum. Ex hac diversitate apparet ordinem sæpissimè neglectum à Luca. Et Johannes Calvinus in Harmonia sua testatur seriem temporis, quando exierit Judas, ex narratione Lucæ non posse certò probari. Et Ministri Ecclesiæ Magdeburgensis fatentur in opere Historiæ, incertũ esse quando Judas exierit. Jam si illud incertum est, mirum est cur ex re incerta dogma fidei constituant, & etiam in Catechesi pueris instillent. Neq; scopum attingunt illi qui putant, Judam singulis Apostolis in ultima nocte bis fuisse monstratum ante Eucharistiam, semel in lotione pedum, & altera vice in esu agni Paschalis, postea finitâ Eucharistiâ denuo singulis monstratũ, & Evangelistam Johannem utramq; posteriorem demonstrationem sub una comprehendisse. Nam primò magna est differentia inter illam demonstrationem cujus Johannes meminit, & alteram quam Matthæus & Marcus describunt. Johannes enim ait, Christum buccellam porrexisse in os Judæ, Matthæus verò & Marcus narrant quod ipse Judas manu suâ intinxerit panem in paropside. Johannes dicit sibi soli demonstratũ proditorem, Matthæus ait quod in genere singulis istud signum intinctionis dederit. Ex his igitur satis apparet diversissimas esse has demonstrationes. Si autem quispiam cupiat scire quoties Christus generaliter monstraverit proditorem, non difficile erit istud invenire: nam Joh. 6. vocatus est *Diabolus*, Joh. 12. vocatur *fur*, Johannis 13. vocatur *immundus*, Matthæi 26. Marc. 14. vocatur *proditor*. Deinde illam demonstrationem proditoris admonendi causâ à Domino adhibitam, ne se pollueret sumptione Eucharistiæ, non dubium est: quare igitur non judicamus illam præcessisse Eucharistiam? Ad argumentum hoc ex auctoritate Lucæ sumptum copiosius respondet Muscu, qui dicit, *se minimè dubitare quin Judas exierit ante institutionem Eucharistiæ.*

 Argu-

Digitized by Google

Argumentum IV.

112. Judæ peccatum nondum fuit manifestum. Ergo Christus admisit Judam ad convivium cœnæ, ut doceret nos ne excluderemus ab Eucharistia occultos peccatores. ℞. Henricus Bullingerus lib. 6. cap. 9. contra Anabaptistas docet, peccatum Judæ non fuisse tempore Eucharistiæ occultum, sed manifestum. Primum enim notum fuit Christo. Deinde scelus illius non erat ignotum Pharisæis, cũ illis enim fœdus proditionis inerat contra Christum. Significanter etiam satis monstratur Johanni. Potuit igitur Christus contrà illum produci testis facti. Et quando Minister scit alicujus scelus, & novit contra illum producere testes facti, impius est quando illi dat Eucharistiam. Et non cogitandum est, quod hic Christus margaritas porcis dederit contra doctrinam suam. Deinde in hoc argumento nulla est ratio consequentiæ.

Argumentum V.

113. Augustinus contra Fulgentium Donatistam inquit, *Judas accepit bonum Christi corpus*, sicuti *Simon Magus accepit bonum baptisma*: & super Psal. 10. ait: Christum primam Eucharistiam Judæ dedisse. ℞. Ad Augustini argumentum respondet Rupertus Tuitiensis, qui ait, Augustinum in eo lapsum, quod solum Lucam secutus aliorum Evangelistarum harmoniam non consideraverit. Et Augustinum historiam Judæ non satis perpendisse, vel inde patet, quod contra manifestam narrationem Matthæi putarit Judam se suspendisse post mortem Christi, quæst. 29. super N. Testamentum. Et quod præsentiam Judæ defenderit, videtur potius ἀγωνικῶς quam διδακτικῶς fecisse. Cum enim Donatistæ urgerent rigorem Excommunicationis, Augustinus putavit eum rigorem nulla re posse magis debilitari, quàm si persuaderet Judam fuisse præsentem. Solent etiam ad confirmationem præsentiæ Judæ afferre vaticinium Davidis, *Qui comedit mecum panem, levavit calcaneum adversus me*. Atqui ipse Augustinus hoc vaticinium non de pane Eucharistiæ, sed de buccella intincta interpretatur; & potest exponi de quotidiano convictu quo usus est cum Christo.

Argu-

Digitized by Google

Argumentum VI.

114. Omnes Patres sentiunt Judam interfuisse Eucharistiæ. Ergò interfuit. ℞. Nego antecedens. Nam Hilarius, non infimus ex Patribus, expresse ait Judam non interfuisse Synaxi. Zacharias Chrysopolitanus in Harmonia sua idem docet. Innocentius tertius Episcopus Romanus, & Rupertus Tuitiensis etiam negant Judam interfuisse Eucharistiæ. Petrus quoq; Comestor & Durandus in Rationali Divinorum eandem mecum sententiam amplectuntur. Wolffgangus Musculus & D. Albertus Hardenburgius Ecclesiæ Bremensis Minister, eandem sententiam tuetur. Ita docuit Martinus Bucerus; & Joachimus Vadianus in eam sententiam inclinare videtur, sicuti & Theophylactus. Theodorus Beza, & Johannes Ribittus idem docuerunt Lolanniæ: vide commentaria Bezæ in 13. cap. Johannis.

Conclusio.

115. Augustinus in libro de hæresibus scribit, *quosdam dictos Cainos eo quod Cainum & Iudam honorarint*. Et Tertullianus de præscriptionibus hæreticorũ narrat, quod *nonnulli gratias egerint Iudæ*, quia nimirum putaverint, potestates seculi voluisse impedire mortẽ Christi. Etiam Cerinthiani leguntur honorasse Judam proditorem. Et vereor illos etiam nimium honorare proditorem, qui illum non modo Synaxi interfuisse ajunt, sed etiam verum sanguinem Christi bibisse contendunt. His manifestè contradicit Augustinus, qui ait: *reliquos Apostolos comedisse panem Dominum, Iudam verò panem Domini, contra Dominum.* Christus inquit, *qui edit carnem meam habet vitam æternam*: Si Judas comedit Christi carnem, quomodo descendit ad infernum? Dignũ quiddam notatu est, quod Beatus Rhenanus observat in cap. 7. lib. Tertulliani, qui inscribitur Apologeticus adversus Gentiles. Nam in illo loco quidam ex adverbio INDE, fecerunt genitivũ secundæ Declinationis, JUDÆ, ut videlicet Judam retinerẽt convivam, ideoq; mirari non debemus, quod multi hodierno die defendant præsentiam Judæ, quia multi ex illis sunt fratres Judæ.

Quæ sit Vtilitas hujus quæstionis?

116. Hæc

Quod cùm cœteri Evangelistæ apertissimè dicant, solus Lucas aliter dixisse visus est, quia videlicet verba, quæ in priori cœnà Dominus de traditore suo dixit, idem Lucas sic præposteravit, ut priorem Paschæ cœnam & sequentem Dominici corporis & sanguinis consecrationem narrando conjungeret, & tunc demum verba, quæ in utroq; convivio dicta sunt, continuaret.

100. *Hilarius Pictaviensis in Matthæum, capite trigesimo, pag. 326. Edit. Basil. in fol. Anno* 1570. Sine eo (Juda) pascha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum Sacramentorum communione non fuerat. Pauci illi scriptores superiùs allegatorum fidem infringere minimè valent. Confer *Petrum Crespetium in summa Catholicæ fidei, pag. 519. Edit. Lugdunensis in fol. Anno* 1598. Accedit ultimò, minimè fuisse conveniens, ut Christus Judam occultum peccatorem, sine accusatore & sine peccati ejus evidenti probatione, à S. Mysteriorum communione arceret, admissis ad eam reliquis Apostolis, ne scilicet ea ex re prælati Ecclesiæ sumerent Exemplum, & animum similia faciendi, & ne Judas exinde vehementer exasperatus, peccandi occasionem arriperet. Cœterùm indignè ad mensam Dominicam hospites Judæ similes reputantur.

101. *Augustinus in Psalm.* 142. Accepit buccellas Judas, & introivit in eum Satanas; quàm multos Judas Diabolus implet indignè accipientes buccellam ad judicium suum, qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Semel Judas tradidit, semel crucifixerunt ejus hostes, indigni susceptores quotidie Christum produnt, quotidie crucifigunt.

102. Ut verè *Tertullianus* exclamet *libro de idololatria cap.* 7. Proh scelus! semel Judæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus lacessunt. O manus præcidendæ! Viderunt jam an per similitudinem dictum sit, *Si te manus tua scandalizat, amputa eam!* quæ magis amputandæ, quam in quibus corpus Domini scandalizatur?

103. *Chrysostomus homilia de Baptismo Christi.* Quandò ultimæ cœnæ communicavit Judas nocte illa postremâ, cæteris omnibus

nibus recumbentibus ipse proripiens excessit. Illum imitantur & isti, qui ante ultimam gratiarum actionem discedunt, nisi enim exiisset ille, proditor factus non esset. Nisi condiscipulos deseruisset, non periisset; nisi se ipsum extra ovile proripuisset, non eum lupus solum offendisset, atq; devorâsset. Nisi se ipsum à pastore segregâsset, belluæ præda factus non esset. Idcircò nimirum ille cum Judæis, isti cum Domino hymnô dictô exierunt.

104. *Augustinus tractatu 6. in Iohann.* Num mala erat bucella, quæ tradita est Judæ à Domino? absit, Medicum dare venenum. Salutem Medicus dedit, sed indignè accipiendo ad judicium accepit, quia non pacatus accepit.

105. Venerabilis Beda de Eucharistiæ Sacramento agens, exemplum adducit Judæ his verbis: Sicut Judas cui bucellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo locum in se Diabolo præbuit: sic indignè quisq; sumens Dominicũ Sacramentum, non efficit, ut, quia ipse malus est, malum sit. Christus Redemptor noster S. Brigittæ rationem revelavit, Revel. S. l. 2. cap. 2. n. 3. cur nonnunquam indignos ad hanc mensam accedere permittat: sicut, inquit, in humanitate mea & boni & mali tetigerunt me, ad ostendendam veram humanitatem & patientiæ humilitatem; sic & boni & mali comedunt me in altari, boni ad majorem perfectionem, mali autem ne credant se esse damnatos ex eo, quod possunt hoc corpore meo sumpto si volunt, personaliter mutare voluntatem & converti. H. I. Hoc tamen rarò accidit ut videtur in Juda, quem licet benignissimus Dominus tot diversis modis ad resipiscentiam invitâsset, præcipue vero per osculum in horto ab eo receptum, & per amabilissimum amici nomen ei impositum, nihilominus plus quàm unquam in obstinatione & desperatione sua perseveravit.

106. *S. Bernhardus de hac materiâ in sermone quodam de ultimâ cœnâ Domini,* differentiam inter S. Petrũ & Judam, qui simul ejusdem mensæ Eucharisticæ comensales fuerunt, ponderans inquit: De uno pane consecrato Petrus & Judas accepit, bonus in vitam, pessimus in pœnam; totum usq; adhuc in Ecclesia completur in Sacra-

Digitized by Google

Sacramento altaris, bonis quidem in bonum sumentibus, canibus verò & immundis non sic. Canes sunt qui irreverenter accedunt, & ideò judicati abscedunt. Deniq; Judæ in recipiendo Christi corpore indignitate circumstantialiter examinata gravitatem ostendit communionis sacrilegæ, apud *Ioseph. Mansium Congregat. Oratorii Romani Presbyterum Tom. 2. Bibliotheca Moralis Prædicabilis, Tractatu 26. discursu 39. pag. 293. seq. Edit. Mogunt. in fol.*

107. *Dionysius Carthusianus sermone, Quomodo Sacramentum altaris sit suscipiendum?* Tales sunt socii Judæ proditoris, de quo in Johanne legitur: Post buccellam introivit in eum Satanas. Nam & ante in eum intravit, sed quia corpus Christi indignè accepit, magis possedit eum Diabolus. Eandem thesin Theologi Lutherani firmiter tenent, Vid. Gerhard. Loc. Comm. Tom. 5. de Cœna Domini. Reformati autem communiter negativam tuentur. Inter illos, qui Judam communioni S. Eucharistiæ interfuisse negant, nomen quoq; suum profitetur Wilhelmus Klebitius, cujus de hoc argumento peculiaris Dissertatio benevolo Lectori propiis Auctoris verbis exhibetur.

108. De buccellà intinctâ quam comedit Judas proditor, disceptatur, an fuerit panis Eucharistiæ? Præcipuum quod hic quæritur, consistit in eo, An Judas interfuerit Eucharistiæ cum reliquis Apostolis, vel An exierit ante institutam à Christo Eucharistiam. Ut autem hoc dexterius explicari possit, ordine quædam hic consideranda sunt. Videlicet primo, quod Christus ea nocte Eucharistiam instituerit, qua cum discipulis comedit agnum Paschalem, Matth. 26. & Marc. 14. Secundò notandum est, cum agni Paschalis præcessisse institutionem Eucharistiæ, Matth. 26. & Marc. 14. & buccellam intinctam diligenter discernendam esse à pane Eucharistiæ: nam buccella intincta quam comedit Judas non fuit panis Eucharistiæ, sed fuit panis agni Paschalis. Nullus enim Evangelista ait, panem Eucharistiæ fuisse intinctum, quia de hoc pane dicunt Evangelistæ *fregit & dedit*, non inquiunt, *fregit & intinxit*, Augustinus Tractat. 62. in Johann. ait:

ait, illos *negligenter legere, qui per buccellam intinctam intelligunt panem Eucharistiæ.* Idem Augustinus sentit per *buccellam intinctam* significatam fictionem, quia non omnia quæ tinguntur, abluuntur. Inepta igitur est opinio illorum qui per *buccellam intinctam* putant significatam hostiam quam intingit in calice sacrificulus, sicuti legitur in Glossa ordinaria, quia nimirum intincta sint dulciora. Ecclesia quoq; reprehendit consuetudinem illorum qui panem intinctum dederunt communicantibus. Omnes Evangelistæ ferè consentiunt quod Judas indicarit panem Eucharistiæ. Postea diligenter observari debet, quod post sumtam offulam Satan sit ingressus in Judam, Joh. 13. & quod Christus dixerit, *quod vis facere, fac citò*; & quod Judas statim exierit, neq; ullam Evangelistam narrare Judam ab illo egressu reversum fuisse ante institutionem Eucharistiæ: an cogitabimus Christum frustra dixisse, quod vis facere, fac citò. Theophylactus certè ex his verbis hanc admonitionem colligit, ut infideles maturè segregemus antequam inchoetur Communio. Et ex hac observatione colligit Wolffgangus Musculus etiam Theophylactum ejus fuisse sententiæ, quod Judas exierit ante Eucharistiam. Hilarius sic argumentatur: *Christus finita cœnâ prædixit se cum discipulis suis bibiturum de fructu vitis in regno patris sui; Atqui cum Iuda non bibit de fructu vitis in regno patris sui; Ergò Iudas non interfuit.* Et etiamsi cœteri Evangelistæ non expressè mentionem faciant quando exiverit Judas, tamen in subsequentibus satis indicant, Judam statim post esum agni Paschalis egressum esse. Quia nimirum postea narravit, quod Christus dixerit discipulis, *hac nocte vos omnes offendemini*, quæ verba non erant dicta Judæ. Etiam Paulus 1. Cor. 11. nullam Judæ mentionem facit. Confirmavi buccellam intinctam non fuisse panem Eucharistiæ, sed Panem agni Paschalis: demonstravi esum agni præcessisse Synaxin: ostendi sumptâ buccellâ Judam statim egressum: ex his consequi manifestissimè spero, Judam proditorem Eucharistiæ non interfuisse. Neq; enim ullum dicturum existimo, quod Apostoli post panem Eucharistiæ comederint alium panem intinctum, cum Evangelistæ luculenter narrent, Christum

stum post sumptam Apostolis Eucharistiam statim concionem habuisse, & quod hymnum cecinerint. Confirmatâ sic propositione, nunc restat ut argumenta partis adversæ examinemus.

Argumentum I.

109. Evangelistæ dicunt, quod omnes duodecim Apostoli mensæ accubuerint; Ergo & Judas mensæ assedit. Resp. Hoc narrant Evangelistæ de convivio agni Paschalis, quod præcessit esum Eucharistiæ. Nam omnes simul assederunt mensæ, sed non omnes simul surrexerunt de mensa; quod inde saltem manifestum est, quia quando Christus exiguo tempore fuit in horto, venit Judas cum cohorte, tribuno, principibus sacerdotum, magistratu, senioribus templi, Scribis & ministris, cum facibus, gladiis & fustibus, Matth. 26. Marc. 14. Johan. 18. Et quia talem exercitum tam cito colligere non potuit, necessario sequitur, Judam proditorem multò citiùs surrexisse de mensa quam reliquos Apostolos: *Et euntibus se cum discipulis in hortum dixit Christus, hodie vos omnes offendimini*, quod ad Judam referri profectò nequit.

Argumentum II.

110. Judas interfuit lotioni pedum, & lotio pedum subsecute est Eucharistiam; Ergò Judas etiam interfuit Eucharistiæ; quia Johannes cap. 13. ait quod factâ cœnâ surrexerit Christus ut lavaret discipulis pedes. ℞. Solutio argumenti consistit in participio *facta*. Hic primo notandum est, codices variare. Nam Erasmus legit: *γινομένου δείπνου cum fieret cœna*, in præsenti; alii codices legunt: *γενομένου δείπνου* factâ cœnâ. Atq; Augustinus, teste Erasmo, hoc non de peracta cœna, sed de cœna inchoata exponit, sicuti in illis phrasibus enallage temporis est, *factum est dies primus & secundus*, etiamsi nondum consummatus sit dies. Osiander quoq; in Harmonia sua de cœna inchoata hæc verba intelligit, & ait, Judæis usitatam tunc fuisse lotionem pedum, sicut jam multis in locis odorâ aquâ convivæ ad accubitum mensæ invitantur. Hæc expositio placet etiam Erasmo. Etiam Papistæ non negant esum Eucharistiæ secutum esse, post lotionem pedum.

Nam

Digitized by Google

Nam illi Sacramentum lotionis prius celebrant ante Communionis diem. Petrus Comestor recenset, quod quidam existimarint lotionem pedum fuisse celebratam, non in nocte ultimæ cœnæ, sed alia quadam nocte priori, quia Johannes ait 13. cap. ante festum factam pedum lotionem. Et agnum Paschalem manducatum dicunt alii Evangelistæ primo die festi. Verum diligentes interpretes ostenderunt terminis illis, *primo die festi, & ante festum*, idem tempus denotari. Theodorus Beza ait, *plurima & meliora exemplaria habere aoristum secundum*, ideoq; finita cœna agni Paschalis Christum surrexisse sentit, de mensa ad lotionem pedum; quod etsi verisimile videatur, tamen sententiæ meæ principali nihil adversatur. Atq; tunc videtur hic fuisse rerum gestarum in ultima nocte ordo: 1. Esus agni Paschalis, 2. Lotio pedum, 3. Porrectio buccellæ intinctæ, 4. Egressus Judæ, 5. Institutio Eucharistiæ. 6. Concio, 7. Hymnus, 8. Precatio in horto. Verum cùm Johannes post lotionem faciat mentionem buccellæ intinctæ, verisimilius videtur, Esum Agni secutum esse post lotionem pedum. Si quis velit contendere Johannem per verba illa, *factâ cœnâ*, intelligere Eucharistiam, tunc narrationem Johannis contrariam faciet narrationi aliorum Evangelistarum, qui omnes dicunt esum agni Paschalis præcessisse Eucharistiam.

Argumentum III.

III. Evangelista Lucas, quem omnes Scriptores fatentur esse Historicum, monstratum fuisse dicit proditorem à Christo post finitam Eucharistiam. Ergò Judas interfuit Eucharistiæ. ℞. Argumentum hoc solvi poterit ex regula quam docet Augustinus quæst. 92. super N. Testamentum, ubi inquit, *multa novissimè ordinari quæ antea facta probantur*. Clarissimus Vir Wolfgangus Musculus, in Locis suis per hanc regulam exponit narrationem Lucæ. Hæc regula pulcre declarari potest per Evangelistam Marcum, qui ait, Christum hæc verba, hic est sanguis meus, locutum postquam biberint ex calice: verum cùm alii Evangelistæ dicant Christum hæc verba enunciasse antequam biberint ex calice, non dubitamus Marcum ea narrasse posterius, quæ erant facta

 prius.

prius. Sic cùm alii Evangelistæ narrent Judam demonstratum à Christo ante institutionem Eucharistiæ, & cum Lucas istud dicat factum post Eucharistiam, non dubitare debemus à Luca illa posterius recenseri quæ prius facta fuere. Erasmus in narratione illa Marci hanc regulam admittit. Quomodo igitur non potius locum habebit in hac Lucæ narratione? Lucas in Exordio Evangelii sui ait, quod Evangelium suum acceperit ab iis qui fuerunt ministri & inspectores sermonis, ideoq; tutissimum est Lucam exponere per alios Evangelistas, qui præsentes fuere. Nam Lucas (ut Johannes & Matthæus) non interfuit Eucharistiæ. Quod nequaquam sic accipi volo, quasi Lucæ auctoritatem extenuare oporteat. Nam expositio unius Evangelistæ per alium, non extenuatio, sed declaratio dici debet. Qui verba unius testis per verba testium duorum declarat, ille testis unius auctoritatem nequaquam elevat, sed potius æqualem auctoritati aliorum constituit. Rupertus quoq; Abbas Tuitiensis causam adfert, quare Lucas continuâ serie narraverit esum agni, & Eucharistiæ institutionem, quia videlicet solus Lucas mentionem facit desiderii illius, quo Christus desideraverit Pascha comedere cum discipulis suis, & propter hujus desiderii completionem ait Lucam continuâ serie conjunxisse descriptionem agni Paschalis & institutionem Eucharistiæ. Et frequens hoc est Historiographis, ut res principales conjunctim narrent, & rem minus principalem postremò recitent, etiamsi ordine temporis præcesserit. Et alias à Luca seriem ordinis neglectam esse ex narratione tentationis Christi constat. Nam quando Matthæus cap. 4. tentationem adorationis in fine collocat, Lucas tentationem de præcipitatione è pinnaculo templi in fine ponit; cumq; utriq; consentientes dicant Diabolum post tentationem de adoratione reliquisse Christum, liquidò apparet ordinem non observatum à Luca. Et in narratione de rebus gestis in ultima nocte Lucas etiam in aliis discrepat à reliquis Evangelistis quoad ordinem. Nam verba Christi quibus promittit se postea cum discipulis bibiturum de fructu vitis in regno Patris, ante initium cœnæ narrat Lucas, quæ alii Evangelistæ subjiciunt

Eucha-

Eucharistiæ. Vaticinium Christi de scandalo Matthæus & Marcus omnibus discipulis dictum narrant, Lucas Christũ cum solo Petro locutum, ait: Matthæus & Marcus narrant hoc vaticinium factum in horto, Lucas narrat factum hoc esse in domo ubi comederant Paschalem agnum. Ex hac diversitate apparet ordinem sæpissimè neglectum à Luca. Et Johannes Calvinus in Harmonia sua testatur seriem temporis, quando exierit Judas, ex narratione Lucæ non posse certò probari. Et Ministri Ecclesiæ Magdeburgensis fatentur in opere Historiæ, incertũ esse quando Judas exierit. Jam si illud incertum est, mirum est cur ex re incerta dogma fidei constituant, & etiam in Catechesi pueris instillent. Neq; scopum attingunt illi qui putant, Judam singulis Apostolis in ultima nocte bis fuisse monstratum ante Eucharistiam, semel in lotione pedum, & altera vice in esu agni Paschalis, postea finitâ Eucharistiâ denuo singulis monstratũ, & Evangelistam Johannem utramq; posteriorem demonstrationem sub una comprehendisse. Nam primò magna est differentia inter illam demonstrationem cujus Johannes meminit, & alteram quam Matthæus & Marcus describunt. Johannes enim ait, Christum buccellam porrexisse in os Judæ, Matthæus verò & Marcus narrant quod ipse Judas manu suâ intinxerit panem in paropside. Johannes dicit sibi soli demonstratũ proditorem, Matthæus ait quod in genere singulis istud signum intinctionis dederit. Ex his igitur satis apparet diversissimas esse has demonstrationes. Si autem quispiam cupiat scire quoties Christus generaliter monstraverit proditorem, non difficile erit istud invenire: nam Joh. 6. vocatus est *Diabolus*, Joh. 12. vocatur *fur*, Johannis 13. vocatur *immundus*, Matthæi 26. Marc. 14. vocatur *proditor*. Deinde illam demonstrationem proditoris admonendi causâ à Domino adhibitam, ne se pollueret sumptione Eucharistiæ, non dubium est: quare igitur non judicamus illam præcessisse Eucharistiam? Ad argumentum hoc ex auctoritate Lucæ sumptum copiosius respondet Muscu, qui dicit, *se minimè dubitare quin Iudas exierit ante institutionem Eucharistiæ.*

Argumentum VI.

114. Omnes Patres sentiunt Judam interfuisse Eucharistiæ. Ergò interfuit. ℞. Nego antecedens. Nam Hilarius, non infimus ex Patribus, expresse ait Judam non interfuisse Synaxi. Zacharias Chrysopolitanus in Harmonia sua idem docet. Innocentius tertius Episcopus Romanus,& Rupertus Tuitiensis etiam negant Judam interfuisse Eucharistiæ. Petrus quoq; Comestor & Durandus in Rationali Divinorum eandem mecum sententiam amplectuntur. Wolffgangus Musculus & D. Albertus Hardenburgius Ecclesiæ Bremensis Minister, eandem sententiam tuetur. Ita docuit Martinus Bucerus; & Joachimus Vadianus in eam sententiam inclinare videtur, sicuti & Theophylactus. Theodorus Beza, & Johannes Ribittus idem docuerunt Lolaniæ: vide commentaria Bezæ in 13. cap. Johannis.

Conclusio.

115. Augustinus in libro de hæresibus scribit, *quosdam dictos Cainos eo quod Cainum & Judam honorarint.* Et Tertullianus de præscriptionibus hæreticorũ narrat, quod *nonnulli gratias egerint Judæ*, quia nimirum putaverint, potestates seculi voluisse impedire mortẽ Christi. Etiam Cerinthiani leguntur honorasse Judam proditorem. Et vereor illos etiam nimium honorare proditorem, qui illum non modo Synaxi interfuisse ajunt, sed etiam verum sanguinem Christi bibisse contendunt. His manifestè contradicit Augustinus, qui ait: *reliquos Apostolos comedisse panem Dominum, Judam verò panem Domini, contra Dominum.* Christus inquit, *qui edit carnem meam habet vitam æternam*: Si Judas comedit Christi carnem, quomodo descendit ad infernum? Dignũ quiddam notatu est, quod Beatus Rhenanus observat in cap. 7. lib. Tertulliani, qui inscribitur Apologeticus adversus Gentiles. Nam in illo loco quidam ex adverbio INDE, fecerunt genitivũ secundæ Declinationis, JUDÆ, ut videlicet Judam retinerẽt convivam, ideoq; mirari non debemus, quod multi hodierno die defendant præsentiam Judæ, quia multi ex illis sunt fratres Judæ.

Quæ sit Utilitas hujus quæstionis?

116. Hæc

Inferis, & blanda Dominum sub imagine prodis?
Quid socium simulas & amica fraude salutas?
Nunquam terribiles aut pax conjurat in enses,
Aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno.

118. *Paschasius in Matthaeum*, *Lib.* 12. *Tomo* 9. *Bb. Pp. parte* 2. *pag.* 1208. Quærat forte aliquis, cur tam multam miserunt turbam Judæi cum gladiis & fustibus, ac universa cohorte militum, comprehendere Jesum, hominem simplicissimum atq; inermem, qui nullis humanis fulciebatur præsidiis. Non potuit fieri, ut tantam sine causa conduxerint plebem. Fortè fecerunt illud propter multitudinem eorum, qui jam crediderant in eum ex populo, timentes ne magna multitudo credentium eum de manibus eorum præriperet. Sed ego alteram existimo causam, multitudinem contra Jesum venisse, fortè quia putabant quidam eorum, in Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ex quibusdam maleficiis effugere posset, ut possent eum violenter retinere. Nonnulli verò eorum audierant, quod aliquando cùm jam præcipitandus esset de montis supercilio, & fugerat manus tenentium se, putabant non fugâ simplici evasisse, sed talia quædam extra naturam humanam potuisse. Multa quidem opinio de eo erat in populo, undè & Marcus ait, dixisse Judam: quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum & diligenter abducite. Malignè quidem & insidiose cum multâ calumnia hoc videtur dixisse, tanquam si diceret: nisi diligenter comprehendentes ac tenentes abduxeritis eum, & custodieritis, ipse cùm voluerit, quibuslibet artibus, qualibet virtute effugiet à vobis.

119. *Chrysostomus homilia de proditore & mysteriis cœnæ*, *Tom.* 3. *Oper. fol.* 184. de osculo sic disserit: O signum sacrilegum! O conventus nefarius! O placitum puniendum! Ubi ab osculo incipitur bellum & per pacis indicium, pacis rumpitur Sacramentum. Et per quod consueverunt gentes bella finire, per hoc profanus Judas bellum voluit inchoare. Dedit eis signum, dicens: quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Hoc osculum Juda, tu dedisti. Hoc pactum in tuo manganicio (mercatu) posuisti, ut

 cum

cum quo faceres pacem, ipse raperetur ad crudelissimam passionem. Mihi crede, habebunt per te multi terrorem, ne quando cum proximis simulatam habeant charitatem. Guttur enim profanum, quod hodiè Christo extendis ad osculum, crastino illud es extensurus ad laqueum. (Malo tuo didicisti argentum expendere, mox incipies & corpus proprium ponderare.)

120. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Marci Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Judas Christi gloriæ & Majestatis prorsus oblitus, præq; avaritiâ plane excæcatus, existimabat latere se posse, si osculum in amicitiæ Symbolum prætenderet. Ave Rabbi; cui lethales insidias struebat, illi infelix proditor una cum osculo salutem offert. Dominus autem osculum offerentem non aversatur, neq; vultum ab eo vertit, ostendit autem illum non amicitiæ studio, sed impietatis explendæ desiderio accesisse.

121. *Augustinus Tom. 10. Oper. serm. 43. de Diversis, in Appendice pag. 676.* Proditorem Christus osculo libenter suscepit, non quia DEUS DEI filius mortem timebat, sed quia nec malos pro se perire volebat. Juda, osculo filium hominis tradis? fungebaris disciplinâ virtutis, & discipulus factus consilii iniquitatis. Officio sanguinem fundis, pro pignore amoris vulnus infligis, pacis argumento mortem immittis, servus Dominum tradis, discipulus Magistrum prodis? Utiliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Hæc ille. Quid quod Christus ad miram suam benignitatem testandam osculum Judæ impresserit?

122. *Sanctus Martialis Apostolus ad Tholosanos Epistola 2. cap. 13. pag. 171. Tom. 1. Bb. Pp.* Christus discipulo suo à quo tradendum se noverat, dulcedine suæ bonitatis, nobis trementibus & intuentibus sævitiam eorum, qui eum comprehendere venerunt, osculum dedit.

123. *Paschasius T. 9. Bb. Pp. parte 2. pag. 1209.* O fraus, O insidiæ, O doli calliditas; qui per singulas civitates & vicos & Synagogas prædicaverat jam diu, ita ut fama ejus exiret in omnem

regio-

regionem, virtutesq; multas in populo fecerat, in templo quoq; quam sæpe coram omnibus docuerat, unde & in Judæa habitantibus secundum faciem penè omnibus manifestus erat, quid est, quod tam diligenter eis dat signum? Et non quodcunq; signum, sed signum pacis, Concordiæ, Charitatis, quibus ipse, qui notus erat, qui venerant, sine signo fortè poterant comprehendere eum. Et ideò quia tam manifestus erat omnibus, non abs re arbitror factum, quod osculi signo traditur, decebat tamen ut osculo traderetur, qui suos diligere debet inimicos, pacisq; oscula non negare, neq; fictè tales diligere. Non enim quantum ex ipso fuit, aut fictè eum amicum vocat, aut in dolo ei vel simulatione osculum porrigit. O Impie, infelicissime, quid est, quod Servatorem tuum, quod Redemptorem, quod Magistrum & Dominum tam vilissimè tradis? Hoc quippe tradis quod propter te suscepi, & non qualitercunq;, sed osculo me tradis, quod est signum amoris & indicium veræ dilectionis. Pignus offers veræ pacis, sed vulnus infligis & venenum serpentis.

124. *Simon de Cassia, De Passione Domini, Oper. Lib. 13. fol. m. 405. Edit. in fol. Colon. Anno* 1540. Judas osculatur, sed os & virtutem non sentit, & sibi divinum osculum horridum est, non suave. Indicibilis erat illius insuavitas mentis, quæ tantam Christi suavitatem animo abhorrebat. Nec mutabatur animus, cum funere ex anima intus mortuâ extra corpus ejus CHRISTI tangeret sanctum corpus. Advertant, qui CHRISTI corpus Sacramentaliter tangunt, & qui Sacramentis in corpore delibantur, cum & fidei & amoris desit integritas, cum Juda sortientur similem portionem. Non enim ex tactu sacrorum corporeo quispiam sanctificatur, nisi mentis manus palpans accedat. Osculum amoris est signum. Nam qui suaviat, videtur amare, quem palpat. Erit autem proditor si non amat, & falsum signum in designatione signati. Falsus testis non erit impunitus. Magnum amoris est testimonium, cum ad invicem duorum ora premuntur. Falsitas autem omnis secluditur à regno DEI, & ad regna Diaboli semper spectat, cum priore autore fal-

re falsitatis posterior auctor in æternum, nisi resipiscat arsurus. Osculum reconciliatorum est indicium, qui hactenus ad invicem discordabant, nunc verò cum illo discordia irrogatur, & sanguis funditur vinculo pacis. Irrogatur mors osculo vitæ, instrumentum virtutis impietatis arma imitatur. Sed eò sceleratior omnis malorum auctor, quo agendi modus nefandior, sed nullus quam ille, qui fit sub velamento virtutis.

125. *R. P. Andreas Mendo Lucronensis è Soc. Iesu, in Provincia Castellana Concionator Catholicor. Regum Philippi 4. & Caroli 2. in Quadragesima Conc. 34. pag. 482. Edit. Latin. Lugduni in 4to Anno 1676.* §. 3. Amicus fraudulentus est deterior inimicus, fictumq; blandimentum est crudelius odium. Quam frequens est id inter homines. Risus quidam simulati sunt venenatæ sagittæ. Verba quædam dulcia sunt inflammata jacula. Fidendum non est omnibus, qui se amicos ostentant, nam affectatæ voces tegunt periculosas inimicitias. Cum ergo Jesus inimicum cernit sub amicitiæ charæ velo simulatum, turbatus est, cum autem eum inspicit palam contrarium, non turbatur, quia eum non timet, nec enim adeo perniciosus est inimicus manifestus, ac amic, simulatus. D. Cyrill. Alexandrinus lib. 9. in Johan. Verisimile mihi videtur non potuisse carnem Christi, motum quo jam expressius atq; manifestius discipulis proditionis odium offerebatur, ita sufferre, ut aliquantisper non *exhorruerit.* Ita horruit Christus noscens amicum apparentem & intrinsecum inimicum, quod secundum carnem non potuerit non turbationis signa exhibere. Ideò enim quando Judas, qui (osculum) id signum dederat asseclis ad Jesum apprehendendum, pacis osculo ad ipsum accessit, ipse Dominus dixit: Amice ad quid venisti? non inquit, inimice, discipule nequam, perfide hostis. Hæc quippe leviora sunt, quam amice false. Istud osculi blandimentum fuit ingentius odium. Hæc ficta amicitia crudelior. Nec Christus totum exponeret, si eum inimicum duntaxat nuncuparet; at rem totam aperuit, dum amicum simulatum vocavit; is namq; est nucleus & succus sævissimi inimici.

126. Judas est exemplar Judicis pretio corrupti. *Leo Sermone 9.*

Digitized by

ne 9. de Passione. Quæ germina & quales fructus de avaritiæ stirpe nascantur, quam meritò Apostolus radicem omnium malorum esse definivit, quia nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis appetitus istius aviditatis est morbus. Amore pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo pretio perire non metuit, nullumq; est in illo corde justitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum. H. I.

Hoc probat exemplum avarissimi cujusdam judicis in civitate Trevericâ Wesaliâ, ubi cum S. puerum Wernherum Martyrem comprehensum ac clanculum abductum Judæi horribiliter flagellarent, & incisis totius corporis venis cruentarent, aliisq; modis miserabiliter suspenso corpore excruciarent, prædictorum Judæorum ancilla, (quæ Christiana erat,) visâ nefariâ eorum in puerum crudelitate, maximo animi dolore impulsa, clam Judicem Wesaliensem accivit, atq; in locum, ubi pius puer tam immaniter tractabatur, introduxit, ad cujus inopinatum adventum obstupescentes Judæi, statim muneribus illum magnis aggressi sunt, feceruntq; ut sui oblitus officii ab æquitate ac justitia, per summum scelus se abduci pateretur. Puer autem viso judice, exultabundus ut potuit, sui liberationem postulabat, sed injustus judex victus amore pecuniæ, pueri preces neglexit; tum puer: Si tu mihi, inquit, opitulari non vis, opem mihi ferat benignus Deus, & sanctissima Mater ejus. Judice igitur donis muneribusq; corrupto abeunte, puer à Judæis interfectus est, Anno Domini 1287. uti refert *Adrianus Mærbecius Scala Purpurea Gradu 1. Collatione 3. §. 9. pag.* 282. Laurentius Surius ad hunc annum. Proditio Christi per Judam facta, & prædicta à Sanctis Prophetis, typis quoq; quibusdam signata est.

127. *Nicolaus Hemmingius, Theologus Danus, Commentar. in Evangel. Iohann. cap. 13. col. 92. Edit. Basileens. in fol. Anno 1591. Psalm. 55.* David in Persona Christi sic Judam proditorem alloquitur: Tu verò homo collega meus, dux meus, & notus meus, qui simul inter nos dulce capiebamus consilium, in domo Dei ambulavimus simul. Scilicet locutus es contra me, & me prodidisti.

 128. *Et*

128. *Et Psalmo 41. Etiam homo pacis meæ in quo speravi &c.* Typus Judæ fuit proditor Davidis Doëg, Idumæus, pastor Saulis 1. Reg. 22. contra quem precatur David in Persona Christi, Psalmo 109. Osculum Judæ figuratum osculo Joabi 2. Reg. 20. significatum fuit facto Judæ, quod olim eventurum erat in Ecclesia. Ut enim Judas unus è numero Apostolorum in summo ordine & loco in Hierarchia Ecclesiæ constitutus, propter ambitionem & avaritiam defecit à Christo, & adjunxit se hostibus Christi: ita multi in Ecclesiâ in summum dignitatis gradum evecti omnibus temporibus inveniuntur, qui aut prorsus ad hostes Ecclesiæ deficiunt, aut colludunt cum adversariis, ut suæ ambitioni & avaritiæ satisfaciant. Quis est, qui non observat hujus proditionis exempla tristissima in Papatu? Multi Christum equidem osculantur, dum ipsius nomen prætendunt, sed ipsum sacrilegè produnt, vel corrumpunt. Hùc exempla omnium hæreticorum pertinent.

TITULUS X.

JUdas significat corpus improborum hominum, uti Petrus Apostolus cœtum pium denotat, igitur hic relinquendus, ille autem sectandus est. Judam imitantur hæretici, quidam Clerici, Insidiatores, ingrati, veritatis proditores & Tyranni, imò mundus malignus. Judæ tamen defectio non minuit omnium sanctitatem.

129. *Augustinus in Iohann. Tract. 50. ad cap. 12. Iohann. p. 150.* Quod Petrus corpus bonorum, corpus Ecclesiæ, imò corpus Ecclesiæ sed in bonis notet. Si in Petri Persona significati sunt in Ecclesia boni, in Judæ Persona significati sunt in Ecclesia mali.

130. *Bernhardus Sermone 2. in Cœna Domini, col. 1715. Tom. 1. Oper.* Judam derelinquite desperantem, Petrum sequimini verè pœnitentem. Judam derelinquite desperantem in barathro inferni, Petrum sequimini qui est in gloria Paradisi.

131. *Atha-*

131. *Athanasius Oratione 1. contra Arianos. Tom. 1. Oper. p. 305. Edit. Paris. in fol. An. 1627.* Nos apostatis, iisq; qui conantur furias in domo Domini defigere, amictumq; sacrarum Literarum præ se ferunt, resistamus, mortem corporalem non expavescentes. Noluimus illis ut suffragatores assidere, sed potius illorum insectationem præoptavimus, quam Judæ mores imitari.

132. *Basilius Seleuciensis Orat. 22.* initio Eunomium & Arium cum Judâ componit. Christus, inquit, passione sua legis maledicto nos exsolvit. Arius verò & Eunomius par illud Diabolicum, cum Juda conjurati Christi, passionis telam texuerunt, cum pietatis intertextu, *p.* [illegible]70. *Edit. Paris. in fol. Anno 1622.* Sic novus Judas dictus est Nestorius in Synodo Oecumenicâ Ephesinâ, in literis quibus Nestorium damnat, quibus hunc præfixit titulum: Sancta Synodus juxta religiosissimum Christianorumq; Imperatorum nostrorum præscriptum, in Ephesiorum Metropoli per gratiam DEI coacta, Nestorio novo Judæ. Hoc nomine igitur intelligi potest homo extremæ malitiæ ac perfidiæ.

133. Videatur *Aloysius Novarinus Adagior. Sanct. Patrum 911. p. 311. S. Maximus homilia 2. de Domino accusato, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. p. 17.* Ipse se damnat hæreticus, cum de Ecclesiâ ipsâ se projicit, & de cœtu Sanctorum nullo compellente procedit. Ipse enim ostendit, quid mereatur à cunctis, qui suo judicio separatur à cunctis. Ipse, inquam, se damnat hæreticus, quia cum omnes criminosi Episcopi sententia projiciantur de Consortio Christiano, hæreticus cuncta præveniens, sententia suæ voluntatis abjicitur. Tali ergò hæreticus, quali & Judas pœna damnatur. Ut idem sui & reus sit sceleris, & Judex sit ultionis. Tali, inquam, hæreticus, quali & Judas pœnâ damnatur. Nec immeritò, quia Dominum, quem ille vendidit, blasphemat, quem ille persecutoribus tradidit, quotidie iste persequitur.

134. *Origenes Tractatu 35. in Matth.* Ego puto, quod omnes proditores veritatis, veritatem amare fingentes, osculo utuntur. Omnes enim hæretici sicut Judas Jesu dicunt: Ave Rabbi.

135. *Hiero-*

Digitized by Google

135. *Hieronymus Laurentius in Silva Allegoriarum, pag. 587. Edit. Colon. in fol. Anno 1612.* Judas Ischarioth contradicens effusioni unguenti designat hæreticos negantes pœnitentiam, & ut tradidit Christum, designat hæreticos & Judæos. Ex Origenis homilia 29. in Matthæum.

136. Constantinum Imperatorem, qui Arianismum plantare laborabat, Sanctus *Hilarius libro contra ipsum ita, alloquitur*: Osculo Sacerdotes excipis, quo Christus est proditus; caput benedictioni submittis, ut fidem calces, convivio dignaris, ex quo Judas ad Proditionem egressus est.

137. *Bernhardus sermone 3. In Cœna Domini, T. I. Op. col.* 1725. Quanti Monachi in Monasterio S. Benedicti sunt, qui aliis lugentibus rident, aliis dolentibus gaudent! corpore claustrales, mente vagi & nunquam stabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem, in Ecclesia dormientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes, sed de longo convivio gaudentes. Christum exsecrantes, auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentiùs remanentes, infirmitorium non pro infirmitate carnis, sed pro desiderio carnis torvis luminibus adspicientes, semper murmurosi & detractores. Quid aliud isti miseri agunt, nisi quod panem intinctum comedunt? Profectò isti tales Judam proditorem sequuntur, & cum Judâ, nisi resipuerint, videant, ne damnentur.

138. *Petrus Blesensis Tom. 12. Bb. Pp. parte. 2. pag. 903. sermone 42. in synodo.* Sacerdotes indignè munere suo utentes, orationem incipimus: Aufer à nobis iniquitates; & altari osculum insigimus. Nonne Christus è contra potest stare & dicere: Juda, tradis osculo filium hominis?

139. *Oranus de Apostasia Iudæ conc. 6. pag. 65.* Similes sunt Judæ illi Sacerdotes & Clerici, qui antequam aliquod beneficium possideant, dicunt: O si ego parvum beneficium haberem, quam ego felix essem, quàm bene me gererem, pauperibus benefacerem! Tum verò habitô beneficiô: O si ego præbendam haberem! Tandem & beneficio & præbenda habita, nec dant pau-

peribus,

peribus, nec benè vivunt, sed vel luxui vacant, vel avaritiæ, vel divitiis inhiant pro parentibus accumulandis, tandem ruunt in Simoniam cum Juda, quia res sacras divendunt, distrahunt, atq; velant superficietenus, quod apud Deum detectum est, intuitu cujusdam pensionis.

140. *Origenes Tractatu 35. in Matthaeum 176. Tom. 2. Oper.* Tales (Judæ) in Ecclesia sunt omnes qui insidiantur fratribus, cum quibus ad eandem mensam corporis Christi, & ad eundem potum sanguinis ejus frequentes simul fuerunt. Qui præsentem amicum laudat, absentem convitiis rodit, osculum adhibet.

141. *Bernhardus sermone 2. de S. Andrea.* Quod si adulator, si quasi consulentis animo venenum propinat, fraternæ detractionis & odium seminare conatur, à dextris est mihi iste, sed Judas est, osculo me prodit. H. I. Similiter qui propter pecuniam lucrandam aliquem in magna pericula conjicit, Judas vocatur.

142. *Hieronymus Epistola 101.* de aliquo qui epistolam ex scriniis surripuerat, loquens ait: Compilatis chartis ejus & sumtibus Judas factus est proditor, deditq; adversariis latrandi cuntra me occasionem. Judæ & Judæis par est, qui Deum benefactorem inter beneficia non cognoscit, ipsiq; debitas gratias persolvit.

143. *Ambrosius in Psalm. 39.* Ad istorum (Judæorum) omnium perpetuam condemnationem latro crucifixus absolvitur, quia ille Christum in suppliciis agnovit suis, quem isti in beneficiis non agnoverunt, quia in cruce sua regnum Domini mente conspexit, quod in convivio Christi Judas videre non potuit, nempe quia noluit. Viperæ similis est, qui cœlestibus beneficiis nutritus, in benefactorem suum virus exspuit.

144. Ingratum lepidè Gabrias his verbis apud *Novarinum Elector. lib. 5. cap. 29. pag. 105.* depingit: Sinu fovebat quidam agricola viperam gelu rigentem, at hæc calorem ut senserat, ferit foventem, moxq; perimit vulnere. Ingrati ad hunc benè meritos tractant modum. Aspis revera fuit Judas, qui Eucharistiæ pastus Sacramento, ut benefactoris calorem sensit, statim virus evomuit, egressus foras Christum vendidit & carnificibus tradidit occiden-

Gggggg dum,

dum. Similes illi sunt, qui post sacri altaris epulas, in Christum ejusq; membra insurgunt.

145. *Augustinus in Psalm.* 108. *Enarrat. Tom.* 8. *Oper. p.* 516. Judas personam sustinet quodammodo inimicorum Christi, Judæorum, qui & tunc oderant Christum, & nunc per successionem perseverante genere ipsius impietatis oderunt.

146. *Christianus Druthmarus Grammaticus, Expositione in Matthaeum, T.* 9. *Bb. Pp. p.* 1. *p.* 933. Judæ similis quicunq; Christianus veritatem celat pro munere, vel membrum Christi propter munera injuste opprimit. Similis Judæ est, quia ipse dixit: ego sum veritas, quod uni ex minimis meis fratribus fecistis, mihi fecistis. Similis & ille, qui concordiam fraternæ pacis dissipat, quia Deus charitas est.

147. *Bonaventura in cap.* 3. *Iohannis, Tom.* 3. *Oper. p.* 420. Multi damnant Judam proditorem, & tamen ipsi sunt proditores veritatis, quæ est filius Dei. Unde *Ambrosius sermone* 44. *de Temp. T.* 5. Quod fecerunt tunc Judæi persequentes, hoc nunc faciunt Christiani malè viventes, scilicet Christum lapidare & occidere. Quia quid est Christus? veritas, pax, Justitia. Qui ergò pro falsitate relinquunt veritatem, qui pro temporali pretio relinquunt justitiam, qui oderunt veritatem, Christum occidunt. *Hæc ille.* Rursum Christum crucifigentes. Undè de talibus conversum est retrorsum Judicium. Justitia longè stetit, corruit veritas in plateis. Et hoc quia ingressus est in eos Satanas. De quolibet enim talium verificatur illud Jobi 37. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quod exponit ibi *Gregorius* de ingressu Diaboli in animam peccatricem. Et hoc faciunt tales qui habent loculos, scilicet absconditos & profundos & inexplebiles affectus avaritiæ: Quæ quidem avaritia sive cupiditas est radix omnium malorum. Unde *Chrysostomus*: neq; imitemur Judam per avaritiam. Non tradis Christum? sed cum despicis inopem fame tabescentem aut frigore corruptum, eandem & ipse trahis cruciationem. Et cum indignè participemus mysterio, similiter perimus, cum Christum occidentibus. Hæc, id est, avaritia

ritia

Digitized by Google

ritia Giesi leprosum pro discipulo fecit. Hæc Ananiam perdidit. Hæc Judam proditorem operata est. Hæc Judæorum principes corrupit dona accipientes.

148. *Oranus Concione 14.* Judam referebat Nero, quia tacitus animi sui conceptus detestandos occultabat. De Nerone enim fertur, quod dum odium dissimulabat, dum benevolentiam fingebat, sævitiam suam ferè in præclarissimum quemq; tum civem, tum Senatorem exercebat. *Pontanus libro 1. de Magnanimitate cap. 8.* Nihilo hoc melior erat Domitianus Imperator Romanus, qui nunquam quemquam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres. Eum se diligere simulabat semper, quem maximè interfectum cupiebat. Simulabat etiam se fratrem (quem tamen clam cum patre summo odio prosequebatur) maximè amare ac lugere, laudabatq; non sine lacrimis, cùm tamen omnia contra quem vellet, præ se ferret, teste *Xiphilino in ejus vitâ.*

149. Verbum נשק & de osculo dicitur & de armis, ut refert etiam *Oleaster in Exodi cap. 18.* Hinc Psalmo 78. Filii Ephrem noseche, id est, armati jacẽtes arcu: scilicet docet hæc sub eodem verbo diversa notio in mundi blandientis, in hominis adulantis osculis arma timenda, cavendos dolos esse, petunt sæpè jugulum ad necem, qui petunt exhibentq; osculum in amicitiæ signum.

150. *Novarinus Elect. lib. c ex Petro Blesense.* Mundus osculo proditorio se vendidit, & cum de fallaci osculo alliceret, Angelis Satanæ dicebat: quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Similis quoq; Judæ erat prima Synagoga, quæ Christi sui caput abscidit.

151. *Petrus Chrysologus Tom. 5. Bb. Pp. parte 2. sermone 137. pag. 762.* Vipera conceptus sui tempore intra os suum receptum caput conjugis refertur abscindere, ut per cruenta oscula, non fœtũ concipiat illa, sed crimen. *Deinde ad Synagogam rem flectens pergit:* Synagogam fratres, ejusq; filios tales fuisse demonstrant, ad quam Christus affectu conjugis cùm venisset, dicente Johanne: Qui sponsam habet, sponsus est: inter amplexus & osculamenta Judæ, Christi caput est expetitũ & ore petitum, cum dicitur: crucifige, crucifige.

 152. Cy-

152. *Cyprianus de unitate Ecclesiæ, Tom. 2. Operum, pag. 259. Edit. Parif. in fol. Anno* 1607. Et Judam inter Apostolos Dominus elegit, & tamen Dominum Judas postmodum prodidit. Non tamen idcirco Apostolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Judas ab eorum societate defecit: Sic & hic non statim confessorum sanctitas & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est.

153. *Augustinus Libro 2. contra Cresconium.* Sicut nec Judas ab impio Juda altero quidquam mali contraxit, quoniam ejus malis operibus non adhæsit, etsi per triennium noctu dieq; conversatus sit; ita malorum commixtio non terreat bonos, ut propterea velint ab Ecclesia rescindi.

TITULUS XI.

JUdas nimis serò sapiens, cum videret Christum occidendum, argenteos Pontificibus refudit, & cum à nemine condemnaretur, se ipsum condemnavit, ac quia ritè orare non potuit, pœnitentia ejus infructuosa fuit.

154. *Theophylactus in Matth. Comment. cap. 27. p. m. 170. Edit. Parif. in fol. Anno* 1631. Quidam dicunt quod Judas cùm avarus esset, sperabat proditione Christi multum lucri, & Christum non occisum iri, sed evasurum, sicut sæpiùs & antea: cùm autem tunc vidisset condemnatum ut moreretur, pœnitentiâ rei ductus est, quod alium quàm opinabatur exitum, res sortiretur. Tardè sapere incipit, & pœnitet quidem, non autem rectè. Nam suum pœnitere bonum erat, suffocari autem Diabolicum. Proinde non ferens ignominias subsecuturas, se ipsum è vita subduxit. Oportebat lacrymari, & sibi reconciliare eum qui proditus fuerat.

155. *Augustinus sermone 114. de Temp. In Appendice, p. 675.* Quod autem triginta argenteos Judas venditor profanus refudit, indicabat, Nil sibi pretium Christi profuturum, sed salutis beneficium scelere suo aliis conferendum,

156. *Hiero-*

Digitized by Goo

156. *Hieronymus in cap. Matthæi 27.* Videns Judas Dominum adjudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in sua potestate esset persecutorum mutare sententiam. Itaq; licet mutaverit voluntatem suam, tamen voluntatis primæ exitum non mutavit. Nihil profuit ei sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit.

157. *S. Maximus Taurinensis homilia 2. de damnato Domino, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. pag. 17.* Domini traditorem non invenio à judice esse damnatum, non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus, sed quod est gravius, se ipse condemnat, & cessante justitia judicatur; quem enim alter judicat, potest utcunq; esse excusabilis, reus autem sine excusatione est, qui conscientiæ suæ judicio condemnatur; quem alter judicat, potest quandoq; à suo judice sperare indulgentiam, qui se ipse judicat, à quo indulgentiam postulabit? Referens enim Judas Domini sanguinis pretium, ait Judæis, peccavi, quod tradiderim sanguinem innocentem. Magnum igitur Dominicæ innocentiæ testimonium est, dum accusator ejus & confitetur de scelere, & reus est de mercede. Dum enim miser refudit venditionis pretium, putat se facinoris suffolvere posse contractum, sed reus iste absolvitur. Dum enim auctor venditionis suæ reus est, constat eos sceleratum cum sacrilego inivisse contractum, suâ ergò sententiâ Judas proditor condemnatur. Mirum forte sit vobis, quod non eum populus judicaverit, non Præses addixerit. Hoc sacrilegi solet esse judicium, ut impietatem suam ipse, dum recordatur, & puniat scelus suum, dum recognoscit, & vindicet. Omnium enim supergreditur sententias, qui à sua conscientia sua sententia condemnatur. *Idem homilia de Iuda ibidem p. 18.* Post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se multaverat pecuniâ, multaret & vitâ. Intelligens enim quantum scelus admiserit, non suffecit ei sacrilegii mercede carere, nisi careret & salute. Dignum enim se morte judicavit, quod Christum vitam omnium tradidisset. Severissimus igitur Judex sui Judas, vel ulciscendo confitetur, quem negaverat in tradendo.

158. *Ambrosius Commentar. libro 10. in Lucam, cap. 22. T. 3. Oper. col. 270.* Non habebat proditor fletus, quibus culpam ablueret, sed tormenta conscientiæ, quibus sacrilegium fateretur, quando projectis argenteis abiens laqueo se suspendit, ut dum suo reus judicio damnatur, & spontaneo supplicio facinus expiatur, pietas Domini, qui se ipse nollet ulcisci, & divinitas probaretur, qui conscientiam mentis invisibili potestate interrogaret.

159. *Serm. 51. Tom. 5. Oper. col. 848.* Judas propriâ sententia condemnatus ad Pharisæos Dominici mercedem sanguinis reportavit, & actus pœnitentiâ refudit venditionis pretium, sed conscientiæ suæ non resolvit scelus. Deniq; post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se mulctaverat pecuniâ, mulctaret & vitâ &c. *Confer Tom. 2. col. 1417. Serm. 2. in cap. 13. Danielis. Ammonii Alexandrini harmoniam 4. Evangelior. Tom. 3. Bb. Pp. pag. 29.*

160. *Druthmarus in Matth. 27. cap.* Judas cùm vidit impleri, quæ Dominus dixerat de se ipso, videlicet: tradetur gentibus: certus factus est reliqua secutura, id est, occident eum, & die tertiâ resurget: & non ferens verecundiam suam, laqueo sibi vitam extorsit, ac cœli terræq; perosus in aëre periit.

Oratio commodè & eleganter à Patribus cum portu comparatur. Sicut enim nauta prævidens tempestatem festinat sæpiùs ingredi portum securum; ita religiosus ad orationis portum continuè confugiat, ubi omnes periculorum collisiones evadat, teste *Bonaventura in Tractatu de sex alis Seraphim cap. 8. Tom. 7. Oper. pag. 101. Edit. Rom. in fol. An. 1596. Et B. Laurentio Iustiniano de casto connubio verbi & animæ cap. 22. p. 301. Edit. Basil. in fol. An. 1560.* Non autem propriis debet homo inniti viribus, nec totaliter destitui. Agat, quidquid valeat ex se, totis animæ lacertis, manum porrigat ad se erigentem DEUM, non ore, non animo, non desideriis desinat suum invocare adjutorem, & tanquam navis inter undas seculi velitans, frequēter in orationis ingrediatur portum, quatenus si quid ex humana deperditum est conversatione,

tione, si quid ex tentatione concussum impulsu, aut vetusta vitâ dissipatum, restaurare queat. Hic autem portus defuit Judæ, cùm ejus Oratio, uti prædixerat David Psalmo 108. in peccatum illi facta fuerit.

161. *Chrysostomus in hunc Psalmum ad Prophetæ adducta verba:* Neq; id quidem sistit, dicens, cum judicatus exeat condemnatus: Diabolus stet à dextris ejus: sed etiam solum qui erat ei relictus, portum obstruit, rogans: ut ne DEI quidem assequatur clementiam, dum dicit, Et oratio ejus fiat in peccatum.

162. *Augustinus in Psalm.* 108. *Enarrat. Tom.* 8. *Oper. pag.* 517. Antequam Dominum Judas traderet, poterat orare per Christum, & cum de illo tradendo cogitaret. Nam post ea quam illum tradidit, cumq; pœnituit, si per Christum oraret, indulgentiam rogaret, si indulgentiam rogaret, spem haberet, si spem haberet, non sibi desperatione collum ligaret.

163. *Ambrosius Annotat. in Levitici cap.* 10. *Tom.* 1. *Op. col.* 573. Judas ad remedium pervenire non potuit, cum diceret: *Peccavi, quod tradiderim sanguinem justum*; quia alienum ignem volvebat in pectore, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis est Dominus JESUS, ut & ipsi donaret veniam, si Christi exspectasset misericordiam. *Confer Tom.* 4. *Col.* 372. *& Tom.* 3. *Col,* 270.

164. *S. Ignatius ad Philippenses Epist.* 8. *Tom.* 1. *Bb. Pp.* Cum paranda esset crux, tumultuabatur (Satan) & pœnitentiam immisit proditori, & laqueum illi commonstravit, & suspendium in quo strangulabatur, edocuit.

165. *Elias Cretensis in Nazianzeni Orat,* 3. *pag.* 215. *Edit. Paris, in fol. Anno* 1611. Animadverte autem, quòd non rectè atque commodè pœnitentia hæc facta sit, ac proinde nec ipsi quidquam utilitatis attulerit. Nam quod seipsum accusârit, ac pecuniam abjecerit, nec judaicum populum veritus sit, hæc quidem

quidem omnia laude atq; commendatione digna sunt, quod autem laqueo sibi vitam eripuerit, hoc rursum veniâ omni caret, ac pestiferi dæmonis opus est. Ipse enim eum ante actam pœnitentiam è vita eduxit, ne quid inde fructus caperet, atq; ut turpissima morte interiret. Nam qui Christi tribunal metuit, memoriaq; jam inde ab ineunte ætate illud usurpat, is profectò non eò audaciæ proruet, ut judicium per contemtum adurgeat: quin potius longius etiam vitæ spatium sibi ipsi requiret, ut in diuturniori tempore animum suum à peccatorum spurcitie abstergere queat.

166. *Leo Serm. 1. de Passione Domini.* Remedium remissionis peccatorum, Judas non transiisset, si ad eam pœnitentiam confugisset, quæ eum revocaret ad Christum, non quæ instigaret ad laqueum. Dicendo enim, peccavi tradens sanguinem justum, in impietatis tuæ perfidia perstitisti, quia Jesum non Deum Dei filium, sed nostræ tantummodo conditionis hominem inter extremum mortis tuæ periculum credidisti, cujus flexisses misericordiam, si ejus non negasses omnipotentiam.

167. *Idem Sermon. 5.* Consummato scelere tam perversa impii fuit conversio, ut etiam pœnitendo peccaret. *Origenes.* Si enim postquam retulit pecuniam, & confessus est, se peccâsse, non abiens laqueo se suspendisset, sed locum pœnitentiæ requisisset, & tempus pœnitentiæ observasset: forsitan invenisset eum, qui dixit, Vivo quoniam nolo mortem peccatoris, sed pœnitentiam ejus.

168. *Et Serm. 2.* Prius in desperationem transiit, quam Christus Sacramentum generalis redemtionis impleret. Nam pro omnibus mortuo impiis Domino, potuisset etiam hic consequi remedium, si non festinâsset ad laqueum. Maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil unquam documentorum misericordiæ Salvatoris insederat. Insurrexit in semetipsum judicio pœnitentis, sed furore pereuntis, ut qui vitæ autorem interfectoribus vendidisset, in augmentum damnationis suæ etiam moriendo peccaret.

169. *Bern-*

Digitized by Google

169. *Bernhardus in sententiis* Tom. 1. Oper. col. 650. Edit. Paris. An. 1586. in fol. Judæ pœnitentiam desperatam & crudelem appellat. Confer ejusdem Serm. 16. super Canticum. T. I. Oper. Col. 788. Chrysostomum homilia 80. ad Populum Antiochenum. T. 5. Op. p. 321.

170. *Paschasius apud Escobar. de Mendoza libro 6. Passion. Sect. 1. cap. 1. pag. 380.* Pœnitentia (Judas) ductus retulit triginta argenteos. Nec tamen ita pœnitentiæ modum tenere potuit, quin mox laqueo se suspendit. Particulam illam mox adverte. Non dubium quin semper divinæ misericordiæ fontes pateant pœnitenti, sed est, quandò specialissimè pœnitenti misericordiæ jubar effulgeat. Quam prudens proditor accederet ad suffixionem Domini, quando sacratissimus sanguis effervescens vel latronis maculas eluebat.

171. *Leo sermone 3. de Passione:* Expectâsses, inquit, Juda, donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses. Sanguis Dominicus te à præcipitio tuo revocâsset.

172. *Fulgentius ad Venantiam Epist. 6.* Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit, sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Salubris autem conversio duplici ratione consistit: Si nec pœnitentia sperantem; nec spes deserat pœnitentem: ac per hoc, si ex toto corde quispiam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo.

173. *Iudas egit pœnitentiam non, tamen cum fructu.* Agnoverat Judas peccatum suum, peccati pœnitentia ductus templum adiit, non privatim modò in secretas vel Dei, vel hominis, vel obscuri alicujus Sacerdotis aures peccatum illud seposuit, sed publicitus etiam, in facie Sacerdotii Principum, & populi Seniorum, errorem, cum ingenti dolore de facta justo atq; innocenti sanguini injuria, confessus est; ad hæc sanguinatium in triginta argenteis pretium attulit, eoq;, cum rescissuro contractum impium assentiri nollent sceleris consortes, in templum projecto, quantum, & quo modo potuit maximè arduo, quippe cum infamia sua

Hhhhhh con-

135. *Hieronymus Laurentius in Silva Allegoriarum, pag.* 587. *Edit. Colon. in fol. Anno* 1612. Judas Ischarioth contradicens effusioni unguenti designat hæreticos negantes pœnitentiam, & ut tradidit Christum, designat hæreticos & Judæos. Ex Origenis homilia 29. in Matthæum.

136. Constantinum Imperatorem, qui Arianismum plantare laborabat, Sanctus *Hilarius libro contra ipsum ita, alloquitur*: Osculo Sacerdotes excipis, quo Christus est proditus; caput benedictioni submittis, ut fidem calces, convivio dignaris, ex quo Judas ad Proditionem egressus est.

137. *Bernhardus sermone* 3. *In Cœna Domini, T. I. Op. col.* 1725. Quanti Monachi in Monasterio S. Benedicti sunt, qui aliis lugentibus rident, aliis dolentibus gaudent! corpore claustrales, mente vagi & nunquam stabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem, in Ecclesia dormientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes, sed de longo convivio gaudentes. Christum exsecrantes, auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentiùs remanentes, infirmitorium non pro infirmitate carnis, sed pro desiderio carnis torvis luminibus adspicientes, semper murmurosi & detractores. Quid aliud isti miseri agunt, nisi quod panem intinctum comedunt? Profectò isti tales Judam proditorem sequuntur, & cum Judâ, nisi resipuerint, videant, ne damnentur.

138. *Petrus Blesensis Tom.* 12. *Bb. Pp. parte.* 2. *pag.* 903. *sermone* 42. *in synodo.* Sacerdotes indignè munere suo utentes, orationem incipimus: Aufer à nobis iniquitates; & altari osculum infigimus. Nonne Christus è contra potest stare & dicere: Juda, tradis osculo filium hominis?

139. *Oranus de Apostasia Iudæ conc.* 6. *pag.* 65. Similes sunt Judæ illi Sacerdotes & Clerici, qui antequam aliquod beneficium possideant, dicunt: O si ego parvum beneficium haberem, quam ego felix essem, quàm bene me gererem, pauperibus benefacerem! Tum verò habitô beneficiô: O si ego præbendam haberem! Tandem & beneficio & præbenda habita, nec dant pau-

peribus,

Digitized by Google

peribus, nec benè vivunt, sed vel luxui vacant, vel avaritiæ, vel divitiis inhiant pro parentibus accumulandis, tandem ruunt in Simoniam cum Juda, quia res sacras divendunt, distrahunt, atq; velant superficietenus, quod apud Deum detectum est, intuitu cujusdam pensionis.

140. *Origenes Tractatu 35. in Matthæum 176. Tom. 2. Oper.* Tales (Judæ) in Ecclesia sunt omnes qui insidiantur fratribus, cum quibus ad eandem mensam corporis Christi, & ad eundem potum sanguinis ejus frequentes simul fuerunt. Qui præsentem amicum laudat, absentem convitiis rodit, osculum adhibet.

141. *Bernhardus sermone 2. de S. Andrea.* Quod si adulator, si quasi consulentis animo venenum propinat, fraternæ detractionis & odium seminare conatur, à dextris est mihi iste, sed Judas est, osculo me prodit. H. I. Similiter qui propter pecuniam lucrandam aliquem in magna pericula conjicit, Judas vocatur.

142. *Hieronymus Epistola* 101. de aliquo qui epistolam ex scriniis surripuerat, loquens ait: Compilatis chartis ejus & sumtibus Judas factus est proditor, deditq; adversariis latrandi contra me occasionem. Judæ & Judæis par est, qui Deum benefactorem inter beneficia non cognoscit, ipsiq; debitas gratias persolvit.

143. *Ambrosius in Psalm. 39.* Ad istorum (Judæorum) omnium perpetuam condemnationem latro crucifixus absolvitur, quia ille Christum in suppliciis agnovit suis, quem isti in beneficiis non agnoverunt, quia in cruce sua regnum Domini mente conspexit, quod in convivio Christi Judas videre non potuit, nempe quia noluit. Viperæ similis est, qui cœlestibus beneficiis nutritus, in benefactorem suum virus exspuit.

144. Ingratum lepidè Gabrias his verbis apud *Novarinum Elector. lib. 5. cap. 29. pag.* 105. depingit: Sinu fovebat quidam agricola viperam gelu rigentem, at hæc calorem ut senserat, ferit foventem, moxq; periimit vulnere. Ingrati ad hunc benè meritos tractant modum. Aspis revera fuit Judas, qui Eucharistiæ pastus Sacramento, ut benefactoris calorem sensit, statim virus evomuit, egressus foras Christum vendidit & carnificibus tradidit occiden-

 dum,

Digitized by Google

dum. Similes illi sunt, qui post sacri altaris epulas, in Christum ejusq; membra insurgunt.

145. *Augustinus in Psalm.* 108. *Enarrat. Tom.* 8. *Oper. p.* 516. Judas personam sustinet quodammodo inimicorum Christi, Judæorum, qui & tunc oderant Christum, & nunc per successionem perseverante genere ipsius impietatis oderunt.

146. *Christianus Druthmarus Grammaticus, Expositione in Matthaeum, T.* 9. *Bb. Pp. p.* 1. *p.* 933. Judæ similis quicunq; Christianus veritatem celat pro munere, vel membrum Christi propter munera injuste opprimit. Similis Judæ est, quia ipse dixit: ego sum veritas, quod uni ex minimis meis fratribus fecistis, mihi fecistis. Similis & ille, qui concordiam fraternæ pacis dissipat, quia Deus charitas est.

147. *Bonaventura in cap.* 3. *Iohannis, Tom.* 3. *Oper. p.* 420. Multi damnant Judam proditorem, & tamen ipsi sunt proditores veritatis, quæ est filius Dei. Unde *Ambrosius sermone* 44. *de Temp. T.* 5. Quod fecerunt tunc Judæi persequentes, hoc nunc faciunt Christiani malè viventes, scilicet Christum lapidare & occidere. Quia quid est Christus? veritas, pax, Justitia. Qui ergò pro falsitate relinquunt veritatem, qui pro temporali pretio relinquunt justitiam, qui oderunt veritatem, Christum occidunt. *Hæc ille*. Rursum Christum crucifigentes. Undè de talibus conversum est retrorsum Judicium. Justitia longè stetit, corruit veritas in plateis. Et hoc quia ingressus est in eos Satanas. De quolibet enim talium verificatur illud Jobi 37. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quod exponit ibi *Gregorius* de ingressu Diaboli in animam peccatricem. Et hoc faciunt tales qui habent loculos, scilicet absconditos & profundos & inexplebiles affectus avaritiæ: Quæ quidem avaritia sive cupiditas est radix omnium malorum. Unde *Chrysostomus*: neq; imitemur Judam per avaritiam. Non tradis Christum? sed cum despicis inopem fame tabescentem aut frigore corruptum, eandem & ipse trahis cruciationem. Et cum indignè participemus mysterio, similiter potimus, cum Christum occidentibus. Hæc, id est, avaritia

Digitized by Google

ritia Giesi leprosum pro discipulo fecit. Hæc Ananiam perdidit. Hæc Judam proditorem operata est. Hæc Judæorum principes corrupit dona accipientes.

148. *Oranus Concione* 14. Judam referebat Nero, quia tacitus animi sui conceptus detestandos occultabat. De Nerone enim fertur, quod dum odium dissimulabat, dum benevolentiam fingebat, sævitiam suam ferè in præclarissimum quemq; tum civem, tum Senatorem exercebat. *Pontanus libro 1. de Magnanimitate cap.* 8. Nihilo hoc melior erat Domitianus Imperator Romanus, qui nunquam quemquam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres. Eum se diligere simulabat semper, quem maximè interfectum cupiebat. Simulabat etiam se fratrem (quem tamen clam cum patre summo odio prosequebatur) maximè amare ac lugere, laudabatq; non sine lacrimis, cùm tamen omnia contra quem vellet, præ se ferret, teste *Xiphilino in ejus vitâ*.

149. Verbum נשק & de osculo dicitur & de armis, ut refert etiam *Oleaster in Exodi cap.* 18. Hinc Psalmo 78. Filii Ephrem noseche, id est, armati jacẽtes arcu: scilicet docet hæc sub eodem verbo diversa notio in mundi blandientis, in hominis adulantis osculis arma timenda, cavendos dolos esse, petunt sæpè jugulum ad necem, qui petunt exhibentq; osculum in amicitiæ signum.

150. *Novarinus Elect. lib. c. ex Petro Blesense.* Mundus osculo proditorio se vendidit, & cum de fallaci osculo alliceret, Angelis Satanæ dicebat: quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Similis quoq; Judæ erat prima Synagoga, quæ Christi sui caput abscidit.

151. *Petrus Chrysologus Tom. 5. Bb. Pp. parte 2. sermone 137. pag.* 762. Vipera conceptus sui tempore intra os suum receptum caput conjugis refertur abscindere, ut per cruenta oscula, non fœtũ concipiat illa, sed crimen. *Deinde ad Synagogam rem flectens pergit:* Synagogam fratres, ejusq; filios tales fuisse demonstrant, ad quam Christus affectu conjugis cùm venisset, dicente Johanne: Qui sponsam habet, sponsus est: inter amplexus & osculamenta Judæ, Christi caput est expetitũ & ore petitum, cum dicitur: crucifige, crucifige.

 152. Cy-

152. *Cyprianus de unitate Ecclesia, Tom. 2. Operum, pag. 259. Edit. Paris, in fol. Anno 1607.* Et Judam inter Apostolos Dominus elegit, & tamen Dominum Judas postmodum prodidit. Non tamen idcirco Apostolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Judas ab eorum societate defecit: Sic & hic non statim confessorum sanctitas & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est.

153. *Augustinus Libro 2. contra Cresconium.* Sicut nec Judas ab impio Juda altero quidquam mali contraxit, quoniam ejus malis operibus non adhæsit, etsi per triennium noctu dieq; conversatus sit; ita malorum commixtio non terreat bonos, ut propterea velint ab Ecclesia rescindi.

TITULUS XI.

JUdas nimis serò sapiens, cum videret Christum occidendum, argenteos Pontificibus refudit, & cum à nemine condemnaretur, se ipsum condemnavit, ac quia ritè orare non potuit, pœnitentia ejus infructuosa fuit.

154. *Theophylactus in Matth. Comment. cap. 27. p. m. 170. Edit. Paris. in fol. Anno 1631.* Quidam dicunt quod Judas cùm avarus esset, sperabat proditione Christi multum lucri, & Christum non occisum iri, sed evasurum, sicut sæpiùs & antea: cùm autem tunc vidisset condemnatum ut moreretur, pœnitentiâ rei ductus est, quod alium quàm opinabatur exitum, res sortiretur. Tardè sapere incipit, & pœnitet quidem, non autem rectè. Nam suum pœnitere bonum erat, suffocari autem Diabolicum. Proinde non ferens ignominias subsecuturas, se ipsum è vita subduxit. Oportebat lacrymari, & sibi reconciliare eum qui proditus fuerat.

155. *Augustinus sermone 114. de Temp. In Appendice, p. 675.* Quod autem triginta argenteos Judas venditor profanus refudit, indicabat, Nil sibi pretium Christi profuturum, sed salutis beneficium scelere suo aliis conferendum.

156. Hiero-

Digitized by Google

156. *Hieronymus in cap. Matthæi 27.* Videns Judas Dominum adjudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in sua potestate esset persecutorum mutare sententiam. Itaq; licet mutaverit voluntatem suam, tamen voluntatis primæ exitum non mutavit. Nihil profuit ei sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit.

157. *S. Maximus Taurinensis homilia 2. de damnato Domino, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. pag. 17.* Domini traditorem non invenio à judice esse damnatum, non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus, sed quod est gravius, seipse condemnat, & cessante justitia judicatur; quem enim alter judicat, potest utcunq; esse excusabilis, reus autem sine excusatione est, qui conscientiæ suæ judicio condemnatur; quem alter judicat, potest quandoq; à suo judice sperare indulgentiam, qui se ipse judicat, à quo indulgentiam postulabit? Referens enim Judas Domini sanguinis pretium, ait Judæis, peccavi, quod tradiderim sanguinem innocentem. Magnum igitur Dominicæ innocentiæ testimonium est, dum accusator ejus & confitetur de scelere, & reus est de mercede. Dum enim miser refudit venditionis pretium, putat se facinoris suffolvere posse contractum, sed reus iste absolvitur. Dum enim auctor venditionis suæ reus est, constat eos sceleratum cum sacrilego inivisse contractum, suâ ergò sententiâ Judas proditor condemnatur. Mirum forte sit vobis, quod non eum populus judicaverit, non Præses addixerit. Hoc sacrilegi solet esse judicium, ut impietatem suam ipse, dum recordatur, & puniat scelus suum, dum recognoscit, & vindicet. Omnium enim supergreditur sententias, qui à sua conscientia sua sententia condemnatur. *Idem homilia de Iuda ibidem p.* 18. Post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se multaverat pecuniâ, multaret & vitâ. Intelligens enim quantum scelus admiserit, non suffecit ei sacrilegii mercede carere, nisi careret & salute. Dignum enim se morte judicavit, quod Christum vitam omnium tradidisset. Severissimus igitur Judex sui Judas, vel ulciscendo confitetur, quem negaverat in tradendo.

158. *Ambrosius Commentar. libro 10. in Lucam, cap. 22. T. 3. Oper. col.* 270. Non habebat proditor fletus, quibus culpam ablueret, sed tormenta conscientiæ, quibus sacrilegium fateretur, quando projectis argenteis abiens laqueo se suspendit, ut dum suo reus judicio damnatur, & spontaneo supplicio facinus expiatur, pietas Domini, qui se ipse nollet ulcisci, & divinitas probaretur, qui conscientiam mentis invisibili potestate interrogaret.

159. *Serm. 51. Tom. 5. Oper. col. 848.* Judas propriâ sententia condemnatus ad Pharisæos Dominici mercedem sanguinis reportavit, & actus pœnitentiâ refudit venditionis pretium, sed conscientiæ suæ non resolvit scelus. Deniq; post redditum pretium laqueo se suspendit, ut qui se mulctaverat pecuniâ, mulctaret & vitâ &c. *Confer Tom. 2. col. 1417. Serm. 2. in cap. 13. Danielis. Ammonii Alexandrini harmoniam* 4. *Evangelior. Tom. 3. Bb. Pp. pag. 29.*

160. *Druthmarus in Matth. 27. cap.* Judas cùm vidit impleri, quæ Dominus dixerat de se ipso, videlicet: tradetur gentibus: certus factus est reliqua secutura, id est, occident eum, & die tertiâ resurget: & non ferens verecundiam suam, laqueo sibi vitam extorsit, ac cœli terræq; perosus in aëre periit.

Oratio commodè & eleganter à Patribus cum portu comparatur. Sicut enim nauta prævidens tempestatem festinat sæpiùs ingredi portum securum; ita religiosus ad orationis portum continuè confugiat, ubi omnes periculorum collisiones evadat, teste *Bonaventura in Tractatu de sex alis Seraphim cap. 8. Tom. 7. Oper. pag.* 101. *Edit. Rom. in fol. An. 1596. Et B. Laurentio Iustiniano de casto connubio verbi & animæ cap. 22. p. 301. Edit. Basil. in fol. An. 1560.* Non autem propriis debet homo inniti viribus, nec totaliter destitui. Agat, quidquid valeat ex se, totis animæ lacertis, manum porrigat ad se erigentem DEUM, non ore, non animo, non desideriis desinat suum invocare adjutorem, & tanquam navis inter undas seculi velitans, frequẽter in orationis ingrediatur portum, quatenus si quid ex humana deperditum est conversatione,

Digitized by Google

tione, si quid ex tentatione concussum impulsu, aut vetusta vitâ dissipatum, restaurare queat. Hic autem portus defuit Judæ, cùm ejus Oratio, uti prædixerat David Psalmo 108. in peccatum illi facta fuerit.

161. *Chrysostomus in hunc Psalmum ad Prophetæ adducta verba:* Neq; id quidem sistit, dicens, cum judicatus exeat condemnatus: Diabolus stet à dextris ejus: sed etiam solum qui erat ei relictus, portum obstruit, rogans: ut ne DEI quidem assequatur clementiam, dum dicit, Et oratio ejus fiat in peccatum.

162. *Augustinus in Psalm.* 108. *Enarrat. Tom. 8. Oper. pag.* 517. Antequam Dominum Judas traderet, poterat orare per Christum, & cum de illo tradendo cogitaret. Nam post ea quam illum tradidit, eumq; pœnituit, si per Christum oraret, indulgentiam rogaret, si indulgentiam rogaret, spem haberet, si spem haberet, non sibi desperatione collum ligaret.

163. *Ambrosius Annotat. in Levitici cap.* 10. *Tom.* 1. *Op. col.* 573. Judas ad remedium pervenire non potuit, cum diceret: *Peccavi, quod tradiderim sanguinem justum*; quia alienum ignem volvebat in pectore, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis est Dominus JESUS, ut & ipsi donaret veniam, si Christi exspectasset misericordiam. *Confer Tom.* 4. *Col.* 372. *& Tom.* 3. *Col.* 270.

164. *S. Ignatius ad Philippenses Epist.* 8. *Tom.* 1. *Bb. Pp.* Cum paranda esset crux, tumultuabatur (Satan) & pœnitentiam immisit proditori, & laqueum illi commonstravit, & suspendium in quo strangulabatur, edocuit.

165. *Elias Cretensis in Nazianzeni Orat.* 3. *pag.* 215. *Edit. Paris. in fol. Anno* 1611. Animadverte autem, quòd non rectè atque commodè pœnitentia hæc facta sit, ac proinde nec ipsi quidquam utilitatis attulerit. Nam quod seipsum accusârit, ac pecuniam abjecerit, nec judaicum populum veritus sit, hæc quidem

Digitized by Google

169. *Bernhardus in sententiis* Tom. 1. Oper. col. 650. Edit. Paris. An. 1586. in fol. Judæ pœnitentiam desperatam & crudelem appellat. Confer ejusdem Serm. 16. super Canticum. T. I. Oper. Col. 788. Chrysostomum homilia 80. ad Populum Antiochenum. T. 5. Op. p. 321.

170. *Paschasius apud Escobar. de Mendoza libro 6. Passion. Sect. 1. cap. 1. pag.* 380. Pœnitentia (Judas) ductus retulit triginta argenteos. Nec tamen ita pœnitentiæ modum tenere potuit, quin mox laqueo se suspendit. Particulam illam mox adverte. Non dubium quin semper divinæ misericordiæ fontes pateant pœnitenti, sed est, quandò specialissimè pœnitenti misericordiæ jubar effulgeat. Quam prudens proditor accederet ad suffixionem Domini, quando sacratissimus sanguis effervescens vel latronis maculas eluebat.

171. *Leo sermone 3. de Passione:* Expectâsses, inquit, Juda, donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses. Sanguis Dominicus te à præcipitio tuo revocâsset.

172. *Fulgentius ad Venantiam Epist. 6.* Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit, sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Salubris autem conversio duplici ratione consistit: Si nec pœnitentia sperantem; nec spes deserat pœnitentem: ac per hoc, si ex toto corde quispiam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo.

173. *Judas egit pœnitentiam non, tamen cum fructu.* Agnoverat Judas peccatum suum, peccati pœnitentia ductus templum adiit, non privatim modò in secretas vel Dei, vel hominis, vel obscuri alicujus Sacerdotis aures peccatum illud seposuit, sed publicitus etiam, in facie Sacerdotii Principum, & populi Seniorum, errorem, cum ingenti dolore de facta justo atq; innocenti sanguini injuria, confessus est; ad hæc sanguinarium in triginta argenteis pretium attulit, eoq;, cum rescissuro contractum impium assentiri nollent sceleris consortes, in templum projecto, quantum, & quo modo potuit maximè arduo, quippe cum infamia sua

Hhhhhh con-

Digitized by Google

conjuncto, restituit ad numum, quæ illicitè acceptarat. Tunc VIDENS Judas, ait Matthæus c. 27. v. 3. qui eum tradidit, quod (proditione suâ mediante) damnatus esset, POENITENTIA DUCTUS retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus dicens : PECCAVI tradens sanguinem justum. At illi dixerunt : Quid ad nos ? tu videris. Et projectis argenteis RECESSIT, putà, à maligna Societate, & occasione, in quibus & cum quibus in crimen prolapsus fuerat. En Pœnitentiam agnitione, confessione, dolore, restitutione, occasionum relabendi fugâ, ac criminis detestatione prorsus insignem, nihil tamen fructuosam ad Salutem tantopere Pœnitentis! Quid, quæso, defuit ad fructum? quo, ut hic innasceretur Pœnitentiæ, aut ex Pœnitentia efflorescerer, opus erat? Alio certè nullo, nisi ut Pœnitens spem & mente conciperet, & oratione, cujus tanta erat in templo opportunitas, probatam proderet, itaq; remissionem exosi flagitii & se accepturum confideret, & speratam flagitaret. Oratio, oratio, inquam, defuit ad DEUM, (cùm plùs, quàm necessarium, prolixam ad homines habuisset,) quæ spe animata & armata, veniæ desperationem vel non admitteret cor aggredientem, vel viscera ingressam animo arceret, susciperetq; paratam omnibus misereri benignissimi Servatoris indulgentiam. At enim, quia desperationi succubuit, à templo absq; Numinis deprecatione recessit; infelicem animam, etiam per medium rupti pectoris ostium inter viscerum ejectam colluviem apertâ nimium secretorum propalatione in fauces tartari protrusit. Matth. 27. v. 5. Et ABIENS laqueo se suspendit. Act. 1. v. 18. Et suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus.

174. Restitutio est actus pœnitentiæ necessarius, quippe sine quo omnis pœnitendi labor irritus, ipsaq; prætensa pœnitentia nulla est. Hoc usq; adeo compertum est apud omnes, ut jam sacri axiomatis, imò regulæ & canonis loco habeatur in scholis, tum apud Sacrorum Canonum, tum apud ejus Theologiæ peritos, quam à disserendis & dirigendis moribus moralem nuncupamus, vulgatum illud. Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Digitized by Google

ablatum. Accepta sunt hæc verba ex scriptis sanctissimi pariter & doctissimi Patris Augustini ad Macedonium ita scribentis plenius pro asserto nostro: Si res aliena propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: Si autem veraciter agitur pœnitentia, NON REMITTITUR PECCATUM, NISI RESTITUATUR ABLATUM &c.

Necessarius itaq; actus hic est adeò, ut qui eum habet solum, si cætera ad pœnitentiam requisita desint, non majorem mereatur laudem, quam Judas Iscariotes, qui in hoc quidem laudabilis, quod hunc actum egerit, non tamen plenè laudandus, de quo S. Chrysostomus ait: Condemnavit se ipsum, & argenteos projecit; omnia hæc laudabilia sunt. Et Evangelica quidem asserunt: hæc eum egisse pœnitentiâ duce, puta inchoatâ, quoad partem necessarium operans, sine quo nihil. Pœnitentia ductus, inquit Matthæus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum. Nempe scelestissimo huic hoc axioma inhæserat: Restituenda ablata illis, à quibus injustè accepta, aut certe illi loco, unde accepta sunt, qualis erat Corbona, quam S. Hieronymus gazophylacium templi, ubi asservabantur oblata Deo, Josephus vero sacrum thesaurum fuisse, adstruunt. Inde nimirum scelerati Sacerdotes triginta argenteos sumpserant, ut sentit S. Cyrillus scribens: Principes pecuniâ sacrâ proditorem conduxerunt &c. Hinc eorum disceptatio, quo ponenda hæc pecunia foret, aliis forte opinantibus reponendam suo loco, aliis, quorum sententia prævaluit, negantibus semel in pretium proditionis impensum posse in sacra dona referri, colligentes fortassis id ex lege illa, quæ mercedem à prostibulo seu meretrice acceptam offerri Domino vetat: hinc illi acceptis argenteis ex templi pavimento, quos ex manibus proditoris recipere noluerant, dixerunt. Non licet eos mittere in Corbonam: quia pretium sanguinis est.

Hinc author Historiæ Scholasticæ hæc verba interpretatus, mittere, inquit, intellige remittere (quod nos dicimus restituere) in Corbonam, quia inde tulerunt argenteos. Laudabilis itaq; in

Juda restitutio, qua pretium proditionis in templum rejecit, unde sacrilegè fuerat accepta. Sed eatenus tantum laudabilis, quatenus damnosum erat ipsi pœnitenti futurum, & vituperio, si injustus rei sacræ possessor illud retinuisset. Laudem negativam vocant Scholæ, quam tamen emereri necessario actu debet pœnitens, aliàs frustra remissionem criminis vel expectaturus vel flagitaturus. *Id. dissertat. 13. p. 298. seqq.*

175. *Matthias Schuffenhauer, S. I. Cadanensis Bohemus in Exemplari Pœnitentiæ, Dissertat. 6. num. 11. pag. 106. 170. Edit. Prag. in 4to 1678.* Hic autem non præter rem quæri poterit, cur Judæi triginta argenteis, quos reddidit Judas Ischariotes, emerint agrum figuli in sepulturam peregrinorum? Quia cùm essent pretiū sanguinis, eos in Corbona, vel gazophylacio inter dona Dei recondi nefas erat Principibus & Sacerdotibus; inito propterea ab iis consilio statuerunt, ut emeretur illis ager figuli, quo peregrini, qui in urbe è vita discedebant, sepulchro carentes, in illo sepelirentur. Sub velo nempe typi, significatur, pretium sanguinis Christi, non Judæis indigenis sed peregrinis, id est gentibus in eum credituris, profuturum esse.

176. Optimè *Aloysius Novarinus in Matth. cap. 27.* Fraudulenter Principes Sacerdotum cogitaverant, & decreverant illius pecuniæ summam in vilissimæ & abjectissimæ rei usum expendere, in sepulturam scilicet militum aliorumq; pauperum, & ignobilium gentilium, atq; hac ratione Christi memoriam ad necem empti, & suam ipsorum impietatem emptione sepulturæ sepelire. Sed aliter Dei providentiâ factum, ager quippe ille emptus, æternum monumentum factus est sceleris ipsorum. Si in Corbonam pecuniam immisissent, non ita manifesta res facta fuisset; nunc verò prædio empto ad posteros rem universam vel aliud cogitantes transmiserunt, ut hinc cogitaremus, ægrè celari Sacerdotum & Principum scelera posse. H. I.

177. Mirum autem est, quod de hoc agro scribunt *Brocardus, Nicephorus, Bredembachius, Salignacus,* & ex iis *Adrichomius in descriptione Hierusalem, n. 216. pag. 173.* Cum Jussu Imperatricis

Digitized by

tricis Helenæ, de hoc agro, quantum terræ plures naves capere poterant, Romam avectum, ac juxta montem Vaticanum in eum locum exoneratum sit, quem incolæ campum sanctum vocitant, licet cœlum mutarit, eandem tamen retinere vim quotidiana experientia docet. Romanos enim respuens, sola peregrinorum corpora ad sepulturam admittit: Quorum etiam hic omnem carnis substantiam intra viginti quatuor horas prorsus consumit, ossibus tantum residuis.

TITULUS XII.

Diabolus Judam pereuntem ad laqueum avaritiæ deduxit, quo si[illegible] collum frangens crimen suum potiùs auxit, quam expiavit. Quod turpe mortis genus flagitio ejus competit. Tempus autem quo id factum, præcisè non determinatur.

17[illegible] Vide ut Judas de peccato in peccatum se præcipitet: Fur antea, dehinc proditor: Postremò ipse sui indignus ultor. *Hilarius in Psalmum* 139.

Diabolus Judam ad laqueum duxit, ne si longiùs supervivens audiensq; pro crucifixoribus Christum in cruce orare, latroniq; paradisum promittere, ad pœnitentiam converteretur.

179. *Chrysostomus homilia* 10, *de Pœnitentia.* Persecutus est Diabolus Judam quoad ad laqueũ duxit, atq; è præsenti duxit vita, pœnitentiæ proposito privavit, quoniam si vixisset, & ipse fortè salvatus foret, argumentum ex crucifixoribus sumitur. Laqueo se suspendit.

180. Non novus hic Judæ laqueus, jam diu illi collum porrexerat: ait *Drogo de Sacram. Dominicæ passionis Tom.* 12. *Bb. Pp. pag.* 485. quod à Christo discesserat, & avaritiæ laqueo se suspenderat, sed quod fecerat in occulto, palam omnibus innotuit.

181. *Hieronymus Baptista de la Nuza, Tract. Evangel.* 2. *parte* 3. §. 12. *pag.* 573. Inter omnia venena quæ animam inficiunt, avaritia venenum insanabilius est, & minus admittit curationem. Fortis laqueus iste, ad quem qui incidit, etiamsi sit Apostolus electus

Digitized by Google

ctus à Christo, potestate ejiciendi dæmones donatus, particeps corporis & sanguinis illius effectus, ab ipsomet sacerdos ordinatus, non evadet, ut videre est in Juda, qui hoc laqueo tentus remansit captivus ad ipsius Diaboli voluntatem, ut quid ille suggesserit, fecerit, etiam cum ad vendendũ ipsummet Dei filium inimicis suis incitavit, & tandem laqueo se suspẽdit, & suspensus crepuit medius. Laqueo enim compressus periit, qui in Diaboli laqueum inciderat.

182. *Nazianzenus in Christo patiente p. m. 1145. Edit. Paris. in fol. Anno 1588.* Sub Persona Nuncii de Judæ fine canit:

Tu certe (Juda) ut æquum est, jam malè malus occides,
Primumq; laqueo in nexili pendens, rues,
Imas in umbras manium, saltu incito,
Mœrore confectus gravi, ut qui innoxium
Prodideris argento, ibi voracis te impetus
Sorbebit ignis, quando pœnam vindicem
Effugere non vis, te manent hæc omnia.
- - - - - - - - pensilem contra implices
Laqueum, viam omnem vocis ut tibi obstruas.

183. *Iuvencus Presbyter libro 4. Historiæ Evangelicæ Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 21.*

Proditor at Judas postquam se talia cernit
Accepto sceleris pretio signâsse furentem,
Infelix ægris damnans sua gesta querelis
Argentum, & culpans sacram projecit in ædem,
Exorsusq; suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

184. *Arator Diaconus libro 1. Apostolicæ Historiæ de eadem mortis forma hæc reliquit:*

Sic venerandus ait: nostris, quia proditor amens
Mercedem sceleris solvit sibi, tædia noxæ
Horruit ipse suæ, stringens in gutture vocem,
Exemplo cessante reum, qui parte necari

Pro-

Promeruit, qua culpa fuit, crimenq; retractans
Indicio tali permisit membra furori.
Aëris in medio, communi ut proterat hosti
Debita pœna locum, cœlum terramq; perosus,
Inter utrumq; perit, nullis condenda sepulcris
Viscera rupta cadunt, tenuesq; elapsus in auras
Fugit ab orbe cinis. - - - - - - -

185. *Nazianzenus l. d. p.* 1156.

Sententiam jam passus est æquissimè
Injustus idem discipulus atq; impius,
Qui prodidit Dominum suum, modo pensili
Pendere visus func, mox ex ipso eo
In terram ab alto lapsus, illiq; incubans.
Nam cùm malum illi instaret, infelix tamen
Non novit: æqua lege sic sententia
Est lata, felix justa cessit ultio.

186. *Augustinus Tomo* 10. *Serm.* 121. *de Tempore, p.* 678. Abiit ergò Judas & laqueo se suspendit. Vide Juda sententiam divinæ Majestatis, quæ te punire noluit manibus alienis. Pendes in laqueo, & argentum jacet in templo. Nullus gratulatur de tali commercio, quia sacrilegum pronunciat pretium. Non licet mitti in Corbonam, quoniam pretium sanguinis est. Ecce Judæorum improbitas condemnat admissum, & non condemnat sacrilegium. Si tollere non licet pretium, cur implere festinas homicidium? aut pretium innocentis sanguinis in Corbonam non licebat mittere, ipsum innocentem licebat occidere?

187. *Idem libro* 1. *de Civitate Dei cap.* 18. Tom. 5. Oper. p. 11. Judæ factum meritò detestamur, eumq; veritas judicat, cum se laqueo suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius quam expiâsse commissum, quoniam DEI misericordiam desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit: quantò magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio, quod in se puniat, non habet? Judas enim cum occidit, sceleratum hominem occidit, & tamen non solum Christi, verum

verum etiam suæ mortis reus finivit hanc vitam, quia licet propter suum scelus, alio scelere suo occisus est. Dum se laqueo perimit, scelus scelere cumulat, in filium filii proditione peccaverat, nunc de divina misericordia diffidens, in Spiritum S. peccat.

189. *Leo Sermone 3. de Passione:* Scelestior omnibus Judas & infelicior existit, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum.

190. Beda. Dignam sibi pœnam invenit, ut guttur, per quod vox proditionis exiverat, laquei nodus necaret. Subjicit: Et qui hominum Angelorumq; Dominum morti tradiderat, cœlo terræq; perosus aëris in medio periret. Et viscera quæ dolum proditionis conceperant, rupta caderent.

191. *Hilarius Pictaviensis Comment. in Matth. cap. 32. pag. 325.* Secedens itaq; suspendit se damnato Christo. Ita mortis Judæ tempus comparatum est, ut sub passione Domini commotis infernis supernisq; omnibus & revulsis, & in oblivionem officii sui universorum elementorum procuratione stupefacta, nec inter mortuos visitaretur; nec inter vivos post resurrectionem haberet pœnitentiæ facultatem.

192. *Iustinus Martyr quæst. ad Orthodoxos 23.* de tempore quando Judas perierit: Si, inquit, ante passionem quidem Dominus precatus est, ut sanctificarentur à Patre discipuli, postea autem Judas periit, quomodo quæ pro eis oblata est precatio, accepta videtur? quomodo etiam verum esse ostenditur illud. Scio quod semper audis me? Respondetur, Judæ perditio est facta, postquam Christus sumtam & intinctam offulam accepit, atq; in eum ingressus est Sathanas, ipseq; Judas egressus se à reliquis abrupit discipulis. Oratio autem pro discipulis post discessum Judæ habita est. Id ex ipsa ostenditur ratione cum orans Dominus dixit: Quos dedisti mihi, custodivi, & nemo ex iis periit, nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Itaq; primum perditio facta est, deinde pro discipulis oratio, postea passio Salvatoris. Judas si ante mortem Christi suspensus, quando Judas pretium Pharisæis retulit?

193. Au-

Digitized by

193. *Augustinus quæstione ex Novo Testamento nonagesima quarta. Tom. 5. Oper. pag. 446.* Tradito Salvatore & illucescente Parasceve, omnes principes Sacerdotum, & Scribæ & Seniores convenerunt in domum Caiphæ Pontificis, quo perducendum sciebant esse Jesum, ut audirent eum. Hoc Matthæus & Marcus Evangelistæ testantur, & nullum ex his ante perfectum impium opus à domo Præsidis abscessisse, quippe cum omnis instantia eorum, & devotio ad agendum pascha mors esset Salvatoris. Occupatis ergò eis ad necem Domini à mane usq; ad horam nonam, quomodo Judas retulisse eis pretium sanguinis quod acceperat, ante crucem Domini probatur, & dixisse illis in templo: peccavi, quod tradiderim sanguinem justum: cum constet utiq; omnes Principes & Seniores ante passionem Domini non fuisse in templo, quippe cum etiam in cruce posito insultarent ei. Non enim inde potest probari, quia ante passionem relatum est, cum sint multa, quæ cum ante facta probentur, novissima ordinantur, & iterum quando locus admittit, ut quod factum est, ante ponatur. Nam manifestum est utiq; quinquagesimum Psalmum anteriorem esse quā tertium. Sic ergò aliquando evenit, ut anticipentur, quæ posteriora sunt. Unde & factū Mariæ quæ post resurrectionem fratris sui Lazari, ante sex dies Paschæ in cœna unguento pedes Domini unxisse probatur, propter significationem ejus anticipatum est ab Evangelista dicente inter cætera: Maria autem erat, inquit, quæ unxit Dominum unguento. Hoc refert antequam Lazarus moreretur, quod nisi postea factum inveniremus, nesciremus quo tempore factum esset. Sed ne fortè post nonam horam factum sit, ut videns impius & crudelissimus Judas occisum Salvatorem, & ob hoc velum templi scissum, terram tremuisse, saxa fissa, elementa conterrita, ipse metu correptus doluerit, non nescius justum se tradidisse, in cujus passione sic indignatus sit Judex Deus. Sed & post nonam horam occupati erant, sicut æstimo seniores & Principes Sacerdotum. Vespere enim eadem die Pascha acturi erant, Sabbatho autem nummos portare non licebat secundum legem, & per hoc improbile est apud me, quo die, imò quo tempore laqueo vitam finierit Judas Iscariotes.

TITULUS XIII.

JUdas desperationis speculum crepuit medius, ac dira ante obitum tormenta pertulisse fertur. Quidam eum suspendio interiisse negant, quamvis illud sufficienter probari nequeat. Pronunciatum autem fuit illum pro merito puniendum esse.

194. Verè Veteres: Peccatum recens blanditur; patratum dormit, evigilans occidit. Principiis ergò obsta. Cogita quando illum pœnituit, quando ad exitum scelus jam pervenerat. *Chrysost. in Matth.* Nihil ergò profuit ei sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit. *Hieronymus*, Pœnitet ambiguè quem serò pœnitet!

195. *Alcimus Avitus* libro 5. v. 687.

- - - & frustra, cum jam demersa securis
Arboris infandæ radicibus exitialem
Quæ peperit fructum, feralia germina vertat,
Funditus ut dignis pereant mala robora flammis.

196. *Sedulius hoc. l.* Itaq; Diaboli technas observa. Ante peccatum non permittit videre exitium, ne sequatur resipiscentia: Postquam autem Peccatum omnibus numeris expletum est, videre permittit, ut mærore afficiat, & in desperationem præcipitet.

197. *Euthymius in Matth.* Finem semper respice: Judas cupiditatis magnitudine, non cogitavit exitum rei, & propterea tam immani præcipitio se tradidit: sic multi faciunt quando persuadet amor peccati, tum obliviscuntur pœnas inferni & omnia DEI magnalia: Et cùm perpetratum fuerit, tum sciunt, quia concupiscentia vulneravit & transit, occidit & abiit!

198. *Druthmarus in Matth.* Unde & de Senibus in Susannæ fabula dicitur: & averterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, neq; recordarentur judiciorum justorum. Ibid. Malam conscientiam cave: Omnium supergreditur sententias, qui à sua conscientia condemnatur.

199. *Augustinus Paolettus Ord, Eremit. S. Augustini Provinciæ Senen-*

Digitized by Google

Senensis Prior Provincialis Discurs. Prædicabil. pag. 7. Edit. Colon. in 4to Anno 1677. Quid Judam eò miseriarum adegit, ut in semetipsum sæviret tam crudeliter vitam sibi adimendo? Ne quis putet fuisse gravitatem delicti, major enim erat DEI gratia & prona misericordia. Agitabatur ergò stimulis remordentis conscientiæ, & quia hos diutius tolerare non poterat, eum vita finire credebat, per mortem tam violentam. Sic quasi in se cogitabat. Alterutram ex duabus his pœnis vitare non potero. Ad hæc extrema compellor, aut inquietè semper vivere, & gehennam intus conferre, aut laqueo vitam perdere. Ex duobus malis eligendum est minus. L. quoties. cum ibi alleg. ff. de Reg. Jur. Si mansero in vita, milleis morte transfigar momentis singulis: Si moriar, tantis malis mors me eripiet. Quid nî ergo potius moriar? Suspensus crepuit medius & diffusa sunt omnia viscera ejus. Actor. 5. Subsistit hic attonitus D. Ambrosius & triste hoc spectaculum intuitus, tandem ita de Juda concludit: Non poterat ferre conscientiæ dolorem, ideò adaptato sibi laqueo, vitam finivit.

200. *Ambrosius serm. 50.* Culpam suam agnoscere debuisset Judas. Etsi enim causa est pœnitentia proditoris, est tamen non ullus in scelere pudor, culpam agnoscere: inquit *Ambrosius in Luca 2.*

201. *Augustinus Tractatu de utilitate Pœnitentiæ cap. 3. Tom. 10. Oper. inter quinquaginta Sermones 26. pag. 178.* Judam traditorem non tam scelus quod commisit, quam indulgentiæ desperatio fecit penitùs interire. Non erat dignus misericordia, ideò ei non fulsit lumen in corde, ut ad ejus indulgentiam concurreret, quem tradiderat, sicut illi qui eum crucifixerunt, sed desperando se occidit, & laqueo suspendit se, suffocavit se. Quod fecit in corpore suo factum est in anima ejus. Spiritus enim dicitur etiam ventus aëris hujus. Quomodo ergò qui sibi collum ligant, inde se occidunt, quia ad eos non intrat Spiritus aëris hujus: Sic illi qui desperant de indulgentia DEI, ipsa desperatione intus suffocant, ut eos Spiritus Sanctus visitare non possit. Judæ desperatio ejusq; horrendus exitus illustre ac miserandum documentum est, ne de

gradu aut ſanctitate efferamur, ne nobis ipſis nimium fidamus & tribuamus.

202. *Ambroſius in 1. Corinth. 13. Hieronymus Libro 2. Contra Iovinianum. Baſilius Epiſtola ad Chilonem. Tom. 2. Oper. pag. 483.* Judæ nihil profuit fuiſſe cum Apoſtolis, & didiciſſe myſteria, cum charitatis hoſtis tradidit Salvatorem.

S. Antiochus homilia 26. Tom. 7. Bb. Pp. pag. 174. Judas ille Domini Proditor, quàm puſilli erat & abjecti animi? quam rudis & expers conflictus tentationum? Ob hoc enim ſpem omnem cum à ſe abjeciſſet, inſiliente in eum inimico, funiculo ſibi præfocavit gulam.

203. *Euthymius in Matth.* Agnovit ſiquidem & pœnituit, & confeſſus eſt: veniam autem ab eo, qui hanc dare poterat, non requiſivit, neq; enim permiſit Diabolus eum ſic duci pœnitentiâ, quo ad Chriſtum iret, in quem peccaverat, ſed ante perfectam abduxit, utpote conſcientiæ remorſum non ferentem.

204. *Euſebius Emiſſenus 3.* Infelix Juda! ad viam ſalutis redire cœpiſti, ſed Diabolus, qui te ad tradendum Magiſtrum & Dominum incitavit, ipſe tibi ut te ipſum occideres, conſilium dedit. Hoc enim ſolum ſufficiebat tibi ad proditionem, etiamſi Dominum non tradidiſſes. Quantò tibi melius fuerat, Chriſti pedibus te humiliares, & ab eo indulgentiam peteres, qui neminem ad ſe venientem repellit. Hic eſt pœnitentiæ modus, peccaſti, quieſce, dole & lachrymare, & diſce cum Apoſtolo flere amarè.

Dum patula cunctis Chriſti clementia ſeſe
Præbet, præteritæ plangamus crimina vitæ.

Alcimus Avitus Libro 5.

205. *Bernhardus Sermone in feria 4. hebdomadæ pœnoſæ. Tom. 1. Oper. col.* 182. Tibi impie Juda miſera planè facultas fuit non ponendi animam, ſed pendendi, non tradente te, ſed trahente laqueo, nequiſſimus ille Spiritus tuus exivit, non emiſſus a te, ſed amiſſus.

206. *Laurentius Juſtinianus Protopatriacha Venetus in Triumphali agone Chriſti, p. m. 435. Edit. Baſil. in fol. An. 1560.* Judas Domini

Domini sui & propriæ animæ homicida nefandus, contempsit Salvatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, suiq; reatus ruborem non patiens, crudeli se nece peremit. Seris namq; ferreis interioris domus januas obstruxit, vectibusq; firmavit, quatenus ad salutem ejus, cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fovere, quam ad Dominum Jesum humili confessione procedere. Deniq; sicut supernæ gratiæ expertem se fecerat, ita ab Apostolorum Christi sancto se collegio segregavit. Exiit solus foras accusatus, deprehensus, condemnatus, prava mentis suæ desideria peracturus. Erat autem nox. Tenebrarum quidem filio erat nox, ceteris autem meridiana lux. Occubuerat illi Justitiæ sol, & fulgentissimæ claritas sapientiæ. Non se absentavit Christus, neq; sacrilego suam denegavit sententiam. Omnibus præsto est, ut communicet se: proditor tamen ipse secessit. Oculos quidem aperte tenere potuit, sed verbi lucem intueri non meruit.

207. *Idem in Ligno vitæ pag. 69.* Judam non tam scelus quod commisit, quam indulgentiæ desperatio fecit penitus interire.

208. *Drogo Hostiensis Tom. 13. Bb. Pp. parte 1. pag. 486.* Suspensus crepuit medius: Plenus erat venter & ruptus est. Uter crepuit medius ubi sedes erat Satanæ. Crepuit ergò vas contumeliæ, quia non erat de vasis figuli quæ probantur in fornace, propter quod in agro figuli in sepultura peregrinorum sortem non habuit, sed velut reste crepitans per inane dissolvitur, & diffusa sunt omnia viscera ejus. Pecunia viscera sunt avari, illa diffuduntur & perduntur, sed viri misericordiæ colliguntur. Pendet adhuc Judas & Absolon per comam capitis sui, & malus qui sederat, pertransiit. Crinis Absolon quo suspenditur, radix est omnium malorum avaritia: Ubi hæc radicaverit, omnium malorum varietas abundabit. Mulus verò ex equo & asino mixtus, est duplex animus, qui foris ostentat, quod intus non servat. Talis erat Judas, talis Absolon: foris pietas, intus malitia, duplex iniquitas: Equus manifestè

nifestè tumet, asinus simpliciter ambulat, malus nequam & subdolus incautum præcipitat.

209. *Bernhardus sermone 8. in Psalmum qui habitat.* Pulcrè Petrus Apostolus filium perditionis in locum suum abiisse testatus est, quod in aëre crepuerit medius, aëriarum Collega potestatum, utpote veri Dei & veri pariter hominis, qui de cœlo venisset, operaturus salutem in medio terræ, hujus, inquam, proditorem nec cœlum reciperet, nec terra sustineret.

210. *Oecumenius Enarrat. in Acta Apostolorum cap. 2. p. m. 2. Edit. Paris. in fol. Anno 1631.* Judas suspendio è vita non discessit, sed supervixit, dejectus enim est, priusquam præfocaretur, idq; Apostolorum Acta indicant, quod crepuit medius. Hoc autem planiùs scripsit *Papias*, Johannis Apostoli discipulus, dicens: Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permansit Judas, in tantum enim corpore inflatus, ut progredi non posset, cum curtus levi cursu pertransiret, curru compressus est, ita ut funderentur ejus intestina. Alio modo: Corpore enim adeò inflatus est, ut neq; progredi posset, quà currus levi cursu pertransibat; imò ne quidem solum corporis tumorem, siquidem & palpebras oculorum ejus adeò intumuisse ferunt, ut lumen omninò videre non posset, oculi verò illius neq; διόπτρας, nempe instrumenti medicorum adminiculo apparere possent, tantâ profunditate ab exteriori adspectu erant separati. Genitale verò illius membrum omnem excedebat obscœnitatem & magnitudinem. Porrò sanies ac vermes contumeliosè confluentes ex toto ipsius corpore ferebantur, egredientes per sola loca secretiora. Post multa verò tormenta & ultiones, cum in suo prædio, ut ajunt, mortuus esset, præ fœtore illud prædium desertum permansit, & non habitatum usq; in hodiernum diem. Sed neq; ad hoc usq; tempus, locum illum quisquam præterire potest, nisi obturatis manu naribus. Suggerit autem Lucas hoc loco Judæ supplicium quod statim subsecutũ est. Nam imbecilliores animæ præsentibus refrenantur potissimum. Auxit autem peccatum, vocans eum proditorem, supplicium verò cum hoc illum etiam passum esse commemorat. Per hoc

hoc autem quod ait Lucas, præcipitio crepuit medius: ostendit, quod simul ut prodidit præ nimia animi pusillanimitate & socordia tali fine per desperationem usus est. Verùm cum sacra Evangelia dicant, præfocatione aut suspendio usum, licet hic præcipitatum fuisse asserat, & quæcunq; deinceps narrantur, nihil ex hoc dissonantiæ consequitur: utrumq; enim factum est. Contracto namq; funiculo, quo præfocatus erat, ita præcipitio in terram decidit ac crepuit: interim autem dum hæc post quadraginta dies de eo narrantur, protinùs hæc à proditione facta fuisse Lucas confirmat.

211. Sententia itaq; Oecumenii à qua *Theophylactus exponens cap. 27. Matthæi*, non prorsus abhorruisse videtur, à communi consensu patrum rejicitur, quippe juxta Evangelicam Historiam scribunt, laquei suffocatione Judam periisse. Ergo hæc ipsius Oecumenii opinio non propria fuit, sed ex aliis eam monumentis refert.

212. *Euthymius* quoq; in *Matthæum Comment. cap. 27. v. 5.* asseverat, Judam laquei suspendio non interiisse, sed priusquam præfocaretur, fuisse à quibusdam qui illum agnoverunt, depositum, cum demum post aliquod tempus præcipitio disruptum effusis intestinis periisse. Conjectura sumta ex eo, quod Lucas Actuum 1. v. 18. scribit, quod Judas possederit agrum de mercede iniquitatis, & quod pronus factus disruptus sit medius, & effusa sint viscera ejus; quod quidem mortis genus ad suspensum nihil attinet. Contradicunt autem *Origenes*, *Chrysostomus*, *Augustinus*, *Beda omnesq; alii Latini Patres*, eum laqueo suffocatum scribentes, uti passim ex superioribus innotuit.

213. *Augustinus Enarrat. in Psalmum* 108. *Tom.* 8. *Op. p.* 517. Constitue super eum peccatorem, & Diabolus stet à dextris ejus Psalmista inquit. Cum igitur hic Judam traditorem secundum scripturam Actuum Apostolicorum supplicio debito prænunciet puniendum, quid est, constitue super eum peccatorem, nisi eum, quem sequenti versu indicat, cum dicit: Et Diabolus stet à dextris ejus! Hoc utiq; meruit, ut super se Diabolum habuerit, id est,

Diabolo ſubditus ſit, qui Chriſto ſubditus eſſe noluit. Stet autem à dextris, ejus dictum eſt, quia opera Diaboli præpoſuit operibus Dei. Hoc enim cuiq; non immeritò dextrum dicitur, quod præponit, ſicut ſiniſtræ dextra præponitur. *Idem in Pſalmum 68.* Projecit pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipſe à Domino redemptus erat. Punivit ergo Deus Judam de pretio ſuo.

TITULUS XIV.

JUdæ, qui nulla neceſſitate ſed propria culpa propter ineptam ſuam pœnitentiam mortalium miſerrimus evaſit, Judæi ſimiles ſunt, qui inter cœlum & terram relicti pendent. Prolapſio autem traditoris quemvis ſuæ infirmitatis admonet, & ut in viis Domini conſtanter perſiſtamus, incitat.

214. Cyrillus Alexandrinus in Iohannis Evangel. cap. 22. Lib. 11. Tom. 1. Oper. pag. 670. Edit. Pariſ. Anno 1605. in fol. Non divino inexpugnabiliq; judicio in Diaboli laqueum proditorem incidiſſe credendum. Nam ſi ſic eſſet, nullo modo culparetur, cum Judicio DEI nemo reſiſtere queat. Nunc autem ita miſer factus eſt, ut melius ſecum ageretur, ſi nunquam natus fuiſſet. Nulla enim neceſſitate, ſed proprio Judicio fecit, quod fecit. Quare meritò perditionis filius nuncupatur, qui perditionem eligit. Non enim quia ſcriptum eſt de illo, quod periturus eſſet, propterea eò nequitiæ proceſſit, ut paucis argenteis ſpecioſum Chriſti ſanguinem traderet. Verùm quoniam malignitate ſua periturus omninò erat, idcircò id omninò ſcriptura futurum prædixit, quam falſò quidquam dicere impoſſibile eſt. DEUS enim ipſe per Scripturam loquitur, qui mores & vitam omnium novit, univerſorum enim tam præteritorum quam futurorum ſcientiam ei Pſalmiſta tribuit, *Pſalmo 138.* dicens: *Tu intellexiſti cogitationes meas, de longè ſemitam meam & funiculum meum inveſtigâſti, & omnes vias meas prævidiſti.* Quare qui novit omnia, qui futura, quaſi præſentia videt, per Scripturam nobis hoc etiam prædixit. Non autem

Digitized by Google

tem omnia quæ futura Deus novit, aut vult, aut imperat, nec prædictio malum hortatur magis quàm dehortatur. Qui enim præscivit multò certe faciliùs, cum liberæ fuerit potestatis, Diaboli laqueum vitare potuisset. Sed diceret fortassis quispiam, si propriâ voluntate atque liberâ cæteri (discipuli) Diaboli laqueum fugerunt, solus autem Judas incidit, quomodo illos servavit Christus? Aut cur Judæ non profuit hæc salvatio? sed studium atq; vigilia, ô generose tu, quamvis proba & laudabilis sit, non sufficit tamen ad perfectæ operationem virtutis, sed salutem quidem vigilantes attendentesque diligenter acquirimus. Non sufficit autem id nobis, quum divina gratia quæ difficilia facilia facit, & arduam justitiæ viam planam nobis reddat, necessariò indigeamus: nostra enim vis, nisi divinitùs sustentetur, nulla penitus est. Nisi Dominus custodierit civitatē, frustra vigilat, qui custodit illam. *Psalmo 126.* Quare necesse est, ut jugiter magnoq; animo ad adquirendam salutem studeamus, & opē Dei quâ protegamur, orando petamus cujus auxilio facilè Diaboli vires superabimus: nisi ei obsequamur ad voluptates, aliosq; peccandi modos provocati: nisi quoq; nos nec tentati quidem, illi voluntatis nostræ habenas largiamur. Nam si ad ejus laqueum spontè ac negligentia nostra venimus, quem alium potius, quam nos ipsos criminabimur? Nonne hoc est, quod Salomon scribit? *Amentia viri vias ejus devastat, & Deum incusat in corde.* Quod si proditor æqualiter aliis Discipulis Salvatoris auxilium non habuisset, frustra hæc à nobis dicerentur, sin autem non minus quam cœteri divinâ gratiâ regebatur, sed suo ipsius Judicio in profundum proditionis delapsus sit, quomodo etiam non servavit eum Christus, qui suū patrocinium ei præstitit. Qui quantum ad ferendam opem illi attinuerit, servasset hominem, nisi ultrò ille in proditionem insiliisset. Gratia igitur in aliis effulsit, servavitq; omnes, qui cooperantem ei voluntatē tradiderunt, sic enim salutis nostræ mod9 dispositus est.

215. *Idem in Iohann. Libro 9. cap. 16. p. 614.* Proditor sæpius redargutus non erubuit, charitatem Christi contempsit, honorem & gratiam ejus abjecit, benedictionem aspernatus est. In uno fixus hærebat, illud solummodo volvebat, quoniam pecuniolam si-

bi pararet, non ergò ut consiliatorem, sed ut cogitationum suarum Dominum in corde Diabolum retinet. Prius enim quam peccati consummatione delinquamus, peccatũ voluntate amplexantes, & januas animæ Diabolo patefacientes, cujus rei proditor nobis exemplum est.

216. *Idem cap. 19. Lib. 9. p. 615. Ad verba: Cum ergò buccellam accepisset, exivit continuò, & erat nox.* Cursim ille abiit ad Diaboli opus, ut furore detentus de domo exiliit, nihil pecuniâ melius putans, quodq; majus est, nihil à benedictione adjutus. Morbo enim avaritiæ victus, & patrem malignitatis in corde jam habens, nec quò noctu quidem ruit, considerat. Tenebrosa enim nox quædam impiæ cupiditatis in profundum inferni eum pellebat: Ideò *quasi cervus,* ut in Proverbiis dicitur 7. *ad sagittam properabat, vel quasi canis ad vincula, nesciens se ad periculum animæ suæ currere.* Nec frustra dictum mihi videtur continuò illum exivisse: magnas enim Diabolus ad imperandum eis, quos omninò jam cœpit, possidet vires, cogere videtur ad opus etiam nolentes. Timet (ut credo) Diabolus ne morando pœnitentiæ locus detur, & quasi à temulẽtia sua mentem rectiùs cogitans homo eripiat, hâc de causâ festinat ac impellit. Nam etiam Judam cum post panem omninò separaverit, tum moram tum benedictionis virtutem timens, ne scintillam in animo ejus accenderit, ac inde illuminaverit, & ad meliora retraxerit, magnâ præcipitem agit celeritate. Nemo est qui miserum Judæorum statum hodiè ignoret. Quadraginta enim post passionem Domini annis Deus illorum malitiam ultus è sede & Regione sua in exilium duci permisit.

217. *Prudentius in Apotheosi:*

Exiliis vagus huc illuc fluctantibus errat
Judæus, postquam Patriæ de sede revulsus
Supplicium pro cæde luit, Christiq; negati
Sanguine respersus commissa piacula solvit.

218. *Rupertus in cap. 26. Matthæi lib. 11. Comment. de gloria filii hominis p. 105.* Suspenso Juda populus Judæorum totam damnationis ejus hæreditatem suscepit, pendens inter cœlum & terram, id est,

Digitized by Google

est, neq; spem habens in cœlo, quia vitæ æternæ indignum se judicavit, neq; terram habens suã: venerunt enim Romani, tuleruntq; locum & gentem & multò plures, quàm ullo unquam die vorasset gladius; de populo illo consumsit obsidione saltus Romani exercitus post quadraginta annos, Ducibus Vespasiano & Tito, juxta quod prædictum fuerat Psalmo 79. *Exterminavit eum aper de silva, & singularis ferus depastus est eam.* Nonne hoc est pendere inter Cœlum & terram, & crepuisse, & omnia pendentis viscera diffusa esse? scilicet neq; in cœlo spem sive ullam partem, neq; in terra quam calcamus, locum ullum proprium habere, & post seditionem ingentem crepitum, quem Historiographus enarrat Josephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gladio superfuerunt, in omnes gentes captivas ductas esse? *Ib. ibid.* Pœnitentia Judæ dolor fuit natus ex crudeli invidia & confessio ejus dicentis: *peccavi tradens sanguinem justum*: parum aut nihil differre potuerit, à Confessione Dæmonum, qui illum non solum justum, verum etiam Filium Dei esse interdum confessi sunt.

219. *S. Fulgentius de Remissione peccatorum cap. 16. Tom. 6. Bb. Pp. parte 1. p. 119.* Nonnulli præterea virtutem pœnitentiæ nescientes, non ad hoc pœnitentiam gerunt, ut sperantes opem divinæ misericordiæ convertantur, imò pœnitendo deterius peccant, cum de peccatorum remissione desperant. Talis fuit pœnitentia Judæ Proditoris, quæ pœnitenti non acquisivit salutem, sed procuravit desperanti perniciem. Deniq; deteriori semetipsum vinculo iniquitatis obstrinxit, cum se occidit nocentem, quàm tum cùm Christum tradidit innocentem. Peccatum enim traditionis Christi, poterat Judæ, si vivens converteretur, dimitti: occisio verò sua nullatenus relaxatur extincto. Post traditionem igitur Christi habuit traditor tempus, quo per illum sanguinem, qui effusus est in remissionem peccatorum, ipsius quoq; Judæ posset remitti peccatum: quoniam Christus qui pro impiis mortuus est, non denegasset suo traditori remissionis beneficium, si non ille sibi desperando adimeret tempus remissioni concessum. Non ergò rectè pœnitentiam gessit, nec justum vindicem se sui sceleris pertulit,

Digitized by Google

tulit, auxit quippe non abstulit supplicium meriti criminis sui ultor injustus, qui occisori suo tempus conversionis adimit occisus. Ac per hoc quia ipse se occidit, ipse sibi utiq; tempus conversionis se occidendo subtraxit. Miserrimus Judas, qui cùm male crimen traditionis admiserit, pejus illius criminis pœnitudinem gessit, qui penitùs indulgentiam non quæsivit. Ac sic illa gravis culpæ pœnitentiæ deterior est inventa, quàm culpa. Illud enim Dominicæ traditionis peccatum habuit tempus quo posset ablui, illum vero punit sententia, quæ non conversionem habuit, sed desperationem. Ideò pœnitentem non adjuvit, sed peremit, qui sibi conversionis tempus occisione abstulit, & indulgentiam desperatione subtraxit. Tantum igitur valet opportunitas concessi temporis, ad indulgentiam peccatorum. Et cùm multò gravius sit Christum tradidisse, quam quemlibet hominem occidisse: occisores tamen Christi, quicunq; sunt in præsenti vita toto corde conversi, remissionem peccatorum ipsius Christi sunt sanguine consecuti.

220. *Basilius M. Cæsariæ Archiepiscopus in Epist. ad Chilonem discipulum. p. 509. Edit. Paris. in fol. Anno 1566.* Unius Judæ execranda prolapsio, nempè à melioris vitæ rudimentis ad exitum sortis deterrimæ, satis superq; esse debuerat ad communiendos tuendosq; Dei famulos in vita institutæ rectitudinis. Hic namq; Christo ubi diutius cohæsisset discipulus, inescatus tandem qualiscunq; lucelli illecebrâ, & Doctorem venũ exposuit, & per improbam eam negotiationem implicito sibi laqueo præfocavit gulam.

221. *Theophylactus in Comment. ad Lucæ cap. 26. pag. 510.* Intravit Satanas in Judam, qui erat unus è numero duodecim, eratq; ex maximè familiaribus discipulis; ut nullus confidat in se ipso, sed semper attendat vitæ suæ, utpote gravem habens adversarium. h. l. Igitur cavenda est securitas.

222. *Simon de Cassia Lib. 13. pag. 351.* Quis sub aliquo Doctorum præsumat, si cecidit Judas de scholis Domini Salvatoris? Quis de duce confidat, si cum rectâ viâ Judas erravit. Non quæruntur in Christianis initia sed finis. Paulus malè cœpit, sed benè fini-

finivit, Judæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. *Hieronymi* verba sunt *ad Furiam*.

TITULUS XV.

JUdas similis fuit puerulis obliviosis, paralyticis, item è gravi morbo convalescentibus, nec non corvo qui ab Arca Noæ emissus non rediit. Significat Antichristum. Typi ejus fuerunt Absolon, Giezi & Ahitophel.

223. *Nicolaus Oranus de Apostasia Judæ, concione 6. pag. 58.* Judam similem pronunciat pueris obliviosis, qui post gratiam recuperatam incidunt in easdem culpas, quibus olim meriti sunt increpationes. Ego inquit, puerulis illis Judam fuisse similem opinor, qui dum propter præteritas eluendas culpas disciplinam recipere, & paulò emendatiores esse cœperunt, mox obliti prioris culpæ, prioris gratiæ, graviùs recidunt, quia se ipsos non agnoscunt. An dormiebas, Juda, cùm tibi tam suaviter & toties adstanti Christo, toties te suo exemplo ad divitiarum contemtum attrahenti cogitabas, quibus modis famem saturares pecuniarum possessione? Ut quid tibi pecuniæ superfluæ in ejus societate existenti, qui dixit: Nolite soliciti esse, quid edetis, aut quid bibetis, quo induemini. Quærite primò regnum Dei &c. Non erat memor remorsus. Similes quoq; qui modo è gravi morbo convaluerunt, de sua infirmitate amplius non cogitant. *Ibidem pag. 59.*

224. Fecit idem quod solent ex gravi & diuturna infirmitate & extremo quasi morbo resurgentes, jam vires incipiunt recuperare, primò non cogitant, quod languidi sint ratione infirmitatis diuturnæ, quiq; ideò habent virtutem debilem, & tales quicunq; ventus, vel mala nox, vel robustus cibus accesserit, dejiciuntur primo momentò. Ita hîc non mirum est, quod mox qui ab infirmitate & peccatis quibus scatebat, per Dei vocationem ad Apostolatum mox ceciderit, cùm ipsemet sese tentationum ventis exposuerit, cum ipse non ipsam lucem Christum in actionibus suis secutus fuerit, cum & Spiritualibus cibis, quibus abundabat,

& quos gratis dabat, uti noluerit. Annon debuisses potiùs, O Juda, retro-actæ vitæ memor dicere cum Prophetâ Psalmo 6. Laboravi in gemitu meo: & cum Rege pio Ezechia Esaiæ 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine, p. 60.

225. Fuit quibusdam paralyticis sanatis similis, quibus post sanitatem injunctum est, ut ambularent. Sic Matthæi 9. Christus: surge & ambula; scilicet pro continuatione sanitatis, non autem pro ostensione solius veritatis: sic non poterat quin laberetur Judas, qui bonis operibus non exercitabatur. Nam qui furto incumbit, in id ita incumbit, ut aliis non exerceatur.

226. *Drogo Hostiensis Episcopus de Sacramentis Dominicæ passionis, T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 486.* pariat Judam cum corvo ab arca emisso, & non reverso: Corvus semel emissus non est reversus, quia Judas in aëre submersus est.

227. *Nicolaus Hemmingius Commentar. in Evangel. Iohannis cap. 13. col. 92. Edit. Basil. in fol. An. 1591.* Uti Doeg typus fuit Judæ proditoris, sic Judas qui in numero discipulorum fuit, significat Antichristum, qui fingit se esse Christi discipulum, sed eum prodit in suis membris propter quæstum. Hoc qui non videt in Papatu fieri, cœcus omninò est.

228. *Rupertus Abbas Tuitiensis de Trinitate & operibus ejus in lib. Regum Comment. Lib. 2. Cap. 35. pag. 470.* Absolon interpretatur *patris pax*. Absolon, inquam, filius & hostis, imò non filius, cujus à facie pater fugit, ipse in mysterio est Judas traditor, falsa patris & Magistri pax, quem osculo pacis signo tradidit. Judas, inquam, Apostolus & Diabolus, imò non Apostolus sed Diabolus, cujus à facie revera talis pater fugit, nam à ficto ejus corde Christus, vel Christi spiritus fugit, in quem Satanas introivit. Et proinde pœna ejus Justitiæ laudatorem maximè delectat, quia Judicio Dei mente captus se suspendit, in quo non jam mysterii profundum, sed ipsa rei gestæ superficies Judam & Absolon penè demonstrat esse pariles. Nam & iste pendens quercu mulâ cui sedebat pertranseunte desertus, meritò in corde lanceas suscepit, & ille laqueo suspensus, & principum sacerdotum familiaritate,

quam

quam ascenderat, malè desertus, dignas protinus sagittas, id est, æternæ damnationis & mortis sententias in anima accepit. Confer *Comment. in Matthæi cap. 26. T. 2. Op. p. 105.*

229. *Drogo Hostiensis de Sacram. Dom. pass. serm. 1. T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 456.* Absolon Patris pax ipse est & Judas, & quicunq; in pace Christo est amaritudo amarissima. Ave Rabbi, voce & osculo, patri pacem ferebat ore suo, benedicebant, & corde suo maledicebant. Homo, inquit, pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Unus est & multi sunt. Ecce Absolon, ecce Juda, ecce corpus Satanæ.

230. *Augustinus Sermone 208. De tempore, T. 10 Oper. p. 306.* Uti Helisæus beatus typum habuit Domini Salvatoris, sic non incongruè Judam traditorem, vel Judæorum populum intelligitur Giezi discipulus figurâsse. Sicut enim Giezi ideò serviebat Helisæo, ut pecuniam posset acquirere, ita & Judas propterea adhæserat Domino Salvatori, ut fraudem faceret, & terrenas divitias congregaret. Deniq; sic in Evangelio scriptum est, quia fur erat & loculos habebat, & ea quæ mittebantur asportabat. Nam Giezi qui Gratiam Magistri poterat promereri, sicut & Dominus suus consecutus fuerat, beati Heliæ, cupiditate victus meruit in æternum crudeli leprâ perfundi. Judas verò præ amore pecuniæ & Apostolatus gratiam perdidit & laqueo vitam finivit. Ac sic intelligimus omnes avaros & cupidos intus in anima peccati leprâ esse perfusos.

231. *Rupertus Comment. in cap. 26. Matthæi, Lib. 11. de gloria filii hominis. p. 105.* Judas voluit sic Dominum Christum mori, ut periret nomen ejus, id est, ut nulla fama vel memoria, & nulla superesset doctrina ejus! sicut ille videlicet Ahitophel illud intendebat, ut David de regno ejectus nequaquam ultra regnare posset, morte præventus. Eandem igitur vel similem ob causam uterq; pœnitentiâ ductus est, & uterq; laqueo se suspendit, videlicet quia persensit tam iste quam ille, quod res non procederet secundum consilium ejus. En inde pulcherrimam similitudinis per-

perfectionem. Quomodo ille persensit, vel unde ille percepit, non fieri secundū intentionem suam, ut funditus exterminaretur David? Nimirùm ex eo, quod Chusai amicus David, quasi relicto David, venerat ad Absolon, quem utiq; sciebat nequaquam animo recessisse à David, neq; corde esse cum Absolon, nonne iste similiter de Domino Christo dicere poterat, quod quamvis esset damnatus & moreretur, non tamen periret nomen ejus, ex quo superstites erant discipuli ejus, prædicaturi nomen & resurrectionem ejus. Deniq; hoc voluerat, ut discipuli quoq; ejus cum eo comprehenderentur. Ex hac notâ similitudine documentum sumere libuit, ad demonstrandum, quod confessio Judæ sicut confessio Dæmonum.

232. *Oranus de Apostasia Iudæ conc. 29. pag. 337.* Judæ typus fuit Ahitophel primum in eo, quod cum filius Davidis insurgeret in patrem, cum prius fuisset patri familiarissimus, deficiens à patre, filio adhæsit: Sic enim & Judas deficiens à Domino vero Davidis filio, cui prius fuerat intimus, Judaico adhæsit populo, cum in Christum verum suum Messiam & patrem insurgeret, ejusq; necem meditaretur. Fuit secundo ejusdem typus in eo, quod filio contra patrem suggessit consilium, quo ille opprimeretur, offerens se ipsum in ducem exercitus, qui persequeretur Davidem latentem. Sic enim & Judas Judæis consultor fuit, cum diceret, *quemcunq; osculatus fuero &c.* Tertiò quia eodem mortis genere periit Ahitophel quo Judas. Quartò quia sicut Ahitophel suo mortis genere fuit indicio quo genere mortis moreretur Absolon, sic & Judas sua morte significabat, quo fine Judæi interituri essent, ut in *Act. c. 1.* probat Petrus, nempe quod malè perituri essent, terra eorum foret desolata, & præeminentia eorum ad alios transferretur.

TITULUS XVI.

COmmoda inter Angelum rejectum, Luciferum quem vocant, itemq; Cainum & Judam collatio institui potest, utrumq;

utrumq; enim suis moribus æquavit. Uti autem nullum os tam deforme est, quin suos inveniat basiatores, ita nulla opinio tam ridicula & falsa, quæ non facile aliquos nanciscatur patronos, id quod maximè in hæresibus apparet. Judas certè mortalium perditissimus, quamvis magnum proditionis scelus perpetraverit, reperti tamen sunt, qui illum defenderent, imò colerent, beatum existimarent, ac gratiarum actione dignum judicarent, quia ipsius nequitia toti humano Generi profuit ad salutem cõsequendam, quô tamen ipso Judas minimè excusabilis redditur. Anacephalæosis.

233. *Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus Anagogicarum Contemplationum in Hexaëmeron Lib. 7. Tom. 6. Bb. Pp. parte 1. p. 658.* Tres rei peccârunt in paradiso, Adam & Eva & serpens, ex quibus duo quidem sunt servati, unus autem periit. Cum ita tres rei pẽderent in calvaria, (nominabatur enim etiam Dominus peccatum, etiamsi propter ipsum non esset reus ac condemnatus, & cũ non esset, solum haberet, quod diceretur:) unus Latro ingratus, cum esset typus Diaboli & serpentis & Judæ, qui se in ligno suffocavit, periit. Nam quomodo scriptum est, quod dolo deceptus est Adam: ita etiam Judas dolo & osculo fecit proditionem: Et quomodo dictum est, quod Diabolus ingressus est serpentem; ita etiam scriptum est, quod ipse Satanas intravit in cor Judæ discipuli Christi. Fuit autem aliquando quoq; Satanas in cœlis discipulus Christi cum ceteris (cum Angelis, inquam, virtutibus:) sed erat unus ex principibus. De eo enim dictum est: Vos autem sicut homines moriemini, & tanquam unus de Principib9 cadetis. Psalmo octogesimo primo. Quamobrem Judas quoq; erat unus ex summis discipulis, inter quos ei quoq; creditum & in manus traditum fuerat marsupium.

234. *Oranus de Apostasia Iudæ Concione 17. p. 191. seq.* Judas Cainum in vitiis æquavit. Primò contempsit Deum Cain & valde impius fuit, contemnens omnem doctrinam, quam ipsi de Dei potestate, sapientia, providentia & justitia tradebat sanctus pater, & ejus temporis summus moderator Adam. Targum Hierosolymitanum habet, dixisse Abeli ipsum Cainum, quem ipse in agrum

 specie

speciе amici colloquii eduxerat: Non est judicium futurum, nec judex, nec aliud seculum, nec merces pro justis, nec pœna pro impiis &c. Hinc Johannes dicit: Cain fuisse ex maligno. Annon in hoc Judas est illum imitatus, cum in Arianismum, cùm in schisma & pessimam Sacramentariorum hæresin lapsus? Cùm ceremonias sacras institutaq; Christi contemsit, & Deum ut hominem tradidit, ne dicam, ut Magum. Secundò fuit Cain hypocrita, nam fingebat se numinis cœlestis studio teneri, ac illud etiam sacrificiis exterius colere. Inde offerebat de fructibus terræ. In animo autem nulla pietas, nec religio erat. Judas sæpius aliquem religionis zelum fovere protestatus est, cùm tamen sub ovinâ pelle lupi malitiam velaret. Tertiò Cain erat erga fratrem invidus. Odio enim in ipsum exæstuans primò in prava proditione eduxit eum in agrum foras à præsentia parentum. Deinde rixatus cum eo innocẽtem occidit. De hoc 1. Johannis 3. agitur. Cain occidit fratrem suum, & propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem justa. Judæ invidia satis ex eo apparet, quod effusionem unguenti pretiosi super caput Domini indignè tulerit. Quartò Cain horribiliter desperavit, Deum blasphemans: Major est, inquit, iniquitas mea, quam ut veniam merear. Hinc desperationem secuta est violenta mors, Judas morsu conscientiæ & desperatione ad restim adactus est.

235. *Ibidem* quoq; inter Balaam & Chore cum Juda comparationem proponit.

236. Cajani sive Cainæi hæretici, teste *Tertulliano de præscriptione hæreticorum cap. 47. p. m. 251. Edit. Parif. in fol. Anno 1634.* Judam proditorem defendunt, admirabilem illum & magnum esse commemorantes, propter utilitates quas humano generi contulisse jactatur. Quidam enim ipsorum gratiarum actionem Judæ propter hanc causam reddendam putant. Animadvertens Judas, inquiunt, quod Christus vellet veritatem subvertere, tradidit illum, ne subverti veritas posset. Et alii sic contra disputant & dicunt: quia potestates hujus mundi nolebant pati Christum, ne humano generi per mortem ipsius salus pararetur, saluti consulens generis humani, tradidit Christum, ut salus

quæ

quæ impediebatur per virtutes, quæ obsistebant, ne pateretur Christus, impediri omnino non posset, & ideo per passionem Christi non posset salus humani generis retardari. *Conferatur Irenæus Libro primo adversus hæreses cap. 35. Edit. Colon. in fol. Anno 1596. Epiphanius contra hæresin 38. Lib. 1. Tom. 3. Oper. p. 231. Edit. Paris. in fol. An. 1612. Theodoretus Lib. 1. hæreticarum fabularum. Philastrius Episcopus Brixiensis in hæresibus. Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 600.*

237. *Cedrenus in compendio historico*, Imperatorem Orientis Balbum quoq; Judæ cultoribus accenset. p. 498. scribens, Constantinopolitanus Imperator Michael Balbus Copronymi, impii hominis imitator studiosissimus, inter eos qui æternâ jam salute fruuntur, eundem Judam collocavit.

238. *Augustinus sermone de Diversis 63. in supplemento operum Augustini, Tom. 1. ab Hieronymo Vignier Edito Parisiis in fol. An. 1655. p.* 240. De Juda, quantum, inquit, boni fecit? Passione Dominica salvæ factæ sunt gentes. Sed ut pateretur Dominus, Judas eum tradidit. Deus ergo & gentes liberat passo filio, & Judam punit pro scelere suo.

239. *Chrysostomus hom. 82. in Matth. T. 2. Op. fol.* 149. Quam ob rem, qui scripta perfecit, criminamur? Quia non ille certè animo, sed improbitate solâ in turpissimum illud facinus fuit impulsus. Nam nisi mentem respicias, ipsum quoq; Diabolum ab omni crimine liberabis. Sed non est ita, non est. Mille enim uterq; supplicia, etiamsi orbis inde salutem consecutus est. Quippe non Judæ traditio, sed sapientia Christi atq; potentia salutem peperit universis. Christus enim improbitate aliorum ad nostram utilitatem usus est. Sed inquies, quid igitur, si Judas non prodidisset? Quid hoc porrò ad quæstionem? Crucifigi omninò Christum oportebat, nec crucifigi poterat, nisi per homines. Quid si omnes erga ipsum boni fuissent, hæc pro salute nostra dispensatio nō processisset? Absit hoc omninò. Nam inæstimabilis sapientia Christus, si ita contigisset, novit quo pacto res dispensanda fuisset. Præterea ne quis putet ministrum dispensationis Judam fuisse, quasi miserum defiet. Sed rursum quidpiam objiciet: Si bonum erat

LIIIII 2 non

Digitized by Google

non fuisse Judam natum, quare illum produxit? Quare autem cæteros pravos produxit, ita cum te oporteat impios coarguere, qui poterant improbitatem negligere, hoc derelicto temerariè dispẽsationes & opera Dei scrutaris, quamvis nullum necessitate cogat, ut probitatem sequatur. Quid ergò, inquies, ut alii meliores videantur, alii punientur? Minimè: sed propter improbitatem eorum. Non enim quia nati sunt, nequitiam contraxerunt, sed quia desidiâ se corruperunt, idcircò puniuntor. Hæc ille.

240. Jam summariam prædictorum omnium anacephalæosin instituturi schematismũ terribilis Tragœdiæ in Juda desperante, juxta mentem *B. Iohannis Henrici Vrsini Adver. Sacr. part. 2. p. 108. seq.* exhibemus. Præludit quasi actu primo vana Judæ opinio ex spe lucri. Judas enim cum avarus esset, multum lucri ex traditione Domini sperabat, & Christum non occisum iri, cum autem aliter accideret, pœnitentia sed inefficaci afficitur, quo de supra Titulo XI. actum est. Actum secundum implent hinc divina justitia, suo enim judicio ab alio non accusatus, condemnatur ad laqueũ, uti eodem titulo declaratur. Illinc Diabolus. *Talis enim ille est, ut hominem non dimittat, neq; sinat ante ultimum effectum magnitudinem peccati prævidere, ne pœnitentiâ ductus à peccato resiliat.*

241. *Chrysostomus hom. 86. in Matthaeum.* Accedit mala conscientia: *nec enim potuit acerbos conscientiæ stimulos & flagella perferre.* Ibid. Plena futurorum metu: *Sicut* & Ahitophel, cum vidit non factum suum consilium, statim intellexit, quia David reverteretur in regnum; & non potuit portare improperium, quod futurum erat super eum: & ob hoc suspendio interiit.

242. *Druthmarus in Matthaeum.* Ergò jam actu quasi tertio Judas apud Sacerdotes in templo cognoscit se peccâsse, argenteos reddit, quasi eodem pretio quo vendidit, Christum Dominum redimere possit.

243. *Eusebius Emissenus.* Quid illi? Quid ad nos? inquiunt, Tu videris. *Professio audax atq; cæca!* Emisse se justi sanguinem audiunt, & *extra Iudicii reatum futuros se esse credunt.* Hilarius, *Hæc excusatio magis accusat.*

244. Chry-

244. Chrysostomus loco citato. *Nam si peccavit ille, qui tradidit sanguinem justum: quantò illi magis, qui & emerunt, & offerendo pretium ad proditionem discipulũ provocârunt?* Hieronymus. Deniq; *in pecuniariis causis, refuso pretio jus solvitur: Hi pretium recipiunt, & sacrilegium persequuntur. Ambrosius in* Lucam.

245. Ita omni orbatus solatio demùm Actu quarto abit proditor:

Exorsusq; suas laqueo sibi sumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem. Juvencus.

246. Non ut apud inferos Jesum præveniret, & ibi orans salutem consequeretur: Theophylactus ex Origene: Sed desperans prorsus.

247. Nam cum ad Dominum clementissimum confugere oporteret, ad mortem confugit potius, ut à desperatâ tristiq; vita citius liberaretur. *Euthymius in Matthaum.*

248. Claudunt scenam Actu quinto Sacerdotes hypocritæ, si enim ideò non mittunt pecuniam in Corbonam, hoc est in gazophylacium, quia pretium sanguinis est, cur sanguinem ipsum effundunt? *Hieronymus.* Imò, *si non licet mittere in Corbonam, quia pretium sanguinis est; neq; licuit trahere de Corbona ut pretium sanguinis fieret, Eusebius Emissenus.* Vide autem, quomodo Deus infatuet illos, ut mens illorum sanguinaria traducatur!

249. *Theophylactus in Matthaum.* Agrum in sepulturam comparant *aternum proditionis testimonium: Nomen enim* Akeldama ager sanguinis, villæ inditum, omni clarius tubâ sceleratam eorum cædem prædicat. *Chrysostomus l. c.*

250. Perorat tandem Epilogista Jeremias pro se adductus & pro fratre ac Collega Zacharia, (nam *qua dicta sunt* per *Ieremiam, tam sunt Zacharia quam Ieremia.* Beda in Matthæum:) *atq; & quantitatem & exitum pretii Iuda pœnitente revocati, & in emptionem dati agri figuli, pracanit*, Jerem. 32. Zachar. 11. Tertullian. Libro 4. adversus Marcionem.

F I N I S.

APPENDIX METRICA
Ingenioſos Chriſtianorum Poetarum de peſſimo JUDA conceptus exhibens.

Marcus Hieronymus Vida Cremonenſis, Albæ Epiſcopus, circa initium Seculi poſt natum Chriſtum decimi ſexti Leoni 10. & Clementi 7. Pontificibus Romanis chariſſimus, *Chriſtiados Lib. 2.*

Conſurgunt tandem ſomno, vinoq; gravatis
Aſſimiles, hærentq; obltii, donec Judas,
Qui nusquam ſomno noctu ſe ſtraverat illa,
Signa dedit manifeſta, hoſtiq; objecit amicum.
Namq; pii ſcelus id prætexens nomine amoris
Compoſuit ſeſe, & ficto dedit oſcula vultu.
Ille dolum præſenſit, & hæc preſſo edidit ore.
Hæc vero meruit comitum fidiſſime noſter
Oſcula amor? tanto ſcelere ulla ad præmia tendis?
Haud equidem hæc tecum pepigi commercia quondam:

Idem Lib. 5. Chriſtiad.

Parte alia, Regem qui fœdè prodidit hoſti,
Mutatus ſcelus agnoſcit periturus Judas,
Ah miſer, infectum quàm vellet poſſe reverti?
Nulla quies animo, ſævire in pectore diræ
Ultrices, cæcasq; ob noxam ſumere pœnas.
Nec capit inſanos curarum pectore fluctus,
Hinc ſecum æra manu ſceleris cauſam attulit amens,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atq; Sacerdotum ſacrata ad limina venit
Vociferans: veſtrum hoc argentum, hæc munera veſtra
Accipite, en ſcelerum pretium exitiale repono.

Heu

Digitized by

Heu heu, quid demens volui mihi? quo scelus ingens
Inductus pretio admisi? vera DEI ille
Progenies, verusq; DEUS, nunc deniq; cerno,
Discussæq; abeunt tenebræ, & mihi reddita mens est.
Sic fatus, simul argentum conjecit in ipsos.
Olli autem flentem ridere, ac sera videntem.
Infelix abit: hinc amens, cæcusq; furore
Multa putat, curæ ingeminant sævitq; sub imo
Corde dolor, cæliq; piget convexa tueri.
Tum secum huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem, quid agam infelix? quænam quæ secula porrò
Sera adeò tantum scelus unquam oblita silebunt?
Accedamne iterum supplex, crimenq; fatebor,
Atq; ausim veniam sceleri sperare nefando?
Quo vero aspiciam vultu, quòve alloquar ore
Quem semel indignum decepimus, inq; merentem!
Hinc igitur longè fugiam, quantum ire licebit,
Ignotusq; aliis agitabo in finibus ævum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
Quo fugit usq; dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præsens
Aspicit, ac terras Deus undiq; fulmine terret,
Et me conscia mens, atq; addita cura sequetur,
Sive iter arripiam pedibus, seu puppe per undas.
Quos? quibus? at moror, & ludunt insomnia mentem.
Vos precor ô mihi vos magnæ nunc hiscite terræ,
Quid dubito? nunc te tangunt scelera impia Juda
Infelix, tunc debueras, tunc ista decebant,
Cum revocare pedem, cùm fas occurrere pesti.
Nunc morere, atque nefas tu tantum ulciscere dextra
Sponte tua, lucemque volens, hominesq; relinque.
Talia jactabat certus jam abrumpere vitam
Invisam, & sævum letho finire dolorem,
Curarum hanc unam metam ratus, atque laborum.

Fluctuat

Digitized by Google

Fluctuat atque sibi semper tellure videtur
Absumi, aut rapido de cœlo afflarier igni.
Usque adeo oculos capti observatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita sanguine, & artus
Algentes tremit, instantis vestigia lethi,
Et nox multa cava faciem circumvolat umbra.
Omnia nigrescunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius veniam sperare fatendo
Non ausus, neq; enim precibus non flectitur ullis
Rex superum, & justæ bonus obliviscitur iræ.
Ergo ille inceptus perstans, & sedibus hærens
Isdem abiit, silvæq; tremens successit opacæ,
Regia quæ propter fundebat plurima tecta.
Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quiescat
Incertus, latebrasne animæ scrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat ense.
An se præcipiti jaciat de culmine saltu.
Ipsæ quæ attonitum, mortisq; cupidine captum
Ducebant semper furiæ, infensæq; præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Ostendere viam, collo namq; inde pependit,
Ut meritus, laqueoq; infami extrema sequuntur
Spiramenta animæ, eliso gutture rupit,
Et totos subitò pendens extabuit artus.

Alexander Rosæus Anglus in Virgil. Evangelisantis Lib. II.

At Christus qui jam certæ succumbere morti
Sponte sua voluit, tempus secum ipse modumq;
Exigit, & Judam venientem haud reppulit: ast hic
Christum ut conspexit palmas utrasq; tetendit;
(Nam multas habuere faces, lucet via longo
Ordine flammarum, & late discriminat agros:)
Amplexumq; tenet Judas, atq; oscula figit.
Cui breviter Christus: Tune oscula figis, amice,

Et pro-

Et prodis me voce tuâ? nec plura loquutus
Constitit, atq; oculis densa agmina circumspexit;

Idem paulo post eodem libro.

Continuo sontem Judam succincta flagello
Tysiphone quatit insultans, torvosque sinistra
Intentans angues, vocat agmina sæva sororum,
Hibitat innumeris hydris sata nocte Megera
Verberaq; insonuit, tum lumina torquet Erynnis
Flammea, fumentes figens sub pectore tædas.
Alecto torvam faciem & furialia membra
Ostendit, penitusq; in Judæ viscera lapsa est.
His agitur furiis, totoq; ardentis ab ore
Scintillæ absistunt oculis, micat acribus ignis.
Per medias urbes agitur furibundus, & alta
Templa petit, qualis conjecta cerva sagitta,
Quam procul incautum nemora inter Cressia fixit
Pastor agens telis, liquitq; volatile ferrum
Nescius, illa fuga silvas saltusq; peragrat
Dictæos, hæret lateri lethalis arundo.
Tunc Judas tremulis ululatibus æthera complet,
Se causam inclamans, crimenq; caputq; malorum,
Quæ Domino insonti acciderant, quod vendidit illum
Hostibus, incusat sese, redditque repente
Argentum, & scelerum furiis agitatus abivit;
Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
Ilia rumpuntur misero: deforme cadaver
Terribili squalore horret: dependet amictus
Sordibus ex humeris, oculos stupor urget inertes
Ora modis miris pallent, gravis halitus atro
Corpore se fundens supera ad convexa ferebat,
Vitaq; Tartareas fugit indignata sub umbras.

Oratio Judæ Ischariotæ suspendium sibi parantis.
CASPARIS BARLAEI.

Quisquis in hac cernes infelix arbore pondus,
Me fuge, nec propius flecte viator iter.
Forsitan & potuit durum nocuisse cadaver,
Solaque te faciat corporis aura reum.
Ite procul scelerum ignari, neq; conscia fraudum
Pectora, nec sacram fallere docta fidem.
Cedite matronæ castosq; avertite vultus,
Ne fontis videant ora nefanda viri.
Hoc virtus pietasque loco candorque facesse,
Et quicquid laudem relligionis habet.
Non una sum lege nocens, Dominumq; Deumq;
Prodidit, & facto perfida lingua suo est.
Quiq; mihi vultus fuit, & qui gestus amantis,
Cuncta notæ famuli decipientis erant.
Ipse dedi summis multùm per amica labellis
Oscula, sed tacitis, insidiosa dolis.
Auximus ingenio facinus docteq; fefelli.
Ne crimen levius simplicitate foret.
Vendidimusque Deum pretio, servique Redemptor
Ipse sui factus merx scelerata fuit.
Traditur infami mercabilis ære creator,
Et cedunt lucro nomina tanta meo.
Polluit una meos obscæna pecunia mores,
Et sacer argenti suasit iniqua furor.
Tristis avaritiæ rabies, dum colligit aurum,
Hunc quoq; cum posset vendere, vendit herum.
Dicite Pontifices sacrisq; operate sacerdos,
Flagitio semper turba pudenda meo;
Cur placuit vobis cœlum venale Deusq;,
Quæq; reum faciant, annumerastis opes?
Si volui peccare prior, quoq; culpa probantum est,
Et pretio facinus qui fovet, ille facit,
Heu quid agam! durum est sortis meminisse prioris,
Hinc timor, hinc sceleris me premit ipse dolor.

Jamq;

Digitized by Google

Jamq; animo dulces monitus reminiscor Jesu,
  Actaq; cum Domino vita diesq; subit.
Nunc fora, nunc ædes, nunc publica templa revolvo
  Omnia, quæ sacris personuere sonis.
Nunc in gramineis pandentem oracula campis,
  Et pia littoreis verba recordar agris!
Hæc audire mihi fuit & didicisse voluptas,
  Vocibus his licuit colloquiisq; frui.
O quoties dixi, vox hæc placidissima cœli est,
  Vive nec extremum dent tibi fata diem.
Heu scelus! ista silet nostrâ facundia culpâ.
  Illa meo solum crimine muta stupet.
Vosq; mei quondam, charissima turba, sodales,
  Non ultra vestri cernitis ora Ducis.
Hactenus esse piis licuit, nunc cede magistri,
  Et dispar titulo proditionis ero.
En caput! en Dominum vinclis ac compede strinxi;
  Indicioq; meo proditus ille latet!
Tinximus innocuo sceleratas sanguine dextras,
  Nec sine me Solymæ miles ad arma ruit.
Squallida nunc illum tenebrosi carceris aula
  Abdit, & immensum vilior umbra Deum.
Jam gemit, & patriis infert suspiria tectis,
  Et famuli queritur facta nefanda sui.
Tuq; parens dilecta tui crudelia nati,
  Funera nequitiæ pignora crede meæ.
Sit funesta dies, qua me dignatus amicum est;
  Et voluit sociis annumerare suis.
Ah graviter cecidi: quid enim mirabile, si quis
  Tactus avaritiâ vulnus amoris habet?
At mea nunc ultor commercia devovet æther,
  Et malè sollicitum numinis ira premit.
Desperasse juvat; nec enim placabile cœlum est;
  Ignosciq; meum cor mihi posse negat.

Digitized by Google

Non styx una mihi, Phlegethon non sufficit omnis,
Nec satis ad pœnam est tota gehenna meam.
Mitior est Acheron, nec crimina nostra piabunt
Tartara, nec flagris sæva Megæra suis.
Nec quæ perpetuis Nemesis cruciatibus instat,
Flammarumq; dolor, præcipitesq; rotæ.
Hæc ego cum timeam, potui majora mereri,
Quodq; malum fingat mens mea, majus habet.
Sævit in proprium quondam fera dextera fratrem,
Et sceleris pænas pertulit illa sui.
Quo toties puero fuit insidiatus Iessæ,
Vincitur, atq; suo cæsus ab ense cadit.
Sævit in patrem sceleratis Absalon ausis,
At miser è quercu triste pependit onus.
His quoq; jam Nemesis miserum suspendit Judam
Frondibus; hæc testis criminis arbor erit.
Adsum lictor, & ipse mei libitina sepulchri,
Exequiasq; mihi præfica nulla canet.
Non nova me circum protrudet gramina tellus,
Nullaq; purpurei gloria veris erit.
Non stillante mei madefient rore capilli,
Ipse meum fugient ventus & aura caput.
Umbra loco feralis erit, frigusq; tremorque,
Hinc radios Phæbus, Cynthia flectet equos.
Aëre librabor, terris secretus & astris,
Fabulaq; & lusus prætereuntis ero.
Quæq; reum occulto tellus irata fatigat
Verbere, suspenso non erit illa gravis.
Cur ultra vitæ custos invisus amaræ,
Contineam pronas in mea fata manus?
Cur doleam? pudor est superum sperare favorem,
Aut Numen precibus flectere velle meis.
Cur doleam? Cerno præsens hac arbore funus,
Istaq; jus fati fascia vilis habet.

Culpa

Culpa mea est, in me commissi pæna redundet:
Sunt capitis damno damna soluta mei.

Iacobus Masenius Societ. Iesu, in arte nova Argutiarum, Epigram, part. 1. pag. 32.

Iudas se stultè suspendit.

Ipse sui Judex, estq; accusator Judas,
Ne quid deficeret, tortor & ipse sui est.
Quid facis infelix? laqueo caput inseris ultro?
Non Christi, sed vis proditor esse tui.

Iudam Iudæi malè tuentur.

Judæis Judas es defensoribus usus:
Convenit auxilio tam bona causa suo.
Nil meret improbitas, sed opem talem ista meretur,
Quæ quodcunq; tegit, detegit ipsa scelus.

Iudas varius actor.

Quaslibet in scena personas egit Judas.
Qui modo Comœdus, moxq; Tragœdus erat.
Dum Christum laqueis onerat, gravis actor habetur:
Cum volat in laqueo, tunc levis actor erat.

Iudas venditor stultus.

Proditor hic Christi multis dicatur avarus,
Quem pretio Dominum posthabuisse vident:
Omnia tantillo qui permutaverit auro,
Vendideritq; Deum, prodigus ille mihi est.

Iudas se suspensurus Christum innocentem esse testatur.

Indueras collum laqueo, testatus JESUM
Innocuum, sceleris nullius esse reum.
Credimus. Ut vivo rarus tibi fidit, Juda:
Sic jam suspenso dat tibi quisq; fidem.

De eodem.

Dum tibi quisque fidem suspenso præstat, Judæ,
Debebis moriens, magnam habuisse fidem.

An Iudas nocens?

Si qui nocentem sustulit, non est nocens;
Tu jure Juda est innocens,
*te videlicet homine nocente sublato.

Iudas ex fideli perfidus.

Perfidia atq; fides in te certavit, Juda.
Hanc laqueo litem diluis ipse tuo.

Iudas sine sensibus.

Tam cito prolapsum non admiramur Judam,
Sed destitutum sensibus.
Cæcus erat, Christo dum viso, diceret; hic est.
Amice, postquam audivit, & surdus fuit,

Iudas moriens.

Nec vita dignus, nec morte videris, Juda:
Vivere sic culpa est, sic quoq; culpa mori.

Iudæ mores.

Qui proditoris plexuit laqueo scelus;
Non impius quidem iste, nec pius fuit.
*Judas, scilicet, impius non fuit dum proditorem plecteret; sed nec pius, cum seipsum.

Præmatura licet si mors tibi, serius unâ
Tu tamen appensus crederis esse die.

Christus enim traditus ab illo non esset, si ante suspendio periisset.

Idem ibidem pag. 38.

De Iuda proditore.

Lux videt una duos, ligno pendere, Deumq;
Et Judam: hinc agnum: sed simul inde lupum.
Ignotus vivis, moreris sed notus Juda,
Vita obscura tibi, mors tibi clara fuit.

Est

Digitized by Google

Eſt Petrus inconſtans, tulit inconſtantia laudem,
Ad Galli cantum territus ipſe Leo eſt.
Es conſtans Juda, ſed te conſtantia perdit:
Hæc virtus ſceleri nunquam adhibenda fuit.

Idem ib. pag. 44.

De Iuda proditore.

1. Vita malis levis eſt, ſed mors gravis eſſe videtur.
Quam Judas ſimilis, diſſimilisq; fuit!
Vita gravis viſa eſt, laqueo dum colla revincit.
Et cum penderet mors fuit ipſa levis.
2. Lazarus exaudit Chriſtum, non audit Judas:
Hic quamvis vivus, mortuus iſte fuit.
Credimus? an melius Judam vixiſſe negamus:
Non vixiſſe ſuis Lazarum in exequiis?
3. Comparat hoc laqueum pretio, quo vendit JESUM.
Vendenda emptor emit, vendit emenda ſibi.
4. Carnificem Judamq; inter lis nata putatur:
Dignior an laqueis ille, vel iſte foret?
Deniq; tortorem fur eſt ſuſpendere juſſus,
Et furem tortor: dignus uterq; fuit.
5. Non voluit, potuit Judas ſervare Magiſtrum,
Non potuit, voluit Judam ſervare Magiſter.

Et pag. 49.

1. Dedecus ulturum laqueo te, perfide, ſpondes,
Et facis: eſt pejor perfidiâ iſta fides.
2. Prodiga avarities ſemel eſt comperta fuiſſe,
Omnia pro laqueo cùm dedit illa levi.
3. Mammonæ ſimul atq; Deo famulatur Judas,
Jungere divitias pauperiemq; cupit.
At miſer ut Dominis voluit ſervire duobus,
Obſequio Dominum perdit utrumq; ſuo.

Et pag. 52.

1. Horrendam timuit Judas pro crimine mortem,
In laqueo voluit mitior eſſe ſibi,

Quis

Quis sibi sic parsit, gravius nocuisse putatur,
  Stultitiæ caput est, ne moriare, mori.
2. Ad jus, crede mihi, tu jure citaris Juda:
  Nomen habes tantum, jus sine jure tuum est.
3. Hunc culpent alii, Judas tunc profuit orbi,
  Cum pretio Dominum transtulit ipse suum.
Ut sceleri fieret medicina, hoc defuit unum,
  Et scelus hoc unum sustulit omne scelus.

Et pag. 55.

1. Quam doctus simulator eras! dum fingis amicum.
  Et Christum, & Judam decipis arte tuâ.
2. Dignus erat laqueo qui te suspendit, Juda;
  Qem suspendisti dignus & iste fuit.
3. Ad mortem properant Judas & Christus; utriq;
  Mors dispar: par est, quod voluere mori.
4. Quam levis est Judas ventoq; agitabilis omni!
  Qui vivus fuerat, mortuus iste manet.

Et pag. 59.

1. Quem salvere jubes, non est tibi, stulte, magister:
  Hanc te perfidiam qui docet, ille fuit.
2. Facta doles, placet hoc, sed te suspendis Juda:
  Displicet. Ut posses pœnituisse bene.
Suspendendi omnes Judæi, stulte, fuissent
  Hoc laqueo: Christus sic redimendus erat.
3. Vendere Judæis vis convenientia Juda?
  Vendendus laqueus, non tibi Christus erat.
4. Credimus esse Deum, quem tu malè tradis, Juda:
  Quem male vendideras, credimus esse Deum.
Credimus esse Deum, te non credente Magistro:
  Non opus est cathedra, credimus ex laqueo.
5. Vendis stulte fidem, quam Christo sæpe dedisti,
  Hæc tibi si saperes esset emenda fides.

6. Qui

6. Qui tibi marmoreum dicunt in corpore corpus,
Falluntur, venter nam tibi mollis erat.

Et pag. 68.

1. En agilem promptumq; sequi quocunq; ministrum.
Ingenium moriens prodidit ipse suum.
Morte rigent alii, saxoq; immobile corpus
Subjacet, & mediâ tu quoq; morte volas.
2. Quod levis in vita fueris non miror, Juda:
Te post mortem etiam quælibet aura movet.
3. Dum Christum quæris, retrò cecidisse putaris:
Nam tibi quà caderes, frons, puto, nulla fuit.
4. Quantus erat Judas, & qualis habendus in orbe
Qui pro mancipio vendit, habetq; Deum!
Aut vilis Deus est, aut certe magnus Judas.
Ex laqueo major creditus iste suo est.
5. Crederis in porcis, quos Dæmon pulsus adivit,
Inter tu reliquas una fuisse sues.
6. Noluit hic vivus, moriens tèstatus Jesum est;
In vita hæreticus, morte fidelis erat.
7. Plaudite nunc servi, Dominum cum vendit Judas,
Cœpit herus famulo tunc minor esse suo.
8. Dum Christum exiguo Judas male vendidit auro,
Nullius pretii res fuit ipse Deus.

Et pag. 74.

1. Dum plus in loculis, quam Christo fidit Judas:
Quis neget hunc magnam tunc habuisse fidem?
2. Judas, Christe, tui fuerit defensor ovilis:
Cum se suspendit, sustulit ille lupum.
3. Non satis est inquit, quod multi multa loquantur:
Est aliquid verbis jungere posse manus.
Dixit, & ex alta se sustulit arbore Judas.
Exemplis, inquit credite, Christus erat.

Digitized by Google

Doctores quosdam similes, si hæc tempora ferrent,
Turbarent Christi non tot ovile lupi.
4. Creditur infernum Christus voluisse subire.
Atq; triumphatam morte necare necem,
Hinc memor officii Judas præcurrit, & orco
Adventum Domini nunciat ipse sui.
5. Dixeris, in medio nil letho questus, Juda:
Quis te constanter mortem obiisse neget?
6. Aurum Judæis, animam quoq; debuit orco.
Restituit Judas omnia, justus erat.
7. Mortuus ipse piè est, nam toto expalluit ore
Ad scelus, & proprium plexuit ipse nefas.
8. Quærere quod Judam videas sublime sepulchrum,
Nil mirum est, formæ consulit ille suæ.
Ut David, si rufus erat; scelus esse putabat,
Si premeret pulchras sordida terra comas.
9. Nos animam Christus propter se spernere jussit,
Audiit hoc Judas, obsequiturq; Deo.
Nam quis eum proprium superasse negabit amorem:
Cui contempta sui vita salusq; fuit.
10. Pilato es similis cum Jesum absolvis Juda:
Dum tibi cum justo rem simul esse negas.
Improba sed probitas est sic agnoscere Christum.
Laus foret à tanto degenerasse viro.
11. Rem visus præstare bonam est Pharisæus Jesu.
Indiguit, Judas vendidit, ecce pium.
12. Deseruit loculos, terramq; ac deniq; vitam
Pro Christo Judas, relligiosus homo est.
13. Omnia quis Christo neget hunc tribuisse Magistro
Discipulum, vitam qui dedit ipse suam?
14. Cur ventre exspiras rupto: cum scilicet istam
Spiritus impurus debuit ire viam?

Et

Digitized by Google

Et pag. 80.

1. Lapsus erat nuper Judas dum quærit Jesum,
   Ne rursus cadat, hac arbore fulcit onus.
2. Te medium crepuisse ferunt; nec miror, Juda:
   Tam magnis animis undiq; magna via est.
3. Ægrotus nunquam moritur quod in arbore Judas;
   In Medico causa est præveniente luem.
4. Præsidium Judas sceleri vult quærere: causâ
   Ne cadat, hanc laqueus præstat, & arbor opem.
5. Judæi cupiunt Judam defendere, Christum
   Accusare: nocens hic fuit, iste probus.
   Ut virtus igitur posset rea criminis esse,
   Debuit absolvi criminis ante nefas.
6. Hircum Judæi redolent: fuit autor Judas:
   Ex ove, dum crepuit pensilis, hircus erat.
7. Nil de illo meruit vespillo, nec arcifer ullus:
   In laqueum sumptus fecerat ipse suos.
8. Cum moriturus erat voluit sublime sepulchrum,
   Ne canis in bustum mejeret, inque cinim.
9. Pauper uti vixit, pauper moriturus Judas,
   In laqueo exequias vult celebrare suas.
10. Quis non deploret Judæ lacrymabile funus,
   Cujus ad exequias indoluere feræ?
   Non homines, sed triste canes ululasse feruntur,
   Vespillo corvus, præfica pica fuit.
   Cumque oculos nemo qui clauderet esset amicus:
   Hoc etiam corvus fungitur officio.
11. Nec terrâ Judas, nec cœlo dignus habetur.
   Debuit hinc exsors inter utrumq; mori.
12. Cum dare personæ velles accommoda cuique,
   Judæis aurum das, laqueumq; tibi.
13. Vim tantam exemplis Dominorum credimus esse,
   Judas cum Domino vult morienti mori.

Et pag. 86.

1. Oscula jam nullus tutò præbebit amanti,
   Hæc postquam infecit perfidus ore reus.
2. Magdalis, iratus Juda placabitur; auro
   Tinge manus: oleo non eget ille tuo.
3. Hem vos Judæi, quibus est dux factus Judas,
   Hoc simul ad laqueum vos decet ire duce.
4. Sub pedibus terrena jubet te Christus habere;
   Debes nunc laqueo, quod facis ista, tuo.
5. Rebus in immodicis, ne spes malè figat Judas:
   In laqueo posuit spem, neq; falsa fuit.
6. Nocte trifur factus, nocte es suspensus Juda:
   Indoctus fur es, qui neq; nocte lates.
7. Si quoties fur es, laqueus tibi redditus esset;
   Cervice laqueos mille ferres unicâ.
8. Si quibus est aurum Domino pretiosius, illis
   Deniq;, ceu Judæ, debita restis erit.
   Aut linum deerit laqueusq;, aut restio quivis
   Exiguo quamvis tempore dives erit.

Et pag. 90.

1. Si cor thesaurusq; una junguntur avari:
   In loculis tantum cor tibi, stulte, fuit.
2. Nullum te memorent cordis sensisse dolorem:
   Nam tibi cor nullum, cum morerere fuit.
3. Non primùm hoc moritur laqueo: nam mortuus ante est,
   Dum caput ad mortem tradidit ipse suum.
4. Fur nulli dicendus eras, nisi nocte venires:
   In mediis tenebris te patet esse scelus.
5. Quod tantum Judas audet patrare, corona est
   Debita; sed collo danda corona tuo.

Et pag. 96.

1. Basia fixisti Juda: sed Christus aceto
   Diluit: has sordes sic bene, Christe, lavas.

2. Quo

Digitized by Google

2. Quo tendis facibus: tibi num funebria luces:
   Ne quis contendat te, sine luce, mori?
3. Non potuit cœlis animos extollere Judas:
   Extulit (hoc potuit) corpus in astra suum.
4. Vita tibi Christus fuerat, cum venditus esset,
   Vita debebas ipse carere tua.
5. Dum scelus hoc ultra tellus perferre recusat,
   Præbuit huic ramos arbor amica suos.
6. Discipulos Christi Judas supereminet omnes.
   Altior hoc laqueo debuit ipse suo.
7. Insidias capiti cum jam struxisset Judas:
   Vix potuit collo parcere, proximum erat.
8. Quod caput ante suum Judas male vendidit auro,
   Creditur in laqueo non habuisse caput.
9. Non opus est saxum morienti ponere Judæ:
   Totus adhuc vivens saxeus ipse fuit.
10. Non eadem Christo servit, medicinaq; Judæ:
   Ille pedes ungi postulat, ille manus.

Et pag. 103.

1. Ut Lupus agnello, Judas dedit oscula Christo.
2. Leprosi metuenda domus corruit Judam,
   Hic contracta prius criminis ista lepra est.
   Turpis avaritia, & lucri scabiosa libido.
   Polluit unguentum sordibus una suis.
   Quid mirum? perit unguenti Scarabæus odore:
   Sordida cui fimi stercora, pastus erant.
3. Ex ligno Dominus, ligno suspensus, Juda es.
   Quis Domino similem te neget ergo mori?
4. Hactenus in teneras notum est sævisse bidentes,
   Et crudos stabulis imminuisse lupos.
   Cum tamen in proprios Judas male sæviit artus:
   Triste lupos fatum vidimus esse lupis.

5. Diogenem memorant, solem quæsisse lucernâ:
Diogenem vidit nunc tua Christe Schola.

Et pag. 109.

1. Vicisti reliquos tu solus Apostolus omnes:
Libera quæ nulli mors fuit, una tibi est.
2. Illotis Judas pedibus non ivit ad orcum,
Præstitit obsequiis hoc Deus ipse suis.
Sæpe parentatum est multis heroibus: isto
Exemplo Judæ nemo secundus erit.
3. Deposuit Judas spem jam moriturus, an unus
Ante suam hic mortem forte beatus erat?
Spem nec habent superi, nec Judas: vincit Judas,
Hic vivens caruit spe, moriensq; caret.

Et pag. 115.

1. Magdalis & Judæ totus scit nomina mundus:
Illa, quia invenit, perdidit ille, Deum.
2. Oscula das Christo; Joannes fixit eidem;
Ex quo flore legit mella, venena legis.
3. Adamus periit, periitq; sub arbore Judas:
Hic quoniam guttur claudit, & iste aperit.
4. Ad mortem properant Judas & Christus, utrique
Mors dispar, par est, quod voluere mori.
5. Et Pauli & Judæ dispar fortuna putatur;
Sternitur ille solo, tollitur ille polo:
Mutat uterq; locum; tamen iste cadendo levatur,
Quodq; etiam mirum est, iste levando cadit.
6. Turpis avarities livorque abduxit Judam:
Discipulus Domini nil habet iste sui.
In trabe dum moritur, tunc enim imitatus JESUM:
Esse Deo similis dissimilisq; cupit.
7. Nulla magis totum sunt admiranda per orbem
Gesta tuis Juda, gestaq; Christe, tuis.
Quam nulli taceant calami dignissima res est:
Hic hominem redimit, vendit at iste DEUM.

8. Quem

8. Quem malè Petre negas, pejus profitetur Judas,
Ille fatendo Deum, tuq; negando cadis.

Et pag. 120.

1. Vivus habes loculos, loculum nec mortuus unum,
Vita tibi dives, mors tibi pauper erat.
2. Dæmona corporibus pepulisti fortis Juda:
Idem agis in laqueo, cum moriare tuo.
3. Vix æstas similes dabit hac ex arbore fructus;
Quos sterili ex trunco bruma ferenda dedit.
4. Vivere honoratus cum jam non posset Judas,
Pro vita infamem maluit esse necem.

Et pag. 126.

1. Iscarium quisquis laqueo damnavit Judam,
Non leve confecit, furcifer ille, scelus.
2. Qui tam severè plexuit Judas scelus:
Quid ni sit homo sacerrimus?
3. Declinare miser laqueum qui nescit Judas,
In Christi nimium grammaticâ rudis est.
4. Impurus Domino Judas tulit oscula casto.
Scilicet ante omnes *offitiosus* homo est.
5. Non pendis nihili Christum, dum vendis Juda:
Nam certè in pretio tunc fuit ille tibi.
6. Ob malè damnatum Dominum cum pendet Judas,
Quis neget hunc Domino pro moriente mori.
7. Post crimen metanœa juvat, dicebat Judas:
Mox abit & sumpto crimina fune dolet.
8. Pœnituit, sceleris q; notas agnovit Judas,
Absolvit laqueo mox scelus ipse suo.

Et pag. 134.

1. Quod non pœniteat, quod non sit David Judas,
Litera, suspensus quam facit, una facit.
* Literam ex se longam facere, est suspendere.

2. Dum

Digitized by Google

2. Dum *vidas* Christum Juda, dum vendis Jesum.
In te crede mihi, Syllaba nulla bona est.
*Judas anagrammaticè *vidas*.
3. Vix equidem miror quod non resipiscere posset.
Nam nemo est Judam qui sapuisse putet.
4. Christus, amice tuum, Juda, inquit respice finem;
Unica decepit litera, funis erat.
5. Amisit Dominum, loculos amisit Judas,
Quod modo restaret, nil nisi restis erat.
6. Addictum caput est furcæ, quin vadis, Juda?
Qui vadis huc abeat nomine, nullus erit.

Et pag. 144.

1. Qui parcas secuisse putant sua stamina Judæ,
Falluntur, nexo stamine is interiit.
2. Causidicis commune malum est, quo stulte laboras;
Argentanginam passus es, inde taces.
3. Antiquos memorant fixisse sub arbore sedem,
Et tenuem pastos glande cadente famem.
Sectator veterum Judas, amat arboris umbram:
Hi glande; at laqueo farciit ille gulam.

Et pag. 149.

1. Asperius nihil est humili, dum surgit in altum,
Vulgus ait, Juda mitius hic nihil est.
2. Pendere vult tortor non vult pendere malignus:
Dicitur in Juda non habuisse locum.
Scilicet ut tortor voluit pendere, malignus
Pendere, tunc facta est syllaba longa brevis.
3. De te falsa fuit, Juda, scriptura, quod arbor
Si bona sit, fructus non ferat illa malos.
Nam bona te nexo suspensum fune tenebat
Planta; tamen fructus nil tulit ista boni.
4. Nemo suum Judæ caput ausit fidere: nulli
Hic bonus est, nequam qui fuit ipse sibi.

5. Ar-

Digitized by Google

5. Arbore quod media pendes suspense, lucernam
Sub modio non vis, credo, latere tuam.
6. Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.
Excipitur Judas pensilis ex laqueo.

Et pag. 197.

I.

Quod dextram venerêre, quodq; Juda,
Et blandis titulis, & ore dulci,
Oblata quoq; basiatione,
Christo dixeris ultimam salutem,
Rem dignam facis. Attamen Magistri
Nullam, tanta fides, fidem meretur.

II.

Injectis latus illigare vinclis
Christum viderat improbus clientum,
Dum mensâ pariter receptus unâ
Unus pluribus immolatur agnus,
Cernit vincula, vinculisque strictum
Optat sæpius implicare Christum.
Judæos igitur, popasque crudos
Vesano monet incitatus æstu:
Christum stringite, duplicate vincla,
Centum funibus, inde, & inde, tortis,
Centum nexibus illigate Christum.
Ex tot funibus hinc & inde jactis,
Unus plexuit improbum Ministrum,
Qui cervibicus hæsit implicatus.
O factum bene, versibusq; dignum!
Funis funibus æquiore nunquam,
Pro mercede suo datus ministro est.

III.

Judas, anagramma, audis.
Audis Iscacidas male efferatus,
Et cæcum rabieque, lividoque

Oooooo Tur-

Turgentem invidiæ gregem veneno?
Audis nobilis exedræ tiaras,
Et vulgus famulantium Paparum,
Quos per funera volvit innocentum
Diro barbaries cruenta ferro?
Non audis, revocantis ore blando,
Et pressis simul ambientis ulnis
Christi verba suaviora melle?
Non audis? tibi saniora Christus
Pacis consulit, & salutis arma.
Et cæptum scelus urget execrari?
O præpostera, vilis impudensque
Juda, fex hominum levis malorum,
Quo præceps minus audienda captas,
Et surda sugis obstinatus aure,
Quod utralibet esset audiendum!
Seu sic audieris tibi cavenda,
Seu non audieris tibi audienda,
Semper surdus es, audiensq; nunquam.

IV.

Iudas, anagramma, *vadis*.

Quo vadis scelerate? quò sacrati
Labes nominis, ultimumq; gentis
Immani raperis probrum furore?
Quo vadis? laqueone, stulte, præceps
Damnabis caput, alitumque præda
Et nigri spolium occides Averni?
Infaustos revoca nefande gressus,
Vix toto miser expiandus orco:
Te circumspice, pallidamq; mortem,
Quo sic perdite vadis, hinc reducto
Evades, mihi fide, calle nunquam.
Ad Manes via prona, nulla retrò est.

Emma-

Emmanuel Thesaurus Comes, & majorum insigniũ Eques, in celebri Inscriptionum opere Coloniæ Brandenburgicæ Anno M DC. LXXI. recuso. p. 451.

In Iudæ effigiem argenteos rejicientis.

Projicis infames effusor prodige Numos;
Nec fugit extentam Numus Avare manum.
Exosum refugit contingere terra metallum;
Jactaq; contigua copia pendet humo.
Siccine vos postquam tetigit fera dextra, profanæ
Et pretium, & pondus demeruistis opes?
Fallor: furacis sunt hæc miracula dextræ:
Dum rejicit Numos, attradit illa manus.

Ejusdem suspensi imago.

Non mea me poteris Tellus haurire nocentem?
Non Thetys innocuas sæpius ulta rates?
Non tumidæ nubes igni mulctare caduco?
Non terere infidum stella revulsa caput?
Me refugit cælum, refugit terra, ignis, & unda:
At mediam inveniet Spiritus iste viam.
Dixit; & infami se proditor arbore librat,
Nec terris, nec aquis, neve Polo immoriens:
Restant contiguis fœdandæ tactibus Auræ,
Ast animæ assuetas denegat Aura vias.
Ergo anima obsessi Antico illuctabilis oris,
Postico solitum lapsa fefellit iter.

Ioh. à Beust. de Osculo Iudæ pag. 129. Epigram. select. à Christiano Philometro Gotæ excusorum Anno M DC LVI.

Ore Deum ficto prodit, quem vendidit ære,
Has artes Judæ triste monile manet.

Id. ib. pag. 135.

Ære bonam causam prodit desertor Judas,
Hæc de discipulo dona Magister habet.

Digitized by Google

Sit precor his merces famosa catenaq; Judæ,
Qui, cum mens veri est Conscia, vera negant.

Ioh. Oexlin. ibid. pag. 130.

Pœnitet admissi Petrum Judamq;, flet ille,
Hic etiam sceleris præmia restituit.
Cur cœlum patet ergo Petro, rapit orcus Judam?
Ille fide ad Christum fugit, hic abstinuit.
Petrus amore gemit, Judas terrore Jehovæ;
Horrescit pœnas iste, sed ille nefas.

Mart. Hayneccii l. 1. crucis Soteriorum, Judas pendens sibi. p. 135.

Quam grave sit, quanti sanctum simulare pericli?
Prætextu Christum, Mammona corde sequi?
Reste sibi ipse gulam frangens docet Ischariotes,
Exciderat Christo, quem sibi vendiderat.

FINIS.

BIBLIOTHECA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google